

TARKÓ ILONA

**Rabkereskedelem és anyagi kultúra a XVI–XVII.
században a Batthyány család levéltára alapján**

I. kötet

Doktori (PhD) értekezés

2012

PPKE BTK Történettudományi Doktori Iskola

Vezetője Dr. Fröhlich Ida

Társadalom és Életmódtörténeti Műhely

Vezetője Dr. J. Újváry Zsuzsanna

Témavezető: Dr. Zimányi Vera és Dr. J. Újváry Zsuzsanna,
egyetemi docens

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel és tisztelettel ajánlom ezt a munkát Zimányi Verának és J. Újváry Zsuzsannának.

Továbbá ezúton is szeretném megköszönni Hegyi Klára, Pásztor Emese és Buza János szakmai tanácsait és segítségét.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
I. A rabkereskedelem mint kereskedelmi ág	15
1. A távolsági rabszolga-kereskedelem	15
2. A határ menti rabkereskedelem	23
3. Batthyány I. Ádám rabkereskedelmének szervezete	36
II. Források	39
1. A források típusai	39
2. A forrásokban szereplő nevek, értékek, pénzek	49
III. A rabszerzés módjai	53
1. Vásárlás	53
2. Batthyány I. Ádám ajándékba kapott rabjai	58
3. A főkapitány személyesen fogott rabjai	62
IV. A rabok vételára	65
1. A vételár fajtái (rabcsere, fejkáltás, ló, posztó, kósó, csimazin)	65
2. Kézpénzért vásárolt rabok	69
2. a A kézpénzért vásárolt, megsarcolt rabok	69
2. b A kézpénzért vásárolt, sarcolatlan rabok	76
2. c A kézpénzért vásárolt, időközben meghalt rabok	76
2. d A kézpénzért vásárolt és egyéb sorsú rabok	79
2. e A kézpénzért vásárolt rabok etnikuma	86
3. A kézpénzes vételárok megoszlása	91
V. Sarcalku	96
1. A rabtartás körülményei	96
2. Az alku folyamata	97
3. A megsarcolt, váltságdíjkat gyűjtő rabok	98
4. A sarcalku alatt elhunyt rabok	100
5. A sarcalku folyamán eladott, elajándékozott, elcserélt rabok	103
6. A sarcalku rabjainak sorsa	105
7. A vásárlás és az alku közt eltelt idő	106
8. A rabbá eséstől a szabadulásig	107
VI. „Conditio” és kezesség	119
1. A kezeslevél mint irattípus	119

2.	A sarogyűjtés feltételei.....	120
3.	Kezesség.....	123
4.	A kezesek száma.....	125
5.	A „kötések”	126
6.	A határidő („terminus”)	128
7.	Út a hódoltságba	131
8.	A rabságban eltöltött idő	135
9.	A rabtartás mérlege.....	138
VII.	Anyagi kultúra a követelt és hozott áruk alapján	142
1.	A váltságdíjak megoszlása korszakonként	142
2.	A rabtartó által követelt áruk megoszlása	149
3.	A meghozott áruk megoszlása korszakonként	158
4.	A beérkezett portékák fajtái és értéke.....	161
4. a	A behajtott élő állatok fajtái és értéke	163
4. b	A meghozott lószerszámok fajtái és értéke	167
4. c	A beérkezett lótakarók fajtái és értéke.....	175
4. d	A meghozott textilfélék fajtái és értéke.....	178
4. e	A meghozott ruhafélék, lábbelik és bőrfélék	186
4. f	A beérkezett egyedi, különleges és hétköznapi áruféleségek.....	191
5.	A váltságdíjak megjelenése az anyagi kultúrában.....	193
VIII.	Forrásjegyzék	196
IX.	Irodalom.....	197
X.	A táblázatok jegyzéke	204
XI.	A diagramok jegyzéke.....	205
XII.	Rezümé	207
XIII.	Summary	209
XIV.	Mellékletek	213
1.	számú melléklet: Koppányi Hüszejn bég levele Gelley Ujkalaky Sebestyénnek	213
2.	számú melléklet: Hodászi Mihály jelentése (249. cs. No 347.)	214
3.	számú melléklet: Alajbég sarca (248. cs. No 1. pag. 4.).....	215
4.	számú melléklet: Igali Milene koldulólevele (249. cs. No 351.).....	216
5.	számú melléklet: Váli Csona Ibrahim koldulólevele (249. cs. No 215.)	217
6.	számú melléklet: Kanizsai Haszan pasa sarcelevele Sipos Györgynek	218

7. számú melléklet: Abdullah bég panaszlevele Batthyány Ferencnek	219
8. számú melléklet: Batthyány I. Ádám „vásárlása” Fehérvári Hadzsi Alitól	220
9. számú melléklet: Szigetvári Haszan szpáhi szabaduló levele (249. cs. No 396.)	221
10. számú melléklet: A regestrum (248. cs. No 1.)	222
11. számú melléklet: A rabnyilvántartó könyv (248. cs. No 49.)	224
12. számú melléklet: A harmadik összefoglaló irat (249. cs. No 299.)	243
13. számú melléklet: A Batthyány I. Ádám által csoportosan/családostul vásárolt rabok aránya	246
14. számú melléklet: Batthyány I. Ádám ajándékba kapott rabjai	248
15. számú melléklet: Batthyány I. Ádám nem forintértékben szereplő rabjai	250
16. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjainak sarcteljesítése, akik még nem teljesítették az összes sarcukat.....	252
17. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjai, akik nem hoztak semmit sarcukban.....	254
18. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjai, akik meghozták sarcukat 1639–1658 (20 tétel; 43 fő)	256
19. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt sarcolatlan rabjai 1646– 1658 (71 tétel; 77 fő).....	257
20. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt sarcolatlanul meghalt rabjai 1643–1657 (35 fő).....	260
21. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akik az alku után haltak meg, de teljesítettek is váltságdíjukban 1641–1655 (7 fő)	261
22. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt tisztséggel rendelkező török rabjai 1637–1657 (66 eset; 68 fő).....	262
23. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt török rabjai, akiknek ismert a foglalkozásuk 1640–1657 (13 eset).....	265
24. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt török női foglyai 1641– 1653 (11 tétel; 28 fő).....	266
25. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rác női foglyai 1641– 1647 (9 tétel; 22 fő)	267
26. számú melléklet: Berzencei Haszan és Budai Pesti Vehháb útja a hódoltságban	268
27. számú melléklet: Batthyány I. Ádám kezességet vállaló rabjai 1642 (19 fő)	270
28. számú melléklet: Kezeslevél és „conditio” 1659-ből	272
29. melléklet: Budai Ahmed csaus kezességei 1647–1650	273

30. számú melléklet: Batthyány II. Ferenc baráti levelének fogalmazványa Mehmed fehérvári szandzsákbégnek.....	274
31. számú melléklet: Alisán aga levele Batthyány Ferencnek	275
32. számú melléklet: Készpénzben követelt sarcok 1587–1611	276
33. számú melléklet: Keresztény rab követelés Batthyány I. Ádám idején 1641–1658	277
34. számú melléklet: Készpénzkövetelés Batthyány I. Ádám idején 1640–1658.....	279
35. számú melléklet: Készpénzkövetelés Batthyány II. Kristóf és II. Ádám idején 1676– 1690.....	282
36. táblázat: A Batthyány II. Ferencnek hozott készpénz 1588–1611	284
37. számú melléklet: A Batthyány I. Ádámnak hozott készpénz 1641–1657.....	285
38. melléklet: A Batthyány II. Kristófnak és II. Ádámnak hozott készpénz 1679–1689	289
39. számú melléklet: A Batthyány II. Ferencnek hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1687–1611 55 féle áru.....	290
40. számú melléklet: A Batthyány I. Ádámnak hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1641–1658 57 féle áru.....	291
41. számú melléklet: A Batthyány II. Kristófnak és II. Ádámnak hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1679–1689 27 féle áru	292
42. számú melléklet: Váltásdíjban hozott lovak Batthyány I. Ádám idején 1641–1657 (42 eset, 44 ló)	293
43. számú melléklet: Váltásdíjban hozott kötőfékek Batthyány I. Ádám idején 1642– 1658 (51 eset, 290 kötőfék).....	295
44. számú melléklet: A hozott pokrócok értéke és minősége 1587–1604.....	297
45. számú melléklet: A Batthyány I. Ádámnak hozott abaposztó 1643–1657	298
46. számú melléklet: A Batthyány II. Ferencnek hozott paplan 1588–1610	300
47. számú melléklet: A Batthyány III. Boldizsárnak és II. Ferencnek hozott szőnyeg 1587–1605	302
48. számú melléklet: A hozott csizmák mennyisége és minősége 1643–1658.....	303
XV..... Adattár a rabvásár és a sarcalku irataiban előforduló rabokról 1637–1659	304

Bevezetés

A doktori dolgozat a XVI–XVII. századi oszmán rabkereskedelemmel és anyagi kultúrájával foglalkozik. Erről már több tanulmány is megjelent,¹ de a korszakra vonatkozóan rendkívül gazdag Batthyány-anyag átfogó feldolgozásával a hazai szakirodalom mindmáig adós maradt. A kérdés vizsgálata azért is fontos, mivel a magyarországi oszmán uralom nemcsak a rabkereskedelem szokásjogát alakította ki, hanem ennek hatására tömegesen megjelentek hazánkban a török árucikkek is.

Az oszmán hódítás szétszakította a Magyar Királyságot: Nyugaton a Rába vonaláig,² északon Gömör vármegye nagyobbik feléig, majd Érsekújvár 1663. évi eleste után a Vág mentéig, keleten pedig Várad elfoglalása (1660) után Szilágy és Szatmár vármegyéig terjedt a török uralom.³ A Magyar Királyság és a török hódoltság közötti peremvidék egyre nőtt, ezért erről a területről kerültek ki a török rabok, hiszen a törökök 70–100 kilométerre, sőt még ennél is mélyebben hatoltak be a magyar végvárak mögé.⁴ Erre a magyar végvári katonaság is portyázott: a bosszú, a „vitézség” és – zsold híján – a zsákmány reménye hajtotta a katonákat. Oda-vissza jellemző volt, hogy nem tudták „tisztán tartani” a frontot, hiszen a nagyobb hadjárások közötti nyugalmasabb időszakokat (1568–1591, 1606–1660 és 1664–1683) sem tekinthetjük valódi békeéveknek.⁵ A békepontok tiltásai ellenére⁶ mindkét fél átjárt a másik

1 Varga J. János: Szervitorok katonai szolgálata a XVI–XVII. századi dunántúli nagybirtokon. (Értekezések a történeti tudományok köréből 94.) Akadémiai Kiadó, Bp. 1981. 112–131.; Uő: Rabtartás és rabkereskedelem a 16–17. századi Batthyány-nagybirtokon. In: Unger Emlékkönyv. Szerk. Kalmár János. Bp. 1991. 121–133.; Uő: Hadizsákmány és rabkereskedelem, mint az emberi kapcsolatok formái a Dunántúlon a török hódoltság korában. Levéltári Szemle 42. 1992. 3. 16–20.; Dobos Gábor: Török–magyar rabok a nyugat-dunántúli végeken. Studium II. Acta Juvenum Universitas Debreceniensis de Ludovico Kossuth Nominatae. Debrecen, 1971. 63–73.; Pálffy Géza: A rabkereskedelem és rabtartás gyakorlata és szokásai a XVI–XVII. századi török-magyar határ mentén (Az oszmán-magyar végvári szokásjog történetéhez). FONS (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok), IV. évfolyam, 1997. 1. sz. 5–79.; Tóth Hajnalka: Török rabok Batthyány I. Ádám uradalmaiban. Aetas, 1. szám 2002. 136–153.

² Kanizsa eleste után (1600. október 20.) a Rába folyó jelentette az oszmán hódoltság határvonalát, Körmen a Dél-Dunántúl legfontosabb végvára lett, hadászati jelentősége megnőtt. Tóth István György: Körmen a kora újkorban (1526–1809). In: Körmen története. Szerk. Szabó László. Körmen, 1994. 99.

³ Hegyi Klára: A Török Birodalom a 16–17. században. In: Magyarország története 1526–1686. Főszerk. Pach Zsigmond Pál, szerk. R. Várkonyi Ágnes. Bp. 1985. 1034.

⁴ Arról, hogy a Magyar Királyság várai által őrzött területek mögé akár 100 km mélyes is bejutottak a törökök, lásd részletesen legújabbban: Illik Péter: Török dúlás a Dunántúlon. Bp., [2010.]

⁵ Vö. Salamon Ferencz: Magyarország a török hódoltság korában. Bp. 1886.; Szakály Ferenc: Magyar adóztatás a török hódoltságban. Akadémiai Kiadó, Bp. 1981. 449–479.; Hegyi Klára: Török berendezkedés Magyarországon. Bp. 1995.; Hegyi Klára: A török hódoltság várai és várkatonasága. História Könyvtár, Kronológiák, adattárak 9. I. Oszmán védelmi rendszer Magyarországon. Bp. 2007.; J. Újváry Zsuzsanna: „Csak az nevét viseljük az békességnek...” Oszmán hódoltság és hódító levelek a Dunántúlon a XVII. században. Khronosz. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba. PPKE. 2008. 15–34.; Uő: „Békességet fegyverrel köll tartani”. Nemzeti identitás és a törökkel megtartandó béke kérdése a XVII. század első felében, Esterházy Miklós 1641. évi Opiniója. In: Identitás és kultúra a török hódoltság korában. Szerk. Ács Pál, Székely Júlia. Balassi Kiadó. Bp. 2012. 383–397.

⁶ A zsitvatoroki békeszerződés (1606. november 11.) hetedik pontja: „Hogy mind két felől minden rabok visszatassanak és az személyeknek egyenlőségek szerint elcseréltsenek, úgy hogy az rabok urai az ő

területére, hogy onnan szerezzen magának némi „zsoldkiegészítést”, rabokat, vagy hogy újabb falvakat hódoltasson meg az Oszmán Birodalom számára, illetőleg saját magának adófizetőket biztosítson. Ebből a kényszerű együttélésből alakult ki a XVI–XVII. században a rabtartás, a határ menti rabkereskedelem. Ezen belül a török és rác⁷ rabok sorsával foglalkozom, egyrészt statisztikai táblázatokba foglalva a több száz rab adatait, másrészt bemutatva néhányuk egyéni sorsát. A magyar foglyokét jobbra török forrásokból tudnánk nyomon követni, de arról csak kivételesen maradt fenn néhány lista. Az elszórt hazai, magyar nyelvű források mellett – amelyekből én is merítettem – a fennmaradt török iratokat a turkológusok vizsgálják.⁸

A Magyar Országos Levéltárban a Batthyány család hercegi ágának az iratait tanulmányoztam. Itt külön csoportot képeznek a Török vonatkozású iratok (P 1313).⁹ A bőséges anyagot elsőként Takáts Sándor¹⁰ fedezte fel a XIX. században, a XX. században pedig mind a II. világháború végén, mind az Országos Levéltár 1956-os égése során jelentős károkat szenvedett levéltárat Zimányi Vera¹¹ újrendezése tette jól kutathatóvá. Varga J. János a XVI–XVII. századi rabkereskedelemmel foglalkozó tanulmányaiban használta fel a levéltár gazdag anyagát.¹² Ő inkább katonai, ill. társadalmi szempontból vizsgálja a forrásokat, így például a dominusz és a szervitor közötti viszonyt rajzolja meg. Ugyancsak a rabkereskedelem

sarczokról megelégtessenek mind az két felől; az kik pedig váltságok felől immár az ő urokkal végeztenek, azok megfizessék; az kik pedig az békesség idejében elfogattanak, azok minden fizetés nélkül elbocsáttassanak.” In: Magyar történeti szöveggyűjtemény 1526–1790. II/1. Szerk. Sinkovics István. Bp. Tankönyvkiadó, 1968. 367–371. Idézi: J. Újváry Zsuzsanna: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemészti az sok siralom.” A török kori Magyarország élete egy muszlim rab viszontagságainak tükrében. Keletkutatás. 2002. ősz – 2006. ősz 102. A békéről részletesen: Karl Nehring: Magyarország és a zsitvatoroki szerződés (1605–1609). Századok 120/1 (1986) 3–50.

⁷ A szerbek egyértelműen csak a kádihoz fordulhattak, hiszen – ellentétben a magyarokkal – nem volt saját joghatóságuk. Hegyi Klára: Egy világbirodalom végvidékén. Gondolat Kiadó, Bp. 1976. 185. és 187–188.; Uő: Török berendezkedés Magyarországon. i. m. 100–109.; Így nem véletlen a magyaroknak a szerbekkel szembeni gyanakvása, hiszen nemcsak a segédcapatoknak számító iflakok, hanem a hódoltsági szerbek is általában jó kapcsolatban voltak a törökökkel, ezért a törökök igyekeztek elősegíteni a szerbek bevándorlását. Szakály Ferenc: Magyar intézmények a török hódoltságban. MTA Történettudományi Intézete, Bp. 1997. 150–151.

⁸ Fodor Pál: Adatok a magyarországi török rabszedésről. Hadtörténelmi Közlemények 109(1996) 4. sz. 133–144.

⁹ Az iratok olvasásában és átírásában nyújtott segítségért Zimányi Verának és J. Újváry Zsuzsannának tartozom köszönettel. A források átírásának alapja a Benda Kálmán-féle szabályzat; a szöveget mai központozás és helyesírás szerint, de a régies kiejtést, hangzást megtartva írtam át. Vö.: Benda Kálmán: A Magyar Országgyűlési Emlékek sorozat 1607–1790 közti részének szerkesztési és forrásközlési szabályzata. Századok 108(1974) 436–475.; Vö. Bak Borbála: A XVI–XVIII. századi magyar nyelvű források kiadásának kérdései. Fons 7, N° 1(2000) 91–137.

¹⁰ Takáts Sándor: A török és magyar raboskodás. In: Rajzok a török világból. I. Bp. 1915. 160–303. A témakör bővebb feldolgozásai: Takáts Sándor: Rajzok a török világból I–III. Bp. A Magyar Tudományos Akadémia Kiadása 1915. és A török hódoltság korából. I–II. Bp. Genius 1928. A rabkereskedelem szokásjogáról: Uő: Magyar rabok, magyar bilincsek. Századok 1907. 415–435.

¹¹ A herceg Batthyány család levéltára. Repertórium. Összeállította Zimányi Vera, Bp. 1962. (Levéltári Leltárak, 16.) 5–21.; Zimányi Vera: A Magyar Országos Levéltárba került körmendi Batthyány hercegi levéltár. In: A Batthyányak évszázadai – tudományos konferencia Körmenten (2005). Körmend-Szombathely, 2006. 275–280.

¹² Vö. Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m.; Uő: Rabtartás és rabkereskedelem. i. m.; Uő: Hadizsákmány és rabkereskedelem. i. m.

bemutatásához merített a Batthyány-levéltárból Pálffy Géza,¹³ aki a kialakult szokásjog felől közelítette meg a témát. A Batthyány család körmendi központi levéltárának kutatástörténetét Koltai András dolgozta fel részletesen, 1524-től egészen a napjainkig. A magyar kutatásokon kívül a burgenlandi osztrák kutatók munkáit is bemutatta.¹⁴ A Batthyány levéltárban található több mint 1 100 oldalnyi forrásanyag (1587-től 1690-ig) alapján egy évszázad török rabkereskedelmét igyekszem megrajzolni a Nyugat-Dunántúlon – természetesen az adatok összegzésével –, levonva belőlük a tanulságokat, s így eljutva az általánosításig.

A családtörténeti munkák az egyik rokon Örsi család Miske nevű őség viszik vissza a Batthyány család eredetét, ez azonban nem igazolható.¹⁵ A család XIV. század végén élt tagja, Kővágóörsi (Kis) György mester, esztergomi várnagy (meghalt: 1403-ban) kisebb, Veszprém, Zala, Esztergom és Somogy megyei birtokaihoz 1397-98-ban szerezte meg többek közt a Fejér megyei Batthyányt, amelyről a család a későbbiekben nevét vette.¹⁶ A Batthyány család felemelkedését tulajdonképpen a Szlavóniában hatalmas birtokokat szerzett Batthyány I. Boldizsár (meghalt: 1520) fia, I. Ferenc bán (meghalt: 1566) alapozta meg, ő tekinthető „homo novusnak”.¹⁷ Az általam vizsgált korszakban Batthyány II. Ferenc (1573–1625) főkapitánynak,¹⁸ miután Babócsa és Kanizsa (1600) is elesett, folyamatosan szembe kellett néznie a török támadással.¹⁹ A fennmaradt levelek alapján, több év udvarlás után, 1607-ben

¹³ Vö. Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m.

¹⁴ Koltai András: A Batthyány család körmendi központi levéltárának kutatástörténete. Levéltári Közlemények, 71(2000) 1-2. sz. 207–231.

¹⁵ Zimányi Vera: Der Bauernstand der Herrschaft Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Eisenstadt, 1962. Burgerlandische Forschungen, Heft 46. A kötetben Szűcs Jenő birtoktörténeti bevezetése. A család eredetét véglegesen tisztázta Rácz György. Vö. Rácz György: A Batthyány család a középkorban. In: A Batthyányak évszázadai. i. m. 27–36.

¹⁶ Zimányi Vera: A rohonc-szalonaki uradalom és jobbágysága a XVI–XVII. században. Bp. 1968. 15.; Rácz Gy.: A Batthyány család i. m. 32–33.

¹⁷ Vas megyei főispán, főpohárnok és főtárnokmester, 1522-től szlavóniai és horvátországi bán, aki részt vett az 1525. évi jajcai, majd a mohácsi ütközetben. Batthyány I. Ferenc által, hogy megszerezte Németújvár, majd Rohonc és Szalonak várait, a családi birtokok súlypontját Szlavóniából Vas megyébe helyezte át. Zimányi V.: A rohonc-szalonaki uradalom. i. m. 15.

¹⁸ Sopron megyei főispán, királyi főlovászmester, a dunántúli részek főkapitánya, a nádori fellebbviteli törvényszék közbírája, bárói, majd 1603-ban grófi rangot nyert. Körmentet 1604-ben vásárolta meg a kamarától, és 1606-ban Rudolf császártól adománylevelet nyert rá. A vásárlás kiadásainak fedezése miatt lehetővé tette gazdagabb jobbágyság számára, hogy 100–300 forintért megváltásuk fél vagy egész telküket a földesúri adó és robot egy része vagy egésze alól. Zimányi V.: A rohonc-szalonaki uradalom. i. m. 19–20.; Tóth István György: A körmendi uradalom társadalma a 17. században. In: Agrártörténelmi Szemle XXV(1983) 3–4. sz. 332. Már apja: Batthyány III. Boldizsár (1537–1590) rendelkezett a németújvári és rohonc-szalonaki uradalmakkal, sőt a Körös megyei Gereben is része volt Vas megyei birtokainak. Kifejezetten művelt, franciául beszélő, könyveket gyűjtő, alkímiával foglalkozó főurat tisztelhetünk a személyében. Koltai András: Batthyány I. Ádám (1610–1659). Körment, 2005. 3–4.

¹⁹ Az ún. Kanizsával szembeni végvidéket először Körment és távoli Sárvár központokkal a Rába és a Zala folyók mentén próbálták felállítani, de a Bocskai-felkelés késleltette ennek fölállítását. A Kanizsával szembeni végvidéket 1607 után végül Egerszeg központtal a Zala folyó mentén, illetve Lenti és Kiskomárom várának körzetében szervezték meg. Pálffy Géza: A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig. Történelmi Szemle 38(1996) 2–3. sz. 204–205.

szerelemi házasságot kötött a nála jóval fiatalabb Lobkovitz-Poppel Évával.²⁰ Az ő idejéből maradt fenn az első összefüggő rabregistrum. A török korban a nagybirtok egyik legfontosabb funkciója az ország (így a birtokos saját földjének) védelme, de ehhez katonákra, ahhoz meg anyagi erőforrásokra volt szükség.²¹

A XVI. században Magyarországra is jótékonyan hatott az agrárkonjunktúra;²² a nyugat-magyarországi dombos-hegyes vidék alkalmas volt bortermelésre, így a rohonc-szalónaki és a németújvári uradalmakban a jobbágyok egy rétege 150–200 forintért meghatározott évre megváltotta szolgáltatásait, ezzel jelentős bevételhez juttatta a Batthyányakat.²³ Ugyancsak az agrárkonjunktúra következménye a marhakereskedelem virágzása, amelybe szintén bekapcsolódott a főúri család.²⁴ A bevételek sajátos formája volt a XVI–XVII. században a rabkereskedelem. Ebben a korszakban, a XVI. század végén az Oszmán Birodalomban is súlyos következményei voltak a gazdasági válságnak, a pénz leértékelésének és rontásának,²⁵ ezért is jöhetett létre az 1606-os zsitvatoroki béke. Ennek ellenére az oszmánok újabb és újabb falvakat hódoltattak meg,²⁶ 1618-ban Komáromban 60, Esztergomhoz tartozó helységet vettek át.²⁷ Batthyány II. Ferenc 1620 őszén csatlakozott az ezt a sérelmet is számon kérő Bethlen Gábor erdélyi fejedelemhez (1613–1629), sőt török segédcsapatokkal támadta a császári csapatokat. 1627. szeptember 13-án Szönyben kötöttek

²⁰ II. Ferenc még szerelmes verseket (Balassi Bálinttól kölcsönözte ezeket) is küldött kedvesének. *Takáts Sándor*: Batthyányné Lobkovitz Éva. In: Régi magyar nagyasszonyok. Corvina Kiadó, Bp. é.n. 169–197.

²¹ *Hóman Bálint–Szekfü Gyula*: Magyar történet III. Bp. 1935. 176–178.

²² A XVI. század elején általános volt a demográfiai növekedés. A XV. és a XVII. század közé esett Európa második logisztikus görbéje. A XVI. században bekövetkezett árrobbanás – azaz a gabona, a liszt, a kenyér árának gyors növekedése, ugyanakkor a reálbércsökkenés – átrendezte az egyének és a társadalmi csoportok jövedelmi és vagyoni viszonyait. *Rondo Cameron*: A világgazdaság rövid története a kőkorszaktól napjainkig. Maecenas Könyvkiadó, Bp. 1994. 125., 138–139.

²³ *Zimányi Vera*: A nyugat-dunántúli és horvátországi nagybirtok és parasztsága a 16–17. században. Különlenyomat. Szentendre–Velem, 1996. 9–12.; Vö. *Buza János*: A török kori Magyarország gazdaságtörténete. In: Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Bp. 1996. 96.; Vö. *Maksay Ferenc*: Parasztság és majorgazdálkodás a XVI. századi Magyarországon. Bp. 1985. 11.

²⁴ *Zimányi Vera*: Adalékok a Batthyányiak XVII. századi marhakereskedésének történetéhez. Agrártörténeti Szemle III(1961) 1. sz. 60–84.; Vö. *Buza J.*: A török kori Magyarország gazdaságtörténete. i. m. 119–120.

²⁵ *Fodor Pál*: Vállalkozásra kényszerítve. Az oszmán pénzügyigazgatás és a hatalmi elit változásai a 16–17. század fordulóján. Bp. 2006. (História Könyvtár, Monográfiák 21.); A háború idején a budai vilájet bevételeinek mindössze 17%-a keletkezett helyi forrásokból. A XVI. századra a jövedelmek egyre jelentősebb része származott a Balkánról, ezzel szemben a tartomány pénztárából zsoldot húzó katonáknak csak elenyésző része szolgált az ottani várakban, azaz a legkorábbi időszakban, amit vizsgálók, ez a helyzet. *Ágoston Gábor*: A hódítás ára. A magyarországi török végvárak őrsége, fenntartási terhei és a tartomány pénzügyi helyzete. Hadtörténelmi Közlemények 111(1998) 2. sz. 351–381.

²⁶ Erre elsősorban a hiányzó zsold miatt volt szükségük, tulajdonképpen a hűbértartós megélhetése múlt azon, hogy be tudták-e hajtani a magyar végvárak mögött élő jobbágyok adóját. *Hegyi K.*: A Török Birodalom a 16–17. században. i. m. 1022.

²⁷ *Salamon Ferencz*: Két magyar diplomata a tizenhetedik századból. Bp. 1884. 267.; *Szakály F.*: Magyar adóztatás a török hódoltságban. i. m. 164.; *Karl Nehring*: Magyarország és a zsitvatoroki szerződés (1605-1609). Századok 120/1(1986) 33.; *J. Újváry Zs.*: „Csak az nevével viseljük az békességnek...” i. m. 16–17.

25 évre szóló békét.²⁸ A folyamatos béketárgyalások ellenére „háborús békeévek”²⁹ jellemezték az időszakot, a hódítók nemcsak megölték és elhurcolták a lakosságot, elrabolták javaikat, hanem emelték az adókat, és továbbra is falvakat hódoltattak be.³⁰ A XVI–XVII. században Magyarország permanens háborúban élt, folyamatos csatározások folytak, ezeknek célja az ellenség nyugtalanítása és a befolyás terjesztése volt.³¹ Ezzel a helyzettel kellett szembenéznie II. Ferenc fiának, Batthyány I. Ádám³² (1610–1659) dunántúli kerületi és Kanizsával szembeni végvidéki főkapitánynak³³ – ezt a tisztséget haláláig viselte –, aki életcéljának tekintette a török elleni küzdelmet.³⁴ Nem is volt más választása, hiszen pl. 1633 és 1649 között a Kanizsával szembeni végeken³⁵ több mint 4 200 embert hurcoltak el vagy öltek meg az oszmánok, és 4 760 marhát is elhajtottak, a kár és a keresztény rabok sarca 28 280 Ft volt.³⁶ A XVII. század legnagyobb birtokosai között az első helyen találjuk a

²⁸ A követküldésben megmaradt a kölcsönös egyenjogúság, de az 1620-ban elfoglalt Vác visszaadásáról nem egyeztek meg. *J. Újváry Zs.*: „Csak az nevét viseljük az békességnek...” i. m. 16–17.

²⁹ *Pálffy G.*: A török elleni védelmi rendszer. i. m. 192.

³⁰ Erről a kétségbeejtő helyzetről írta 1641-ben Esterházy Miklós nádor: „A töröknek megvannak a maguk biztos módozatai, amelyekkel a nyílt háborún kívül is, a béke idején is (ha békének kell nevezni) a magyarokat és a magyar királyságot támadni szokták.” Magyar passió 1608–1711. (Forrásgyűjtemény) Szerk. Nagy Gábor. Debrecen é. n. 207–209.; 1625–1627 között 45, 1627–1642 között 326 falut hódoltattak meg az oszmánok. *Salamon F.*: Magyarország a török hódoltság korában. i. m. 253.; A Vas megyei Kisköcsk falut – bár hódolt, azaz a törököknek adófizetője volt –, 1646-ban rabolták ki, egész családok kerültek rabszíjra. Magyar történeti szöveggyűjtemény. II/1. 1526–1790. i. m. 502–504.; Azonban nemcsak törökök raboltak a hódolt falvakban, Wesselényi Ferenc nádor – miután 1657-ben Kösze Gyurka és Kisfaludy Balázs, Batthyány hadnagya Török Ferenc újvári gyalog hadnagy rác faluját, Keresztúrt megrabolták – 1658 nyarán levélben fordult Batthyányhoz: „vagyon mindenfelől az sok panasz, s im most is, hogy Komáromban jöttem volna, Vértes tájáról tizenhat faluból is jöttek hozzám, csak azon Kösze ellen panaszolkodván, hogy maradhatatlanok volnának, rajtok való sok csintalanságok miatt...” MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles N° 51.380. Török Ferenc újvári gyalog hadnagy alázatos supplicatiója Wesselényi Ferenc nádorhoz. É. n. Wesselényi Ferenc nádor Batthyány I. Ádámhoz szóló levelének melléklete. Érsekújvár, 1658. július 4. Idézi: *J. Újváry Zs.*: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemésztí az sok siralom.” A török kori Magyarország élete egy muszlim rab viszontagságainak tükrében. Keletkutatás 2002. ősz – 2006. ősz 109.

³¹ *Hegyi Klára*: A magyar tartomány helye és helyzete az Oszmán Birodalomban. Világtörténet 1994. tavasz-nyár, 22–23.

³² 1625-ben, apja halálakor még csupán 15 éves volt, így anyja, Lobkovitz-Poppel Éva igazgatta az uradalmakat. Már 1629-ben, majd 1632-ben megegyezett anyjával, végül 1636-ban kötöttek egyezséget Szalonakon, amely biztosította Poppel Éva és leányai úri módon való megélhetését. Batthyány Ádám kamarás, főasztalnok, gróf, főkapitány lett, Körmendre, Csákányra szabadparaszti hajdúkat telepített. *Zimányi V.*: A rohonc-szalónaki uradalom. i. m. 21–22.

³³ 1649-ben a Kanizsa ellen vetett végvidéki főkapitányság királyi helyőrségeinek keretlétszáma összesen 2 384 volt, ebből 844 volt lovas és 1 540 gyalogos (Légrad és Muraköz: 500; Kiskomárom: 390; Egerszeg: 350; Lenti: 200; Szécsisziget: 150; Zalavár: 115; Pölöske: 110; Kapornak: 100; Alsólendva: 100; Egervár: 75; Szentgrót: 75; Kányavár: 50; Szentgyörgyvár: 47; Kemend: 40; Lövő: 26; Bér: 26; Magyarosd: 20; Tótfalu: 10). *Végh Ferenc*: Egerszeg végvár és város a 17. században. Zalaegerszeg, 2010. 156.

³⁴ *Vö. Pálffy Géza*: A Batthyány család a törökellenes határvédelemben a XVI–XVII. században. Hadtörténelmi Közlemények 122(2009), 321–356.

³⁵ Miközben 1633 januárja és 1640 márciusa között a Kanizsa ellen vetett várak katonasága egyetlen fillérnyi fizetséget sem kapott. Így a földművelés, marhahajtás, adóbehajtás, karhatalmi feladatok mellett, a rabkereskedelemből is juthattak valamennyi jövedelemhez. *Kelenik József*: A Kanizsa elleni végvidék katonai erejének változásai 1633–1638. In: Hadtörténelmi Tanulmányok. Zalaegerszeg, 1995. (Zalai gyűjtemény 36/I.) 5–53.

³⁶ Magyar Országos Levéltár Batthyány család hercegi levéltára Török vonatkozású iratok P 1313/249. cs. N° 22., 180. (továbbiakban: 249. cs. N° ...); *J. Újváry Zs.*: „Csak az nevét viseljük az békességnek...” i. m. 20.;

Batthyány családot,³⁷ I. Ádámnak tehát meg kellett oltalmaznia birtokát, jobbágyságait a portyázásoktól,³⁸ így ezzel egyetemben a Magyar Királyság határait is védte.³⁹ Ebben a történelmi helyzetben a Dunántúlon a nagybirtok abszolút túlsúlyba került, az ország nyugati felének főurai országos tisztségeket töltöttek be, birtokadománnyal lekötöztetett szervitoraikkal irányították gazdaságukat és magánkatonaságukat, s kezükben a végvárak egész sorára kiterjedő rendelkezés, valamint a katonai és úriszéki bíraskodás jogával élet-halál urai voltak. A zsitvatoroki békeszerződés (1606) után nem került sor nagy török hadjáratra, s ezért a király csökkentette a végvári őrség létszámát, a megmaradtak pedig rendszertelenül kapták a fizetést, az oszmánok közben a békekötés ellenére újabb helységeket kényszerítettek adófizetésre, a Dunántúlt az őrhelyén maradó végvári katonaság, az éber jobbágylakosság, és néhány éleslátású főúr (a Batthyányak mellett: a Zrínyi,⁴⁰ Nádasdy és az Esterházy család) mégis megvédte.⁴¹

Emellett a főúr pontos levéltárrendező is volt,⁴² ennek következményeként nagyon sok irat maradt fenn utána. Batthyány I. Ádám időszakában válik elterjedté a keresztény rabok követelése váltságdíj fejében,⁴³ a főúr így gondoskodott vitézeiről és jobbágyságairól,⁴⁴ 1657-ben

Vö. J. Újváry Zs.: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemészti az sok siralom.” i. m. 102–107. ; Az 1642-es szőnyi békekötés előtt királyi, ill. nádori rendelet írta elő a török kártételek összeírását, ennek alapján a Vas megyei kemenesaljai járásban 1630 és 1641 (?) között elhurcoltak vagy „levágtak” 2 105 embert, 2 832 lovat és egyéb jószágot, 9 kas méhet és meghódoltattak 28 falut. Magyar történelmi szöveggyűjtemény. II/1. 1526–1790. i. m. 495–496.

³⁷ Magyarország története 1526–1686. i. m. 384–385.

³⁸ A jobbágyok kérvényei egyértelművé teszik, hogy a főúr igyekezett segíteni, ha emberei bajba jutottak: „198/21. *Besprimj [veszprémi] baromörző Horuat Pál esett volt rabságban feleségestül, de maga kiszabadult, hanem az felesége száz tallérban sarcolt meg, könyörög, Nagyságod lenne segítséggel neki.* [B. Á. válasza:] *Megleszen válaszolja.*” Zimányi Vera: Supplicationum merita. A Batthyány I. Ádám földesúrhoz intézett kérvények kivonatai. A szövegeket Tóth István György, J. Újváry Zsuzsanna, Varga J. János és Zimányi Vera teszi közzé. Történelmi Szemle 40(1998) 327.

³⁹ Az 1640-es években a királyi őrséggel ellátott végvárak száma a XVI. század felének közel 120 váráról 88-ra, a végvári katonaság létszáma pedig a korábbi 22 000 főről 17 000-re csökkent, ezért a határ menti területek földesurai egyre jelentősebb mértékben kapcsolódtak be magánhadseregükkel és alattvalóikkal (katonaparaszttal). Pálffy G.: A török elleni védelmi rendszer. i. m. 207.

⁴⁰ Gyakran megesett, hogy a nyugati részek nagybirtokosai jobbágyokból állandó katonákat állítottak ki, ezért cserében földet kaptak, ill. a jobbágyterhek alól felszabadították őket, lovat és fegyvert kellett tartaniuk, készen kellett állniuk a török támadás esetén. Vö. Zimányi Vera: Adatok a dunántúli hajdúk történetéhez, Századok 1–3(1960) 286–302.; Zrínyi Miklós 1650. október 25-én adott oklevelet jobbágykatonáinak. Magyar történelmi szöveggyűjtemény 1526–1790. II/2. i. m. 559–560.

⁴¹ Varga J. János: A XVI–XVII. századi végvári katonaság szervezetének kérdései (különös tekintettel a főúri parancsnokság alatt álló dunántúli katonaságra. In: Magyarországi végvárak a XVI–XVII. században. Eger, 1983. (Studia Agriensa 3) 128–129.

⁴² Iványi Béla: Gróf Batthyány Ádám, a levéltárrendező. Levéltári Közlemények 20–23(1942–1945). 290–309.; Vö. Koltai A.: A Batthyány család körmeneti központi levéltárának kutatástörténete. i. m.

⁴³ A fogságba esett keresztény és muszlim rabok kicserélése már korai időszakban is gyakori volt. Dávid Géza–Fodor Pál: „Az ország ügye mindenek előtt való”. A szultáni tanács Magyarországra vonatkozó rendeletei (1544–1545., 1552). História–MTA Történettudományi Intézete, Bp. 2005. 633–634.

⁴⁴ Egy példa a rabságba esett keresztény katonák kérelmeiből (249. cs. N° 206.): „*Arani Istókért mint írtanak be kezesei két ízben Feiérvárról: Tekentetes, Nagyságos és Nemzetes vitéztlő, böcsületes Gróf Úr, s nekünk Kegyelmes Patrónusunk! Nyomorúságos rabságunkból szabadulásunk után mindenkoron alázatos hű szolgálatunkat ajánljuk Nagyságodnak. Isten kedves egészséggel áldja Nagyságod. A' győri harmincados*

315 embert tartott a szolgálatában, mindennek természetesen magas költségei voltak.⁴⁵ Több keresztény sarclista is fennmaradt.⁴⁶ A legtöbb általam felhasznált információ az ő idejéből való: az 1641 és 1659 közötti évekből. Ez a precíz iratrendezés azért is különös, mert Ádám gróf a „*Vigan voltam*” megjelölést kifejezetten gyakran használta itinerariumában (naplójában), és ezalatt legtöbbször azt értette; hogy rendszeresen és sokat ivott, olyannyira, hogy halála után öt évvel rohonci udvarából Bethlen Miklós amiatt sietett el, mert félt „*a részegségtől, mellyel azelőtt a Batthyány-udvar híres volt.*” Ez azonban nem hátráltatta a főurat vitézségben, sőt birtokainak igazgatásában sem.⁴⁷

A rabkereskedelem szokásjoga is szépen kirajzolódik iratai alapján. A főúrnak volt megfelelő „infrastruktúrája” ahhoz, hogy foglyokat tartson, hiszen ezeket valahol őriztetni és etetni kellett. Batthyány I. Ádám 1644-ben vásárolta meg 325 ezer forintért⁴⁸ Königsperg Kristóftól Borostyánkő⁴⁹ várát. Ekkor alakult ki a rabtartás precíz rendszere.⁵⁰ A fogságba esett rab az alku és kezesség után „bemehetett” a hódoltságba váltságdíjáért, az ehhez szükséges kolduló levelet pedig csakis egy főúr adhatta ki. I. Ádám fia, II. Kristóf (1637–1687)⁵¹ kevésbé volt alapos, mint apja, így mindössze két rablajstromot találtam az ő időszakából, ráadásul ő is – ahogyan nagyapja – Habsburg-ellenessé vált. Fia, II. Ádám

Himtváry Kapornay János, hogy az Arany Istók rabot, a' Nagyságod írása szerént a' 300 tallérig be nem vett, a' mely Arany Istókért mi kezések lévén, háborgattunk, ez könyörgő suplicationkban kérjük Nagyságodat, mint kegyelmes patrónus urunkat, hogy méltóztassék minket, nyomorultakat kezességünkől megszabadíttatni, vagy Arany Istók rab küldessék előbbeni rabságára, vagy még győri harmincadosnak irattasson váltságában, hogy a' Nagyságod gratiája szerént 300 tallérig vegyen be rabot. A' Nagyságod hozzánk való jóakarját teljes életünkbe szolgálhassunk meg Nagyságodnak. Isten sok jó szerencsével áldja Nagyságodat. Datum in Alba Regali 9. Junii Anno 1649. Nagyságodnak szabadulásonk után szolgálnak magyar rabok Zékösféyvárvan”.

⁴⁵ Koltai András: Batthyány Ádám hagyatéka. Egy magyar főrend udvarának és vagyónának sorsa (1659–1662). In: A Batthyányak évszázadai. i. m. 129–138.

⁴⁶ Magyar Országos Levéltár Batthyány család hercegi levéltár a Török vonatkozású iratok P 1313/248. N° 103. és Magyar Országos Levéltár Batthyány cs. lt. Török vonatkozású iratok P 1313/249. N° 198. és N° 404. (továbbiakban: 248. cs. N° 103. és 249. cs. N° 198.)

⁴⁷ Vö. J. Újváry Zsuzsanna szócikkével: „*Vigan voltam*” (Batthyány I. Ádám (1610–1659) értelmezésében.) In: Magyar Művelődéstörténeti Lexikon, mindenkorai főszerkesztő Kőszeghy Péter, LX. születésnapjára, Bp. 2011. 280–283.

⁴⁸ A magas vételárát úgy teremtette elő, hogy a szalonaki és rohonci uradalmakból falvakat zálogosított el, jobbágytelkeket is adott zálogba, sőt, ahogy apja 1604-ben, úgy ő is szorgalmazta 1644-ben, hogy tehetősebb jobbágyai váltsák meg magukat néhány száz forintért a robot vagy a földesúri adók alól. Vö. *Zimányi V.*: A rohonc-szalonaki uradalom. i. m. 22.; A hivatalos vételár összesen 325 ezer forint volt, de lehetséges, hogy Batthyány ebből csak 150 vagy 200 ezret fizetett ki ténylegesen. Koltai András szíves közlése, amit ezúton is hálásan köszönök. Vö. *Koltai András*: Batthyány Ádám: Egy magyar főrend és udvara. Győr, 2012. (A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai, Források, feldolgozások, 14) (sajtó alatt)

⁴⁹ A herceg Batthyány család levéltára. i. m. 11.

⁵⁰ *Varga J.*: Rabtartás és rabkereskedelem. i. m. 121–133. ; *Pálffy G.*: A rabkereskedelem. i. m. 5–79.

⁵¹ Az ő idejéből fennmaradt levelek alapján hasonlóan működött a rabkereskedelem, mint apja, I. Ádám életében. *Dóri Szilvia*: A török-magyar rabtartás szokásai a XVII. század végén egy török bég levelei alapján. In: *Tanulmányok évszázadok történelméből*. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2006. 165–167.

(1662–1703)⁵² nemcsak nevét örökölte nagyapjától, hanem törökellenes mentalitását is.⁵³ Az utolsó felhasznált rablajstrom az ő idejéből származik.⁵⁴

Egyértelműen megállapítható, hogy nagy volt a rabok és a török áruk mozgása, jelentős értékekről lehet beszélni, de a rabtartási költségek is igen magasak voltak, s ezeket még tovább növelte a rabok magas halálzási aránya, szökése vagy a sarc meg nem fizetése. A veszteségeket súlyosbította a XVII. század közepén is gyakran pusztító veszély, a többször felbukkanó „fekete halál”, a pestis.⁵⁵

A megmaradt iratok alapján táblázatokat állítottam össze, amelyekből kiderül, hogy a luxuscikkek és a közárak száma és értéke egymáshoz viszonyítva fordítottan arányos. Az értékes („*úrnak való*”) áruk egyediek. Gyakori a török textíliák, mindennapi eszközök, ruházat (csizma, papucs), lószerszámok tömeges megjelenése és elterjedése, szinte „divatba” jövedele, noha a magyar önkormányzati statútumok és a szokásjog igencsak tiltotta a „török módit”, a török módra való öltözködést, viselkedést, a török szokások átvételét. A ruhafélék, lábbelik használatát nem tekintették „törökösség”-nek,⁵⁶ főként, hogy az átvett viselet magyarosnak érezték.

⁵² 1683 után szinte teljesen lehetetlenné vált a rabok sarcgyűjtése, és tömegessé vált a rabok szökése is. *Dóri Sz.:* A török-magyar rabtartás szokásai. i. m. 166–170.

⁵³ *János Varga J.:* Ransoming Ottoman slaves from Munich. In: *Ransom Slavery along the Ottoman Borders. (Early Fifteenth–Early Eighteenth Centuries).* Editor Dávid Géza and Fodor Pál. Leiden-Boston, 2007. 173.

⁵⁴ MOL Batthyány cs. lt. Török vonatkozású iratok P 1313/249. N° 419. (1690. febr. 3.), a továbbiakban: 249. cs. N° 419.

⁵⁵ *Zimányi Vera:* A pestisbetegségek leírása és egyéb intézkedések a 17. század közepén a Batthyány birtokon. In: *In memoriam Barta Gábor. Tanulmányok Barta Gábor emlékére.* Szerk. Lengvári István. Pécs, 1996. 285–289.; A XVI–XVII. században – az éhínség mellett – Európa-szerte különböző járványok pusztítottak, ezek közül kiemelkedően félelmetes volt a patkányok, ill. ezek bolhái által terjesztett kór: a tüdőpestis. *Fernand Braudel:* Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus XV–XVIII. század. A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen. Gondolat, Bp., 1985. 74–83.

⁵⁶ 1526–1606. évi törvényczikkek. Szerk. Márkus Dezső. Bp. 1899. 1608–1657. évi törvényczikkek. Bp. 1900. 1658–1740. évi törvényczikkek. Bp. 1900. idézi: *Szakály F.:* Magyar intézmények a török hódoltságban. i. m. 42–50.; *Uő.* A magyar és erdélyi országgyűlések hódoltsági vonatkozású végzéseiről. Jogtudományi Közlöny, 1993. október 377–382.; *Salamon Ferencz:* Magyarország a török hódoltság korában. i. m. 322–323.; *Sugár István:* A törökösség (turcismus) Heves megyében. In: *Agria. Az Egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve* 22. Eger, 1986. 99–112.

I. A rabkereskedelem mint kereskedelmi ág

1. A távolsági rabszolga-kereskedelem

Az emberkereskedelem szinte egyidejű az emberi történelemmel, az antikvitásban kifejezetten jelentős szerep jutott a rabszolgáknak, erre a speciális társadalmi rétegre épült a görög és a római állam.

A népvándorlás előtti germánoknál a rabszolgának – ahogy a késő római társadalomban is – saját gazdasága, otthona, családja volt, s az úrnak természetbeni szolgáltatásokkal tartozott, mint a római colonus. A Frank Birodalomban (V–VII. sz.) a társadalom legalján ugyancsak a pogány szláv eredetű rabszolgák álltak, a nagybirtokosok villagazdaságait művelték és ház körüli szolgálatokat végeztek, de egyre többen saját házzal, családdal rendelkeztek, illetve a földhasználatért cserében terményjáradékkal tartoztak.⁵⁷

Az érett középkor legjelentősebb rabszolga-kereskedelmét a krími tatárok folytatták, ennek fő központja Kaffában volt. Ebben a kereskedelemben találkozhatunk magyarokkal a kereskedők, a városi tisztviselők, ám a rabszolgák között is.⁵⁸

Az iszlám világban a rabszolgaság a hadifogságba eséshez fűződött. A Korán előírásai miatt ez jóval enyhébb volt a többi rabszolgaságnál, még tulajdonjoga is lehetett a rabszolgának, és hosszabb szolgálat után gyakran felszabadították őket.⁵⁹

A keresztény egyház elvileg a rabszolgaság eltörlését hirdette, ám ez gazdaságilag kivitelezhetetlen volt a kora középkorban, így legalább a körülményeket szerette volna elviselhetőbbé tenni; a trinitárius (1198) és a mercenárius (1235) szerzetesrendek valóban komoly erőfeszítéseket tettek a rabszolgák kiváltásáért. A XV–XVI. században azonban még az egyháznagyok is rabszolgákat tartottak.⁶⁰

Magyarországon a rabszolgaság sohasem töltött be jelentős szerepet, és jóval korábban megszűnt, mint más európai országokban. A rabtartók ugyanúgy lehettek egyháziak, mint világiak. Az egyház különbséget tett keresztény és pogány rabszolgák között, csupán az előbbieket kívánta felszabadítani. A XI–XIII. században gyakori a felszabadítás, hiszen ettől lelki üdvösséget reméltek a rabtartók, ezért többnyire végrendeletekben találhatunk rabszolga-felszabadítást. Az Árpád-házi királyok alatt rabszolgákat vétel, szerzés, adomány és öröklés

⁵⁷ *Katus László*: A középkor története. Egyetemi tankönyv. Pannonica-Rubicon, Bp. 2001. 38., 110.

⁵⁸ Tardy Lajos szerint a keleten maradt magyarságról lehet inkább szó. Bár egyértelműen folyamatos a diplomáciai és a gazdasági kapcsolat a tatárjárás idejétől a magyarság és a tatárok, ezen belül pedig a krími tatárok között. *Tardy Lajos*: A tatárországi rabszolgakereskedelem és a magyarok a XIII–XIV. században. Akadémiai Kiadó, Bp., 1980. i. m. 9–58.

⁵⁹ *Uo.* 63.

⁶⁰ *Uo.* 64.

útján lehetett szerezni. A rabszolgaság intézménye a XIII. század végére jelentéktelenné vált Magyarországon, de nem szűnt meg; a brassói szász polgárok foglalkoztak emberkereskedelemmel, minden valószínűség szerint a tatárföldi gyarmatvárosokkal is összeköttetésben álltak.⁶¹

A XIII–XV. században – a tatárokon és az oszmánokon kívül – a rabszolga-kereskedelem a genovaiak, velenceiek⁶² és katalánok kezén volt, hajófenékebe zárva hurcolták nyugatra a szerencsétlen férfiak, nők, sőt gyermekek ezreit, a laikusok és a klerikusok különbség nélkül adták-vették az embereket.

A beszerzési és lebonyolítási terep a Fekete-tenger északi partvidéke, Genova és Velence kikötővárosai, elsősorban Kaffa és Tana.⁶³ A krími és a Don-vidéki tatárok voltak az elsődleges eladók, a vásárlók a gyarmatvárosok tisztességes, soknemzetiségű lakói: keresztények, muszlimok, zsidók.⁶⁴

A rabszolgák túlnyomó többsége tatárként szerepel, ez igazából gyűjtőnévnek jelentett: valamennyi mongol uralom alatt lévő népet. Lehetséges, hogy a kaffai vagy a tanai rabszolgapiacokon találkoztak a Duna menti, volgai és kaukázusi szerencsétlenül járt magyarok rabszolgaként vagy a szerencsésebbek kereskedőként. A zömében fiatal és egészséges rabszolgák vásárlói – az egyiptomi mameluk-szultánok és Szíria mellett – az itáliai, dél-franciaországi, katalóniai keresztény polgárok voltak.⁶⁵

Az oszmánok tulajdonképpen a krími tatároktól vették át – a Fekete-tenger vidékének meghódításával⁶⁶ – a rabszolga-kereskedelem módszerét.⁶⁷ A XVI. században a Volga és a Fekete-tenger közötti sztyeppe átjáró helyül szolgált a nomád népeknek, így a nogájoknak és a krími tatároknak is. Ezek a félelmetes lovasok az iszlám és a hatalmas Oszmán Birodalom előőrsei, portyáztak Erdélyben és a Magyar Királyságban, a magyarok rettegettek a vérszomjas és kegyetlen harcosoktól, akik elhurcolták a gyermekeiket, asszonyaikat, javaikat. A tatárok Isztambul piacán rendszeresen adták-vették a szláv (orosz, lengyel) és nyilvánvalóan további

⁶¹ *Uo.* 64–69.

⁶² Vincenzo Lazari szerint 1414–1423 között évi tízezer körül mozgott a városállamban eladott rabszolgák száma. A szerzőt Tardy Lajos idézi: *Tardy L.: A tatárországi rabszolgakereskedelem.* i. m. 77.

⁶³ *Ivanics Mária:* A Krími Kánság a tizenöt éves háborúban. Akadémiai Kiadó, Bp. (Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 22) 13–14.

⁶⁴ *Tardy L.: A tatárországi rabszolgakereskedelem.* i. m. 70–71.

⁶⁵ *Uo.* 77–78.

⁶⁶ *Ivanics M.: A Krími Kánság a tizenöt éves háborúban.* 16–18.

⁶⁷ Ibrahim nagyvezír 1528 eleji közlése szerint az oszmán államkincstárnak évi 30 000 arany bevétele származott a krími rabkereskedelemből. 1578-ban Kaffában a rabszolgákból származó bevétel még ennél is magasabb, Halil Inalcik történész 4,5 millió akcséről ír (kb. 75 000 arany). Idézi: *Fodor Pál: A Szimurg és a sárkány: Az Oszmán Birodalom és Magyarország (1390–1533).* In: Közép-Európa harca a török ellen a XVI. század első felében. Szerk. Zombori István, 2004. 12.

nemzetbeliek, így a magyar foglyokat is.⁶⁸ Az Oszmán Birodalomban a háború az egész társadalmat foglalkoztatta, hiszen a területszerzés mellett, ez egyben egzisztenciateremtést, akár meggazdagodást is jelenthetett: „*Akkora vágy fűti őket a rabszolga és rabszolganő birtoklására, hogy egész Törökországban mindenkinek egyetemlegesen az a nézete: aki akár csak egyetlen rabot vagy rabnőt tud szerezni, már nem lát többé inséget. S ez a nézet nem is csapja be őket, [...] Ugyanis egész Törökországban alig akad egyetlen ház is, amelyből hiányoznék a legalább egy rabszolga vagy rabszolganő.*”⁶⁹ A zsákmány, ezen belül kiemelten a rabszolga, mind háborúban, mind békeidőben komoly hasznot hajthatott az adott hitharcosnak, ahogy az államnak is a rabokból szedett ötöd révén. A hódítás ezzel mintegy ösztársadalmi vállalkozássá alakult.⁷⁰ Az 1396-os nikápolyi csata után több ezer keresztény katona esett rabul, a közrendűek a katonák zsákmányai lettek, míg a főurak magas váltságdíj fejében – a szultáni kincstárát gazdagítva – visszanyerhették szabadságukat, János nevers-i gróf, csupán európai összefogással tudta kifizetni a 200 000 forintnyi váltságdíját.⁷¹ A mohamedán jog tehát a rabot hadizsákmánynak minősítette, s annak tulajdonában hagyta, aki szerezte, a kincstár csak minden ötödiket követelte magának (pendzsik). A hódítók nemcsak csatában⁷² juthattak rabokhoz, hanem útszélen, mezőn békében is olcsó és ügyes munkaerőnek számítottak a magyar rabok.⁷³

Az oszmán rabságról már a XV. századból maradt ránk beszámoló: Magyarországi György barát (Georgius de Hungaria) 1438 augusztusában esett török fogságba: „*Miután tűzbe borították a farakást, úgy sütöttek meg bennünket, ahogyan a kemencében sülnék a kenyerek. És amikor már csaknem mindenki meghalt, s látták, hogy a toronyban többé nem mozog senki, szétverték a tüzet, berontottak a kapun át, s ha rátaláltak egy-egy félholt emberre, azt, mihelyt kicsit magához tért, kihurcolták. Engem is ugyanezen a módon hurcoltak ki s adtak át kalmároknak eladás céljából. Ezek aztán láncra vertek, s a többi fogollyal együtt – a Dunán átkelve – elvittek egészen Drinápolyig, a Nagy Török székvárosig.*”⁷⁴ György barát húsz éven keresztül szenvedett és készítette a feljegyzéseit, bemutatta az oszmánok állami, vallási és katonai sajátosságait. A portyázás szokását és célját

⁶⁸ F. Braudel: Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus XV–XVIII. század. i. m. 1985. 95.

⁶⁹ Írta le tapasztalatait Georgius de Hungaria a XIV. század közepén. Rabok, követek, kalmárok az Oszmán Birodalomról. Közreadja: Tardy Lajos, Gondolat Kiadó, Bp. 1977. 69–70.

⁷⁰ Vö. Fodor P.: A Szimurg és a sárkányi. m. 2004. 9–35.

⁷¹ Fodor Pál–Hegy Klára–Ivanics Mária: Török és tatár hódítók. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1993. 16–17.

⁷² Talán az sem véletlen, hogy csata szavunkat a szerb-horvát nyelvből kölcsönöztük („csoport, sereg, falka, nyáj”); és a törökellenes harcok idején került nyelvünkbe az eredetinek megfelelő jelentéssel. A magyar nyelv történet-etimológiai szótára. Főszerk. Benkő Loránd. I. Akadémiai Kiadó, Bp. 1967. 484–485.

⁷³ Fekete Lajos–Káldy-Nagy Gyula: Budai török számadáskönyvek 1550–1580. Akadémiai Kiadó, 1962. 586–587.

⁷⁴ Rabok, követek, kalmárok az Oszmán Birodalomról. i. m. 54.

is leírta: „*Midőn pedig kivonulásra készülődnek, hét vagy nyolc nappal előbb szorgosan bizonyos fegyelmezést szabnak ki saját magukra is, lovaikra is, tudniillik az ital és az étel fokozatos megvonásával és bizonyos mérsékelt gyakorlatozással annak érdekében, hogy testességük és túlsúlyuk is megszűnjön, és a zsigereikben visszamaradó belső zsiradékaik képessé és alkalmassá tegyék őket a hosszú száguldásra. És nem indulnak el másként csakis úgy, ha van egy vagy két megbízható vezetőjük, aki annak a földnek, ahová készülődnek, valamennyi útját és ösvényét kitűnően ismeri. [...] De vajon miféle célt szolgál mindez? – Bizonyal semmi egyebet, mint azt, hogy óvatlan pillanatban, vérontás nélkül, öldöklés nélkül ejthessenek foglyul embereket [...]*”⁷⁵ Azaz az egyre gyakoribbá váló portyázásnak, ill. csatázásnak hagyományai voltak a muszlimok körében. Előre feltérképezték a területet, amit ki akartak fosztani, ehhez kalauzok, pribékek, martalócok segítségét használták fel,⁷⁶ a zsákmányszerzés főbb célja – az anyagi javak mellett – a foglyok ejtése volt. Pontosán emiatt ebben a kezdeti időszakban kifejezetten vigyáztak a megtámadottak testi épségére, hiszen a zsákmányt el akarták adni. Egy rabszolgotartó államban, ahol a katonaság és a hivatalnokrendszer ugyancsak rabszolgákra épült, mindig szükség volt utánpótlásra, de a háremekben is szívesen fogadtak szép és fiatal lányokat. Ennél jóval kegyetlenebb bánásmódot tapasztalt meg a végvidéki lakosság, ahogyan – a körülményeknek megfelelően – a portyázás módja is változott.

1463–64 után vált a török-magyar küzdelemsorozat a Magyar Királyság közvetlen önvédelmi harcává.⁷⁷ Bár I. Szelim (1512–1520) haláláig a Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom között békeállapot vagy fegyverszünet volt, a megmerevedett török, illetve magyar–horvát végvidék helyi erőinek folyamatos és kölcsönös portyázásai dúlták a vidéket, ezzel mérhetetlen és mindennapos szenvedést zúdítottak mind a magyar és horvát, mind pedig a szerb, bolgár és bosnyák népre.⁷⁸ A váltságdíjért folytatott határ menti rabkereskedelem és rabtartás szokásainak kialakulása tehát már ebben a korai időszakban elkezdődött. A XVI. század első felében több általánossá vált vagy váló szokás figyelhető meg a török rabságba

⁷⁵ Uo. 65–67.

⁷⁶ Vö. *Takáts Sándor*: A kalauzok és kémek a török világban. In: *Rajzok a török világból II.* Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 133–212.

⁷⁷ Arról, hogy hogyan változott a magyar társadalom török képe a XIV. századtól a XVI. század végéig alapos és részletes tanulmányt írt Fodor Pál. *Hogyan jutottunk el a „kereszténység védőjétől”* (XIV. század) addig, hogy a török „Isten büntetése” (protestáns-katolikus hitviták). *Fodor Pál*: Az apokaliptikus hagyomány és az „aranyalma” legendája. A török a 15–16. századi magyar közvéleményben. *Történelmi Szemle XXXIX*(1997) 1: 21–49.

⁷⁸ *Szakály Ferenc*: A török–magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt (1365–1526). In: *Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából.* Szerk. Rúzsás Lajos és Szakály Ferenc, Akadémiai Kiadó, Bp., 1986. 43–49.

került keresztény rabok esetében. A két szembenálló fél rabkereskedelme és rabtartási gyakorlata eltérő jellegű és célú volt.⁷⁹

Georgievics Bertalan Szalkai László esztergomi érsek (1524–1526) oldalán harcolt a mohácsi csatában. Itt esett török fogságba,⁸⁰ s viszontagságos évek után, mialatt gazdáitól hol megszökött, hol azok adták vissza elégedetlenkedve a kereskedőnek, csak 11 év múlva szabadult. Az ő idejére a törökországi raboskodás már nem egzotikus ritkaság volt, hanem hétköznapi valósággá vált. Fogsága alatt megfigyelte, hogy az oszmán társadalom gazdaságilag rabszolgatartáson nyugszik, ám egy nagyon fegyelmezett katonaságot mutatott be, ahol még a legkisebb lopást is szigorúan megbüntették.⁸¹ Dernschwam János jóval szerencsésebb, hiszen gazdag polgárként, ill. birtokosként saját költségén utazott 1553-ban Konstantinápolyba, ő az elfogult, és gyakran túlzó leírásában már kifejezetten fosztogatóként írja le a török hadsereget, és egy parazitává váló, rabszolgamunkára épülő társadalom képét rajzolja meg: *„Amikor Budáról idefelé, Konstantinápolyba tartottunk, Tujgun pasa egy csaust és két janicsárt adott mellénk. Minden hájjal megkent, ravasz, elvetemült gazemberek ezek, akiket ifjú korukban keresztény országokban ejtettek fogságba, vagy adó fejében kerültek a császárhoz. Mindegyiket körülmetélték, és mindnyájan törökké lettek; ezek még a többieknél is rosszabbak. Nem tűrik el, hogy akár csak egyetlen fogoly is visszanyerje szabadságát, lévén ők maguk is foglyok, de nincs hová menniök. Valamennyien (számtalan sokan vannak, nálunk ez elképzelhetetlen volna) naponta kapják zsoldjukat a császártól. Aki pedig közülük lovagsorba jut, már nem kíván hazakerülni, az e világi dolgok kedvéért megtagadja hitét, apját-anyját, Rusztem pasához hasonlóan, aki bosnyák disznópásztorból lett a török császár veje. [...] Ezek az emberek egytől egyig keveset adnak a becsületre, mivelhogy maguknak sincsen. [...] A törökök többféle maszlagot szednek, és sokan válnak egyiknek vagy másiknak a rabjaivá, azért, mert tilos nyilvánosan bort inniük, és csúnyán ellátják a bajukat – megverik és megbüntetik őket –, ha netán teleinnák magukat borral és lerészegednének. De az ő maszlagjuktól is vidámak, bolondok és vakmerők vagy esztelenek lesznek. Sokan fogyasztják közülük a maszlagot, főleg a delik,⁸² akiket bolondoknak és vasevőknek neveznek a végeken.”*⁸³

⁷⁹ Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 7–8.

⁸⁰ Az 1526-os magyarországi zsákmány oly bőséges volt, hogy a szarajevói piacokon még két év múlva is olesón lehetett vásárolni e hadjáratból származó rabszolgát és ezüst holmit. Szakály Ferenc: Magyar diplomaták, utazók, rabok és renegátok a 16. századi Isztambulban. In: Szigetvári Csöbör Balázs török miniatúrái [1570]. Európai Könyvkiadó, Bp. 1983. (Bibliotheca Historica) 34.

⁸¹ Rabok, követek, kalmárok az Oszmán Birodalomról. i. m. 181–194.

⁸² Deli, dalia: török lovas katona, bátor, merész, vakmerő, hős harcos, délceg katona. Kakuk Zsuzsa: A török kor emléke a magyar szókincsben. Akadémiai Kiadó, Bp. 1996. (Körösi Csoma Kiskönyvtár 23). 40.

⁸³ Rabok, követek, kalmárok az Oszmán Birodalomról. i. m. 290–291., 304–305.

Mindezzel közelebről is megismerkedhettek a magyarok, noha hazánkban gyermekeket nem szedtek adóban,⁸⁴ de annál inkább raboltak. A gyermekadót (devsirmét) I. Bajezid (1389–1413) vezette be, ezzel biztosította a janicsárság (átnevelt keresztény fiúkból álló fanatizált, gyalogos zsoldosok) utánpótlását. A muszlim katonák néhány évente keresztény családok 8–15 év közötti fiait szedték össze. A fiúkat – fizetség ellenében⁸⁵ – anatóliai török családoknál helyezték el, ahol dolgoztak és megtanultak törökül. Néhány év múlva a fővárosban kemény katonai kiképzés után hithű és megbízható janicsárokká váltak.⁸⁶

Ivo Andrić boszniai származású Nobel-díjas szerb író elég érzékletesen mutatja be, mit élhettek át a szülők egy-egy adószedés alkalmával: *„Már hat esztendeje múlt, hogy a legutóbbi véradót behajtották, így hát a válogatás könnyű volt és gazdag; minden nehézség nélkül összeszedték az egészséges, okos és szemrevaló tíz-tizenöt éves korú fiúgyermeket, habár sok szülő az erdőben rejtette gyermekét, vagy kioktatta, hogy hülyének, bénának tettesse magát, rongyokba bújtatta, pizsokban tartotta, csakhogy az aga válogatását elkerülje. Akadtak olyanok is, akik megcsonkították édes gyermeküket, s levágták kezükön vagy lábukon az ujjakat.”*⁸⁷ Olykor az éhhalál fenyegetése, olykor a társadalmi felemelkedés reménye mégis inkább a gyermek „önkéntes” átadásához vezetett. Szokollu Mehmed, a híres nagyvezír (1565–1579) is így csinált karriert. Szülei – anyai nagybátyja segítségével – először elrejtették az összegyűjtést végző biztosok elől, de azok vezetője, Jesildzse Mehmed bég meggyőzte a családot, hogy önként adja elő az általa már korábban megpillantott, szemrevaló fiút. Mikor a fiú a szultán fegyverhordozója lett, megkérte az egyik Boszniába induló adószedőt, hogy kutassa fel a családját, és hozza el a testvéreit Isztambulba.⁸⁸ A XVI. század hatvanas éveiben magyar származású katonai méltósággal is találkozhatunk: Pijále pasa töltötte be a

⁸⁴ A janicsárok törvényének első fejezete kifejezetten tiltotta, hogy horvát és magyar fiúkat szedjenek a végeken, mivel hiába térnek át a muszlim hitre, úgylis megszöknek. *Fodor Pál*: Gyermekadó a szultánnak. In: *A szultán és az aranyalma. Tanulmányok az oszmán-török történelemről*. Balassi Kiadó, Bp. 2001. 311.

⁸⁵ A Török és tatár hódítók kötetben található korabeli képen megfigyelhető, hogyan osztják szét az adóban szedett fiúkat muszlim családoknak. *Fodor P.–Hegyi K.–Ivanics M.*: Török és tatár hódítók. i. m. 20.; A ruméliai és az anatóliai aga fejenként egy aranyért adta el a fiúkat, a török földműveseknek, hogy 7-8 évig náluk dolgozzanak. *Fodor P.*: Gyermekadó a szultánnak. i. m. 312.

⁸⁶ *Fodor P.–Hegyi K.–I. Mária*: Török és tatár hódítók. i. m. 19.

⁸⁷ *Ivo Andrić*: Híd a Drinán. Višegrádi krónika. Ford. Csuka Zoltán, Európa Könyvkiadó, 1973. 18–19.; A keresztény szülők roppant találékonyak voltak: a 10 és 20 közötti fiúkat: megházasították, körülmetélt muszlim gyermekkel cserélték ki (azt tilos volt elvinni), szegény, még körülmetéletlen muszlim gyermeket vásároltak, távoli rokonokhoz küldték fiaikat, lefizették a gyermekszedőket. Mindez csak kísérlet maradt a XVI. század elején az „udvari szolgasereg” (kapu kulu) 25 000, a század végén csaknem 90 000 főre emelkedett az utánpótláshoz évente 7–8 000 rabszolgára volt szükség, ennek hozzávetőleg a fele származott devsirméből. *Fodor P.*: Gyermekadó a szultánnak. i. m. 309–310.

⁸⁸ *Fodor Pál*: Török és oszmán: az oszmán rabszolga-elit azonosságutatójáról. In: *A szultán és az aranyalma*. i. m. 37–38.

tengernagyi tisztet (1554–1568), ő ugyancsak megkerestette édesanyját, és maga mellé vette.⁸⁹

A másik jelenség, amiről Dernschwam ír, a tudatmódosító szerek – beleértve az alkoholt is – használata, a keresztény patrícus nyilvánvalóan elfogult volt, ám a hódoltságban élő törökökről több forrásban is feljegyezték, hogy részegeskedtek – ahogy a keresztény katonák is, igaz, az utóbbiaknak nem tiltotta vallása az alkoholfogyasztást. A deli vitéz viszont egyértelműen a hősiesség magatartású katonát jelenti nyelvünkben, ezt a jelzőt keresztény vitézek is megkapták,⁹⁰ az azonban fel sem merült már a végvári harcok idején, hogy azt a bizonyos bátorságot vagy még inkább vakmerőséget, nem a jellem, hanem valamilyen szer (ebben az esetben a vadkender) okozza.

A Mohácsot követő zűrzavaros évtizedekben az oszmán vezetés a rabok után fizetendő állami adó, az ún. pendzsik és egyéb átkelési vámjövedelmek reményében a magyar hadszíntéren is kísérletet tett a birodalom keleti területein már hosszú ideje működő és szervezett távolsági rabszolga-kereskedelem bevezetésére. Az egyre növekvő létszámú török hadsereg – mindenekelőtt a janicsárság, illetve az evezős gályarabok tízezreit alkalmazó és éppen ez időben felnövekvő tengeri flotta –, továbbá a gazdaság és nem utolsósorban a rabszolgamunkát jelentősen igénybe vevő szultáni és nagyúri háztartások emberigénye teljességgel indokolta, hogy az újonnan meghódított magyarországi területekben rejlő lehetőségeket minél hatékonyabban igyekeztek kihasználni.⁹¹ A budai beglerbéget 1589 decemberében és 1590 januárjában kétszer intették, hogy számoltassa el a volt budai janicsár agát, aki az egyik rendelet szerint 30 000, a másik szerint 35 000 gurussal (kb. 20 000 arany) tartozott a kincstárnak. Az illető ugyanis azért kapta hivatalát, mert megígérte, hogy ennyi pénzt fog beküldeni a foglyok váltságdíjából. Ebben az időszakban épp fegyvernagy volt, azaz csupán portyázással, a béke megszegésével juthattak rabokhoz; békeidőszakban ez a magas összeg egyértelműen igazolja, hogy jelentős volt a rabszolga-kereskedelem.⁹²

A hódítók tehát a XVI. század második feléig éltek a lehetőséggel, ugyanekkor a törökök mellett itáliai és spanyol kereskedők bekapcsolódtak a rendkívül jövedelmező boszniai gyermek- és emberkereskedelembé, amelynek áldozatai főként a kereskedelemből élő városállamok gályáira kerültek. Az ember-, ill. gyermekrablók leggyakrabban

⁸⁹ Szakály F.: Magyar diplomaták, utazók, rabok. i. m. 45–46.

⁹⁰ Olyannyira, hogy Zrínyi egyik rettenthetetlen hőse is ezen a néven szerepel: „*De pogány két kézzel emeli fel kardját, / Lebocsátva találja Deli Vid sisakját, / Onnan csuszamodván megsérti oldalát, / Ugyhogy onnan folyó vívőres patakot lát. // Deli Vid nem retten, ugrik Demirhámhoz, / És nagy erősséggel csap az orcájához, / Nem megyen heában vitéz kard pogányhoz, / Orra közepétül lemene szájához.*” Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. Zrínyi Kiadó, Bp., 1997. 190.

⁹¹ Fodor P.: Adatok a magyarországi török rabszedésről. i. m. 133–144.

⁹² Fodor P.: A Szimurg és a sárkány. i. m. 12.

könnyűlovas katonák voltak. Ebből az oszmán állam is igyekezett hasznot húzni, ezért az 1550-es évektől több határ menti szandzsákba ötöd szedő biztosokat neveztek ki, a budai vilájetben pedig a tartományi székhely azab agájának adták bérletbe a rabadóból származó bevételeket.⁹³

Az isztambuli és egyéb balkáni rabszolgapiacokra szállító katonaelemek a XVI. század első felében leginkább Magyarország – portyázásaik következtében elnéptelenedő, majd szerbekkel betelepülő – déli, illetve horvát–szlavón területein jártak nagy szerencsével. Rendszeres rablásaik, fosztogatásaik miatt az élet mindennapi rettegéssé vált ebben a régióban, hiszen akár több száz, több ezer embert is elraboltak egy-egy portya alkalmával, mindenekelőtt a katonának vagy munkára alkalmas fiatal legényeket hurcolták el.⁹⁴

Az emberrablókkal⁹⁵ szemben csupán kétféle lehetőség maradt, az egyik a költözés, ebben az esetben még jól is jött a munkaerő a Batthyány és Nádasdy uradalmakban, a Dráva–Száva közéről Vas, Zala, Sopron és Moson megyébe jelentős horvát etnikum települt át. A horvátok elvándorlása az 1520-as években indult meg, a század közepéig fokozódott, és még a század második felében is tartott. Batthyány I. Ferenc horvát bán is elősegítette a horvátoknak a birtokaira való letelepülését.⁹⁶ A másik lehetőség a fejtátság, azaz külön fizettek a szabadságukért; hogy az emberrablónak vagy a keresztény katonáknak adóztak, ez nem egyértelmű, de a XVI. században egészen biztosan létezett a maihoz hasonló védelmi pénz. A század végén azonban változott az helyzet, ugyanis akkorra a távolsági rabszolga-kereskedelem helyébe inkább a busás váltságdíjért folytatott határ menti rabkereskedelem lépett, noha az előző szintén, igaz, jóval csekélyebb mértékben, de megmaradt.⁹⁷

⁹³ Fodor P.: Adatok a magyarországi török rabszedésről. i. m. 137–138.

⁹⁴ Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 9.; Vö. Fodor P.: Adatok a magyarországi török rabszedésről. i. m. 137.

⁹⁵ A legveszélyesebb horvát–szlavón területeken az emberrabló bandák ellen szervezték meg a XVI. század harmincas éveitől a végvári őrségek feladatait segítő őrházak (ném. Skart, Skarthus, lat. excubia, magy. góré, tör. çardak) hálózatát, melyek katonái (Skartleute) éjjel-nappal éberen őrködtek a kóborló katonaelemekkel szemben. Pálffy Géza: A magyarországi és a délvidéki végvárrendszer 1576. és 1582. évi jegyzékei. In: Hadtörténelmi Közlemények 108(1995) 1. sz. 143.

⁹⁶ „[...]a törököknek, a keresztény név ellenségeinek egymást érő dülásai miatt, amelyektől szakadatlanul szenvednek, és csaknem minden órában életveszély és kemény fogság leselkedik rájuk, nem maradhatnak és nem lakhatnak tovább Szlavóniában, hanem feleségükkel és gyermekeikkel kénytelenek máshová, biztonságosabb helyre költözni. Könnyörögtek tehát nekünk, hogy fogadjuk be őket Németújvár várunkhoz tartozó birtokainkra és jelöljük ki számukra alkalmas letelepedési helyet. Mi érett megfontolás után azzal a szándékkal is, hogy birtokainkról gondoskodjunk és azokat sok néppel díszítsük és gazdagítsuk [!], a nevezett szlávok részére Szent Miklós püspök és hitvalló temploma mellett [Várszentmiklós], itt az említett Németújvár várunk alatt egy elhagyott. Egészében erdős és tüskés helyet jelöltünk ki és adományoztunk szálláshelyül, és ezután a fentebb nevezett 1545-ik év Szent György vértanú ünnepétől számított 12 teljes éven át más levelünk erejénél fogva számukra mentességet engedélyeztünk.” Magyar történelmi szöveggyűjtemény II/1. 1526–1790. i. m. 111–133.

⁹⁷ Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 10–11.

2. A határ menti rabkereskedelem

A szembenálló felek az 1568. évi drinápolyi békeszerződésben felléptek az anatóliai rabszolga-kereskedők és a török bégek kísérletei ellen. Akik Magyarország területéről elhurcolt ifjak eladásából jelentős haszonhoz jutottak,⁹⁸ sőt ebbe a szörnyű emberrablásba még keresztény várkapitányok is bekapcsolódtak. Az 1567. évi országgyűlés 30. törvénycikkelye erre utal: „Szokása egyes kapitányoknak az is, hogy túlságos kapzsiságtól csábítva, csavargó és kétes hitelű embereket, meg rác gyalogosokat és más ilyen fajtájú gonosztevőket tartanak, akik habár valami hasznot szereznek is, de mind a szegény népet a legkegyetlenebb kínzásokkal gyötrik, mind pedig a törökkel és a töröknél tartózkodó rácokkal titkos és kárhozatos üzérkedést folytatnak; úgyannyira, hogy a törökök részére a keresztény gyermekeknek, oroszva elfogott embereknek és az istentelenül megkínzott jobbágyoktól elvett javaknak az eladásától sem irtóznak.” A 1–4. § szigorúan tiltotta a törökkel való pajtáskodást, és karóba húzással büntette.⁹⁹ A XVII. században továbbra is súlyos bűnnek számított a törökösség, a turcismus, sokféle vád fért ebbe a fogalomba: a törökkel való titkos kereskedés, pajtáság, asszonyoknak török férfiakkal való paráznsága, török hatósághoz és bíróhoz való folyamodás vitás ügy eldöntésére, katolikus leányoknak a törökök részére való átadása és a katonai adatok kiszolgáltatása. A rabszolga-kereskedelemben való bekapcsolódás tehát egyértelműen ide tartozott, és bizony a törvények, illetve a források is arról tanúskodnak, hogy erre is akadt példa.¹⁰⁰ Takáts Sándor Komárom és Debrecen város jegyzőkönyvei alapján feleségüket janicsároknak eladó keresztény férfiakra ír, ill. a horvát-szlavón határvidéken lányukat eladó apákról, sőt egy érsekújvári esetről is.¹⁰¹

A szultáni udvar célja valójában nem a helyi emberkereskedelem megszüntetése, hanem az átmenő rabforgalom hatékony állami megsarcolása volt,¹⁰² a békeszerződés közismert rendelkezése mégis hozzájárult a távolsági rabszolga-kereskedelem visszaszorulásához. Ebben a folyamatban igazán meghatározó a hosszú békeidőszak portyázásokkal teli állóháborúja és az, hogy 1568-ban az oszmán katonai vezetés kénytelen volt lemondani Magyarországon azonnali gyors megszállásáról.

⁹⁸ Magyar történeti szöveggyűjtemény II/1. 1526–1790. i. m. 144–145.; Vö. Fodor P.: Adatok a magyarországi török rabszedésről. i. m. 139–140.

⁹⁹ Magyar Törvénytár, I. 1900. 573., 574. Idézi: Sugár I.: A törökösség (turcismus). i. m. 99–100.

¹⁰⁰ Erről bővebben: Fenyvesi László: Török Fátí, a leányrabló pribékasszony kínvallomása 1648. Honismeret 1990/2–3. 93–95.

¹⁰¹ Takáts Sándor: A pribékek. In: Rajzok a török világból I. Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 324–325., 327.

¹⁰² Ezt igazolja a drinápolyi béke 15. pontja: „nagy számban rabolnak el mindenféle korú embereket, de különösen serdületleneket s őket lopva és titkon eladják az efféle felvásárlóknak, nagy veszteséget okozva mind nekünk, mind önnagyságának (szultánnak); éppen ezért elhatároztuk, hogy a jövőben az ilyen felvásárlókat Magyarország határaihoz nem szabad engedni s ezeknek ott tilos emberkereskedelmet űzni.” Magyar történeti szöveggyűjtemény 1526–1790. II/1. i. m. 147.

A határ menti rabkereskedelem¹⁰³ mozgatórugói a portyák voltak.¹⁰⁴ A XVI–XVII. században tehát mind a Magyarországon berendezkedett oszmánok, mind a magyar főkapitányok és nagybirtokosok¹⁰⁵ fokozatosan elsajátították a váltságdíjért folytatott rabtartás szokásait, és így válhatott mindkét oldalon jövedelmező gazdasági ággá.

Ebbe az ágazatba kapcsolódtak be a Batthyányok, egyrészt birtokaik közvetlenül az Oszmán Birodalommal voltak határosak, másrészt embereiket (szervitoraikát és jobbágyaikát) folyamatosan fenyegette a muszlimok portyázása. Batthyány III. Boldizsár (meghalt: 1588) idejéből már több missilis is igazolja a rabkereskedelem bevett voltát (1. számú melléklet). Az 1570-es években a főúri család gazdaságában ismert volt a rabkereskedelem, ezekben a forrásokban olvashatunk váltságdíj-követelésről, sarchaladékról, árucseréről és kezességről is.¹⁰⁶ II. Ferenc korszakából (1573–1625) a missiliseken kívül¹⁰⁷ a rabokról készült regestrum¹⁰⁸ is igazolja ennek bevett és elterjedt szokását. Idrisz főpasa, pápai helytartó 1595–1596-ban nyolcszor írt II. Ferencnek Alisán aga¹⁰⁹ ügyében, kétszer azt kérte, hogy a hitlevelére bocsássa el a főúr az agát.¹¹⁰ Hat esetben ő, két esetben pedig Szefer aga, pápai alajbég kért sarchaladékot a fogoly számára.¹¹¹ Nem véletlen írtak ennyiszor a fogoly érdekében, Alisán aga levele szintén azt erősíti meg, hogy mennyire nehéz volt értékes árut beszerezni, majd épségben eljuttatni a hódoltságból a magyar területre, hiszen gyakori a

¹⁰³ Kereskedelem: 1. Áruk adásvételére irányuló tevékenység. 2. Az ezt végző szervek összessége. Magyar értelmező kéziszótár A–K. Akadémiai Kiadó, Bp. 1989. 677. Azaz ettől mindenképpen eltér ez a tevékenység, hiszen túlnyomó többségében a csatázások során elfogott katonáktól kényszerítették ki (ütlelegéssel, zsarolással) a váltságdíjat. Takáts Sándor a rabváltás kifejezést használta a jelenségre, ez viszont nem jelzi, hogy mindez két évszázadra a gazdaság részévé vált. A fogalom ellentmondásosságára Hegyi Klára hívta fel a figyelmem, észrevételét ezúton is köszönöm.

¹⁰⁴ Vö. *Takáts Sándor*: A török portya és a magyar portya. In: *Rajzok a török világból I.* Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 336–358.

¹⁰⁵ Ugyanekkor a keresztény nagybirtokosok bekapcsolódtak a távolsági rabszolga-kereskedelembé, felismerték ugyanis a szomszédos osztrák, német és itáliai területeken a török rabok iránti nagy keresletet. A közép-európai keresztény méltóságok a muszlim legényeket a keleti szerájok fényűzését imitálva udvari szolgálként alkalmazták, az itáliai államok pedig kereskedőgályáik evezőspadsorait igyekeztek velük megtölteni. Az 1683-ban kezdődő visszafoglaló háború idején számos magyar és német főtiszt, illetve nemesember meggazdagodását köszönhette a tömegesen fogságba esett török raboknak, azaz ekkor épp a keresztények váltak – igaz, csupán rövid időre – a távolsági emberkereskedelem hasznélvezőivé. *Takáts Sándor*: Magyar rabok olasz gályákon. In: *Uő*: A magyar múlt tarlójáról. Bp. [1926.] 295–296.; *Uő*: Embervásár. In: *Uő*: Bajvívó magyarok. Képek a török világból. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2000. 280–284.; *Uő*: A török és a magyar raboskodás. i m. 180.; *Pálffy G.*: A rabkereskedelem. i m. 14–17.

¹⁰⁶ MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 les N° 00012., 30938., 22914., 34426., 42406., 00296., 30809.

¹⁰⁷ Uo. N° 39662., 31766., 20716., 20714., 30843., 20715., 20718., 20719., 20720., 20721., 20723., 20724., 01648., 48196., 20717., 20722., 00297., 30844., 01647., 30842., 52880., 52973., 00201., 20642., 2064., 48248., 20624., 31809., 01004., 30841., 00109., 52974., 00009., 22912., 24033., 21088., 21089., 27217., 20704., 20613., 00205., 39629., 00180., 30912., 30913., 30914., 30915., 30916., 30917., 30918., 27213., 30931., 30932., 30933., 30934., 30935.

¹⁰⁸ 248. cs. N° 1. (registrum)

¹⁰⁹ Valószínűleg megegyezik a regestrumban szereplő Fejérvary Alýssa agával 248. cs. N° 1. pag. 43. Mivel két kifejezetten értékes lovat nem is lehetett akárhonnán hozni, nem csoda, hogy szerencsétlenül annyit rimánkodtak, illetve ő maga is haladéért könyörgött Batthyánynak.

¹¹⁰ MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles N° 20716.

¹¹¹ Uo. N° 48196.

sarchordók kifosztása akár török, akár magyar részről. Ezekből a levelekből az is kiderül, mennyire jellemző a kölcsönösség a két oldal között, erre utalnak az egymásnak küldött ajándékok is.¹¹² Ez azonban ne vezessen félre bennünket, ahogy Takáts Sándort, nem idillikus együttéléstről van szó. Batthyány III. Boldizsár és II. Ferenc idején bőven volt alkalom foglyot szerezni, ahogy 1587 augusztusában III. Boldizsár, gróf Zrínyi György és Nádasdy Ferenc Kanizsa melletti győzelmekor.¹¹³ Az 1570–80-as években gyakori volt a török portya, ezt leginkább a Batthyány-birtokok szenvedték meg, majd a tizenöt éves háború dúlt. Babócsa és Kanizsa (1600) elestével a törökök egyre nagyobb veszélyt jelentettek a birtokokra. A Bocskai-felkelés további pusztítást hozott a királyhú Batthyány II. Ferencnek. A rabkereskedelem mind a hasznot, mind pedig az áruforgalmat illetően jelentősnek mondható a korai időszakban is (a 24 év alatt bejött közel 40 000 Ft, évi 1 500–2 000 Ft), de csupán ez nem lehetett a Batthyány család meggazdagodásának a forrása. Azonban a cserekereskedelem egyértelműen virágzott, hiszen gyakori a különböző áruk forgalma a két terület között. A használati cikkektől a luxus portékáig szinte mindent megtalálunk a követelt és a hozott váltságdíjak között. A jól kiépített rabkereskedelmet már ekkor, a XVI. század végén megfigyelhetjük (kezesség, hitlevél),¹¹⁴ ám igazán „nagyüzemivé” Batthyány I. Ádám idején vált.

A rab, fogoly tehát magyar vagy török portyán, azaz kisebb katonai egység ellenséges, illetőleg magyar területre való betörésekor, esetleg csupán néhány fős csoportnak a terület kikémlésére történt besurranása során került fogságba, és ezután a kótyavetyén,¹¹⁵ a nyereség, a zsákmány árverésén vásárolták meg őket jutányos áron. Az értékeesebb rabok a bécsi udvarba kerültek¹¹⁶ – ahogy az elfogott magyar főurak Konstantinápolyba. A XVI. században bevett szokás, miszerint a katonaság fejének és eltartójának, így a Batthyányaknak

¹¹² Uo. N° 00297.

¹¹³ Magyarország történeti kronológiája. Főszerk. Benda Kálmán II. kötet 1526–1848 Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989. 409.; Takáts „kaczorlaki éjjeli csataként” említi az eseményt: *Takáts Sándor: A hadi kótyavetye a török világban.* In: *Rajzok a török világból* III. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 171.

¹¹⁴ Vö. *Tarkó Ilona: A török rabok váltságdíjai Batthyány II. Ferenc idején.* Khronosz. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba. PPKE. 2008. 71–80.; *Uő: Anyagi kultúra és rabkereskedelem Batthyány II. Ferenc idején.* In: *Urakalmak kora* 10. Szerk. Szirácsik Éva. Salgótarján, 2010. 63–101.

¹¹⁵ A XVI–XVII. századi kótyavetye szokásáról először szintén Takáts Sándor írt: *A hadi kótyavetye.* i. m. 156. „A csatákban és a portyázások alkalmával szerzett zsákmány elárverezését s az összegyűlt pénz elosztását nevezték kótyavetyének.” Ugyancsak erről Varga J. János: *Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata.* i. m. 106–112. Nagyon szemléletesen mutatja be a kótyavetye szokásjogát *Pálffy G.: A rabkereskedelem.* i. m. 25–30.

¹¹⁶ 1560-as évektől előírták a végvidéki főkapitányok számára, hogy a magas rangú oszmán tisztek az udvarnak járnak ajándékként. *Takáts S.: A hadi kótyavetye.* i. m. 147.; *Uő: Műveltségtörténeti közlemények.* IV. i. m. 424.; *Szakály Ferenc: Ali koppányi bég sarca.* (Adalékok a hódoltság magyar kereskedelem problematikájához). In: *Folia Historica* 2(1973) 38–39.; *Pálffy G.: A rabkereskedelem.* i. m. 23–24.; *Batthyány I. Ádám is többször összeíratta rabjait udvari parancsra* (249. cs. N° 213. pag. 1., N° 214. pag. 1.): „A’ mint az török rabokat fölrattuk az ő Fölsége parancsolatjára” *Budai Musztafa janicsárbasi is így került a bécsi udvarba* (248. cs. N° 49. pag. 14.): „5. *Budai Janczár Musztafa Anno 1650. die ezt az rabot Beszprémi Molnár Gergelytől vettök pro fl. 300. Ezt az ő Fölsége Kegyelmes parancsolatjára Bécsben küldöttök, és ajándékon adtuk.*”

is, az elejtett rabok harmada járt,¹¹⁷ illetve a főkapitány elővásárlási joggal rendelkezett.¹¹⁸ Ezen kívül különböző portyák alkalmával maga a főúr is fogott rabot, kaphatta valódi ajándékként katonáitól vagy egy másik főúrtól.

A dominusz nagyon gyakran használja akkor is az ajándék kifejezést, amikor szervitorát „*fejért*” váltotta meg, azaz embere fejjáértében ad egy vagy több rabot, holott ezt nem ellenszolgáltatás nélkül teszi. A megszabadítottak viszonzásul nemcsak szolgáltnia kellett a főkapitányt, hanem az érte adott rab váltságdíját is ki kellett fizetnie, de legalábbis a vételárát.¹¹⁹ Mivel a forrásokban a „*fejet fejért*” szókapcsolat áll, így ezekben az esetekben dolgozatomban a fejjáértés kifejezést használom.¹²⁰ A rabcsere pedig akkor, ha a főúr és vitézei török és rác foglyaikat cserélték el egymás között.¹²¹

Az iratok szerint több száz török rabot tudunk azonosítani az 1587 és 1690 közötti időszakban a Batthyány család váraiban. Ezek persze nem mind képezték a Batthyányak tulajdonát, de mivel nekik volt megfelelő hatalmuk, tekintélyük és nem utolsó sorban „infrastruktúrájuk” (váraik pincéiben berendezett tömlőceik és porkolábjaik,¹²² tisztartóik¹²³) a rabtartáshoz, illetőleg embereik a kereskedelemhez, ezért katonáik¹²⁴ vagy – néhány esetben – parasztjaik foglyait is váraikban őriztették ellenszolgáltatás fejében. A négy központi vár: Németújvár alsó és felső tömlőce, Szalonak, Rohonc és Borostyánkő¹²⁵ (1644-től) a rabok fogva tartására is szolgált a kora újkorban. A legnagyobb létszámban a németújvári alsó és felső tömlőcben tartották a rabokat, ill. Szalonakon. Rohoncon jóval kevesebb foglyot őriztek, Borostyánkő várában pedig csupán néhány rab fért el. A várban tartózkodó rabokat nemcsak őrizni kellett, hanem etetni is, naponta kaptak cipót vagy kenyeret.¹²⁶ A katonák gyakran sérülten kerültek fogságba – nyilvánvalóan a sebesülteket könnyebb volt elfogni,

¹¹⁷ Takáts S.: A hadi kótyavetye. i. m. 146.; Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 106.; Varga J. J.: Rabtartás és rabkereskedelem. i. m. 124.; Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 26–27.

¹¹⁸ Varga J. J.: Rabtartás és rabkereskedelem. i. m. 124.

¹¹⁹ Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 130.

¹²⁰ A fejjáértés kifejezést Pálffy Géza „védelmi pénz” értelemben alkalmazza, azaz azt az összeget nevezi így, amellyel a határ menti lakosság megválthatta a szabadságát. Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 10–11.

¹²¹ Takáts Sándor a keresztény és a török rab cseréjére használja a rabcsere fogalmát, azaz arra, amire én a fejjáértés kifejezést. Takáts S.: A török és a magyar raboskodás. i. m. 192–193.

¹²² Porkoláb: a XVI. századtól az egyes dominiumok élén álló katonai parancsnok. Bán Péter: A nagybirtok igazgatásának modernizációja Magyarországon a XVII–XVIII. században. In: Archivum. Supplementum ad honorem Béla Kovács dedicatum. Eger, 1993. 30.

¹²³ Tisztartó: a XVI. századtól az egyes dominiumok gazdaságvezetői a tisztartók (provisores) voltak, a XVII. század második harmadára már egyértelműen az uradalmak élén álltak. Bán P.: A nagybirtok igazgatásának modernizációja Magyarországon a XVII–XVIII. században. i. m. 30–31.

¹²⁴ Czigány István: Katonai szolgálat és a társadalom militarizációja Felső-Magyarországon és a Tiszántúlon, 1600–1660. Hadtörténelmi Közlemények 117(2004), 1212–1229.

¹²⁵ Az országgyűlés is előírta, hogy csak nagyobb várakban, és csak tiszteknek (nemeseknek) lehet rabot tartani. Káldy-Nagy Gyula: Magyarországi török adóösszeírások. Bp. 1970. 11. (Értekezések a történeti tudományok köréből 52)

¹²⁶ 1598-ban, azaz II. Ferenc idején már biztosan így volt. 248. cs. N° 2. pag. 1. I. Ádám idejéből is maradt erre vonatkozó forrás: 248. cs. N° 51. pag. 10–11.

összegyűjteni –, a beteg és sérült rabokról ugyancsak igyekezett gondoskodni a főúr, hiszen neki csupán az élő foglyok jelenthettek hasznot, ezért Rohoncra kerültek addig, amíg jobban nem lettek, vagy meg nem haltak. Erre utalnak azok a rablisták, amelyekben a személyek egészségi állapotuknak megfelelően kaptak besorolást; jellemző a „*Beteg, dolgot tehet*” megjegyzés, de Fehérvári Ibrahimhoz a „*megholt*” szót írták, Sibrik Miklós rabja, Kanizsai Musztafa neve mellé pedig a következő kanyarították: betegen is „*bément*” (mármint a hódoltság területére).¹²⁷ Két török gyermeknél, Endrédi Murtezanál és Kanizsai Alinál a következő megjegyzés áll, hogy „*Ezek is aprólékos dolgot tehetnek.*” Pécsi Szinán – török gyermek – viszont beteg, így valószínűleg nem dolgozhat.¹²⁸ A hét rác közül négy szintén dolgozhatott,¹²⁹ Karádi Mihály viszont „*bément*”. Pécsi Mitter és Siófoki Milene ugyancsak „*nem tehet dolgot*”, az utóbbi azért sem, mivel „*öregember*”. Ez a rész azzal az utasítással zárul, hogy hány embert milyen munkára rendeljenek.¹³⁰

A foglyokat különböző módon – így értékük szerint is – csoportosították, minél több váltságdíjat reméltek értük, annál gondosabban őrizték őket. A tömeg természetesen az ún. „közönséges” rab volt, és a „főrabok” számítottak kivételnek.¹³¹ A XVII. században már több olyan listát is találunk, amelyen eleve feltűntetik, hogy „főrabról” vagy „közönséges” rabról van-e szó.¹³² Budai Boszniai Ibrahim csaustr eredetileg a közönséges rabok közé jegyezték fel,¹³³ de a főúr saját kezűleg írta mellé: „*fő rab*”, és ezután már ide is sorolták.¹³⁴ Ahogy napjainkban a bankok rögzítik, ha valaki „jó” ügyfél, úgy a főúr, illetve porkolábjai, a kiemelkedően értékes rabok mellé a „*jó rab*” kifejezést jegyezték.¹³⁵ Az ellenkezőjét szintén jelölték.¹³⁶

¹²⁷ 249. cs. N° 266., 267.; 249. cs. N° 247. pag. 1. „15. Kanizsai Ali, visszavitték, 16. Kanisaj Amhet, ezeket Rohoncra vitték gyógyíttatni.”; „22. Die 12. Martii Rohoncra vitték volt gyógyíttatni, megholt az sebben.”

¹²⁸ Az, hogy a foglyokat dolgoztatták, bevett szokás volt. Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata i. m. 113.

¹²⁹ Esztergomi Mikula annak ellenére, hogy beteg volt.

¹³⁰ 249. cs. N° 266. „Ez fölül megírt rabok közül köll az kőszegésre [kötörésre vagy kövezésre] rendölni N° 12, az major épületéhez N° 12, az többiről dispositiot [beosztást] köll tenni, kit hova köll küldeni, mivel itt feles[leges] az rab együtt.”

¹³¹ Wathay Ferenc önéletírásából (1602–1603) tudjuk, hogy az oszmánok ugyanígy besorolták rabjaikat: „Hazon bassának levele és csausa jutván Konstantinápolybul, azért minden rabjait, akik Nándorfejérváratt valánk, őszámára, mind fűk, s mind köz, in anno 1603 Szent Mihály napján, hatvan számian kocskira rakatánk, hatan-hatan öszvő, láncon kezönkön, kinek fakaloda [...] azért tizenötöd napra Szophiába értönk volna, sok könyörgésemmel és három tallér és két arany ajándékkal levéttetem a nagy vasat a lábomrul, mert nagy kinomra vala; s onnand alább hozatván, jutánk Konstantinápolyba szintén harminc napra.” Rabok, követek, kalmárok az Oszmán Birodalomról. i. m. 423.

¹³² 249. cs. N° 275., 276., 279., 280., 281., 282., 305.

¹³³ 249. cs. N° 272. pag. 2.

¹³⁴ 249. cs. N° 275. pag. 2., 249. cs. N° 280. pag. 2., 249. cs. N° 281.

¹³⁵ 249. cs. N° 308. pag. 1.

¹³⁶ 249. cs. N° 279. pag. 2.: „Az török és rác rabok közül, az kik dolgot tehetnek: [...] 4. Foki Haszon: Rossz, Palotaiért adjok etet is.” Siófoki Haszan például azért számított „selejt”, azaz rossz fogolynak, mert eleve sebesülten került fogságba, igaz, a főkapitány megpróbálta ez a „nyomorultat” (249. cs. N° 321. pag. 5.; 249. cs.

Ugyancsak besorolták őket török (muszlim vallású oszmán katona, vagy valamelyik hozzátartozója, a török nőket bulyaként tartották számon), rác (csak az oszmánoknak adózó szerb paraszt vagy martalóc)¹³⁷ rabok közé, ám a rablistákban találkozunk keresztény rabokkal is, azokat a magyar alattvalókat nevezték így a forrásokban, akik Batthyány emberei voltak, és valamilyen köztörvényes bűnért (lólopás, paráznság, emberölés, erőszak, rablás stb.) kerültek börtönbe.

Batthyány, azaz „ő Nagysága” rabjain kívül a főemberek, „*más emberek rabjai*” vagy „*uraim rabjait*”, azaz a szervitoroké, esetleg egy-egy jobbágyé ugyancsak a tömlöcökben ültek. A rab helyzete szintén lehetett a kategória alapja: sarcolatlan (még nem állapotok meg a váltságdíjában), megsarcolt (megszületett az alku), sarchordó: „*Ezek sarcokat hordják, odabe vannak*”, azaz már kaptak hitlevelet, sarclevelet, voltak kezeseik. Az „*odabe*” a hódoltság területére, az „*itt kinn*” (várban, helyben) pedig a magyar területre vonatkozik, „*itten hevernek csak*” bejegyzés is gyakori, nyilván haszontalan volt a főkapitány számára egy sarcolatlan, heverő rab. Batthyány I. Ádám és emberei folyamatosan és következetesen a „*Törökország*” kifejezést használják a hódoltság területére. Alkalmazták még a „*meghalt*” („*halott*”, „*megdöglött*”, ez utóbbit inkább csak akkor írták a név mellé, ha dühös volt a főúr), illetve a „*fejek váltságában másoknak adott*” – erről fentebb már volt szó – kategóriát is a lajstromokban. Az előbbi csupán veszteséget, az utóbbi keresztény katonák, jobbágyok kiszabadítását jelentette.

A rabok szabadulásának többféle módja is létezett; a rab számára a legszerencsésebb a szökés volt, hiszen a drinápolyi béke 14. pontja szerint ezeket a foglyokat egyik fél sem követelhetette vissza: „*mivel gyakran megtörténik, hogy a börtönökben tartott, bilincsbe vert, megkötözött foglyok, szabadulásuk céljából feltörvén bilincseiket s börtönüket, megszöknek a fogságból és sértetlenül meg is érkeznek övéikhez, éppen azért elhatároztuk, hogy az ilyeneket egyik fél se kényszerüljön a másiknak visszaadni, hanem az olyan foglyok, kik isteni segítséggel megszabadultak, gondtalanul, a legcsekélyebb üldöztetés, peres zaklatás nélkül, övéik körében örvendjenek visszanyert szabadságuknak és éljenek azzal. A keresztények tudniillik a keresztények között, a törökök, a törökök között.*”¹³⁸ Természetesen a rabtartók ezt mindenképpen igyekeztek megakadályozni, hiszen egy-egy sikeres szökés jogos hasznuk mellett, tekintélyüket is fenyegette, ezek nem is voltak kifejezetten gyakoriak, a sikertelenek

N° 307. pag. 7., N° 318. pag. 6., 325. pag. 6.) előbb hadnagya (Palotai Miklós) fejeváltságába adni, végül inkább eladta (248. cs. N° 49. pag. 212.).

¹³⁷ Martalóc: 1. az őrségek legrosszabbul fizetett, zömmel keresztényekből álló, a vizek, vízpartok és a határok védelmében is használt csapatának katonája; 2. határvédelemmel és belső rendfenntartással megbízott katonaparaszt. Hegyi K.: A török hódoltság várai és várkatonasága. i. m. 365.

¹³⁸ Magyar történeti szöveggyűjtemény II/1. 1526–1790. i. m. 147.

annál inkább. Így volt ez az 1652. novemberi szalonaki lázadás esetében is. I. Ádámot annyira elvakította haragja, hogy több rabját agyonverette, és ezzel nemcsak példát statuált, hanem saját magának is komoly anyagi veszteséget okozott.¹³⁹

Akkor is szabaddá válthatott valaki, ha hitet cserélt, ez azonban nem volt gyakori egyik oldalon sem, bár néhány példa azért akad a forrásokban. Két török gyermeket (talán fehérvári illetőségűek voltak) találtam az 1649. október 27-ei listában a németújváriak között, akik mellé Batthyány jegyezte le, hogy „kereszténnyé lettek”.¹⁴⁰ Kanizsai Lantos Mahmud hat év viszontagságos raboskodás után vette fel a keresztény hitet.¹⁴¹ A főúr 125 forintja bánta ezt. Egy rác lány úgy „szabadult”, hogy férjhez ment: „*Igali rác leány Manda Anno 1641. ezt is Igal alól hoztuk, körösztennyé lett és férjhez ment.*”¹⁴²

A XVII. században kifejezetten gyakori a fejjáltás, azaz keresztény és a muszlim rabok cseréje. A főkapitány sokszor váltotta ki szervitorait, ezért cserébe szolgálattal és a váltásdíj összegének visszafizetésével tartoztak. Ez mindenképpen hasznos volt mindkét félnek.¹⁴³ Pesti Karimán besli elsőként Palotai Miklós¹⁴⁴ fejjáltásának¹⁴⁵ a része lett volna,¹⁴⁶ majd Beszprémi (Veszprémi) Szücz aliter Tót Jánost vállalta magára: „*Ez is megsarcolván, az ő maga jóakaratójából [!] vállolta föl magára Beszprémi Szücz aliter Tót Jánost, felelvén arra, hogy fejet fejért szabadét úgy, hogy egyiktül se kérjenek annál többet*

¹³⁹ A 38 lázadóból 11-et biztosan agyonverték (29%); 248. cs. N° 49., 249. cs. N° 325., 340.; Vö. Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 115–116.

¹⁴⁰ 249. cs. N° 241. pag. 1., az 1650. január 14-ei listában (249. cs. N° 247. pag. 2.) valószínűleg ugyancsak róluk van szó: „27. Item 2 török gyermek. Ezek az innepekre körösztennyé lesznek.” Minden háborús helyzetben a nők (lányok) és a gyermekek a legkiszolgáltatottabbak, a valódi emberkereskedelemnek is ők a leggyakoribb áldozatai, erről ugyancsak Fenyvesi L.: Török Fátí. i. m. 93–95.

¹⁴¹ 248. cs. N° 49. pag. 112.: „az pozsonyi gyűlés alatt körösztennyé lett”.

¹⁴² 248. cs. N° 49. pag. 272. Igali Manda sorsában valószínűleg többen is osztoztak (248. cs. N° 137. pag. 1. „21. Igali Manda. Ajándékon adták. Kereszténnyé lett.”). Ugyanerről: Fenyvesi László: Az igali portya és a körmendi kótyavetye balkáni tanulságai. (Adalékok a hódoltságírási problémákhoz, 1641.) In: Magyar és török végvárak 1663–1684. Szerk. Bodó Sándor és Szabó Jolán. Eger, 1985. (Studia Agriensa 5) 211.; Ezekből a megjegyzésekből az is kitűnik, hogy a katolikus I. Ádám (és evangélikus familiárisai) nem tekintette kereszténynek a görög-keleti vallású rácokat. Édesapja II. Ferenc a kálvinisták fő patrónusa volt, de halála után (1625) nevelését az evangélikus édesanyja, Lobkovicz Poppel Éva vette át, majd a fiatal főúr a bécsi udvarba került, és ott – Pázmány Péter esztergomi érsek és Esterházy Miklós nádor hatására – letette a katolikus hitvallást (1629). Koltai András: Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. Korall 9. (2002. szept.) 56–57., 68.

¹⁴³ Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 129–130.

¹⁴⁴ Palotai Miklós: „continuus uraim” (állandó kísérő), vicehadnagy, hadnagy. Koltai András: Batthyány Ádám familiárisai. <http://archivum.piar.hu/batthyany/familia-keret.htm>; Varga J. János három csoportba sorolja a főurak embereit: „continuus udvar népe”, „házaknál lakók” és „házi uraimék”, erről bővebben: Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 13–19.

¹⁴⁵ Palotait 1649. január 13-án egész biztosan a budai tömlöcben tartották fogságban (249. cs. N° 202.): *Noha uramnak ő Nagyságának [B. Á.] kevés gondja vagyon Palotai Miklós rabságára, de hírét hallván minemű [...] büdös ka[lo]dában tartatik ez az rabság alatt, melyben halálra való embert szoktak tartani és nem sarcoló rabokat, azon büdös és dögletes tömlöcből, és úgy tartásuk, mint rab, és nem úgy, mint az oktan állapot szokott, ezt nem fogják cselekedni, Uram ú Nagysága tömlöcében lévő rabok az feje-feje az kigyós [?] tömlöcbe tettetnek.*

¹⁴⁶ 248. cs. N° 65. pag. 6.

*semmit is [!].*¹⁴⁷ A besli végül Sárdi Pált váltotta meg: „*Ezen rabunk Sárdi Palkó nevő körösztyény rabot szabadétotta meg feje váltságában.*”¹⁴⁸

Ha már tisztában voltak a rab helyzetével, kezdődhetett az alku, ehhez gyakran használtak kínzóeszközöket, persze olykor egy alapos verés is megtette,¹⁴⁹ ennek ellenére vagy pont ezért gyakran olvashatjuk, hogy a rab váltságdíját: „*a maga jóakaratójából kénszerítés nélkül*”¹⁵⁰ vállalta. Általában a fogoly ígért valamilyen alacsonyabb összeget, igyekezett eltitkolni valódi nevét, helyzetét, hátha kisebb sarcral is beéri rabtartója. Ez gyakran nem sikerült, hiszen mindkét félnek voltak emberei, kémei a másik oldalon (2. számú melléklet).¹⁵¹ Az alku folyamata tehát ugyancsak összetett és hosszadalmas eseménysorból állt össze: „*Anno 1647. és 1648. Az mint ebben az esztendőben az váraimnál lévő török és rác rabjaim sarcolni akartanak, hát akkoron melik mit is ígért, és mi is ahhoz mit kívántonk meg tőlök, s melik évvel osztán sok szók és izengetések után, porkolábjuk által, az mint megalkudtonk, és állottonk is meg osztán rajta, arról való írások mindezek.*”¹⁵²

Ha a rabtartó elégedett volt a felajánlott összeggel, akkor megszületett az alku, zömmel azonban a főkapitány követelése jóval magasabb volt az ígért sarcnál, így aztán hetekig, hónapokig vagy akár hosszú évekig is elhúzódhatott az alkudozás. Nem volt érdemes felbosszantani I. Ádámot, mert végül még magasabb váltságdíjat követelt, ahogy Koppányi Alitól is: „*Ez másként gondolkodjék dolgáról, így soha nem szabadul ki, hanem ezerekről [!] s jó lóról s portékáról gondolkodjék, ha szabadolni akar.*” Ugyanis a török rab csupán 300 darab kősót ígért.¹⁵³ 1647. március 7-én¹⁵⁴ is csak 50 forint készpénzzel ígért többet, erre a főúr a következőt jegyezte neve mellé: „*Ezt látom, hogy csak mintegy tréfálódzik, hanem ezt adja: készpénzt tall. 3 000, kősót N° 300.*” Nem igazán voltak hatékonyak a tárgyalások a következő évben sem. 1648. szeptember 17-én két irat¹⁵⁵ is készült kétféle kézírással, de Koppányi Alinál mindkettőben ugyanaz áll: „*Koppányi Ali ígér kősót N° 200, készpénzt fl. 200. Ez, amint látjok, csak játszik velünk, akiért rosszul jár egyszer, ha hat avagy hét annyit nem ígér még ehhez, nem szabadul. Ha pedig egynéhány ezer kila*¹⁵⁶ *gabonát ad, azt is*

¹⁴⁷ 249. cs. N° 235.

¹⁴⁸ 248. cs. N° 49. pag. 84.

¹⁴⁹ Takáts S.: A török és a magyar raboskodás. i. m. 246–247.

¹⁵⁰ Ahogy Budai Koppányi Iljász 1657. február 24-én (249. cs. N° 384.).

¹⁵¹ 248. cs. N° 49. pag. 123.; Vö. Varga J. J.: Rabtartás és rabkereskedelem. i. m. 126–127.

¹⁵² 249. cs. N° 152.

¹⁵³ 248. cs. N° 132.

¹⁵⁴ 249. cs. N° 144. pag. 1.

¹⁵⁵ 249. cs. N° 188.

¹⁵⁶ Kila: régi gabona-ürmérték, amelynek nagysága koronként és területenként változott. Általában 25-30, ritkábban 41 kilogrammnak felelt meg. Vö. Kakuk Zs.: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 161–162.; 1 kila=20 oka=25,20 kg. Vö. Bogdán István: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték 1874-ig. Akadémiai Kiadó, Bp. 1991. 450.

elvesszök tőle, lássa, melyiket válassza.”¹⁵⁷ A rabnyilvántartó könyv szerint Ali három év múlva, 1649-ben megsarcolt – ha valóban ugyanarról a személyről van szó. Első ígéretéhez képest tehát jóval többet ajánlott fel: 1 000 darab kősót és 400 tallér készpénzt. 1651. július 1-jén¹⁵⁸ a fogoly Borostyánban töltötte az időt, sőt már hozott is valamit (erre sehol másutt nincs adat), de nevét Ádám gróf azok közé írta, akik „*cigánységért vannak itten*”, azaz nem teljesítették ígéretüket. A rabnyilvántartó könyv szerint ő is meghalt, ugyanis 1652. november 28-án: „*egyenlő akaratból megvévén az rabok az várat, mely cselekedetekért megverettettek, legkiváltképpen ezen rabunk, mivelhogy ő volt minden hamis praktikáknak indítója, die 14. Decembris megholt az vereség után.*” (Egy másik rablistában is megtaláljuk ugyanezt az adatot.)¹⁵⁹ Koppányi Ali tehát beteljesítette sorsát; kilenc évet töltött fogságban, majd három évvel később megalkudván sarcát sosem adta meg. A rablázádat talán tényleg ő indította el, amely alkalom lett volna szabadulására, de nem sikerült neki – rabtartója büntetésül halálra verette.

A kialakított váltságdíjról feljegyzést, végzést készítettek, ez részletezte a sarc összetételét, meghatározta teljesítésének módját. A II. Ferenc idején készült regestrumban számos példát találhatunk ezekre (3. számú melléklet). Minden értékes luxuscikknek számított, ami „*úrnak való*” volt. Ezeket a ritka és egyedi portékákat a rabok kifejezetten nehezen tudták beszerezni, nem is mindig sikerült; bár az is igaz, hogy nem akármilyen rabra, hanem csakis a gazdagokra¹⁶⁰ vetettek ki ilyen luxussarcot. Gyakori követelés a ló és a lószerszám, párdúc- és tigrisbőr, ökör (tulok), ártány (csak rácoktól), kősó, csizma, papucs, karmazsin, szattyán, szőnyeg és paplan. Különleges vagy legalábbis ritkán kért árunak számít a rizskása (1688-1689), kávé (1679, 1688-1689), dohány (1688-1689), kalpag (1679), findzsa, ibrik, kanna (1679), övre való gomb, karika (1656-1657), aranyos bot (1657), balta (1643, 1658?), rókabőrbélés (1655). Valószínűleg I. Ádám idejéből maradt fenn az az irat, amelyet Sárkány János keszthelyi kapitány készíthetett: „*Török raboktól mit kell kérni, annak szám szerint való felírása. Innen kitanulhatni, az mit kell embernek szükségére valót kérni rab sarcában.*”¹⁶¹ Ez ismételten azt erősíti meg, hogy a XVII. századra a rabkereskedelem külön

¹⁵⁷ 249. cs. N° 189/a. pag. 3.

¹⁵⁸ 249. cs. N° 321. pag. 5.

¹⁵⁹ 249. cs. N° 325.

¹⁶⁰ Budai Ali cselebi hagyatékából következtethetünk arra, hogy egy Isztambulból származó mészáros, kalmár, majd pénzügyi tisztviselő, végül tímár, sőt ziamet birtokos mekkora vagyonnal rendelkezhetett. *Fekete Lajos*: Egy vidéki török úr otthona a XVI. században. MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztály Közleményei. 1959. (15. köt.) 1–2. sz. 87–106.; Még ennél is gazdagabb volt a kelet-közép görögországi Haszan aga, az ő vagyona elérte a 300–500 000 akcsét. *Fodor Pál*: Egy oszmán-török adóbérlő vagyona a 17. század elején. Történelmi Szemle XLIX (2007)2: 205–225.; *Uő*: Üvejsz pasa hagyatéka. Pénzügypolitika, vagyoneklobzás és az oszmán hatalmi elit a 16. század végén. Történelmi Szemle 44(2002), 209–253.

¹⁶¹ MOL P 2259. Fára József iratai. 4. cs. 8. tétel. pag. 90-91. Idézi: *Végh F.*: Egerszeg végvár. i. m. 118–121.

gazdasági ágazattá nőtte ki magát. Ebben a forrásban a keresztény rabok és a készpénz mellett – a korszakban gyakorta követelt kősót meg sem említik – ugyancsak konkrét áruféleségeket találunk a luxuscikkektől, fegyverektől¹⁶² kezdve a mindennapi életben használatos textíliáig, ruházati cikkekig, lószerszámokig.

Ha már megszületett az alku, azaz megsarcolt a rab, akkor kiállítottak egy hitlevelet¹⁶³ az adott rab számára, ez az irat tartalmazta azokat a „conditiókat” (feltételeket), amelyekkel a rab elindulhatott sarcáért, és nagyon fontos eleme volt, hogy a fogolyért egy főúr, végvári kapitány vagy török tisztviselő garanciát vállalt. Az oklevélben az aláíró kötelezte magát egy meghatározott összeg vagy a sarc megfizetésének terhe alatt, hogy az adott rab visszatér sarcgyűjtő útjáról. Alisán szpáhiért öt segesdi aga vállalt garanciát 1585. december 6-án.¹⁶⁴ A végvári vitézek ugyancsak adtak hitlevelet, ahogy Ercsi Mehmednek 1647-ben,¹⁶⁵ ebben az esetben Sankó Ferenc¹⁶⁶ németújvári főporkoláb és három helyettese vállalt felelősséget az ercsi katonáért, és Ercsi Mehmedet nem vágták le, nem csavargott el, 1649 és 1651 között teljesítette az alkuját, tehát joggal vállaltak érte garanciát a szervitorok. Ám az ügyek többségében csak akkor engedték el a foglyot sarcát gyűjteni, ha már teljesítette váltságdíjának egy részét.¹⁶⁷

Mindezek után a rab kapott a főkapitánytól egy sarclevelet, ill. koldulólevelet is (4. és 5. számú melléklet). A török oldalon ugyanezt figyelhetjük meg (6. számú melléklet), a rabkereskedelem csak így tudott működni.¹⁶⁸ Erre azért volt a rabnak szüksége, mert e nélkül esélye sem lett volna váltságdíja teljesítésére. Még így is gyakran kirabolták a sarcgyűjtőket, erre számtalan példát találhatunk mindkét oldalon. Ezekben az iratokban szerepel az, hogy milyen feltételek mellett engedték a hódoltságba a rabokat, a posta fogalma, azaz a várban maradt megsarcolt rab megbízottja, a kezesek szerepe és felelőssége, ugyanis ahhoz, hogy elengedjék a foglyokat, a váltságdíjukért rabtársaik közül számos kezest kellett állítaniuk visszatérésük biztosítékaként. A kezeség intézménye mellett a XVI. században a zálogolás rendszere is megjelent, azaz a rabtartó a fogoly egy közeli rokonát vagy szolgáját kérte

¹⁶² Elsősorban díszfegyverekre kell gondolnunk, amelyeknek a főúr tekintélyét kellett emelniük. *Höllrigl József*: Magyar és török viseletformák a XVI–XVII. században. In: Magyar művelődéstörténet. III. A kereszténység védőbástyája. Szerk. Domanovszky Sándor. Magyar Történelmi Társulat, é. n. 383.

¹⁶³ Vö. *Takáts S.*: A török és a magyar raboskodás. i. m. 208.; *Pálffy G.*: A rabkereskedelem. i. m. 35.

¹⁶⁴ MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Misszilisek N° 34426

¹⁶⁵ 249. cs. N° 158.

¹⁶⁶ Sankó Ferenc: németújvári főporkoláb, majd hopmester, 1645–1651. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. *i. m.*

¹⁶⁷ Ali koppányi bég majdnem megfizette váltságdíja felét, így engedték el Bécsből. *Szakály Ferenc*: Ali koppányi bég sarca. i. m. 40.

¹⁶⁸ 1657. december 17-ei dátummal készült kanizsai Haszan pasa sarclevele, Sipos György indult összegyűjteni sarcát: 290 tallér készpénzt, egy vég csimazint (posztóféle) és nyolc pisztolyt, úgy tűnik, hiába próbálta mindkét fél tiltani a fegyverekkel való kereskedést. Magyar történelmi szöveggyűjtemény II/1. 1526–1790. i. m. 548–550.

zálogul, bár ez nem terjedt el, azért II. Ferenc korszakában találunk rá példát (7. számú melléklet),¹⁶⁹ ahogy a visszaélésre is.¹⁷⁰

A kezeség rendszere már a XVI. században működött,¹⁷¹ ekkor még néhány kezes is elég volt, de az 1640-es évekre már 40–50 fő is lehetett vagy még ennél is több, igaz, a rabok sem egyenként, hanem csoportosan indultak a hódoltságba, sőt még az ún. posta is velük tartott, akinek kifejezetten az volt a feladata, hogy behozza a főúrnak társai váltságdíját. A kezeslevélben szerepelt a kibocsátott rab neve, milyen feltételekkel indulhatott el összegyűjteni sarcát, pontosan milyen váltságdíjról vagy váltságdíjrészletről van szó, rögzítették mikorra kell visszatérnie a sarcával a fogolynak (terminus), és általában név szerint megtaláljuk a kezeseket, azt is, hogy ki melyik testrészét kötötte le (fog, ujj, fül, orr, szem, nyelv, fej), olykor pedig az esetleges pálcázás mértékét, ha a megsarcolt fogoly megszökne. Mindezen kívül a kezeseknek az adott sarcot is teljesíteniük kellett. Azonban a kezeseket nem rögtön csonkították meg, I. Ádám legalábbis egy-egy rabért akár négyszer-ötször is küldött postát, de végül mégis elfogyott a türelme, arról nem is beszélve, hogy az elrettentés volt az egyetlen ebben a szörnyű korban, amit végül komolyan vettek. A kezesek általában a tömlőcökben maradt foglyok közül kerültek ki, és elvben önkéntesek voltak, mivel azonban kifejezetten veszélyes vállalkozásnak bizonyult, így gyakran kényszerítették erre a rabokat.¹⁷²

A kezesek a XVII. század közepétől a megsarcolt rab mellett az ún. „postakért” is felelősséggel tartoztak. A rabtartók ugyanis szerették volna felgyorsítani a váltságdíj összegyűjtését, erre találták ki a postarabot, velük általában még nem kötöttek alkut, feladatuk a váltságdíját gyűjtő rab kísérése, az összegyűlt sarcrészlet szállítása, megszökött társaik

¹⁶⁹ MOL P 1314 Missiles N° 00205., 00180., 30912., 30913., 30916., 30917., 27213., 30931., 30932., 30934., 30935., MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles N° 00012., 20574., 52880., 00109., 52973.

¹⁷⁰ A gyakori visszaélések miatt nem terjedt el ez az intézmény (helyette inkább a kezeség), a telhetetlen, kapzsi rabtartók olykor nemcsak a rabtól, hanem a zálogtól is elkezdtek váltságdíjat követelni, vagy mégsem adták vissza őket: „Konstantinápolyi szállásunkkal szemben raboskodik egy Janó nevű szláv fiú a borbélynál. Egy Leszk nevű faluból származik, mely a bányavárosok alatt fekszik. Amikor a törökök a faluból elrabolták Menyhért nevű bátyjának feleségét, Menyhért öccsét, Janót küldte el a törököknek Budára kezesül, amíg az asszonyt ki tudja váltani; a törökök aztán mindkettőt megtartották [...]” Rabok, követek, kalmárok az Oszmán Birodalomról. i. m. 391.; Idézi még: Szakály F.: Magyar diplomaták, utazók, rabok. i. m. 35.

¹⁷¹ Szakály F.: Ali koppányi bég sarca. i. m. 37–38.

¹⁷² Az oszmánok gyakran mezővárosokat vagy jobbágyokat kényszerítettek kezeségre, de olykor azért kiderült a kényszer (MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles N° 48248.; 1599.): „az Batthyányak kezéből elszala[dt] az Feyervary Dervis agátul megvött rabnak felőle. Hogy tudniillik az Bathyániakon akarja sarcát keresni, ki felől Nagyságod is törvényt láttatott, de az törvény kezében nem ítélte, ki felől mi is azt ítéltük, és azt irattuk Nagyságodnak, hogy az jobbágyoknak kezökben az rabot erővel és kényszerítésből adta Dervis aga, tehát méltán és igazán nem követheti [követelheti] senki is sarcát az jobbágyokon. Mert im értjük, hogy kezesek nem löttek érötte, sőt erővel vetötte reájok, és az mint értjük ezön jobbágyoktul, az kezesei is elszöktének annak az rabnak, itt minekünk azt mondották. Így lévén azért az dolog, im az Feyervary Dervis agának azonnal törökiül levelet irattam, mihelt az Nagyságod tanúbizonyosságát megértöttem az Nagyságod leveléből, hogy így lévén, az szegénységnek [jobbágyoknak] békösség adassék tüle, holott sem kezesek érötte, sem pedig önnön magok jó akarajából fejökre nem vötték gondját.”

felkutatása vagy épp a határidő előtt meghalt rab holttestének bemutatása,¹⁷³ tekinthetjük őket megbízottnak, illetve kapcsolattartónak.¹⁷⁴ Nem egyértelmű, hogy nekik mi volt ebből a hasznuk. Valószínűleg ha jól teljesítették küldetésüket, akkor társaik fizethettek ezért valamennyit, esetleg a főúrtól is kaphattak engedményt. Mivel őket is fenyegette mind a fizikai kényszer (csonkítás, pálcáztatás), mind az, hogy velük fizettetik ki rabtársaik váltságdíját, így feltételezhető, hogy ezt a feladatot sem mindenki vállalta önként. Ha viszont nem teljesítették, illetve megszöktek, akkor bajtársaikat hagyták cserben.¹⁷⁵

Ha mindezen feltétel adott volt, akkor elindulhatott a rab a hódoltságba, a források szóhasználatával „bemehetett”. A közönséges, azaz szegényebb rabok vassal a lábukon koldultak, gyakran Batthyányak hajdúi fosztották ki őket, legalábbis a törökök magyar nyelvű levelei erről tanúskodnak: „*Alisán aga dolga miképpen törtinjö, hogy az minemű marhát Batany uramnak viszön volt, az hajdúk rája találtak, és mind elvonták tülö. De úgy hallák, hogy Batany uram ű Nagysága az hajdúkban köttet mögfogotott, az kik tudják, kik vették el az Alisán agátül az marhát [árut].*”¹⁷⁶ Nemcsak keresztény katonák fosztották ki a kolduló törököket (rácokat), hanem akár saját társaik is: „*Kurt aga beszili is, itt is az mi kevés illette, jövedelme vót az falun [számára adózó falvaktól], azt titkon Huszayn kihaja [Hüszeyn kethüdá] mind eladta, s felrakodott két lovára, elment, senki nem tudja, hova ment, az is annál nagyobb szegínysiget ejtette hitetlen.*”¹⁷⁷ A tiszthelyettes tehát meglopta az agát, és eltűnt valahol az óriási birodalom távoli sarkában.

Ám a rabok is garázdálkodtak, az egyébként is sokat szenvedett lakosságot még tovább nyomorították. Igaz, szekereket,¹⁷⁸ ételt-italt kérhettek egyszer-egyszer, de ennél többet követeltek vagy vettek el akár erőszakkal is a koldulók: „*[...] az éppen rabságot viselő, mindegyre a városba mennek és ott a szegény ráját nagyszámú követeléssel zaklatják. Azon az élelmiszeren kívül, ami erejükből telik, még kést, rókabőrt, és más egyebet követelve vég nélkül háborgatják őket.*”¹⁷⁹

A sarcukat gyűjtő rabok általában nagy keservesen szerezték meg azokat az árukat, amelyeket rabtartójuk elvárt tőlük, a luxuscikkekért egészen Konstantinápolyig kellett menni, nem csoda, ha a terminus (határidő) néhány héttől akár hónapokig terjedt. Általában azonban egyetlen úttal nem sikerült összeszedni a követelt portékákat, a rabok újból és újból sarcukért

¹⁷³ 248. cs. N° 49. pag. 65., 242.

¹⁷⁴ Takáts S.: A török és a magyar raboskodás. i. m. 245.; Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 42–43.

¹⁷⁵ 248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 209., 387., 394.

¹⁷⁶ MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Misszilisek N° 01647.

¹⁷⁷ MOL P 1313 N° 00205.

¹⁷⁸ 249. cs. N° 323 pag. 25.

¹⁷⁹ Hegyi Klára: Jászberény török levelei. Szolnok, 1988. 91.

indultak a hódoltságba, zömmel hat-hét utat is megtett egy rab, mire kiváltotta magát, a rácok között még 30 fölötti úttal is találkozunk. A rabságban töltött évek száma – hasonlóan a keresztény rabok sorsához – egy-két évtől akár 19 évig is terjedhetett. Gyakran nem maga a rab hozta a váltságdíját, hanem másokkal küldte, és az is gyakori volt, hogy készpénz helyett kősót, egyéb árucikket vagy fordítva: kősó helyett készpénzt hoztak a kialkudott sarc ellenében. Azt, hogy mit milyen értékben fogadott el az adott főúr, természetesen mindig ő maga döntötte el (8. számú melléklet).

A fogoly nyilvánvalóan többre tartotta azt, amit beszolgáltatott, hiszen minél előbb szeretett volna megszabadulni, ám II. Ferenc és I. Ádám ragaszkodott a minőségi portékához, a két érdek gyakran ütközött egymással, sőt az is előfordult, hogy nem fogadták el a hozott árut: „*De hogy ez dolog elkéslelésének oka semmi nem egyéb, hanem ez, hogy Nagyságodnak [II. Ferenc] kedve szerint való lovat nem találunk, mert az sok kárvallástul igen megijedtünk. Mivelhogy ezelőtt is egynéhány lovat küldtünk Nagyságodnak, mely lovakban ezer aranynál több kárt vallottunk [kevesebért számította be a főúr az adott jószágot a váltságdíjba, mint amennyit a rab gondolt érte], Nagyságod pedig az mi szandzsákbékének és urak lovait nem találta ez ideig. Pélig mi az minemű lovat az Nagyságodnak küldtünk, mind úrnak való lovak voltak [...]*”¹⁸⁰ Gyakori volt az alkudozás nemcsak a váltságdíj megállapításakor, hanem annak beszolgáltatásakor is: „[...] küldött még az Eywp aga török aranyfonalat, ki nyomott aranyat 126. Erre is, mikor megjő, megalkusznak vele.”

A portékát általában a körmendi várba szállították a rabok: „*Adoni Mecsán aga hozott partékát száz tallér árát, dohánt, szattyánt, rizskását. Körmenden maradt. [...] Koszos török gyermek elszökött, magok leteszik az sarcát száz tallérig, meghoztak benne portékául dohán, csizma, papucs, Körmenden maradt. [...] Kanizsai Turkis is megjött, partékául hozta meg a sarcát. Körmenden hadta az dohánt, rizskását, szattyánt. [...] Vucsinyi aga megjött, hozott százötven tallér ára dohánt. Körmenden maradt.*”¹⁸¹ Körmend tehát az egész korszakban elosztó központként is működött.¹⁸²

Ha a fogoly teljesítette a váltságdíját, nem maradt rajta kezesség, akkor kaphatta meg a szabaduló levelét, ez tartalmazta a rab és rabtartó nevét, a váltságdíj összetételét, a teljesítés tényét, sőt a megtett utak számát is, az okiratot aláírással és pecséttel is hitelesítették (9. számú melléklet). Akad olyan szerencsétlen is, mint Palotai Abdi, aki 1652. február 25-én

¹⁸⁰ MOL P 1314 Missiles N° 00180.

¹⁸¹ 249. cs. N° 294/a.

¹⁸² 248. cs. N° 73., 95., 112., 249. cs. 327.; *Ladányi-Benedikt Ildikó*: Mindennapi élet a körmendi várban. Franciscs Gáspár körmendi kapitány levelei 1648-1650. In: *A Batthyányak évszázadai*. i. m. 199–204.; *Uő*: Élet a török árnyékában Körmenden a XVII. század közepén Franciscs Gáspár levelei alapján. In: *Összekötnek az évezredek*. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2011. 132–146.

Pribék János sarcát, a 340 tallért leszállította,¹⁸³ így szabadon mehetett volna útjára, ám az utolsó (1654. január 1.) bejegyzés szerint ismét fogságba esett.¹⁸⁴ Kezdhetette tehát előlről az egészet. Legalább öt év kellett ahhoz, hogy meg hozza a váltságdíját, de ez végül nem változtatta meg a helyzetét. A mindennapos csatázások időszakában akár a keresztény, akár a muszlim katonák többször is rabságba eshettek.

A határ menti rabkereskedelemnek tehát kialakult szokásrendszere volt a XVI–XVII. században, a gazdaság jelentős ágává vált. Úgy tűnik, kifejezetten bonyolult volt ennek felépítése, hiszen több okiratot is kiállítottak egy-egy rabhoz: a váltságdíjról szóló végzést, a hit-, kezes-, kolduló, sarc- és szabaduló levelet, ezek – és természetesen az adott történelmi helyzet – segítették az emberkereskedelem működését, és tették virágzóvá két évszázadon keresztül.

3. Batthyány I. Ádám rabkereskedelmének szervezete

A bonyolult rendszer működéséhez I. Ádámnak komoly szervezetre, precizításra és természetesen pénzre volt szüksége. A főúr szervitorai nemcsak a haza és birtokai védelmét szolgálták, hanem volt köztük több jelentős rabszerző is,¹⁸⁵ hiszen a portyázás egyik igen fontos célja, hogy foglyokat ejtsenek, akik váltságdíjkkal hozzájárulnak a Batthyányak gazdaságához.

Az árveréseken, a kótyavetyéken – ha nem tudott a főúr személyesen részt venni – mindig volt képviselője. A főkapitány ügyelt arra, hogy ne rövidíthessék meg katonái, és igyekezett minél jutányosabb áron értékes rabokhoz jutni. Felügyelte tehát a zsákmány szétosztását is, számon tartotta, tartatta a kótyavetőket, akik vezették az árverést. De tisztartóval számon tartatta a rabok fogyasztását, sőt azt is, hogy mennyi bort ivott meg ő maga katonáival együtt.¹⁸⁶

Az alapos főúr kezében tartotta összes uradalmának irányítását, mivel nem volt jószágigazgatója,¹⁸⁷ így kénytelen volt személyesen ellenőrizni birtokait, várait, ez utóbbiakat természetesen porkolábjai felügyelték. Akik amellet, hogy ellátták a katonai parancsnokságot, a németújvári, szalonaki, rohongi és borostyánkői várban vezették a rabokról készült lajstromokat,¹⁸⁸ egyezkedtek a foglyokkal váltságdíjukról,¹⁸⁹ rögzítették a

¹⁸³ 249. cs. N° 335.

¹⁸⁴ 249. cs. N° 355.

¹⁸⁵ Kisfaludy Balázs Batthyány I. Ádámnak nemcsak kitűnő vitéze volt, hanem az egyik legfontosabb rabbeszállítója is. Ugyanerről: *Varga J. J.*: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 119.; *Uő*: Rabtartás és rabkereskedelem. i. m. 125.; *Vő*. *Kisfaludy László*: A kisfaludi Kisfaludy család története. (Régi magyar családok 2.) Debrecen, 2004. II. és IV. leszármazási tábla, 190., 192.

¹⁸⁶ 248. cs. N° 51.

¹⁸⁷ *Koltai A.*: Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. i. m. 67.

¹⁸⁸ 249. cs. N° 297., 394.

kezesek számát, vállalását,¹⁹⁰ kiállították a kezeslevelet.¹⁹¹ Ők tartották számon, hogy melyik fogoly, mit hozott meg váltságdíjában, és még mennyivel tartozik még.¹⁹² A közvetlen alájuk rendelt tömlőctartók feladata a rabok ellátása és őrzése volt, de szükség esetén azok fegyelmezése, esetleg ütlegelése, kínzása is. Arra azonban szigorúan ügyelniük kellett, hogy meg ne haljanak foglyaik– olyannyira, hogy a sebesült, beteg rabokat, elkülönítették, és Rohoncra szállították gyógyíttatni, ahogy erről esett már szó –, illetve a gyorsabb alku érdekében inkább a talpukat verjék, hiszen az fájdalmasabb.¹⁹³

Azonban I. Ádám azt is észrevette, ha tévedett embere, és helyesbítette a téves adatokat.¹⁹⁴ Nemcsak levelezés útján ellenőrizte tisztviselőit, hanem személyesen is végigjárta várait,¹⁹⁵ a jelentősebbekben több napot is eltöltött, így ő maga is felügyelte rabjait. Nemcsak arról kellett gondoskodnia, hogy foglyai ne tudjanak megszökni, erre nyilvánvalóan voltak katonái, hajdúi, hanem életben is kellett tartania őket, ezt kívánta az elemi érdeke. Általában a rabok napi két cipót kaptak; azonban ne gondoljunk mai fehér kenyérre, inkább rosszabb minőségű rozsból, zabból, még inkább kölesből sült kényérfélére, és olykor húsféléhez is jutottak. A Batthyányaknak természetesen voltak szakácsai és sütőasszonyai,¹⁹⁶ de ezeknek a főúri családot kellett szolgálniuk, sokkal valószínűbb, hogy a rabok látták el magukat, hiszen egyébként is dolgoztatták őket.¹⁹⁷ A török rabokat a XVII. században gyakran hóhérként is alkalmazták, ők valójában az ítéletek végrehajtása mellett a tömlőctartóknak ugyancsak segítettek a rabok (társaik) kínzásában.¹⁹⁸

Körmend amellet, hogy fontos végvár volt, gazdasági központként is jelentős szerepet játszott a Batthyány birtokok között, a hódoltságból visszatérő rabok ide szállították be áruikat, a kőstömöket minden esetben, így a körmendi tiszttartónak, Nemsem Istvánnak¹⁹⁹ a rabok által beszállított kőstöt nyilván kellett tartania, illetve szét kellett osztania. Pontosan feljegyezte melyik rab hány és milyen súlyú kőstöt hozott, és aztán azt, hogy mire használták fel. A tiszttartó küldte tovább a hatalmas udvartartáshoz szükséges mennyiséget a főbb várakba: Németújvárra, Szalonakra, Rohoncra, Borostyánkőre és az ezekhez tartozó falvakba is. A főkapitány szintén ezzel fizette katonáit, de elszámolt Nemsem saját illetményével is, a

¹⁸⁹ 249. cs. N° 184.

¹⁹⁰ 249. cs. N° 386., N° 387.

¹⁹¹ 249. cs. N° 158.

¹⁹² 249. cs. N° 239.

¹⁹³ Takáts S.: A török és a magyar raboskodás. i. m. 246–247.

¹⁹⁴ 248. cs. N° 107.

¹⁹⁵ MOL Batthyány cs. lt. P 1315/2. cs. Batthyány Ádám itinerariuma

¹⁹⁶ Zimányi Vera: A rohonc-szalonaki uradalom. 45–48.

¹⁹⁷ 249. cs. N° 266.

¹⁹⁸ Takáts S.: Magyar rabok, magyar bilincsek. i. m. 535–540.; Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 59–60.

¹⁹⁹ Nemsem István: „házi uraim”, körmendi tiszttartó, étekgőgő, 1641–1645, Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

szarvasmarhák számára ugyancsak küldtek a sóból, és szükség esetén, a főúr jobbágyainak is osztatott a nélkülözhetetlen, ám igen drága áruból, és természetesen el is adtak belőle.²⁰⁰

Ádám gróf a beérkezett sarcot is gondosan számon tartotta, tartatta, és precízen követte annak sorsát. A porkolábok és a tiszttartók feladata volt a beszállított áruk ellenőrzése is, a főúr ugyanis nem fogadott el akármilyen portékát, és emberei olykor nem is engedték, hogy feldühítse magát az értéktelenebb darabokon, hanem eleve visszaküldték a rabot jobb minőségű áruért. Ha pedig I. Ádám tisztviselői mégsem voltak elég figyelmesek, akkor ő személyesen írta az elfogadhatatlan áru mellé, hogy mást kér helyette vagy kevesebbet számítja be az illető váltságdíjába.

Az egész rendszer nem ment volna a rác és török foglyok együttműködése nélkül, nyilvánvalóan kényszer uralta az egész helyzetet. Ennek ellenére a megsarcolt raboknak, kezeseknek, postáknak ugyancsak végezniük kellett dolgukat, hiszen e nélkül egy dénár sem folyt volna be a főúr gazdaságába. Márpedig folyt, és ha nem is volt mesés ez a jövedelem, mégis jelentősen hozzájárult a Batthyány uradalmak fenntartásához.

Az egyébként is alapos I. Ádám kezében tartotta egész gazdaságát, rabjainak sarcoltatását ugyancsak. Neki feleltek familiárisai, tisztviselői, mindent és mindenkit pontosan elszámoltatott, illetve számon tartott, erős kézzel irányította birtokait. Megszervezte és működtette foglyainak váltságdíj-beszállítást, ezt igazolja, hogy a legtöbb rablistán, illetve forrásban megtalálhatjuk kézírását, saját kezű bejegyzéseit. Keményen elvárta az engedelmességet nemcsak embereitől, hanem foglyaitól is, és ha ezt bárki megszegte, akkor azt irgalmatlanul megbüntette, hiszen csupán így tarthatott fegyelmet a folyamatos csatározások közepette.

²⁰⁰ 248. cs. N° 141., 249. cs. N° 333.

II. Források

1. A források típusai

Az iratok közül kiemelkedik három füzet, illetve könyv. Az első terjedelmesebb forrás egy 81 oldalas füzet²⁰¹ (10. számú melléklet),²⁰² szabályos tartalomjegyzékkel kezdődik, feltüntetve a rabok névsorát, és azt, hogy melyik oldalon találhatóak a vonatkozó feljegyzések. Itt név szerint összesen 42 foglyot találhatunk, de az utolsó bejegyzés: „*kalmár törökök sarca*”, nyilvánvalóan több, feltehetőleg két vagy több rabra vonatkozik.

Az egy-egy rabról szóló bejegyzések pontosan tartalmazzák, hogy mennyi váltságot követelt az illetőtől Batthyány II. Ferenc, azt milyen formában várta el, valamint hány alkalommal és mit hozott a rab. Az is megtalálható benne, hogy a fogoly személyesen hozta-e meg az összes követelt készpénzt, illetve árut, vagy esetleg valaki más tette azt helyette. Bizonyos esetekben a sarc egy részének az elengedését is feltüntették, végül a rab sorsát is feljegyezték. Sajnos, ez azért közel sem minden egyes embernél szerepel ilyen részletesen és következetesen. Az 51. oldalon egy addig fel nem tüntetett, újabb rab következik: Fehérvári Juszuf (már az ő személye sem található meg a tartalomjegyzékben). Az 52. oldaltól pedig Batthyány II. Ferenc főporkolábja, Eszéki Márton sorolja fel a raboktól követelt sarcot, ill. azt, amit már összegyűjtöttek.²⁰³ A füzetnek ez a része nem annyira pontos, és az összegyűjtött sarcok közötti eligazodás sem egyszerű; kevesebb a hozott áru, több az árucikkben megkövetelt váltságdíj. Ebben a részben további 30 embert találhatunk, azaz 24 év alatt, 1587 és 1611 között összesen 78 vagy 79 személyt regisztráltak az adott forrásban.

Ezek a rabok (1587–1611) zömmel muszlim nevet viseltek 74 esetből 70 (96%), mindössze két embert tartottak rácként nyilván (3%),²⁰⁴ egy rabot pedig egyszerűen tatárként jegyezték be.²⁰⁵ Szerepel egy Magyar Amhath (Ahmed) nevű fogoly is, talán áttért, de inkább még gyerekkorában elrabolt katonáról lehet szó. Hét embernél találunk foglalkozásra utaló ragadványnevet (borbély, két deák, kalmár, kovács, szabó, szücs). Rang szerint kilenc aga

²⁰¹ 248. cs. N° 1.

²⁰² *Tarkó I.*: A török rabok váltságdíjai Batthyány II. Ferenc idején. i. m. 71–80.

²⁰³ 248. cs. N° 1. pag. 52.: „*Anno 1597.: Én, Ezeky Martony az Nagyságos Batthyany Ferench Uram ú Nagysága főporkolábja lévén, az mennyi rabot Uram ú Nagysága én időmben bebocsátott, és az sarcok mi legyen, és mit hoztanak, azok rend szerint megíratattanak.*”

²⁰⁴ A XVII. századi forrásokban sokkal jelentősebb arányban találunk rácokat. A tizenöt éves háború pusztításai miatt a Dunántúlon különösen előretört a rác etnikum. *Szakály Ferenc*: Magyar adóztatás a török hódoltságban. i. m. 151., 157–158.; *Uő*: Magyar intézmények a török hódoltságban. i. m. 149–173.; De a hódítók között is jelentős számban találunk rácokat (bosnyákokat), erről részletesebben: *Hegy K.*: Török berendezkedés Magyarországon. i. m. 100–109.; *Uő*: Etnikum, vallás, iszlamizáció. *Történelmi Szemle* 40(1998) 3–4. sz. 229–256.

²⁰⁵ 248. cs. N° 1. pag. 76.: „*Anno 1611. 10. Januarii Az tatárnak sarca, az kit Rohonchról ideküldött Uram ő Nagysága, az kit az Bayran bég zálogi. Az ő magok dolgáért bebocsássanak.*”

szerepel a listán,²⁰⁶ hat szpáhi²⁰⁷ várt szabadulására, rajtuk kívül három kethüdá,²⁰⁸ két csaus,²⁰⁹ egy-egy cseribasi,²¹⁰ alajbég²¹¹ és bég²¹² rangját tüntették még fel az iratban, azaz 23 töröknél (31%) található valamiféle tisztség megnevezése. A nemek arányai alapján – mindössze két török „bulyát”, asszonyt (3%) jegyezték föl –, azt állapíthatjuk meg, hogy alapvetően a férfiak (97%), a katonák közül kerültek ki a foglyok. Mindössze 37 esetben tüntették fel, hogy melyik várban szolgált az adott katona; leggyakrabban Segesden²¹³ Pécsset,²¹⁴ Berzencén,²¹⁵ Fehérváron,²¹⁶ Koppányban.²¹⁷

²⁰⁶ Aga: a szárazföldi haderő és a flotta tisztjeinek a címe, lehetett egyszerűen csak egy tiszteletteljes megszólítás (előljáró, úr). *Hegyi K.*: Jászberény török levelei. i. m. 172.; Sőt jelenthette a janicsárok parancsnokát, várparancsnokot, valamilyen katonai, udvari tisztséget stb. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Nagykőrös, Cegléd, Dömsöd, Szeged, Halas levéltáraiból. (=Okmánytár) Összegyűjtötték Szilády Áron és Szilágyi Sándor II. Pest, 1863. 463.

²⁰⁷ Szpáhi: „könyvűlovas, aki szolgálati birtok fejében tartozott hadba vonulni; udvari zsoldos lovas.”, tehát kétféle szpáhiról beszélhetünk, az egyik a zsoldos, a másik a hűbéres. Az utóbbiak birtokot kaptak a meghódított területen, ezek igen eltérő nagyságúak voltak, a kisebb jövedelmű a tímár, a nagyobb jövedelmű a ziámet volt. *Hegyi K.*: Jászberény török levelei. i. m. 175.; Okmánytár i. m. 478–479.

²⁰⁸ Kethüdá: „helyettes; valamilyen tiszt helyettese; az egykorú magyar nyelvbe tihaja alakban ment át.” Az adott forrásban tihaja, ill. kihaja alakban is megtalálható. A perzsa kethuda szóból ered, mivel a hivatalok minden fokozatán található volt ilyen helyettes. *Hegyi K.*: Jászberény török levelei. i. m. 174.; Okmánytár i. m. 474–475.

²⁰⁹ Csaus: „alacsonyabb tiszti rang; portai alakulat tagja, a csausok közül kerültek ki a Porta küldöncsei és követei a tartományokba és külországokba.” Akár hűbérbirtokot is kaphattak, a szultáni udvartartás mellett a pasák udvartartásában is előfordultak, sőt az alajbégnak is lehetett csausa. Azonban létezett alacsonyabb tisztségként is, bás-csaus, akinek a feladata a büntetés végrehajtása volt. *Hegyi K.*: Jászberény török levelei. i. m. 172.; Okmánytár i. m. 467.

²¹⁰ Cseribasi: „csapatparancsnok, aki alá a náhijében birtokos tímáros szpáhik tartoztak.” *Hegyi K.*: Jászberény török levelei. i. m. 172.

²¹¹ Alajbég: „a szandzsákban javadalmazott szpáhik többnyire választott vezetője.” *Hegyi K.*: Jászberény török levelei. i. m. 172. Az Okmánytárban egy másik jelentése is szerepel: „minden pasának volt az udvarhoz tartozó alajbégie („ceremóniamester”). Okmánytár i. m. 463.

²¹² Bég: „rang vagy hivatal, utóbbiként a szandzsákbég rövidített változata.” *Hegyi K.*: Jászberény török levelei. i. m. 172. Többféle bégről is szó lehet. A vilájetek élén állt a beglerbég, aki gyakran pasa rangot viselt, a szandzsák élén a szandzsákbég. A XVI. századi magyarországi oszmán katonai-polgári-pénzügyi közigazgatási rendszerről jól áttekinthető ábrát Dávid Géza készített. *Dávid Géza: A simontornyai szandzsák a 16. században.* Akadémiai Kiadó, Bp. 1982. 35.

²¹³ Segesd (Somogy vm.). A szigetvári szandzsák várai közé tartozott Segesd (törökül is), 1566-tól volt török kézen, 1590-92-ben 142 lovas, 104 azab és müsztahfiz és 79 martalóc (szerb lovas) szerepel a zsoldlistákban (*Hegyi* szerint ez nem a teljes őrség). *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 1333. Azaz a 325 fős védőőrségből hatan biztosan Batthyány II. Ferenc rabjai közé kerültek. 1600-tól, Kanizsa elfoglalásától Segesd átkerült a kanizsai vilájetbe.

²¹⁴ Pécs (Baranya vm.). A pécsi szandzsák vára (tör. Pecsuj), 1543-tól volt török kézen. 1592-ben 95 müsztahfiz (gyalogos), 26 topcsi (tüzér), Kurd Piri, a fegyverművesek agája, 4 ács, 3 kovács, 4 raktáros, Mehmed Abdullah órás, 53 azab (gyalogos várvédő) szolgált itt. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 1263–1265. Azaz 187 fős védőőrségből öten biztosan Batthyány II. Ferenc rabjai közé kerültek. 1600-tól, Kanizsa elfoglalásától Pécs is átkerült a kanizsai vilájetbe.

²¹⁵ Berzence (Somogy vm.). A szigetvári szandzsák várai közé tartozott (tör. Berezenese), 1566-tól volt török kézen, 1592-ben 85 müsztahfiz, 20 topcsi, 71 azab kapott zsoldot, 1591-ben 199 lovas és 80 martalóc. Kanizsa elfoglalásától Berzence is átkerült a kanizsai vilájetbe. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 1320–1326.

²¹⁶ Fehérvár (Székesfehérvár, Fejér vm.). A fehérvári szandzsák vára (tör. Isztolni Belgrád). 1543-tól volt török kézen. 1600-1601-ben összesen 1 285 fő volt a helyi védők száma. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 997. Közülük mindössze négyet találunk Batthyány II. Ferenc rabjai közt.

²¹⁷ Koppány (Törökkoppány, Somogy vm.). A koppányi szandzsák vára (tör. Koppán), 1550 előtt épült. 1604–1605-ben 358 katonának számoltak el zsoldot, a 15 éves háború alatt megerősítették az őrséget. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 1209.

Ennél jóval hosszabb a második, összefoglaló jellegű irat, ez 353 számozott oldallal ellátott rabnyilvántartó könyv (11. számú melléklet), amelyben több mint 500 ember szerepel (1637–1658). Ebben a kötetben a személyek pontos számának megállapítását nehezíti a sok azonos név.²¹⁸ Ezenkívül előfordul az is, hogy egy rabot két kategóriába is besorolnak.²¹⁹ A rác rabok listájánál gyakori a „*másod-, harmadmagával*” megjegyzés, és tovább nehezíti a számításokat, hogy későbbi, ill. párhuzamos iratokban ugyanannál a névnél más létszámot találunk.²²⁰ Viszont Batthyány I. Ádám precizitását igazolja a rabnyilvántartó könyv tudatos felépítése és a mellékelt index.²²¹

A forrás több csoportba sorolja a rabokat:²²² 1. „*régi török rabok seriesse*”²²³; 2. „*az minemő rabok megholtanak mind itt kinn az fogságban, s mind penig ott benn Törökországban*”²²⁴ *annak az seriesse*”²²⁵ ez az összes rabnak hozzávetőleg 10%-a.²²⁶ Várak szerint is besorolják a foglyokat.²²⁷ 3. „*az minemő török rabokat másoknak adtunk, némelyeknek fejek váltságában készpénzért, más rabokért és ajándékon, azoknak a seriesse*. 4. „*megsarcoltatott török rabjainknak az seriesse*”.²²⁸ 5. „*sarcolatlan rabjainknak a' seriesse*

²¹⁸ Pl. összesen hat Kanizsai Musztafa található a forrásban, de róluk lehet tudni, hogy mind a hat név más embert takar, ugyanis a főúr mindegyiket más eladótól vette, más a helyzetük, más az évszám mellettük (lásd 2. számú melléklet).

²¹⁹ Pesti Szulejmánt a meghalt és a sarcolatlan rabok között is megtaláljuk. 248. cs. N°. 49. pag. 3.: „*Pesti Szulimán Anno 1649: Ezt az rabot Koczó Mihálytól és az társaitul vettök volt pro fl. 75.*” Uo. pag. 82.: „*Pesti Szulimán Anno 1649: Ezt az rabot Koczó Mihálytól és az társaitul vettök volt pro fl. 75. Meghólt az fogságban.*”

²²⁰ Uo. pag. 271. Igali Damjana egyedül szerepel, ugyanez a helyzet a 249. cs. N°. 299. pag. 29-on, viszont a 248. cs. N° 51-ben és 53-ban már láthatjuk, hogy fiával és lányával együtt ért 41 tallért, tehát mégsem egy személyről van szó. A gyerekeket egyébként sem mindig tartják számon.

²²¹ 248. cs. N° 69.

²²² Az első oldalon: a személyek sorszáma mellett a nevük és a helyzetük található. Itt 38 fő szerepel (megsarcolt, eladott, elcserélt, meghalt rabok).

²²³ lat. seriēs: sor, sorozat, azaz a régi török rabok felsorolása

²²⁴ Batthyány I. Ádám és emberei folyamatosan és következetesen a Törökország kifejezést használják a hódoltság területére.

²²⁵ A következő kategóriát a 3. oldalon találjuk.

²²⁶ 34 fő, valójában ennél magasabb a számuk, mert a rabnyilvántartó könyv további részében is találunk még meghaltakat. 248. cs. N° 49. pag. 37. Kanizsai Csonka Ali: „*Anno 1650: Semmit sem hozván az sarcában meghólt Német Úyvárott.*”; 45. Pécsi Csirko Hüszejn szpáhi: „*Anno 1653. die 3. Novembris: megholt Rohoncson.*”; 70. Budai Hüszejn: „*Anno 1655: Meghólt az rabságban, Nyilasi N. számára tartattok.*”; 85. Pesti aliter Váli Mahmud: „*Anno 1652. die 28. Novembris megvévén az török rabok Szalonak várát, megsértetett akkor ezen rabunk, és meghólt.*”; 194. Szigetvári Oszmán: „*Anno 1655: megdöglött az fogságban.*” 219. Hidvégi Ali: „*Anno 1652. die 28. Novembris vették meg az rabok Szalonak várát, melyért mind közönségesen megverettettek. Die 20. Decembris holt meg ezen rabunk az vereség után.*”; 238. Kalocsai Hüszejn: „*Anno 1652. die 28. Novembris. Ezen rabunk is egyetértvén az vár vételekor az több rabokkal az várból való kiereszkedése után meghólt.*”; 242. Endrédi Ahmed: „*Anno 1655. die 29. Aprilis Törökországban holt meg.*”; 256. Karádi Tobcsi (topcsi: tüzér) Haszan aga: „*Meghólt az fogságban*”; 348. Kaposi Ahmed: „*Anno 1657: Meghólt az fogságban.*”; Kanizsai Mehmed: „*Anno 1658: Meghólt az fogságban.*”

²²⁷ Budaiak, fehérváriak, kanizsaiak, kaposváriak, váliak, palotaiak, simontornyaiak, berzenceiek, koppányiak, hidvégiek. A rabnyilvántartó könyvben a sorszám és a név mellett szerepel: hogyan és mikor került Batthyányhoz a fogoly (az évszámok több esetben is hiányoznak, az összes forrás vizsgálata után azonban az is kiderült, hogy az adatok nem mindig pontosak). Ilyen áttekinthető, világos a teljes irat szerkezete.

²²⁸ 27. oldal, 56 fő, budaiak, fehérváriak, kanizsaiak, kaposváriak, pécsiek, váliak, palotaiak, simontornyaiak, segesdiek, koppányiak, ercsiek, síófokiak, sásdiak, tolnaiak, érddiek, babócsaiak, igaliak.

etc.”²²⁹ Gondosan elkülönítve szerepelnek a rácok,²³⁰ először együtt az összes „*Régi megsarcoltatott rác rab*”.²³¹ Azután szintén származási hely szerint:²³² „*Az mennyi rác rabunk volt és vagyon, azoknak az seriesse. Az megsarcoltatott rabjaink seriesse etc.*”²³³ 7. „*az mely rabokat másoknak adtunk fejek váltságában*”.²³⁴ 8. „*sarcolatlan rác rabjainknak a seriesse*”²³⁵ „*az utolsó kategória: 9. „Aminemő török és rác rabokat vettünk és vendők vagyunk, azoknak az seriessek*”²³⁶

Ez a legismertebb és legterjedelmesebb irat az általam felhasznált források közül. A rabok névsora, származása és helyzete mellett, ennek alapján tanulmányozható a rabvásárlás, a rabtartó által követelt és a hozott sarc, sőt az évszámok és a dátumok alapján az is, mennyi idő telhetett el a fogságba kerüléstől a „megsarcolásig” és az estleges szabadulásig.

²²⁹ A legtöbb a sarcolatlan rab. Felsorolásuk a 64. oldalon kezdődik, a legkülönfélébb származási helyeket is itt találjuk (budaiak (37 fő) és esztergomiak, pestiek, fehérváriak (20 fő), kanizsaiak (49 fő), kaposváriak, pécsiek, váliak, palotaiak, simontornyaiak, berzeneciek, segesdiak, szigetváriak, koppányiak és dombóiak, ercsiek és boszniaiak, siófokiak, hidvégiek, siklósiak, türbékiek (Szigetváron belül, Hegyi Klára szíves közlése), sásdiak, tolnaiak, kalocsbaiak, endrédiak, csókakőiak, zsámbékiak, karádiak, érdiak, babócsaiak, igaliak, konstantinápolyiak, paksiak, lakiak, uzsiceiek (uliczaiak), valjevóiak (valevaiak) és csácsiak (Čačak, Csacsak (?)) és váciak. Összesen 228 főt találunk a felsorolásban. A 75. oldalon két szabácsvári török bulya van („*Budai Sabacsvári vén Bulya Fatina és Budai Sabacsvári ifjú Bulya Szatiné, menyasszony*”). A két asszonyt elcserélték (248. cs. N° 49. pag. 75.): „*Ezt az rabot Fáncsi György adta, melyért adtuk öccsinek, Fáncsi Istvánnak feje váltságában ez fölül megírt két bulyát.*” Ezen kívül a rablista írója több helyen is eltévesztette a számozást (98., 122., 124.).

²³⁰ A 268. oldaltól

²³¹ 10 fő, 248. cs. N° 49. pag. 268.: „*Az minemő rácokat készpénzen eladtunk etc.*”

1. *Geöncsöl* [Könczöl] *Mihálynak egyet pro fl. 250*

2. *Turos vajdának egyet pro fl. 150*

²³² A 270. oldaltól.

²³³ 74 fő megsarcolt rác foglyot jegyeztek föl (igaliak, örsiek, dadaiak, kériek, budaiak, fehérváriak, kanizsaiak, siófokiak, esztergomiak, karádiak, hardaiak, keszüiek, tekesiek, szentlőrinciek, tabotaiak, pozsegaiak).

²³⁴ Ezután következik a 280. oldaltól (248. cs. N° 49. pag. 280–281.). Az elnevezés eléggé félreérthető, hiszen Szentmiklósi Bogdán rác amellelt, hogy Veszprémi Vas Istókot szabadította, még 150 kósóval is tartozott. Gondosan feljegyezték a keresztény rab sarcát is (250 tallér), ugyanis ezt később Batthyány általában megfizettette. Szentmiklósi Sztepannál hasonló a helyzet: ő Veszprémi Horvát Istvánt vállalta föl (310 tallérért). Érdekes az alapiak este: először a két rác 250-250 juhot ajánlott föl, és csak ezek után vállalták egy-egy keresztény rab sarcának leszállítását. Az apáti rácokkal viszont rosszul járt Batthyány: igaz, megsarcoltak (1 000 Ft és 6 rác ló fékestül, nyergestül), mégis el kellett engedni őket: „*Szelepcséni György cancellarius uram jobbágyának találtattanak lenni, az ő kegyelme restantiájára visszadtuk.*” A lista alapján 14 főről van szó (igaliak, budaiak, szentmiklósiak, alapiak, apátiak), de ez ismét bizonytalan, mert Igali Grozdan egy személyként szerepel, holott a 248. cs., N° 51. pag. 3.: feleségével, két fiával és két lányával együtt került rabságba. Többször előfordul a rácoknál és török bulyáknál, hogy a velük lévő családtagokat nem tüntetik fel, de a többi iratból azért gyakran kiderül, hogy nem egyedül estek fogságba.

²³⁵ A 286. oldaltól kezdődik a 33 sarcolatlan rác rab felsorolása: budaiak, fehérváriak, kanizsaiak, pécsiek, segesdiak, csikváriak, hindaiak (Ild, Hilda), boszniaiak, kaposváriak, érdiak, paksiak, szakócsiak aliter berdarovicsiak, simontornyaiak, csataiak, iszternócsiak (Sternócs, Ternovice?), macznaiak (Mács, Macsva?), siófokiak. Öt fehérvári rácot el kellett engednie Batthyánnak, holott már fejenként 50 ökröt ígértek (248. cs. N° 49. pag. 292.): „*In Anno 1653: Ezt az 5 rácot Fáncsi Györgytől vettük volt pro tallér 190, de mivelhogy hódult rácnak találtattanak lenni, vissza köllött őket adnunk Czaiági Gergelynek.*” (Uo. 323–324.) Két kaposvári rácot: Gyuricát és Gábort pedig Csanádi Jánosnak adott a főúr. Azért ezek az „adományozások” nem voltak önzetlenek (Uo. 330.): „*In Anno 1652: Ezt az rabot Fekete Istók adta maga sarcáért, melyet mi szállítottunk le.*”

²³⁶ A 346. oldalon kezdődik. A 24 török rab szintén szolgálati, ill. származási hely szerint szerepel, bár nem tüntetik fel külön a helyeket, mint a korábbi részeknél, az indexben pedig a teljes névsor megtalálható.

A rabok etnikai összetétele változott a XVII. században, hiszen a rác (szerb) lakosság száma megnőtt a 15 éves háború után,²³⁷ így 18,5%-os az arányuk a rabnyilvántartó könyvben (497-ből 92 eset), a törököké pedig 80,9%-ra csökkent (402 eset). Nyilvántartottak még két cigányt (0,4%)²³⁸ és egy szerecsent (0,2%).²³⁹

Ha a rangot vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy 25 szpáhi szerepel a listán, 15 aga, 14 odabasi²⁴⁰ is szabadulására várt, 6-6 csaust és janicsárt tartottak számon, rajtuk kívül 3 kethüdá, 1-1 bég, besli,²⁴¹ szubasi, vajda rangját tüntették még fel az iratban, azaz 71 töröknél (17,7%) található valamiféle tisztség feltüntetése. Már feljegyeztek 7 gyermeket is (1,4%),²⁴² és az asszonyok száma is nőtt; 16 nőt tartottak nyilván (hét törököt és kilenc rácot), de ez arányaiban nem jelentett változást a századfordulóhoz képest, hiszen ez is 3,2%, ahogy a férfiak aránya továbbra is elsöprően magas, 95,2% (388 török, 82 rác, a két cigány és az egyetlen szerecsen). 493-szor tüntették fel, hogy melyik várból származott az adott rab (11. számú melléklet): 131-szer Kanizsáról (27%),²⁴³ 56-szor Fehérvárról (11%),²⁴⁴ 46-szor Budáról (9%).²⁴⁵

A harmadik, nagyobb terjedelmű, összetettebb füzet,²⁴⁶ 56 oldalas irat, összefüggő szöveget tartalmaz. Ennek egészen biztosan letépték az elejét, mivel a regestrum a harmadik oldallal kezdődik, és Kanizsai Csonka Ramazán a 6. sorszámot kapta, azaz előtte már öten szerepeltek. Sajnos nem tudom megállapítani, hogy kik, bár az előző rabról annyi biztosan

²³⁷ Valójában már a XVI. században nőtt a délszláv lakosság aránya, a hódoltságban elérte a 300 ezer főt. *Dávid Géza*: Pasák és bégek uralma alatt. Demográfiai és közigazgatás-történet tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Magyar-török Baráti Társaság, Bp. 2006. 48.

²³⁸ Az egyiket a kanizsai sarcolatlan török rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag 128.): „*Kanizsai Csigány Jankó*”, a másikat a megvett, ill. megvételre váró török és rác rabok között (248. cs. N° 49. pag 347.): „*Kaposi Mersan Czigány Lantos*.”

²³⁹ A simontornyai sarcolatlan törökök között tartották nyilván (248. cs. N° 49. pag 166.): „*Simontornyai Szerecsen Murzán*.”

²⁴⁰ Odabasi, szeroda: tizedes olyan csapatban, amelyben a tizedet odának hívták *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 366.

²⁴¹ Besli: török lovas katona. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 362.

²⁴² Biztosan többről volt szó, hiszen nagyon gyakran a szülők mellé fel sem jegyezték, ha volt velük egy-két gyermek. A rácoknál a további iratokból derült ki, hogy egész családokat hurcoltak el (egy-két vagy több gyerekkel együtt).

²⁴³ Az 1637 és 1657 közötti 20 évről van szó. Kanizsa (Nagykanizsa, Zala vm.) vára 1600-tól volt török kézen, 1647 és 1650 között 87 műsztahfiz, 87 tüzér, 24 fegyverműves, 7 raktáros, 6 zenész, 620 lovas, 823 azab kapott zsoldot (összesen: 1 654 fő, 18 vallási ember, 3 csaus). *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 1547–1548.

²⁴⁴ Az 1647 és 1657 közötti 10 évről van szó. Az 1631-1632-ben készült zsoldlistában 184 műsztahfiz, 35 tüzér, 153 lovas, 220 azab és 34 martalóc szerepelt. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai és katonasága. i. m. 1011–1012.

²⁴⁵ Buda (tör. Budin, Budun) 1541-től török kézen. Az 1631-1632-ben készült zsoldlistában 299 műsztahfiz, 22 fegyverműves, 50 tüzér, 4 szekeres, 23 bombakészítő, 327 gönüllő („önkéntes”, elit lovas), 385 azab, 26 löpörgyártó, 37 a híd műsztahfiza, 23 Haszan pasa palánkjának műsztahfiza, 23 Vizikapu műsztahfiza, 16 a Vizikapu azabja, 16 Mehmed pasának a városban épített új bástyája műsztahfizai, 27 ziamet- és timár-birtokos, 31 a dzsámi személyzete, 27 mütekáid (nyugállományú állami alkalmazott vagy katona) és duágú (imaolvasó), 43 díván-csaus szerepel. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai. i. m. 475–479.

²⁴⁶ 249. cs. N° 299.

kiderül, hogy már legalább tízszer úton volt, illetve hogy mit hozott Batthyánynak az ötödik útjától a tizedikig.

Ebben a füzetben a rabok száma biztosan meghaladja a 140 főt, több személy is megegyezik a rabnyilvántartó könyvben és ebben a hosszabb iratban (12. számú melléklet). A személyek számának pontos meghatározásánál problémát okoz, hogy csak az első 25 sorszám szerepel. Ezen kívül több ember nem egyedül, hanem többedmagával található a listában. A törökök esetében csak a bulyáknál, az asszonyoknál találkozunk ilyennel, a rácoknál viszont a férfiaknál is gyakran hasonló a besorolás a férfiaknál is. Ahogy tehát a rabnyilvántartó könyvben, úgy itt is a rácokat és a török bulyákat gyerekeikkel, rokonaikkal együtt tartották számon. Ez is megnehezíti a pontos számolást, hiszen forrásonként eltérhet a feljegyzés módja.

Mivel a füzet sok adatot tartalmaz, ezért több szempont vizsgálatánál is fölhasználható; a foglyok neve, helyzete, követelt és hozott sarcuk mellett olykor az is kiderül, hogyan kerültek fogságba. Ez közel sem annyira pontos, mint a rabnyilvántartó könyv, hiszen az írnok elkezdte várak szerint besorolni a rabokat, és ez tart egészen a 19. oldalig, de azután rendszertelenül következnek a török foglyok, és a 27. oldalon Türbéki Piri mellett megjelenik az első rác, Igali Milene harmadmagával. Ez azért meglepő, mert többnyire külön kezelik a rablistákban a törököket és a rácokat. Valójában a 44. oldalig ebben az iratban is csak rácok vannak, viszont ezt semmiféle megjegyzés nem jelzi. Innentől megint törökök következnek vegyesen, és sem származásuk, sem helyzetük szerint nem különülnek el egymástól.

A további iratokat témák szerint próbáltam rendezni, a források közül jó néhány azonban jellegénél fogva több témakörhöz is besorolható.

A rabnyilvántartó könyv és az összefoglaló füzet mellett néhány oldalas iratokat is besoroltam a rabvásárláshoz, több mint kétszáz oldalnyi forrást, azonban ezekben más jellegű adatokat is találunk. 1641 és 1658 között 12 darab egy-, ill. háromoldalas rövid felsorolást találtam, amelyek mindegyike tartalmazott adatokat a rabvásárlás témájában.

Az ezeknél hosszabb és egyben tartalmasabb, azaz több adatot tartalmazó iratok terjedelme 4-15 oldalas. 1637 és 1651²⁴⁷ közötti adatokat tartalmaz egy 15 oldalas, részletes lista.²⁴⁸ A lista nép-megjelölés, állapot (helyzet), származás (melyik várból való a fogoly),

²⁴⁷ 248. cs. N° 65. A címlapon latinul 1641 és 1650 szerepel, rögtön az első személynél 1637 az évszám, a második oldalon pedig az 1651-es évszám látható.

²⁴⁸ 248. cs. N° 65. számú forrást a rablistákhoz is besoroltam.

név, tisztség, eladó, érték szerint csoportosítja a rabokat.²⁴⁹ Az első tizenegy oldal a vásárlásárakat is tartalmazza, míg a 12–14. oldalon csupán a rabok extractusa (a rablista kivonata, vagyis a nevek felsorolása) található.²⁵⁰ Nagyon sok az átfedés, azaz a foglyok közül sokan megtalálhatóak a korábbi és későbbi iratokban is. Itt már valóban jelentős számú rabot (180 fő) számolhatunk össze.²⁵¹

A következő iratcsoportba a rablistákat soroltam. Összesen 79 iratot tanulmányoztam, ezek ugyanúgy vegyes iratok, mint a rabvásárlás esetében. Van egyoldalas feljegyzés és tizennégy oldalas, részletes lista is (53 darab 1-4 oldalas). Itt is használtam a három, már ismertetett hosszabb iratot (regestrum, rabnyilvántartó könyv, füzet). Ennél a témánál nagyobb anyaggal tudtam dolgozni; megközelítőleg 600 oldalnyi forrás sorolható ide. Az időtartam is sokkal szélesebb: 1641-től 1690-ig találtam adatokat, a legtöbb irat azonban ez esetben is az 1641 és 1658 közötti évekből való (75 darab, majdnem 500 oldalnyi). A rabnyilvántartó könyv indexe szintén ehhez a témához tartozik.²⁵²

A legkorábbi adatokat a már vizsgált 1587–1611-es regestrumban találjuk, majd hosszú hiátus után az 1641. február 2-ára dátumozott igali lista következik.²⁵³ A legtöbb anyag ebben az esetben is I. Ádám korszakából való, nagyon precíz összeírásokat találhatunk. A korszakból fennmaradt utolsó részletes rablista is, amely 14 oldalas, fedőlappal ellátott irat: „*Anno millesimo sexcentesimo quadringentesimo octavo die prima Januarii*²⁵⁴ *németúyvári, szalonaki, borostyánkői és rohonci várainkban lévő török és rác rabjainkat, a' mint rendben vétettük, annak a' seriese*” (1. számú diagram). Az első hat oldal várak szerint tartalmazza a rabokat, külön felsorolva a törököket, külön a rácokat, majd a rác asszonyokat, és külön Batthyány I. Ádám foglyait és másokéit.

²⁴⁹ Uo. „*Németúyvári, Szalonaki, borostyánkői, és rohonci várainkban, a' mennyi török és rác rabunk volt, et de facto, a' mennyi vagyon, azok közül kik sarcoltanak meg, másoknak kiket adtunk ajándékon, és mennyien holtanak meg, viszontak, akik még meg nem sarcoltanak, azok is mennyien vannak, arról való lajstrom.*”

²⁵⁰ Lat. extrahō: kihúz, kiszakít, kivezet; rövid felsorolás

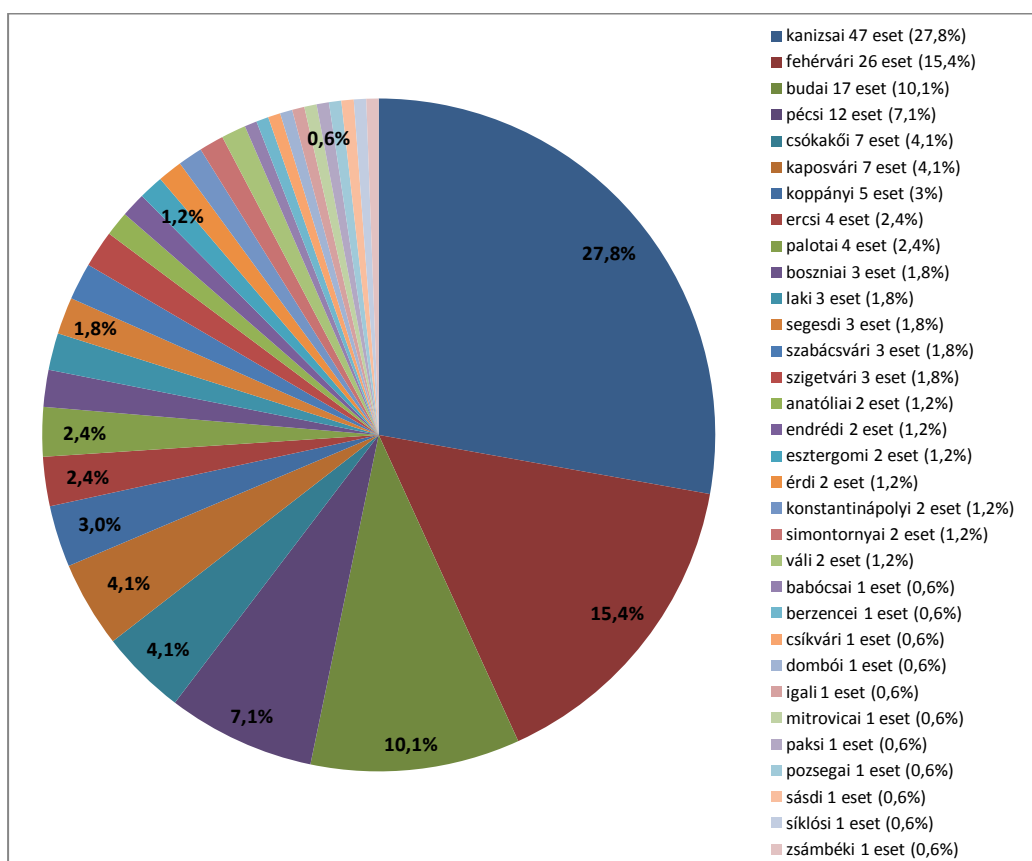
²⁵¹ Ebből mindössze hat bulya, azaz nő, Segesdi Fati(me), akit lányával együtt Ányos Péter ajándékozott Batthyánynak (a dominusz és a szervitor közötti kölcsönös viszonyról bővebben: Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 175–188.). Ugyancsak Segesdről Fattire, akit Gyutai Mihály adott el 100 Ft-ért, Koppani (koppányi) Havva bulya, akit a keszthelyiek adtak el 230 Ft-ért, de ő közben meghalt, Igal Hadzsime, Zilkáde és Malkocs agáné, akiknek az értékét az 1641-es igali nyereség listájából ismerjük.

²⁵² 249. cs. N° 69

²⁵³ 248. cs. N° 51.

²⁵⁴ 249. cs. N° 383.; 249. cs. N° 394.

1. diagram: A rabok (169 eset) megoszlása szolgálati, ill. származási helyük szerint 1656–1657 (249. cs. N° 383.)

Batthyány II. Kristóf idejéből²⁵⁵ csak két olyan irat maradt ránk, amelyik a rablisták közé sorolható. Az 1676–78-as forrásban²⁵⁶ sarcmegjelölés is található, tehát nem pusztán rablista: a nyolcoldalas lajstrom 39 személyt tartalmaz, bár a sorszámozás következetlen, sőt az egyik rác, Pentelei²⁵⁷ Zsivko mellett még sorszám sem szerepel. Az 1679. július 30-án készült irat valójában a sarcokhoz és a hozott váltságdíjakhoz is tartozik: „*Török rabok lajstroma in Anno 1679. die 30. Julii*”.²⁵⁸ Az első 39 után elmarad a sorszámozás. Gyakran áthúzták azokat, akik meghozták a sarcukat, illetve megszabadultak.²⁵⁹ Összesen 60, illetve 62 fő található a listában.²⁶⁰ A korszak utolsó fennmaradt rablistája 1690 februárjából való.²⁶¹ A rohonci és a szalonaki tömlöc rabjait találhatjuk meg ebben az iratban. Összesen 29 név van, de 33 emberről van szó: Valpói Csur feleségestül, Alburtiani Haszan pedig három társával együtt szerepel.

²⁵⁵ Zimányi V.: A rohonc-szalonaki uradalom. i. m. 24–25.

²⁵⁶ 249. cs. N° 410.

²⁵⁷ Pentele palánk, Duna-Pentele, Fejér megye. *Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára*. Pesten, 1851. II. 217.

²⁵⁸ 249. cs. N° 412.

²⁵⁹ Akik meghozták sarcukat, nem mindig szabadultak meg, hiszen lehetett rajtuk még kezesség is.

²⁶⁰ 249. cs. N° 412. pag. 10. „*Bulyának két öccsével együtt sarca...*”

²⁶¹ 249. cs. N° 419.

A rablisták sokat segítettek a foglyok azonosításában, és az oldalszéli jegyzetek újabb és újabb adalékot szolgáltatottak egy-egy személy sorsának, helyzetének tisztázásához. A sok megegyező név azonban néha megoldhatatlan nehézséget is okozott.

A sarcalku témájához 94 oldalnyi forrást találtam, ez teljesen Batthyány I. Ádám időszakából való (a legkorábbi ismert dátum 1641. október 7.,²⁶² a legkésőbbi évszám 1657²⁶³), a téma szempontjából tehát ezt az időszakot tudom bemutatni. 35 irat mindössze egy-két oldalas (memoriálé),²⁶⁴ tizenegy három-négy,²⁶⁵ és egyetlen „consignatio” (összeírás) nyolcoldalas.²⁶⁶

A korszak legnagyobb terjedelmű sarcalkujáról szóló forrásban az 1655. évet, valamint az 1656. június 6-ai, az 1657. február 1-jei, 24-ei, 26-ai, a március 24-ei és az április 23-ai dátumot találjuk. A török és a rác rabok nyolcoldalas „consignációjá”,²⁶⁷ a németújvári, szalonaki és rohongi rabok megállapodott hozott és ígért sarcát tartalmazza.

A sarcalku megkötése talán az egyik legizgalmasabb része a folyamatnak, a források sokfélesége és precizitása sokat segített a téma kifejtésében.

A „conditio” és a kezesség témájához 218 oldalnyi forrás tartozik, a legkorábbi 1599. december 14-ei, tehát már Batthyány II. Ferenc idejéből is maradt fenn idesorolható irat.²⁶⁸ A további iratok azonban Batthyány I. Ádám családfősege alatt készültek, az ő idejéből származó legkésőbbi feljegyzés 1659-ből való.²⁶⁹ Találunk az anyagban kezes- és koldulólevelet is. 79 irat 1–4 oldalnyi, a sarc és a hozott áru témájához is találunk bennük adatokat, négy forrás azonban kifejezetten nagyobb terjedelmű.

1652. február 1-jén készült az a 18 oldalas irat,²⁷⁰ amelynek az adatai azonban 1648-ra vonatkoznak. Ez I. Ádám kézírása, kifejezetten a „conditio” és a kezesség tanulmányozására hasznos forrás. 1651. március 6-án, illetve december 8-án²⁷¹ készült az a 27 oldalas vegyes forrás, amely tartalmaz kezeslistát, rablistát, kolduló levelet, „conditio”, tartalmas és tanulságos a téma szempontjából. Az 1652. március 13-a és augusztusa közötti adatokat tartalmazó 16 oldalas kezeslistában ugyancsak találunk „conditiokat”, sőt sarcot és

²⁶² 248. cs. N° 47/a.

²⁶³ 249. cs. N° 384.

²⁶⁴ 248. cs. N° 30/a., 47/a., 56., 71., 109., 119., 120., 125., 127., 130., 131., 132., és 249. cs. N° 143., 144., 154., 173., 184., 186/a., 188., 194., 204., 207., 209., 224., 231., 273., 289., 293., 298., 302., 310., 313., 317., 36., 382.

²⁶⁵ 248. cs. N° 107., 110. és 249. cs. N° 152., 178., 189/a., 288., 308., 315., 353., 358., 361.

²⁶⁶ 249. cs. N° 384.

²⁶⁷ 249. cs. N° 384.

²⁶⁸ 248. cs. N° 3., 4., 6., 7., 8., 10., 12.

²⁶⁹ 249. cs. N° 429.

²⁷⁰ 249. cs. N° 199.

²⁷¹ 249. cs. N° 323.

fejváltságot is,²⁷² így ez szintén értékes adatokkal gazdagítja a disszertációm. Az utolsó jelentősebb terjedelmű irat 1657 februárja és 1658 januárja között íródott. Ebben 20 oldalon keresztül vizsgálhatjuk a kezesség és a „conditio” intézményét, az újabb adalékokkal együtt. I. Ádám haláláig, 1659-ig precízen számon tartatta, tartotta a foglyait.²⁷³

Ezekből az iratokból talán világosabbá válik, hogy a hódoltságot járva miért is nem tudtak tömegesen megszökni a török és rác rabok, mi tartotta vissza őket, és hogyan működött ez a bonyolult és embertelen rendszer.

Az anyagi kultúrát a sarcként követelt és a hozott áruk alapján vizsgáltam, 400 oldal fölötti azon források terjedelme, amelyekben hozott árut találtam, és ehhez még hozzájön a külön kategóriaként kezelt kósó is. Ez utóbbi szintén meghaladja a 100 oldalt. Tulajdonképpen az egész korszakból találtam ilyen vonatkozású adatokat, a legkorábbit, a már ismertetett füzetet II. Ferenc idejéből.²⁷⁴ Források szempontjából legkiemelkedőbb és leggazdagabb I. Ádám időszaka, ebből is a már bemutatott rabnyilvántartó könyv²⁷⁵ és az 52 oldalas összeírás.²⁷⁶ De maradtak fenn források II. Kristóf,²⁷⁷ sőt II. Ádám idejéből is.²⁷⁸

Batthyány I. Ádám időszakából való az iratok nagy része (több mint 300 oldal). A már ismertetett összefoglaló iratok mellett 1–7 oldalas feljegyzéseket is találunk, ezek jelentős kiegészítéseket tartalmaznak, így több témához is felhasználhatók. Ugyancsak hosszabb terjedelmű (28 oldalas) az a forrás, amely az 1641 és 1652 közötti adatokat tartalmazza.²⁷⁹ Az első 17 oldalán török rabokat (45 fő) találunk származási helyük szerint felsorolva, gondosan melléjük jegyezve a sarcuk, valamint az, hogy ki hány úttal mennyi árut hozott. A következő 11 oldalon a rácokat (35 fő) jegyezték föl, szintén szolgálati, ill. származási hely szerint, kialakított és már meghozott váltságdíjakkal együtt.

1652-ből még fennmaradt egy 14 oldalas irat, a németújvári, szalonaki, borostyánkői és rohonci várakban lévő török és rác rabok neveinek „extractusa” (a rablista kivonata, a nevek felsorolása),²⁸⁰ amelyben szerepel a követelt és hozott sarcuk, illetve tartozásuk is. Ezen adatok az áruk sokféleségét is bemutatják, és azt is megtudhatjuk, hogy az adott portéka értékét a főkapitány maga határozta meg.

²⁷² 249. cs. N° 340. pag. 3–4.

²⁷³ 249. cs. N° 403. pag. 1.: „Anno Domini 1659. Az jövő s járó s sarchordó raboknak az seriések és az conditióknak consignatiója.”

²⁷⁴ 248. cs. N° 1.

²⁷⁵ 248. cs. N° 49.

²⁷⁶ 249. cs. N° 299.

²⁷⁷ 249. cs. N° 412., 427.

²⁷⁸ 249. cs. N° 417.

²⁷⁹ 248. cs. N° 68.

²⁸⁰ 249. cs. N° 335.

A kósó kiemelkedő portékának számított,²⁸¹ ezt az is igazolja, hogy I. Ádám idején jól elkülöníthető iratokban tartották számon a hozott kósót és azt is, hogy annak mi lett a sorsa. Az iratok alapján mindenképpen úgy tűnik, hogy Körmend volt a kósóbeszállítás központja. Mint fentebb említettem, 1651–1652-ből Nemsem Istvánnak, a körmendi tisztartónak 12 darab 1–4 oldalas följegyzése maradt fenn. A kósó bevételét és kiadását 128 oldalnyi irat őrizte meg.

Az 1646 és 1653 közötti kósóforgalmat foglalja össze a 62 oldalas, fedőlappal ellátott forrás: „*Ez 1646 esztendőbeli németúyvári török és rác raboktól bevett kúsónak percipiálása [beszedése, bevétele] kezdetik rend szerint.*”²⁸² Utolsó bejegyzés: „*Anno 1653. die. 4. Junii szalonaki rab Hadszi Ali hozott kúsót N° 100, ugyanezen só mast is itt vagyon.*”²⁸³ A németúyvári, szalonaki, rohonci és borostyánkői török és rác rabok behozott kósójának részletes és pontos összeírását szintén Nemsem István és Gerdakowicz Mátyás tisztartó készítette.

A Magyar Országos Levéltár Batthyány család hercegi ágának Török vonatkozású iratai alapján tehát részletesen és alaposan be lehet mutatni a korszak rabkereskedelmét, valamint az ezzel kapcsolatos áruforgalmat és anyagi kultúrát. A forrásokban szereplő adatokból számtalan táblázatot és grafikont készítettem, hogy ezek segítségével világosabban kirajzolódjanak a tendenciák.

2. A forrásokban szereplő nevek, értékek, pénzek

A felismerhető török és rác (pl. Ali, Musztafa, Marko, Vuk) neveket átírtam a mai helyesírás szabályai szerint, az azonosítatlan névformákat ellenben betűhíven közlöm. Nevek gyanánt a leggyakrabban (főként a nagyszámú rabra vonatkozó összeírásokban) a származási, ill. szolgálati helyük és utónevük (pl. Kanizsai Musztafa, Fehérvári Ali) szerepel.²⁸⁴ Olykor a rab ragadványnevét, illetve a tisztségét is feljegyezték, ezek nagyon sokat segítettek az azonosításban.²⁸⁵

²⁸¹ A kósót „fém arany” is nevezték Magyarországon. A legjelentősebb sóbányák Erdélyben voltak. Szapolyai János (1526–1540) 1529. július elejére lefoglaltatta a Fuggerek erdélyi sóbányáit (Vízakna kivételével), 1531 tavaszán Lodovico Gritti elfoglalta a só- és bányakamarákat. *Draskóczy István: Az erdélyi sókamarák ispánjai 1529–1535.* (Az erdélyi sóbányák sorsa a Szapolyai korszakban). Levéltári Közlemények 75(2004) 1. sz. 27–45.

²⁸² 248. cs. N° 141. pag. 1.

²⁸³ Uo. 62.

²⁸⁴ Mind a szolgálati, ill. származási helyük szerinti névvel, mind az utónévnél előfordul kétféle változat is, mindez abból adódik, hogy pályafutásuk alatt többször is áthelyezték a katonákat, s az azonos utónevek közötti eligazodást megkönnyítette a szolgálati, ill. származási hely feltüntetése. Az is előfordul, hogy ugyanannál a személynél több származási hely is szerepel (pl. Kanizsai aliter Boszniai Jusuf). A táblázatokban az aliter, a vaglyagosságot jelképező kifejezés helyett „/” jelet használok.

²⁸⁵ Ehhez a Hegyi Klára által összeállított Muszlim férfi- és ragadványnevek kéziratos jegyzékét használtam. Hegyi Klára további szóbeli közléssel is segítette munkámat.

Mivel a rabkereskedelem folyamatára és következményére összpontosítottam, ezért részletesen foglalkoznom kellett az „üzlet” anyagi vonatkozásaival is. Ennek érdekében kiszámítottam a rab által felajánlott, a főúr által követelt, a kialkudott és a teljesített váltságdíj értékét, hiszen míg a vételár esetében leggyakrabban készpénzértéket találunk,²⁸⁶ addig az ígéret, követelés és sarc esetében jóval gyakoribb valamilyen áruféleség.

Készpénzben történő követelés esetében 1 tallért 1,5 kamarai forinttal számoltam át,²⁸⁷ ahogy maga Batthyány I. Ádám tette. A kősó ugyancsak gyakori váltságdíj, ebben a korszakban darabban²⁸⁸ adták meg az értékét, és leggyakrabban egy forintot számítottak egy darabért.²⁸⁹ Ha túl aprók voltak a kősódarabok, akkor kevesebbet számítottak értük, átlagosan azonban egy forint értékben vették el, így én is annyival számoltam.

A különböző áruk esetében igyekeztem a forrásokban szereplő értékeket figyelembe venni. Ha nem találtam a forrásban az áru mellett feljegyzett értéket, akkor az iratokban található magasabb értéket vettem, mivel a főúr nem fogadta el a beszolgáltatott árut, ha nem volt megfelelő a minősége, vagy ha mégis elfogadta, akkor kevesebbnek számította, mint a ténylegesen beérkezett darabszám: *„Az bőr is hasonlóképpen mind jó és öreg bőr lesz, s ha olyant nem hoz, ki jó, öreg nem lesz, hát nem fogom elvenni, s az sót is hasonlóképpen, hanem visszaadom neki is, s jobbat hozzon érte, hol peniglen mind só és bőr olyan nem volna, hát alku szerint kettőt vagy hármat veszek el egyért.”*²⁹⁰

Az abaposztó²⁹¹ értéke végenként 1,25 forinttól²⁹² 5,5 forintig²⁹³ terjedt, a követeléseknél az 5 forintos értékkel²⁹⁴ számoltam. A patyolat ugyancsak gyakori áru,

²⁸⁶ A XVI–XVII. századi Magyarországon sokféle pénz volt forgalomban: aranyforint (dukát), különféle tallérok, akcese, krajcár, garas, dénár, poltura. A különböző pénzemek átszámítására szolgált a kamarai forint (számítási pénz). *Buza J.*: A török kori Magyarország gazdaságtörténete. i. m. 161–162.

²⁸⁷ *Huszár Lajos*: Pénzforgalom és pénzürtékviszonyok Sopronban. In: Dányi Dezső–Zimányi Vera: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. Akadémiai Kiadó, Bp. 1989. 23–61. 54.; *Horváth Tibor Antal*: A tallér értékváltozása Magyarországon 1542–1700. Numizmatikai Közöny 62–63(1963–1964) 25–50.; *Buza János*: A tallér és az aranyforint árfolyama, valamint szerepe a pénzforgalomban Magyarország török uralom alatti területén a XVII. században (Nagykőrös 1622–1682). Történelmi Szemle 20(1977) 73–108.

²⁸⁸ I. Ádám utódja, Kristóf már okában, ill. fontban követelte Hüszejn nevű rabjától a kősót (1679. júl. 16.; MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles N° 208.), a kanizsai Ali bég fel is háborodott emiatt, hiszen ezzel Kristóf felrúgta az addigi szokásjogot. *Dóri Sz.*: A török-magyar rabtartás szokásai a XVII. század végén egy török bég levelei alapján. i. m. 165–167.

²⁸⁹ Természetesen kivétel is akadt: „3. *Dadai Milossa* [...] *Hozott ebben meg sót N° 30, fl. 15, mert drága volna egy forintért venni az sót sarcában be.*” 248. cs. N° 48.

²⁹⁰ 249. cs. N° 143.; erre még számos példát találhatunk, így Fehérvári Abdi csausnál is (248. cs. N° 49. pag. 27.): *„De ha az partéka rossz és meghányt lesz, el nem vesszük tőle, hanem rajta hagyjuk, ő lássa másoknak, mint adhatja el. Adjon minékünk készpénzt, de ha az partéka szép és kedviünk szerint lesz, az végezés szerént ilyen áron elvesszük tőle.”*

²⁹¹ Posztó (szláv: postav): fésűs, kártolt gyapjúfonalból vászonkötéssel, bolyhozással, kallózással, nyírással, préseléssel előállított textília; előállítási helye szerint, angol, holland, morvai stb. lehet. Az Esterházy-kincstár textíliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Thesaurus Domus Esterhazynae II. Szerk. Pásztor Emese. Iparművészeti Múzeum, Bp. 2010. 307.; *Aba* (török: aba): durva, gyenge minőségű posztó, ismert fehér hazai és színes török változata is. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 301.; *Vö. Endrei W.*: Patyolat és posztó. i. m. 216.;

5 Ft/végtől²⁹⁵ 10 Ft/végig²⁹⁶ terjed az értéke. Batthyány I. Ádám időszakában a követelésnél ennek a textilfélének is a magasabb értéket vettem figyelembe. A lószerszámok is népszerűek voltak, a besli kötőfék legalacsonyabb értéke 1 Ft volt darabonként,²⁹⁷ a legmagasabb 3 Ft,²⁹⁸ a követeléseknél ez utóbbival számoltam. A capafék, azaz „capabőrből” készült kötőfék²⁹⁹ ugyancsak gyakori áru, a legmagasabb és egyben a leggyakoribb érték a 3 Ft/db,³⁰⁰ ezt vettem figyelembe. Kifejezetten értékes áru volt az ún. csáprág (díszes nyeregtakaró),³⁰¹ erre 300³⁰² és 500 forint³⁰³ közötti értékeket találtam. A török lábbelik közül a csizmát és a papucsot is átvettük a hódítóktól, így a váltságdíjak között mindkettő gyakran előfordul. A csizma párját 2,³⁰⁴ ill. 3 forintért³⁰⁵ hozták a rabok, a követeléseknél a magasabb értékkel számoltam. A papucsot általában kapcástul követelték, 50 dénártól³⁰⁶ két forintig³⁰⁷ terjed az általam megtalált lábbelik értéke, így két forinttal számoltam a követeléseknél. A karmazsin és a szattyán is fontos portéka volt a korszakban, a legértékesebb karmazsint Fehérvári Hadzsi Ali hozta 1648. jún. 20-án:³⁰⁸ 7,5 Ft/kötés,³⁰⁹ ezt vettem figyelembe. A legértékesebb szattyánt Fehérvári Abdi csaus hozta 1649. augusztus 27-én, 7 Ft/kötés, ezzel számoltam.

A lószerszámok, ruhafélék és az anyagok mellett állatokkal is gyakran találkozhatunk a követelt és hozott árucikkeknél, az ökör és a ló a leggyakoribb, a dadai, igali, kanizsai rácok által hajtott ökrök mellett találunk értékeket, ezek nagyon szélsőségesek, 3 Ft/db-tól³¹⁰

Vö. *Pach Zsigmond Pál*: Szűrkeposztó, szűrposztó, szűr. Fejezetek a magyarországi szövőipar korai történetéből. MTA Történettudományi Intézete, Bp. 2003. 74.

²⁹² 1655: Kanizsai Ömer 1. út; 249. cs. N° 299., 428.

²⁹³ 1643. nov. 30.: Igalí Damjana 5. út; 248. cs. N° 88.; 249. cs. N° 299.

²⁹⁴ 1650-1658 (?): Igalí Hadzime (Hacsina); 249. cs. N° 299.

²⁹⁵ 1656. jan. 5.: Szigetvári Dervis, 249. cs. N° 299. pag. 50.

²⁹⁶ 1648. márc. 18.: Fehérvári Abdi csaus, 249. cs. N° 197.

²⁹⁷ 1642-1647 (?): Örsi Rausa 3. út, 248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.

²⁹⁸ 1650-1658 (?): Igalí Hadzime (Hacsina) 1. út, 248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.

²⁹⁹ Capa, azaz cápa: ikrásbőr, szemcsés felületűre megmunkált disznó-, ló- vagy szárbőr. Erdélyi magyar szótörténet tár. I. Szerk. Szabó T. Attila. Kriterion Kiadó, Bukarest, 1975. 1132.

³⁰⁰ 1648. június 13.: Kanizsai Iszmail, 13. út, 248. cs. N° 68., 249. cs. N° 186/a., 195/a., 197., 299.

³⁰¹ Cafrag (török: çaprag; a magyar forrásokban: csaprag, caprag, cafrang): posztóból, bársonyból szabott, gyakran hímzett díszű nyeregtakaró. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 301.; Vö. *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 327.; Vö. *Temesváry Ferenc*: Díszes nyergek, lószerszámok. Dunakönyv Kiadó, Bp. 1995. 23–24., 134–137., 143–144. kép, leírásuk 195–197. Dísznyeregtakaróra (cafragra) példák: Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 236–263. (Kat. 49–59.); Vö. *Emese Pásztor*: Ottoman Saddlecloths, Saddles, Bow-Cases and Quivers in Transylvania and Royal Hungary. In: *Turkish Flowers. Studies on Ottoman Art in Hungary*. Editor Gerelyes Ibolya. Hungarian National Museum, Bp. 2005. 104–106.

³⁰² 1657. jún. 27.–júl. 1.: Szigetvári Ali szpáhi, 249. cs. N° 299., 389.

³⁰³ 1657. okt. 18.: Szigetvári Haszan szpáhi, 249. cs. N° 299.

³⁰⁴ 1649. dec. 16.: Fehérvári Abdi csaus (sárga karmazsin), 7. út, 248. cs. N° 68., 249. cs. N° 195., 252.

³⁰⁵ 1650. márc. 5.: Fehérvári Abdi csaus (bagaziával bélelt), 8. út, 248. cs. N° 68., 249. cs. N° 195., 197.

³⁰⁶ 1657. máj. 19.: Igalí Ibrahim, 249. cs. N° 299.

³⁰⁷ 1647-1648 (?): Kanizsai Ibrahim, 3. út, 248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.

³⁰⁸ 249. cs. N° 186/a.

³⁰⁹ Kötés: darabmérték, egy kötésben Batthyány I. Ádám általában 10 db bőrt számolt (249. cs. N° 323).

³¹⁰ 1647. jún. 24.–1649. szept. 25.: Dadai Milos, 248. cs. N° 48., 249. cs. N° 153., 165., 240.

egészen a 16 Ft/db-ig,³¹¹ a követeléseknél az utóbbival számoltam. A lovaknál még szélsőségesebb értékeket találtam: a 22 forint 50 dénáros rác paripától³¹² a Kanizsai Csonka Ramazántól követelt 1 000 talléros, úrnak való fölöig:³¹³ „úrnak való fölö N° 1, minden hozzája tartozandó úri lóra való öltözetivel együtt, a' ki érjen fl. 1 500, tudniaillik ezüst-aranyozott fék, sügyelő N° 1, ehhez nyakbanvető és kötőfék, skófiom arannyal varrott csáprág N° 1, úrnak való aranyos pallos N° 1, úrnak való nyereg minden szerszámával N° 1, arra való jakub N° 1,³¹⁴ úrnak való párdubőr N° 1.”³¹⁵ Ha nem tüntették fel az értéket, de ilyen minőségű lóról volt szó, akkor 1 500 forinttal számoltam. A kifejezetten értékes luxuscikkek közül gyakran szerepel a 300 talléros tigrisbőr és 198 talléros párdubőr, az előbbit Szigetvári Haszan szpáhi,³¹⁶ az utóbbit Szigetvári Hüszejn szpáhi³¹⁷ 1657. december 28-ai hozott portékái között találjuk. Ha az adott forrásokban nem találtam adatot, akkor Dányi Dezső és Zimányi Vera Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig című kötetének³¹⁸ a korszakra vonatkozó adatait használtam, illetve Acsády Ignác Régi árviszonyok,³¹⁹ T[hali] K[álmán] Erdély áruforgalma 1701-ben³²⁰ és Kiss Ernő Árúsok regulája 1598-ból című adatközlését.³²¹

Ha a fenti értékektől eltértem, akkor az jeleztem a lábjegyzetben, minden egyéb esetben a megadott felső értékekkel számoltam. Természetesen így is csupán hozzávetőlegesek, azaz kiszámítottak az értékek, de a nagyságrendekre és arányokra azért lehetett következtetni.

³¹¹ 1647. okt. 1.: Dadai Lazar, 249. cs. N° 165. pag. 5.

³¹² A forrásokban gyakori a rác paripa kifejezés, nyilvánvalóan nem a jószág, hanem beszolgáltatója származását jelöli a „rác” jelző, egyben az is megállapítható – a melléjük jegyzett értékek alapján –, hogy ezek a jószágok az alacsonyabb érték kategóriába tartoztak.

³¹³ A XVI–XVII. század legértékesebb lófajtája. Vö. *Temesváry F.*: Díszes nyergek, lószerszámok. i. m. 219.

³¹⁴ Jakub (oszmán-török: yapuk; a magyar forrásokban: jakub, jakup): a török lótakarók egyik változata, amivel a csótár helyett a díszesen felöltöztetett lovakat fedték be. Csuhaból vagy abából szabott, gyakran hímzéssel díszített takaró, mely a hasonló anyagú és díszű kandallótakarókkal (ocak yaşmaı) és ajtófüggönyökkel (kapı perdesi) azonos árucsoportba tartozott. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 304.; Vö. *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 27.

³¹⁵ 249. cs. N° 299. pag. 3. 1642–1648 (?)

³¹⁶ Uo. pag. 53.

³¹⁷ Uo. pag. 52.

³¹⁸ *Dányi D.–Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. Akadémiai Kiadó, Bp. 1989.

³¹⁹ *Acsády Ignác*: Régi árviszonyok. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1894. I. évf. 91.

³²⁰ *T. K.*: Erdély áruforgalma 1701-ben. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1897. IV. évf. 383–385.

³²¹ *Kiss Ernő*: Árúsok regulája 1598-ból. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1904. 11. évf. 61–63.

III. A rabszerzés módjai

1. Vásárlás

A rabok többféle módon kerülhettek a főurak, így a Batthyányak birtokába is, leginkább mégis a hadi kótyavetyén, azaz a potyán vagy csatában szerzett zsákmány elárverezésén. A kótyavetye folyamata, felépítése megfigyelhető az igali nyereséghez kapcsolható (szintén 1641-ből való) tízoldalas iratban, amely tulajdonképpen a kótyavetyének a számbavétele.³²² Ebből kiderül, hogyan osztották szét a nyereséget, illetve képet kaphatunk az értékek nagyságrendjéről is. Megjelenik az a három kategória is, amely annyira jellemzi a kort: portéka, barom, végül a rab (a sorrend elgondolkodtató). Rabonként nem is lehet elkülöníteni az adatokat, mivel az irat Batthyány I. Ádám és udvara után kapitányságonként és vajdaságonként sorolja az irat, hogy ki mennyiért vett portékát, barmot és rabot. Az első négy oldalon Batthyány I. Ádámnak és seregének a vásárlása szerepel, itt a főkapitány az embereit név szerint említi.³²³ Az összes vásárlás 7 471,62 Ft.³²⁴ Ezt követi a végbeliek vásárlásának felsorolása és összegzése: 5 052,24 Ft, ill. a még be nem hajtott adósság. A hatodik oldal alján található az igali kótyavetye teljes nyereségét: 14 257,37 Ft. Az utolsó négy oldal részletesen tartalmazza a kótyavetye elosztását. Szerepel a hely, a „kótyavető” neve,³²⁵ a személyek száma és a rájuk eső érték, és a végére mindig az összegzés kerül. Ebből az is kiderül, mennyi kárvallása volt az adott helységnek,³²⁶ mekkora költsége volt a „kótyavetőnek”,³²⁷ valamint maradt-e adósságuk Batthyányval szemben.³²⁸ A korszak elszámolásai többnyire ilyen precízek voltak.

³²² 248. cs. N° 57. pag. 1. „Anno 1641. Az egész igali nyereségről való kótyavetyének exaktusa [végbemenetele] és computusa [számbavétele], úgyhogy melyik seregben való katona és egyéb résszel az mennyi portékát, barmot és rabot vásárolt le, és az mennyire extenhaltatott [terjedt ki?], és miféle mennyi summát deputált [tartott], ahol arról való breviter [rövidebben] való lajstrom.”

³²³ Uo. pag. 2–5. „Hidasi kapitánysága alatt az körmendi lovas sereg; Nemszen [Nemszen] Péter vajdasága; Macsolagj [Mocsoládi] Mihály vajdasága; Borsz [Borz] Benedek vajdasága; Lenári [?] Ambrus vajdasága; Farkas Menyhárt kótai vajdasága; Kőszöghí [Kőszegi] vajdasága; Giaki vajdasága; Keczer János hadnagysága; Hertelendi Ádám hadnagysága; Palásti Péter hadnagysága; Fáncsi Pál hadnagysága; Vadas István hadnagysága; Hőlgie Imre hadnagysága; Teveli István hadnagysága; Niczki Boldizsár hadnagysága; Kerezturi György hadnagysága.”

³²⁴ Uo. 2. Batthyány és az udvara 4 577 forint 26 dénárért vásárolt portékát, barmot és rabokat. Ebből az utolsó tétel: 4 113 forint 94 dénár.

³²⁵ Uo. 7–9. „1 szümegej [sümegei] kótyavető volt Thomasics János és Tisler Mátyás [...]; 2. kiskomáromi kótyavető volt Bodor György és Caspar deák [...]; 3. kapornaki kótyavető volt Márton deák és Pribék Jancsi [...]; 4. pápai és devecezeri kótyavető volt Uki Mihály és Abri Ferenc [...]; 5. veszprémi kótyavető volt Vassassi János Kovách és Nagy János Cheszneki [...]; 6. sárvári kótyavető volt Szabó Mihály másodmagával[...].”

³²⁶ Uo. pag. 7. „Ezenkívül az sümegeiek kárvallására deputáltatott fl. 34 den. 60.”

³²⁷ Uo. „Ismeg az kótyavetők költségekre is deputáltatott fl. 44.”

³²⁸ Uo. „Mivel ez végbelieknek az ő vásárlások teszen fl. 1 838 den. 50. Így tartoznak visszarefundálni avagy adni fl. 283 den. 35.”

A kótyavetye nagyon is komoly dolog volt, a kótyavatyések esküt tettek feladatuk pártatlan végrehajtására,³²⁹ a vitélő rend ugyancsak esküt tett, hogy a nyereségből nem lopott el semmit.³³⁰ A témához kapcsolható legkorábbi fennmaradt irat³³¹ dátuma 1641. február 21., az elhíresült igali portya nyereségéből (1641. febr. 2.)³³² vett rabok regestruma. Tartalmazza a vevő nevét (gróf Batthyány), a rab nevét és értékét tallérban, pontosabban, hogy mennyiért vette a főúr. Precíz összesítés is található a forrás mindkét oldalán,³³³ amelyből kiderül, hogy Batthyány I. Ádám 1 517,25 Ft-ot fizetett a 67 személyért. Ebből 18 gyerek,³³⁴ 12 nő (török bulya vagy rác asszony), és mindössze 3 vagy 5 fő a török katona, valamint – mivel az igali védők zömét balkáni keresztények adták – 56 vagy 58 a rác férfi.

A rabvásárlásra vonatkozó összes adatom Batthyány I. Ádám idejéből való, az 1637 és 1658 közötti időszakból. A listákban a nevek mellett nem feltétlenül tüntették fel, hogy az a tétel hány személyt jelent; gyakran más iratokból derül ki, hogy valamelyik bulyát, illetve rác asszonyt gyermekével, gyermekeivel, esetleg anyjával, férjével, testvérével együtt fogták el. A rácokat gyakran többedmagukkal ejtették fogságba, de ezt sem mindig tüntették fel az adott iratokban (2. számú diagram), ezért sem lehet pontosan megállapítani, hogy egy-egy iratban hány főt tartanak számon. A Batthyányiaknak és a régióban élő nagybirtokosoknak ez üzlet volt, ahogyan az oszmán főuraknak is, így egy-egy tételt tartottak nyilván.

³²⁹ 248. cs. N° 51. pag. 9–10. „Isten engem úgy segítsen, Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság. Ebben az reám bízott kótyvetyeségben igazán eljárak, senkinek sem barátságát, sem atyafiúságát nem tekintem, hanem mindennemő marhát, az mint elkelhet, úgy adok el, annak az árát igazán beírom, és egyiránt ki is osztom asz én tehetségem szerint.” Idézi még: Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 26.

³³⁰ Uo. pag. 10.: „Isten engemet úgy segítsen, Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy bizony Isten. Miultafogva gróf Batthiani Ádám uram ő Nagysága mellett házomtul kiindultam az török ellenség ellen, valamit találtam, nyertem, avagy vontam, akár keresztényé lett légyen, s akár töröké, vagy rácé, igazán előadom. Ha penig valakinél másnál tudnék is valami nyereséget, azt is igazán megmondom.” Idézi még: Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 106.; Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 26.; Tóth H.: Török rabok Batthyány I. Ádám uradalmaiban. i. m. 142.

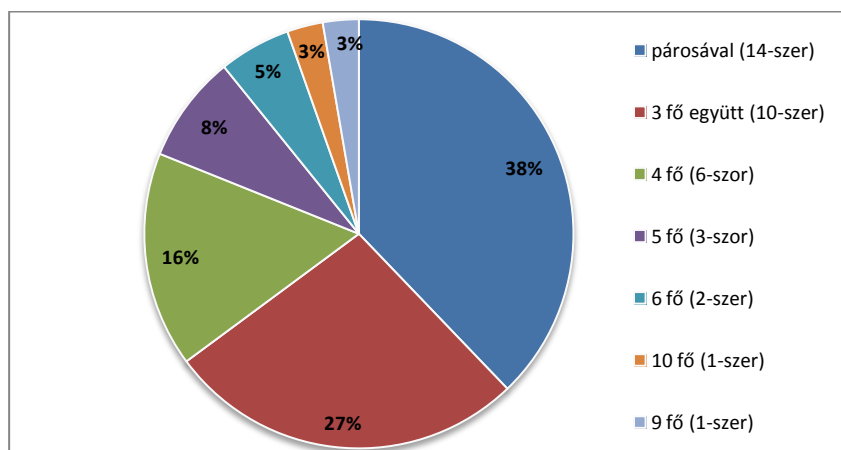
³³¹ 248. cs. N° 52.

³³² Fenyvesi L.: Az igali portya és a körmendi kótyavetye. i. m. 199–218.; Ugyanerről Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 105–106.

³³³ 248. cs. N° 52. pag. 1–2. „Latus facit, kiment 81 Tallért, facit latus tallér 528. fl. 792. fl. 913 den. 50.; Latus facit tallér 402. den. 75. fl. 603. den. 75.”

³³⁴ Uo. pag. 1. A gyermekek többnyire alacsonyabb értéket képviseltek, a Moewj nevű gyermek esetében azonban ez nem áll, hiszen 50 tallért fizettek érte, ez pedig messze nem a legalacsonyabb vételár.

2. diagram: A Batthyány I. Ádám által csoportosan/családostul vásárolt rabok 1641–1658 (128 fő; 37 tétel)

37-szer találtam adatot arra, hogy a főúr csoportosan, ill. családostul vásárolta vagy kapta foglyait (13. számú melléklet), ebből 22 (60%) egyértelműen az igali portyához kötődik, ekkor a főkapitány és szervitorai tömegesen jutottak rabokhoz.³³⁵ Leggyakrabban párosával kerültek eladásra a foglyok (14-szer, 38%), de ugyancsak gyakori a három (10-szer, 27%), ill. a négy fő (6-szor, 16%). Az ennél több rab együttesen már ritkább, öt és hat fő csupán három, ill. két alkalommal (8%, 5%), kilenc és tíz fő csupán egyszer fordul elő (3%). Ráadásul ezek a tételek sem mindig ugyanúgy szerepelnek, akkor a legnehezebb – sőt akár lehetetlen is az azonosítás –, amikor név sem található, hiszen négy esetben még a rabok nevét sem tüntették föl. A legtöbb törököt, tíz embert a fehérvári csata után – amelyben a főkapitány személyesen is részt vett, sőt foglyot is ejtett – vásárolta egyszerre katonáitól a főúr.³³⁶ A kiskomáromiaktól vásárolt rácok, a tihanyi hajdúktól és a veszprémiéktől vásárolt törökök mellett sem találunk neveket. Batthyány I. Ádám 21-szer az igali nyereségből a körmendi kótyavetyén jutott hozzá rabjaihoz (13-szor igali, 3-szor dadai, ugyancsak 3-szor örsi, 2-szer kéri rác, illetve török családról van szó).³³⁷ Ezekben az esetekben azért is nehéz

³³⁵ Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 110.

³³⁶ 248. cs. N° 49. pag. 104.

³³⁷ Csupán három asszony volt, mindháromat a gyermekeivel együtt fogták el. Az egyik Igal Hadzsime, a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 59.): „3. Igal Bulya Hacsina 3dmagával Anno 1640. ezt is akkor hozták, hogy Igal fölvertök, vették pro tall. 67 Anno 16** megsarcolván ezen rab asszony ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 300. partékát pro fl. 300.” Az évszámot biztosan eltévesztették, a 248. cs. N° 51. számú iratban viszont csak fia, Muharrem szerepelt mellette. A 248. cs. N° 52. iratban egyedül található, igaz, mindössze 17 talléért, ezt a 248. cs. N° 58. irat és a 248. cs. N° 320. ugyancsak megerősíti. Azonban egészen biztos, hogy nem egyedül fogták el a török asszonyt, így mégis a rabnyilvántartó könyv adatait vettem figyelembe. A másik török asszony, Igal Zilkáde esete sokkal egyértelműbb, a források adatai alátámasztják egymást. Igaz, a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 59.) mellette is tévesen az 1640-es év áll: „2. Igal Bulia Szylkade harmadmagával, egyik fia Haszon, az másik fia Szulimán, Anno 1640. megsarcolván ezen rab asszony ígért minékünk sarcában kúsó N° 600 úrnak való paripa N° 1, aki érjen fl. 100.” (248. cs. N° 51., 52., 65., 137., 249. cs. N° 320.). Igal Malkocs agáné, fia Ali, leánya Rahima, leánya Nerima, inasa Oszmán (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 71.), öt ajándékba kapta a főúr családja. A három török asszonyért és családjukért 213 forintot adott ki a főúr, 6 300 forint a váltságdíjuk kiszámított értéke (ez a vételárnak majdnem harmincszorosa). Hadzsimétől és Malkocs agánétól befolyt, 3 922 forint (kiszámított

megállapítani a létszámot, mert a különböző forrásokban különböző adatokat találtam. Úgy tűnik, Batthyány elég jól járt a rácokkal – igaz nem volt magas a váltságdíjuk (de nekik éppen elég volt ezt is teljesíteni). Hat rác asszony,³³⁸ három rác férfi³³⁹ és egy török bulya³⁴⁰ egész biztosan teljesítette a váltságdíját. Általában hat évet töltöttek rabságban (80%), és öt év alatt teljesítették a sarcukat. A főúr kiadott érték 752 forintot, az összegyűjtött portéka kiszámított értéke 4 042 forint, vagyis a megadott érték a vételár 5,4-szerese.

Többször előfordul rácoknál és török bulyáknál, hogy a velük lévő családtagokat nem tüntették fel, további iratokból azonban kiderül, hányan voltak valójában, a rác nagycsaládokat általában nemcsak együtt fogták el, hanem a váltságdíjukat is az egész családra szabták ki. Nem találtam arra adatot, hogy a családokat szándékosan szétválasztották volna, még a muszlimok esetében sem.³⁴¹ Tihanyi Váradi Mihály³⁴² és FánCSI György³⁴³ is csapatostul hozta a rácokat,³⁴⁴ bár az utóbbiak „hódolt jobbágyként”³⁴⁵ nem jelentettek semmiféle hasznot Batthyány I. Ádámnak, hiszen ingyen vissza kellett szolgáltatnia őket

érték), ez a vételár 18-szorosa, az alku 62%-a (öt, ill. hét év alatt). Zilkáde megőrült, esetleg meghalt? Két fiának a sorsát nem találtam.

³³⁸ Igali Damjana rác asszonyt két gyermekével: fiával, lányával (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.); Igali Inszia rác asszony leányaival (2 fő) és anyjával (anyósával?) (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.); Igali Szmoljana rác asszony fiával és lányával (2 fő) (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.); Igali Vinka rác asszony, gyermekével, Ivánnal (248. cs. N° 49., 51., 60., 137.); Igali Pava rác asszony és 3 leánya: Rusicsa, Ljubicsa, Sztipania (248. cs. N° 49., 51., 137.); Igali Sztoja rác asszony és fiával és lányával (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

³³⁹ Dadai Lazar feleségével, két fiával, lányával (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.), Örsi Grozdan két fiával (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.), Örsi Lukacs másodmagával (248. cs. N° 49., 137.)

³⁴⁰ Igali Hadzsime és fia, Muharrem és még valaki, mert harmadmagával volt (248. cs. N° 51., 52., 49., 60., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

³⁴¹ Ezzel szemben a törökök szétszakították a családokat például a Vas megyei Kápolna elrablásáról (1646) olvashatjuk a következőt: „a 18 háztól Jakaffi [Jakabfi] János feleségét, Katát két gyerekével együtt elvitték, az egyik férfi gyermek Mihók, most lehet 15 esztendő, a' másik leánygyermek Orsik nevű, most lehet négyesztendő. Az feleséget és leánkját kiváltotta tall. 220, és a' fia Mihók most is odavagyon, Landor Feiérvári [nándorféhvári] török vitte el.” MOL Batthyány cs. lt., Batthyány I. Ádám iratai P 1314/4./A. Batthyány Ádám leveleskönyve pag. 56. Ezen kívül több pl. is van arra, hogy az oszmán rabtartók szétszakítottak egy-egy elfogott családot. Erre az adatra J. Újváry Zsuzsanna hívta fel figyelmemet, amelyet ezúton is köszönök. Lásd még erről: J. Újváry Zsuzsanna: „Mint bárányok a farkasok közt...” In: Tíz éves a Történelemtudományi Doktori Iskola. Szerk. Fröhlich Ida, Piliscsaba, 2011. 89–103.

³⁴² 248. cs. N° 49. pag. 280.: „1. Igali Gvozdan, Rác Anno ezt az rabot Tihani Váradi Mihálytól vették pro fl. 100. Anno Szili Istvánnak adtuk.” Igali Grozdan egy személyként szerepel, holott egy másik forrásban feleségével, két fiával és két lányával együtt található (248. cs. N° 51. pag. 3.).

³⁴³ FánCSI György: inas, „continuus uraim”, 1637–1656. Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

³⁴⁴ 248. cs. N° 49. pag. 292.: „2. Feiérvári Rács Mihály sarca tall. 300, 3. Feiérvári Iván Rác sarca tall. 250, 4. Feiérvári Jurica r. sarca tall. 250, 5. Feiérvári Ferenc r. sarca tall. 100, 6. Feiérvári Radován r. sarca tall. 100, mind az öten ígérték volt ökröt 50. In Anno 1653. Ezt az rabot FánCSI Györgytől vették volt pro tall. 190. De mivelhogy hódult rácoknak találtattak lenni, vissza köllött őket adnunk Czaiági Gergelynek. Ezt az följül megírt 190 tallért visszaadtuk Czaiági Gergelynek.” A főkapitány tehát kiadott 190 tallért (285 Ft), és várt a rácoktól 250 ökröt, ez igazán szép haszon lett volna, csak éppen Csajági Gergely jobbágyaitól nem látott egy dénárt sem, hiszen a hódolt jobbágy kifejezés erre utal, adóztak magyar földesuruknak is, így nyilvánvalóan sarc nélkül vissza kellett őket adni.

³⁴⁵ Szili Gergely, a sármelléki jószág gondviselője, Szamaras Péter és János nyéki lakosok nevében arra kéri a főurat, hogy ne emelje jobbágyai summáját, mert „Törökországban kétféle köll adózniok” (249. cs. 442. pag. 1. é. n.), a kettős adózás komoly terhet jelentett a peremterületen élők számára. Vö. Szakály F.: Magyar adóztatás a török hódoltságban. i. m. 175–185., 449–479. Uő: Magyarország a török hódítás korában. i. m. 352–395.

földesuruknak. A kondominium, kettős uralom³⁴⁶ alatt élő – elsősorban rác etnikumú – jobbágyok gyakran estek áldozatul hol török, hol magyar portyázóknak, ők azonban egyik félnek sem hoztak hasznot, Kerpachich István megbízott egerszegi kapitány levelei arra is rávilágítanak, hogy török lovasok lecsaptak ugyan a hódolt egerszegiekre 1653. december 28-án, ill. 1655. augusztus 30-án is, ám végül váltságdíj nélkül elengedték foglyaikat.³⁴⁷ A kiskomáriak társával együtt adták el Kaposvári Jovánt, növelve ezzel a párban eladott rabok számát. Ugyancsak párban adott el Jankovics János³⁴⁸ két kaposvári törököt.³⁴⁹ Az igaliakon kívül három török bulyát családjukkal együtt vett meg a főúr, közülük kettő kiemelkedően értékes. Kisfaludy Balázs két szabácsvári, ill. budai³⁵⁰ török asszonyt fogott, már vételáruk is kifejezetten magas: 1 500 tallér. A Komáromi János³⁵¹ és társai által hozott csókaköiek³⁵² között viszont három asszony és öt gyerek volt, a csoportos vásárlás miatt így akár már érthetőbb is a magasabb vételár.³⁵³ Koppányi Havva bulyát ugyancsak lányával együtt adták el a keszthelyiek – bár ez két rablistából³⁵⁴ derül ki –, és mindössze 230 forintot fizetett értük a főúr. Még olyan eset is előfordult, amikor törököt rácokkal együtt adtak el: Csanádi János³⁵⁵ és Rác Mihály hozott egy kaposvári törökkel két rácot is.³⁵⁶ Azért is fontos megállapítani,

³⁴⁶ A törökök magyarországi bentlakása a határ mindkét oldalán közös török–magyar hatalom („condominium”) kiépüléséhez és tartós fennmaradásához vezetett, amelynek legszembetűnőbb megnyilvánulása az alattvalók kettős adóztatása volt, de némelykor és néhol a kettős közigazgatásban és jogszolgáltatásban is kifejezésre jutott. Ennek következtében a magyar, illetve a török hadszervezet vezetői kénytelenek voltak kölcsönösen elismerni az ellenséges katonák átjárásának jogosságát is. *Szakály Ferenc*: Végvár és hódoltság. In: *Magyarországi végvárak a XVI–XVII. században*. Eger, 1983. (Studia Agriensa 3) 87–99.

³⁴⁷ *Kelenik József*: Királyi vár hódolt városban. Egerszeg mindennapjai Kerpachich István megbízott kapitány leveleinek tükrében (1647–1657). In: *Zalaegerszeg évszázadai. Várostörténeti tanulmányok*. Szerk.: Kapiller Imre. Zalaegerszeg, 1997. 147–198.

³⁴⁸ Jankovics János: inas, étkefogó, „continuus uraim”, lakóhelye: Rohonc és Szalonak táján, 1650–1658. *Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai*. i. m.

³⁴⁹ 248. cs. N° 104/a. pag. 5., 1656. márc.: „*Adtunk Jankovicz Jánosnak két kaposi Aga áraban fl. 45.*” Ez az ár nagyon alacsonynak tűnik, a forrás jellegénél fogva valószínűleg csupán részletről van szó.

³⁵⁰ 248. cs. N° 49. pag. 75.: „*23. Budai Sabácsvári vén bulya Fatima. 24. Budai Sabácsvári ifjú bulya Szatiné, menyasszony. In Anno 1653. die 3. Decembris Ezeket is Kisfaludi Balázs és az véle lévő vitézek fogták Budán alól, vettük meg tülök mind a kettőt pro tallér 1 000. [...] Szoffiumi [szófia]i Sábán csausz Anno 1657. die 3. mensis Decembris Ezt az rabot Fáncsi György adta, melyért adtuk öccsének, Fáncsi Istvánnak feje váltságában ez főjül megírt két bulyát.*” Anya és leánya nyilvánvalóan gazdag családból származott, ha ennyi pénzt adott értük a főúr, és magas váltságdíjat várt tőlük.

³⁵¹ Komáromi János: „házi uraim”, vice, lakóhelye: Szentgrót táján, 1650–1653. *Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai*. i. m.

³⁵² 248. cs. N° 49. pag. 246. „*1. Csókaküi Fati bulya 2. ennek anyja Rabije, vagyon fiok 2, 3. Csókaküi Vinka ennek 2 fia, 2 leánya In Anno 1654. vettök Komáromi Jánostól és az társaitul pro fl. 1 000, az egyik fiának neve Musztafa, az másiknak Halil.*” Ennek kissé ellentmond, hogy a kialakult sarcnál Vinka már negyedmagával, Fati viszont csak harmadmagával szerepelt.

³⁵³ Egy főre csupán 111 forint esik, ez nem éri el az átlagos 220 forintot, és alig haladja meg a leggyakoribb vételárat, a 100 forintot.

³⁵⁴ 249. cs. N° 49. pag. 201., pag. 205.

³⁵⁵ Csanádi János: „házi uraim”, 1649–1657, lakóhelye: Körmeny táján. *Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai*. i. m.

³⁵⁶ 248. cs. N° 49. pag. 134.: „*2. Kaposvári Amhet In Anno ezt az rabot egy ráccal és egy rác asszonnyal együtt Csanádi Jánostul és Rác Mihálytul vettök pro fl. 300, tribiczki posztóért pro 32½, facit fl. 48/75.*” Azért ez

hogy Batthyány I. Ádám hány személyért adta ki a vételárat, mert az egy főre eső összeget így lehet pontosan megállapítani. A fentiekből is látszik, hogy olykor egészen magas értékek szerepelnek a vételárak között: 1 000, 1 500 Ft, de egyáltalán nem mindegy, hogy ezt két, kilenc vagy tíz emberért adták-e. Az nehezíti a munkát, hogy a különböző forrásokban néha eltérő létszámot találunk.

A főúr tehát leggyakrabban és legolcsóbban a hadi kótyavetyén jutott rabjaihoz, ahol szabályos árverésen vett részt katonáival együtt, de természetesen – minden szabályozás ellenére – itt is működött a hierarchia, azaz a főkapitány előnyt élvezett. A leghíresebb az igali nyereség, ebből Batthyány gazdasági központjában, Körmenden vetettek kótyavetyét. Az igali palánk felégetése, ennek kiemelkedő gazdasági, katonai haszna már korszakban közismertté vált, ekkora vállalkozás nem is volt gyakori, de kisebb csatározások mindennapinak tekinthetők az adott történelmi korszakban. Nem csoda, hiszen az oszmán és a magyar oldal kénytelen volt alkalmazkodni az adott háborús helyzetet, az állandó hódítási kísérletekkel egyedül a régióban élő főurak és vitézeik néztek szembe. Valójában Igal palánkjának feldúlása csupán válasz volt az előző török portyáért, maga Esterházy Miklós nádor bízta meg Batthyány I. Ádámot a megtorlással.³⁵⁷ A zsákmányból (portéka, barom, rab) rendszeresen tartottak vásárt, a körmendi mellett, veszprémi³⁵⁸ kótyavetyét találhatunk még az iratokban, itt aztán a főúr párosával vagy családotul vásárolhatott rabokat jutányos áron.

2. Batthyány I. Ádám ajándékba kapott rabjai

A forrásokból az is kiderül, hogy a főkapitány a különböző nyereségekből vetett kótyavetyéken kívül ajándékba is kapott és adott rabot (14. számú melléklet). Az összes rabnak ez mindössze 6%-a, így ezt semmiképpen sem tekinthetjük általánosnak. Egyébként az ajándék kifejezést nem pontosan úgy értelmezték, mint napjainkban.³⁵⁹ Több esetben is szerepel érték az ajándékba kapott vagy adott személyért cserébe: „*I. Endredi Murtuzán Anno 1650. Az beszprémiek adták ajándékon, mi is adtunk nekik ajándékon fl. 55. Ezt az török gyermeket az tihanyi vajdának adtuk egy jó lóért, de még meg nem adta, most is oda vagyon mind a' ló, s mind a' gyermek.*”³⁶⁰ Tulajdonképpen az elad és az ajándékoz ígéret időközönként felcserélve, egymás helyett használta Batthyány I. Ádám. Ebben az esetben

fejenként sem annyira kevés (116 Ft). A rác férfi Kaposvári Iván, az asszony Kaposvári Rusica (248. cs. N° 49. pag. 322.).

³⁵⁷ Fenyvesi L.: Az igali portya. i. m. 199–202.

³⁵⁸ 248. cs. N° 49, 64, 65, 104, 249. cs. N° 320

³⁵⁹ Ajándék: fn 1. Valakinek ingyen kül. szeretetből v. figyelmességéből adott dolog. A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémiai Kiadó, Bp. 1959. 63.

³⁶⁰ 248. cs. N° 49. pag. 242.

tehát fizetett a főúr az „ajándékért”, s van erre még egy példa.³⁶¹ Ha valamilyen nyereségből kapja ajándékba a rabot, akkor biztosak lehetünk abban, hogy az a főkapitánynak járó harmad.³⁶² Természetesen a szó mai értelmében is beszélhetünk ajándékról: „*Kanizsai Dobrai Ramadán Anno 1639: Ezt az rabot az torniscsaiak³⁶³ fogták, az szegény asszony adta ajándékon. Ez az rab immár megsarcolt volt, hozott is meg az sarcában.*”³⁶⁴ Azért az nem volt általános, hogy szegény öregasszonyok ajándékoztak rabokat a főkapitánynak, hanem inkább a főurak. Zrínyi Miklóssal³⁶⁵ kölcsönösen megajándékozták egymást, ez főúri és baráti gesztus volt.³⁶⁶ A dominusz nagyon gyakran használja akkor is az ajándék kifejezést, mikor szervitora fejezték ki ad egy vagy több rabot, holott ezt sem ellenszolgáltatás nélkül teszi. A megszabadítottak nemcsak szolgáltnia kellett – cserében – Batthyány I. Ádámot, hanem a csereként adott rab váltságdíját is ki kellett fizetnie, de legalábbis a vételárát mindenképp.³⁶⁷ 1646 márciusában Szakaj János jelentette a főúrnak: „196/19. *Szakaj János Adorianházán jelenti, hogy minemő két török rabot Fanczj uram ide hozott, azokat az atyafiai őérette vették, hogy az török rabságából kiszabadéthassák, de az örök ura, Hoszutotj uramnál levő török rabot kívánja tőle, a Hoszutotj uram semmi úttal neki nem akarja adni. Könyörög, Nagyságod írnia mellette Hoszutoti uramnak, ezen rabot adná neki és szabadétaná ki fejét.*” Erre a válasz: „*Értem, hogy Hoszutoti [!] rabját kívánják tőled, csudálom, hogy mégis az után jársz s tudod, hogy oda nem adja, mit vesztegetem rajta én is az írásomat, én most bocsátom [!] rabot éretted, ha az kihoz, az két rabodat én elveszem, osztan azért így is kiszabadulsz.*”³⁶⁸

A forrásokban 31 név (36 fő) mellett találtam meg úgy az ajándék kifejezést, hogy az adott rab vagy rabok valóban ingyen kerültek a főúr birtokába. Bár több fogoly mellett feltűntetik azt, hogy mással együtt fogták,³⁶⁹ ám csak kétszer jelent több személyt az ajándékozás. 15 esetben találtam meg a váltságdíjat, ennek kiszámított összértéke 22 500 forint (394 forinttól 5 000 forintig terjedő összegek; 1646 és 1656 között). Teljesítés viszont

³⁶¹ 248. cs. N° 49. pag. 20.: „2. Pécsi Szinán Anno 1650. beszprémi hajdúk adták ajándékon, mi is adtunk csimazint rófföt 28½. Ezt is Palotai Miklósnak adtuk.”

³⁶² A fennmaradt forrásokból nem mutatható ki egyértelműen a főkapitány számára járó harmad. Vö. Takáts S.: A hadi kótyavetye. i. m. 146.; Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 106.; Varga J. J.: Rabtartás és rabkereskedelem. i. m. 124.; Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 26–27.

³⁶³ Torniscsa: Muraköz, Batthyány-birtok. Torony vagy Torniscsa, ma Szlovéniához tartozik. A herceg Batthyány család levéltára. i. m. 20.

³⁶⁴ 248. cs. N° 49. pag. 6.; N° 137. pag. 4. és 249. cs. N° 320. pag. 2.

³⁶⁵ Közel sem volt mindig ennyire idillikus a két főúr kapcsolata. 1649-ből Zrínyinek több olyan levele is fennmaradt, amelyben ökor- ill. lólopással vádolja Batthyány embereit. Iványi Béla: A két Zrínyi Miklós körmendi levelei. Bp. 1943. (Új Magyar Levelestár). 140–141., 146–147.

³⁶⁶ J. Újváry Zs.: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemésztí az sok siralom. i. m. 117.

³⁶⁷ Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 130.

³⁶⁸ Zimányi Vera: Supplicationum merita. i. m. 322.

³⁶⁹ Boszniai Musztafát apjával (248. cs. 49. pag. 209.), Érdi Musztafát pedig anyjával (248. cs. 49. pag. 260.) együtt fogták el, de csak a gyerekek kerültek ajándékképpen a főúrhoz.

csupán 11 esetben történt, kiszámított összértékben: 10 500 Ft (28 forinttól 3 300 forintig; 1646 és 1658 között). Ha csak ezt a 11 tétel vetem össze, azaz ahol a váltságdíj és a beérkezett sarc adatai is fennmaradtak, akkor úgy tűnik, a főkapitány jól járt az ajándék rabokkal. Ennél a 11 rabnál tehát, akiknél mind a kialkudott, mind a behozott sarcot feljegyezték, a váltságdíj összértéke 13 700 Ft, ennek a teljesítés (10 500 Ft) a 77%-a. Ha kiveszem még Tekesi Vukot is, akit azután ajándékozott el Batthyány I. Ádám a vejének, hogy mindössze 28 kősót szállított neki, akkor még kecsgetőbb a helyzet: 78% a kivetett sarc és a teljesítés aránya. Ha valóban ennyire kedvező lett volna a helyzet, akkor egyetérthetnénk azzal a feltételezéssel, hogy a keresztény főúrnak mesés jövedelme származott ebből a sajátos emberkereskedelemből. De az esetek túlnyomó többsége nem ilyen volt.

A főkapitány zömmel saját vitézeitől kapta ajándékképpen ezeket a személyeket: csákányi, egerszegi, kiskomáromi, körmendi és veszprémi katonáitól. Az ajándékozók között név szerint is találkozhatunk Batthyány I. Ádám szervitoraival: Ányos Péter kiskomáromi vicekapitánytól, Fáncsi Pál hadnagytól, Szilágyi Pétertől,³⁷⁰ Sárkány János keszthelyi kapitánytól és Niczki Boldizsár hadnagytól egy-egy foglyot kapott a főúr a nyereségükből. Teveli és Palonyai István hadnagyoktól két törököt.³⁷¹ Kiskomáromi Jánostól és Kóczó Mihálytól³⁷² ugyancsak két-két rabot kapott a főkapitány. Kiemelkedő vitéze, hadnagya, majd tisztartója Kisfaludy Balázs öt alkalommal is az ajándékozók között volt, kétszer Kösze Gyurkó³⁷³ és Pathi Andor³⁷⁴ kalauzokkal együtt. Az, hogy Zrínyi Miklóstól is kapott egy rabot, egyáltalán nem meglepő, hiszen a főurak közötti ajándékozások megszokottak és természetesek voltak. Mivel ajándékról van szó, azt gondolhatnánk, hogy a 31 tétel magas hasznot hajthatott a főúrnak, és tíz esetben ez igaz is, ahogy fentebb kifejtettem. Ha azonban megvizsgáljuk a rabok sorsát – már amennyire ez az iratok alapján lehetséges –, nem ennyire egyszerű a képlet. Kilencszer a rabok (29,03%) valóban megsarcoltak,³⁷⁵ hat fő azonban

³⁷⁰ Szilágyi Péter: Peti, „házi uraim”, lakóhely: Szentgrót táján, 1654–1657. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

³⁷¹ 248. cs. 49. pag. 82.: „1. Pesti Ómér Aga Anno 1649. Ezt az rabot Teveli István uraimék adták nyereségükből ajándékon. Anno 1652. die 20. Junii megsarcolván ezen rabunk vállolta föl magára Kis Tolnai Szabó Mihály nevű szolgánkat, melyet kezünkben adván ígért még hozzája egy ezüstös aranyozott úrnak való baltát.” és 248. cs. N° 65. pag. 6. Ellenben az 1651-ben készült lista (249. cs. N° 320. pag. 5.) szerint Fáncsi volt az ajándékozó. Mivel Fáncsi Pál is az egyik hadnagya a főkapitánynak, elképzelhető, hogy ő is az ajándékozók között volt.

³⁷² Kóczó Mihály: „házi uraim”, majd a „fő uraim” között tartották számon, 1646–1657, lakóhelye: Körmend táján. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

³⁷³ Kösze: csupasz állú, szakálltalan, tar; Hegyi Klára által összeállított Muszlim férfi- és ragadványnevek kéziratosa jegyzéke; nem véletlen, hogy török ragadványneve van a minden valószínűség szerint rác kalauznak, ugyanis Tatáról szökött Zsámbékra, a törökökhöz pribéknek; Kösze Gyurkó izgalmas életéről: *J. Újváry Zsuzsanna*: Egy hírhedt lesvető a XVII. századból: Kösze Gyurkó és zsámbéki akciója. (kézirat)

³⁷⁴ Pathi Andor: „házi uraim, vice”, 1650–1655, lakóhelye: Tata. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m. Nem véletlen, hogy a két tatai együtt vetett lest.

³⁷⁵ Budai Szulejmánnak csak a sarcát tudjuk; Malkocs agánéről már fentebb volt szó, ő biztosan hajtott hasznot is a főúrnak; Kanizsai Ali, zászlótartó fia viszont a kialkudott összeg 90%-át teljesítette; Kanizsai Ibrahim is

sarcolatlan maradt (19,35%),³⁷⁶ és kifejezetten magas az elhunytak százalékos aránya: ugyancsak hat fő (19,35%).³⁷⁷ Két rabot³⁷⁸ vitézei fejróltságában adott a főkapitány, kettőt elajándékozott,³⁷⁹ s egyetlen esetben találtam eladott rabot.³⁸⁰ Egy rác lány kereszténnyé lett,³⁸¹ egy személynek a sorsára semmiféle utalást sem találtam, és csupán három olyan törökről tudunk, aki meg is adta a váltságdíját.³⁸² 19-szer (1640–1658) semmiféle teljesítést sem találunk, ebből kettő fejróltság (Budai Zülfikár, Kanizsai Váci Mehmed). Mint azt már jeleztem, a főkapitány cserébe nemcsak szervitora szolgálatára, hanem (legtöbbször) a váltságdíjra is igényt tartott, szóval ez a két török igenis hajtott hasznot Batthyány I. Ádámnak. A komáromi főkapitánynak, gróf Puchhaimnak³⁸³ ajándékozott török gyermek pedig „kapcsolati tőkének” tekinthető. 16-an (51,61%) azonban a főúrnak tényleg csak

elkezdte a sarcgyűjtést; Kanizsai Totics Ibrahim ugyancsak összegyűjtötte váltságdíjának 40%-át; Kanizsai Sípos Ali a 90%-át; Pesti Ömer agáról már fentebb volt szó; ahogy Segesdi Fatiról is. Uzscicei Idriszról csupán annyit tudunk, hogy megalkudott vele a főúr. Összesen hatan hoztak portékát I. Ádámnak: a két török bulya (igali, segesdi) és négy kanizsai török (Ali, a zászlótartó fia; Ibrahim; Totics Ibrahim, Sípos Ali), teljesítésük kiszámított értéke 7 300 forint körüli (1646–1658).

³⁷⁶ Boszniai Musztafáról csak annyi derül ki, hogy Üvejsz fia, és 1658-ban a rohonci rabok között van; Csatai Milenéről a rabnyilvántartó könyv és a 248. cs. N° 104/a. iratban találtam adatot; Fehérvári Ali agáról sem sikerült sokat kideríteni; Kaposvári Mehmedről is csak annyi tudható, hogy sarcolatlan (249. cs. N° 355., 383.); a két zsámbéki fogoly a szalonaki tömlöcben ült váltságdíj nélkül (249. cs. N° 394.), így nem derül ki, hogy hoztak-e valamiféle nyereséget I. Ádám, vagy még inkább utódja, II. Kristóf számára.

³⁷⁷ Fehérvári Csirko (Csirkin) Halil – bár nagy nehezen megalkudott a váltságdíjáról –, a szökést választotta, és ezért szó szerint agyonverték; Kanizsai Hamza kémmel ugyan évekig alkudoztak, mégis alku nélkül halt meg; Kanizsai Sípos Ibrahim is meghalt, még mielőtt bármiféle alku kötöttek volna vele; Kanizsai Dobrai Ramazán halála előtt teljesítette váltságdíjának 76%-át; Simontornyai Murteza szerencsén sem ígért semmiféle váltságot halála előtt; Szigetvári Ömerről csupán a rabnyilvántartó könyvben van adat (248. cs. N° 49. pag. 193.): „3. Szigetvári Omér Anno 1652. in mense Septembris. Ezt az rabot egerszegiek adták ajándékon. Eodem Anno die 6. Octobris megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 200, partékát pro tall. 400, kűsöt N° 2 000, vég abát N° 100, karmazsin csizmát p. N° 50, papucsot kapcástul p. N° 50, Anno 1655. megdöglött [!] az fogságban.”, így jelentős bevételtől esett el a főkapitány. Mindössze egyetlen rab szolgáltatott be bármiféle értéket halála előtt, így Kanizsai Dobrai Ramazánon kívül semmiféle hasznot nem hajtottak ezek az ajándékba kapott rabok Batthyány I. Ádám számára.

³⁷⁸ Budai Zülfikárnak Csajági Mátét kellett kiszabadítania; Kanizsai Váci Mehmed (Kanizsai Hosszú Szulejmánnal együtt), a fent említett Ányos Pétert szabadította.

³⁷⁹ Kanizsai Eszéki Kis Ali gyermeket gróf Puchhaimnek adta; Tekesi Vuk rácot pedig vejének, Esterházy Lászlónak ajándékozta a főkapitány, hiszen a főurak hadifoglyokkal is „kedveskedtek” egymásnak.

³⁸⁰ Zsámbéki Ahmedet 250 forintért vették meg a révkomáromiak, konkrétan Fogas Bálint (248. cs. 64. pag. 1.).

³⁸¹ Igali Manda sorsában valószínűleg többen is osztoztak (248. cs. N° 137. pag. 1. „21. Igali Manda. Ajándékon adták. Kereszténnyé lett.”); Vö. *Fenyvesi L.*: Az igali portya és a körmendi kótyavetyei. i. m. 211. Még két török gyermeket (talán fehérvárit) találtam az 1649. október 27-ei listában a németújváriak között (249. cs. N° 241. pag. 1.), akik mellé Batthyány jegyezte le, hogy „kereszténnyé lettek”. Az 1650. január 14-ei listában (249. cs. N° 247. pag. 2.) valószínűleg ugyancsak róluk van szó: „27. Item 2 török gyermek. Ezek az innepekre körözténnyé lesznek.” Minden háborús helyzetben a nők és a gyermekek a legkiszolgáltatottabbak, a valódi emberkereskedelemnek is ők a leggyakoribb áldozatai, erről ugyancsak *Fenyvesi L.*: Török Fátí. i. m. 93–95.

³⁸² Kanizsai Kis Katona Mehmednek egy kűsöt el is engedett a főúr, 1656 márciusában már nem kellett visszajönnie. Váli Operka Mehmed ugyancsak teljesítette alkuját, de rajta még maradt kezesség. Kanizsai Iszmail viszont többet is adott a váltságdíjánál, ám nincs feljegyzés arról, hogy megszabadult volna; valószínűleg rajta is kezesség lehetett. A három rab együtt 2 600 forint körüli értéket gyűjtött 13 év (1643–1656) alatt a főkapitánynak.

³⁸³ Hans Christoph von Puchhaim (Buchheim), komáromi főkapitány: 1639–1651. *Pálffy Géza*: Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században. *Történelmi Szemle* 39(1997) 2. szám, 157–289. Később titkos tanácsos (1652–1657), I. Ádám főúri jó barátja. *Koltai A.*: Egy magyar főrend pályafutása. i. m. 72.

kiadást jelentettek – akkor is, ha dolgoztatták a rabokat –, ebből a kereszténnyé lett rác lány és a meghalt hat török még utódjának, Kristófnak sem hozott hasznot. A három megsarcolt, a hat sarcolatlan és az egy ismeretlen sorsú fogoly később még jelenthetett nyereséget.

3. A főkapitány személyesen fogott rabjai

Batthyány I. Ádám a kora újkor egyik legvitézebb főurának számított,³⁸⁴ így ő maga is gyakran vett részt csatákban, erről tanúskodik saját kezűleg vezetett itinerariuma.³⁸⁵ 16 személy mellett tünteti fel, hogy „*magunk fogtuk*” (1. számú táblázat). Kiemelkedően magas a Fehérvár alól³⁸⁶ hozottak létszáma (12 fő), s a főkapitány Segesd és Kanizsa alól is hozott egy-egy törököt, illetve két rácot a Kapos felől. A főurat a hősiesség mellett természetesen az anyagi haszon is motiválta a főurat. Az iratokban felsorolt foglyok közül legkorábban Babócsai Mahmudot fogta Kanizsa alatt.³⁸⁷ A rabnyilvántartó könyvből egyértelműen kiderül, hogy 1645-ben³⁸⁸ megalkudott vele, s a későbbi iratokból világossá válik, hogy a török elkezdte gyűjteni a váltságdíját,³⁸⁹ de miután teljesítette azt,³⁹⁰ a szabadulás helyett a végső nyugalom várta.³⁹¹ A segesdi kethüdát 1649-ben³⁹² ejtette foglyul a főkapitány, de csak hat év múlva adta el a kiskomáromi kapitánynak, Pethő Lászlónak,³⁹³ méghozzá elég szép összegért. Batthyány 1657-ben pedig a Kapos folyó felé két rácot fogott, akiket a németújvári alsó tömlöcben őriztetett. Velük már nem tudott megegyezni, ez valószínűleg utódjára, II. Kristófra hárult, noha erről nem maradt fenn feljegyzés.

³⁸⁴ Vö. J. Újváry Zsuzsanna: Batthyány I. Ádám, a vitéz katona. (sajtó alatt); Zimányi V.: A rohonc-szalónaki uradalom. i. m. 21–22.

³⁸⁵ MOL Batthyány cs. lt. P 1315/2. cs. Batthyány Ádám itinerariuma.

³⁸⁶ Uo. 1647. „*October holnapja N° 10. 15. die, Makkból estve indoltam el, s mentem virradatig által az Vértesen az lesben. 16. die Szamoli [Zámoly] táján vártok az martalékot, s ekkor volt is harconk az feiérvári törökökkel, s jöttünk vissza, egész éjjel is mind jöttünk.*”

³⁸⁷ A főkapitány több mint 2 500 emberrel ment Kanizsa alá 1639 novemberében. J. Újváry Zs.: Batthyány I. Ádám, a vitéz katona. i. m.

³⁸⁸ 248. cs. 49. pag. 58. „*Anno 1645. Megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában kűsöt N° 500, partékát pro fl. 100, avagy egy lovat, 100 forint éröt.*”

³⁸⁹ 249. cs. 299. pag. 24. Összesen 12 utat tett a hódoltság területén: „*In summa hozott meg sarcában kűsöt N° 391 ½ készpénzt fl. 45, két lovat pro fl. 50. Item egy paripa árában fl. 45, facit fl. 140.*” A hozott érték a váltságdíjnak tehát majdnem 90%-a, így a babócsai török mindenképpen hasznot hajtott Batthyány I. Ádámnak.

³⁹⁰ Az 1649. szeptember 25. (249. cs. N° 240. pag. 3.): „*Babolcsai Mahmut éppen meghozta az ő maga sarcát.*”

³⁹¹ Az 1650 augusztusában készült rablistában (249. cs. 275. pag. 3.) az „*Az kik mostan odabenn vannak*” rabok közé sorolták Babócsai Mahmudot, aki nyilvánvalóan a hódoltság területén járt utolsó sarcrészletéért, a következő megjegyzés került a neve mellé: „*megholt*”. Öt évig járta váltságdíja után a vidéket, és miután teljesítette; meghalt; ilyen keserves sorssal többször is találkozhatunk mindkét oldalon.

³⁹² Segesd alatt több mint 2 600 emberrel járt Ádám gróf. J. Újváry Zs.: Batthyány I. Ádám, a vitéz katona. i. m.

³⁹³ Pethő László: „uraim”, 1637–1638. Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

1. táblázat: A Batthyány I. Ádám által fogott rabok 1639–1657 (16 fő)

a rab neve	az elfogás helye	a rab további sorsa
1. Babócsai Mahmud	Kanizsa alatt (1639)	teljesítette sarcát (1649. szept. 25.), meghalt (1650?)
2. Fehérvári Nagy Redzseb	Fehérvár alatt (1647)	B. Á. elajándékozta: „Nádasdy Ferenc uramnak adtuk ajándékon”
3. Fehérvári Orudz	Fehérvár alatt (1647)	B. Á. elajándékozta (1647?): „Zichy Istvánnak ³⁹⁴ adtuk ajándékon”
4. Fehérvári Ömer szpáhi ³⁹⁵	Fehérvár alatt (1647)	Szj Palkó fejjáltása, csere Koppányi Musztafáért, a sarcot teljesítette
5. Fehérvári Ibrahim/Muhiddin szpáhi	Fehérvár alatt (1647)	Veszprémi Bádogh Máté ³⁹⁶ fejjáltása: sarcának leszállításáért, fölötté ígért még 1 200 db kósót
6. Fehérvári Kis Redzseb	Fehérvár alatt (1647)	meghalt (1647-1651?)
7. Fehérvári Ali besli szpáhi	Fehérvár alatt (1647)	meghalt (1649), az alku után Németújvárott
8. Fehérvári Naszuh szpáhi	Fehérvár alatt (1647)	meghalt (1647) Németújvárott
9. Fehérvári Sánta Muharrem	Fehérvár alatt (1647)	meghalt (1648) Németújvárott
10. Budai Pelpecs ³⁹⁷ Ahmed csaus ³⁹⁸	Fehérvár alatt (1647)	meghalt (1650. szept. 2.)
11. Fehérvári Abdi csaus	Fehérvár alatt (1647)	megsarcolt (1649)
12. Fehérvári Kis Haszan/Hüszejn ³⁹⁹ szpáhi	Fehérvár alatt (1647)	megsarcolt (1650)
13. Fehérvári Ifjabbik Muharrem	Fehérvár alatt (1647)	B. Á. elcserélte (1647?) Veszprémi Kis Jánossal más rabért
14. Segesdi Muharrem kethüdá	Segesd alatt (1649)	B. Á. eladta (1655) Pethő Lászlónak: 500 kósóért, 300 tallérért
15. Mácsi (Macsvai?) Jovan	Kapos felé (1657)	sarcolatlan
16. Sternócsi (ternovicei?) Lazar	Kapos felé (1657)	sarcolatlan

Ha a rabok sorsát vizsgáljuk, kiemelkedően magas a meghalt rabok⁴⁰⁰ aránya: 37,5% (6 fő), bár nem minden halott jelentett anyagi veszteséget, hiszen Babócsai Mahmud

³⁹⁴ Zichy István: győri generális, 1646 és 1655 között magyar főkapitány-helyettes volt. A Zichy család levéltára. Repertórium. Összeállította: Bakács István. Bp. 1963. 140.; Vö. Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 91.

³⁹⁵ Az 1651-ben készült lajstromban (249. N° 320. pag. 7.) ez áll: „4. Az kiket fejek váltásában adtuk másoknak: 1 Feiervári Omér N° 8, magunk hoztuk, Ságodi István katonájának, Szj Palkónak adtuk.” A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 16.) viszont az áll: „7. Feiervári Omér Anno 1647. Ezt az rabot is magunk hoztuk Feiervár alól Szjártó katonájának, Szj Palkónak adtuk feje váltásában, ez fölül megírt rabért, ezér Szj Pál más rabot adott, úgymint Koppáni Musztafa.” Az tehát biztos, hogy Szj Palkó fejjáltása lett a török, az is, hogy ezért cserébe adott egy másik rabot, sőt az is, hogy I. Ádám kiszabadította Ságodi István katonáját (248. cs. N° 49. pag. pag. 198.): „2. Item Koppáni Musztafa, ezt az rabot Ságodi István katonája adta egy Feiervári Omér nevő rabért, a' ki által szabadulása lett. In Anno 1654. die 27. mensis Februarii, megsarcolván ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 120, kúsót N° 220, vég abát N° 20, karmazsin csizmát párt N° 20, karmazsin papucs kapcástól p. N° 20, besliafék N° 20, szjheveder N° 10.” Ez egész szép haszonnal kecsegtetett.

³⁹⁶ Bádogh Máté: Batthyány Ádámnál a „házi uraim” („vice”) között találjuk 1652–1657, az azonosság nagyon valószínű, hiszen a lakhelye Veszprém táján volt. Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai. i. m. Viszont nem derül ki a váltásdíjának nagysága.

³⁹⁷ Peskescsi: peskescsi aga és peskescsi pasa: a Portára küldött ajándékok felügyelője; Kakuk Zs.: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 334.

³⁹⁸ 248. cs. N° 64. pag. 2.: „Az mely törököket mostan hoztanak Feiervár alól 1. Budai Pelpecs Amhet csauz”. Az 1650. augusztus 1-jére dátumozott listában (249. cs. N° 275. pag. 2.) a szalonaki főrabok között találjuk, de már melléjegyezték, hogy szeptember 2-án meghalt.

³⁹⁹ A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 28.) és a 248. cs. N° 65. számú iratban Haszan utónév szerepel, a 249. cs. N° 320. iratban viszont a Hüszejn nevet találjuk, minden valószínűség szerint ugyanarról a személyről van szó, hiszen a többi adat megegyezik.

⁴⁰⁰ Budai Pepecs Ali sarcolatlanul halt meg, miután majdnem három évig raboskodott, így csak veszteséget jelentett a főúr számára. Fehérvári Ali beslivel ugyan megsarcolt, de a török meghalt, mielőtt bármit gyűjthetett volna. Fehérvári Kis Redzsebről csak az derül ki, hogy sarcolatlanul meghalt (248. cs. N° 49. pag. 4.). Fehérvári Naszühról ugyancsak (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 171., 320.), ahogy Fehérvári Sánta Muharremről is.

teljesítette a váltságdíját halála előtt. A főkapitány két-két főt elajándékozott,⁴⁰¹ fejróltságra adott,⁴⁰² megsarcolt,⁴⁰³ és csupán a fentebb már említett két rác maradt sarcolatlan. A főúr mindössze egy törököt, Segesdi Muharrem kethüdát adta el, akiről már volt szó, és egyetlen esetben történt rabcsere.⁴⁰⁴ Csak hat rab mellett találunk váltságdíjat, ez megközelíti a 6 700 forintot (kiszámított értékben). Ehhez jön még Szij Pál, akit Fehérvári Ömer szpáhi szabadított ki, a befolyt összeg viszont csupán 1 400 forint (kiszámított érték).

Mindenestre ez a két kategória, az ajándékba kapott, ill. Batthyány I. Ádám által fogott rabok jelenthették a legnagyobb nyereséget, hiszen ebben a 47 esetben (52 fő) nincs vételár, csak a rabtartás költségeivel kellett számolni. A bevétel azért közel sem olyan magas, amilyet a főúr szeretett volna, hiszen a halálzási arány mindkét csoportnál kifejezetten magas volt.⁴⁰⁵

⁴⁰¹ Fehérvári Nagy Redzsebet Nádasdy Ferencnek, Fehérvári Orudzsot Zichy Istvánnak ajándékozta a főúr.

⁴⁰² Fehérvári Ömer szpáhit Szij Palkónak, Fehérvári Muhiddin Ibrahim szpáhit pedig Veszprémi Bádogh Máténak adta a főúr.

⁴⁰³ Fehérvári Abdi csaus nemcsak megsarcolt, hanem váltságdíjának 10%-át teljesítette is; Fehérvári Kis Haszan szpáhi ugyancsak megegyezett a főúrral, arról azonban nem maradt fenn feljegyzés, hogy hozott volna bármit is.

⁴⁰⁴ Természetesen ez sem ilyen egyszerű, ugyanis I. Ádám Fehérvári Ifjabbik Muharremet azzal a Veszprémi Kis Jánossal cserélte el, akinek már fejróltságába adta volna Fehérvári Sánta Muharremet, azonban a rab meghalt, mielőtt kiválthatta volna a keresztény vitézt.

⁴⁰⁵ A sarcalkunál azonosított személyek sorsát vizsgálva ugyancsak magas ez az arány: 18%. Ez jóval magasabb, mint a korszak első listájában (248. cs. N° 1.): ott csupán két fogoly mellett találjuk, hogy meghalt, ez 2,5 %-a a listában szereplő raboknak. *Tarkó I.*: A török rabok váltságdíjai Batthyány II. Ferenc idején. i. m. 71–80.

IV. A rabok vételára

1. A vételár fajtái (rabcsere, fejjáltás, ló, posztó, kósó, csimazin)

A vásárlás további tanulmányozása során 33 esetben forintértéket ugyan nem – bár akár azt is ki lehet következtetni –, de egyéb értéket találtam a feljegyzésekben, amelyek eléggé különfélék. A mellékelt táblázat (15. számú melléklet) rávilágít arra, hogy mennyire összetett volt a rabkereskedelem Batthyány I. Ádám, illetve az egész XVI–XVII. század idején.

A nem forintértékben megadott vételár megoszlása egyértelművé teszi, mennyire fontos volt a főkapitány számára a keresztény rabok (szervitorai és jobbágysai) kiváltása. Nyilvánvalóan szüksége volt katonáskodó vitézeire és a munkaerőt jelentő jobbágyaira is.

A rabok 42,43%-a rabcserevel (azaz rabot rabért cseréltek a tulajdonosok) került a főúrhoz, ezek közül többen valójában fejjáltást (valamelyik keresztény vitézét, esetleg jobbágysát váltotta ki vele a főkapitány) is jelentettek.⁴⁰⁶ A rabok 36,36%-a eleve fejjáltásként került a főkapitányhoz, a kettő együtt 78,79%, tehát ez a leggyakoribb. Uki János két rabot is adott sarcának leszállítására, Kalocsai Hüszejn odabasit, aki a rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található:⁴⁰⁷ „*1. Kalocsai Huszain Anno 1651. ezt az rabot Uki János adta, hogy az sarcát leszálltassuk vele, melynek az sarca tall. 580. Anno 1652 die 28. Novembris ezen rabunk is, egyetértvén az vár vételekor az több rabokkal, az várból való kiereszkedése után megholt.*” Az 1651. január 1-jén készült memoriálében⁴⁰⁸ a németújvári rabok között tartják számon: „*Az kiket ebben az esztendőben hoztak ide: [...] 3. Kalocsai Huszain odabasa, Uky János adta sarcában.*” Májusban még mindig Németújváron volt, s annyi derül ki még róla, hogy Posgai Máté hozta,⁴⁰⁹ július 1-jén a németújvári sarcolatlan rabok között található.⁴¹⁰ Az 1651. november 15-ei listában már azok közé írták, akiket átvittek Szalonakra,⁴¹¹ ezért 1652. január 1-jén a szalonaki rabok között szerepel,⁴¹² augusztus 1-jén ugyancsak Szalonakon írják össze a sarcolatlan rabok között. Ezek szerint Uki Jánosért a főúr kifizetett 580 tallért,⁴¹³ aki cserébe Posgai Mátéval elküldte a kalocsai törököt és Palotai Muharremet. A kalocsai török azonban ahelyett, hogy

⁴⁰⁶ A rabcsere azt jelenti, amikor egy török vagy rác rabot elcseréltek egy másik ugyancsak török vagy rác rabért. Fejjáltásról pedig akkor beszélhetünk, ha egy keresztény rab szabadulásáért adták a rabot, azaz fejét fejért cseréltek, ahogy ezt már fentebb is kifejtettem.

⁴⁰⁷ 248. cs. N° 49. pag. 238.

⁴⁰⁸ 249. cs. N° 301.

⁴⁰⁹ 249. cs. N° 307. pag. 3.

⁴¹⁰ 249. cs. N° 321. pag. 3.

⁴¹¹ 249. cs. N° 318. pag. 2., N° 321. pag. 11., 325. pag. 2.

⁴¹² 249. cs. N° 325. pag. 5.

⁴¹³ 249. cs. N° 334.: „*Anno 1652. die 24. Februrii az minemő keresztény rabok mellett akarunk fogni: 1. Uki János sarca tall. 580.*”

megegyezett volna Batthyány I. Ádámmal, szökni próbált.⁴¹⁴ „Az kik még az megverettetés előtt megdöglöttek közülök: [...] 3. Kalocsai Huszain odabasa”. A rab haszon helyett tehát csak bosszúságot okozott Batthyány I. Ádámnak.

A másik török, akit a szervitor fejeváltásáért küldött: Palotai Muharrem. Összességében ő is csak gondot okozott a főúrnak. A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is:⁴¹⁵ „2. Palotai Muharin Anno 1651., ezt az rabot Ukj János adta sarcának szállására. Anno 1653. in mense Octobris, megsarcolván, ezen rabunk ígér minékünk sarcában kúsót N° 700.” I. Ádám udvarában ez 700 forint értéket jelentett, azaz nem érte el Uki János sarcának értékét. Az 1651. július 1-jén készült listában a következő áll neve mellett:⁴¹⁶ „Ezt Ukj János adta az Kalocsaihoz sarcában.” 1651. július 1-jén a rohonci sarcolatlan rabok között találjuk,⁴¹⁷ ugyanúgy november 15-én,⁴¹⁸ s a helyzete változatlan 1652 januárjában és augusztusában is.⁴¹⁹ 1652. február 7-én két török rabot kellett a hódoltságból visszahoznia társával és postájával együtt.⁴²⁰ „Tolnai Jusuff és Pesti Karimán rabjaink kihozására bocsátottuk be Budai Oszmánt és Palotai Muharint, melyekért lettek kezesek, és magokért, postákért, Budai Rác Gyuriczáért, úgymint Szalónakon.” 1652. március 28-án Pesti Karimán és Pesti Oszmán postájaként járt ismételten a hódoltságban:⁴²¹ „Eodem Anno die 28. Martii rohonci rabjaink közül, akik bementek, akarván fejek váltásában az alább megírandó keresztény rabokat megszabadítani. 1. Pesti Karmán Sárdi Pált. 2. Pesti Oszmán Farnadi Jánost, postájok Palotai Muharin. [...] Ezek a' mint egyikért, úgy lettek az másikért, 3dikért, 4dikért és 5dikért kezesek, kötvén ki fogát, ujját etc. Ezek az rabok arra feleltek, hogy az mostani útjokkal az keresztény rabokat, akiket magokra válloltak, minden okvetetlen megszabadítják, s az ott benn lévő kezességeket is aboleálják [megszüntetik]. Ha az terminusnap után meg találnának ott benn halni, tehát az kiket magára vállolt, annak az sarca duplán fönmaradjon az kezeseken, az rajtok lévő kezességgel együtt. Ha pedig az posták meghalának az terminus után, tartozzanak mindenikért ezer aranyat letenni, és egy-egy úrnak való főlovat hozni. Mentenek be die 30. Martii. Az terminusok 30 nap.” Ugyan az 1654 januárjában készült listában⁴²² Muharremet még a sarcolatlan rohonci foglyok közé sorolták, ám a rabnyilvántartó könyvből

⁴¹⁴ 249. cs. N° 325. pag. 12.

⁴¹⁵ 248. cs. N° 49. pag. 158.

⁴¹⁶ 249. cs. N° 321. pag. 2.

⁴¹⁷ 249. cs. N° 321. pag. 5.

⁴¹⁸ 249. cs. N° 318. pag. 3.; 321. pag. 12., 325. pag. 3.

⁴¹⁹ 249. cs. N° 325. pag. 6., 9.

⁴²⁰ 249. cs. N° 340. pag. 6.

⁴²¹ 249. cs. N° 340. pag. 3–4.

⁴²² 249. cs. N° 355.

tudjuk, hogy ekkorra már megsarcolt. Az 1655. november 26-ai forrás⁴²³ alapján ugyancsak a hódoltságban járt, az 1656. januári lajstrom⁴²⁴ szerint még mindig vagy már újból a hódoltságban volt. Az is ebből az iratból derül ki, hogy Horvát Máté hozta Uki János sarcában. Az 1657. januári katalógusban⁴²⁵ Pécsi Mátó az ő neve mellé azt írták, hogy „*odabe csavarognak*”. 1657 márciusában Kaposi Ivánt, Fehérvári Barbély Ahmedet és Budai Juricát küldték utána a hódoltságba:⁴²⁶ „*Felelnek arra is ezen rabok, hogy Palotai Muharinon kívül is a' minemő rabok vannak ott benn csavargásban, azokat is fölkeresik, és vagy magokat, vagy penig az sarcokat kihozzák.*” Úgy tűnik, sikerült, hiszen 1658 decemberében⁴²⁷ már ismét a rohonci rabok közé jegyezték be, majd 1659. február 11-én⁴²⁸ Palotai Alival és Esztergomi Dervissel (ez utóbbi volt a postájuk) Veszprémi Sári Istókért és a kezességéért ment: „*Mindezekért lettenek kezesek szalónaki és rohonci várainkban lévő török és rác rabjaink mind fejenként, úgymint 75-ten, ki fülét, ki fogát, ki penig ujját kötvén. Conditiók: [...]* 3. *Palotai Muharin úgy ment bé, hogy mindeneknek előtő Beszprimi Sari Istókot megszabadétsa, és az mi kezünkhöz adja, azután a' minemő kezesség vagyon rajta, azt az következő Pünkösdre fogyatkozás nélkül kiküldi. Két holnap az terminusa.*” Az nem derül ki, hogy Muharrem kiszabadította-e a magyar foglyot, de nagyon úgy tűnik, hogy ennyi „csavargással” sem hozott semmit váltságdíjából. Valószínűleg Uki János esetében egyik rab sem hajtott hasznot Batthyány I. Ádámnak, sőt inkább kiadást és bosszúságot okoztak. Olykor tehát magukért, olykor egymásért szállítottak a vitézek rabokat a főkapitánynak, de gyakran megtörtént, hogy családtagjaikért: Hertelendi Ádám fiáért adta Fehérvári Alisáht, a kányavári vajda szintén a fiáért Kanizsai Hüszejn odabasit, a hollósi polgárok pedig családjukért adták Palotai Rizvánt; tehát ők sem jelentettek nyereséget a főúr számára.

Egy-egy rab (3%) esetében találunk egészen ritka vételárat: posztót, abát,⁴²⁹ csimazint,⁴³⁰ azaz kifejezetten jobb minőségű textilfélét; valamint kősót,⁴³¹ bár ezek a vételárak között kivételesen jelennek meg, ám a korszakban a kősó és az abaposztó

⁴²³ 249. cs. N° 369. pag. 1.

⁴²⁴ 249. cs. N° 383. pag. 7.

⁴²⁵ 249. cs. N° 386. pag. 3.

⁴²⁶ 249. cs. N° 387. pag. 3–4.

⁴²⁷ 249. cs. N° 387. pag. 13.

⁴²⁸ 249. cs. N° 403. pag. 2.

⁴²⁹ Pécsi Hebegő Muharrem: a rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 141.): „3. *Pécsi Muharin In Anno 1653. in mense Octobris, Lipócsi Petitül és 11 társaitul vettök pro fl. 180. Annak fölötte az 12 legénynek mindeniknek egy dolmányra való posztót. Item mindeniknek egy-egy vég abát. Eodem Anno et mense megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 2 000 partékát pro tall. 1 000 jó öreg kősót N° 1 000.*” A másik összeírásban csupán a 180 forint vételárat tüntették fel és Lipócsi Pétert (társait nem).

⁴³⁰ 248. cs. N° 49. pag. 20.

⁴³¹ Fehérvári Sztepan: A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (249. cs. N° 49. pag. 292.): „1. *Feiévári Sztipán, Rác In Anno 1652, Fekete György adta adósságában kúsóért N° 420.*”

kifejezetten gyakori fizetési eszköz volt – ahogy erről már fentebb esett szó. A búza⁴³² azonban már közel sem volt annyira elterjedt, ahogy az sem, hogy valaki egy szőlőbirtokot⁴³³ kapjon foglyáért. Batthyány csupán két ízben (6%) adott lovat rabjaiért, ezek valószínűleg egészen más értéket képviseltek, hiszen Fehérvári Bukóvári Ali⁴³⁴ mellett egy lovat találunk vételárként, de nincs semmiféle minőség feltüntetve.⁴³⁵ Valjevói Ahmedért⁴³⁶ I. Ádám viszont főlovat adott, aranyos szerszámmal.⁴³⁷ A ló a korszak legfontosabb katonai és közlekedési eszköze volt, de lehetett akár luxuscikk is (állapotától, felszereltségétől függően). Megjegyzendő, hogy a törökök számára tilos volt lovat kivinni az országból, mint ahogy a magyarok számára is tiltott volt fegyverek szállítása, eladása az ellenség számára – ahogy erről fentebb esett már szó –; ám mindkét fél gyakran kért váltságdíjként ilyen árukat rabjaitól.

Ha a főúr rabjai sorsának megoszlását vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy a megsarcoltak aránya a legmagasabb: 34% (11 fő), viszont kizárólag egyetlen rabnál, Türebeki Piri agánál találunk teljesítést. Ennek a kiszámított értéke 1 500 forint, holott ezektől a raboktól több mint 43 000 forint értéket (kiszámított érték) várt volna a főúr 1650–1659 között. 11 rabból egy fő hozott sarcot – ez elég kedvezőtlen arány.

A rabok következő kategóriája: a fogságban meghaltak (9 fő, a rabok 27%-a meghaltak 1650–1654 között). Közülük hárman haláluk előtt megegyeztek a főkapitánnyal (Budai Mehmed Memi, Kalocsai Hüszejn, Koppányi Musztafa), tőlük 6 900 forint (kiszámított érték) körüli értéket várt volna Batthyány I. Ádám, de ebből nem látott semmit. Az öt sarcolatlan rab (1652–1658) még megegyezhetett fiával, Kristóffal.

A fejaváltságba (1649–1658) adott öt fogoly legalább valóban hajtott hasznót a főúrnak: Palotai Abdi ugyan teljesítette Pribék János váltságdíját, de a szerencsétlen 1654 januárjában ismét fogságba esett. Pécsi Szinán esetében viszont egyáltalán nem biztos, hogy ő eljutott a hódoltságba Palotaiért. Budai Mehmed (Siófoki Haszannal együtt) valószínűleg

⁴³² Berzencei Ahmed: Batthyány I. Ádám 1650-ben vásárolta a rabot 50 köböl búzáért (kiszámított érték: 115 Ft) Kóczó Mihálytól (248. cs. N° 49. pag. 22.) vagy Akai Györgytől (248. cs. N° 65. pag. 9.), esetleg mindkettőjüktől, hiszen akár együtt is foghatták a török rabot, vagy az egyik elírás.

⁴³³ Budai Boszniai Ibrahim: Hagymási János adta a törököt (249. cs. N° 305. pag. 3. és 249. cs. N° 307. pag. 5.) egy szőlőskertért a Vashegyen (248. cs. N° 49. pag. 64.).

⁴³⁴ Vukovári, bukóvári, valkóvári, valkói

⁴³⁵ 248. cs. N° 49. pag. 94.: „9. Feiérvári aliter Bakavári [bukóvári] Ali Anno 1652. Ezt az rabot Zicsi [Zichy] István uram adta egy lóért. Megholt az fogságban.”

⁴³⁶ Valjevó: Valjevo, Szerbia. Hegyi K.: A török hódoltság várai. i. m. 402.

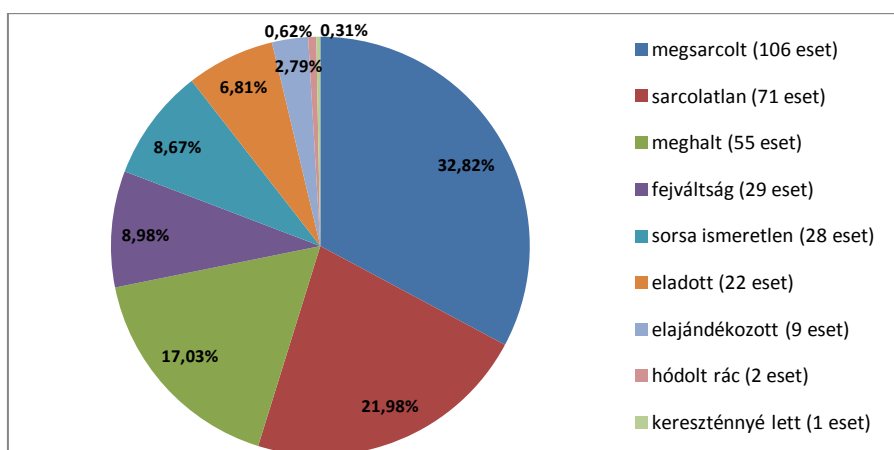
⁴³⁷ Zrínyi Miklós kapta Ahmedet a katonáitól (248. cs. N° 49. pag. 254.): „2. Valevai Amhet Eodem Anno et mense [1656. okt.] ezt az rabot is az budai nyereségből Zrini uramnak ajándékon adták az vitézek, a' mely rabot ő Kegyelme nekünk adván, adtunk érette ő Kegyelmeének egy főlovat minden hozzája tartozandó aranyas szerszámmal.” Az, hogy megérte-e I. Ádámnak ez az igen magas ár, nem derül ki, Ahmedet 1656 decemberében ugyan még följegyezték a szalonaki rabok közé, ám csak annyit tudunk még meg róla, hogy „deák”.

kiszabadította Rác Pált, Berdarovics Pál⁴³⁸ Fekete Istók fejjáltása volt. Pesti Musztafa szpáhinak Kovács Istókot kellett volna megszabadítania, de nem derül ki, hogy teljesítette-e az alkut. Batthyány Hidvégi Hüszejnt és Siófoki Haszant eladta (1653–1654), kettőjükért mindössze 250 forintot kapott.

2. Kézpénzért vásárolt rabok

323 esetben (412 fő) találtam meg a tallérban vagy forintban (esetleg mindkettőben), azaz a kézpénzben megadott vételárat. Ha már ennyi kézpénzt kiadott a főkapitány, akkor azt váránk – ahogyan ő is –, hogy ebből kiemelkedő haszna származott. Az iratok alapján próbáltam követni a foglyok sorsát.

3. diagram: Batthyány I. Ádám kézpénzben vásárolt rabjai sorsának megoszlása 1637–1658 (323 tétel; 412 fő)⁴³⁹

2. a A kézpénzért vásárolt, megsarcolt rabok

A legmagasabb tehát a megsarcolt rabok aránya: 32,8% (106 tétel; 154 fő), értékük 1637 és 1658 között a főúr összesen több mint 25 000 forintot adott ki. Cserébe több mint 318 000 forintot⁴⁴⁰ (kiszámított érték) várt volna, tehát kifejezetten magas a váltságdíj kiszámított értéke (1641–1659). Ha alaposabban megvizsgáljuk az adatokat, akkor azonban nem annyira mesés a haszon. A megsarcolt rabokat további három kategóriába lehet sorolni; 1. akik

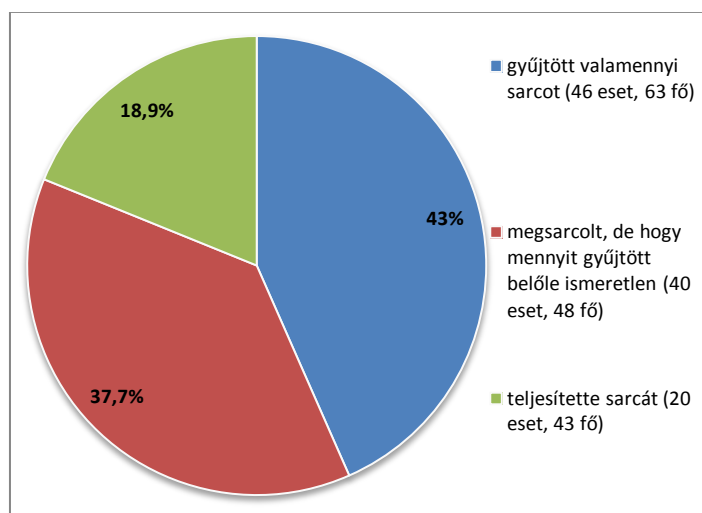
⁴³⁸ Bresztovity (?): elpusztult hely a temesvári szandzsákban. *Hegy K.*: A török hódoltság várai és katonasága. i. m. 391.

⁴³⁹ A meghalt rabok között Koppányi Havva bulyát gyermekével együtt fogták el, 1649. január 12-én neve mellett a következő bejegyzés áll (249. cs. N° 205. pag. 1.): „22. *Koppányi Hava bulya leányával; megholt maga.*” Arra, hogy ezek után mi lett a lányával, nem találtam adatot. Igali Milene ugyan meghalt, de Vucseta nevű öccsére szállt a sarca, hogy kisfiával mi történt, nem derül ki. Igali Zilkáde Haszan és Szulejmán nevű fiaival együtt került rabságba az igali portyán, az asszony talán 1648-ban halhatott meg, két fiának sorsa ismeretlen. Az ő esetükben természetesen egy fővel számoltam, így 412 helyett 407 főt számolhatunk össze.

⁴⁴⁰ Valójában kilenc esetben (Budai Muharrem janicsár, Budai Sánta Csirko (Pirko), Kanizsai Ali, Kanizsai Ali gyermek, Kanizsai Ibrahim, Kanizsai Mehmed, Kanizsai Száli, Pécsi Gruicsa, Szigetvári Vak Ali) feltüntetik az iratok, hogy megsarcolt (1654–1658) az adott rab, de nem találtam semmiféle váltságdíjat, így igazából az ő vételárukat ki kell venni, és akkor 24 000 forint körüli a kiadott összeg. Az arányok alig változnak, hiszen így 12,5-szöröse, úgy pedig 13,3-szorosa az összvételárnak az összváltságdíj.

megsarcoltak, ám nincs arról adat, hogy bármit is hoztak sarcukban; 2. akik megsarcoltak és gyűjtötték is a váltságdíjukat; 3. akik teljesítették az alkujukat.

4. diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjai sorsának megoszlása 1637–1658 (106 eset, 154 fő)

A legmagasabb azoknak az aránya: 43% (46 eset; 63 fő), akik az alku után elkezdtek gyűjteni a váltságdíjukat, de arról nincs információ, hogy az összeset meghozták-e a főúrnak (16. számú melléklet). Ezért a 63 emberért Batthyány több mint 7 000 forintot⁴⁴¹ adott ki (1637–1654), valamint több mint 69 000 forintot várt tőlük (kiszámított érték), azaz vételár tízszeresét (1652–1656). Ennek a 66%-a, majdnem 46 000 forint (kiszámított érték) meg is érkezett (1646–1658) a főúrhoz. Ez kifejezetten jó arány, hiszen ez a vételár hatszorosa. A teljesítés mértéke azonban nagyon változó, a kiszámított adatok alapján olyan is akad, aki teljesítette alkujának az értékét, mégsem találtam mellette erre utaló megjegyzést.

Kanizsai Kis Ahmedről a rabnyilvántartó könyvből⁴⁴² tudjuk, hogy 1655. szeptember 21-én kezdte el gyűjteni a sarcát. Az utolsó feljegyzés 1657. december 29-ről való: „*Nota bene: Ez az sarc, melyet immár meghozott, nem ebben, hanem más könyvben való*”.⁴⁴³ A beszállított összárú kiszámított értéke eléri a követelést, főleg ha a behajtott ló valóban 100 forint értékű volt.⁴⁴⁴ A rab 1658. június 9-én teljesített egy lovat és egy párducbőrt, azonban az értékük nincs feltüntetve. Az összes hozott portéka kiszámított értéke: 1 552 Ft. Kanizsai Kis Ahmed a követelést ugyan teljesítette, az viszont nem derül ki, hogy mi történt vele ezek után.

⁴⁴¹ Ahogy említettem, ezek készpénzben megadott vételárak, nem kellett átszámítani az értékeket, csak egyes esetekben a tallért forintra (Batthyány I. Ádám idején 1,5-szeres a szorzó).

⁴⁴² 248. cs. N° 49. pag. 39.

⁴⁴³ A „másik könyv” (valószínűleg): 249. cs. N° 299. pag. 51.

⁴⁴⁴ Hozott 9 db bagariát 54 db kősoért, 39 pár karmazsin csizmát (3Ft/pár), 2 db díványszőnyeget (40 talléért/db), 1 db díványszőnyeget 50 db kősoért, 14 db vörös karmazsint 21 db kősoért, 300 tallért Sáli Ádám sarcában, egy keresztény rabot 300 db kősoért, 100 db kőso, 40 pár karmazsin papucsot 80 forintért, 2 db párducbőrt, de csak az egyiknél szerepel az érték, az 70 db kőso, 4 vég patyolatot 20 db kősoért és egy lovat.

Kéri Vukot 1643. július 7-én a sarcgyűjtő rácok között találjuk,⁴⁴⁵ váltságdíjának kiszámított értéke 700 forint, vételárának a 15-szöröse. Tíz úttal 338 kósót szerzett, továbbá behajtott 24 ökröt; 38 kósóval többet és egy ökörrrel kevesebbet teljesített, de ez összességében akkor is több volt a váltságdíjánál. A kiszámított érték 722 forint, ez a váltságdíj 103%-a, és a vételár 15-szöröse. 1646 augusztusa⁴⁴⁶ után Kéri Vuk nevét egyetlen iratban sem találtam; lehetséges, hogy megszabadult, de erről nincs feljegyzés.

Rajtuk kívül még hatan teljesítettek 90% felett: Kanizsai Hosszú Ramazán, Szigetvári Mehmed aga, Igalí Obren, Kanizsai Gyurica (Jurica), Sásdi Mahmud és Kanizsai Nagy Redzseb. Azonban sarcuk 20%-a alatt teljesítő rabok is vannak, nyolcan: Budai Radován, Kanizsai Sábán, Hadzsi Haszan szolgája, Karádi Mihály, Karádi Radovan, Segesdi Fatire, Simontornyai Hüszejn, Simontornyai Szulejmán szpáhi és Váli Ramazán.

A készpénzért vásárolt megsarcolt rabok között 48 főt (40 eset; 37,4%) találunk olyat (1640–1659), akiknél biztosan kiderül, hogy alkut kötöttek (17. számú melléklet), viszont semmiféle utalás nincs a teljesítésre. A főúr (1640–1658) 14 472 forintot adott ki értük, és több mint 218 000 forintnak (kiszámított érték)⁴⁴⁷ kellett volna bejönni a váltságdíjából. Ercsi Juszuf esetében lehetséges, hogy mégis csak hozott sarcában valamennyit. 1659-ben⁴⁴⁸ – tíz évvel a fogságba kerülése után – végre a saját váltságdíjáért ment, postája Koppányi Ahmed volt: *„Ercsi Juszupff is arra felelt, hogy hátramaradott sarcát az terminusnapra fogvatkozás nélkül kihozza.”* Ezek szerint már korábban is hozhatott valamennyit sarcában, de arról nem maradt fenn semmiféle feljegyzés. Rajta kívül még 12-en jártak a hódoltságban.⁴⁴⁹

A készpénzben megvásárolt és megsarcolt rabok 19,6%-a (20 eset; 11 török, 9 rác; 43 fő) teljesítette a sarcát (18. számú melléklet). Ez nem minden esetben jelent 100%-os teljesítést, és azt sem, hogy az adott rab (és családja) megszabadult. A tíz rácból kilenc az igali portyán került fogságba, és Batthyány a körmendi kótyavetyén vásárolta meg a rác férfiakat és asszonyokat családostul (30 fő).⁴⁵⁰ A vételáruk igencsak ingadozott: 27 forint⁴⁵¹

⁴⁴⁵ 248. cs. N° 92. pag. 2.

⁴⁴⁶ 248. cs. N° 137. pag. 1.

⁴⁴⁷ A fentebb említett kilenc eset (Budai Muharrem janicsár, Budai Sánta Csirko (Pirko), Kanizsai Ali, Kanizsai Ali gyermek, Kanizsai Ibrahim, Kanizsai Mehmed, Kanizsai Száli, Pécsi Gruicsa és Szigetvári Vak Ali) itt található, így igazából az ő vételárukat ismételtelen ki kell venni. Nélkülük is 13 000 forint fölött volt a kiadott összeg, az arányok nem igazán változnak, hiszen az összváltságdíj így 17-szerese, úgy pedig 15-szerese az összvételárnak.

⁴⁴⁸ 249. cs. N° 403. pag. 1–2.

⁴⁴⁹ Budai Bolond Mehmed, Budai Koppányi Iljász, „ifjú legény”, Budai Musztafa janicsár cselebi segesdi főharmincados, Budai Szabácsvári Murteza, Csókakői Vinka, Esztergomi Gyantai Radovan, Fehérvári Vajoli Ali, Kanizsai Hadzsi Haszan, Pécsi Hodzsa Ahmed, Váli Ali, Budai Szabácsvári Fatima és a lánya.

⁴⁵⁰ A főúr a Hadzsime nevű török asszonyt is ekkor vette két gyermekével együtt, összesen 651 forint 75 dénárt adott értük, és több mint 3 600 forint (kiszámított érték) értéket várt. Ez a vételár 5,6-szerese, ebből öt év alatt, 1642 és 1647 között meg is érkezett több mint 3 400 forint (94%), a vételár 5,2-szerese.

⁴⁵¹ Igalí Szmoljana fiával és lányával

és 150 forint⁴⁵² között, az ő esetükben – azt gondolom – a sarc teljesítése egyben a szabadságot is jelentette. Esztergomi Mikula 150 talléros vételárával kilóg a sorból, ő végül Dudás Jancsi, keresztény legény fejeváltása lett. A főúr több mint 3 600 forintnyi értéket várt a rácoktól, és ebből 3 400 forintot, azaz az összeg 94%-át meg is kapta. Közülük négyen nem hozták meg az alku teljes összegét. Több esetben maga I. Ádám engedett a váltságdíj összegéből, erre már Batthyány II. Ferenc idején is volt példa.⁴⁵³ Örsi Lukacs másodmagával három úttal hozott 404 forintot és 4 ökröt, majd a következőt írták mellé: „Az többi megengedett neki.”⁴⁵⁴ A teljesítés a váltságdíj 84%-a, a vételár 7,3-szerese.⁴⁵⁵ Vajon milyen minőségű, mekkora ökröket szerezhetett? Ez azért nagyon komoly engedmény, hiszen tíz ökröből mindössze négyet hozott, és csupán négy forinttal adott többet a készpénzben kialkudott váltságdíjánál (400 Ft). 1647. március 9-én⁴⁵⁶ azt írták a neve mellé, hogy megadta sarcát, azonban már 1643. július 7-én⁴⁵⁷ is azok között találjuk, akik „megadták sarcokat”. Ezek szerint mindössze két évig raboskodott, ahogy egyébként Igali Szmoljana és Pava is.

Igali Vinka gyermekével, Ivánnal került Ádám gróf tulajdonába. Az összeírás⁴⁵⁸ alapján kilenc úttal 155 forint értékű portékát hozott, így még 45 forinttal tartozott.⁴⁵⁹ 1646. augusztus 20-án⁴⁶⁰ nevüket megtaláljuk még a sarcgyűjtő rabok között is, majd az áll mellettük (Igali Inszia, Sztoja, Damjana, Pava, Szmoljana, Rusica, Ljubicsa, Sztipania, Vinka), hogy „Éppen meghozták sarcokat.”⁴⁶¹ Arról, hogy a 45 forintot elengedte-e neki a főúr fia halála miatt,⁴⁶² vagy valahogy mégis megadta, nincs információ.

Igali Insziának viszont biztosan adott engedményt a főúr.⁴⁶³ Ő kilenc úttal gyűjtött 31,5 forint készpénzt, 36 forint értékben kősót, és felhajtott 18 ökröt, ebből nyolc biztosan ért 82,5 forintot: „Hozott [...] pro fl. 82/50, kúsót pro fl. 36, item ökröt N° 10”, ha a tíz ökröt tíz

⁴⁵² Igali Vinka gyermekével, Ivánnal

⁴⁵³ Tíz esetben engedett a főúr a rabok sarcából, meglehetősen szélsőséges értékekben: a 4,2%-os engedménytől (Koppányi Kara Hüszejn, 1604) a 38%-os engedményig (Segesdi Musztafa, 1590). Vö. *Tarkó I.*: A török rabok váltságdíjai. i. m. 73.

⁴⁵⁴ 249. cs. N° 299. pag. 31.

⁴⁵⁵ Ha az ökröket a legmagasabb értékkel számolom darabonként 16 forinttal (1647. okt. 1.: Dadai Lazar, 249. cs. N° 165. pag. 5.), a négy ökör értéke mindössze 64 forint, mivel ezen kívül a rác rab 404 forintot biztosan hozott, ez értékben összesen 464 forint, márpedig az eredeti váltságdíj 400 forint és 10 ökör, ennek a kiszámított értéke (16 forint értékű ökrökkel számolva) 560 forint, tehát egész biztosan adott engedményt a főkapitány, ahogy ezt a fentebbi megjegyzésben olvashatjuk, csupán ennek mértéke bizonytalan.

⁴⁵⁶ 249. cs. N° 147. pag. 7.

⁴⁵⁷ 248. cs. N° 92. pag. 2.

⁴⁵⁸ 249. cs. N° 299. pag. 36.

⁴⁵⁹ 249. cs. N° 165. pag. 3. (1647. október 1.)

⁴⁶⁰ 248. cs. N° 137. pag. 1.

⁴⁶¹ 248. cs. N° 137. pag. 2.

⁴⁶² 248. cs. N° 60.

⁴⁶³ A sarc kiszámított értéke 350 Ft (rác paplan: 12 Ft/db; ökör 16 Ft/db). Igazából nem tudom pontosan, mennyit engedhetett a főúr, ha az eredeti értékekkel számolok (ökör: 16 Ft/db), akkor 50 forintot, ez nagyon bizonytalan, így komoly engedmény lenne (14%). (248. cs. N° 49. pag. 270.): „megsarcolván ezen rab asszony, ígért minekünk sarcában készpénzt fl. 150, rácaplant N° 10, ökröt N° 5. Ez éppen meghozta az sarcát.”

forintjával számoljuk, az még 100, ehhez jött még 36 forint értékű kősó.⁴⁶⁴ Az 1647. október 1-jei irat⁴⁶⁵ szerint Inszia 140 forintot és 10 ökröt hozott: „Az paplanok megengedetttenek neki, ez éppen meghozta sarcát, ide tudván az egy ökröt.”

Igali Sztoja esetében a főúr ugyancsak tett engedményt. Kilenc úttal hozott vagy küldött 41 forint készpénzt, 33 darab kősót, hét ökröt, két háromszendős tulkot és egy 60 forint értékű paripát.⁴⁶⁶ Úgy tűnik, híja van a váltságdíjnak, neve mellett mégis ez áll: „Ez is immár régen fölszabadult.” Az 1647. október 1-jei irat⁴⁶⁷ részben megmagyarázza az előbbieket: „Hozott [ti. Igali Sztoja] és küldött meg ebben 8 ízben készpénzt, item kősót készpénzért fl. 134, engedtek meg neki az fia haláláért fl. 20. Item hajtott ökröt N° 9, restál [tartozik] ökör 1. Ez a' rác asszony fölszabadult immár.” Azaz 1647 októbere után tette meg a kilencedik utat, mindenesetre az összefoglaló füzetben az elengedett 20 forintot is beleszámolták a teljesített összegbe. Hat évvel fogságba esése után, váltságdíjának 90%-át teljesítve (ez a vételár 4,4-szerese), halott fiát hátrahagyva az asszony megszabadult a rabságból.

Egyetlen példát találtam arra is, hogy egy rác rab felülteljesített; Örsi Grozdan tíz úttal 655 kősót hozott 650 db helyett.⁴⁶⁸ A rácokból tehát biztosan nem gazdagodott meg a főúr, még akkor sem, ha ők jóval nagyobb arányban teljesítették a váltságdíjukat, mint a törökök. A nagycsalád összetartó ereje a rácoknál is megmutatkozott, hiszen a gyermekét és a feleségét, azaz a családját nehezebben és ritkábban hagyja cserben az ember, mint a bajtársait. Természetesen a muszlim katonák között is találunk családosokat,⁴⁶⁹ akik feleségük, gyermekük kiváltásáért könyörögtek előljáróiknak.⁴⁷⁰

A készpénzben vásárolt megsarcolt rabok közül 11 török közül nyolcra tudjuk, hogy melyik szervitora hozta a főúrnak. A török katonákért (aga, szpáhi, szubasi) és a bulyáért már magasabb összeget adott ki: 3 215 forint 75 dénárt, s ezért jelentősebb nyereséget, több mint 26 000 forintot várt tőlük. Ez a vételár 8,2-szerese: ebből 16 év alatt (1642 és 1658 között) be is folyt több mint 24 000 forint, a váltságdíj 92%-a, a vételár 7,6-szerese.

⁴⁶⁴ 249. cs. N° 299. pag. 28.

⁴⁶⁵ 249. cs. N° 165. pag. 1.

⁴⁶⁶ 249. cs. N° 299. pag. 29.

⁴⁶⁷ 249. cs. N° 165. pag. 2.

⁴⁶⁸ 249. cs. N° 299. pag. 30.

⁴⁶⁹ Hegyi Klára: Török várkatonák családi állapota a 16. század közepén. Történelmi Szemle XLIX(2007) 197-204.

⁴⁷⁰ Kanizsai Ahmed alajbég levelének kivonata I. Ádámhoz (249. cs. N° 395.): „Nagyságodnál egy török gyermekecske van, bizony dolog nem is köllene Nagyságodat minden kicsin dologért búsítanom, mit tehetek, az atya sok sírását-rívását kapu mellett heverését eluntam, annak az atyja egy szegény ember, kétszer Légrádon rab volt, az harmadik rabsága itten, Nagyságodnak eleget adott. Kérem továbbvaló szolgálatomért Nagyságodat képes pénzen eressze szegény gyermeket, egy gyermekecske, Nagyságos Úr, nem sok, ha Isten éltet bennünket az szomszédságban én annál többet szolgállok Nagyságodnak.” Még az is meglehet, hogy a főúr valóban elengedte egy jelképes összegért a török fiút.

Ercsi Mehmed aga 1649. január 12-én a sarcgyűjtő rabok között szerepel egy elég figyelemfelkeltő megjegyzéssel: „*adós még, de ismét elfogták.*”⁴⁷¹ Ezek szerint meg akart szökni, de végül mégis megszabadult: „*Ezen rabunk éppen megadta sarcát, semmivel sem tartozik immár minékünk.*”⁴⁷² Igaz, a beszállított portéka⁴⁷³ jóval kevesebbnek tűnik a váltságdíjánál. A forrásban kiszámolt összeg: 1 934,15 Ft. Ha ehhez hozzáadjuk még a tigrisbőr lehetséges árát,⁴⁷⁴ 450 forintot, az még mindig csak 2 384,15 Ft, amely összeg igen távol esik a sarc kiszámított értékétől (4 500 Ft). Persze ezek a számítások csak hozzávetőlegesek, itt azonban nagy eltérés van az alig 2 400 forintnyi érték és a 4 500 forintnyi követelés között. Az utolsó lajstrom, amelyben az aga neve megtalálható, 1651-ben készült,⁴⁷⁵ azaz 1649 és 1651 között adta meg a sarcát.

Szigetvári Haszan szpáhi esetében is tett a főúr engedményt. A rab hozott 3 747 forintnyi értéket és egy lovat, egy tigrisbőrt pedig elengedett neki Batthyány.⁴⁷⁶ Mivel három úttal (1657. október 18., december 18., 1658. március 22.) teljesítette az ígérését, így Batthyány I. Ádám felszabadította.⁴⁷⁷

Kanizsai Kis Haszant az 1646. november 21-ei rablistában⁴⁷⁸ nemcsak a megsarcolt németújvári rabok között találjuk, hanem Batthyány azt is mellélírta, hogy „*megadta sarcát.*”⁴⁷⁹ Az összefoglaló füzetből⁴⁸⁰ megtudjuk, hogy valóban, „*Ez éppen meghozta az sarcát, semmivel sem restál [tartozik]”,* ugyanis nyolc úttal összegyűjtötte, illetve megküldte az összes követelt értéket. Az igaz, hogy első útjával semmit sem hozott, de 1646. február 12-én,⁴⁸¹ második útjával beszállította a kármán nyeret,⁴⁸² majd szépen, folyamatosan az összes többi portékát. Az 1646-os dátumokból azt a valószínű következtetést vontam le, hogy a rab

⁴⁷¹ 249. cs. N° 205. pag. 2.

⁴⁷² 249. cs. N° 299. pag. 22.

⁴⁷³ 249. cs. N° 299. pag. 22. (1. út: 1 db 450 forintos ló, 1 db tigrisbőr, 1 db ezüst-aranyos pallos, 1 db (?) újforma katonanyereg meggyszínű posztókápával, ez utóbbiak minden bizonnyal a ló „tartozékai”; 2. út: „29 *papiros skófiúm arany és ezüst, papirosát pro tallér 4. facit fl. 174, 30 papirosnak köllött volna lenni, de meg nem ütötte az mértéket*; 3. útjával: *Esztergami Musztár bég küldötte ki sarcában Kátai Jánost pro tall. 584, facit fl. 876, ebben engedünk meg Kátainak tallért 284; 4. út: Ezen Esztergami bég küldötte ki Nagy Lőrincet, melyet vettünk be ezen Ercsi sarcában pro tall. 289 d. 65, facit 434,15. In summa hozott és szállított sarcában készpénz[t] fl. 1 934,15. Item hozott tigrisbőrt N° I”.*

⁴⁷⁴ A 249. cs. N° 299. pag. 53. Szigetvári Haszan szpáhi 1657. december 28-án hozott egy tigrisbőrt, amelyért 300 tallért számoltak, azaz 450 Ft-ot.

⁴⁷⁵ 249. cs. N° 320.

⁴⁷⁶ 249. cs. N° 299. pag. 53.

⁴⁷⁷ 249. cs. N° 396.

⁴⁷⁸ 249. cs. N° 140. pag. 6.

⁴⁷⁹ Ennek kissé ellentmond, hogy a 8. (utolsó) úttal behozott 60 db kősöt az (249. cs. N° 299. pag. 8.) iraton kívül egy 1647-es (249. cs. N° 174.) évszámmal ellátott forrásban találjuk meg.

⁴⁸⁰ 249. cs. N° 299. pag. 8.

⁴⁸¹ 248. cs. N° 121. és 249. cs. N° 299. pag. 8.

⁴⁸² Kármán: karamániai, a törökországi Karamán vidékéről származó nyeret típus. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 304. Vö. *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 99–100., 258–259. A kármán nyeret a karcsún felnyúló, gombban végződő első, valamint a széles, egyenesen álló, félköríves hátsó kápa jellemzi. *Dr. Kalmár János*: Régi magyar fegyverek. Natura Kiadó, Bp. 1971. 342.

már 1645-ben megalkudott a főúrral. Mindenesetre – a gyakorlattal ellentétben – fogságba esésétől számítva három éven belül megsarcolt, sőt meg is adta a váltságdíjat. Az ugyan nincs feltüntetve a neve mellett, hogy megszabadult-e, hiszen lehetett még rajta kezesség is, de mivel a további rablajstromokban nem található meg, megszabadultnak vélhetjük.

Igali Hadzsimét az 1646. augusztus 20-ai listában⁴⁸³ a németújvári megsarcolt rabok között tartották számon, és melléírták, hogy öt évvel a fogságba esése után „*meghozta az sarcát*”. A török asszony 14 úttal 96 forintot és 526 db kősót hozott, s mivel Batthyány I. Ádám 1 darab kősóért általában 1 forintot számított, ez a teljesítés: 622 Ft értéket jelentett, azaz még magasabb is volt az elvárnál, mivel az asszony eredetileg vállalt sarca 300 forint készpénz és ugyanennyi értékű portéka, azaz 600 Ft érték volt.⁴⁸⁴ Persze az is könnyen meglehet, hogy túl aprók voltak a kősódarabok, egy darab nem ért egy egész forintot, azonban nem találtam erre vonatkozó megjegyzést.

Kanizsai Kara Haszan, másképp Deli Kurd⁴⁸⁵ egy év alatt megadta sarcát 1649-ben,⁴⁸⁶ ahogyan Kanizsai Hosszú Ramazán is. A hozott sarcoknál azonban nem maradt erről feljegyzés, viszont utoljára őt is az 1651-es extractusban (a rablista kivonatában, a nevek felsorolásában)⁴⁸⁷ jegyezték föl. Sorsáról nincs további információnk, így arról sem, hogy megszabadult-e.

A török rabok esetében is találkozhatunk engedménnyel, csak itt jóval magasabb váltságdíjakról van szó, és valószínűleg a hódoltság területén nem volt akkora családjuk, mint a nagycsaládban élő rácoknak, így segítséghez is nehezebben jutottak. A készpénzben vásárolt megsarcolt rabok három kategóriájának vizsgálata alapján a rác rabok jóval alacsonyabb, ámde biztosabb jövedelemforrást jelentettek: a teljesítésnél 45%-ban (9 esetben) rácról van szó, és csupán 11 esetben törökről (55%). Még az kiemelkedő, hogy a 9 esetből 6 fő rác asszony (ez az összes eset (20) 30%-a); a családjukért, elsősorban gyermekeikért aggódó anyák minél előbb igyekeztek megváltani szabadságukat. Ahol találunk bármiféle teljesítést, szintén elég magas a rácok aránya: 37% (46-ből 17-szer), a muszlimoké pedig 63%. Azoknál a raboknál viszont, akiknél csupán az derül ki, hogy megsarcoltak, de a teljesítésről semmiféle adat sincs, már jóval magasabb a törökök aránya: 87,5% (40-ből 35), a rácoké mindössze 12,5% (5 tétel). A források alapján úgy tűnik, hogy az oszmán rabok nehezebben alkudtak

⁴⁸³ 248. cs. N° 137. pag. 6.

⁴⁸⁴ 249. cs. N° 299. pag. 25–26.

⁴⁸⁵ Kara: fekete. Hegyi Klára által összeállított Muszlim férfi- és ragadványnevek kéziratos jegyzéke. A deli vitéz lovas katonát jelentett (lásd fentebb), a Kurd személynév.

⁴⁸⁶ 249. cs. N° 205. pag. 1.: „2. *Az németújvári megsarcolt rabok, s hordják sarcokat: [...] 5. Kanisai Hosszú Ramadán 6. Kanisai Delli Kurtt, megadták sarcokat éppen ezek.*”; 249. cs. N° 225. pag. 2.: „9. *Kanisai Deli Kurt Haszon megadta sarcát.*”

⁴⁸⁷ 249. cs. N° 320. pag. 2.

meg, évekig tartott, amíg sarcukat gyűjtötték, és mind szökésük, mind haláluk gyakrabban fordult elő a hosszú idő alatt, mégis a valódi, a jelentősebb anyagi hasznot ők jelentették.

2. b A készpénzért vásárolt, sarcolatlan rabok

A készpénzben vásárolt rabok közül 77 fő (71 tétel; ez az összes készpénzben vásárolt rab, azaz a 323 tétel 22%-a) még sarcolatlan Batthyány I. Ádám idején, azonban utódjának, Kristófnak lehetett haszna belőlük (19. számú melléklet). A főkapitány több mint 16 700 forintot adott értük 12 év alatt (1646 és 1658 között). A vitéz főúr számára ez az összeg egész biztosan nem térült meg, hiszen a rabok nem sarcoltak meg.

A foglyok túlnyomó többsége muszlim volt: 90% (71 esetből 64), ez igazolja, hogy az oszmán katonákkal nehezebben sikerült megegyezni. Tőlük jóval komolyabb értékeket remélt a főúr, és egy kemény katona – főként, ha a családja nem volt a közelében, vagy esetleg nem is volt családja – jobban állta akár az ütlegelést is, ráadásul érzelmileg is kevésbé volt zsarolható, gondoljunk csak a minden kötődéstől megfosztott, gyermekként elrabolt vagy adóban beszédett janicsárookra.

Kanizsai Feketeszakállú Ahmed egy lóval együtt került 200 forintba.⁴⁸⁸ A ló komoly értéket képviselt, hadi és közlekedési eszközként, sőt lehetett vele fizetni vagy akár kedveskedni is a főúri barátoknak, rokonoknak. Kanizsai Hüszejn odabasit Batthyány I. Ádám és fiai együtt vették, így hármójuk között oszlott meg a 150 forintos vételár.⁴⁸⁹ Budai Boszniai Szakállas Udum Üveyszt Musztafa nevű fiával együtt vette a főkapitány, pontosabban a fiút ajándékba kapta.⁴⁹⁰ Közülük, annak ellenére, hogy nem egyeztek meg a főúrral, többen is jártak benn a hódoltságban postaként, sőt van, aki nem is egyszer: Berzencei Haszan, Budai Zsámbéki Ahmed, Csikvári Simon, Dombóói Musztafa, Endrédi Kisebbik Ahmed, Fehérvári Kalmár Ali, Fehérvári Puskás Juszuf és Kanizsai Kurta Ali.

2. c A készpénzért vásárolt, időközben meghalt rabok

A készpénzért vásárolt rabok harmadik kategóriájába a meghalt rabok tartoznak (55 tétel; 60 fő;⁴⁹¹ 17%). A főúr összesen 11 411 forintot adott értük 16 év alatt (1641 és 1657 között). Azt gondolnánk, hogy ez valóban kidobott pénz volt a részéről, de ennél összetettebb a kérdés. 35 fogoly (63,6%) sarcolatlanul halt meg (20. számú melléklet), és ez valóban csak

⁴⁸⁸ 248. cs. N° 49. pag. 129.: „40. Kanizsai Feketeszakállú Amhet, Anno 1655. Eördeogh Istvántól vették 1 lóval együtt pro fl. 200.”

⁴⁸⁹ 248. cs. N° 49. pag. 116.: „14. Kanizsai Huszain odabasa Anno 1651. ezt az rabot Csinderi Györgytől vették fiainkkal együtt pro fl. 150.”

⁴⁹⁰ 248. cs. N° 49. pag. 209.: „Bosznai Musztafa Anno 1656. ezt az rabot Kisfaludi Balás és az több vele lévő vitézek ajándékon adták. Ezt az törököt együtt fogták el az atyjával.”

⁴⁹¹ Fentebb már jeleztem: a halottak száma 54 fő, de a velük lévő gyermekek sorsa ismeretlen.

veszteséget jelentett számára, hiszen a vételáron kívül a tartásuk költsége is elúszott. Több mint 6 500 forintról van szó, igaz, 14 év alatt. Ezek a rabok átlagosan két évet raboskodtak haláluk előtt, de olyan is akadt, aki nyolcat: Kanizsai Szabó Ahmed szpáhi, Mahmud kethüdá fia. Öt szalonaki lázadót⁴⁹² is találunk közöttük, közülük négyen meghaltak: Hidvégi Alit,⁴⁹³ Fehérvári Boszniai Alit,⁴⁹⁴ Fehérvári Besir szpáhit⁴⁹⁵ és Budai Hüszejn janicsárt⁴⁹⁶ agyonverték. Fehérvári Agó Ali túlélte a legalább 300 pálcaütést,⁴⁹⁷ és végül postaként halt meg a hódoltságban.⁴⁹⁸ Fehérvári Mehmed kivételes esetnek számít: I. Ádám ugyanis 400 tallérral kiszabadította Veszprémi Kovács Gergely fiát a rabságból, és ezért adta cserében a szervitor a fehérvári katonát,⁴⁹⁹ de igen valószínű, hogy ezt a 400 tallért a főkapitány valamilyen módon mégis behajtotta vitézén a főkapitány.

Az 55 emberből tehát 14 fő halála előtt megsarcolt (25%), ebből 7 fő viszont úgy halt meg, hogy semmit sem hozott (2. számú táblázat), így további 1 454 forint ment veszendőbe. Batthyány I. Ádám egy szpáhitól és egy csaustól kiemelkedően magas váltságdíjat várt: Pécsi Csirko (Csirkin) Hüszejn szpáhi⁵⁰⁰ váltságdíja majdnem eléri a nyolcezer forintot (kiszámított érték), ez vételárának (300 Ft) 27-szerese. Halála előtt (1651. december 8-án) járt benn a hódoltságban,⁵⁰¹ de arról nincs adat, hogy bármit is gyűjtött volna. Budai Musztafa csaus volt a legértékesebb rab, aki meghalt, őt 500 forintért vette a főúr, és ennek a 33-szorosa volt a váltságdíja: 16 500 Ft (kiszámított érték), halála előtt ő is járt a hódoltságban (1649. július 26-án).⁵⁰² Ezekből a mesés váltságdíjakból semmit sem látott a főkapitány. Endrédi Vén Ahmed ugyan elindult a hódoltságba a váltságdíjáért, ám végül ott halt meg.⁵⁰³ Köztük is találunk egy szalonaki lázadót, Érdi Vendégfogadó Hüszejnt, ő még a pálcáztatás előtt meghalt.⁵⁰⁴ A táblázatba nem soroltam be Hidvégi Mehmed agát, őt szintén a készpénzben vásárolt meghalt

⁴⁹² A rabok nyilván nem önként és szívesen gyűjtötték váltságdíjukat, a török katonák pedig végképp nem, ezért próbáltak megszökni. A korszak elhíresült szökési kísérlete, a szalonaki kitérés 1652. november 28-án volt. A kérdésre a „Conditio” és kezesség fejezetben még részletesebben visszatérek.

⁴⁹³ 248. cs. N° 49. pag. 219.

⁴⁹⁴ 248. cs. N° 49. pag. 90.

⁴⁹⁵ 248. cs. N° 49. pag. 91.

⁴⁹⁶ 248. cs. N° 49. pag. 72.

⁴⁹⁷ 249. cs. N° 325. pag. 11.

⁴⁹⁸ 248. cs. N° 49. pag. 94.

⁴⁹⁹ 248. cs. N° 49. pag. 5., 249. cs. N° 305. pag. 2., 249. cs. N° 321. pag. 8.

⁵⁰⁰ 248. cs. N° 49. pag. 45.: „3. Pécsi Czirkó Huszain [...] ígért minekünk sarcában készpénzt tall. 500, jó öreg ökörbört N° 1 000, jóféle karmazsint, kötést N° 50, feiérvári avagy pécsi szattyánt, amelyek jók, kötést N° 50, jóféle vörös abát, vég N° 500. Anno 1653. die Novembris megholt Rohoncon.”

⁵⁰¹ 249. cs. N° 323.: „ez mostani újjával bőrbül álló sarcát, úgymint 1 000 jó öreg ökörbört, 50 kötés jóféle karmazsint, minden kötésben 10 számlálván, 50 kötés jóféle szattyánt, ennek is minden kötésében 10 számlálván, fogatkozás nélkül meghozza”.

⁵⁰² 249. cs. N° 235. pag. 2.: „Ez mostani úttal fogadta kihozni Palotai Miklóst és Pattkai Mátyást. Koppani Ali, Kanizsai Zöldfíkar posták. Anno die 26. 6 hetet adtak terminusnak neki.”

⁵⁰³ 248. cs. N° 49. pag. 242.

⁵⁰⁴ 1652. december 5-én ez áll mellette (249. cs. N° 325. pag. 12.): „Az kik még megverettetés előtt megdöglötenek közülök: [...] 2. Érdi Vendégfogadó Huszain.”

rabok között találjuk, aki halála előtt megsarcolt, sőt be is jegyezték a sarcgyűjtő rabok közé, ám váltságdíjáról nem maradt fenn adat, a főúr 160 forintja és az aga tartási költsége ment veszendőbe.

2. táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akik az alku után meghaltak, de nem hoztak semmit váltságdíjukban 1641–1655 (7 fő)

a rab neve	eladó, eladás	vételár/kam. forint	sarc/kam. forint	vétel/sarc	fogságba esés/év	alku/év	halál/év
1. Kanizsai Csonka Ali	egerszegiek katonák (és „magunk katonái”)	40	1 022	26	1648	1650	1650
2. Igali Zilkáde harmadmagával	körmendi kótyavetye	112,5	700	6,2	1641	1646	1648
3. Fehérvári Pismis ⁵⁰⁵ Musztafa	Kiskomáromi Gyutai Mihály ⁵⁰⁶	120	1 000	8,3	1647	1648	1651
4. Érdi Vendégfogadó Húszejn	Kóczó Mihály	156,75	4 140	26	1651	1651	1652
5. Endrédi Vén Ahmed	Veszprémi Ürögi János és Kiskomáromi János	225	1 210	5,4	1653	1653	1655
6. Pécsi Csirko Húszejn szpáhi	Simonfai Dávid ⁵⁰⁷	300	7 975	27	1651	1651	1653
7. Budai Musztafa csaus	Pátkai Mátyás	500	16 500	33	1649	1649	1650
összesen/átlag*		1 454,25	32 547	22*	1641–1653	1646–1653	1648–1655

Ugyancsak heten (21. számú melléklet) azonban haláluk előtt hoztak portékát a váltságdíjukban. Értük a főúr összesen 1 992 forint 50 dénárt adott (1641–1655), és több mint 18 000 forintot (kiszámított érték) várt volna sarcként, ennek harmadát meg is kapta (kiszámított érték). Kettőn teljesítették a váltságdíjukat haláluk előtt; Tolnai Juszuf valószínűleg pestisben halt meg,⁵⁰⁸ de előtte vételárának a kilencszeresét szolgáltatotta be (kiszámított érték). Fehérvári Hadzsi Ali (másképp Haszan) minden információ szerint még 1648-ban meghalt a hódoltságban,⁵⁰⁹ nagyon valószínű, hogy „*terminusa*”, azaz határideje után, hiszen fennmaradt sarcát kezeseknek meg kellett hozniuk. 1654. január 1-jén is számon tartották⁵¹⁰ azok között a szalonaki rabok között, akik a hódoltságban vannak, és még nem hozták meg a sarcukat. Rajta kívül még négy török⁵¹¹ rab mellett áll a következő megjegyzés: „*Ezek immár inkább mind megadták sarcokat, hanem az kezeség miatt vagyon még*

⁵⁰⁵ Pismis: sült, megsütött, a Hegyi Klára által összeállított Muszlim férfi- és ragadványnevek kéziratos jegyzéke.

⁵⁰⁶ Gyutai Mihály: kiskomáromi vajda. *J. Újváry Zs.*: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemészti az sok siralom.” i. m. 115.

⁵⁰⁷ Simonfai Dávid: „házi uraim, vice”, lakóhelye: Keszthely táján, 1650–1657. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁵⁰⁸ 249. cs. N° 369. pag. 1.: „Az kik megdöglöttek, mintha az pestis indultatott: 1. Tolnay Juszoph 2. Segesdi Vuko 3. Péchi Mátho, ezek az Nagyságod rabjai voltak.”

⁵⁰⁹ 248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 191., 203.

⁵¹⁰ 249. cs. N° 355. pag. 2.

⁵¹¹ Feiervári Muhiddin szpáhi, Váli Operka Mehmed, Pesti Karimán, Palotai Abdi

akadályok etc.” Hasonló a helyzete Igali Milenének is, ő ugyan 1644-ben meghalt, de váltságdíja az öccsére szállt, aki továbbra is gyűjtötte a kósót sarcában. Simontornyai Kászim⁵¹² halála előtt ugyancsak megadta sarcának 83%-át. Pécsi Mehmed, Pécsi Kis Hüsejrn fia nem szerepel a táblázatban, ugyanis az ő besorolása sem egyszerű, a készpénzben vásárolt (210 Ft) megsarcolt (kiszámított érték: 3 200 Ft), majd meghalt rabok között szerepel. Ám halála előtt I. Ádám eladta Bessenyei Istvánnénak egy főlóért, egy paripáért és egy kancáért, azaz ő nem jelentett a főúr számára valódi veszteséget, még akkor sem, ha a három ló értéke nem érte el az eredeti sarcét.⁵¹³

A meghalt rabok közül négyet fejjáltságban szánt a kapitány: Berzencei Ahmed odabasinak Verebélj Laki Istvánt és kezesit kellett volna kiváltania a budai tömlöcből,⁵¹⁴ Budai Kara Ahmednek Kistolnai Szabó Mihályt⁵¹⁵ – akit később Pesti Ömer aga megszabadított –, Pesti Oszmán beslinek Farnádi Jánost,⁵¹⁶ Pesti Szulejmán beslinek pedig Palotai Miklóst.⁵¹⁷ Az értük kiadott 1 050 Ft ugyancsak veszteség.

Az 55 meghalt rabból hétnél mégis találunk teljesítést, és egy rabot eladott a főkapitány, tehát az már Bessenyei Istvánné kára volt. A mérleg azonban mindenképp negatív, hiszen több mint 11 000 Ft-ot adott ki a főúr, és ezért 8 000 Ft körüli értéket kapott (kiszámított érték) 1641 és 1657 között.

2. d A készpénzért vásárolt és egyéb sorsú rabok

A negyedik kategóriába azokat a rabokat soroltam, akiknél a vételár, esetleg az eladó szerepel, de semmiféle utalás nincs sorsuk további alakulására. A készpénzben vásárolt rabok 9%-áról van szó (28 tétel; 43 fő). A 28 esetből kilencszer (32%) a körmendi kótyavetyén vásárolt igali, kéri és örsi rácok voltak.⁵¹⁸ 15-ször (54%) egyszerűen nincs név a vásárlásnál, csupán összeg, és hogy ezért hány fő rácot vagy törököt vásároltak. Négyeszer (14%) ugyan feljegyeztek szolgálati (származási) vagy utónevét, de ez sem segített az azonosításban. Értük Batthyány I. Ádám összesen 7 164 forintot adott ki (1641–1658), de teljesen bizonytalan, hogy ebből volt-e bármiféle bevétele.

A következő három kategória, ha lehet, még összetettebb, mint az eddigiek. A fejjáltságba adott rabok között több mellett is az a megjegyzés olvasható, hogy ajándék, de a

⁵¹² 249. cs. N° 285. pag. 1.: „4. Simontornyai Kaszon, megholt, de sarcában hátramaradt.”

⁵¹³ 249. cs. N° 143., 249. cs. N° 189/a. pag. 3., 248. cs. N° 104. pag. 2., 248. cs. N° 65. pag. 11., 249. cs. N° 320. pag. 3., N° 299. pag. 16.

⁵¹⁴ 248. cs. N° 49. pag. 9., 249. cs. N° 323. pag. 24.

⁵¹⁵ 248. cs. N° 49. pag. 4., N° 65.; 249. cs. N° 265., N° 320., N° 325. pag. 3.

⁵¹⁶ 248. cs. N° 49. pag. 83., 249. cs. N° 340. pag. 10–11.

⁵¹⁷ 248. cs. N° 49. pag. 82., N° 65. pag. 6., 249. cs. N° 297.

⁵¹⁸ 248. cs. N° 51., 52.

forrásanyag tanulmányozása után úgy gondolom, hogy az ilyen esetekben Batthyány I. Ádám szinte kivétel nélkül várt a szolgálaton kívül anyagi viszonzást is. Azaz miután kiváltotta az oszmán fogságból szervitorát, a katonáskodáson kívül az érte adott rab értékét is elvárta a főúr. Kézpénzben vásárolt rabjai közül 29-szer (34 fő) adott egy-egy foglyot szervitorai fejtátságában, érték a főúr 6 161 forint 14 dénárt fizetett ki 19 év alatt (1639–1658).

Egészen biztosan sikerült kiszabadítania Ercsi Boszniai Iszlámmal Tót Pétert (1656),⁵¹⁹ Alapi Budai Mirkóval Farkas Andrást (1650)⁵²⁰ és Veszprémi Horvát Istvánt⁵²¹ (1651), Kanizsai Vörösszakállú Hosszú Sábánnal Mészáros Mátyást⁵²² (1647), Kanizsai Hüszejn Ibrahim, Juszuf aga szolgájával két szentpéterit⁵²³ gyermeket (1649),⁵²⁴ Pesti Karimán beslivel Sárdi Palkót (1652),⁵²⁵ Kanizsai Terlak (torlak) Alival Csillagh Ferencet (1647),⁵²⁶ Karádi Szádikkal Mocsoládi Istvánt⁵²⁷ (1650),⁵²⁸ Szentmiklósi Bogdánnal Beszprémi Vas Istókot (1649),⁵²⁹ Fehérvári Zlokerp Ali, Veli bég szolgájával Aranyadj Mihályt,⁵³⁰ Csókakői

⁵¹⁹ 249. cs. N° 380.: „*Tót Petin szabadult*”. Tehát három év raboskodás után Ercsi Boszniai Iszlám is megszabadult.

⁵²⁰ Farkas András: szalonaki viceporkoláb, 1651–1658, *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁵²¹ Horvát Istvánból négy szerepel Batthyány familiárisai között, ebből kettő is Veszprém környékén lakott: 1. „házi uraim”, 1651–1657, lakóhelye Veszprém; 2. (csajtai), „házi uraim”, 1648–1654, lakóhelye: Veszprém táján. Az előbbi a valószínűbb, de nem tudtam beazonosítani, és a váltásdíját sem találtam meg. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁵²² 1647-ben (249. cs. N° 174. pag. 2.) Kanizsai Csonka Ramazánnal küldött 25 vég vörös abát, és Mészáros Mátyást is fölszabadította, majd a második útjával küldött Keczer János uram rabjával további 15 vég szürke, vörös és fehér abát, így: „*Ez igazán járt, és fölszabadult*.” (249. cs. N° 299. pag. 11.). Valóban igazán rövid időnek tűnik az a két év (1645–1647), amely alatt létrejött a sarcalku, és még a kanizsai török is fölszabadult.

⁵²³ Az Batthyányak őrségi falvai között találjuk Szentpétert. *Nagy Erzsébet*: Magyarázatok a „Legnagyobb földbirtokosok a Habsburg-királyi Magyarországon 1630-40-es években” c. térképhez. Adattár. Agrártörténelmi Szemle XXIX(1987) 200. 190–213.

⁵²⁴ 249. cs. N° 299. pag. 11.: „*Ez az szentpéterit gyermeket vállolta magára sarcában, melyet ki is hozott, adnak minékünk érette kézpénzt tallér 300. Adtak meg immár ebben tall. 180. Restálnak [tartoznak] még tall. 120.*” Nyilvánvalóan a szentpéteriek adták a pénzt a főurnak a kiszabadított gyerekekért, így Kanizsai Hüszejn Ibrahim vételárának a 4,5-szeresét adta meg. 1649-ben teljesítette a követelést (249. cs. N° 225. pag. 2.): „*ott maradt, ez két gyermekért.*”

⁵²⁵ A rabnyilvántartó könyv tanúsága szerint végül ki is szabadította, ezért cserébe a szervitor dominuszának adott egy másik rabot, igaz, ezzel a főkapitány igen rosszul járt (248. cs. 49. pag. 84.): „*Budai Sámbeke Haszon In Anno 1652. Ezt az rabot Sárdi Pál adta Pesti Karimán nevő rabunkért. Megholt fogságunkban.*”

⁵²⁶ 249. cs. N° 299. pag. 6. oldalán is: „*Anno 1642. Cseöngye Györgytil vettök pro fl. 100. Anno 1646 ezt az rabot, Csillagh Ferencet megszabadította, s adott még hozzája kúsót N° 300., abát véget N° 50., kézpénzt tall. 50.*”

⁵²⁷ Mocsoládi István: 1641 és 1654 között Batthyány familiárisa, „házi uraim”, vice, inas, lakóhelye: Szentgrót, Keszthely. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁵²⁸ Az 1650. július 21-e és augusztus 7-ei (249. cs. N° 272. pag. 2., 249. cs. N° 275. pag. 2., 249. cs. N° 276. pag. 2.) iratban áll mellette, hogy „*hódottságban van, Mocsoládi Istókot szabadította, de még kezesség volt rajta.*”

⁵²⁹ 248. cs. N° 49. pag. 280.: „*Szent Miklósi Bogdán rác. Anno ezt az rácot Akai György adósságában adta pro fl. 100. Anno 1649. die 5. Aprili ez az rab vállolta föl magára feje váltásában Beszprémi Vas Istókot, melynek az sarca tall. 250. Ígért még ehhez kúsót N° 150.*” 1649. jan. 12-én a rohonci sarcolatlan rabok között található (249. cs. N° 205. pag. 4.): „*5. Szent Miklósi Bogdán.*” Mivel nem szerepel a további lajstromokban, ezért úgy gondolom, hogy teljesítette a megegyezést, bár ez bizonytalan, hiszen meg is halhatott vagy elszökhetett, rációk esetében, főként, ha családjuk is volt, ez elég valószínűtlen.

⁵³⁰ 248. cs. N° 97.: „*I. Feiérvári Zlokerp Ali, Veli Bég szolgája, eodem Anno [1654] ezt az törököt is feiérvári nyereségünkből vettök pro tall. 310. Anno 1656 megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában kézpénzt*

Oszmánál Angrana Mártonnét (1647).⁵³¹ A rabok 28%-a tehát kiváltott egy (sőt egyik két) keresztény rabot. 19 további esetben ugyancsak szervitorait akarta kiváltani a főúr, volt akiért több rabot is adott, például Palotai Miklós hadnagyáért,⁵³² neki adta Pécsi Juszufot is.⁵³³ Ezek szerint a dominusz olykor valóban nagylelkű volt főembereivel. Ezekon kívül is ajándékozott fejjátságban foglyokat: Póka Györgynek Fehérvári Alit (1643),⁵³⁴ Keresztúri Istvánnak Budai Zsámbéki Mehmedet (1647),⁵³⁵ Ányos Péternek Kanizsai Hosszú Szulejmán odabasit (1649).⁵³⁶ A kiskomáromi vicekapitányért Kanizsai Ahmed alajbég Pécsi Redzsebet szeretete volna elcserélni, ezt azonban a főkapitány felháborodva utasította vissza.⁵³⁷ Ebben a csoportban is találunk egy szalonaki lázadót: Palotai Kis Bajrámot a főúr Perei Máttyás fejjátságának szánta, de a török rab másként gondolta. Bár szökési kísérletéért legalább 300 pálcaütést kapott, arról nincs információ, hogy kiszabadította volna Pereit.⁵³⁸ A fentebbi esetek alapján nyilvánvaló tehát, hogy a fejjátságért cserébe a szolgálaton kívül a váltságdíj összegére is igényt tartott a főkapitány.

22 esetben (23 fő) egész biztosan tudjuk, hogy a főúr eladta a rabjait (6,8%); értük összesen 7 580 forintot adott ki (1641–1656), öt esetben az alku is megszületett az eladás

tall. 500, partékát pro tall. 600, kúsót N° 1 000. Anno 1656. die 26. Decembris ez följlül megírt rabunkat Aranyadj Mihálynak adtok pro tall. 200, és egy török rabért.” Persze ebből azt is gondolhatnánk, hogy egyszerűen csak eladta főúr, de nem erről volt szó. Az 1657 januárjában készült katalógusból (249. cs. N° 386. pag. 2.) tudjuk, hogy „*Aranyadi Istvánért ment.*” Nincs is a későbbi listákban feljegyezve, de valószínűleg kiszabadította a keresztény rabot, bár a kiváltásáért most is fizetett a főúr embere. Az, hogy csupán a saját váltságdíjának értékét adta-e meg, vagy esetleg többet, a török rab értékén múlt.

⁵³¹ 248. cs. N° 49. pag. 21. „*Ezt az rabot győri Angrana Mártonnénak adtuk pro fl. 1 000.*”

⁵³² Palotai Miklós váltságdíja (249. cs. N° 198. pag. 13., 1650. január 1-jén a 30. sorszám): 5 000 tallér és 5 török sarca. Azaz egy keresztény hadnagynak igen magas váltságdíja volt. Az 1650. augusztus 1-jén (249. cs. N° 275. pag. 2.) készült összeírásban a szalonaki közönséges rabok közül: 21. Pesti Szulejmán, 22. Pesti Oszmán, 23. Pesti Karimán, 24. Pesti Juszuf mellé azt írták: „*Ezeket Palotai Miklós sarcában küldötték be.*” Az augusztus 7-ei listában (249. cs. N° 276. pag. 2.) ugyanez a négy név, mellette Batthyány kézírása: „*Rohoncra hozták, Palotai sarcában akarom adni.*” Juszufot 1654-ben gróf Puchhaim vette meg (248. cs. N° 49. pag. 83.), Karimán másik keresztény rabot szabadított (lásd fentebb), Szulejmán 1650-ben (249. cs. N° 297.), Oszmán 1652-ben (248. cs. N° 49. pag. 83.) halt meg, így egyik sem lehetett még csak csererabja sem Palotainak. Fehérvári Iljász szpáhi 1650-ben vállalta, hogy vagy 2 400 tallért ad Palotai sarcában, vagy kihozza, előtte viszont az áll, hogy 1651-ben Palotai Miklós adta 1 000 tallérért dominuszának a rabot (248. cs. N° 49. pag. 28.). Arról nincs adat, hogy ezt megtette volna. Másik három rabot ugyancsak az ő fejjátságában adtak (249. cs. N° 318. pag. 3., N° 321. pag. 12., N° 325. pag. 3.): „*1. Kanizsai Derbis Csausz 12. Budai Ibrahim 13. Erdj Rác Ivko Palotai Miklósé.*” I. Ádám Kanizsai Dervis csaut a vejének, Esterházy Lászlónak ajándékozta, aki továbbajándékozta öt Palotainak. Mindez rávilágít, milyen szövevényes is lehetett egy rab kiváltása.

⁵³³ Érte csupán 80 forintot adott a főkapitány (248. cs. N° 49. pag. 20.).

⁵³⁴ 249. cs. N° 320. pag. 3.: „*4. Az kiket fejek váltságában adtunk másoknak [...] 6. Feiévári Ali N° 19. Czönge György hozta p. fl. 50. Póka György*” Több forrás is azt erősíti meg, hogy valóban ajándékról van szó.

⁵³⁵ Ez ismét nagyon összetett eset. Batthyány Fehérvári Ahmeddel váltotta ki Keresztúrit, aki ezért cserébe adta Budai Zsámbéki Mehmedet és Durákot, Mehmedet azonban visszaadta a főúr Keresztúrinak „*ajándékon*”.

⁵³⁶ 249. cs. N° 320. pag. 3.: „*1. Váczi Memhet N° 3. czakányiak ajándékon adták, mi is Ányos Péter uramnak adtuk feje váltságában. 2. Kanizsai Szulimán odabasa N° 4. ezt is czakányiaktul vettök p. fl. 150. és Ányos Péter uramnak adtok ajándékon.*”

⁵³⁷ J. Újváry Zs.: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemészti az sok siralom.” i. m. 115.

⁵³⁸ Talán túlélte a botozást, ugyanis 1654. január 1-jén Palotai Bajrámmal néven egy sarcolatlan rabot tartottak számon (ragadványnév nélkül), igaz, már a borostyánkői várban (249. cs. N° 355.), azt sem tüntették fel, hogy Perei fejjátsága, így a személyazonosság nagyon bizonytalan.

előtt. A gróf több mint 18 000 forintot várt volna tőlük, de végül inkább eladta őket, így ők is azon 13 rab között találhatóak (3. számú táblázat), akiknek kiszámítható az eladási ára; értékük 5 872 forintot fizetett a főúr (1641–1656) és 11 401 forintot kapott, tehát átlagosan a kiadás 1,9-szeresét. Ezt azért igen merész lenne valóságos haszonnak nevezni a hosszú rabtartási idő miatt, természetesen, ha a rabok dolgoztak, bizonyára hasznot is hajtottak. A készpénz mellett itt is találunk kőszót, lovat, sőt másik rabot is. Ányos Péter, kiskomáromi vicekapitány I. Ádám főembere – aki szintén a bőrén tapasztalta meg, hogy milyen is az ellenség fogságába esni –, a három rabot vásárolt.⁵³⁹ Gróf Puchhaim komáromi főkapitány, I. Ádám úri, jó barátja kettőt.⁵⁴⁰ Sárkány János keszthelyi kapitány ugyancsak kettőt.⁵⁴¹ Négy rab megalkudott a főúrral az eladás előtt: Kanizsai Sánta Samel Haszan;⁵⁴² Taboti Nanai Radovan, Kanizsai Tatár Haszan és Fehérvári Kovács Ömer, de ezzel már a következő tulajdonosuknak tartoztak.

3. táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akiket eladott, és az eladásuk értéke is ismert 1641–1658 (13 fő)

a rab neve	eladó	vételár/ kam. forint	eladási ár/ kam. forint	vétel/ eladás	fogság/év	utolsó adat/év	vevő
1. Fehérvári Szulejmán	Vasvári Istók	50	150	3	1650	1654	gróf Puchhaim
2. Pesti Juszuf besli	Kóczó Mihály	75	150	2	1649	1654	gróf Puchhaim
3. Kanizsai Sánta Samel Haszan	Pölöskei Tót Miklós	100	158	1,6	1651	1656	Sennyei Albert ⁵⁴³ két lóért (Cupidó, Csintalan)
4. Koppányi Ali	kapornakiak	100	250	2,5	1655	1656	Ányos Péter két lóért: 100Ft+150Ft
5. Laki Ali, aga fia	Kisfaludy Balázs	102	233	2,3	1656	1658	Sárkány János (két másik törökkel együtt 700 Ft)
6. Berzencei Durak	Csanádi János	103	200	2	1650	1652	Turós Miklós, kiskomáromi vicekapitány
7. Taboti/Nanai Radovan	Ányos Péter	135	210	1,6	1646	ismeretlen	ismeretlen

⁵³⁹ Igen valószínű, hogy ezek az oszmán katonák szabadították ki a fogságból, de értékük fizetnie kellett dominuszának.

⁵⁴⁰ Fehérvári Szulejmán nehezen kezelhető (szalonaki lázadó, 249 pag. 325. pag. 12.), közönséges rab volt, így érte biztosan nem várható különösebben magas váltságdíjat a komáromi főkapitány (248. cs. N° 49. pag. 95.), hogy ő maga vesződött-e vele, esetleg továbbadta Nyugat-Európába, ez nem derül ki. Batthyány Pesti Juszuf beslit vitéz hadnagyának, Palotai Miklósnak a fejjátságába szánta, ám ez az üzlet nem jött létre, ezért adta tovább (248. cs. No 49. pag. 83.).

⁵⁴¹ Kaposvári Ahmed, Mehmed aga fia kifejezetten értékes, ám makacs rabnak tűnik, minden bizonnyal képtelen volt megalkudni vele a főkapitány, ezért adta tovább harcedzett szervitorának (248. cs. N°49. pag. 134.). Laki Alinak ugyan jóval alacsonyabb a vételára, de biztosan nem véletlenül jegyezték mellé, hogy valamelyik aga fia (248. cs. N° 49. pag. 159.).

⁵⁴² Szamet=nagyon magas, hosszú. Hegyi Klára szíves közlése.

⁵⁴³ Sennyei Albert: „continuos uraim”, 1650–1657. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

8. Kanizsai Ahmed/Dilavér	Kapornaki Jákói Istók	150	350	2,3	1654	1654	Ányos Péter
9. Kanizsai Szelim	Csinderi György	150	450	3	1654	1656	Ányos Péter
10. Fehérvári Mümin Idrisz	veszprémi sereg	300	3 000	10	1648	1651	Beszprémi Barbély István
11. Kanizsai Tatár Haszan	Szecsődi István, lenti kapitány ⁵⁴⁴	450	900	2	1643	1651	Teöreök István
12. Fehérvári Kovács Ömer	Veszprémi Karádi/Karakai Dömötör és társai	457	1 350	3	1654	1657	Beszprémi Lantos István
13. Kaposvári Ahmed, Mehmed aga fia	Kiskomáromi Somodori János és Kanizsai Rácz Farkas	3 700	4 000	1,1	1649	1654	Sárkány János
összesen/átlag:*		5 872	11 401	1,9*	1641–1656	1641–1658	

A további 9 esetben nem határozható meg pontosan a rab eladási értéke (4. számú táblázat). A főúr több mint 1 700 forintot adott ki értük 13 év alatt (1641–1654), négyszer lovat várt a rabokért, háromszor rabcsere történt, és kétszer nem derült ki semmiféle ellenérték, csak az eladás ténye. Több különleges eset is van: a főúr Endrédi Murteza török gyermeket például egy lóért adta el, csak éppen a feljegyzés szerint még nem kapta meg a jószágot. Koppányi Besirt ugyancsak egy lóért, a lovat pedig egy másik rabért cserélték el. Szigetvári Váli Szabó Mehmedet a főúr Budai Musztafáért cserélte el, de előtte 1651. március 6-án Fehérvári Muhiddin Ibrahim szpáhi postájaként járt a hódoltságban,⁵⁴⁵ októberben ismét posta volt (Türbégi Piri agával együtt),⁵⁴⁶ 1652. június 27-én szintén postaként szerepel, ekkor Pesti Karimán és Oszmán postája,⁵⁴⁷ július 19-én pedig Pesti Ömer aga postája.⁵⁴⁸ Kifejezetten népszerű postának tűnik, azonban 1652. november 28-án részt vett a szalonaki lázadásban, amelyért legalább 300 pálcaütést kapott.⁵⁴⁹ A rab nemcsak túlélte, de 1653 októberében vagy novemberében ismételten posta lett.⁵⁵⁰ Nyilván ő is hajlíthatatlan, kemény katona volt – erre utal a lázadásban való részvétele is –, ezért Ádám gróf nem tudott vele megalkudni, így inkább eladta.

4. táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akiket eladott, és eladásuk értéke ismeretlen 1641–1654 (11 fő)

a rab neve	eladó, eladás	vételár/kam. forint	fogságba esés/év	utolsó adat/é	vevő

⁵⁴⁴ Szecsődi István: „continuus és házi uraim”, 1644–1654, lakóhelye: Csákány táján (1652), lakóhelye: Németújvár táján (1653–1654.). *Koltai A*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁵⁴⁵ 249. cs. N° 323. pag. 1.

⁵⁴⁶ 249. cs. N° 323. pag. 9.

⁵⁴⁷ 249. cs. N° 340. pag. 10–11.

⁵⁴⁸ 249. cs. N° 340. pag. 12–13.

⁵⁴⁹ 249. cs. N° 325. pag. 12–13.

⁵⁵⁰ 249. cs. N° 353. pag. 3.

				v	
1. Igali Vukovana, Sztana (2 fő)	körmendi kótyavetye	31,125	1641	1641	Baranyai Balázs
2. Endrédi Murteza gyermek	veszprémiek	55	1650	1652	tihanyi vajda: egy lóért
3. Koppányi Besir	Kiskomáromi Kis Rácz Farkas	100	1654	?	Pethő László, vételár: egy ló, a lovat Zichy István vette meg egy törökért
4. Fehérvári Musztafa	Csampa György	100	1646	1651	Erdődy György: más rabért
5. Igali Száli bulya	körmendi kótyavetye	121,5	1641	1641	Erdődy [György?]
6. Budai Ömer janicsár	Kiskomáromi János	175	1651	1655	Damasdj Andor: más rabért
7. Szigetvári/Váli Szabó Mehmed,	Palonyai István, Fáncsi hadnagy katonája	225	1649	1655	Tót Mihók: Budai Musztafáért, postaként járt a hódoltságban, szalonaki lázadó
8. Segesdi Abdullah szpáhi	Kiskomáromi Monoki Mihály kalauz és hajdú társai	300	1652	1654	Pethő László, kiskomáromi főkapitány: egy lóért
9. Kaposvári Besaritt	Csanádi János, Kiskomáromi Vekéni Mátás, Csepeli	600	1645	?	Pethő László, kiskomáromi főkapitány: egy paripáért
összesen		1 707,6	1641–1654		

A készpénzben vásárolt rabok közül kilencet (3%) elajándékozott a főúr (5. számú táblázat), akikért a vételkor 1 880 forintot adott (1646–1653). Bécsbe kötelező ajándékként⁵⁵¹ egy főrabot, Budai Musztafa janicsárbasit küldte. Pécsi Dilávert német törökként tartották számon, valószínűleg azért, mert a Bécsben, Khevenhülleréknél⁵⁵² raboskodó atyjához küldette Batthyány, gesztusa, az ajándék, természetesen úri jó barátjának szólt, és nem a fiú vagy az apa iránti együttérzésről. I. Ádám a lányának és a vejének is ajándékozott egy-egy törököt, illetve a szervitorainak négyet, de mint korábban írtam, a főembereknek küldött rabokról a legtöbb esetben kiderült, hogy utólag valamilyen módon mégis fizettek értük.

5. táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akiket elajándékozott a főúr 1646–1657 (9 fő)

a rab neve	eladó, eladás	vételár/kam. forint	fogságba esés/év	utolsó adat/év	kinek ajándékozta B. Á.
1. Pécsi Dilavér	veszprémiek	40	1650	1650	„Kheffenhillernének” (Khevenhüllerné) Bécsbe
2. Siklósi Ali szpáhi	Szili Gergely vette, veszprémi gondviselő	40	1650	1656	a főúr leányának
3. Pécsi Haszan/Szinán gyermek	sümegiek	50	1653	1653	Martin Janiko, főcommissáriusnak
4. Kanizsai Vukman	Kiskomáromi Máté	50	1653	1657	Teőreök Imrének

⁵⁵¹ Már az 1560-as évektől előírták a végvidéki főkapitányok számára, hogy a magas rangú oszmán tisztek az udvarnak járnak ajándékként. *Takáts S.*: A hadi kótyavetye. i. m. 147.; *Szakály Ferenc*: Ali koppányi bég sarca. i. m. 38–39.; *Pálffy G.*: A rabkereskedelem. 23–24.

⁵⁵² Franz Christoph von Khevenhüller: a császárné udvarmestere és titkos tanácsos is volt. *Koltai A.*: Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. i. m. 71–72.

	János				
5. Kanizsai Dervis csaus	körmendi kótyavetye	125	1649	1654	Esterházy Lászlónak, aki Palotainak adta
6. Kaposvári Redzseb	Fejér András ⁵⁵³	150	1647	1651	Fejér András (visszaadta a főúr)
7. Budai Musztafa janicsárbasi	Veszprémi Molnár Gergely	300	1650	1651	„Ezt ő Fölsége parancsolatjára Bécsben küldöttük, és ajándékon adtuk.”
8. Kanizsai Mehmed	szécsiszigetiek	525	1646	1646	Marusa Andrásnak
9. Simontornyai Húszejn	Veszprémi Csajági Máté	600	1649	1651	Csajági Máténak (visszaadta a főúr)
összesen		1 880	1646–1657		

Nyolc rácról (két eset) kiderült, hogy „*hódolt jobbágyok*” (2%), vagyis magyar földesuruk van, így ők csupán veszteséget jelentettek a főúr számára.⁵⁵⁴ Ez a készpénzben vásárolt raboknak csak 1%-a, s mielőtt kiderült volna valós állapotuk, a főúr már meg is alkudott velük. Az összes készpénzben vásárolt rab (323 tétel) közül csupán 30 esetben (53 fő) biztos, hogy a rab teljesítette az alkut (1639–1658); ebbe bele kell értenünk a fejkétségét is. Ez az összes készpénzben vásárolt rabnak csupán 9%-a. 29 esetben tudtam kiszámítani a teljesítés értékét is, amely átlagosan a vételár 5,9-szeresét a tette ki. Ha a készpénzben vásárolt összes rabot vizsgálom ugyan nem ennyire pozitív a mérleg, igaz, csupán 95-ször találtam meg vagy tudtam kiszámítani a teljesítés értékét, ám a 4,62-szeres szorzó még mindig jelentősnek mondható, azaz 1637 és 1659 között, 22 év alatt a ténylegesen kifizetett vételárnak több mint a négyszerese érkezett be a Batthyány udvarba, ezt tekinthetjük akár kiemelkedő nyereségnek is. Azonban azt is figyelembe kell vennünk, hogy több száz rabról ez csak 95. I. Ádám nyilvánvalóan nem csupán 100 000 Ft-ot látott rabjaitól, biztosan nem maradt fenn az összes adat, és nem minden rabot találunk meg a készpénzes vásárlásnál – ahogy fentebb láthattuk a főkapitány többféle módon jutott rabjaihoz –, bár elsőprően magas a készpénzvásárlás aránya (80%), mindezek alapján a befektetés négyszeresének vagy ötszörösének a megtérülése teljesen elképzelhető.

6. táblázat: A készpénzben vásárolt rabok teljesítése kamarai forintban⁵⁵⁵

a készpénzben vásárolt rabok megoszlása	a kp-ben vásárolt rabok %-os megoszlása	az összes vételár/kam. forint	teljesítés/kam. forint	a teljesítő rabokért fizetett vételár/kam. forint	a vételár és a teljesítés aránya
megsarcolt (106 eset)	32,8%	25 374,92	66 eset: 73 706,5	66 eset: 10 921,92	6,74
sarcolatlan (71 eset)	22%	16 763,33	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
meghalt (55 eset)	17%	11 411,25	6 eset: 6 074,9	6 eset: 1 993	3
fejkétség (29 eset)	9%	6 161,14	10 eset: 5 914	10 eset: 2 185	2,7

⁵⁵³ Fejér András: „házi uraim”, 1639–1654, lakóhelye: Rába mellett (1647), lakóhelye: Körmend táján (1649–1654). *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m

⁵⁵⁴ A három apáti rácról már volt szó (248. cs. N° 127.; 248. cs. N° 137.; 248. cs. N° 49.), ahogy Csajági Gergely jobbágyairól is (249. cs. N° 48. pag. 292.).

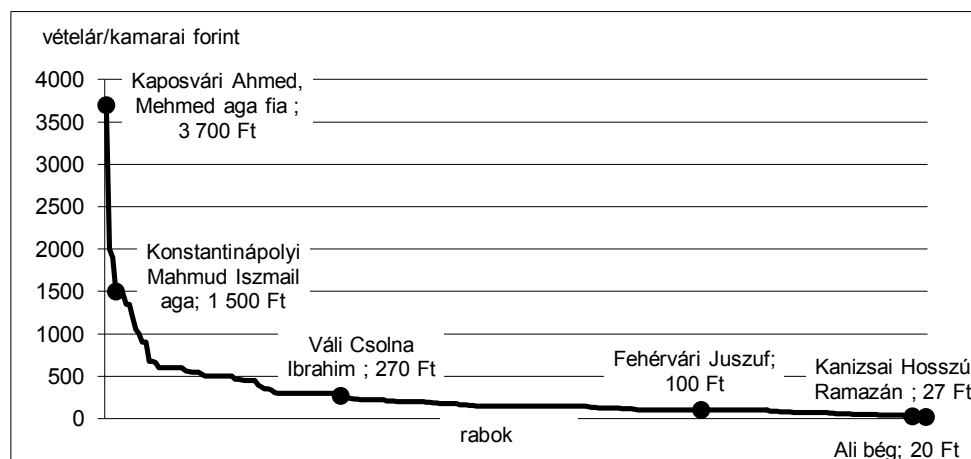
⁵⁵⁵ Kiszámított értékek.

sorsa ismeretlen (28 eset)	8,7%	7 163,875	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
eladott (22 eset)	6,8%	7 579,625	13 eset: 11 401	13 eset: 5 872	1,94
elajándékozott (9 eset)	2,8%	1 880	0	0	0
hódolt rác (2 eset)	0,6%	505	0	0	0
kereszténnyé lett (1 eset)	0,3%	125	0	0	0
összesen/átlag*: 323 eset	100%	76 964,14	97 096,4	20 971,92	4,62*

2. e A készpénzért vásárolt rabok etnikuma

A készpénzben vásárolt rabok (323 eset, 413 fő) 80%-a, 260 esetben (294 fő) ún. török, azaz iszlám hitű volt (5. számú diagram).⁵⁵⁶ A főúr 19 év alatt (1637–1658) több mint 69 000 forintot adott értük. Ez az összes készpénzvásárlásnak (77 000 Ft) a 90%-a, de tovább árnyalja a képet, ha egyenként is megvizsgáljuk a vásárlásokat. A 260 esetből 249-szer (96%; 266 fő) Ádám gróf török férfit vásárolt, összesen 67 477 forint 14 dénárért, ez a készpénzben megadott összvétélár 88%-a. Azaz –ahogy ez várható is volt – a legjelentősebb kiadást a törökök, és ezen belül természetesen a katonák jelentették. Mind Batthyány, mind szervitorai gyakran portyáztak zsákmányszerzés céljából, a hódoltságbeli várak katonái ugyancsak sűrűn mentek csatázni, és ennek olykor a keresztény, olykor a muszlim vitézek – leggyakrabban pedig a határ mentén élő polgári lakosok – lettek a kárvalottjai.

5. diagram: Batthyány I. Ádám 260 készpénzben vásárolt török férfi rabja értékének megoszlása 1637–1658 (ebből kiemelt: 6 fő)

A legértékesebb rabok több száz vagy akár több ezer forintot is értek, és ez csak a vétéláruk volt. A főkapitány a legtöbbet, 3 700 Ft-ot Kiskomáromi Somodori Jánosnak és Kanisai Rácz Farkasnak adta Kaposvári Mehmed aga fiáért, Ahmedért, akit végül 4 000 forint értékért adott tovább Sárkány Jánosnak 1654-ben.

A legalacsonyabb érték is igen elgondolkodtató; a főúr Bosoki (Bozsóki) Gyurkónak csupán 20 forintot adott Ali bégért 1656-ban. Egy bégért ez az összeg nagyon kevésnek tűnik,

⁵⁵⁶ Hegyi K.: Török berendezkedés Magyarországon. i. m. 100–109.; Uő: Etnikum, vallás, iszlamizáció. i. m. 255.

az eladó nevéből egyértelműen kiderül, hogy egyszerű legény volt, s ez a pénz számára nagy értéket jelentett. De lehetett ez előleg, vagy a főkapitánynak egyébként is kötelezően járó főrab. Ebben az esetben a 20 forint csupán nagylelkű ajándék volt.

Az átlagos vételár 270 forint, két rab éppen ennyibe került (1646): Váli Csolna (Csonka?) Ibrahim⁵⁵⁷ és Palotai Dobricsáni Musztafa.⁵⁵⁸ Az előbbit két hadnagyától Palonyai és Teveli Istvántól vásárolta a főkapitány, az utóbbihoz az veszprémi kótyavetyén jutott hozzá. A főúr mindkettővel megalkudott, és lett is ebből bevétele. A leggyakoribb vételár egy török rabért 100 forint volt (37 esetben, 15%). Fehérvári Juszufnak is ennyi volt a vételára, akit I. Ádám 1646-ban Veszprémi Kovács Istvántól vásárolt, ám a fehérvári török csupán 1659-ben lett Török Péter⁵⁵⁹ fejkáltsága. El is indult a magyar vitézért, de az iratokból nem derül ki, hogy végül kiszabadította-e.

Egyértelmű, hogy a vételár értéke nem feltétlenül a rabok, sokkal inkább az eladók helyzetét tükrözi. A főkapitány egyszerű legényeitől könnyebben és olcsóbban szerzett rabot, mint tapasztalt, sokat látott hadnagyaitól, a kótyavetye pedig eleve árverés volt, ahol mindenki jutányos áron vásárolhatott a zsákmányból, a rang előnyeit a főkapitány és tisztjei természetesen ebben a helyzetben is kihasználták.

92 esetben sikerült kiszámítani az alku értékét; a főúr összesen több mint 350 000 forintot várt, ez a rabokért kiadott összeg 12-szerese. Teljesítés viszont csak 59 esetben található; a bevétel alig haladja meg a vételár 5,5-szeresét, 73 000 forintot (kiszámított érték). A rabkereskedelem jelentős részét tehát a készpénzért vett törökök tették ki, illetve közöttük találjuk a legértékesebb rabokat is. A fentieket erősíti ez az adat is; a főúr muszlim rabjaitól szeretett volna komolyabb nyereséget, és az is egyértelmű, hogy 5,5-szeres szorzó már komoly hasznot jelentett volna.

Ha a tisztséget (22. számú melléklet) vizsgáljuk – már akinél feljegyezték –, akkor a legmagasabb vételár 1 500 Ft volt: ennyit ért egy-egy aga (Konstantinápolyi Mahmud Iszmail), bég (Kaposvári Ali) és egy szpáhi (Fehérvári Iljász). Egyébként sem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a tisztség vagy pusztán csak az határozta volna meg a rab értékét. A 11 agából 6 esetben kifejezetten értékes főrabról lehetett szó, de Jankovics János 1656-ban hozott két kaposvári agát, akiket az úr 45 forintért vett meg, amely kimondottan alacsony vételár. Ez lehetett ugyancsak ajándék, előleg, fejkáltság vagy az inas tartozhatott dominuszának, persze az is előfordulhat, hogy a főúr valóban csak ennyit fizetett. Mivel az

⁵⁵⁷ 1649-ben megegyeztek, a sarc kiszámított értéke 1 190 Ft, ennek 37%-át összegyűjtötte, de 1654 után nincs róla információ.

⁵⁵⁸ 1647-ben megalkudtak vele, 1 020 forint a váltságdíj kiszámított értéke, ezt 1648-ban teljesítette.

⁵⁵⁹ Török Péter: „házi uraim”, vice, lakóhelye: Veszprém, 1647–1652. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

agákról nincs egyéb adat,⁵⁶⁰ az ő esetükben szintén nagy a bizonytalanság. Hidvégi Mehmedért viszont biztosan 160 forintot adott a főúr, ez nagyságrendekkel kevesebb az 1 500 forintnál. A 21 szpáhinál ugyanilyen nagy eltéréseket találunk: a fent említett 1 500 Ft-tal szemben 100 Ft-ért is vett szpáhit a főkapitány: Fehérvári Oszmánt és Szigetvári Alit. A kilenc odabasinál 70 (Kanizsai Csonka Ramazán) és 309 forint (Kanizsai Szinán) között mozog a vételár. A hét janicsárnál 100 (Budai Ibrahim) és 600 forint (Budai Konstantinápolyi Dzsihán) közötti vételárat találunk.

A vételár függött az eladó személyétől, a fogoly egészségi állapotától, sőt a ruházatától is, így nem ez, hanem a váltságdíj mértéke döntötte el, ki számított közönséges vagy főrabnak. Ha tehát tisztség szerint vizsgáljuk a török foglyokat, akkor 66 esetért (68 fő) adott a főkapitány 25 417 forint 75 dénárt érték (1637–1657), ez az összes készpénzvásárlás 33%-a, azaz egyharmada, tekinthetjük ezt akár jelentős aránynak. Viszont csupán 32 esetben (48%) tudunk arról, hogy az alku meg is született (150 forinttól több mint 35 000 forintig), ennek kiszámított értéke majdnem 260 000 forint (1649–1653). Ez a 32 rab vételárának (16 098 Ft) 16-szorosa, amely igen magas nyereségnek tűnhet. Azonban csupán 17 esetben (26%) maradt fenn a teljesítés, amely összesen több mint 46 000 forint (kiszámított érték), ez a vételár (6 995 Ft) 6,6-szerese, azaz minél közelebb kerülünk a valóban befolyt értékekhez – ahogy ezt már fentebb is láthattuk –, annál kisebb a nyereség aránya. A váltságdíj ebben a 17 esetben több mint 70 000 Ft (kiszámított érték), tehát a főúr a kiadás tízszeresét várta, és annak 66%-a be is folyt 1658-ig. De ne feledjük, ez a 66 esetből csupán 17. A források adatai alapján tehát nem igazolható, hogy a tisztséggel rendelkező raboknak magasabb vételára volt, mint általában a török raboknak, és az sem, hogy kiemelkedően magas hasznot hajtottak volna a főkapitány számára.

A 249 esetből (muszlim férfi rabok) csak 13 személynél (5%) találtam foglalkozásra utaló ragadványnevet (23. számú melléklet), öt szabót, két-két lantost és csizmadiát, egy vendégfogadóst, egy szattyánbörkészt, egy kovácsot és egy ötvöst. A főkapitány érték összesen 3 183,89 forintot adott ki (1640–1657). Öt fogollyal⁵⁶¹ biztosan kötött alkut, nekik összesen több mint 13 000 forintot kellett volna hozniuk (1640–1654), ez vételáruk 14-szerese volt, de teljesítést csupán négy esetben találunk, összesen majdnem 2 800 forint értéket, ez az érték kiadott összeg (817 forint 14 dénár) háromszorosa, de alkuösszegüknek

⁵⁶⁰ 248. cs. N° 104/a.

⁵⁶¹ Érdi Hüszejn 1651-ben kötött alkut, és 4 140 forint sarcának kiszámított értéke, Fehérvári Ömer 1654-ben 6 200 forint értékben sarcolt meg, Kanizsai Sábán 1640-ben egyezett meg a főúrral, a sarc kiszámított értéke 1 200 forint, Kanizsai Ömer szpáhi 1646-ban 745 forint értékű váltságdíjban egyezett ki, Kanizsai Csonka Musztafa 1649-ben 1 520 forint értékű alkut kötött.

csak 29%-a. A kovácsot, Fehérvári Ömert végül eladta a főúr.⁵⁶² Kanizsai Ömer szpáhi⁵⁶³ 1654-ig váltságdíjának 52%-át adta meg.⁵⁶⁴ Kanizsai Csonka Musztafa viszont beszállította⁵⁶⁵ sarca 86%-át, Kanizsai Sábán pedig annak 87%-át.⁵⁶⁶ A muszlim kézművesek értékes rabok lehettek, hiszen a török áruk kifejezetten keresettek voltak a korszakban, ezt igazolják a szállított portékákról szóló források. A kialakult sarcok (745 Ft-tól 6 200 Ft-ig, kiszámított értékek) kifejezetten magasnak számítanak, csupán egyetlen esetben tekinthető átlagosnak, azonban 5 eset alapján semmiképpen sem lehet messzemenő következtetéseket levonni.

A 260 esetből 11-nél (4%)⁵⁶⁷ találkozhatunk bulyával (24. számú melléklet), azaz török asszonnyal. Hárman: Segesdi Fatire (Fatime?), Igali Száli és Szatina szerepelnek egyedül, a többi asszony mellett legalább egy gyereket találunk. Vételáruk nagyon változó volt: 25 forinttól 1 500 forintig terjedt, itt egyértelműen a származás döntötte el az értéket, illetve hogy a főúr mennyi bevételt várt tőlük. Ha azt nézzük, hogy fejenként mennyibe került egy asszony, akkor azt láthatjuk, hogy a legalacsonyabb érték alig haladja meg a 19 forintot (Igali Inszia), a legmagasabb viszont 750 forint (a budai, ill. szabácsvári Szatinát anyjával

⁵⁶² 248. cs. N° 49. pag. 96.: „13. Feiérvári Ómer Kovács Anno 1654. in mense Martii ezt az rabot Karakai Dömötörtől és az több társaitól vették p. fl. 457. Eodem Anno die Martii megsarcolván ezen rabunk az ő maga jóakaratójából [!] ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 2 000, kűsót N° 2 000, Nyilasi Martin nevő keresztény rabot, a' ki Feiérvárott vagyon, egy úrnak való főlovat aranyos szerszámostól. Anno 1657. die 6. mensis Martii ezt az rabot Beszprémi Latos Istvánnak adtuk pro tall. 400. Item még ehhez törököt 1.”

⁵⁶³ A rabnyilvántartó könyvben az sem szerepel mellette, hogy szpáhi és az sem, hogy szabó, viszont további iratokban a tisztséget és a foglalkozást is feljegyezték a neve mellé a vételár és az eladó, ill. az időszak megegyezése az azonosítás alapja: 248. cs. N° 104. pag. 2. „In Anno 1646. 2. Az kemendi hajdúktul is vettünk egy Kanisai Iszpáhia törököt pro fl. 233.”; 249. cs. N° 320. pag. 1.: „Magsarcolt rabok, kiket extractusba vettenek [...] 11. Kanisai Szabó Omér N° 45. Kemendiektul vették p. fl. 233.” Mindezzel együtt a szabó ragadványnév nem feltétlen jelenti azt, hogy a lovas katona egyben kézműves is lett volna, sokkal inkább kaphatta ezt nevet a kanizsai szpáhi gúnyból, tréfából.

⁵⁶⁴ Hozott 40 vég abát, 37 pár karmazsin csizmát, 50 darab kűsót (249. cs. N° 299. pag. 26., 249. cs. N° 428.), 1652-ben (249. cs. N° 335.) még biztosan tartozott. 1654 januárjában, nyolc évvel fogságba kerülése és három évvel az alku után azok között a rabok között találjuk, akik a hódoltságban vannak, sarcgyűjtők, és még tartoznak a sarcukban (249. cs. N° 355.), de sorsát nem sikerült kiderítenem.

⁵⁶⁵ Részt vett a szalonaki lázadásban, amiért legalább 300 pálcaütést kapott, de túlélte és megsarcolt. Váltságdíjának kiszámított értéke: 1 520 Ft, ez a vételár 15-szöröse. 1654 januárjában a németújvári megsarcolt rabok között találjuk (249. cs. N° 325. pag. 1.). Első útjával 1655-ben hozott 100 tallér készpénzt „Hollósi Pál Andrásné sarcában”, ezzel teljesítette a készpénzkövetelést. Utolsó feljegyzett útja után, 1656. február 14-én (ez a legkésőbbi információ róla) Körmentre vitt 50 db kűsót, ezzel együtt 459-et szállított le. Öt úttal leszállította mind a 60 vég abát (ebből 26 fehér) és 60 db szörpokrócot, 126 forintért 14 vég patyolatot és nyolc kötés sárga szattyánt (249. cs. N° 299. pag. 47.)

⁵⁶⁶ A 249. cs. N° 299. iratból azt is tudjuk, hogy elkezdte gyűjteni sarcát, négy utat jegyeztek föl, a harmadik úttal a lovat szerszámostul – a korábban hozott 24 forint értékű portékával együtt – elfogadták a 750 forint értékű lóért, a negyedik úttal pedig mindenféle lószerszámot hozott 24 forint 85 dénár értékben. Nincs több áru feljegyezve mellette, mindenesetre úgy tűnik, hogy 425 forint 15 dénár a főúr vesztesége, ha Kanizsai Ötvös Sábán valóban nem hozott ezen kívül semmi mást.

⁵⁶⁷ Ha az összes készpénzben vásárolt rabot nézzük (323), akkor még kisebb az arány: 3%, tehát összességében kijelenthetjük, hogy az asszonyok csupán töredékét teszik ki a foglyoknak.

vagy anyósával együtt 1 500 forintért),⁵⁶⁸ ez bizony óriási különbség (majdnem 40-szeres érték).

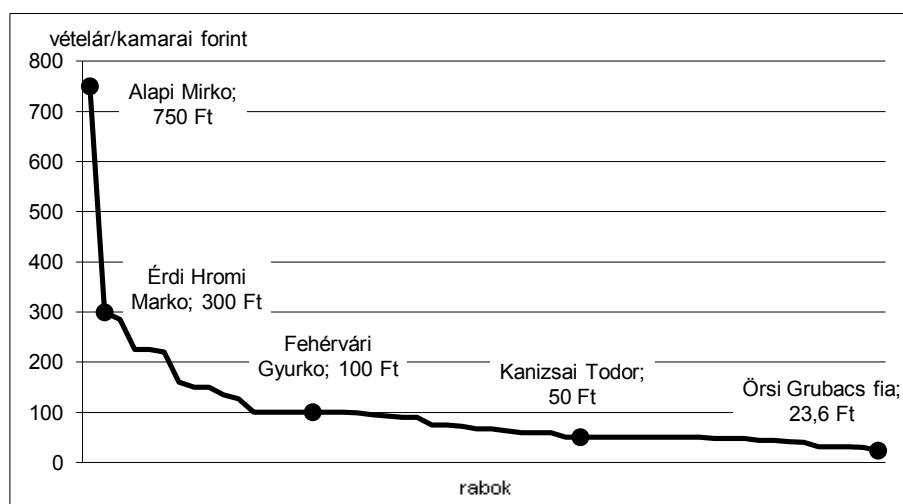
A 323 esetből (413 fő) 63 a rác etnikumot érintő ügylet, azaz az összes készpénzben vásárolt rab 20%-a (115 fő), értékük a főúr (1641–1658) 5 971 forintot adott. Ez az összes készpénzben kifizetett vételárnak csupán 8%-a. A 63-ból 54 férfi (86%; családjukkal együtt 93 fő), értékük több mint 5 450 forintot adott ki a főúr, ez a rácokért kiadott összeg 91%-a (az összvásárlásnak viszont csak 7%-a). Tehát itt is egyértelmű, hogy a foglyok nagy része férfi, és csupán elenyésző kisebbség a nő. 32 esetben megszületett az alku, ez összesen több mint 30 000 forintot (kiszámított érték) tett ki, a rabokért kiadott vételár (3 790,5 Ft) nyolcszorosát. 24 esetben (38%) nemcsak az alku jött létre, hanem a rácok a sarcukat is összegyűjtötték. Batthyány Ádám értékük 15 000 forintnál is többet várt, ez a vételár 6,2-szerese (kiszámított érték). Ezen összegből biztosan meg is kapott több mint 10 000 forintot (64%, ez a vételár 3,9-szerese; kiszámított érték). A vételárok között náluk is nagy különbséget találunk (6. számú diagram), de közel sem akkorát, mint a törököknél. A legtöbbet, 750 Ft-ot – ha nem elírás a rabnyilvántartó könyvben szereplő összeg – Alapi Mirkóért adta Batthyány I. Ádám. A rác végül Farkas András (1650) és Veszprémi Horvát Istvánt (1651) is kiszabadította. Érdi Hromi Marko vételára viszont két iratban is megtalálható, így érte a főúr egész biztosan megadta a 300 forintot, akit Lázár Ferenc fejjátságának szánt (1659), de nem derül ki, hogy valóban kiszabadította-e. A vételár átlagosan 100 forint, ennyi volt pl. Fehérvári Gyurkóé, akivel a főúr meg is alkudott, és 1646-ig meg is kapta váltságdíjának 84%-át. A leggyakoribb vételár 50 forint (10 esetben): Kanizsai Todor is ennyibe került (1653). Az alkuja viszont kiemelkedően magasnak tűnik: „3. *Kanizsai Todor Anno 1653. in mense Octobris ezt az rabot is Kiskomáromi Máté Jánostól vettök pro fl. 50. Eodem Anno et mense [1653. okt.] megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 400, kűsót N° 1 000, paripát 1 avagy tall. 100.*”⁵⁶⁹ Arról viszont nincs adat, hogy bármit is hozott volna. A főkapitány a legkevesebbet egy rác fiúért, Örsi Grubacs fiáért adta, csupán 15 tallér 75 dénárt.⁵⁷⁰

⁵⁶⁸ 248. cs. N° 49. pag. 75.: „23. *Budai Sabacsvári vén Bulya Fatima. 24. Budai Sabacsvári ifjú Bulya Szatiné, Mennyasszony. In Anno 1653. die 3. Decembris: Ezeket is Kisfaludi Balázs és az vele lévő vitézek fogták Budán alól, vettök meg tülök min a' kettőt pro tall. 1 000.*”

⁵⁶⁹ 248. cs. N° 49. pag. 299.

⁵⁷⁰ Az eseteket, azaz a vételár tételes felsorolását vettem figyelembe, az egy főre jutó vételárnál találunk ennél alacsonyabb értéket, lásd lentebb.

6. diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt 93 rác rabja értékének megoszlása 1641–1658 (ebből kiemelve: 5 fő)

A 63 esetből csupán kilenc rab asszony (gyermekükkel együtt 22 fő; 25. számú melléklet), ez a rácok 14%-a (az összes készpénzben vásárolt rabnak 3%-a); Batthyány I. Ádám valamennyit az igali portya (1641. február 2.) után vette a körmendi kótyavetyén, összesen 513 forint 40 dénár értékben. Öten alkudtak meg a főúrral (1641–1642) – már mindegyikről volt szó –, 1 482 forintnyi értéket várt tőlük, amely majdnem mind be is érkezett (1 405 forint); ez az összeg a vételáruk 2,7-szerese, és mindegyikük mellett feltüntetik, hogy teljesítette sarcát. Egyszer fordul elő eladás, és három esetben ismeretlen a rác asszonyok sorsa.

3. A készpénzes vételárak megoszlása

Az tehát egyértelmű, hogy az értékesebb rabok a törökök közül kerültek ki, és a kiemelkedően értékesek valamilyen magasabb tisztséggel rendelkeztek: aga (vagy a fia), esetleg emín.⁵⁷¹ A foglyok túlnyomó többsége nyilvánvalóan a megszálló hadseregből került ki, és a rácok közül is többen valamiféle katonáskodó elemként, martalócként⁵⁷² kerülhettek közéjük. A rácok között természetesen bőven akadtak jobbágyok is, magyar és hódoltsági alattvalók, akiket – ahogy fentebb láthattuk –, családostul (gyerekek, felségek, menyek, unokák, vők, anyósok, testvérek) fogtak el.⁵⁷³ Nagy részüket az oszmán államgépezet telepítette le az elpusztult, elnéptelenedett hódoltsági területekre, akik adóztak a törököknek, de a magyar állam és az egykori magyar földesurak fennhatóságát nem ismerték el. Ha a fejenkénti vételárat vizsgáljuk, akkor még nagyobbak az eltérések a török és rác rabok között;

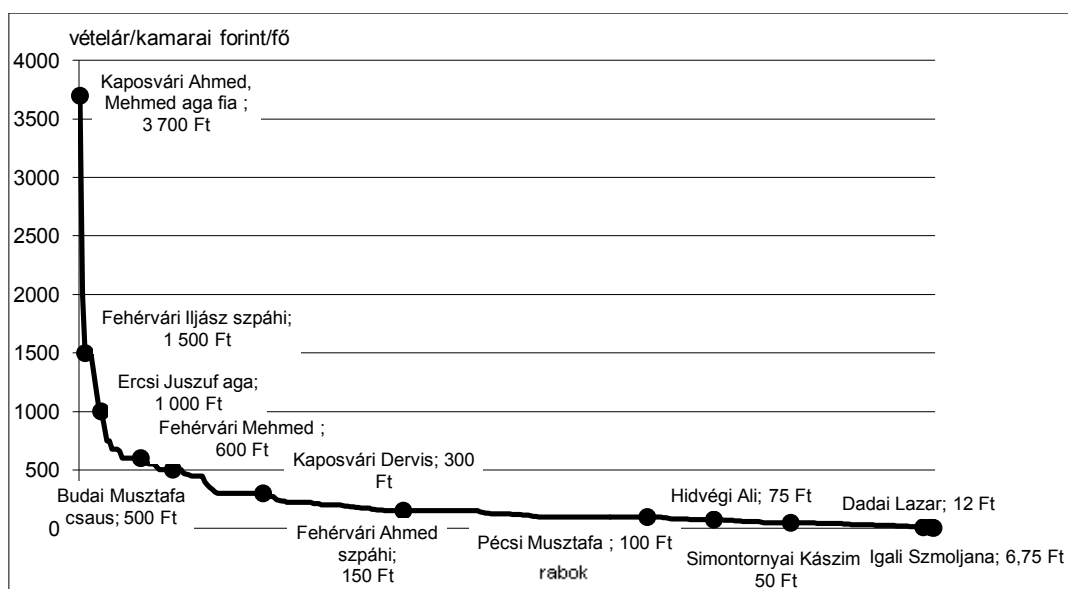
⁵⁷¹ emín: a bérletbe adott kincstári bevételek egyik beszedője. *Hegy K.: A török hódoltság várai.* i. m. 362.; eming: emín: felügyelő, Okmánytár 469.

⁵⁷² *Hegy K.: Etnikum, vallás, iszlamizáció.* i. m. 242.

⁵⁷³ Mindez persze így volt a magyaroknál is, hiszen a zsitvatoroki békekötés után mindkét oldalon folytatódtek a portyázások, és a törökök is újabb és újabb községet hódoltattak meg. *J. Újváry Zs.: „Csak az nevét viseljük az békességnek”.* i. m. 15–34.

a török főrabok elérhették a több száz, sőt a több ezer forintos vételárat is. Ahogy ezt már említettem, ők kifejezetten magas jövedelemmel rendelkeztek, illetve gazdag családokból származtak.

7. diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt 413 rabja fejenkénti vételárának megoszlása 1637–1658 (ebből kiemelve: 12 fő)

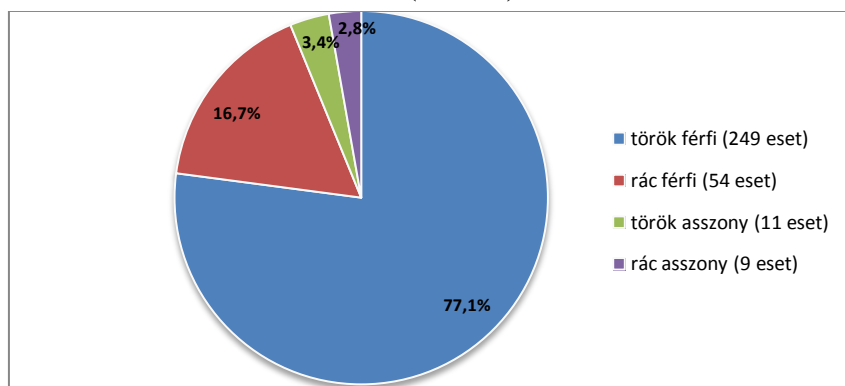

Ercsi Juszuf agáért a főúr 1 000 forintot adott, és ennek majdnem a tízszeresét várta volna (9 881 Ft, kiszámított érték), azonban a váltságdíjnak csupán 27%-a (2 635 Ft, kiszámított érték) folyt be (1653–1656), ekkor ugyanis meghalt az aga. Batthyány I. Ádám 600-600 forintot hét rabért is adott, közülük Fehérvári Mehmedet 1648-ban vette, de vételára és tartása is kidobott pénz lett, hiszen 1651-ben meghalt. Kilenc fogolynak volt 500 forint a vételára, közülük Budai Musztafa csaus 1649-ben kiemelkedően magas váltságdíjat, vételárának 33-szorosát (16 500 Ft, kiszámított érték) ígérte a főúrnak, azonban 1650-ben meghalt, így ő is csupán veszteséget jelentett. A főkapitány viszonylag sok rabért, 18 főért (az összes készpénzben vásárolt rab 6%-a) adott 300 forintot; Kaposvári Dervist 1655-ben vásárolta ennyiért, de ő már csak Kristófot gazdagíthatta, ha meg tudott egyezni vele. A fentebbinél jóval magasabb a 150 forintért vásárolt rabok száma; 36 főnél (11%) találjuk ezt a vételárat, köztük Fehérvári Ahmed szpáhinál, akit 1639-ben vásárolt Batthyány I. Ádám. 1647-ben megegyezett vele, de 1651-ben még mindig csak azt tudjuk róla, hogy sarcát gyűjti. A leggyakoribb vételár – ahogy a török férfiaknál is – a 100 forint. 46 esetben (a készpénzben vásárolt rabok 31%-a) találkozunk ezzel az összeggel. Pécsi Musztafát a főúr 1653-ban vásárolta, de nagyon valószínű, hogy még 1658 decemberében is sarcolatlanul ült a németújvári alsó tömlöcben. Hidvégi Ali azon 11 rab (3%) egyike volt, akiket 75 forintért vásároltak, őt a szalonaki lázadásban való részvételéért verték agyon. 50 forintos vételárat 18 rabnál (6%) találunk; Simontornyai Kászimot 1643-ban vette a főúr, és 1645-ben vételárának

tízszeresében egyezett ki vele (500 Ft). Ennek 83%-át meg is hozta, majd valószínűleg 1650-ben meghalt. A legalacsonyabb vételárakat – mint már fentebb említettem – a rác rabokért fizették ki, Dadai Lazar, Mikula, Milos és Kéri Nixa egész családjával került fogságba, és fejenként 12 forintba kerültek. Igali Szmoljana fiával és lányával együtt ért 27 forint, és így fejenként mindössze 6 forint 75 dénárba kerültek.

Ha tehát etnikum és nem szerint vizsgáljuk az összes készpénzben vásárolt rab (323 eset) vételárát, igazolódik az a feltevés, miszerint a rabok jelentős többsége muszlim férfi (77,1%, 249 eset), és közöttük találjuk a legmagasabb vételárakat is (8. számú diagram). Azonban a kevés elfogott bulya (3,4%) vételárának megoszlása nagyon hasonló, hiszen az ő értéküket az adja meg, hogy kinek a feleségéről, anyjáról, lányáról van szó, azaz az árak megoszlása között nincs különösebb eltérés. A rácok aránya megnőtt ugyan a XVI. századhoz képest – ez ugyancsak várható volt⁵⁷⁴ –, azért a rabok között jóval alacsonyabb a számuk a muszlim katonákéhoz képest (16,7%), ahogy vételáruk is. Végül a ranglétra és vételárak legalján a rác asszonyokat, lányokat találjuk (2,8%), akiket ugyancsak elhurcoltak családjukkal együtt, köztük aztán valóban nem találunk kiemelkedően magas vételárat; amint már fentebb említettem, rác rabnőt néhány forintért is lehetett venni.

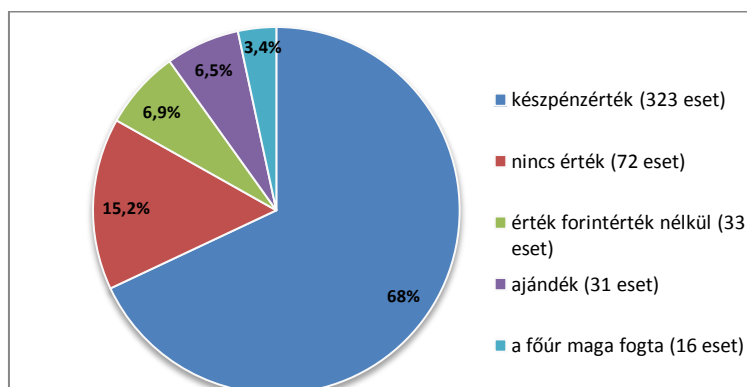
8. diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjának etnikai megoszlása 1637–1659 (323 eset)

Összességében tehát elmondható, hogy Batthyány I. Ádám igen eltérő áron és különböző módokon jutott rabjaihoz. 475 esetet (564 fő) lehet a rabvásárláshoz kapcsolni. A készpénzben vásárolt rabok száma a legmagasabb (68%, 323 eset; 409 fő); 15,2%-nál (72 fő) viszont semmiféle értéket sem találunk; 6,9%-hoz (33 fő) nem készpénzért jutott a főúr, de az ellenértéket feltüntették; 6,5%-ot (31 eset; 36 fő), pedig ajándékba kapta; valamint a rabok 3,4%-át maga I. Ádám fogta. Egyértelmű tehát, hogy a rabvásárlás kapcsán nagyon jelentős pénzforgalomról beszélhetünk.

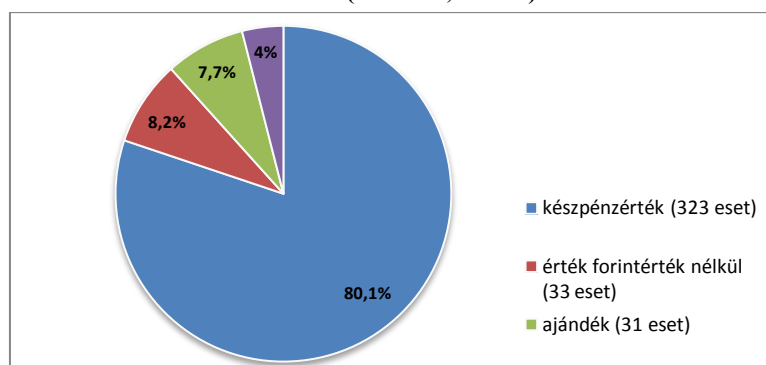
⁵⁷⁴ Már a bevezetésben jeleztem, hogy a tizenöt éves háború pusztításai miatt mind a rácok betelepítése, mind a tudatos betelepítésük gyakori volt. *Szakály F.*: Magyar adóztatás. i. m. 151., 157–158.; *Uő.*: Magyar intézmények a török hódoltságban. i. m. 149–173.; *Hegyi K.*: Török berendezkedés Magyarországon. i. m. 100–109.; *Uő.*: Etnikum, vallás, iszlamizáció. i. m. 229–256.

9. diagram: A Batthyány I. Ádám tulajdonába került összes rab megszerzésének és értékének megoszlása 1637–1658 (475 eset)

Ha statisztikánkból kivesszük azokat a rabokat, ahol nem tüntettek fel semmiféle értéket a vásárlásnál, akkor még egyértelműbb a helyzet, hiszen így már a készpénzben vásárolt rabok az összlétszámnak 80,1%-át teszik ki (10. számú diagram). Ehhez képest valóban elenyészőnek tűnik az ajándékozás, az egyéb ellenérték, és az a 4% is, amit Batthyány maga hozott. A főkapitány jórészt ugyanúgy a kótyavetyén jutott rabjaihoz jutányos áron, mint szervitorai, csak neki előnyösebb helyzetet biztosított rangja, vagyona. Nem sokan engedhették meg maguknak, hogy ekkora summát adjanak ki rabokért, ám a Magyar Királyság legnagyobb földbortokosai igen.

10. diagram: A Batthyány I. Ádám tulajdonába került rabok vételárának megoszlása 1637–1658 (403 eset; 494 fő)

A vásárlás kiemelkedően magas kiadást jelentett a főúr számára, holott a fentiek alapján láthattuk, hogy kapott rabot ajándékba, fejeváltságba, sőt maga is ejtett foglyokat. Az a készpénz, amit rabvásárlásra költött, megközelíti a 77 000 forintot. Ezt az összeget a főkapitány 1637 és 1658 között adta ki, ami évi átlagban megközelítően 3 700 Ft-ot jelent, ennél azonban egészen biztosan többbe került csupán a rabok megvétele, hiszen ehhez jöttek még a nem készpénzben vásárolt rabokért kiadott értékek is. 1648-ban Batthyány I. Ádámnak a marhakereskedelemből évi 1 332 tallér, 1 Ft és 32,5 dénár haszna volt,⁵⁷⁵ azaz átszámítva 1 999 forint és 32,5 dénár. A főúr ezen összegnek majdnem kétszeresét kiadta évente

⁵⁷⁵ Zimányi V.: Adalékok a Batthyányiak XVII. századi marhakereskedésének történetéhez. i. m. 60–84.

rabvásárlásra. Ha már ilyen sokat befektetett, akkor természetesen komoly hasznot remélt ebből a gazdasági ágazatból, amely szervesen beépült a dunántúli nagybirtok fenntartásába. A Nádasdy, Zrínyi és a Csáky család mellett,⁵⁷⁶ az Oszmán Birodalommal folytatott évszázados küzdelem a Batthyányakat is rákényszerítette a rabok sarcoltatására. I. Ádám pedig kiemelkedően tehetséges volt nemcsak vitézként, hanem uradalmának irányítójaként is.

⁵⁷⁶ Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 7., 15., 20.; Takáts Sándor: Magyar rabok olasz gályákon. i. m. 289–297.

V. Sarcalku

1. A rabtartás körülményei

Ha megvolt a rabvásárlás, jöhetett az alku, azonban valahol addig is el kellett helyezni a rabokat, amíg megegyeztek velük. Amint erről írtam már, a Batthyányoknak megvolt a megfelelő „infrastruktúrájuk” a rabtartáshoz. A négy központi vár: Németújvár alsó és felső tömlőce, Szalonak, Rohonc és Borostyánkő (1644-től) a rabok fogva tartására is szolgált a kora újkorban. Az országgyűlés is előírta, hogy csak nagyobb várakban, és csak tiszteknek (nemeseknek) lehet rabot tartani.⁵⁷⁷ A rablisták tanúskodnak arról, hogy egy-egy évben melyik várban mennyi foglyot találunk. A várban tartózkodó rabokat nemcsak őrizni kellett, hanem etetni is, naponta kaptak cipót vagy kenyeret:⁵⁷⁸ *„Anno 1641. 8 Februarii vittek Úyvárra rabokat, maradott itt bennek rab N° 152, aszon nap adtam nekik cipót N° 125. [...] Die 10. Februarii asz 152 rabra adtam cipót N° 180, die 11. Februarii asz 274 rabra adtam cipót N° 540.”*⁵⁷⁹ Emellett sót és húst is kaptak: *„Diem 18. Februarii költ az 274 rabra hús minden személyre fél-fél funtot számlálván”*⁵⁸⁰ *költ lider [?] N° 908,5. Én esz nap után semmi húst nem adhatok nekik, mert asz mézsárosok immár nem vágnak húst szegénységek miatt. Nagyságod ökrét vágattam le, asz ki öreg [nagy testű] ökör volt, melyik helyett Nagyságod most más ökröket vehet. [...] Az rabokra költ só [...] N° 1, asz kit húshoz osztottam.”*⁵⁸¹

1647. október 22-én⁵⁸² Németújvárott 16 sarcolatlan török és két rác rabot, 12 megsarcolt törököt és ugyancsak két rácot jegyeztek fel. Szalonakon 16 sarcolatlant és 9 megsarcoltat, ill. 8 rácot, melléjük azonban nem írták oda helyzetüket. Borostyánkő várában 5, Rohoncon 2 foglyot tartottak számon, azaz összesen 72 rabról van szó. Ezen kívül Németújvárott és Szalonakon voltak még a főkapitány vitézeinek is rabjai (24 fő), ez összesen 96 fő.

1650. január 14-én⁵⁸³ Németújvárott 30 rabot őriztek a főúr és 11-et katonái számára, Szalonakon 23-at a főúr és 6-ot a vitézei számára, Borostyánkő várában 11-et Batthyánynak, Rohoncon 10 törököt és 6 rácot a főkapitánynak, és 3 rabot embereinek tartottak nyilván. Ez kereken 100 fő, ahogy a lista végén található összegzésben ez áll.

⁵⁷⁷ Vö. Káldy-Nagy Gyula: Magyarországi török adóösszeírások. i. m.

⁵⁷⁸ 1598-ban, azaz II. Ferenc idején már biztosan így volt. 248. cs. N° 2. pag. 1.: *„Mind keresztény, és mind török rabokról, kiknek zalonaki abrakjok jár: minden rabnak napjában köleskenyér 2.”*

⁵⁷⁹ 248. cs. N° 51. pag. 10.

⁵⁸⁰ Ha 1 fontot 0,56122 kg-mal számolunk, ez a fél-fél font 274 rab esetében 76,88714 kg, ezek szerint a lider nem lehet litra, mert a litra az 0,31 kg. Bogdán I.: Magyarországi űr-, térfogat-, súly- és darabmérték. i. m. 53., 448, 478.

⁵⁸¹ 248. cs. N° 51. pag. 11.

⁵⁸² 248. cs. N° 140.

⁵⁸³ 249. cs. N° 247.

1656. január 10-én⁵⁸⁴ Németújvárott 13 törököt tartottak nyilván, akik épp a sarcukat gyűjtötték. A felső tömlőben 15-en, az alsóban 32-en ültek, a főembereknek 6 rabját találjuk helyben, és 5-en a sarcukért jártak a hódoltságot; ez tehát 71 fő, igaz, ebből 18-an nem tartózkodtak a várban. Szalonakon 44 török férfit és 8 török asszonyt tartottak a várban, rajtuk kívül további 9 rabot, akik Batthyány vitézei voltak, azaz 61 foglyot tartottak nyilván. Borostyánkő várában ekkor mindössze 9 rab ült, Rohoncon 5 sarcolt és 1 sarcolatlan rab volt, ketten jártak a sarcukért a hódoltságban. 17-en Batthyány katonái voltak, és hárman a főemberek rabjai közül ugyancsak a váltságdíjukért mentek. Összesen tehát 169 embert tartottak nyilván,⁵⁸⁵ de 21 fő épp a hódoltságban járt. Így Batthyáynak 148 embert kellett őriztetnie és etetnie. Ebből 23 rab a dominusz szervitoraié volt.

Megfigyelhető, hogy a 40-es évektől folyamatosan nőtt a rabok száma. Ahogy ezt az első fejezetben már írtam, legnagyobb létszámban a németújvári alsó és felső tömlőben tartották a rabokat, ill. Szalonakon. Rohoncon jóval kevesebb foglyot őriztek, Borostyánkő várában pedig csupán néhány rab fért el.

2. Az alku folyamata

A sarcalku témájára vonatkozó adatok is mind Batthyány I. Ádám időszakából valók, a legkorábbi ismert dátum: 1641. október 7.,⁵⁸⁶ a legkésőbbi évszám: 1657.⁵⁸⁷ A sarcalku és a váltságdíj megszerzésének módja is közismert a korszak szakirodalmából.⁵⁸⁸ Az általam tanulmányozott iratokban 178 név szerepel, ez valószínűleg 211 főt takar⁵⁸⁹ (11. számú diagram); ebből 71 esetben (40%) nem dőlt el a rab sorsa. A megállapodás olykor megszületett (22-szer), sőt a többség (49 eset) a sarcát is „*hordta*”, 32 fogoly pedig meghalt (18%). 28 esetben⁵⁹⁰ csak az alkudozás ténye, folyamata tárul fel (16%); a főkapitány ugyancsak 28 esetben (31 főt) eladott, elajándékozott vagy elcserélt (16%), csupán 15 névnél (18 fő) szerepel az, hogy az illető megadta sarcát (8%): „*fölszabadult, nem tartozik*”. Négy

⁵⁸⁴ 249. cs. N° 383.

⁵⁸⁵ A 169 rabból 128 (76%) Batthyány birtokában volt, a főembereké a további 41 fő (24%). A etnikum megoszlása a feljegyzések alapján 153 török (90%) és 15 rác (9%) volt, egy taljánt (1%), azaz olaszt is találunk a foglyok között (Feiérvári Talian), ő valószínűleg olasz származású török katona lehetett. A törökök között nyolc asszony (5%) található, ill. négy gyermeket (3%) tartottak nyilván, ezek az arányok az egész korszakban megfigyelhetők.

⁵⁸⁶ 248. cs. N° 47/a.

⁵⁸⁷ 249. cs. N° 384.

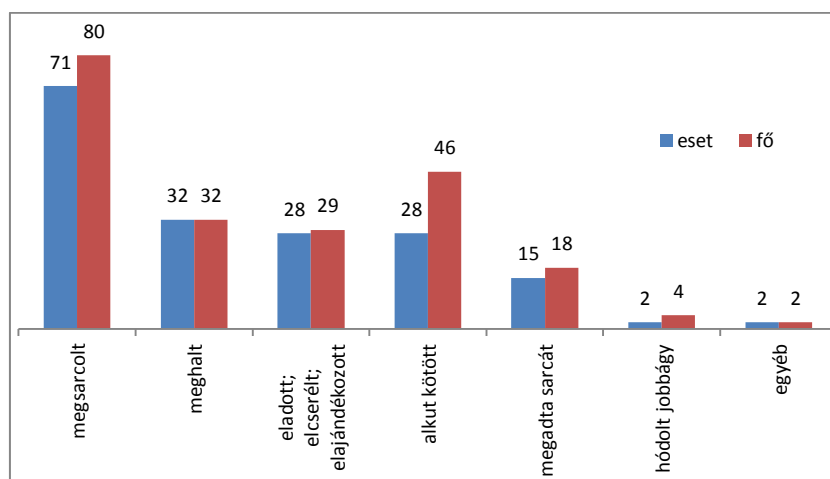
⁵⁸⁸ Pécsi Redzseb sorsának részletes és igen alapos bemutatását J. Újváry Zsuzsanna tanulmányában olvashatjuk: *J. Újváry Zs.*: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemészti az sok siralom.” i. m. 102–130.

⁵⁸⁹ Ez nem feltétlen azonos számú személyt jelent, gyakran más iratokból derül ki, hogy valamelyik bulya, illetve rác asszony gyermekével, gyermekeivel, esetleg anyjával együtt esett fogságba, a rácokat gyakran többedmagukkal fogták el, de ezt nem mindig tüntették fel az adott forrásokban. Ezt a problémát a rabvásárlás bemutatásakor részletesen kifejtettem.

⁵⁹⁰ Itt is több személyről van szó: Boszniai Üvejsz fiával, Musztafiával, Fehérvári Ajse bulya ugyancsak Musztafa nevű fiával, Kaposvári Musztafa és Ömer aga együtt, Szarvasi Obrad rác hetedmagával és Szarvasi Vuk rác tizedmagával található az iratokban.

rácról (2 eset) kiderült, hogy „*hódolt jobbágyról*”⁵⁹¹ van szó (1%), akik mindkét félnek adóztak, így őket térítésmentesen vissza kellett szolgáltatni. Mint már említettem, ők csupán veszteséget jelentettek a főúr számára.⁵⁹² Két személyt az egyéb kategóriába soroltam (1%); egy rácot,⁵⁹³ aki „*nem ígért semmit is*”, és egy törököt, akiről mindössze annyi tudható, hogy „*Kanizsai Muszli [...] adott Magyar uram sarcában készpénzt tall. 1 000 és paripát 1 pro tall. 100 ezüst szerszámostól.*”

11. diagram: Batthyány I. Ádám sarcalkunál található rabjainak megoszlása helyzetük szerint 1637–1659 (178 eset; 211 fő)

3. A megsарcolt, váltságdíjukat gyűjtő rabok

A megsарcoltak közül 49 rabról tudható, hogy gyűjtötte is a sarcát, de helyzetük – az iratok adatai alapján – nem oldódott meg. Közülük 40-en hoztak mintegy 50 000 forintnyi értéket, s ha ezt az összeget a beszállítás 16 évével elosztom, az évente 3 359 forintot jelent. Ez jóval alacsonyabb annál az értéknél, mint amennyit Batthyány I. Ádám remélt a rabok sarcából. A hozott portékák kiszámított értéke alapján csupán 11 fő (6%) teljesítette sarcalkujának legalább 85%-át.⁵⁹⁴

⁵⁹¹ Vö. Szakály F.: Magyar adóztatás a török hódoltságban. i. m. 175–185., 449–479. Salamon F.: Magyarország a török hódítás korában. i. m. 352–395.

⁵⁹² Az apáti rácokról már a rabvásárlás témájánál volt szó. Igrocsi Gruicza (Gyurica) szintén hódolt jobbágy volt 249. cs. N° 310. „*Ez olyan ember jobbágya, hogyha megtudja, Nagyságotól egy pénz nélkül is visszanyeri, mert hódult jobbágy*”, holott Batthyány elégedett lett volna az ígéretével: „*100 juh, 6 ökör, eleget ígért, csak hozná meg.*”

⁵⁹³ 249. cs. N° 384. (1657. febr. 2.)

⁵⁹⁴ A vételár kivételével mindig kiszámított értékről van szó, hiszen a váltságdíj nagy része valamiféle áru volt.

7. táblázat: Batthyány I. Ádám rabjai, akiknek 85% feletti a sarcteljesítésük aránya 1640–1658 (11 fő)

név	vétel/kam. forint	ígéret/kam. forint	követelés/kam. forint	sarc/kam. forint	teljesítés kam. forint	a teljesített sarc %-ban
1. Kanizsai Ali, zászlótartó fia	ismeretlen	590	2 020	1 110	950	86%
2. Kanizsai Tót Haszan	150	596	3 614,5	2 497,5	2 139,5	86%
3. Kanizsai Ötvös Sábán	27,14	ismeretlen	ismeretlen	1 200	1 045,6	87%
4. Szigetvári Dervis	100	80	ismeretlen	900	795	88%
5. Kanizsai Sípos Ali	ismeretlen	550	ismeretlen	1 840	1 670	91%
6. Kanizsai Szabó Hüszejn	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	645	589	91%
7. Kanizsai Nagy Redzseb	27,14	300	1 000	577	531,5	92%
8. Sásdi Mahmud	300	350	1 785	1 975	1 822	92%
9. Szigetvári Mehmed aga	500	2 350	7 750	5 247	5 053,5	96%
10. Kanizsai Kis Ahmed	100	930	1 550	1 550	1 552	100%
11. Kanizsai Iszmail	ismeretlen	300	ismeretlen	750	880	117%
összesen/átlag*	1 204,28 ⁵⁹⁵ +ismeretlen	6 046 ⁵⁹⁶ +ismeretlen	17 719,5 ⁵⁹⁷ +ismeretlen	18 291,5 ⁵⁹⁸	17 028,15	93%*

Szigetvári Dervis 1650. július 22-én 80 darab kősót ígért, amely ugyancsak vakmerő felajánlás volt, hiszen a főúr 100 forintért vette⁵⁹⁹ őt a vázsonyi hajdúktól, azaz a rab vételárának csupán a 0,8-szeresét ígérte. Alkudoztak is még vagy hat éven keresztül. 1651. február 2-án⁶⁰⁰ végül a fogoly 230 darab kősót és 5 vég abaposztót ígért, noha a követelés még 470 darab kősó, 25 vég aba, 100 tallér készpénz és 200 tallér értékű portéka volt. Az első ígéretnek ez majdnem a 16-szorosa, a vételárnak is több mint 12-szerese. 1651. szeptember 14-én⁶⁰¹ Dervis az abából megígérte a 30 véget, de a többi teljesítését továbbra is megtagadta. Igaz, engedtek a sarcból, mert a 300 tallér értékű portéka és készpénz helyett már beérték volna 200 tallérral is. Ezek után évekig semmiféle információ sincs róla. 1656. január 5-én⁶⁰² Szigetvári Dervis még mindig csak 330 darab kősót és 40 vég abát ígért, mellette azonban már az áll: „*Ennek ebben állapotodott meg sarca: jó öreg [nagy] kűsó N 500, partéka pro fl. 100, vég aba N° 50.*”⁶⁰³ Ezt a megállapodást több iratban is rögzítették,⁶⁰⁴ sőt ez került be a rabnyilvántartó könyvbe is. A dátum megegyezik, ott viszont 100 tallér értékű portéka szerepel. A váltságdíj kiszámított értéke 900 Ft, ez a vételár kilencszerese, az ígéretnek viszont 11,25-szorosa. Nagyon jól nyomon követhető, hogy hogyan közeledett egymáshoz a

⁵⁹⁵ Ez hét ember vételára – amint ez a táblázatból is kiderül –, az ő váltságdíjuk összesen 13 946,5 Ft, azaz a kiadott pénz 12-szerese. Teljesítésük 12 939,15 Ft, ez a vételár 11-szerese, a váltságdíj 93%-a.

⁵⁹⁶ Kilenc török ígéretét találtam meg, ígéretüknek a váltságdíjuk a 2,7-szerese, teljesítésük pedig a 2,5-szerese.

⁵⁹⁷ A követelés csak hat rabnál található, ez az ígéreteik 3,5-szerese, váltságdíjuk 1,4-szerese, teljesítésük 1,5-szerese.

⁵⁹⁸ Ez a 11 fő összes váltságdíja.

⁵⁹⁹ 248. cs. 49. pag. 192., N° 65. pag. 11., 249. cs. N° 320.

⁶⁰⁰ 249. cs. N° 308. pag. 2.

⁶⁰¹ 249. cs. N° 315. pag. 1.

⁶⁰² 249. cs. N° 376. pag. 1.

⁶⁰³ Batthyány Ádám 1 tallért 1,5 forintért, 1db kősót 1 forintért számított, a legértékesebb hozott aba végenként 5 forint volt (Igali Hadzsime, 249. cs. N° 299.), így ilyen értékekkel számoltam.

⁶⁰⁴ 249. cs. N° 384. pag. 1.

két fél álláspontja: a vételtől számítva éveken keresztül arról alkudoztak, mekkora legyen a török rab váltságdíja, s csak ezután indulhatott el a sarcáért. Meglepő, de az 1656. január 5-ei dátumnál már van hozott sarca. Az 1656. január 1-jei listában a hódoltságba ment rabok között találjuk. 1656. április 6-án:⁶⁰⁵ „6. *Szigetvári Derbis arra felelt, hogy az mostani útjával hoz sarcában 30 vég abát, 100 kősót, adtunk 6 hetet.*” Augusztus 20-án ismételten benn járt a hódoltságban, itt azonban van egy kis ellentmondás: a 12. oldalon a 7. sorszámnál Szigetvári Dervis szerepel, míg a 13. oldalon: „7. *Segesdi Derbis*⁶⁰⁶ *hoz hat hetére sarcában 200 kősót.*” Ebben az évben azonban nem hozott csak 12 vég patyolatot és hét vég abát (1656. január 5., május 5.). Összesen 76 vég abát gyűjtött, illetve küldött 4 pár csizmát, 250 darab kősót, egy lovat (300 darab kősóért és 21 forintért), 24 vég patyolatot és 4 darab zsinór selyemövet. 1658. június 9-e az utolsó dátum, ekkor már Babócsai Mahmuddal küldte be a hét vég abát; későbbi adat nincs róla. Összesen hozott, ill. küldött 49 vég abát, 250 forint értékben portékát és 300 darab kősót, azaz még 100 darab kősót és egy vég abát kellett volna teljesítenie, de erről nincs feljegyzés. Váltságdíjának 88%-át, vételárának nyolcszorosát adta meg a főúrnak, de hogy ezek után végül teljesítettnek vették-e az alkuját, megszökött-e vagy meghalt-e, nem derül ki a forrásokból.

4. A sarcalku alatt elhunyt rabok

A főkapitány igazán jelentős vesztesége a rabságban elhalálozott 32 személy volt (8. számú táblázat). Igali Zilkádét⁶⁰⁷ két fiával együtt tartották számon, de csupán az ő haláláról olvashatunk; arról, hogy gyerekeinek mi lett a sorsa, nincs feljegyzés. 23 személynél megtaláljuk a rab vételárát is, értük a főúr 4 240 forint 75 dénárt adott. Tíz fogolynál nincs érték, de így is több ezer forint Batthyány vesztesége a források alapján. 13 személlyel az alku is megszületett; 45 000 forintnyi értéknél is többet lehetett volna tőlük várni. Ebből azonban csupán 4 fő teljesített sarcában, viszont 9 rab semmit sem adott. 26 rab ígért váltságdíjában valamennyi portékát, a kiszámított érték meghaladja a 19 000 forintot. 18 személynél csak Batthyány I. Ádám követelését ismerjük, amely több mint 100 000 forint. Ám a halottak sem jelentenek minden esetben veszteséget; Koppányi Besir ugyan csupán 141 darab kősót hozott⁶⁰⁸ halála előtt, ennek az értéke azonban meghaladja a vételárát.

8. táblázat: Batthyány I. Ádám meghalt rabjai 1639–1657 (32 fő)

⁶⁰⁵ 249. cs. N° 387. pag. 6–7.

⁶⁰⁶ A rabnyilvántartó könyvben azonban valóban szerepel egy Segesdi Dervis (248. cs. N° 49. pag. 2.) a régi török rabok seriesében találjuk: „5. *Segesdi Derbis Feiér Andrásnak adtuk pro tall. 200.*”

⁶⁰⁷ 248. cs. 140. pag. 2. „*Elbocsáttam Isten nevében.*” Egyetlen iratban találjuk csak meg, hogy meghalt (248. cs. N° 64. pag. 2.): „*Az mely rabok megholtak: [...] 3. Bulya Szilkade*”. Ez azért elég ellentmondásos, hiszen egyáltalán nem mindegy, hogy nagylelkű volt-e a főúr, és elengedte az asszonyt fiaival együtt (ez több mint különös lenne), vagy az asszony már eleve haldoklott, és végül meg is halt. De vajon mi lett a fiúk sorsa?

⁶⁰⁸ 249. cs. N° 299. pag. 21.

név	vétel/kam. forint	ígéret/ kam. forint	követelés/ kam. forint	megállapodott sarc/kam. forint	teljesítés/ kam. forint	teljesítés sarc %
1. Koppányi Besir	120	1 850	3 850	3 650	141	4%
2. Kanizsai/Dobrai Ramazán	ismeretlen	280	ismeretlen	393,5	299	76%
3. Tolnai Juszuf	129	400	2 400	1 200	1 200	100%
4. Fehérvári Hadzsi Ali	150	900	8 847	1 550	1 550	100%
5. Igali Zilkádé	112,5	200	600	700	ismeretlen	nincs
6. Fehérvári/Boszniai Ali	83	210	865	ismeretlen	ismeretlen	nincs
7. Kanizsai Kis Oszmán bélessütő (fia?)	150	200	1 200	ismeretlen	ismeretlen	nincs
8. Váli/Bosznai Baba Haszan	241,5	400	1 500	ismeretlen	ismeretlen	nincs
9. Fehérvári Sánta Muharrem	ismeretlen	400	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
10. Kanizsai Hamza kém	ismeretlen	350	1 650	ismeretlen	ismeretlen	nincs
11. Fehérvári Pismis Musztafa	120	200	1 750	1 000	ismeretlen	nincs
12. Kanizsai Mehmed, konstantinápolyi aga szolgája	125	250	2 750	nincs	ismeretlen	nincs
13. Kanizsai Zülfikár	ismeretlen	300	3 100	ismeretlen	ismeretlen	nincs
14. Koppányi Ali szpáhi	120	300	3 300	1 600	ismeretlen	nincs
15. Koppányi Rizván szpáhi	150	300	4 750	nincs	ismeretlen	nincs
16. Fehérvári Pirkus	100	300	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
17. Kaposvári Haszan	150	300	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
18. Fehérvári Ali besli	ismeretlen	800	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
19. Budai Húszejn, Bádi emín	300	740	6 630	nincs	ismeretlen	nincs
20. Fehérvári Csirko Hálím	ismeretlen	500	8 400	2 360	ismeretlen	nincs
21. Berzencei Ahmed odabasi	300	5 330	14 985	ismeretlen	ismeretlen	nincs
22. Budai Ahmed csaus	ismeretlen	2 020	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
23. Kanizsai Juszuf bég	ismeretlen	1 695	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
24. Kanizsai Szabó Ahmed, Mahmud kethüdá fia	500	1 020	24 000	ismeretlen	ismeretlen	nincs
25. Pesti/Váli Mahmud	ismeretlen	100	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
26. Fehérvári/Boszniai Ibrahim	83	315	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
27. Pécsi Csirko Húszejn	300	ismeretlen	10 000	7 975	ismeretlen	nincs
28. Kanizsai Csonka Ali	40	ismeretlen	ismeretlen	1 022	ismeretlen	nincs
29. Pécsi Mehmed, Pécsi Kis Húszejn fia	210	ismeretlen	ismeretlen	3 200	ismeretlen	nincs
30. Érdi Vendégfogadó Húszejn	156,75	ismeretlen	ismeretlen	4 140	ismeretlen	nincs
31. Budai Musztafa csaus	500	ismeretlen	ismeretlen	16 500	ismeretlen	nincs
32. Karádi Tobsi Haszan aga	100	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	nincs
Összesen: 32 fő	4 240,75 +ismeretlen	19 660	100 577 +ismeretlen	45 290,5 +ismeretlen	3 190 +ismeretlen	4–100%

Tolnai Juszuf sem jelentett veszteséget a főkapitány számára:⁶⁰⁹ *Anno 1655 meghozván és eligazétván ezen rabunk sarcának nagyobb részét, és eligazétván dolgát die 27. Augusti megholt Rohoncon. Semmi kárt nem vallottunk halá[lá]ban, mivel hogy Verebéli Mihály és Kartalj Mátyás⁶¹⁰ nevű keresztény rabokat kihozta sarcában pro tal. 330. Annak fölötté hozott kűsót N° 100. Megholt.”* Fehérvári Hadzsi Ali (másképp Haszan) minden információ szerint még 1648-ban meghalt a hódoltságban,⁶¹¹ azonban nagyon valószínű, hogy „terminusa”, azaz határideje után, hiszen fennmaradt sarcát kezeseinek kellett teljesíteniük.

⁶⁰⁹ 248. cs. N° 49. pag. 57.

⁶¹⁰ Kartalj Mátyás: „házi uraim”, lakóhelye: Körmeny táján, 1655–1657. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁶¹¹ 248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 191., 203.

1654. január 1-jén még számon tartották⁶¹² azok között a szalonaki rabok között, akik a hódoltságban jártak, de nem hozták meg a sarcukat. Rajta kívül még négy török⁶¹³ mellett áll a következő megjegyzés: „Ezek immár inkább mind megadták sarcokat, hanem az kezesség miatt vagyon még akadályok etc.” Kanizsai Dobrai Ramazán 1648. június 3-án⁶¹⁴ a sarcgyűjtők között volt, ahogy 1649. január 9-én is,⁶¹⁵ amikor már valóban hozott árut.⁶¹⁶ 11 vég fehér abát 44 darab kősóért, 230 darab kősót és egy paripát,⁶¹⁷ kiszámított érték 299 Ft. Az 1649-es listában⁶¹⁸ azt írta mellé a főúr: „megjött betegen.” Az biztos tehát, hogy mielőtt meghalt,⁶¹⁹ összegyűjtötte sarcának 80%-át. Kanizsai Dobrai Ramazán nyomorult sorsa azonban beteljesedett: tíz évvel fogságba esése és kevesebb mint négy évvel alkuja megkötése után, az 1649. január 12-én készült listában⁶²⁰ a „megholt” feljegyzést találjuk neve mellett.

28 esetben (46 fő) csupán elindult az alku folyamata, de semmiféle kialakított sarcot nem találunk a rabok neve mellett. 18 esetben (34 fő) vizsgálhatjuk a fogoly ígéréteinek és a főkapitány követelésének arányát.⁶²¹ Elég szélsőséges értékeket figyelhetünk meg a felajánlott és a követelt összeg között: az 1,2-szerestől⁶²² egészen a 21,3-szeresig.⁶²³

⁶¹² 249. cs. N° 355. pag. 2.

⁶¹³ Fehérvári Muhiddin szpáhi, Váli Operka Mehmed, Pesti Karimán, Palotai Abdi

⁶¹⁴ 249. cs. N° 186/a. pag. 3.

⁶¹⁵ 249. cs. N° 201. pag. 1.

⁶¹⁶ 249. cs. N° 299. pag. 9.

⁶¹⁷ A korszak hozott portékái (248. cs. N° 48., 68., 74., 88., 249. cs. N° 197., 299.) között 7 db paripánál találtam értéket 22,5 forinttól 60 forintig, leggyakoribb érték a 25 Ft.

⁶¹⁸ 249. cs. N° 225. pag. 2.

⁶¹⁹ 248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.

⁶²⁰ 249. cs. N° 205. pag. 2.

⁶²¹ Szarvasi Obrad rác hetedmagával, Szarvasi Vuk rác tizedmagával, Kaposvári Musztafa aga és Ömer aga együtt és Fehérvári Érdi Ajse bulya Musztafa fiával szerepel az iratokban.

⁶²² Egy Besir nevű rabot nem tudtam azonosítani, de világosan kiderül az ígérete és a követelése is. (1641. október 7.; 248. cs. N° 56.): „tallért N° 1 000. Egy úrnak való lovat minden parasztszerszámostul, tigrisbőrt N° 1, párdubőr N° 4, öreg díványszőnyeg N° 4, skarlátszőnyeget N° 8. Item 1 közönséges szőnyeg, két asztalra való N° 5. Item 1. vont arany paplant, úrnak valót N° 5. Item 1. sámi paplan N° 8. Item 2. Mindenféle partéka pro fl. 200. Egy száin [zaim, ziamet] úrnak való kerek sátort, kettős kápájú[t]”. A kiszámított érték 5 797 Ft. Ez is magas váltásdíjnak tekinthető, a követelés még magasabb, de itt azért nem olyan nagy a különbség, mint általában: a díványszőnyegből kérnek 4 helyett 6-ot, skarlátszőnyegből 9 helyett 16-ot, közönséges szőnyegből 6 helyett 7-et, vont arany paplanból 6 helyett 7-et, sámi paplanból 10 helyett 16-ot, mindenféle portékából pedig nem 200, hanem 300 forintnyit. A kiszámított érték 6 820 Ft, ez az ígért 1,2-szerese; a főúr alig kíván többet az eredeti ígérténél. Mivel a rabot nem tudom biztosan azonosítani, így azt sem tudom, honnan származik, és mi lett a sorsa.

⁶²³ Budai Mehmed 1651. november 6-án ígért 500 tallér értékű portékát és 150 darab kősót, ennek a kiszámított értéke 900 Ft. A főúr követelése: 2 500 tallér értékű portéka, 3 150 darab kősó, 4 000 tallér készpénz, két keresztény rab és 300 darab jó „öreg” ökör, ennek a kiszámított értéke 19 200 Ft. A követelés az ígértnek majdnem 21,3-szerese. A rabnyilvántartó könyvben három Budai Mehmed is szerepel, mind a sarcolatlanok között vannak, (248. cs. N° 49. pag. 65.): „4. Budai Memhet 1651. ezt az rabot Komáromi Jánostól vettök pro tall. 135.”; (248. cs. N° 49. pag. 66.): „6. Budai Memhet 1651. Rác Pál adta feje váltáságában. Eztet Isten nevében elbocsáttuk”; (248. cs. N° 49. pag. 69.): „12. Budai Memhet 1651. ezt az rabot Komáromi Jánostól vettök pro tall. 135”. Ebből kettőnek teljesen megegyeznek az adatai, de külön sorszám alatt találhatók, tehát két személyről lehet szó. Mindenesetre nem tudom biztosan azonosítani a budai török rabot, így a további sorsát

5. A sarcalku folyamán eladott, elajándékozott, elcserélt rabok

Az elajándékozott és elcserélt rabok csoportja nagyon vegyes. Még az egyértelműen elajándékozott rabok sem jelentettek feltétlen veszteséget a főúrnak, hiszen Esterházy Lászlónak,⁶²⁴ azaz a vejének⁶²⁵ ajándékozott Tekesi Vuk vagy a lányának ajándékozott Siklósi Ali tulajdonképpen a családban maradt. Ahogy a szervitoroknak „ajándékozott” foglyok és a keresztény rabok kiszabadítása is befektetésnek tekinthető, nemcsak azért, mert vitézeinek és jobbágynak visszaszerzése elemi érdeke volt, hanem gyakran az is kiderül az iratokból, hogy szó se volt ajándékról, hiszen a főúr utólag elkérte a váltságdíj értékét. Ezeknek a keresztény raboknak a sarcát ugyancsak gondosan nyilvántartotta.⁶²⁶

9. táblázat: Batthyány I. Ádám elajándékozott, eladott, elcserélt rabjai 1639–1659 (28 eset; 29 fő)

név	vétel/kam. forint	sarc/kam. forint	ígéret/kam. forint	követelés/kam. forint	a rab további sorsa
1. Tekesi Vuk	0	464	264	1 280	B. Á. elajándékozta Esterházy Lászlónak
2. Siklósi Ali	40	ismeretlen	2 305	8 455	B. Á. elajándékozta a leányának
3. Kanizsai Hosszú Szulejmán	150	579,7	500	4 700	B. Á. elajándékozta Ányos Péternek („adtam ajándékon”)
4. Pécsi Juszuf, Durak szolgálja	80	ismeretlen	100	1 900	B. Á. elajándékozta Palotai Miklósnak
5. Kaposvári Redzseb, Zülfikár fia	150	ismeretlen	300	ismeretlen	B. Á. visszaadta Fejér Andrásnak
6. Zsámbéki/Budai Mehmed	150	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	B. Á. visszaadta Keresztúri Istvánnak
7. Kanizsai/Váci Mehmed	0	ismeretlen	750	1 600	Ányos Péter fejeváltsága
8. Kanizsai Terlak Ali	100	1 375	475	625	Csillag Ferenc ⁶²⁷ fejeváltsága
9. Fehérvári Ahmed	150	900	1 798	4 338	Keresztúri István fejeváltsága
10. Karádi Sáhín/Szádi	150	450	200	4 150	Mocsoládi István fejeváltsága
11. Kanizsai Hadzsi Haszan	ismeretlen	1 500	775	ismeretlen	Bocskai János és Eösi János ⁶²⁸ fejeváltsága
12. Palotai Csorba Ali	100	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	Csajági Máté fejeváltsága
13. Alapi/Budai Mirko	750	750	ismeretlen	ismeretlen	Farkas András fejeváltsága
14. Pesti Musztafa szpáhi	más rabért	ismeretlen	600	11 850	Kovács Istók fejeváltsága („fejet fejért”)
15. Palotai Kis Bajrám	187,5	750	130	?	Perei Mátyás fejeváltsága
16. Budai Mihály rác	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen	Révkomáromi Fekete Pál fejeváltsága
17. Alapi/Budai Zsviko rác	75	450	ismeretlen	ismeretlen	Szűcs János fejeváltsága
18. Fehérvári Oszmán szpáhi	100	ismeretlen	300	2 900	Török Péter fejeváltsága

sem tudtam követni. Ha a 135 tallért vesszük vételárnak, akkor óriási a követelés, a vételár a 94,8-szerese. Az ígéret viszont csak a a vételár 4,4-szerese.

⁶²⁴ Esterházy László hősi halált halt 1652 augusztusában, a vezekényi csatában („*hazája mellett való bátran harcolásban esett el*”, idézi esztergomi Musztafa levelét J. Újváry Zsuzsanna). *J. Újváry Zsuzsanna*: „De valamíg ez világ fennáll, mindennek szép koronája fennáll”. A vezekényi csata és Esterházy László halála. *Hadtörténelmi Közlemények* 119(2006) 4. sz. 943–972.

⁶²⁵ Esterházy László és Batthyány Eleonóra esküvőjét 1650. február 6-án tartották Rohoncon. A pompás esküvő, lakodalom illet a gazdag főúri családhoz. *Koltai András*: Egy főúri lakodalom előkészületei (Esterházy László és Batthyány Eleonóra menyegzője Rohoncon 1650-ben). Különlenyomat a *Lymbus Magyarságtudományi Forrásközlemények* című évkönyvből, Bp. 2003. 117–135.

⁶²⁶ 248. cs. N° 103. és 249. cs. N° 198.

⁶²⁷ Csillag Ferenc: Batthyány Ádámnál ugyancsak a „házi uraim” között találjuk, vice, 1650–1657, lakóhelye: Szentgrót táján, Szentgotthárd táján, *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁶²⁸ Eösi János: „házi uraim”, lakóhelye: Keszthely-Szentgrót, Veszprém táján, Keszthely táján, 1645–1657. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

19. Kanizsai Kopasz Musztafa	150	345	200	1 450	Kulcsár István fejjáltása
20. Kanizsai Cspás Ömer szpáhi	556,5	900	600	ismeretlen	B. Á. eladta Pethő Lászlónak egy lóért és 200 Ft-ért, Molnár Istók fejjáltása ⁶²⁹
21. Csókakői Oszmán	70	1 000	ismeretlen	ismeretlen	B. Á. eladta Angrana Mártonnénak 1000 Ft-ért, az asszony fejjáltása lett
22. Szabácsvári/Budai Szatina/Fatima anyjával/lányával	1 500	21 000	9 000	22 500	Fáncsi István ⁶³⁰ fejjáltása; Szófi Sábán csausért cserélték el
23. Fehérvári Mümin Idrisz	300	3 000	900	ismeretlen	B. Á. elcserélte Veszprémi Barbély Istvánnal más rabért
24. Szigetvári/Váli Mehmed	225	Budai Musztafáért	250	ismeretlen	B. Á. cserélte Tót Mihókkal
25. Fehérvári Musztafa	100	ismeretlen	200	ismeretlen	B. Á. eladta Erdeödi Györgynek
26. Segesdi Muharrem kethüdá szpáhi	B. Á. hozta	950	?	5 750	B. Á. eladta: Pethő Lászlónak 500 db kősoért
27. Kaposvári Ahmed, Mehmed aga fia	3 700	10 000	5 500	52 500	B. Á. eladta Sárkány Jánosnak 2500 Ft-ért
28. Kanizsai Samel Haszan	ismeretlen	ismeretlen	350	ismeretlen	B. Á. eladta a Cupido és Csintalan nevű lóért
Összesen: 29 fő	8 784 +ismeretlen	44 413,7 +ismeretlen	26 497 +ismeretlen	124 008 +ismeretlen	

Batthyány Ádám a fentebbi 29 főért adott összesen 8 784 forintot, három rabért nem kellett fizetnie, hiszen kettőt ajándékba kapott (Kanizsai Váci Mehmed, Tekesi Vuk), egyet maga ejtett foglyul (Segesdi Muharrem), háromnál viszont nem találtam meg az iratokban a vételárat (Budai Mihály, Kanizsai Hadzsi Haszan, Kanizsai Samel Haszan). 16 esetben (17 fő) megtalálható a sarc is, ennek kiszámított értéke több mint 44 000 forint, a 16-ból 15-nél megtalálható a vételár. Ez 7 839 forintot tett ki, amelyért a főkapitány majdnem 43 000 forintot (kiszámított érték) várt volna, azaz a vételár 5,5-szeresét. Ígéretet 21 esetben (22 fő) jegyeztek föl, több mint 26 000 forintot, 18 esetben (19 fő) a vételár (7 639 Ft) és az ígéret (24 772 Ft) is megvan. A rabok átlagosan vételáruk 3,2-szeresét ajánlották fel, úgy, hogy ők nem tudták, mennyi volt a vételáruk, de azt igen, hogy ezzel az ígérettel a főúr szinte mindig elégedetlen volt.⁶³¹ 12 esetben (13 fő), az ígéret (21 342 Ft) és a váltságdíj (41 264 Ft) is megtalálható. Az alku ezekben az esetekben az ígéret kétszeresét sem éri el (1,9-szerese). A követelést 14 esetben (15 fő) találtam meg az iratokban, ennek a kiszámított értéke 124 000 forint. 13 esetben (14 főnél) lehet összevetni a vételárat (6 120 Ft) a követeléssel (112 158 Ft). Ez utóbbi az előbbi 18-szorosát adja ki (kiszámított érték), amely szép haszon lett volna. Ugyanennyi esetben tudjuk összehasonlítani az ígéretet (21 992 Ft) a követeléssel (118 258 Ft), itt azonban már nem ilyen óriási a különbség az csupán 5,4-szeres. Az alkuval (36 064 Ft) viszont csupán kilenc esetben (10 fő) tudjuk összevetni a követelést (97 303 Ft).

⁶²⁹ A főkapitány szervitorának, Pethő Lászlónak adta el egy lóért, aki egyik vitézét, Molnár Istókot szabadította ki a törökkel. A keresztény legény ezért cserébe, a lovon kívül, még 200 forintot is adott.

⁶³⁰ Fáncsi István: inas, étkefogó, 1642–1654. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁶³¹ Kanizsai Kara Haszan aliter Deli Kurd esetében írásba is adta fölháborodását (248. cs. N° 110.): *Ígért az cigány kurvafi [!] kűsöt N° 200.* Fehérvári Oszmánál nagyon hasonló bejegyzést találunk (249. cs. N° 204. pag. 2.): *„Ez olyan cigány, mint az Mumi, de adjon még söt N° 700. készpénzt tall. 600. partékát mindenfélét fl. 1 000.”*

A tényleges váltságdíj azonban átlagosan a követelésnek csupán 37%-a, tehát a főkapitány jócskán engedett eredeti elképzeléséből.

6. A sarcalku rabjainak sorsa

A források alapján aránylag ritkán, csupán 15 esetben (8%) tudjuk megállapítani, hogyan alakult az egyes foglyok sorsa.⁶³²

10. táblázat: Batthyány I. Ádám rabjai, akik váltságdíjukat ténylegesen megadták 1639–1657 (15 eset; 18 fő)

név	vétel/ kam. forint	ígéret/kam. forint	követelés/kam. forint	sarc/kam. forint	teljesítés/ kam. forint	teljesítés/ sarc %
1. Igali Szmoljana	27	ismeretlen	ismeretlen	192	192	100%
2. Váli Mehmed Operka	0	300	20 802	5 250	5 250	100%
3. Palotai Abdi	510	500	3 010	660	660	100%
4. Kanizsai Vörösszakállú Sábán	150	600	3 800	500	500	100%
5. Kanizsai Vak Haszan	200	ismeretlen	ismeretlen	300	300	100%
6. Kanizsai Redzseb odabasi, nemezcsináló	300	775	1 350	1 355	1 355	100%
7. Kanizsai Kara/Kurta Haszan/Deli Kurd	245,25	200	2 200	750	750	100%
8. Kanizsai Hüszejn Ibrahim, Juszuf aga szolgája	100	250	1 550	450	450	100%
9. Kanizsai Baba Haszan	100	1 196	2 912	1 571,5	1 571,5	100%
10. Segesdi Mehmed szpáhi	300	100	ismeretlen	3 000	2 999	100%
11. Kanizsai Kis Katona Mehmed	0	300	1 150	650	649	100%
12. Kanizsai Hosszú Ramazán	27,14	300	750	570	555	100%
13. Kanizsai Kis Haszan	100	200	725	393,5	367,5	90%
14. Ercsi Mehmed aga	600	2 100	11 370	4 500	2 834,15	60%
15. Fehérvári Muhiddin szpáhi	0	1 000	12 000	1 950	700	36%
Összesen: 18 fő	2 660	7 821 +ismeretlen	61 619 +ismeretlen	22 092	19 133	36–100%

Ezek a rabok összesen (a portékák kiszámított értéke alapján) megközelítőleg 20 000 forintnyi értéket hoztak a főúrnak. Ez 1642 és 1657 között, azaz 15 év alatt nem érte el az évi 1 300 forintot, vételáruk összesen 2 660 forint,⁶³³ ez csupán 14%-a a konkrétan behozott összegnek, tehát sokkal több folyt be a sarcukból, mint amennyi a kiadás volt. Ez nagyon szép haszonnak tűnhet, de ne feledkezzünk el arról a 15 évről, amely alatt a foglyok őrzése és etetése is kiadást jelentett Batthyány I. Ádám számára, noha a rabok dolgoztatása – ha éppen nem sarcolatlanul heverték a börtönben, vagy éppen nem a hódoltságban jártak váltságdíjuk megszerzéséért – enyhíthetett a költségeken. Arról pedig semmiképpen se feledkezzünk el,

⁶³² Azaz 18 személynél, ugyanis Igali Szmoljana két lányával és egy fiával együtt sarcolt meg. 12 személy teljesítette a váltságdíját.

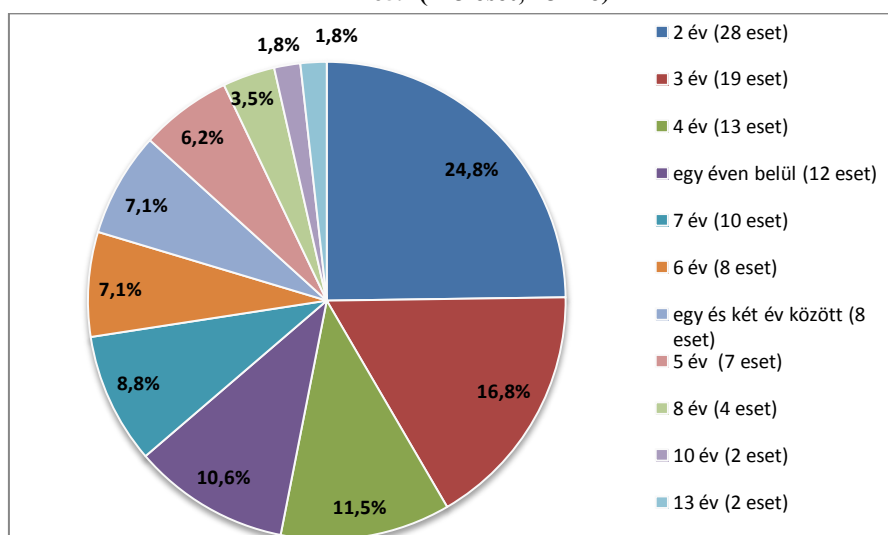
⁶³³ Három rabnál a vételár nulla forint, hiszen kettő ajándék volt, egyet pedig a főkapitány személyesen ejtett foglyul: Váli Mehmed Operkát Teveli és Palonyai István, Batthyány vitézei ajándékba adták a főúrnak, ahogy ez a rabnyilvántartó könyvben is áll (248. cs. N° 49. pag. 48.). Kanizsai Kis Katona Mehmed ugyancsak ajándék: a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 37.) a megsarcolt rabok között megtaláljuk az emberünket: „16. Kanizsai Kis Memhet: Anno 1648. Ezt az rabot Zrínyi Miklós adta ajándékon. Anno 1651. Fehérvári Muhiddin szpáhit Batthyány maga fogta (248. cs. N° 49. pag. 16.): „Feiérvári Ibrahim aliter Muadin. Anno 1647. Ezt is magunk hoztuk Feiérvár alól.”

hogy ez a haszon csupán a rabok 8%-ánál könyvelhető el, legalábbis a dokumentumokból ennyi mutatható ki.

7. A vásárlás és az alku közt eltelt idő

Nagyon eltérő az is, hogy kivel mennyi idő alatt sikerült megegyezni. 146 esetben (166 fő) találtam meg vagy tudtam kikövetkeztetni a vétel évszámát vagy pontos dátumát. Az adatok 1637 és 1657 közöttiek, azaz 20 évet ölelnek fel. 119 név mellett (136 személy) tüntették fel vagy következtettem ki a tényleges sarcalku létrejöttének időpontját az 1641 és 1659 közötti 18 év alatt.⁶³⁴ 113 esetben (131 fő) mind a vétel, mind a sarcalku idejét megtaláltam vagy kikövetkeztettem, itt ugyancsak 1637 és 1657 közöttiek az adatok, tehát a fenti a 20 évről van szó.

12. diagram: Batthyány I. Ádám rabjainak a vásárlás és sarcalku megkötése között eltelt ideje 1637–1659 (113 eset; 131 fő)

Van olyan rab, aki még ugyanabban az évben megállapodott Batthyányval (11%), de akad olyan is, aki csupán rabságának tizenharmadik évében (2%). Leggyakrabban két év kellett ahhoz, hogy rábírijanak egy rabot a megegyezésre (24%). Azaz két, illetve három év (40%) kellett ahhoz, hogy egyáltalán megsarcoljanak a foglyok. A raboknak több mint fele (52%) kettőtől négy évig terjedő ideig alkudozott. A feljegyzések alapján tudjuk, hogy Kanizsai Csonka Ramazán már 1637 óta fogságban volt,⁶³⁵ s csupán 1647-ben vált biztossá, hogy megalkudtak⁶³⁶ vele. Tíz évig alkudoztak tehát, amely igen hosszú idő egy ember életében, főleg ha figyelembe vesszük az akkori, a mainál jóval alacsonyabb átlagéletkort.

⁶³⁴ Teljesen természetes, hogy az alku megkötése későbbi évszámhoz kötődik, hiszen évek kellettek egy-egy megegyezéshez.

⁶³⁵ 248. cs. N° 49.pag. 31.

⁶³⁶ 249. cs. N° 154. A vételárnak (1 637,70 Ft) a 35,71-szerese a kialakult sarc.

Kanizsai Totics Ibrahimot⁶³⁷ a szentpéteriek adták ajándékba az úrnak 1646-ban.⁶³⁸ Ő is nagyon hosszú idő után, ugyancsak tíz év múlva sarcolt meg 1656-ban. Még ennél is hosszabb ideig, 13 évig alkudozott Boszniai Ibrahim, aki 1643. október 31-én még Hagymási János⁶³⁹ rabjaként szerepelt,⁶⁴⁰ ő adta el a törököt⁶⁴¹ a főúrnak egy vashegyi szőlőért.⁶⁴² Fehérvári Oszmán szpáhi szintén 13 évig alkudozott. Batthyány 200 forintért vette Csampai Györgytől 1646-ban;⁶⁴³ 1659. február 11-én is csupán „postaként”, megbízottként találkoztunk vele,⁶⁴⁴ minden valószínűség szerint ugyanennek az évnek a február 12-ei napján a következő bejegyzést találjuk neve mellett:⁶⁴⁵ *„úgy ment be, hogy Teöreök Péter nevű körösztyény rabot megszabadétsa, és az terminusnapra az kezesség mellé kihozza avagy kiküldje.”* Tehát postaként és a saját sarcáért is a hódoltság területére ment 1659-ben, azaz 1646 és 1659 között sarcolt meg. Az, hogy ők négyen ilyen sokáig alkudoztak (10, ill. 13 évig) a végső megegyezés előtt, elképesztő kitartásról vagy még inkább makacsságról tanúskodik mind a főkapitány, mind a fogoly részéről.

8. A rabba eséstől a szabadulásig

117 esetben (138 fő) találtam meg a kialkudott sarcösszeget (13. számú diagram), amelynek kiszámított összértéke több mint 375 000 forint. A sarcalkuk létrejötte 1641 és 1657 között történt (16 év alatt), ez évente több mint 23 000 forint bevételt jelentett volna, ha egészében befolyik, azonban az is előfordult, hogy a kialkudott összegből egyetlen dénár sem érkezett meg. Mindenesetre elgondolkodtató milyen jelentős befektetésnek tekintette a rabtartást Batthyány I. Ádám, és milyen magas váltságdíjakat csikart ki az elfogott muszlim katonáktól – ahogy az oszmánok tömlöceiben sínylődő magyar vitézek sarca ugyancsak tetemes volt – igaz, ennek csupán töredékét sikerült behajtania.

⁶³⁷ Tótvárad a Maros partján, vagy Totinci=feltóti: a jenői szandzsákban fekvő Feltót várából való. Hegyi Klára szíves közlése.

⁶³⁸ 248. cs. N° 49. pag. 35.

⁶³⁹ Hagymási János: Batthyány a „házi uraim” között tartotta számon, 1637–1639. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁶⁴⁰ 248. cs. N° 92. pag. 4.

⁶⁴¹ 249. cs. N° 305. pag. 3. és N° 307. pag. 5.

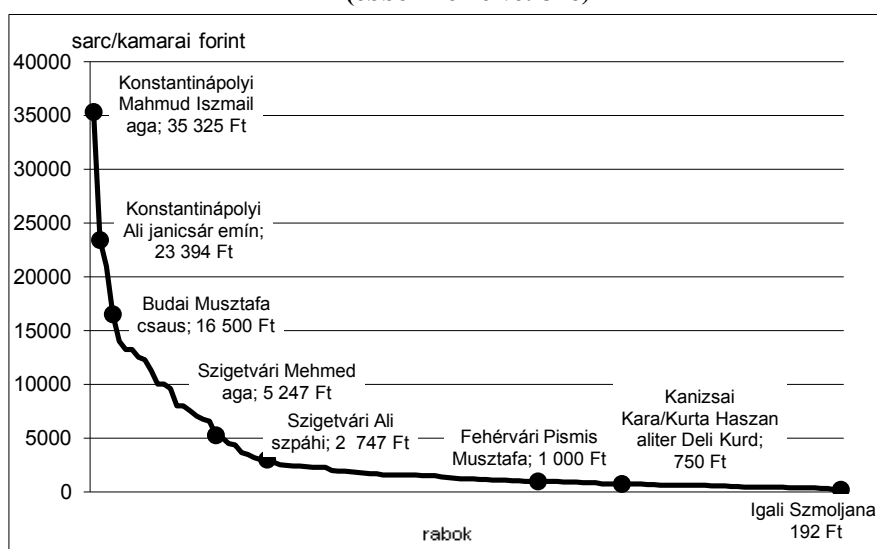
⁶⁴² 248. cs. N° 49. pag. 64., N° 65. pag. 6., N° 137. pag. 4., 249. cs. N° 320. pag. 1.

⁶⁴³ 248. cs. N° 49. pag. 90., N° 65. pag. 4., N° 104. 2., N° 130. pag. 1. 249. cs. N° 320. pag. 1., ebből az utolsóból az is kiderül, hogy Oszmán szpáhi.

⁶⁴⁴ 249. cs. N° 403. pag. 2.

⁶⁴⁵ 249. cs. N° 429. pag. 3.

**13. diagram: Batthyány I. Ádám 138 rabja váltságdíjértékének megoszlása 1641–1657
(ebből kiemelve: 8 fő)**

A legalacsonyabb sarc Igali Szmoljánáé (12 ökör) volt,⁶⁴⁶ – fentebb arról már írtam, hogy a rác asszonyok voltak a rabok hierarchiájában legértéktelenebbek, miként őket vették a legalacsonyabb áron is. A legmagasabb összeg Konstantinápolyi Mahmud Iszmail agáé volt, ugyancsak igazolva azt, hogy egy rangos török férfi igen magas értéket képviselt. Az átlag meghaladja a 3 200 forintot, a leggyakoribb váltságdíj összeg pedig 750 Ft, ez hat személy díjának a kiszámított értéke.⁶⁴⁷ Tisztséget nem jegyezték fel melléjük,⁶⁴⁸ azaz közönséges rabokról volt szó, ahogy Batthyány is emlegeti őket rablistáiban.

A sarcalku összeírásban szereplő rabok közül 85 esetben (95 fő) találtam meg a vételár és a sarc összegét is (1637–1657). Az arányok elég szélsőségesek: míg Igali Vinka rác asszony és Palotai Abdi vételárának csupán 1,3-szerese a megállapodott sarc, addig Budai Ibrahim janicsárnak a vételár 132,5-szeresét kellett volna megadnia (14. számú diagram). Amint fentebb is jeleztem, a rácoktól általában jóval kevesebbet követelt a főúr, mint a törököktől, ha asszony volt a rab, akkor még inkább. Ők egyrészt szegényebbek voltak, másrészt a közelebb lévő falvakból könnyebben és gyorsabban meghozhatták a váltságdíjukat. Vinka egész biztosan meg is hozta sarcának 80%-át (155 forint értékű portékát).⁶⁴⁹ A főkapitány Palotai Abdival egyszerűen azért volt elnéző, mert megbízottjaival kiderítette, hogy nincs miből több váltságdíjat adnia. Abdi valóban teljesítette is a sarcát öt év alatt, azonban szerencsétlenségére újra fogságba esett. Vajon Batthyány miért volt annyira

⁶⁴⁶ Dadai Lazar rác 1647. október 1-jén hozott 16 forintért 1 ökröt (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 165., 299. pag. 33.; 17. út), ezzel számoltam, tehát összesen 192 forint.

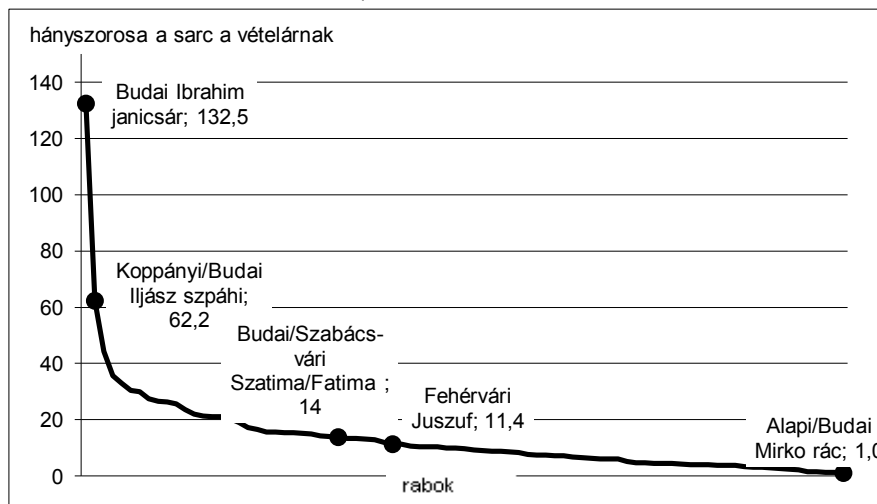
⁶⁴⁷ Kanizsai Ibrahim, Kanizsai Kara vagy Kurta Haszan aliter Deli Kurd, Kanizsai Iszmail, Palotai Kis Bajrám, Palotai Redzseb, Alapi Mirko, ezn utóbbi kissé meglepő, hiszen rác rabról van szó.

⁶⁴⁸ Egyedül Bajrám mellett áll az, hogy odabasi fia, 249. cs. N° 213.

⁶⁴⁹ 249. cs. N° 299. pag. 36.

követelődző Budai Ibrahimmal szemben, mit tudhatott a janicsár társadalmi helyzetéről? Megállapodásuk megkötéséhez legalább hat év kellett, bár minden valószínűség szerint a főkapitány az óriási haszonból semmit sem látott, mert rabja idő előtt meghalt.⁶⁵⁰

14. diagram: Batthyány I. Ádám 95 rabja vételárának és váltságdíjának aránya 1637–1657 (ebből kiemelve: 5 fő)

Átlagosan a végső alku során a vételár 13-szorosában állapodtak meg. Ez magas haszonnal kecsegtette a főkapitányt, várakozása azonban ritkán teljesedett be. Nyilvánvalóan azért igyekszem összevetni a megállapodást a vételárral, hogy a befektetés és a várható haszon összemérhető legyen, de a vételáron kívül egyéb költségek is vannak – ahogy ezt fentebb már jeleztem –, ráadásul a váltságdíj értéke minden esetben kiszámított, míg a vételár a legtöbb esetben készpénzben szerepel az iratokban. Így a fenti 13-szoros szorzó is bizonytalan, az pedig még inkább, hogy végül mi is folyt be a sok-sok ígéretből.

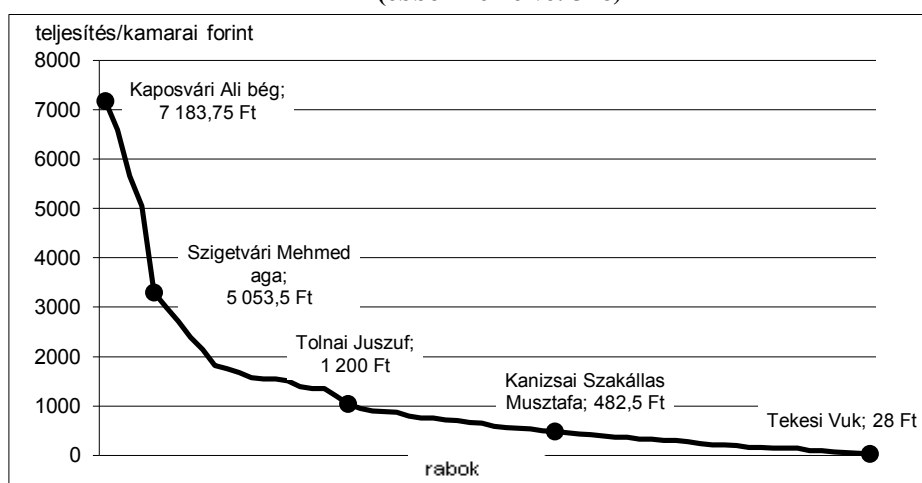
A sarcalku irataiban található rabok teljesítésére vonatkozó konkrét érték meghatározást csak 66 esetben (75 fő)⁶⁵¹ találtam (15. számú diagram), ennek kiszámított értéke megközelíti a 80 000 forintot. Mindez 1641 és 1658 között, azaz 17 év alatt folyt be; ez évi 4 300 Ft (kiszámított érték). A legmagasabb értéket Kaposvári Ali bég szállította, a kiszámított érték meghaladja a 7 100 forintot, a legalacsonyabbat a rác Tekesi Vuk hozta: 28 db kősót, ez I. Ádám idején 28 Ft-ot ért. Azaz ismét kiütközik a ranggal rendelkező oszmán tiszt és az egyszerű rác közti különbség.⁶⁵² Az átlagérték, amit egy rab hozott, 1 200 forint volt, ahogy ezt halála előtt Tolnai Juszufnál is tette.

⁶⁵⁰ 249. cs. N° 383. pag. 4.: „Nota bene: Budai Ibrahim Iszpáhia Anno 1651. Kisfaludi Balázs és Komáromi János hozta, meghólt.” Bár egyáltalán nem biztos, hogy ugyanarról a személyről van szó, hiszen a tisztségek eltérőek.

⁶⁵¹ Ez az összes eset (178) 37%-a.

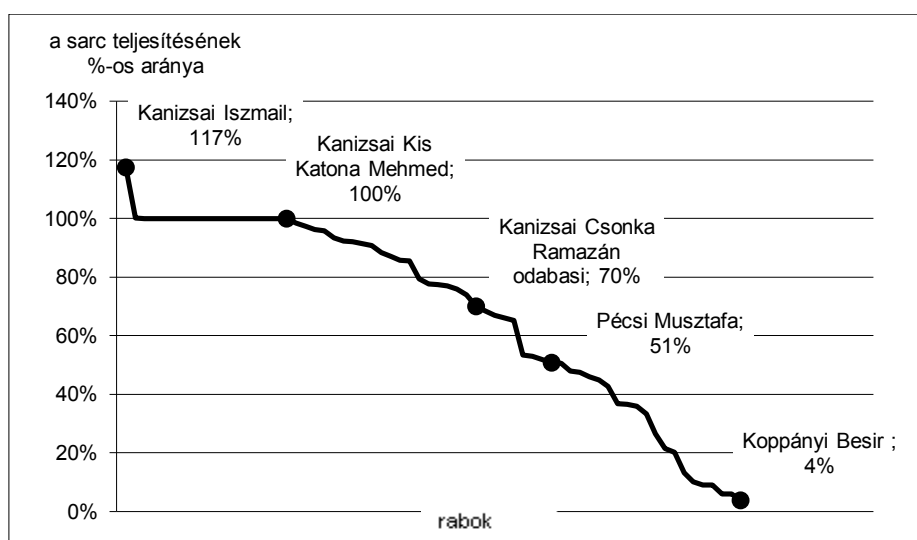
⁶⁵² Bár a főúr Vukot vejenek ajándékozta, továbbra is ő gondoskodott róla 249. cs. N° 299. pag. 42.; 249. cs. N° 355. pag. 1.

15. diagram: Batthyány I. Ádám 75 rabjának ténylegesen teljesített sarca 1641–1657 (ebből kiemelve: 5 fő)

A sarcalkunál szereplő 66 esetben (75 fő) a kialakult sarc és a tényleges teljesítés aránya ugyancsak szélsőségeket mutat: a 4%-os aránytól a 117%-osig terjed. A megállapított sarc értékének egészét 17 fő teljesítette, sőt – ahogy a diagramon is látható, Kanizsai Ismail még többet is⁶⁵³ –, a kialakult váltságdíjnak átlagosan 70%-a folyt be. Ez mesés, elképesztően magas haszon lenne, ha az összes fogolynál így állna a helyzet, de ez egyedül a sarcalku dokumentumaiban szereplő 178-ból mindössze 66 esetben történt így, vagyis az összes rab 37%-ánál. A legalacsonyabb arányt Koppányi Besirnél⁶⁵⁴ figyelhetjük meg, mindössze sarca 4%-át teljesítette (141 db kősó).

16. diagram: Batthyány I. Ádám 75 rabja kialakult váltságdíjának és a tényleges teljesítésének százalékos aránya 1641–1657 (ebből kiemelve: 5 fő)

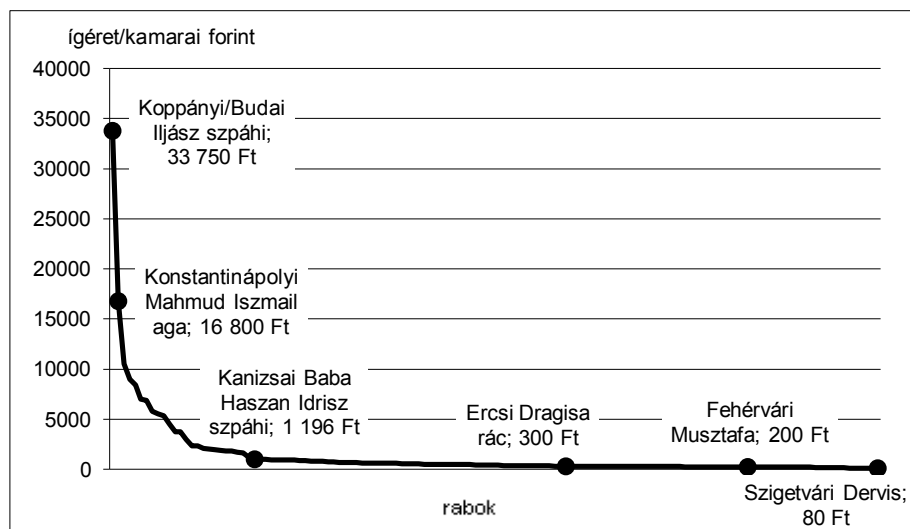

⁶⁵³ Ugyan kiszabadította Szilágyi Petit, Batthyány szervitorát, de valószínűleg még kezesség lehetett rajta.

⁶⁵⁴ 1645. április 2-án megszületett a megállapítás, és az is biztos, hogy a török még ugyanabban az évben elkezdte gyűjteni a sarcát. Ugyan az első két útjánál nem találunk semmiféle dátumot, de a 3. út egész biztosan 1645-ben volt, az utolsó (4.) pedig 1646-ban, miután azzal a megjegyzéssel zárul a róla szóló rész (249. cs. N° 299. pag. 21.), hogy „Megholt idén”. Halála előtt négy úttal hozott 141 db kősót (249. cs. N° 299. pag. 21.), de így is jelentős lehetett a főúr vesztesége, hiszen 120 forintért (248. cs. N° 49., 137.) vette, és 3 650 forintnyi értéket várt tőle.

A rabok (136 eset, 163 fő, 1642–1657) által felajánlott összeg meghaladja a 190 000 forintot (kiszámított érték), bár ez jóval alacsonyabb a főkapitány által követelt összegnél, sőt a váltságdíj összértékénél is. A teljesítés azonban ennek még a felét sem éri el, és köztük igen szélsőséges értékeket találunk.

17. diagram: Batthyány I. Ádám 163 rabjának felajánlott sarca 1642–1657 (ebből kiemelve: 6 fő)

E csoportban a foglyok által felajánlott összegek, anyagi erőviszonyaiktól és társadalmi helyzetüktől függően, nagyon különbözőek voltak. A legkevesebbet Szigetvári Dervis ajánlotta: 1650. július 22-én 80 darab kősót ígért, amely szemtelenül vakmerő ígélet lehetett, hiszen a főúr 100 forintért vette a vázsonyi hajdúktól.⁶⁵⁵ A legmagasabb ígéletet 1657. február 24-én⁶⁵⁶ Koppányi, ill. Budai Iljásznál találjuk: meglepő módon, a török első ajánlata jóval magasabb a másodiknál; először 8 000 tallér készpénzt, 8 000 tallér értékű portékát, 3 fő nevezetes keresztény rabot, 4 darab úrnak való főlovat aranyos szerszámostul, 2 darab vezérnek való kerek sátort ígért, amelynek kiszámított értéke: 33 750 Ft. Ez bizony a vételár 150-szerese,⁶⁵⁷ ezért sokkal valószínűbb, hogy az úr részéről való követelésről van szó, noha az iratban egyértelműen az ígélet kifejezés szerepel. Azonban legyen ez követelés vagy ígélet, mindenképpen kiemelkedően magas, a fogoly ugyan szpáhi, de ilyen hatalmas összegre az sem magyarázat. Igen valószínű, hogy gazdag török foglyról – pl. ziámet-birtokosról – lehetett szó, és a főkapitánynak sikerült kipuhatoltatnia anyagi, társadalmi helyzetét.⁶⁵⁸

A rabok által felajánlott érték átlagosan – ha nem számítom a legalacsonyabb és a legmagasabb értéket –, 1 200 forint körül mozgott, ennek a közelében a kiszámított értékek

⁶⁵⁵ 248. cs. N°65. pag. 11., 249. cs. N°320.

⁶⁵⁶ 249. cs. N°384.

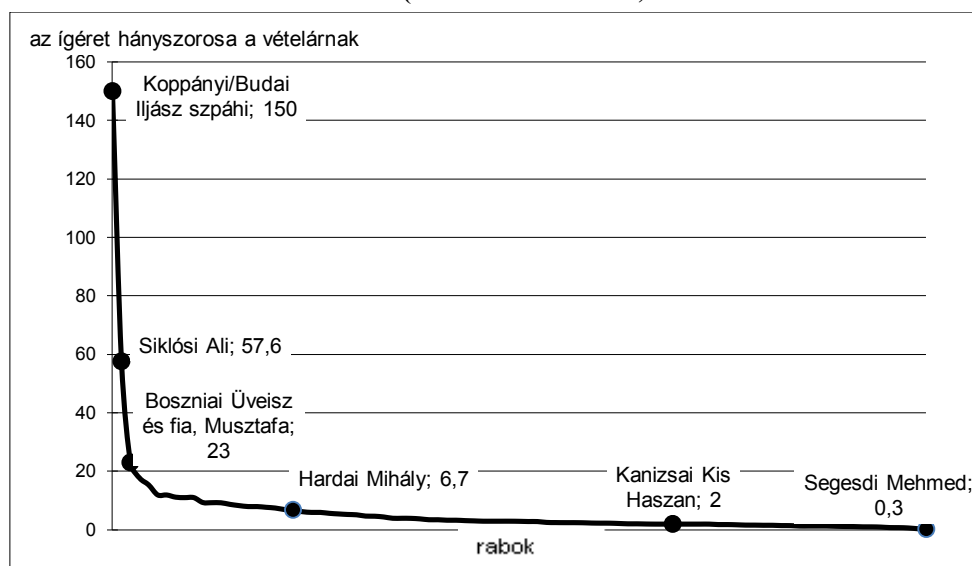
⁶⁵⁷ A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 74.) a sarcolatlan rabok között találunk egy Budai Iljász ifjú legényt, a rabvásárnál már szerepelt.

⁶⁵⁸ 249. cs. N° 347.

alján egyetlen embert találtam.⁶⁵⁹ A leggyakoribb viszont a 300 forint értékű felajánlott sarc volt, amely 19 esetben (20 fő) figyelhető meg, köztük két rác, három szpáhi és egy aga van.⁶⁶⁰ Ez a vegyes társaság rávilágít, hogy a magas rangú török katonák igyekeztek kibújni a magas váltságdíj alól, bár egy szpáhi is lehetett szegény vagy nyomorult, de a rácok egyértelműen alattuk álltak a társadalmi ranglétrán.

A vételár és a felajánlott sarcösszeg 92 esetben (103 fő; 1639–1657) fordult elő együttesen (18. diagram). Ahogy ezt már jeleztem, az ígéretnél pont az a különleges, hogy a fogoly általában nem tudta mennyiért vették, ehhez nem tudott viszonyítani, így elsősorban az motiválta, hogy minél alacsonyabb legyen a sarca; ezért akár össze-visszahazudozott, hamis nevet mondott, letagadta rangját, családját, származását, társadalmi helyzetét.⁶⁶¹ Általában teljesen felesleges volt ez a próbálkozása, a főkapitány gyorsan utánajárt a valós helyzetnek, ahogy a keresztény rabokat is lenyomoztatták muszlim rabtartóik.

18. diagram: Batthyány I. Ádám 103 rabja vételárának és felajánlott sarcának aránya 1639–1657 (ebből kiemelve: 6 fő)

E csoportban öt olyan rab is van, aki a megvásárlásakor kiadott összegnél kevesebbet ajánlott fel.⁶⁶² 19 esetben a rabok a vételár dupláját sem ígérték, azonban a leggyakrabban –

⁶⁵⁹ Kanizsai Baba Haszan Idrisz szpáhinál is a rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 31.) és a 249. cs. N° 299. pag. 5. összeírás van segítségünkre. 1642. jún. 20-án a török ígérete: 400 Ft, 5 darab skarlátszőnyeg, 6 darab duplakecse, 2 darab selyemöv, 1 darab úrnak való párducbőr, kiszámított érték 1 196 Ft.

⁶⁶⁰ Ezekre a rabokra vonatkozóan 11 esetben találtam vételárat is, 27 forinttól 150 forintig, ezek nagyon szélsőséges értékek. A követelések is ugyanolyan szélsőségesek, 525 forinttól egész 20 802 forintig terjednek (13 esetben, 14 főnél jegyezték fel).

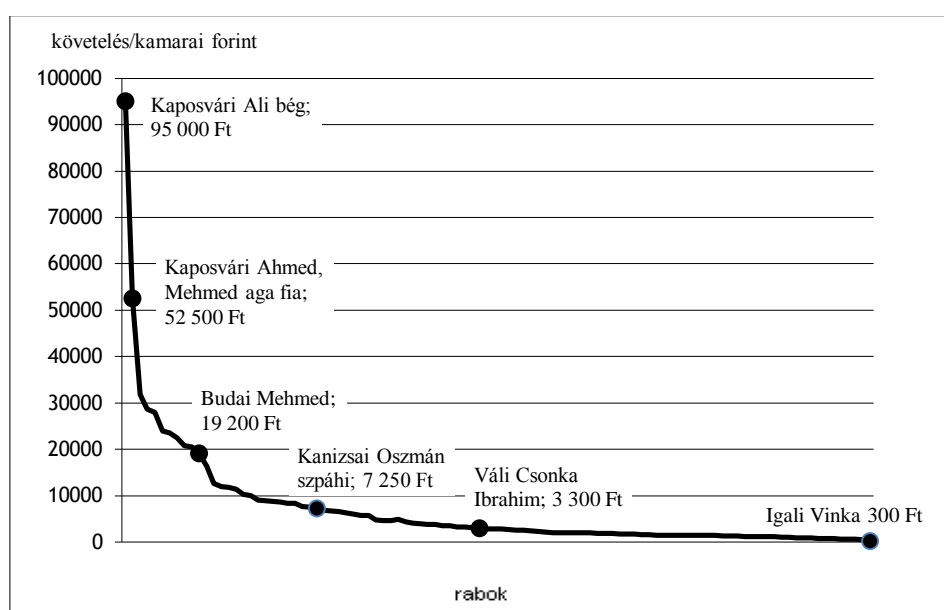
⁶⁶¹ Budai Radován rác 1649. jún. ius19-én (249. cs. N° 239.): „Itten vagyon egy Budai Radovan nevő rác örömost megsarcolna. Ígér küsöt N° 230, nyomorult szolgál legénynek mondja magát lenni.”; Esztergomi Murteza szpáhi (248. cs. N°104/a.): „Alinak is nevezi magát”; 248. cs. N° 49. pag. 140.: „2. Pécsi Haszan, Szinánnak is híják.

⁶⁶² Segesdi Mehmed szpáhi (0,3), Pécsi Mehmed, Pécsi Haszan aga szolgája (0,4), Palotai Kis Bajram (0,7), Szigetvári Dervis (0,8), Kanizsai Kara Haszan aliter Deli Kurd (0,8).

nyolcszor – a vételár kétszeresét ajánlották.⁶⁶³ Átlagosan az ígért összeg a vételár 6,6-szerese,⁶⁶⁴ erre azonban csak egyetlen konkrét példát találunk.⁶⁶⁵ 22 fogoly ígért az átlag fölött, ebből 23-szoros ígéretével kiemelkedik Boszniai Üvejsz és fia, Musztafa,⁶⁶⁶ és 57,6-szeres ígéretével Siklósi Ali. A vételár nem tükrözi a rabok tényleges értékét, hiszen a legtöbb esetben a főkapitány a kótyavetyén⁶⁶⁷ jutott hozzájuk.

Batthyány I. Ádám követelését 103 esetben találtam meg (129 személy), ezek forintra átszámított értéke igen magas, mintegy 714 000 Ft (19. diagram). A főkapitány 1642 és 1657 között támasztott követeléseinek évi átlaga majdnem eléri a 48 000 forintot, azonban a rabok ténylegesen behozott váltságdíja meg sem közelítette ezt a magas összeget.

19. diagram: Batthyány I. Ádám 129 rabjának követelt sarca 1642–1657 (ebből kiemelve: 6 fő)

A rác asszonyokért keveset adott ki a főúr, és ugyancsak tőlük várta a legalacsonyabb váltságdíjat, így Igali Vinka rác asszonnyal mindössze 150-150 forintnyi készpénzben és portékában egyezett meg,⁶⁶⁸ ez vételárának csupán a duplája.⁶⁶⁹ A legmagasabb, 95 000

⁶⁶³ Fehérvári Musztafa, Kanizsai Kis Haszan, Kanizsai Mehmed, konstanci aga szolgája, Kaposvári Haszan, Kaposvári Redzseb, Zülfikár fia, Koppányi Rizván szpáhi, Türbéki Piri aga, Kanizsai Szabó Ahmed, Mahmud kethüdá fia.

⁶⁶⁴ A két szélső értéket nem számítottam.

⁶⁶⁵ 1653 októberében-novemberében Budai Bolond Mehmed azt ígérte (249. cs. N° 353.), hogy hoz az első útjában 1 000 tallér készpénzt, 1 fő keresztény rabot, 1 db úrnak való lovat, ennek a kiszámított értéke: 3 000 Ft. A rabnyilvántartó könyvből ismerjük a vételárát (248. cs. N° 49. 68.): 600 forintért adták el 1651-ben a kislelűdiak.

⁶⁶⁶ Boszniai Szakállas Velim Üvejsz követelése 1656-ban: 3 000 tallér kp., 1 000 tallér mindenféle portéka, 2 000 db kőso, 6-6 db párdúcibőr, tigrisbőr és díványszőnyeg, 2 db úrnak való ló, kiszámított érték 19 082 Ft. Kisfaludy Balázstól vették a törököt 1656-ban 300 forintért (248. cs. N° 49. pag. 208.): „Bosznai Szakállas Udum Veisz, fiával, Musztafával együtt fogták”

⁶⁶⁷ A kótyavetyén pedig Batthyány Ádám, mint mindenki, jutányos áron vehetett foglyokat.

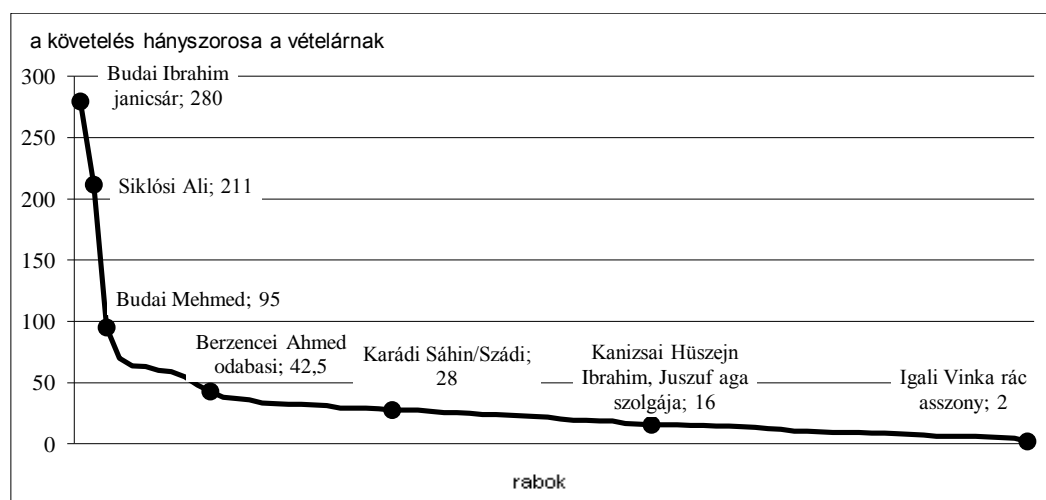
⁶⁶⁸ 248 cs. N° 71.

⁶⁶⁹ 249. cs. N° 49. pag. 272.: „Igali Vinka Rác Asszony Anno 1641. ezt is Igal alól hoztuk, vettük meg az kótyavetyén pro fl. 150. Eodem Anno megsarcolván [...]”.

forintnyi követelést Kaposvári Ali bégnél olvashatjuk,⁶⁷⁰ ahogy fentebb nála találtuk a legmagasabb teljesítést is: 7 183,75 Ft-ot (kiszámított érték).⁶⁷¹ A sarc alapján (10 047 Ft)⁶⁷² kiemelkedően értékes főrabról lehetett szó. A bégénél jóval alacsonyabb az átlagos követelés 6 200 Ft,⁶⁷³ bár ez is szép összeg.

A vételár és a követelés együttesen 75 esetben (82 személynél) található meg (20. számú diagram). Batthyány I. Ádám nyilvánvalóan igyekezett minél magasabb váltságdíjat kikényszeríteni rabjaiból, a befektetett pénzének többszörösét szeretete volna visszakapni, a valóságban befolyt összeg azonban meg sem közelítette a főúr elvárását.

20. diagram: Batthyány I. Ádám 75 rabja vételárának és a főkapitány követelésének az aránya 1642–1657 (ebből kiemelve: 7 fő)

A már jól ismert Igali Vinka rác asszonytól⁶⁷⁴ csupán vételárának dupláját várták el, hiszen Batthyány és porkolábjai is tudták, egy rác asszonytól hiába követelnének többet. 36 esetben a követelés a vételár 20-szorosa alatt marad, persze ez sem csekély szorzó. Ám átlagosan a vételár 30-szorosára tartottak igényt, sőt 21 esetben ennél is magasabb az arány: két török fogolynál több mint 200-szoros: Siklósi Alinál⁶⁷⁵ és már említett Budai Ibrahim

⁶⁷⁰ 249. cs. N° 231. pag. 1.: „N° 2. Ali Bék szalonaki, szaimon [zaim] kértem készpénzt tall. 20 000, mindenféle partékát fl. 20 000, keresztény rabot N° 20, úrnak való lovat. N° 20.” Ez elképesztően magas követelés, akkor is különleges, ha rangos törökről van szó, aki zámet-birtokos (vételár: 1 500 Ft; 248. cs. N° 49. pag. 42.).

⁶⁷¹ 248. cs. N° 47/a.

⁶⁷² Kiszámított érték; 248. cs. N° 49. pag. 42.

⁶⁷³ A két szélső értéket ugyancsak kivettem.

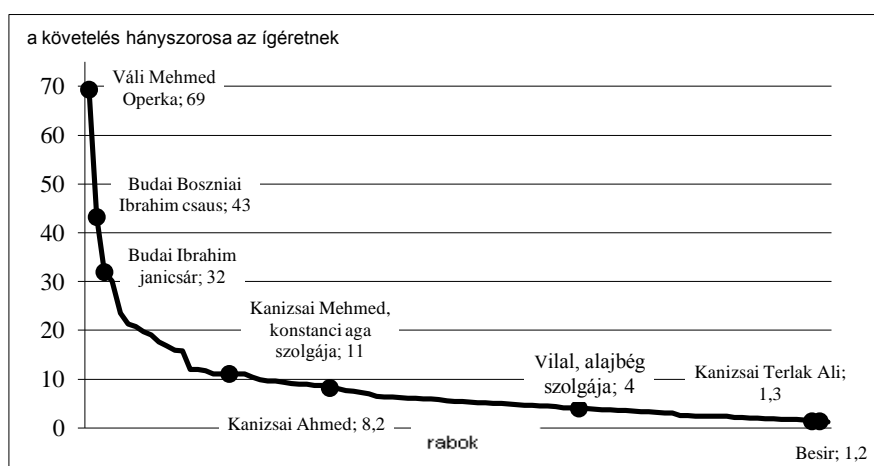
⁶⁷⁴ A rác asszonymál szintén az ígéretet és a követelést találjuk (248. cs. N° 71., 1642. jún. 20.), a végső alku, ellentétben az itteni 150-150 forintnyi készpénz- és portéka követeléssel, 100-100 forintnyi. Az asszony ígért: 100 Ft készpénzt és 60 forint értékű portékát, ennek a követelés alig kétszerese. A sarc a vételárnak mindössze 1,3-szorosa, a követelésnek pedig a 0,7-szerese lett.

⁶⁷⁵ Siklósi Ali szpáhi 1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 3.) ígért 800 tallér készpénzt, Gál Mihókot vagy olyan értékű portékát, amennyi a sarca, 10 vég abát, 5 pár karmazsin csizmát, kiszámított érték 2 305 Ft. Ehhez követeltek még 1 900 tallért, 300 vég abát, 100 pár csizmát, 1 500 forint értékben mindenféle portékát vagy 2 000 darab kósót. Kiszámított érték 8 455 Ft, ez az ígéret 3,4-szerese. A rab április 6-án (249. cs. N° 310. pag. 1.) ígért 800 tallér készpénzt, Gál Mihókot, 20 vég abát, 10 pár csizmát és „ennél feljebb nem akar ígérni.” A vételára csupán 40 Ft (248. cs. N° 49. pag. 22.), nagy haszonra számított a főúr, de 1656-ig biztosan nem született meg az alku.

janicsárnál.⁶⁷⁶ Ez ugyancsak a fentebbi megállapítást igazolja, miszerint a vételárhoz képest nagy nyereségre számított a főúr, ettől azonban nagyon távol esett a ténylegesen teljesített sarc értéke.

Együttesen 96 esetben (118 személynél) találunk felajánlott és követelt sarcot is, az arányok pedig nagyon változóak (21. számú diagram). A legalacsonyabbat Besirnél (1,2) és Kanizsai Terlak Alinál (1,3) találjuk.⁶⁷⁷ Valószínűleg jelentették a főkapitánynak, hogy valóban olyan nyomorult, szegény emberek, mint amilyenek vallják magukat. Besirről ugyan nem derül ki semmi egyéb, de Ali ragadványneve valószínűleg a „torlak” szó elírása,⁶⁷⁸ ami bolondot jelent, ezért is szánhatta őt meg I. Ádám. Batthyány átlagosan a rabok által fölajánlott összegnek a nyolcszorosát követelte a foglyaitól,⁶⁷⁹ azaz általában valóban elégedetlen volt foglyai ígéretével. Négy rabnál is 11-szeres az ígéret és a követelés aránya: Koppányi Ali szpáhinál, Kanizsai Kara, ill. Kurta Haszannál vagy másképp Deli Kurdnál, Kanizsai Mehmednél, konstanci aga szolgájánál⁶⁸⁰ és Pécsi Mehmednél, Pécsi Haszan aga szolgájánál.

21. diagram: Batthyány I. Ádám 118 rabja által felajánlott és a főkapitány által követelt váltásdíjak aránya 1642–1657 (ebből kiemelve: 8 fő)

⁶⁷⁶ Budai Ibrahim 1651. november 6-án követelt sarca: 6 400 tallér készpénz, 4 150 tallér portéka, 5 050 db kősó, 3 keresztény rab és 300 db jó öreg ökör, kiszámított érték 27 975 Ft. A vételára csupán 100 Ft volt (248. cs. N° 49. pag. 65.).

⁶⁷⁷ Kanizsai Terlak Ali mellett két oszlop látható (1647), az elsőben 250 darab kősó, 30 vég aba, 50 tallér áll, a másodikban 300 darab kősó, 50 vég aba és ugyancsak 50 tallér. Kissé meglepő ugyan (a követelés, illetve a végső sarc ennek az ígéretnek mindössze 1,3-szerese), de ezzel meg is elégedett a főúr, hiszen ezt találjuk a rabnyilvántartó könyvben (és a 248. cs. N° 49. pag. 17.), de ezen kívül még Csillagh Ferencet is kiszabadította.

⁶⁷⁸ Torlak=bolond, a Hegyi Klára által összeállított Muszlim férfi- és ragadványnevek kéziratos jegyzéke.

⁶⁷⁹ „Kanizsai Amhet, kit Csillagh adott ú Nagyságának, ígért: készpénzt fl. 200, kűsöt N° 100, csizmát N° 10 pár, papucsot kapc. N° 5 pár.” (248. N° 130., 1647. ápr. 3.). Az ígéret kiszámított értéke 350 forint. Semmi megjegyzés sincs mellette, de az elég beszédes, hogy a következő sarcalkut 1649. április 5-én jegyezték föl, ekkor 100 tallér készpénzt, 150 darab kősót, 10 pár karmazsin csizmát, 10 pár papucsot kapcástul és 10 darab kecsét (teveször takarót) ígért. A követelés jóval magasabb: 500 tallér készpénz, 600 darab kősó, 30 pár karmazsin csizma, 30 pár papucs kapcástul, 110 darab kecsé és még 700 forint értékű portéka és ló. A kiszámított érték 2 860 forint, tehát az ígéretnek 8,2-szerese.

⁶⁸⁰ Konstanci (?): 1. konstantinápolyi; 2. kundakcsi: ágyutalp- és puskatuskészítő. Hegyi K.: A török hódoltság várai és várkatonasága. i. m. 365.

A sarcalku irataiban szereplő hét töröknél⁶⁸¹ a követelés több mint 20-szorosára rúgott. Azt gondolnánk, biztosan magas rangú tisztokról volt szó, de csak Kanizsai Ahmedről jegyezték fel, hogy Mahmud kethüdá fia,⁶⁸² tehát ő a gazdag édesapa miatt lehetett értékes fogoly. Ahogy ezt már az előző fejezetben is jeleztem, a rab társadalmi helyzete, vagyona nem feltétlenül a tisztségéből fakadt.

A legnagyobb eltérést Váli Mehmed Operka odabasinál találjuk:⁶⁸³ 1647. március 7-én 200 talléros készpénz ígéretével igen fölbosszantotta a főurat: „*Ez úgy látom játszik, s kíván is sarcot, im csinállok is nekie, ahhoz is akkomodálja [tartsa]⁶⁸⁴ magát: készpénzt tall. 4 000, kűsöt N° 3 000, jó öreg ökröt N° 300,⁶⁸⁵ párducbőrt N° 16,⁶⁸⁶ öreg díványszőnyeget N° 15,⁶⁸⁷ úrnak való lovat egyet, olyan szép szerszámmal együtt, ki ezüst és aranyos legyen, pallos is olyan, s jakopjával [jakub: lótakaró] együtt, és egy szép tigrisbőrt rajta.*” Ha kiszámítjuk ezeknek az értékét, akkor még megdöbbentőbb az eredmény: 20 802 forint I. Ádám első követelése, a török által felajánlott sarc 69-szerese. Mit jelenhettek az odabasiról? Vajon miféle rokonsággal, vagyonnal rendelkezhetett, hogy ilyen magas követeléssel állt elő a főúr.

Összességében egyértelműen megállapítható, hogy Batthyány I. Ádám nagyon magas értékekről alkudozott foglyaival. 35 rabnál jegyezték fel – illetve tudtam kikövetkeztetni, kiszámolni – mind az öt értéket (22. számú diagram). A legalacsonyabb érték a vételár (7 293 forint 53 dénár), ennél az ígélet magasabb (32 686 Ft), az előbbi 4,5-szerese, de ebből valójában nem lehet komolyabb következtetést levonni, hiszen a foglyok nem tudták mennyit adott ki értük a főúr, nekik teljesen más volt a motivációjuk. A kialkudott váltságdíj (63 715 Ft és 50 dénár) azonban a főúr követelésének (208 3666 Ft és 50 dénár) csupán 31%-a. Ennek alapján egyértelműen jelentős engedményt tett Ádám gróf az eredeti elképzeléséből, és igyekezett realisan, ám számára még elfogadhatóan megkötni az alkut. A vételárnak a követelés majdnem a 28-szorosa – ez még mindig igen jelentős, sőt mesés haszonnak ígérkezett –, az ígéletnek 6,3-szerese, ennek alapján a muszlim és rác rabok ugyancsak jóval fölé mentek az első felajánlásaiknak. A kialkudott sarc a vételár 8,7-szerese, ez ugyan már

⁶⁸¹ Karádi Sáhin/Szádi(k), Budai Mehmed, Kanizsai Szabó Ahmed, Mahmud kethüdá fia, Türebeki Piri aga, Budai Ibrahim janicsár, Boszniai Ibrahim, Váli Mehmed Operka.

⁶⁸² Kanizsai Ahmed szpáhítól, Mahmud kethüdá fiától 1649–1650-ben elég magas váltságdíjat követeltek: 5 000 tallér készpénzt, 3 000 tallér portékát, 5 000 darab kűsöt, 2 darab úrnak való lovat szerszámostól és két keresztény rabot. A kiszámított érték 24 000 forint, ez kiemelkedően magas, 48-szorosa a vételárnak. Annál meglepőbb, hogy három évvel később 1653. október 25-30-án (249. cs. N° 353. pag. 1.) már mindössze 100 darab kűső, 50 pár karmazsin csizma, 10 pár papucs kapcástul és egy keresztény rab áll neve mellett, akinek a „*nevét kívánja tudni*”.

⁶⁸³ 249. cs. N° 144.

⁶⁸⁴ Lat. accomodō: illeszt, alkalmaz, szab, alkalmazkodik, igazodik

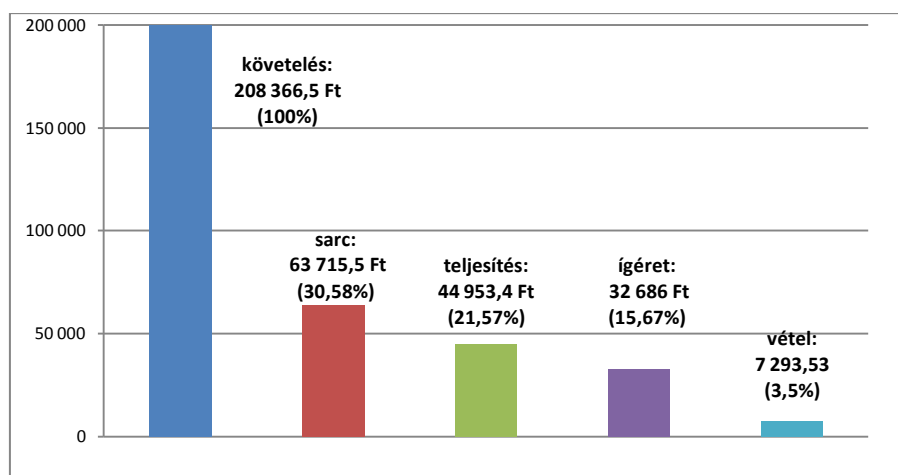
⁶⁸⁵ A fentebbi 16 forintos darabértékkal számoltam (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 165., 299.).

⁶⁸⁶ A legértékesebb párducbőr: 198 tallér (249. cs. N° 299. pag. 52.).

⁶⁸⁷ A legértékesebb díványszőnyeget vettem: 100 tallér (249. cs. N° 299. pag. 50.).

közel sem annyira mesés, mint a követelés 28-szoros szorzója, de még mindig komoly nyereségnek számít, ahogy az is, hogy a teljesítés a váltságdíj 71%-a, a vételárnak 6,16-szorosa; ekkora hozamért biztosan megérte rabtartással foglalkozni.⁶⁸⁸

22. diagram: Batthyányi I. Ádám sarcalkunál szereplő rabjai, akiknél a vételár, az ígélet, a követelés, a sarc és a teljesítés is megtalálható 1640–1658 (35 fő)

Mivel itt ugyanazokról a személyekről van szó, az itt szereplő értékeket pontosnak vehetjük. Azonban azt az összes adat alapján nagyon jól tudjuk, hogy közel sincs ekkora, már-már valóban mesésnek mondható hozama Batthyánynak a tömlöceiben sínylődő rabjain, már csak azért sem, mert itt csupán egyetlen halott rab, Tolnai Juszuf szerepel, aki – I. Ádám szerencséjére – halála előtt teljesítette a megállapodást. A fentiek alapján tudjuk, hogy a rabok összlétszámában kifejezetten magas a halottak aránya (18%),⁶⁸⁹ tehát nem lehetett ennyire kedvező a teljesítés. Az eltűnt, valószínűleg megszökött rabok arányát – az iratok alapján – nem tudom megállapítani, de ezt a főkapitány a kezesek óriási létszámával és a nagyon szigorú „conditiókkal” próbálta megakadályozni. Azt pedig egyértelműen láthattuk, hogy a készpénzben vásárolt raboknál – akiknél fennmaradt a teljesítés is – a vételárnak 4,62-szorosa az összegyűjtött sarc értéke. Ennél a 35 személynél a teljesített sarc a vételárnak 6,16-szorosa, így a sarc 71%-os teljesítését mindenképpen kiemelkedőnek, noha semmiképpen sem általánosnak tekinthetjük.

Belegondolni is hátborzongató, hogy a XVI–XVII. századi Magyarországon magyar, török és rác férfiak, ritkábban nők, sőt akár gyerekek vagy egész családok is azzal töltötték az életükből egy-két, átlagosan három évet, vagy akár több mint egy évtizedet, hogy rabtartójukkal alkudoztak váltságdíjuk összegéről, majd megpróbálták összeszedni a

⁶⁸⁸ Batthyány II. Ferenc idején a fennmaradt regestrum alapján több mint 70 000 forintnyi értéket várt volna a főúr, és ennek 55%-a meg is érkezett (majdnem 40 ezer forint), kiszámított értékekről van szó. Vö. *Tarkó I.: Anyagi kultúra és rabkereskedelem.* i. m. 87–88.

⁶⁸⁹ A rabvásárlás témájánál azt is láthattuk, hogy lehetett ez ennél magasabb is, ezzel is csökkentve a lehetséges hasznot.

kialkudott, vagy sokkal inkább kikényszerített sarcot. Miután a rabváltás, rabtartás, illetve a sarcoltatás rendszere meghonosodott, a felnövekvő generációknak a túlélésre kellett felkészülniük a valódi, emberhez méltó élet helyett. Természetesen az is nyilvánvaló, hogy erre a keresztényeket a megszállás, az adott történelmi helyzet vette rá. A megmaradásért vívott mindennapi küzdelem kényszerítette őket a kegyetlen szokás elsajátítására, művelésére. Ibrahim aga⁶⁹⁰ sarcalkujánál hivatkozik is erre Batthyány I. Ádám: „Az ilyen sarcoltatást az Kanizsaiaktul tanultok, azért ebben semmit el nem engedünk, mert Ányos Péter csak egy agaságbeli tisztviselő lévén, mégis ennyire sarcolták, jóllehet ő lovat nem adott, de ahelyett egynéhány posztót és bizonyos számú puskát adott, amely nélkül mi nem szükölködünk.”⁶⁹¹ A valóság az, hogy a török-magyar határ menti rabkereskedelem és rabtartás szokásai már a XV–XVI. században kialakultak, mindkét oldalon gyakorivá vált a portyázás, amelynek egyik célja a zsákmányszerzés, ezen belül a rabszerzés volt.⁶⁹² Az Oszmán Birodalomban teljesen elfogadott volt az emberkereskedelem, és úgy tűnik, ebből nemcsak mi magyarok vettük ki a részünk – akik a muszlimok szomszédaivá és egyszersmind ellenségeivé is váltunk –, hanem a keresztény Nyugat-Európa is.⁶⁹³

A török árufeleségek beáramlása tehát óriási volt, és az „úrnak való”, kiemelkedően értékes áruk valamint a hétköznapi portékák mellett – miként már említettem – bizony már fegyvereket is találunk. Ez azért megdöbbentő, mert törvény tiltotta – halálbüntetés terhe mellett –, a fegyverekkel, ill. a tilalmas árukkal való kereskedést, amely egyenlő volt a törökösség bűnével.⁶⁹⁴ Mindezek alapján valóban elmondható, hogy Batthyány I. Ádám idején nagyüzemivé vált a rabkereskedelem, ám ezt az akkori a történelmi körülmények elkerülhetetlenné tették.⁶⁹⁵

⁶⁹⁰ A források alapján nem tudtam azonosítani az agát.

⁶⁹¹ 249. cs. N° 313. Ányos Péter váltságdíjáról még: Varga J. J.: Szervitorok katonai szolgálata. i. m. 122.; Vö. J. Újváry Zs.: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemésztí az sok siralom.” i. m. 108., 115.

⁶⁹² Szakály F.: A török–magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt. i. m. 11–57., 43–49.; Pálffy G.: A rabkereskedelem. i. m. 7.

⁶⁹³ Tardy L.: A tatárországi rabszolgakereskedelem. i. m. 77–80.

⁶⁹⁴ „arma et instrumenta bellica aliasque veritas res et inter has cuprum quoque” 1526–1606. évi törvényczikék. i. m. 520–521., idézi: Szakály F.: Magyar intézmények a török hódoltságban. i. m. 42–43.

⁶⁹⁵ 1633 és 1640 között Egerszeg, Pölöske, Kapornak, Egervár, Keménd, Lövvő, Magyarosd, Tótfalu, Kiskomárom, Zalavár, Szentgyörgyvár, Szentgrót, Bér és Körmend teljes zsoldösszege évi 419 773 forint 50 dénárt jelentett volna, amely nagy részét a vitézek sosem kapták meg. Kelenik József: A nemzetiségi megoszlás, veszteségek és a fluktuáció mértéke. Tizennégy Kanizsa elleni végvár helyőrségében (1633–1640). In: Végvárak és régiók a XVI–XVII. században. Miskolc, 1993. (Studia Agriensa 14) 101–122.

VI. „Conditio” és kezesség

1. A kezeslevél mint irattípus

Miután a főúr elhelyeztette a foglyát valamelyik tömlőcében (Németújvár, Szalonak, Rohonc, Borostyánkő), megszületett a sarcalku, majd a már említett „conditiók” és kezesek mellett elindulhatott a rab a hódoltágba a sarcáért. A kezesség rendszere már a XVI. században működött, ám Batthyány II. Ferenc idejéből alig maradt fenn a témára vonatkozó feljegyzés. Az iratok alapján úgy tűnik, a rendszer nem nagyon változott a XVII. században sem, azaz az alku után a rab a megszabott feltételekkel, „conditiókkal” – amelyek közül kiemelkedő fontosságúak a kezességre vonatkozó adatok –, mehetett a hódoltságba, és határidőre le kellett szállítania az adott árut, ritkábban készpénzt. A források alapján különbség mindössze annyi volt, hogy Batthyány II. Ferenc korszakában kevesebb kezesre volt szükség, mint utódja, I. Ádám idején.

Az alábbi szövegben megfigyelhetjük a „conditio” szokásos formuláit. Pécsi Csirko Hüsejrn szpáhi Fehérvári Kis Haszannal, a postájával 1651. december 8-án ment a hódoltságba. Az *„alább megírt törökök”* sorszámával ellátva következnek várak szerint, melléjük gondosan feljegyezve a kötésük, azaz felajánlott testrészük: fül, ujj, fog. A németújvári rabok közül 41-en, a szalonaki rabok közül 32-en, a borostyánkői rabok közül 10-en vállaltak kezességet értük. 83 kezes két emberért igen soknak tűnik, de mivel a váltságdíj kiszámított értéke – amely megközelítette a 8 000 forintot – igen magas volt, így ez is érthető. Ráadásul a határidő is hosszú volt – hat hónap –, tehát volt miért kezeskedni. Az első részben található egy visszatérő formula, hogy a rab vagy postája *„igazán jár, és fogadásának eleget téssen”*. Ezután következik a *„Felevén arra, hogy az mostani útjával”* és *„fogyatkozás nélkül meghozza”* a váltságdíjat – ezek szintén ismétlődő kifejezések. Majd jön a terminus (határidő) betartására és a kezesek felelősségére vonatkozó kitétel. A dokumentum a posta „conditójával” folytatódik; az itt szereplő 2 000 aranyforint és az értékes ló ugyancsak gyakran előfordul a feltételek közt, ez az összeg olykor csupán 1 000 aranyforint, és az úrnak való főló sem mindig szerepel. A végén találjuk az indulás dátumát és a terminusnapot (határidőt). Az iratban nyomon követhetjük a kezesség és a „conditio” megszokott menetét, illetve a szövegben jól megfigyelhető a rabtartás kialakult, ám igen összetett rendszere.

„Anno 1651. die 8. Decembris

Megsarcolván Pécsi Csirko Huszain nevő rabunk, lettenek kezesek érette ez ide alább megírt török rabjaink. Ily okkal, hogy ezen megnevezett rabunk igazán jár, és fogadásának eleget téssen.

Felelvén arra, hogy ez mostani útjával bőrből álló sarcát, úgymint 1 000 jó öreg [nagy méretű] ökörbőrt, 50 kötés jóféle karmazsint, minden kötésben 10 számlálván, 50 kötés jóféle szattyánt, ennek is minden kötésében 10 számlálván, fogyatkozás nélkül meghozza.

Ha pedig az terminusnapra ki nem jönne, avagy az terminusnap után meg találna ott benn [a hódoltság területén] halni, tartozzanak az kezesek ezen rabunknak a' sarcát éppen megfizetni.

Az postájáért, úgymint Feyérváry Kis Haszonért ezen Csirko kezesei lettenek kezesek, ily conditióval: hogyha az terminusnapra ki nem jönne [a hódoltságból], avagy az terminusnap után meg találna ott benn halni, tehát ezen rabnak az sarca az rajta lévő kezességgel együtt az kezeseken fog maradni, azonkívül tartozzanak minékünk 2 000 aranyat adni, és egy úrnak való főlovat hozni, a' minemőn az vezérek dévánban⁶⁹⁶ szoktanak járni.

*Mentenek bé Újvárrul die 9. Decembris, az terminusok ez naptul fogvást számlálván 6 egész holnap, mely telik ki die 8. Junii Anno 1652.*⁶⁹⁷

A pécsi szpáhi azonban 1653 novemberében meghalt⁶⁹⁸ anélkül, hogy bármit hozott volna rabtartójának, így a gondos „conditiók”, a kezesek magas száma és a hosszú határidő ugyanúgy kárba veszett, mint a vételár (300 Ft) és a rab tartási költségei.

2. A sarcgyűjtés feltételei

Az első fennmaradt hosszabb „conditio” egy török katonáé, Kanizsai Terlak Alié:⁶⁹⁹ *„Anno 1645. die 22. Februarii Terlak Alit ilyen conditióval bocsáttuk be az hátramaradt [Batthyány Ádám betoldása] Toót Haszon sarcáért, Foki Oszmánért, Beörzenczei Musztafáért, Szaluért, hogy ha arra a terminusra [határidőre] meg nem jelenne, melyet fogunk presigálni [előre jelezni],⁷⁰⁰ vagy penig azután elveszne vagy benn maradna, avagy meghalna az Tot [!] Haszon terminus után, és ki nem hozná mind az sarcot, mind penig az ott benn lévő rabokat, kik élnek, vagy ki megholt, hát az hátramaradt sarcát [B. Á. kézírása] vagy amint följobb íránk, ha meghalna, ki nem hoznák az testit, s ha az végezés szerint nem járna úgy is*

⁶⁹⁶ Díván: a szultán, a nagyvezír és a tartományi kormányzók mellett működő tanács neve. Kakuk Zs.: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 208.

⁶⁹⁷ 249. cs. N° 323. pag. 18–19.

⁶⁹⁸ 248. cs. N° 49. pag. 45.

⁶⁹⁹ 248 cs. N° 105.

⁷⁰⁰ Lat. praesignifico: előre jelez, jelent.

[B. Á. kézírása], *tehát az kezesek tartoznak minékünk 2 000 arannyal, egy úrnak való lovat minden szerszámostul, a' minemőn az vezérek dívánban szoktak járni.*"

Ez jól tükrözi a korszak viszonyait, azaz a rabnak határidőre teljesítenie kellett a fogadását, s ha mégsem sikerült, akkor is időre vissza kellett térnie, hiszen a „terminus” betartására szintén ügyeltek. Az elhunyt rab holttestét valóban meg kellett mutatni a rabtartónak,⁷⁰¹ mivel azzal bizonyították, hogy a fogoly nem elszökött, hanem valóban meghalt. Aliért 12 rab kezeskedett fülével vagy ujjával, és mivel még nem volt kialakult sarca, a testrészeiken kívül 2 000 arannyal és egy főlőval is tartoztak volna érte – ez tipikus volt az 1640-es, 50-es években. A 2 000 aranyforint a korszakban 4 000 magyar forintot ért (számítási pénz),⁷⁰² a ló értéke pedig elérhette az 1 000 tallért is,⁷⁰³ így az összérték akár 5 500 forint is lehetett. Ez még a kialakult sarcok között is magasnak számít, hiszen a leggyakoribb a 750 Ft körüli megegyezés, és a váltságdíjak átlagos kiszámított értéke – amelyben benne vannak a kiemelkedően magas alkuk is – éppen, hogy meghaladja a 3 000 Ft-ot. Nyilvánvalóan ez ugyancsak a foglyok visszatérésének biztosítékaként szolgált. A postarabok helyzete különleges volt, hiszen őket még a velük megkötött alku előtt kiengedték a hódoltságba, ők voltak a várban maradt rabok küldöttei. Feladatuk alapvetően az volt, hogy társaik váltságdíjában különböző áruféleségeket, esetleg készpénzt szállítsanak, vagy más rabokat kísértek, és nekik kellett visszavinni a főkapitányhoz a hódoltságban meghalt társuk testét is. Nem egyértelmű, hogy mi volt ebből a hasznuk; úgy vélem, kaphattak ezért valamiféle fizetséget társaiktól, esetleg kedvezményt a főúrtól. Mivel a források válogatott fenyegetésekkel vannak tele (csonkítás, ütlegelés, zsarolás), gyaníthatóan a postáságot sem mindig önként vállalták a rabok, a kényszer, a zsarolás – ahogy az alkunál és a kezességnél is – ebben is nagy szerepet játszott.

Egyértelmű tehát, hogy a személyes felelősségvállalás mellett – amikor valóban egy-egy testrész elvesztése lehetett a következmény – az anyagi biztosíték is fontos volt, sőt a rabtartó szempontjából ez volt igazán fontos. A főkapitány mindenképpen hasznot akart látni rabjaiból. Haláluk, eltűnésük egyrészt veszteséget okozott, így ezt minden lehetséges

⁷⁰¹ Az 1655. április 29-én meghalt Endrédi Vén Ahmed testét Váli Nagyobbik Ali hozta vissza a főkapitánynak (248. cs. N° 49. pag. 242.): „Anno 1655. die 29. Aprilis Törökországban holt meg, az postája Váli Nagyobbik Ali hozta ki az testét.”; Idézi még: Pálffy G.: A rakereskedelem. i. m. 43.; Fehérvári Agó Ali, aki ugyancsak részt vett a szalonaki lázadásban, és legalább 300 pálcaütést túlélt, 1655. augusztus 19-én halt meg a hódoltságban, és postája visszaszállította a testét Batthyány I. Ádámnak (248. cs. N° 49. pag. 94.). Elég szörnyű lehetett nyáron, rekkenő hőségben egy bomló tetemet hurcolni, ráadásul a posta szempontjából tényleg az volt a jó, ha bomlott, hiszen az bizonyította, hogy már régen meghalt, persze az orr- és fejszedés, a karóba húzás korszakában a kortársaknak talán nem volt annyira megrázó. Számunkra az a borzasztó, hogy mindez mindennaposá, megszokottá válhatott.

⁷⁰² Horváth Tibor Antal: A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között. Numizmatikai Közlöny 58–59(1959–1960) 33–50.

⁷⁰³ 249. cs. N° 299. pag. 3.

eszközzel próbálta megakadályozni, másrészt a szökés óriási tekintélyvesztést is jelentett volna számára. Azonban a „conditio” és a kezesség iratai rávilágítanak arra is, hogy a szökéseket időközönként lehetetlen volt megghiúsítani. Az „*elveszett, elcsavargott*”, valójában elszökött foglyok után gyakran kellett postákat küldeni. 1651. október 25-én Türbéki Piri agát és Szigetvári Váli Mehmedet együtt indították postaként a hódoltságba: „*Szalónaki és németújvári várainkban lévő török és rác rabjaink kezesek lévén feles rabjainkért, az kik sok időtül fogvást Törökországban csavarognak, ezen kezes raboknak könyörgésekre bocsáttattanak be Türbéki Piri aga és Szigetvári Váli Szabó Memhet nevű rabjaink, ily okkal, hogy az ott benn lévő rabjainkat és főemberek rabjait mind fölkeressék, és az terminusnapra az kezesség mellé kihozzák. Akiket személyek szerint ki nem hozhatnának, tehát kinek-kinek hozzák meg az sarcát fogyatkozás nélkül. Ha pedig ezen két rab az terminusnap után megtalálnának ott benn halni, tehát ez ide alább megírt kezeseket elővén kötések szerint cselekedtetünk velek, annak fölötte mindenikért tartozzanak minenkünk 2 000 aranyat letenni, s az rajtok lévő kezesség is fönn fog rajtok maradni etc. [...]* Mentenek be az megnevezett Piri Aga és Váli Szabó Memhet: Die 25. Octobris, hagyattatott nekik terminus 30 nap.”⁷⁰⁴ Nem véletlen az sem, hogy 78 fő kezeskedett a két postáért. Október 25-én indultak „*fölkeresni és kihozni*” a 47 németújvári és szalonaki rabot, ebből 32 Batthyány I. Ádámé, 15 pedig a szervitoraié volt. Az erre a kapott 30 nap igencsak rövid határidőnek tűnik.

A szökést a kezesek kötése és a büntetés kilátásba helyezése mellett nehéz vasbilinccsel is nehezítették. Berzencei Haszant és Budai Pesti Vehhábot Váli Operka Mehmed, Koppányi Ali, Zsámbéki Mehmed, Palotai Abdi és a többi „*elcsavargott*” rab után küldték a hódoltságba. A legizgalmasabb Ali felkutatása volt, aki társai és a sarc megadása elől – vasbilinccsel a lábán – folyamatosan megszökött, a váltságdíjban szerzett kőst eladta, majd a pénz egy részét egész biztosan elitta, hiszen végül rabtársai a kaposi kocsmában fogták el. Ezért aztán nagyon örültek, amikor legalább öt vissza tudták vinni Batthyánynak (26. számú melléklet). A fentebbi esetek alapján egyértelmű, hogy a főkapitány még ezzel a precíz, alapos rendszerrel sem tudta a szökéseket teljesen kiküszöbölni.⁷⁰⁵

⁷⁰⁴ 249. cs. N° 323. pag. 9–10.

⁷⁰⁵ A szökések a XVII. század végén, II. Ádám idején megnövekedtek, ezt a történelmi körülmények is segítették (249. cs. N° 294/a. pag. 3. é. n.; 1688–1690?): „*Az tizenkilenc rab közül, azkit bebocsátott Nagyságod, mind postástul elszökött.*” Egy másik iratban ugyancsak sok szökést találhatunk (249. cs. N° 294. pag. 2–3. é. n.): „*Az kik elszöktek és megholtak: 1. Elsőben elnyugodott Úreg Urunk ő Nagysága Mano [törpe?] rabja tizenkét nap alatt megholt, az fejét egyik postátul, úgymint Budai Haszan, elszökött vele. 2. Sain [Sáhin] aga postája Landor Fejérvári [nándorfehérvári] Musztafa, elszökött. 3. Másik postája Nencsei [németi] Jaija [Jaja] elszökött. 4. Harmadik, azkit Sain [Sáhin] aga ez két maga kezéhez vett, hogy az sarcát megküldi Simontornyai Amhetnek [Ahmed], megszökött. 5. Alaybék [alajbég] postája, Vusicai [uzsice] Tallak [torlak=bolond], megszökött. 6. Siklósi dezdár [dizdár] agának postája, Szallo [Száli, Szálih] Simontornai, elszökött.*

Az 1647-es forrásban már a „conditiók” minden jellemző fordulata megtalálható: a holttest kihozása, a szökés, a csatázás következménye, a sarc kezesekre való átszállása.⁷⁰⁶ Kanizsai Bivaly Ibrahim a németújvári tömlöcben raboskodott, 1647 és 1651 között 32-szer kezeskedett: fogát, fülét és ujját is lekötötte, az nem derül ki, hogy bármelyiket is elvesztette volna, de 1658-ban még mindig a hódoltságban gyűjtötte sarcát.⁷⁰⁷

A „conditiókat” a kezeslevél is tartalmazta, ezen kívül a rab kapott a főkapitánytól egy sarclevelet, ill. koldulólevelet is (4. és 5. számú melléklet). Erre azért volt szüksége, mert e nélkül esélye sem lett volna a váltságdíj teljesítésére. Még így is gyakran kirabolták a sarcgyűjtőket. A levél – Batthyány címeinek felsorolása után – tartalmazta a rab váltságdíját, „conditióját”, „terminusát”, kezeseit, azoknak kötését, és kérte, hogy segítsék a foglyot útján, akár szekeret is adjanak alá.⁷⁰⁸ Természetesen az áru szállítási költségének jelentős része az adott rabot terhelte, és az ugyancsak szempont volt, hogy a sarcgyűjtés ideje alatt sem kellett etetni és őriztetni.

3. Kezesség

1642-ben Ercsi Mehmeden és Koppányi Besiren kívül csak rác kezeseket találtam felsorolva (27. számú melléklet). Ez egyáltalán nem meglepő, hiszen a kanizsai rácokon kívül akkor az igali portyán (1641. február) fogott igali, dadai és örsi rácok mentek a hódoltságba váltságdíjukért. Valamennyiüket Szalonak várában tartották számon. A leggyakrabban, tíz esetben Bácskai Bogdán volt a kezes, úgy tűnik, nem féltette az ujjait. Bár az is igaz, hogy tíz rabból – akikért kezeskedett – öten, a négy igali rác asszony és Dadai Lazar teljesítette a váltságdíját,⁷⁰⁹ tehát joggal bízott társaiban, egyébként is valószínűleg személyes közeli ismerőseiről, sőt talán rokonairól volt szó.

Hardai Mihály ugyancsak az igali portyán esett fogságba, ő kilenc dadai, igali, kanizsai és örsi rácért vállalt kezességet: ebből négy teljesítette az alkuját.⁷¹⁰ Főként a fogait kötötte le, de ez talán nem is volt akkora kockázat, hiszen a rácok többsége – elsősorban fogva tartott családtagjaik miatt – lelkiismeretesen és szorgalmasan gyűjtötte váltságdíját.

A rabvásárlás irataiban 114 esetben találtam a teljesítésre vonatkozó adatot (több mint 100 000 forintról van szó). Ezeknek a sarcgyűjtő raboknak az összetétele: 71,1% török és 28,9% rác, 91,2% férfi, 8,8% nő, ebből 67,5% török férfi, 23,7% rác férfi, 5,3% rác nő és

⁷⁰⁶ 249. cs. N° 158.

⁷⁰⁷ 1658. március 22-én a kanizsai alajbég tudósította erről a főkapitányt (249. cs. N° 395.): „szegény Bivali Ibrahimnak régi útja Törökországra ment koldulni. Isten tudja, megölték-e, hova lett. Az kezességért im egy szőnyögöt küldött. Szigeti Hasszán szóval minden dolgot meg tudja mondani Nagyságodnak, vegye el Nagyságod az szőnyeget Ibrahim kezességéért.”

⁷⁰⁸ 249. cs. N° 323 pag. 25.

⁷⁰⁹ Mind az öt rabról volt szó a korábbi fejezetekben.

⁷¹⁰ Igal Pava, Sztója, Dadai Lazar, Örsi Grozdan

3,5% török bulya. De ha azt a 31 esetet vizsgálom (ugyancsak a rabvásárlás irataiban), amikor Batthyány rabjai valóban teljesítették is váltságdíjukat, már magasabb a rácok aránya. A 63% török – valamennyien férfiak – mellett 37% rácot találunk, és nagyon meglepő az összetétel, ugyanis hat esetben nőről (20%), és csupán öt esetben van szó férfiról (17%). Nyilván egy asszony még motiváltabb volt – a gyermekei miatt –, ráadásul sarcuknak értéke is alacsonyabb, illetve rokonaik előbb segítettek nekik, bár azért átlagosan 5-6 év kellett a váltságdíj előteremtéséhez. Mint láthattuk mégsem ők jelentették I. Ádám számára a jelentősebb nyereséget, mivel az oszmán katonáknak jóval magasabb volt a váltságdíjuk.

Gyakran családtagokat, feleséget, gyerekeket tartottak vissza, ezzel biztosítva, hogy a rab teljesítse alkuját. Igali Insziának kétszer is a saját lánya volt a kezese. Damjanáért a magyar oldalon ugyancsak lánya kezeskedett, őt a sarc teljesítése után magával vihette: „*Egy kisleányát el akarja vinni.*”⁷¹¹ Fiát azonban a törököknél kellett hagynia a hozott áru fejében: „*Igali Domianná Rác Asszony sarcáért az fiát ott benn hagyta az töröknek zálogul.*”⁷¹² Ha belegondolunk, hátborzongató, hogy az asszony egyik gyermeke Batthyánynál, a másik a törököknél raboskodott, miközben ő kétségbeesve, évekig gyűjtögette váltságdíját. Végül mégis szerencsésnek mondható, hiszen hazajutott: „*Ez is meghozván sarcát, fölszabadult.*”⁷¹³ Az azonban nem derül ki az iratokból, hogy gyermekeivel mi történt, mivel gyakran előfordult, hogy a zálogul adott gyermeket (vagy asszonyt) a törökök nem adták vissza, az is könnyen megeshetett, hogy Damjana fia janicsár lett. Igali Obren feleségét és lányát hagyta hátra, míg a sarcát gyűjtötte. Dadai Lazarnak ugyancsak felesége és gyermeke maradt a kezese, ez a család szerencsésnek mondható, hiszen megszabadult. Igali Paváért három mostohalánya állt jót, végül mind a négyen hazajutottak. Sztojáért vak fia kezeskedett, aki nem érte meg azt, hogy anyja kiszabaduljon.⁷¹⁴

A főkapitány nagyon komolyan vette a kezességet, hiszen e nélkül képtelen lett volna visszatartani foglyait a szökéstől; azt még ilyen körülmények között sem lehetett mindig megakadályozni. Pontosan ezért, akár saját kezűleg is följegyezte a kolduló rabok kezeseit.⁷¹⁵

⁷¹¹ 248. cs. N° 78. pag. 1.

⁷¹² 248. cs. N° 70. pag. 2.

⁷¹³ 249. cs. N° 299. pag. 29.

⁷¹⁴ 249. cs. N° 165. pag. 2.

⁷¹⁵ 249. cs. N° 199. (1652. jan. 1.): Kanizsai Csonka Ramazán kezesei (febr. 1. 14 fő, szept. 12. 16 fő), Váci Mehmed (14 fő), Fehérvári Ibrahim (55 fő), Pécsi Redzseb (febr. 2. 55 fő, jún. 3. 34 fő), Fehérvári Hadzsi Ali (febr. 24. 27 fő, szept. 19. 8 fő), Zsámbéki Mehmed (febr. 24. 26 fő, jún. 24. 33 fő, nov. 3. 21 fő), Palotai Dobricsáni Musztafa (febr. 27. 7 fő), Fehérvári Ahmed (jún. 3. 10 fő, szept. 19. 17 fő), Fehérvári Abdi csaus (dec. 2. 13 fő) és Kanizsai Sábán (jún. 20. 16 fő), Kanizsai Ötvös Sábán (jún. 20. 14 fő, dec. 2. 13 fő), Kanizsai/Keszűi Komler Jankó rác (jún. 20. 7 fő, szept. 12. 5 fő), Kanizsai Iszmail (jún. 20. 6 fő, szept. 12. 6 fő, nov. 4. 8 fő), Kanizsai Marko rác (jún. 20. 3 fő), Káldi uram rabja, Kanizsai Csorba Ahmed, Keczer Jánosé (jún. 20. 3 fő, szept. 12. 1 fő), Karádi Radovics rác (jún. 20. 5 fő), Kanizsai Ali (nov. 21. 8 fő, dec. 13. 8 fő, áthúzva), Koppányi Besir (júl. 6. 8 fő, szept. 19. 8 fő), Fehérvári Ahmed (jún. 3. 10 fő, áthúzva), Kanizsai Hüszejn (szept.

4. A kezesek száma

A kezeségvállalás sem volt tehát egyszerű: míg a 1640-es évekig kettőtől tízig terjedt a kezesek száma, addig 1651 októberében már 20-an kezeskedtek Esztergomi Mikuláért,⁷¹⁶ és 180 tallérig vállaltak érte felelősséget. A rác Dudás Jancsiért, egy keresztény legényért ment a hódoltságba – valószínűleg egy év múlva⁷¹⁷ –, akit ki is szabadított.

Az 1650-es évektől már tömeges kezeségvállalásokat találtam,⁷¹⁸ holott 1645-ben egy irat utal a kezeség veszélyességére, figyelmezteti a fogságba került rabokat arra, hogy legyenek óvatosak a kezeségvállalással.

„[...] mivel az kanizsaiak is írnak ide az török raboknak, hogy akármely török rabért legyenek kezesek, s ha bevehetik, ki nem bocsátják, a' mint immár egynéhány török rabunk is vagyon oda. Ha az basának írunk felőle, azt adja váloszul, nem tudja hol fölkerestetni, mi is nem tudjuk, ezek az keresztény rabok mely fele vették magokat és holott vannak. Valamint tiveletek ott benn az kezeségért cselekesznek, hasomlóképpen cselekedtetünk itten az török rabokkal, a' kik kezesek más török rabokért, s odabe vannak Törökországban, és nem küldik. Ha csak így cselekesznek az canisai [!] vitézek, mind az két részről az szegény rabok szabadulása igen megakadályoztatik, s addig mihozzánk semmit ne is bizakodjatok, míg ezen dolgok el nem igazíttatnak mindaz félről hagy [...], a' kikért lettenek kezesek, azok ha helyre nem küldetnek, s ti is ezután jól meggondoljátok, kiért legyetek kezesek.”⁷¹⁹

A levél arra mindenképpen rávilágít, hogy nagy felelősséget jelentett a kezeség. Az megint más kérdés, hogy Batthyány I. Ádám nem feltétlen kérdezte meg a foglyait, akarják-e azt vállalni. 1658 júniusában⁷²⁰ Budai Musztafa cselebi janicsárért és postáiért, Váci Ahmedért és Budai Pirkóért a szalonaki és rohonci rabok már seregestül⁷²¹ kezeskedtek – ha jól sejtem, nem önszántukból –, igaz, arról semmiféle feljegyzés sem maradt, hogy a janicsár bármit is beszolgáltatót volna váltságdíjában.

„Budai Cselebiért és postájáért Váchi Amhetért és Pirkóért és valakikért űk kezesek, szalonaki és rohonci török és rác rabok seregestül kezesek, egy holnap terminust adván nekik, úgyhogy az napra hozzon 300 tallért készpénzt, ha pedig hamisan jár, megpálcáztatik. [...] ha pedig ki nem jönnek az hagyott napra, az kezesek tartozzanak fizetni sarcokat, mindaz rajtok

12. 5 fő), Kanizsai Hosszú Ramazán (szept. 12. 5 fő, dec. 2. 4 fő), Váli Operka Mehmed (szept. 19. 27 fő, nov. 18. 11 fő), Váli Zombori Mehmed (szept. 19. 9 fő), Siófoki Ramazán (szept. 19. 6 fő, nov. 14. 6 fő), Fehérvári Pismis Musztafa (nov. 3. 18 fő), Palotai Száli(h) gyermek (dec. 2. 4 fő), Kanizsai Deli Kurd (dec. 2. 5 fő), Fehérvári Ali (dec. 2. 5 fő).

⁷¹⁶ Uo. pag. 7–8.

⁷¹⁷ 249. cs. N° 340. pag. 3.

⁷¹⁸ 249. cs. N° 340., 387., 399., 402., 403., 429.

⁷¹⁹ 249. cs. N° 21.

⁷²⁰ 249. cs. N° 399.

⁷²¹ Uo. Esztergomi Musztafaért és postájáért, Ercsi Sábánért ugyanez a „sereg” kezeskedett.

*lévő kezességgel egyetemben. Hol pedig vagy mindahányan vagy akármelyik közülük terminust elmúlván hagyott napra meg nem jünnének, hanem terminus után vagy meghalának vagy akármint elvesznének, azon casus után az kezesek az illeténeknek minden sarcokat az megsarcoltagnak, és kötések szerint szenvedjenek fülökben, fogokban, ujjokban.*⁷²²

Természetesen nemcsak a kezeseket, hanem a sarcgyűjtő rabot is megfenyegették, és ezt a fenyegetést általában be is váltották, a lekötött testrészek levágása vagy a pálcáztatás teljesen elfogadott volt a korszakban. Azért van kivétel is: Budai Bolond Mehmed után 1657-ben⁷²³ a főúr legalább hat alkalommal küldött rabokat, de hiába dühöngött, hiába fenyegetőzött, a budai rab nem került elő.⁷²⁴

1658–1659-ben a szalonaki és rohongi rabok ugyancsak tömegesen vállaltak kezességet. Az is egyértelmű, hogy a hódoltságba tartó rabok nem egyenként mentek; 1659 februárjában⁷²⁵ 11 török és rác, férfi és női sarcgyűjtő és postarabért kezeskedtek ilyen sokan (28. számú melléklet). A tömegessé váló kezeskedés ugyancsak azt támasztja alá, hogy Batthyány I. Ádám milyen precízen kiépítette a rabtartás rendszerét.

5. A „kötések”

Ha a kötések vizsgálgjuk, megfigyelhető, hogy a leggyakrabban lekötött testrész a fog⁷²⁶ – miután ebből van a legtöbb, és egy-két éven belül akár 20–30 alkalommal is ugyanaz a személy lehetett a kezes –, ez egyáltalán nem meglepő. A fog után az ujj,⁷²⁷ majd a fül következett.⁷²⁸ A kötések pontos számon tartása ugyancsak a porkoláb feladatai közé tartozott. Az ajak felajánlása a századfordulón, Batthyány II. Ferenc idején még előfordult,⁷²⁹ a későbbiekben azonban már nincs rá adat. Az orr⁷³⁰ viszont megtalálható kötésként a

⁷²² 249. cs. N° 399.

⁷²³ 249. cs. N° 387.

⁷²⁴ Budai Bolond Mehmed már 1652 novemberében meg akart szökni, részt vett a szalonaki lázadásban, meg is sebesült (249. cs. N° 325. pag. 11.). Ezek szerint öt évvel később mégis sikerült? Talán nem is volt annyira bolond, mint amilyennek látszott? Lelkiismeretlenül cserbenhagyta társait.

⁷²⁵ 249. cs. N°403. pag. 1–2.

⁷²⁶ Az 1651 novemberi kötésnél még azt is rögzítették, hogy ennek ép fognak kell lennie (249. cs. N° 323.), nehogy véletlen az az abszurd helyzet adódjon, hogy kifejezetten jót tegyenek a rabbal beteg, fájós fogának kihúzásával. Ha ez a lehetőség fölmerült, akkor előzőleg lehetett rá példa.

⁷²⁷ Akár lábujj: Alapi Zsivko: 1649. július 28. (249. cs. N° 235.); öregujj (hüvelykujj vagy a nagy lábujj): Kanizsai Pandsa Haszan: 1650. május 18. (249. cs. N° 265.), Csikvári Simon: 1651. október 8., november 4. (249. cs. N° 323.); jobb kisujj: Budai Ahmed csaus: 1647. október 28. (249. cs. N° 168.) stb. Leggyakrabban egyszerűen csak annyi szerepel, hogy ujj.

⁷²⁸ Egyedül Ercsi Mehmed mellé jegyezték fel, hogy konkrétan a jobb füle (1647. október 28., 249. cs. N° 168.)

⁷²⁹ 248. cs. N° 4.

⁷³⁰ Az orrszedés eredetileg győzelmi jelül szolgált, és ezt a török szokást is a magyarok már a XVI. században átvették. *Takáts Sándor*: Orrszedés. In: *Takáts Sándor*: Bajvívó magyarok. Képek a török világból. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2000. 80–84. A kezességben lekötött testrészek levágása leginkább elrettentésre szolgált, maradt a szégyen, a fájdalom, a megaláztatás és a beletörődés.

negyvenes, ötvenes években is,⁷³¹ nyilvánvalóan nem olyan gyakran, hiszen ebből mégis csak egy van, ráadásul levágása látványosan elcsúfította az arcot, s tulajdonképpen a becstelenség bélyegét viselte azután. Talán meglepő Kanizsai Haszan, Keczer János⁷³² rabjának kötése, ő ugyanis 1650. március 25-én Kanizsai Oszmánért, Sábánért és Haszanért, Esterházy László rabjaiért a nyelvét ajánlotta fel.⁷³³ Ennek a testrésznek a lekötésével csupán nála találkoztam.

A XVI–XVII. században egyáltalán nem számított különösnek, ha valakinek hiányzott egy-egy testrésze, hiszen könnyedén elveszíthette csatában, harcban is. De a betegségeknek, a járványoknak is lehetett ez a következménye. A halál, a veszteség mindennapos ott, ahol háborús helyzetben élnek az emberek, ráadásul a foglyok többsége harcedzett katonaként hozzászokott a testi fájdalomhoz.

1652. november 21-én 36 szalonaki rab Budai Pirko és Fehérvári Mehmed postákért azt vállalta, hogy „500 pálcát szenvednek el mindenik”.⁷³⁴ Az időpont és a hely is különleges, hiszen 1652 novemberében – igaz, egy héttel később – fellázadtak a szalonaki rabok. 38-an vettek részt a lázadásban, és megpróbáltak megszökni. Visszont Pirko és Mehmed, valamint Kanizsai Dobricsáni Mehmed, Fánsci Pál hadnagy rabja postaságban járt a hódoltságban, így a lázadásban nem vehettek részt.⁷³⁵ „Anno Domini 1652. 5. die Decembris az szalonaki várban lévő török rabjainknak consignatiója [összeírása], a' melyek egyenlő akaratból föltámadván az várat megvették, egy része kiereszkedett az várból, de megént mind kézben akadtak, egy része az várban megfogadtatott etc. [...], megsebesítetteti⁷³⁶ [...], megverettetenek⁷³⁷ [...], még meg nem verettünk⁷³⁸ [...], az megverettetés előtt

⁷³¹ 248. cs. N° 199., 258., 262., 264., 271., 283., 284., 323., 340., 425.

⁷³² Keczer János: „házi uraim”, hadnagy (1640), 1640–1648, halála: 1654. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai i. m.

⁷³³ 249. cs. N° 258. pag. 3.

⁷³⁴ 249. cs. N° 340. pag. 16.

⁷³⁵ „Ezek mostan adabé vannak postaságban, nem voltak jelen az vár vételénél.” 249. cs. N° 325. pag. 11–12.

⁷³⁶ Budai Musztafa cselebi, Budai Bolond Mehmed, Budai Ibrahim, Budai Hadzsi Hüszejn, Fehérvári Vajoli Ali, Fehérvári Juszuf, Fehérvári Kis Haszan, Fehérvári Sztepan (Fekete György és B. Á. közös rabja), Endrédi Musztafa aga (B. Á. lányának a rabja), Boszniai Ibrahim

⁷³⁷ Ezek a rabok 300–350, ill. 380 pálcát kaptak: Budai Memi (borotyánkői rab), Budai Hüszejn janicsár (december 8-án meghalt), Fehérvári Kalmár Ali, Fehérvári Agó Ali, Fehérvári Oszmán, Fehérvári Csirko Hüszejn (december 13-án meghalt, a rabnyilvántartó könyvben nem Hüszejn, hanem Hálím: 248. cs. N° 49. pag. 92.), Koppányi Ali (december 14-én meghalt), Fehérvári Besir szpáhi (december 18-án meghalt), Hidvégi Ali szpáhi (december 20-án meghalt), Kanizsai Csonka Musztafa, Simontornyai Hidvégi Mahmud, Váli Nagyobbik Ali, Szigetvári Váli Szabó Mehmed, Palotai Bajram, Budai Sábán (Teveli István rabja), Mitrovicai Ahmed (Török Imre rabja)

⁷³⁸ Budai Halil (Nagy Istók rabja, B. Á. számot tartott rá), Budai Hüszejn (Nyilasi Marci rabja, B. Á. is számot tartott rá), Fehérvári Bukóvári Ali, Fehérvári Szulejmán, Hidvégi Hüszejn, Hidvégi Mehmed, Palotai Barbély Mehmed, Ercsi Juszuf

*megdöglöttek*⁷³⁹ [...]” A rabok szökése egy érvényes megállapodás alapján egyben váltságdíjmentes szabadulásukat is jelentette volna.⁷⁴⁰

Nem csoda, hogy a főkapitány dühös lett, hiszen a rabok nekitámadtak katonáinak, és meg akarták őt fosztani jogos tulajdonától és hasznától. Mindenképpen el akarta rettenteni foglyait, nehogy újból próbálkozzanak, vagy esetleg más rabok is kedvet kapjanak a szökéshez. Ez sikerült is, igaz, így saját magának is okozott veszteséget, mivel legalább hat lázadót⁷⁴¹ agyonveretett, négyen pedig még a büntetés előtt behaltak a lázadás során szerzett sebeikbe – és volt, aki csak később.⁷⁴²

Az iratok alapján 1647 és 1650 között Budai Ahmed csaus volt a leggyakrabban kezes. Németújváron, Szalonakon és Rohoncon is raboskodott (29. számú melléklet). 42-szer volt 27 ember kezes, de vele nem sikerült megállapodni, így 1650. szeptember 2-án megegyezés nélkül halt meg.⁷⁴³ Mivel maga a főkapitány fogta, így csupán a tartása jelentett anyagi veszteséget.⁷⁴⁴

Az a források alapján nem állapítható meg, hogy ezekből a kötések közül, hány esetben lett valódi csonkítás, de a korszakban – ahogy háborús helyzetekben általában – csak fizikai elrettentéssel lehetett bármit is elérni. Ahogy ezt már jeleztem, többnyire nem az első alkalommal vágták le az adott testrészt, egy-egy rab többször is próbálkozhatott, hiszen a rabtartónak a legfontosabb célja a haszonszerzés volt. Ám az adott szónak, a becsületnek volt következménye, ezekben az esetekben egy-egy fog, ujj, fül, orr, esetleg nyelv elvesztése, gyötrelmes pálcáutések elszenvedése, és a kezeseknek emellett még a megszökött, az idő előtt meghalt rabtársuk váltságdíját is be kellett szolgáltatniuk, vagyis azok miatt szenvedtek, akik nem tartották be adott szavukat, akik cserbenhagyták bajtársaikat.

6. A határidő („terminus”)

A határidő: a „terminus”, azaz hogy a rab mennyi ideig járhatta váltságdíjáért a hódoltságot, ugyancsak fontos volt, és nagyon változó: 12 naptól akár hat hónapig is terjedt. Ez természetesen attól függött, hogy mit kellett teljesítenie a rabnak, és hogy kiről volt szó. A

⁷³⁹ Pesti Váli Mahmud, Érdi Vendégfogadó Hüszejn, Kalocsai Hüszejn odabasi, Fehérvári Boszniai Ali

⁷⁴⁰ Az 1568-as drinápolyi béke szerint azokat a rabokat, akik meg tudtak szökni a fogságból, egyik fél sem követelhetette vissza. Magyar történeti szöveggyűjtemény 1526–1790. II/1. i. m. 147.

⁷⁴¹ A fentiekén kívül Budai Memiről a rabnyilvántartó könyvből derül ki, hogy meghalt (248. cs. N° 49. pag. 67.): *Anno 1652. Megverettetvén ezen rabunk szalonaki várunkban való föltámadásért megdöglött.* Így összesen 11-en haltak meg a 38-ból, azaz a lázadók 29%-a biztosan behalt a szökési kísérletbe.

⁷⁴² (Fehérvári) Boszniai Ibrahim (248. cs. N° 49. pag. 90.): *„Anno 1652. die 25. Novembris Ezen rabunk az több társaival együtt szalonaki várunk megvételiért és kiereszkedésiért megverettetett, s a’ mint die eodem megdöglött.”*

⁷⁴³ 249. cs. N° 275. pag. 2.

⁷⁴⁴ 248. cs. N° 49. pag. 3.

leggyakoribb az egy hónapos határidő, illetve a néhány hetes. Ennél hosszabb időt csak különleges esetekben engedélyezett a főkapitány.

Berzencei Ahmed odabasi 1650 januárjában a szalonaki rabok postájaként járt a hódoltságban,⁷⁴⁵ és mindössze 12 napot kapott. 1651. február 28-án keresztény rabokat kellett volna szabadítani Budán, erre 30 nap volt a terminusa, de megszökött.⁷⁴⁶ A fentebb már emlegetett Budai Bolond Mehmedért 1657 augusztusában Budai Muharrem, Fehérvári Mehmed és Zülfikár mentek postaként, és mindössze 15 napot kaptak arra,⁷⁴⁷ hogy visszahozzák, ez azonban nekik sem sikerült. 1659. március 2-án Pécsi Hodzsa Ahmed⁷⁴⁸ három hetet kapott Laki Pál és egy úrnak való főlö beszolgáltatására.⁷⁴⁹ 1652 márciusában Esztergomi Mikulának négy hete volt arra, hogy megszabadítsa Dudás Jancsit, és meg is tette. 1652 márciusában Palotai Muharrem postaként ment keresztény rabokat szabadítani, erre 30 nap volt a határideje.⁷⁵⁰

1646 és 1659 között gyakori az egy hónapos határidő. Fehérvári Koppányi Ali 1646. március 17-én egy keresztény rabért – valószínűleg Tót Györgyért – és egy szerszámos, úrnak való lóért indult, és erre egy hónapot kapott.⁷⁵¹ Siófoki Ramazán mellé 1648. szeptember 19-én ugyanennyi határidőt jegyeztek fel,⁷⁵² ahogy 1648. november 14-én is.⁷⁵³ Az, hogy végül ekkor hajtotta-e be a jószágot, nem derül ki az iratokból, 1652. február 25-én viszont feljegyeztek a neve mellé egy lovat.⁷⁵⁴ Siófoki Iszmail Simon Jakab fejjátsága volt, 1659. február 12-én ment érte a hódoltságba,⁷⁵⁵ azonban nincs arra vonatkozó adat, hogy kiszabadította-e. Rajtuk kívül még bőven akad példa az egy hónapos határidőre, a főkapitány szerint tehát ennyi idő alatt ki lehetett váltani egy keresztény vitézt vagy gyermeket,⁷⁵⁶ be lehetett szerezni egy főlovat szerszámostul vagy akár 90 vagy 100 tömb kőst.⁷⁵⁷

⁷⁴⁵ 249. cs. N° 246. pag. 1–2.

⁷⁴⁶ 249. cs. N° 323. pag. 24.

⁷⁴⁷ 249. cs. N° 387. pag. 11.

⁷⁴⁸ Hodzsa: mohamedán pap, hitoktató, tanító, tiszteletre méltó idős ember. A XVII–XVIII. században kezdett kialakulni a lármás, nagyszájú és mohó, kapzsi pejoratív jelentéstartalma is. *Kakuk Zs.: A török kor emléke a magyar szókincsben.* i. m. 233–234.

⁷⁴⁹ 249. N° 429. pag. 4.

⁷⁵⁰ 249. cs. N° 340. pag. 3–4.

⁷⁵¹ 249. cs. N° 150.

⁷⁵² 248. cs. N° 49. pag. 56.

⁷⁵³ 249. cs. N° 199. pag. 16–18.

⁷⁵⁴ 249. cs. N° 335.

⁷⁵⁵ 249. cs. N° 429. pag. 3.

⁷⁵⁶ Simontornyai Szulejmán 1657-ben kétszer is a veszprémi Sente vajda fiáért ment (249. cs. N° 387. pag. 7–9. és pag. 9–10.). Mindkét alkalommal egy hónapot kapott rá, még az is lehet, hogy kiszabadította, mivel 1658 januárja után már nem tartották számon (249. cs. N° 394. pag. 3.).

⁷⁵⁷ 249. cs. N° 402. pag. 1.

Akad azonban ennél hosszabb határidő is: Pesti Karimán besli 1652. március 28-án Sárdi Pálért indult, öt hét volt a terminusa.⁷⁵⁸ A rabnyilvántartó könyvből lehet tudni, hogy végül – mialatt legalább kétszer járt a hódoltságban⁷⁵⁹ – megszabadította a keresztény rabot.⁷⁶⁰ 1657 márciusában Kaposi Ivánnak hat hetet adtak arra, hogy 40 ártányt hajtson fel a főúrnak.⁷⁶¹ Türbéki Piri aga 1652. március 13-án Pécsi Redzsebbel együtt ment sarcának feléért, Kanizsai Oszmán volt a postájuk, hat hetet kaptak a teljesítésre, és még két hetet arra, hogy részt vehessenek a pécsi vásáron.⁷⁶² Simontornyai Hidvégi Mahmud – szintén szalonaki lázadó, aki a pálcázást is túlélte⁷⁶³ – 1657 februárjában és novemberében is 150 darab kősóért járta a hódoltságot, erre először hat hetet,⁷⁶⁴ majd egy hónapot⁷⁶⁵ kapott. Fehérvári Kovács Ömernek 1657. március 18-án keresztény kezes rabokat kellett volna kiszabadítania, illetve egy 300 tallér értékű főlovat kellett volna hajtania Batthyány Ádámnak, amelyre hat hete volt.⁷⁶⁶ A lovat biztosan nem teljesítette, hiszen augusztus 9-én Fehérvári Puskás Juszuf és Koppányi Ahmed ment érte, 20 napot kaptak ennek teljesítésére.⁷⁶⁷ 1659. február 11-én ugyanő Palotai Alival és Veszprémi Dervissel (ő volt a postájuk) Veszprémi Sári Istókért és a kezességéért indult, erre azonban már két hónapot kapott.⁷⁶⁸ Fehérvári Abdi csaus 1652. április 24-én a sarcáért⁷⁶⁹ indult a hódoltságba, hét hét volt a határideje. Szófiai Sábán csausnak két hónapja volt (1658. július 24-én) 1 000 tallérnyi készpénz megszerzésére.⁷⁷⁰ Valószínűleg az összegyűjtendő váltságdíj értéke, minősége és beszerzésének nehézségei határozták meg, mennyi ideig tartózkodhatott a rab a hódoltságban, de ez, az adatok alapján, nem jelenthető ki egyértelműen.

A főúr próbált ragaszkodni a terminus betartásához, ez lehetett néhány nap vagy több hónap is. De ahogy a feltételeket, úgy a határidőt sem sikerült mindig betartatnia.

Jól megfigyelhető, hogy a főkapitány milyen módon próbálta megóvni lehetséges hasznát, ahogy azt már említettem, ez azonban számára nemcsak anyagi, hanem presztízskérdés is volt,⁷⁷¹ így ha egy rab már eljátszotta a bizalmát, inkább egy másikat

⁷⁵⁸ 249. cs. N° 340. pag. 3–4.

⁷⁵⁹ Uo. 10–11.

⁷⁶⁰ 248. cs. 49. pag. 84.

⁷⁶¹ 249. cs. N° 387. pag. 3–4.

⁷⁶² 249. cs. N° 340. pag. 1.

⁷⁶³ 249. cs. N° 321. pag. 12.

⁷⁶⁴ 249. cs. N° 387. pag. 2.

⁷⁶⁵ 249. cs. N° 387. pag. 19.

⁷⁶⁶ 249. cs. N° 387. pag. 5.

⁷⁶⁷ Uo. pag. 11.

⁷⁶⁸ 249. cs. N° 403.

⁷⁶⁹ 249. cs. N° 340. pag. 8–9.

⁷⁷⁰ 249. cs. N° 429. pag. 2.

⁷⁷¹ Lásd erre Pécsi Redzseb sorsát: *J. Újváry Zsuzsanna*: „Az szegény anyámat immáron teljességgel megemészti az sok siralom.” i. m. 102–130.

küldött helyette a hódoltságba. Ez történt Váli Operka Mehmed esetében is: *„Mivel tökéletlenségéért maga be nem bocsáttatik azért az lóért, kit uramnak ígért, mai nap az Zombori Memhetet bebocsáttatta, hogy ő 15 napjára kihozza, maga ez alább megnevezendő rabokkal kezes lévén érette ily ok alatt, hogy ha az megnevezett Zombori Memhet azt a' lovat, kit kívántunk Váli Operkátul, az hagyott terminusnapra ki nem hozná, tehát mind ő maga Operka, mind penig az több kezesi erősen megpálcáztassanak. Annak fölötte, ha Zombori Mehmet ez jártában ott benn meghalna, avagy ki nem akarna jönni, annak is az sarca hogy az Operkára szálljon.”*⁷⁷²

7. Út a hódoltságba

A raboknak kifejezetten viszontagságos körülmények között kellett teljesíteniük, szállítaniuk az adott árut vagy hajtaniuk a követelt jószágokat. Szükségük volt szekérre, amin az árut szállították, elrendelhetette akár a főúr is, hogy a falu bírái adjanak szekereket a kolduló raboknak,⁷⁷³ előfordult, hogy muszlim feljebbvalóik adtak erre utasítást;⁷⁷⁴ mivel elvben ez csupán egyszer járt ingyen, így ezzel is nőhetett váltságdíjuk. Ha a rab gazdag családból származott, akkor könnyebb dolga volt, hiszen családja kiváltotta őt a fogságból. Ha azonban szegényebb rabról volt szó, akkor úgy kellett összekoldulnia a sarcát, Muhiddin szpáhi is próbálkozott a fehérvári bégnél: *„Feyérvári Mohadim Iszpáhia az postával tegnap érkezett meg. Azt mondja, hogy az mely nap estve fele Feyérvárra érkezett úgymint négy órakor. Azon éjjel az várban háltak. Másnap az basa [valószínűleg a szandzságbégről lehet szó] az csausszal hívatta, és hogy eleiben ment, azt kérdette tülö az basa, miért jüttél ide. Ez mondott az basának: Fejem szabadulásáért jüttem. Erre az szóra mondott neki az basa, menjé kü, menjé kü mindjárt, többé ide ne jüjjö, mert ha még egyszer kijüssz imígy s amúgy verettetlek, s így jüszte el előlő. Még azt is meghagyta az basa, hogy többé be ne bocsássák az kapun, s úgy jüttek el az postával.”*⁷⁷⁵ A kolduló rabok ott és úgy aludtak, ahogy tudtak, és váltságdíjukat is attól szedték össze, aki megszánta őket. Persze ők is erőszakoskodtak a határ menti és hódoltsági lakossággal – ne feledjük, a foglyok zöme a megszálló hadsereg katonája volt –, a sarcgyűjtő török és magyar rabok garázdálkodása főként a XVII. században, a tizenöt éves háború utáni, szinte közbiztonság nélküli korszakban harapózott el.⁷⁷⁶

A sarcalkuról szóló források rávilágítanak arra, hogy az alku után milyen feltételekkel indulhattak a rabok a hódoltságba, mennyien kezeskedtek értük, és hány utat tettek meg. Kara Ömernek a berzencei szpáhi és az ugyancsak berzencei Mehmed kethüdá voltak a kezesei,

⁷⁷² 249. cs. N° 199. pag. 16.

⁷⁷³ 1651-ben Fehérvári Muhiddin kolduló levelében szerepel ilyen kitétel. 249. cs. N° 323 pag. 25.

⁷⁷⁴ 249. cs. N° 424.

⁷⁷⁵ 248. cs. N° 39.

⁷⁷⁶ Hegyi K.: Jászberényi török levelei. i. m. 9., 13., 16–17.

azaz csupán ketten álltak jót érte, igaz, érték viszont a csáktornyai rabok kezekedtek. Vajon hányan lehettek? Nem derül ki. Ez egyáltalán nem mindegy, bár 1647 előtt sehol nem találunk húsz fő fölötti kezeset az iratokban, 1657–1658-ban viszont már tömeges kezességvállalásokkal találkozunk. A szpáhinak és a kethüdának Kara Ömer szökését kellett megakadályoznia. A két berzencei török 1 500 Ft-ig vállalt felelősséget, ez szép summa, azonban itt nincs utalás sem testrészek lekötésére, sem a teljesen bevett pálcáztatásra. A tanúk személye is fontos, hiszen Batthyány szervitorai, sőt hadnagyai jelen voltak a „conditio” aláírásánál.

„Anno 1636. die 20. Julii

Lettonk mi Berzencei Cselebi⁷⁷⁷ Iszpáhia és ugyan[csak] Berzencei Memhet Kihája kezesek az Úrnak, Bottyáni Ádám Uronknak, ő Nagyságának az mi török társonkért, Kara Omérért, másfélezer forintig: ilyen okon, hogyha Kara Omér az útban elszökne tőlünk: tehát mi tartozzonk letenni az Úrnak az másfélezer forintot, és még a' csáktornyai török rabokat is, a'kik mi érettönk kezesek lettek, azokat is megtartoztattassák, ha elszökne az Omer. Lett ez kezesség ilyen böcsületes emberek előtt, úgymint Téghlás Miklós Uram, Franchics Péter⁷⁷⁸ Uram, Iványi Imre⁷⁷⁹ Uram, Csepke Mihály,⁷⁸⁰ Ságodi István⁷⁸¹ Uram és Deli Miklós⁷⁸² előtt.

In Arce Rohoncz, die 20. Anno ut supra” [1636. júl. 20.].

[A levél alján a két török aláírása]⁷⁸³

Kanizsai Gyurica (Jurica) „conditioja” hat évvel később készült, a rácnak 1642. augusztus 13-án a hódoltságba kellett mennie egy rabért, akiért korábban kezességet vállalt:⁷⁸⁴ „Gombkeöteő Mátyás és Jakab rabjáért megyen be Kanisay Juricza, mivel ű is kezes érette. És lettenek érettek az Úr ő Nagysága rabjai kezesek hatszáz forintig.” Ebből a bejegyzésből még nem tárul fel a rendszer összetettsége, de az világos, hogy a kezesség valóságos kötelezettséget jelentett, a XVII. században ezért nem vállalták szívesen a foglyok ezt a felelősséget. A rabtartó természetesen több módon is igyekezett bebiztosítani, hogy rabjai ne

⁷⁷⁷ Cselebi: eredetileg a XV. században Tamerlán fogságába esett Bajazid szultán fiai. A XVI. század közepétől: írástudó, literátus ember. *Fekete L.*: Egy vidéki török úr otthona. i. m. 87.

⁷⁷⁸ Francsics Péter: 1633–1651, 1634: udvari hadnagy, 1638: főuraim, hadnagy, 1646: főhadnagy. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁷⁷⁹ Iványi Imre: 1633–1649, házi uraim, continuus uraim, 1642: inas. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁷⁸⁰ Csepke Mihály: 1633–1638, étékfogó (Csepke), 1634: viceasztalnok. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁷⁸¹ Ságodi István: 1633–1648, étékfogó, 1639: asztalnok, 1645: „hadnaggyá csináltam”. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

⁷⁸² Deli Miklós: 1633–1657, étékfogó, 1642: lovászmester, 1647: lakóhelye: Rába táján, 1649: lakóhelye: Csákány táján, 1653: lakóhelye: Németújvár táján. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

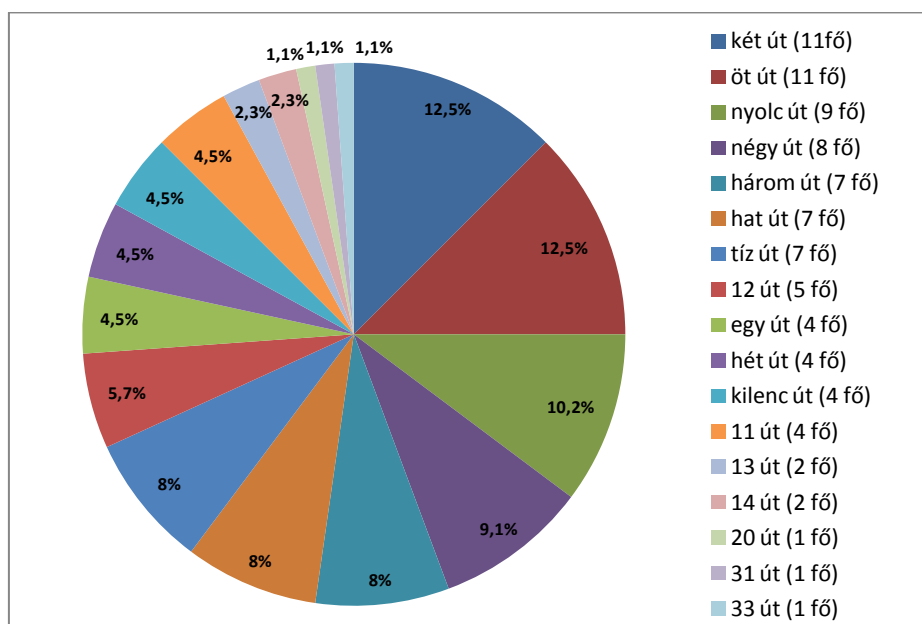
⁷⁸³ 248. cs. N° 30/b.

⁷⁸⁴ 248. cs. N° 72., 78.

csak elinduljanak a hódoltságba, hanem útközről – lehetőleg az ígért holmikkal, esetleg személyekkel együtt – vissza is térjenek.

Vajon hány utat kellett egy rabnak megtennie? Az 1650-es években készült összefoglaló iratban⁷⁸⁵ 88 név mellett jegyezték fel az utakat is (23. diagram). Kettőtől tízig kifejezetten sok rabot találunk, így nehéz megállapítani, hogy mi volt a leggyakoribb; a két út (11 fő) ugyanolyan gyakori, mint az öt (11 fő), mindkettő 12,5-12,5%, de rögtön ezután nyolc út következik a gyakorisági sorban (10,2%), hét út az átlagos. Kiemelkedő és különleges a három dada rá 20, 31 és 33 útja, közülük csak Lazarról tudható, hogy ezzel a húsz úttal hat év fogság után ki is szabadult. Milos sarcának 88%-át teljesítette a 31 úttal, de 13 évvel fogságba kerülése után, 1654-ben még mindig a régi rác rabok között tartották nyilván.⁷⁸⁶ Mikulával is hasonló a helyzet, bár ő még több utat tett, 33-at, sarcának 84%-át leszállította, még sincs adat a felszabadulásáról.

23. diagram: Batthyány I. Ádám sarcgyűjtő rabjai hány utat tettek meg 1650–1658 között (88 fő)

Mivel azonban nagyon kevés rabnak zárult le a fogsága 1659-ig, így az utak száma sem tekinthető véglegesnek. Könnyen meglehet, hogy – a főúr 1659. évi halála után – Batthyány Ádám fiainak még szállítottak árut vagy pénzt a rabok, de erről már nem készültek gondos nyilvántartások.

Pontosan emiatt megvizsgáltam ezeket az adatokat úgy is, hogy csak azokat a rabokat vettem figyelembe, akik már biztosan nem tehettek újabb utakat, mivel egy részük meghalt vagy teljesítette a sarcát, esetleg a főúr eladta, elajándékozta őket. 40 ilyen esetet találtam, de

⁷⁸⁵ 249. cs. N° 299.

⁷⁸⁶ 249. cs. N° 355.

az arányokon ez nem igazán változtatott; a rabok átlagosan hat utat tettek meg, leggyakrabban pedig kettőt.

Ezeket az információkat összevethettem a rabvásárlásnál található olyan rabok adataival, akik teljesítették a váltságdíjukat. Közülük 26-nál jegyezték fel a hódoltságban megtett utak számát, Csókakői Ali, Ercsi Boszniai Iszlám és Fehérvári Zlokerp Ali, Veli bég szolgája is egy úttal (11,1%) teljesítették ígéretüket: keresztény rabokat szabadítottak. A leggyakoribb ismételten a két út (18,5%). Ha valaki tehát valóban teljesíteni akarta és tudta a főúr követelését, arra elég lehetett akár két út is, az átlag azonban ezeknél a raboknál is hat út.

A legtöbb a fentebb említett Lazar 20 útja, a rác családapa egész biztosan mindent megtett azért, hogy nagy nehezen összegyűjtse sarcát, hiszen minden egyes útjával hajtott 2–4 ökröt, hozott 8–25 forintot vagy 12–38 sötömböt, hogy ezzel kiválthassa szeretteit is, az utak száma és a hat évnyi fogság alapján ez nem ment könnyen. Igali Hadzsime megtett útjainak száma ugyancsak magas: 14 db. A török asszony három év alatt teljesítette a sarcát, mivel őt kisfiával együtt fogták el, így ez is motiválhatta a sarcgyűjtésben. Egész biztosan szegény lehetett, különben nem kellett volna ennyiszor megjárnia a hódoltságot váltságdíjáért, minden egyes útjával szállított valamit rabtartójának, az abaposztótól kezdve a zubbonyig, valószínűleg mindent összegyűjtött, amit csak tudott. A harmadik helyen a többször említett Tolnai Juszuf áll 11 úttal, az előbbiekkal ellentétben gyakran járt feleslegesen, sőt még szökni is próbált. Ez egyáltalán nem meglepő, Juszuf török katona volt, megpróbálta megúszni a váltságdíjfizetést, családjával sem lehetett zsarolni, ráadásul a kényszerű beletörődés a civil lakosságra jellemző, nem a katonákra. Ám végül mégis kiszabadította Batthyány két emberét is, sőt ezen kívül 100 kősötömböt is gyűjtött a főkapitánynak. A sors fintora, hogy ezek után a korszak rettegett járványa: a pestis végzett vele.

Ezek alapján kimondható, hogy a váltságdíj teljesítéséhez egy-egy rabnak átlagosan hat útra volt szüksége, hiszen az elfogottak nagy többsége közönséges rab volt, azaz ahhoz, hogy teljesíteni tudja, valóban össze kellett koldulnia sarcát. A tíz fölötti vagy ennél is több út már kivételnek számított, ennek a magas számnak – ahogy a fenti három személy sorsa is mutatja – az egyik, gyakoribb oka a nyomorúság, a szegénység, a másik az oszmán katonák ellenállása, makacssága, hiszen többször találkozhatunk hasonló bejegyzéssel: „*hamisan járt, semmit nem hozván sarcában*”.⁷⁸⁷

⁷⁸⁷ 249. cs. N° 299. pag. 10.

8. A rabságban eltöltött idő

Természetesen az sem mindegy, mennyi idő telt el az alku megkötése és annak teljesítése között. Mind a rabnak, mind a rabtartónak az volt az érdeke, hogy minél előbb teljesüljön a megállapodás, de ez sem volt egyszerű.⁷⁸⁸

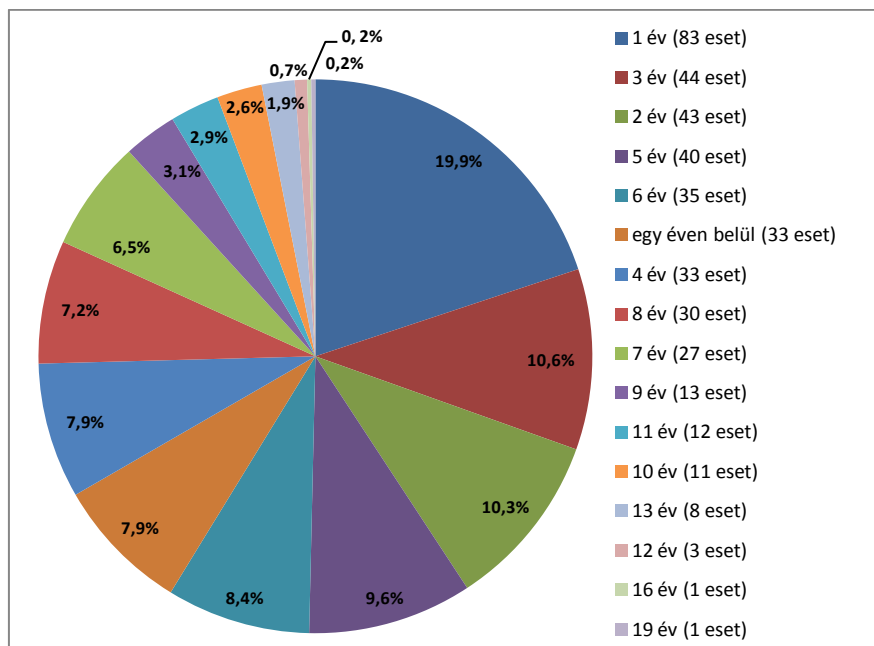
A leggyakoribb az egy és két év közötti időszak volt. Ez elég rövidnek tűnhet (24%), de a sorban rögtön ezután a hat év következik (21%), és ez bizony már jóval hosszabb. Az alku megkötése és az utolsó feljegyzett időpont között átlagosan négy év telt el (13%), azaz zömmel ennyi kellett ahhoz, hogy a rabok összegyűjtsék sarcukat. Igaz, csak a rabvásárlásnál szereplő 31 esetről van biztos tudomásunk, így ebből nem lehet általánosítani.

Az iratok alapján azt is nyomon lehet követni, hogy mennyi időt tölthettek fogságban a rabok összesen (a vételárnál a halottak esetében erről már volt szó). A rabvásárlás irataiban összesen 417 esetben (490 fő) találtam meg vagy tudtam kikövetkeztetni a fogságba esés⁷⁸⁹ évét, amelyet összevettem azzal, hogy milyen dátum szerepel az utolsó iratban, ahol számon tartották a rabot, gyakran pontosan lehet tudni, meddig volt fogoly az illető, mert melléjegyezték, hogy mikor szabadult vagy halt meg. A szökést csak kikövetkeztetni lehet, az eladás, ajándékozás vagy csere pedig valójában nem jelentette a rabság végét, csak Batthyány rabjai között nem fordul elő az illető a továbbiakban. Ennek alapján a foglyok átlagosan négy évig raboskodtak. A legtöbb az eladott, elajándékozott és fejkáltásba adott rab, ez kilenc eset (1651–1657), ill. heten meghaltak (1651–1655), öten pedig megalkudtak a főúrral (1653–1657).

⁷⁸⁸ Fehérvári Muhiddin szpáhi esetét lásd fentebb (248. cs. N° 39.). Végül ugyan a szpáhi kiszabadította fejkáltásában a keresztény rabot, de ehhez négy év kellett neki.

⁷⁸⁹ Ez nem mindig esik egybe Batthyány I. Ádám vásárlásának az idejével.

24. diagram: Batthyány I. Ádám rabjainak fogságban töltött ideje 1637–1659 (417 eset; 490 fő)

33 esetben a rabok egy évet sem töltöttek a főkapitány tömlőceiben; közülük 12 elajándékozott, eladott vagy fejjátságba adott foglyot találunk, ezért ilyen rövid fogságuk időtartalma. 11-en meghaltak – ahogy az eddigiekből is láhattuk –, ez elég gyakran megesett; a sebesüléseken kívül a halandóság mértékéhez hozzájárultak a rossz tartási körülmények és a betegségek, járványok, pl. az 1655-ben dúló pestis.⁷⁹⁰ Az apáti és a fehérvári rácokról már volt szó, őket vissza kellett adni, mivel hódolt jobbágyok voltak. Ketten megsarcoltak, az egyiket, Hidvégi Mehmedet minden valószínűség szerint agyonverték, ugyanis részt vett a szalonaki lázadásban; ezek után semmilyen adatot sem találtam róla. A másik török, Szigetvári Ibrahim 1658-ban került Batthyányhoz, így talán Kristófnak szállította váltságdíját. Hét sarcolatlan rabot találtam; alkujuk valószínűleg ugyancsak Batthyány Kristófra várt.

Az adatok alapján a legtöbb fogoly (83 fő) egy és két év közötti időt töltött el rabságban. Ha megvizsgáljuk a sorsukat, nagyon bizonytalanná válik, hogy valóban csupán ennyi ideig raboskodtak-e. Sok köztük a sarcolatlan rab: 43 eset (52%), ebből egyet 1652-ben,⁷⁹¹ ötöt 1654-ben, négyet 1656-ban, 33-at 1658-ban jegyezték fel utoljára. Batthyány I. Ádám 1659 meghalt, haláláig gondosan vezette, vezettette lajstromait, azonban fia, Kristóf már közel sem volt ennyire alapos, így ha ez a 33 ember meg is egyezett II. Kristóffal – ez a legvalószínűbb –, erről nem maradt feljegyzés. Az ő esetükben tehát ez az egy-két éves terminus meglehetősen kérdéses. Annál biztosabbak lehetünk ebben a meghaltak esetében (18 fő, 22%). Ugyan 11-en (13%) alkut kötöttek a főúrral, de csak ketten hozták meg

⁷⁹⁰ Zimányi V.: A pestisbetegségek leírása. i. m. 285–289.

⁷⁹¹ Mivel Kanizsai Hüszejn odabasíról nincs későbbi feljegyzés, így neki talán később sem született alkujja.

sarcukat: Kanizsai Kis Haszan 1646-ban és Szigetvári Hüszejn szpáhi 1658-ban, azaz a két kanizsai rabságban töltött ideje tényleg egy-két év lehetett. Viszonylag alacsony az eladott, elajándékozott, fejtátságba adott eset: nyolc, ezután már nem Batthyány tulajdonában voltak, viszont lehettek továbbra is rabságban, akár a főúr tömlőceiben, azonban nincs róluk későbbi adat, tehát marad az egy-két éves időtartam. Fehérvári Szálit csupán három iratban jegyezték fel, ám nem soroltak be semmilyen kategóriába, így sorsa ismeretlen.⁷⁹² Mindez azért fontos, mert ennek alapján egyáltalán nem biztos – az alkut teljesített és a meghalt rabokon kívül –, hogy a fenti személyek valóban csupán egy-két évet töltöttek Batthyány foglyaként, ám a források adatai szerint ezt a 83 esetet ide kell sorolnunk.

A raboknak közel a fele, 49%-a három évnél nem raboskodott többet, 20%-uk viszont igen hosszú, hét és kilenc év közötti időt is eltöltött Batthyány tömlőceiben. 36 fő (9%) tíz évet vagy még annál is többet raboskodott. Kirívó eset Budai Boszniai Ibrahimé: 1643-ban már biztosan rab volt, de csak 13 év múlva, 1656-ban született meg alkujá, és 1659 februárjában még biztosan gyűjtötte a sarcát, tehát legalább 16 évig raboskodott, ha nem tovább. Még kirívóbb Kanizsai Csonka Ramazán története, aki már 1637-ben fogoly volt, mégis csak 1642-ben egyezett meg rabtartójával. 1656. január 10-én még azok közé jegyezték, akik „*mostan bémentek hátramaradott sarcokért*”.⁷⁹³ Azaz fogságának a tizenkilencedik évében még nem teljesítette váltságdíját.

A raboknak hozzávetőleg a fele legalább három évig volt rab, de bőven akadtak olyanok, akik ennél tovább szenvedtek, az adatok alapján akár életüknek felét – vagy még annál is többet – tölthették azzal, hogy megpróbálták váltságdíjukat összegyűjteni, ez mégsem lehetne egy emberi élet célja, márpedig a magyar-török végeken a XVI–XVII. században magyarok, oszmánok és rácok, keresztények és muszlimok ezzel töltötték életük jelentős részét.

A fentiek alapján megállapítható, hogy nagyon összetett volt a „*conditio*” és a kezesség intézménye. A feltételeknél visszatérő formulákat találunk, valójában már a korai iratokban, Batthyány II. Ferenc korszakában is, de ez fia, Ádám idején teljesebben ki. A rabtartás kialakult szokásai tehát két évszázadon keresztül alig változtak, azonban a rabok számának növekedésével az intézmény pontosabbá, precízebbé vált. Ádám gróf gondosan feljegyeztetett minden adatot, ezzel átláthatóbbá és kiszámíthatóbbá tette a rendszert, bár a szökéseket és az ebből fakadó veszteséget ő sem tudta megakadályozni.

⁷⁹² 249. cs. N° 393. pag 1.: „*Anno 1657 és 1658 az minemő török és rác rabokat urunk ő Nagysága vett, azokat kiktül vette légyen, és kiknek neveztesenek, azoknak serie: [...] vázsonyiak hozták Feiérvári Szalit.*” Az 1658. december 1-jén készült összeírásban a németújvári alsó tömlőcében tartották számon (249. cs. N° 394. pag. 10., 400. pag. 2.): „*23. Feiérvári Szálló Haszon.*” Természetesen őt is megsarcoltathatta II. Kristóf.

⁷⁹³ 249. cs. N° 383. pag. 1.

9. A rabtartás mérlege

A főkapitány több száz török és rác rabja járta a hódoltságot, hogy beszolgáltatassa váltságdíját. A rabszerzés és vételár témájánál láthattuk (1637–1658), hogy 323 esetben (68%) fennmaradt a kiadott készpénzérték. 72 esetben (15%) csak a rabot ismerjük, nincs arra utalás, hogyan kerültek a rabtartóhoz. 33 esetben (7%) csupán azt tudjuk, hogy fizetett érték a főúr, az összeget nem, és 47-szer (10%) biztosan nem adott semmit a rabokért, hiszen ajándékba kapta, illetve maga fogta őket. A kiadott összeget nem lehet pontosan kiszámolni: a több mint 77 000 forintnyi biztosan kiadott készpénz mellett találunk portékát és rabcserét is. Azt is megfigyelhettük, hogy készpénzben vásárolt rabok között kifejezetten magas a meghalt rabok aránya (33%),⁷⁹⁴ emellett még számolni kell a szökésekkel is.

A főúr követelésére, pontosabban a kialakult váltságdíjra viszont csupán 184 esetben maradt fenn adat (1640–1658), ennek részletes megoszlását, értékét és minőségét a következő fejezetben vizsgálom. A leggyakoribb követelés a meghatározott áru (46%), ezt nem lehet pontosan átszámolni készpénzre, de egész biztosan több százezer forint értékről van szó. A főúr igen sokféle árut követelt, a gyakorisága miatt úgy tűnik, a lovat, az abaposztót, az ökröt és a csizmát kedvelte a legjobban, illetőleg ezek voltak a legkeresettebb és leginkább eladható cikkek. (Erről lásd bővebben a következő fejezetet). A főkapitány 46 lovat követelt, igen különféle értékben, a jószágok kiszámított értéke meghaladja a 40 000 forintot. 1 898 vég abaposztót várt, ennek a kiszámított értéke meghaladja a 9 400 Ft-ot. 401 ökröt akart behajtani, a jószágok kiszámított értéke több mint 6 400 Ft. 553 pár csizmát is szeretett volna, ennek a kiszámított értéke 1 600 Ft-nál is több. A négy leggyakrabban követelt áru összértéke tehát több mint 50 000 forint, és ez csak töredéke az összkövetelésnek. Készpénzben (az összváltásdíj 20%-a) I. Ádám 200 000 forintot várt volna, és még 68 000 forint értékű portékát (az összváltásdíj 8%-a) is. Több mint 70 000 db kősót (az összváltásdíj 18%-a) szállíttatott volna be rabjaival, és 62 keresztény rabot (az összváltásdíj 8%-a) is ki akart szabadíttatni. Ez ismételten nagyon nehéz átszámítani, hiszen egészen más értékű volt egy hadnagy (Palotai Miklós), egy egyszerű legény (Dudás Jancsi) vagy egy gyermek (szentpéteri gyermek) váltságdíja, de 60 000 kamarai forintot ez a kategória is kitehetett. A várt készpénz és a kiszámított értékek összege biztosan meghaladja az 500 000 Ft. A rabvásárlás irataiban szereplő raboknál ugyancsak 184 esetben találtam meg a sarcot, ezeknek az alkuknak a kiszámított értéke több mint 530 000 Ft. Csakhogy a kétféle forrásanyagban szereplő személyek csupán részben egyeznek meg, még olyan 14 muszlim katonának és nyolc rácnak is följegyezték a váltságdíját, akik a követelés irataiban ugyan nem

⁷⁹⁴ Egyébként is magas volt, 20% körül mozgott.

szerepelnek, a rabvásárlás dokumentumaiban viszont igen. Ha tehát a több mint 500 000 forinthez hozzáadom ennek a 22 rabnak a lehetséges váltságdíját – ugyancsak kiszámított értékekről van szó –, akkor az elvárás egészen biztosan meghaladja 600 000 Ft-ot. Mindez 18 év alatt, vagyis évente több mint 33 000 Ft, ez 7,4-szerese annak, amit a regestrum alapján (1587–1611) II. Ferenc várt rabjaitól (évente 4 500 Ft), hangsúlyozom ezek kiszámított értékek, így csupán hozzávetőlegesek. Azt viszont egyértelműen bizonyítja, hogy I. Ádámnak sokkal magasabb volt a remélt haszna mint édesapjának.

A beérkezett váltságdíj feljegyzése 1641 és 1658 között összesen 110-szer maradt fenn. Ezek ismét nem csupán a fenti személyekre vonatkozó adatok, bár természetesen vannak egyezések is. A legmagasabb a meghatározott árucikkek aránya (51%), a helyzet nagyon hasonló a követeléseknél megfigyeltekéhez; nem lehet pontos forintértéket megadni. A beszállított árucikkek ugyancsak sokfélék (erről lásd bővebben a következő fejezetet). A leggyakoribbak az abaposztó, ökör, fék és a ló, de az ötödik helyen már ott van a csizma is. 44 ló biztosan érkezett a főúrhoz, ez a fentiekhez viszonyítva kedvezőnek tűnik, hiszen a sarcnak a 96%-a, mivel azonban nagyon gyakori köztük a paripa,⁷⁹⁵ így ezek kiszámított értéke csupán a 11 000 forintot haladja meg, azaz a követelésnek kb. a negyede. A rabok 1 002 vég abaposztót ugyancsak szállítottak I. Ádámnak. Ha csak végek számát nézzük, ez a fenti követelés 53%-a, a kiszámított érték csupán 3 900 forint körül mozog, ez a követelés 41%-a. Mindössze 235 behajtott ökröt jegyeztek fel, ez 59%-a a fentieknek, a kiszámított értékük 1 826 forint 25 dénár, így viszont a fentiek csupán 29%-a. 479 pár csizmát hoztak a főúr rabjai, ez a fenti összeg (553 pár; 1 600 Ft) 87%-a, a kiszámított érték (1 138 Ft) alapján pedig 71%. Darabszám alapján a ló és a csizma sarcként való meghozása kifejezetten kedvezőnek tűnik, a kiszámított értékek összességében meghaladják a 18 500 forintot, ez a követelés 37%-a, így már kedvezőtlenebb a kép, mint ha csak a darabszámokat nézzük. Az biztos, hogy jóval alacsonyabb a beérkezett áru mennyisége, de csak hozzávetőleges adatokról beszélhetünk. A feljegyzett készpénz összesen 20 001 forint és 59 dénár, ez a követelésnek 10%-a. Ezen kívül az iratokban 4 965 forint és 85 dénár értékű portékát találunk, ez a kialakított váltságdíj mindössze 7%-a. A beszállított kósó aránya már kedvezőbb, a 19 494,5 db beérkezett kósó a fentiek 27%-a. Ám a legkedvezőbb arányt: 40%-ot, a keresztény raboknál találjuk, 25 főt biztosan kiszabadítottak I. Ádám rabjai (ebből 14 fő mellé jegyeztek értéket: 6 345 forintot és 15 dénárt). Ha mindezt átszámítom kamarai forintra, akkor sem kapok még 80 000 Ft-ot sem.

⁷⁹⁵ A paripa elsődleges jelentése ma, hogy szép mozgású, nemes hátszló, a mesebeli paripák jelennek meg képzeletünkben a szó hallatán. Ezzel ellentétben a forrásokban kifejezetten az értéktelenebb, elsősorban a rácok által behajtott jószágokra értették. A hódoltság idején a herélt lovat, azaz a paripát nem becsülték, a főlovat annál inkább. Vö. *Temesváry F.*: *Díszes nyergek, lószerszámok.* i. m. 5.

A rabvásárlás irataiban viszont 114 esetben találtam valamennyi teljesítést, ennek a kiszámított összege 103 000 Ft. Mivel a két forrásanyagban szereplő személyek most is csak részben egyeznek, ehhez jön még annak a 12 rácnak és 8 töröknek a beszállított sarca, akiket a hozott váltságdíjak irataiban találtam, de ez így sem haladja meg a 112 000 Ft-ot. Az adatok 1641 és 1658 közöttiek, így évente 6 600 Ft körüli értékről van szó, ez több mint a háromszorosa annak, ami – regestruma alapján – II. Ferencnek beérkezett (1 500–2 000 Ft), azaz fia nemcsak többet várt rabjaitól, hanem többet is kapott.

Hangsúlyozom, ezek hozzávetőleges összegek. Természetesen csak a fennmaradt adatokkal dolgozhattam, illetve az anyagiak esetén át kellett számolnom az árukat kamarai forintba, csak így összevethetők az értékek. Ráadásul a vizsgált személyek is csak részben egyeznek. Az egészen biztos, hogy I. Ádámhoz évente több folyt be a kiszámított 6 600 Ft-nál, hiszen nem maradt fenn az összes adat. Természetesen az is kérdés, hogy a főúr egyébként mennyit költött a rabokra. A vásárlásnál láthattuk, hogy Ádám gróf mennyi készpénzt fizetett foglyaiért: 77 000 Ft (1637–1658), ez tehát az összes készpénzben vásárolt rabra vonatkozik (323 eset), azaz évente átlagosan 3 700 Ft-ot adott ki foglyok vásárlására, és ebben még nincs benne az ellátás költsége.

Ha azt a bizonyos 114 esetet vizsgáljuk, ahol a vételárat, a sarcot és a teljesítést is megtaláltam (a rabvásárlás irataiban), egészen más képet kapunk. A kiadott összegnek a beszállított áru kiszámított értéke 106-szorosa, ez viszont elképesztően magas szorzó. Ez azért lehetséges, mert ebben benne vannak az ajándékba kapott és a főkapitány által fogott rabok is, értük tehát nem kellett fizetni. Ha ugyanitt a sarc és a teljesítés arányát vizsgáljuk meg, akkor szintén kecsesítő a helyzet: a váltságdíj 74%-a folyt be. Ebben azonban nincsenek benne a meghalt, elszökött, hitet váltott, elcserélt, fejkölcségben adott rabok, és azok sem, akikért biztosan adott ki pénzt a főúr, ám semmi sem derült ki a további sorsukról. Csupán a sarcalkunál vizsgált 35 főnél található meg az összes érték (vételár, ígélet, követelés, sarc és teljesítés), ez viszont teljesen félrevezető, mert ebben a 35 főben nincsenek benne a meghalt,⁷⁹⁶ elcserélt, hódolt, megkeresztelkedett és megszökött rabok.

Ha viszont a készpénzben vásárolt összes rabot nézzük, illetve ezekből a megsarcolt (66 eset), a meghalt (6 eset), a fejkölcségbe (10 eset) és eladott (13 eset) rabokat, akkor ismét más arányokat találhatunk: a vételárnak 4,62-szerese a teljesítés. Ez a nagy különbség, abból adódik, hogy túl magas az ismeretlen, illetve sarcolatlan foglyok száma, ráadásul mind a

⁷⁹⁶ Kivéve Fehérvári Hadzsi Alit, Koppányi Besirt és Tolnai Juszufot, de azt, hogy ők a haláluk ellenére sem jelentettek veszteséget a főúrnak, a sarcalku fejezetében kifejtettem.

váltságdíj, mind a teljesítés kiszámított érték. Mégis úgy vélem, hogy ez utóbbi arány sokkal közelebb áll a valósághoz, és ezt már tekinthetjük, ha nem is csodás, de komoly nyereségnek.

A forrásokban található ténylegesen beérkezett áruk és készpénz értéke meghaladja a 110 000 Ft-ot, ennél biztosan magasabb a valóságos teljesítés, azonban a fennmaradt adatok alapján lehetetlen megállapítani, hogy mennyivel. Mesés haszonról egész biztosan nem beszélhetünk. Az is igaz, hogy ezeket az adatokat csak nagyon óvatosan vethetjük össze, hiszen a rabok csak részben egyeznek meg, a rabvásárlásnál jóval több esetet találtam, mint a követelt és hozott áruknál, a kiszámított értékek még bizonytalanabbá teszik az eredményt.

VII. Anyagi kultúra a követelt és hozott áruk alapján

1. A váltságdíjak megoszlása korszakonként

A rabkereskedelemben szereplő áruféleségeket, az így rekonstruálható anyagi kultúrát a követelt és hozott termékek alapján tekintetem át. A források alapján három korszak váltságdíjai vethetők össze: Batthyány II. Ferenc, I. Ádám, illetve II. Kristóf és II. Ádám időszaka.⁷⁹⁷

Az első összefoglaló füzetben, a regestrumban a váltságdíjakat tüntetik fel: készpénzben,⁷⁹⁸ meghatározatlan „marhában” és meghatározott konkrét áruban. A teljes korszakban ez a három kategória a leggyakoribb.

A rabkereskedelem jelentőségét és szervezettségét jelzi az is, hogy az a század térben és időben legnagyobb kiterjedésű háborúja, a tizenöt évesnek nevezett küzdelem alatt (1591–1606) sem szünetelt. Mintha háború sem lett volna, pedig a közbiztonság még békében sem működött, hát még a háború alatt. A sarcukat előteremteni akaró foglyok számára nyilvánvalóan még a kolduló levelek vagy a postának (kapcsolattartó rab) adott iratok sem nyújthattak biztonságot. Ennek ellenére az üzlet – az adatok tanúsága szerint – ugyanúgy működött, mint máskor.

1591-ben, a tizenöt éves háború kitörésekor hat fogoly hozott különféle árut, 1592-ben 10 rab szállított portékát, 1593. február 22-én Segesdi Radovan rác hajtott be 15 ártányt, március 22-én Pécsi Musztafa vezetett egy 400 forint értékű lovat, június 29-én Dömötör rác hajtott hat ökröt. 1594-ben Győr, Tata és Pápa elfoglalásával a Dunántúl török megszállás alá került, tehát közvetlenül veszélyeztették a Batthyány birtokokat. 1595. szeptember 16-án és november 20-án Pesti Kászim és Ali szállított pokrócokat és lóhoz tartozó portékákat. Ugyanebben az évben Idrisz pasa, pápai helytartó két levelet is írt Batthyány Ferencnek Alisán aga érdekében, akinek hitlevelet adott volna,⁷⁹⁹ és egy István nevű keresztény rabért posztót kért annak váltságdíjában.⁸⁰⁰ Később a keresztény rabbal küldette el a megbeszélrt árut.⁸⁰¹ Még egy fogalmazvány is fennmaradt, amelyben a főúr barátságáról biztosítja a

⁷⁹⁷ 1683 júniusában Kristóf kénytelen volt Kara Musztafa nagyvezírnek, illetve Thököly Imrének meghódolni, augusztusban stájer uradalmakat és kastélyokat prédált fel, szeptemberben azonban ismét udvarhú lett, végül visszakapta főpohárnoki címét és címzetes főkapitánnyá minősítették vissza (1684), a tényleges katonai jogkört fia, Ádám kapta. *Varga J. János*: A túlélés és az árulás mezsgyéjén. Batthyány Kristóf és Batthyány Ádám az 1683. évi hadjáratban. In: *Ezredforduló – századforduló – hetvenedik évforduló. Ünnepi tanulmányok Zimányi Vera tiszteletére*. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2001. 486–504.

⁷⁹⁸ Ahogy fentebb már említettem a különböző pénznemek átszámítására szolgált a kamarai forint (számítási pénz). *Buza J.*: A török kori Magyarország gazdaságtörténete. i. m. 161–162.

⁷⁹⁹ MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles N° 20714., 20716.

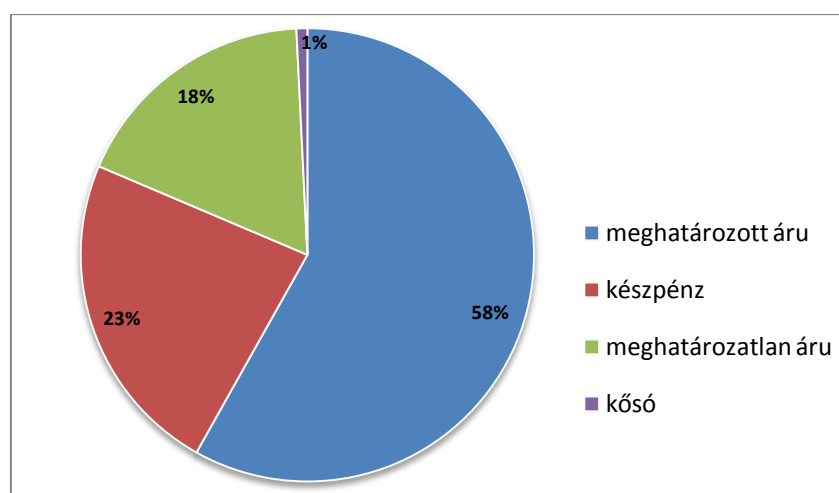
⁸⁰⁰ Uo. N° 20715.

⁸⁰¹ Uo. N° 20717.

Székesfehérvárra kinevezett Mehmed szandzsákbéget (30. számú melléklet), így egészen egyértelmű, hogy háború idején is zajlott a rabkereskedelem. 1598-ban Koppányi Dervis aga abaposztót és bélést szállított II. Ferencnek. Ebből az évből is több török levél maradt fenn, ugyancsak a rabkereskedelem folytonosságát igazolva (31. számú melléklet). 1600-ból – Kanizsa elfoglalásának évéből – nincs adat sarcbeszolgáltatásra, de 1602-től kezdve folyamatos a sarcszállítás.

A regestrum (1587–1611) összesítéséből kiderül,⁸⁰² hogy a legjelentősebb a „marhában” megadott sarc. A konkrét „marhában”, azaz áruban megadott és a meghatározatlan áruban követelt sarcok az összérték (90 000 Ft körül jár)⁸⁰³ több mint 77%-át teszik ki. Egyetlen személytől, Gzermegzy Juszuftól követeltek 400 darab kősót 1591-ben,⁸⁰⁴ egyetlenegy esetből azonban nem lehet jelentős következtetést levonni. A készpénz aránya csupán 23%.

25. diagram: A követelt váltságdíjak megoszlása Batthyány III. Boldizsár és II. Ferenc idején 1587–1611

A készpénz kategóriában az összes foglyot vizsgálva 30 személy esetében találkoztunk forintban és aranyban⁸⁰⁵ megadott követeléssel (32. számú melléklet). A legnagyobb összeg, amelyet egy foglytól követelt Batthyány II. Ferenc: 3 000 Ft, a legkisebb pedig mindössze 100 Ft. Mindenesetre, ha csupán a készpénzt vennénk figyelembe, nem beszélhetnénk a rabtartás jelentős anyagi hasznáról, ugyanis a 26 000 forintot még el kell osztanunk az évek számával, azaz 24-gyel (1587 és 1611 közötti adatokat tartalmaz a sarclista), és ez azt jelenti,

⁸⁰² A követelés gyakoriságát úgy számoltam ki, hogy megvizsgáltam, egy-egy követelésfélének a gyakoriságát, így 128 alkalommal 74 esetben (ez kb. 78 főt érint) jegyeztek föl bármiféle követelést a regestrumban.

⁸⁰³ Kiszámított érték.

⁸⁰⁴ 248. cs. N° 1. pag. 39.

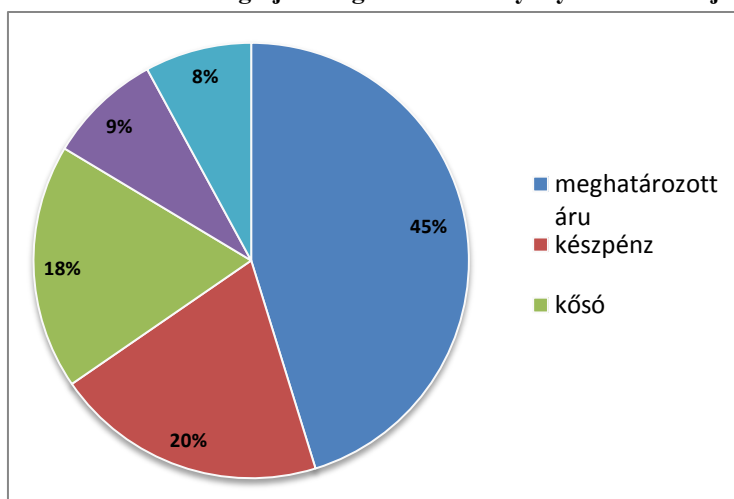
⁸⁰⁵ Horváth T. A.: A magyar aranyforint értékváltozása. i. m. 33–50. Az aranyforint értéke 1600–1614 között 175–200 dénár között ingadozott, a felső értékkel, 200 dénárral számoltam.

hogy évente mindössze 1 200 Ft-tal számolhatnánk. Ráadásul itt csak a követelt és nem a megkapott összegről van szó.

Mindez csupán a készpénzben megadott váltságdíjra vonatkozik, és az is lehetséges, hogy ez a sarclista hiányos, bár a forrás készítője láthatóan törekedett a pontos számbavételre. A regestrum vizsgálata egyértelműen bizonyítja, hogy a készpénznél sokkal fontosabb volt a „marha”, azaz valamilyen árucikk.

A XVII. században két újabb kategória jelent meg a sarcok között: a keresztény rab és a kősó.⁸⁰⁶ Batthyány I. Ádám a feljegyzések alapján 1641 és 1658 között (17 év alatt) 46 esetben (8,5%) követelt keresztény rabot fejjáltságban (33. számú melléklet), ezzel 62 keresztény foglyon segíthetett volna.⁸⁰⁷

26. diagram: A követelt váltságdíjak megoszlása Batthyány I. Ádám idején 1640–1658

A meghatározatlan árut I. Ádám idején már nem „marhaként”, hanem „portékaként” tartották számon. 1641 és 1657 között 44 esetben (7,9%) jegyezték föl ilyen sarcot. 16 év alatt több mint 68 000 forintot várt a főkapitány, ez évi 4 000 forintot jelentett volna, ha befolyik.

Kősót 101 alkalommal (18,2%)⁸⁰⁸ követelt a főúr. 1641 és 1657 között összesen 71 655 darab kősót kellett volna a raboknak beszállítaniuk, ennek a kiszámított értéke alapján évente 4 400 forintnál több jövedelem lett volna. Az összkövetelés 71,3%-a meghatározott vagy meghatározatlan áru, azaz a leggyakoribb váltságdíj továbbra is a portéka.

Batthyány I. Ádám rabjainál 112 esetben⁸⁰⁹ (20,2%) találunk készpénzkövetelést (34. számú melléklet), tehát ez az arány nagyon hasonlít a korábbihoz. A nagyságrend azonban eltérő, hiszen a főúr 1640 és 1658 között (18 év alatt) több mint 200 000 forintot várt volna rabjaitól, ez évente 11 000 forintnál is magasabb bevétel lett volna. A szórás is

⁸⁰⁶ 555 alkalommal 184 esetben (ez kb. 228 főt érint) jegyezték föl bármiféle követelést I. Ádám idején.

⁸⁰⁷ 37 török férfi (79%), egy török nő (2%), 19 rác férfi (19%).

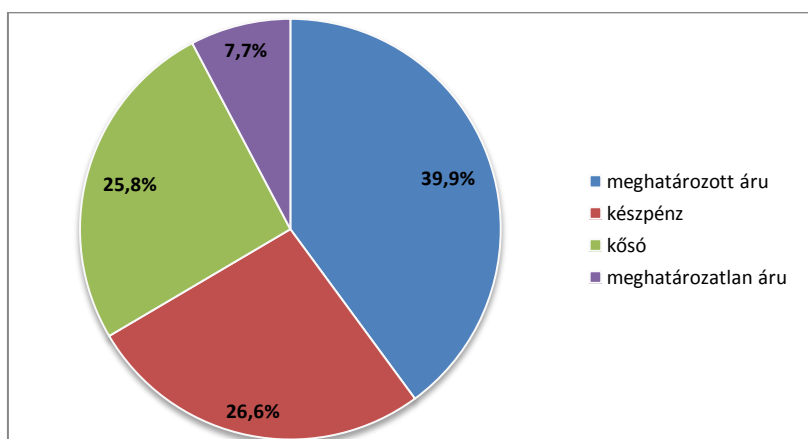
⁸⁰⁸ 73 török férfi (72%), öt török bulya (5%), 23 rác férfi (22%) és egy rác asszony (1%).

⁸⁰⁹ 81 török férfi (72%), öt török bulya (4%), 22 rác férfi (20%) és négy rác asszony (4%).

nagyobb, hiszen a korábban már a rabvásárlás és a sarcalku témájánál emlegetett, kiemelkedően magas értékű konstantinápolyi emíntől és agától Ádám gróf 10 000 tallért, azaz 15 000 forintnyi értéket várt, míg egy szerencsétlen dadai ráctól mindössze 50 forintot követelt. Igaz, az utóbbiról biztosan tudható, hogy teljesítette is.⁸¹⁰

Batthyány II. Kristóf és II. Ádám korszakában⁸¹¹ a fennmaradt források szerint továbbra is az árukövetelés a legmagasabb: 73,4%, a készpénzkövetelés aránya is kifejezetten magasnak tűnik a korábbi időszakokhoz képest: 26,6%.⁸¹²

27. diagram: A követelt váltásdíjak megoszlása Batthyány II. Kristóf és II. Ádám idején 1676–1690

II. Kristóf és II. Ádám 66 személytől 62 esetben⁸¹³ követelt készpénzt (35. számú melléklet). Az összeg meghaladja a 31 000 forintot, ez évente (1676–1690) több mint 2 200 forint lett volna, ha befolyik.

Ha már a befolyt készpénzt vizsgáljuk sokkal kedvezőtlenebb a kép. II. Ferencnek 23 év alatt 10 rab több mint 5 000 forintnyi készpénzt⁸¹⁴ (36. számú melléklet) biztosan szállított vagy küldött (ez csupán évi 230 forint), az összegek azonban nagyon eltérők. Majdnem 3 000 Ft-ot egy török asszony (bulya) teljesített, Koppányi Kara Hüszejn ugyancsak jelentős summát szerzett a főúrnak, amely meghaladta az 1 000 forintot, így a további nyolc rab alig gyűjtött többet 1 000 forintnál.

⁸¹⁰ Dadai Milovant a rabnyilvántartó könyvben találjuk meg, a régi rác rabok között, ő teljesítette is sarcát (248. cs. N° 49. pag. 268.)

⁸¹¹ 1676 és 1690 közötti iratok maradtak fenn.

⁸¹² 233 alkalommal 83 esetben (ez kb. 89 főt érint) jegyezték föl bármiféle követelést II. Kristóf és II. Ádám idején.

⁸¹³ Csupán egyetlen rácot találunk a rabok között (2%), az összes többi török férfi.

⁸¹⁴ 1607-ben a dél-dunántúli főkapitányság (a Kanizsával szembeni végvárok) katonáinak havi zsoldja 21 966 Ft, évi zsoldja 263 592 Ft kellett volna, hogy legyen. *Benda Kálmán: A magyarországi végvári vonal fenntartásának költségei a XVII. század elején.* In: *Magyarországi végvárok a XVI–XVII. században.* Studia Agriensa 3 Eger, 1983. 53.

I. Ádámnak 16 év alatt 45 rab hozott majdnem 20 000 forintot (37. számú melléklet), ez meghaladja az évi 1 200 forintot,⁸¹⁵ tehát csak a készpénzben beérkezett összeg jóval magasabb, mint a korábbi időszakban.⁸¹⁶ A készpénzt gyűjtő rabok között találunk magas rangú török férfiakat, szegényebb török asszonyt és még szegényebb rác férfiakat és nőket. A legmagasabb összeget a már sokszor emlegetett Pécsi Redzseb szpáhi szállította,⁸¹⁷ több mint 3 700 forintot. Kaposvári Ali bég is jelentős készpénzzel, több mint 3 300 forinttal gazdagította a főkapitányt, rögtön első útjával háromféle tallérral,⁸¹⁸ garassal,⁸¹⁹ sőt arannyal is: „*Imperialis*⁸²⁰ tallért N° 200, *gerécsi* [gréci]⁸²¹ tallért N° 132, 29 aranyat, *facit tall.* N° 58, *garasul mindenikre 33 garast számlálván tall.* N° 18, *vagdalt*⁸²² tallért N° 28.”⁸²³ Az 1654. február 1-jén készített memoriáléban jegyezték fel, hogy Kanizsai Sípos Ali készpénzt hozott két németújvári rab váltságdíjában: „*1. Pécsi Recsep Iszpája köldött ki készpénzt: gerezci tall. 114, egyik fontos volt, közönséges tall. 147, vagdalt tall. 57, fertályos tall. 15, aranyol 83 teszen tall. 166, summatim tall. 499, még volna híja tall. 1, de megvan az is. 2. Kanizsai Barbéli Musztafa köldött ki készpénzt: gerezci tallért 38, közönséges tallért 39, egyik rossz volt, vagdalt tallért 8, aranyot 30, tallér 60, summatim tall. 145.*”⁸²⁴ A rácok közül Dadai Mikula ugyan 16 alkalommal is hozott készpénzt a főkapitánynak, de összesen sem érte el a 400 forintot. Az egyszerre beszállított készpénz mennyisége 3 forinttól 67 forint 50 dénárig

⁸¹⁵ Közben 1619-1623-ban és 1623-1626-ban a rossz minőségű délnémet, osztrák, brandenburgi és főként sziléziai váltópénzek (polturák) miatt komoly inflációval, pénzromlással kell számolnunk. Vö. *Buza János*: Kipper-pénzek a mérlegen. Az 1620-as évek inflációjának két szakasza. Századok 134(2000) 881–912.; Vö. *Buza János*: Még egyszer a polturákról. Pénztörténet tévutunkról helyes irányba. Századok 142(2008) 967–997.

⁸¹⁶ A valóságosan befolyt összeg egészen biztosan magasabb, de az iratokban csupán ezeket az adatokat találtam.

⁸¹⁷ *J. Újváry Zs.*: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemészti az sok siralom.” i.m. 102–130.

⁸¹⁸ *Buza János*: A stájer és a tiroli tallérok forgalma a hódoltságban. In: A numizmatika és a társadalomtudományok, VI. konferencia Székesfehérváron 2004. 24–26. Székesfehérvár, 2007. 137–148.; *Buza János*: Az Oszmán Birodalom monetáris válságának magyarországi hatása. Numizmatika és társadalomtudományok III. Nyíregyháza, 1999. 229–239.

⁸¹⁹ Nemcsak magyar garas, hanem osztrák, stájer, stb. 3 krajcáros is lehetett, ezeket németül is „Groschen”-nek hívták, s a Nyugat-Dunántúlon átvették a köznyelvi nevüket. Az „ötös garas” 1625 után szintén a 3 krajcáros is lehetett, ui. 1 krajcár = 1,66 magyar dénár, így 3 x 1,66 = 4,98 magyar dénár, azaz 5 dénár. Vö. *Huszár L.*: Pénzforgalom és pénzértékviszonyok Sopronban. i. m. 55.

⁸²⁰ Császári, császáros, imperiális tallér, illetve Reichstaler. Vö. *Buza János*: A tallérnevek néhány csoportja. Adalék a 16–17. századi Magyarország pénzneveinek történetéhez. Századok 140(2006) 1024.

⁸²¹ A „gréci”, azaz stájer tallérokat 10, 15 dénáros felárral fogadták el a hódoltságban az adó befizetésekor az 1620-as évektől az 1640-es évek közepéig. Vö. *Buza J.*: A tallér és az aranyforint árfolyama. i. m. 73–108. Az 1620-as évek pénzrontási hulláma után is népszerűek maradtak a stájer („gréci”) és a tiroli tallérok, mivel a grazi verde termékeinek minőségét nem rontották annyira durván, mint számos kipper-veretét. *Buza János*: A tiroli tallérok hódoltsági és erdélyi sikerének titka. In: A VIII. Numizmatikai és a Társadalomtudományok Konferencia. Szeged, október 7-8-9. Nagy Ádám – Ujszászi Róbert, Szeged, 2011. 105–116.

⁸²² A „vagdalt” tallér = szeges tallér (szögletes, nem kerek, mert nem vágták körbe!), numizmatikai hivatalos neve: *csegely*; Erdélyben igen gyakori volt. *Buza János* szíves közlése. Vö. *Horváth T. A.*: Régi magyar pénznevek. Numizmatikai Közöny 52–53(1953–1954.) 13–21.; Vö. *Buza János*: Bethlen Gábor „kopasz” tallérjai. Numizmatikai Közöny 104–105(2005–2006.) 89–92.; Vö. *Buza J.*: A tallérnevek néhány csoportja. i. m. 1021–1044.

⁸²³ 249. cs. N° 299. pag. 44.

⁸²⁴ 249. cs. N° 354.

terjedt az egyszerre beszállított készpénz mennyisége. Egy másik rácánál, Fehérvári Mihálynál találunk még egy különleges bejegyzést: „vettek el tüle purdi-pénzt⁸²⁵ fl. 55, hogy az falukra jó pénzt váltott rajta.”⁸²⁶

II. Kristóf és II. Ádám alatt kifejezetten magas készpénzösszegeket találunk (38. számú melléklet), meghaladja az évi 2 400 forintot, de nem szabad figyelmen kívül hagyni az 1660 után lezajló inflációs folyamatot. Ennek ellenére –vagy pont ezért – van példa arany (dukát) és tallér behozatalra. Az is gyakori, hogy a rabok maguk a hódoltságban maradnak, és másokkal küldik ki a váltságdíjukat. A pénzek fajtáit szintén gyakran feltüntetik: „Az kik sarcot küldöttek: [1.] Sain [Sáhin] aga küldött kétezerháromszáz aranyat és háromszáz arany ára libra, maradt hátra százötven. 2. Pécsi olaybék [alajbég] küldött ezerkilencven aranyat és kétszázötven arany ára librát, [...] ötszáz arany maradt hátra. 3. Kis Oszmán Fejérvári küldött ezerszáz tallért, mind librapénzül,⁸²⁷ [...] 4. Hosszú Oszmán Fejérvárj hatszázötven tallért küldött, [...] 5. Nitrovicsay⁸²⁸ kis koszos gyermek küldött kétszáz aranyat [...] 6. Landorfejérvári Hocsa [nándorfehérvári hodzsa] hátramaradt sarcában küldött háromszázötven tallért [...], még hátramaradt most is ötven tallérral és huszonöt papiros skófiommal. 7. Zozarobesai Ali küldött ötszáz tallért, librapénzt [...], maradt hátra ötven tallér, partékát nem tudjuk mennyi. 8. Két Manok⁸²⁹ küldöttek négyszáz aranyat, ennek az postája szállott [megszállott a helységben] Szent Gróton,⁸³⁰ alkudt meg Nagyságoddal harmadfél [250] tallérban, küldött meg sarcában százharminc tallért, librapénzt, az többi hátramaradt. 9. Kanizsai Csozso, pécsi olaybék [alajbég] postája küldött száz tallért. 10. Pesti Becsér [Besir] küldött száz tallért, maradt sarcában hátra ötven forint. [...] Item az Szent Gróti bulya Siklósi dezdár által küldött tíz aranyat. Item Siklósi dezdár [dizdár]⁸³¹ aga is az maga és gyermeki sarcában hozott kétszáz aranyat.”⁸³²

„Vziyay Csafar [uzsicei⁸³³ Dzsáfer] megküldötte készpénzül az sarcát, ötös garasul négyszáz tallért. Ezen maradt maga. Nemcziy Amhet [nemcsei=németi⁸³⁴ Ahmed] küldött

⁸²⁵ A szakirodalom állásfoglalása szerint török pénz lehetett. Azonosítása még megoldatlan, további kutatást igényel. Buza János szíves közlése.

⁸²⁶ 249. cs. N° 299. pag. 38.

⁸²⁷ A „libra pénz” azt jelenti, hogy a garasnál is kisebb – vegyes összetételű –, váltópénzeket, az igazi „aprót” nem számlálták meg, hanem mérlegre tették, s „font-számra” (libra = font) állapították meg értékét. Buza János szíves közlése.

⁸²⁸ Mitrovica: Szerbia

⁸²⁹ Manó, törpe?

⁸³⁰ Szentgrót a németújvári Batthyány uradalomhoz tartozott. Nagy E.: Magyarázatok a „Legnagyobb földbirtokosok a Habsburg-királyi Magyarországon 1630-40-es években” c. térképhez. i. m. 200.

⁸³¹ Dizdár: várkapitány, Hegyi K.: A török hódoltság várai és katonasága. i. m. 362.

⁸³² 249. cs. N° 294. pag. 1–3. Az irat év nélküli, Iványi Béla kézírásával szerepel az iraton, hogy 1650 körül készült, viszont a dizdárt, Durmist, Kanizsai Ibrahimot és Sábánt is megtaláltam egy 1688 májusában készült iratban (249. cs. N° 417. pag. 1–2.), így egészen biztos, hogy 1688-ban vagy még később készült a feljegyzés.

⁸³³ Uzsice=Užice, Szerbia

százötven forintot ötös garasul, száz forint ára szattyánt, maga bennmaradott. Szalonakra hozták az szattyánt. [...] Baba Haszan ott benn maradott, küldött sarcában kétszáz tallért ötös garasul, [...] Iknár Oghli szabó [Ihtijár szabó fia] még taval ott benn maradott, küldött az lóért hetven tallért ötös garasul. Sahin aga küldött aranyul százat, ötös garasul százötven forintot. Pécsy Olai Bék [pécsi alajbég] küldött most százhusz tallért ötös garasul, [...] Szemendri Ibrahim Hocsa [hodzsa] küldött [...] ötven tallért garas pénzül. [...] Cserbazia [cseribasi] nyolcszáz tallér volt a sarca, küldött ötszáz tallér ára ötös garast [...]”⁸³⁵

A három korszak összevetése alapján egyértelműen az utolsóban II. Kristóf és II. Ádám idején (1676–1690) volt a legjelentősebb a készpénzforgalom, sőt ebben az időszakban – még a csekély fennmaradt adatok alapján is – kiemelkedőnek tűnik a készpénzbevétel.

A XVII. század végén keresztény rab követelésére ugyan nem találtam példát, ám a kősókövetelés kifejezetten magas maradt: 26,6%, 60 esetben vártak több mint 22 000 darab kősót. Kanizsai Hüszejnnél még azt is megadták, hogy darabonként 80 fontosnak kellett lenniük, és ő teljesítette is a váltságdíját.⁸³⁶

Összességében megállapítható (11. számú táblázat), hogy mindhárom korszakban a portéka, azaz valamilyen áruféleség a leggyakoribb követelésfajta. A korai időszakban ez a legmagasabb, és valóban a leggyakoribb is, hiszen I. Ferenc idején a hozott javak jelentős része ugyancsak a konkrét árucikk (92%), ahogy a rabok I. Ádámnak és II. Kristófnak, ill. II. Ádámnak is leggyakrabban meghatározott árut szállítottak. A készpénzövetelés mindhárom időszakban 20% fölötti, ennek – a hozott áru alapján megállapíthatjuk – csupán töredéke folyt be. A meghatározatlan áruféleségeknél („marha”, „portéka”) valójában csak az értékeket jegyezték fel, azaz a rab által szállított árunak nem a fajtája volt a lényeges, hanem a minősége, a megadott forint- vagy tallérértéknek kellett megfelelnie. A kősókövetelésre II. Ferenc idején fentebb jelzett egyetlen adatot találtam, de később annál népszerűbb lett, olyannyira, hogy I. Ádám olykor már nem is akarta elfogadni,⁸³⁷ hanem helyette másféle árut követelt, a hozott áruk között így is kifejezetten gyakori a „fehér arany” nemcsak az ő, hanem utódai idején is. Habár keresztény rabot II. Ferenc regestrumában nem találunk a váltságdíjak

⁸³⁴ Nempti

⁸³⁵ 249. cs. N° 294/a. pag. 1–3. A fentihez hasonló a helyzet, az adatok alapján ezt gondolom a későbbi memoriálénak, ugyancsak 1688 után kellett keletkeznie.

⁸³⁶ 249. cs. N° 412. pag. 2.: „8. Kanizsai Huszain az Úr ő Nagysága rabja, annak az sarca kűsó N° 1 000, az pedig mind 80 fontos legyen, készpénz tallér N° 100, párdubűr N° 1. Ez minden sarcát meghozta.”

⁸³⁷ Türbéki Piri aga 1648 szeptemberében 300 darab kősóval ígért többet sarcában, erre a válasz (249. cs. N° 188.): „Ez, amit ígér csak sókkal, semmi, adjon valami négyezer kila [100 000 kg] búzát s rozsot, azután utat mutatunk szabadulásában.” Végül mégis több mint 1 000 db kősót (is) kellett volna hoznia váltságdíjában (249. cs. N° 299. pag. 27.), és 789 db-ot biztosan be is szállított.

között, mégis tudjuk, hogy már a korai időszakban is létezett a fejváltság,⁸³⁸ az igaz, hogy ennek jelentősége I. Ádám idején nőtt meg, és ezt a történelmi helyzet kényszerítette ki.

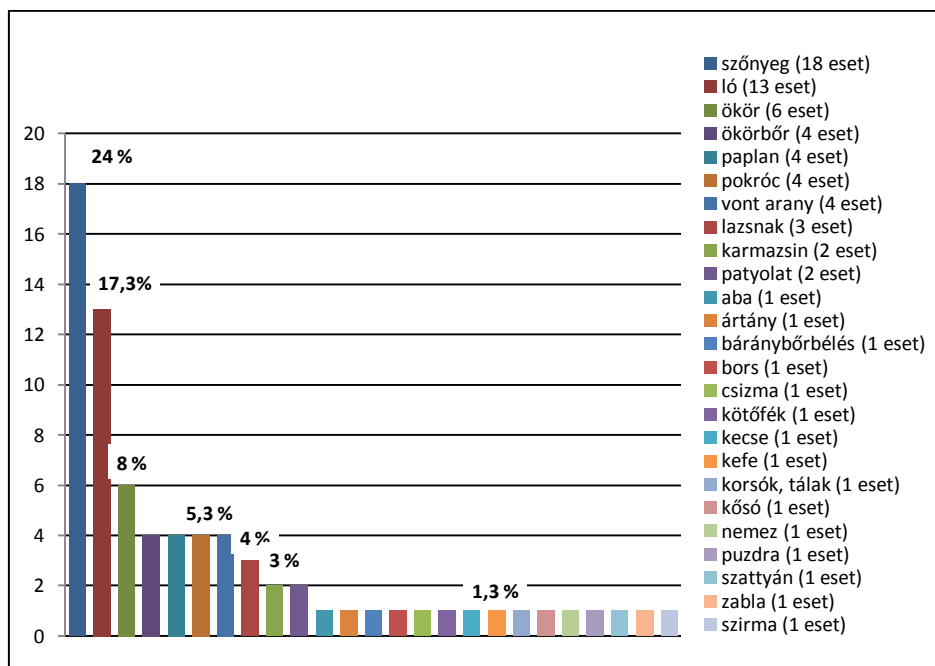
11. táblázat: A követelt áruk százalékos megoszlása korszakokként

korszakok	késpénz %	meghatározott áru %	meghatározatlan áru %	kőso %	keresztény rab %
II. Ferenc időszaka (1587–1611)	23%	58%	18%	1%	—
I. Ádám időszaka (1640–1658)	20,2%	45,2%	7,9%	18,2%	8,5%
II. Kristóf és II. Ádám korszaka (1676–1690)	26,6%	39,9%	7,7%	25,8%	—

2. A rabtartó által követelt áruk megoszlása

Batthyány II. Ferenc idején a meghatározott áruban megadott váltságdíj (58%) a legváltozatosabb, ugyanis az adott füzetben sokféle követelt árut találhatunk, az élő állattól a lószerszámok⁸³⁹ és textilféleségek mellett a különböző használati cikkekig.

28. számú diagram: A Batthyány II. Ferenc által követelt áruféleségek százalékos megoszlása 1588–1611 között (25 féle áru)

A különleges és ritka árucikkek között találunk 200 miszkál szirmát:⁸⁴⁰ „Az tatárnak sarca, az kit Rohonchról ideküldött Uram ő Nagysága, az kit az Bayran bég zálogi. Az ő magok dolgáért bebocsássanak. [...] 200 miskel⁸⁴¹ zerma.”⁸⁴²

⁸³⁸ Vö. Szakály F.: Ali koppányi bég. i. m. 35–54.

⁸³⁹ Kiemelkedően értékesek és kedveltek voltak a különféle lótakarók: a csótárok, ill. csáprágok, ezekből ma jó néhány az Iparművészeti Múzeumban tekinthető meg. E. Pásztor: Ottoman Saddlecloths. i. m. 104–112.

⁸⁴⁰ Pásztor Emese szíves közlése: a sirma (szirma), törökül az aranyozott ezüstdrót, az aranykőfium nevének magyarra torzított változata.

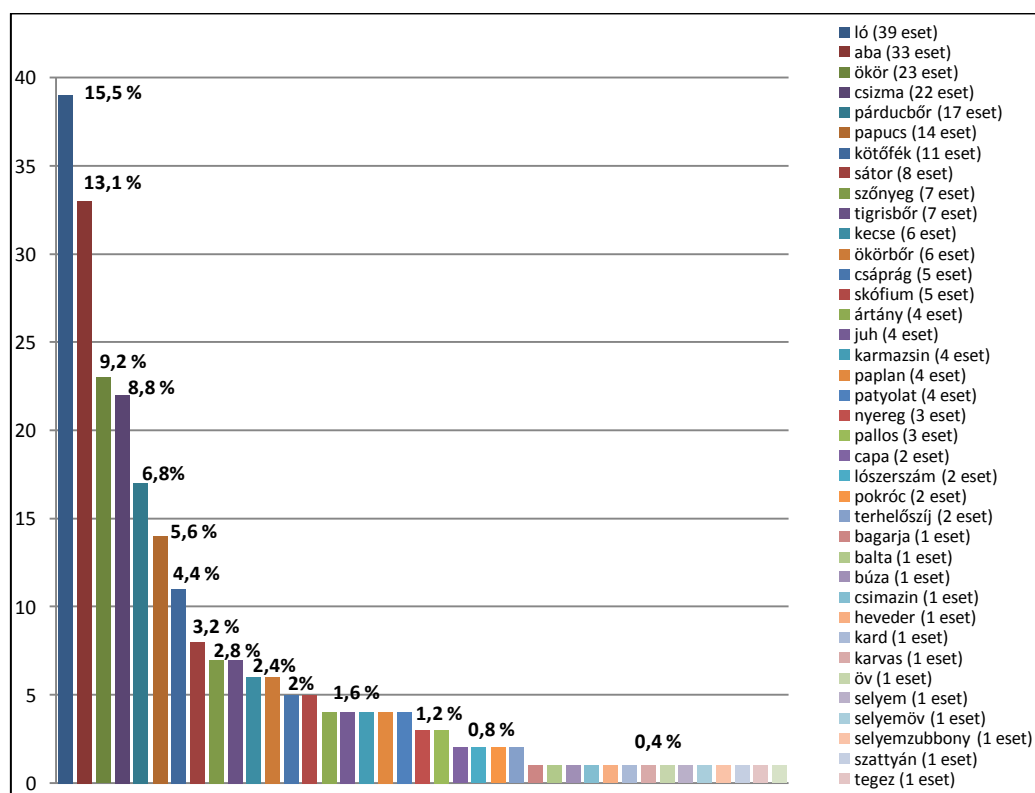
⁸⁴¹ A miskel valószínűleg a miszkál elírása, ez az igen értékes áruknál használt súlymérték. Törökországban mint rózsaoajmérték 4,8 g, Perzsiában 4,59 g, Egyiptomban mint gyöngysúly 4,63 g; Marokkóban mint váltópénz 1,47 korona. Magyarországon a gyöngy és a skófium mérésére használták. Kakuk Zs.: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 330.

⁸⁴² 248. cs. N° 1. pag. 76.

A leggyakoribb az élőállat-követelés, 17,3%-kal a ló,⁸⁴³ de az ökörrrel és az ártánnyal együtt (egyetlen tatár rabnál található) már eléri a 26,6%-ot. A pokróc- és a lazsnakkövetelés⁸⁴⁴ (9,3%), mivel mindkettő a lóhoz kapcsolódik, ugyancsak idesorolható, ahogy a kötőfék, a kecsse⁸⁴⁵ és a kefe is, ez további 3,9%.

Az élőállat-követelés I. Ádámnál is jelentős maradt, a ló vált a leggyakrabban követelt áruvá (15,5%), emellett még követeltek ökröt (9,2%), ártányt és juhot (1,6-1,6%). Ugyancsak idesorolhatjuk a lószerszámokat a kötőféktől a díszes, hímzett nyeregtakaróig, a csáprágig, ez további 13%, így nagyon hasonló az arányok a korábbiakhoz, azaz az 1640-es és 50-es években továbbra is a ló és az ahhoz tartozó portékák igen gyakori követelések voltak.

29. számú diagram: A Batthyány I. Ádám által követelt áruféleségek százalékos megoszlása 1640–1658 között (39 féle áru)

⁸⁴³ A leggyakrabban lószerszámokkal felszerelve követelték ezeket az állatokat.

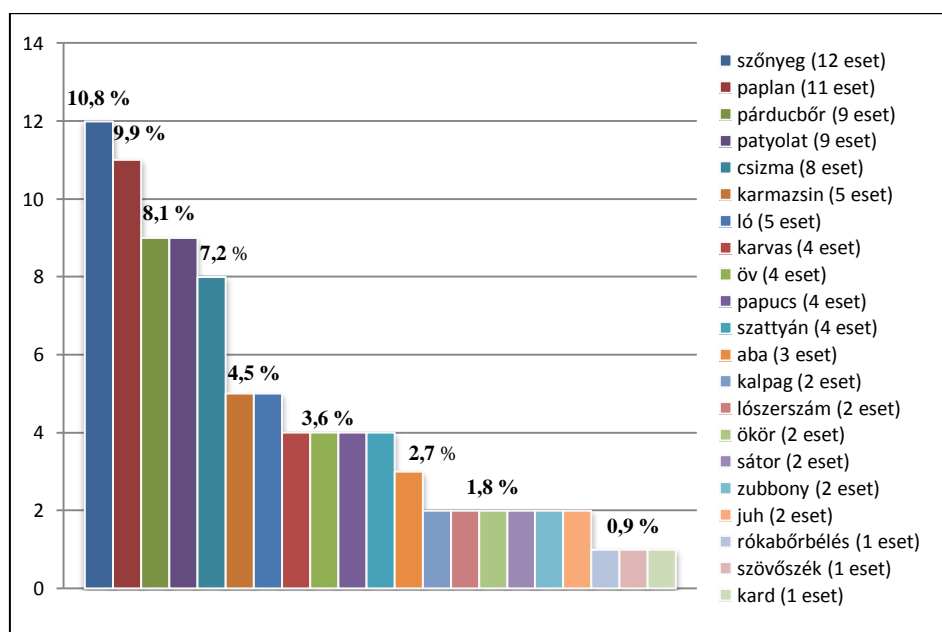
⁸⁴⁴ Lazsnak: fürtös, gubás, kócos pokróc, derékalj, takaróul használták. A magyar nyelv értelmező szótára. IV. Akadémiai Kiadó, Bp. 1961. 604.; Erdélyi magyar szótörténet tár. VII. Szerk. Szabó T. Attila. Akadémiai Kiadó, Budapest, Kriterion Kiadó, Bukarest, 1995.

⁸⁴⁵ Kecse: filcanyag (nemez). *Gerelyes Ibolya*: Török viseletek Evlia Cselebi útleírásában. In: A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Főszerk. Fülep Ferenc. Folia Historica 6. 13.; Ezt az anyagot pokrócnak, takarónak derékaljnak használták a török kori Magyarországon. Erdélyi magyar szótörténeti tár. VI. Szerk. Szabó T. Attila. Akadémiai Kiadó, Budapest, Kriterion Kiadó, Bukarest, 1993. 275. De kifejezetten értékes, Konstantinápolyból való ágytakaró is lehetett. *Radvánszky Béla*: Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. I–III. Reprint kiadás. Helikon Kiadó, Bp. 1986. 28.

A török korban, így Batthyány II. Ferenc idején is nagyon értékes áru a szőnyeg,⁸⁴⁶ a leggyakrabban ezt az árut találjuk meg a váltságdíjak között (22%). Ez a sarcfajta jelentősen visszaesik, I. Ádám idején mindössze 3% volt.

1676 és 1690 között ismételtlen a szőnyeg és a paplan⁸⁴⁷ válik a leggyakoribb árufélevé, ezek a követelt árufélek 20,7%-át tették ki. A textilfélek közül az értékes ptyolatot (8,1%)⁸⁴⁸ és az olcsóbb abát is (2,7%)⁸⁴⁹ megtalálhatjuk. A bőrfélék között előfordul a kiemelkedően értékes párducbőr (8,1%), a kedvelt karmazsin (4,5%), szattyán (3,6%)⁸⁵⁰ és a rókabőrbélés is (0,9%).⁸⁵¹ A török eredetű lábbelik⁸⁵² a váltságdíjak 10,8%-át tették ki.

30. diagram: A Batthyány II. Kristóf és II. Ádám által követelt áruféleségek százalékos megoszlása 1676–1690 között (21 féle áru)

A fegyverfélek továbbra is jelen voltak: négy pár karvasat (3,6%) és egy kardot (0,9%) kellett volna hozniuk a raboknak. Az élő állatok közül a ló (4,5%), az ökör (1,8%)⁸⁵³ és juh (1,8%)⁸⁵⁴ található meg a forrásokban. Ezek aránya I. Ádám idejéhez képest igen visszaesett.

⁸⁴⁶ Pontosan a XVI–XVII. században beszélhetünk a klasszikus oszmán szőnyegekről, amelyekkel a főúri otthonokban az asztalt és a falat díszítették. *Pásztor Emese: Oszmán-török szőnyegek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből.* In memoriam Batári Ferenc. Iparművészeti Múzeum, Bp. 2007. 7.; *László Emőke: A 16–17. századi magyar főúri otthonok és lófelszerelések textildíszei.* In: *Az Esterházy-kincstár textíliái.* i. m. 31.; *V. Ember M.: Régi textíliák.* Magyar Helikon-Corvina Kiadó, Bp. 1980. 34–36.

⁸⁴⁷ A paplan, ágyterítő volt, amelynek közepe és kerülete eltérő anyagú, színű és mintájú. A paplanok közepe többnyire aranyfonallal átszőtt selyemszövet vagy ugyancsak aranyfonallal hímzett selyem vagy bársony. *László E.: A 16–17. századi magyar főúri otthonok és lófelszerelések textildíszei.* i. m. 31.

⁸⁴⁸ Ptyolat: a len- és pamutvásznak legfinomabb fátolszerű változata; készítési helye szerint török vagy lengyel változatát használták a 17. században. *Az Esterházy-kincstár textíliái.* i. m. 307.

⁸⁴⁹ Az 1669. december 10-ei Abaúj vármegyei limitatio szerint 1 vég vörös aba 4 forint 50 dénárt ért, 1 vég fehér aba 4 forintot. *Acsády I.: Régi árviszonyok.* i. m. 95.

⁸⁵⁰ Uo. 90. 1 kötés (10 db) jó minőségű szattyán 9 Ft.

⁸⁵¹ Uo. 91. 1 jó minőségű rókahátbélés a nyakából 16 Ft, de a rókatorok bélés „szépe” elérhette a 30 forintot is.

⁸⁵² Uo. 91. 1 pár jó minőségű karmazsin csizma 3 Ft.

⁸⁵³ Uo. 88. Az alföldi nagy csontos és öreg hizlalt ökörnek a párja 80 forintot ért.

⁸⁵⁴ Uo. 89. 1 pár alföldi juh 4 forint 50 dénár.

Ennek oka feltehetőleg Ádám gróf és utódai eltérő egyéniségében rejlik. A ruhafélék között négy öv⁸⁵⁵ (3,6%) és két zubbony (1,8%) van, de megjelenik egy újfajta portéka is: két kalpag (1,8%). Lószerszámot (ló nélkül) és sátrat csak két esetben (1,8%) követeltek a raboktól. Kifejezetten különlegesnek számító követelés az a szövőszék, amely valószínűleg a női rabok foglalkoztatásához kellett.

Az élő állatok közül a legnagyobb értéke a lovaknak volt, a II. Ferenc idején készült regestrumban összesen 19-et (13 személynél) találunk. Többnyire „úrnak való” ló az elvárás, különösen értékesek lehettek a Fehérvári Alisán (Fejérvary Alýssa) váltságában szereplő állatok: „*Ezör forint ára morha, ezör forint készpénz, két úrnak való föló ezüstös-aranyas nyergével, ezüstös-aranyas fékével, ezüstös-aranyas sügyelövel, farmetringgel, szép csáprágval, pokrócával, csótárával.*”⁸⁵⁶ Pontos értéket csupán három lónál találunk. Segesdi Mehmed (Segösdý Memheth) sarca: „*nyolcszáz forint ára érő két ló, mindön szerszámával, fékével, nyergével, csótárával.*” Ennél is értékesebb, amit Pécsi Musztafától (Pethý Mwztafa) vártak: „*az ötszáz forintért egy lovat, de úgy, ha az úr szereti.*”⁸⁵⁷ Ez utóbbi megjegyzés az egész korszakban gyakori: mindig a főúr döntötte el, milyen árut mennyiért hajlandó átvenni, sőt az is előfordult, hogy ha nem felelt meg a portéka, visszaküldte – ahogy ezt már korábban is jeleztem. Még egy esetben jelölik meg a ló értékét, egy tatár fogoly váltságdíjánál: „*Egy úrnak való paripa,*⁸⁵⁸ *ez mely 100 aranyat érjen.*”⁸⁵⁹ A lovak minősége és értéke között tehát óriási különbség lehetett, de a háborús korszakban betöltött szerepük miatt természetes ez a nagy szóródás.

Batthyány I. Ádám idején a sarcban kért lovaknak mind az aránya, mind az értéke megnőtt: 36 esetben 46 lovat követelt, a rác lovaktól kezdve az úrnak való fölöig.⁸⁶⁰ A legértékesebbet 1 000 tallérért Kanizsai Csonka Ramazántól várták: „*úrnak való föló N° 1, minden hozzája tartozandó úri lóra való öltözetivel együtt, a’ ki érjen fl. 1 500, tudniaillik ezüst-aranyozott fék, sügyelö N° 1, ehhez nyakbanvető és kötőfék, skófiúm arannyal varrott*

⁸⁵⁵ A XVII. században a zsinórkötegekből készült széles övet viseltek. *Höllrigl J.*: Magyar és törökös viseletformák. i. m. 364–365.

⁸⁵⁶ Csótár (oszmán-török: çaltar; a magyar forrásokban: csótár, csoltár, csujtár, csultár) a nyeret is beborító téglalap, négyzet vagy trapéz alakú lótakaró, amelyet szőnyegként is használtak (csujtárszőnyeg). A magyar nyelvű szakirodalomban gyakran helytelenül a ló- és nyeregtakaró gyűjtőneve. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 301. Vö. *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 93.

⁸⁵⁷ 248. cs. N° 1. pag. 27.

⁸⁵⁸ A XVII. századi forrásokban a paripa szót a gyengébb minőségű jószágokra használták, ebben az esetben viszont valóban értékes herélt, nyergeslőről van szó.

⁸⁵⁹ 248. cs. N° 1. pag. 76.

⁸⁶⁰ Egy 1664-ben készült metszeten Batthyány I. Ádám ül egy úrnak való fölovon, ruházata és fegyverzete ugyancsak úrnak való. *Koltai A.*: Batthyány I. Ádám (1610–1659). i. m. 8.

csáprág N° 1, úrnak való aranyos pallos⁸⁶¹ N° 1, úrnak való nyereg minden szerszámával N° 1, arra való jakub [díszes lótararó] N° 1, úrnak való párdubőr N° 1.”⁸⁶² Ennek mindössze a felét érte a Kanizsai Ötvös Sábán váltságdíjában követelt ló: „Anno 1640 [...] egy úrnak való főlovat minden hozzája tartozandó szerszámával, ha peniglen sem az ló, sem az szerszám nem tetszenék, tehát adjon ezekért fl. 750.”⁸⁶³ Egy fehérvári szpáhinál is találunk értéket: „Feiervári Kis Haszon Iszpáhia Anno 1647. ezt az rabot is magunk hoztok Feiervár alól. Anno 1650 megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában [...] úrnak való lovat N° 1, csótárostól és besliafékestől, aki legalább 200 tallért érjen, Veli Bégh avagy Tapi Iszpahia lovát.” Kaposvári Ivánnak 1658-ban⁸⁶⁴ a rácok között kiemelkedően magas sarca volt: „úrnak való lovat N° 1, besli szerszámával, katona nyergével⁸⁶⁵ és pokrócával avagy az lóért és szerszámáért 100 arany.”⁸⁶⁶ A rác paripák ennek már csak felét érték. A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között található: „3. Kanizsai Todor Anno 1653. in mense Octobris ezt az rabot is Kiskomáromi Máté Jánostól vettök pro fl. 50. Eodem Anno et mense [1653. október] megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában [...] paripát 1 avagy tall. 100.”⁸⁶⁷ Egy török asszony váltságdíjában találjuk a legalacsonyabb értékű paripát: „Igalí Szýlkade [...] úrnak való paripa N° 1, a’ki érjen fl. 100.” Ez egyértelműen megvilágítja, hogy mekkora értékkülönbség lehetett egy úrnak való főló és egy rác ló között. Összegezve: a legértékesebb, így a legjelentősebb élő állat, a ló az egészen közönségestől kezdve a luxus kategóriáig – amely egy magas rangú tizedeshez, illetőleg a magyar király egyik főtisztéhez, egykori udvari emberéhez, egyszersmind dunántúli főkapitányhoz illett – előfordul a követelések közt, s rendszerint igazodik a megsarcolt rab társadalmi, anyagi helyzetéhez is.

Öt rabnak – négy törökről és egy rácról van szó – igen nagyszámú ökröt, 435 darabot kellett volna hajtania. Egyedül Fehérvári Juszufnál (Feyerwarý Jwzwf) szerepel érték, az „öreg” (nagy) ökröknek párosával 20 Ft-ot kellett érniük. I. Ádám 23 esetben követelt

⁸⁶¹ Lóra való pallos: sajátos magyar egyélű vágófegyver. A nehéz fegyverzet, ill. a ruha átvágására szolgált, jobboldalt viselték a nyereg alatt. A másik szűrő, illetve vágófegyver, amelyet ugyancsak a nyereg alatt viseltek a hegyestőr. A XVI. században még a lófelszereléshez inkább hegyestört, a XVII. században pedig pallost követeltek. Dr. Kalmár János: Régi magyar fegyverek. i. m. 87–99.; Temesváry Ferenc: Fegyverkincsek, díszfegyverek. Helikon Kiadó-Corvina Kiadó, Bp. 1982. 51.; Uő. Fegyverkincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban. Helikon Kiadó, Bp. 1992. 42.; Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. IX. Főszerk. Kőszeghy Péter. Balassi Kiadó, Bp. 2009. 14.

⁸⁶² 249. cs. N° 299. pag. 3. 1642–1648 (?)

⁸⁶³ 248. cs. N° 49. pag. 31.

⁸⁶⁴ 249. cs. N° 299. pag. 56.

⁸⁶⁵ A XVI–XVII. századra a nyergeknek három alaptípusa alakult ki: nyugati, keleti és a magyar. Az alaptípusok egyikéből származik a katonanyereg, szabása és formája különböztette meg többi nyeregtől, de erről nincs pontos leírás, ill. még annyi biztos, hogy létezett magyar és nem magyar katonanyereg is. Temesváry F.: Díszes nyergek, lószerszámok. i. m. 11–12.

⁸⁶⁶ 100 arany értékben, átszámítva 300 forint, ezzel számoltam. Horváth T. A.: A magyar aranyforint értékváltozása. i. m. 33–50. Az aranyforint értéke 1625–1659 között 300 dénár volt.

⁸⁶⁷ 248. cs. N° 49. pag. 299.

összesen 401 ökröt, a megsarcolt rabok közül 21-en rácok (91%) voltak, egyértelmű, hogy a közeli határvidéken élő és állattartó rácoktól várta ezt a jószágot a főkapitány. Az ökör egyrészt a főúr és szervitorai asztalára⁸⁶⁸ kerülhetett, és juthatott ebből a rabok étkeztetésére is, így a főúr elláthatta udvarát, de el is adhatta ezeket, vagy ezzel fizethette embereit.⁸⁶⁹

Batthyány II. Ferenc 129 ártányt követelt Segesdi Radovantól (Segösdý Radowan), egyetlen rabjától, aki neve alapján rác volt. Ezt erősíti meg a követelt sarc is, hiszen egy muszlimtól aligha követelhetett volna sertést.⁸⁷⁰ I. Ádám egy dadai, egy szentlőrinci és két pozsegai ráctól követelt ártányokat 1647 és 1657 között. Összesen 765 sertést kellett volna behajtaniuk a raboknak, de semmiféle értéket sem találunk mellettük. Nyilvánvalóan a főkapitány szerette volna ezekkel a jószágokkal is kiegészíteni az élelmiszerellátást, ill. a majorbeli konvenciósai éves fizetését.⁸⁷¹ Ugyancsak egyedi eset, hogy 1650-ben Váci Ahmedtől 12 mázsa „*karika sós vizát*”⁸⁷² várt,⁸⁷³ egyéb halfélére nem találtam példát. Ilyen nagy mennyiségű viza nyilvánvalóan eladásra kellett.

II. Ferenc kifejezetten nagyszámú szőnyeget követelt (12. számú táblázat), 271 darabot 15 fogolytól. A korszakban nagyon népszerűek az oszmán-török szőnyegek,⁸⁷⁴ ezért nem véletlen, hogy egyetlen kivétellel mindig megadják a pontos minőséget is, értéket viszont egyszer sem határoznak meg.

⁸⁶⁸ 1641-ben 10 434 font tehénhúst, 47 és fél borjút, 31 és fél bárányt, 444 ludat, 2664 tyúkot és 63 marhapacalt fogyasztott el a földesúr és udvartartása. *Sós Andrea*: A Batthyány család földesúri familiájának javadalmazása a 17. században. In: Óra, szablya, nyoszolya. Életmód és anyagi kultúra Magyarországon a 17–18. században. Szerk. Zimányi Vera. Bp. 1994. 100.; Vö. *Tóth István György*: A művelődés a kora újkorban. . In: Magyar Művelődéstörténet. Szerk. Kósa László. Osiris Kiadó, Bp. 1998. 160–161.

⁸⁶⁹ *Zimányi V.*: Adalékok a Batthyányok XVII. századi marhakereskedésének történetéhez. i. m. 60–84. Igaz, ez a tanulmány már Batthyány I. Ádám idejéhez kapcsolódik.

⁸⁷⁰ A simontornyai szandzsákban 1546-tól (1 543 tizedfizető tartott 1 120 jószágot) folyamatosan nőtt a sertések száma, 1570-ben már 6 625 darab volt (tizedfizetőnként 3). A juhokkal nagyon hasonló a helyzet. *Dávid G.*: A simontornyai szandzsák a 16. században. i. m. 108.

⁸⁷¹ 1640-ben Rohoncon és Szalonakon több mint 400 személyt élelmeztek. *Buza J.*: A török kori Magyarország gazdaságtörténete. i. m. 101.

⁸⁷² Az 1647-ben készült forrásban (248. cs. N° 112.) az áll, hogy 1 font vizát 5 vagy 6 garasért adnak Grazban (100 font 1 mázsa a pozsonyi rendszer szerint *Bogdán I.*: Magyarországi őr-, térfogat-, súly- és darabmérték. i. m. 116.; 1625 és 1659 között 1 garas 5 magyar dénárt ért *Huszár L.*: Pénzforgalom és pénzügyviszonyok Sopronban. i. m. 55.) mindezek alapján 12 mázsa viza 360 forint értéket képviselt. 1669-ben Abaúj vármegyében 1 font viza 9 dénárt ért. Vö. *Acsády I.*: Régi árszavonyok. i. m. 89.

⁸⁷³ 248. cs. N° 49. pag. 107.

⁸⁷⁴ Vö. *Batári Ferenc*: Keleti szőnyegek. In: Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei. Magyar Helikon/Corvina Kiadó, 1979. 305–327.

12. táblázat: A Batthyány II. Ferenc által követelt szőnyegek minősége 1591–1605

a követelt szőnyeg minősége	db
selyem, hossza hat sing ⁸⁷⁵	1
két asztalra való, ⁸⁷⁶ ki hat sing	1
skarlát, egy-egy asztalra való	2
skarlát, hat singes	2
jóféle, egy- egy asztalra való	3
két-két asztalra való, ki mindenik hat-hat sing legyen	4
vörös, eredetileg ökörbőr ⁸⁷⁷	6
öreg, két asztalra való, fele fejér, fele vörös ⁸⁷⁸	6
egy asztalra való szőnyeg, „ki törökül zecsoden” ⁸⁷⁹	10
fele vörös, fele „fejér”	10
öreg, hossza sing 12, fele vörös, fele „fejér”	10
egy-egy asztalra való	12
„öreg, két asztalra való, hossza hat-hat sing legyen, fele fejér, fele vörös”	14
vörös, egy-egy asztalra való	20
„hossza hat sing legyen, fele vörös, fele fejér”	20
„egy-egy asztalra valók legyenek, fele fejér, fele vörös”	30
ismeretlen	40
egy-egy asztalra valók, jó „öregök”	80
összesen	271

I. Ádám idejére határozottan visszaesett a szőnyegek követelése (13. számú táblázat), hiszen az összkövetelésnek csupán 2,8%-át tette ki. A főúr hat személytől követelt 45 db szőnyeget, leginkább díványszőnyeget,⁸⁸⁰ de akad köztük skarlát⁸⁸¹ és perzsa is. Konstantinápolyi Mahmud Ismail aga sarcában értéket is találunk a szőnyegek mellett:⁸⁸² „*Ez is zalonaki Constantinapoli Zmael Agának az sarca, ebben állapodott meg: [...] öreg déván szűnyeg pro tall. 1 200 N° 16, persiai szűnyeg pro tall. 400 N° 14.*” Ennek alapján 1657-ben a szőnyeg értéke 43 forinttól 112 forintig terjedhetett, elég széles skálán mozgott.

⁸⁷⁵ Egy sing kb. 62 cm, tehát 372 cm, akkor ez kb. megfelel a fentieknek.

⁸⁷⁶ Az egy asztalra való szőnyeg 200 × 150 cm, tehát ez 400 × 150 cm. Pásztor E.: Oszmán-török szőnyegek. i. m. 8.

⁸⁷⁷ Értsd: Az ökörbőr helyett hozhatott a rab vörös szőnyeget.

⁸⁷⁸ Pásztor E.: Oszmán-török szőnyegek. i. m. 9., 14. A fehér, ill. a vörös kifejezés a szőnyeg színére, ill. alapszínére utal.

⁸⁷⁹ Seccade (kiejtés szerint: szeddzade): tör. imaszőnyeg, Pásztor Emese szíves közlése. Erre példa: Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 176–178. Kat. 31.

⁸⁸⁰ Nem mai értelemben használták a dívány kifejezést, azaz nem heverőről van szó, hanem a szultáni tanácsról.

⁸⁸¹ Skarlát (arab: siglát): eredetileg egyfajta, bíborcsigából nyert vörös festékanyag jelzője volt, majd főként az evvel a festéssel festett speciális szövetszövet elnevezésére szolgált. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 307.; A korszak legértékesebb szőnyegféléje. Ez utalhat a színére („vörös”), de jelentheti a legfinomabb velencei gyapjúposztót is. Pásztor Emese szerint az a legvalószínűbb, hogy a skarlát kifejezést a jobb minőségű, „gyapjúból csomózott szőnyeg” megkülönböztetésére használták. Pásztor E.: Oszmán-török szőnyegek. i. m. 18–21.

⁸⁸² 249. cs. N° 384. pag. 8.

13. táblázat: A Batthyány I. Ádám által követelt szőnyegek minősége 1640–1657

a követelt szőnyeg minősége	db	érték/kam. forint
perzsa, 400 tallérért	14	600
dívány	2	nincs
dívány	2	nincs
dívány/skarlát	7	nincs
öreg dívány, 1200 tallérért	16	1800
skarlát	1	nincs
skarlát	2	nincs
skófiium arannyal varrott	1	nincs
összesen	45	?

II. Kristóf időszakában újból megnőtt a szőnyegek aránya a követelésekben. Ahogy fentebb jeleztem, 1678 és 1679 között ez a leggyakrabban követelt váltságdíj. A 32 darabból kiemelkedően magas a skarlátszőnyegek száma: 27-et jegyeztek fel (84%). Csupán ezeknél tüntetnek fel értéket, a főúr 12 tallér értékű szőnyeget szeretett volna kapni. A díványszőnyegek száma jóval alacsonyabb volt, mindössze négy fordul elő (13%) a várt váltságdíjak között.

14. táblázat: A Batthyány II. Kristóf által követelt szőnyegek minősége 1678–1679

megsarcolt rab	a követelt szőnyeg minősége	db	érték
Fehérvári Iszmail	skarlát, 12 talléros	4	48 tallér
Budai Ahmed	skarlát	6	nincs
Budai Barbély Haszan	skarlát	8	nincs
Budai Haszan	skarlát	2	nincs
Palotai Szinán	skarlát	1	nincs
Pesti Ahmed	skarlát	2	nincs
Budai Ahmed janicsár	skarlát	4	nincs
budai bölükbasi	dívány	1	nincs
Budai Haszan	dívány	1	nincs
Fehérvári Iszmail	dívány	1	nincs
Budai Ahmed janicsár	dívány	1	nincs
Budai Musztafa	ismeretlen	1	nincs
összesen: 12 eset		32	

A paplan majdnem olyan becses portéka volt, mint a szőnyeg, és bár mellettük sem találunk feljegyzett értéket, valószínűleg kifejezetten értékes paplanokról lehetett szó, a főúr egyik rabjától öt selyem és négy vont arany paplant szeretett volna kapni.

15. táblázat: A Batthyány II. Kristóf által követelt paplanok minősége 1678–1679

megsarcolt rab	a követelt paplan minősége	db
Budai Ahmed janicsár	selyem	4
Budai Barbély Haszan	selyem	8
Budai Iszmail	selyem	10
Fehérvári Iszmail	selyem	4

Palotai Szinán	selyem	1
Budai Barbély Haszan	vont arany	2
Budai Haszan	vont arany	1
Budai Haszan	vont arany	1
Pesti Ahmed	vont arany	1
Budai Durak	közönséges	12
Budai Musztafa	ismeretlen	1
összesen: 11 eset		45

A II. Ferenc még viszonylag ritkán követelt textilféleségeket (aba, patyolat, vont arany), a későbbiekben ezek azonban jóval fontosabbá válnak. A fentebb már említett abaposztó I. Ádám időszakában már a sarcok 13,1%-át tette ki, hiszen nyilvánvalóan szükség volt rá a katonák ruházatának kiegészítéséhez, így a váltságdíj kapóra jöhetett. 1641 és 1657 között 32 török és egy rác rabtól majdnem 1 900 vég abát várt a főkapitány. Értéket azonban egyik feljegyzésben sem találunk, és a minőség megjelölése is csak három esetben került mellé: „jóféle vörös” abaposztó legyen.

Fegyverhez tartozó tárgyat II. Ferenc idején még csupán Bajrám bég (Baýran) váltságában találunk: „*Egy úrnak való puzdra, az kit törökül terkinék*⁸⁸³ *hínak, de az is mind török arannyal meg legyen varrva, de oly legyen, az ki igazán jó legyen.*”⁸⁸⁴ Ugyan a török és a magyar fél között kifejezetten tilos volt fegyverrel kereskedni, ezzel azonban nem törődtek a rabtartók. Különösen I. Ádám idején, 1642 és 1653 között már gyakorta találunk fegyvereket a váltságdíjak között. Kivétel nélkül török férfiaktól várta el ezeket a főkapitány, viszont egyetlen áru mellett sem találunk értéket.

16. táblázat: A Batthyány I. Ádám által követelt fegyverek 1642–1653

megsarcolt rab	fegyver	a követelt fegyver minősége	db
Kanizsai Tót Haszan	kard	aranyos	2
Kanizsai Tót Haszan	pallos	aranyos	2
Kanizsai Tót Haszan	tegez	skófiúm arannyal varrott kézijastul, nyilastul	1
Ercsi Mehmed aga	pallos	ezüst-aranyos	1
Pesti Ömer aga	balta	úrnak való, ezüstös aranyozott	1
Koppányi Musztafa	karvas	ismeretlen	10
Összesen: 5 eset			17

Kanizsai Tót Haszannak kellett a legtöbbet hoznia:⁸⁸⁵ „*aranyos kard s pallos N° 2, [...] skófiúm arannyal varrott tegez*⁸⁸⁶ *kézi ijastól N° 1.*” Mindezt a rab teljesítette is; a fegyvereket harmadik útjával hozta ki a hódoltságból. Ercsi Mehmed agától eredetileg több

⁸⁸³ Tirkeş vagy okluk (oszmán-török): az íjtartónál kisebb méretű, alsó részén kiszélesedő és a hegyes nyílvevesszők számára faékkal erősített tok, nyílvevesszőtartó tegez vagy puzdra (puzdora). *Pásztor Emese*: Oszmán-török textilemlékek a frankói Esterházy-kincstár gyűjteményében. In: Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 51.

⁸⁸⁴ 248. cs. N° 71.

⁸⁸⁵ 249. cs. N° 299. pag. 5.

⁸⁸⁶ Erre példa: Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 271–282. (Kat. 62–66.)

fegyvert is követeltek.⁸⁸⁷ „4. *törkéses [türkizes] portai kardot 1, törkéses [türkizes] portai pallost 1, [...] tegzet, skófiummal varrottat, kézi ijával és nyilával 1*”. Végül maradt a pallos, amelyet már első útjával teljesítette az aga. Arról viszont nincs feljegyzés, hogy Pesti Ömer bármiféle baltát szállított volna. Koppányi Musztafa pedig nem is hozhatta meg a karvasakat, mivel 1654 januárjában már biztosan halott volt.⁸⁸⁸

A fentiek alapján egyértelmű, hogy az egész évszázadban II. Ferenc, I. Ádám, II. Kristóf és még II. Ádám idején is a család jelentős bevételre számíthatott a rabkereskedelemből. A váltságdíjak sokfélesége leginkább I. Ádám korszakában figyelhető meg, ekkor találunk a sarcfajták között jelentős kósó-, marha-, ló- és keresztény rab követelést is. A készpénzkövetelés aránya a XVII. század végére nőtt meg (26,6%), de a leggyakoribb a meghatározott áruféleségek követelése („marha”, ill. „portéka”) maradt.

3. A hozott áruk megoszlása korszakonként

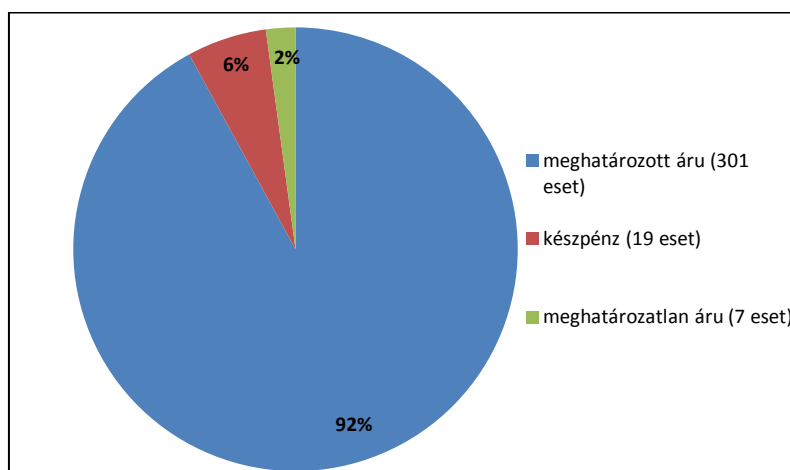
A hozott áruféleségeket ugyancsak három időszakban lehet vizsgálni a források alapján: 1.) A regestrumban, II. Ferenc korszakában (1687–1611); 2.) I. Ádám idején (1641–1658), az ő idejéből való a legtöbb adat; 3.) II. Kristóf valamint II. Ádám idejéből is maradtak források (1679–1689). A beszállított váltságdíjakat három csoportba sorolhatjuk: a készpénz egyértelmű értéket jelentett, a meghatározatlan áru, a portéka is, a legérdekesebb azonban a meghatározott áru, hiszen ennek alapján lehet igazán megvizsgálni az anyagi kultúrát.

1587 és 1611 között a leggyakrabban konkrét árut hoztak, a meghatározott „marha” a hozott váltságdíjak 92%-át tette ki, ha ehhez még hozzáadjuk a meghatározatlan áruk 2%-át, az összesen már 94%. A rabok mindössze a váltságdíjak 6%-át teljesítették készpénzben, egyértelmű tehát, hogy helyette a főkapitány igen gyakran megelégedett valamiféle török portékával.

⁸⁸⁷ 248. cs. N° 119.

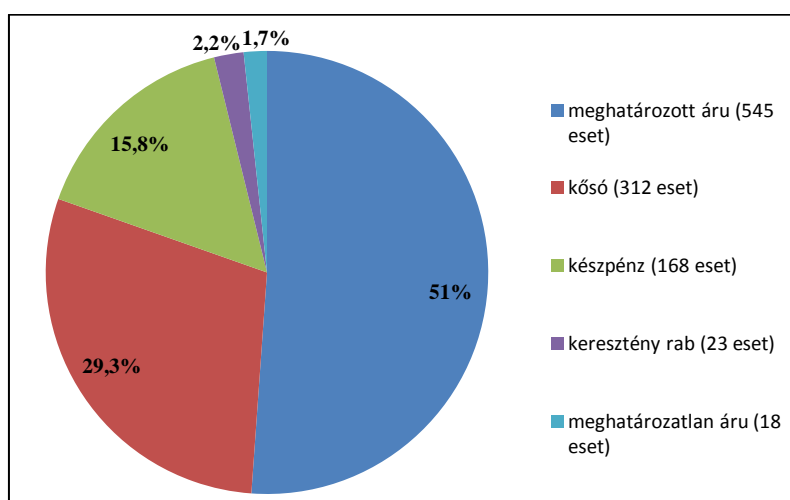
⁸⁸⁸ 249. cs. N° 355. pag. 3.

31. diagram: A Batthyány III. Boldizsárnak és II. Ferencnek hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1587–1611 között

1641 és 1658 között ugyan a meghatározott áruk aránya még csupán 51%, de ekkor már a hozott váltságdíjak között is kiemelkedően gyakori a kósó (29,3%). A megszabadítandó keresztény rabok aránya ugyan nem kiemelkedő (2,2%), viszont fontos kategória. Ennek a korszaknak a követelései közt is találunk olyan portékát, amelynek csupán az értéket adták meg, a fajtáját nem (1,7%). Mindez összesen 84,2%, 10%-kal alacsonyabb, mint a korábbi időszakban. Ezzel viszont megnőtt a teljesített készpénz aránya, 15,8%-ra.

32. diagram: A Batthyány I. Ádámnak hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1641-1658 között

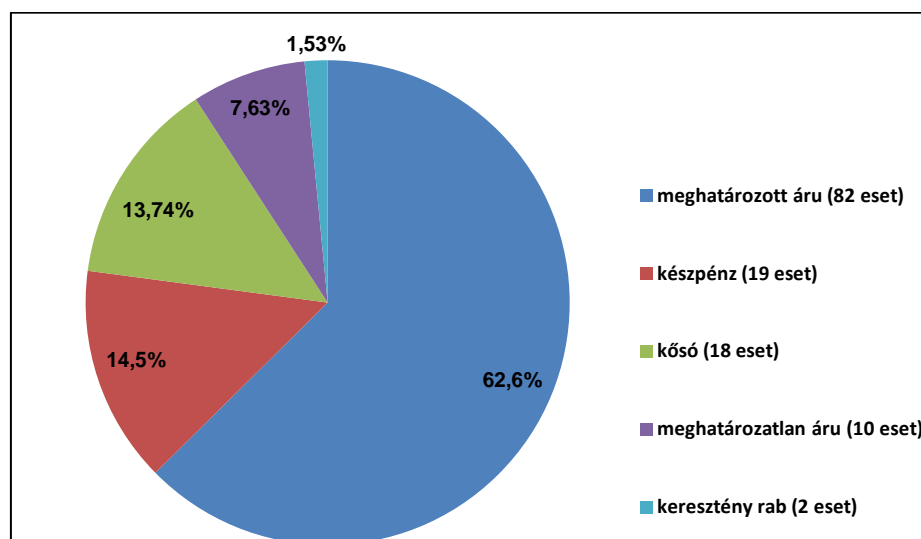
A kósó tehát a második leggyakoribb hozott áru, hiszen a tiszai átkelő oszmán megszállása miatt, csak vámmal megterhelve tudták volna beszerezni a kósót, nagyon drágán.⁸⁸⁹ Batthyány a török rabok révén viszont jóval olcsóbban tudott hozzájutni ehhez a nélkülözhetetlen áruhoz. Sóra szükség volt a mindennapi életben, az élelmiszerek

⁸⁸⁹ Vám alá kerültek az élelmiszerek, ruházkodási cikkek, használati holmik, fémek, épületfa és a rabok. A szultáni kincstár a só után 100 darabonként 12,5 akcse készpénzt és egy darab sót szedett vámul. *Fekete L.–Káldy-Nagy Gy.*: Budai török számadáskönyvek. i. m. 562., 565. A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség között is volt vámhatár, a só pedig alapvetően onnan érkezett.

tartósításánál, az állattenyésztésnél és fizetőeszközként⁸⁹⁰ a kifizetéseknél, sőt kereskedett is a beszállított sóval.⁸⁹¹ Rabjai csaknem 20 000 tömb kősót szállítottak vagy küldtek Batthyány I. Ádámnak.

1679 és 1689 között továbbra is a meghatározott árufeleségek aránya a legmagasabb (33. számú diagram). Több mint 10%-kal nőtt (62,6%), így a második helyre került a készpénzteljesítés (14,5%), a kősó is tartotta a régi helyét, hiszen 13,74%-os az aránya a behozott váltságdíjak között.⁸⁹² A meghatározatlan portékák 7,63%-ot tettek ki. Bár a követelések között egyáltalán nem szerepel, a muszlim katonák mégis kiszabadítottak két keresztény rabot (1,53%).⁸⁹³ Azaz II. Kristóf és II. Ádám idején a követeléseknél ugyan nőtt a készpénz aránya, ám a beszállításokat tekintve maradt a meghatározott áru vezető szerepe.

33. diagram: A Batthyány II. Kristófnak és II. Ádámnak hozott árufeleségek százalékos megoszlása 1679–1689 között

A legkorábbi korszakban egyértelműen a meghatározott árukereskedelem volt a legmagasabb, a készpénz aránya I. Ádám idején nőtt meg, és úgy tűnik, tartotta magát II. Kristóf és II. Ádám idején is. A pénzt ruhába, lábbelibe bevarrva szállították, talán valamennyivel könnyebb volt eljuttatni a rabtartóhoz, megszerezni annál nehezebb volt, legalábbis egy közönséges rab számára. Azt is megfigyelhetjük, hogy a kősó I. Ádám korszakában válik kifejezetten jelentős áruvá. Ez visszaesik a harmadik korszakban (valószínűleg a felszabadító háború alatt nehezebb volt ennek szállítása). A keresztény

⁸⁹⁰ 248. cs. N° 112.: „Ennek egyikét Körmenten elköltötték, vagyon még Körmenten N° 9.”

⁸⁹¹ Uo.: „Ezt az körmenti tisztartónak hagytam eladni, egyikét fl. 1 den. 30.” Ha rabnak 1 forintba számították a váltságdíjába, akkor ez 30%-os haszon. 249. cs. 327.

⁸⁹² II. Kristófnak 1679-ben majdnem 5 500 darab kősót szállítottak a rabjai.

⁸⁹³ 1679. július 30-án jegyezték fel (249. cs. N° 412. pag. 3., 10.), hogy Fehérvári Oszmán Inczédit szabadította saját magáért, Sásdi Ómer pedig egy veszprémi keresztény rabot, aki „tartozik száz tallérral”, mármint II. Kristófnak, amiért kiszabadította török foglyával.

rabok aránya és különösen a száma I. Ádám idején a legmagasabb, de még az utolsó korszakban is találunk erre adatot.

17. táblázat: A hozott áruk százalékos megoszlása korszakonként

korszakok	készpénz %	meghatározott áru %	meghatározatlan áru %	kőso %	keresztény rab %
II. Ferenc időszaka (1587-1611)	6%	92%	2%	—	—
I. Ádám időszaka (1640-1658)	15,8%	51%	1,7%	29,3%	2,2%
II. Kristóf és II. Ádám korszaka (1676-1690)	14,5%	62,6%	7,63%	13,74%	1,53%

4. A beérkezett portékák fajtái és értéke

1587 és 1611 között a legszámottevőbb bevételt a „marha”, azaz valamilyen áruféleség, a meghatározott áru jelentette, a regestrumban a hozott sarcok között 55 féle különböző portékát találhatunk (39. számú melléklet). A leggyakrabban hozott áruféleség a paplan (20,7%), ezt 10,2%-kal követi a pokróc, és csak a szőnyeg után, a negyedik helyen a találjuk a lovat (6,2%) kötőfékkal együtt. A keleti díszes paplanok és szőnyeget tehát kifejezetten népszerűvé váltak nemcsak Magyar Királyságban és főleg az Erdélyi Fejedelemségben, hanem Nyugat-Európában is. Ezeket a luxuscikkeket csak a főurak engedhették meg maguknak, nyilván II. Ferenc kifejezetten örült, ha rabjaitól ilyen értékes portékákhoz juthatott, hiszen ezzel nemcsak saját otthonának falait, asztalait, ágyát díszíthette, hanem akár tovább is ajándékozhatta főúri barátainak, ezzel erősítve kapcsolatait. Az is igaz, hogy a beérkezett áruk között gyakoribb a szőnyeg (a követelésnél 13 eset, a teljesítésnél 26 eset), valamint a paplan is (a követelésnél 4 eset, a teljesítésnél 63 eset), ez leginkább abból fakad, hogy II. Ferenc nem az áru fajtáját, hanem az értékét határozta meg. A követelésnél a meghatározatlan áru 18%-ánál, a teljesítésnél viszont csak 2%-ban nincs pontosan feljegyezve, hogy milyen portékát szállított az adott rab vagy a kezesei:

„Anno 1589. 9. Aprilii

Kopany Memheth izpayanak [Koppányi Mehmed szpáhi] az ű sarca teszön hung. fl. 3 000.

De az ezör forintja készpénz, az kétezör forintja marha [azaz valamilyen árucikk].

Az mi marhát hozott elsőben:

Egy öreg szőnyegöt pro hung. fl. 100.

Három paplant egyiket vették el pro fl. 40 facit hung. fl. 120.

Itt hozott külömb külömbféle vánkoshéjakat, keszkenyüket és egyébféle aprólék marhát [értéktelenebb árucikkeket], kiket összeszámlálván egyáltaljában az Úr ű Nagysága vötte el tüle fl. 80.

Ez marha, melyet hozott készpénzt is fl.80.

Summa facit [összesen teszen] *hung. fl. 380.*⁸⁹⁴

Ezért aztán igyekeztek mindenféle holmival kiváltani magukat a foglyok, ez azonban nem mindig sikerült, a főkapitány – hacsak lehetett – ragaszkodott az értékesebb „marhához”, de egyébként is ő határozta meg, hogy mit milyen értékben fogad el.

A pokróc alatt viszont a hétköznapi lópokrócot kell értenünk, erre minden lovasnak szüksége volt, nem a felvonulásokkor, ünnepekkor reprezentációra való csótárról – bár ebből is szállítottak 12 db-ot –, csáprágról – ebből csupán egyetlen egyet jegyezték fel – vagy éppen jancsikáról van szó, hanem leginkább az egyszerű szőrpokrócról. Természetesen az volt a legegyszerűbb, ha a lóval együtt megkapta a rabtartó a lószerszámot, sőt a lópokrócot is. A legtöbb textilféle kifejezetten értékes volt a korszakban, nehéz volt ezekhez hozzájutni, ráadásul a kézműiparunk sem volt annyira fejlett, mint Nyugat-Európában vagy akár az Oszmán Birodalomban.

1641 és 1658 között ugyancsak sokféle portékával találkozhatunk, 57 féle árufaját különböztethetünk meg az iratokban (40. számú melléklet). Az aba volt a leggyakoribb szállított árucikk (14,3%, 78 eset), jóval több érkezett ebből a hétköznapi, ámde fontos és nehezen beszerezhető árucikkből, mint amennyit a főúr eredetileg követelt (33 eset). Minden bizonnyal azért fogadta el a jól hasznosítható posztót II. Ádám az eredetileg követelt áru, készpénz vagy akár keresztény rab helyett, mert ezzel nemcsak saját katonáinak ellátását tudta kipótolni, de fizetési eszközként is használhatta. Ezt követte az ökör (11,2%, 61 eset), a követeléseknél ugyancsak kevesebbet találunk (23 eset). A szarvasmarha azonban nemcsak a fellendült kereskedelem miatt volt kedvelt, illetve azért, mert lábon el lehetett hajtani a jószágot, hanem a főúr hatalmas udvartartása miatt sokat jelentett, hiszen rengeteg húsrá volt szükség a szervitorok, tisztviselők, sőt a rabok ellátásához is. Kötőfékből (9,4%, 51 eset) szintén több érkezett be a követeltnél (11 eset), ez luxuscikk is lehetett, amellet, hogy hétköznapi árucikk, mivel a lovasság miatt nagy szükség volt erre a lószerszámra, ezért a rabtartó beszámította foglyai sarcába. A negyedik helyen – ahogy korábban is – a lovat találjuk. Ezekből csupán az „úrnak való” lovakat tekinthetjük luxuscikknek. Mivel ebből az időszakból származik a legtöbb adat, ezért ezeket az áruféleségeket már valóban tekinthetjük gyakorinak.

1679 és 1689 között csupán 27 féle portéka szerepel a forrásokban, a szattyán (13,8%), a csizma (11,3%) és a karmazsin (10%), azaz a bőrfélék és az abból készült lábbelik is bekerültek a leggyakrabban szállított árufélék közé (41. számú melléklet). Igaz, kifejezetten kevés adat maradt fenn, így ezt egyáltalán nem tekinthetjük mérvadónak, habár a jól

⁸⁹⁴ 248. cs. N° 1. pag. 3.

kikészített bőr, és a csizma nagyon is népszerű volt, egyrészt az ügyes török kézművesek miatt, másrészt a díszes, igényesen elkészített lábbeliket több évtizedig is viselték, örökítették generációkon keresztül, így ez sem csupán Batthyány saját vagy embereinek használatára, hanem fizetéképpen is szolgált. A negyedik helyen megjelent egy teljesen új áru, a dohány,⁸⁹⁵ a korábban igen népszerű aba, ló, paplan és szőnyeg pedig visszaesett. Minden bizonnyal, ha valaki eljutott Konstantinápolyig az értékes szőnyegért vagy paplanért, annak már esze ágában sem volt visszatérni, hiszen ebben a korszakban már tömegestül, postástul szöktek a rabok. Azért akadnak kivételek, Fehérvári Kis Oszmán 1688-ban vagy 1689-ben hozott különféle fegyvereket is,⁸⁹⁶ handzsárt és bicsakot,⁸⁹⁷ mivel sem érték, sem darabszám nincs mellettük, nem tudtam ezeket besorolni.

4. a A behajtott élő állatok fajtái és értéke

A meghatározott áruk csoportját két részre bonthatjuk: a használati cikkekre, és élő állatokra, ez utóbbiak száma nem nagy, de értékük annál jelentősebb. Ezeket a jószágokat II. Ferenc saját udvartartásában használta fel, illetve adott esetben ezzel fizette ki embereit. Az ártányokat, miként már fentebb említettem, Segesdi Radovan rác rab szolgáltatta be. A legtöbb ökröt ugyancsak egy rác hozta: 1591 és 1593 között Rác Dömötör 80 jószágot hajtott be a főúrhoz, a többit viszont négy török hozta.

18. táblázat: A hozott élő állatok fajtái és értéke 1587–1610

állat	állat/db	összesen/Ft	db/kam. forint
ártány	15	37,5	2,5
ökör	153	1 396	6,5–8,25
öszvér	1	30	30
ló	20	7 065	55–1 000
összesen		8 528,5 ⁸⁹⁸	

I. Ádám idejéből jóval több adat maradt fenn. Öszvért ugyan nem találtam, de 400 juhot igen: „1. Keõni Novák, 2. ennek öccse Wiun adtak sarcokban juhot bárányostul N° 200.

⁸⁹⁵ Ugyanebben az időszakban a késmárkiak és a löcseiek határozata szerint a kockajátékért és a dohányzásért is 2 tallér büntetés járt. *J. Újváry Zsuzsanna: Polgári házasság és erkölcs a XVI–XVII. században.* In: *Ámor, álmom és mámor.* Szerk. Szentmártoni Szabó Géza. Universitas Kiadó, Bp. 2002. 74. A dohányzás fajtái közül: felszipantás, „tubákolás” (füstölés és rágás), bagózás, az első kettő volt eredetileg népszerűbb. A XVI–XVII. században annak ellenére hódítja meg az egész világot, hogy a kezdetekben szigorúan tiltották az európai országokban, de pl. Kínában is. *F. Braudel: Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus XV–XVIII. század.* 265–268.

⁸⁹⁶ 249. cs. 294. pag. 1.

⁸⁹⁷ Budai Ali cselebi hagyatékában (1587) többféle fegyver is előfordul, így handzsár (görbe pengéjű szűrő fegyver) és 16 biçaq (kard méretű ütőfegyver) is. *Fekete L.: Egy vidéki török úr otthona.* i. m. 94–95.

⁸⁹⁸ Kiszámított érték.

3. Keöni Milován, 4. Keöni Orid, egyek adtak sarcokban [...] juhok bárányostól N° 200.”⁸⁹⁹
Az ártányokat természetesen ekkor is rácok hajtották be, tízet Dadai Milos, az összes többit Mikola. Az ökröket ugyancsak dadai, igali, kanizsai, kéri, örsi rác férfiak és nők szolgáltatták be. A főúr az állatokat szintén az udvarában használta fel, az élelmiszerellátás kiegészítésén kívül fizetési eszközként, sőt gyakran el is adta a felesleget.

19. táblázat: A hozott élő állatok fajtái és értéke 1641–1658

állat	állat/db	összesen/ kam. forint	db/kam. forint
ártány	111	222	2
juh	400	600	1,5
ló	44	13 109,5	22–600
ökör	235	3 327	4–16
összesen		17 258,5 ⁹⁰⁰	

A korszak mindennapi vagy luxus közlekedési eszközéről, a lóról már a követelt árucikkeknél is volt szó (20. táblázat). A lovak száma és felszereltsége tulajdonosuk rangját és gazdagságát is jelképezte, hétköznapi egyszerűbb, kevésbé díszes szerszámokat használtak, az ékkövekkel díszített, aranyozott lószerszámokat csak különleges alkalmakkor vették elő.⁹⁰¹ II. Ferencnek összesen húsz lovat hajtottak be, a legértékesebbet egy kethüdá 1605 márciusában: „Vilo Memy Kyhaya [...] 1605. Martii annak utána hozott egy lovat, [...] pro fl. 1 000.”⁹⁰² A legdrágább természetesen az ún. „úrnak való fölö” volt, gyakran minden szerszámával együtt, ez akár 1 000 Ft-ot is érhetett, de az átlagértékük ennél jóval alacsonyabb: 300–400 Ft volt. Kivételnek számít, hogy egy kimagasló értékű 500 Ft-os lovat egy rác rab hajtott, hiszen az ilyen értékes jószágokat általában csak a gazdagabb törökök tudták beszerezni, vajon hogyan juthatott a jószághoz? Lovat is kifejezetten nehéz volt szerezni, hát még értékeset, általában többször is járt a hódoltságban egy-egy rab, mire nagy nehezen hozzájutott a drága jószághoz. Ha nem volt gazdag török támogatója Rác Dömötörnek – akinek utólag meg kellett szolgálnia, ill. fizetnie, az adott segítséget –, vagy nagy, segítőkész és tehetős családja, akkor elég valószínű, hogy szerezte, azaz lopta az adott jószágot. A legalacsonyabb értékűek az ún. paripák voltak: 55 és 100 Ft között. A fennmaradt iratok alapján egyértelmű, hogy a paripa szóhasználat, a kevésbé értékes állatok mellett található, a herélt ló tehát a mesékkel ellentétben, a XVI–XVII. században sokkal kevésbé volt közkedvelt, ahogy ezt Mehmed szerdahelyi bég (?)⁹⁰³ leveléből is kitűnik, amit 1572.

⁸⁹⁹ 248. cs. N° 49. pag. 268.

⁹⁰⁰ Kiszámított érték.

⁹⁰¹ Pásztor E.: Oszmán-török textilemlékek. i. m. 40.

⁹⁰² 248. N° 1. pag. 66.

⁹⁰³ A név és a tisztség tisztán olvasható a forrásban, a szolgálati hely viszont nem. Szerdahely a szekszárdi szandzsák várai közt szerepel, egy palánkvárról van szó, eléggé kétséges tehát az olvasat. Vö. Hegyi K.: A török hódoltság várai és várkatonasága. i. m.; 362. 96–97., 1162.

november 5-én írt Thuri Márton veszprémi főkapitánynak: „*Viszont én ismeg egy jó lovat küldenék az fegyverderekakért*⁹⁰⁴ minden szerszámával. Azért én mastan az te Kegyelmed [Thuri Márton veszprémi főkapitány] levelére ilyen feleletet teszek, úgy emlékezem felőle, hogy ennek előtte is írtam vala Kegyelmednek felőle, az mi hatalmas fejedelmünk [szultán] mely nagy tilalmát vetette volna az lókiadásnak. Mastan is ugyanazért írhatom Kegyelmednek az tilalom felől, hogyha az fegyverderekak mind merő tiszta aranyból csináltak volnának is, te Kegyelmed énnekem beküldenéje ide [hódoltságba], énnekem arra nem volna merészségem, hogy **nemhogy jó lovat, de csak egy paripát is** ki mernék küldeni az fejedelem tilalma ellen, mert fejemmel játszó ember volnék. Mastan sem marháért, sem rabok váltságáért nem szabad még csak kocsis lovat is innét kiadni. Azért jó barátom, az Te Kegyelmed kedvét, sem az rabokét a lókiadás dolga felől nem merjük teljesíteni. Továbbá aminemő főlovat kívánna Kegyelmed, hogy mi innét Battyány Boltisárnak kiküldenénk az fegyverderekakért, hogyha az mi kezünkbe olyan főló akadhatna, ki kedvem szerint való, kedves ló lenne, én nemcsak két fegyverdereket adnék afféle jó lóért, de tizet is. Mert afféle kedves ló, kivel ember egy országbeli fejedelem előtt dicsekedhetik, nem minden istállóban találhatik, és ahol vagyon, onnét nehezen adják ki.”⁹⁰⁵

A legértéktelebb egy segesdi török váltságdíjának a részeként szerepel: „*Segesdy Muztafának az ű sarca [...] 1590. 17. Martii hozott egy paripát pro fl. 55.*”⁹⁰⁶ Természetesen 55 Ft egyébként nem számít kis összegnek, főleg egy szegény ember életében, csupán a főlovak egészen más kategóriába tartoztak. Ehhez hasonló különbséget most is tapasztalunk, hiszen egyáltalán nem mindegy, hogy versenylóról vagy igavonóról van szó, vagy ha már a közlekedési eszközöknél tartunk, egészen szélsőséges kategóriákat találhatunk manapság is az autómárkák között. A lovak összértéke ugyancsak jelentősnek mondható: több mint 8 000 forint, na, persze ez 12 év alatt érkezett be a főkapitányhoz.

20. táblázat: A hozott lovak értéke és minősége 1588–1610

megsarcolt rab	a ló minősége	db	érték/kam. forint
Bajrámbég (Baýran)	minden szerszámával: pányvástul, ezüstös kötőfékével, ezüstös hámaljával, aranyas pallosával	1	1 000
Vilo Memi kethüda (Výlo Memý tihaja)	ismeretlen	1	1 000
Valpói Mehmed szpáhi (Valpöy Mehemit)	a két aranyas paplannal együtt	1	1 000
Vilo Memi kethüda (Výlo Memý tihaja)	ismeretlen	1	800
Segesdi Ahmed kovács (Segesdy Amhath Koach)	ismeretlen	2	800

⁹⁰⁴ Fegyverderek: lemezvért, páncél. Erdélyi magyar szótörténeti tár. Szerk. Szabó T. Attila. III. Kriterion Kiadó, Bukarest, 1982. 765.

⁹⁰⁵ MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles N° 30809. Kiemelés tőlem.

⁹⁰⁶ 248. cs. N° 1. pag. 27. Ezzel meg is szabadult a rab, igaz, II. Ferenc 45 forintot elengedett a váltságdíjából.

Rác Dömötör (Rath Deomötör)	ismeretlen	1	500
Vilo Memi kethüdá (Výlo Memý tihaja)	ismeretlen	1	400
Pécsi Musztafa (Pechý Mwztafa)	ismeretlen	1	400
Gzermegzy Jwzwf (Juszuf)	fékestül, nyergestül	1	400
Segesdi Ahmed kovács (Segesdy Amhath Koach)	ismeretlen	1	300
Segesdi Pismis Ali (Segösdý Pismis)	ismeretlen	1	300
Segesdi Musztafa (Segösdý Muztafa)	ismeretlen	1	250
Bajráb bég (Baýran)	három vég vont aranyért	1	210
Barom Ali (Alý)	ismeretlen	1	200
Bajráb (Baýorom)	ismeretlen	1	150
Ibrahim deák (Ibraým)	ismeretlen	1	110
Bozno	paripa	1	100
Babócsai Kis Veli (Babolchay Kys Velýa)	ismeretlen	1	100
Segesdi Musztafa (Segösdý Muztafa)	paripa	1	55
összesen: 19 eset		20	8 075

I. Ádám idején (1641–1658) megkétszereződött a mennyiség, 42 alkalommal jegyezték fel 44 lovat (42. számú melléklet), ezeknek a kiszámított értéke meghaladja a 13 000 forintot. Az értékek igen szélsőségesek az értékek: a legmagasabbat a szigetvári szpáhinál találjuk. „*Szigetvári Huszain etc. [...] Die prima mensis Julii [1657] hozott sarcában egy vöröspej lovat minden szerszámostul, vettök el tüle pro tall. 400.*”⁹⁰⁷ Az ebből az iratból nem derül ki mennyi nehézség, könyörgés árán sikerült hitelt kérnie a szigetvári szpáhinak, hogy abból megvehesse a jószágot, amire a főkapitány fia (II. Kristóf vagy I. Pál?) áhítozott, erről Kanizsai Ahmed alajbég leveléből tudunk: „[...] *ím azért Nagyságodnak egy jó lovat küldtem egészséges friss aranyos szerszámmal. Ím azért az szegény Husszain mondotta, hogy az Nagyságod fia igen kérte, hogy egy jó lovat hozzon néki, aki jó ugró, jó futó, arra való nézve Nagyságod is mondotta az Husszainnak, mikor az asztal fölött [?] volt Nagyságod, csak hozza meg, Nagyságod megadja az árát. Ím azért mindedig futott-fáradott, hogy egyet, jót talált szegény, de bizony drágán vette szegény, hitelben, még föl sem akarták adni neki. Nékem kezemet, lábomat csókolta, úgy lettem kezes a' lóért, mert abból is nem akart Nagyságodnak hazudni, minthogy megfogadta igazat is akart mondani, azért, ha Nagyságodnak és az Nagyságod fiának tetszik, adja meg Nagyságod az árát, ha penig nem tetszik, hozza vissza, mert itt is sok adósságban van, onnan megszabadulván, itt is meg kalodában teszik, ha az ló árát meg nem hozza.*”⁹⁰⁸

A XVII. században tovább romlott a közbiztonság, és nemcsak a végvidéken portyázó török és magyar vitézek, hanem a váltságdíjukat gyűjtő török, rác és magyar rabok

⁹⁰⁷ Uo. pag. 52.

⁹⁰⁸ 249. cs. N° 395.

garázdálkodása miatt is.⁹⁰⁹ A lótolvajok száma csak nőtt, és ez alól sem volt kivétel egyik oldal sem. Természetesen az értékesebb lovakat ebben a korszakban is a tisztséggel, a vagyonnal rendelkező törökök szolgáltatták a főkapitánynak, az értéktelenebb paripákat viszont jórészt – a korábbihoz hasonlóan – a rácok. A legalacsonyabb forintértéket egy fehérvári rác mellé jegyezték fel: „*Feiérvári Rács Gyurkó [...] 14. úttal hozott [...] Item 1 paripát pro fl. 22.*”⁹¹⁰ Ennél is kevesebbet érhetett a Kanizsai Gyurica által hajtott jószág: „*Kanizsai Juricsa [...] 3. úttal hozott egy paripát kűsóért pro N° 14.*” Amint ezt már többször hangsúlyoztam, nem véletlen, hogy a kora újkorban ennyire fontos árucikk a ló, hiszen ez volt a legfontosabb közlekedési eszköz, a katonák sem nélkülözhatték, igavonó állatként szintén hasznosították, de lehetett fizetési eszköz vagy ajándék is. Mindez persze attól is függött, milyen értéket képviselt az adott jószág, milyen volt a felszereltsége; pompás lószerszámok maradtak fenn, nyilván ezeket nem tették rá akármilyen rossz gébére. A főúr tekintélyét emelte a nemes és szép állat éppúgy, mint a gazdagon díszített, türkizzel kirakott lószerszám, fényes lótakaró, ünnepi alkalmakkor, esküvőn, temetésen, országgyűlésen vagy a bécsi udvarban reprezentált ezekkel, ahogy egy-egy közéleti eseményen napjainkban sem mindegy, hogyan jelennek meg a társadalmi elit tagjai.

II. Kristófnak egy koppányi rab, aki meg is szabadult,⁹¹¹ már csupán két rác paripát hozott, lovakról nincs későbbi adat. Úgy tűnik, a jószág kiemelt szerepe a váltságdíjban Batthyány I. Ádám halála után véget ért. Utódai talán nem rajongtak annyira a gyönyörűen felszerszámozott, gyors futású pompás török, ill. arab lovakért, és persze a történelmi körülmények is egyre nehezítették nemcsak a beszerzést, hanem az állatok behajtását is.

4. b A meghozott lószerszámok fajtái és értéke

Már II. Ferenc idején gyakori a lóhoz tartozó tárgyak követelése, tehát számottevő a saját célra felhasznált áru.⁹¹² A legjelentősebb a kötőfék, ebből tizenhét alkalommal érkezett 157 darab⁹¹³ 290 Ft 20 dénárért, valójában tehát nem számít kiemelkedő bevételnek, mégis fontos volt, hiszen e nélkül nem tudták volna kezelni a jószágokat. A kötőfék értéke

⁹⁰⁹ Hegyi K.: Jászberényi török levelei. i. m. 89. Pl. a 67. jászberényi levél: Musztafa egri pasa a jászberényieknek, Eger, 1649. május 2.: „*Ti, akik a hatvani szandzsákban fekvő Berény város lakosai vagytok! Tudomásunkra jutott, hogy olyan rabok, akiknek egy lábán van vas és nincs írásos engedélyük, bejönnek a városba és ott garázdálkodnak, kocsit követelnek és vesznek el önkényesen.*”

⁹¹⁰ 248. cs. N° 1. pag. 37.

⁹¹¹ 150 kőso, 10 pár csizma és 2 rác ló volt a sarca, minden bizonnyal teljesítette, hiszen (249. cs. N° 412. pag. 1.): „*megszabadult*”.

⁹¹² 1598 januárjában az Egerszegen tartott generalis congregatio árszabása szerint 6 lóra való szerszám minden hozzá tartozó szerszámmal együtt 16 forintot, 1 nyakbavető 40 dénárt, 1 farmatring 20 dénárt, 1 állásbeli kötőfék 35 dénárt, 1 úti kötőfék 20 dénárt ért. Kiss Ernő: Árúok regulája 1598-ból. i. m. 62.

⁹¹³ Ennél is magasabb a számuk, hiszen gyakran a ló vagy a lószerszám tartozékként tartották számon, így természetesen nem számítottam kétszer.

darabonként 1,4–8 Ft között váltakozik. Egyáltalán nem mindegy milyen bőrből készült az adott szíj. A „capabőrből” készült kötőfék⁹¹⁴ akár a kétszeresét is érthette a bagaria⁹¹⁵ bőrből készültének.

21. táblázat: A hozott kötőfékek értéke és minősége 1587–1604

megsarcolt rab	az áru minősége	db	érték/kam. forint	érték/kam. forint/db
Szabó Ibrahim	capa, lóra való szügyelő, farmatring	5	40	8
Koppányi Kara Hüszejn	bagaria	6	24	4
Szűcs Ibrahim	„capa”	3	9	3
Koppányi Mehmed	„capa”	1	3	3
Berzencei Eglenche	ismeretlen	1	2,5	2,5
Berzencei Eglenche	ismeretlen	10	20	2
Szigetvári Oszmán	bagaria	6	9	1,5
Banja Luka-i Musztafa	bagaria	2	3	1,5
Babócsai Kis Veli	ismeretlen	5	7,5	1,5
Odaverdi	bagaria	10	15	1,5
Szigetvári Oszmán	ismeretlen	19	28,5	1,5
Ali cseribasi	bagaria	17	25,5	1,5
Szűcs Ibrahim	ismeretlen	20	30	1,5
Babócsai Kis Veli	ismeretlen	12	18	1,5
Ali cseribasi	ismeretlen	10	15	1,5
Bajrám	ismeretlen	4	6	1,5
Berzencei Veli	ismeretlen	7	10,1	1,4
Berzencei Csonka Haszan	ismeretlen	19	27,1	1,4
összesen: 18 eset		157	293,2	1,4–8

A lószerszámok kifejezetten keresettek voltak, a főúrak esetében leginkább az „aranyas-ezüstös”, hiszen ezzel a kifejezéssel gyakran találkozhatunk a követelt sarcnál. Bajrám bég még pallost is szállított a lóval és a lószerszámmal együtt: „1605. 3. Septembris az mit hozott, egy lovat hozott minden szerszámmal az pányvástól, ezüstös kötőfékétől, ezüstös hámaljátul, aranyas pallosátul megvolna.”⁹¹⁶ Ali cseribasi pedig egy kifejezetten értékes és különleges boncsokot⁹¹⁷ szerzett 60 forintért.⁹¹⁸ A fentiekén kívül hoztak még a foglyok 60 darab kulánt (nyeregövet),⁹¹⁹ 16 darab hevedert: 50 dénárért darabját, 10 zablaszíjat,⁹²⁰ 9 nyeret, ezeket kimondottan szélsőséges értékekben: 5 forinttól 100

⁹¹⁴ Capa, azaz cápa az ikrásbőrt jelentette, erről fentebb már volt szó.

⁹¹⁵ Bagaria: orosz, keleti eredetű, sötétvörös, durván kidolgozott marhabőr. *Szamota-Zolnai*: Magyar Oklevél-szótár (továbbiakban: Szamota-Zolnai) Bp. 1902–1906. 41., *Antonius Bartal*: Glossarium mediae et infimae. latinitatis Regni Hungariae. (továbbiakban: Bartal) Bp. MCMI, 64.; Révai nagy lexikona. II. Bp. 1911.

⁹¹⁶ 248. cs. N° 1. pag. 71.

⁹¹⁷ Boncsok: a lovak nyakára, szügyelőjére erősített, rézzel vagy üveggömbbel kombinált bojt. Eredetileg nem a lószerszám díszének szánták, hanem a ló védelméül szemmel verés ellen. Tévesen lófarkas jelvényt is értenek alatta. *Temesváry F.*: Diszes nyergek, lószerszámok. i. m. 219.

⁹¹⁸ 248. cs. N° 1. pag. 5.

⁹¹⁹ Kulán: cingulum: nyeregöv Szamota-Zolnai, 554., cingulum, Bartal 127. Egyetlen esetben találtam mellette értéket, Szűcs Ibrahim hozott négyet 1589. január 8-án, 1 forintért darabját (248. cs. N° 1. pag. 17.).

⁹²⁰ Banja Luka-i Musztafa szállította 1587. november 21-én 25 dénárért darabját (248. cs. N° 1. pag. 10.).

forintig,⁹²¹ 4 darab kengyelszíjat⁹²² és egy nyeregkápát.⁹²³ 1588-ban és 1589-ben 73 kefe is beérkezett, darabonként 12 dénárért.⁹²⁴ 1589. január 8-án Szücs Ibrahim 80 pányvát és nyűgöt is szolgáltatott be, 50 dénár esett darabjára. A törökök által kifejezetten kedvelt áru, a tarisznya ugyancsak ide sorolható. Darabját 12 dénárért számították be a váltságdíjukba, ahogy Barom Alinál is történt 1587. november 2-án.⁹²⁵ Szücs Ibrahim határozottan értékes tarisznyákat szerzett, hiszen darabjáért 2 forintot adtak.⁹²⁶ Ugyancsak Bajrám bég szolgáltatott be sarcában egy puzdrát, azaz tegezt: „Anno 1607. 7. Novembris küldött Bayran bég török arannyal varrott paplant.”⁹²⁷ *Ismeg egy nyeregkápát. Hogy Komárom alatt volt Uram ő nagysága, akkoron adott egy puzdrát mindön szerszámjával.*⁹²⁸

I. Ádám idején a lószerszámokból is többet találunk, a kötőfékek száma majdnem kétszerese a korábbinak, 290 darabot találtam a forrásokban, értékük nagyon szélsőséges volt: 40 dénártól 499 forint 50 dénárig terjed (43. számú melléklet). Az előbbit Pécsi Musztafa hozta harmadik útjával: „hozott sarcában [...] Item 10 kötőféket per d. 40 facit fl. 4.”⁹²⁹ A legmagasabb értékű kötőféket Szigetvári Haszan szpáhinál találjuk: „Anno 1658. die 22 Martii hozott [...] 2 aranyos és köves féket p. tall. 333, facit tall. 666.”⁹³⁰ Szigetvári Hüszejn szpáhi szintén különleges kötőféket szállított: „1657. die 28. Decembris hozott sarcában [...] aranyos féket 2 pro tall. 230.”⁹³¹ Ugyancsak kiemelkedő értékű az Igali Ibrahim által hozott darab: „1656. hozott féket N° 1 pro fl., Anno 1657. die 19. mensis Maii hozott aranyos szűgyelöstül, zablástól N° 1, az előbbeni féknek is meghozta zabláját és fékszarát. Az előbbeni szerszámmal együtt vettük el tüle kűsóért N° 200.”⁹³² De az ezüstös-aranyos kötőfék mellett találunk rezest, beslit, bogláróst, capát is. Egyértelmű tehát, hogy elképesztően nagy eltérés van az egyszerű hétköznapi árucikk és a luxus, „úrnak való” lószerszám között. Az összérték több ezer forint megtakarítást jelentett a főkapitány számára.

⁹²¹ A legalacsonyabb értékűt 1588. november 1-jén Berzencei Csonka Haszan hozta (248. cs. N° 1. pag. 17.). A legértékesebb nyeret pedig Szabó Ibrahim, nem véletlenül ért meg 100 forintot (248. cs. N° 1. pag. 37.): „1592. prima Januarii hozott egy nyeret szerszámotul azaz fűkestül, szűgyelöstül, farmetrigostul és egy csáprágot, ezt mindenestül vették el tüle fl. 100.”

⁹²² Berzencei Csonka Haszan szállította 1588. február 20-án 1 forintért darabját (248. cs. N° 1. pag. 17.).

⁹²³ Bajrám bég küldte 1607. november 7-én, nincs mellette érték (248. cs. N° 1. pag. 71.).

⁹²⁴ 248. cs. N° 1. pag. 14., 17., 22.

⁹²⁵ Uo. 248. cs. N° 1. pag. 9.

⁹²⁶ Uo. pag. 22.

⁹²⁷ Kiemelkedően értékes paplanról van szó, hiszen a bég Konstantinápolyból szállította magas költséggel a „császárnak való” holmit. V. *Ember M.*: Régi textíliák. i. m. 28.

⁹²⁸ 248. cs. N° 1. pag. 71.

⁹²⁹ 249. cs. N° 299. pag. 17.

⁹³⁰ Uo. pag. 53.

⁹³¹ Uo. pag. 52.

⁹³² Uo. pag. 46.

Az „úrnak való” lószerszámok között találunk vágófegyvert, lóra való pallost is, ezek minősége és értéke is nagyon különböző. A legértéktelebnet Dadai Milos rác szerezte a 15. útján,⁹³³ Kanizsai Csonka Ramazán ezüstös-aranyos pallost hozott, ezért már megadtak 20 tallért.⁹³⁴ A legértékesebb, bársonnyal borított aranyos pallosokat a két szigetvári szpáhi adta váltságdíjában, ezekért beszámítottak 190, ill, 195 tallért.⁹³⁵ Aranyas botból hármat Szigetvári Hüszejn szpáhi szolgáltatott be 278 tallérért, így darabonként majdnem 93 tallért értek, ugyanő egy kifejezetten értékes aranyos tegezt is adott váltságdíjában 287 tallér értékben.⁹³⁶ Kanizsai Tót Haszan két aranyos kardot szállított sarcában és egy skófiummal varrott tegezt kézi íjastul,⁹³⁷ igaz, ezek mellett nem találunk értéket. Palotai Redzseb 1657 februárjában hozott két karvasat, két vörös páncélinget⁹³⁸ és két páncélsisakot.⁹³⁹ Teljesen egyértelmű tehát, hogy mindkét oldal tiltása ellenére kereskedtek fegyverrel, igaz, a váltságdíj-beszolgáltatás a kereskedelem elég rendkívüli módja volt.

22. táblázat: A hozott pallosok értéke és minősége 1650–1658

megsarcolt rab	minőség	db	érték	érték/kam. forint	érték/db/kam. forint
1. Szigetvári Haszan szpáhi	bársonnyal borított aranyos	1	190 tallér	285	285
2. Szigetvári Hüszejn szpáhi	aranyos	2	195 tallér	292,5	146,25
3. Kanizsai Csonka Ramazán	ezüst aranyozott	1	30 Ft	30	30
4. Dadai Milos	ismeretlen	1	3 Ft	3	3
5. Kanizsai Tót Haszan	aranyos	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
6. Ercsi Mehmed aga	ezüst aranyos	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen		8			3–285

Az értékes lószerszámokhoz tartozhatott a párduc- vagy tigrisbőr, ez több forrásban is előfordul: „*egy úrnak való főlovat minden hozzája tartozandó aranyos szerszámával, egy tigris- és egy párducbőrt*”.⁹⁴⁰ Előbbiből kevesebbet találunk, mindössze 4 darabot, de értékesebb is volt a párducbőrnél. Szigetvári Hüszejn szpáhi 1657-ben két tigrisbőrt hozott 600 tallérért.⁹⁴¹ A 18 darab párducbőrnél (23. számú táblázat) igen szélsőségek az értékek, a 40 forintostól⁹⁴² egészen a 198 talléros⁹⁴³ vagy a 300 kósót érő darabokig (hozzávetőlegesen 300 Ft).⁹⁴⁴ Mindenesetre a legértékesebb is csupán a két harmadát érte a tigrisbőrének. A

⁹³³ Uo. pag. 33.

⁹³⁴ Uo. pag. 3.

⁹³⁵ Uo. pag. 52–53.

⁹³⁶ Uo. pag. 52.

⁹³⁷ Uo. pag. 5. Az kézi íj és a tegez is értékes fegyvernek számított. *Temesváry F.*: Fegyverkincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban. i. m. 52. (54–55. kép)

⁹³⁸ Ezt a ruhafélét a sodronypáncél fölé vették. *Höllrigl J.*: Magyar és törökös viseletformák i. m. 363.

⁹³⁹ 249. cs. N° 384.

⁹⁴⁰ 249. cs. N° 396.

⁹⁴¹ 249. cs. N° 299. pag. 52.

⁹⁴² Uo. pag. 48.

⁹⁴³ Uo. pag. 52.

⁹⁴⁴ Uo. pag. 24.

vitézi megjelenést egyértelműen emelte az egzotikus ragadozók kikészített bőre, Balassi Bálint – a magyar nyelvű líra megteremtője, aki Esztergom ostrománál (1594) halt hősi halált – leghíresebb katonaénekében ugyancsak megemlékezik erről: „2 *Ellenségnek hírére vitézeknek szíve / gyakorta ott felbuzdul, / Sőt azon kívül is, csak jó kedvéből is / vitéz próbálni indul / Holott sebesedik, öl, fog vitézkedik, / homlokán vér csordul. // 3 Veres zászlók alatt lobogós kopiát / vitézek ott viselik / Roppant sereg előtt távol az sík mezőt / széllyel nyargalják, nézik; / Az párduckáppákkal [a nyeregkápáját díszítették párducbőrrel], fényes sisakokkal, / forgókkal szép mindenik.*”⁹⁴⁵ Bizony nemcsak Balassi Bálint gyönyörködött a felvonuló katonákban, és nemcsak a Batthyányak kedvelték a szép, míves fegyverzetet, az egész korszakban kifejezetten népszerűek voltak a török eredetű lovak, ruhafélék, és a jó minőségű kézművestermékek.

23. táblázat: A hozott párducbőr mennyisége és értéke 1650–1658

megsarcolt rab	db	érték	érték/ kam. forint	érték/db/kam. forint
Igali Malkocs agáné	1	300 kósó	300	300
Szigetvári Hüszejn szpáhi	1	198 tallér	297	297
Kanizsai Kis Ahmed	1	200 kósó	200	200
Kanizsai Bivaly Ibrahim	1	95 Ft	95	95
Kanizsai Baba Haszan	5	393 Ft	393	78,6
Kanizsai Kis Ahmed	1	70 kósó	70	70
Kaposvári Ali bég	1	30 tallér	45	45
Kanizsai Redzseb odabasi	1	40 Ft	40	40
Szigetvári Mehmed aga	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Ercsi Juszuf aga	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Baba Haszan	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Baba Haszan	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Szigetvári Hüszejn szpáhi	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 14 eset	18			40–300

A leszállított nyergek értéke ismételen széles skálán mozog (24. számú táblázat). A két szigetvári szpáhi, Haszan és Hüszejn szállította a két legértékesebb, aranyos szerszámú, illetve skófiomos nyeret 300 forint értékben.⁹⁴⁶ Egy másik szigetvári szpáhinak, Alinak viszont csupán 5 forintot számítottak be a kétkápájú nyeregért szerszámával együtt.⁹⁴⁷ A legalacsonyabb értékű nyeret Kanizsai Sípos Ali hozta 4 forint 50 dénárért.⁹⁴⁸ Ahogy látható, az igazán minőségi, kézművesterméknek az értéke is jóval magasabb, ez semmit sem változott, és az sem, hogy ezeket a luxuscikkeket csak a főurak – napjainkban pedig az ún. elit tagjai – engedhették meg maguknak.

⁹⁴⁵ Balassi Bálint versei. Régi Magyar Könyvtár, Források 4. Szerk. Kőszeghy Péter, Balassi Kiadó, Bp., 1994. 125.

⁹⁴⁶ 249. cs. N° 299. pag. 52–53.

⁹⁴⁷ Uo. pag. 53.

⁹⁴⁸ Uo. pag. 49.

24. táblázat: A hozott nyerges értéke és minősége 1642–1658

megsarcolt rab	a nyereg minősége	db	érték	érték/kam. forint	érték/ kam. forint /db
Szigetvári Hüszejn szpáhi	aranyos szerszámú	2	400 tallér	600	300
Szigetvári Haszan szpáhi	skófiomos	4	800 tallér	1 200	300
Szigetvári Ali szpáhi	posztóval borított	1	15 Ft	15	15
Igali Hadzsime	nemezestül ⁹⁴⁹	1	12 Ft	12	12
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	1	10 Ft	10	10
Kanizsai Samel Haszan	ismeretlen	2	15 Ft	15	7,5
Őrsi Rausa	ismeretlen	2	12 Ft	12	6
Igali Hadzsime	ismeretlen	1	6 Ft	6	6
Szigetvári Ali szpáhi	kétkápájú, szerszámostól	3	15 Ft	15	5
Kanizsai Sípos Ali	ismeretlen	1	4,5 Ft	4,5	4,5
Kanizsai Oszmán szpáhi	katona szerszámostul	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	közönséges, szerszámostól	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Ercsi Mehmed aga	újfajta katona, meggy színű posztó kápával	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Ramazán	kék karmazsinnal borított	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Haszan	kármán	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Gyurica	katona, paripához	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 17 eset		31		1 890,5+ismeretlen	4,5–300

I. Ádám korszakában hevederből⁹⁵⁰ is jóval többet, 58 db-ot találunk a beszállított árúk között (25. számú táblázat). Az összérték jelentéktelen (47 forint 75 dénár). Az egyértelműen kiderül az adatokból, hogy egy [szíj]heveder értéke 75 dénár és 1 forint között mozgott. A kengyelszíz értéke megegyezett ezzel, egy pár bagaria kengyelszíjat Kanizsai Ötvös Sábán szállított negyedik útjával egy forintért.⁹⁵¹ Kanizsai Iszmail tizenharmadik útja után 15 pár kengyelszíjat szolgáltatott be 12 forintért,⁹⁵² így egy párra 80 dénár esik. A kengyelvasat szíjastul hozták, ezért természetes lenne, ha magasabb értékeket találnánk. Négy török szállított 18 pár kengyelvasat, a legértékesebb párral, 2 forint 50 dénár értékben Csonka Ramazán gazdagította a főurat.⁹⁵³ Fehérvári Abdi csaus 1648. szeptember 7-én egy párat hozott szíjastul 1 forint 50 dénárért.⁹⁵⁴ Kanizsai Ibrahim harmadik útjával szolgáltatott be 5 pár kengyelvasat szíjastul, de párjáért csupán 50 dénárt adott a főúr.⁹⁵⁵ 11 párnál viszont nem tüntettek fel értéket: „*Kanizsai Oszmán Iszpáhia hozott sarcában In Anno 1655. die 3*

⁹⁴⁹ Nyereg alá való nemezbelés (kecse?), Pásztor Emese szíves közlése.

⁹⁵⁰ A hevederre ugyancsak az Esterházy gyűjteményben találunk példát. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 200. Kat. 38.

⁹⁵¹ 249. cs. N° 299. pag. 4.

⁹⁵² Uo. pag. 10.

⁹⁵³ Uo. pag. 3.

⁹⁵⁴ 249. cs. N° 197. pag. 2.

⁹⁵⁵ 249. cs. N° 299. pag. 10.

Maii [...] Tatár kengyelvasat szíjastul N° pár 11.”⁹⁵⁶ Hasonló értéket képviselt az ún. szírom (szírony),⁹⁵⁷ ebből nyolcat szállított Fehérvári Abdi csaus,⁹⁵⁸ darabját 50 dénárért. A szorítószíj szintén ebbe a kategóriába tartozott, Kanizsai Szakállas Musztafa 1649. szeptember 30-án (3. útjával) 10 darabot hozott 5 forintért,⁹⁵⁹ ötöt pedig Segesdi Mehmed szpáhi 1655. május 2-án, de érték itt nem szerepel.⁹⁶⁰ Ezeknek a hétköznapi kézművestermékeknek az elfogadása, sőt elvárása, ugyancsak annak a jele, hogy nehezen és kifejezetten drágán lehetett ezekhez hozzájutni, a hazai kézműipar elmaradottsága szinte ki is kényszerítette ezt a cserekereskedelmet. Mindazonáltal ezek az adatok azért is értékesek, mert így tudjuk, mennyit értek ezek a portékák a XVI–XVII. századi Nyugat-Dunántúlon.

⁹⁵⁶ Uo. pag. 47.

⁹⁵⁷ Szírony: keskeny színes bőrszalag, bőrfonal, bőrdíszítési mód. Erdélyi magyar szótörténeti tár. XII. 2005. i. m. 507.; MAMÚL I. i. m. 437.

⁹⁵⁸ 249. cs. N° 252.

⁹⁵⁹ 249. cs. N° 197. pag. 3.; 249. cs. N° 299. pag. 7.

⁹⁶⁰ 249. cs. N° 364. pag. 3.

25. táblázat: A hozott hevederek értéke és minősége 1648–1656

megsarcolt rab	minőség	db	érték/Ft	érték/Ft/db
Kanizsai Iszmail	ismeretlen	15	15	1
Kanizsai Ibrahim	szíj	2	2	1
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	10	7,5	0,75
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	21	15,75	0,75
Kanizsai Csonka Ramazán	szíj	10	7,5	0,75
összesen: 4 fő		58	47,75	0,75–1

A terhelőszíj szintén a hétköznapi lószerszámok közé tartozik, s értéke ennek megfelelően általában 50 dénár darabonként. 1648. szeptember 7-én viszont Fehérvári Abdi csaus az előbbi kétszereséért hozott két terhelőszíjat.⁹⁶¹ Segesdi Mehmed szpáhi 1655. május 2-án adott 7 abrakos tarisznyát.⁹⁶² Kanizsai Csonka Ramazán negyedik útjával 50 szőrtarisznyát szállított, darabját 30 dénárért.⁹⁶³

26. táblázat: A hozott terhelőszíj értéke és minősége 1648–1658

megsarcolt rab	db	érték/kam. forint	érték/kam. forint/db
Fehérvári Abdi csaus	2	2	1
Kanizsai Baba Haszan	5	2,5	0,5
Kanizsai Csonka Ramazán	4	2	0,5
Kanizsai Csonka Ramazán	8	4	0,5
Kanizsai Ibrahim	10	5	0,5
Kanizsai Kis Haszan	5	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 5 fő	34	15,5 + ismeretlen	0,5–1

Három teljes lószerszámot külön tartottak nyilván a hozott áruk között, de értéket csak egyik mellett találunk. Kanizsai Sípos Ali negyedik útjával szállította 1657. május 29-én: „1 lóra való ezüstös-aranyos szerszámot, melyet vettünk el tőle vég abáért N° 60.”⁹⁶⁴ Hasonló értékű lehetett, amit egy másik kanizsai török, Tót Haszan hozott ötödik útjával: „Egy aranyozott ezüst lóra való szerszámot sügyelöstül.”⁹⁶⁵ Ugyancsak sügyelöstül szerzett egyet Kanizsai Baba Haszan hatodik útjával.⁹⁶⁶ 12 farmatringről maradt feljegyzés, két kanizsai török szállította 1647 és 1656 között, darabját 40-50 dénárért.⁹⁶⁷ Egy török jártatóbórt szintén Csonka Ramazánnak 6 forintért számítottak be (negyedik útja után), és kettőt Kis Haszannak a harmadik útja után öt pár papucsért. Ezekből az esetekből is látszik, hogy I. Ádám nem ragaszkodott feltétlen az eredeti követeléséhez, de a számára vagy emberei számára értékes, vagy legalább hasznos portékához igen.

⁹⁶¹ 249. cs. N° 197. pag. 2.

⁹⁶² 249. cs. N° 364.

⁹⁶³ 249. cs. N° 299. pag. 3.

⁹⁶⁴ 249. cs. N° 299. pag. 49.

⁹⁶⁵ Uo. pag. 6.

⁹⁶⁶ Uo. pag. 5.

⁹⁶⁷ Uo. pag. 3–4.

II. Ádám korszakából két kiemelkedő minőségű lószerszámról készült feljegyzés. Az egyik 1688 májusában került a főúrhoz: „*Csányi uram rabja ígért volt az Úrnak ő Nagyságának egy lóra való aranyos szerszámot, melyet most megküldött, úgymint egy keskeny kantárt és szügyelőt.*”⁹⁶⁸ Fehérvári Hosszú Oszmán 650 tallér mellett küldött egy „*lóra való aranyos szerszámot.*”⁹⁶⁹ Értéket viszont egyik mellett sem találunk, és egyéb lószerszám sem szerepel az iratokban. Csupán Kanizsai Hüszejn hozott egy párducbőrt,⁹⁷⁰ de emellett sincs érték feltüntetve, bár minden bizonnyal értékes áruról van szó. 1679-ben Budai Ali két pár karvasat hozott 16 tallérért,⁹⁷¹ Kanizsai Musztafa pedig egy pár karvasat 6 darab kősoért szállított le.⁹⁷²

Ennek alapján bátran kijelenthető, hogy mindhárom korszakban kifejezetten gyakori és kedvelt csereárunak számított a lószerszám és minden lóhoz, katonai felszereléshez tartozó tárgy. Bár természetesen a főurak ezekből is az értékeesebb, aranyas-ezüstöst szerették volna, de vágyaik helyett, olykor beérték a hétköznapi használati cikkekkel is, hiszen az állandó hadakozás időszakában nemcsak lóra, hanem lószerszámra is folyamatosan szükség volt, és jól jött a Batthyányaknak, ha rabjaik által szállított váltságdíjjal tudták biztosítani az utánpótlást.

4. c A beérkezett lótakarók fajtái és értéke

Ugyancsak a lovakhoz kapcsolódó anyagi javak közé tartoznak a különböző nyeregtakarók és pokrócok. A legértékesebb a csáprág, ebből csupán egyetlen darabot találunk a regestrumban, Memi kethüdá hozta 1605. szeptember 3-án Fehérvári Ismail agáért: „*hozott az Memy Kyhaya egy terek arannyal varrott csáprágot. És három aranyas paplant, az többit megengedték nekie, immár semmivel sem tartozik*”⁹⁷³ – ezzel teljesítette az aga alkuját. A díszes nyeregtakaró közkedvelt luxuscikké vált a korszakban, a fennmaradt darabokat látva nem csoda, hiszen ezekkel valóban lehetett „dicsekedni”, emelni a lovas felvonulás fényét.

A csótár tulajdonképpen a nyerget is fedő díszes lótakaró, de szőnyegként ugyancsak használták (27. számú táblázat), ez sem számított közönséges, mindennapi portékának, akkor sem, ha jóval kisebb értéket képviselt a csáprágnál. Összesen tíz személy hozott 22 különböző

⁹⁶⁸ 249. cs. N° 417. pag. 2.

⁹⁶⁹ 249. cs. N° 294. pag. 2.

⁹⁷⁰ 249. cs. N° 412. pag. 3.

⁹⁷¹ Uo. pag. 6.

⁹⁷² Uo. pag. 1.

⁹⁷³ 248. cs. N° 1. pag. 68.

minőségű csótárt, 4–12 Ft közötti értékben, tehát elég változó áruk volt – bár közel sincs akkorra különbség, mint a nyergeknél, kötőféknél –, az összérték csupán 225 Ft.

27. táblázat: A hozott csótárok értéke és minősége 1588–1592

megsarcolt rab	minőség	db	érték/kam. forint	érték/db/kam. forint
Szűcs Ibrahim	vörös	2	24	12
Szigetvári Oszmán	ismeretlen	4	48	12
Koppányi Mehmed	ismeretlen	1	12	12
Berzencei Csonka Haszan	vörös, lóra való	1	12	12
Ali cseribasi	ismeretlen	2	24	12
Ali cseribasi	vörös	3	36	12
Segesdi Kovács Ahmed	vörös	1	10	10
Odaverdi	ismeretlen	1	10	10
Koppányi Mehmed	vörös	1	10	10
Berzencei Veli	vörös, lóra való	1	9	9
Odaverdi	ismeretlen	3	20	7
Berzencei Eglenche	vörös	1	6	6
Babócsai Kis Veli	ismeretlen	1	4	4
összesen: 10 fő		22	225	4–12

A 21 darab sárga, fehér és vörös teveszőr takaró, a velence⁹⁷⁴ szintén igényes portékának számított. Ugyan az összérték alig haladta meg a 100 forintot, de az árak megoszlása elég szélsőséges; a legértékesebb, 15 forintos sárga velencét és a legalacsonyabb értékű, 2 forint 12 dénáros nagyméretű velencét is Berzencei Csonka Haszan hozta.⁹⁷⁵ A kecske ugyancsak takaróféle, csupán négyről maradt fenn feljegyzés, értéke 5 és 8 forint között ingadozott.

A hétköznapi, silányabb takarók közé tartozik a lazsnak, ez is a pokróc egyik fajtája. Hat rab szállított 21 lazsnakot, ez összesen 45,5 Ft-ot ért II. Ferencnek, darabja 1,5–3 Ft között mozgott.⁹⁷⁶ A 133 pokróc pár száz forintot jelentett mindössze (44. számú melléklet), az egyes darabok értéke is nagyon eltérő: 50 dénártól 10 Ft-ig terjed, érdekes, hogy a két szélsőértéknél sebesi pokrócot találunk.⁹⁷⁷ A szőrpokróc darabja 1,5 és 10 forint között ingadozott, de feljegyeztek lágy pokrócot, pokrócaljat, sőt „föjlét” is. Nyereg alá való nemezt is szállítottak a rabok, 198 darab érkezett be, ez kifejezetten a hétköznapi árucikkek közé tartozott, hiszen 20 dénártól 25 dénárig terjedt értékük.

Batthyány I. Ádámnak a legértékesebb nyeregtakaróból, a csáprágból több is jutott. 17-ről maradt fenn adat (28. számú táblázat), amely több ezer forintos hasznot jelentett a

⁹⁷⁴ Velence: teveszörből készült takaró. *Endrei W.*: Patyolat és posztó. Magvető Könyvkiadó, Bp. 1989. 238.

⁹⁷⁵ Három sárga velencét 45 forintért 1589. január 8-án, április 6-án pedig hat öreg velencét szállított 12 forint 72 dénárért (248. cs. N° 1. pag. 17.).

⁹⁷⁶ 1587. nov. 2-án Barom Ali hozott hármat (248. cs. N° 1. pag. 9.).

⁹⁷⁷ Az 1669-es Abaúj vármegyei árszabás szerint egy sebesi pokróc 2 forint 50 dénárért. *Acsády I.*: Régi árviszonyok. i. m. 95.

főúrnak. A legalacsonyabb értékű csáprág is elérte a 200 forintot, a legmagasabb pedig az 500 forintot. Mindkét csáprág minőségét jelzi, hogy skófiummal, azaz arany, ill. ezüst szállal varrott.

28. táblázat: A hozott csáprágok értéke és minősége 1656–1657

megsarcolt rab	minőség	db	érték	érték/kam. forint	érték/db/kam. forint
Szigetvári Hüsejzn szpáhi	ismeretlen	3	1 000 tallér	1 500	500
Szigetvári Haszan szpáhi	portékáért	1	500 Ft	500	500
Kanizsai Oszmán szpáhi	skófiummal varrott	1	500 kősó	500	500
Szigetvári Ali szpáhi	ismeretlen	1	450 Ft	450	450
Szigetvári Haszan szpáhi	skófiummal varrott	3	900 tallér	1 350	450
Szigetvári Mehmed aga	skófiummal varrott	1	450 Ft	450	450
Szigetvári Mehmed aga	skófiummal varrott	2	900 Ft	900	450
Szigetvári Ali szpáhi	skófiummal varrott	1	300 Ft	200	200
Szigetvári Mehmed aga	ismeretlen	4	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 9 eset		17		5 850 +ismeretlen	200–500

Csótárból viszont kevesebbet jegyeztek fel: Kanizsai Csonka Ramazán és Fehérvári Abdi csaus mindössze négy vöröset hozott, darabonként hét forintért.⁹⁷⁸ Kecéből 50 darab érkezett be, ebből 8 mellett a „dupla”, hénél a „tarka” jelzöt találjuk, darabja 4,5 és 6 forint között mozgott. Velencéből mindössze 3 darabot jegyeztek föl, értéküket 4 és 6 forint között határozták meg (1648–1655).

A főkapitány 69 szörpokrócot is kapott rabjaitól, ezek darabonként 2 forintot értek, az egy „lóra való” pokrócért 2 forint 50 dénárt számítottak.⁹⁷⁹ Nemezből kettőt Kanizsai Samel Haszan hozott 1655-ben, darabját 1 forintért,⁹⁸⁰ ez négy, illetve ötszöröse a korábbi értéknek, mivel az infláció azért közel sem volt ilyen mértékű, így egész biztosan igényesebb volt a korábbiaknál. Azaz a pompás, díszített nyereg-, ill. lótarakótól, az egészen közönséges lópokrócig mindent elfogadott a főúr, hiszen tudta hasznosítani, természetesen ezek a portékák nem voltak felcserélhetőek.

II. Ádám korszakában csupán egyetlen csótárt⁹⁸¹ (1689?) jegyeztek föl, érték nélkül. Pokrócból is csak 13-ról maradt adat, 1679. július 30-án Budai Ali csizmadia szállított 8 pokrócot 12 tallérért, tehát darabonként 2 forint 25 dénárért, azaz a hétköznapi lópokróc ára nem változott jelentősen, bár az források alapján 25 dénár is számíthatott. Ugyan Szigetvári Musztafa is hozott 5 pokrócot, de mellettük nem találunk értéket,⁹⁸² így ez nem lehet összehasonlítási alap.

⁹⁷⁸ 249. cs. N° 197. pag. 2., N° 299. pag. 3.

⁹⁷⁹ 249. N° 299. pag. 3–4., 10.

⁹⁸⁰ 249. cs. N° 299. pag. 51.

⁹⁸¹ 249. cs. N° 294/a. pag. 3.

⁹⁸² 249. cs. N° 294. pag. 5., 8.

4. d A meghozott textilfélék fajtái és értéke

A különböző „marhák” közül a textilfélék is igen népszerűek voltak. A hozott áruk között kilencféle található, és ezek minősége és felhasználási módja is nagyon eltérő: abaposztó, selyemfonal, bagazia,⁹⁸³ bulyavászon,⁹⁸⁴ gyolcs,⁹⁸⁵ patyolat,⁹⁸⁶ vont arany.⁹⁸⁷ A bagazia végjét 1591–1592-ben 3 forinttal⁹⁸⁸ számolták, az abaposztónak nem derül ki az értéke. Koppányi Dervis aga hozott 3 véget 1598-ban,⁹⁸⁹ Szigetvári Oszmán 1587-ben (?) szállított két vég gyolcsot 4 forintért. Ennél értékesebb textil a patyolat, amely a textilfélék közül a leggyakoribb, az összes beszállított áruféleség 6%-a; összesen 62 vég szerepel, elég változatos értékben, végenként 7 forinttól 20 forintig. A legértékesebbet 1604. február 20-án Koppányi Kara Hüszejn szolgáltatta be,⁹⁹⁰ a legsilányabb Banja Luka-i Musztafától érkezett 1587. november 21-én.⁹⁹¹ Az 1605. január 4-én Hidvégi Ejüb által hozott patyolat kifejezetten értékes lehetett: „*Ismeg egy vég aranyas végő patyolatot*”,⁹⁹² de egyéb feljegyzést nem találunk. Szabó Ibrahim pedig még egy szitát is adott az egy vég patyolat mellé, így együtt érték 10 forintot.⁹⁹³

29. táblázat: A hozott patyolat értéke és minősége 1587–1605

megsarcolt rab	vég	érték/kam. forint	érték/kam. forint/vég
Koppányi Kara Hüszejn	2	40	20
Ali cseribasi	19	190	10
Ali cseribasi	2	20	10
Babócsai Kis Veli	1	10	10
Babócsai Kis Veli	1	10	10
Berzencei Csonka Haszan	4	40	10
Odaverdi	10	100	10
Segesdi Kovács Ahmed	3	30	10
Szabó Ibrahim	1	10	10
Szigeti Oszmán	2	20	10
Szigeti Oszmán	1	10	10

⁹⁸³ Bagazia (oszmán-török: boğası, bogası; magyar forrásokban még: bogasi, bogasy, bogasia): fényesre mángorolt pamutzövet; olasz közvetítéssel (boccaccino) bakacsinként került a magyar nyelvbe. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 301.; Vö. Endrei W.: Patyolat és posztó. i. m. 217.; Vö. Fekete-Káldy: Budai szandzsák, 574. vékony vászon, bélésáru.

⁹⁸⁴ Bulyavászon: egykor finomabb vászonfajta, 1620-ban Erdélyben drágább volt a gyolcsnál és a bagaziánál. Pásztor Emese: Bulyavászon. Különlenyomat. In: Restaurálási tanulmányok. Tímár-Balázs Ágnes emlékkönyv. Szerk. Éri István. Magyar Múzeumi Egyesület, Bp. 2004. 121–126.; Vö. Endrei W.: Patyolat és posztó. i. m. 218.

⁹⁸⁵ Gyolcs: (német: golsch, kölsch): eredetileg kölni vászon, melyet finomsága különböztet meg a többi fajtától. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 303.

⁹⁸⁶ Patyolat: a len- és pamutvásznak legfinomabb, fátýolszerű változata; készítési helye szerint török vagy lengyel változatát használták a 17. században. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 307.

⁹⁸⁷ Vont arany: aranyszínű fémfonallal szőtt textil. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 309.

⁹⁸⁸ 248. cs. N° 1. pag. 32., 38.

⁹⁸⁹ Uo. pag. 54.

⁹⁹⁰ Uo. pag. 65.

⁹⁹¹ Uo. pag. 10.

⁹⁹² Uo. pag. 67.

⁹⁹³ Uo. pag. 37.

Bajrám	1	8	8
Segesdi Pismis Ali	1	8	8
Szücs Ibrahim	5	40	8
Banja Luka-i Musztafa	1	7	7
Hidvégi Ejüb aga	1	ismeretlen	ismeretlen
bulya	1	ismeretlen	ismeretlen
Haszan kethüdá anyja	6	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 19 eset	62		7–20

Ennél is értékesebb, ugyancsak „úrnak való” árucikk volt az arany- és selyemfonal. Csak a Koppányi Kara Hüszejn által 1604. május 10-én hozott aranyfonal⁹⁹⁴ mellett találunk értéket, 60 forintot, viszont nincs mellette mennyiség, így nem tudhatjuk, mennyi aranyfonalat ért ez az összeg. Hidvégi Ejüb agánál viszont feltüntetik a mennyiséget, 1605. január 4-én 40 motring⁹⁹⁵ arany(fonal)t hozott, majd: „1605. 3. Septembris ezön után küldött még az Eywp aga török aranyfonalat, ki nyomott aranyat 126. Erre is, mikor megjő, megalkusznak vele.” Az aga küldött selymet is, pontosabban, mivel súlymérték áll mellette, selyemfonalat: „15,5 lot⁹⁹⁶ selymet, mikoron megjő, akkor alkusznak véle.” egész biztosan meg is alkudtak, ám erről már nem maradt fenn adat. Szabó Ibrahim két kötet selyemfonalat hozott 1591. október 19-én 10 forintért.⁹⁹⁷ Ezen kívül is szerepelnek a selyem mellett forintértékek a mennyiség feltüntetése nélkül vagy fordítva. Kurd agáért is szállítottak selymet: „1611. 20. Septembris hoztak érottő sarcában selymet librát⁹⁹⁸ 3.”⁹⁹⁹ Ebben a korszakban a legértékesebb a vont arany, ez is kifejezetten „úrnak való” luxusáru volt, a regestrumban három esetben jegyezték fel, de csupán a Mehmed szpáhiért szállított végnél áll értékmegjelölés is, azaz 1592. január 9-én egy vég vont arany 70 forintot ért Batthyány II. Ferenc számára.¹⁰⁰⁰ Ez a pompás kelme nemcsak a főkapitány udvarában volt igen közkedvelt, hanem általában a nemesi udvarokban, az ebből készült ruhafélét kizárólag arisztokraták hordták, hordhatták.

1643 és 1658 között a legjelentősebb textilféle az összes hozott áru 14%-át kitevő abaposztó (45. számú melléklet). Több mint 1 000 vég abaposztó érkezett be a főúrhoz 1643 és 1657 között, a leggyakoribb a vörös és a fehér posztó, de akadt szürke, sárga, kék vagy

⁹⁹⁴ Uo. pag. 65.

⁹⁹⁵ 1 matring=1,75 dkg selyemszál, ebben az esetben aranszál? *Bogdán I.*: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték. i. m. 412–13.

⁹⁹⁶ 1 pozsonyi lat=1/32 pozsonyi font, 1,7437 dkg (1854-ig). *Bogdán I.*: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték. i.m. 452–53.

⁹⁹⁷ 248. cs. N° 1. pag. 37.

⁹⁹⁸ Litra: török mérték (lidra), 1 litra=100 drám=0,3150 kg. *Bogdán I.*: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték. i.m. 53.; Vö. T. K.: Erdély áruforgalma 1701-ben. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1897. IV. évf. 385.

⁹⁹⁹ 248. cs. N° 1. pag. 63.

¹⁰⁰⁰ Uo. pag. 76/a.

szegfűszín is. A leggyakoribb a végenkénti 4–5 forintos érték, a legalacsonyabbat Kanizsai Szabó Ömernél találjuk, aki 25 forintért 20 vég abát szolgáltatott be 1651-ben vagy 1652-ben, tehát egy végre csak 1 forint 25 dénár esik.¹⁰⁰¹ A legértékesebb abát Igali Damjana rác asszony szállította 1643. november 30-án, a főúr 5 forint 50 dénárt is megadott az áruért.¹⁰⁰² Ez valóban fontossá válhatott a fizetések kiegészítésénél, ám a jelentős mennyiségű aba 14 év alatt érkezett be I. Ádám udvarába, így már nem annyira kedvező a kép, hiszen csak az udvara 300, ill. olykor akár az 500 főt is elérte,¹⁰⁰³ nyilvánvalóan jól jött a beszolgáltatott aba, akkor is, ha Batthyány nem tudta ebből az összes igényt kielégíteni.

Ugyancsak jelentős a patyolat, amely az összes portéka 5%-át tette ki. Igaz, összesen csupán 140 végről van szó, viszont ez jóval értékesebb áru; a legalacsonyabb érték végenként az 5 Ft, a legmagasabb viszont 10 Ft. Az előbbire példa a Szigetvári Dervis által 1656-ban hozott 12 vég nagyméretű patyolat,¹⁰⁰⁴ az utóbbira pedig a fehérvári Abdi csaus által 1648-ban hozott 10 vég patyolat.¹⁰⁰⁵ A jelzők között az öreg (nagyméretű) mellett a janicsár és a közönséges patyolat fordul elő. Ezt az árut már biztosan saját családjának, esetleg főembereinek szánta a főúr, és semmi esetre sem az egyszerű, közönséges katonáinak.

30. táblázat: A hozott patyolat értéke és minősége 1646–1657

megsarcolt rab	a patyolat minősége	vég	érték	érték/kam. forint	érték/vég/kam. forint
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	1	10 Ft	10	10
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	1	10 Ft	10	10
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	4	40 Ft	40	10
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	4	40 Ft	40	10
Szigetvári Dervis	ismeretlen	12	110 Ft	110	9,2
Kanizsai Csonka Musztafa	öreg	4	36 Ft	36	9
Kanizsai Redzseb odabasi	ismeretlen	1	9 Ft	9	9
Kanizsai Szakállas Musztafa	ismeretlen	2	18 Ft	18	9
Kanizsai Szakállas Musztafa	öreg	4	36 Ft	36	9
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	12	98 Ft	98	8,2
Igali Ibrahim aga	ismeretlen	3	15 Ft	15	5
Igali Ibrahim aga	ismeretlen	14	70 kősó	70	5
Kanizsai Csonka Musztafa	kisebb	10	50 Ft	50	5
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	3	15 Ft	15	5
Kanizsai Kis Ahmed	ismeretlen	4	20 kősó	20	5
Kanizsai Szakállas Musztafa	kisebb	10	50 Ft	50	5
Szigetvári Dervis	öreg	12	60 Ft	60	5
Kanizsai Oszmán szpáhi	öreg	9	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen

¹⁰⁰¹ 249. cs. N° 299. pag. 26.

¹⁰⁰² Uo. pag. 29.

¹⁰⁰³ *Koltai A.*: Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. i. m. 68. 1657-ben 315 embert tartott a szolgálatában, mindennek természetesen magas költségei voltak.; *Vö. Koltai A.*: Batthyány Ádám hagyatéka. i. m. 129–138.

¹⁰⁰⁴ 249. cs. N° 299. pag. 50.

¹⁰⁰⁵ 249. cs. N° 197. pag. 1–2.

Kanizsai Oszmán szpáhi	janicsár ¹⁰⁰⁶	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	janicsár	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	közönséges	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	közönséges	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	másféle	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	janicsár	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Palotai Redzseb	janicsár	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	janicsár	9	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 26 eset		140			5–10

Csupán háromszor találtam aranyfonalat a sarc részeként. 1656-ban Kanizsai Oszmán szpáhi 2 oka¹⁰⁰⁷ selyemfonalat hozott,¹⁰⁰⁸ 1657-ben Segesdi Kádire bulya 1,5 okát,¹⁰⁰⁹ 1657. február 24-én Palotai Redzseb 5 litrát.¹⁰¹⁰ A kiemelkedően magas értékű skófiium pedig csak egyszer fordul elő, amelyet Ercsi Mehmed aga hozott második útjával: „29 papiros skófiium aranyat, papirosát pro tall. 4, facit fl. 174, 30 papirosnak köllött volna lenni, de meg nem ütötte a mértéket.”¹⁰¹¹ Ennél jóval kevesebbet ér az a négy vég török vászon, amelyiket Igali Hadzsime szállított 8 forintért az 1650-es években.¹⁰¹²

II. Kristóf időszakában három esetben találunk abát: Pesti Ahmed 1679. július 30-án egy vég abát 2 kósó értékéért,¹⁰¹³ Palotai Szinán ugyanekkor ugyancsak egy véget hozott 2 tallérért,¹⁰¹⁴ Szigetvári Musztafa szpáhi Ömer nevű szubasijával együtt szállított 3 vég abát, értéke nincs feltüntetve.¹⁰¹⁵ Ennél valószínűleg értékesebb lehetett az 1688-ban vagy 1689-ben beszállított 3 vég atlasz, viszont ezeknél sem tüntetnek fel semmiféle értéket.¹⁰¹⁶ 1679 és 1689 (?) között 10 vég patyolat érkezett be, de csupán egyetlen esetben találunk értéket. Palotai Szinán hozott két vég basa patyolatot 24 tallér értékéért (?),¹⁰¹⁷ ez végenként 12 tallért jelent, itt érhető tetten az 1660-as években lezajló infláció. Négy esetben selyemfonal is érkezett: Palotai Szinán 48 tallér értékben szállított,¹⁰¹⁸ de mennyiség nincs feltüntetve; Babócsai Kara Ahmed 8 fontot hozott 48 kósó helyett,¹⁰¹⁹ így egy font selyem 6 kósót ért.

¹⁰⁰⁶ Janicsárpatyolat: török patyolat. *Endrei W.*: Patyolat és posztó. i. m. 226.

¹⁰⁰⁷ 1 font 32 lat volt a korszakban, 1 oka=2¼ bécsi font=1,26 kg. *Bogdán I.*: Magyarországi űr-, térfogat-, súly- és darabmérték. i. m. 49-50., 460.; Vö. *Dányi D. – Zimányi V.*: Soproni árak és bérek. i. m. 22. Batthyány I. Ádám és emberei 1 okát két fontnak számítottak (249. cs. N° 143.), így 1 oka az ő idején és udvarában 1,12 kg-ot érhetett. A fenti 2 oka tehát 2,24 kg-nak felelhetett meg.

¹⁰⁰⁸ 249. cs. N° 299. pag. 47.

¹⁰⁰⁹ Uo. pag. 55.

¹⁰¹⁰ 249. cs. N° 384. pag. 2.

¹⁰¹¹ 249. cs. N° 299. pag. 22.

¹⁰¹² Uo. pag. 25.

¹⁰¹³ 249. N° 412. pag. 4.

¹⁰¹⁴ Uo. pag. 7.

¹⁰¹⁵ Uo. pag. 9.

¹⁰¹⁶ 249. cs. N° 294. pag. 1–2.

¹⁰¹⁷ 249. cs. N° 412. pag. 8.

¹⁰¹⁸ Uo. pag. 7.

¹⁰¹⁹ Uo. pag. 4.

Szigetvári Ibrahim öt font selymet hozott 40 tallér értékében, azaz 8 tallér jutott egy fontra. 1688-ban vagy 1689-ben ugyancsak magas értékű selyemfonal érkezett be Batthyány II. Ádámhoz: „*Cserbazia [cseribasi] küldött [...] háromszáz tallér ára selymet, tízfélét. Szalonakon vagon.*”¹⁰²⁰ A legértékesebb áru, ami idesorolható, a skófiom, három esetben fordul elő, de egyikben sincs érték mellette, 16 papiros skófiomot jegyeztek fel, de még a mennyiség is bizonytalan.¹⁰²¹

Batthyány II. Ferenc idején a használati cikkek közül a leggyakoribb (20,7%), és egyben a legnagyobb összeget is kitevő portéka a paplan (46. számú melléklet). A több mint 100 darab több ezer forintot ért, ez már valóban jelentős összegnek tekinthető. A legolcsóbbak a rác- és a közpaplanok voltak, értékük 6–10 Ft között váltakozott. A leggyakoribb az aranyas paplan, ezek értéke 20 és 160 Ft között mozgott, a leggyakoribb 40 Ft, ez azért elég szép összeg, hiszen ennyiért a kótyavetyén – I. Ádám idején – akár egy-egy rabhoz is hozzá lehetett jutni. A legértékesebb paplanokat Koppányi Kara Hüszejn szolgáltatta be 1604. február 20-án: „*hozott 3 aranyas bársony paplant, egyiket pro fl. 160., facit fl. 480.*”¹⁰²² A második helyen az atlasz-,¹⁰²³ ill. a selyempaplan áll, ennél az alapvetően luxuscikknek számító portékánál is kifejezetten szélsőséges értékeket találunk, darabonként 8-tól 60 Ft-ig.

Kiemelkedően gyakori áru még a paplan mellett a szőnyeg (47. számú melléklet), a 26 esetben beérkezett 131 szőnyeg az összáru 8,5%-a, összesen több ezer forint lehetett. Nagyon különböző értékeket képvisel ez az áru is, hiszen 4-től 140 Ft-ig terjedő összegeket jegyeztek mellé, ez utóbbit szintén Koppányi Kara Hüszejn hozta 1604. február 20-án: „*Egy öreg vörös szőnyeget, 9 sing hossza, 4 sing széle pro fl. 140.*”¹⁰²⁴ Ezek zömmel vörös és a fehér alapszínűek voltak, de találunk köztük tarkát is. A méretet ugyancsak gyakran feltüntették.

Koppányi Kara Hüszejn 1604. február 20-án két kimondottan értékes, selyemmel varrott lepedőt¹⁰²⁵ hozott, darabját 100 forintért.¹⁰²⁶ Ennél jóval kevesebbet ért az a hímes lepedő, amit 1588. július 20-án Segesdi Ahmed Kovács szállított.¹⁰²⁷ 1588. november 7-én Ali

¹⁰²⁰ 249. cs. 294/a. pag. 3.

¹⁰²¹ 249. cs. 294. pag. 3., 294/a. pag. 1–2.

¹⁰²² 248. cs. N° 1. pag. 65.

¹⁰²³ Atlaszselyem: (oszmán-török: atlasz): finom tapintású, lágy fényű atlaszkötésben kötött selyemszövet. Atlasz alapkötés: laza szerkezetű, a kötéspontok szétszórtan helyezkednek el. Mintaelemét 5 lánc és 5 vetülék alkotja. A fonalhatás szempontjából lánc- és vetülékoldalú atlaszt különböztetnek meg, ugyanis a nagy fonallebegések miatt szín- és fonáloldalán egy fonalrendszer érvényesül. Az Esterházy-kincstár textíliái. i. m. 301.

¹⁰²⁴ 248. cs. N° 1. pag. 65.

¹⁰²⁵ Nagyon kedvelt volt a hímezett lepedő a XVI–XVII. században, természetesen ez is úrnak való holmi volt. V. Ember M.: Régi textíliák. i. m. 26–27.

¹⁰²⁶ 248. cs. N° 1. pag. 65.

¹⁰²⁷ Uo. pag. 21.

cseribasi 2 vánkoshéja¹⁰²⁸ 11 forintot,¹⁰²⁹ viszont 1589. július 14-én Koppányi Mehmed 2 vánkoshéja 30 forintot ért.¹⁰³⁰ Szigetvári Oszmán pedig 1588. november 29-én adott két kárpitot¹⁰³¹ 30 forintért.¹⁰³²

A korszakban kedvelté vált a színes, arany- és ezüstoffonals kézbe való keszkenő,¹⁰³³ ebből 49-et szállítottak be II. Ferenc rabjai (1587–1592), volt közte „aranyos”, „török”, „paraszt” és „öreg”. A legalacsonyabb értékű darabja 2 forint volt.¹⁰³⁴ A legértékesebbet az aranyas keszkenőknél találjuk, amit Ali cseribasi hozott 1588-ban: „7. die Novembris hozott meg sarcában: aranyas keszkenőt 18, két paraszt keszkenőt 2, ezöket vették el pro hung. fl. 150.” Nyilvánvalóan ezek is „úrnak való” luxusárúk voltak.

31. táblázat: A hozott keszkenők minősége és értéke 1587–1592

megsarcolt rab	minőség	db	érték/kam. forint	érték/ kam. forint /db
Ali cseribasi	aranyas, két paraszt és 13 öreg keszkenővel együtt	18	150	8,3
Koppányi Mehmed	aranyas	3	20	6,7
Szigetvári Oszmán	török	2	6	3
Szigetvári Oszmán	ismeretlen	2	6	3
Berzencei Eglenche	ismeretlen	1	2	2
Berzencei Eglenche	ismeretlen	5	8	1,6
Segesdi Kovács Ahmed	ismeretlen	1	1,5	1,5
Berzencei Eglenche	ismeretlen	2	2	1
Ali cseribasi	öreg	13	ismeretlen	ismeretlen
Ali cseribasi	paraszt	2	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 10 eset		49		1–8,3

Batthyány I. Ádám idején jelentősen visszaesett mindkét áru mennyisége, a paplan és a szőnyeg az összes portéka 4,2-4,2%-át tette ki. A paplanok darabonkénti értéke sem annyira szélsőséges, hiszen 4,5 forinttól 16,5 forintig terjedt. Az értékesebb a selyem, az aranyas, a bársony és a sámi paplan volt,¹⁰³⁵ silányabbnak számított a közönséges és a rác paplan.

¹⁰²⁸ A vánkoshéj lehetett ennél jóval értékesebb is. 1688-ban egy veres bársony, arannyal varrott 60 forintot ért. *Radvánszky B.*: Magyar családélet és háztartás. i. m. 32.

¹⁰²⁹ 248. cs. N° 1. pag. 5.

¹⁰³⁰ 248. cs. N° 1. pag. 3.

¹⁰³¹ Sokféle falravaló kárpit volt: selyem, szőr, posztó, vászon, bőr; veres kék, zöld, sárga, tarka, aranyos és ezüstös. Gyakran díszítették bibliai és történelmi témájú képekkel, illetve hímzésekkel. *Radvánszky B.*: Magyar családélet és háztartás. i. m. 15–16.

¹⁰³² 248. cs. N° 1. pag. 28.

¹⁰³³ *László Emőke*: Magyar reneszánsz és barokk hímzések, vászonalapú úrihímzések. Iparművészeti Múzeum. Bp. 2001. 13.; *V. Ember Mária*: Régi textiliák. i. m. 25.; *Höllrigl J.*: Magyar és törökös viseletformák. é. n. 383–384

¹⁰³⁴ Uo. pag. 32.

¹⁰³⁵ Damaszkuszi; Sámából (Szíriából) való kelme. *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 337.

32. táblázat: A hozott paplanok értéke és minősége 1641–1657

megsarcolt rab	minőség	db	érték/kam. forint	érték/db/kam. forint
Kanizsai Redzseb odabasi	ismeretlen	3	49,5	16,5
Szigetvári Mehmed aga	ismeretlen	3	45	15
Igali Ibrahim aga	selyem	1	13,5	13,5
Szigetvári Mehmed aga	bársony	2	27	13,5
Igali Hadzsime	rác	2	24	12
Igali Vinka rác asszony	ismeretlen	2	24	12
Igali Hadzsime	ismeretlen	3	36	12
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	3	27	9
Fehérvári Abdi csaus	köz	2	15	7,5
Szigetvári Mehmed aga	kisebb	1	7,5	7,5
Fehérvári Abdi csaus	köz	1	4,5	4,5
Segesdi Mehmed szpáhi	selyem	4	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	sami, aranyas	2	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	sami, aranyas	3	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	sámi	11	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	sámi	23	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	sami	1	ismeretlen	ismeretlen
Igali Inszia rác asszony	rác	10	ismeretlen	ismeretlen
Palotai Redzseb	rác	2	ismeretlen	ismeretlen
Fehérvári Abdi csaus	köz	2	ismeretlen	ismeretlen
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	3	ismeretlen	ismeretlen
Kaposvári Zülfikár	ismeretlen	10	ismeretlen	ismeretlen
Kaposvári Zülfikár	ismeretlen	10	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 23 eset		104		4,5–16,5

A szőnyegek annál szélsőségesebb értékeket képviselnek: a díványszőnyegek között van egy 101 tallér értékű, Kanizsai Bivaly Ibrahim küldte Szigetvári Haszannal 1658. június 5-én,¹⁰³⁶ de egy kisebb díványszőnyeg csupán 15 forintba került.¹⁰³⁷ Ugyancsak értékesek lehetnek a skarlátszőnyegek, azonban semmiféle értéket sem találtam mellettük. A legalacsonyabb értékű a közönséges és a parasztszőnyegek voltak, utóbbit 7 forintért számították, és talán az sem véletlen, hogy ezt egy rác, Hardai Mihály hozta.¹⁰³⁸

33. táblázat: A hozott szőnyegek mennyisége és minősége 1650–1658

megsarcolt rab	a szőnyeg minősége	db	érték	érték/kam. forint	érték/db/kam. forint
Kanizsai Bivaly Ibrahim	dívány	1	101 tallér	151,5	151,5
Szigetvári Mehmed aga	dívány	1	150 Ft	150	150
Szigetvári Ali szpáhi	dívány	1	100 tallér	150	150
Szigetvári Mehmed aga	dívány, öreg	1	135 Ft	135	135
Szigetvári Mehmed aga	dívány	2	180 Ft	180	90
Kanizsai Kis Ahmed	dívány	1	50 kósó	75	75
Kanizsai Kis Ahmed	dívány	1	60 Ft	60	60

¹⁰³⁶ 249. cs. N° 299. pag. 9.

¹⁰³⁷ Uo. pag. 50.

¹⁰³⁸ Uo. pag. 41.

Kanizsai Kis Ahmed	dívány	1	40 tallér	60	60
Kanizsai Kis Ahmed	ismeretlen	1	40tallér	60	60
Szigetvári Mehmed aga	dívány, kisebb	1	15 Ft	15	15
Kanizsai Szakállas Musztafa	közönséges	1	11 Ft	11	11
Kanizsai Szakállas Musztafa	közönséges	1	11 Ft	11	11
Kanizsai Ibrahim	paraszt	2	22 Ft	22	11
Kanizsai Ibrahim	paraszt	2	22 Ft	22	11
Kanizsai Iszmail	ismeretlen	2	22 Ft	22	11
Hardai Mihály rác	paraszt	1	7 Ft	7	7
Kanizsai Oszmán szpáhi	dívány	ismeretlen	54 Ft	54	ismeretlen
Palotai Redzseb	asztalra való	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Baba Haszan	dívány	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Tót Haszan	dívány	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Baba Haszan	skarlát	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Baba Haszan	skarlát	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kaposvári Zülfikár	skarlát	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összese: 23 eset		33+ismeretlen			7–151,5

I. Ádámnak három rabja is hozott keszkenőt: Fehérvári Abdi csaus 1648. szeptember 7-én 14 aranyos, hímes keszkenőt 4 forintért, szállított még két selymes keszkenőt is,¹⁰³⁹ ennél azonban értékesebb volt az a patyolat keszkenő, amit Kanizsai Ötvös Sábán hozott 1,5 forintért.¹⁰⁴⁰

1679 és 1689 között csupán 2-2 esetben jegyezték fel paplant és szőnyeget is. 1679-ben Babócsai Kara Ahmed hozott 300 tallérért,¹⁰⁴¹ 1688-ban vagy 1689-ben pedig Fehérvári Kis Oszmán szállított egy úrnak való paplant.¹⁰⁴² 1688 májusában egy pécsi bulya küldött gyermekéért 3 szőnyeget Batthyány II. Ádámnak.¹⁰⁴³ A siklósi cseribasi a 100 tallér értékű portéka között hozott kávé, papucsot, keszkenőt és egy szőnyeget is.¹⁰⁴⁴

A kávé a XVI. században még az Oszmán Birodalomban is betiltották, eredménytelenül. Az izgató ital európai hódító útja a XVII. század végén kezdődött.¹⁰⁴⁵ A török megszállás miatt már jóval korábban megjelent a kávé hazánkban, Budán az első szállítmányt 1579 karácsonyán jegyezték fel.¹⁰⁴⁶ Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ez az élvezeti cikk már ekkor elterjedt volna, mindenképpen ismert volt, a XVII. század végi Batthyány udvarban pedig talán kedvelt is, legalábbis váltságdíjként elfogadták.

¹⁰³⁹ 249. cs. N° 197. pag. 1.

¹⁰⁴⁰ 249. cs. N° 299. pag. 4.

¹⁰⁴¹ 249. cs. N° 412. pag. 2–3.

¹⁰⁴² 249. cs. N° 294. pag. 1.

¹⁰⁴³ 249. cs. N° 417. pag. 2.

¹⁰⁴⁴ Uo. pag. 1.

¹⁰⁴⁵ *Fernand Braudel*: Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus XV–XVIII. század. i. m. 260–262.

¹⁰⁴⁶ *Fekete L.*: Bp. a török korban. i. m. 233.

II. Ádámnak két keszkenőt ugyancsak szállítottak, a siklósi cseribasi egy úrnak valót, és a pécsi alajbég egy úrnak való skófiumost,¹⁰⁴⁷ de egyik mellé sem jegyezték fel értéket. A korszakban a nemesi, még inkább a főnemesi körökben – ahogy fentebb már jeleztem – kimondottan divattá vált a finom kidolgozású, kézbe való keszkenő, kivált ünnepi alkalmakkor, de a halott kezébe is gyakran helyeztek egy-egy szépen himzett kendőt, ezzel emelve a temetés pompáját.

4. e A meghozott ruhafélék, lábbelik és bőrfélék

A török és egyéb ruhafélék ugyancsak megjelentek nemcsak a követelt, hanem a hozott sarcok között is. Batthyány II. Ferencnél még nem fordult elő ilyesmi,¹⁰⁴⁸ kivételt képez az 5 forintos pacsmag, amelyet Barom Ali hozott 1587. november 2-án.¹⁰⁴⁹ Ez szandálféle lábbeli, amit eredetileg a janicsárok viseltek, utóbb főleg a nők hordtak,¹⁰⁵⁰ és teljesen egyértelmű, hogy a csizmával és a papuccsal szemben egyáltalán nem vált közkedveltté, ugyanis I. Ádámnál is csupán egyszer említik.

Később annál gyakoribbak a török lábbelik; a legnépszerűbbek a csizmák¹⁰⁵¹ és papucsok voltak. A főúri öltözéknek része volt a keményszárú csizma, egy XVII. századi olajfestményen láthatunk erre példát, Batthyány I. Ádám lábán pontosan ilyet viselt. Az ő korszakában 1643 és 1658 között 479 pár csizmáról találunk adatot (48. számú melléklet). Alapvetően nincs nagy áringadozás, a legalacsonyabb érték páronként 2 forint, a legmagasabb 3 forint. Fehérvári Abdi csaus kilencedik útjával, 1650. március 5-én egy bagaziával bélelt csizmát is hozott, ezt ugyancsak 3 forintért számították be a sarcába.¹⁰⁵² A leggyakoribb a vörös karmazsin csizma, de előfordult sárga is.

A papucsot általában kapcástul hozták, a kapca a XVI–XVII. században finom bőrből készült, a lábhoz idomították, rövid harisnya formára varrták. Kétféle ismert változata volt, az egyik fajtát a nadrághoz varrták, a másik fajta önálló darab volt, de arra ügyeltek, hogy a papucshoz megfelelő színű legyen.¹⁰⁵³ A jellegzetesen török lábbeli az összárú 3%-át tette ki, gyakran karmazsinból készítették (34. számú táblázat); 206 párat jegyezték fel. Az

¹⁰⁴⁷ 249. cs. N° 294., 294/a.

¹⁰⁴⁸ 1588. július 18-án Odaverdy 25 forintért hozott patyolatot, kötőféket és csizmát, mivel egybeszámolták az egészet, és nem lehet jól elkülöníteni sem a mennyiséget, sem az értékeket, ezért a portékákhoz soroltam a 25 forintot. 248. cs. N° 1. pag. 20.

¹⁰⁴⁹ 248. cs. N° 1. pag. 9.

¹⁰⁵⁰ *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 286.

¹⁰⁵¹ *Koltai A.*: Batthyány I. Ádám (1610–1659). i. m. 11.

¹⁰⁵² 249. cs. N° 252.

¹⁰⁵³ *Radvánszky B.*: Magyar családélet és háztartás. i. m. 50.

áringadozás ennél az árunál nem annyira magas: 50 dénártól egészen 2 forintig terjed egy-egy pár értéke.

34. táblázat: A hozott papucsok mennyisége és minősége 1646–1658

megsarcolt rab	minőség	pár	érték/kam. forint	érték/db/kam. forint
Kanizsai Ibrahim	kapcástul	2	4	2
Igali Ibrahim aga	kapcástul	11	16,5	1,5
Igali Ibrahim aga	ismeretlen	3	3	1
Igali Ibrahim aga	kapcástul	17	9	0,5
Kanizsai Hosszú Ramazán	kapcástul	20	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	kapcástul	9	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Totics Ibrahim	kapcástul	9	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Ahmed	karmazsin	40	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	karmazsin	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Totics Ibrahim	karmazsin kapcástul	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Ali, zászlartató fia	karmazsin, kapcástul	30	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Haszan	karmazsin, kapcástul	2	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Haszan	karmazsin, kapcástul	3	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Ahmed	ismeretlen	40	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 14 eset		206		0,5–2

A ruhafélék között találunk selyemövet, igen szélsőséges értékekkel 4-től 18 forintig, ez utóbbit Szigetvári Haszan szpáhi hozta.¹⁰⁵⁴ Négy zsinór selyemövet pedig Szigetvári Dervis adott a sarcában, egyszer 4, máskor 7,5 forint értékben számították be darabját.¹⁰⁵⁵ Ez a ruhadarab szintén a főúri viselet tartozéka volt, és természetesen egy-egy szebb darabot akár tovább is lehetett ajándékozni, ezzel is erősítve a baráti kapcsolatokat.

35. táblázat: A hozott selyemövek értéke 1650–1657

megsarcolt rab	minőség	db	érték/Ft	érték/db/Ft
Szigetvári Haszan szpáhi	selyem, hamuszínű	1	18	18
Igali Ibrahim aga	selyem	1	12	12
Szigetvári Dervis	selyem, zsinór	2	15	7,5
Szigetvári Dervis	selyem, zsinór	2	8	4
Palotai Redzseb	selyem	2	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Baba Haszan	selyem	1	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Baba Haszan	selyem	2	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Samel Haszan	selyem	1	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 8 eset		12		

A főkapitány rabjai összesen 17 zubbonyt szállítottak; az értékek nagyon különbözőek, hiszen a legalacsonyabb érték mindössze 2 forint, a legértékesebb aranyas zubbonyért viszont 53 tallért számították be Szigetvári Hüszejn szpáhi sarcába.¹⁰⁵⁶ Találunk még tafota (4,5 Ft/db) és selyem zubbonyt is. Kanizsai Csonka Ramazán pedig négy

¹⁰⁵⁴ 249. cs. N° 299. pag. 53.

¹⁰⁵⁵ Uo. pag. 50.

¹⁰⁵⁶ 249. cs. N° 299. pag. 52.

ködmönt¹⁰⁵⁷ hozott második útjával, darabját 3 forintért.¹⁰⁵⁸ Ugyanő két párducbőr sapkát is szállított 4 forintért. Kanizsai Sípos Ali egy övre való gombot¹⁰⁵⁹ hozott 20 tallérért 1657-ben, kifejezetten értékes díszgombra kell gondolnunk,¹⁰⁶⁰ és az aranyos övre való karika is megért 10 forintot a főkapitánynak (1649–1656).¹⁰⁶¹ Egészen ritkán előforduló áruféle a 14 darab nadrág, ebből 10-et Igalí Hadzsime szállított 10 forintért,¹⁰⁶² 4 abanadrágot pedig Pécsi Musztafa 4 forintért.¹⁰⁶³ A nadrág a magyar férfi viselet részévé vált, e nélkül teljesen elképzelhetetlen a ruházat.¹⁰⁶⁴ Kifejezetten sokféle ruhanemű van tehát a beszállított sarcok között, a kifejezetten pompás darabokat a főúr valószínűleg megtartotta magának vagy családtagjainak, esetleg elajándékozott egyet-egyét, hogy ezzel erősítse főúri kapcsolatait, inkább csupán a hétköznapi, kevésbé értékes ruhaneműkből juthatott, juttatott szervitorainak.

II. Kristóf és II. Ádám korszakában az összes hozott áru 11,3%-a csizma, ezzel a második helyre került, gyakoriságát tekintve közvetlenül a szattyán után és a karmazsin előtt található. Hoztak karmazsin, söt kordován¹⁰⁶⁵ csizmát is, sárgát és feketét, és nem maradhatott el a jó minőséget jelző „úrnak való” kifejezés sem.

36. táblázat: A hozott csizmák minősége 1679–1689

megsarcolt rab	a csizmák minősége	pár
cseribasi	karmazsin	50
Kanizsai Türkis	karmazsin sárga	30
Kanizsai Türkis	kordován fekete	35
Oszmán aga	úrnak való	10
siklósi dizdár aga	úrnak való	1
Kanizsai Sábán	ismeretlen	20
Szaszo bulya	ismeretlen	ismeretlen
Esztergomi Oszmán kicsindi szpáhi	ismeretlen	20
koppányi rác	ismeretlen	10
összesen: 9 eset		176+ismeretlen

II. Kristóf biztosan kapott 22 pár papucsot is kapcástul. Pesti Ahmed 2 pár papucsot szállított, párját egy-egy darab kősoért, ugyanő hozott két kalpagot is 8 kősoért.¹⁰⁶⁶ Azonban több ruhaneműről nincs feljegyzés ezekben a forrásokban.

¹⁰⁵⁷ Ez teljesen megegyezik az 1669. évi Abaúj vármegyei limitációval: „egy öreg vásári cifra nélkül való férfi ködmön, parasztos” ugyancsak 3 forintot ért. *Acsády I.*: Régi árviszonyok. i. m. 92.

¹⁰⁵⁸ Uo. pag. 3.

¹⁰⁵⁹ *Höllrigl J.*: Magyar és törökös viseletformák. i. m. 364.

¹⁰⁶⁰ Uo. pag. 49.

¹⁰⁶¹ Uo. pag. 9., 47.

¹⁰⁶² Uo. pag. 25.

¹⁰⁶³ Uo. pag. 16.

¹⁰⁶⁴ *Höllrigl J.*: Magyar és törökös viseletformák. m. 360.

¹⁰⁶⁵ Kordován: finoman kikészített juh- vagy kecskebőr. Révai nagy lexikona. XII. kötet, Bp. 1915. 33.; Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. I. Főszerk. Kőszeghy Péter. Balassi Kiadó, Bp. 2003. 435–438.

¹⁰⁶⁶ 249. 412. pag. 8.

A korai időszakban kevés bőrféleséget találunk, kifejezetten keresettek voltak a balkáni tímárműhelyekből kikerült szattyánok, kordovánok.¹⁰⁶⁷ Mivel a szattyán mellett csak szám állt és annak értéke, ezért úgy gondolom, ezek a számok darabszámot jelentenek – Batthyány I. Ádám irataiban a szattyánt és a bagariát is kötésben adták meg –, így egy-egy darab szattyánbőr 30 vagy 50 dénárt érhetett. A kikészített bőr fontos alapanyaga volt a lábbelinek, de egyéb ruhaféléhez, ill. lószerszámokhoz is felhasználhatták.

37. táblázat: A hozott szattyán mennyisége és minősége 1587–1610

megsarcolt rab	db	érték/kam. forint	érték/db/kam. forint
Ibrahim deák	4	2	0,5
Ibrahim deák	30	10	0,3
Barom Ali	10	3,33	0,3
Kurd aga	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Pechy Szefer	200	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 5 eset			0,3–0,5

Ennél jóval értékesebb az a két mál gerezna¹⁰⁶⁸ (értékes szőrme),¹⁰⁶⁹ amit Szigeti Oszmán szállított 1591. február 22-én 20 forintért,¹⁰⁷⁰ ezen kívül egyéb bőr- vagy más prémfélét nem találtam a regestrumban.

1655 és 1657 között 24 kötés török bagaria szerepel az iratokban; Kanizsai Kis Ahmed 9 kötet¹⁰⁷¹ hozott 54 kősóért cserébe,¹⁰⁷² Kanizsai Sípos Ali pedig 3 kötet 9 forintért.¹⁰⁷³ 27 kötés szattyánt (az összes áruféleségnek csupán 1,6%) jegyezték fel, 5 és 7 forint között mozgott a kötések értéke (38. számú táblázat). Kifejezetten keresett volt a fehervári szattyán. A hódoltsági véghelyeken – az itt állomásozó oszmán katonaság, valamint a jóval kevesebb polgári személyzet és a családtagok ellátása érdekében – igen szépen meghonosodtak a török kézműipar egyes ágai.

¹⁰⁶⁷ *Fekete Lajos*: Budapest a török korban. Bp.1944. 234.

¹⁰⁶⁸ Mál gerezna: 1. kisebb állat (róka, nyúl stb.) lefejtett, szőrmévé feldolgozható, szőrös bőre; prém. 2. általában prémes állatbőrből készült ruhadarab. Erdélyi magyar szótörténeti tár. Szerk. Szabó T. Attila.; Főszerk. [később] Vámszer Márta IV., VIII. Kriterion Kiadó, Bukarest, [később] Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984., 1996. 580–581., 105.

¹⁰⁶⁹ 1669-ben az Abaúj vármegyei limitatio szerint a törökországi rókahát vagy más bélés 12 forintot, a rókatorok bélés szépe 30 forintot ért. *Acsády I.*: Régi árviszonyok. i. m. 91.

¹⁰⁷⁰ 248. cs. N° 1. pag. 28.

¹⁰⁷¹ Kötés: darabmérték, egy kötésben Batthyány I. Ádám általában 10 db bőrt számolt (249. cs. N° 323.), a köteget darabmérték helyett használták a főúr uradalmaiban. 1 köteg=10 vagy 20 darab bőr. *Bogdán I.*: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték. i. m. 478. Ez egyébként igazolja a fenti tételemet, azaz II. Ferenc még darabonként tartotta számon a szattyánt, illetve 30–50 dénárt ért egy-egy darab, és ez emelkedett 50–70 dénára.

¹⁰⁷² 249. cs. N° 299. pag. 51.

¹⁰⁷³ Uo. pag. 49.

38. táblázat: A hozott szattyán mennyisége és minősége 1648–1656

megsarcolt rab	minőség	kötés	érték/kam. forint	érték/kötés/kam. forint
Fehérvári Abdi csaus	fehérvári	1	7	7
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	2	14	7
Kanizsai Szakállas Musztafa	ismeretlen	3	21	7
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	2	14	7
Kanizsai Csonka Musztafa	sárga	8	40	5
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	3	15	5
Kanizsai Szakállas Musztafa	ismeretlen	8	40	5
összesen: 7 eset		27	151	5–7

Karmazsinból 200 kötést találunk a hozott áruk között, gyakorisága majdnem kétszerese a szattyánénak (az összáru 3,5%-a), gyengébb minőségű, tehát olcsóbb bőrféle volt, így a rabok könnyebben tudták beszerezni. A karmazsin kötése mellett is elég szélsőséges értékeket tüntetnek fel: Kanizsai Kis Ahmed 14 kötés vörös karmazsint hozott 21 darab kósóért,¹⁰⁷⁴ így azok kötésenként mindössze 1,5 Ft-ba kerültek. Szigetvári Hüszejn szpáhi öt kötés karmazsint hozott 13 tallérért,¹⁰⁷⁵ ezekre kötésenként már 3,9 Ft esik. Bár a karmazsin vörös színt is jelent, a 39 kötés vörös mellett találunk 70 kötés sárga karmazsint is. A leggyakoribb érték kötésenként a 3 forint.

39. táblázat: A hozott karmazsin mennyisége és minősége 1647–1657

megsarcolt rab	a karmazsin minősége	kötés	érték	érték/kam. forint	érték/kötés/kam. forint
Szigetvári Hüszejn szpáhi	ismeretlen	5	13 tallér	19,5	3,9
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	15	45 Ft	45	3
Fehérvári Abdi csaus	vörös	4	12 Ft	12	3
Fehérvári Abdi csaus	sárga	4	12 Ft	12	3
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	15	45 Ft	45	3
Kanizsai Csonka Ramazán	vörös	4	12 Ft	12	3
Kanizsai Csonka Ramazán	sárga	4	12 Ft	12	3
Kanizsai Ibrahim	vörös	1	3 Ft	3	3
Kanizsai Tót Haszan	ismeretlen	8	20 Ft	20	2,5
Pécsi Musztafa	ismeretlen	8	20 Ft	20	2,5
Kanizsai Csonka Ramazán	sárga (35), vörös (5)	40	90 Ft	90	2,25
Kanizsai Kis Ahmed	vörös	14	21 kósó	21	1,5
Kanizsai Csonka Musztafa	ismeretlen	40	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Musztafa	sárga	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Ibrahim	vörös, + 6 kósó	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Iszmail	vörös	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Iszmail	sárga	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	vörös	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	sárga	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 19 eset		200			1,5–3,9

¹⁰⁷⁴ Uo. pag. 51.¹⁰⁷⁵ Uo. pag. 52.

Holott a követelésekben többször is előfordul az ökörbőr, csupán egyetlen adat található beszállított ökörbőrre: „7. Kanizsai Vranics rác sarca öreg ökörbőr N° 200, sőre¹⁰⁷⁶ ökör N° 10. [...] Ezek mind meghozták az sarcokat.”¹⁰⁷⁷ Mivel mellette nem tüntetnek fel értéket, így nem derül ki, hogy mennyit változott az értéke.

1679 és 1689 között a leggyakoribb áruféleség a szattyán, az összes beérkezett portéka 13,8%-a. Mégis csupán egyetlen esetben derül ki egy kötés értéke: egy cseribasi hozott 15 kötést 100 tallérért,¹⁰⁷⁸ azaz kötésenként majdnem 7 tallérért, ez kamarai forintra átszámítva megközelíti a 14 forintot, azaz a korábbi időszak felső értékének a kétszeresét.

40. táblázat: A hozott szattyán mennyisége és minősége 1679–1689

a megsarcolt rab	kötés	érték	érték/kötés/tallér
cseribasi	15	100 tallér	6,7
Szigetvári Mehmed	3	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Hüszejn	5	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Musztafa	5	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Ibrahim	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Türkis	10	ismeretlen	ismeretlen
Mesrovicsai (mitrovicei) koszos török gyermek	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Türkis	13	ismeretlen	ismeretlen
Medzsán aga	30	ismeretlen	ismeretlen
Adonyi Merdzsán aga	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Nemcsei (németi) Ahmed	ismeretlen	100 Ft	ismeretlen
összesen: 11 eset	101		

Karmazsinból csupán 31 kötés érkezett Batthyány II. Kristófhhoz, de még így is az összárú 10%-át tette ki. Egy-egy kötés karmazsin megérhetett akár 10 tallért vagy 10 darab kősót is,¹⁰⁷⁹ ez ugyancsak magasabb érték a korábinál. I. Ádám még 1 db kősóért csak 1 Ft-ot számolt.

4. f A beérkezett egyedi, különleges és hétköznapi áruféleségek

II. Ferenc idején a mindennapi áruk között találunk madzagot, zsinórt, kanát (kenderkötelet),¹⁰⁸⁰ ez utóbbinak az értékét is pontosan tudjuk, okáját 60 dénárnak számította be a főúr.¹⁰⁸¹ Ugyancsak a ritkán, egy-egy alkalommal előforduló áruk között szerepel 7 fehér

¹⁰⁷⁶ Sőre: hízott, hízlalt, kövér marha. A magyar nyelv szótára. Szerk. Czuczor Gergely–Fogarasi János. Pest, 1870. 901.

¹⁰⁷⁷ 248. cs. N° 49. pag. 268.

¹⁰⁷⁸ 249. cs. N° 417. pag. 1.

¹⁰⁷⁹ 249. cs. N° 412. pag. 6.

¹⁰⁸⁰ Kanaber: len, canabis (funis, restis): (kender)kötél. Bartal 96. A fonaloknak, zsinóroknak a súlymértékét adták meg az adott korszakban.

¹⁰⁸¹ 248. cs. N° 1. pag. 37.: „1592. prima Januarii [...] Ismeg hozott kanat 44 okát, okáját vették el den. 60, fl.26 den. 40.”

bélés (1598), 100 darutoll 35 forintért (1591. május 19.), egy iszák¹⁰⁸² 36 dénárért (1588. február 20.), 2 legyező (1605. január 4.), egy kifejezetten értékes pászma¹⁰⁸³ 90 forintért (1592. január 9.), 5 pohár (1605. január 4.), 3 ponyvafő (1587. november 2.) és egy aranyas skatula (1605. január 4.).

II. Kristóf és II. Ádám idején nemcsak újfajta áruféleségeként jelent meg a dohány, hanem gyakorinak is számított. 7 alkalommal (8,8%) szállították be a rabok ezt az árut, két kas dohány 1688 májusában 100 tallért ért a főúrnak.¹⁰⁸⁴ A korszakban ugyancsak újdonságként fedezték fel a kávé¹⁰⁸⁵ – erről fentebb már esett szó – és a korábban Bécsből hozatott rizskását:¹⁰⁸⁶ „*Memoriale: Az mely rabok megjüttek Törökországbul, mit hoztak és mint jüttek, annak specifikációja. Siklósý dezdár aga betegen benn maradott Landor Fejér Várott [Nándorfehérvárott]. Küldött készpénzt háromszáz forintot s partékát, dohányt, kávé hármszáz forintot érőt, ajándékot egy úrnak való csizmát, mely partékát Körmenden hadták. Siklósý cseli basa [Haszan cseribasi] hozott sarcában száz tallér érő partékát, kávé, papucsot, egy szőnyeget, egy úrnak való keszkenyőt ajándékban. Körmenden maradott a partéka. Adoni Mecsnán aga hozott partékát száz tallér árát, dohányt, szattyánt, rizskását. Körmenden maradott. [...] Koszos török gyermek elszökött, magok leteszik az sarcát száz tallérig, meghoztak benne portékául dohán, csizma, papucs, Körmenden maradott. [...] Kanizsai Turkis is megjütt, partékául hozta meg a sarcát. Körmenden hadta az dohánt, rizskását, szattyánt. [...] Vucsinyi aga megjütt, hozott százötven tallér ára dohánt. Körmenden maradott.*”¹⁰⁸⁷ Ebből az iratból is kiderül, hogy a század végén továbbra is Körmendre szállították a rabok a váltságdíjukat, így – ahogy az első fejezetben jeleztem – Körmend az egész korszakban elosztó központként is működött. A portékák között edényeket is találunk. Budai Ali csizmadia 1679-ben 11 tallér értékben hozott findzsát, Budai Ali cselebi hagyatékában findzsákat is sorolnak fel, ezeket a fületlen csészéket kávéiváshoz használták,¹⁰⁸⁸ talán az sem véletlen, hogy a két áruféle, azaz a kávé és a findzsa egy időben jelentek meg az iratokban. Ebbe a 11 tallérba számították be az ibriket¹⁰⁸⁹ és kannát is,¹⁰⁹⁰ az

¹⁰⁸² Iszák: bőrből készült általvető (tarisznya). Magyar értelmező kéziszótár A–K. i. m. 607.

¹⁰⁸³ Fonalköteg: selymfonal, aranyfonal?

¹⁰⁸⁴ 249. cs. N° 417. pag. 1.

¹⁰⁸⁵ Budai Ali csizmadia 12 font kávéhozott 12 tallérért (249. cs. N° 412. pag. 6.), azaz 1679-ben Batthyány II. Kristófnak 1 font kávé egy tallért ért.

¹⁰⁸⁶ A rizs megjelenését és fogyasztását a budai török konyhának tulajdoníthatjuk, a török népi eledel a piláf alapanyaga a rizs. *Fekete L.–Káldy-Nagy Gy.*: Budai török számadáskönyvek. i. m. 563.

¹⁰⁸⁷ 249. cs. N° 294/a.

¹⁰⁸⁸ *Fekete L.*: Egy vidéki török úr otthona. 98–99.

¹⁰⁸⁹ Ibrik: öblös, füles, korsószerű kisebb ivóedény. Magyar értelmező kéziszótár A–K. i. m. 576.

¹⁰⁹⁰ 249. cs. N° 412. pag. 6.

előbbi korabeli értékét Palotai Szinánál pontosan megtaláljuk: egy ibrikért egy tallért adtak.¹⁰⁹¹

Egy évszázad alatt tehát megváltozott a követelt és hozott váltságdíjak összetétele. Leggyakoribb a meghatározott áru, ennek aránya a korai időszakban volt a legmagasabb. A készpénz is jelentős bevételt hozott, ennek aránya folyamatosan nőtt. Batthyány I. Ádám idején nemcsak megjelent a kősó, hanem kifejezetten jelentős áruvá is vált, hiszen a legjelentősebb kősóbányák elkerültek a Magyar Királyságtól. A fennmaradt adatok alapján ugyancsak I. Ádám korszakában terjedtek el a váltságdíjak között a keresztény rabok, a főkapitány különösen odafigyelt familiárisaira, derék vitézeire, jobbagyaira, s ha bajba kerültek, igyekezett segíteni rajtuk, ez nemcsak ésszerű, hanem szükségszerű is volt.

5. A váltságdíjak megjelenése az anyagi kultúrában

Két kultúra találkozott, és ez tetten érhető a követelt és hozott anyagi javak összetételénél is. A népszerű török kézműipari termékek mellett (ruhafélék, lábbelik, lószerszámok), a pompás és díszes fegyverek és a lovak voltak még kiemelkedően kedveltek. Egyértelmű, hogy a főurak saját maguk, családjuk és főúri barátai számára „úrnak való” luxuscikket követeltek rabjaiktól, a főlovak mellett az ahhoz tartozó lószerszámot, nyerget, tigris- és párducbőrt, ruházatból is az előkelőt szerették: selyemövet, selyemzubbonyt kívántak rabjaiktól, drága skófiomot, azaz vont aranyat.

Ugyancsak kedvelték a főurak az értékes, az „úrnak”, „bégnek”, ill. „vezérnek való, öreg, kerek” sátrat. Ez lehetett használati cikk is, hiszen I. Ádám gyakran portyázott, de akár tovább is ajándékozhatta a pompás portékát. Díszes, keleti fegyverekre ugyancsak vágytak a rabtartó arisztokraták (balta, kard, karvas, pallos, tegez, puzdra), és bár mind az isztambuli Porta, mind a bécsi udvar tiltotta a fegyverekkel való kereskedést, váltságdíjként mégis eljutott a magyar, illetve oszmán főtisztekhez az ellenfél pompás fegyverzete. A keresztény vitézekről is gyakran követeltek puskát, illetve pisztolyt.¹⁰⁹²

A lábbelik közül a csizma mellett, a török eredetű papucs ugyancsak népszerűvé vált – a kiváló minőségűek ezekből is a dominusznak és főembereinek jártak –, míg az előbbi a lovasok számára volt pótolhatatlan, addig az utóbbi – idővel – az egyszerűbb emberek körében is közkedvelt lett, ellentétben a pacsmaggal, amely szandálféle egyáltalán nem terjedt el.

¹⁰⁹¹ Uo.

¹⁰⁹² 249. cs. N° 404.

Ugyancsak a főúri udvar fényét emelte a paplan és a szőnyeg,¹⁰⁹³ ez utóbbi kifejezetten az együttélés alatt terjedt el Magyarországon, holott korábban is értékes árucikknek, ajándéknak számított. Míg a nomád társadalomban ez mindennapi használatra készült, addig Nyugat-Európában, a Magyar Királyságban és az Erdélyi Fejedelemségben kifejezetten luxuscikknek számított,¹⁰⁹⁴ a földre semmiképpen sem terítették, annál is inkább, mert a magyar nemes nem vette le a csizmáját, így a drága holmi gyorsan tönkrement volna. Leggyakrabban asztalra, falra került, és kimondottan értékes takarónak számított.

Ám a mindennapi szükségletekre, így az élvezésre is felhasználták a váltságdíjként beszolgáltatott árut, így a behajtott jószágok húsát is. Ez hozzájárult a Batthyány udvar ellátásához, az ökrök kiemelkedő forgalmát azonban nemcsak az óriási udvartartás és nagybirtok magyarázza, hanem a marhakereskedelemben való bekapcsolódás is. A beérkezett portékát ugyanis gyakran továbbadta a főúr.

A kósó – ahogy erről esett már szó – I. Ádám idején vált a rabváltás, illetve az áruforgalom egyik, ha nem a legjelentősebb cikkévé. A körmendi központba beszolgáltatott tömböket a tiszttartó osztotta szét, az uradalmak mindennapi használatára, „szükségére”, ahogy ez a forrásokban áll: vajhoz, túróhoz, húshoz, káposzta sózására, tehéneknek. De fizette ebből szervitorait, embereit (molnár, mészáros, béres stb.) is a főkapitány, illetve az 1 forintért beszámított kósótömböt továbbadta jobbágynak 1 forint 50 dénárért,¹⁰⁹⁵ ez biztos, kockázatmentes és azonnali haszon volt.

Nemcsak a török anyagi kultúra jelent meg Magyarországon, hanem az oszmánok is gyakran követeltek olyan árut – a komoly készpénzkövetelés mellett –, amelyekhez ők nehezen jutottak: vaját, mézet, lent, sőt bort is, mert a magyar végeken – minden tiltás ellenére – igencsak megkedvelték.¹⁰⁹⁶ Az oszmán főtisztek ugyancsak szerették a szép magyar fegyvereket, a jó pisztolyokat, amelyeket viszont ők kértek sarcként a magyar raboktól.

Össességében a török és rác rabok nagyon sokféle árut szállítottak a Batthyányaknak; a gazdagabb török foglyok hozták az „úrnak való” lovakat, lószerszámokat, csáprágokat, fegyver- és ruhaféléket, míg a rácok az egyszerű, hétköznapi árut. Ma talán nehéz elképzelni, hogy a ruhaféléket akár évtizedekig, több generáción át használták, a főúri körökben ugyanúgy, mint a köznépnél. A török és rác rabok által gyűjtött áruféleségek egyértelműen komoly szerepet játszottak a Batthyányak udvarának fenntartásában, a

¹⁰⁹³ 248. cs. N° 1., 49., 74., 106., 111., 249. cs. N° 249., 254., 299., 335., 384., 410., 412.

¹⁰⁹⁴ *Batári F.*: Keleti szőnyegek. i. m. 308.

¹⁰⁹⁵ 248. cs. N° 112.; 249. cs. N° 324. (1652)

¹⁰⁹⁶ 249. cs. N° 404. (1660–1661)

tisztviselők fizetésében,¹⁰⁹⁷ a behajtott jószágokat pedig a mindennapi ellátásban használták fel. Bár van eltérés a követelt és hozott áruk összetételében, azonban a főúr zömmel számára valóban értékes, ill. hasznos portékához jutott.

A beszállított áru értékét mindig a rabtartó döntötte el, a foglyok ugyan gyakran és sokat alkudoztak a porkolábokkal, általában azonban a főkapitánynak lett igaza. Nem csoda, hiszen az 1640–1650-es években I. Ádám mindennek a legfőbb ura volt birtokain, ő mondta ki a végső szót, ő döntött emberről és portékáról, életről, halálról.

¹⁰⁹⁷ A XVII. század első felében az alkalmazott fizetés még két részből állt: pénzbeli járandóságból és természetbeni juttatásokból. A század utolsó éveiben már mindent készpénzben fizettek. *Sós A.*: A Batthyány család földesúri familiájának javadalmazása a 17. században. i. m. 102–103.; 110–111.

VIII. Forrásjegyzék

Batthyány család levéltára:

MOL Batthyány cs. lt., Missiles P 1314

MOL Batthyány cs. lt., Török vonatkozású iratok P 1313

MOL Batthyány cs. lt. Batthyány I. Ádám iratai P 1315/2. cs. Batthyány Ádám itinerariuma

MOL Batthyány cs. lt., Batthyány I. Ádám iratai P 1314/4./A. Batthyány Ádám leveleskönyve

Nyomtatott források:

Acsády Ignác: Régi árviszonyok. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1894. 1. évf. 88–95.

Dávid Géza–Fodor Pál: „Az ország ügye mindenek előtt való”. A szultáni tanács Magyarországra vonatkozó rendeletei (1544–1545. 1552). História–MTA Történettudományi Intézete, Bp. 2005.

Iványi Béla: A két Zrínyi Miklós körmendi levelei. Bp. 1943. (Új Magyar Levelestár)

Kiss Ernő: Árúsok regulája 1598-ból. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1904. 11. évf. 61–63.

Koltai András: Egy főúri lakodalom előkészületei (Esterházy László és Batthyány Eleonóra menyegzője Rohoncon 1650-ben). Különlenyomat a Lymbus Magyarástudományi Forrásközlemények című évkönyvből, Bp. 2003.

Magyar passió 1608–1711. (Forrásgyűjtemény) Szerk. Nagy Gábor. Debrecen é. n.

Magyar történeti szöveggyűjtemény 1526–1790. II/1–2. Szerk. Sinkovics István. Bp. Tankönyvkiadó, 1968.

Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon Nagykőrös, Czegléd, Dömsöd, Szeged, Halas levéltáraiból. Összegyűjtötték Szilády Áron és Szilágyi Sándor I–II. Pest, 1863.

Rabok, követek, kalmárok az Oszmán Birodalomról. Közreadja: Tardy Lajos, Gondolat Kiadó, 1977.

T[hali] K[álmán]: Erdély áruforgalma 1701-ben. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 1897. IV. évf. 383–385.

Zimányi Vera: Supplicationum merita. A Batthyány I. Ádám földesúrhoz intézett kérvények kivonatai. A szövegeket Tóth István György, J. Újváry Zsuzsanna, Varga J. János és Zimányi Vera teszi közzé. Történelmi Szemle 40(1998) 327.

IX. Irodalom

- A herceg Batthyány család levéltára. Repertórium. Összeállította Zimányi Vera. Bp. 1962. (Levéltári Leltárak, 16.)
- A magyar nyelv értelmező szótára. I., III., IV. Akadémiai Kiadó, Bp. 1959., 1960., 1961.
- A magyar nyelv szótára. I–VI. Szerk. Czuczor Gergely–Fogarasi János. Pest, [később] Bp. 1862–1874.
- A magyar nyelv történet-etimológiai szótára. Főszerk. Benkő Loránd. I. Akadémiai Kiadó, Bp. 1967.
- A Zichy család levéltára. Repertórium. Összeállította: Bakács István. Bp. 1963.
- Andrić, Ivo: Híd a Drinán. Višegrádi krónika. Ford. Csuka Zoltán, Európa Könyvkiadó, Bp. 1973.
- Az Esterházy-kincstár textíliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Thesaurus Domus Esterhazyanae II. Szerk. Pásztor Emese. Iparművészeti Múzeum, Bp. 2010.
- Ágoston Gábor: A hódítás ára. A magyarországi török végvárak őrsége, fenntartási terhei és a tartomány pénzügyi helyzete. Hadtörténeti Közlemények, 111(1998) 2. sz. 351–383.
- Bak Borbála: A XVI–XVIII. századi magyar nyelvű források kiadásának kérdései. Fons 7, N° 1(2000) 91–137.
- Balassi Bálint versei. Régi Magyar Könyvtár, Források 4. Szerk. Kőszeghy Péter, Balassi Kiadó, Bp., 1994.
- Bán Péter: A nagybirtok igazgatásának modernizációja Magyarországon a XVII–XVIII. században. In: Archivum. Supplementum ad honorem Béla Kovács dedicatum. Eger, 1993. 29–42.
- Bartal, Antonius: Glossarium mediae et infimae latinitatis Regni Hungariae. Bp. MCMI
- Batári Ferenc: Keleti szőnyegek. In: Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei. Magyar Helikon/Corvina Kiadó, Bp. 1979. 305–327.
- Benda Kálmán: A Magyar Országgyűlési Emlékek sorozat 1607–1790 közti részének szerkesztési és forrásközlési szabályzata. Századok 108(1974) 436–475.
- Benda Kálmán: A magyarországi végvári vonal fenntartásának költségei a XVII. század elején. In: Magyarországi végvárak a XVI–XVII. században. Eger, 1983. (Studia Agriensa 3) 49–59.
- Bogdán István: Magyarországi űr-, térfogat-, súly- és darabmérték 1874-ig. Akadémiai Kiadó, Bp. 1991.
- Braudel, Fernand: Anyagi kultúra, gazdaság és kapitalizmus XV–XVIII. század. A mindennapi élet struktúrái: a lehetséges és a lehetetlen. Gondolat, Bp., 1985.
- Buza János: A stájer és a tiroli tallérok forgalma a hódoltságban. In: A numizmatika és a társadalomtudományok, VI. konferencia Székesfehérváron 2004. 24–26. Székesfehérvár, 2007. 137–148.
- Buza János: A tallér és az aranyforint árfolyama, valamint szerepe a pénzforgalomban Magyarország török uralom alatti területén a XVII. században (Nagykörös 1622–1682). Történelmi Szemle 20(1977) 73–108.
- Buza János: A tallérnevek néhány csoportja. Adalék a 16–17. századi Magyarország pénzneveinek történetéhez. Századok 140(2006) 1021–1044.
- Buza János: A tiroli tallérok hódoltsági és erdélyi sikerének titka. In: A VIII. Numizmatikai és a Társadalomtudományok Konferencia. Szeged, október 7-8-9. Szerk. Nagy Ádám – Ujszászi Róbert, Szeged, 2011. 105–116.
- Buza János: A török kori Magyarország gazdaságtörténete. In: Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Bp. 1996. 83–172.
- Buza János: Az Oszmán Birodalom monetáris válságának magyarországi hatása. Numizmatika és társadalomtudományok III. Nyíregyháza, 1999. 229–239.

- Buza János: Bethlen Gábor „kopasz” tallérjai. Numizmatikai Közöny 104-105(2005–2006.) 89–92.
- Buza János: Kipper-pénzek a mérlegen. Az 1620-as évek inflációjának két szakasza. Századok 134(2000) 881–912.
- Buza János: Még egyszer a polturákról. Pénztörténet tévutunkról helyes irányba. Századok 142(2008) 967–997.
- Cameron, Rondo: A világgazdaság rövid története a kőkorszaktól napjainkig. Maecenas Könyvkiadó, Bp. 1994.
- Czigány István: Katonai szolgálat és a társadalom militarizációja Felső-Magyarországon és a Tiszántúlon, 1600-1660. Hadtörténelmi Közlemények 117(2004), 1212–1229.
- Dávid Géza: Pasák és bégek uralma alatt. Demográfiai és közigazgatás-történet tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Magyar-török Baráti Társaság, Bp. 2006.
- Dávid Géza: A simontornyai szandzsák a 16. században. Akadémiai Kiadó, Bp. 1982.
- Dányi Dezső–Zimányi Vera: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. Akadémiai Kiadó, Bp. 1989.
- Dobos Gábor: Török-magyar rabok a nyugat-dunántúli végeken. Studium II. Acta Juvenum Universitas Debreceniensis de Ludovico Kossuth Nominatae. Debrecen, 1971. 63–73.
- Dóri Szilvia: A török-magyar rabtartás szokásai a XVII. század végén egy török bég levelei alapján. In: Tanulmányok évszázadok történelméből. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2006. 156–170.
- Draskóczy István: Az erdélyi sókamrák ispánjai 1529–1535. (Az erdélyi sóbányák sorsa a Szapolyai korszakban). Levéltári Közlemények 75(2004) 1. sz. 27–45.
- Endrei Walter: Patyolat és posztó. Magvető Könyvkiadó, Bp. 1989.
- Erdélyi magyar szótörténeti tár. Szerk. Szabó T. Attila.; Főszerk. [később] Vámszer Márta I., III., IV., VI., VII., VIII., XII. Kriterion Kiadó, Bukarest, [később] Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975., 1982., 1984., 1993., 1995., 1996., 2005.
- Fekete Lajos: Egy vidéki török úr otthona a XVI. században. Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztály Közleményei 15(1959) 87–106.
- Fekete Lajos: Budapest a török korban. Bp. 1944.
- Fekete Lajos–Káldy-Nagy Gyula: Budai török számadáskönyvek 1550–1580. Akadémiai Kiadó, Bp. 1962.
- Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára. Pesten, II. 1851.
- Fenyvesi László: Az igali portya és a körmenyi kótyavetye balkáni tanulságai. (Adalékok a hódoltsági rác-vlach-íflák-vojnók problematikához, 1641.) In: Magyar és török végvárak 1663–1684. Szerk. Bodó Sándor és Szabó Jolán. Eger, 1985. (Studia Agriensa 5) 199–218.
- Fenyvesi László: Török Fátí, a leányrabló pribékasszony kínvallomása 1648. Honismeret 1990/2-3. 93–95.
- Fodor Pál: A Szimurg és a sárkány: Az Oszmán Birodalom és Magyarország (1390–1533). In: Közép-Európa harca a török ellen a XVI. század első felében. Szerk. Zombori István, 2004. 9–35.
- Fodor Pál: A szultán és az aranyalma. Tanulmányok az oszmán-török történelemről. Balassi Kiadó, Bp. 2001.
- Fodor Pál: Az apokaliptikus hagyomány és az „aranyalma” legendája. A török a 15–16. századi magyar közvéleményben. Történelmi Szemle XXXIX(1997) 1: 21–49.
- Fodor Pál: Adatok a magyarországi török rabszedésről. Hadtörténelmi Közlemények 109(1996) 4. sz. 133–144.
- Fodor Pál: Egy oszmán-török adóbérlő vagyona a 17. század elején. Történelmi Szemle XLIX(2007) 2: 205–225.
- Fodor Pál: Üvejsz pasa hagyatéka. Pénzügypolitika, vagyonekbejás és az oszmán hatalmi elit a 16. század végén. Történelmi Szemle 44(2002) 209–253.

- Fodor Pál: Vállalkozásra kényszerítve. Az oszmán pénzügyigazgatás és a hatalmi elit változásai a 16–17. század fordulóján. Bp. 2006. (História Könyvtár, Monográfiák 21.)
- Fodor Pál–Hegyi Klára–Ivanics Mária: Török és tatár hódítók. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1993.
- Gerelyes Ibolya: Török viseletek Evlia Cselebi útleírásában In: A Magyar Nemzeti Múzeum évkönyve. Főszerk. Fülep Ferenc. Folia Historica 6, 7–38.
- Hegyi Klára: A magyar tartomány helye és helyzete az Oszmán Birodalomban. Világtörténet 1994. tavasz-nyár, 18–23.
- Hegyi Klára: A Török Birodalom a 16–17. században. In: Magyarország története 1526–1686. Főszerk. Pach Zsigmond Pál, szerk. R. Várkonyi Ágnes. Akadémiai Kiadó, Bp. 1985. 101–145.
- Hegyi Klára: A török hódoltság várai és katonasága. I–III. História-MTA Történettudományi Intézete, Bp. 2007. (História Könyvtár, Kronológiák, adattárak 9.)
- Hegyi Klára: Egy világbirodalom végvidékén. Gondolat Kiadó, Bp. 1976.
- Hegyi Klára: Etnikum, vallás, iszlamizáció. Történelmi Szemle 40(1998) 3–4. sz. 229–256.
- Hegyi Klára: Jászberény török levelei. Szolnok, 1988. (Szolnok megyei levéltári füzetek 11)
- Hegyi Klára: Török berendezkedés Magyarországon. Bp. 1995. (História Könyvtár, Monográfiák 7)
- Hegyi Klára: Török várkatonák családi állapota a 16. század közepén. Történelmi Szemle XLIX (2007)2: 197–204.
- Hóman Bálint–Szekfű Gyula: Magyar történet III. Bp. 1935.
- Horváth Tibor Antal: A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között. Numizmatikai Közöny 58–59(1959–1960) 33–50.
- Horváth Tibor Antal: A tallér értékváltozása Magyarországon 1542–1700. Numizmatikai Közöny 62–63(1963–1964) 25–50.
- Horváth Tibor Antal: Régi magyar pénznevek. Numizmatikai Közöny 52–53(1953–1954.) 13–21.
- Höllrigl József: Magyar és törökös viseletformák a XVI–XVII. században. In: Magyar művelődéstörténet. III. A kereszténység védőbástyája. Szerk. Domanovszky Sándor. Magyar Történelmi Társulat, é. n. 357–385.
- Huszár Lajos: Pénzforgalom és pénzértékviszonyok Sopronban. In: Dányi Dezső–Zimányi Vera: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. Akadémiai Kiadó, Bp. 1989. 23–61.
- Illik Péter: Török dúlás a Dunántúlon. Bp., [2010.]
- Ivanics Mária: A Krími Kánság a tizenöt éves háborúban. Akadémiai Kiadó, Bp. (Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 22)
- Iványi Béla: Gróf Batthyány Ádám, a levéltárrendező. Levéltári Közlemények 20–23(1942–1945). 290–309.
- J. Újváry Zsuzsanna: „Az szegény anyámat immáron teljességgessen megemészti az sok siralom.” A török kori Magyarország élete egy muszlim rab viszontagságainak tükrében. Keletkutatás 2002. ősz – 2006. ősz 102–130.
- J. Újváry Zsuzsanna: Batthyány I. Ádám, a vitéz katona. (sajtó alatt)
- J. Újváry Zsuzsanna: „Békességet fegyverrel köll tartani”. Nemzeti identitás és a törökkel megtartandó béke kérdése a XVII. század első felében, Esterházy Miklós 1641. évi Opiniója. In: Identitás és kultúra a török hódoltság korában. Szerk. Ács Pál, Székely Júlia. Balassi Kiadó. Bp. 2012. 383–397.
- J. Újváry Zsuzsanna: „Csak az nevét viseljük az békességnek...” Oszmán hódoltság és hódító levelek a Dunántúlon a XVII. században. Khronosz. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2008. 15–34.
- J. Újváry Zsuzsanna: „De valamíg ez világ fennáll, mindennek szép koronája fennáll”. A vezekényi csata és Esterházy László halála. Hadtörténelmi Közlemények 119(2006) 4. sz. 943–972.

- J. Újváry Zsuzsanna: Egy hírhedt lesvető a XVII. századból: Kösze Gyurkó és zsámbéki akciója. (kézirat)
- J. Újváry Zsuzsanna: „Mint bárányok a farkasok közt...” In: Tíz éves a Történelemtudományi Doktori Iskola. Szerk. Fröhlich Ida. Piliscsaba, 2011. 89–103.
- J. Újváry Zsuzsanna: Polgári házasság és erkölcs a XVI-XVII. században. In: Ámor, álom és mámor. Szerk. Szentmártoni Szabó Géza. Universitas Kiadó, Bp. 2002. 67–82.
- J. Újváry Zsuzsanna: „Vigan voltam” Batthyány I. Ádám (1610–1659) értelmezésében.) In: Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Főszerk. Kőszeghy Péter, LX. születésnapjára, Bp. 2011.
- Kakuk Zsuzsa: A török kor emléke a magyar szókincsben. Akadémiai Kiadó, Bp. 1996. (Kőrösi Csoma Kiskönyvtár 23)
- Káldy-Nagy Gyula: Magyarországai török adóösszeírások. Bp. 1970. (Értekezések a történeti tudományok köréből 52)
- Dr. Kalmár János: Régi magyar fegyverek. Natura Kiadó, Bp. 1971.
- Katus László: A középkor története. Egyetemi tankönyv. Pannonica-Rubicon, Bp. 2001.
- Kelenik József: A nemzetiségi megoszlás, veszteségek és a fluktuáció mértéke. Tizennégy Kanizsa elleni végvár helyőrségében (1633–1640). In: Végvárok és régiók a XVI–XVII. században. Miskolc, 1993. (Studia Agriensa 14) 101–122.
- Kelenik József: A Kanizsa elleni végvidék katonai erejének változásai 1633–1638. Hadtörténelmi Tanulmányok. Szerk. Molnár András. Zalaegerszeg, 1995. (Zalai Gyűjtemény 36/I) 5–53.
- Kelenik József: Királyi vár hódolt városban. Egerszeg mindennapjai Kerpachich István megbízott kapitány leveleinek tükrében (1647–1657). In: Zalaegerszeg évszázadai. Várostörténeti tanulmányok. Szerk.: Kapiller Imre. Zalaegerszeg, 1997. 147–198.
- Kisfaludy László: A kislelűdi Kisfaludy család története. (Régi magyar családok 2.) Debrecen, 2004.
- Koltai András: A Batthyány család körmendi központi levéltárának kutatástörténete. Levéltári Közlemények 71(2000) 1–2. szám. 207–231.
- Koltai András: Batthyány Ádám familiárisai. <http://archivum.piar.hu/batthyany/familia-keret.htm>
- Koltai András: Batthyány Ádám hagyatéka. Egy magyar főrend udvarának és vagyonának sorsa (1659–1662). In: A Batthyányak évszázadai – tudományos konferencia Körmenden (2005). Körmend-Szombathely, 2006. 129–138.
- Koltai András: Batthyány Ádám: Egy magyar főrend és udvara. Győr, 2012. (A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai, Források, feldolgozások, 14) (sajtó alatt)
- Koltai András: Batthyány I. Ádám (1610–1659). Körmend, 2005.
- Koltai András: Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. Korall 9. (2002. szept.) 55–78.
- Ladányi-Benedikt Ildikó: Mindennapi élet a körmendi várban. Franciscs Gáspár körmendi kapitány levelei 1648–1650. In: A Batthyányak évszázadai – tudományos konferencia Körmenden (2005). Körmend-Szombathely, 2006. 199–204.
- Ladányi-Benedikt Ildikó: Élet a török árnyékában Körmenden a XVII. század közepén Franciscs Gáspár levelei alapján. In: Összekötnek az évezredek. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2011. 132–146.
- László Emőke: A 16–17. századi magyar főúri otthonok és lófelszerelések textildíszei. In: Az Esterházy-kincstár textiliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Thesaurus Domus Esterhazyanae II. Szerk. Pásztor Emese. Iparművészeti Múzeum, Bp. 2010. 28–35.
- László Emőke: Magyar reneszánsz és barokk hímzések, vászonalapú úríhímzések. Iparművészeti Múzeum. Bp. 2001.
- Magyar értelmező kéziszótár A–K. Akadémiai Kiadó, Bp. 1989.

- Magyar művelődéstörténeti Lexikon. I., IX. Főszerk. Kőszeghy Péter. Balassi Kiadó, Bp. 2003., 2009.
- Magyarország története 1526–1686. 3/1. Főszerk. Pach Zsigmond Pál, szerk. R. Várkonyi Ágnes. Bp. 1985.
- Magyarország történeti kronológiája. 1526–1848. II. Főszerk. Benda Kálmán, Akadémiai Kiadó, Bp. 1989.
- Maksay Ferenc: Parasztság és majorgazdálkodás a XVI. századi Magyarországon. Bp. 1985.
- Nagy Erzsébet: Magyarázatok a „Legnagyobb földbirtokosok a Habsburg-királyi Magyarországon 1630-40-es években” c. térképhez. Adattár. 200. Agrártörténeti Szemle XXIX(1987) 190–213.
- Nehring, Karl: Magyarország és a zsitvatoroki szerződés (1605–1609). Századok 120/1(1986) 3–50.
- Pach Zsigmond Pál: Szürkeposztó, szürposztó, szür. Fejezetek a magyarországi szövőipar korai történetéből. MTA Történettudományi Intézete, Bp. 2003.
- Pálffy Géza: A Batthyány család a törökellenes határvédelemben a XVI–XVII. században. Hadtörténelmi Közlemények 122(2009), 321–356.
- Pálffy Géza: A magyarországi és a délvidéki végvárrendszer 1576. és 1582. évi jegyzékei. In: Hadtörténelmi Közlemények 108(1995), 114–185.
- Pálffy Géza: A rabkereskedelem és rabtartás gyakorlata és szokásai a XVI–XVII. századi török-magyar határ mentén. (Az oszmán-magyar végvári szokásjog történetéhez). FONS (Forráskutatás és Történeti Segéttudományok), IV. évfolyam, 1997. 1. sz. 5–79.
- Pálffy Géza: A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig. Történelmi Szemle 38(1996) 2–3. sz. 163–219.
- Pálffy Géza: Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században. In: Történelmi Szemle 39(1997) 2. sz. 157–289.
- Palotay Gertrud: Oszmán-török elemek a magyar hímzésben. Bp. 1940.
- Pásztor Emese: Oszmán-török textilemlékek a fraknoi Esterházy-kincstár gyűjteményében. In: Az Esterházy-kincstár textíliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Thesaurus Domus Esterhazynae II. Szerk. Pásztor Emese. Iparművészeti Múzeum, Bp. 2010. 36–55.
- Pásztor Emese: Bulyaváson. Különlenyomat. In: Restaurálási tanulmányok. Tímár-Balázs Ágnes emlékkönyv. Szerk. Éri István. Magyar Múzumi Egyesület, Bp. 2004. 121–126.
- Pásztor Emese: Oszmán-török szőnyegek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. In memoriam Batári Ferenc. Iparművészeti Múzeum, Bp. 2007.
- Pásztor, Emese: Ottoman Saddlecloths, Saddles, Bow-Cases and Quivers in Transylvania and Royal Hungary. In: Turkish Flowers. Studies on Ottoman Art in Hungary. Editor Ibolya Geregyes, Hungarian National Museum, Bp. 2005. 104–112.
- Radvánszky Béla: Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. I–III. Reprint kiadás. Helikon Kiadó, Bp. 1986.
- Révai nagy lexikona. II., XII. Bp. 1911., 1915.
- Ráczy György: A Batthyány család a középkorban. In: A Batthyányak évszázadai – tudományos konferencia Körmenten (2005). Körment-Szombathely, 2006. 27–36.
- Salamon Ferencz: Magyarország a török hódoltság korában. 2. bővített kiadás, Bp. 1886.
- Salamon Ferencz: Két magyar diplomata a 17. sz. első feléből. Bp. 1884.
- Sós Andrea: A Batthyány család földesúri famíliájának javadalmazása a 17. században. In: Óra, szablya, nyoszolya. Életmód és anyagi kultúra Magyarországon a 17–18. században. Szerk. Zimányi Vera. Bp. MTA Történettudományi Intézet 1994.
- Sugár István: A törökösség (turcismus) Heves megyében. In: Agraria. Az Egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve 22. (1986) 99–112.
- Szakály Ferenc: A magyar és erdélyi országgyűlések hódoltsági vonatkozású végzéseiről. Jogtudományi Közlöny 1993. október, 377–382.

- Szakály Ferenc: A török–magyar küzdelem szakaszai a Mohács csata előtt (1365–1526). In: Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából. Szerk. Rúzsás Lajos és Szakály Ferenc. Bp., 1986. 11–57.
- Szakály Ferenc: Ali koppányi bég sarca (Adalékok a hódoltsági magyar kereskedelem problematikájához). In: *Folia Historica* 2(1973) 35–54.
- Szakály Ferenc: Magyar adóztatás a török hódoltságban. Akadémiai Kiadó, Bp. 1981.
- Szakály Ferenc: Magyar diplomaták, utazók, rabok és renegátok a 16. századi Isztambulban. In: Szigetvári Csöbör Balázs török miniatúrái [1570]. Európai Könyvkiadó, Bp. 1983. 45–46. (Bibliotheca Historica)
- Szakály Ferenc: Magyar intézmények a török hódoltságban. MTA Történettudományi Intézete, Bp. 1997.
- Szakály Ferenc: Végvár és hódoltság. In: Magyarországi végvárok a XVI–XVII. században. Eger, 1983. (Studia Agriensa 3) 87–99.
- Szamota István–Zolnai Gyula: Magyar Oklevél Szótár. Bp. 1902–1906.
- Takáts Sándor: A hadi kótyavetye a török világban. In: Rajzok a török világból III. Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 136–180.
- Takáts Sándor: A kalauzok és kémek a török világban. In: Rajzok a török világból II. Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 133–212.
- Takáts Sándor: A pribékek. In: Rajzok a török világból I. Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 336–358.
- Takáts Sándor: A török és a magyar raboskodás. In: Rajzok a török világból I. Bp. Magyar Tudományos Akadémia, 1915. 160–303.
- Takáts Sándor: A török hódoltság korából. I–II. Budapest Genius, 1928.
- Takáts Sándor: Embervásár. In: Takáts Sándor: Bajjívó magyarok. Képek a török világból. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2000. 277–285.
- Takáts Sándor: Magyar rabok olasz gályákon. In: Takáts Sándor: A magyar múlt tarlójáról. Bp. [1926.] 289–297.
- Takáts Sándor: Műveltségtörténeti közlemények. IV. Magyar rabok, magyar bilincsek. In: Századok 41(1907) 415–435. és 518–540.
- Takáts Sándor: Rajzok a török világból I–III. Budapest MTA 1915–1917.
- Takáts Sándor: Régi magyar nagyasszonyok. Corvina Kiadó, Budapest é.n.
- Tardy Lajos: A tatárországi rabszolgakereskedelem és a magyarok a XIII–XV. században. Akadémiai Kiadó, Bp., 1980.
- Tarkó Ilona: A török rabok váltságdíjai Batthyány II. Ferenc idején. *Khronosz*. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba. PPKE. 2008. 71–80.
- Tarkó Ilona: Anyagi kultúra és rabkereskedelem Batthyány II. Ferenc idején. In: *Uradalmak kora 10*. Szerk. Szirácsik Éva. Salgótarján, 2010. 63–101.
- Temesváry Ferenc: Fegyverkincsek, díszfegyverek. Helikon Kiadó-Corvina Kiadó, Bp. 1982.
- Temesváry Ferenc: Fegyverkincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban. Helikon Kiadó, Bp. 1992.
- Temesváry Ferenc: Díszes nyergek, lószerszámok. Dunakönyv Kiadó, Bp. 1995.
- Tóth Hajnalka: Török rabok Batthyány I. Ádám uradalmaiban. *Aetas* 1. sz. 2002. 136–153.
- Tóth István György: A művelődés a kora újkorban. In: *Magyar Művelődéstörténet*. Szerk. Kósa László. Osiris Kiadó, Bp. 1998. 136–203.
- Tóth István György: Körmend a kora újkorban (1526–1809). In: *Körmend története*. Szerk. Szabó László. Körmend, 1994.
- Újváry Zsuzsanna: „Nagy két császár birodalmi között”. A hosszú háborútól Bethlen Gábor haláláig. Gondolat, 1984. (Magyar História)
- Varga J. János: A XVI–XVII. századi végvári katonaság szervezetének kérdései (különös tekintettel a főúri parancsnokság alatt álló dunántúli katonaságra). In: *Magyarországi végvárok a XVI–XVII. században*. Eger, 1983. (Studia Agriensa 3) 119–131.

- Varga J. János: A túlélés és az árulás mezsgyéjén. Batthyány Kristóf és Batthyány Ádám az 1683. évi hadjáratban. In: Ezredforduló – századforduló – hetvenedik évforduló. Ünnepi tanulmányok Zimányi Vera tiszteltére. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. Piliscsaba, 2001. 486–504.
- Varga J. János: Hadizsákmány és rabkereskedelem, mint az emberi kapcsolatok formái a Dunántúlon a török hódoltság korában. Levéltári Szemle 42. 1992. 3. 16–20.
- Varga J. János: Rabtartás és rabkereskedelem a 16–17. századi Batthyány-nagybirtokon. Unger Emlékkönyv. Szerk. Kalmár János. Bp. 1991. 121–133.
- Varga J., János: Ransoming Ottoman slaves from Munich. In: Ransom Slavery along the Ottoman Borders. (Early Fifteenth–Early Eighteenth Centuries). Editor Dávid Géza and Fodor Pál. Leiden-Boston, 2007. 169–182.
- Varga J. János: Szervitorok katonai szolgálata a XVI–XVII. századi dunántúli nagybirtokon. Akadémiai Kiadó, Bp. 1981. (Értekezések a történeti tudományok köréből 94)
- V. Ember Mária: Régi textíliák. Magyar Helikon-Corvina Kiadó, Bp. 1980.
- Végh Ferenc: Egerszeg végvár és város a 17. században. Zalaegerszeg, 2010.
- Zimányi Vera: A Magyar Országos Levéltárba került körmendi Batthyány hercegi levéltár. In: A Batthyányak évszázadai – tudományos konferencia Körmenden (2005). Körmend-Szombathely, 2006. 275–280.
- Zimányi Vera: A nyugat-dunántúli és horvátországi nagybirtok és parasztsága a 16–17. században. Különlenyomat. Szentendre–Velem, 1996.
- Zimányi Vera: A pestisbetegségek leírása és egyéb intézkedések a 17. század közepén a Batthyány birtokon. In: In memoriam Barta Gábor. Tanulmányok Barta Gábor emlékére. Szerk. Lengvári István. Pécs, 1996. 285–289.
- Zimányi Vera: A rohonc-szalonaki jobbágyság a XVI–XVII. században. Bp. 1968.
- Zimányi Vera: Adalékok a Batthyányiak XVII. századi marhakereskedésének történetéhez. Agrártörténeti Szemle III(1961) 1. sz. 60–84.
- Zimányi Vera: Adatok a dunántúli hajdúk történetéhez, Századok 1960. 1-3. szám 286–302.
- Zimányi Vera: Der Bauernstand der Herrschaft Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Eisenstadt, 1962. Burgerlandische Forschungen, Heft 46.
- Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. Zrínyi Kiadó, Bp., 1997.

X. A táblázatok jegyzéke

1.	táblázat: A Batthyány I. Ádám által fogott rabok 1639–1657 (16 fő).....	63
2.	táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akik az alku után meghaltak, de nem hoztak semmit váltságdíjukban 1641–1655 (7 fő).....	78
3.	táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akiket eladott, és az eladásuk értéke is ismert 1641–1658 (13 fő).....	82
4.	táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akiket eladott, és eladásuk értéke ismeretlen 1641–1654 (11 fő).....	83
5.	táblázat: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akiket elajándékozott a főúr 1646–1657 (9 fő).....	84
6.	táblázat: A készpénzben vásárolt rabok teljesítése kamarai forintban	85
7.	táblázat: Batthyány I. Ádám rabjai, akiknek 85% feletti a sarcteljesítésük aránya 1640–1658 (11 fő).....	99
8.	táblázat: Batthyány I. Ádám meghalt rabjai 1639–1657 (32 fő).....	100
9.	táblázat: Batthyány I. Ádám elajándékozott, eladott, elcserélt rabjai 1639–1659 (28 eset; 29 fő).....	103
10.	táblázat: Batthyány I. Ádám rabjai, akik váltságdíjukat ténylegesen megadták 1639–1657 (15 eset; 18 fő).....	105
11.	táblázat: A követelt áruk százalékos megoszlása korszakonként	149
12.	táblázat: A Batthyány II. Ferenc által követelt szőnyegek minősége 1591–1605....	155
13.	táblázat: A Batthyány I. Ádám által követelt szőnyegek minősége 1640–1657	156
14.	táblázat: A Batthyány II. Kristóf által követelt szőnyegek minősége 1678–1679 ...	156
15.	táblázat: A Batthyány II. Kristóf által követelt paplanok minősége 1678–1679	156
16.	táblázat: A Batthyány I. Ádám által követelt fegyverek 1642–1653.....	157
17.	táblázat: A hozott áruk százalékos megoszlása korszakonként.....	161
18.	táblázat: A hozott élő állatok fajtái és értéke 1587–1610	163
19.	táblázat: A hozott élő állatok fajtái és értéke 1641–1658	164
20.	táblázat: A hozott lovak értéke és minősége 1588–1610.....	165
21.	táblázat: A hozott kötőfékek értéke és minősége 1587–1604.....	168
22.	táblázat: A hozott pallosok értéke és minősége 1650–1658	170
23.	táblázat: A hozott párdücbőr mennyisége és értéke 1650–1658	171
24.	táblázat: A hozott nyergek értéke és minősége 1642–1658.....	172
25.	táblázat: A hozott hevederek értéke és minősége 1648–1656.....	174
26.	táblázat: A hozott terhelőszíj értéke és minősége 1648–1658	174
27.	táblázat: A hozott csótárok értéke és minősége 1588–1592	176
28.	táblázat: A hozott csáprágók értéke és minősége 1656–1657.....	177
29.	táblázat: A hozott patyolat értéke és minősége 1587–1605.....	178
30.	táblázat: A hozott patyolat értéke és minősége 1646–1657	180
31.	táblázat: A hozott keszkenők minősége és értéke 1587–1592	183
32.	táblázat: A hozott paplanok értéke és minősége 1641–1657	184
33.	táblázat: A hozott szőnyegek mennyisége és minősége 1650–1658	184
34.	táblázat: A hozott papucsok mennyisége és minősége 1646–1658	187
35.	táblázat: A hozott selyemövek értéke 1650–1657	187
36.	táblázat: A hozott csizmák minősége 1679–1689	188
37.	táblázat: A hozott szattyán mennyisége és minősége 1587–1610.....	189
38.	táblázat: A hozott szattyán mennyisége és minősége 1648–1656.....	190
39.	táblázat: A hozott karmazsin mennyisége és minősége 1647–1657.....	190
40.	táblázat: A hozott szattyán mennyisége és minősége 1679–1689.....	191

XI. A diagramok jegyzéke

1.	diagram: A rabok (169 eset) megoszlása szolgálati, ill. származási helyük szerint 1656–1657 (249. cs. N ^o 383.)	46
2.	diagram: A Batthyány I. Ádám által csoportosan/családostul vásárolt rabok 1641–1658 (128 fő; 37 tétel)	55
3.	diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai sorsának megoszlása 1637–1658 (323 tétel; 412 fő)	69
4.	diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjai sorsának megoszlása 1637–1658 (106 eset, 154 fő).....	70
5.	diagram: Batthyány I. Ádám 260 fő készpénzben vásárolt török férfi rabja értékének megoszlása 1637–1658 (ebből kiemelt: 6 fő)	86
6.	diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt 93 rác rabja értékének megoszlása 1641–1658 (ebből kiemelve: 5 fő)	91
7.	diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt 413 rabja fejenkénti vételárának megoszlása 1637–1658 (ebből kiemelve: 12 fő).....	92
8.	diagram: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjának etnikai megoszlása 1637–1659 (323 eset)	93
9.	diagram: A Batthyány I. Ádám tulajdonába került összes rab megszerzésének és értékének megoszlása 1637–1658 (475 eset).....	94
10.	diagram: A Batthyány I. Ádám tulajdonába került rabok vételárának megoszlása 1637–1658 (403 eset; 494 fő)	94
11.	diagram: Batthyány I. Ádám sarcalkunál található rabjainak megoszlása helyzetük szerint 1637–1659 (178 eset; 211 fő)	98
12.	diagram: Batthyány I. Ádám rabjainak a vásárlás és sarcalku megkötése között eltelt ideje 1637–1659 (113 eset; 131 fő).....	106
13.	diagram: Batthyány I. Ádám 138 rabja váltságdíjértékének megoszlása 1641–1657 (ebből kiemelve: 8 fő).....	108
14.	diagram: Batthyány I. Ádám 95 rabja vételárának és váltságdíjának aránya 1637–1657 (ebből kiemelve: 5 fő).....	109
15.	diagram: Batthyány I. Ádám 75 rabjának ténylegesen teljesített sarca 1641–1657 (ebből kiemelve: 5 fő).....	110
16.	diagram: Batthyány I. Ádám 75 rabja kialakult váltságdíjának és a tényleges teljesítésének százalékos aránya 1641–1657 (ebből kiemelve: 5 fő).....	110
17.	diagram: Batthyány I. Ádám 163 rabjának felajánlott sarca 1642–1657 (ebből kiemelve: 6 fő)	111
18.	diagram: Batthyány I. Ádám 103 rabja vételárának és felajánlott sarcának aránya 1639–1657 (ebből kiemelve: 6 fő)	112
19.	diagram: Batthyány I. Ádám 129 rabjának követelt sarca 1642–1657 (ebből kiemelve: 6 fő)	113
20.	diagram: Batthyány I. Ádám 75 rabja vételárának és a főkapitány követelésének az aránya 1642–1657 (ebből kiemelve: 7 fő)	114
21.	diagram: Batthyány I. Ádám 118 rabja által felajánlott és a főkapitány által követelt váltságdíjak aránya 1642–1657 (ebből kiemelve: 8 fő).....	115
22.	diagram: Batthyányi I. Ádám sarcalkunál szereplő rabjai, akiknél a vételár, az ígélet, a követelés, a sarc és a teljesítés is megtalálható 1640–1658 (35 fő)	117
23.	diagram: Batthyány I. Ádám sarcgyűjtő rabjai hány utat tettek meg 1650–1658 között (88 fő).....	133
24.	diagram: Batthyány I. Ádám rabjainak fogságban töltött ideje 1637–1659 (417 eset; 490 fő).....	136

25.	diagram: A követelt váltságdíjak megoszlása Batthyány III. Boldizsár és II. Ferenc idején 1587–1611	143
26.	diagram: A követelt váltságdíjak megoszlása Batthyány I. Ádám idején 1640–1658.....	144
27.	diagram: A követelt váltságdíjak megoszlása Batthyány II. Kristóf és II. Ádám idején 1676–1690.....	145
28.	számú diagram: A Batthyány II. Ferenc által követelt áruféleségek százalékos megoszlása 1588–1611 között (25 féle áru)	149
29.	számú diagram: A Batthyány I. Ádám által követelt áruféleségek százalékos megoszlása 1640–1658 között (39 féle áru)	150
30.	diagram: A Batthyány II. Kristóf és II. Ádám által követelt áruféleségek százalékos megoszlása 1676–1690 között (21 féle áru)	151
31.	diagram: A Batthyány III. Boldizsárnak és II. Ferencnek hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1587–1611 között.....	159
32.	diagram: A Batthyány I. Ádámnak hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1641-1658 között.....	159
33.	diagram: A Batthyány II. Kristófnak és II. Ádámnak hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1679–1689 között	160

XII. Rezümé

A doktori dolgozat a XVI–XVII. századi török rabkereskedelemmel és ennek anyagi kultúrájával foglalkozik. A Magyar Országos Levéltárban a Batthyány család hercegi ágának iratait tanulmányoztam, ezen belül a Török vonatkozású iratok sorozatot (P 1313). A bőséges anyagot elsőként Takáts Sándor fedezte fel a XIX. században. A XX. században pedig mind a II. világháború végén, mind az Országos Levéltár 1956-os égése során jelentős károkat szenvedett levéltárat Zimányi Vera újrarendezése tette jól kutathatóvá. A több mint 1 100 oldalnyi forrásanyag (1587-től 1690-ig) alapján egy évszázad török rabkereskedelmét rajzolom meg a Nyugat-Dunántúlon. Az általam vizsgált korszakban Batthyány II. Ferenc főkapitánynak, majd Batthyány I. Ádám dunántúli főkapitánynak volt megfelelő „infrastruktúrája” ahhoz, hogy foglyokat tartson, hiszen ezeket valahol őrizni és etetni kellett. Ekkor alakul ki a rabtartás szokásjoga. II. Kristóf és II. Ádám idejéből már csupán néhány forrás maradt fenn.

Az első fejezet a rabvásárlással foglalkozik. Az árakat tallérban vagy forintban (esetleg mindkettőben), azaz készpénzben adták meg. Batthyány I. Ádám leggyakrabban kótyavetyén vásárolt rabokat, maga fogta, illetve ajándékba kapta, vagy rabcserevel szerezte őket. Kivételnek számított, ha nem készpénzben fizetett: egyszer-egyszer textilfélékért, kősoért, búzáért vagy egy szőlőbirtokért vett rabot. A legértékesebb rab több ezer forintot, a legalacsonyabb értékű 20 forintot ért. Batthyány I. Ádám tehát igen eltérő áron és különböző módokon jutott rabjaihoz. Összességében megállapítható, hogy a rabvásárlás kapcsán jelentős pénzforgalomról beszélhetünk.

Ezután következik a sarcalku bemutatása: a felajánlott és követelt sarc általában eltért egymástól. Ennek arányai meglehetősen változók, a dokumentumokban szereplő kialakított sarc és a tényleges teljesítés közötti értékek is igen nagy szélsőségeket mutatnak. A rab az alku után szigorú feltételek és kezesek mellett indulhatott váltságdíjáért a hódoltságba. A „conditio” precíz megfogalmazása és a kezeség ugyancsak fontos része a rabkereskedelemnek. A kezeségvállalás nem volt egyszerű. A raboknak többször is meg kellett fordulniuk a hódoltságban, az átlagosan megtett utak száma hat. Kiemelkedő és különleges a három dadai rác fogoly 20, 31 és 33 útja.

A rabtartás kialakult szokásai két évszázadon keresztül alig változtak, azonban a rabok számának növekedésével pontosabbá, precízebbé vált az intézmény. Batthyány I. Ádám

gondosan feljegyeztetett mindent, ezzel átláthatóbbá és kiszámíthatóbbá tette a rendszert, bár a szökéseket és az ebből fakadó veszteséget ő sem tudta megakadályozni.

Az anyagi kultúrát a követelt és hozott áruk alapján mutattam be. Az 1587 és 1611 közötti időszakban a rabok nem annyira készpénzben, inkább meghatározott áruban váltották meg szabadságukat.

1641 és 1658 között a meghatározott áruk aránya csökkent az előző korszakhoz képest, és ekkor már a hozott váltságdíjak között kiemelkedően gyakori a kősó. A megszabadítandó keresztény rabok aránya ugyan nem magas, viszont fontos kategória. Ebben a korszakban megnőtt a készpénzben teljesített váltságdíjak aránya is.

1679 és 1689 között továbbra is a meghatározott áruféleségek aránya a legmagasabb, a második helyre került a készpénzteljesítés, a kősó is tartotta a helyét a behozott váltságdíjak között. A meghatározatlan áruk és a keresztény rabok arányai azonban eltérnek az I. Ádám korszakában megfigyeltektel.

A dokumentumok szerint a török és a rác rabok nagyon sokféle árut szállítottak a Batthyányaknak. Az úrnak való lovakat, lószerszámokat, csáprágokat, fegyver- és ruhaféléket a gazdagabb török foglyok hozták, míg az egyszerű, hétköznapi árut a rácok. Ma talán nehéz elképzelni, hogy a ruhaféléket akár évtizedekig is használták. Kifejezetten keresettek voltak a törökök által kikészített bőrök és az ebből készült lábbelik, amelyeket többnyire a hódoltsági központokban készítettek: csizmák, papucsok. A török és rác rabok által gyűjtött áruféleségek komoly szerepet játszottak a Batthyányak udvarának fenntartásában, a behajtott jószágokat a mindennapi ellátásban használták fel, illetve a tisztségviselők fizetésében is komoly szerepet játszhatott: a kősó, marha, abaposztó, csizma és a prémek.

A portékák értékét mindig a rabtartó határozta meg, bár a foglyok gyakran alkudoztak őrökkel is. Az 1640–1650-es években mindig I. Ádám mondta ki a végső szót, ő döntött emberről és portékáról, életről, halálról, mindennek a legfőbb ura volt birtokain.

Egyértelműen megállapítható, hogy a rabok és a török áruk mozgása igen nagy volt, komoly értékekről lehet beszélni, de a rabtartási költségek is igen magasak voltak, amelyeket tovább növelt a jelentős halálozási arány, illetve a szökések vagy a sarc meg nem fizetése.

Elmondható, hogy Batthyány I. Ádám idején nagyüzemivé vált a rabkereskedelem, amelyet a történelmi körülmények kényszerítettek ki.

XIII. Summary

The theme of this Ph. D. thesis is Turkish slave trade and material culture in the 16th and 17th centuries. I studied the documents of the Batthyány estate related to Ottoman period in the National Archive (Hungarian title: MOL Batthyány cs. lt. Török vonatkozású iratok P 1313/248. cs. and 249. cs.). Sándor Takáts was the first to do research in the archived documents. The National Archive suffered significant damage at the end of World War II and during the Revolution of 1956. Vera Zimányi classified and cataloged the documents. Based on more than 1100 pages (1587–1690) of sources, I present the slave trade in West-Transdanubia throughout a hundred years. During this period, only Ferenc Batthyány II and Adam Batthyány I had the convenient infrastructure to hold, to guard and to feed the captives. The system of the slave trade developed at the time. Only a few documents survived the period of Kristóf II and Adam II.

My first matter is the market of slaves. The prices were quoted in cash (in florin, the historical Hungarian forint, and taller, the historical dollar). Adam Batthyány I often got his slaves at auctions. Usually he captured his slaves himself or he got them as a present, occasionally he was given slaves by the newly freed Christian captives as ransom for their independence. The aristocrat, Adam, sometimes paid for slaves in textile, in fossil salt, in wheat or in vineyard instead of cash. The most valuable captive was worth few thousand florins and the most valueless captive was only 20 florins. Thus Adam Batthyány I got his slaves at very diverse prices and in different ways. Therefore we can talk about a great deal of money.

Secondly the presentation of bargaining follows. The offered and the demanded ransom usually differed from each other. The rate between the two ransoms was significantly varying. The agreed and the executed ransoms are also documented, and the rate between these two show extremities as well.

After the agreement with its owner, the slave could wander to Parts of Hungary under Turkish Rule to beg for its ransom. The precise formulation of the conditions and the bailment are also important part of the slave trade. The slaves had to visit Parts of Hungary under Turkish Rule several times to pay their ransom – average six routes. Three Serbians had 20, 31 and 33 routes very salient and special. The formed rules of the slave trade scarcely changed during two centuries, but the institute became more accurate, after the number of slaves had grown. Adam Batthyány I recorded every data carefully, with which he put the system more calculable and more traceable. However, he couldn't prevent the escapes and his loss.

Furthermore, I used the data of the agreed and the executed ransom to present the material culture of the era. The slaves redeemed their liberty rather in defined and undefined goods than in cash between 1587 and 1611.

The percentage of the defined goods was only 51% between 1641 and 1658, and amongst these the fossil salt was prominently frequent as executed ransom. The percentage of Christian slaves as ransom was not significant, but it was still an important category. The percentage of ransom in cash grew in this period.

The percentage of defined goods was still the highest between 1679 and 1689 and the fulfillment in cash was the second highest percentage. Fossil salt kept its importance among the executed ransoms.

According to the documents, Turkish and Serbian slaves transported very different goods for the Batthyánys. The wealthier captives brought very valuable, almost luxury goods, called as 'in the Porte style': horses, trappings, saddleclothes, weapons and clothes. The Serbians brought the simplest and everyday goods. The leather prepared by the Turkish handicraftsmen was in great demand, and so was the boots and slippers made of it. The executed ransoms had important role in maintaining the Batthyánys' domain, the animals diverted to the estate were used for everyday provision. Officers were paid in fossil salt, in cattle, in aba-cloth, in boots and in fur.

It was always the slave-holder who determined the value of the merchandise, though the captives often drove a hard bargain with their wardens. At all times Adam I had the last say in the 1640s and 1650s, he decided about the faith of people, life and death, he was the greatest lord of all in his domain.

It can be ascertained clearly that the motion of the slaves and the Turkish goods was very significant. The costs of peonage were high enough, which were increased by high death rate as well as by the escapees and the unpaid ransoms.

By the 17th century (the period of Adam Batthyány I) slave trade had grown large-scale, but the historical circumstances made this inevitable too.

TARKÓ ILONA

MELLÉKLETEK ÉS ADATTÁR A RABVÁSÁR ÉS A SARCALKU IRATAIBAN

ELŐFORDULÓ RABOKRÓL

1637–1659

2012

II.

PPKE BTK Történettudományi Doktori Iskola

Vezetője Dr. Fröhlich Ida

Társadalom és Életmódtörténeti Műhely

Vezetője Dr. J. Újváry Zsuzsanna

Témavezető: Dr. Zimányi Vera és Dr. J. Újváry Zsuzsanna,

egyetemi docens

XIV. Mellékletek

1. számú melléklet: Koppányi Hüszejn bég levele Gelley Ujkalaky Sebestyénnek

MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles, 46. doboz, N° 20619

Vitézlő és Tisztelendő Szomszéd Barátom!

Köszönetemnek utána írom Kögyelmednek ezt, hogy az te Kögyelmed levelét meghozák, és mögértöttem mindönképpen, melybe te Kögyelmed azt írja, hogy az Chioban Elezt [Sábán Iljász?] Kögyelmednek az marchialiaknak, [marcaliaknak] melyet – mely levelet –, adtam volna, azt látván eresztötte volna el Kögyelmed, és mast penig az Chioban Elez az hagyott napra be nem jött [nem tartotta be a határidejét (terminusát)], sem penig az sarcot be nem küldte volna Kögyelmednek [azaz a vállalt sarcot nem gyűjtötte össze]. Ezt adhatom tudtára Kögyelmednek, hogy az mely levelet én az marchialiak felől adtam, én annak gondját viselhetöm, mört bizonynal meghiggye te Kögyelmed, hogy én az Chioban Eleznek híret sem hallottam ennyi ideig, de hogy az Esze [Isza?] aga és az ennihán [egynéhány] aga és mind az agák és izpahiák [szpáhik] hozzám jüttenek, könyörgenek mellette. Azért én is Kögyelmednek írok felőle, és hol azt írja Kögyelmed, hogy az marchiali sarcából kihajtanám [kivenném]. Mört az rab nem csak tenmagadé volna bátor, jó barátom, ottan abból legyön, mört ennek előtte is mögizentem vala az vajdának, hogy kiszödné-e, mihelen kiszödi, azonnal az kezesök kezébe adom, hogy Kegyelmednek adjok meg. Mört én olyan szar [!] rabért sem akarnék egyszer hazudni, mört nem szokásom volna. De hiszöm, hogy az Elez hamar mögjü, hogy úgy is az¹⁰⁹⁸ marchiali sarcnak fele sem leszön készön, azonnal én magam is fölködöm Kögyelmednek.

Isten tartson meg Kögyelmedet. Ez levél kült Koppant, Anno Domini 1567.

Huzayn bég, Koppant az hatalmas császárnak főhelytartója

Címzés: Az Gelley Uikalaky Sebestyénnek tulajdon kezében, mint tisztölendő barátomnak és jó szomszédomnak.

Más kézírás:

Ezöket hozták Szent Erzsébet Asszony estjén¹⁰⁹⁹. Választ tettem az napon reájok.

¹⁰⁹⁸ Úgy is az: tintafolt miatt bizonytalanul olvasható.

¹⁰⁹⁹ November 19.

2. számú melléklet: Hodászi Mihály jelentése (249. cs. No 347.)

Anno 1652. die 9. Decembris Hodászi Mihólt [Hodászi Mihály] a' minemő dolgokat vallott az török rabok ellen minek előtte az executióra [vallatásra] vitték:

1. Feiérvári Vaioli Ali: ezt az feiérvári alajbég vejének mondják lenni;
2. Agó Ali: sági szpáhi;
3. Budai Bolond Gyumlia [gönüllü] Memhet: az 4 000 tallérig megsarcol;
4. Kanizsai Csonka Musztafa, csizmaszia [csizmadia]: gazdag atyja vagyon, most is él;
5. Bosznai Ibrahim: Graditsa felé való, Budán gazdag atyafiai vannak;
6. Koppani Ali: ez szegény legény volt, anyja volt, de az is megholt, 100 tallért kért ott benn kölcsön, azt is mind megitta [!];
7. Budai Memi: gazdag török, most is él az anyja;
8. Budai Hadsi Huszain: gazdag apja anyja és felesége vagyon;
9. Budai Ibrahim, csizmaszia [csizmadia] legény, gazdag török;
10. Feiérvári Csirkó odabasa [odabasi]: szegény, megitta, amije volt [!];
11. Feiérvári Kalmár Ali: gazdag török;
12. Feiérvári Becsér: ennek mindenkor feles pénzt hoztanak, kit talpok alá varrván, kit nadrágban, kit dolmányokban varrván;
13. Feiérvári Memhet: ezt is gazdag töröknek mondja lenni;
14. Budai Pirkó: ez is gazdag török;
15. Palotai Baierán: gazdag török;
16. Budai Ker Alit is gazdagnak mondja, Baieránnak bátyja;
17. Budai Musztafa Cselebi;
18. Musztafa aga; Ezek felől semmit nem tud mondani, de az többit mind szegényeknek mondja lenni.”

3. számú melléklet: Alajbég sarca (248. cs. No 1. pag. 4.)

Az Olay Bék [alajbég] sarca lött mög:

Legelőször készpénz ezör forint. Azután hétezör forint ára [!] marha [7 000 forint értékű áru]. De úgy, hogy az minemő fű marhát [értékes, luxuscikk, vagy másképp „úrnak való”] sarcába kérök, kihozza [a hódoltságból Batthyány II. Ferencnek]. Azután két úrnak való főlovat, az egyiket mindön szerszámjával, tudnyailik ezüstös és aranyas nyerge, ezüstös aranyas féke, ezüstös szügyeleje [hátomágú szíj, emiatt nem tudott hátracsúszni a nyereg], ezüstös farmotringja [farhám], ezüstös láncza legyön, homlokelője [homlokdísz] és nyakbavetője ezüstös és aranyas legyön, csáprágja [hímzett nyeregtakaró], nyerökgápája is legyön. Az másik ló is mindön szörszámjával szinte azonképpen, mint az másik, csakhogy az nyerge nem leszön ezüstös és aranyas. Annak utána ismög hét öreg kazul [perzsa varrású]¹¹⁰⁰ keszkenyő, kik szépök, aranyasok lögyenek, és jó öregök [nagymeretűek] lögyenek, kik úrnak valók lögyenek. Ezöket mind az ű jó akaratjából, jókedvéből ígerte [!], és az ű sarca ebbe végeztetött el.

¹¹⁰⁰ *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 263.; Vö. *Palotay Gertrud*: Oszmán-török elemek a magyar hímzésben. Bp. 1940. 21.

4. számú melléklet: Igali Milene koldulólevele (249. cs. No 351.)

[Fedőlap:] Igali Millen Anno 1643 die 5. mensis Augusti

Mi, Gróff Batthyany Ádám az Fölséges harmadik Ferdinánd Római Császár és Koronás Király Urunk ő Fölsége Tanácsa és komornyikja és Magyarország Duna innenső részeinek s Kanisa ellen vetett végvárainak fő Generális Kapitánya etc. Német Úyvárnak, Szalónak, Rohonc, Körmend, Dobra etc. várainknak Örökös Ura:

Adjuk tudására ez levelünk rendiben mindeneknek, az kiknek illik, úgymint fő- és vicekapitány uraiméknak, hadnagyoknak, vajdáknek és tizedeseknek, városokon és faluhelyeken lévő bírának úton és útfélen állóknak, hogy ez levelünket mutató Igali Millen nevő rác rabunk sarcolt meg ötszáz forintban és húsz öreg ökörben, úgymint harmadmagával egy fiával és egy öccsével, mely sarcának megkeresésére és annak kihozására adtunk neki két egész holnapot ez mai naptul fogva számlálván, hogy ez idő alatt fussa és keresse ez fölül megírt sarcát, és minekünk kihozza.

Mely rabért lettenek kezesek ez ide alább megnevezendő török és rác rabok, úgymint Kanizsai Zmail [Izmail], Koppani Ali,¹¹⁰¹ mindenik kötötte egy ujját, Feiérvárj Amhát kötötte egy fülét, Koppani Mamhut kötötte egy fülét, ezeken kívül maradnak itten Igali Vucseta nevő öccse és Radovicsa nevő fia.

És ha ez fölül megnevezett rabunk az hagyott terminusnapra ki nem jönne, és az sarcát meg nem hozná, tehát ez fölül megírt kezeseket elővévén, és amint kötések tartja, a szerint cselekedtünk velek, s azonkívül azon rabunknak az sarca is rajtok fönn maradjon.

Kérjük az okáért Kegyelmeteket szeretettel, hogy mind bemenet, s mind penig visszajövet mindenütt békével bocsássa és bocsáttassa, mert igaz járatbéli megsarcolt rabunk, sőt az hol az Kegyelmetek segítsége kívántatnék, minden jóakarátját mutatván hozzá, segítséggel is legyen neki, mely Kegyelmetek ebbéli jóakarátját más és nagyobb dolgokban igyekezzök megtéríteni etc.

Datum ex arce Nostras Rohonc die 5 mensis Augusti Anno Millesimo Sexcesimo quadragesimo tertio

Adamus de Batthyany

¹¹⁰¹ Kopani Ali: kanizsai záim?

5. számú melléklet: Váli Csona Ibrahim koldulólevele (249. cs. No 215.)

Hátlap: Váli Csona [csolna, csonka?] Ibrahim [más kézírás] 1649. 27. die Septembris

Mi, Gróf Batthyáni Ádám az fölséges harmadik Ferdinánd Római Császár és koronás király urunk ő Fölsége tanácsa és komornyikja, Magyarország Duna innenső részének s Kanisa ellen vetett végvárainak főgenerális kapitánya. Német Úyvár, Szalonak, Borostyánkü, Rohonts, Körmend, Dobra és Gereben várainknak örökös ura.

Adjuk tudására ez levelünknek rendiben mindeneknek, az kiknek illik, úgymint fő- és vicekapitány uraiméknak, hadnagyoknak, vajdáknak és tizedeseknek városokon és faluhelyeken lévő bírának, úton és útfélen állóknak etc. Hogy ez levelünket mutató Váli Csona Ibrahim nevő rabunk megsarcolván [megállapodtak a váltságdíj összegében] maga jóakaratójából [!] ígért sarcában ezer, válogatott jó öreg kúsót és harmincnyolc vég jóféle abát, mely sarcának egy részét immár meg is hozta. Most megént bocsátottuk be újobban, adván neki egy hólnapot, és mai naptul fogvást számlálván, hogy ez idő alatt fussa és forgassa dolgát megszerezvén hátramaradott sarcát, az megírt terminus [határidő] napra kijűjön. Mely rabunkért lettenek kezesek ez ide alább megírt török és rác rabjaink, úgymint Budai Ahmet Csauz [Budai Ahmed csauz], Pécsi Recseff [Pécsi Redzseb], Kanisai Zódfikár [Kanizsai Zülfikár]. Egy-egy ujját kötvén mindenik. Pesti Veháp [Pesti Vehháb] és Beörzeöncsei Haszon [Berzencei Haszan], ezek is egy-egy füleket kötvén. Ily okkal, hogyha ez följlül megírt Csona Ibrahim az terminusnapra ki nem jünne, avagy az terminusnap után megtalálna ott benn halni, vagy valami más álnoksággal járna, tehát ez följlül megírt kezeseket elővévén kötések szerént cselekedtetünk velek, azonküvül az megnevezett rabunknak az sarca is fönn fog rajtok maradni.

Kérjük annak okáért Kegyelmeteket szeretettel, hogy ezen Csona nevő rabunkat mind bemenet, s mind visszajövet mindenütt békével bocsássá és bocsáttassa, mert igaz járatbéli megsarcolt rab, sőt ahol az Kegyelmetek segítsége kívántatnék, az mi tekéntetünkért segítséggel is legyen neki, az Kegyelmetek abbéli jóakaratóját más dolgokban igyekezzük megtéríteni.

Actum in arce nostra Rohoncs die 27. Septembris Anno Domini 1649.

Adamus de Batthyan

[szignó]

6. számú melléklet: Kanizsai Haszan pasa sarclevele Sipos Györgynek

[Vasallyai Kovács Jánosnak?]

249. cs. N° 392.¹¹⁰²

Hátlapján: Vasallyai Kovács János a' mint megsarcolt volt török urával annak a' párja

Én az Hatalmas Török Császárnak Vezér Basájának fia Haszon Basa adom tudására minden rendbéli vitéz embereknek, az kiknek illik ez sarclevelemnek rendiben.

Mivel hogy az én rabom Sipos György sarcolt meg énvelem; úgy mint tíz tallér híján 300 tallér készpénz, egy vég csimaszin, négy pár pisztolt, hogy ő is úgy hordja a' sarcát, mint más szegény rab is.

Kérek azért minden rendbéli tisztviselő embereket, kapitányokat, hadnagyokat, vajdákat, harmincadosokat, vámosokat, úton és útfélen állókat, hogy ez megnevett rabot mindenütt békével bocsássák, mert igaz járatbéli rab, sőt a'hol mi nyavalyája történnék néki tartozzatok mellette fogni: én pedig török résztől reá felelek, és fogadom az én igaz török Mahometi hitemre és vitézi úri emberségemre, hogy ennek a' sarcát is immár följobb nem teszem, az mint egyszer véle megalkudtam, abban megállok. Melyet nagyobb bizonyság okáért pöcsétemmel megerősítettem az sarclevelet.

Datum Canisa Die 17. Decembris Anno 1657.

¹¹⁰² Egykorú másolat. Vö. Magyar történeti szöveggyűjtemény II/1. 1526–1790. i. m. 548–550.

7. számú melléklet: Abdullah bég panaszlevele Batthyány Ferencnek

Jelzete: MOL P 1314 Missiles, 1. doboz, N° 9.

[é. n. (1625 előtt)]

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint igazát szerető úrnak, Isten sokáig éltesse Nagyságodat!

Továbbán csak erről költék Nagyságodat [Batthyány II. Ferencet] levelem által megtalálom, hogy tudom azt, hogy Nagyságod tudja, mikor az Mattias herceg [a későbbi II. Mátyás: 1608–1619] rabja voltam, és engemet sarc árát tartottak, és mikor megsarcsoltam [megállapodtak a váltságdíj nagyságában], és sarcsomnak jobb részét megfizettem, az hátramaradott sarcsért, úgymint hatezer forintért az gyermekemet vittem szalokban. És Nádosdi uram [Nádasdy Ferenc]¹¹⁰³ hitlevelet adott, hogy többet annál nem vesznek be, így vegye Nagyságod eszébe, hogy én vettem volt egy németet, és az németnek volt sarcsa nyolcsezer forint, és küldtem ki, hogy az én gyermekemnek az sarcsát, úgymint hatezer forintot ott fizesse meg, és az kétezer forintját megküldjö énnéköm be. Az én gyermekemen nem hatezer forintot vettek, hanem nyolcsezernél is többet vettek, mert míg én oda alá voltam, Landorfejvárra [Nándorfehérváron¹] voltam, addig az én fiamat addig ijesz[tge]tte, hogy egy sátorom volt, azt is kivitette vele, kit tud az Isten, hogy kétezer forinton sem adtam volna.¹¹⁰⁴ Azért az németnek is kétezer forintja oda vagyon, hanem kérem Nagyságodat, mint igazát szerető urat, hogy Nagyságod az nígyezer forintról elégíttessen meg Nagyságod az német hátramaradott sarcsáért az nígyezer forintról. Mert Rattki volt abban mindenes [porkoláb, várnagy, tisztartó?], és Rattki uram vette el az sátor is az gyermektől, mert tudja azt Nagyságod, hogy nem törvény az sem török között, sem magyar között, hogy az mint az zálogot kinn hagyják, hogy fölét vehessenek rajta. Mert Nagyságod országkapitány [főkapitány] is Nagyságod [!], és Nagyságod birtoka és botja alatt van Rattki uram [azaz II. Ferenc familiárisa], és elégtsen engem meg, mert az vezérpasátul oly levelet hoztam, hogy bizony valamennyi rabot találok, vagy az Nagyságodé leszen valaki, de bizony megtartom mindaddig, míg Rattki uram engem meg nem elégét.”

Isten tartsa Nagyságodat! Költ Koppant.¹¹⁰⁵

Nagyságod barátja, Abdulla bék

Címzés: Ez levél adassék az tekintetes és nevezetes vitézlő urnak Bottjani Ferencsnek az ország kapitányának, ú Nagyságának úgymint Njemett Yjvárott lakozónak tulajdon kezében

¹¹⁰³ Nádasdy Ferenc, azaz a „Fekete Bég” 1587 februárjában végvári hadakkal foglalta vissza Koppány várát, óriási zsákmányt ejtettek, ekkor fogták el a béget (A szultán a vereség miatt a budai pasát megfojtatta). Magyarország történeti kronológiája. 1526–1848. II. i. m. 409.; Vö. Újváry Zsuzsanna: „Nagy két császár birodalmi között”. A hosszú háborútól Bethlen Gábor haláláig. Gondolat, 1984. 36.

¹¹⁰⁴ Ez igen magas értéknek tűnik, a forrásokban 1 000 tallért, 1 500 kamarai forintot ért a legértékesebb úrnak való sátor (248. cs. N° 49. pag. 75. 1653.). Mindenesre elképzelhető, hogy Abdullah bég sátra több mint 2 000 Ft-ot ért, de elég gyakori a túlzás, a törökök különösen gyakran mondtak, írtak nagyobbat, többet a valóságosnál.

¹¹⁰⁵ A levél év nélküli, mivel Habsburg Mátyást herceggként említi, ezért biztosan 1588 (hiszen a címzett II. Ferenc) és 1608 között kellett íródnia.

8. számú melléklet: Batthyány I. Ádám „vásárlása” Fehérvári Hadzsi Alitól

249. cs. N° 186/b.

Mit vásállottam [vásároltam] Hacsi [hadzsi] Alitul

2 sámi [damaszkuszi] paplant, tartotta [!] egyiket tall. 10, de adtam érte [!] tall. 7,5, teszen fl. 22 d. 50

4 rác paplant, tartotta egyiket tall. 6, de adtam érette tall. 5 teszen fl. 30

4 sárga karmazsint, tartotta egyiket fl. 2 d. 75, de adtam érette fl. 2 d. 50 fl. 10

8 pár pacsmagot[szandálféle] kapcástól, egyiket fl. 1 d. 85, de adtam érette fl. 1 d. 50 fl. 12

3 állásbeli kötőféket, tartotta egyiket fl. 1 d. 30, de adtam érte fl. 1 d. 10 fl. 3 d. 30

2 pár karmazsin csizmát, tartotta egyiket fl. 2 d. 75, de adtam érette fl. 2 d. 50 fl. 5

1 capát, tartotta - - - fl. 3 d. 75, de adtam érette fl. 3 fl. 3

1 vég sámi paplanfélét, csak mint tartott, úgy vettem is el, fl. 4 d. 50

4 fékszárát és 4. hevedert csak mint tartott, úgy vettem is d. 75 fl. 6

summatim teszen fl. 96 d. 30

Az mit utána vásállottam tőle hát teszen - -fl. 32 d. 40

In summa teszen fl. 128 d. 70

9. számú melléklet: Szigetvári Hasszan szpáhi szabaduló levele (249. cs. No 396.)

Anno 1658. Die 23. mensis Martii

Szigetvári Hasszán Iszpáhia nevő rabunk meghozván minden sarcát, azon sarcáru aminemő levelet adtunk néki annak a' mása.

Mi, gróf Botthyani Ádám etc. adjuk tudásokra ez levelünknek rendiben mindeneknek azkiknek illik, úgymint magyar és török rendben lévő főtisztviselő uraiméknak és vitézeknek, városokon és faluhelyeken lévő bírának, úton és útfélen állóknak etc., hogy ez úri levelünket mutató Szigetvári Hasszán Iszpáhia rabbá esvén, ez elmúlt esztendőben sarcolt meg az maga jóakaratójából [!], és ígért minékünk sarcában ezer tallért készpénzt, ezer tallér érő portékát, ezerhatszáz kúsót, egy köröstyén rabot, egy úrnak való főlovat minden hozzája tartozandó aranyos szerszámával, egy tigris- és egy párducbőrt. Mindezeket (az egy tigrisbőrön kívül, melyet elengedtünk néki) igazán és fogyatkozás nélkül három útjával meghozta minékünk. Kirül anjetálván [hozzákötvén, csatolván] ez levelünk által az rabságnak sanyarú igájából teljességesen fölszabadítottuk, és szabad utat adtunk néki hazájában. Melynek bizonyására adtunk néki ez úri levelünket pöcsétünkkel és kezünk írásával megerősítvén. Kérjük annakokáért Kegyelmeteket szeretettel, hogy ezen Szigetvári Hasszán Iszpáhiát mindenütt békével bocsássa és bocsáttassa Kegyelmetek, mert igaz járatbéli, és mindenképpen fölszabadult az rabságból. Az falukon lévő bírának penig hagyjuk és parancsoljuk tisztünk szerint, hogy mindenütt szekereket adjanak alája, s illendő gazdálkodással is legyenek nekik.

Praesentibus perlectis exhibenti restituis.

Actum in arce Rohoncz Die 23. mensis Martii Anno 1658.

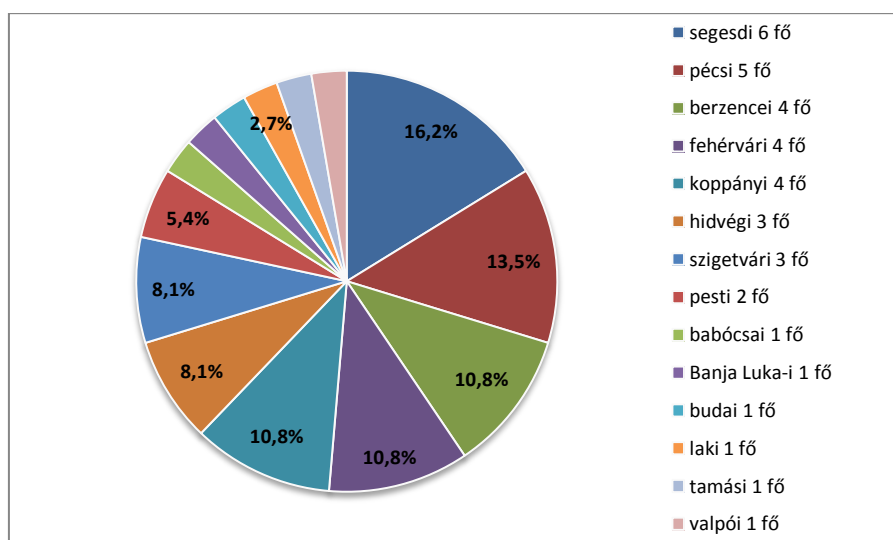
10.számú melléklet: A regestrum (248. cs. No 1.)

A rabok év szerint 1587–1611 (74 eset)

név (betűhív; átírt)	etnikum, nem	sarc/év	pagina
Barom Alý (Ali)	török férfi	1587	9
Banýalukay Muztafa (Banja Luka-i Musztafa)	török férfi	1587	10
Szigethý Ozman (szigetvári Oszmán)	török férfi	1587	12
Olay Bék (alajbég)	török férfi	1588	1
Alý Chýerý Basa (Ali cseribasi)	török férfi	1588	5
Bulýa (bulya)	török asszony	1588	7
Babolchay kýs Velýa (babócsai kis Veli)	török férfi	1588	14
Berzenczey Chýonka Haszon (berzencei csonka Haszan)	török férfi	1588	17
Segésdý pismis Alý (segedi pismis Ali)	török férfi	1588	18
Bérenczey Velý (berzencei Veli)	török férfi	1588	19
Odawerdý (?)	török férfi	1588	20
Segésdý Amhat koacz (segedi Ahmed kovács)	török férfi	1588	21
Szýchý Ibraým (szücs Ibrahim)	török férfi	1588	22
Kopany Memheth Iszpaia (koppányi Mehmed szpáhi)	török férfi	1589	3
Segesdý Wpman (segedi ?)	török férfi	1589	13
Segésdý Muztafa (segedi Musztafa)	török férfi	1589	27
Zigetý Ozman (szigetvári Oszmán)	török férfi	1589	28
Bayorom (Bajrám)	török férfi	1589	30
Rath Deómötör (rác Dömötör)	rác férfi	1591	31
Beörzeönchey Eglenche (berzencei ?)	török férfi	1591	32
Ibraým (Ibrahim) deák	török férfi	1591	35
Ralwr Mwztafa (? Musztafa)	török férfi	1591	36
Zabo Ibraým (szabó Ibrahim)	török férfi	1591	37
Boszno (?)	török férfi	1592	34
Gszermegszý Jwzwf (? Juszuf)	török férfi	1592	39
Segesdý Radowan (segedi Radovan)	rác férfi	1593	42
Pesty Alý (pesti Ali)	török férfi	1595	44
Pesty Kazý (pesti Kászim)	török férfi	1595	44
Feyerwarý Zeffer Izpahja (fehérvári Szefer szpáhi)	török férfi	1598	52
Kopany Derwýs aga (koppányi Dervis)	török férfi	1598	54
Reszwan Aga (Rizván aga)	török férfi	1598	55
Abdý Izpaýa (Abdi szpáhi)	török férfi	1598	56
Chawsz (csaus)	török férfi	1598	57
Kochona Haszon (kocsonya? Haszan)	török férfi	1599	56
Koppany Alý (koppányi Ali)	török férfi	1602	59
Pechý Alý (pécsi Ali)	török férfi	1602	59
Pechý Zeffer (pécsi Szefer)	török férfi	1602	59
Haszon Kehaýa anyja (Haszan kethüdá)	török asszony	1602	60
Thamassi Kihaya (tamási kethüdá)	török férfi	1602	60
Laký Al Agha (Laki Ali? aga)	török férfi	1602	62
Valpoý Mehemos (valpói Mehmed)	török férfi	1603	64
Koppani Kara Hwszain (fekete Húszejn)	török férfi	1604	65
Kurt Agha (Kurd aga)	török férfi	1605	63
Vilo Memý (Veli? Memi)	török férfi	1605	66
Hidweghý Eýwp (hidvégi Ejüb)	török férfi	1605	67
Feyerwarý Izmail Agha (fehérvári Iszmail aga)	török férfi	1605	68
név (betűhív; átírt)	etnikum, nem	sarc/év	pagina

Mehemet Agha (Mehmed aga)	török férfi	1605	70
Bajran Bégh (Bajrák bég)	török férfi	1605	71
Memheth Iszpaja (Mehmed szpáhi)	török férfi	1611	76/a
Béřzenczeř Áydő (berzencei Ajdin)	török férfi	ismeretlen	15
Delő Juszoř (deli Juszuf)	török férfi	ismeretlen	16
Magyar Amhath (magyar Ahmed)	török (magyar származású?) férfi	ismeretlen	26
Věřs Amhath (vőřs Ahmed)	török férfi	ismeretlen	24
Manula (?)	török férfi	ismeretlen	29
Kara Hazon (fekete Haszan)	török férfi	ismeretlen	33
Kurth Baba (Kurd)	török férfi	ismeretlen	38
Segesdő (segesdi Memheth (Mehmed))	török férfi	ismeretlen	40
Pethő (pécsi) Mwztafa (Musztafa)	török férfi	ismeretlen	41
Feyewarő (fehérvári) Alőssa (Alisán) aga	török férfi	ismeretlen	43
Hwzaőn (Hőszejn) aga	török férfi	ismeretlen	45
Mwza (Mősza) Chawz (csaus)	török férfi	ismeretlen	46
Barbel (borbely) Mwztafa (Musztafa)	török férfi	ismeretlen	47
Janthar (?) Memheth (Mehmed)	török férfi	ismeretlen	48
Bwdaő (budai) Oszman (Oszmán)	török férfi	ismeretlen	49
Kalmár törökők	török férfi	ismeretlen	50
Feyewarő (fehérvári) Jwszř (Juszuf)	török férfi	ismeretlen	51
Pechő Baba Haszon (pécsi baba Haszan)	török férfi	ismeretlen	56
Radossa Swich (Radosa ?)	török férfi	ismeretlen	58
Haszon Kehaőa (Haszan kethőda)	török férfi	ismeretlen	60
Hődweghő Mwrtőar (hidvégi Murteza?)	török férfi	ismeretlen	60
Hődweghő Saban (hidvégi Sábán)	török férfi	ismeretlen	61
Zőghettő Amhat (szigeti Ahmed)	török férfi	ismeretlen	62
Pechő Haszon Iszpaja (pécsi Haszan szpáhi)	török férfi	ismeretlen	74
Tatár	török (tatár származású?) férfi	ismeretlen	76
összesen: 74 eset		1587– 1611	

A rabok (37 fő) megoszlása származási helyük szerint 1587–1611 (248. cs. N° 1.)

11.számú melléklet: A rabnyilvántartó könyv (248. cs. No 49.)

A rabok nevei ábécé sorrendben 1637–1658 (497 eset)

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Alapi Mirko rác	1	rác férfi	(el)adott rab, Farkas András (500 Ft perpetván posztó 1 vég)	16**	281
Alapi Zsivko rác	1	rác férfi	(el)adott rab, Szücz János hitlevele (300tallér)	16**	281
Apáti Jandre Nikulicz, Luca Radovicz, Vranicz Radoszta	3	rác férfi	eladott, megsarcolt, Szelepcsényi György hódolt jobbágysai	16**	281
Babólczai Mahmud	1	török férfi	megsarcolt (1645)	16**	58
Beörzenczei Mehmed aga	1	török férfi	sarcolatlan	1650	172
Beörzencsei Ahmed	1	török férfi	elajándékozott	1650	22
Beörzencsei Ahmed odabasi	1	török férfi	meghalt	1648	9
Berdarovics Pál rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1652	330
Berzenczei Durak	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott, ezt az rabot „kiskomáromi vicekapitánnak Turos Miklósnak adtuk sóért N° 200.”	1650	172
Berzencsei Haszan	1	török férfi	sarcolatlan	1648	173
Bosznai Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan, atyjával	1656	209
Bosznai Szakállas Velim Veisz [Üvejsz]	1	török férfi	sarcolatlan, fiával Musztafával	1656	208
Bosznai/Erminoviczi Jovan	1	rác férfi	sarcolatlan	16**	320
Budai Ahmed csaus	1	török férfi	meghalt	1647	3
Budai Bolond Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. dec. 4.)	1651	68
Budai Csonka Haszan	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt	1652	71
Budai Gruicsa rác	1	rác férfi	megsarcolt, de a sarca nem szerepel	16**	274
Budai Gyumlia Ibrahim [gönüllü] szpáhi	1	török férfi	megsarcolt	1652	73
Budai Hadszi Húszejn	1	török férfi	sarcolatlan	1651	69
Budai Húszejn	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1655)	1651	70
Budai Húszejn	1	török férfi	sarcolatlan	1657	79
Budai Húszejn janicsár	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1652. dec. 4-5.) „szalónaki várunk megviteliért és abból való kiereszkedésiért megvertetett, és die 8. Decemberis megdöglött”.	1652	72
Budai Húszejn, Bádi Eming	1	török férfi	sarcolatlan, „ezt az rabot postaságban küldvén rabjaink megholt ott benn az terminusnap után, melynek 2 000 arany volt az kötése, kit az rabok tartoznak megfizetni, kezességek szerint.”	16**	65
Budai Ibrahim	1	török férfi	sarcolatlan	1651	68

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Budai Iljász ifjú legény	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1655)	1653. nov.	74
Budai Kara Haszan	1	török férfi	(el)adott rab	1650	14
Budai Kis Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan	1657	80
Budai Mehmed	1	török férfi	(el)adott rab	1649	13
Budai Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan (Komáromi Jánostól 135 tallérért)	1651	65
Budai Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan (Rácz Pál fejeváltóságában), „eztet Isten nevében elbocsáttuk”	1651	66
Budai Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan (Komáromi Jánostól 135 tallérért)	1651	69
Budai Mehmed/Memi	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt 1652, meghalt 1652: „megverettetvén ez rabunk szalonaki várunkból való föltámodásért megdöglött.”	1651	67
Budai Memi	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt	1653. dec.	76
Budai Mihály rác	1	rác férfi	(el)adott rab, Réhkomáromi Fekete Pált szabadította	16**	280
Budai Muharrem janicsár	1	török férfi	sarcolatlan	1651	64
Budai Mumi	1	török férfi	sarcolatlan	1657	81
Budai Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan „Tót Mihók adta Szabó Mehmed nevű rabonkért”	1655	78
Budai Musztafa csaus	1	török férfi	meghalt	1649	3
Budai Musztafa Cselebi janicsár	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. jún. 27.)	1652	70
Budai Musztafa janicsár	1	török férfi	elajándékozott	1650	14
Budai Musztafa, Üvejsz fia	1	török férfi	sarcolatlan	1657	80
Budai Nezir	1	török férfi	sarcolatlan	1653	75
Budai Ömer janicsár	1	török férfi	sarcolatlan, elcserélt más rabért 1655 Damasdj Istvánnal, de még meg nem adta	1651	67
Budai Radovan rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	274
Budai Sánta Haszan	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656)	1653	77
Budai Sánta Pirko [Pirkin]	1	török férfi	sarcolatlan	1652	72
Budai Szálló	1	török férfi	sarcolatlan	1657	81
Budai Szulejmán	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. nov. 1.)	1651	66
Budai Véháp	1	török férfi	megsarcolt 1650	1648	27
Budai Zülfikár	1	török férfi	(el)adott rab	16**	13
Budai/Adoni Abász	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt	1653. dec.	76
Budai/Boszniai Ibrahim	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656)	16**	64
Budai/Konstantinápolyi Csénán [Dzsihán] janicsár	1	török férfi	sarcolatlan	1655. aug. 20.	77
Budai/Koppani Ali	1	török férfi	sarcolatlan	1657	203

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Budai/Sabacsvári Murteza	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656. júl. 29.)	1653. dec. 3.	74
Budai/Sabacsvári Fatima vén bulya, Budai/Sabacsvári Szatina ifjú bulya	2	török bulya	sarcolatlan, megsarcolt1653, elcserélt Szoffiumi Sábán csausért (1657. dec. 3.)	1653. dec. 3.	75
Budai/Sambeki Durak	1	török férfi	(el)adott rab	16**	13
Budai/Sámbéki Haszan	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt, „ezt az rabot Sárdi Pál adta Pesti Karimán nevő rabunkért”	1652	71
Budai/Sambeki Mehmed	1	török férfi	elajándékozott	16**	13
Constancinápoli Emingh Ali [emín]	1	török férfi	sarcolatlan	1655	216
Constancinápoli Mahmud Iszmail aga	1	török férfi	sarcolatlan	1655	216
Czókakúi Oszmán	1	török férfi	(el)adott rab	16**	21
Csácsi Zuko	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656)	1656	255
Csajtai Milene rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1653. dec.	338
Csikvári Marulya	1	rác férfi	régi török rab, megsarcolt	16**	1
Csikvári Radovicsa rác	1	rác férfi	régi rác rab, megsarcolt, meghozta sarcát	16**	268
Csikvári Simon rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1651	314
Csikvári Szekula rác	1	rác férfi	régi rác rab, megsarcolt, meghozta sarcát	16**	268
Csokakúi Fati bulya, ennek anyja Rábiye+2fiuk, Csokakúi Vinka+2fia+2lánya	9	török bulya	sarcolatlan, megsarcolt (1654. jún. 17.) Vinka negyedmagával, (1656. dec.4.) Fati harmadmagával	1654	246
Csókakúi Mehmed	1	török férfi	régi török, elajándékozott	16**	2
Csýkvári Simon rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1651	314
Dadai Lazar negyedmagával	4	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	274
Dadai Mikula hatodmagával	6	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	273
Dadai Milos harmadmagával	3	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	273
Dadai Milovan	1	rác férfi	régi rác rab, megsarcolt, meghozta sarcát	16**	268
Dombai Ahmed	1	török férfi	régi török elajándékozott	16**	2
Domboi Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan	1654	200
Endredi Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653), meghalt (1655); „Anno1655. die Aprilis Törökországban holt meg, az postája Váli Nagyobbik Ali hozta ki az testét.”	1653	242
Endredi Ahmed kisebbik	1	török férfi	sarcolatlan	1653	243
Endredi Csirko [Csirkin]	1	török férfi	sarcolatlan	1653	243
Endredi Húszejn	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Endredi Murteza török gyermek	1	török gyermek	sarcolatlan, „eladtuk tihanyi vajdának 1 lóért, de még meg nem adta, most is oda vagyon, mind a ló, s mind a gyermek.”	1650	242
Endredi Musztafa aga, Esterházy Lászlóé	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653), először sokkal többet ígért „sok volt”	1652	244
Eörsi Branko másodmagával	2	rác férfi	megsarcolt	1641	272
Eörsi Guozdan harmadmagával rác	3	rác férfi	megsarcolt	1641	272
Eörsi Lukacs másodmagával	2	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	273
Eörsi Rausa rác	1	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	273
Erchi Juszuf aga	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. júl. 22.)	1653. júl. 20.	207
Erczi Mehmed aga	1	török férfi	megsarcolt	16**	55
Ercsi Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1653	206
Ercsi Juszuf	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. aug. 1.)	1649	206
Ercsi Sábán csaus	1	török férfi	sarcolatlan	1653	208
Ercsi/Bosznai Iszlám	1	török férfi	sarcolatlan	1653. júl. 20.	207
Érdi Ajse bulya	1	török bulya	sarcolatlan	1653. júl. 20.	260
Érdi Hüszejn vendégfogadó	1	török férfi	megsarcolt (1651. jan. 5.), meghalt (1652. nov. 28.); „ingyen akarván az rabok szabadulni, Szalónak várát megvették, melyet hogy visszavettenek tülök, ezen rabunk megölettetett.”	1651	57
Érdi Musztafa gyermek, a fenti bulya fia	1	török férfi	sarcolatlan	1653. júl. 20.	260
Érdi/Hromi Marko	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653)	1652	326
Esztergami Dervis	1	török férfi	megsarcolt	1657	79
Esztergami Haszan	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1657. febr. 26.)	1656	78
Esztergami Mikula rác	1	rác férfi	megsarcolt (1652)	1650, 1652	276
Esztergami Murteza/Ali Iszpáhia	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. okt.)	1653	73
Esztergami/Gyantai Radovan rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	276
Feiérvári Abdi csaus	1	török férfi	megsarcolt (1649)	1647	27
Feiérvári Agó Ali	1	török férfi	sarcolatlan (1652), meghalt (1655); „ez az rab postaságban lévén odabé ez terminus előtt megholt ott benn, die 19. Augustii, hozta ki az postája az testét.”	1652	94
Feiérvári Ahmed	1	török férfi	(el)adott rab	16**	14
Feiérvári Ali	1	török férfi	elajándékozott	16**	14
Feiérvári Ali aga	1	török férfi	sarcolatlan	1654. nov.	96
Feiérvári Alisza [Alisáh]	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1658. nov.)	1657	99

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Feiérvári Besir Iszpháhia	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1652. dec. 18.) lázadó; „ezen rabunk sarc nélkül akarván szabadulni, de nem szolgált az szerencse neki, az vár viteliért megverettetett, és die 18. Decembris megdöglött”	1650	91
Feiérvári Beslia Ali	1	török férfi	meghalt	1647	3
Feiérvári Cseffer [Dzsáfer]	1	török férfi	régi török meghalt	16**	2
Feiérvári Csirko Hálim	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1652. nov. 16.), meghalt (1652. dec. 13.); „Meglévén immár álnok végezések Eodem Anno die 28. Novembris. szalónaki várunkat megvették volt, ez is érdeme szerint megpálcáztatott, s azon pálcáztatás után úgymint die 13. Decembris megdöglött.”	1651	92
Feiérvári Ferenc rác	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (50ökör), hódolt jobbágyok, Czaiági Gergelynek vissza kellett adni	1653	292
Feiérvári Gyurko rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	275
Feiérvári Hadszi Ali	1	török férfi	meghalt	16**	3
Feiérvári Haszan	1	török férfi	sarcolatlan	1652	99
Feiérvári Hüszejn odabasi	1	török férfi	sarcolatlan	1654. nov.	98
Feiérvári Ibrahim	1	török férfi	meghalt	1648	5
Feiérvári Ibrahim	1	török férfi	régi török (el)adott rab	16**	1
Feiérvári Ibrahim aliter Muhiddin	1	török férfi	(el)adott rab	1647	16
Feiérvári iffiabbik Ali	1	török férfi	meghalt	1648	4
Feiérvári Iffiabbik Muharrem	1	török férfi	(el)adott rab	1647	15
Feiérvári Iljász Iszpháhia	1	török férfi	megsarcolt (1650)	1651	28
Feiérvári Ivan rác	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (50ökör), hódolt jobbágyok, Czaiági Gergelynek vissza kellett adni	1653	292
Feiérvári Jurica [Gyurica] rác	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (50ökör), hódolt jobbágyok, Czaiági Gergelynek vissza kellett adni	1653	292
Feiérvári Juszuf	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1652. ápr. 21.)	1650	93
Feiérvári Kalmár Ali	1	török férfi	sarcolatlan	1651	92
Feiérvári Kis Haszan Iszpháhia	1	török férfi	megsarcolt (1650)	1647	28
Feiérvári Kis Redzseb	1	török férfi	meghalt	1647	4
Feiérvári Mehmed	1	török férfi	meghalt	1648	5
Feiérvári Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1652)	1650	93
Feiérvári Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan	1654. nov.	98
Feiérvári Memhet odabasa (fehévári Mehmed odabasi)	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Feiérvári Mihály rác	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (50ökör), hódolt jobbágyok, Czaiági Gergelynek vissza kellett adni	1653	292
Feiérvári Mihály rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	275
Feiérvári Mihály, Ivan, Juricsa, Ferenc, Radován rácok	5	rác férfi	sarcolatlan, Czaiági Gergely hódolt jobbágya	1653	292
Feiérvári Mümin Idrisz	1	török férfi	(el)adott rab	1647	16
Feiérvári Musztafa	1	török férfi	(el)adott rab	16**	15
Feiérvári Musztafa	1	török férfi	régi török, elajándékozott	16**	2
Feiérvári Nagy Redzseb	1	török férfi	elajándékozott	1647	15
Feiérvári Naszuh Iszpáhia	1	török férfi	meghalt	1648	4
Feiérvári Orudzs	1	török férfi	elajándékozott	1647	16
Feiérvári Oszmán	1	török férfi	sarcolatlan	16**	90
Feiérvári Ömér	1	török férfi	(el)adott rab	1647	16
Feiérvári Ömer, kovács	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1654. márc. 14.), (el)adott Beszprémi Latos Istvánnak 400 tallérért és 1 törökért (1657. márc. 6.)	1654. márc.	96
Feiérvári Pirkus	1	török férfi	meghalt	16**	4
Feiérvári Pismis Musztafa	1	török férfi	meghalt	16**	5
Feiérvári Puskás Juszuf	1	török férfi	sarcolatlan	1654. nov.	97
Feiérvári Radovan rác	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (50ökör), hódolt jobbágyok, Czaiági Gergelynek vissza kellett adni	1653	292
Feiérvári Sánta Muharrem	1	török férfi	meghalt	16**	5
Feiérvári Sztepan rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1652	292
Feiérvári Szulejmán	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott „Puchomb uramnak” 100 tallérért (1654. jún. 12.)	1652	95
Feiérvári Zlokerp Ali, Veli bég szolgája	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656), (el)adott Aranyadj Mihálynak 200 tallérért és 1 törökért (1656. dec. 28.)	1654. nov.	97
Feiérvári/Bosznai Ali	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1652. nov. 28.) lázadó; „ezen rabunk az többi társaival együtt szalonaki várunk megviteliért és kiereszkedésiért megvertetett, s a' mint die eodem megdöglött”	1648	90
Feiérvári/Bukovári Ali	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt	1652	94
Feiérvári/Koppani Ali	1	török férfi	(el)adott rab	16**	15
Feiérvári/Posgai Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan	1653. júl.	95
Feiérvári/Vaioli Ali	1	török férfi	sarcolatlan	1649	91
Grábó Haszan Iszpáhia	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Hardai Mihály rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	277
Hidvégi Ali	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1652. dec. 20.); „Anno 1652. die 28. Novembris vették meg az rabok Szalónak várát, melyért mind közönségesen megverettettek, die 20. Decemberis holt meg ezen rabunk az vereség után.”	1652	219
Hidvégi Hüszejn	1	török férfi	sarcolatlan, „eladtuk Landor Péternek”: 100 Ft (1653. szept. 1.)	1650	218
Hidvégi Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1652), nincs oda írva, hogy mit ígért	1652	218
Hidvégi Mehmed aga	1	török férfi	meghalt	1649	11
Hildai Marko rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1650	318
Igali Damjana (N° 51., 53. fiával, lányával)	1	rác asszony	megsarcolt (1642), meghozta sarcát	1641	271
Igali Grozdan rác (N° 51.+felesége+2fia+2lánya)	1	rác férfi	(el)adott rab Szili Istvánnak	16**	280
Igali Hadzsime harmadmagával	3	rác asszony	megsarcolt	1640	59
Igali Ibrahim aga	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1654. nov. 6.)	1653. júl. 20.	60
Igali Insia (N° 51., 53.+anyja+3lánya)	1	rác asszony	megsarcolt (1641), meghozta sarcát	1641	270
Igali Manda rác leány	1	rác leány	sarcolatlan, „körösztennyé lett, férjhez ment”	1641	272
Igali Malkocs agáné fiával Alival, két lányával Rahinával és Nerinával	4	török bulya	megsarcolt (164*)	1640	58
Igali Milene rác harmadmagával	3	rác férfi	megsarcolt (1642), meghalt, öccsére (Vucseta) szállt sarca	1641	270
Igali Obren rác harmadmagával	3	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	270
Igali Pava rác asszony és 3 leánya: Rusicza, Lyubicsa, Sztipania	4	rác asszony	megsarcolt (1641)	1641	271
Igali Szmoljana rác asszony	1	rác asszony	megsarcolt (1641)	1641	271
Igali Sztoja rác asszony (No53fiával, lányával)	1	rác asszony	megsarcolt (1641)	1641	270
Igali Zilkáde két fiával, Haszannal és Szulejmánnal	3	rác asszony	megsarcolt	1640	59
Igali Vinka rác asszony	1	rác asszony	megsarcolt (1641)	1641	272
Iszternócsi Lazar rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1657	340
Kalocsai Hüszejn	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1652. nov. 28.); „Anno1652. die 28. Novembris ezen rabunk is egyetértvén az vár vételekor az többi rabokkal az várból való kiereszkedése után megholt.”	1651	238
Kanisai Aak Ibrahim	1	török férfi	sarcolatlan	1650	115
Kanisai Abdi	1	török férfi	régi török, meghalt	16**	2
Kanisai Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1654)	1652	120

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Kanisai Ahmed Iszpháhia	1	török férfi	sarcolatlan	1655	128
Kanisai Ahmed szpáhi, Mamhut kihaja fia	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt, „sokáig viselvén ezen rabunk az rabságnak igáját megholt az fogságban”	1649	110
Kanisai Ahmed, Sugár Hüszejn szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1655	129
Kanisai Ahmed/Diláver	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott 1654, Ányos Péternek adtuk 350 Ft-ért	1654	124
Kanisai Ali	1	török férfi	megsarcolt	1657	40
Kanisai Ali gyermek	1	török gyermek	megsarcolt	1657	41
Kanisai Ali, Abdi Bulyogh basa [bölükbasi] szolgája	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	350
Kanisai Ali, Nezir aga szolgája	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	350
Kanisai Ali, seregdeák szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1653	130
Kanisai Ali, zászlótartó fia	1	török férfi	megsarcolt 1651. jan. 5.	1649	38
Kanisai Baba Haszan Idrisz	1	török férfi	megsarcolt	1640	31
Kanisai Barbély Musztafa	1	török férfi	megsarcolt	1647	38
Kanisai Besir	1	török férfi	régi török meghalt	16**	2
Kanisai Besir	1	török férfi	régi török meghalt	16**	2
Kanisai Bivól Ibrahim	1	török férfi	megsarcolt	16**	35
Kanisai Csigány Jankó	1	cigány férfi	sarcolatlan	1655	128
Kanisai Csizmaszia Csonka Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. aug. 1.)	1649	111
Kanisai Csizmazia Ahmed	1	török férfi	meghalt	1649	8
Kanisai Csonka Ali	1	török férfi	megsarcolt, meghalt 1650, semmit nem hozott	1648	37
Kanisai Csonka Juszuf	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Kanisai Csonka Ramazán odabasi	1	török férfi	megsarcolt 16**	1637	31
Kanisai Dervis caus	1	török férfi	elajándékozott	1649	19
Kanisai Durak	1	török férfi	régi török (el)adott rab	16**	2
Kanisai Ötvös Sábán	1	török férfi	megsarcolt	1640	31
Kanisai Feketeszakállú Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1655	129
Kanisai Fületlen Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1653	127
Kanisai Hadzsi Haszan	1	török férfi	sarcolatlan	1650	114
Kanisai Hamza kém	1	török férfi	meghalt	16**	7
Kanisai Haszan	1	török férfi	sarcolatlan	1651	116
Kanisai Haszan	1	török férfi	sarcolatlan; „kiskomáromi vicekapitánynak adtuk más rab szabadulásában pro 150 tallér, és így az más rab sarca teszen fl. 250 és 25 kila búzát, másképp végezvén visszavettük Túrós uramtul”	1653. jún. 27.	122

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Kanisai Haszan	1	török férfi	régi török, elajándékozott	16**	2
Kanisai Haszán, Hitván odabasi fia	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	351
Kanisai Hosszú Ramazán	1	török férfi	megsarcolt	1640	33
Kanisai Hosszúszakállú Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1655	131
Kanisai Hüszejn	1	török férfi	(el)adott rab	16**	18
Kanisai Hüszejn	1	török férfi	régi török, meghalt	16**	2
Kanisai Hüszejn iszpháia	1	török férfi	sarcolatlan	1655	127
Kanisai Hüszejn odabasi	1	török férfi	meghalt	1650	7
Kanisai Hüszejn odabasi	1	török férfi	sarcolatlan	1651	116
Kanisai Hüszejn odabasi	1	török férfi	meghalt	16**	6
Kanisai Ibrahim	1	török férfi	megsarcolt	1657	40
Kanisai Ibrahim	1	török férfi	sarcolatlan	1656. márc. 27.	133
Kanisai Ibrahim	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Kanisai Ibrahim gyermek	1	török gyermek	sarcolatlan	16**	131
Kanisai Ibrahim, Csurzi Sábán szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1649	114
Kanisai Ibrahim, szíjartó szolgája	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	350
Kanisai Iszmail	1	török férfi	megsarcolt	1646	34
Kanisai Iszmail, Vmics Haszan aga szolgája	1	török férfi	régi török (el)adott	16**	2
Kanisai Juszuf	1	török férfi	régi török meghalt	16**	2
Kanisai Juszuf Cséri odabasi	1	török férfi	sarcolatlan	1652	120
Kanisai Kara Haszan/Deli Kurd	1	török férfi	megsarcolt	16**	36
Kanisai Katona Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan	1647	125
Kanisai Kis Ahmed	1	török férfi	megsarcolt (1654), meghozta sarcát	1654	39
Kanisai Kis Ahmed	1	török férfi	meghalt	16**	8
Kanisai Kis Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1655. júl. 3.)	1652	119
Kanisai Kis Haszan	1	török férfi	megsarcolt	1645	34
Kanisai Kis Ibrahim, Pribék szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1652	126
Kanisai Kis Mehmed	1	török férfi	megsarcolt (1651. ápr. 22.)	1648	37
Kanisai Kopasz Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan	1654	123
Kanisai Kopasz Musztafa	1	török férfi	(el)adott rab	16**	18
Kanisai Kurd Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1653	121
Kanisai Kurta Ali	1	török férfi	sarcolatlan	1653	121

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Kanisai Lantos Mahmud	1	török férfi	sarcolatlan, kereszténnyé lett (1655) „az pozsonyi gyűlés alatt körözténnyé lett”	1649	112
Kanisai Marko rác	1	rác férfi	megsarcolt	1645	275
Kanisai Marko rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1649	300
Kanisai Mehmed	1	török férfi	megvett, vevendő, meghalt (1658)	1657	349
Kanisai Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan	1656. márc. 27.	132
Kanisai Mehmed	1	török férfi	elajándékozott	16**	19
Kanisai Mehmed odabasi	1	török férfi	sarcolatlan	1655	125
Kanisai Miloszav rác	1	rác férfi	sarcolatlan	16**	298
Kanisai Muharrem	1	török férfi	elajándékozott	16**	19
Kanisai Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan	1653	130
Kanisai Musztafa	1	török férfi	(el)adott rab	16**	19
Kanisai Musztafa	1	török férfi	megsarcolt	16**	32
Kanisai Musztafa	1	török férfi	régi török meghalt	16**	2
Kanisai Musztafa	1	török férfi	régi török meghalt	16**	2
Kanisai Musztafa gyermek, bátyját Kiskomárom alatt megölték	1	török gyermek	sarcolatlan	1650	118
Kanisai Nagy Haszan	1	török férfi	(el)adott rab	16**	17
Kanisai Nagy Redzseb	1	török férfi	megsarcolt	1646	33
Kanisai Nagylábú Mehmed	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	349
Kanisai Oszmán	1	török férfi	sarcolatlan; „Perpes Hossánál látták, sőt ugyan öccsinek mondják lenni”	1654. ápr.	123
Kanisai Oszmán szpáhi	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1654. dec. 22.)	1649	111
Kanisai Oszmán, bélessütő fia	1	török férfi	meghalt	1647	7
Kanisai Ömer	1	török férfi	sarcolatlan	1653. jún.	122
Kanisai Ömer	1	török férfi	megsarcolt1651	16**	36
Kanisai Ömer	1	török férfi	régi török meghalt	16**	2
Kanisai Ömer szpáhi	1	török férfi	sarcolatlan, eladott (1657) Petheő Lászlónak egy lóért, „mely rabot Molnár Istók feje váltságáért adván, adott az lóhoz ez Molnár István” 200 forintot	1651	118
Kanisai Palli	1	török férfi	régi török, meghalt	16**	2
Kanisai Pandsa Haszan [pencse]	1	török férfi	sarcolatlan	1649	113
Kanisai Pave rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	275
Kanisai Podgorács Húszejn	1	török férfi	régi török, (el)adott rab	16**	1

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Kanisai Redzseb szubasi	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1654. nov. 6.)	1652. márc. 20.	119
Kanisai Sábán, Hadszi Haszan szolgája	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (249. cs. N° 299:1654. szept. 13.)	1650	115
Kanisai Samel Ahmed [szamet]	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	349
Kanisai Samel Haszan [szamet]	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott(1655), „Sennyei Albert uramnak adtok két lóért” (Cupidó, Csintalan), megsarcolt (299)	16**	124
Kanisai Siboghle, Humics aga fia szolgája [Sib oglu]	1	török férfi	sarcolatlan	1656. márc. 27.	133
Kanisai Sípos Ali	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1655)	1649	112
Kanisai Sípos Ibrahim	1	török férfi	meghalt	16**	6
Kanisai Szabó Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1654)	1652	120
Kanisai Szabó Haszan	1	török férfi	meghalt	1649	7
Kanisai Szabó Hüszejn	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656. jún. 6.)	1648	126
Kanisai Szakállas Ahmed	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	350
Kanisai Szálih	1	török férfi	megsarcolt	1657	39
Kanisai Szelim	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott (1655), Ányos Péternek „adtuk” 350 Ft-ért+100 kósóért, két rabért (Kanisai Ahmed/Diláver+Kanisai Szelim) 157,5 Ft+100 kósó+250 Ft	1654	124
Kanisai Szinán odabasi	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt	1651	117
Kanisai Szulejmán	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	349
Kanisai Szulejmán	1	török férfi	sarcolatlan	1656. márc. 27.	132
Kanisai Szulejmán odabasi	1	török férfi	elajándékozott	1641	17
Kanisai Tatár Haszan	1	török férfi	(el)adott rab	16**	18
Kanisai Terlák Ali [torlak]	1	török férfi	(el)adott rab	1642	17
Kanisai Todor rác	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. okt.)	1653. okt.	299
Kanisai Toót Haszan	1	török férfi	megsarcolt	1641	32
Kanisai Toticz Ibrahim	1	török férfi	megsarcolt (1656)	1646	35
Kanisai Vak Haszan	1	török férfi	megsarcolt	1639	31
Kanisai Vén Ali	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Kanisai Vén Baba Haszan	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Kanisai Vid rác	1	rác férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653)	1653	298
Kanisai Vörösszakállú Sábán	1	török férfi	(el)adott rab	16**	18
Kanisai Vranics	1	rác férfi	régi rác rab, megsarcolt, meghozta sarcát	16**	268
Kanisai Vukman rác	1	rác férfi	megsarcolt	1657	275
Kanisai Vukman rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1653	299
Kanisai Zuko odabasi	1	török férfi	régi török, meghalt	16**	2

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Kanisai Zülfikár	1	török férfi	meghalt	1647	6
Kanisai/Dobrai Ramazán	1	török férfi	meghalt, megsarcolt, meghozta	1639	6
Kanisai/Eszéki Ali gyermek	1	török gyermek	sarcolatlan, (el)adott gróf Puchombnak (1654. május)	1650	117
Kanisai/Kaposi Oszmán	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653)	1640	110
Kanisai/Konstancsi Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt az fogságban	1649	113
Kanisai/Vácsi Mehmed	1	török férfi	elajándékozott	1641	17
Kaposvári Ahmed	1	török férfi	megvett, vevendő, meghalt (1657)	1656	348
Kaposvári Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1652	134
Kaposvári Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1657	139
Kaposvári Ahmed, Mehmed aga fia	1	török férfi	sarcolatlan, eladott (1654. okt.) 14. Sárkány János 2 500 Ftért+kaposvári törökért pro 1 500 Ft, ennek a sarca 5 000 tallér.	1649	134
Kaposvári Ahmed, Ömer aga szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1654. ápr.	135
Kaposvári Ahmed+1 rác+1 rác asszony	3	török férfi	sarcolatlan	1652	134
Kaposvári Ali bég	1	török férfi	megsarcolt (1650)	1649	42
Kaposvári Besaritt	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott (1654) „Petheő László uramnak adtuk” egy paripáért	1654. aug.	137
Kaposvári Csirko [Csirkin]	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	347
Kaposvári Csirko [Csirkin]	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	348
Kaposvári Dervis	1	török férfi	sarcolatlan	1655	139
Kaposvári Gábor	1	rác férfi	sarcolatlan, (el)adott Csanádi Jánosnak	1657	324
Kaposvári Haszan	1	török férfi	meghalt	1647	8
Kaposvári Hüszejn	1	török férfi	meghalt	1650	8
Kaposvári Hüszejn	1	török férfi	sarcolatlan	1653	138
Kaposvári Ibrahim, Mehmed aga szolgája	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	347
Kaposvári Ivan	1	rác férfi	sarcolatlan	1652	322
Kaposvári Jovan rác és társa	2	rác férfi	sarcolatlan	1658	323
Kaposvári Jurica rác [Gyurica]	1	rác férfi	sarcolatlan	1657	323
Kaposvári Mehmed	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	348
Kaposvári Mehmed gyermek	1	török gyermek	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	347
Kaposvári Mehmed Iszpáhia	1	török férfi	sarcolatlan	1653. okt.	135
Kaposvári Mehmed vajda	1	török férfi	sarcolatlan	1652	137
Kaposvári Mehmed, Mehmed aga szolgája	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott (1656. dec. 28.) Csepeli Györgynek 100 tallérért	1653	138
Kaposvári Merdzsán cigány lantos	1	cigány férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	347

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Kaposvári Musztafa aga	1	török férfi	sarcolatlan	1654. aug.	136
Kaposvári Ömer aga	1	török férfi	sarcolatlan	1654. aug.	136
Kaposvári Redzseb	1	török férfi	elajándékozott	16**	20
Kaposvári Rusicsa rác asszony és 1 kaposvári török	2	rác asszony	sarcolatlan	1652	322
Kaposvári Zülfikár	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Karádi Mihály rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	277
Karádi Radovan rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	277
Karadi Szádi	1	török férfi	elajándékozott	16**	21
Karádi Tobcsi Haszan aga	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt	1653	256
Keőni Milovan és Orid	2	rác férfi	régi rác, megsarcolt, meghozták	16**	268
Keőni Novak Wiun öccsével	2	rác férfi	régi rác, megsarcolt, meghozták	16**	268
Kéri Nixa rác harmadmagával	3	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	274
Kéri Vuk rác harmadmagával	3	rác férfi	megsarcolt (1642)	1641	274
Keszűi Janko rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	277
Koppani Ali	1	török férfi	sarcolatlan, eladott Ányos Péternek (1655): ló (100 Ft)+kp.(150Ft)	1655	200
Koppani Ali Iszspáhia	1	török férfi	sarcolatlan	1657	202
Koppani Ali Iszspáhia	1	török férfi	megsarcolt (1649), meghalt (1652. dec. 14.); „egyenlő akaratból megvén az rabok az várat, mely cselekedetekért megvettettek, legkiváltképpen ezen rabunk, mivelhogy ő volt minden hamis praktikáknak indítója, megholt az vereség után.”	16**	54
Koppani Besir	1	török férfi	sarcolatlan, eladott Petheő Lászlónak lóért, „lovat Zicsi István uramnak adtuk egy törökért”	1654	199
Koppani Besir	1	török férfi	meghalt, megsarcolt, egy részét meghozta	16**	10
Koppani Havva bulya	1	török bulya	meghalt	16**	10
Koppani Kurd	1	török férfi	sarcolatlan	1651	201
Koppani Mahmud	1	török férfi	meghalt	16**	10
Koppani Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan	1657	203
Koppani Mehmed, Mehmed aga szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1655	201
Koppani Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. júl. 16.)	1653	198
Koppani Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1654. febr. 27.)	1654	198
Koppani Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656)	1654	199
Koppani Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan	1657	204

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Koppani Rizván szpáhi	1	török férfi	meghalt	16**	10
Koppani Sebes Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656)	1655	202
Laki Ali, aga fia	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott Sárkány Jánosnak két másik törökkel együtt 700 Ft (1658)	1655, 1658	253
Mácsnai Jovan rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1657	342
Mehmed Iszpáhia	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Nánai Radovan rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	278
Palotai Abdi	1	török férfi	(el)adott rab	16**	22
Palotai Bajrám	1	török férfi	sarcolatlan	16**	158
Palotai Barbély Mehmed, Palotai Murat öccsinek mondanak lenni	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (16**)	1652	159
Palotai Csorba Ali	1	török férfi	(el)adott rab	16**	22
Palotai Hüszejn	1	török férfi	meghalt	16**	9
Palotai Juszuf	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Palotai Juszuf	1	török férfi	régi török (el)adott rab	16**	1
Palotai Muharrem	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653)	1651	158
Palotai Rizván	1	török férfi	sarcolatlan, „ezt az rabot az hollósi polgárok hozták, úgymint Pál András, Antal Jakab, Kalmár István és Márkus András akarván feleségeket szabadítani rajta, csak szín alatt vették el tőlök.”	1653. júl.	159
Palotai/Dobriczáni Musztafa	1	török férfi	megsarcolt	16**	50
Paxai Mihály rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1652	328
Paxi Hüszejn	1	török férfi	sarcolatlan	1657	215
Paxi Oszmán aga	1	török férfi	sarcolatlan	1655	215
Péczi Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1650	140
Péczi Gruicsa rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1650	304
Péczi Kublin Mittar rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1650	304
Péczi Mehmed, Haszan szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1651	144
Pécsi Ahmed	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	346
Pécsi Ali	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1656); „meghólt az úyvári rabságban”	1654. ápr.	142
Pécsi Ali szattyáncsináló	1	török férfi	sarcolatlan	1657	145
Pécsi Csirko Hüszejn Iszpáhia	1	török férfi	megsarcolt (1651), meghalt (1653. nov. 3.)	1651	45
Pécsi Diláver német török	1	német török férfi	elajándékozott	1650	21
Pécsi Haszan szpáhi	1	török férfi	sarcolatlan	1654. szept.	143

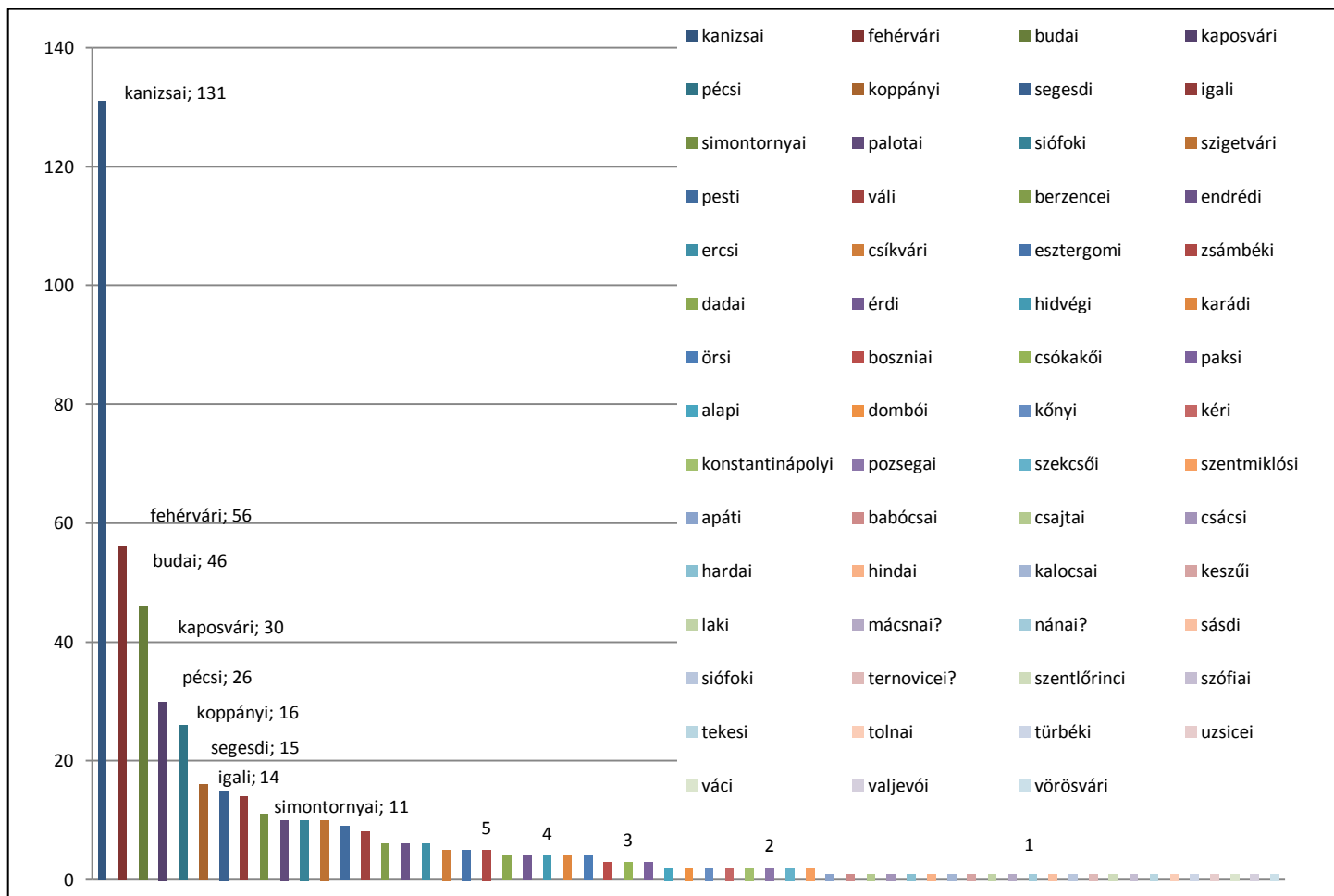
a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Pécsi Haszan/Szinán gyermek	1	török gyermek	sarcolatlan, (el)adott (1653) „ezt az rab gyermeket Martin Janiko főcommissáriusának adtuk ajándékon”	1653	140
Pécsi Hodsa Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1654	143
Pécsi Ibrahim	1	török férfi	megvett, vendő, sarcolatlan	1657	346
Pécsi Juszuf	1	török férfi	elajándékozott	1650	20
Pécsi Juszuf	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott (1654), „ezen rabunk gróf Puchomb uramnak adtuk”	16**	142
Pécsi Mato rác	1	rác férfi	megsarcolt, nem szerepel a sarca	16**	278
Pécsi Mehmed, Kis Húszejn fia	1	török férfi	(el)adott rab	16**	20
Pécsi Muharrem	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. okt.)	1653. okt.	141
Pécsi Musztafa	1	török férfi	megsarcolt (1649)	1647	44
Pécsi Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan	1653	141
Pécsi Musztafa	1	török férfi	megvett, vendő, sarcolatlan	1657	346
Pécsi Ömer Potur	1	török férfi	sarcolatlan	1654	145
Pécsi Pandsa Szálló	1	török férfi	sarcolatlan	1657	144
Pécsi Potur	1	török férfi	megvett, vendő, sarcolatlan	1657	346
Pécsi Redzseb szpáhi	1	török férfi	megsarcolt (1649)	16**	44
Pécsi Szinán	1	török férfi	elajándékozott	1650	20
Pesti Durak	1	török férfi	sarcolatlan	1658	85
Pesti Juszuf	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott „Puchomb uramnak” 100 tallérért (1654. jún. 12.)	1649	83
Pesti Karimán	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt	1649	84
Pesti Musztafa szpáhi	1	török férfi	sarcolatlan	1651	84
Pesti Oszmán	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1652)	1649	83
Pesti Ömer aga	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1652. jún. 20.)	1649	82
Pesti Szulejmán	1	török férfi	meghalt, sarcolatlan	1649	3
Pesti Szulejmán	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt	1649	82
Pesti/Vali Mahmud	1	török férfi	sarcolatlan, meghalt (1652. nov. 28.); „megvén az török rabok Szalonak várát, megverettetett ezen rabunk, és megholt.”	1649	85
Posgai Jurica rác	1	rác férfi	megsarcolt	1657. márc.	279
Posgai Mihály rác	1	rác férfi	megsarcolt	1657. márc.	279
Saásdi Mahmud, sásdi aga fia	1	török férfi	megsarcolt (1649)	16**	56
Sambéki Ahmed	1	török férfi	(el)adott rab	16**	21
Sámbéki Belál	1	török férfi	sarcolatlan	1657	251

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Sámbéki Józson Juszuf	1	török férfi	sarcolatlan	1657	250
Sámbéki Mehmed	1	török férfi	régi török, elajándékozott	16**	2
Sámbéki/Budai Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1653	250
Segesdi Abdullah szpáhi	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott, „ezt az rabot kiskomáromi főkapitánnak, Petheő László uramnak adtuk egy lóért.”	1652	182
Segesdi Ali	1	török férfi	megsarcolt (1650)	1649	52
Segesdi Ali odabasi	1	török férfi	sarcolatlan	1652. jún.	183
Segesdi Dervis	1	török férfi	régi török, (el)adott rab	16**	2
Segesdi Durak odabasi	1	török férfi	régi török, (el)adott rab	16**	2
Segesdi Fati bulya leányával együtt	2	török bulya	megsarcolt (1650)	1648	52
Segesdi Fatire/Kádire bulya	1	török bulya	megsarcolt (1650)	1648	53
Segesdi Hüszejn	1	török férfi	sarcolatlan	1657	184
Segesdi Hüszejn	1	török férfi	régi török, meghalt	16**	2
Segesdi Ibrahim	1	török férfi	sarcolatlan	1657	184
Segesdi Mehmed iszpháha	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1654. nov.6.)	1653	183
Segesdi Muharrem kethüdá	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott (1655) Petheő Lászlónak 500 kősóért, 300 tallérért	1649	182
Segesdi Száli	1	török férfi	régi török, (el)adott rab	16**	2
Segesdi Szefer	1	török férfi	régi török ,(el)adott rab	16**	1
Segesdi Vuko rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1651	310
Siklyosi Ali szpáhi	1	török férfi	sarcolatlan, „adtuk leányunknak”	1650	222
Simontornyai Hüszejn	1	török férfi	elajándékozott	1649	22
Simontornyai Hüszejn	1	török férfi	megsarcolt	16**	51
Simontornyai Kászim	1	török férfi	meghalt, megsarcolt, egy részét meghozta	16**	9
Simontornyai Mahmud	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656)	1650	166
Simontornyai Merseta rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1653. júl. 16.	332
Simontornyai Murzán szerecsen [Merdzsán]	1	szerecsen	sarcolatlan, meghalt	1649	166
Simontornyai Musztafa	1	török férfi	megsarcolt	16**	51
Simontornyai Ratko rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1653. júl. 16.	332
Simontornyai Ratko rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1653. júl. 16.	333
Simontornyai Rodomier rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1653. júl. 16.	333
Simontornyai Szulejmán iszpháha	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1653. máj. 23.)	1653. máj. 20.	167
Siófoki Ali	1	török férfi	sarcolatlan	1654	212

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Siófoki Ali/Maszgara	1	török férfi	megsarcolt	16**	55
Siófoki Haszan	1	török férfi	sarcolatlan, eladott Puchomb uramnak 100 tallérért (1654. jún. 12.)	1650	212
Siófoki Iszmail	1	török férfi	sarcolatlan	1658	213
Siófoki Juszuf	1	török férfi	régi rab, megsarcolt	16**	1
Siófoki Milene rác	1	rác férfi	megsarcolt, meghalt (249. cs. N° 297. pag. 1.)	16**	276
Siófoki Orudzs, Mehmed iszpháha szolgája	1	török férfi	sarcolatlan	1657	213
Siófoki Péter rác	1	rác férfi	sarcolatlan	1658	344
Siófoki Radovan rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	276
Siófoki Ramazán	1	török férfi	megsarcolt	16**	56
Soffiumi Sábán csaus	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan, (még: pag. 75.), megsarcolt Budai Szabácsvári Fatimáért és Szatináért cserélték (1657. dec. 3.)	1657	351
Szent Leőrinci Mihály rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	278
Szent Miklosi Bogdan rác	1	rác férfi	(el)adott rab, „Beszprémi Vas Istókot vállalta föl magára” (250 tallér)+150 kősó (1649. ápr. 5.)	16**	280
Szent Miklosi Sztepan rác	1	rác férfi	(el)adott rab, Beszprémi Horvát Istvánt (310 tallér) (1649. jan. 1.)	16**	280
Szeőczei Hüszejn	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	351
Szigetvári Ali	1	török férfi	sarcolatlan	1649	192
Szigetvári Dervis	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1656. jan. 5.)	1649	192
Szigetvári Haszan Iszpháha	1	török férfi	sarcolatlan	1653	194
Szigetvári Hüszejn	1	török férfi	sarcolatlan	1657	196
Szigetvári Ibrahim	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt	1658	195
Szigetvári Juszuf	1	török férfi	sarcolatlan	1657	196
Szigetvári Mehmed aga	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt(1656. jan. 5.)	1653. júl. 30.	193
Szigetvári Oszmán	1	török férfi	sarcolatlan, megdöglött (1655)	1654	194
Szigetvári Ömer	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1652. okt. 6.), meghalt (1655)	1652. szept.	193
Szigetvári Vak Ali	1	török férfi	sarcolatlan	1657	195
Szőczei Ahmed	1	török férfi	megvett, vevendő, sarcolatlan	1657	351
Tekesi Vuk rác	1	rác férfi	megsarcolt	16**	278
Tolnai Juszuf	1	török férfi	megsarcolt (1650), meghozta (1655), meghalt (1655. aug. 27. Rohonc); „1655 meghozván és eligazítván ezen rabunk sarcának nagyobb részét és eligazítván dolgát, die 27. Augusti megholt Rohoncon. Semmi kárt nem vallottunk halálában, mivelhogy Verebéli Mihály és Kartalij Mátyás nevő kersztény rabokat kihozta sarcában pro tallér 330. Annak fölöttö hozott kúsót N° 100. Megholt.”	1648	57

a rab neve	fő	etnikum, nem	a rab besorolása	év	pagina
Turbéki Piri aga	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt	16**	226
Ulicsai Idrisz [uzsicej]	1	török férfi	sarcolatlan	1656. okt.	254
Vácsi Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1657. márc. 23.); „eladtuk Sennyei Albertnek 600 tallérért” (1657. ápr. 10.)	1656	107
Valevai Ahmed	1	török férfi	sarcolatlan	1656. okt.	254
Váli Ali	1	török férfi	sarcolatlan, megsarcolt (1655. febr. 5.)	1649	146
Váli Csóna Ibrahim	1	török férfi	megsarcolt	16**	48
Váli Haszan aga	1	török férfi	meghalt	16**	9
Váli Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan	1649	146
Váli Operka Mehmed	1	török férfi	megsarcolt	16**	48
Váli Ramazán	1	török férfi	megsarcolt	16**	49
Váli Szablyás Musztafa	1	török férfi	sarcolatlan	1658	147
Váli/Szigetvári Mehmed	1	török férfi	sarcolatlan, (el)adott Tót Mihóknak Budai Musztafáért	1649	147
Veőreősvári Mahmud	1	török férfi	megvett, vendő, sarcolatlan	1658	352
x rác	1	rác férfi	régi, megsarcolt, (el)adott rab, Könczöl Mihálynak 150 Ft-ért	16**	268
x rác	1	rác férfi	régi, megsarcolt, (el)adott rab, Könczöl Mihálynak 250 Ft-ért	16**	268
összesen: 497 eset, 551 fő	551			1637-1658	

A rabnyilvántartó könyv rabjainak megoszlása szolgálati, ill. származási (gyermekek és asszonyok is vannak köztük) helyük szerint (493 eset)¹¹⁰⁶ 1637–1658:

¹¹⁰⁶ Palotai, siófoki, szigetvári 10 eset; pesti 9 eset; váli 8 eset; berzencei, endrédi, ercsi 6 eset; csíkvári, esztergomi, zsámbéki 5 eset; dadai, érdi, hidvégi, karádi, örsi 4 eset; boszniai, csókakői, paksi 3 eset; alapi, dombói, kőnyi, kéri, konstantinápolyi, pozsegai, szekcsői, szentmiklósi 2 eset; babócsai, csajtai, csácsi, hardai, hindai, kalocsai, keszűi, laki, mácsnai, nánai, sásdi, siófoki, ternovicei, szentlőrinci, szófiai, tekesi, tolnai, türbéki, uzsicei, váci, valjevói, vörösvári 1 eset.

12.számú melléklet: A harmadik összefoglaló irat (249. cs. No 299.)

A rabok ábécé szerint, 1650–1658 (101 eset, 136 fő)

sorszám	név	fő	etnikum, nem	tiszt	év	pagina	rabnyilvántartó könyv/pagina
nincs	Alapi Mirko rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658?	43	281
nincs	Alapi Zsivko rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658?	43	281
nincs	Babolcsai Mahmud	1	török férfi	nincs	1650–1658?	24	58
nincs	Budai Mihály rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658?	37	280
nincs	Budai Radovan rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	37	274
nincs	Dadai Lazar negyedmagával	4	rác férfi	nincs	1650–1658	33	274
nincs	Dadai Mikula rác hatodmagával	6	rác férfi	nincs	1650–1658	32	273
nincs	Dadai Milos harmadmagával+2fia	3	rác férfi	nincs	1650–1658	33	273
nincs	Eörsi Branko másodmagáért	2	rác férfi	nincs	1650–1658	30	272
nincs	Eörsi Grozdan rác+2fia, harmadmagával	3	rác férfi	nincs	1650–1658	30	272
nincs	Eörsi Lukacs másodmagáért	2	rác férfi	nincs	1650–1658	31	273
nincs	Eörsi Rausa rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	31	273
nincs	Erczi Juszuf aga	1	török férfi	aga	1654	45	207
nincs	Erczi Mehmed aga	1	török férfi	aga	1650–1658	22	55
nincs	Esztergami/Gyantai Radovan	1	rác férfi	nincs	1650–1658	39	276
nincs	Feiervári Gyurko rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	37	275
nincs	Feiervári Mihály rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	38	275
nincs	Foki Ali [Maszkara]	1	török férfi	nincs	1650–1658	23	55
nincs	Foki Radovan	1	rác férfi	nincs	1650–1658	39	276
nincs	Hardai Mihály rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	41	277
nincs	Igali Damjana rác asszony+fia+lánya	1	rác asszony	nincs	1650–1658	29	271
nincs	Igali Hadzsime bulya +fia harmadmagával	3	török bulya	nincs	1650–1658	25	59
nincs	Igali Ibrahim aga	1	török férfi	aga	1655	46	60
nincs	Igali Insia rác asszony+anya+3lánya	1	rác asszony	nincs	1650–1658	28	270
nincs	Igali Malkocs agáné+fia Ali Lányai: Rahina, Nernia	4	török bulya	nincs	1650–1658	24	58
nincs	Igali Milene rác harmadmagáért	3	rác férfi	nincs	1650–1658	27	270
nincs	Igali Obren rác harmadmagával	3	rác férfi	nincs	1650–1658	28	270
nincs	Igali Pava rác asszony	1	rác asszony	nincs	1650–1658	30	271
nincs	Igali Pava rác asszony 3 lánya	3	rác leány	nincs	1650–1658	35	271
nincs	Igali Zilkáde+2 fia Haszon, Szulimán harmadmagával	3	török bulya	nincs	1650–1658	25	59
nincs	Igali Szmoljana rác asszony+fia+2lánya	4	rác asszony	nincs	1650–1658	35	271
nincs	Igali Sztoja rác asszony+fia+lány	1	rác asszony	nincs	1650–1658	29	270
nincs	Igali Vinka rác asszony	1	rác asszony	nincs	1650–1658	36	272
8	Kanisai Baba Haszon	1	török férfi	nincs	1650–1658	5	31 (Iriz)
23	Kanisai Barbély Musztafa	1	török férfi	nincs	1650–1658	12	38
17	Kanisai Bivol Ibrahim	1	török férfi	nincs	1650–1658	9	35
nincs	Kanisai Czonka Musztafa	1	török férfi	nincs	1654	47	111
6	Kanisai Csonka Ramazán	1	török férfi	nincs	1650–1658	3	31 (odabasa)
7	Kanisai Eötvös Sábán	1	török férfi	nincs	1651–1655	4	31
13	Kanisai Hosszú Ramazán	1	török férfi	nincs	1650–1658	7	33
21	Kanisai Hosszú Sábán	1	török férfi	nincs	1650–1658	11	?
20	Kanisai Hüszejn, Juszuf aga szolgája	1	török férfi	aga szolgája	1650–1658	11	18
19	Kanisai Ibrahim	1	török férfi	nincs	1650–1658	10	92
sorszám	név	fő	etnikum, nem	tiszt	év	pagina	rabnyilvántartó könyv/pagina

18	Kanisai Iszmail	1	török férfi	nincs	1650–1658	10	34
nincs	Kanisai Jurica	1	rác férfi	nincs	1650–1658	38	?
nincs	Kanisai Katona Mehmed	1	török férfi	nincs	1654	48	125
nincs	Kanisai Kis Ahmed	1	török férfi	nincs	1655	51	349
15	Kanisai Kis Haszan	1	török férfi	nincs	1650–1658	8	34
nincs	Kanisai Marko rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	36	275
12	Kanisai Musztafa	1	török férfi	nincs	1650–1658	7	32
14	Kanisai Nagy Redzseb	1	török férfi	nincs	1650–1658	7	33
nincs	Kanisai Ömer	1	török férfi	nincs	1650–1658	26	36
nincs	Kanisai Oszmán iszpahia	1	török férfi	szpáhi	1655	47	111
16	Kanisai Ramazán	1	török férfi	nincs	1650–1658	9	?
nincs	Kanisai Redzseb odabasa	1	török férfi	odabasi	1654	48	119 (szubasi)
25	Kanisai Sábán, Hadszi Haszan szolgája	1	török férfi	szolga	1657. okt. 1.	13/55	115
nincs	Kanisai Samel Haszan	1	török férfi	nincs	1655?	51	124
nincs	Kanisai Sípos Ali	1	török férfi	nincs	1656. jan. 5.	49	112
nincs	Kanisai Szabó Hüszejn	1	török férfi	nincs	1657	54	126
22	Kanisai Tatár Haszan	1	török férfi	nincs	1650–1658	11	18
11	Kanisai Terlak Ali [torlak]	1	török férfi	nincs	1650–1658	6	17
10	Kanisai Toot Haszan	1	török férfi	nincs	1650–1658	5	32
nincs	Kanisai Toticz Ibrahim	1	török férfi	nincs	1657	54	35
9	Kanisai Vak Haszan	1	török férfi	nincs	1650–1658	5	31
24	Kanisai Zászlórtató Ali	1	török férfi	nincs	1650–1658	12	38
nincs	Kanisai/Ezdromi Haszan	1	török férfi	nincs	1654	52	?
nincs	Kaposvári Ahmed, Mehmed aga fia	1	török férfi	aga fia	1654	45	134
nincs	Kaposvári Ali bég	1	török férfi	bég	1650	44	42
nincs	Kaposvári Jovan	1	rác férfi	nincs	1658	56	323
nincs	Kaposvári Züldfikár	1	török férfi	nincs	1650–1658	15	?
nincs	Karádi Mihály rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	40	277
nincs	Karádi Radovan rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	40	277
nincs	Kéri Nixa rác harmadmagával	3	rác férfi	nincs	1650–1658	34	274
nincs	Kéri Wuk rác harmadmagával	3	rác férfi	nincs	1650–1658	35	274
nincs	Keszűi Janko rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	41	277
nincs	Koppani Besir	1	török férfi	nincs	1650–1658	21	10
nincs	Palotai/Dobricsani Musztafa	1	török férfi	nincs	1650–1658	19	50
nincs	Pécsi Kis Hüszejn fia	1	török férfi	nincs	1650–1658	16	?
nincs	Pécsi Musztafa	1	török férfi	nincs	1650–1658	16	44
nincs	Pécsi Redzseb/Ali Iszpahia	1	török férfi	szpáhi	1650	16	44
nincs	Saásdi Mahmud, sásdi aga fia	1	török férfi	aga fia	1650–1658	23	56
nincs	Segesdi Fati bulya és lánya	2	török bulya	nincs	1650–1658	21	52
nincs	Segesdi Kádire bulya	1	török bulya	nincs	1657	55	53
nincs	Segesdi Mehmed Iszpahia	1	török férfi	szpáhi	1655 jan. 1.	46	183
nincs	Simontornyai Hüszejn	1	török férfi	nincs	1650–1658	20	51
nincs	Simontornyai Kászim	1	török férfi	nincs	1650–1658	20	9
nincs	Simontornyai Musztafa	1	török férfi	nincs	1650–1658	19	51
nincs	Szent Leőrincsi Mihály rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	42	278
nincs	Szigetvári Ali Iszpahia	1	török férfi	szpáhi	1657	53	192
nincs	Szigetvári Dervis	1	török férfi	nincs	1656	50	192
nincs	Szigetvári Haszan Iszpahia	1	török férfi	szpáhi	1657	53	194
nincs	Szigetvári Huszain	1	török férfi	szpáhi	1657	52	196
nincs	Szigetvári Ibrahim	1	török férfi	nincs	1658. ápr. 1.	56	195
sorszám	név	fő	etnikum, nem	tiszt	év	pagina	rabnyilvántartó könyv/pagina

nincs	Szigetvári Mehmed aga	1	török férfi	aga	1656	50	193
nincs	Taboti/Nánai Radovan rác	1	rác férfi	nincs	1650–1658	42	278
nincs	Tekesi Vuk rác	1	rác férfi	nincs	1650-1658	42	278
nincs	Tolnai Juszuf	1	török férfi	nincs	1650	49	57
nincs	Turbéki Piri aga	1	török férfi	aga	1651	27	226
nincs	Váli Csona Ibrahim	1	török férfi	nincs	1650–1658	18	48
nincs	Váli Operka Mehmed	1	török férfi	nincs	1650–1658	17	48
nincs	Váli Ramazán	1	török férfi	nincs	1650–1658	18	49
összesen	101 eset	136			1650–1658		

13.számú melléklet: A Batthyány I. Ádám által csoportosan/családotul vásárolt rabok aránya

1641–1658 (128 fő; 37 tétel)

a rab neve	eladó/eladás	fő	kamarai forint	fogságba esés/év	a rab további sorsa
1. Dadai Lazar ötödmagával	körmendi kótyavetye	5	60	1641	meghozták a sarcukat (1647)
2. Dadai Mikola hatodmagával	körmendi kótyavetye	6	72	1641	megsarcolt (1642), hozott valamennyit váltságdíjában (1642–1654. jan.)
3. Dadai Milos negyedmagával	körmendi kótyavetye	4	48	1641	megsarcolt (1642), hozott valamennyit váltságdíjában (1642–1655. jan.)
4. Igali Obren feleségével, leányaival	körmendi kótyavetye	3	127,5	1641	megsarcolt (1642), hozott valamennyit váltságdíjában (1642–1647. okt.)
5. Igali Pava és 3 leánya: Ruscica, Ljubicsa, Sztipania	körmendi kótyavetye	4	54	1641	meghozták a sarcukat, felszabadult (1642-1647. okt.)
6. Igali Szmoljana három gyermekével	körmendi kótyavetye	4	27	1641	meghozták a sarcokat (1647. márc.)
7. Igali Sztoja fiával, lányával	körmendi kótyavetye	3	63,75	1641	meghozták a sarcukat (1647. okt.)
8. Igali Vinka rác asszony gyermekével, Ivánnal	körmendi kótyavetye	2	150	1641	meghozták a sarcukat (1647. okt.)
9. Igali Vukovana, Sztana rác asszony öregbik fia	körmendi kótyavetye	2	31,125	1641	B. Á. eladta Baranyai Balázsnak (1641)
10. Igali Zilkáde Haszan és Szulejmán fiával	körmendi kótyavetye	3	112,5	1641	meghalt (1648?)
11. Igali öregbik Angelia egy gyermekével	körmendi kótyavetye	2	48	1641	ismeretlen
12. Igali Damjana fiával és lányával	körmendi kótyavetye	3	61,5	1641	meghozták a sarcukat (1647. okt.)
13. Igali Grozdan rác, felesége, fiai (2), lányai (2)	Tihanyi Váradi Mihály	6	100	1641	Szili István fejróltsága (1646. aug.?)
14. Igali Hadzsime bulya harmadmagával	körmendi kótyavetye	3	100,5	1641	meghozták a sarcukat (1646. aug.?)
15. Igali Inszia leányaival és anyjával, Vuinával	körmendi kótyavetye	4	76,5	1641	meghozták a sarcukat (1647. okt.)
16. Igali Malkocs agáné, fia Ali, leánya Rahima, leánya Nerima, inasa Oszmán	körmendi kótyavetye	5	0	1641	megsarcolt (1646), hozott valamennyit váltságdíjában (1646–1651)
17. Igali Milene, öccse Vucseten, kisleánya	körmendi kótyavetye	3	43,5	1641	hozott valamennyit váltságdíjában (1642–1654. jan.), meghalt (1644), sarca öccsére szállt
18. Kéri Nixa, fia Milos, annak felesége Mária, ennek kisleánya Miho	körmendi kótyavetye	4	48	1641	megsarcolt (1642), hozott valamennyit váltságdíjában (1642–1646. aug.)
19. Kéri Vuk feleségével, fiával, lányával	körmendi kótyavetye	4	48	1641	megsarcolt (1642.), hozott valamennyit váltságdíjában (1642–1646. aug.)
20. Örsi Branko öccsével	körmendi kótyavetye	2	93	1641	megsarcolt (1642.), hozott valamennyit váltságdíjában (1642-1654. jan.)
21. Örsi Grozdan rác harmadmagával rác	körmendi kótyavetye	3	95,25	1641	meghozták a sarcukat (1651. júl.?)
22. Örsi Lukacs rác másodmagával	körmendi kótyavetye	2	63,75	1641	meghozták a sarcukat, engedményt kaptak (1643. júl. 7.?)
23. Koppányi Havva bulya	keszthelyiek	2	230	1646	meghalt (1649.?) sarcolatlanul
24. Apáti Jandre Nikulics, Luca Radovics, Vranics Radoszta	Veszprémi Ürögi János	3	220	1646	megsarcolt (1646), Szelepcsényi György jobbágysai, sarc nélkül vissza kellett küldeni (1646. aug.)
25. törökök	A fehérvári csata után, katonáktól	10	1 900	1647	ismeretlen
26. Segesdi Fati bulya leányával együtt	Ányos Péter	2	0	1648	megsarcolt (1650), hozott valamennyit váltságdíjában (1650–1653)

a rab neve	eladó/eladás	fő	kamarai forint	fogságba esés/év	a rab további sorsa
27. Kaposvári Ahmed, Iván, Rusic	Csanádi János és Rácz Mihály	3	348,75	1652	sarcolatlan
28. Fehérvári Mihály, Iván, Jurica, Ferenc, Radován	Fáncsi György	5	285	1653	megsarcolt (1653), Csajági Gergely jobbágyai, vissza kellett küldeni (1653)
29. Budai/Szabácsvári Fatima vén bulya, Budai Szabacsvári Szatina ifjú bulya	Kisfaludy Balázs	2	1 500	1653	megsarcolt (1653), járt a hódoltságban, B. Á. elcserélte (1657. dec.): Szófiai Sábán csausért
30. Fehérvári/Érdi Ajse bulya, Musztafa gyermekével	Kisfaludy Balázs és társai	2	200	1653	sarcolatlan
31. Csókakői Fati bulya, ennek anyja, Rabijé+2fiuk; Csókakői Vinka+2/1fia+2/1lánya	Kiskomáromi János és társai	9	500	1654	megsarcolt, járt a hódoltságban
32. Kaposvári Musztafa aga és Ömer aga	Csanádi János, Kiskomáromi Vekéni Mátyás, Csepeli	2	?	1654	sarcolatlan
33. Kaposvári aga (2fő)	Jankovics János	2	45	1656	ismeretlen
34. rácok	kiskomáromiak	2	160	1657	ismeretlen
35. Kaposvári Jovan rác és társa	kiskomáromiak	2	150	1658	sarcolatlan
36. törökök	tihanyi hajdúk	2	70	1658	ismeretlen
37. törökök	veszprémiek	3	200	1658	ismeretlen
összesen		128	7 333	1641–658	

14.számú melléklet: Batthyány I. Ádám ajándékba kapott rabjai

1639–1657 (36 fő; 31 tétel)

a rab neve	aki(k)től kapta a rabot B. Á.	fő	fogságba esés/év	a rab további sorsa
1. Kanizsai/Dobrai Ramazán/Radovan	torniscai szegény asszony	1	1639	hozott valamennyit váltságdíjában (1647–1649?), meghalt (1649?)
2. Kanizsai Sípos Ibrahim	egész végbeliek fogták	1	1640	meghalt (1646?)
3. Kanizsai/Váci Mehmed odabasi	csákányiak	1	1641	Ányos Péter fejtávtsága (1648)
4. Igali Manda rác leány(a?)	a körmendi kótyavetyén kapta	1	1641	kereszténnyé lett, és férjhez ment (1643–1646?)
5. Igali Malkocs agáné, fia Ali, leánya Rahima, leánya Nerima, inasa Oszmán	a körmendi kótyavetyén kapta	5	1641	megsarcolt (1646.), hozott valamennyit váltságdíjában (1646–1651.?)
6. Kanizsai Hamza kém	körmendiek	1	1643	meghalt (1648.)
7. Kanizsai Iszmail/Zmain	csákányiak és körmendiek	1	1643	meghozta a váltságdíját (1652. aug.?)
8. Kanizsai Ibrahim	csákányiak és körmendiek	1	1643	megsarcolt (1646?), hozott valamennyit váltságdíjában (1646–1651?)
9. Budai Zülfikár	Kóczó Mihály	1	1646	Csajági Máté fejtávtsága (1651?)
10. Váli Operka Mehmed	Teveli és Palonyai	1	1646	meghozta váltságdíját (1654. jan.), kezesség maradt rajta
11. Kanizsai Totics Ibrahim	körmendiek és szentpéteriek	1	1646	megsarcolt (1656. jún.), hozott valamennyit sarcában (1657–1658)
12. Zsámbéki Ahmed	Fáncsi Pál	1	1646	B. Á. eladta: révkomáromi Fogas Bálintnak 250 forintért (1647–1651?)
13. Kanizsai Kis Katona Mehmed	„Zrínyi uram adta”	1	1647	meghozta sarcát (1651–1656), felszabadult (1656. márc. ?)
14. Tekesi Vuk	kiskomáromiak	1	1647	megsarcolt (1647), hozott valamennyit sarcában (1648–1650) B. Á. ajándék adta Esterházy Lászlónak (1651)
15. Segesdi Fati bulya leányával együtt	Ányos Péter	2	1648	megsarcolt (1650), hozott valamennyit sarcában (1651–1658?)
16. Kanizsai/Eszéki Kis Ali gyermek	egerszegiek	1	1649	B. Á. eladta gróf Puchhaimnak (1654. máj.)
17. Simontornyai Murzán szerecsen	veszprémiek	1	1649	meghalt (1651?)
18. Kanizsai Ali, zászlótartó fia	körmendiek és csákányiak	1	1649	megsarcolt (1651), hozott valamennyit sarcában (1651–1654. jan.)
19. Kanizsai Sípos Ali	körmendiek és csákányiak	1	1649	megsarcolt (1656), hozott valamennyit sarcában (1656–1658)
20. Pesti Ömer aga szpáhi	Teveli és Palonyai István, Fáncsi Pál nyereségből	1	1649	megsarcolt (1652. jún. 20.), járt a hódoltságban (1652. jún.–1654. jan.?)
a rab neve	aki(k)től kapta a rabot B. Á.	fő	fogságba esés/év	a rab további sorsa

21. Kanizsai Kis Hüszejn, Cse Ivan odabasi szolgája	Szilágyi Peti	1	1649	ismeretlen
22. Fehérvári Csirko Halil	Kiskomáromi János és Kóczó Mihály	1	1651	meghalt (1652. dec. 13.), szalonaki lázadó
23. Budai Szulejmán	Kiskomáromi János	1	1651	megsarcolt (1653. nov. 9.)
24. Szigetvári Ömer	egerszegiek	1	1652	megsarcolt (1652. okt.), meghalt (1655)
25. Csatai Milene rác	Kisfaludy Balázs	1	1653	sarcolatlan
26. Kaposvári Mehmed szpáhi	Sárkány János, keszhelyi kapitány és Niczki Boldizsár	1	1653	sarcolatlan
27. Fehérvári Ali aga	katonák, fehérvári nyereségből	1	1654	sarcolatlan
28. Boszniai Musztafa	Kisfaludy Balázs és társai	1	1656	sarcolatlan, atyjával együtt fogták
29. Uzsicei Idrisz	katonák	1	1656	megsarcolt (1658. dec. 1.?)
30. Zsámbéki Belál	Kisfaludy Balázs, Keösze György, Pathi Andor kalauzok	1	1657	sarcolatlan; a lovával együtt fogták
31. Zsámbéki Józson Juszuf	Kisfaludy Balázs, Keösze György, Pathi Andor kalauzok	1	1657	sarcolatlan; a lovával együtt fogták
összesen		36	1639–1657	

15.számú melléklet: Batthyány I. Ádám nem forintértékben szereplő rabjai

1641–1650 (33 fő)

a rab neve	eladó	a rab értéke	fogságba esés/év	a rab további sorsa
1. Pécsi Hebegő Muharrem	Lipócsi Péter+11társa	180 Ft+12*egy-egy dolmányra való posztót: 12*egy-egy vég abát	1653	megsarcolt (1653. okt.)
2. Pécsi Szinán	veszprémi hajdúk	28,5 rőf csimaszin	1650	Palotai Miklós fejtársa (1651)
3. Fehérvári Sztepan rác	Fekete György	420 kőso, Fekete György adósságban adta	1650	megsarcolt (1657), szalonaki lázadó
4. Berzencei Ahmed	Akai György/Kóczó Mihály	50 köből búza	1650	B. Á. elajándékozta (1651?) Csinderi Györgynek
5. Budai/Boszniai Ibrahim	Hagymási János	szőlő: Vashegyen	1643	megsarcolt (1656); Veszprémi Kecskés Benedek fejtársa (1659. február 8.)
6. Valjevoi Ahmed	Zrínyi uram	egy fölő minden aranyas szerszámmal	1656	sarcolatlan
7. Fehérvári/Bukovári Ali	Zichy István	egy ló	1652	meghalt (1652), szalonaki lázadó
8. Kanizsai Kis Ibrahim, Pribék szolgája	Egerszegi Kis Miklós	fejtársa: „Egerszegi Kis Miklós hozta magáért.”	1652	sarcolatlan
9. Koppányi Musztafa	Eöri legény	fejtársa: „feje szabadulásáért egy öri legény”	1653	megsarcolt (1653. júl. 16.), meghalt (1654?)
10. Berdarovics Pál rác	Fekete Istók	fejtársa: „Fekete Istók adta maga sarcában”	1652	fejtársa (1652?)
11. Kanizsai Kis Ahmed	Csobáncsi Ferenc	fejtársa: „mivelhogy az sarcát leszállítottuk Fehérvári Abdi csaus nevő rabunkkal”	1652	megsarcolt (1655)
12. Budai Mehmed	Rácz Pál	fejtársa: „Rácz Pál adta feje váltásában”	1651	fejtársa (1651?)
13. Kalocsai Hüszejn	Uki János	fejtársa: „Uki János adta sarcának leszállítására”	1651	meghalt (1652. dec.), szalonaki lázadó
14. Palotai Muharrem	Uki János	fejtársa: „Uki János adta sarcának leszállítására”	1651	megsarcolt (1653. okt.), járt a hódoltságban postaként is, sarcáért is (1652-1659)
15. Palotai Rizván	hollósi polgárok: Pál András, Antal Jakab, Kalmár István, Marcus András	fejtársa: feleség- és gyermekszabadítás „szín alatta vettük el tőlük”	1653	sarcolatlan
16. Budai Mehmed/Memi	Győri Boghdán Mihályné	fejtársa: Győri Boghdán Mihály	1651	megsarcolt (1652. jún. 23.), meghalt (1652. dec.), szalonaki lázadó
17. Fehérvári Alisán	Hertelendi Ádám	fejtársa: Hertelendi Ádám fiának szabadulásában	1657	megsarcolt (1657.), járt a hódoltságban (1659. febr. 11.)
18. Kanizsai Hüszejn odabasi	kányavári vajda	fejtársa: kányavári vajda adta fiáért	1641	meghalt (1648.)
19. Siófoki Haszan	ismeretlen	fejtársa: Rácz Pálért	1650	B. Á. eladta (1654. jún. 12.): gróf Puchhaimnak 100 tallérért
20. Hidvégi Mehmed	Kovács István	rabcsere	1652	megsarcolt (1652), szalonaki lázadó
21. Pesti Musztafa szpáhi	Akai György	rabcsere	1651	Kovács István fejtársa (1658)
22. Palotai Abdi	Perei Mátyás	rabcsere (510 Ft)	1647	Pribék János fejtársa (1649. júl.), sarca: 340 tallér+150 db kőso
a rab neve	eladó	a rab értéke	fogságba esés/év	a rab további sorsa

23. Koppányi Musztafa	Szíz Pál	rabcsere: Fehérvári Ömerért, aki Szíz Pált szabadította	1649	megsarcolt (1654. febr. 27.)
24. Váli Szablyás Musztafa	Tompos Bálint	rabcsere: Budai Hodzsa Hüszejn?	1658	sarcolatlan
25. Palotai Barbély Mehmed, Palotai Murád öccsinek mondanak lenni	Veszprémi Gurup Péter	rabcsere: fehérvári Szakállas Muharrem?	1652	megsarcolt (1657. jan.?)
26. Türbéki Piri aga	Kiskomáromi Mészáros Mátyás	rabcsere: Kanizsai Vörösszakállú Sábánért	1646	hozott valamennyit váltságdíjában (1651-1654)
27. Szófiai Sábán csaus	Fáncsi György/Fáncsi Istók	rabcsere: két budai/szabácsvári bulyáért (az ő vételáruk: 1000 tallér)	1657	megsarcolt (1657?), járt a hódoltságban (1658. júl. 24.)
28. Budai Hüszejn Bádi emín	ismeretlen	rabcsere: Mümin Idriszért	1650	meghalt (1652. márc.)
29. Budai/Zsámbéki Haszan	Sárdi Pál	rabcsere: Pesti Karimán	1651	meghalt (1652?)
30. Budai Musztafa	Tót Mihók	rabcsere: Szabó Mehmedért	1655	sarcolatlan
31. Hidvégi Hüszejn	veszprémiek	rabcsere: Szentmiklósi Bogdán rácért	1650	eladott (1653. szept. 1.): Landor Péternek 100 forintért, szalonaki lázadó
32. Siófoki Milene	Veszprémi Horvát István	rabcsere: Szentmiklósi Sztepan rácért	1650	meghalt (1650. dec.), megsarcolt (1650.?)
33. Kanizsai Kis Ahmed	Csillag Ferenc	rabcsere: Terlák Aliért	1649	meghalt (1651)
összesen: 33 fő			1641–1650	

16.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjainak sarcteljesítése, akik még nem teljesítették az összes sarcukat

1637–1658 (46 tétel; 63 fő)

a rab neve	eladó, eladás	vételár/ Ft	sarc/kam. forint	vétel/sarc	teljesítés/ Ft	sarc/ teljesítés%	vétel/ teljesítés	fogságba esés/év	alku/év	utolsó adat/év
1. Simontornyai Hüszejn	veszprémiek	50	500	10	11	2%	0,2	1643	1646	1654
2. Segesdi Fatire/Kádire	Kiskomáromi Gyutai Mihály	100	1 500	15	88	6%	0,9	1648	1655	1657
3. Simontornyai Szulejmán szpáhi	Veszprémi Ürögi János és Kiskomáromi János	300	2 700	9	200	7%	0,7	1653	1653	1658
4. Karádi Radovan	szigligeti hajdúk	67,5	628	9,3	50	8%	0,7	1647	1649	1654
5. Karádi Mihály	szigligeti hajdúk	67,5	500	7,4	45	9%	0,7	1647	1650	1654
6. Kanizsai Sábán, Hadzsi Haszan szolgája	Kiskomáromi Somodori János	50	597	12	60	10 %	1,2	1650	1657	1658
7. Váli Ramazán	Fáncsi Pál	210	850	4	85	10%	0,4	1647	1649	1654
8. Budai Radovan	Kóczó Mihály	99	400	4	53	13%	0,5	1646	1649	1654
9. Kanizsai/Keszűi Janko	vázsonyi hajdúk	60	464	8	94	20%	1,6	1645	1647	1651
10. Simontornyai Musztafa	veszprémiek	50	950	19	205	22%	4,1	1643	1645	1654
11. Hardai Mihály	Eösi István	100	872	8,7	231	26%	2,3	1641	1645	1654
12. Váli Csonka Ibrahim	Teveli István, Palonyai István	270	1 190	4,4	435	37%	2	1646	1649	1654
13. Örsi Branko öccsével (2 fő)	körmendi kótyavetye	93	820	8,8	320,5	39%	3,4	1641	1642	1654
14. Simontornyai Hidvégi Mahmud	Fejérvérszi János	150	750	5	300	40%	2	1650	1656	1658
15. Szigetvári Ali	vázsonyi hajdúk	100	3 197	32	1 389	43 %	14	1649	1657	1657
16. Siófoki Ali/Maszkara	Cseönge György	125	600	4,8	269	45%	2,2	1643	1646	1654
17. Kanizsai Szakállas Musztafa	Cseönge György	50	1 050	21	495	47%	10	1641	1649	1651
18. Siófoki Radovan	Veszprémi Cseönge György	100	874	8,7	416	48%	4,2	1643	1646	1654
19. Kanizsai Marko	ismeretlen	32	430	13	206	48%	6,4	1643	1645	1654
20. Fehérvári Mihály	Király Pál hozta	100	650	6,5	329	51%	3,3	1643	1646	1654
21. Pécsi Musztafa	Kiskomáromi Gyutai Mihálytól	150	650	4,3	330	51%	2,2	1647	1649	1654
22. Kanizsai Szabó Ömer szpáhi	kemendi hajdúk	233	745	3	386	52%	2	1646	1651	1654
23. Kanizsai Bivaly Ibrahim	kapornakiak	150	1 300	8,7	870	67%	5,8	1645	1649	1658
24. Kanizsai Csonka Ramazán odabasi	egerváriak	70	2 500	36	1 750,5	70%	25	1637	1647	1656
25. Kaposvári Ali bég	Kiskomáromi Somodori János	1 500	10 047	6,7	7 184	72%	4,8	1649	1650	1654

a rab neve	eladó, eladás	vételár/ Ft	sarc/ kam. forint	vétel/sarc	teljesítés/ Ft	sarc/ teljesítés%	vétel/ teljesítés	fogságba esés/év	alku/év	utolsó adat/év
26. Siófoki Ramazán/Roman	veszprémi hajdúk	190	975	5,1	750	77%	3,9	1647	1648	1654
27. Kanizsai Oszmán szpáhi	kapornakiak	225	3 497	16	2 713	78%	12	1649	1654	1657
28. Pécsi Redzseb szpáhi	Kiskomáromi Gyutai Mihály	225	7 500	33	5 959,5	79%	26,5	1645	1649	1658
29. Dadai Mikula hatodmagával (6 fő)	körmendi kótyavetye	72	1 087,5	15	916	84%	13	1641	1642	1654
30. Fehérvári Gyurko	Király Pál	100	650	6,5	549	84%	5,5	1643	1644	1646
31. Kanizsai Tót Haszan	csákányiak	150	2 498	17	2 139,5	86%	14	1641	1643	1651
32. Kanizsai Csizmadia Csonka Musztafa	kányváriak	100	1 520	15	1 305	86%	13	1649	1653	1656
33. Igali Ibrahim aga	vázsonyiak	200	1 260	6,3	1 086	86%	5,4	1652	1655	1658
34. Kanizsai Ötvös Sábán	szentpéteriek	27,14	1 200	44	1 046	87%	39	1640	1642	1651
35. Dadai Milos negyedmagával (4 fő)	körmendi kótyavetye	48	660	14	578,7	88%	12	1641	1642	1655
36. Kéri Nixa negyedmagával (4 fő)	körmendi kótyavetye	48	620	13	547	88%	11	1641	1642	1646
37. Örsi Rausa	körmendi kótyavetye	43,5	410	9,4	361,5	88%	8,3	1641	1642	1654
38. Szigetvári Dervis	vázsonyi hajdúk	100	900	9	795	88%	8	1649	1656	1658
39. Kanizsai Nagy Redzseb	szentpéteriek	27,14	577	21	531,5	92%	20	1643	1646	1651
40. Sásdi Mahmud, Mehmed aga fia	Kiskomáromi Gyutai Mihály	300	1 975	6,6	1 822	92%	6,1	1647	1649	1647
41. Kanizsai Gyurica (Jurica)	Fejér András	100	600	6	565,5	94%	5,7	1642	1642	1648
42. Igali Obren feleségével, leányaival (3 fő)	körmendi kótyavetye	127,5	600	4,7	571	95%	4,5	1641	1642	1647
43. Szigetvári Mehmed aga	Kiskomáromi Teöteösi Mihály, Csanádi János	500	5 247	10	5 053,5	96%	10	1653	1656	1658
44. Kanizsai Hosszú Ramazán	szentpéteriek	27,14	570	21	555	97%	20	1640	1647	1651
45. Kanizsai Kis Ahmed	egerszegiek	100	1 550	16	1 552	100%	16	1654	1655	1658
46. Kéri Vuk feleségével, fiával, lányával (4 fő)	körmendi kótyavetye	48	700	15	722	103%	15	1641	1642	1646
összesen/átlag*: (29 török és 17 rác; 45 férfi, 1 nő)		7 035,42	69 360	9,9*	45 920,3	66%*	6,5*	1637–1654	1642–1656	1646–1658

17.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjai, akik nem hoztak semmit sarcukban

1640–1659 (40 tétel; 48 fő)

a rab neve	eladó, eladás	vételár/ kam. forint	sarc/kam. forint	vétel/sarc	fogságba esés/év	alku/év	utolsó adat/év
1. Segesdi Ali	alsólendvaiak	165	400	2,4	1643	1647	1651
2. Koppányi Musztafa	Keszthelyi Rác Sztojan	100	610	6,1	1654	1656	1656
3. Esztergomi/Gyantai Radovan	Kolláth János és társai	32	650	20	1644	1646	1654
4. Kanizsai/Kaposvári Oszmán	Szentpéteri Róka Bálint	25	750	30	1640	1653	?
5. Ercsi Juszuf	Kiskomáromi Váralyai Imre	150	1 090	7,3	1649	1653	1659
6. Fehérvári Mehmed	Veszprémi Kovács István	100	1 140	11	1650	1652	1659
7. Fehérvári Juszuf	Veszprémi Kovács István	100	1 140	11	1650	1652	1656
8. Kanizsai Vid	Kiskomáromi Máté János	50	1 200	24	1653	1653	1657
9. Kanizsai Hadzsi Haszan	Kiskomáromi Somodori János	100	1 500	15	1650	1657	1657
10. Szigetvári Ibrahim	kiskomáromiak	150	1 500	10	1658	1658	1658
11. Koppányi Ali szpáhi	Cseönge György	120	1 600	13	1643	1649	1652
12. Kanizsai Todor	Kiskomáromi Máté János	50	1 750	35	1653	1653	1658
13. Váli Ali	Palonyai István, Fáncsi hadnagy katonája	180	1 765	10	1649	1655	1658
14. Csókakői Vinka +2/1fia+2/1lánya (4 fő)	Kiskomáromi János és társai	500	1 925	3,9	1654	1656	1657
15. Fehérvári/Vajoli Ali	Gál Mihók	500	2 250	4,5	1649	1657	1657
16. Csókakői Fati bulya, ennek anyja, Rábije+2fiuk (9 fő)	Kiskomáromi János és társai	500	2 300	4,6	1654	1656	1658
17. Csácsi Zuko	budai nyereség kótyavetyéjén	80	2 400	30	1656	1657	1657
18. Érdi Hromi Marko	Pátkai Mátyás	300	2 660	9	1652	1653	1659
19. Pécsi Hodzsa Ahmed	Kiskomáromi Teöteösi János	660	3 000	4,5	1654	1659	1659
20. Budai Nezir	Kisfaludy Balázs és tataiak	675	7 050	10	1653	1657	1657
21. Budai Bolond Mehmed	kisfaludiak	600	9 750	16,3	1651	1653	1657
22. Budai/Konstantinápolyi Dzsihan janicsár	Kisfaludy Balázs és vitézei	600	10 197	17	1655	1657	1658
23. Pécsi Haszan szpáhi	Kiskomáromi Teöteösi János	900	10 494	12	1654	1654	1655
24. Esztergomi Murteza szpáhi, Szigetvári Haszan aga fia, Örmény városának szpáhija	Pátkai Mátyás	350	12 000	34	1653.	1653.	1658.
25. Budai/Szabácsvári Murteza	Kisfaludy Balázs	200	12 450	62	1653	1656	1659
26. Budai Ibrahim janicsár	Komáromi János, Kóczó Mihály és Fülöp András	100	13 697	137	1651	1657	1657
27. Budai/Koppányi Ijjász ifjú legény	Kóczó Mihály	225	14 750	66	1653	1655	1659
28. Budai Musztafa janicsár cselebi	kiskomáromiak hajdúk, Feöszint Mihály kalauz	1 200	18 800	16	1652	1653	1658
29. Budai/Szabácsvári Fatima vén bulya , Budai Szabácsvári Szatina ifjú bulya (2 fő)	Kisfaludy Balázs	1 500	21 000	14	1653	1657	1658
30. Konstantinápolyi Ali emín	Kisfaludy Balázs és vitézei	1 350	23 394	17	1655	1655	1658
31. Konstantinápolyi Mahmud Iszmail aga	Kisfaludy Balázs és vitézei	1 500	35 325	24	1655	1657	1658
a rab neve	eladó, eladás	vételár/	sarc/kam.	vétel/sarc	fogságba	alku/év	utolsó

		kam. forint	forint		esés/év		adat/év
32. Pécsi Gruicsa rác	veszprémi hajdúk	50	?	?	1650	1656	1657
33. Kanizsai Száli	egerszegiek	100	?	?	1657	1657	1658
34. Kanizsai Ali gyermek	kiskomáromiak	100	?	?	1655	1657	1658
35. Kanizsai Ali	kiskomáromiak	100	?	?	1657	1657	1658
36. Kanizsai Ibrahim	kiskomáromiak	100	?	?	1657	?	1658
37. Budai Sánta Csirko (Pirko)	Akai György	129	?	?	1652	1658.	1659
38. Kanizsai Mehmed	szécsiszigetiek	156	?	?	1643	?	1651
39. Budai Muharrem janicsár	Kiskomáromi János	175	?	?	1651	1654	1658
40. Szigetvári Vak Ali	Csanádi János hozta	500	?	?	1657	1657	1658
Összesen/átlag* 40 (35 török és 5 rác; 37 férfi, 3 nő); tétel 48 fő		14 472	218 537+ ismeretlen	15*	1640– 1658	1646– 1659	1651– 1659

**18.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt megsarcolt rabjai, akik meghozták sarcukat
1639–1658 (20 tétel; 43 fő)**

a rab neve	eladó, eladás	vételár /kam. forint	sarc/ kam. forint	vétel/sarc	teljesítés/ kam. forint	sarc/teljesítés %	vétel/ teljesítés	fogságba esés/év	alku/év	utolsó adat/év
1. Ercsi Mehmed aga	Tatai Nagy Albert	600	4 500	7,5	2 834,15	63%	4,7	1641	1647	1651
2. Igali Vinka gyermekével, Ivánnal (2 fő)	körmendi kótyavetye	150	200	1,3	155	78%	1	1641	1641	1647
3. Örsi Lukacs másodmagával (2 fő)	körmendi kótyavetye	63,75	560	8,8	468	84%	7,3	1641	1642	1643
4. Igali Inszia leányaival anyjával (4 fő)	körmendi kótyavetye	76,5	350	4,6	300	86%	3,9	1641	1641	1647
5. Igali Sztoja fiával és lányával (3 fő)	körmendi kótyavetye	63,75	310	4,9	278	90%	4,4	1641	1641	1647
6. Szigetvári Haszan szpáhi	Kiskomáromi Nyeögeri Istók	500	6 400	13	5 950	93%	12	1653	1657	1658
7. Kanizsai Kis Haszan	Fejér András	100	393,5	4	367,5	93%	4	1645	1645	1646
8. Segesdi Mehmed szpáhi	Kiskomáromi Tót András	300	3 000	10	2 999	100%	10	1652	1655	1656
9. Kanizsai Vak Haszan	Hagymási János harmadmagával	200	300	1,5	300	100%	1,5	1639	1642	1646
10. Dadai Lazar fiaival és lányával (4 fő)	körmendi kótyavetye	60	592	10	592	100%	10	1641	1642	1647
11. Igali Szmoljana fiával és lányával (4 fő)	körmendi kótyavetye	27	192	7,1	192	100%	7,1	1641	1642	1647
12. Igali Domjana fiával és lányával (3 fő)	körmendi kótyavetye	61,5	470	7,6	470	100%	7,6	1641	1642	1647
13. Igali Pava és 3 leánya: Rusicsa, Ljubicsa, Sztipania (4 fő)	körmendi kótyavetye	54	310	5,7	310	100%	5,7	1641	1641	1647
14. Palotai/Dobricsáni Musztafa	veszprémi kótyavetye	270	1 020	3,8	1 020	100%	3,8	1646	1647	1648
15. Kanizsai Baba Haszan Idrisz	Jankó Márton	100	1 571,5	16	1 571,5	100%	16	1640	1643	1651
16. Kanizsai Kara Haszan/Deli Kurd	lentic	245,25	750	3	750	100%	3	1643	1648	1651
17. Kanizsai Redzseb szubasi	Keszthelyi Lipócsi Peti	300	1 355	4,5	1 355	100%	4,5	1652	1654	1657
18. Szigetvári Hüszejn	Csanádi János hozta	500	6 597	13	6 597	100%	13	1657	1657	1658
19. Örsi Grozdan fiaival (3 fő)	körmendi kótyavetye	95,25	650	6,8	655	101%	6,9	1641	1642	1651
20. Igali Hadzsime Muharrem fiával (3 fő)	körmendi kótyavetye	100,5	600	6	622	104%	6,2	1641	1643	1646
Összesen/átlag 20 tétel (11 török és 9 rác; 13 férfi, 7 nő); 44 fő		3 867,5	30 121	7*	27 786,2	95%*	6,6*	1639–1657	1641–1657	1643–1658

19.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt sarcolatlan rabjai 1646–1658 (71 tétel; 77 fő)

a rab neve	eladó	fő	vételár/kam. forint	fogságba esés/év	utolsó dátum	a rab helyzete
1. Berzencei Haszan	Jurásics János, tihanyi vajda	1	100	1648	1652. aug. 1.	sarcolatlan, posta
2. Berzencei Mehmed aga	Csanádi János	1	187	1650	1657. máj. 25.	sarcolatlan
3. Budai Ali janicsár	Kiskomáromi János	1	175	1657	1658. dec. 7.	sarcolatlan
4. Budai Hadzsi Hüszejn	Győri Vörös Ferenc	1	450	1651	1655. jan.	sarcolatlan
5. Budai Ibrahim szpáhi gönüllő	Kóczó Mihály	1	500	1652	ismeretlen	sarcolatlan
6. Budai Mehmed	Kiskomáromi János	1	202,5	1651	ismeretlen	sarcolatlan
7. Budai/Boszniai Szakállas Udum Üvejsz Musztafa nevű fiával	Kisfaludy Balázs és társai	1	300	1656	1658. dec. 7.	sarcolatlan, fiával Musztafával együtt fogták, a fia ajándék
8. Budai/Koppányi Ali	tihányiak	1	150	1657	1658. dec. 1.	sarcolatlan
9. Budai/Zsámbéki Ahmed	Kóczó Mihály	1	450	1653	1658	sarcolatlan, járt a hódoltságban
10. Csíkvári Simon	Veszprémi Kovács István	1	50	1651	1654	sarcolatlan, járt a hódoltságban
11. Dombói Musztafa	Keszthelyi Rácz Mihály	1	200	1654	1659. febr.	sarcolatlan, járt a hódoltságban
12. Endrédi Csirko	Veszprémi Ürögi János és Kiskomáromi János veszprémi? (104/a)	1	175	1653	1655	sarcolatlan
13. Endrédi Kisebbik Ahmed	Veszprémi Ürögi János és Kiskomáromi János veszprémi? (104/a)	1	200	1653	1659. febr.	sarcolatlan, járt a hódoltságban
14. Ercsi Ahmed	Kassaki Máté, veszprémi	1	75,33	1654	1657. jan.	sarcolatlan
15. Fehérvári Hüszejn odabasi	Fehérvári nyereségből	1	300	1654	1657. jan.	sarcolatlan
16. Fehérvári Kalmár Ali	Veszprémi Kovács István	1	38	1651	1659. márc. 2.	sarcolatlan, járt a hódoltságban postaként, szalonaki lázadó
17. Fehérvári Mehmed	Fehérvári nyereségből	1	603	1654	1658. dec.	sarcolatlan
18. Fehérvári Puskás Juszuf	Fehérvári nyereségből	1	468	1654	1657. aug.	sarcolatlan, járt a hódoltságban
19. Fehérvári Redzseb	Vasvári Istók	1	150	1650	ismeretlen	sarcolatlan
20. Fehérvári/Érdi Ajse bulya, Musztafa gyermek (ajándék)	Kisfaludy Balázs és társai	2	200	1653	1654. jan.	sarcolatlan
21. Fehérvári/Pozsgai Musztafa	győri rácok	1	42	1653.	1658. dec.	sarcolatlan
22. Kanizsai Ahmed	Csillag András	1	63,75	1646	1649	sarcolatlan
23. Kanizsai Feketeszakállú Ahmed	Eördögh István	1	200	1655	1656. jan.	sarcolatlan, egy lóval együtt
24. Kanizsai Fületlen Ahmed	Csanádi János	1	234	1653	1657. máj.	sarcolatlan
25. Kanizsai Haszan	Kiskomáromi Tót András	1	150	1653	1657. máj.	sarcolatlan
26. Kanizsai Haszan, Hitván odabasi/kethüdá fia és egy odabasi (2 fő)	kiskomáromi vitézek	2	900	1657	1658. dec.	sarcolatlan
27. Kanizsai Hüszejn odabasi	Csinderi György	1	150	1651	1651	sarcolatlan, „vettük fiainkkal együtt”
28. Kanizsai Ibrahim	Egerszegi Rácz Péter	1	300	1657	1658. jan.	sarcolatlan
a rab neve	eladó	fő	vételár/kam. forint	fogságba esés/év	utolsó dátum	a rab helyzete

29. Kanizsai Ibrahim gyermek	Egerszegi Tót Miklós	1	42,5	1651.	1656. jan.	sarcolatlan
30. Kanizsai Juszuf cseriodabasi	egerszegiek	1	60	1652	1652. aug.	sarcolatlan
31. Kanizsai Kis Ahmed	kemendiek	1	60	1650	1658. dec.	sarcolatlan
32. Kanizsai Kopasz Musztafa	egerszegiek	1	150	?	1655. jan. 1.	sarcolatlan
33. Kanizsai Kurd Ahmed	egerszegiek	1	150	1653.	ismeretlen	sarcolatlan
34. Kanizsai Kurta Ali	Egerszegi Tót Miklós	1	225	1653	1658. dec.	sarcolatlan, járt a hódoltságban
35. Kanizsai Mehmed	egerszegi vitézek	1	100	1656	ismeretlen	sarcolatlan
36. Kanizsai Mehmed odabasi	Csepeli és Vékenyi	1	300	1655	1657. máj. 25.	sarcolatlan
37. Kanizsai Musztafa	Csanádi János	1	301,5	1653	1658	sarcolatlan
38. Kanizsai Musztafa, Hadzsi Haszan szolgája	Pribék Jancsi	1	81	1650	1652. aug.	sarcolatlan
39. Kanizsai Oszmán, Perpes (peskescsi) Hodzsa öccse	egerszegiek	1	150	1653	1658. dec.	sarcolatlan
40. Kanizsai Ömer	egerszegiek	1	200	1653	ismeretlen	sarcolatlan
41. Kanizsai Pandzsa (pencse) Haszan	Körmenden körmediek	1	165	1649	1658. jan. 1.	sarcolatlan
42. Kanizsai Sib oglu, Humidzs Haszan aga fiának a szolgája	egerszegiek	1	100	1656	ismeretlen	sarcolatlan
43. Kanizsai Szulejmán	egerszegi vitézek	1	100	1656	1658. dec.	sarcolatlan
44. Kaposvári Ahmed	Simonfai Dávid	1	75	1657	1658. dec.	sarcolatlan
45. Kaposvári Ahmed, Ömer aga szolgája	Csanádi János	1	100	1654	ismeretlen	sarcolatlan
46. Kaposvári Ahmed+1rác+1rác asszony	Csanádi János és Rácz Mihály	3	348,75	1652	1658. dec.	sarcolatlan
47. Kaposvári Cigány Merdzsán, lantos	Kardos Pál és devecseriek	1	450	1657	1658. dec.	sarcolatlan
48. Kaposvári Dervis	Csanádi János	1	300	1655	1658. jan.	sarcolatlan
49. Kaposvári Ibrahim, Mehmed aga szolgája	Kiskomáromi Szent Benedeki Máté	1	300	1657	1658. dec. 1.	sarcolatlan
50. Kaposvári Jovan rác és társa	kiskomáromiak	2	150	1658	ismeretlen	sarcolatlan
51. Kaposvári Mehmed vajda	Sárkány János	1	300	1652	1658. dec.	sarcolatlan
52. Kaposvári Musztafa aga és Ömer aga	Csanádi János, Kiskomáromi Vekéni Mátyás, Csepeli	2	1 350	1654	1658. dec. 2.	sarcolatlan
53. Paksi Mihály	Szász Mátyás adta adósságában	1	150	1652	1654. jan.	sarcolatlan
54. Paksi Oszmán aga	Kisfaludy Balázs és vitézei	1	1 050	1655	ismeretlen	sarcolatlan
55. Pécsi Ahmed	veszprémiek	1	80	1650	1657. máj.	sarcolatlan
56. Pécsi Ali, szattyáncsináló	kiskomáromiak	1	550	1657	1658. dec.	sarcolatlan
57. Pécsi Mehmed, Haszan szolgája	Kiskomáromi Teöteösi János	1	225	1654	1657. jan-máj.	sarcolatlan
58. Pécsi Musztafa	Sümegei Pápai János	1	100	1652.	1658. dec.	sarcolatlan
59. Pécsi Pandzsa (pencse) szabó	Kiskomáromi vitézek	1	550	1657	1658. dec.	sarcolatlan
60. Pécsi potor Ömer	Kiskomáromi vitézek	1	550	1657	1658. dec.	sarcolatlan
61. Segesdi Ali odabasi	Kiskomáromi Monoki Mihály kalauz és hajdútársai	1	291	1652	1652. aug.	sarcolatlan
62. Segesdi Ibrahim	Kiskomáromi Szent Benedeki Máté	1	100	1657	ismeretlen	sarcolatlan
63. Segesdi Vuko	Simonfai Dávid	1	40	1651	1655. nov. 26.	sarcolatlan
64. Simontornyai Feketeszakállú Ratko	veszprémiek	1	50	1653	1654. jan. 1.	sarcolatlan
65. Simontornyai Merseta	veszprémiek	1	50	1653	1654. jan. 1.	sarcolatlan
66. Simontornyai Rodomier	veszprémiek	1	50	1653	1654. jan. 1.	sarcolatlan
67. Simontornyai Vörösszakállú Ratko	veszprémiek	1	50	1653	1654. jan. 1.	sarcolatlan
68. Siófoki Ali	Keszthelyi Rácz Mihály	1	100	1654.	ismeretlen	sarcolatlan
a rab neve	eladó	fő	vételár/kam. forint	fogságba esés/év	utolsó dátum	a rab helyzete

69. Siófoki Péter	tihanyiak	1	30	1657	1658. dec.	sarcolatlan
70. Szigetvári Juszuf	Kiskomáromi Tót Jurica	1	100	1658	1658. dec.	sarcolatlan
71. Váli Mehmed	Palonyai István, Fáncsi hadnagy katonája	1	75	1649	1651	sarcolatlan
összesen: 71 tétel (64 török, 7 rác; 70 férfi, 1 nő); 76 fő		77	16 763,3			

20.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt sarcolatlanul meghalt rabjai 1643–1657 (35 fő)

a rab neve	eladó	vételár/kam. forint	fogságba esés/év	meghalt/év
1. Pécsi Kublin Mittar rác	veszprémi hajdúk	50	1650	1652
2. Koppányi Mahmud	Cseönge György	60	1643	1646?
3. Kanizsai Szabó Ahmed/Mehmed	egerszegiek	60	1652	1654
4. Kaposvári Hüszejn	Simonfai Dávid	64	1650	1651
5. Hidvégi Ali	veszprémi vitézek	75	1652	1652
6. Fehérvári Ibrahim	Veszprémi Szél Bence, Szél Mihály szolgálja	83	1648	1652
7. Fehérvári/Boszniai Ali	Veszprémi Szél Bence	83	1648	1652
8. Fehérvári Ifjabbik Ali	Veszprémi Szél Bence, Szél Mihály szolgálja	84	1648	1648–1651?
9. Palotai Hüszejn	Ságodi István hadnagy	100	1647	1647
10. Fehérvári Pirkus	Ságodi István hadnagy	100	1647	1649
11. Karádi Topcsi Haszan aga	vázsonyiak	100	1653	1654
12. Segesdi Hüszejn	Kiskomáromi Szent Benedeki Máté	100	1657	1657
13. Kanizsai Szabó Haszan	körmendiek	125	1649	1650
14. Kanizsai/Konstantinápolyi Mehmed, Konstanti szolgálja	körmendiek	125	1649	1651
15. Kanizsai Ibrahim, Csurzi Sábán szolgálja	körmendiek	125	1649	1652
16. Kanizsai Ahmed csizmadia	körmendiek	125	1649	1650
17. Koppányi Rizván szpáhi	Tihanyi Váradi Mihály	150	1643	1646
18. Kaposvári Haszan	Kiskomáromi Gyutai Mihály	150	1647	1648
19. Kanizsai Kis Oszmán, bélessütő fia	kiskomáriak	150	1647	1651
20. Szigetvári Oszmán	Kiskomáromi Bodor György	150	1653	1655
21. Pécsi Ali	Csanádi János	150	1653	1656
22. Kanizsai Hüszejn odabasi	egerszegiek	150	1650	ismeretlen
23. Budai/Adonyi Abbász	Kisfaludy Balázs	150	1653	1654
24. Fehérvári Besir szpáhi	Vasvári Istók	150	1650	1652
25. Budai Hüszejn janicsár	Kapornaki Andor	210	1652	1652
26. Hindai (Ildi?)/Bajcsi Marko	Virágh Imre	225	1650	1650
27. Fehérvári Agó Ali	veszprémiek	225	1652	1655
28. Koppányi Havva	keszthelyiek	230	1646	1649
29. Váli/Boszniai Baba Haszan aga	Teveli István, Palonyai István	241,5	1646	1651
30. Budai Csonka Haszan	Pátkai Mátyás	300	1652	1652
31. Kanizsai Szinán odabasi	Veszprémi Barbély István, lenti katona	309	1651	1654
32. Segesdi Murteza aga és egy ló	kapornaki katonák (9 fő)	370	1656	1657
33. Kanizsai Szabó Ahmed szpáhi, Mahmud kethüdá fia	kapornakiak	500	1649	1657
34. Fehérvári Mehmed	Veszprémi Kovács Geegely	600	1648	1651
35. Budai Memi	Kisfaludy Balázs	675	1653	1653
összesen: 35 fő (33 török, 2 rác; 34 férfi, 1 nő)		6 544,5	1643–1657	1646–1657

**21.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rabjai, akik az alku után haltak meg, de teljesítettek is váltságdíjukban
1641–1655 (7 fő)**

a rab neve	eladó, eladás	vételár/kam. forint	sarc/kam. forint	vétel/ sarc	telj/kam. forint	sarc/ teljesítés%	vétel/ teljesítés	fogságba esés/ év	alku/év	halál/év
1. Tolnai Juszuf	Veszpremi Kovács István	129	1 200	9	1 200	100%	9	1648	1649	1655
2. Fehérvári Hadzsi Ali/Haszan	Keövér Benedek kalauz, Nicki katonája	150	1 550	10	1 550	100%	10	1645	1648	1648
3. Simontornyai Kászim	veszprémiek	50	500	10	416	83%	8	1643	1646	1650
4. Igali Milene	körmendi kótyavetye	43,5	820	19	302,5	37%	7	1641	1642	1644
5. Ercsi Juszuf aga	Kisfaludy Balázs	1 000	9 881	10	2 435,4	25%	2,4	1653	1653	1656
6. Koppányi Besir	Lengyel János	120	3 650	30	141	4%	1,2	1641	1645	1651
7. Budai/Pesti Vehháb janicsár	Pósa György és Csajági Máté/Gál Mihók	500	1 000	2	30	3%	0,1	1648	1650	1651
összesen/átlag:* 7 fő		1 992,5	18 601	9*	6 074,9	33%*	3*	1641–1653	1642– 1653	1650– 1656

22. számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt tisztséggel rendelkező török rabjai 1637–1657 (66 eset; 68 fő)

a rab neve	tisztség	eladó	vételár ka- marai forint	fogságba esés/év	alku/év	utolsó adat/év	a rab további sorsa
1. Konstantinápolyi Mahmud Iszmail	aga	Kisfaludy Balázs és vitézei	1 500	1655	1657	1658	sarcolatlan
2. Kaposvári Musztafa és Ömer	aga	Csanádi János, Kiskomáromi Vekéni Máttyás, Csepeli	1 350	1654	ismeretlen	1658	sarcolatlan
3. Paksi Oszmán	aga	Kisfaludy Balázs és vitézei	1 050	1655	ismeretlen	?	sarcolatlan
4. Ercsi Juszuf	aga	Kisfaludy Balázs	1 000	1653	1653.	1656	megsarcolt, meghalt
5. Ercsi Mehmed	aga	Tatai Nagy Albert	600	1641	1647	1651	meghozta sarcát
6. Szigetvári Mehmed	aga	Kiskomáromi Teöteösi Mihály, Csanádi János	500	1653	1656	1658	megsarcolt
7. Váli/Boszniai Baba Haszan	aga	Teveli István, Palonyai István	241,5	1646	ismeretlen	1651	meghalt
8. Igali Ibrahim	aga	vázsonyiak	200	1652	1655	1658	megsarcolt, hozott valamennyit váltságdíjában
9. Berzencei Mehmed	aga	Csanádi János	187	1650	ismeretlen	1657	sarcolatlan
10. Hídvégi Mehmed	aga	Csampa György	160	1649	1649	1651	megsarcolt, meghalt
11. Kaposvári ? (2 fő)	aga	Jankovics János	45	1656	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
12. Kaposvári Ali	bég	Kiskomáromi Somodori János	1 500	1649	1650	1654	megsarcolt, hozott valamennyit váltságdíjában
13. Ali	bég	Bosoki Gyurkó	20	1656	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
14. Kanizsai Csizmadia Csonka Musztafa	besli	kányváriak	100	1649	1653	1656	hozott valamennyit sarcában, szalonaki lázadó
15. Pesti Karimán	besli	Kóczó Mihály	75	1649	1649	1652	Sárdi Palkó fejtátság
16. Pesti Juszuf	besli	Kóczó Mihály	75	1649	ismeretlen	1654	B. Á. eladta: gróf Puchhaimnak 100 tallérért
17. Pesti Oszmán	besli	Kóczó Mihály	75	1649	1652	1652	Farnádi János fejtátság, meghalt
18. Pesti Szulejmán	besli	Kóczó Mihály	75	1649	ismeretlen	1650	Palotai Miklós fejtátságba, meghalt,
19. Budai Musztafa	csaus	Rátkai Máttyás	500	1649	1649	1650	megsarcolt, vezér csausa, meghalt (1649)
20. Kanizsai Dervis	csaus	körmendi kótyavetye	125	1649	1649	1654	B. Á. elajándékozta: Esterházy Lászlónak, ő Palotainak adta
21. Kanizsai Juszuf	cseriodabasi	egerszegiek	60	1652	ismeretlen	1652	sarcolatlan
22. Konstantinápolyi Ali	emín	Kisfaludy Balázs és vitézei	1 350	ismeretlen	1655	1658	sarcolatlan
23. Budai/Konstantinápolyi Dzsihán	janicsár	Kisfaludy Balázs és vitézei	600	1655	1657	1658	megsarcolt
24. Budai/Pesti Vehháb	janicsár	Pósa György és Csajági Máté/Gál Mihók	500	1648	1650	1651	megsarcolt, meghalt

a rab neve	tisztség	eladó	vételár kamarai forint	fogságba esés/év	alku/év	utolsó adat/év	a rab további sorsa
25. Budai Hüszejn	janicsár	Kapornaki Andor	210	1652	ismeretlen	1652	meghalt, szalonaki lázadó
26. Budai Muharrem	janicsár	Kiskomáromi János	175	1651	1654	1658	megsarcolt
27. Budai Ali	janicsár	Kiskomáromi János	175	1657	ismeretlen	1658	sarcolatlan
28. Budai Ömer	janicsár	Kiskomáromi Jánostól	175	1651	ismeretlen	1655	rabcsere :”Damasdj Andornak adtuk más rabért, de még meg nem adta”
29. Budai Ibrahim	janicsár	Komáromi János, Kóczó Mihály és Fülöp András	100	1651	1657	1657	megsarcolt
30. Budai Musztafa	janicsár	kiskomáromiak hajdúk, Feőszint Mihály kalauz	1 200	1652	1653	1658	megsarcolt, járt a hódoltságban
31. Budai Musztafa	janicsárbasi	Veszprémi Molnár Gergely/veszprémiectől pázmányi nyereségből	300	1650	ismeretlen	1651	„Ezt ő Fölsége parancsolatjára Bécsben küldöttük, és ajándékon adtuk.”
32. Kanizsai Szinán	odabasi	Veszprémi Barbély István, lenti katona	309	1651	?	1654	meghalt
33. Berzencei Ahmed	odabasi	Kiskomáromi Gyutai Mihály/kiskomári hajdúk	300	1648	1649	1651	Verebélyi Lai István fejjálttsága, meghalt
34. Fehérvári Hüszejn	odabasi	Fehérvári nyereségből	300	1654	?	1657	sarcolatlan
35. Kanizsai Mehmed	odabasi	Csepeli és Vékenyi	300	1655	?	1657	sarcolatlan
36. Segesdi Ali	odabasi	Kiskomáromi Monoki Mihály kalauz és hajdútársai	291	1652	?	1652	sarcolatlan
37. Kanizsai Szulejmán	odabasi	csákányiak	150	1641	1648	1649	Anyós Péter fejjálttsága
38. Kanizsai Hüszejn	odabasi	egerszegiek	150	1650.	?	?	meghalt
39. Kanizsai Hüszejn	odabasi	Csinderi György	150	1651	?	1651	sarcolatlan
40. Kanizsai Csonka Ramazán	odabasi	egerváriak	70	1637	1647	1656	megsarcolt
41. Fehérvári Iljász	szpáhi	Palotai Miklós, hadnagy	1 500	1648	1649	1652	Palotai Miklós fejjálttsága
42. Pécsi Haszan	szpáhi	Kiskomáromi Teőteősi János	900	1654	1654	1655	megsarcolt
43. Kanizsai Csipás Ömer	szpáhi	Veszprémi Barbély István, lenti katona	556,5	1651	1657	1657	B. Á. eladta: Petheő Lászlónak egy lóért, „mely rabot Molnár Istók feje válttságáért adván, adott az lóhoz ez Molnár István 200 forintot”
44. Szigetvári Haszan	szpáhi	Kiskomáromi Nyeőgeri Istók	500	1653	1657	1658	meghozta sarcát, felszabadult
Szigetvári Hüszejn	szpáhi	Csanádi János	500	1657	1657	1658	meghozta sarcát, felszabadult
45. Kanizsai Szabó Ahmed, Mahmud kethüdá fia	szpáhi	kapornakiak	500	1649	?	1657	meghalt
46. Esztergomi Murteza, Szigetvári Haszan aga fia	szpáhi	Rátkai Mátyás	350	1653	1653	1658	megsarcolt
47. Simontornyai Szulejmán	szpáhi	Veszprémi Ürőgi János és Kiskomáromi János, veszprémiék	300	1653	1653	1658	megsarcolt, járt a hódoltságban
48. Segesdi Mehmed	szpáhi	Kiskomáromi Tót András	300	1652	1655	1656	meghozta sarcát

a rab neve	tisztség	eladó	vételár kamarai forint	fogságba esés/év	alku/év	utolsó adat/év	a rab további sorsa
49. Pécsi Csirko Hüszejn	szpáhi	Simonfai Dávid	300	1651	1651	1653	megsarcolt, meghalt
50. Segesdi Abdullah	szpáhi	Kiskomáromi Monoki Mihály kalauz és hajdúársai	300	1652	ismeretlen	1654	B. Á. eladta: Pethő Lászlónak, kiskomáromi főkapitánynak egy lóért
51. Kanizsai Szabó Ömer	szpáhi	kemendiek	233	1646	1651	1654	megsarcolt (1651)
52. Kanizsai Oszmán	szpáhi	kapornakiak	225	1649	1654	1657	megsarcolt
53. Pécsi Redzseb	szpáhi	Kiskomáromi Gyutai Mihály	225	1645	1649	1658	megsarcolt
54. Budai Koppányi Iljász, ifjú legény	szpáhi	Kóczó Mihály	225	1653	1655	1659	megsarcolt, járt a hódoltságban
55. Kanizsai Szabó Ömer	szpáhi	kiskomáromi hajdúk, Feőszint Mihály kalauz	233	1646	1651	1654	megsarcolt, járt a hódoltságban
56. Fehérvári Ahmed	szpáhi	Hagymási János	150	1639	1647	1651	Keresztúri István fejjáltóság., járt a hódoltságban
57. Fehérvári Besir	szpáhi	Vasvári Istók	150	1650	ismeretlen	1652	meghalt, szalonaki lázadó
58. Koppányi	szpáhi	Cseőnge György	120	1643	1649	1652	megsarcolt
59. Szigetvári Ali	szpáhi	vázsonyi hajdúk	100	1649	1657	1657	hozott valamennyit váltságdíjában
60. Fehérvári Oszmán	szpáhi	Csampa György	100	1646	1659	1659	Török Péter fejjáltósága, járt a hódoltságban
61. Budai Ibrahim	szpáhi gönüllő	Kóczó Mihály	500	1652	ismeretlen	ismeretlen	sarcolatlan
62. Kanizsai Redzseb	szubasi	Keszthelyi Lipócsi Peti	300	1652	1654	1657	meghozta sarcát, felszabadult
63. Karádi Haszan	topcsi aga	vázsonyiak	100	1653	ismeretlen	1654	meghalt
64. vajda török	vajda	Fáncsi György	333,25	1656	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
65. Kaposvári Mehmed	vajda	Sárkány János	300	1652	ismeretlen	1658	sarcolatlan
66. vajda török	vajda	Francsics Ádám és Káldy Gáspár	106,5	1657	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
66 eset; 68 fő		Összesen	25 417,75	1637–1657	1647–1659	1649–1659	

23.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt török rabjai, akiknek ismert a foglalkozásuk 1640–1657 (13 eset)

a rab neve	foglalkozás	eladó, eladás	vételár kamarai forint/fő	fogságba esés/év	utolsó adat/év	a rab további sorsa
1. Pécsi Ali	szattyáncsináló	kiskomáromiak	550	1657	1658	sarcolatlan
2. Pécsi Pandzsa (pencse)	szabó	kiskomáromi vitézek	550	1657	1658	sarcolatlan
3. Fehérvári Ömer	kovács	Veszprémi Karádi/Karakai Dömötör és társai	457	1654	1657	B. Á. eladta (1657): Beszprémi Lantos Istvánnak
4. Kaposvári Cigány Merdzsán	lantos	Kardos Pál és devecseriek	450	1657	1658	sarcolatlan
5. Kanizsai Ömer szpáhi	szabó	kemendi hajdúk	233	1646	1654	megsarcolt (1651)
6. Szigetvári/Váli Mehmed	szabó	Palonyai István, Fáncsi hadnagy katonája	225	1649	1655	B. Á. elcserélte (1655) Tót Mihókkal Budai Musztafáért, a rab postaként járt a hódoltságban
7. Érdi Hüszejn	vendégfogadó	Kóczó Mihály	156,75	1651	1652	megsarcolt (1651), meghalt, szalonaki lázadó (1652. nov. 28.)
8. Kanizsai Mahmud	lantos	körmendi nyereség	125	1649	1655	kereszténnyé lett a pozsonyi gyűlés alatt (1655)
9. Kanizsai Haszan	szabó	körmendiek	125	1649	1650	meghalt (1650)
10. Kanizsai Ahmed	csizmadia	körmendiektől kótyavetyén	125	1649	1650	meghalt (1650)
11. Kanizsai Csonka Musztafa	csizmadia	kányaváriak	100	1649	1656	hozott valamennyit sarcában, szalonaki lázadó
12. Kanizsai Ahmed/Mehmed	szabó	egerszegiek	60	1652	1654	meghalt (1654)
13. Kanizsai Sábán	ötvös	szentpéteriek	27,14	1640.	1651	hozott sarcában
összesen: 13 fő	5 szabó; 2 lantos; 2 csizmadia; 1 szattyáncsináló; 1 vendégfogadó; 1 ötvös; 1 kovács		3 183,89	1640–1657	1650–1658	

24.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt török női foglyai 1641–1653 (11 tétel; 28 fő)

a rab neve	eladó, eladás	vételár kamarai forint	vételár kamarai forint/fő	sarc/ kamarai forint t	vétel/sarc	fogságba esés/év	alku/ év	utolsó adat/év	a rab további sorsa
1. Budai/Szabácsvári Fatima, Szatina	Kisfaludy Balázs	1 500	750	21 000	14	1653	1657	1658	elcserélték Szófia Sábán csausért
2. Csókakői Fati, anyja, Rabijé és 2 fiuk (4 fő)	Kiskomáromi János és társai	500	125	2 300	4,6	1654	1656	1658	megsarcolt
3. Igali Száli	körmendi kótyavetye	121,5	121,5	?	?	1641	1641	1641	eladták Erdődynek
4. Koppányi Havva gyermekével	keszthelyiek	230	115	?	?	1646	?	1649	meghalt
5. Fehérvári/Érdi Ajse Musztafiával	Kisfaludy Balázs és társai	200	100	?	?	1653	?	1654	sarcolatlan
6. Segesdi Fatire	Kiskomáromi Gyutai Mihály	100	100	1 500	15	1648	1655	1657	megsarcolt, hozott valamennyit váltságdíjában
7. Csókakői Vinka fiaival, lányaival (5 fő)	Kiskomáromi János és társai	500	100	1 925	3,9	1654	1656	1657	megsarcolt, járt a hódoltságban
8. Igali Zilkáde Haszan és Szulejmán fiával	körmendi kótyavetye igali nyereségből	112,5	37,5	700	6,2	1641	1646	1648	megsarcolt, meghalt
9. Igali Hadzsime harmadmagával	körmendi kótyavetye	100,5	33,5	600	6	1641	1643	1646	meghozta sarcát
10. Szatina	Szabó Mihály	25	25	?	?	1656	?	?	ismeretlen
11. Igali Inszia leányaival, anyjával (4 fő)	körmendi kótyavetye	76,5	19,13	350	4,6	1641	1641	1647	meghozta sarcát
összesen/átlag:*11 tétel; 28 fő		3 466	19–750	28 375	8,2*	1641–1653	1641–1657	1641–1658	

25.számú melléklet: Batthyány I. Ádám készpénzben vásárolt rác női foglyai 1641–1647 (9 tétel; 22 fő)

a rab neve	vételár/kam. forint	fő/kam. forint	sarc	vétel/ sarc	teljesítés/ kam. forint	sarc/ teljesítés %	vétel/ teljesítés	alku/év	utolsó adat/év	a rab további sorsa
1. Igali Szmoljana fiával és lányaival (2 fő)	27	6,75	192	7,1	192	100%	7,1	1642	1647	meghozta sarcát
2. Igali Pava és 3 leánya: Rusicza, Ljubicsa, Sztipania	54	13,5	310	5,7	310	100%	5,7	1641	1647	meghozta sarcát
3. Igali Vukovana, Sztana rác asszony öregbik fia	31,125	15,56	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	1641	1641	B. Á. eladta: Baranyai Balázsnak
4. Igali Sztoja fiával, lányával	63,75	21,25	310	4,9	278	90%	4,4	1641	1647	meghozta sarcát
5. Igali Vinka rác asszony, gyermekével Ivánnal (2 fő)	150	75	200	1,3	155	78%	1,0	1641	1647	meghozta sarcát
6. Igali Damjana fiával, lányával	61,5	20,5	470	7,6	470	100%	7,6	1642	1647	meghozta sarcát
7. Igali Angelia öregbik fiával	48	24	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	ismeretlen	1641	ismeretlen
8. Igali Mária	30	30	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	ismeretlen	1641	ismeretlen
9. Kéri Angela, Vukadi felesége negyedmagával	48	48	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen/átlag*	513,4		1 482	2,9*	1 405	78–100%	2,7*	1641–1642	1641–1647	

26.számú melléklet: Berzencei Haszan és Budai Pesti Vehháb útja a hódoltságban

(249. cs. N° 424.)

[Év nélkül]

Memoriale

Az Berzenczey [Berzencei Haszan] és Vehap [Budai Pesti Vehháb] mint jártak oda be [a hódoltságban] az rabok dolgában, annak felírása:

Hogy bementek [a hódoltságba] elsőben Battianban [Battyán] érkeztek, ott tudakoztak az bíráktul, s más emberektül, hallottak-e valami hírit Operkának [Váli Operka Mehmed] avagy Kopanj Alinak [Koppányi Ali], s más hasomló afféle raboknak. Azt mondta az bíró, hogy egy hete volna az Kopanj az Beszprémbe [Veszprém], mert utána nem mentek, hanem Feiérvárra indultak, ott tudakozták, azonképpen az Mumin azt mondta nekik, hogy onnand elment, nem tudják hová.

Azért az Mumin azt az atyafiságot cselekedte velek, hogy lovat adott, szekeret alájok, ismeg Battyánban mentek, ott sem találták, senkinek hírit sem hallották, s a bírák vitték őket faluról falukra, azért Lepsin [Lepsény] találták nyomát Kopanyinak, onnand utána Hidvégre s Hidegkútra, nem találták, hanem hogy Kopanjban [Koppány] mentek, hát mindjárt vették eszekben, hogy bizony az Ali kezesi, mivelhogy két-két vas van lábokon, ő ott vette esziben, más kapun elment felczanhozván [felrakodván?] miegymás volt neki. Ezek búsultak, fáradtak, az agához mentek, azt mondta az aga, hogy nem megy el, és el nem fut, hogy nem futna, ha ím ott sincs. Azt mondták, ezek utána ismeg indultak, és kérték volt Neni [Nebi?] aga Ninje [?] fiát, hogy adja híret ezeknek, ha hol leszen, azért nem mese, hogy mentek utának, úgy siet egy lovas, megvárták hát ugyanazon posta, hogy az Ali hegyben volna, ott látták. Odamentek, hát nem találták, 15 nap mind keresték Balatonnál is, ki tudja hol, ugyan nem találták, hanem Budára mentek az vezérhez, és hoztak levelet az Kopanj Béknek [koppányi bégnek], azt megolvassván arra azt mondta, jó vagyon, ím ott fogva van, kiadta kezekhez, mindjárt más vasat verettek az lábára. Úgy lévén a dolog, az anyja és az agák kérték őket, mondták, hogy maga elmegy Hetesihez, és adtak 80 forintot keziben, azzal elment Feiérvárra, vett kósót 60. Ezek ugyanazt tudták, hogy igazán jár, azmint az agák feleltek felőle és az anyja, mások elan [ellen?] mentek és keresni, hát az Ali elment Tapocsára [Tapolca?] az sóval, ott eladta az sót, által vitette magát Balatonon, az Feiérvári Bék [fehértvári bég] levelit elszakította, egy magyarnak adott mindjárt egy tallér pénzt, hozzá menván elcsavarodott. Ezek mások után mentek keresni, hát találták Csonka toronyban az Radovant fogva minemő sóért, de nem filttől, kiadták, és mondták neki, menten menjen az Ali után, arra azt mondta az Radovan rác,

bizony elcsavarodott ismeg [...], eladta az sót, mindjárt megírták, [...] minden hármon keztek keresni, megtalálták Kaposon korcsmán, megfógták, mindjárt eljöttek vele, jó reá vigyáztak, s nem mehetek a többi után.

Az Operka felől azt mondják, hogy Válban, hát azt mondta az Sabán odabasa, hogy Operka Bácskára ment, mint megjön, kikődi avagy mást avagy úrnak való lovat, mivelhogy itt az raboknál vagyon hitlevél.

Az Sámbeiki Mehmet felől, hogy Budára mentek, kérdezték, megharagudott rajta budai porkoláb, azt mondta cigányul [hamisan] Kanisán járatbéli emberek volnának, hanem úgymond megmondja az basának, hogy 500 pálcát üssenek rajtok, ők az Nagyságod levelit és az rabok levelit megmutatták, úgy hitte és értette, hogy igaz emberek, s azt mondta, hogy azon magyart minemő szekereken beköldik, ugyanazon Mehemetet ismeg kiköldik, avagy adjon be 500 tallért, ők is annyit adnak ki, avagy fej fejért.

Az Abdi felől azt mondják, hogy Sóbányára ment, arra felelt a Palotaj aga, hogyha megjön vagy magát avagy az sót kikődi.

Az többiről azt mondják, hogy elmentek Bácskára, ki ide, ki oda, nem mehetek utánok.

Ha Isten Nagyságodat idehozza, Nagyságodnak is megmondjuk, mint hogy jártak.

27.számú melléklet: Batthyány I. Ádám kezességet vállaló rabjai 1642 (19 fő)

kiért kezekedett	ki a kezes	mi a kötés/db	dátum
Örsi Rausa	Bácskai Bogdán	ujj	1642. jún. 5.
Kanizsai Gyurica (Jurica)	Bácskai Bogdán	ujj	1642. aug. 13.
Igali Damjana rác asszony	Bácskai Bogdán	ujj	1642. aug. 13.
Igali Inszia rác asszony	Bácskai Bogdán	ujj	1642. aug. 13.
Igali Szmoljana	Bácskai Bogdán	ujj	1642. aug. 13.
Igali Sztoja rác asszony	Bácskai Bogdán	ujj	1642. aug. 13.
Dadai Milos	Bácskai Bogdán	ujj	1642. aug. 13.
Dadai Lazar	Bácskai Bogdán	ujj	1642. jún. 5., aug. 13.
Igali Obren harmadmagáért	Bácskai Bogdán	fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Dadai Milene (Mikula fia) felesége	Bácskai Bogdán	ismeretlen	1642. jún. 5.
Dadai Milos	Dadai Milene, Mikula fia	ujj	1642. jún. 5.
Kanizsai Gyurica (Jurica)	Dadai Milene, Mikula fia	fül	1642. aug. 13.
Örsi Branko	Dadai Milene, Mikula fia	fog/ujj	1642. jún. 5., aug. 13.
Dadai Mikula	Dadai Milene, Mikula fia	ismeretlen	1642. jún. 5., aug. 13.
Dadai Milen (Mikula fia) felesége	Dadai Milene, Mikula fia	ismeretlen	1642. jún. 5.
Dadai Milos	Dadai Milos fia	ismeretlen	1642. jún. 5.
Dadai Lazar	Ercsi Mehmed	fog	1642. jún. 5.
Dadai Mikula	Ercsi Mehmed	fog	1642. jún. 5.
Igali Inszia rác asszony	Ercsi Mehmed	fog	1642. jún. 5.
Kanizsai Gyurica (Jurica)	Ercsi Mehmed	fog	1642. aug. 13.
Örsi Grozdan	Ercsi Mehmed	fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Igali Obren harmadmagáért	felesége és leánya	ismeretlen	1642. jún. 5., aug. 13.
Dadai Lazar	felesége, gyermeke	ismeretlen	1642. jún. 5., aug. 13.
Igali Pava rác asszony	Hardai Mihály	ujj/fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Dadai Lazar	Hardai Mihály	ujj/fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Örsi Rausa	Hardai Mihály	ujj	1642. jún. 5.
Örsi Branko	Hardai Mihály	fül	1642. aug. 13.
Dadai Mikula	Hardai Mihály	fog	1642. jún. 5.
Igali Sztoja rác asszony	Hardai Mihály	fog	1642. jún. 5.
Igali Obren harmadmagáért	Hardai Mihály	fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Kanizsai Gyurica (Jurica)	Hardai Mihály	fog	1642. aug. 13.
Örsi Grozdan	Hardai Mihály	fog	1642. aug. 13.
Igali Pava rác asszony	három mostohalánya	ismeretlen	1642. jún. 5.
Dadai Lazar	Igali Milene	ujj/fül	1642. jún. 5., aug. 13.
Dadai Milos	Igali Milene	ujj/fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Igali Obren harmadmagáért	Igali Milene	ujj/fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Igali Sztoja rác asszony	Igali Milene	ujj/fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Kanizsai Gyurica (Jurica)	Igali Milene	ujj	1642. aug. 13.
Igali Szmoljana	Igali Milene	fog/fül	1642. aug. 13.
Dadai Mikula	Igali Milene	fog	1642. aug. 13.
Örsi Branko	Kanizsai Gyurica (Jurica)	ujj	1642. jún. 5.

kiért kezeskedett	ki a kezes	mi a kötés/db	dátum
Örsi Rausa	Kanizsai Gyurica (Jurica)	fog	1642. jún. 5.
Igali Damjana rác asszony	Koppányi Besir	ujj/fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Dadai Mikula	Koppányi Besir	fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Kanizsai Gyurica (Jurica)	Koppányi Besir	fog	1642. aug. 13.
Örsi Grozdan	Koppányi Besir	fog	1642. jún. 5., aug. 13.
Igali Damjana rác asszony	maga lánya	ismeretlen	1642. jún. 5.
Igali Inszia rác asszony	maga lánya	ismeretlen	1642. jún. 5., aug. 13.
Örsi Branko	Örsi Sztojan, Grozdan fia	fog	1642. jún. 5.
Igali Sztoja rác asszony	világtalan fia	ismeretlen	1642. jún. 5.
összesen: 14 fő	19 fő		1642. jún.-aug.

28.számú melléklet: Kezeslevél és „conditió” 1659-ből

Koppányi Ali, Ercsi Juszuf, Boszniai Ibrahim, Budai Kis Ahmed, Szarvasi Sivana, Kende Dora, Macsvai Vuk postái, kezesei, „conditiói” (249. cs. N° 403. pag. 2.)

Anno Domini 1659.

Az jövő s járó s sarcgyűjtő raboknak az seriessek, és az conditióknak consignatiója:

Die 8. Februarii szalónaki várunkban lévő török és sarcrabjaink közül ezek mentenek bé:

1. Koppáni Ali postájával, Endrédi Ahmettel együtt, az terminusa egy holnap.
2. Ercsi Juszupff postájával, Koppáni Amhettel együtt, vagyon terminusok 3 holnap.
3. Bosznia Ibrahim postájával, Koppáni Musztafával együtt, terminusok 1 holnap.
4. Budai Kis Amhet, ennek is postája Koppáni Amhet.
5. Szarvassi Sivana
6. Kende Dora
7. Naszteni [macsvai] Wuk Rác
8. ezeknek postájok: Dombói Musztafa, terminusok 1 holnap

Minezekért lettenek kezesek szalónaki és rohonczy várainkban lévő török és rác rabjaink, mind fejenként, ki fülét, ki fogát, ki pedig ujját kötvén.

Conditiók:

1. Koppáni Ali arra felelt, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal hoz ki az sarcában készpénzt tall. 1 000
2. Ercsi Juszupff is arra felelt, hogy hátramradott sarcát az terminusnapra fogyatkozás nélkül kihozza.
3. Bosznia Ibrahim vállolta magára Beszprémi Kecskés Benedeknek megszabadítását, és az rajta lévő 2 vég csimaszinnak leszállítását. Annak fölöttö, a' minemő kezesség vagyon rajta, úgymint Szpahó Memhetért tall. 100, Badi Emingért kúsó 50, Budai Juricáért tall. 30, kúsó 67, egy aranyos paplannak az árában tall. 8. Ezeket tartozzék az postájátul ezen terminusra kiküldeni, avagy maga kihozni.
4. Budai Kis Ahmet arra felelt, hogy hoz az mostani úttal és alkalmatossággal 50 kúsót.
5. Szarvassi Sivána ígért hajtani az mostani úttal ökröt N° 12.
6. Kendai Dora ígért hozni 50 kúsót, avagy annyi érő partékát.
7. Naszwai [macsvai] Vuk Rác arra felelt, mentől többet hozhat sarcában, érette lészen.

Az postáknak az kötések két-két ezer arany. Az kezességnek a' kötése föláltalatik azelőtt béeresztetett conditiójában. Mentenek bé die 8. Februarii”

29.melléklet: Budai Ahmed csaus kezességei 1647–1650

kiért kezekedett	mi a kötés/db	dátum
Budai Haszan	ujj	1650. jún. 4.
Budai Haszan	ujj	1650. máj. 18.
Ercsi Mehmed és Fehérvári Ahmed	ujj	1647. aug. 24.
Fehérvári Abdi csaus	ujj	1650. márc. 20.
Fehérvári Abdi csaus	ujj	1650. márc. 30.
Fehérvári Abdi csaus és Kanizsai Ötvös Sábán	ujj	1648. jún. 20.
Fehérvári Ahmed	ujj	1648. jún. 19.
Fehérvári Hadzsi Ali	ujj	1648. febr. 24.
Fehérvári Ibrahim	ujj	1648. febr. 1.
Fehérvári Iljász szpáhi	ujj	1650. júl. 22.
Fehérvári Muhiddin szpáhi	ujj	1650. márc. 30.
Fehérvári Muhiddin szpáhi	ujj	1650. márc. 20.
Kanizsai Ötvös Sábán	ujj	1648. jún. 20.
Kanizsai Ötvös Sábán	ujj	1650. jan. 17.
Kanizsai Ötvös Sábán	ujj	1650. jún. 4.
Palotai Dobricsáni Musztafa	ujj	1647. nov. 23.
Pécsi Ahmed aga	ujj	1648. febr. 24.
Pécsi Redzseb	ujj	1648. febr. 2.
Pécsi Redzseb	ujj	1648. június 3.
Pesti Kariman	ujj	1649. júl. 24.
Pesti Vehháb	ujj	1650. jan. 9.
Sásdi Mahmud	ujj	1649. okt. 28., 31.
Tolnai Juszuf	ujj	1650. jan. 9.
Váli Operka Mehmed	ujj	1648. szept. 19.
Váli Ramazán	ujj	1650. jan. 9.
Váli Csonka Ibrahim	orr	1650. jún. 8.
Ercsi Mehmed	jobb kisujj	1647. okt. 28.
Fehérvári Kis Haszan	fül	1650. márc. 20.
Fehérvári Kis Haszan	fül	1650. jún. 4.
Fehérvári Kis Haszan	fül	1650. márc. 30.
Tolnai Juszuf	fül	1649. okt. 28., 31.
Váli Ramazán	fül	1650. jún. 8.
Kanizsai Barbély Mehmed, Keczer rabja	fog	1650. júl. 15.
Kanizsai Csonka Ali	fog	1650. jún. 4.
Kanizsai Csonka Ali, posta	fog	1650. máj. 23.
Kanizsai Ibrahim	fog	1650. jún. 4.
Kanizsai Oszmán, Redzseb postája	fog	1650. máj. 13.
Koppányi Ali	fog	1649. jan. 13.
Pécsi Redzseb	fog	1650. máj. 13.
Pesti Vehháb és Berzencei Haszan	fog	1650. márc. 24.
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	1648. dec. 2.
Kanizsai Ötvös Sábán	ismeretlen	1648. dec. 2.
összesen: 27 fő		1647–1650

30.számú melléklet: Batthyány II. Ferenc baráti levelének fogalmazványa Mehmed fehérvári szandzsákbégnek

[fogalmazvány, sok áthúzással, (248. cs. N° 1/a.)]

Böcsületes, Tekéntetes, Nagyságos Úr!

Köszönetünk és minden hozzánk illendő tisztességes dolgokban való szomszédságos barátságunkat írjok Nagyságodnak, mint fő vitéz, jó hírű, nevű Nagyságos Úrnak, az hatalmas Isten sok jó esztendőket jó egészséggel adjon Nagyságosnak élni mind Nagyságodhoz tartozókkal egyetemben.

Érte, hogy az Isten Nagyságodat ide az mi szomszédságunkban hozta. Hallottam azt is, hogy az hatalmas török császárnak végházainak oltalmára és igazgatására Nagyságodat választotta, és oda az végházakban mindenek Nagyságodtul függenek és parancsolatjának engednek, kit én is igen akarok, hogy ilyen jó hírű-nevű vitéz ura velem ismerkedni akar, azért ilyen közel való szomszédságból én is azon igyekezzem, valami hozzám illendő tisztességes barátságból Nagyságod megtalál, mindenkor tisztességes szomszéd barátsággal akarok Nagyságodnak lennem, mert az közel való szomszédság is azt mutatja, ezzel Isten éltesse Nagyságodat. Írtam Úyváratt 6 napján Szent Jakab hónap 1595.

Ez levél adassék az Böcsületes, Tekéntetes és Nagyságos Vitéz Úrnak, Mehemet pasának, az hatalmas török császár gondviselőjének és szerdárjának, mastan Székesfejérvárott lakozónak és nekünk szomszéd úr barátunknak adassék ez levél.

31.számú melléklet: Alisán aga levele Batthyány Ferencnek

Jelzete: MOL Batthyány cs. lvt. P 1314 Missiles 1. doboz, N° 201.

Tekintetes és Nagyságos Úr! Nagyságodnak örökkévaló, hűséges szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak [!], mint Kegyelmes Uramnak. Istentül kívánok Nagyságodnak hosszú életet és sok jó szerencsét, mind az Nagyságod vitézlő népével egyetemben.

Továbbá Nagyságodat ez dologrul kelleték levelem által megtalálnom, tudniillik Nagyságodnál nyilván vagy az én rab állapotom, mibe vagy, mely dolgaimnak gondjaviselése felől küldött ki Nagyságod, mely dolgomban szorgalmatos vagyok. És azon is törekedem, hogy Nagyságodnál igazat mondhassak, mivelhogy Nagyságodnak én az én szegény rab állapotom szerint sok sóját és kenyerét öttem. Annak felette sok velem való jó téteményét is tudnom illik nekem. Szorgalmatosan gondot viselnem az úr dolgaira, kiket nekem Nagyságod parancsolt, mely Nagyságodnak velem való jótételit valahol járok és kelek urak és fejedelmek előtt, és minden vitézlő rend előtt vallom, kiért adjon Nagyságodnak Isten egy napot ezért, azért az Nagyságod hite mindenek előtt dicsőretes, és adja Isten, hogy ezután is Nagyságod ilyen szegény raboknak mindenkor legyen jóakaró ura. Nagyságod megbocsásson, hogy Nagyságodat ily sok szóval bántam, mert nekem illik emlékezni és írnom az Nagyságod emberségéről. Azért ím az Ozman nevű rabot bocsátottam fel Nagyságodhoz, melytül küldtem Nagyságodnak sarcomba egy lovat, jóllehet tudom az Nagyságod kívánsága micsoda lú volna, de hiszem Istent, hogy az lovat az Nagyságod multságára és személye eleibe vívén, Nagyságodnak kedve ellen nem lesz, ki es, mely lovat még kezemhez veszem, sok fáradságom es költségem lett, kit Nagyságod most vegyen jó néven tülem. Az másiknak még szerit nem tehettem, de hamar való nap ezután is jű, elindultam és érette vagyok, mert bizonyonnyal írom Nagyságodnak, hogy az mi az én sarcom volna, kivel Nagyságodnak fogadást tettem, azt itt még nem szerezhettem. De valahol lesz, az Nagyságodnak meg kell lenni, mely dolgomba Nagyságod egy szálát se kitélkezzik.

Hátoldalon folytatódik:

Isten iltesse Nagyságodat. Íratott Feie Váratt, kiskarácsony nap előtt való hétfő¹¹⁰⁷, Anno Domini 1598.

Alisa Aga Nagyságodnak szegény szolgálója.

Címzés: Tekintetes, Nagyságos úrnak, Battyani Ferencnek, nekem Kegyelmes uramnak adassék ez levél Uyváratt.

¹¹⁰⁷ December 23.

32.számú melléklet: Készpénzben követelt sarcok 1587–1611

a megsarcolt rab	pénzben meghatározott sarc	a sarc átszámítva kamarai forintra
1. bulya	3 000 Ft	3 000
2. Hüszejn aga (Hwzayn)	2 500 Ft	2 500
3. Bajrám bég (Bayran)	1 000 arany	2 000
4. Koppányi Kara Hüszejn (Koppani Kara Hwzain)	1 000 arany	2 000
5. Segesdi Ahmed, kovács (Segösdy Amhat Koach)	1 800 Ft	1 800
6. Valpói Mehmed szpáhi (Valpoy Mehemot Iszpája)	800 arany	1 600
7. alajbég (Olay Bék)	1 000 Ft	1 000
8. Ali cseribasi (Aly Chyery basa)	1 000 Ft	1 000
9. Deli Juszuf (Dely Juzoff)	1 000 Ft	1 000
10.Fehérvári Alisán (Feyerwary Alissa)	1 000 Ft	1 000
11. Koppányi Mehmed szpáhi (Kopany Memheth)	1 000 Ft	1 000
12. Mehmed szpáhi (Memhet iszpaja)	1 000 Ft	1 000
13. Szücs Ibrahim (Zwch Ibraym)	1 000 Ft	1 000
14. Pécsi Haszan szpáhi (Pechy Hazon iszpaya)	400 arany	800
15. Fehérvári Iszmail aga (Feyerwary Izmail)	300 arany	600
16. Banja Luka-i Musztafa (Banyalukay Muztafa)	500 Ft	500
17. Vörös Ahmed (Amhat)	500 Ft	500
18. Szigeti Oszmán (Zygethy Ozman)	500 Ft	500
19. Barom Ali (Aly)	450 Ft	450
20. Babócsai Kis Veli (Babolchay Kys Vely)	400 Ft	400
21. Gzermegzy Juszuf (Jwzwf)	400 Ft	400
22. Mehmed aga (Mehemet)	200 arany	400
23. Berzencei Veli (Börzenczey Vely)	350 Ft	350
24. Berzencei Ajdi (Börzönczey Aydy)	300 Ft	300
25. Berzencei Csonka Haszan (Börzönczey Chonka Hazon)	300 Ft	300
26. Odaverdy	300 Ft	300
27. Segesdi Musztafa (Segösdi Muztafa)	300 Ft	300
28. Rác Dömötör (Racz Deómötör)	100 arany	200
29. Janthar Mehmed (Memhet)	120 Ft	120
30. Pécsi Baba Haszan (Pechy Baba Hazon)	100 Ft	100
összesen:		26 420

33.számú melléklet: Keresztény rab követelés Batthyány I. Ádám idején 1641–1658

megsarcolt rab	keresztény rab	fő	kamarai forint
1. Esztergomi Mikula	Dudás Jancsi, 180 tallér	1	270
2. Fehérvári Juszuf	Beszprími Gergely	1	300
3. Szentmiklósi Bogdan rác	Beszprémi Vas Istók, 250 tallér	1	375
4. Kanizsai Húszejn	szentpéteri gyermek, 300 tallér	2	450
5. Pesti Karimán	„Beszprémi Szűcz aliter Tót János, sarca 300 tallér, melyet ezen Szűcz János tartozik minékünk megadni”	1	450
6. Alapi Zsivko	Szűcz János 300 tallér	1	450
7. Szentmiklósi Bogdan rác	Beszprémi Horvát István, 310 tallér	1	465
8. Alapi Mirko	Farkas András, perpetva posztó 1 vég	1	500
9. Palotai Abdi	Pribék János, sarca 340 tallér	1	510
10. Fehérvári Koppányi Ali	Toót György	1	550
11. Kanizsai Terlak Ali	Csillagh Ferenc	1	750
12. Kanizsai Hosszú/Vörösszakállú Sábán	Mészáros Mátyás	1	750
13. Fehérvári Hadzsi Ali	Fáncsi Pál fia, Gyurkó	1	750
14. Fehérvári Muhiddin szpáhi	Beszprémi Badogh Máté	1	750
15. Fehérvári Mehmed	Szili Gergely hitlevelét kihozza	1	750
16. Kaposvári Ali bég	Merényei Mihály sarca, 500 tallér, ha le nem szállítaná adja meg az 500 tallért	1	750
17. Budai Mihály rác	Révkomáromi Fekete Pál	1	750
18. Fehérvári Juszuf	Radi Mihály hitlevele Pakotai dizdár agától	1	750
19. Pesti Ömer aga	Kis Tolnai Szabó Mihály	1	750
20. Budai Pálóci Treffol rác	Szász Mátyás	1	750
21. Budai Gruicsa	Kovács István	1	750
22. Pesti Oszmán	Farnádi János	1	750
23. Budai Bolond Memhed	Nagy Gergelyt, akit itt kinn Horvát Gyurkó	1	750
24. Fehérvári Ömer, kovács	Nyilasi Martin, Feiérvárott vagon	1	750
25. Kanizsai/Ezdromi Haszan	Hollósi prédikátor felesége és 2 gyermeke	3	750
26. Szigetvári Mehmed aga	katona vagy hajdú	1	750
27. Budai Sánta Haszan	Tar Pál	1	750
28. Koppányi Sebes Musztafa	nincs név	2	750
29. Budai Ibrahim janicsár	fő keresztény rab	1	750
30. Budai/Konstantinápolyi (Csenán) janicsár	Dzsihán amilyet az úr kíván	1	750
31. Budai/Pesti Musztafa	fő keresztény rab	4	750
32. Váci Ahmed	"a'minemőt fogunk kérni"	1	750
33. Budai Ali janicsár	„a'kit mi fogunk nevezni”	1	750
34. Szigetvári Haszan szpáhi	Kaimati Gecse	1	750
35. Szigetvári Húszejn szpáhi	nincs név	1	750
36. Fehérvári Alisán	Borgáta, maga rabja	1	750
37. Budai Musztafa cselebi janicsár, segesdi főharmincados	közönséges	2	1 500
38. Budai Iljász ifjú legény	1 000 tallér értékű	1	1 500
39. Budai Hodzsa Húszejn	Tompos Bálint, 1 000 tallér	1	1 500
40. Konstantinápolyi Ali emín janicsár	kardjával övedzett	3	2 250
41. Budai Szulejmán	Barbély Péter	1	2 380
42. Csikvári Iván	Németi Istók vagy készpénz	1	3 000

megsarcolt rab	keresztény rab	fő	kamarai forint
43. Budai Mehmed/Memi janicsár	Mihály deák, Anian Gergel, Keöves Thamás, Alapi Barbély János	4	3 000
44. Esztergomi Murteza/Ali szpáhi	„olyat, a'minemőt mi fogunk nevezni és kívánni"	1	6 000
45. Konstantinápolyi Mahmud Iszmail aga	1 000 tallér	4	6 000
46. Budai/Szabácsvári vén bulya Fatima, Budai Szabácsvári ifjú bulya Szatina	Fáncsi Istók	1	8 000
összesen: 46 eset		62	58 950

34.számú melléklet: Készpénzkövetelés Batthyány I. Ádám idején 1640–1658

megsarcolt rab	kamarai forintban megadott sarc
1. Konstantinápolyi Mahmud Iszmail aga	15 000
2. Konstantinápolyi Ali emín janicsár	15 000
3. Szófiai Sabán csaus	12 000
4. Budai/Szabácsvári vén bulya Fatima, Budai Szabacsvári ifjú bulya Szatina	10 500
5. Budai/Pesti Musztafa	9 000
6. kaposvári török vajda	7 500
7. Budai Musztafa cselebi janicsár, segesdi főharmincados	7 500
8. Pécsi Redzseb/Ali szpáhi	6 000
9. Fehérvári Alisán	6 000
10. Váci Ahmed	4 500
11. Koppányi Sebes Musztafa	4 500
12. Kaposvári Ali bég	4 500
13. Esztergomi Murteza/Ali szpáhi	4 500
14. Esztergomi Haszan	4 500
15. Budai/Konstantinápolyi Dzsihán (Csenán) janicsár	4 500
16. Budai Iljász ifjú legény	4 500
17. Budai Ibrahim janicsár	4 500
18. Budai Hodzsa Hüszejn	4 500
19. Budai Bolond Memhed	4 500
20. Budai Ali janicsár	4 500
21. Fehérvári Iljász szpáhi	3 600
22. Grábó Haszan szpáhi	3 000
23. Fehérvári Ömer, kovács	3 000
24. Ercsi Mehmed aga	3 000
25. Ercsi Juszuť aga	3 000
26. Budai Boszniai Ibrahim	3 000
27. Kaposvári Jovan	3 000
28. Endrédi Musztafa aga	2 250
29. Szigetvári Ibrahim	1 500
30. Szigetvári Hüszejn szpáhi	1 500
31. Szigetvári Haszan szpáhi	1 500
32. Érdi Hüszejn vendégfogadó	1 500
33. Segesdi Fatire/Kadire bulya	1 500
34. Segesdi Mehmed szpáhi	1 350
35. Kanizsai Tatár Haszan	1 222,5
36. Szigetvári Mehmed aga	1 200
37. Mehmed szpáhi	1 000
38. Kanizsai Csonka Ramazán odabasi	1 000
39. Csókakői Oszmán	1 000
40. Apáti Jandre Nikulics, Luca Radovics, Vranics Radoszta	1 000
41. Koppányi Musztafa	900
42. Csácsi Zuko	900
43. Budai Mehmed/Memi janicsár	900
44. Érdi Hromi Marko	900
45. Váli Operka Mehmed	750
46. Pécsi Csirko Hüszejn szpáhi	750
47. Kanizsai Kara Haszan aliter Deli Kurd	750
48. Fehérvári Zlokerp Ali, Veli bég szolgája	750

megsarcolt rab	kamarai forintban megadott sarc
49. Endrédi Ahmed	750
50. Budai Vehháb	750
51. Csókakői Vinka negyedmagával+2fia+2lánya	750
52. Dadai Mikula rác hatodmagával	650
53. Váli Ramazán	600
54. Koppányi Ali szpáhi	600
55. Kanizsai Vid rác	600
56. Kanizsai Todor	600
57. Kanizsai Tót Haszan	500
58. Fehérvári Muhiddin szpáhi	500
59. Örsi Branko másodmagával	500
60. Karádi Radovan rác	500
61. Igali Milene rác harmadmagával	500
62. Dadai Milos harmadmagával	500
63. Türbéki Piri aga	450
64. Kanizsai Ötvös Sábán	450
65. Kanizsai Oszmán szpáhi	450
66. Kanizsai Kis Ahmed	450
67. Kanizsai Bivaly Ibrahim	450
68. Budai Szulejmán	450
69. Budai Sánta Haszan	450
70. Taboti Nánai Radovan rác	450
71. Pozsegai Mihály rác	450
72. Pozsegai Jurica rác	450
73. Koppányi Besir	400
74. Kanizsai Baba Haszan Idrisz	400
75. Örsi Lukacs másodmagával	400
76. Csókakői Fati bulya harmadmagával, ennek anyja Rabijé+2fiuk	375
77. Dadai Lazar negyedmagával	320
78. Palotai Redzseb	300
79. Kanizsai Vak Haszan	300
80. Kanizsai Redzseb odabasi	300
81. Kanizsai Hüszejn	300
82. Kanizsai Ali zászlórtartó fia	300
83. Igali Ibrahim aga	300
84. Fehérvári Mehmed odabasi	300
85. Fehérvári Kis Haszan szpáhi	300
86. Fehérvári Csirko Halil	300
87. Kéri Nixa rác harmadmagával	300
88. Igali Hadzsime bulya harmadmagával	300
89. Palotai/Dobricsani Musztafa	270
90. Örsi Rausa rác	250
91. Siófoki Ramazán/Roman	225
92. Kanizsai Barbély Musztafa	225
93. Szentlőrinci Mihály rác	200
94. Koppányi Musztafa	180
95. Simontornyai Musztafa	150
96. Koppányi Musztafa	150
97. Kanizsai Sípos Ali	150
98. Kanizsai Nagy Redzseb	150
99. Kanizsai Musztafa	150

megsarcolt rab	kamarai forintban megadott sarc
100. Kanizsai Iszmail	150
101. Kanizsai Ibrahim	150
102. Kanizsai Csonka Csizmadia Musztafa	150
103. Fehérvári Mihály rác	150
104. Fehérvári Gyurko rác	150
105. Igali Damjana rác asszony	150
106. Igali Inszia rác asszony	150
107. Igali Sztoja rác asszony	150
108. Keóni Milovan és Orid	100
109. Igali Vinka rác asszony	100
110. Kanizsai Terlak Ali	75
111. Dadai Milovan	50
112. Szigetvári Ali szpáhi	ismeretlen
összesen: 112 eset	205 343

35.számú melléklet: Készpénzkövetelés Batthyány II. Kristóf és II. Ádám idején 1676–1690

megsarcolt rab	fő	pénzben meghatározott sarc	kamarai forintba átszámított sarc ¹¹⁰⁸
1. Szigetvári Ibrahim	1	1 000 tallér	2 100
2. Kanizsai Hüszejn	1	1 000 tallér	2 100
3. budai bölükbasi	1	1 000 tallér	2 100
4. Budai Iszmail	1	850 tallér	1 680
5. cseribasi	1	800 tallér	1 680
6. Szigetvári Ibrahim	1	500 tallér	1 050
7. Budai Barbély Haszan	1	500 tallér	1 050
8. Pentelei Zsivko	1	500 tallér	1 050
9. Fehérvári Iszmail	1	400 tallér	840
10. Budai Ahmed janicsár	1	400 tallér	840
11. Száli	1	350 tallér	735
12. Szigetvári Musztafa szpáhi és Ömer nevű szubasija	2	300 tallér	630
13. Kanizsai Musztafa	1	300 tallér	630
14. Fehérvári Ali	1	300 tallér	630
15. Budai Mehmed	1	300 tallér	630
16. Budai Haszan	1	300 tallér	630
17. Budai Dervis	1	300 tallér	630
18. Berzencei Haszan	1	300 tallér	630
19. Babócsai Kara Ahmed	1	300 tallér	630
20. Budai Haszan	1	250 tallér	525
21. Szigetvári Ali	1	200 tallér	420
22. Szigeti Ahmed	1	200 tallér	420
23. Sásdi Haszan	1	200 tallér	420
24. Kanizsai Oszmán	1	200 tallér	420
25. Kanizsai Mehmed	1	200 tallér	420
26. Kanizsai Ibrahim	1	200 tallér	420
27. Kanizsai Hüszejn	1	200 tallér	420
28. Kanizsai Ali	1	200 tallér	420
29. Fehérvári Ahmed	1	200 tallér	420
30. Budai Musztafa	1	200 tallér	420
31. Budai Memi	1	200 tallér	420
32. Budai Ahmed	1	200 tallér	420
33. Babócsai Oszmán	1	200 tallér	420
34. Tirhali Mehmed	1	100 tallér	210
35. Szlany Musztafa	1	100 tallér	210
36. Szigetvári Ömer	1	100 tallér	210
37. Szigetvári Musztafa	1	100 tallér	210
38. Szigetvári Mahmud	1	100 tallér	210
39. Szigetvári Ahmed	1	100 tallér	210
40. Sásdi Ömer	1	100 tallér	210

¹¹⁰⁸ 1676-ban, Kassán 1 tallér 2 kamarai forintot ért, 1677-ben Eperjesen 1 tallér 210 dénárt ért, 1689-ben Lőcsén 1 tallér 180 dénárt ért. *Horváth T. A.*: A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között. i. m. 47–49.; 1660 után jelentősen emelkedett a tallér árfolyama, mivel a hódoltság területén 1671-re a tallér árfolyama 220, sőt a 240 dénáros kurzust, és ez 1682-ig állandósult, és Buza János szerint a Királyi Magyarországon ez csupán 30–35 dénárral volt alacsonyabb, ezért 210 dénárral számoltam. *Buza J.*: A tallér és az aranyforint árfolyama. i. m. 80–83.

megsarcolt rab	fő	pénzben meghatározott sarc	kamarai forintba átszámított sarc
41. Pesti Ahmed	1	100 tallér	210
42. Pesti Ahmed	1	100 tallér	210
43. Pécsi Ahmed	1	100 tallér	210
44. Malatyali Haszan	1	100 tallér	210
45. Kanizsai Hüszejn	1	100 tallér	210
46. Budai Mezid	1	100 tallér	210
47. Budai Durak	1	100 tallér	210
48. Budai Cszimadia Ali	1	100 tallér	210
49. Antepli Kaszim	1	100 tallér	210
50. Antepli Haszan	1	100 tallér	210
51. Tirhali Hüszejn janicsárbasi	1	200 Ft	200
52. Músza Ogli Hüszejn (Músza fia Hüszejn)	1	200 Ft	200
53. Érdi Abdi janicsár	1	80 tallér	168
54. Boszniai Bánja Luka-i Haszan	1	80 tallér	168
55. Zany Ali	1	50 arany	150
56. Szigetvári Hüszejn	1	50 tallér	105
57. Csesztendeli Ömer	1	50 tallér	105
58. Arbotli Ahmed	1	50 tallér	105
59. Budai Ahmed	1	100 Ft	100
60. Alburtiani Haszan 3 társával	4	30 arany	90
61. Vucsinyy Durak	1	40 tallér	84
62. Fehérvári Jahin	1	30 tallér	63
összesen: 62 eset, 66 fő	66		31 358

36.táblázat: A Batthyány II. Ferencnek hozott készpénz 1588–1611

megsarcolt rab	pénzben meghatározott sarc	a pénzbeli sarc értéke kamarai forintban
Bulya	kamarai forint	1 272
Bulya	kamarai forint	740
Koppányi Kara Hüszejn	182 arany	364
Koppányi Kara Hüszejn	179 arany	358
Bulya	kamarai forint	350
Mehmed aga	150 arany	300
Koppányi Kara Hüszejn	111 arany	222
Koppányi Kara Hüszejn	97 arany	215
Bulya	kamarai forint	210
Bulya	kamarai forint	204
Bulya	„marhával”	200
Valpói Mehmed szpáhi	100 arany	200
Mehmed szpáhi	kamarai forint	197
Koppányi Mehmed	kamarai forint	117
Medzsán aga	50 arany	100
Radosa Swich	42 arany	84
Koppányi Mehmed	kamarai forint	80
Berzencei Veli	kamarai forint	65
Szigetvári Oszmán	kamarai forint	20
összesen: 10 eset		5 298

37.számú melléklet: A Batthyány I. Ádámnak hozott készpénz 1641–1657

megsarcolt rab	minőség, mód	pénzben meghatározott sarc	a pénzbeli sarc értéke kamarai forintban
Kaposvári Ali bég	„hoztanak Ali bég jobbágyai”	1 064 tallér	1 596
Pécsi Redzseb szpáhi	Ányos Péter sarcában	1 000 tallér	1 500
Kaposvári Ömer aga	ismeretlen	1 000 tallér	1 500
Pécsi Redzseb szpáhi	ismeretlen	899 tallér	1 348,5
Kaposvári Ali bég	arany és tallér	720 tallér	1 080
Kaposvári Ömer aga	magyar forint	1 000 Ft	1 000
Pécsi Redzseb szpáhi	ismeretlen	500 tallér	750
Segesdi Mehmed szpáhi	ismeretlen	308 tallér	462
Kanizsai Tót Haszan	szőlőki prédikátor sarcában	300 tallér	450
Segesdi Mehmed szpáhi	ismeretlen	300 tallér	450
Kanizsai Kis Ahmed	Sáli adós sarcában	300 tallér	450
Kanizsai Kis Ahmed	ismeretlen	300 tallér	450
Segesdi Mehmed szpáhi	ismeretlen	292 tallér	438
Ercsi Juszuf aga	135 arany	270 tallér	405
Dadai Lazar	ismeretlen	336 Ft	336
Ercsi Juszuf aga	apró	224 tallér	336
Ercsi Juszuf aga	110 arany	220 tallér	330
Kaposvári Ali bég	Imperialis	200 tallér	300
Kanizsai Tatár Haszan	Török István vette meg magáért	200 tallér	300
Kanizsai Tatár Haszan	Török István vette meg magáért	200 tallér	300
Kanizsai Tatár Haszan	Török István vette meg magáért	200 tallér	300
Palotai/Dobricsani Musztafa	Peörei Mátyás sarcában szállított	170 tallér	255
Örsi Lukacs	fizetett Sankó Boldizsár	211,75 Ft	211,75
Kaposvári Ali bég	Gerécsi (grazi=gréci) tallér	132 tallér	198
Segesdi Mehmed szpáhi	56 arany	112 tallér	168
Türbéli Piri aga	ismeretlen	105 tallér	157,5
Igali Inszia rác asszony	ismeretlen	150 Ft	150
Kanizsai Bivaly Ibrahim	Kapornaki Andorért szállított le	100 tallér	150
Kanizsai Csonka Musztafa	Hollósi Pál András sarcában szállította le, Hollósi Andrásnéról szállított le sarcot	100 tallér	150
Szigetvári Ali szpáhi	ismeretlen	100 tallér	150
Segesdi Mehmed szpáhi	ismeretlen	91 tallér	136,5
Pécsi Redzseb szpáhi	ismeretlen	90 tallér	135
Kanizsai Ali, zászlartató fia	Egerszegi Szabó Mihályért	90 tallér	135
Ercsi Juszuf aga	ismeretlen	76 tallér	114
Ercsi Juszuf aga	Garas és aprópénz	70 tallér	105
Keöni Milován és Orid	ismeretlen	100 Ft	100
Örsi Lukacs	ismeretlen	98,25 Ft	98,25
Kanizsai Ali, zászlartató fia	Somogyi Miklósért, ságodi katonáért	65 tallér	97,5
Örsi Lukacs	fizetett Sankó Boldizsár	90 Ft	90
Türbéli Piri aga	ismeretlen	60 tallér	90
Kanizsai Barbély Musztafa	arany	60 tallér	90
Kaposvári Ali bég	29 arany	58 tallér	87
Ercsi Juszuf aga	26 arany	52 tallér	78
Dadai Mikula	ismeretlen	67,50 Ft	67,5
Kanizsai Ali, zászlartató fia	Csákáni Tót Miklósért	45 tallér	67,5
Örsi Branko	ismeretlen	60 Ft	60
Kanizsai Terlak Ali	ismeretlen	41 tallér	60

megsarcolt rab	minőség, mód	pénzben meghatározott sarc	a pénzbeli sarc értéke kamarai forintban
Kanizsai Barbély Musztafa	közönséges	39 tallér	58,5
Kanizsai Barbély Musztafa	gereczi (grazi=gréci) tallér	38 tallér	57
Fehérvári Mihály rác	purdi	55 Ft	55
Dadai Mikula	ismeretlen	53 Ft	53
Igali Hadzsime	ismeretlen	51 Ft	51
Dadai Milován	ismeretlen	50 Ft	50
Dadai Mikula	ismeretlen	50 Ft	50
Kanizsai Tót Haszan	ismeretlen	48 Ft	48
Kéri Nixa	ismeretlen	45 Ft	45
Babócsai Mahmud	15 arany	45 Ft	45
Babócsai Mahmud	ismeretlen	45 Ft	45
Kanizsai Tót Haszan	ismeretlen	45 Ft	45
Kanizsai Ibrahim	ismeretlen	29 tallér	43,5
Dadai Mikula	ismeretlen	43 Ft	43
Kaposvári Ali bég	vagdalt tallér	28 tallér	42
Kanizsai Vak Haszan	ismeretlen	42 Ft	42
Fehérvári Mihály rác	ismeretlen	40 Ft	40
Kéri Nixa	ismeretlen	39 Ft	39
Kanizsai Nagy Redzseb	Hajdú János hozta érte	24 tallér	39
Ercsi Juszuf aga	Garas	25,5 tallér	38,25
Kanizsai Ibrahim	ismeretlen	3 tallér 1 Garas	37,5
Türbéki Piri aga	ismeretlen	25 tallér	37,5
Kanizsai Ibrahim	ismeretlen	24 tallér	36
Ercsi Juszuf aga	ismeretlen	24 tallér	36
Kanizsai Totics Ibrahim	ismeretlen	23 tallér	34,5
Kanizsai Nagy Redzseb	Hajdú János hozta érte	33 Ft	33
Igali Milene rác	ismeretlen	31 Ft	31
Örsi Rausa	ismeretlen	30 Ft	30
Karádi Radovan	ismeretlen	30 Ft	30
Siófoki Radovan	ismeretlen	30 Ft	30
Kanizsai Bivaly Ibrahim	tallér, Garas	30 Ft	30
Türbéki Piri aga	10 arany	20 tallér	30
Váli Ramazán	20 tallér	30 Ft	30
Kanizsai Nagy Redzseb	Hajdú János hozta érte	29,5 Ft	29,5
Kéri Nixa	ismeretlen	29 Ft	29
Örsi Branko	ismeretlen	29 Ft	29
Kéri Nixa	ismeretlen	28,50 Ft	28,5
Örsi Rausa	ismeretlen	27 Ft	27
Dadai Mikula	ismeretlen	27 Ft	27
Kaposvári Ali bég	33 Garas	18 tallér	27
Örsi Rausa	ismeretlen	25,50 Ft	25,5
Örsi Rausa	ismeretlen	25,50 Ft	25,5
Dadai Milos	akit Haraszti faluban elvettek tüle	25,19 Ft	25,19
Kéri Nixa	ismeretlen	25 Ft	25
Igali Hadzsime	ismeretlen	25 Ft	25
Kaposvári Ömer aga	ismeretlen	25 Ft	25
Ercsi Juszuf aga	Garas	16,4 tallér	24,6
Örsi Rausa	ismeretlen	24,5 Ft	24,5
Örsi Branko	ismeretlen	24 Ft	24
Dadai Mikula	ismeretlen	24 Ft	24
Igali Sztója rác asszony	küldött Fehérvári Gyuricával	23 Ft	23

megsarcolt rab	minőség, mód	penzben meghatározott sarc	a pénzbeli sarc értéke kamarai forintban
Igali Damjana rác asszony	ismeretlen	23 Ft	23
Igali Milene rác	ismeretlen	22,50 Ft	22,5
Kéri Nixa	küldött Milos fia által	22 Ft	22
Dadai Mikula	ismeretlen	22 Ft	22
Dadai Milos	ismeretlen	21 Ft	21
Kanizsai Nagy Redzseb	ismeretlen	14 tallér	21
Kanizsai Nagy Redzseb	ismeretlen	14 tallér	21
Kanizsai Vak Haszan	ismeretlen	17,5 tallér	21
Dadai Mikula	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	20 Ft	20
Simontornyai Musztafa	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	20 Ft	20
Siófoki Radovan	ismeretlen	20 Ft	20
Igali Hadzsime	ismeretlen	20 Ft	20
Dadai Milos	ismeretlen	19 Ft	19
Kéri Nixa	ismeretlen	18 Ft	18
Dadai Mikula	3 ártányért	18 Ft	18
Dadai Milos	küldött Ányos Péter rabjától	17 Ft	17
Dadai Milos	ismeretlen	17 Ft	17
Kanizsai Vak Haszan	ismeretlen	14 tallér	16,8
Kéri Nixa	ismeretlen	16,5 Ft	16,5
Örsi Branko	ismeretlen	16,5 Ft	16,5
Kanizsai Nagy Redzseb	Hajdú János hozta érte	16 Ft	16
Dadai Milos	ismeretlen	16 Ft	16
Dadai Milos	ismeretlen	15 Ft	15
Kanizsai Nagy Redzseb	ismeretlen	15 Ft	15
Palotai/Dobricsani Musztafa	ismeretlen	10 tallér	15
Igali Sztoja rác asszony	ismeretlen	14 Ft	14
Dadai Mikula	ismeretlen	14 Ft	14
Dadai Mikula	ismeretlen	13 Ft	13
Dadai Milos	ismeretlen	13 Ft	13
Simontornyai Kászim	12 kősoért	12 Ft	12
Kanizsai Barbély Musztafa	vagdalt tallér	8 tallér	12
Dadai Mikula	ismeretlen	10 Ft	10
Dadai Mikula	ismeretlen	10 Ft	10
Dadai Milos	ismeretlen	10 Ft	10
Dadai Milos	ismeretlen	10 Ft	10
Dadai Milos	ismeretlen	10 Ft	10
Fehérvári Mihály rác	ismeretlen	10 Ft	10
Simontornyai Musztafa	ismeretlen	10 Ft	10
Simontornyai Musztafa	ismeretlen	10 Ft	10
Ercsi Juszuf aga	1 forintért 1 tallért	10 tallér	10
Igali Ibrahim aga	ismeretlen	10 Ft	10
Dadai Milos	ismeretlen	9 Ft	9
Dadai Milos	ismeretlen	9 Ft	9
Dadai Milos	ismeretlen	8 Ft	8

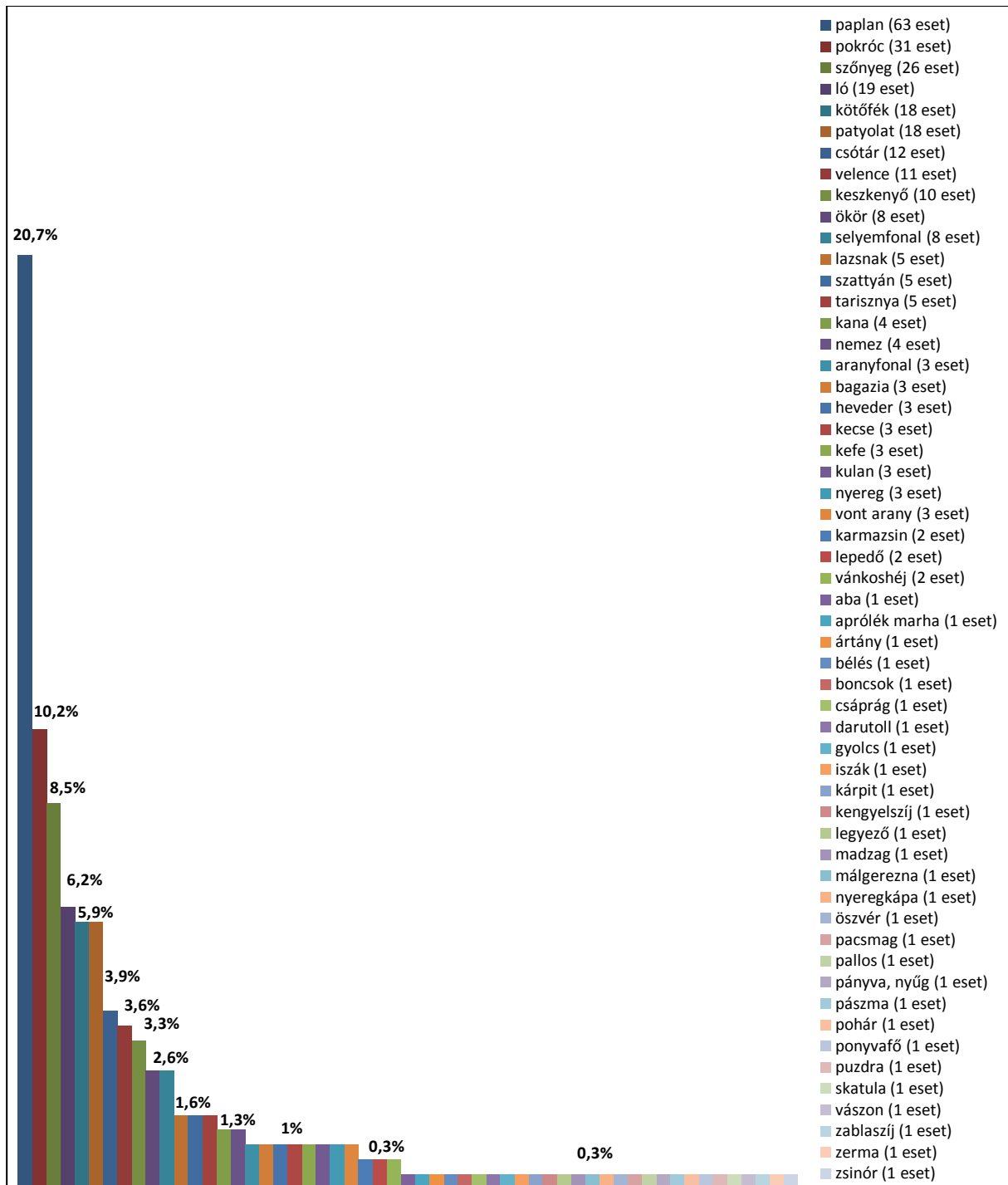
megsarcolt rab	minőség, mód	pénzben meghatározott sarc	a pénzbeli sarc értéke kamarai forintban
Dadai Milos	ismeretlen	8 Ft	8
Budai Radovan	ismeretlen	8 Ft	8
Dadai Milos	ismeretlen	7,5 Ft	7,5
Dadai Milos	ismeretlen	7 Ft	7
Dadai Milos	ismeretlen	7 Ft	7
Simontornyai Hüszejn	ismeretlen	6 Ft	6
Örsi Branko	ismeretlen	5 Ft	5
Dadai Mikula	ismeretlen	5 Ft	5
Dadai Milos	ismeretlen	5 Ft	5
Kéri Nixa	ismeretlen	5 Ft	5
Simontornyai Musztafa	ismeretlen	5 Ft	5
Simontornyai Hüszejn	ismeretlen	5 Ft	5
Kanizsai Vak Haszan	ismeretlen	4,75 Ft	4,75
Örsi Branko	küldött Mikulától	3 Ft	3
Dadai Mikula	ismeretlen	3 Ft	3
Dadai Mikula	ismeretlen	3 Ft	3
Kanizsai Totics Ibrahim	1 arany	3 Ft	3
Kanizsai Vak Haszan	ismeretlen	3 Ft	3
Igali Sztoja rác asszony	küldött	2 Ft	2
Igali Sztoja rác asszony	küldött Fehérvári Gyuricával	2 Ft	2
összesen: 45 fő			19 996,59

38.melléklet: A Batthyány II. Kristófnak és II. Ádámnak hozott készpénz 1679–1689

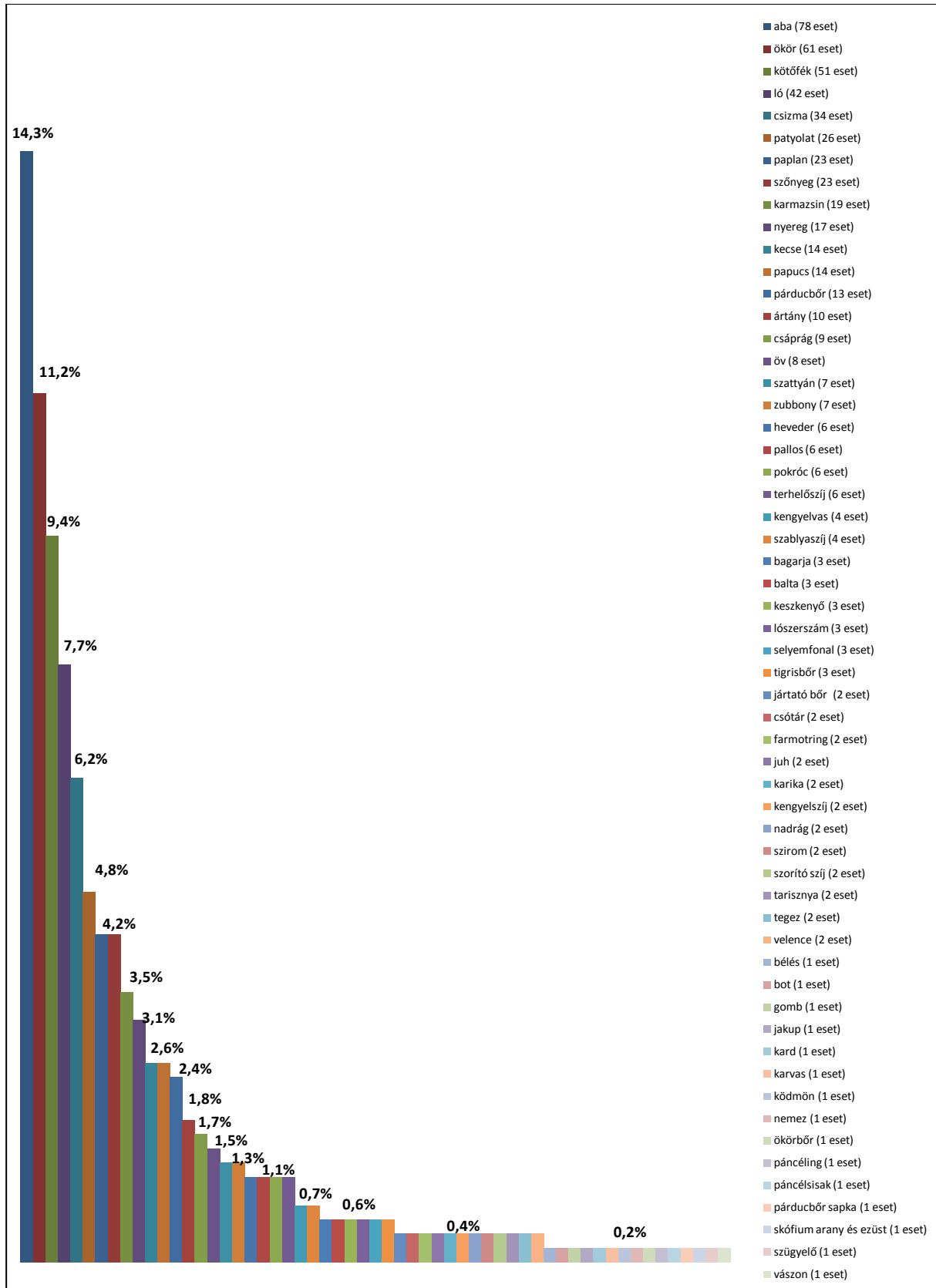
ki hozta	a pénz fajtája	pénzben meghatározott sarc	a pénzbeli sarc értéke kamarai forintban ¹¹⁰⁹
Sáhin aga	ismeretlen	2 300 arany	6 900
pécsi alajbég	ismeretlen	1 090 arany	3 270
Fehérvári Kis Oszmán	librapénz	1 100 tallér	2 310
Fehérvári Hosszú Oszmán	ismeretlen	650 tallér	1 365
ket Manok	ismeretlen	400 arany	1 200
Zozarobesai Ali	librapénz	500 tallér	1 050
cseribasi	ötös garas	500 tallér	1 050
Sáhin aga	librapénz	300 arany	900
pécsi alajbég	librapénz	250 arany	750
nándorfehérvári hodzsa	ismeretlen	350 tallér	735
mitrovicai koszos gyermek	ismeretlen	200 arany	600
Baba Haszan	ötös garasul	200 tallér	420
Szigetvári Ibrahim	ismeretlen	200 tallér	420
siklósi dizdár aga	küldött	300 Ft	300
Budai Dervis	ismeretlen	300 Ft	300
ket Manok	librapénz	130 tallér	273
pécsi alajbég	ötös garasul	120 tallér	252
Uzsicei Dzsáfer	ötös garasul, 200 pénz	100 tallér	210
Kanizsai Csoszo, pécsi alajbég szolgája	ismeretlen	100 tallér	210
Kanizsai Hüszejn	ismeretlen	100 tallér	210
Kanizsai Türkis	ismeretlen	100 tallér	210
Pesti Besir	ismeretlen	100 tallér	210
Bulyák (nyáron sarcolt)	ismeretlen	200 Ft	200
Kanizsai Musztafa	ismeretlen	90 tallér	189
Szigetvári Ibrahim	Ahmed portékájáért	168,50 Ft	169
Nemczey Ahmed	ötös garasul	150 Ft	150
Sáhin aga	ötös garasul, aranyért (100)	150 Ft	150
Uzsicei Ibrahim	ismeretlen	50 arany	150
Ikhar Oghli szabó	ötös garasul, lóért	70 tallér	147
Segesdi Ibrahim Hodzsa	garas pénzü	50 tallér	105
Szigeti Ahmed	ismeretlen	100 Ft	100
Palotai Szinán	ismeretlen	20 tallér	42
összesen: 26 fő (?)			24 547

¹¹⁰⁹ 1676-ban, Kassán 1 tallér 2 kamarai forintot ért, 1677-ben Eperjesen 1 tallér 210 dénárt, 1689-ben Lőcsén 1 tallér 180 dénárt ért. *Horváth T. A.*: A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között. i. m. 47–49.; 1660 után jelentősen emelkedett a tallér árfolyama, mivel a hódoltság területén 1671-re a tallér árfolyama 220, sőt a 240 dénáros kurzust, és ez 1682-ig állandósult. Buza János szerint a Királyi Magyarországon ez csupán 30-35 dénárral volt alacsonyabb, ezért 210 dénárral számoltam. *Buza J.*: A tallér és az aranyforint árfolyama. i. m. 80–83.

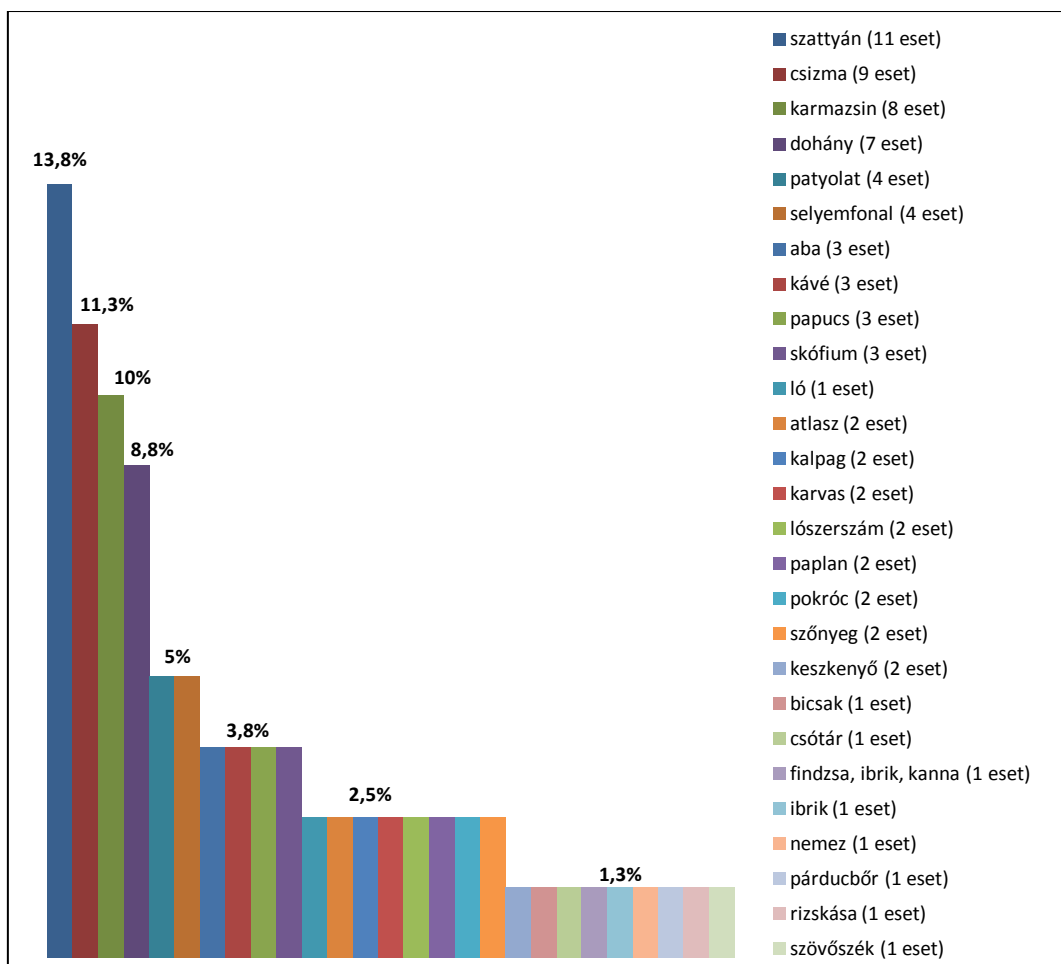
39.számú melléklet: A Batthyány II. Ferencnek hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1687–1611 55 féle áru

40.számú melléklet: A Batthyány I. Ádámnak hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1641–1658 57 féle áru

41.számú melléklet: A Batthyány II. Kristófnak és II. Ádámnak hozott áruféleségek százalékos megoszlása 1679–1689 27 féle áru

42.számú melléklet: Váltásdíjban hozott lovak Batthyány I. Ádám idején 1641–1657 (42 eset, 44 ló)

megsarcolt rab	minőség	db	érték	érték/kamarai forintban	lő/érték/kamarai forint/db
Szigetvári Haszan szpáhi	kék, ezüstös szerszámmal	1	ismeretlen	1 500	1 500
Pécsi Redzseb szpáhi	ismeretlen	1	ismeretlen	1 200	1 200
Kanizsai Ötvös Sábán	szerszámostul, 24 forintot érő portéka	1	ismeretlen	750	750
Palotai/Dobricsani Musztafa	fékkal posztó kápájú nyereggel pokróccal	1	ismeretlen	750	750
Siófoki Ramazán/Ramán	úrnak való, fő, aranyas besliszerszámmal	1	ismeretlen	750	750
Szigetvári Hüszejn szpáhi	vörös pej szerszámostul	1	400 tallér	600	600
Kanizsai Szabó Hüszejn	paripa, almáskék	1	400 kősó 30 aba 13 csizma	589	589
Ercsi Mehmed aga	kék	1	450 Ft	450	450
Sásdi Mahmud aga fia	ismeretlen	1	300 tallér	450	450
Igali Malkocs agáné, fia Ali, lányai Rahine, Nernia	paripa, kősóért	1	400 kősó	400	400
Kanizsai Oszmán szpáhi	ismeretlen	1	400 kősó	400	400
Kanizsai Redzseb odabasi	vöröspej	1	ismeretlen	336	336
Kanizsai Sípos Ali	paraszt szerszámostul	1	330 kősó	330	330
Szigetvári Dervis	ismeretlen	1	300 kősó és 21 Ft	321	321
Ercsi Juszuf aga	szerszámostul	1	200 tallér	300	300
Ercsi Juszuf aga	ismeretlen	1	ismeretlen	300	300
Igali Malkocs agáné, fia Ali, lányai Rahine, Nernia	kősóért	1	300 kősó	300	300
Igali Malkocs agáné, fia Ali, lányai Rahine, Nernia	úrnak való	1	ismeretlen	300	300
Kanizsai Hüszejn	vöröspej minden szerszámmal	1	ismeretlen	300	300
Kanizsai Kis Ahmed	ismeretlen	1	300 kősó	300	300
Kanizsai Sípos Ali	pej	1	300 kősó	300	300
Szigetvári Gollya	pej	1	kezesség	300	300
Igali Ibrahim aga	almásderes	1	269 Ft	269	269
Kanizsai Csonka Ramazán	úrnak való	1	ismeretlen	150	150
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	1	ismeretlen	150	150
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	1	150 Ft	150	150
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	1	ismeretlen	150	150
Váli Operka Mehmed	80 tallér	1	120 Ft	120	120
Váli Operka Mehmed	ismeretlen	2	ismeretlen	240	120

megsarcolt rab	minőség	db	érték	érték/kamarai forintban	ló/érték/kamarai forint/db
Igali Ibrahim aga	ismeretlen	1	100 kősó	100	100
Kanizsai Gyurica	ismeretlen	1	80 Ft	80	80
Babócsai Mahmud	ismeretlen	2	140 Ft	140	70
Dadai Milovan rác	paripa, fékestül, nyergestül	1	ismeretlen	60	60
Igali Sztoja rác asszony	paripa	1	60 Ft	60	60
Babócsai Mahmud	paripa	1	45 Ft	45	45
Kanizsai Gyurica	paripa	1	30 kősó	30	30
Kanizsai Kis Haszan	paripa	1	30 kősó	30	30
Dadai Milos	paripa	1	26 Ft	26	26
Kanizsai/Dobrai Ramazán	paripa	1	ismeretlen	25	25
Dadai Milos	paripa	1	22,5 Ft	22,5	22,5
Fehérvári Gyurica/Gyurko	paripa	1	22 Ft	22	22
Kanizsai Gyurica	paripa	1	14 kősó	14	14
összesen: 42 eset		44		13 109,5	14–1 500

43.számú melléklet: Váltásdíjban hozott kötőfékek Batthyány I. Ádám idején 1642–1658 (51 eset, 290 kötőfék)

megsarcolt rab	minőség	db	érték készpénzben	kamarai forintban	érték/db/ kamarai forint
Szigetvári Haszan szpáhi	aranyos és köves	2	666 tallér	999	499,5
Igali Ibrahim aga	aranyas szügyelöstül, zablástul előbbeni fék zablája fékszára	1	200 kósó	200	200
Szigetvári Ali szpáhi	ezüstös aranyos	1	200 kósó	200	200
Szigetvári Hüszejn szpáhi	aranyos	2	230 tallér	345	172,5
Szigetvári Haszan szpáhi	gyöngye arany	2	230 tallér	345	172,5
Kanizsai Csonka Ramazán	ezüst, szügyelöstül	1	12 Ft	12	12
Kanizsai Csonka Ramazán	rezes	1	12 Ft	12	12
Igali Hadzsime	besli	3	9 Ft	9	3
Fehérvári Abdi csaus	capa	4	12 Ft	12	3
Kanizsai Csonka Ramazán	capa	4	12 Ft	12	3
Kanizsai Tót Haszan	capa	5	15 Ft	15	3
Kanizsai Iszmail	capa	7	21 Ft	21	3
Kanizsai Szakállas Musztafa	capa	10	30 Ft	30	3
Igali Hadzsime	bogláros	1	2,5 Ft	2,5	2,5
Fehérvári Abdi csaus	besli	1	2 Ft	2	2
Örsi Rausa	besli	1	2 Ft	2	2
Igali Hadzsime	bogláros	1	2 Ft	2	2
Örsi Rausa	bogláros	1	2 Ft	2	2
Kanizsai Iszmail	capa	5	10 Ft	10	2
Pécsi Musztafa	láncos	10	18 Ft	18	1,8
Kanizsai Ibrahim	bogláros	1	1,5 Ft	1,5	1,5
Fehérvári Abdi csaus	besli	4	6 Ft	6	1,5
Kanizsai Csonka Ramazán	besli	4	6 Ft	6	1,5
Kanizsai Ibrahim	besli	10	15 Ft	15	1,5
Kanizsai Csonka Ramazán	capa	10	15 Ft	15	1,5
Sásdi Mahmud aga fia	besli, segesdi zablástul	11	16,5 Ft	16,5	1,5
Örsi Rausa	besli	1	1 Ft	1	1
Fehérvári Abdi csaus	állásbeli	8	8 Ft	8	1
Kanizsai Csonka Ramazán	állásbeli	8	8 Ft	8	1
Szigetvári Ali szpáhi	besli	9	9 Ft	9	1

megsarcolt rab	minőség	db	érték készpénzben	kamarai forintban	érték/db/ kamarai forint
Kanizsai Szakállas Musztafa	besli	10	10 Ft	10	1
Pécsi Musztafa	láncos	10	9 Ft	9	0,9
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	4	2 Ft	2	0,5
Kanizsai Baba Haszan	ismeretlen	9	4,5 Ft	4,5	0,5
Kanizsai Ibrahim	ismeretlen	10	5 Ft	5	0,5
Kanizsai Szakállas Musztafa	úti	10	5 Ft	5	0,5
Pécsi Musztafa	ismeretlen	10	4 Ft	4	0,4
Kanizsai Bivaly Ibrahim	capa	5	4 dbért	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Bivaly Ibrahim	capa	8	7 dbért	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Ramazán	aranyas, szűgyelőstül	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Haszan	besli	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	besli	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	besli, zablástul	12	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Haszan	ismeretlen	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Haszan	ismeretlen	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	ismeretlen	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Ramazán	ezüst aranyozott	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	úti	12	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Palotai/Dobricsani Musztafa	ismeretlen	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Igali Ibrahim aga	ismeretlen	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 51 eset		290			0,4–499,5

44.számú melléklet: A hozott pokrócok értéke és minősége 1587–1604

megsarcolt rab	minőség	db	érték/kam. forint	érték/ kam.forint/db
Banja Luka-i Musztafa	sebesi	2	20	10
Koppányi Ali deák	szőr	2	20	10
Berzencei Eglenche	szőr	2	16	8
Koppányi Mehmed	szőr	1	8	8
Berzencei Eglenche	szőr, aljával	1	6	6
Szűcs Ibrahim	aljával, följével, egy pokrócnak való lazsnak	2	7	3,5
Ali cseribasi	aljával, följével	4	12	3
Szűcs Ibrahim	aranyas följével	6	18	3
Szűcs Ibrahim	ismeretlen	2	6	3
Babócsai Kis Veli	szőr	1	3	3
Ralur Musztafa	szőr, aljával és följével	2	6	3
Ali cseribasi	szőr, aljával, följével	8	24	3
Koppányi Mehmed	szőr, aljával, följével	1	3	3
Berzencei Csonka Haszan	aljával, följével	1	2	2
Babócsai Kis Veli	szőr	4	8	2
Banja Luka-i Musztafa	szőr	2	3	1,5
Berzencei Veli	szőr	2	3	1,5
Berzencei Eglenche	pokrócalj	1	1	1
Berzencei Eglenche	pokrócalj	1	1	1
Koppányi Mehmed	pokrócalj	2	1,2	0,6
Koppányi Mehmed	sebesi	1	0,6	0,6
Szigetvári Oszmán	sebesi	1	0,6	0,6
Szigetvári Oszmán	sebesi	1	0,6	0,6
Segesdi Kovács Ahmed	sebesi	1	0,5	0,5
Szabó Ibrahim	sebesi	1	0,5	0,5
Koppányi Ali deák	lágý	1	ismeretlen	ismeretlen
Pesti Kászim és Ali	lágý	25	ismeretlen	ismeretlen
Pesti Kászim és Ali	pokrócalj, alja szőrpokrócnak	10	ismeretlen	ismeretlen
Barom Ali	szőr	3	ismeretlen	ismeretlen
Laki All aga	szőr	2	ismeretlen	ismeretlen
Pesti Kászim és Ali	szőr	20	ismeretlen	ismeretlen
Pesti Kászim és Ali	szőr	20	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 32 eset		133		0,5–10

45.számú melléklet: A Batthyány I. Ádámnak hozott abaposztó 1643–1657

megsarcolt rab	minőség	vég	érték	érték kamarai forintban	érték/vég/kamarai forint
Igali Damjana rác asszony	ismeretlen	1	5,5 Ft	5,5	5,5
Igali Hadzsime	vörös	3	15 Ft	15	5
Igali Hadzsime	vörös	3	15 Ft	15	5
Igali Hadzsime	vörös	9	45 Ft	45	5
Igali Hadzsime	fehér	1	5 Ft	5	5
Pécsi Musztafa	fehér	4	20 Ft	20	5
Kanizsai Ibrahim	vörös	2	9 Ft	9	4,5
Fehérvári Abdi csaus	vörös	3	13,5 Ft	13,5	4,5
Kanizsai Csonka Ramazán	vörös	3	13,5 Ft	13,5	4,5
Kanizsai Szakállas Musztafa	vörös	10	45 Ft	45	4,5
Fehérvári Abdi csaus	vörös	30	135 Ft	135	4,5
Kanizsai Csonka Ramazán	vörös	30	135 Ft	135	4,5
Igali Hadzsime	fehér	2	9 Ft	9	4,5
Igali Hadzsime	fehér	3	13,5 Ft	13,5	4,5
Szigetvári Dervis	ismeretlen	7	28 Ft	28	4
Sásdi Mahmud aga fia	ismeretlen	18	72 Ft	72	4
Kanizsai Ibrahim	vörös	6	24 kősó	24	4
Pécsi Musztafa	vörös	2	8 Ft	8	4
Pécsi Musztafa	vörös	4	16 Ft	16	4
Pécsi Musztafa	vörös	4	16 Ft	16	4
Sásdi Mahmud aga fia	vörös	4	16 Ft	16	4
Sásdi Mahmud aga fia	vörös	5	20 Ft	20	4
Kanizsai Ibrahim	szekfűszínű	2	8 kősó	8	4
Kanizsai Ibrahim	fehér	1	4 kősó	4	4
Kanizsai Ibrahim	fehér	1	4 kősó	4	4
Kanizsai Redzseb odabasi	fehér	2	8 Ft	8	4
Kanizsai/Dobrai Ramazán	fehér	5	20 kősó db	20	4
Sásdi Mahmud aga fia	fehér	5	20 Ft	20	4
Kanizsai/Dobrai Ramazán	fehér	6	24 kősó db	24	4
Kanizsai Csonka Ramazán	ismeretlen	21	81 Ft	81	3,9
Pécsi Musztafa	ismeretlen	8	28 Ft	28	3,5
Váli Csonka Ibrahim	ismeretlen	20	60 kősó	60	3
Sásdi Mahmud aga fia	fehér	4	12 Ft	12	3
Kanizsai Szabó Ömer	pénzért	20	25 Ft	25	1,25
Budai/Pesti Vehháb	ismeretlen	6	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Fehérvári Abdi csaus	ismeretlen	21	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Igali Hadzsime	ismeretlen	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Igali Ibrahim aga	ismeretlen	40	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Musztafa	ismeretlen	14	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Musztafa	ismeretlen	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Katona Mehmed	ismeretlen	30	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	ismeretlen	22	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	ismeretlen	23	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Redzseb odabasi	ismeretlen	12	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Redzseb odabasi	ismeretlen	23	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Sípos Ali	ismeretlen	30	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Szakállas Musztafa	ismeretlen	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen

megsarcolt rab	minőség	vég	érték	érték kamarai forintban	érték/vég/ kamarai forint
Kanizsai Totics Ibrahim	ismeretlen	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	ismeretlen	40	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Szigetvári Dervis	ismeretlen	26	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Váli Csonka Ibrahim	ismeretlen	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Hosszú/Vörösszakállú Sábán	vörös, szürke, fehér	15	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Ali, zászlartató fia	vörös, szürke	10	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	vörös takaró abának	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Bivaly Ibrahim	vörös sárga	10	8 végért	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Ali, zászlartató fia	vörös	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Barbély Musztafa	vörös	3	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Barbély Musztafa	vörös	25	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Bivaly Ibrahim	vörös	7	6 db-ért (?)	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Bivaly Ibrahim	vörös	10	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Hosszú/Vörösszakállú Sábán	vörös	25	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Sípos Ali	vörös	10	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Sípos Ali	vörös	10	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Szakállas Musztafa	vörös	5	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Terlak Ali	vörös	44	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Szigetvári Dervis	vörös	6	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Türbégi Piri aga	vörös	50	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Váli Csonka Ibrahim	vörös	21	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Váli Rahmazán	vörös	8	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	tekerő	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Szigetvári Dervis	ismeretlen	7	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Terlak Ali	kék	6	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Barbély Musztafa	fehér	2	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Bivaly Ibrahim	fehér	1	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Musztafa	fehér	26	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Csonka Ramazán	fehér	11	(?)kósóért	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Szabó Ömer	fehér	20	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
Szigetvári Dervis	fehér	30	ismeretlen	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 78 eset		1 002			1,25–5,5

46.számú melléklet: A Batthyány II. Ferencnek hozott paplan 1588–1610

megsarcolt rab	minőség	vég	érték kamarai forintban	érték/kamarai forint/vég
Koppányi Kara Hüszejn	aranyas bársony	3	480	160
Koppányi Kara Hüszejn	aranyas bársonyos	4	640	160
Koppányi Kara Hüszejn	aranyas	2	264	132
Koppányi Kara Hüszejn	török aranyas	4	528	132
Koppányi Kara Hüszejn	selyem	1	60	60
Ali cseribasi	aranyas	5	250	50
Szűcs Ibrahim	aranyas	2	100	50
Ali cseribasi	aranyas, szederjes, vont bársony	2	100	50
bulya	vont arany, szederjes bársony	2	100	50
Ali cseribasi	vörös atlasz, vont arany	2	100	50
Szűcs Ibrahim	aranyas	1	45	45
Koppányi Mehmed	aranyas	7	280	40
Szűcs Ibrahim	aranyas	1	40	40
Szűcs Ibrahim	aranyas	3	120	40
Szűcs Ibrahim	aranyas	5	200	40
Koppányi Kara Hüszejn	selyem	1	40	40
Koppányi Mehmed	ismeretlen	3	120	40
Babócsai Kis Veli	ismeretlen	2	75,5	37,75
Ralur Musztafa	aranyas	1	35	35
Ralur Musztafa	aranyas	1	35	35
Ali cseribasi	ismeretlen	5	175	35
Ali cseribasi	selyem	1	35	35
Szűcs Ibrahim	selyem	1	35	35
Koppányi Mehmed	ismeretlen	3	105	35
Szabó Ibrahim	aranyas	1	32	32
Bajrám	ismeretlen	1	32	32
Segesdi Pismis Ali	ismeretlen	1	32	32
Segesdi Pismis Ali	aranyas	1	30	30
Koppányi Mehmed	más rendbeli	7	210	30
Odaverdi	selyemmel varrott	1	30	30
Szigeti Oszmán	ismeretlen	2	60	30
Segesdi Kovács Ahmed	selyem	3	64	21,3
Odaverdi	aranyas	2	40	20
Szabó Ibrahim	aranyas	1	20	20
Ali cseribasi	ismeretlen	4	80	20
Szűcs Ibrahim	köz, selyem	1	20	20
Babócsai Kis Veli	selyemmel varrott	1	20	20
Ali cseribasi	ismeretlen	1	18	18
Szűcs Ibrahim	atlasz	1	16	16
Berzencei Eglenche	atlasz	2	25	12,5
Segesdi Kovács Ahmed	atlasz	2	22	11
Berzencei Eglenche	selyem	3	33	11
Kurd Baba	selyem	1	10	10
Szabó Ibrahim	selyem	2	20	10
Odaverdi	ismeretlen	5	50	10
Berzencei Eglenche	selyem	2	18	9
Szigeti Oszmán	selyem	2	18	9
Ralur Musztafa	rác	3	24	8
Babócsai Kis Veli	selymes	1	8	8

megsarcolt rab	minőség	vég	érték kamarai forintban	érték/kamarai forint/vég
Ali cseribasi	köz	3	18	6
Babócsai Kis Veli	köz	2	12	6
Ali cseribasi	rác	1	6	6
Berzencei Eglenche	rác	1	6	6
Szűcs Ibrahim	rác	1	6	6
Babócsai Kis Veli	rác	2	10	5
Fehérvári Ismail aga	aranyas	3	ismeretlen	ismeretlen
Kurd aga	aranyas	1	ismeretlen	ismeretlen
Kurd aga	aranyas	1	ismeretlen	ismeretlen
Kurd aga	aranyas	2	ismeretlen	ismeretlen
bulya	ismeretlen	4	ismeretlen	ismeretlen
bulya	ismeretlen	2	ismeretlen	ismeretlen
Szigeti Oszmán	ismeretlen	1	ismeretlen	ismeretlen
Bajrárm bég	török arannyal varott	1	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 63 eset		138		5–160

47.számú melléklet: A Batthyány III. Boldizsárnak és II. Ferencnek hozott szőnyeg 1587–1605

megsarcolt rab	minőség	db	érték kamarai forintban	érték/kamarai forint/db
Koppányi Kara Hüszejn	vörös, öreg, hossza 9 sing, széle 4 sing	1	140	140
Koppányi Mehmed	öreg	1	100	100
Babócsai Kis Veli	öreg, négy lasnakkal	1	100	100
Berzencei Eglenche	fehér	1	80	80
Szigetvári Oszmán	öreg	1	60	60
Berzencei Eglenche	fehér	1	45	45
Szűcs Ibrahim	fehér, öreg	1	40	40
Ibrahim deák	öreg	1	40	40
Berzencei Csonka Haszan	rongy	1	32	32
Segesdi Kovács Ahmed	vörös, hófehér	1	32	32
Szigeti Oszmán	ismeretlen	1	30	30
Barom Ali	ismeretlen	7	105	15
Banja Luka-i Musztafa	vörös öreg	1	10	10
Szabó Ibrahim	ismeretlen	1	10	10
Banja Luka-i Musztafa	fehér, tarka	1	6	6
Banja Luka-i Musztafa	fehér	1	5	5
Odaverdi	fehér	1	5	5
Banja Luka-i Musztafa	vörös	1	5	5
Banja Luka-i Musztafa	ismeretlen	4	20	5
Berzencei Eglenche	fehér	1	4	4
Hidvégi Ejüb aga	fehér, 10 vörösért vették el	11	ismeretlen	ismeretlen
két hidvégi török	vörös	6	ismeretlen	ismeretlen
tamási kethüdá	vörös	2	ismeretlen	ismeretlen
Laki Al aga	ismeretlen	58	ismeretlen	ismeretlen
Laki Al aga	ismeretlen	20	ismeretlen	ismeretlen
Szigetvári Ahmed	ismeretlen	5	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 26 eset		131		4–140

48.számú melléklet: A hozott csizmák mennyisége és minősége 1643–1658

megsarcolt rab	minőség	pár	érték/ kamarai forint	érték/pár/ kamarai forint
Fehérvári Abdi csaus	bagaziával bélelt	1	3	3
Igali Vinka rác asszony	karmazsin	1	3	3
Kanizsai Csonka Ramazán	karmazsin	3	9	3
Igali Hadzsime	karmazsin	3	9	3
Kanizsai Ibrahim	karmazsin	10	30	3
Fehérvári Gyurica/Gyurkó	karmazsin	13	39	3
Kanizsai Vak Haszan	karmazsin	1	2,5	2,5
Fehérvári Abdi csaus	karmazsin	3	7,5	2,5
Sásdi Mahmud aga fia	karmazsin	3	7,5	2,5
Kanizsai Oszmán szpáhi	karmazsin	1	2	2
Igali Ibrahim aga	karmazsin	2	4	2
Szigetvári Dervis	karmazsin	2	4	2
Szigetvári Dervis	karmazsin	2	4	2
Kanizsai Sipos Ali	karmazsin	9	18	2
Fehérvári Abdi csaus	karmazsin sárga (19) vörös (1)	20	40	2
Pécsi Musztafa	karmazsin	14	28	2
Sásdi Mahmud aga fia	karmazsin	100	200	2
Igali Ibrahim aga	karmazsin	20	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Hosszú Ramazán	karmazsin	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Ahmed	karmazsin	39	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Kis Haszan	karmazsin	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Marko rác	karmazsin	9	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Oszmán szpáhi	karmazsin	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Szabó Ömer	karmazsin	25	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Szakállas Musztafa	karmazsin	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Szakállas Musztafa	karmazsin	15	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Totics Ibrahim	karmazsin	10	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Totics Ibrahim	karmazsin	20	ismeretlen	ismeretlen
Sásdi Mahmud aga fia	karmazsin	1	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	karmazsin	30	ismeretlen	ismeretlen
Kanizsai Szabó Ömer	karmazsin pénzéért	12	ismeretlen	ismeretlen
Segesdi Mehmed szpáhi	sárga karmazsin	70	ismeretlen	ismeretlen
összesen: 32 eset		479		2–3

XV. Adattár a rabvásár és a sarcalku irataiban előforduló rabokról 1637–1659

Adattáram a Magyar Országos Levéltárban található Batthyány család hercegi ágának a Török vonatkozású irataiban szereplő rabok közül azoknak a sorsát, helyzetét igyekszik követni, akik a rabvásárlás és a sarcalku témájához tartozó iratokban lelhetők fel. Valamennyien Batthyány I. Ádám családfősege alatt raboskodtak, de az utód Batthyány II. Kristóf idején már nem tudtam követni a le nem zárult sorsokat, hiszen az ő idejéből alig maradtak fenn források.

A neveket a magyar ábécé szerint soroltam be, ha egy rabnál nem találtam származási nevet, akkor utóneve alapján. Ahogy fentebb már rögzítettem a felismerhető török és rác (pl. Ali, Musztafa, Marko, Vuk) neveket átírtam a mai helyesírás szabályai szerint, az azonosítatlan névformákat ellenben betűhíven közlöm. A név mellett zárójelben azoknak az iratoknak a jelzete szerepel, amelyekben a rabvásárlás és a sarcalku témájához tartozó forrásokban az adott rab megtalálható.

A foglyok történetét bizonyos esetekben alig, más esetekben viszont szinte tökéletesen végig lehet követni az iratok alapján. Olykor ezeket a történeteket missilis levelekből is ki tudtam egészíteni.¹¹¹⁰ Ennek megfelelően néhány sortól több oldalig terjedhet az egy-egy rabhoz tartozó leírás.

Mivel a rabkereskedelem folyamatára és következményére összpontosítottam, ezért részletesen foglalkoznom kellett az „üzlet” anyagi vonatkozásaival is. Ennek érdekében ki kellett számítanom a rab által felajánlott, a főúr által követelt, a kialakult és a teljesített váltságdíj értékét, hiszen míg a vételár esetében leggyakrabban készpénzértéket találunk, addig az ígéret, követelés és sarc esetében jóval gyakoribb valamilyen áruféleség.

Ha a disszertációmban már ismertetett értékektől eltértem, akkor azt jeleztem a lábjegyzetben, minden egyéb esetben a megadott felső értékekkel számoltam. Természetesen így is csupán hozzávetőlegesek a kiszámított értékek. Az adattár fontos kiegészítése dolgozatomnak. Jó néhány XVII. századi török és rác rabnak a sorsát követhetjük nyomon belőle.

¹¹¹⁰ Magyar Országos Levéltár a Batthyány család levéltára P 1314 Missiles

Ali bég (248. cs. N° 104/a.)

Nem tudtam azonosítani egyetlen más rabbal sem, csupán egy iratban találtam meg (248. cs. N° 104/a. pag. 6.): „*In Anno 1656. [...] Bosoki Gyurko adtunk Ali Bég árában fl. 20.*” Ráadásul ez egy bég esetében igen alacsony összeg, persze lehetett ez akár egy részlet is. Mindenesetre semmiféle egyéb feljegyzést sem találtam róla.

Alapi Budai Mirko¹¹¹¹ (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 231.):

Alapi Budai Mirko rohonci rab Farkas András megváltását vállalta magára (1649–1650), sarca: 500 forint és portékát. A rabnyilvántartó könyv ez megerősíti (248. cs. N° 49. pag. 281.): „*Alapi Mirko Rác Anno [...] Ezt az rácot Szabó Dániel¹¹¹² hozta sarcában pro fl. 750.¹¹¹³ Ez is ígért volt sarcában juhot N° 250. Annak utána vállolta föl magára Farkas sarcának leszállításának, úgymint fl. 500. perpetua¹¹¹⁴ posztót véget l.*”¹¹¹⁵ Az eredeti sarc ugyancsak 250 db juh¹¹¹⁶ volt (249. cs. N° 299. pag. 43.), ahogyan a vele együtt szereplő Zsivkóé is, alatta szintén a fentivel megegyező váltságdíj található. A két rab eladója viszont nem ugyanaz, ahogy láthattuk, Mirkót Szabó Dániel hozta. Az is lehetséges, hogy a főúr kifizette familiárisáért a 750 forintot, és ennek megfelelő váltságdíjat várt volna a ráctól, de sem a 250 db juh, sem az 500 Ft és az egy vég perpetuán posztó¹¹¹⁷ nem éri el a 750 forintos értéket, viszont meg tudta váltani vele egy másik emberét, s emellé a rác még portékát is hozott. 1649 júliusában (249. cs. N° 235. pag. 2.) nyolc kezes mellett ment be a hódoltságba: „*Úgy vagyon, hogy ez is megsarcolt, de az kezesek nem akarják mind a' kettőt egyszer s mind béereszteni. Ment bé die 29. Julii, 6 hét az terminusa, köll mastan hozni 125 juhot, ha ezt meg nem hozná most tehát dupla lészen az terminusa.*” Valószínű, hogy következő évben, 1650. január 6-a után változtatták meg a sarcát úgy, hogy a juhok helyett inkább egy keresztény rabot hozzon ki a hódoltságból (249. cs. N° 245.): „*Anno 1650. die 6. Januarii az minemő keresztény rabokat kívánnak az Úrtól ő Nagyságától: [...] 5. Farkas András: Ennek az sarca fl. 500. perpetuan posztó vég l. Egy sámbéki [!] rác akarja föl vállolni.*” 1650. május 13-án (249. cs. N° 260. pag. 1.) a fogoly ismételen bement a hódoltság területére, ekkor már azért, hogy Farkas András sarcát leszállítsa: az 500 forintot és az egy vég perpetuán posztót, de ezen kívül a kezeseket is föl kellett szabadítania, értük három puskát kellett szereznie, ez így együtt már biztosan ért 750 forintot. 1650. augusztus 11-én (249. cs. N° 280. pag. 3.) nemcsak Farkas András neve áll mellette, hanem az is, hogy kiszabadította, 1651-ben (249. cs. N° 321. pag. 1.) azt írta mellé a főúr, hogy Beszprémi Horvát Istvánért „*bocsátta*” és „*véggel jár*”, talán őt hozhatta ki Farkas kezesei helyett? Mindenesetre Horvát Istvánt is kiszabadította, viszont az nem derül ki, hogy ezzel lerótt-e az összes tartozást (juhot, posztót, puskát). 1649 májusában már váltságdíjáért akart menni a hódoltság területére (249. cs. N° 260.), tehát ebben az évben már fogoly volt, még ugyanabban az évben megegyezett a főúrral, majd két év múlva teljesítette is a váltságdíját, nincs róla egyéb feljegyzés, valószínűleg el is engedte a főúr.

Alapi Budai Zsivko¹¹¹⁸ (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 231.):

Alapi Zsivko rohonci rác rab Szeöcs (Szücs) János¹¹¹⁹ sarcát vállalta magára (1649–1650): 450 forintot. A rabnyilvántartó könyvben megtaláljuk őt is ugyanott (248. cs. N° 49. pag. 281.), ahol

¹¹¹¹ Szinte az összes iratban az alapi származási név található, csak a sarcalkuja irataiban szerepel a budai, viszont a többi adat alapján biztos az egyezés.

¹¹¹² Szabó Dániel: „házi uraim”, „vice”, lakóhelye: Körmend környékén, 1649–1657, *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹¹¹³ 249. cs. N° 198. pag. 8.: Szabó Dániel (43.) sarca 1649–1650-ben valóban 750 forint volt, tehát megegyeznek az adatok. Először azt gondoltam, egyszerű elírásról van szó, és egy nullával többet írtak, hiszen az alatta lévő Alapi Zsivkónál csupán 75 forint áll.

¹¹¹⁴ Perpetuán: gyapjúból, kártolt fonalból készült sávolykötésű szövet, általában felsőruha alapanyaga. *Endrei W.*: Patyolat és posztó. i. m. 232.

¹¹¹⁵ Farkas András sarcát 1650. január 6-án is följegyezték (249. cs. N° 245.), megegyeznek az adatok.

¹¹¹⁶ 1649. júl. 23-án (249. cs. N° 235. pag. 2.) ugyancsak 250 juh szerepel a rác mellett megállapodásként. 1 db juh 1664-ben 150 dénár volt, tehát a 250 db juh érhetett hozzávetőleg 375 forintot, ez jóval kevesebb a 750 forintnál. *Dányi D. — Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 240.

¹¹¹⁷ Nem tudom megállapítani, mekkora értéket jelentett egy vég perpetuán posztó, de 250 forintot biztosan nem.

¹¹¹⁸ Ő is alapi származásnévvel szerepel, csak ebben az iratban budai, a többi adat alapján viszont biztos a személyazonossága.

¹¹¹⁹ 249. cs. N° 231. pag. 2.

Mirkót, innen kiderül, hogy Akai György¹¹²⁰ 75 forintért hozta,¹¹²¹ és először ő is 250 db juhot ígért,¹¹²² csak utána vállalta magára Szücs János¹¹²³ hitlevelét. A váltságdíj tehát a vételár hatszorosa. A rab 1650. május 13-án (249. cs. N° 260. pag. 1.) már a hódoltság területére ment Szeöcs János hitleveléért (300 tallér), nyolcan kezeskedtek érte, és egy hónap volt a határideje. 1651-ben (249. cs. N° 321. pag. 1.) szintén azt találjuk, hogy bement Beszprémi Szeöcs Jánosért, de „*odamaradt*”, 1652. február 22-én csupán a váltságdíját olvashatjuk, ez megegyezik a fentiekkel (249. cs. N° 335. pag. 12.): „*4. Alapi Sivkó Rácz. Ez Szücs János nevő keresztény rabot vállalta magára.*” Március 15-én valószínűleg ugyancsak a hódoltságba ment (249. cs. N° 340. pag. 3.), hiszen ismételtelen feljegyeztek alá nyolc kezest. Ebből négy megegyezik a két évvel korábbival, csupán a lekötött testrészeket változtatták meg, egy közülük meg is halt (Budai Zuko), egy másik pedig már korábban keresztény rabot szabadított (Esztergomi Mikula: „*Ez Dudás Jancsit szabadította*”). Augusztus 1-jén régi rohonci rác rabként szerepel a listában (249. cs. N° 325. pag. 11.), valószínűleg nem váltotta meg Szücs Jánost, legalábbis nincs rá semmiféle utalás. Végül még az tudható sorsáról, hogy 1654. január 1-jén bent van a rohonci várban (249. cs. N° 355.), tehát öt évvel fogságba kerülése után is raboskodott, és a jelek szerint semmit sem teljesített ígéretéből.

Apáti rácok: Jandre Nikulics, Luca Radovics, Vranics Radoszta (248. cs. N° 127.):

Ők Batthyány számára csak ráfizetést jelentettek. Az 1646. május 6-ai feljegyzés alapján „*most*” hozták őket, tehát ezt a dátumot tekinthetjük a fogság kezdetének, az eladók a veszprémiek, a vételár 220 Ft.¹¹²⁴ Hármójuk sarcígéretét is megtaláljuk itt: 1 000 Ft és 6 rác paripa,¹¹²⁵ a kiszámított érték 1 900 Ft, ez a rabnyilvántartó könyv szerint egyben már a megállapodásuk is, a vételár 8,6-szerese. Ebből azonban egy dénár hasznót sem látott a főkapitány: „*De mivelhogy ezen rácok Szelepcsényi György cancellarius uram¹¹²⁶ jobbágyának találtattának lenni, az ő Kegyelme instantiájára [kérésére]¹¹²⁷ visszaadtuk.*”(248. cs. N° 49. pag. 281.). 1646 májusában kerültek fogságba, de augusztusban már el is engedték őket. Mivel arról nincs feljegyzés, hogy a veszprémiektől visszakapta volna a 220 forintot, így az a főúr vesztesége maradt.

Babócsai Mahmud (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.)

Batthyány I. Ádám 1639-ben Kanizsa alatt fogta Babócsai Mahmudot (248. cs. N° 92. pag. 3.). A rabnyilvántartó könyvből egyértelműen kiderül, hogy 1645-ben megalkudott vele a főúr (248. cs. N° 49. pag. 58.): „*Anno 1645. Megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában kűsöt N° 500, partékát pro fl. 100, avagy egy lovat 100 forint érótt.*” Ennek ellentmond, hogy 1643. október 31-én a sarchordó rabok között tartják számon (248. cs. N° 92. pag. 3.). Mivel 1645 szeptembere előtt nincs feljegyzés a hozott sarcáról (248. cs. N° 111.), ezért úgy gondolom, mégis az 1645-ös évszám a helytálló. A későbbi iratokból az is világossá válik, hogy elkezdte gyűjteni váltságdíját (249. cs. N° 299. pag. 24.): „*In summa hozott meg sarcában kűsöt N° 391 ½ készpénzt fl. 45, két lovat pro fl. 50. Item egy paripa árában fl. 45, facit fl. 140.*” Összesen 12 utat tett a hódoltság területén, A hozott érték a váltságdíjnak majdnem 90%-a, így a babócsai török mindenképpen hasznót hajtott Batthyány

¹¹²⁰ Akai György: „házi uraim”, „vice”, 1649–1653, két lóval szolgálta a főkapitányt, meghalt 1653. jan. 1., lakóhelye: Körmen. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m. Az ő sarcát ugyancsak a 249. cs. N° 198. pag. 8. találjuk (1649–1650), igen magas, 1 650 forint.

¹¹²¹ A 248. cs. N° 104. pag. 4.: *In Anno 1649. etc. [...]* 3. *Akai Görögytől vettünk egy rácot pro fl. 75.*” Ugyanezt megerősíti a 249. cs. N° 226. pag. 2. (23.).

¹¹²² 1649. júl. 23-án (249. cs. N° 235. pag. 2.) ugyancsak 250 juh szerepel mellette megállapodásként, a fentiek alapján ennek értéke 375 forint.

¹¹²³ 248. cs. N° 49. pag. 281.

¹¹²⁴ Az 1646. augusztus 20-ai lajstromban a „*másrendbéli rác rabok*” (248. cs. N° 137. pag. 2.) között találjuk őket: „*Beszprémiek hozták pro fl. 220. Ezek sarc nélkül visszabocsáttattanak.*” Tehát lényegében megegyeznek az adatok.

¹¹²⁵ A követelt áruknál Kanizsai Gyurica sarcában találunk egy 100 tallér értékű urnak való paripát fűkeztül nyergestül (248. cs. N° 68., 74., 111., 249. cs. N° 179., 240., 299.), csupán az 1649. szeptember 25-ei iratban (249. cs. N° 240.) van érték a paripa mellett, 1642. nov. 24-én (248. cs. N° 68.) már biztosan megsarcolt, hiszen gyűjtötte a sarcát. A 100 talléros értékkel számoltam.

¹¹²⁶ Szelepcsényi György kancellár (1644–1666). *Koltai A.*: Egy magyar főrend pályafutása a császári udvarban. i. m. 71.

¹¹²⁷ Lat. instō: sürgetve kér, követel

I. Ádámnak. És miután teljesítette alkuját, az 1649. szeptember 25-én (249. cs. N° 240. pag. 3.) készült iratban már ez áll: „*Babolcsai Mahmut éppen meghozta az ő maga sarcát.*” A szabadulás helyett azonban a végső nyugalom várta. Az 1650 augusztusában készült rablistában (249. cs. N° 275. pag. 3.) az „*Az kik mostan odabenn vannak*” rabok közé sorolták, nyilvánvalóan a hódoltság területén járt, valószínűleg kezességéért, de azt jegyezték mellé, hogy „*megholt*”. Öt évig járta váltságdíja után a vidéket, és teljesítette is azt, majd meghalt.

Berdarovics Pál (248. cs. N° 49.)

A rácot Fekete Istók adta a sarcáért (248. cs. N° 49. pag. 198.): „*I. Berdarovics Rács Pál In Anno 1652. ezt az rabot Fekete Istók adta maga sarcáért, melyet mi szálléttattunk le.*” Miután csak a rabnyilvántartó könyvben találtam róla információt, sorsáról nincs további adat, csupán találgatni lehet, meg is válthatta a keresztény rabot, meg is halhatott, sőt az is lehet, hogy egyszerűen csak bent maradt a hódoltságban, azaz megszökött.

Berzencei Ahmed (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

Batthyány I. Ádám 1650-ben vásárolta a rabot 50 köből búzáért (ennek a kiszámított értéke: 115 Ft) Akai Györgytől, majd elajándékozta Csinderi Györgynek (248. cs. N° 49. pag. 22.): „*I. Beörzencsei Ahmeth Anno 1650. Ezt az rabot Akaj Györgytől vették búzáért pro cub. 50. Ezt az rabot Csinderi Györgynek adtuk vissza ajándékba.*” Az 1637 és 1651 közötti irat adatai ezzel megegyeznek, bár itt az nem szerepel, hogy a főúr kinek adta a rabját (248. cs. N° 65. pag. 9.). Az 1651-ben készült iratban viszont más eladó neve szerepel (249. cs. N° 320.): „*II. Berszenczei Ahmet N° 81. Koczo Mihálytul pro búza cub. 50. Csinderi Györgynek adtuk ajándékon.*” Mind a két vitéz Akai és Kóczó is Körmenten szolgált, így foghatták együtt is a rabot, persze az is lehet, hogy a későbbi iratban egyszerűen eltévesztették az eladó nevét. Az dokumentumok alapján úgy tűnik, a főkapitány keresztény vitézének a fejróltságába adta a muszlim rabot, és mivel későbbi iratokban nem találtam ezt a Berzencei Ahmedet, ezért úgy vélem, ki is váltotta Csinderit, de mindez csupán feltételezés.

Berzencei Ahmed odabasi (249. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 226, 320.; 249. cs. N° 204.):

1649. április 5-én (249. cs. N° 204. pag. 2.) Berzencei Ahmed odabasi 1 000 tallér készpénzt ígért, 1 úrnak való lovat minden ezüst-aranyos szerszámmal, 1 úrnak való tigrisbőrt, 2 db párdubbőrt, 6 db vont arany paplant, 28 vég janicsárpátyolatot, 2 oka skófiium aranyat és ezüstöt.¹¹²⁸ A követelés viszont 2 000 tallér, egy vezér alá való föló, minden hozzávaló aranyos szerszámmal és skófiiummal varrott csáprággal, 5-5 db tigris- és párdubbőr, 500 vég vörös aba, két keresztény rab Fejes Tamás és Hallal Péter kiszabadítása.¹¹²⁹ Bár az ígélet sem tűnik kevésnek, a főúr mégis majdnem háromszor ennyit (2,8) követelt. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 9.) már halottként szerepel a török rab: „*Beörzencsiek közül ezek holtanak meg: I. Beörzencsei Ahmet odabassa. Anno 1648. Ezt az*

¹¹²⁸ A követelt paplanoknál egyáltalán nem szerepel érték, a korszakban legértékesebb paplan 16,5 Ft (Kanizsai Redzseb odabasi, 249. cs. N° 299., 1656. febr. 14.), csak az 1589-es évből van vont arany paplannál érték, 1589. március 26-án Ali cseribasi hozott 2 db vörös atlasz, vont arany paplant 200 forintért, 1589. júl. 14-én egy bulya hozott 2 db vont arany, szederjes bársony paplant, ugyancsak 100 forintért (248. cs. N° 1.), ennek alapján darabjáért 50 forintot számoltam, így végképp csak kikövetkeztetett érték; a követelt és a hozott janicsárpátyolatnál sincs érték, ezért a legértékesebb pátyolat véget vettem, Fehérvári Abdi csaus 1648-ban négyszer is hozott 10 forint értékű pátyolat véget, ezzel számoltam; csak Ercsi Mehmed aga hozott sarcánál találtam értéket is a skófiium mellett, 1646-1648 körül hozott 4 tallérért 1 papiros skófiiumot (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.; 2. út), 1650. március 11-én (249. cs. N° 253.) Kanizsai Kis Ibrahimnak, Nádasdy uram rabjának a váltságdíjában találunk 25 papiros skófiiumaranyat, skófiumezüstöt „*kikben mindenikben három lat legyen*”, 1 font 32 lat volt a korszakban (*Bogdán I.: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték 1874-ig. i. m. 49–50., Dányi D. — Zimányi V.: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 22.*), a főúr 2 fontért számított 1 okát (248. cs. N° 112.), tehát 2 oka az 4 font, 4 font az 128 lat, ez pedig 42,7 papiros, azaz 170,7 tallér, vagyis 256 Ft, ennek alapján a skófiium nélküli kiszámított érték 5 330 Ft.

¹¹²⁹ A lónak még értékesebbnek kellett lennie, bár az iratokban én nem találtam 1 500 forintnál értékesebbet, de a jellemzők alapján ez biztosan többet kellett, hogy érjen, legalább 2 000 forintot; mivel Fejes Tamásnak és Hallal Péternek nem találtam a váltságdíját, ezért a 249. cs. N° 354. iratban talált 500 tallérral számoltam, egy keresztény rabért ennyit számítottak (249. cs. N° 354.). A kiszámított érték összesen: 12 735 Ft.

rabot kiskomáromi hajdúktul vették volt pro tallér 200.” 1649. szeptember 8-án a megsarcolt rabok között találjuk (249. cs. N° 233. pag. 1.).¹¹³⁰ 1650 januárjában már járt a hódoltságban, igaz, csupán a szalonaki rabok postájaként (249. cs. N° 246. pag. 1.): „2. Szalonaki rabok postája, Beörzeoncsei Ahmet odabassa. Conditio: Hogyha az terminusnapra meg nem jünne, avagy meg találna ott benn halni, avagy valamely felé elcsavarodnék, tehát az sarca éppen az kezeseken maradjon. Az terminus csak 12 nap, mentek bé die 11. Januarii.” 1650. augusztus 10-én a rohonci török rabok között találjuk (249. cs. N° 279. pag. 3.), még ugyanebben a hónapban visszavitték Szalonakra (249. cs. N° 280. pag. 3.), ott a főrabok között tartották számon, akik „dolgot nem tehetnek”, 1650. augusztus 26-án (249. cs. N° 250. pag. 5.) a szalonaki megsarcolt rabok között találjuk, akik „még itten hevernek csak”. Egyetlen forrásban találunk a sarcára vonatkozó adatokat (249. cs. N° 323. pag. 24.): „Berzencei Haszan postául bocsátott be az Ahmettel, a mely Laki Istóknak vállolta magára, kezesit felszabadítja Budán, s annak sarcát, kiért ő is kezes volt, annak az feje és ezek is szabaduljon, onnét kijöven itt kinnvaló kezesit is felszabadítsa, ezt ha penig az terminusnapra meg nem jönnének, vagy jönni nem akarnak, vagy egyik vagy másik, hát az kezesek tartozzanak 1 000-1 000 arany¹¹³¹ a kötése, mentek be 28. Februarii, az terminusok 30 nap.” Ezek szerint Ahmednek Laki Istvánt és az ő kezeseit kellett kiszabadítania. Verebélj Laki Istók sarca 300 forint volt,¹¹³² ez csupán az az összeg, amennyiért megvette az odabasit a főúr, tehát valószínű, hogy ennél magasabb a váltságdíj, de erre utal a conditio is, hiszen Lakit kezesével együtt és a saját kezeseit is ki kellett váltania a török odabasinak. Az első ígéret a vételár¹¹³³ 17,8-szerese, a követelés pedig több mint 50-szerese, de mindez hiába kecsegtetett hatalmas haszonnal, hiszen végül az odabasi meghalt, bár 1651. március 24-én az áll mellette, hogy „ez elszökött osztan Dernyeről, mikor odavitték. [B. Á. bejegyzése]” (249. cs. N° 323. pag. 24.). Arról, hogy szökés közben halt meg vagy már a hódoltságban, nincs adat.

Berzencei Durak (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

Csanádi János adta el a rabot 1650-ben 103 forintért, Batthyány Ádám pedig továbbadta Turós Miklósnak, a kiskomáromi vicekapitánynak 200 kősoért (248. cs. N° 49. pag. 172.), ez csupán a vételár 1,9-szerese. Az 1651-es lajstromban még a sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 320. pag. 6.), ezt erősíti meg az 1651. július 1-jei memorialé (249. cs. N° 321. pag. 4.), ahol a szalonaki sarcolatlan rabok között tartják számon. 1651. november 15-én a szalonaki várból másokkal együtt Németújvárra vitették (249. cs. N° 325. pag. 1.), és az 1652. január 1-jei listában már németújvári törökök között sorolják fel, mellette (249. cs. N° 325. pag. 4.): „Turós Miklósnak adtam”, azaz két éven belül eldől a sorsa. Mivel semmilyen későbbi iratban sem találtam, így az sem derül ki, Turós Miklós mit kezdett vele. Persze az is lehet, hogy ismét fejjváltságról volt szó, de erre nem találtam utalást.

Berzencei Haszan (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 226., 320.)

1648-ban Jurasi (Jurászi) János, tihanyi vajda 100 forintért adta el a berzencei törököt. Arról nincs feljegyzés, hogy megállapodott a főúrral, viszont postaként többször is járt benn a hódoltság területén, fogságba esése után két 1650-ben évvel már biztosan (249. cs. N° 258. pag. 3.): „Die 24. Martii Pesti Vehápért és Beörzencei Haszonért ilyen conditioval lettek kezesek a szalonaki rabok. [...] Berzencei Haszonnak az kötése penig arany N° 2 000.” Az is kiderül egy másik forrásból, hogy a

¹¹³⁰ „Az mely rabok mostanában megsarcoltak, s hordják is immáron sarcokat ki-ki [...] 3. Berszencei Amhet odabasa”

¹¹³¹ Egy aranyforint, azaz dukát 1625 és 1659 között 300 dénárt ért, tehát 1 000 arany, 30 000 dénárt, azaz 3 000 magyar forintot (számítási pénz). Horváth T. A.: A magyar aranyforint értékváltozása 1 490–1 700 között. i. m. 33–50.

¹¹³² 249. cs. N° 198. pag. 8. az 1649 és 1650 között feljegyzett keresztény rabok sarcai között találjuk.

¹¹³³ 248. cs. N° 65. pag. 9. az évszám, az eladó, a vételár és a helyzet is megegyezik a rabnyilvántartó könyv adataival, a 248. cs. N° 104. pag. 4. ugyancsak megerősíti az adatokat, igaz, itt nem a 200 tallér, hanem a 300 forint érték szerepel, 249. cs. N° 226. pag. 1. „Memoriale, 1648: Az török rabok vásárlásából [...] 9. Az komári Juttai Mihálytól Berszencei Amhet Odabasa fl. 300.”, tehát megegyeznek az adatok, csak itt már az eladó személye is szerepel. Annál meglepőbb az 1651-ben készült rablajstrom, 249. cs. N° 320. pag. 7. „3. Megsarcolt rabok, kiket az extractusbul kihadtak: [...] 2. Berzencei Ahmet Odabasa N° 24. kiskomári hajdúktul vették pro tall. 200.”, azaz nem jelölték, hogy már meghalt, bár 1651. február 28-án még valószínűleg élt (249. cs. N° 323. pag. 24.).

hódoltságban lévő sarchordó rabokat kellett volna felkeresniük: Váli Operka Mehmedet, Koppányi Alit, Zsámbéki Mehmedet és Palotai Abdit (249. cs. N° 424.). A következő évben Haszan kifejezetten népszerű postának tűnik, 1651 februárjában Berzencei Ahmed odabasi mellett ment be (249. cs. N° 323. pag. 24.): „*Beörzencsei Haszan postául bocsátott az Ahmettel, [...] hát az kezesek tartozzanak 1 000-1 000 arany a' kötése, mentek be die 28. Februarii az terminusok 30 nap.*” Segesdi Fatinak legalább háromszor volt a postája 1651. január 18-án (249. cs. N° 323. pag. 5.), 1651. július 25-én (249. cs. N° 323. pag. 21.) és 1651 novemberében (249. cs. N° 323. pag. 12.). 1652. augusztus 1-jén a szalonaki sarcolatlan rabok között tartják számon (249. cs. N° 325. pag. 7.). Róla sincs egyéb információ.

Berzencei Mehmed Ibrahim aga (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

Az agát 1650-ben Csanádi János adta el 187 forintért, a rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 172.). Az 1651. július 1-jei lista ezt megerősíti (249. cs. N° 321. pag. 4.): „*2. Az szalonaki váromban lévőök, sarcolatlanok [...] 5. Berszenczei Memhet Ibrahim Aga*”, ahogy az augusztus 10-ei is (249. cs. N° 321. pag. 9.). 1651. november 15-én átvitték Szalonakról Németújvárra (249. cs. N° 321. pag. 9., N° 325. pag. 1.), így került 1652. augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 7.) a németújvári sarcolatlan rabok közé. 1656. január 10-én a németújvári felső tömlöcbe ült, biztosan róla van szó, bár (249. cs. N° 383. pag. 1.): „*1. Beörzencsei Ibrahim Aga Anno 1650. Csanádi János hozta.*” 1657. május 25-én (249. cs. N° 386. pag. 6.) még megtaláljuk Batthyány I. Ádám rabjai között: „*52. Beörzencsi Ibrahim sarcolatlan Csanádi János fogta.*” Ez az utolsó információ róla, hét év raboskodás alatt sem változott a helyzete, minden valószínűség szerint a 187 forintos vételárát és rabtartás költségeit is elvesztette a főkapitány.

Berzencei Rizván (248. cs. N° 104/a.)

1653-ban Teöteösi János adta a rabot 150 forintért (248. cs. N° 104/a. pag. 3.), még 1655. január 1-jén (249. cs. N° 355.) feljegyezték a németújvári rabok közé, egyéb információ nincs róla.

Besir (248. cs. N° 56.):

Besirről ugyancsak egy egyoldalas feljegyzés készült, igaz, itt legalább lehet tudni a dátumot: 1641. október 7.¹¹³⁴ „*tallért N° 1 000, egy úrnak való lovat minden parasztszerszámostul,¹¹³⁵ tigrisbőrt N° 1, párdubőr N° 4, öreg díványszőnyeg N° 4,¹¹³⁶ skarlátszőnyeg N° 8,¹¹³⁷ Item 1. közönséges szőnyeg, két asztalra való N° 5,¹¹³⁸ Item 1. vont arany paplant, úrnak való N° 5,¹¹³⁹ Item 1 sámi paplan N° 8,¹¹⁴⁰ Item 2. Mindenféle partéka p. fl. 200, egy száin [ziámet-birtokos] úrnak való kerek sátozt, kettős kápájú.*”¹¹⁴¹ A kiszámított érték 5 797 Ft. Ez is magas váltságdíjnak tekinthető, a követelés még magasabb, de itt azért nem olyan nagy a különbség, mint általában. A díványszőnyegből kérnek 4

¹¹³⁴ 248. cs. N° 56.

¹¹³⁵ Nehéz meghatározni az értéket, általában az 1 000 tallért (Kanizsai Csonka Ramazán, 249. cs. N° 299.) vettem figyelembe, mint legmagasabb követelést, de itt csupán parasztszerszámokról van szó, 1647-ben Kanizsai Ötvös Sábántól követeltek egy úrnak való lovat szerszámostul, amelynek 750 forint volt az értéke (248. cs. N° 49., 68, 249. cs. N° 178., 299.), ezzel számoltam.

¹¹³⁶ Mivel a követeléseknél nem találtam értéket, ezért a korszak hozott áruai között található legértékesebb díványszőnyegét vettem, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyegét, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹¹³⁷ A skarlátszőnyeg egészen biztosan értékes portéka kellett, hogy legyen, de sem a követelt, sem a hozott áruknál nem találtam mellette értéket, így hozott áruknál szereplő értékesebb (a megadott minőséget is figyelembe véve) szőnyegek leggyakoribb értékét vettem, 80 Ft-ot (248. cs. N° 1., 249. cs. N° 299.: 32–150 Ft).

¹¹³⁸ A köz-, ill. közönséges szőnyegnél csak a 11 forintos értéket találtam a hozott áruk között (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 197., 299.), így ezzel számoltam.

¹¹³⁹ A követelt paplanoknál egyáltalán nem szerepel érték, a korszak legértékesebb paplana 16,5 Ft (Kanizsai Redzseb odabasi, 249. cs. N° 299., 1656. febr. 14.), csak az 1589-es évből van vont arany paplannál érték, 1589. márc. 26-án Ali cseribasi hozott 2 db vörös atlasz, vont arany paplant 200 forintért, 1589. júl. 14-én egy bulya hozott 2 db vont arany, szederjes bársony paplant ugyancsak 100 forintért (248. cs. N° 1.), ennek alapján darabjéért 50 forintot számoltam.

¹¹⁴⁰ Mivel értéket csak két db hozott sámi paplannál találtam (249. cs. N° 186/a.), igaz, ezek elég eltérőek voltak 4,5 és 11,25 Ft, mégis a magasabb értéket vettem, azaz 11,25 Ft-ot, mivel itt követelésről van szó.

¹¹⁴¹ A 249. cs. N° 354. iratban 500 talléros sátrat követeltek, ezzel számoltam.

helyett 6-ot, skarlátszőnyegből 9 helyett 16-ot, közönséges szőnyegből 6 helyett 7-et, vont arany paplanból 6 helyett 7-et, sámi paplanból 10 helyett 16-ot, mindenféle portékából pedig nem 200, hanem 300 forintnyit, a kiszámított érték 7 270,1 Ft. Ez az ajánlat 1,2-szerese, a főúr alig kívánt többet az eredeti ígéretnél. Mivel nem tudom biztosan beazonosítani a rabot, így azt sem tudom, honnan származik, és hogy mi lett a sorsa.

Boszniai Musztafa (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben az ugyancsak sarcolatlan rabok között megtaláljuk Boszniai Udum Üvejsz fiát is (248. cs. N° 49. pag. 209.): „*Bosznai Musztafa Anno 1656. ezt az rabot Kisfaludi Balázstól és az több vele lévő vitézek ajándékon adták. Ezt az törököt együtt fogták el az atyjával. Az sem derül ki, hogy végül megegyeztek-e. Még egyetlenegy helyen találkozunk az Üvejsz, Vejsz névvel* (248. cs. N° 49. pag. 80.): „*Budai Musztafa, Veisz fia Anno 1657. ezt az rabot Kisfaludi Balázstól vettök pro fl. [nincs összeg]*”. Az apa nevét több iratban nem találtam, 1658-ban (249. cs. N° 394. pag. 5.) a rohonci rabok között, még megtaláljuk Budai Musztafát, Üvejsz fiát, majd ugyanebben a rablajstromban 1658. december 7-én (249. cs. N° 394. pag. 5., 8.) a szalonaki foglyok között szerepel Budai Musztafa, Vejsz fia.

Boszniai Velim Üvejsz, szakállas (248. cs. N° 49, 104/a.; 249. cs. N° 382., 384.):

Boszniai Szakállas Velim Üvejsz követelése 1656-ban: 3 000 tallér kp., 1 000 tallér mindenféle portéka, 2 000 kósó, 6-6 db párdúcőr, tigrisbőr és díványszőnyeg, 2 db úrnak való ló,¹¹⁴² kiszámított érték 16 382 Ft. A követelés a 249. cs. N° 384. iratban 1657. február 24-én („*fiastul*”) ugyanaz, az ígéret, amelyet „*jóakarattjából*” tett: 1500 tallér kp., 500 tallér mindenféle portéka, 600 kósó, 2-2 párdúcőr és tigrisbőr, 2 db díványszőnyeg („*igen szép, öreg*”), 1 db úrnak való ló aranyos szerszámostul, kiszámított érték 6 894 Ft. A törököt Kisfaludy Balázstól vették 1656-ban 300 forintért (248. cs. N° 49. pag. 208.): „*Bosznai Szakállas Udum Veisz, fiával Musztafával együtt fogták*”. A vételárnak az ígéret a 26-szorosa, a követelés 63,6-szerese, ez azért már szép haszon lett volna, a követelés az ígéret 2,4-szerese. A személy azonosításával sok gondom volt a (249. cs. N° 382. pag. 2.): „*Veisz török rab*”; (249. cs. N° 384. pag. 4.): „*Bosznai Veisz török rab fiastul*”; (248. cs. N° 49. pag. 208.): „*Bosznai Szakállas Velim Veisz*”, szerencsére az Üvejsz, a Vejsz elég ritka név, olyannyira, hogy rajta kívül nem is fordul elő több az iratokban. A rabnyilvántartó könyvben ugyancsak a sarcolatlan rabok között találjuk a fiát is (248. cs. N° 49. pag. 209.): „*Bosznai Musztafa Anno 1656. ezt az rabot Kisfaludi Balázstól és az több vele lévő vitézek ajándékon adták. Ezt az törököt együtt fogták el az atyjával. Az sem derül ki, hogy végül megegyeztek-e. Még egyetlenegy helyen találkozunk az Üvejsz, a Vejsz névvel* (248. cs. N° 49. pag. 80.): „*Budai Musztafa, Veisz fia Anno 1657. ezt az rabot Kisfaludi Balázstól vettök pro fl. [nincs összeg]*”. Az apa nevét több iratban nem is találtam, 1658-ban (249. cs. N° 394. pag. 5.) a rohonci rabok között még feljegyzik Budai Musztafát, Vejsz fiát, ugyanebben a rablajstromban 1658. december 7-én pedig a szalonaki foglyok között szerepel Budai Musztafa, Vejsz fia (249. cs. N° 394. pag. 5., 8.). Mindenesetre nincs több információ sem az apáról, sem a fiúról, így az sem derül ki, hogy egyáltalán megállapodott-e velük a főúr.

Boszniai Erminovicsi Jovan

Jovant ugyan megtaláljuk a rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan boszniai rácok között (248. cs. N° 49. pag. 320.), azonban az 1646. augusztus 20-án készült listában is csak ennyit találunk róla (248. cs. N° 137. pag. 2.). 1643. július 7-én a németújvári, ill. szalonaki sarcolatlan régi rabok között találunk egy Boszniai Ivánt (248. cs. N° 92. pag. 2.), s mivel az Iván és a Jovan ugyanannak a névnek a változata, ezért lehetséges a személyazonosság. Ezek szerint 1643-ban már biztosan fogoly volt (sőt az is lehet, hogy már évek óta a „*régiek*” közt szerepel). Az 1648. december 15-én készült memoriálében pedig ezt találjuk (249. cs. N° 191. pag. 1.): „*Ezek hova lettek el: I. Bosnia Rác Eminoviczai Iván.*” Azaz legalább öt évet raboskodott mindenféle megegyezés nélkül, egyéb nem derül ki róla.

Budai Ahmed (248. cs. N° 65.)

¹¹⁴² A követelt díványszőnyegek között nem találtam értéket, a legértékesebb hozott díványszőnyeget 1657. dec. 28-án Szigetvári Ali szpáhi hozta 100 tallérért (249. cs. N° 299.), ezzel számoltam.

Az 1637 és 1651 közötti lajstromban találtam meg (248. cs. N° 65. pag. 6.): „Az kiket másoknak adtunk: [...] Anno 16** B[udai] Ahmet Keresztúri Istvánnak, nem tudom.” A nem tudom megjegyzést Batthyány írta mellé. Az 1650. június 14-ei listában (249. cs. N° 266. pag. 3.) a szalonaki rabok között találjuk, de mellé és Budai Hüszejn mellé odaírta Batthyány I. Ádám, hogy „kicsodák”. Ha maga a főúr sem tudta, ki lehet a rabja, hogyan is lehetne több száz év után beazonosítani.

Budai Ahmed csaus (248. cs. N° 49; 249. cs. N° 189/a.):

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 3.): „Anno 1647. Ezt az rabot magunk hoztunk, hogy Feiér alá voltunk.” 1648. szeptember 17-én Budai Ahmed csaus 2 020 db¹¹⁴³ kősót ígért, mellette azonban nem áll semmiféle megjegyzés. Közel két év múlva meg is halt. Az 1650. augusztus 1-jén (249. cs. N° 275. pag. 2.) készült iratban az áll mellette, hogy szeptember 2-án halt meg. Ennek alapján úgy tűnik, hogy három év fogság után megállapodás nélkül teljesedett be a sorsa. 1647 és 1650 folyamán 42-szer volt kezes 27 törökért, leggyakrabban valamelyik ujját kötötte le (26-szor), egyetlen alkalommal, Váli Csonka Ibrahimért az orrát. Raboskodott Rohoncon, Szalonakon és Németújvárott is.¹¹⁴⁴

Budai Ahmed csaus, pelpecs (peskescsi?) (248. cs. N° 49. 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben már a halottak között van (248. cs. N° 49. pag. 3.): „I. Budai Ahmet csauz Anno 1647. ezt az rabot magonk hoztunk, hogy Feiérvár alá voltunk.” Ugyanezeket az információkat olvashatjuk az 1637 és 1651 közötti időszakot összesítő iratban (248. cs. N° 65.), ezt az 1651-es lajstrom is csak azzal egészíti ki, hogy Szalonakon halt meg (249. cs. N° 320.). A ragadványnevét sajnos nem tudtam megfejtetni (248. cs. N° 64. pag. 2.): „Az mely törököt mostan hoztanak Feiérvár alól I. Budai Pelpecs [peskescsi?] Amhet csauz”. Mivel az 1650. augusztus 1-jére dátumozott listában a szalonaki főrabok között találjuk (249. cs. N° 275. pag. 2.), de már melléjegyezték, hogy szeptember 2-án halt meg, ezt vettem a halál időpontjának.

Budai Ali janicsár (249. cs. N° 384.):

Budai Ali janicsár 1657. márc. 24-én megállapodott sarca: 3 000-3 000 tallér készpénz és portéka, egy fő keresztény rab („a' kit mi fogunk nevezni”), 1 db úrnak való föló („aranyos szerszámostul, skófiom csáprágostul”).¹¹⁴⁵ A kiszámított érték 11 250 forint. 1658 januárjában a borostyáni rabok között találunk egy Budai Alit (249. cs. N° 394. pag. 6.), december 7-én már a szalonaki rabok között szerepel. Ha ugyanarról a személyről van szó, akkor sem tudunk meg róla sokat.

Budai Haszan, csonka (248. cs. N° 49.)

Budai Csonka Haszant Rátkai Mátyás adta el 1652-ben. Mivel a rabnyilvántartó könyvben már melléírták: „Ez is megholt.” (248. cs. N° 49. pag. 71.), és ezen kívül csupán az 1652. augusztus 1-jei rablistában találtam meg, néhány hónappal tovább ő sem raboskodhatott (249. cs. N° 325. pag. 9.).

Budai Haszan, kara (248. cs. N° 49., 65, 249. cs. N° 320.)

A főúr 1650-ben vette Kenesei Péter, lenti katonától (248. cs. N° 49. pag. 4., N° 65.; 249. cs. N° 320.). Ezekben az iratokban Budai Kara Haszan néven szerepel, 1650. május 18-án Budai Haszanként találjuk (249. cs. N° 265.): „Ez az az följül megírt rab Budai Teffter [defterdár] Kihaja [kethüdá] Szabó Mihály nevű keresztény rabot vállalta magára feje váltságában. Ha penig cigányul járna, tehát kétannyi sarca legyen, mint az keresztény rabnak vagyon.” Majd az 1650. május 28-án készült iratban már az is mellette áll, hogy janicsár, s mivel a kezesait jegyezték fel, egész biztosan a hódoltságba készült. A rohonci rabok között találjuk (249. cs. N° 262. pag. 2.): „5 Budaj Janicsár Kara Haszonért is ugyanezen följül megírt rabok lettek kezesek azon kötés alatt, azkik Aljért [Kanizsai Ali] lettek.” Mivel egyetlen listában (249. cs. N° 325. pag. 3.) találtam még a Németújvárról Szalonakra vitt rabok között Budai Haszan janicsárt, ezért vele azonosítottam: „23. Budai Janicsár Haszon Anno 1652.

¹¹⁴³ Lehetséges, hiszen a főrabok között tartották számon (249. cs. N° 272. pag. 2., 249. cs. N° 275. pag. 2., 249. cs. N° 276. pag. 2., 249. cs. N° 280. pag. 2., 249. cs. N° 281. pag. 1.).

¹¹⁴⁴ 249. cs. N° 167., 168., 169., 199., 202., 235., 242., 243., 246., 255., 258., 260., 261/a., 264., 265., 271., 287., 292., 425.

¹¹⁴⁵ A keresztény rabért 500 tallért (249. cs. N° 354.).

die Martii megholt”. Nincs róla egyéb adat, meghalt, mielőtt Szabó Mihály váltságát meghozta volna. Kistolnai Szabó Mihályt viszont Pesti Ömer aga megváltotta (vö. Pesti Ömer aga).

Budai Haszan, sánta (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan törökök között tartották számon: „29. *Budai Sánta Haszon Anno 1653. ezt az rabot Pátkai Mátyástól vettök pro fl. Anno 1656. megsarcolván ezen rabunk vállolta föl magára Tar Pálnak megszabadítását. Annak fölöttö ígért még hozzá tall. 300, úrnak való lovat N° 1, párdubórt N° 1.*” Az 1656 januárjában készült rablistában a szalonaki törökök között találjuk (249. cs. N° 383. pag. 4.): „*Budai Sánta Haszon Anno 1653. Pátkai Mátyás hozta, megholt.*” De mert a következő évben azt jegyezték mellé, hogy megsarcolt (249. cs. N° 386. pag. 2.), valószínűleg elírásról lehet szó, ahogyan 1658. december 1-jén is a megsarcolt szalonaki törökök között találjuk (249. cs. N° 394. pag. 12.). Már csak azért sem halhatott meg, mert 1658-tól legalább négyszer is járt a hódoltságban. 1658 januárjában (249. cs. N° 387.): „*Budai Sánta Haszon és Feiervári Oszmán a' végre bocsáttattanak bé, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal, hogy ezelőtt való postaságakor ezen Feiervári Oszmán, a' minemő Foki Szulimán nevő rabot elszalasztott, azt mindeneknek előtő fölkeressék, s vagy magát kihozzák, vagy Kovács Jánost fölszabadéttassák véle az rabságnak igájából, fejet fejért szabadétván. Annak fölöttö Sánta Haszon is forgatván az ő maga dolgát, a' mint fogadása tartja, maga feje váltságában Tar Pált fölszabadétsa, maga ott benn maradván, Tar Pált az Oszmán által kiküldené, ha ott benn Sánta Haszan mellé egy pénzt kérnének, mi itt kinn százat fogunk kérni, hanem ha szabadulni akar, fejet fejért szabadétsanak. Ezen posták az hamis Szpáhó Memhet dolgát is forgassák, és Nagy Gergelyhez ígért sarcát kihozzák. Hasomlóképpen Pesti Kovács Ömer, a' minemő lóval tartozik szerszámostul, pallosostul azt is kihozzák. Az postáknal a' kötések két-két ezer arany. Kezesek érettek szalonaki és rohoncsi várakban lévő rabok mind fejenként, ki fülét, fogát és ujját kötvén, a' mint följegyeztett porkolábinknál. A die 5. Januarii számlálván adtunk nekik terminusnak, úgymint az két postának, öt hetet. Az bulyáknak 25 napot etc.*” A saját váltságdíján kívül is komoly feladatot kapott, ám februárban már csak saját fejaváltóságát kellett volna kihoznia (249. cs. N° 402.): „*Budai Sánta Haszon arra felelt, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal Tar Pált minden okvetetlen megszabadéttja, és az terminusnapra kihozza, fejet fejért szabadétván. Pesti Musztafa pedig arra felelt, hogy ű is Kovács Istók nevő körösztyény rabot maga feje szabadulásában megszabadéttja, és az kezesség mellé kihozza, fejet fejért szabadétván. Kezesek pedig érettek Szalónakon és rohoncsi várakban lévő török és rác rabok mind fejenként, úgymint 70, ki fülét, fogát és ujját kötvén etc. Az postáknak az kötések két-két ezer arany, hogyha az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után meg találna valamelyike közülök halni etc. Mentenek be az följlül megírt napon, az terminusok egy hónap.*” Ekkor sem sikerült a szabadítás, a következő év januárjában ugyanazért járt benn, de már társat is kapott hozzá. A főúr bizakodott, hátha ketten ki tudják hozni Tar Pált (249. cs. N° 403. pag. 1.): „*Anno 1659. die 18. Januarii Bocsátottuk bé Budai Sánta Haszont és Palotai Barbély Memhetet postájokkal, Feiervári Zukóval együtt, úgy hogy ketten Tar Pált megszabadétsák fejek szabadulásában, és az terminusnapra kiküldjék az kezesség mellé postájok által. Ha pedig Tar Pált avagy az kezeseit megvernik, avagy az kezeseit, ezen bémenendő raboknak is pálcák alatt köll meghalni. Az postának az kötése [?]. Az két rabon Tar Pál sarca marad.*” Ez a két töröknek ekkor sem sikerült, ezért februárban ismét beküldte őket a főúr (249. cs. N° 429.): „*Az megírt Budai Sánta Haszon és Palotai Barbély Memhet Magokra vállalván megszabadulásokban Tar Pálnak megszabadítását és Kisfaludy Ferencért való ezer tallérnak leszállítását, bocsáttuk bé kezességen, hogy a' mire feleltének, annak eleget tegyenek, megszabadétván Tar Pált, az ezer tallért is leszállétsák, Tar Pált az terminusnapra kiküldjék, magok ott benn maradhatnak, ha pedig hamisan járnának, megpálcáztatnak. Ha az terminusnap után megtalálnának halni, vagy csatára menvén, elvesznének, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerént cselekedtetünk velek. Annak fölöttö Tar Pálnak az sarca is rajtok marad az rajtok lévő kezességgel együtt. Az postáért pedig tartozzanak minékünk 2 000 aranyat letenni. Az terminusok 1 holnap.*” További információ nincs róla, viszont Tar Pált nem véletlenül akarta ennyire kihozatni a főúr, ugyanis 1657-ben (?) cserbenhagyta a kezeseit (vö. Budai Jurica, ill. Budai Bolond Mehmed).

Budai Hüszejn (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, őt is Akai György adta el 1651-ben 60 forintért. Ő nem is Batthyány, hanem az egyik embere, Nyilasi Márton¹¹⁴⁶ vesztesége. Igaz, ő is szalonaki lázadó volt (249. cs. N° 325. pag. 12.): „*Az mely rabokat még meg nem verettünk: [...] 2. Budai Huszain Nyilasi Martiné*”. Még három évig tartotta a főúr katonája számára, de végül semmiféle hasznot sem hozott (248. cs. N° 49. pag. 70.): „*Anno 1655. megholt az fogságban. Nyilasi M. számára tartattuk*.” Négy évig raboskodott Batthyány börtönében anélkül, hogy megegyeztek volna, és szökése sem sikerült.

¹¹⁴⁶ Teveli István hadnagysága alatt szolgált. 249. cs. N° 140., 205.

Budai Hüszejn (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 79.): „33. *Budai Huszain Anno 1657. ezt az rabot Keösze György kijövetekor vettök pro fl.*” 1658-ban ugyan ül Rohoncon egy Budai Hüszejn (249. cs. N° 325. pag. 5.), de bizonytalan az azonosság, semmiféle további információ sincs róla.

Budai Hüszejn, Bádi emín (Emingh) (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 308., 315.):

Budai Hüszejn, Bádi Emingh („*Jó rab*”) 1651. február 2-án 300 forintért¹¹⁴⁷ vásárolt rab ígért 430 kősót, 100 tallért, 20 vég abát, 20 pár karmazsin csizmát, a kiszámított érték 740 Ft. Ehhez képest elképesztően sokat követeltek még tőle: 1 800 db kősót, 1 900 tallért, 200 vég abát, 80 pár csizmát, kiszámított érték 6 630 Ft. Majd ez áll az iratban: „*Igen jól tudja ez, Beszprémben is mint sarcolt meg, de abban ő bizonyos legyen, hogy azon el nem megyen, hanem erre ígérjen.* [Batthyány Ádám kézírása következik] *Beszprémben ígért volt tall. 1 000, duplapaplant 12, csizmát pár 12, papucsot kapcást p. 12.*” A követelés az ígéretnek kilencszerese, a vételárnak több mint 22,1-szerese, míg az ígért vételárnak csupán 2,5-szerese. Az 1650. május 22-én készült listában németújvári rabként találjuk meg a budai törököt (249. cs. N° 261. pag. 1.). 1651. szeptember 14-én 70 db kősóval többet ígért (249. cs. N° 315. pag. 2.), de mivel ragaszkodtak az első követeléshez, odaírták: „*ezzel igen távol járonk egymástól*”. A rabnyilvántartó könyv tanúsítja, hogy nem kerültek közelebb a megegyezéshez (248. cs. N° 49. pag. 65.): „*Ezt az rabot Beszprémi Barbély István adta Feiérvári Mumi Iriz nevő rabunkért. Ezt az rabot postaságban küldvén rabjaink megholt ott benn, az terminusnap után, melynek 2 000 arany volt az kötése, kit az rabok tartoznak megfizetni kezességek szerént.*” Ezt megerősíti az 1652. június 22-ei feljegyzés (249. cs. N° 340.): „*Pesti Omer Aga beérkezvén Budára [...] Annak fölötte valakikért kezes, azoknak adósságaiból valami háramlik reá, azokat az mind megfizeti, úgymint [...] az megholt Budai Huszain Emingét és postaságban kötött 2 000 arany summát*” Majd 1652. július 19-én (249. cs. N° 340.): „*Annak fölötte valakikért kezes az Omer aga, úgymint Váli Ramadánért, Budai Huszain Emingért és postaságban kötött 2 000 aranyért*”. A főúr tehát megtett minden lehetséges óvintézkedést, hogy semmiképpen ne essen kára. Igaz, a fogoly nem sarcolt meg halála előtt, de talán mégis hasznot hajtott rabtartójának. Az 1651. november 15-ei listában (249. cs. N° 325. pag. 2.) a németújvári rabok között szerepel (22.), de a 6. oldalon már a szalonaki rabok között van, és ott áll mellette: „*Megholt in Martii Anno 1652.*”

Budai Hüszejn, hadzsi (248. cs. N° 49, 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 69.): „*Budai Hadszi Huszain Anno 1651. ezt az rabot Gyeöri Veöreös Ferenctül vettök pro fl. 450.*”¹¹⁴⁸ 1651. november 15-én a Szalonakon helyben maradó rabok között szerepel (249. cs. N° 318. pag. 2., N° 321. pag. 11., N° 325. pag. 2.). Ugyancsak 1651-ből való a felírás (249. cs. N° 321. pag. 1.): „*2. Buday Hacszi Huszaint Sennyei és Vörös Ferenctől vettem,*” ezek szerint két eladó is volt. Július 1-jén a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk, de az áll mellette, hogy októberben (249. cs. N° 321. pag. 4.). Talán abban a hónapban került Batthyányhoz? 1652. január 1-jén ugyancsak a szalonaki tömlöcben volt (249. cs. N° 325. pag. 5.), augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 8.) helyzete változatlan, 1652 novemberében részt vett a szalonaki lázadásban, így decemberben sebesülten hevert a várban (249. cs. N° 325. pag. 11.). Túlélte, 1654 januárjában a szalonaki sarcolatlan, majd 1655 januárjában a borostyáni rabok között található (249. cs. N° 355.). A további iratokban ez név nem szerepel, de 1657-ben megjelenik a Budai Hodzsa Hüszejn elnevezés. Ha csak elírásról van szó, akkor végül mégis megsarcolt a török, méghozzá hatalmas váltságdíjat kellett volna adnia szabadulásáért, de ez az azonosítás túlságosan bizonytalan (vö. Budai Hodzsa Hüszejn).

Budai Hüszejn, hodzsa (249. cs. N° 384.):

Budai Hodzsa Hüszejn sarca 1657. február 24-én 3 000 tallér készpénz, 2 000 tallér értékű portéka, 2 000 db kősó, 1 db úrnak való fölö szerszámostul, Tompos Bálint nevű keresztény rab

¹¹⁴⁷ (248. cs. N° 65. pag. 6.): „*1650. Budai Huszain Emýng Mumi Iriszért adták*”, de ez nem ellentmondás, mert Fehérvári Mümin Idriszért valóban 300 forintot adott a főúr.

¹¹⁴⁸ Az adatok megegyeznek: 249. cs. N° 320. pag. 4.

kiszabadítása avagy 1 000 tallér volt, mindennek a kiszámított értéke: 12 500 Ft. Ezzel a névvel pontosan ebben a formában nem találkozunk más iratban, viszont Budai aliter (másképp) Szentgellérthegyi Hüszejn hodzsával igen, és a feljegyzett conditióból tudjuk, hogy valóban megegyezik a két személy. 1658. december 23-án (249. cs. N° 403. pag. 1.) postájával együtt a hódoltságba indult: „Az megírt Szent Gellerti Hodsa Huszain arra felelt, hogy Tompos Bálint nevű köröstyény rabnak megszabadításán kívül (melyet immár kezünkben is adott, fejet fejért szabadétván) a' minemő kezesség vagyon, azon kezességbéli rajta lévő sarcának a' felét az mostani úttal és alkalmatossággal az megnevezett postájátul minden okvetetlen kiküldi, a' többit is, úgy a' felét. a' ki még hátra fog maradni, ez következő Szent György napjára fogyatkozás nélkül kiküldi. S mindaddig sem szabadulhat föl az kezesei az kezességből, valamíg az megírt kezességben sarcát éppen ki nem küldi. Az postának a' kötése 2 000 arany. A' die proscripto számlálván lészen, az terminusok 1 holnap.” Ezek szerint a keresztény rabot valóban kiszabadította, az azonban, hogy tejesítette-e a további kialakított sarcát, nem derül ki. Ahogy a vételára sem, bár előfordulhat, hogy a ragadványnevet eltévesztették, nem hodzsza, hanem hadzsi, úgy már több rablistában is szerepel (249. cs. N° 318., 320., 321., 325., 355.), sőt a rabnyilvántartó könyvben is (248. cs. N° 49. pag. 69.), bár ez nem elég meggyőző.

Budai Hüszejn janicsár (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan törökök között található (248. cs. N° 49. pag. 72.): „17. Budai Jancsár Huszain Anno 1652. Kapornaki Andortul vettük pro tall. 140. Anno 1652 die 4. et 5. Decembris szalonaki várunk megvitéliért és abból való kiereszkedésiért megverettetett, és die 8. Decembris megdöglött.” Egy újabb szalonaki lázadó, 1651 novemberében valóban a szalonaki rabok listájában találjuk, „más emberek rabjai” között, az áll mellette, hogy Becsi Andoré (349. cs. N° 318. pag. 2.; N° 321. pag. 11.: „17. Budai Jancsár Huszain, Becsi Andoré, kapornaki, nekünk is kezünk vagyon hozzá.” (vö. 249. cs. N° 325. pag. 2.). A december 1-jei listában Batthyány rabjaként és Kapornaki Bécsi Andor rabjaként is szerepelt, de már melléírták, hogy meghalt (249. cs. N° 325. pag. 5.). A janicsár tehát közös rab volt, azonban a főkapitány is adott érte 140 tallért. Talán egy hónapig sem raboskodott a szalonaki börtönben, amikor társaival ki akartak szökni, a sikertelen kísérlet után, legalább 300 pálcaütést (249. cs. N° 325. pag. 11.) nem élte túl, agyonverték.

Budai Ibrahim janicsár (248. cs. N° 49., 65, 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 317., 384.):

Budai Ibrahim 1651. november 6-án ígért 400 tallér készpénzt, 150 tallér portékát és 50 db kőszót (249. cs. N° 317.), ennek kiszámított értéke 875 Ft. Követelt sarca: 6 400 tallér készpénz, 4 150 tallér portéka, 5 050 kősó, 3 keresztény rab¹¹⁴⁹ és 300 db jó öreg ökör, ennek a kiszámított értéke 27 975 Ft. A követelés az ígéret 32-szerese. A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között szerepel (248. cs. N° 49. pag. 65.), és csak az derül ki, hogy Komáromi János adta el 100 forintért. Viszont ugyanez a név áll az 1651-es rablistában is (249. cs. N° 320. pag. 5.), az évszám megegyezik (1651), az eladók azonban Kóczó [Mihály] és Fülöp András,¹¹⁵⁰ a vételár ugyancsak stimmel (100 Ft). Bonyolítja a helyzetet egy újabb forrás ebben ugyancsak ennél a névnél az áll (248. cs. N° 104/a. pag. 3.), hogy 1653-ban Kóczó Mihálytól és Fülöp Andrástól vették a törököt 550 forintért. 1656. január 10-én a szalonaki várban lévő rabok kistájában ez áll (249. cs. N° 383. pag. 4.): „Nota bene: Budai Ibrahim Iszpáhia Anno 1651. Kisfaludi Balázs és Komáromi János hozta, megholt.” Ez megfelelne annak, hogy 1655-ben sarcolt meg, a vétel évszáma is egyezik, a rang azonban nem – bár lehet janicsáraga is–, és az eladók között feltűnik egy új név: Kisfaludy Balázsé. Mivel a 100 Ft kétszer szerepel, ezt vettem vételárnak, így az ígéret ennek a 8,8-szerese, a követelés viszont elképesztően magas, 279,75-szorosa a vételárnak. A rablistákban több Budai Ibrahim is szerepel, ezért nagyon nehéz követni a török sorsát. Ha a 249. cs. N° 384. consignatio 7. oldalán szereplő Budai Ibrahim janicsárról feltételezzük, hogy ugyanez a személy, akkor 1657. április 23-án végre megegyezett Batthyányval. A megállapodott sarc (249. cs. N° 384. pag. 7.), amely pontosan megegyezik Budai Konstantinápolyi Dzsihan (Csenán) janicsáréval: 3 000 tallér készpénz, 2 000 tallér portéka, 2 000 db kősó, egy úrnak való ló aranyas szerszámostul, 1 fő keresztény rab, egy kerek sátor,

¹¹⁴⁹ A 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért.

¹¹⁵⁰ Fülöp András: „házi uraim”, lakóhelye: Rába mellett, 1646–1647. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

egy párducbőr és egy tigrisbőr,¹¹⁵¹ a kiszámított érték 13 247 Ft. Ez a vétel 137-szerese, az ígélet 15,2-szerese, a követelés fele. Úgy tűnik, a főkapitány kívárta a magas váltságdíjat. Igaz, mindketten engedtek, de legalább hat év kellett a megállapodáshoz. Mindenestre a forrásokban nincs nyoma az általa hozott sarcnak, persze az is lehet, hogy 1657-ben valóban meghalt, és ezt utólag írták be az 1656-os rablistába, a rab sorsa teljesen bizonytalan.

Budai Ibrahim gönüllü szpáhi¹¹⁵² (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 73.): „19. *Budai Gyumlia Ibrahim Iszpáhia, igen jó török. In Anno 1652. ezt az rabot Koczó Mihálytul vettök pro fl. 500.*”¹¹⁵³ 1655 januárjában a szalonaki várban találunk Budai Ibrahim szpáhit, de az azonosság bizonytalan. 1656. január 10-én a szalonaki várban lévő rabok között ez áll (249. cs. N° 383. pag. 4.): „*Nota bene: Budai Ibrahim Iszpáhia Anno 1651. Kisfaludi Balázs és Komáromi János hozta, megholt.*” Az 1656 december 3-ai listában ugyancsak találunk egy Budai Ibrahimot (249. cs. N° 380. pag. 2.): „*Megholt in Anno 1656. die 10. Martii*”. Ha mégis vele azonos, akkor öt év fogság után sarcolatlanul halt meg, azaz mégsem volt jó rab, hiszen legalább 500 forint veszteséget¹¹⁵⁴ jelentett Batthyánynak (vö. Budai Ibrahim).

Budai Mehmed (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a másoknak adott rabok között szerepel (248. cs. N° 49. pag. 13.): „4. *Item Budai Memhet Anno 1649. ezt az rabot Akai György hozta volt, de megént visszaadtok neki, mivelhogy arra felelt, hogy jobbat hoz érette, melyet meg is teljesített.*” Az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. pag. 2.): „*Azmely rabokat kiváltottam és fejek váltságában adtam rabokat: 2. budai Memhet, Akai Gyurkóé*”. Az 1651-es lajstrom alapján végül Akai György fejkváltóságában visszakérült a hódoltságba (249. cs. N° 320. pag. 8.). 1650 augusztusában azok között rabok között van, akik „*sarcot hordanak [...] Szalonakról [...] 11. Budai Memhet Akai Gyurkóé.*” (249. cs. N° 250. pag. 5.).

Budai Mehmed (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

Ő is a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan törökjei között található (248. cs. N° 49. pag. 66.): „6. *Anno 1651. Rác Pál adta feje váltságában. Eztet Isten nevében elbocsáttuk.*” 1651. július 1-jén a rohonci sarcolatlan rabok között szerepel (249. cs. N° 321. pag. 5.): „5. *Fokj Haszon 6. Budaj Memhet, Rác Pálnak sarcában adták mindkettőt.*” Vajon valóban Rác Pálért¹¹⁵⁵ engedte el a főkapitány? Vagy könyörületből? Az előbbi a valószínűbb (vö. Siófoki Haszan).

Budai Mehmed (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 311., 320.; 249. cs. N° 317.):

Budai Mehmed 1651. november 6-án ígért 500 tallér értékű portékát és 150 db kősót, a kiszámított érték 900 Ft. Követelése: 2 500 tallér értékű portéka, 3 150 db kősó, 4 000 tallér készpénz, két keresztény rab és 300 db jó „*öreg*” ökör,¹¹⁵⁶ a kiszámított érték 19 200 Ft. A követelés az ígéletnek majdnem 21,3-szerese. A rabnyilvántartó könyvben három Budai Mehmed is található, mind a sarcolatlanok között vannak, (248. cs. N° 49. pag. 65.): „4. *Budai Memhet 1651. ezt az rabot Komáromi Jánostól vettök pro tall. 135.*”; (248. cs. N° 49. pag. 66.): „6. *Budai Memhet 1651. Rác*

¹¹⁵¹ A 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért. A 249. cs. N° 354-ben 500 talléros sátrat követeltek, ezzel számoltam.

¹¹⁵² Gönüllü: „önkéntes”; a legnagyobb várakban szolgáló elit lovas. Hegyi K.: A török hódoltság várai és várkatonasága. i.m.; 362.; Okmánytár 470.

¹¹⁵³ 248. cs. N° 104/a. pag. 3.: „*In Anno 1653 Budai Ibrahim nevő törököt Koczó Mihálytól és Phülöp Andrástól vettök pro fl. 550.*” Valószínű, hogy ugyanarról a rabról van szó.

¹¹⁵⁴ Vagy 550 Ft-ot; 248. cs. N° 104/a.: „*In Anno 1653. [...] Budai Ibrahim nevő törököt Koczó Mihálytól és Phülöp Andrástól vettök pro fl. 550.*”

¹¹⁵⁵ 249. cs. N° 198. pag. 13. (1650. jan.): „18. *Rác Pál sarca tallér 200 f. fl. 300.*”; 16. (1650. jan.): „58. *Rác Pál sarca / Ez csak úgy szabadult.*”

¹¹⁵⁶ B. Á. kézírása. A 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért.

*Pál*¹¹⁵⁷ *adta feje váltságában. Eztet Isten nevében elbocsáttuk*”; (248. cs. N° 49. pag. 69.): „12. *Budai Memhet 1651. ezt az rabot Komáromi Jánostól vettök pro tall. 135.*”. Ebből kettőnek teljesen megegyeznek az adatai, de külön sorszám alatt találhatóak, tehát két személyről van szó. Mindenesetre nem lehet beazonosítani a budai török rabot, így a további sorsát sem tudtam követni. Ha a 135 tallért vesszük vételárnak, akkor óriási a követelés, 94,8-szeres. Az ígéret viszont a 4,4-szerese ennek a vételárnak.

Budai Mehmed, bolond (248. cs. N° 49, 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 353.):

1653 októberében-novemberében Budai Bolond Mehmed azt ígérte, hogy hoz az első útjában: 1 000 tallér készpénzt, 1 fő keresztény rabot,¹¹⁵⁸ 1 db úrnak való lovat,¹¹⁵⁹ kiszámított érték 3 000 Ft. A rabnyilvántartó könyvből ismerjük a vételárát (248. cs. N° 49. pag. 68.): a kislelők adták el 600 forintért 1651-ben. A váltságdíj (megsarcolt 1653. december 4.) ugyanitt: 3 000 tallér készpénz, 2 000 tallér portéka, 1 db úrnak való fölös, lószerszámmal, nyergével, skófiummal varrott csáprágjával és még egy fő keresztény rab, „*úgy mint Nagy Gergelyt,*¹¹⁶⁰ *a'kit itt kinn Horvát Gyurkának hínak.*”¹¹⁶¹ A kiszámított érték: 9 750 Ft, a sarc a vételár 16,3-szerese, ez nem számít kiugróan magasnak, ahogy az sem, hogy már az ígéret is a vétel ötszöröse. Őt is megtaláljuk a megsebesített szalonaki lázadók között (249. cs. N° 325. pag. 11.), de túlélte, hiszen 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 3.) a megsarcolt foglyok között találjuk, akik még nem voltak benn, további sorsa viszont neki is ismeretlen. Nincs adat arról, hogy bármiféle árut hozott volna a váltságdíjában. Az 1657 januárjában, ill. májusában készült consignatióban (249. cs. N° 386. pag. 2.) találunk egy Budai Bolond aliter (másképp) Szpáho Mehmedet¹¹⁶² a szalonaki várban lévő rabok között. 1657 februárjában (249. cs. N° 387. pag. 2-3.): „1. *Budai Szpáho Mehmed arra felelt, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal Nagy Gergely kezeseit mindenképpen föl szabadétja az kezesség alól, és az terminusnapra az egy úrnak való föllovat aranyos szerszámostul kihozza, annak utána úgy kezd az több sarca hordásához. Hogyha pedig Kanizsán járnának, tehát mind űk, postájok és az kezések, rosszul fognak járni. Ha [...] szerént az megnevezett bemenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, vagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezéseket elővévén kötések szerént cselekedtetünk velek. Annak fölöttő az sarcok is rajtok fog maradni, az rajtok lévő kezességgel együtt. Az postákért pedig, azoknak sarcok nincsen, tartozzanak ezer-ezer aranyat letenni. Az kiknek pedig sarcok vagyon, az is fönn fog fajtok maradni az rajtok való kezességgel együtt. etc. Die 18. mensis Februarii mentenek bé.*” Bolond Mehmed elindult ugyan a keresztény rabért, de nagyon úgy tűnik, hogy mégis megszökött, ugyanis 1657 márciusában (249. cs. N° 387. Fehérvári Vajoli Ali és Budai Muharrem ment érte a hódoltságba (vö. Budai Muharrem, Fehérvári Vajoli Ali). Májusban (249. cs. N° 387. pag. 11.) újabb két rabot küldött Bolond Mehmed után Batthyány I. Ádám: „1. *Pesti Musztafa és Budai Sánta Pirkó Haszon úgy mentenek be, hogy Budai Bolondot Memhetet aliter Szpáhót fölkeresvén 20 alatt vagy magát vagy pedig az sarcát minden okvetetlen kihozzák. Ha ez fölül megírt rabok hamisan járnának, tehát mind űk, s mind az postájok és az kezések rosszul fognak járni. Ha pedig valamelyike megtalálna halni az terminusnap után, avagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezéseket elővévén, kötések szerént cselekedtetünk velek. Annak fölöttő az sarcok is, az rajtok lévő kezességgel együtt, fönn fog maradni. Az postáknak a' kötések, a' kiknek sarcok vagyon a' sarcok. A' kinek pedig sarcok nincsen, mindenikének ezer-ezer arany és egy-egy úrnak való fölő aranyos szerszámostul az kötések. etc.*” Augusztusban ugyancsak Budai Muharrem, illetve még Fehérvári Mehmed és Zülfikár ment érte (249. cs. N° 387. pag. 11.): „*Ezt az megnevezett három bemenendő postaságban küldöttetett egyikét az másik keziben adván az kezések úgy bocsáttok bé, hogy Budai Szpáho aliter Bolond Memhetet mindgyarást fölkeressék, s vagy magát vagy pedig hátramardott*

¹¹⁵⁷ 249. cs. N° 198. pag. 14.: „13.: „18. *Rác Pál sarca tallér 200 f. fl. 300.*”; 16.: „58. *Rác Pál sarca / Ez csak úgy szabadult.*” A forrás szerint ez a feljegyzés 1650. január 1-jén készült, ennek alapján a 18. sorszámmal szereplő Rác Pált azonosítottam a fentivel.

¹¹⁵⁸ A fenti 500 talléros értékkel számoltam.

¹¹⁵⁹ 1647-ben Kanizsai Ötvös Sábántól követeltek egy 750 forint értékű, úrnak való lovat szerszámostól. Ezzel számoltam.

¹¹⁶⁰ Nagy Gergely: inas, 1658. vagy Csanaki Nagy Gergely: „házi uraim”, vice, 1654, lakóhelye: a Répce melléke. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹¹⁶¹ Mivel Nagy Gergely sarcát nem találtam, ezért az 500 talléros értékkel számoltam (249. cs. N° 354.), bár ez azért lehetett jóval magasabb is, hiszen Nagy Gergely főrabnak számított.

¹¹⁶² Szpáhi oglu=szpáhi fia (?). Hegyi Klára szíves közlése.

sarcát fogvatkozás nélkül az terminusnapra kihozzák, mert ha hamisan járnak, az pálcáknak súlyát fogjuk megéreztetni velek. [...] Az terminusuk 15 nap. Mentek bé die 2 Augusti, köll kijünniek die 16. Augusti.” 1657 szeptemberében újra rabokat küldött utána a főúr (249. cs. N° 387. pag. 13–14.): „3. Feiérvári Zöldfikár, 4. Feiérvári Vaioli Ali, 5. Budai Pirkó, ezek úgy bocsáttattanak bé, hogy 20 nap alatt fölkeressék Budai Szpáhó aliter Bolond Memhetet, vagy magát vagy az sarcát mind okvetetlen az kezések mellé hozza ki Nagy Gergely postájával együtt, melyet végben vévén, mi is azon posta keziben adván, Nagy Gergelt mindgyárt béküldjök általa, ha penig Kanisán járnak, mindnyájoknak rosszul léssen dolgok. Ha ezen rabok az terminusnapra ki nem jünnének vagy csatára menvén elvesznének, avagy az terminusnap után meghalnának, tehát az postákért tartozzanak minékünk az két-két ezer aranyat letenni. Azonkívül a' minemő dologért béküldöttetek, az is mind fönn marad rajtok lévő kezességgel együtt. Mentenek bé die 20. mensis Septembris.” És októberben már Budai Musztafa cselebi janicsárnak, Budai Muharrem janicsárnak és Fehérvári Zülfikárnak kellett volna kihoznia az eltüntet (249. cs. N° 387. pag. 16.): „Ez ide előre megírt bemenendő rabok arra feleltek, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal Budai Bolond Mehmet aliter Szpáhó nevő rabunkat, valahol találtatik Törökországban, felkeresik, és az nekik hagyattatott terminusnapra magát avagy sarcát minden okvetetlen fogvatkozás nélkül az kezesség mellé kihozzák, mely dologban pedig, ha hamisan járnának és magokra vállolt dolognak eleget nem tennének, tehát legelsőben Budai Musztafa Cselebit, annak utána az több posta társait és az megírt kezéseket előfogatván, halálra veretjük őket. [...] tehát ez fölül megírt kezéseket elővévén, kötések szerént procedáltatunk [járunk el] velek, annak fölötte ezen posta rabok közül, az kiknek sarcok vagyon (Szpáhó sarcával együtt) fönn fog rajtok maradni. [...] Az terminusok a data praesend 20. nap.” Azonban úgy tűnik, hiába dühöngött a főúr, novemberben ismét négy törököt küldött megszökött rabjáért: Budai Musztafa cselebi janicsárt, Fehérvári Zülfikárt, Simontornyai Szulejmán diákot és Váli Nagy Alit (249. cs. N° 387. pag. 17.): „Sub dato 14. mensis Octobris azminemő kezesség és conditiók alatt bocsátottuk bé postaságban rabjainkat, azon kezesség és conditiók alatt bocsátottuk bé ezeket is. Hozzá adván aztot, hogy Szpáhóért immár többször bé nem küldünk, hanem az kezesei, a' mire kötötték magokat, a' szerént cselekedtetvén velek, annak utána Szpáhó sarcát, és rajta lévő kezességét ő rajtok fogjuk fogvatkozás nélkül megvenni. Engedtünk nekik terminusnak 25 napot a' die 13. Novembris számlálván. Mostan az borostyáni rabok is kezések érettek, úgymint 8. ki fülét, fogát és ujját kötvén.” Legalább hatszor küldött Budai Bolond Mehmed után a főkapitány postákat, mivel nincs róla későbbi adatunk, minden valószínűség szerint cserbenhagyta bajtársait, sorsukra hagyván a kezéseket, akiknek nemcsak a váltságdíját kellett megadniuk, hanem valóban levágták a lekötött testrészeiket (vö. Tar Pál).

Budai Mehmed, kis (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 80.): „34. Budai Kis Memhet: ezt az rabot is in Anno 1657. Keösze György kijöve telekor vettök pro fl.” Ezen kívül csak egyetlen iratban találtam meg, 1658 decemberében a szalonaki várban van, de csak a porkolábok listájában szerepel (249. cs. N° 394. pag. 8.). December 1-jén már a megsarcolt szalonaki rabok között található (249. cs. N° 394. pag. 12.). Sem a váltságdíjáról, sem róla nincs egyéb információ.

Budai Mehmed, szabó (249. cs. N° 384.):

Budai Szabó Mehmed 1657. február 24-én ígért: 400 db kősót, 10 vég abát, a kiszámított érték 450 Ft, a követelés (249. cs. N° 384. pag. 6.): 2 000 tallér, 1 400 db kősó, 110 vég aba, a kiszámított érték 4 950 Ft, ez az ígéret tizenegyszerese, de az egészet áthúzták. A budai törököt még egyetlen rablistában találjuk meg 1658. január 1-jén a rohonci rabok között (249. cs. N° 394. pag. 5.): „5. Budai Szabó Memhet”. Ugyanebben a listában december 7-én is följegyezték (249. cs. N° 394. pag. 9.), ugyancsak a rohonci rabok közé, akik: „Viszontak, amely rabok uram ő Nagysága lajstromában megvannak, s az porkolábok lajstromában nincsnek béírva”. Ez az utolsó információ róla.

Budai Mehmed Memi (248. cs. N° 49. 65., 249. cs. N° 311., 320.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között található az egész története (248. cs. N° 49. pag. 67.): „7. *Budai Memhet aliter Memi Anno 1651. ezt az rabot Gyeöri Bogdány Mihály*¹¹⁶³ *nevő keresztény rab adta, akarván ez által szabadulni. Anno 1652. die 23. Junii megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk készpénzt tall. 600, keresztény rabot N° 4: Mihály deákat, Anian Gergelt, Keöves Tamást, Alapi Barbély Jánost.*¹¹⁶⁴ *Anno 1652. Megverettvén ezen rabunk szalonaki várunkban való föltámadásért, megdöglött.*” Nem csoda, hiszen minimum 300 pálcaütést kapott (249. cs. N° 325. pag. 11.), ezt utólag megbánhatta a főúr, hiszen a rab halálával komoly veszteség érte.

¹¹⁶³ 1652. február 24-én készült az a memoriale (249. cs. N° 334.), amelyben az 5. sorszámnál találjuk Bogdán Mihály sarcát: 1 500 tallért, Batthyány I. Ádám számításai szerint 2 250 forintot, de kezesség is volt még rajta: 250 tallér, azaz 375 forint. Ezzel együtt a kiszámított érték: 2 625 forint.

¹¹⁶⁴ A 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért ért egy keresztény rab, ennyivel számolva az 2 000 tallér, és még a 600. 2 600 tallér forintértéke: 3 900. Igazán magas összegekről lett volna szó, így kifejezetten komoly veszteséget jelentett a török agyonverése.

Budai Memi (248. cs. 49., 104/a.)

Budai Memit 1653 decemberében vette a főúr (248. cs. N° 49. pag. 76.): „26. *Budai Memi In Anno 1653. in mense Decembris ezt az rabot is Kisfaludi Balástól és társaitól vették pro tal. 450. megholt.*” Egy másik iratban az eladó és a vételár is megegyezik, csak a vásárlás éve eltérő (248. cs. N° 104/a. pag. 4.): „*In Anno 1654 1. Budai Nezárt pro fl. 675, 2. Budai Memit pro fl. 675, 3. Budai Abászt pro fl. 150, ezeket az törököt Kisfaludi Balástól vették pro fl. 1 500.*” Mivel további iratokban nem találtam, ezért úgy vélem, néhány héten belül meghalt.

Budai Mihály (248. cs. N° 49.; 248. cs. N° 130.):

Az 1646. augusztus 24-ei följegyzésben az áll, hogy a budai rác (248. cs. N° 130. pag. 2.): „*Sarca az, hogy Fekete Pált kihozza.*” A rabnyilvántartó könyvből (248. cs. N° 49. pag. 280.; 249. cs. N° 299. pag. 37.) nem derül ki, mennyiért vették, viszont a váltságdíja igen, és ez megegyezik az előbbivel: „*Ez az rab fejeváltságában szabadította meg Révkomáromi Fekete Pált, maga ott benn maradt.*” Viszont egyik iratban sem találunk semmiféle évszámot vagy dátumot, talán egy éven belül megoldódott a helyzete? Bár nem valószínű, de nem is lehetetlen.

Budai Muharrem janicsár (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 64.): „2. *Budai Muharin Jancsár Anno 1651. ezt az rabot Komáromi Jánostul vették pro fl. 175.*” 1651. júl. 1-jén a borostyáni sarcolatlan rabok közé jegyezték (249. cs. N° 321. pag. 5.), novemberben ugyancsak (249. cs. N° 321. pag. 11.; N° 325. pag. 2.), majd 1652 januárjában is itt találjuk (249. cs. N° 325. pag. 5.), decemberben szintén (249. cs. N° 325. pag. 9.), és az is biztos, hogy sarcolatlan. 1654 januárjában a borostyáni megsarcolt rabok között találunk egy Budai Muharremet, tisztség nélkül (249. cs. N° 355. pag. 4.), valószínű az azonosság. 1655 januárjában viszont már a szalonaki rabok között szerepel Budai Muharrem janicsár (tisztséggel együtt), következő év januárjában ugyanitt találjuk, azaz 1654-ben vagy 1655-ben Borostyánból átszállították Szalonakra. Egész biztos a személyazonosság, a név és az eladó is teljesen megegyezik, igaz, az eladás éve itt 1650. A fogoly 1651. január 12-én már a borostyáni rabok között volt (249. cs. N° 305. pag. 5.; N° 307. pag. 6.), így akár már 1650-ben is rab lehetett, de korábbi iratban nem találtam. Az 1657 januári lajstrom – ugyancsak a szalonaki várban volt –, megerősíti, hogy megszületett vele a sarcalku, hiszen melléírták: „*megsarcolt*”. Ezek szerint már 1654-ben megtörtént, viszont sehohol nem találtam a váltságdíját. 1657 márciusában Fehérvári Vajoli Alival ment be a hódoltságba (249. cs. N° 387. pag. 5.): „1. *Feiérvári Vaioli Ali és Budai Jancsár Muharin a' végre mentenek bé, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal Budai Bolond Mehmet aliter Szpáhót kihozzák vagy magát vagy penig az sarcát, úgymint 3 000 tallért, 2 000 tallér érő partékát, 1 000 kűsöt, egy úrnak való főlovat aranyos szerszámostul, mely dologban hogyha hamisan járnának és az praesignált [előírt] terminusnapra ki nem jönnének, avagy az terminusnap után meg találnának halni, tehát az kezeseket elővévén kötések szerint cselekedtetünk velek, annak fölöttö mind az Szpáhónak, s mind penig postájának az sarcok fönn fog rajtok maradni. Ezeknek az postáknak 20 nap az terminusok, mentek bé die 18. Martii.*” Augusztusban is ugyanezért volt benn postaként (249. cs. N° 387. pag. 11.): „*Ezt az megnevezett három bemenendő postaságban küldöttetett egyikét az másik keziben adván, az kezesek úgy bocsáttok bé, hogy Budai Szpáhó aliter Bolond Memhetet mindgyárást fölkeressék, s vagy magát vagy penig hátramradott sarcát fogyatkozás nélkül az terminusnapra kihozzák, mert ha hamisan járnak, az pálcáknak súlyát fogjuk megéreztetni velek. Ha az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminus után megtalálnának halni, vagy csatára menyén elvesznének, tartozzanak az kezesek mindenikiért 2 ezer-ezer aranyat letenni minékünk. Az terminusuk 15 nap. Mentek bé die 2. Augusti, köll kijünniek die 16. Augusti.*” És októberben ugyancsak (249. cs. N° 387. pag. 16.). 1658 januárjában ugyancsak postaként ment a janicsár a hódoltságba a két szabácsvári török asszonnyal (249. cs. N° 387. pag. 20.), akiknek Fáncsi Istókot kellett kiszabadítaniuk (vö. Szabácsvári Fatima és Szatina). Nagyon népszerű posta volt, mert márciusban Budai Musztafa cselebi janicsár postájaként járt a hódoltságban (249. cs. N° 402. pag. 1.). 1658 decemberében ugyancsak a hódoltságban járt (249. cs. N° 394. pag. 12.), ahogy 1659 februárjában ugyancsak (249. cs. N° 402. pag. 2.), ismét postaként ment: „*Budai Szabácsvári Murtézán nevő török rab a' végre, hogy Fáncsi Istókot megszabadítsa, és feje szabadulásában az terminusnapra kihozza. Annak fölöttö a' minemő lovat ígért még Fáncsi Istókhhoz, azt is kihozza hozzája tartozandó aranyas szerszámával együtt, aranyas pallos legyen rajta. Ennek postája Budai*

Jancsár Muharin, kezesek érettek Szalónakon török rab N° 50, Rohoncson török és rác N° 20. Az Muharin kötése 2 000 arany. Az Murtézánért FánCSI sarca fog rajtok fönnmaradni. Az terminusok 20 nap.” Batthyány I. Ádám halála után fia már közel sem hagyott ránk olyan jelentős iratanyagot, így Muharrem sorsára sem derül fény, nyolc évig biztosan fogoly volt, két évig pedig aktív „posta”.

Budai Musztafa (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó sarcolatlan rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 78.): „30. *Budai Musztafa Anno 1655. ezt az rabot Tót Mihók adta Szabó Memhet nevő rabunkért.*” 1656 januárjában a szalonaki várban tartják számon (249. cs. N° 383. pag. 4.), ugyanezeket az adatokat találjuk mellette, egy év múlva a helyzete változatlan (249. cs. N° 386. pag. 2.) és 1658 decemberében is (249. cs. N° 394. pag. 8.). Egyéb információ nincs róla.

Budai Musztafa csaus (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 209.):

1649. június 17-én Budai Musztafa csaus sarca nagyon magas váltságdíjnak számít (249. cs. N° 209. pag. 1–2.):

„Anno 1649. die 17. Junii

Budai Musztafa Csaus sarca

Felelt arra, ő maga jóakaratójából, hogy feje váltságában azt az négy keresztény rabot, úgymint Bocskai Jánost, Palotai Miklóst, Pál Deák fiát, Palkót, Patkai [Pátkai, Rátkai?] Mátyást valahol lesznek, fölkeresi praesigálandó [előre jelzett] terminusnapra kihozza őket, ha pedig ott benn az sarcát sokallanák, és az fölül megnevezett rabokat ki nem adnák, hanem valami álnokságnak színe alatt beljebb küldenék őket, tehát valamit ez megírt raboktól kértenek, avagy jövődöben kérni fognak minden okadásokat félretévén, ami sarccal tartozzék minékünk ez fölül megírt Musztafa csauz. Ha pedig ezalatt az megnevezett négy rab közül megtalálna valamelyik halni, úgvis valamit tüle kértek, ha szintén meg nem ígérte volna is, tartozzék megadni. Ezen kívül ígért még az négy rabhoz két úrnak való fölövat minden szerszámostul, úgymint fékagyával, kötőfékével, szügyelőjével ezüstös-aranyozott legyen, skarlát nyerget csáprágokkal. Item egy párdubórt és egy tigrisbórt kényszerítés nélkül.

Amint pedig ide följebb maga jóakaratójából kötötte magát, ha amellől elmenne, és cigányul járna, tehát kétannyi leszen az sarca, amint följebb íránk, mely dolgok az útileveléből bővebben ki fognak tetszeni.

Azzal sem gondolunk (noha ennek előtte is cigányul járt), bebocsátjuk ezen csausszal Koppani Alit ily okkal, hogy aminemű rabot hagyunk az csausznak kihozni, úgy forgassa Koppani Ali az társával együtt dolgát, hogy az terminusnapra kijűjjenek, és azt az rabot kihozzák, mert ha cigányul jár, és semmi nélkül jönnek ki, abban tökéletesek legyenek, mind az posták, mind az kezesek, hogy kéméletlenül megkalafáztatjuk [kalodába záratjuk] őket, az pedig nemcsak egyszer vagy kétszer fog lenni, hanem sokszor, azért így gondolkodjanak az kezesek, s úgy adják eleikben, hogy fogyatkozás ne essék az dologban.

Mivelhogy ezen Koppani Ali Feiérvári Ahmetért is kezes, melyet úgy bocsátunk be, hogy fejet fejért szabadított, ezzel az alkamatossággal Keresztúri István kezesét is szabadítsa föl, hogy ne nyomorgattassanak, ha pedig föl nem szabadétaná, tehát az Ahmetet hozza ki, beküldjök mi is Keöreösztürít, ha pedig különben nem lehet, azon sem törödünk sokat, beküldjök mi az 200 tallért, de az Ahmet kezesi is elhiggyék, amint kezeségek tartja, megvesszük rajtok az 500 tallért, s ha az kezesek közül valamelik megholt volna is, annak az kezesége is ő reájok háramlik, azért úgy ígérjen Koppani Ali, hogy ezeket elkerülhessék.

Az Fejérvári Hadsi [hadzsi] Alj sarcában is még 450 kőso vagy on oda hátra, azért azt akarjuk, hogy az is meglegyen, viselje gondját Koppani Ali, mert egyébaránt az kezeseken vesszük meg.”

De mivel a török csaus meghalt, mielőtt még bármit hozhatott volna, Batthyáynak csak veszteséget jelentett, ahogy ez rabnyilvántartó könyvben is áll (248. cs. N° 49. pag. 3. ugyanez még: 248. cs. N° 65. pag. 6., 249. cs. N° 226. pag. 2., 249. cs. N° 320. pag. 7., 248. cs. N° 104. pag. 4., ebben a rabvételt 1648-ra teszik, s az is kiderül, hogy a budai vezér csausáról van szó): „*Budaiak közül ezek holtak meg: 2. Budai Musztafa Csaus Anno 1649. Ezt az rabot Tatai Patkai [Pátkai, Rátkai?] Mátyástól*

vették volt pro fl. 500.” Egyedül Palotai Miklós sarca 5 000 tallér és 5 fő török volt,¹¹⁶⁵ az úrnak való főlö pedig 1 000 tallér értékű, ennek a kiszámított értéke 16 500 Ft, ez a vételárnak több mint 33-szorosa. Ezt a váltságdíjat erősíti meg a 249. cs. N° 235. pag. 2., sőt ebben még 1-1 db párdúc- és tigrisbőr is szerepel, 1649. július 26-án ment be a hódoltság területére: „*Ez mostani úttal fogadta kihozni Palotai Miklóst és Pattkai [Pátkai, Rátkai?] Mátyást. Koppani Ali, Kanisai Zöldfikar posták. Anno die 26. 6 hetet adtak terminusnak neki.*” Az sehol nincs feltüntetve, hogy ő szabadította volna ki Batthyány familiárisát, az viszont biztos, hogy az kiszabadult.¹¹⁶⁶ 1650-ben már a borostyáni megsarcoltak között találjuk a csaut („*itten hevernek csak*” 249. cs. N° 250. pag. 5.). Az 1650. január 14-ei (249. cs. N° 247. pag. 4.) listában Batthyány maga írta mellé: „*Megholt ez is.*” Az viszont nem derül ki, mikor halt meg a rab.

Budai Musztafa janicsár cselebi (248. cs. N° 49., 104/a.)

A kiemelkedő értékű rabot ugyancsak a rabnyilvántartó sarcolatlan török foglyai között találjuk: „*14. Budai Jancsár Musztafa Czelebi, segesdi főharmincados [?] Anno 1652. die 20. Martii ezt az rabot Feőszint Mihály kalauztul és az társaitul vették pro fl. 1 200. Anno 1653. die 27 mensis Junii megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában az ő maga jóakaratajából készpénzt tallér 5 000, mindenféle partékát, a' minemőt mi fogunk kívánni túle és kedvünk szerint valót pro tall. 2 000, jó öreg válogatott ökörbőrt, melyek között tehénbőr ne legyen, hanem mind öreg ökörbőr N° 1 000, úrnak való főlovat N° 1 szerszámostul, skófiom varrott csáprágot és nyeret, aranyas pallos rajta avagy azért tall. 600. Item vezér úrnak való szép kerek sátor, a' ki minékünk tessék N° 1, avagy ezen sátorért tall. 600. Item ígért 2 közönséges körösztyény rabot, a' kik kardokkal keresvén életeket, úgy találtak elveszni.*”¹¹⁶⁷ A váltságdíj kiszámított értéke 18 800 forint, a vételár 16-szorosa, ekkora összeget nagyon ritkán találunk a váltságdíjak között. A janicsár 1654 januárjában a szalonaki rabok között volt, a kik még nem jártak benn a hódoltságban. A következő évben átkerült Borostyánba (249. cs. N° 355.). A janicsár a következő év januárjában ott is találjuk (249. cs. N° 383.), 1657 januárjában ugyancsak (249. cs. N° 386. pag. 3.). Ez év októberében járt először a hódoltságban, Budai Bolond Mehmedet kellett volna kihoznia. Budai Muharrem janicsárnak és Fehérvári Zülfikárnak ugyanez volt a feladata (249. cs. N° 387. pag. 16.): „*Ez ide előre megírt bemenendő rabok arra feleltek, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal Budai Bolond Mehmet aliter Szpáho nevő rabunkat, valahol találatik Törökországban, felkeresik, és az nekik hagyattatott terminusnapra magát avagy sarcát minden okvetetlen fogvatkozás nélkül az kezesség mellé kihozzák, mely dologban pedig ha hamisan járnának, és magokra vállolt dolognak eleget nem tennének, tehát legelsőben Budai Musztafa Cselebit, annak utána az több posta társait és az megírt kezeseket előfogatván, halálra veretjük őket. Ha pedig ezen bemenendő rabjaink az terminusnapra ki nem jönnének, vagy csatára menvén elvesznének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, tehát ez fölül megírt kezeseket elővén kötések szerént procedáltatunk [járunk el] velek, annak fölötte ezen posta rabok közül, az kiknek sarcok vagyon (Szpáho sarcával együtt) fönn fog rajtok maradni. Az kiknek pedig sarcok nincsen, tartozzanak nekünk ezen kezesek mindenikért két-két ezer aranyat letenni, s azokon lévő kezesség az fönn fog rajtok maradni. Mentenek bé ezen rabok az megírt terminusnapon. Az terminusok a data praesend 20 nap.*” Ki ugyan nem hozták a budai törököt, de azért halálra sem verette őket a főkapitány. Novemberben már négy törököt küldött megszökött rabjáért: Budai Musztafa cselebi janicsárt, Fehérvári Zülfikárt, Simontornyai Szulejmán diákot, Váli Nagy Alit (249. cs. N° 387. pag. 17.): „*Sub dato 14. mensis Octobris az minemő kezesség és conditiók alatt bocsátottuk bé postaságban rabjainkat, azon kezesség és conditiók alatt bocsátottuk bé ezeket is. Hozzá adván aztot, hogy Szpáhoért immár többször bé nem küldünk, hanem az kezesei, a'mire kötötték magokat, a'szerént cselekedtetvén velek, annak utána Szpáho sarcát és rajta lévő kezességét ő rajtok fogjuk fogvatkozás nélkül megvenni. Engedtünk nekik terminusnak 25 napot a' die 13. Novembris számlálván. Mostan az*

¹¹⁶⁵ A 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért, ezt vettem én is számítási értéknek – mivel nem találtam meg Bocskai János, Palkó, Pál Deák fia és Rátkai Mátyás pontos váltságdíját –, persze ez így csak kikövetkeztetett érték, valószínűleg ennél magasabb volt a keresztény foglyok váltságdíja. Ha az öt fő törökért ugyancsak 500 tallért számítok – ez a leggyakoribb érték a kiszámított sarcok között –, akkor igen magas a csaut váltságdíja, bár valószínűleg még ennél is magasabb lehetett.

¹¹⁶⁶ 1649. augusztus 17-én az áll mellette, hogy „*rab volt*”.

¹¹⁶⁷ 1654-ben 400 dénárt ért 1 db marhabőr, azaz 1 000 db ökörbőr 4 000 Ft. *Dányi D. — Zimányi V.:* Soproni árak és bérek. i. m. 231.; A keresztény rabért 500 tallért számoltam (249. cs. N° 254.).

borostyáni rabok is kezesek érettek, úgymint 8 ki fülét, fogát és ujját kötvén.” Budai Bolond Mehmedet nem hozták ki, viszont 1658 márciusában már saját sarcáért ment be, 1 000 aranyat ígért, és az úrnak való főlovat (249. cs. N° 402. pag. 1.). Sehol nincs feljegyzés róla, hogy teljesítette is az ígérteit. Júniusban kevesebbet ígért (249. cs. N° 399.): „*Budai Cselebiért és postájáért, Váchi Amhetért és Pirkoért és valakikért űk kezesek szalonaki és rohonci török és rác rabok seregestül kezesek, egy holnap terminust adván nekik, úgyhogy az napra hozzon 300 tallért készpénzt, ha penig hamisan jár, megpálcáztatik. [...] ha penig ki nem jünnek az hagyott napra, az kezesek tartozzanak fizetni sarcokat, mindaz rajtok lévő kezeséggel egyetemben, hol penig vagy mindahányan vagy akármelyik közülük terminust elmúlatván hagyott napra meg nem jünnének, hanem terminus után vagy meghalának vagy akármint elvesznének, azon casus után az kezesek az illeténeknek minden sarcokat az megsarcoltaknak, és kötések szerint szenvedjenek fülökben, fogokban, ujjokban.*” Hozott sarcáról semmiféle feljegyzést nem találtam, 1658 decemberében a borostyáni várban raboskodott (249. cs. N° 394. pag. 13.), ez az utolsó információ róla.

Budai Musztafa janicsárbasi (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben az elajándékozott rabok között szerepel (248. cs. N° 49. pag. 14.): „*5. Budai Janczár Musztafa Anno 1650. die ezt az rabot Beszprémi Molnár Gergelytől vették pro fl. 300. Ezt az ő Fölsége Kegyelmes parancsolatjára Bécsben küldöttök, és ajándékon adtuk.*” Ugyanezek az adatok találhatóak a 248. cs. N° 65. iratban is, csak ott még a sarcolatlan rabok közé sorolják, az 1651-es lajstromban minden adat egyezik, ott már az ajándékozás is szerepel (249. cs. N° 320.). 1650. június 14-én készült egy feljegyzés, ahol az „*az kiket most hoztak*” rabok közé jegyezték (249. cs. N° 267.), július 5-én a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 269. pag. 1.). Valószínű, hogy Batthyány I. Ádám még ugyanebben az évben föl is küldte Bécsbe a janicsárbasit.

Budai Mümin (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan budai törökök között található: „*36. Budai Mumi Anno 1657. Keösze György kijövetelekor hozták, vették pro fl.*” 1658-ban a szalonaki várban tartják számon, ugyancsak a sarcolatlan törökök között (249. cs. N° 394. pag. 3.; 12.). Egyéb információ nincs róla.

Budai Nezir janicsár (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 384.):

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 75.): „*In Anno 1653. in mense Decembris, ezt az rabot Kisfaludi Balázstól, szolgájuktól és az tataiaktól vették pro tall. 450.*” A rablistákban is megtaláljuk (249. cs. N° 355., 380., 383., 386.). Budai Nezir janicsárnak 1657. február 24-én (249. cs. N° 384. pag. 1-2.) állapotott meg a sarca: 3 000 tallér készpénz, 1 fő keresztény rab (Bodó Imre),¹¹⁶⁸ 1 db úrnak való főló pokrócostul, beslifékestül,¹¹⁶⁹ 1 500 db kőso, „*Ezen rabnak nyelve vallását és sarcolását az rohonci török és rác rabok is mind hallották.*” Kiszámított érték 7 050 Ft, a vétel 10,4-szerese, de több adat nincs róla.

Budai Ömer janicsár (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között találjuk, ám Batthyány I. Ádám – négy év rabság után –, elcserélte (248. cs. N° 49. pag. 67.): „*8. Budai Jancsár Ómér Anno 1651. Komáromi Jánostól vették pro fl. 175. Ennek az töröknek tisztis is vagyon. Anno 1655. ezt a' rabot Damasdj Andornak adtuk más rabért, de még meg nem adta.*” A további forrásokból (248. cs. N° 65., 249. cs. N° 300., 305., 307., 318., 321., 325., 355.) sem derül ki több a sorsáról, csupán az, hogy Borostyánban, majd Szalonakon raboskodott.

Budai Radovan (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 239.):

¹¹⁶⁸ A 249. cs. N° 354. irat 500 tallért számít egy keresztény rabért, ezt vettem én is számítási értéknek, mivel Bodó váltságdíját nem találtam.

¹¹⁶⁹ 1650. márc. 19-én Fehérvári Kis Haszan szpáhítól követeltek egy lovat 200 tallérért (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 254., 335.) úrnak való, csótárostul, beslifékestül, ezzel az értékkel számoltam.

Budai Radován rác 1649. jún. 19-én ígért sarcában 230 db kősót: „*Itten vagyon egy Budai Radovan nevő rác örömost megsarcolna. Ígér kősót N° 230, nyomorult szolga legénynek mondja magát lenni.*” A rácot 1646-ban 99 forintért adta el Kóczó Mihály (248. cs. N° 104.), a rabnyilvántartó könyv megerősíti az adatokat (248. cs. N° 49. pag. 274.). Vételárának a négyszeresét követelte tőle Batthyány I. Ádám: 400 db kősót: „*Anno 1649. die 28. Maii az rohoncsi rác rabok közül a' kik bé akarnak mennék, azoknak a' kezesi Die 29. Julii ment bé, 4 hét a' terminusa [...] Anno eodem [1649] die 23. Julii Rohoncon, a' minemő rabok megsarcoltak: 1. Budai Radovan sarca kősó N° 400.*” (249. cs. N° 235.)¹¹⁷⁰ ez az ígélet 1,7-szerese. A vételnek a követelés négyszerese, az ígélet 2,3-szerese, egyik sem számít kiemelkedően magasnak. A 249. cs. N° 235. pag. 2. oldala alapján 1647. október 27-én (248. cs. N° 64. pag. 5.) a sarcolatlan rohonci rác rabok között találjuk, de a kéri származásnév is mellette áll: „3. *Budai Rác, kéri Radan*”, más forrásban nem találjuk mellette a kéri származásnevet. 1649. jún. 19-én (249. cs. N° 239.) a koppányi alajbég írt felőle Batthyánynak: „*Anno 1649 die 19 Junii Koppani Huszain Alajbég aminemő levelet írt az rác rabok felől, annak rövideden való extractusa: [...] Item egy Budai Radován nevő rác örömost megsarcolna. Ígér kősót N° 250. Nyomorult szolga legénynek mondja magát lenni.*”

1649. július 23-án sarcolt meg,¹¹⁷¹ tehát a három év kellett a megegyezéshez, és 1649 júliusában (249. cs. N° 235. pag. 2.) nyolc kezes mellett be is ment a hódoltságba: „*Die 29 Julii ment bé, 4 hét az terminusa.*” Az 1650. augusztus 7-én készült rohonci listában azok között van (249. cs. N° 279. pag. 2.), akik „*dolgot tehetnek*”, mellé is írta a főúr: „*ennek sarca is van, miért nem megyen be.*” Az összefoglaló füzet (249. cs. N° 299.) szerint két úttal hozott 17 db kősót (249. cs. N° 299. pag. 37.), azonban ezen kívül még két utat feljegyeztek: 1650 májusában (249. cs. N° 260.) és 1651 januárjában (249. cs. N° 323.), 1650 augusztusában hozott 8 forint készpénzt (249. cs. N° 280. pag. 3.), majd 1651 januárjában 28 db kősót, ez összesen 45 kősó és 8 Ft, azaz mindössze 13%-a váltásdíjnak, 1654 januárjában (249. cs. N° 355.) még biztosan a szalonaki várban volt, ez után nincs róla több információ.

Budai Pirko (Pirkin), sánta (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sacolatlan törökök között található: „18. *Budai Sánta Pirko Anno 1652. Akai Györgytől vettök pro fl. 129. De Parlagh Benedeknek adtuk ezt az pénzt.*” 1652. november 21-én postaként járt a hódoltságban (249. cs. N° 340. pag. 15–16.); 1654 januárjában még Szalonakon sarcolatlan rab, majd 1655-ben átkerült Borostyánba (249. cs. N° 355.). 1657. május 4-én újból postaként járt a hódoltságban (249. cs. N° 387.): „1. *Pesti Musztafa és Budai Sánta Pirkó Haszon ügy mentenek be, hogy Budai Bolondot Memhetet aliter Szpáhót fölkeresvén 20 alatt vagy magát vagy pedig az sarcát minden okvetetlen kihozzák. Ha ez fölül megírt rabok hamisan járnának, tehát mind űk s mind az postájok és az kezesek rosszul fognak jární. Ha pedig valamelyike megtalálna halni az terminusnap után, avagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerént cselekedtetünk vélek. Annak fölöttő az sarcok is, az rajtok lévő kezességgel együtt fönn fog maradni. Az postáknak a' kötések, a' kiknek sarcok vagyon a' sarcok,. A' kinek pedig sarcok nincsen, mindenikének ezer-ezer arany és egy-egy úrnak való fölö aranyos szerszámostul az kötések. etc.*” 1657. szept. 20-án is posta (249. cs. N° 387.): „5. *Budai Pirkó, ezek úgy bocsáttattanak bé, hogy 20 nap alatt fölkeressék Budai Szpahó aliter Bolond Memhetet, vagy magát vagy az sarcát mind okvetetlen az kezesek mellé hozza ki Nagy Gergely postájával együtt, melyet végben vévén, mi is azon posta keziben adván, Nagy Gergelt mindgyárt béküldjök általa, ha pedig Kanisán járnak, mindnyájoknak rosszul lészen dolgok. Ha ezen rabok az terminusnapra ki nem jünnének, vagy csatára menvén elvesznének, avagy az terminusnap után meghalának, tehát az postákért tartozzanak minékünk az két-két ezer aranyat letenni. Azonkívül a' minemő dologért béküldöttettek, az is mind fönn marad rajtok lévő kezességgel együtt. Mentenek bé die 20. mensis Septembris.*” 1658. február 24-én Budai Sánta Haszan Pesti Musztafa postájaként járt benn (249. cs. N° 402.). 1658. június 8-án Budai Cselebi postája volt (249. cs. N° 399.). Bár 1658. december 1-jén már a megsarcolt szalonaki rabok között található (249. cs. N° 394. pag. 12.), 1659. február 11-én mégis csupán Fehérvári Alisa,

¹¹⁷⁰ 249. cs. N° 335. pag. 10. 1652. február 24. „*Rohonci rabok serie, mellik mennyivel restál: 1. Budai Rác Radovan restál [tartozik] kősóval N° 383.*” Ez megerősíti a fenti sarcot, a 249. cs. N° 299. pag. 37. ugyancsak.

¹¹⁷¹ „*Anno eodem [1649] die 23. Julii Rohoncon, a' minemő rabok megsarcoltak: 1. Budai Radovan sarca kősó N° 400.*”

Fehérvári Durak postájaként bent be a hódoltságba (249. cs. N° 403.). További sorsáról és váltságdíjáról sincs információ.

Budai Sábán Gyurica (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 315.):

1651. november 6-án (249. cs. N° 315.) Budai Sábán Gyurica ígért 300 forintot, követeltek tőle 600 forintot, 600 db „jó öreg fias juhot”.¹¹⁷² Ha egy juhot fiastul 2 forint 50 dénárral számolunk¹¹⁷³, akkor az érték 2 100 forint, tehát a főúr az ígért hétszeresét követeli. A továbbiakban csak Budai Gruica, ill. Gyurica, Jurica névvel találkoztam, egyébként a Sábán török név, míg a Gyurica szerb, ez elég különös, bár egy iszlamizált rác felvehetett egy muszlim nevet az eredeti rác mellé. Juhokat általában rácoktól követelt a főúr. A rabkönyv sarcolatlan rác rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 274.): „2. *Budai Gruicsa Anno Ezt az rabot Akai György hozta*”. 1651 januárja és 1657 januárja között több listában is megtalálható (249. cs. N° 307., 318., 321., 325., 355., 369., 383., 386.). 1651. július 1-jén (249. cs. N° 321. pag. 5.) még a rohonci sarcolatlan rác rabok között találjuk, november 15-én ugyancsak (249. cs. N° 321. pag. 12., N° 325. pag. 3.), 1652. január 1-jén viszont az áll mellette, hogy „bément” (természetesen a hódoltságba), valószínűleg február 7-én, de ekkor még csak Budai Oszmán és Palotai Muharrem postájaként (249. cs. N° 340.). 1652. december 7-én mellette és Esztergomi Mikula mellett ugyancsak az áll: „*bémentek megint*” (249. cs. N° 325. pag. 9.). 1654 januárjában a rohonci várban van (249. cs. N° 355.), ahogy 1655. november 26-án is (249. cs. N° 369. pag. 1.), és 1656 januárjában ugyancsak (249. cs. N° 383. pag. 7.): „*Megsarcoltatott rabok: 1. Budai Rác Juricsa Anno 16** Akai Gyurko hozta*”. A 1657 januárjában (249. cs. N° 386. pag. 3.) szintén a rohonci rácok között található, majd 1657. február 28-án bement a hódoltság területére, immáron a saját sarcáért (249. cs. N° 387. pag. 3–4.): „*Budai Juricza arra felelt, hogy miheLEN bémegyen Budára Tar Pál*¹¹⁷⁴ *több rabtársaival együtt, aminemő keresztény rabért kezes, a' ki hűtit megszégvén csavargásra adta magát, és az kezesit benn hadta, azt az kezeséget leszállétja rólok. Ha penig le nem szállétaná, tehát az előbbeni sarca fönmaradjon, úgymint 1 000 tallér, 1 vasas kocsi,*¹¹⁷⁵ *1 körösztyény rab.*”¹¹⁷⁶ Ez azért már komoly váltságdíj, főleg hogy egy rácról van szó, a kiszámított érték 2 260 Ft. Ez nagyságrendileg megfelel az 1651-es követelésnek, úgy tűnik a főkapitány meggyőzte a rácot, és az ígéretnek több mint hétszerese lett a megállapodott váltságdíj, igaz, közben eltelt öt év. Lehetséges, hogy megszabadította a keresztény kezeseket, hiszen hozott árut nem találunk mellette, és további iratokban sem bukkan fel.

Budai Száli (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 81.): „37. *Budai Szálló Anno 1657. ezt az rabot kesztheli és vasvári hajduktul vették pro fl.*” 1658. december 1-jén a szalonaki megsarcolt törökök között tartják számon, azonban sem a váltságdíjáról (249. cs. N° 394. pag. 12.), sem a további sorsáról nincs egyéb információ.

Budai Szulejmán (249. cs. N° 353.):

1653 októberében-novemberében Budai Szulejmán „*mellé Szigetvári Vály Szabó Memhetet*” jegyezték fel, ugyancsak a postáról van szó. Róla a sarcalkuról szóló iratokban nem találunk semmit, a rabnyilvántartó könyvben ugyan a sarcolatlan rabok között szerepel (1651-ben Komáromi Jánostól kapta ajándékba a főúr). 1653. november 9-én mégis megsarcolt (248. cs. N° 49. pag. 66.): 300 tallér készpénz; Barbély Péter keresztény rab, „*ha penig ezt végben nem vinné, tehát ez leszen az sarca*”: 600 tallér készpénz, 1 000 db kósó, 60 vég aba, 60 pár karmazsin csizma, kiszámított összérték: 2 380 Ft. Arról viszont semmiféle adat nincs, hogy bármit hozott volna. Az utolsó információ szerint 1655. január 1-jén a szalonaki várban van (249. cs. N° 355. pag. 9.).

Budai Zülfikár (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

¹¹⁷² Batthyány I. Ádám kézírása

¹¹⁷³ Dányi D. – Zimányi V.: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 140–142.

¹¹⁷⁴ Tar Pál: Batthyány étékfogója volt, 1650–1652. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹¹⁷⁵ Dányi D. – Zimányi V.: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 47. 1657-ben 1 000 dénár volt egy kocsi, tehát 10 Ft.

¹¹⁷⁶ A keresztény rabért 500 tallért számoltam (249. cs. N° 354.).

A rabnyilvántartó könyvben a fejjátszóban adott törökök között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 13.): „3. *Budai Zeöldfikár Anno 16** ezt az rabot Kocsó Mihály adta ajándékon. Anno 16** Csaiági Máténak adtuk feje válságában.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló listában ugyanez áll (248. cs. N° 65.), ahogyan az 1651-es lajstromban is (249. cs. N° 320.). 1646-ban már biztosan Batthyány I. Ádám sarcolatlan rabja volt (248. cs. N° 137. pag. 5.; N° 140.). Az 1647. november 27-én készült összeírásban ugyancsak a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 171. pag. 2.), de már mellírta a főkapitány: „15. *Budai Szöldfikart másnak ígértem fl. 150.*” Attól még, hogy pénzt kért a rabért, lehetett fejjátszó, sőt az a ritka, ha valóban ajándékba adja rabot a főúr, azonban 1648. november 10-én még mindig Batthyány sarcolatlan rabjai között van, ahogy decemberben is (248. cs. N° 192. pag. 1.), a következő év januárjában (249. cs. N° 201. pag. 1.; N° 203. pag. 1.), augusztusában megtudhatjuk (249. cs. N° 213. pag. 1.), hogy besli, szeptemberében viszont az áll mellette (249. cs. N° 214. pag. 1.), hogy odabasi (dec. 249. cs. N° 218.). Az 1649. szept. 8-ai listából (249. cs. N° 233. pag. 1.) azt is megtudjuk, hogy „*Ezek mind csak szolgaleányek*” (Budai Zöldfikár, Pesti Szulejmán, Oszmán, Juszuf, Mahmud). 1650. jún. 14-én Rohoncra küldték (249. cs. N° 266., 267.): „*Palotai uram rabjai [Budai Ibrahimmal együtt] dolgot tehetnek*”. 1650. július 5-én (249. cs. N° 269. pag. 1.) még mindig a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk, augusztus 11-én Borostyánból hozták Szalonakra a közönséges rabot (49. cs. N° 276. 1.; 249. cs. N° 280. pag. 2.; N° 281. pag. 1., N° 295.). 1651. január 1-jén már ez áll mellette (249. cs. N° 301. pag. 2.): „3. *Az Szalonakj várból [...] 6. Budai Szöldfikart aliter Zuko, ezt Csaiági Máténak adtam ajándékon.*” Ezt megerősíti a jan. 12-ei (249. cs. N° 305. pag. 4.): „*Közönséges rabok [...] 6. Budai Zuko aliter Zöldfikár Csaiági Máténak adtuk ajándékon.*”) és a máj. 1-jei irat (249. cs. N° 307. 4). Március 28-án feljegyezték a kezeseit (249. cs. N° 323. pag. 15.), azaz a hódoltságba készült, valószínűleg azért, hogy kihozza a keresztény rabot. Ez az utolsó információ róla.

Budai Adonyi Abbász (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 76.): „27. *Budai Adoni Abbász eodem [1653] Anno in mense ezt az rabot is Kisfaludi Balástól vettök pro t. 100. Megholt fogságunkban.*” Egy másik irat szerint Budai Nezir, Memit és Abbászt együtt vették 1654-ben (248. cs. N° 104/a. pag. 4.), összesen 1 500 forintért, és ebből Abbász csupán 150 forintba került. Mivel 1654 januárjában a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 355.), valószínűleg már 1653-ban Batthyány I. Ádám rabja volt, későbbi iratban nem fordul elő. Néhány hetet, esetleg néhány hónapot raboskodhatott halála előtt.

Budai Boszniai Ibrahim csaus (248. cs. N° 49., 64., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 144., 173., 184.):

Boszniai Ibrahim 1647. március 7-én mindössze 200 db kősöt ígért, erre a válasz (249. cs. N° 144. pag. 1.): „*Az mi eztet illeti, úgy látom, sokáig való itt heverését nem sajnálja, más az, hogy én tudom, kicsoda, drága [!] is vettem, hanem ez leszen az sarca, akkomodálja¹¹⁷⁷ [tartsa] magát ehhez, ha atyafiaihoz akarna menni: készpénzt adjon tall. 1 000, kősöt N° 1 500, úrnak való szép sátorot N° 2,¹¹⁷⁸ párdubórt N° 4, tigrisbórt N° 2, dívány öreg szőnyegét N° 4,¹¹⁷⁹ dupla tarka kecsét, öreget N° 20.¹¹⁸⁰ teveszőr kecsét, öreget N° 4,¹¹⁸¹ jancsárpatyolatot N° 32,¹¹⁸² jó vörös vég abát N° 100, mindenféle partékát pro fl. 500.*” A kiszámított érték 8 652 forint, ez az ígéretnél 43-szorosa, óriási az eltérés. 1647. december 19-én is csupán 300 db kősöt ígért, ekkor már a követelés is kisebb (249. cs.

¹¹⁷⁷ Lat. accomodō: illeszt, alkalmaz, szab, alkalmazkodik, igazodik

¹¹⁷⁸ A követelések között találunk egy 500 talléros kerek sátor (249. cs. N° 354.), ezt az értéket vettem figyelembe.

¹¹⁷⁹ Mivel a követeléseknél nem találtam értéket, ezért a korszak hozott áruai között található legértékesebb díványszőnyegét vettem, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyegét, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹¹⁸⁰ Az összes hozott áru között a duplakecsénél csupán Kanizsai Tót Haszannál találunk értéket 6 Ft/db (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.)

¹¹⁸¹ Ugyancsak 6 forinttal számoltam.

¹¹⁸² Mivel a jancsárpatyolathoz nem találtam értéket, ezért a legértékesebb patyolat véget vettem, hiszen követelésről van szó, Fehérvári Abdi csaus 1648-ban négyszer is hozott 10 forint értékű patyolat véget, ezzel számoltam

N° 173. pag. 2.): 1 300 db kősó, 900 tallér készpénz, 800 forint értékű portéka. Ugyanezzel a dátummal egy másik forrásban is megtalálható a rab (249. cs. N° 184. pag. 2.). Hagymási János adta a törököt (249. cs. N° 305. pag. 3. és 249. cs. N° 307. pag. 5.) egy szőlőbirtokért a Vashegyen (248. cs. N° 49. pag. 64.,¹¹⁸³ 248. cs. N° 65. pag. 6.,¹¹⁸⁴ 248. cs. N° 137. pag. 4., 249. cs. N° 320. pag. 1.). 1643. október 31-én még Hagymási János rabjaként szerepel (248. cs. N° 92. pag. 4.).¹¹⁸⁵ Sokáig Szalonakon volt sarcolatlan rab (248. cs. N° 64. pag. 2., 249. cs. N° 186/a., 249. cs. N° 205. pag. 2., 249. cs. N° 318. pag. 2., 249. cs. N° 325. pag. 2., 1651. nov. 15.). Azt kiderítette Batthyány, hogy csaus volt (1649. augusztus 18. 249. cs. N° 213. pag. 2.), ezenkívül szeptember 8-án (249. cs. N° 214. pag. 1.) már az is ott áll mellette, hogy Szabó Danié. Ugyanezzel a dátummal egy másik iratból tudjuk, ez mit jelent: Szabó Daninak fejeváltságában adta Batthyány, az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. pag. 2.): „Az mely rabokat kiváltottam és fejek váltságában adtam rabokat: 8. Bosznai Ibrahim, Szabó Danié”. De akkor miért van 1651. november 15-én még mindig sarcolatlanul Szalonak várában? Azért követeltek tőle annyira magas összeget, mert csaus volt? Az biztos, hogy Batthyány I. Ádám személyesen sorolta a főrabok közé, ugyanis 1650. július 21-én a közönséges rabok közé jegyezték be (249. cs. N° 272. pag. 2.), de a főúr mellé írta: „fő rab”, és ezután már ide is sorolták (249. cs. N° 275. pag. 2., 249. cs. N° 280. pag. 2., 249. cs. N° 281.). Mindenesetre a csaus tisztség önmagában nem magyarázata az óriási követelésnek. Egészen megdöbbentő, amit a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 64.)¹¹⁸⁶ olvashatunk: „Anno 1656. Megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában: tall. 2 000, partékát pro tall. 2 000, kűsót N° 2 000.” Minimum 13 év telt el azóta, hogy fogságba esett (248. cs. N° 92. pag. 4.), Batthyány kivárta, míg megsarcolt, még hozzá az első ígért 40-szerese (kiszámolt érték) a végső sarc, nagyon nagy a kettő közötti különbség. De hogy ebből bármennyit behozott-e a hódoltságból, az nem derül ki, mert nincs adat a hozott sarcáról. 1657. júniusában Simontornyai Szulejmán diák postájaként járt a hódoltságban (249. cs. N° 387.), novemberben Kapovári Jovan (Ivan) és Posgai Mihály postájaként (249. cs. N° 387. pag. 18.), majd 1658. január 28-án ugyancsak a hódoltságba bocsátották a rohonci rabot (249. cs. N° 402. pag. 2.), decemberben Budai, ill. Szentgellérthegyi Hüszejn Hodzsát kísérte (249. cs. N° 403.). 1659. január 28-án Budai Iljász, Fehérvári Zülfikár, Boszniai Ibrahim, Laki Muharrem, Érdi Marko rác együtt mentek a hódoltságba, és Fehérvári Barbély Ahmed, ill. Fehérvári Vajoli Ali voltak a postáik (249. cs. N° 402.): „2. et 3. Feiérvári Zöldfikár és Bosznai Ibrahim a'végre mentenek bé, hogy Kaposi Iván Rácot vagy magát, vagy penig az sarcát kihozzák, Pécsi Máté sarcát hasomlóképpen. Lettenek ezekért kezesek szalonaki és rohoncsi várakban lévő török és rác rabok mind fejenként, úgymint 70, ki fülét, fogát, ki penig ujját kötvén. Ily okkal, hogyha az megirt, bemenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy csatára menvén elvesznének, az kezeseket elővévén kötések szerint cselekesznek velek. Annak fölötte, a' kiknek sarcok vagyon, az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezességgel együtt. Az kiknek penig sarcok nincsen, két-két ezer Arany az kötések. Az megirt bemenendő raboknak az terminusok egy egész holnap, a' die 28. Januarii számlálván.” Azaz egy elcsavargott rác rabot kellett felkutatniuk, illetve egy keresztény rab váltságdíját leszállítaniuk. 1659. február 8-án a szalonaki várból Boszniai Ibrahim postájával, Koppányi Musztafával együtt ment be, mivel „vállolta magára Beszprémi Kecskés Benedeknek megszabadítását, és az rajta lévő két vég csimazinnak leszállítását. Annak fölöttö, a' minemő kezesség vagyon rajta, úgymint Szpahó Memhetért tall. 100, Badi Emingért kűsó 50, Budai Juricáért tall. 30, kűsó 67. Egy aranyos paplannak az árában tall. 8. Ezeket tartozzanak az postájátul ezen terminusra kiküldeni avagy maga hozni.” Immár egyedül egy másik keresztény rabot kellett volna megszabadítania, és a kezességét teljesítenie. Ez a legkésőbbi adat róla, ha egyáltalán ugyanarról a személyről van szó.

Budai Konstantinapolyi Dzsihán (Csénán) janicsár¹¹⁸⁷ (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 384.):

¹¹⁸³ 248. cs. N° 64. pag. 5. „Boszniai Ibrahim Hagymásitól fl.”, nincs mellette más információ.

¹¹⁸⁴ 248. cs. N° 65. pag. 6. Budai Bosznia Ibrahim, Hagymási János adta egy szőlőért, itt nem tüntettek fel időpontot.

¹¹⁸⁵ 248. cs. N° 92. pag. 4. „Az Hagymási János rabjai: 2. Bosznai Ibrahim, Én veszem meg.”

¹¹⁸⁶ Budai Bosznia Ibrahim

¹¹⁸⁷ Budai/Konstantinapolyi Dzsihán janicsár

Konstantinápolyi Dzsihán janicsár 1657. február 24-én megállapodott sarca (249. cs. N° 384. pag. 8.): 3 000 tallér készpénz, 2 000 tallér értékű portéka, úrnak való fölö aranyos szerszámostul, 2 000 db kósó, egy db párdubőr, egy db tigrisbőr, egy db kerek sátor, egy fő keresztény rab, amelyet az úr kíván, kiszámított érték 13 247 Ft. A váltságdíj pontosan megegyezik Budai Ibrahim janicsáréval. A főrabot 1655. augusztus 20-án Kisfaludy Balázstól vették 600 forintért (248. cs. N° 49. pag. 77.), a követelés ennek a 17-szerese. Ő is két év alatt sarcolt meg, ahogy társai, az utolsó adat róla, hogy 1658. december 1-jén a szalonaki tömlőben ül (249. cs. N° 394.).

Budai Koppányi Ali (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 203.): „*11. Budai aliter Koppani Ali Anno 1657. ezt az rabot az tihanyiaktul vették pro tall. 100.*” 1658 decemberében a szalonaki rabok között tartják számon (249. cs. N° 394.), nincs több információ róla.

Budai Koppányi Iljász (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 384.):

Koppányi Budai Iljásznak 1657. február 24-én (249. cs. N° 384.) az első ígérete meglepő módon jóval magasabb a másodiknál: először: 8 000 tallér készpénz, 8 000 tallér értékű portéka, 3 fő nevezetes keresztény rab, 4 db úrnak való fölö aranyos szerszámostul, 2 db vezérnek való kerek sátor,¹¹⁸⁸ kiszámított érték: 33 750 Ft. Másodszor: 5 000 tallér készpénz, 5 000 tallér értékű portéka, 3 fő nevezetes keresztény rab, 3 db úrnak való fölö aranyos szerszámostul, 2 db úrnak való kerek sátor, kiszámított érték: 23 500 Ft, ez az első ajánlat 0,7-szerese. Kétszer ígért tehát „*a maga jóakaratójából kénszerítés nélkül*”.¹¹⁸⁹ A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 74.) a sarcolatlan rabok között találunk egy Budai Iljász ifjú legényt: 1653 novemberében Kóczó Mihály adta el 150 tallérért, ennek az első ígéret 150-szerese, ez nagyon valószínűtlennek tűnik. Ugyanitt áll a sarca (1655!): 3 000 tallér készpénz, 3 000 tallér értékű portéka, egy fő keresztény rab avagy ezért 1 000 tallér, egy úrnak való fölö beslifékestül, aranyos szerszámostul és skófiummal varrott csáprágostul, 2 000 db kósó. A kiszámított érték: 14 000 Ft, ez a vételnek 62,2-szerese, az első ígéret (?) a sarcnak 2,6-szorosa. Ez felveti a kérdést, hogy valóban azonos-e a két személy? 1656. január 10-én a szalonaki várban is följegyeztek egy Budai Iljászt (249. cs. N° 383. pag. 5.): „*1653. Kisfaludi és Szabó Mihály hozták*”, de csak az évszám és a vár egyezik, az eladók nem. Ez a rab 1658. november 10-én Batthyány I. Ádám emberéért ment a hódoltságba (249. cs. N° 429. pag. 1.): „*Bocsátottuk be Budai Iliász Iszphahia nevű rabunkat postájával, Feiervári Kalmár Alival együtt, hogy az megnevezett Iliász, a' mint fogadása tartja az terminusnapra Laki Pált mindenképpen az fogságnak kötelébül fölszabadítván az kezesség mellé kihozza, mely fogadásának ha eleget nem tenne, 1 000 pálcza lesz az büntetése, végben vévén penig, a' mire felelt jó móddal, az több sarcának kihozására is, melyet Laki Pálhoz ígért (úgy mint egy úrnak való fölovat minden hozzája tartozandó aranyos szerszámostul, csáprágostul, kétezer kúsót, 500 tallér érő partéka, ágyuperlátjának [ágytakarónak] való sámi 5.). Utat nyitunk neki. Lettenek kezesek érettek szalonaki és rohonci várainkban lévő rabjaink, úgy mint 82. Az terminusnap után, ha meghalának, avagy másképpen elvesznének, tehát az kezesekkel kötések szerint procedáltatunk [járunk el], annak fölöttő Iliásznak megígért sarca is Laki Pál megszabadításával fönn fog rajtok maradni, az postának kötése 2 000 arany, az is az kezeseken marad. Az terminusok 1 holnap. Mentenek bé die 10. Novembris.*” Laki Pált egész biztosan nem hozta ki, különben nem kellett volna érte mennie Pécsi Ahmed hodzsának (vö. Pécsi Ahmed hodzsa). 1658. december 7-én a szalonaki várban a porkolábok beírták (249. cs. N° 394.), Batthyány nem. 1658. december 18-án ismét a hódoltságba ment a szpáhi, korábbi postájával, Fehérvári Kalmár Alival (249. cs. N° 429. pag. 2.): „*1. Budai Elias Iszphahia arra felelt, hogy ez mostani úttal és alkalmatossággal minden sarcának az felét az neki hagyatott terminusnapra fogyatkozás nélkül kihozza minékünk. Megvagyon hagyva neki, s útleivelében is inserátatott [beleíratott], hogy rabot semmi úttal ki ne üzzön és magával ki ne hozzon.*” A következő hónapban megint csak a hódoltságba ment (249. cs. N° 402.): „*1. Budai Iljász úgy ment bé, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal hozzon sarcában egy úrnak való fölovat aranyos szerszámostul, skófiummal varrott csáprágostul. Ennek postája Feiervári Vaioli Ali, 2 000 arany a' kötése. [...] Lettenek ezekért kezesek szalonaki és rohonci várakban lévő török és rác rabok mind fejenként, úgy mint 70, ki fülét, fogát, ki penig ujját*

¹¹⁸⁸ Egy keresztény rabért 500 tallért számoltam (249. cs. N° 354.), a sátorért szintén (249. cs. N° 354.).

¹¹⁸⁹ Az értékek meg az arányok alapján sokkal inkább követelésnek, mint ígéretnek tűnik.

kötvén. Ily okkal, hogyha az megírt, bémenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy csatára menvén elvesznének, az kezeseket elővévén kötések szerint cselekesznek velek. Annak fölötté, a'kiknek sarcok vagyon, az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezességgel együtt. Az kiknek penig sarcok nincsen, két-két ezer Arany az kötések. Az megírt bémenendő raboknak az terminusok egy egész holnap, a' die 28. Januarii számlálván.” Arról nincs adat, hogy Koppányi Iljász bármiféle rabot, árut, lovat meghozott volna Batthyánynak.

Budai Pesti Musztafa (249. cs. N° 384.):

Budai Pesti Musztafa 1657. április 23-án megállapodott sarca (249. cs. N° 384. pag. 6.): 6 000 tallér készpénz, 4 000 tallér úrnak való portéka, 4 fő keresztény rab, 4 db úrnak való fölö,¹¹⁹⁰ kiszámított érték 24 000 Ft. Sennyei Albert vette meg 700 tallérért. Ez a vételár azonban a kialakított sarcnak csupán a töredéke, 0,04-szorosa. Ez a név nem olvasható más iratban.

Budai Pesti Vehháb janicsár (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 213., 320.)

Budai Vehhábót a rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 28.): „*1. Budai Véháp Anno 1648. Ezt az rabot Pósa Györgyüül és Csaiági Mátétul vettök pro fl. 500. Anno 1650. die megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tallér 500, jóféle abát véget N° 50.*” A sarc kiszámított értéke csupán 1 000 forint, azaz a vételnek csak a kétszerese (248. cs. N° 65. iratban ugyanaz a vételár, az eladók és az évszám is). Az 1651-es lajstromban (249. cs. N° 320. pag. 7.) viszont az áll, hogy Gál Mihók az eladó, aki ekkor ugyancsak rabságban volt (249. cs. N° 198. pag. 8.: az 1649 és 1650 között készült listában a 42. sorszámnál találjuk Gál Mihályt, akinek 1 000 forint és 1 vég csimazin a sarca.). Egy újabb forrás (249. cs. N° 233. pag. 2.) segíthet a helyzet tisztázásában: „*Az mely rabokat kiváltottam, és fejek váltságában adtam rabokat: [...] 4. Pesty Véháp Gál Mihóké.*” Így már inkább úgy tűnik, Pósa és Csajági adta őt Gál fejkiváltásában. A janicsár 1650-ben már biztosan járt a hódoltságban (249. cs. N° 258. pag. 3.): „*Die 24. Martii Pesti Vehápért és Beörzenczei Haszonért ilyen conditioval lettek kezesek a szalonaki rabok. Az Veháp az terminusnapra ha ki nem jünne, avagy az terminusnap után meg találna ott benn halni, az sarca az kezeseken fog maradni. Berzenczei Haszonnak az kötése penig arany N° 2 000.*” A váltságdíj megszerzésén kívül postaként voltak bent, a hódoltságban lévő sarchordó rabokat kellett volna felkeresniük: Váli Operka Mehmedet, Koppányi Alit, Zsámbéki Mehmedet és Palotai Abdit (249. cs. N° 424., fentebb már idéztem a teljes szöveget). Az 1651. júl. 1-jei listában a szalonaki rabok között találjuk (249. cs. N° 321. pag. 4.): „*Az kik sarcokat hordják [...] 4. Pesti aliter Buday Jancsar Vehap.*” Az 1651. január 1-jén készült lajstromban ugyancsak a szalonaki rabok között van (249. cs. N° 301. pag. 2.): „*4. Az kik régen vannak odabe immáron innét sarcokért [...] 3. Pesti Jancsar Vehap odabe megholt, adós még sarcában tall. 500, aba vég 44.*” 1651-ben biztosan meghalt, és halála előtt csupán 6 vég abát hozott. Ennek az értéke legfeljebb 30 forint lehetett, ez még a vételárnak is csupán 6%-a, azaz három évvel a fogságba esése után úgy halt meg a janicsár, hogy jelentős veszteséget okozott rabtartójának.

Budai Szabácsvári Murteza (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 74.): „*22. Budai Sabaczvári Murtézán Anno 1653. die 3. Decembris ezt az rabot Kisfaludi Balástól és az több vele lévő vitézektől vettök pro fl. 200. Anno 1656. die 29 mensis Julii véget akarván rabságának ezen rabunk vetni, maga fejkiváltásában vállolta föl magára Fáncsi Istóknak megszabadétását és kihozása [!]. Annak fölötté ígért még minékünk ezen Fáncsi Istókhöz egy úrnak való jó lovat.*”¹¹⁹¹ Elég meglepő hogy egy évvel később, 1657-ben két igen értékes török bulyát (vö. Budai Szabácsvári Szatina és Fatima) cseréltek Szófiaiban Sábán (vö. Szófiaiban Sábán) csausért, hogy azok váltsák ki Fáncsi Istókot. Murteza vételárának 62-szerese a váltságdíj, milyen megegyezésről lehetett szó? Hiszen a két bulya is bement Fáncsiért, igaz, ők sem küldték ki. Murteza 1654 és 1658 között a szalonaki, illetve a borostyáni várban raboskodott (249. cs. N° 355., 380., 386., 394.), és majdnem hat évvel a fogságba

¹¹⁹⁰ A keresztény rab 249. cs. N° 358. 500 tallér.

¹¹⁹¹ Mivel nem szerepel mellette, hogy szerszámostul, ezért a hozott sarcok között talált 300 talléros értéket vettem figyelembe (1646–1655.), Ercsi Mehmed (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.) és Sásdi Mahmud (248. cs. N° 44., 63.) hozott ilyen értékű lovat.

esése után 1659. febr. 3-án (249. cs. N° 402. pag. 2.), ment be a hódoltságba FánCSI Istókot kiszabadítani: „*Budai Szabácsvári Murtézán nevő török rab a'végre, hogy FánCSI Istókot megszabadétsa, és feje szabadulásában az terminusnapra kihozza. Annak fölöttö a' minemő lovat ígért még FánCSI Istókhöz azt is kihozza hozzája tartozandó aranyas szerszámával együtt, aranyas pallos legyen rajta. [...]* Az terminusok 20 nap.” Későbbi információ nincs róla.

Budai Szabácsvári Szatina az anyjával (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 382., 384.):

Szabácsvári Szatina „*az anyjával*” ígért 1654-ben 3 000-3 000 tallér készpénzt és portékát (249. cs. N° 384. pag. 2.), kiszámított érték: 9 000 Ft. A további forrásokból derül ki, hogy megsarcoltak (248. cs. N° 49. pag. 75. 1653.): 7 000 tallér készpénz, 3 000 tallér értékű portéka, 1 000 tallér vagy egy db úrnak való sátor, 3 000 tallér vagy egy fő keresztény rab,¹¹⁹² kiszámított érték: 22 500 Ft. A követelés az ígéret 2,5-szorososa. Kisfaludy Balázs vitézeivel fogta a két szabácsvári bulyát, anyát és lányát Buda alatt, és 1653. december 3-án adta el 1 000 tallérért. A vételárnak az ígéret a hatszorosa, a követelés 15-szöröse. Négy év múlva, 1657. december 3-án elcserélték Szófiai Sábán csausért (248. cs. N° 49. pag. 75.), akit FánCSI György adott, hogy a két bulya az öccsét, Istvánt szabadítsa ki. A csaus sarca: 8 000 tallér, ez a vétel nyolcszorosa, az ígéret 0,9-szerese, az első követelés 0,36-szorososa. Végül 1658. január 5. (249. cs. N° 387. pag. 20.): „*Az Bulyák [Szabácsvári Fati és Szatina] a' végre mentenek be, hogy FánCSI Istókot megszabadétsák, és kiküldjék fejek váltságában, magok ott bennmaradhatnak.*” Ezek szerint FánCSI István, Batthyány Ádám inasa, majd étekgőója igencsak sokat ért, 8 000 tallért. A török asszonyokról nincs több feljegyzés, az biztos, hogy 1659. február 3-án Budai Szabácsvári Murteza ment FánCSI Istókért (249. cs. N° 402. pag. 2.), azaz az asszonyoknak 1658-ban nem sikerült megszabadítaniuk.

Budai Zsámbéki Ahmed (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 250.): „*1. Sámbeiki Budai Amhet Anno 1653. in mense Novembri Kocsó Mihálytól vették pro tall. 300.*” Még egy iratban szerepel a vétel (248. cs. N° 104/a. pag. 3.): „*In Anno 1653 [...] Anno 1654. Budai Sambéki Amhetet vették ezen Kocsótul pro fl. 300.*” Akkor most 1653-ban vagy 1654-ben? 300 tallérért vagy 300 forintért? Mivel 1654 januárjában (249. cs. N° 355.) már följegyzik a szalonaki rabok közé, illetve a rabnyilvántartó könyvben a hónapot is jelölik, ezért 1653-at tartom valószínűbbnek. Ráadásul ezt még egy forrás megerősíti (249. cs. N° 383.). Mivel a rabnyilvántartó könyv adatai hitelesebbnek tűnnek (legalábbis az ő esetében), így a 300 tallért tekintetem vételárnak. 1657 januárjában Zsámbéki Ahmed néven találjuk a szalonaki rabok között (249. cs. N° 386. pag. 2.), ahogy szeptemberben is (249. cs. N° 387. pag. 13–14.): „*6. Sámbeiki Amhettel szalasztván az elmúlt időben Moikó István Pécsi Mikula nevő rabját, ment bé annak megkeresésére és kihozására. Ennek is az terminusa 1 holnap. Ezért csak az szalonaki rabok kezesek. Ha ezen rabok az terminusnapra ki nem jünnének, vagy csatára menvén elvesznének, avagy az terminusnap után meghalnának, tehát az postakért tartozzanak minékünk az két-két ezer aranyat letenni. Azonkívül a' minemő dologért béküldöttettek, az is mind fönn marad rajtok lévő kezességgel együtt. Mentenek bé die 20. mensis Septembris.*” Valójában tehát nem a saját váltságdíjáért ment, hanem Batthyány I. Ádám – mintegy besegítve emberének –, Pécsi Mikuláért küldte a törököt. Hogy kihozta-e a rácot, nem derül ki, de 1658-ban még a szalonaki várban raboskodott (249. cs. N° 394. pag. 3.). Későbbi információ nincs róla.

Budai Zsámbéki Durak (248. cs. N° 49., 65., 64., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvből tudjuk, hogy ő is fejeváltság lett (248. cs. N° 49. 13.): „*1. Budai Durat aliter Sambeki Anno 16** ezt az rabot Manoki Pétertül vették fl. 140. Anno 16** die ezen rabunkat Szabó Dánielnek adtuk feje váltságában.*” Ezt megerősíti az 1651-es lajstrom (249. cs. N° 320. pag. 3.): „*18. Budai Sambéki Durat N° 64. Ezt is Keresztüri Istvántul cseréltök fölsőirt, szabadítottuk meg ezen Szabó Danit, mind a' kettőt vették Manokj Pétertül p. fl. 290.*” 150 forintot Mehmedért adott a főúr (vö. Budai Zsámbéki Mehmed). Az 1647. november 27-ei (249. cs. N° 171.)

¹¹⁹² A 249. cs. N° 354. iratban 500 talléros sátrat és ugyanilyen értékű keresztény rabot követeltek, ezzel számoltam, bár a főrab valószínűleg értékesebb lehetett.

iratban még sarcolatlan és Batthyány rabja. Mivel ezeken kívül nincs információ róla, nem derül ki, mikor adta Batthyány Szabó Dánielnek, és az sem, hogy kiváltotta-e őt.

Budai Zsámbéki Haszan (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 84.): „*Budai Sámbekei Haszon In Anno 1652. Ezt az rabot Sárdi Pál adta Pesti Karimán nevő rabunkért. Megholt fogságunkban.*” 1652 augusztusában az áll mellette, hogy Sárdi Pálé (249. cs. N° 325. pag. 5.). Az 1651-ben készült iratból tudhatjuk (249. cs. N° 321. pag. 2.), hogy valójában fejeváltásról van szó ebben az esetben is: „9. *Az kiket ebben az esztendőben hoztanak megént ide [...] 5. Budai Sámbekei Haszon, eztet Cseöre István hozta Sárdi Pálért.*” Hogy Sárdi Pál török rabságban sínylődött, egyértelműen kiderül (249. cs. N° 340. pag. 10-11.): „*Szalonakon lévő Pesti Karimán török rabért és Pesti Oszmánért s ezeknek postájokért Szigetvári Szabó Memhetért kezesek lettek ily conditiókkal, hogy bemenjenek, és azmint az Nagyságos úrnak reá feleltek az Farnádi [Benedek] és Sárdi Palkó dolgában jó véget érjenek,*” (a kiemelés tőlem). Mindenesetre a budai, ill. zsámbéki török meghalt, mielőtt bármi hasznot hajthatott volna Batthyáynak vagy akár emberének, Sárdi Pálnak. Mivel az 1651 novemberi listákban már nem szerepel (249. cs. N° 318., N° 321.), és 1652 után egyetlen iratban sem, ezért valószínűleg egy évig sem raboskodott halála előtt.

Budai Zsámbéki Mehmed (248. cs. N° 49., 65., 64., 320.; 249. cs. N° 189/a.):

Budai Zsámbéki Mehmed 400 db kősót és 4 db ökröt ígért. Az ígéret kiszámított összértéke a vételár háromszorosa. De neki is elég gyorsan eldőlt a sorsa, ugyanis a rabnyilvántartó könyvben ez áll (248. cs. N° 49. pag. 13.): „*Budai Memhet aliter Sámbekei Anno 16.. Ezt az rabot is Mánoki Pétertől vettök pro fl. 150. Ezen rabot Keresztúri Istvántól cseréltök volt, de megént visszaadtuk neki ajándékon.*” Ettől függetlenül elég zavaros a helyzet. Miért fizetett a főúr Mánoki Péternek 150 forintot, ha Keresztúrival elcserélte a törököt? A rablajstromok azonban segítségünkre vannak. Az 1641-1648. közötti összefoglaló lajstrom szerint (248. cs. N° 64. pag. 3.): „7. *Feiérvári Amhátot Keresztúry Istókért, adott érette más kettőt, úgy mint Sámbekei Memhetet és Sámbekei Duratot.*” Két oldallal később, 1647. október 27-én válik egyértelművé, hogy ugyanahhoz a személyhez két származási név is tartozik: Budai vagy Zsámbéki Mehmed. A név mellett két apró betűs megjegyzés áll: „*Keresztúri István másért, Dobricsánt¹¹⁹³ kereste mostan.*” Ennek alapján úgy tűnik, a rab bent volt a hódoltságban, és egyik fogolytársát kereste. Ezt a november 23-ai irat meg is erősíti (249. cs. N° 170.): „*Lettenek kezesek Záboký Memhetért ilyen okkal, hogyha ott benn maradna, és az Dobricsánt ki nem hozná, vagy ott benn meghalna terminus után, tartozzanak ide alá megírt kezesek urunk ő Nagyságának ezer aranyot, úrnak való jó lovat, mikíppen szoktak az vezérek járni dívánban, aranyos pallossal és szerszámmal, és azoknak kikért ők kezesek, sarcokat éppen megfizetni.*” A következő év február 24-én, június 24-én és november 3-án (249. cs. N° 199. pag. 6–7.) ugyancsak a sarcáért járt benn a hódoltságban. Visszatérve a vételhez a (248. cs. N° 65. pag. 6.) oldalán szintén ott áll, hogy Batthyány Mánoki Pétertől 150 forintért vette, és visszaadta Keresztúrinak. Az utolsó időpont, amikor adatot találunk róla 1651. (249. cs. N° 320. pag. 3.): „*Budai Memhet Mánoki Pétertől fl. 150.*” Jól láthatóan Batthyány beszúrása: „*aliter Sámbekei, visszaadtam Keresztúrinak*”. 1647. augusztus 8-án a szalonaki rabok között találjuk (248. cs. N° 139.), ahogy később is ott raboskodik (248. cs. N° 140., 249. cs. N° 171., 186/a., 192., 201., 205., 213., 214., 233.), mellette: „*kíért mind kezes, Becsérért*”, nincs további feljegyzés róla. Mindenesetre úgy tűnik, a főúr vesztett minimum 150 forintot.

Csácsi Zuko (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 384.):

1657-ben állapotodott meg sarcában: Csácsi Zuko 600 tallér készpénz, 1 db úrnak való fölös, skarláttal borított nyergestül, gyöngé aranyas szerszámú fékkel és 1 db skófiummal varrott csáprággal, a kiszámított érték 2 400 Ft, ez a vételnek a 30-szorosa. Még két iratban találjuk meg a nevét a 249. cs. N° 380. (1656. dec. 3.) rablistában és a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 255.) a sarcolatlan török rabok között: „*Csácsi Zúko In Anno 1656, hogy Zrini Miklós urammal Buda alatt voltunk, ezen rabot abbéli nyereségünk kótyavetyén vettök pro fl. 80. Eodem Anno megsarcolván ezen*

¹¹⁹³ Talán Palotai Dobricsáni Musztafáról van szó.

rabunk ígért minékünk [...]” A váltságdíj megegyezik, csupán az év tér el, viszont ez az összes információ az adott rabról.

Csatai Milene (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rációk között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 338.): „*I. Csatai Rács Millen Anno 1653.*¹¹⁹⁴ *in mense Decembris ezt az rabot Kisfaludi Balázs és az társai adták, mintegy ajándékon esett.*” 1654 januárjában a rohonci rabok (249. cs. N° 355.) közé jegyezték fel, egyéb adat nincs róla.

Csikvári Simon (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rációk között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 314. és 249. cs. N° 321. pag. 2.): „*I. Csikvári Simon Rác Anno 1651. ezt az rácot Beszprémi Kovács Istvántól vették pro fl. 50.*” 1652 márciusában Esztergomi Mikula postájaként járt benn a hódoltságban (248. cs. N° 340. pag. 7.). Ezenkívül még azt lehet tudni róla, hogy 1651 novembere és 1654 januárja között a rohonci tömlőcben raboskodott (249. cs. N° 318., 321., 325. 355.), további információ nincs róla.

Csókakői Oszmán (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 248. cs. N° 320.; 248. cs. N° 130.):

Csókakői Oszmán az 1646. augusztus 24-én készült irat szerint (248. cs. N° 130. pag. 2.): „*Örömet bemenne, hogyha valamit végezhetne Angranáné*¹¹⁹⁵ *felől. Bément, s ki is hozta ez följlül megírt asszonyt.*” Ennek alapján Oszmán története igen rövid és egyszerű. Már az 1647. március 9-ei fölírás (249. cs. N° 147. pag. 1.) szerint Angranáért adták. 1647. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 6.) még sarcolatlan, de már melléírták: „*Agrana M.*” Fogas Kristóf adta el ezt a rabot 70 forintért,¹¹⁹⁶ a rabnyilvántartó könyvben¹¹⁹⁷ azt is megtaláljuk, hogy fizetett érte az asszony 1 000 forintot, ez a vételnek több mint 14,3-szerese. A 248. cs. N° 92. pag. 2. oldalán az eladó mellett az évszámot is megtaláljuk, ezek szerint 1643-ban már Batthyányé a rab, de csak 1646-ban dőlt el a sorsa. Három évig alkudoztak, mire a főkapitány inkább eladta a csókakői¹¹⁹⁸ törököt. A rab 1647. augusztus 25-én bement a győri asszonyért,¹¹⁹⁹ és mindössze öten kezeskedtek érte. Egészen biztosan kiszabadult, bár előtte Kovács Ferencel együtt kereste a váltságdíját, és egy levélből nagyon úgy tűnik, hogy cserbenhagyták kezeseiket (249. cs. N° 438.):

„*Ez nyomorult és igyefogyott rabságunkbul szabadulásunknak utána kívánunk kegyelmes, édes hadnagy Szabó György uramnak jó egészséget megadatni nagy boldogul.*

Megadák édes hadnagy Szabó György uram az kegyes levelet, az melyben Kegyelmed írja, hogy az Angara Mártonné Pozsonyban vagyon, de az Kovács Ferenc vele nincsen, és az felől semmit nem írt Kegyelmed, hanem csak az asszony felől, az asszony mint minékünk szegény kezes raboknak nincsen semmi bántásunk, hanem édes hadnagy Szabó György uram, kérjök Kegyelmedet, mi szegény rabok, hogy ez Kovács Ferenc írjon Kegyelmed választot, hogy hun vagyon, ha Győrött vagyon-é, avagy Tatában, az asszonytul várjok mi az Kovács Ferencet, mert az asszony kezében adtok, és az asszonyt még az ő kezében, hogy egyik az másikat őrizze, hanem édes hadnagy Szabó György uram, az asszonynak megmondja Kegyelmed, hogy lássa, mit cselekszik, az Kovács Ferencet mi őtöle várjok, lássa, keresse föl, valahol hadta őtet, úgy lettünk kezesek érettek, hogy egyiket az másik kezében adtok édes hadnagy Szabó György uram, az asszonyért az Saban kihaja uram, nem hogy minket háborgatni, hanem csak az Kovács Ferenc felől vagyon nekünk nagy nyomorúságunk. Ezek után édes hadnagy Szabó György uram Kegyelmedtül minden jó választ várunk. Ezek nem tudunk, mit cselekedni, az

¹¹⁹⁴ 248. cs. N° 104/a. pag. 4. Ezek szerint 1654-ben vették, az ajándék egyezik.

¹¹⁹⁵ 248. cs. N° 103. pag. 9. Angrana Mártonné 1646-ban az 50. sorszámánál található, 1 000 forint a sarca, amit tehát Csókakői Oszmán köteles leszállítani érte, de ez nem ajándék, a főúr az asszonytól elvárja ennek a kifizetését.

¹¹⁹⁶ Az eladó és a vételár is ugyanaz: 248. cs. N° 49. pag. 21., 65. pag. 10., 137. pag. 5., 249. cs. N° 320. pag. 2.

¹¹⁹⁷ 248. cs. N° 49. pag. 21. „*Ezt az rabot győri Angrana Mártonnének adtuk pro fl. 1 000*”, a főkapitány 70 forintért vette a törököt.

¹¹⁹⁸ Csókakő (Csóka) Fejér vm.

¹¹⁹⁹ 249. cs. N° 161.: „*Lettene[k] kezesek Chókakői Oszmánért, ki bemegeyen egy győri asszonyért maga feje váltani ily okkal, ha ott benn maradna vagy meghalna terminus után, tartozzanak ezek alá megírt kezesek az asszonyt kihozni, és kiki magát kötetése szerint mi eljágni.*”

rabokban kettőt ki kell bocsátanunk, hogy mind az asszonyt és mind az Kovács Ferencet hadd hozzák be, ne lássunk annyi bút miattok.

*Ezek az kezes rabok: Perej Mátyás
Bende János
Balassj Mihók
Barát Jancsi
Rác János
Ihász Bálint
Kúsz János
Nagy János
Nagy Lőrinc
Német Péter”*

Csókakői Oszmán 1651-ben még szerepel a megsarcolt, listából kihagyott rabok között (249. cs. N° 320. pag. 2.), de ez az utolsó információ róla.

Csókakői Rábije negyedmagával (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 382., 384.):

1656-ben Csókakői Rábije negyedmagával ígért: 1 500 db kősót, 500 tallér készpénzt, 500 tallér portékát, 1 fő keresztény rabot,¹²⁰⁰ kiszámított érték: 3 750 Ft. Követelése: 2 000 db kősó, 2 000 tallér készpénz, 700 tallér értékű portéka és egy fő keresztény rab, kiszámított érték: 6 800 Ft (ugyanaz: 249. cs. N° 384. pag. 2.), a követelés az ígélet 1,8-szorosa. Meglepő, hogy az ígélet jóval magasabb a későbbi sarcnál, ebben szó sincs a keresztény rabról, és a kősó is kevesebb 700 db-nál, de már a végső sarca is szerepel itt. 1654-ben Komáromi János és társai adták el: 1. Csókakői Fati bulya, Musztafa fiával; 2. anyja Rábije, Halil fiával; 3. Csókakői Vinka, ennek két fia és két lánya) 1 000 forint, egy főre (tételre) 500 Ft esik, az ígélet a vétel 7,5-szeröse, a követelés 13,6-szerese. Az egészen biztos, hogy végül megsarcolt, a rabnyilvántartó könyvben Fati bulyánál szerepel a váltságdíja, de ő a lánya Rábijének, szóval ez négyőjük sarca.¹²⁰¹ A 249. cs. N° 384. irat 2. oldalán szerepel a megegyezés: 500-500 tallér készpénz és portéka és 800 db kősó, ennek kiszámított értéke 2 300 Ft. A sarc a vétel 4,6-szerese, az ígélet 0,6-szerese, ez nagyon szokatlan (talán közben változott, hogy hány emberről van szó), a követelés 0,3-szerese, erre azért van több példa is. Mindenesetre sarcáért ő maga személyesen és postái is jártak benn a hódoltság területén: 1657. szeptember 20. (249. cs. N° 387. pag. 15.): *„arra felelt, hogy az mostani útjával hoz ki sarcában készpénzt tall. 300, partékát pro tall. 300, a' mely portéka ilyen legyen: perzsa szőnyeg N° 12, paplan N° 12, mindenféle színű selyem oka N° 12,¹²⁰² török vászon vég N° 24.”* Valószínűleg sem a szőnyeget, sem a paplant, sem a selymet nem hozta, ugyanis 1657 novemberében (248. cs. N° 391.) ez áll mellette: *„köll penig az Bulyának a' mostani útjával hozni sarcában 300 tallér érő partékát: perzsa szőnyeg N° 12, paplan N° 12, mindenféle színű selymet az mustra szerint libra N° 8.”* 1658. január 1-jén a szalonaki várban van (249. cs. N° 394. pag. 4.): *„Az bulyák serie: 1. Csókakői Rabié 2. Ennek Leánya Fati 3. Musztafa 4. Halil”* a két fiút összekapcsolták: *„Ezen Fati fiai”* Ez év februárjában ismételt a hódoltságba ment (249. cs. N° 402.): *„Ugyanakkor ment, eresztetett bé Csókakői Rábije nevő bulya, Rábije is Fejérvári Ali postájával együtt, a' ki arra felelt, hogy az mostani útjával hoz sarcában 200 kősót és három oka selymet, 1 Halil nevő fiát is bévitte magával. Lettenek ezen rabokért kezesek szalonaki, rohonci várokban lévő török és rác rabok mind fejenként, úgymint 70, ki fülét, ki fogát, ki penig ujját kötvén, ily okkal, hogy ha az terminusnap után megtalálna valamelyike halni közülök, tehát az kezesekkel kötések szerint procedálhassanak [járjanak el], annak fölöttő az sarca is rajtok maradjon az rajtok lévő kezeséggel együtt. Az postáknak a' kötések két-két ezer arany. Mentenek bé együtt die ut supra. Az terminusok 1 holnap.”* Ez az utolsó információ róluk.

Csókakői Vinka¹²⁰³ **harmadmagával**¹²⁰⁴ (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 382., 384.):

¹²⁰⁰ 500 tallérral számoltam (249. cs. N° 354.), de lehetett jóval magasabb összeg is.

¹²⁰¹ Minden valószínűség szerint felcserélték Vinkáék és Rábijéék sarcát.

¹²⁰² 1 okát 2 fontnak számított Batthyány (249. cs. N° 112. pag. 7.), 1679. júl. 30-án Szigetvári Ibrahim Ahmed hozott öt font selymet 40 tallérért (12 Ft/font, azaz 6 Ft/oka), de ez több mint húsz évvel későbbi érték.

¹²⁰³ Chokakővj Vmihan

Csókakői Vinka 1656-ban (249. cs. N° 382. pag. 1.¹²⁰⁵) ígért 500 db kősót és 100 Ft értékű portékát, a kiszámított érték 600 Ft, ez az ígélet felettlőbb alacsonynak tűnik, hiszen csupán 1,2-szerese a vételnek. „*Ennek az sarca az Úr lajstromában*”: 500 tallér készpénz, 500 tallér értékű portéka és 800 db kősó, kiszámított érték: 2 300 Ft¹²⁰⁶. Az első ígéletnek a 3,8-szerese. A rabnyilvántartó könyvben is megtaláljuk ugyanezzel a váltságdíjjal (248. cs. N° 49. pag. 246.). Az iratok alapján mégis úgy vélem, hogy felcserélték a két nevet, hiszen az 249. cs. N° 384. pag. 1. oldalán a rabnyilvántartó könyvben Fatinál, Rábije lányánál szereplő alacsonyabb megállapodást találjuk: „*Szalónaki rab 6. Anno 1656. die 4. Decembris Csókakúji Bulya megsarcolván harmadmagával ebben állapodott meg az sarca: készpénz tall 250, partékát is tall. 500, kűső N° 800.*”, tehát 250 tallérral kevesebb, kiszámított érték: 1 925 Ft. 1654-ben Komáromi János és társai adták el: 1. Csókakői Fati bulyát, Musztafa fiával; 2. anyja Rábije, Halil fiával; 3. Csókakői Vinka, ennek két fia¹²⁰⁷ és két lánya 1 000 forint.¹²⁰⁸ Ennek a követelés az 1,9-szerese, de a vételárnál három tétel áll, viszont a sarcalku iratai alapján (249. cs. N° 382., 384.) csak két tétellel kell számolnunk, tehát 500 forinttal számoltam a vételt. 1657. március 14-én (249. cs. N° 387. pag. 5.): „*3. Csókakúji Bulya az nagyobbik leányával úgy megyen be, hogy az mostani útjával 300 kősót hozzon sarcában, az leányát ott benn hagyván, az több sarcát is meghordja lassanként.*” Csakhogy erről már semmiféle információ sincs, ez az utolsó adat az asszonyról.

Dadai Lazar (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

Dadai Lazar ugyancsak az igali nyereségből (1641. febr. 2.) a körmendi kótyavetyén került Batthyányhoz 60 forintért. A következő évben megalkudott vele a főúr 320 forint készpénzben és 17 ökrben (248. cs. N° 49. pag. 274.), ennek a kiszámított értéke 592 forint, azaz a vételárnak majdnem a tízszerese. Az alku után azonnal bement a hódoltságba, 1642. június 15-én öccse, felesége, és gyerekei kezessége mellett indult el (248. cs. N° 70. pag. 1.), augusztus 13-án már „*az feleségét és gyermekét el akarná vinni magával*” (248. cs. N^o pag. 72.), 1644. május 20-án 20 forint készpénzt és 12 db kősót hozott (248. cs. N° 99. pag. 1.), ez már a 13. útja volt (249. cs. N° 299. pag. 33–34.), összesen több mint húsz úttal teljesítette a sarcát, készpénzt, illetve helyette kősót hozott és ökröket hajtott. 1647. április 7-én (249. cs. N° 145. pag. 1.) meghozott minden kialkudott árut: „*Éppen meghozta sarcát.*”, Batthyány beszámított neki két tulkot, illetve 16 forintot ugyancsak egy-egy ökörért.¹²⁰⁹ Hat évig járt a váltságdíjáért, mire mindent leszállított, és valószínűleg megszabadult.

Dadai Mikula (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

Dadai Mikula is az igali nyereségből származik (1641. febr. 2.), és a következő évben meg is egyeztek vele, 650 forint készpénzben, 125-125 juhban¹²¹⁰ és ártányban,¹²¹¹ ennek a kiszámított értéke: 1 087,5 Ft. 33 utat tett, 1642 júniusában ment először a hódoltságba, négy rác kezeskedett érte (248. cs. N° 70. pag. 1.), 1644 júliusában (248. cs. N° 100. pag. 2.) Batthyány személyesen írta mellé: „*Több kezeset kérttem, mert ezeken el nem megyen, mivel restál még arannyal 100.*” 1649. június 19-én Koppányi Hüszejn alajbég írt felőle (249. cs. N° 239.): „*Anno 1649 die 19 Junii Koppani Huszain Alajbég aminemő levelet irt az rác rabok felől, annak rövideden való extractusa*

1. Dadai Mikula restantiáját [tartozását] csak tizennégy ártánynak írta, hogy volt, melyet Dávid porkoláb neki adott fl. 33.”

¹²⁰⁴ Az 1655. január 1-jén (249. cs. N° 355.) a szalónaki várban van Vinka két lányával Ajséval és Balkizzal együtt.

¹²⁰⁵ „*Nota Bene Chokakóji Vmihan harmadmagával ígért kűsőt N° 100, partákát pro fl. 500.* [más kézírás] *Ennek megállapodott az sarca. Ennek ez az sarca az Úr lajstromában: készpénz tall. 500, partékát is tall. 500, kűső N° 800.*”

¹²⁰⁶ Ugyanez a 248. cs. N° 49. pag. 246. Csókakői Vinka.

¹²⁰⁷ A két fiúra nincs semmiféle egyéb utalás az iratokban.

¹²⁰⁸ Tűnhetne ez akár jó vételnek is, hiszen 1 000 forintért vett 9 embert a főúr, de végül az összes fogolyért 4 225 forint értéket vártak, ez a vételnek mindössze 4,2-szerese, ez egyáltalán nem számít kiemelkedőnek.

¹²⁰⁹ A 16 forintot és az egy ökröt (a két tulokért), viszont csak 1647. október 1-jén jegyezték neve mellé (249. cs. N° 165. pag. 5.), mindenesetre ebben az évben teljesítette vállalását.

¹²¹⁰ 1 db juh 1664-ben 150 dénár volt, tehát a 125 db juh érhetett hozzávetőleg 187,5 forintot. *Dányi D. – Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 240.

¹²¹¹ 1645. ápr. 7.-nov. 4.: Dadai Milos hajtott tíz „alkalmas” ártányt 20 forintért, „bokrát 4 forintért”, azaz 1 db ártány ára 2 Ft (249. cs. 299.), tehát 250 forintnyi értékről van szó.

A készpénzt végül teljesítette is, sőt 67 forinttal többet hozott, illetve 101 ártányt hajtott be (249. cs. N° 299. pag. 32.), ennek a kiszámított értéke 916 forint, azaz annál meglepőbb, hogy mégis 24 ártány és 125 juh tartozást jegyeztek fel mellé, azaz a 67 forint többletet nem számolták bele (249. cs. N° 299.). Az utolsó feljegyzett részlet 75 forint 50 dénár 1652. február 25-én (249. cs. N° 335.). Az utolsó információ róla, hogy 1654 januárjában még a szalonaki régi rác rabok között van (249. cs. N° 355.).

Dadai Milos (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

Dadai Milos ugyancsak az igali nyereségből (1641. febr. 2.) került a főkapitány fogságába. 1642-ben megalkudott a főúrral (248. cs. N° 49. pag. 273.), és az év júniusában már voltak kezesei is, akkor tehette az első útját (248. cs. N° 70. pag. 2.). Novemberre hozott 76 forint 50 dénárt, 22 forint 50 dénárért egy paripát és egy ökröt (248. cs. N° 74.), ez már a második útja lehetett (249. cs. N° 299. pag. 33.), 1644 júliusában: „Több kezeset kérttem, mert ezeken el nem megyen, mivel restál még fl. 285 d. 50, ökörrrel N° 9. Ez Nagyságodnak könyörög, minthogy fia sarcolat után holt meg, Nagyságodnak könyörög, Nagyságod engedelmességéből lenne neki.” (248. cs. N° 100.) Mint láttuk haláleseteknél valóban előfordult, hogy engedett a főúr a kialakult válságdíjból. (249. cs. N° 239.):

„Anno 1649 die 19 Junii Koppani Huszain Alajbég aminemő levelet irt az rác rabok felől, annak rövideden való extractusa [...] 3. Dadai Millos adátságát írja lenni fl. 29, Az fia itt kinn megholt, azon restál, hogy megengedtessek neki. Ezen török kíván informáltatni voltaképpen az fölül megirt rabok restantiájáról etc.”

1649 szeptemberében még biztosan bent járt a hódoltságban (249. cs. N° 240.) 31 úttal hozott ártányt (21. út, „vettük el tüle bokrát p. fl. 4. facit 20.”),¹²¹² kecsét, készpénzt, kősót, pallost, paripát, ökröt és tulkot 498 forint 69 dénárért és öt ökör fejében, ez 88%-a a megegyezésnek. 1654 januárjában (249. cs. N° 355.) őt is a régi rác rabok között találjuk a szalonaki várban, ezután nincs róla több információ.

Dombói Musztafa (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között találjuk (248. cs. No 49. 200.): „5. Dombói Musztafa Anno 1654. ezt az rabot Kesztheli Rác Mihálytul vették pro fl. 200.” 1655 januárja és 1658 decembere között a szalonaki várban tartják számon (249. cs. N° 355., 380., 383., 386., 394.). Közben azért többször is járt a hódoltságban postaként. 1657. novemberében Szarvasi Szivana rác rab asszonyért, Simontornyai Hidvégi Mamhudért és Eörsi Mihály s Mojkó István uram rác asszony rabjának, Kendei Dórának a postája (249. cs. N° 387., N° 391.): „Dombói Musztafa postáért és reá bizott Szarvasi Sivanna rác rab asszonyért, Simontornyai Hidvégi Mamhutért és Eörsi Mihály s Mujkó István uram rác asszony rabjáért, Kondai Dóráért kezesek lettek zalonaki rabok seregestül 42. [...] ha meg nem jünnének terminusra mindjárt tartozzanak fizetni az megsarcoltaknak sarcokat, az sarcolatlanért 2 000 aranyat és szenvedni az magok kötése szerint az kezesek. Mentenek bé die 29. mensis Novembris az terminusok 1 holnap.” 1658 februárjában (249. cs. N° 402.) pedig Koppányi Szulejmánt és Koppányi Kurdot kísérte a hódoltságba, júliusban Koppányi Ali szpáhi postája (249. cs. N° 429.). 1659 februárjában Szarvasi Szivana, Kendei Dora, Naszvai Vuk postája (249. cs. N° 403.): „Die 8. Februarii szalonaki várunkban lévő török és rác rabjaink közül ezek mentek bé. [...] 5. Szarvassi Sivána 6. Kendei Dora rác asszonyok 7. Naszteni Wuk Rác 8. Ezeknek postájok Dombói Musztafa, terminusok 1 holnap. Mindezekért lettenek kezesek szalonaki és rohonczi várainkban lévő török és rác rabjaink mind fejenként ki fülét, ki fogát, ki pengig ujját kötvén. [...] Az postáknak az kötések két-két ezer arany Az kezeseknek a' kötése föltaláltatik azelőtt béeresztett rabok conditiójában. Mentenek bé die Februarii.”

Endrédi Csirko (Csirkin) (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 243.): „4. Endrédi Czirkó In Anno 1653. die ezt az rabot is Ürögi Jánostól és Komáromi Jánostul vették pro fl. 175.” 1654 januárja és 1655 januárja között a szalonaki rabok között tartották számon (249. cs. N° 355.), nincs róla egyéb információ.

¹²¹² 248. cs. N° 68. pag. 22. 1 bokor/pár = 2 db együvé tartozó vagy egynemű valami. *Bogdán I.*: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték. i. m. 475.

Endrédi Kisebbik Ahmed (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 243.): „3. *Endrédi Kisebbik Amhet In Anno 1653, ezt az rabot Ürögi Jánostól és Komáromi Jánostul vettök pro fl. 200.*” 1654 januárjában a szalonaki rabok között van egy Endrédi Iffjú Ahmedet (249. cs. N° 355.), az 1656 januárjában készült iratban (249. cs. N° 383. pag. 4.): „28. *Endrédi Amhetet, az aga fiát Anno 1653. Kiskomáromi János hozta.*” Az évszám és az eladó azonossága alátámasztja az azonosságot. 1657 januárjában a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 386. pag. 3.): „17. *Endrédi Iffjú Amhet, aga fia.*” Ugyancsak a szalonaki várban volt 1658 januárjában (249. cs. N° 394. pag. 3.), december 1-jén még mindig sarcolatlan (249. cs. N° 394. pag. 12.). 1659 februárjában postaként járt a hódoltságban (249. cs. N° 403.): „Die 8. *Februarii szalonaki várunkban lévő török és rác rabjaink közül ezek mentek bé. I. Koppáni Ali az postájával Endrédi Ahmettel együtt. Az terminusok egy holnap.*” Ez az utolsó információ róla.

Endrédi Murteza gyermek (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 242.): „1. *Endrédi Murtuzán Anno 1650. Az beszprémiek adták ajándékon, mi is adtunk nekik ajándékon fl. 55. Ezt az török gyermeket az tihanyi vajdának adtuk egy jó lóért, de még meg nem adta, most is oda vagy mind a' ló s mind a' gyermek.*” A szalonaki várban sarcolatlan közönséges rabként tartották számon, de betegen járt Rohoncon is: „*aprólékos dolgot tehet*” (249. cs. N° 261., 266., 269., 275., 276., 272., 279., 280., 300., 305., 318., 320., 321., 325.). Az 1652. január 1-jén készült listában írták mellé (249. cs. N° 325. pag. 6.): „9. *Endrédi Murtézán gyermek: tihanyi vajda vitte el egy lóért.*”

Endrédi Musztafa aga (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között tartották számon (248. cs. N° 49. pag. 244.): „5. *Anno 1652. ezt az rabot szegény¹²¹³ Eszterhasi László uram vette volt pro fl. Anno 16** azmint ő Kegyelmevel megsarcolt volt, annak specifikációja: ígért volt készpénzt tall. 12 000, két vezér úr alá való lovat skófiomos nyereggel, ezüst kengyelekkel, skófiomos csáprággal, törkéses szerszámmal, törkéses pallasokkal avagy hegyes törökkel. Törkessel rakott, vezérnek való aranyos botot¹²¹⁴ N° 2. úrnak való párdubórt N° 2. perzsiái szőnyeget N° 8, dívánszőnyeget N° 6, vont arany paplant N° 6, feiér és vörös abát véget N° 100, jancsárpatyolatot véget N° 8, kötés karmasint N° 6, kötés szattyánt N° 12, skófiom aranyat és ezüstöt papiros 40, beslianyerget minden szerszámmal nemezzel N° 6, skarlát nyerget minden szerszámmal 4, ezüsttel és arannyal vert karvasat 2. De ezen a sarcon meg nem állott, mivelhogy sok volt, hanem újobban megsarcolván nálunk in Anno 1653. ígért minekünk sarcában készpénzt tall. 1 500, jó öreg kűsöt N° 1 500, partékát pro tall. 1 500, egy úrnak való jó lovat N° 1 parasztszerszámostul. Item paripa lovat N° 1 szerszám nélkül,¹²¹⁵ párdubórt N° 1, patyolatot véget N° 8, skófiom aranyat papirossal N° 20, skófiom ezüstöt papirossal N° 20.*”

¹²¹³ A „szegény” jelző arra utal, hogy amikor ez a beírás készült, Esterházy László, Batthyány I. Ádám veje, már hősi halált halt. *J. Újváry Zs.*: „De valamíg ez világ fennáll, mindennek szép koronája fennáll” i. m. 943–969.

¹²¹⁴ Szigetvári Ali szpáhi 1657. dec. 28-án 100 tallérért hozott egy díványszőnyeget, mivel a perziaszőnyeg is kifejezetten értékes, ezért mindkét esetben ezzel számoltam (249. cs. N° 299.). A korszak legértékesebb paplana 16,5 Ft (Kanizsai Redzseb odabasi, 249. cs. N° 299., 1656. febr. 14.), csak az 1589-es évből van vont arany paplannál érték, 1589. márc. 26-án Ali cseribasi hozott 2 db vörös atlasz, vont arany paplant 200 forintért, 1589. júl. 14-én egy bulya hozott 2 db vont arany, szederjes bársony paplant ugyancsak 100 forintért (248. cs. N° 1.), ennek alapján darabjáért 50 forintot számoltam, így végképp csak kikövetkeztetett érték. A követelt és a hozott jancsárpatyolatnál sincs érték, ezért a legértékesebb patyolat véget vettem, Fehérvári Abdi csaus 1648-ban négyszer is hozott 10 forint értékű patyolat véget, ezzel számoltam. Igali Hadzsime hozott egy nyeret szattyán nemezzel 12 Ft/db, Szigetvári Hüszejn hozott egy nyeret aranyos szerszámostól 400 tallérért (249. cs. N° 299.). Csak Eresi Mehmed aga hozott sarcánál találtam értéket is a skófiom mellett, 1646–1648 körül hozott 4 tallérért 1 papiros skófiomot (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.; 2. út). Budai Ali csizmadia 1679. júl. 30-án hozott két pár karvasat 16 tallérért (249. cs. N° 412.), mivel mást értéket nem találtam, ezt vettem figyelembe. A kiszámított érték elképesztően magas, 28 000 forint körüli. A két konstantinápolyi fogolynak van csak hasonlóan magas váltságdíja.

¹²¹⁵ Kanizsai Sípos Ali 1657 decemberében hozott egy lovat parasztszerszámostul 330 kősoért, Batthyány egy kűsöt egy forintban számolt. A korszak legértékesebb paripáját Igali Sztója rác asszony hozta 60 forintért (249. cs. N° 299.). A második sarc kiszámított értéke megközelíti a 7 000 forintot, ez csupán az eredeti negyede.

1652. augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 8.) a sarcolatlan szalonaki rabok között szerepelt, meg akart szökni, részt vett a szalonaki lázadásban, megsebesült (249. cs. N° 325. pag. 12.), de túlélte. Miután az 1653-as váltságdíj az eredetinek csupán 25%-a, joggal várta a főúr, hogy az endrédi aga ezt teljesíti is. 1654 januárjában még a szalonaki várban őrizték, majd egy év múlva már Borostyánban jegyezték fel (249. cs. N° 355.), egy év múlva ugyanitt volt (249. cs. N° 383.), és a következő évben is (249. cs. N° 386. pag. 3.). 1658-ban a helyzete változatlan (249. cs. N° 394. pag. 6.), az 1658. december 1-jei listában már azt írták mellé (és Budai Muharrem mellé): „*odabenn van ez a' kettő*”, azaz még Batthyány I. Ádám életében elindult a váltságdíjáért.

Endrédi Vén Ahmed (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 242.): „*2. Endrédi Amhet Anno 1653. ezt az rabot Üreöj Jánostul és komáromi Jánostul vettök p. fl. 225. Eodem Anno megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 500, jó öreg kűsöt N° 400. Item egy jó paripát szerszám nélkül,¹²¹⁶ pokróc legyen rajta. Anno 1655. die 29. Aprilis Törökországban holt meg, az postája, Váli Nagyobbik Ali hozta ki az testét.*” Azaz elindult a váltságdíjáért, de meghalt, mielőtt bármit is hozhatott volna. Az utolsó megjegyzés azért fontos, mert ez is igazolja, mennyire komolyan vették a postáságot, és mennyire vigyáztak arra, nehogy elszökjön a rab. A szalonaki várban őrizték, 1655 januárjában (249. cs. N° 355.) még nem volt benn a hódoltságban, és az első útja során meg is halt.

Ercsi Ahmed (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 206.): „*Ercsi Amhet Anno 1653. die Junii ezt az rabot Kassaki Mátétul vettök pro fl. 75 d. 33.*” 1654 januárjában Borostyánban tartották számon, majd átkerült Szalonakra (249. cs. N° 355.). 1656 januárjában (249. cs. N° 383.) még mindig ugyanott őrzik, csak Kassáki Mátéről derül ki, hogy veszprémi. Az 1657 januári listában (249. cs. N° 386.) jegyezték fel utoljára, nincs róla későbbi információ.

Ercsi Dragisa és Karádi Hajdar rác (249. cs. N° 127.):

Szakáll János, Fáncsi uram katonájának két foglya, akiknek ugyancsak itt találjuk a váltságdíját (249. cs. N° 127. pag. 1-2.): „*Az török Karádj Heder ígért: készpénzt fl. 200, kűsöt N° 50, partékát pro fl. 50. Ercsi Rátz Dradosza ígér: kűsöt N° 300.*”¹²¹⁷

Az 1647. augusztus 8-ai rablistában (249. cs. N° 156. pag. 1.) is megtaláljuk őket más ember rabjai között: „*Az mennyi török és rác rab odabe vagyon sarcok keresni szalonaki várból, s az többen van az kezesség, és mostan is meg nem jöttek, mind az enyimek, s mind másoké.*” Ezek szerint valamikor 1646-1647-ben kellett megsarcolniuk, persze az is lehet, hogy az ígéret egyben már a váltságdíj is, ment az apáti rácoknál. Az október 22-ei (248. cs. N° 240. pag. 5.) listában már a németújvári tömlöcben jegyezték föl Fáncsi Pál rabjaiként Karádi Hajdar és Ercsi Dragisa rácot, „*amelyek várainkban tartatnak*”. A fenti források alapján biztosan megsarcoltak, és a hódoltságba is bementek a sarcukért, több információ azonban nincs róluk.

Ercsi Juszuf (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 231., 273.):

1649–1650-ben Ercsi Juszuf borostyáni rab 250 db kűsöt és 100 forint értékű portékát ígért, később még ugyanennyi kűsöt és 50 forintnyi portékát, egyelőre azonban nincs sarc: „*Ez osztán sok időre in Anno 1651.*” 1650 július 22-én sem változott jelentősen az ígérete, 300 db kűsöt és 100 forintnyi portékát ígért. Sajnos, a követelésről nem találtam adatot. Az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. pag. 2.): „*Azmely rabokat kiváltottam, és fejek váltságában adtam rabokat: 7. Ercsi Juszop, Macsolági Istóké*”. 1652 novemberében őt is a szalonaki lázadók között találjuk, igaz, ő a „*még meg nem veretett*” rabok között van (249. cs. N° 325. pag. 12.), túl is élte a próbálkozást, és megegyezett a főúrral. Igaz, a rabnyilvántartó könyvben még a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már az alku eredményét is olvashatjuk (248. cs. N° 49. pag. 206.):

¹²¹⁶ Igali Sztoja hozta a korszak legértékesebb paripáját 60 forintért (249. cs. N° 299.). A váltságdíj kiszámított értéke 1 210 Ft.

¹²¹⁷ Elég meglepő, hogy a török és a rác rab is közel azonos értékű sarcot ígért.

„Anno 1649. Ezt az rabot Macsoládi István [Mocsoládi] vette más rabért Kiskomáromi Váralyai Imrétől pro fl. 150. Anno 1653. die 1. Augusti megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában partékát pro fl. 300, karmazsin csizmát párt N° 30, vég abát N° 20, kűsót N° 600.” A váltságdíj kiszámított összege 1 090 Ft, tehát a vételárnak több mint a hétszerese, az első ígéretnek pedig a 2,3-szerese. 1654–55. január 1-jén a szalonaki várban van a megsarcolt rabok között (249. cs. N° 355.), de még nem volt benn a hódoltság területén. 1658. január 1-jén szintén a szalonaki várban van (249. cs. N° 394.), biztosan róla van szó, mert az ugyanezzel a névvel rendelkező aga az 1656-ban készült lista alapján már halott (249. cs. N° 380., N° 383. pag. 4.). 1657. május 5-én, kilenc évvel fogságba kerülése és négy évvel a sarcalkuja után postaként megy be először – a feljegyzések alapján –, a hódoltság területére, négy hónapnyi időt kapott (249. cs. N° 387. pag. 6.). 1659-ben a saját váltságdíjáért ment (249. cs. N° 403. pag. 1–2.), s neki volt a postája Koppányi Ahmed, három hónap volt a terminusok: „Ercsi Juszupff is arra felelt, hogy hátramaradott sarcát az terminusnapra fogyatkozás nélkül kihozza.” Ezek szerint már korábban is hozott valamit a váltságdíjában, de erről nem maradt fenn semmiféle feljegyzés. Hogy végül teljesítette-e a conditioját Ercsi Juszuf vagy sem, arról szintén nincs semmiféle adat.

Ercsi Juszuf aga (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 207.): „3. Erchi Juszupff Aga Anno 1653 die 20. Julii ezt az rabot Kisfaludi Balástul és társaitul vettök pro fl. 1 000. Eodem Anno die 22. Julii megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 2 000, mindenféle partékát pro tall. 3 000, melyben mind lovat és rabokat elveszünk képes áron. Egy úrnak való főló N° 1 aranyos szerszámotul, úrnak való párdubőr N° 3.” Az aga kiemelkedően magas vételára Kisfaludy Balázst gazdagította.¹²¹⁸ Váltságdíja – már két nap múlva – ennek megfelelően ugyancsak elképesztően magas volt, a kiszámított érték elérhette a 6 600 tallért, ez 10-szerese a vételárnak. 1654 januárjában a szalonaki várban raboskodott, és még biztosan nem járt benn a sarcáért, egy év múlva ugyancsak a várban volt, de az nem derül, ki, hogy járt-e a hódoltságban (249. cs. N° 355.). Az 1656. január 1-jén készült listában melléjegyezték, hogy meghalt, ahogy a december 3-ai listában is, tehát 1656-ban már biztosan halott volt. Legfeljebb tehát három év alatt tette meg a négy utat, és hozott 987 tallér 90 dénár készpénzt, valamint 171 tallér értékű portékát, két lovat az egyiket 200 forintért, a másikat nem adták meg az értékét, de biztosan nem a követelt minőségről volt szó, hiszen azt biztosan feltüntették volna, és törlesztett még egy párdubőrt is.¹²¹⁹ A kiszámított értékek alapján váltságdíjának hozzávetőleg a 25%-át teljesítette, ill. a vételár 2,4-szeresét, ezzel gazdagította a főkapitányt.

Ercsi Mehmed aga (248. cs. N° 49, 65, 92, 137, 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 107., 119., 125., 130., 132., 249. cs. N° 144.):

Az aga első ígérete nagyon távol esik a megállapodástól: „Ígért az 1 000 tallérhoz és az egy lóhoz¹²²⁰ ökörbőrt 100.”¹²²¹, ott is áll mellette: „Adjon még ehhez”, holott a kiszámított érték egyáltalán nem csekély 2 100 Ft. Talán ugyanebből az évből való – hiszen zárójelben az 1645-ös év szám szerepel az iraton –, Ercsi aga sarca, nincs ott, hogy Mehmed, mégis azt gondolom, ugyanarról a személyről lehet szó: „Erczi Aga, utolsó resolutióm sarca dolgáról:

1. Mihály diákot, Kovács Gergelyt, szabadítsa ki ezt az kettőt.¹²²²

2. készpénzt tall. 3 000,

3. úrnak való lovat egyet, de olyant, az ki minékönk tetszék, erre törkéses [türkizes] szerszámot, ezüst és aranyos legyen, nyeret is olyant, s az is kengyelestül legyen, skófiummal varrott csáprágot reája,

¹²¹⁸ 1653. július 20-án adta el dominuszának az agát: 248. cs. N° 49. pag. 207.

¹²¹⁹ A két lóért a 300 Ft-ot vettem, így a kiszámított érték: 2 635,35 Ft.

¹²²⁰ Semmiféle utalás sincs a ló értékére, igaz eredetileg paripa volt, ezt áthúzták és fölé írták a lovat, ha korszakban (248. cs. N° 49., 68., 74., 111., 249. cs. N° 179., 240., 254., 299.) megnézzük a követelt lovak értékét nagyon szélsőséges adatokat találunk a 30 forintos paripától az 1 500 forintos úrnak való főlóig, a két szélső értéket levéve a leggyakoribb érték 200 Ft, ezzel számoltam.

¹²²¹ 248. cs. N° 107. pag. 2. Ebben az iratban nem szerepel a tisztségnév. 1654-ben 400 dénárt ért 1 db marhabőr, azaz 100 db ökörbőr 400 Ft. *Dányi D. — Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m.

¹²²² Nem tudom, mekkora lehetett a váltságdíjuk, ha a 249. cs. N° 354. iratot vesszük alapul ott 500 tallért számítottak egy keresztény rabért, én is ezzel számoltam, így 1 000 tallér.

4. *törkéses [türkizes] portai kardot 1, törkéses [türkizes] portai pallost 1, tigrisbőrt 1, párdücbőrt 1, tegezt skófiummal varrottat kéziújával és nyilával 1,*¹²²³

5. *ökörbőrt, öreget N° 600,*¹²²⁴

Az *törkéses [türkizes] szerszámra, nyeregre és kardra, pallosra nem akarna állani, azzal nem sokat gondolok, más formát is elveszek azokért, az többit az mint irtam, úgy kívánom, hogy megadja.*¹²²⁵ Ez elképesztően magas követelés a kiszámított érték 11 370 Ft, ez az ígéretnek a 5,6-szorosa. Az iratok alapján az első ígéret 1645. április 2-án (248. cs. N° 107.) volt, az utolsó alkudozás pedig 1647. március 7-én (249. cs. N° 144.): *„Ez ennek alatta egyáltalában el nem megyen innét: tall. 3 000. 1 sátor, szép, kerek, úrnak való. Az lovat, az mint már szó volt, szép úrnak való szerszámmal, skarlát nyergével, csáprágával, s aranyos pallosával, és tigrisbőrt hozzája, és egy jakupot az nyeregre fölül.”* Nagyon hasonló a végső megegyezés a rabnyilvántartó könyv tanúsága szerint (248. cs. N° 49. pag. 55.¹²²⁶): 2 000 tallér készpénz; egy úrnak való fölő, ezüst és aranyos szerszám rajta, fékagy, szügyelő és kötőfékével együtt, skarlát nyereggel és csáprággal, katona formán legyenek; 1 db ezüst-aranyos pallos; egy db úrnak való tigrisbőr, a kiszámított érték 4 500 forint.¹²²⁷ A váltásdíjnak az ezzel megegyező, de ennél részletesebb leírását is megtaláljuk (248. cs. N° 113.): *„2. Ercsi Memhet Aga sarcolt meg: készpénzt ad kétezer tallért s egy úrnak való fölővat, s az olyan legyen, az kit mi szeretni fogonk, s kedvönk szerént való is leszen, hol nem, tartozzék azt visszavinni, s megént mást hozni, mindaddig míg kedvönk szerént valót tanál hozni, s azon e[z]öst s aranyos szerszám legyen, fékagy, szügyelő kötőfékével együtt úrnak való legyen, s skarlát nyergével és csáprág is olyan legyen rajta az nyergen, és egy úrnak való tigrisbőrt, szépet, és egy szép, tarka jakupot, az nyergen felöl.”* A teljes követelés, ez az első ígéretnek 5,4-szerese, a vételnek (600 Ft)¹²²⁸ 7,5-szerese, a követelésnek 0,4-szerese. Az ígéret a vételnek 3,5-szerese, a követelés a vételnek 19-szerese. 1641-ben¹²²⁹ került Ercsi Mehmed aga Batthyány tulajdonába, úgy tűnik, az alkudozás 1645-ben kezdődött, azaz négy év múlva, mivel 1647. augusztus 9-én¹²³⁰ már benn járt a a hódoltságban. Augusztus 10-ei dátummal Sankó Ferenc, Batthyány németújvári főporkolábja jegyeztette fel Ercsi Mehmed kezeslevelét.¹²³¹ Majd 24-én¹²³² ismét Fehérvári Ahmeddel együtt a sarcáért volt, tehát 1647-ben már megalkudtak a főúrral, hat évvel a fogságba esése után. 1647. október 28-án ismételten bement a hódoltságba 6 fő kezességén, akik *„Ezenkívül arra kötik magokat, hogyha Ercsi Memhet az terminusnapra meg nem jünne, vagy elszöknék, avagy pedig ha az terminusnap előtt meghalna, és az testét elő nem mutathatnák, az sarcát is, az mi hátra vagyon, éppen ők tartozzanak megfizetni.”*¹²³³ 1648. június 3-án a sarcát hordó rabok között találjuk,¹²³⁴ 1649. január 12-én ugyancsak a sarchordó rabok között

¹²²³ A kardért és pallosért együttesen 195 tallért számoltam (Szigetvári Hüszejn, 1657. dec. 28. 249. cs. N° 299.). A tegezért 287 tallért számoltam (Szigetvári Hüszejn, 1657. dec. 28. 249. cs. N° 299.), ez összesen 1 280 tallér, ennek az értéke 1 920 Ft.

¹²²⁴ 1654-ben 400 dénárt ért 1 db marhabőr, azaz 600 db ökörbőr 2 400 Ft. *Dányi D. — Zimányi V.:* Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 231.

¹²²⁵ 248. cs. N° 119.

¹²²⁶ *„Ercsi rabjaink közül ezek sarcoltak meg. 1. Erczi Memhet Aga. 16.. Ezt az rabot Tatai Nagy Albertül és az társaitól vették pro tall. 400. Anno 16.. megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 2 000, úrnak való fölővat N° 1. Ezüst-aranyos szerszám rajta. Fékagy, szügyelő és kötőfékével együtt, skarlát nyereggel és csáprággal katonafornán legyenek. Ezüst-aranyos pallos N° 1. Úrnak való tigrisbőr N° 1.”*

¹²²⁷ 1657-ben júliustól decemberig hozott 400 tallérért egy vöröspej lovat, egy egerszegi keresztény rabot, nincs érték, 500 tallérnak vettem, 28 db kősót, egy aranyos tegezt 287 tallérért, egy-egy párdücbőr- és tigrisbőrt, egy párdücbőrt 198 tallérért, 2 db aranyos feket 230 tallérért, 2 db aranyos pallost 195 tallérért, 2 db aranyos szerszámú nyeret 400 tallérért, egy db aranyos zubbonyt 53 tallérért, egy db aranyos botot 278 tallérért, 5 db (kötés?) karmazsint 13 tallérért, 3 db csáprágot 1 000 tallérért.

¹²²⁸ 248. cs. N° 49. 55., 65., 137., 249. cs. N° 320. Tatai Nagy Albert adta el.

¹²²⁹ 248. cs. N° 92. pag. 3.

¹²³⁰ 249. cs. N° 157.

¹²³¹ 249. cs. N° 158.

¹²³² 249. cs. N° 167. *„Ilyen okkal, ha ott benn maradnának vagy meghalnának terminus után, tartozzanak ide alá megírt kezesség Memhetnek éppen sarcát megfizetni a Feiérvári Ahmetért ezer aranyat, úrnak való fölővat, miképpen szoktak vezérek diványba jární szép, aranyos szerszámmal az úrnak megadni, és azokirt is, kikért ők kezesek, éppen megfizetni, és miképpen kötötték magokat nekünk abban el köll járnunk.”*

¹²³³ 249. cs. N° 168.

¹²³⁴ 249. cs. N° 186/a. pag. 5.

találjuk, egy elég érdekes megjegyzéssel együtt: „*adós még, de ismét elfogták.*”¹²³⁵ Végül, igaz, más (is) hozott,¹²³⁶ mint ami a sarcában állt, mégis megszabadult (249. cs. N° 299. pag. 22.): „*Ezen rabunk éppen megadta sarcát, semmivel sem tartozik immár minékünk.*” A forrásban kiszámolt összeg helyes, de ha az 1 934,15 Ft-hoz még hozzáadjuk a tigrisbőr lehetséges árát, 450 forintot, akkor 2 384,15 Ft-ot kapunk, és ez igen távol esik az 4 500 Ft-tól. Persze ezek a számítások csak hozzávetőlegesek, de itt azért nagyságrendi eltérés van az alig 2 400 forintos érték és az 4 500 forintos követelés között. Az utolsó lajstrom, amelyben megtalálható az aga 1651-ben készült (249. cs. N° 320.), azaz 1649 és 1651 között adta meg a sarcát.

Ercsi Sábán csaus (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 206.): „*5. Ercsi Sabán Csauz Anno 1653. ezt is Kisfaludi Balástól és azt több vitézektől vették pro fl.*” 1654 januárja és 1658 decembere között a szalonaki sarcolatlan rabok között tartják számon, nincs egyéb információ róla (249. cs. N° 355., 380., 383., 386., 394.).

Ercsi Boszniai Iszlám (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 207.): „*4. Ercsi Bosznia Izlán ezt az agával [Ercsi Juszuf aga] együtt fogták el vették meg túlök pro fl. 100.*” Azaz őt is Kisfaludy Balázs és társai¹²³⁷ hozták 1653-ban, igaz, jóval alacsonyabb áron (az aga vételárának a tizedéért). 1654 és 1656 januárja között a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk Boszniai Iszlám néven, majd 1656. december 3-ai seriesben (249. cs. N° 380.) már az áll mellette, hogy „*Tót Petin szabadult*”. Iszlám tehát jobban járt az agánál, hiszen három év raboskodás után megszabadult.

Érdi Hüszejn, vendégfogadó (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 302.):

1651. jan. 5-én jegyezték fel a váltságdíját (249. cs. N° 302.): „*1. Érdy Huszain sarca tall. 1 000, jó öreg ökörből [ökörbőr] 500, jó öreg ökör 40.*”¹²³⁸ Kiszámított érték 4 140 Ft. A rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 57.) megerősíti ezt a váltságdíjat, sőt a dátumot is. Az irat szerint ugyanebben az évben hozta Kóczó Mihály, viszont itt nem szerepel a vételára.¹²³⁹ Az 1651. jan. 1-jén (249. cs. N° 300. pag. 2.): készült listában áll mellette, hogy „*2. Szalonakra azki rabokat hoztanak, s fel nem írták 1. Érdi Vendégfogadó Huszain.*” A szökési kísérletéig, vagyis haláláig, tehát itt tartották fogva. Az azonban kiderül, hogy csupán veszteség volt a főkapitány számára: „*Anno 1652. die 28. Novembris ingyen akarván az rabok szabadulni, Szalonak várát megvették, melyet hogy visszavettenek túlök, ezen rabunk megölettetett.*” A vételár 26,4-szerese a követelés az már szép haszon lehetne, de ezt megakadályozta a fogoly halála, 1652. december 5-én ez áll mellette (249. cs. N° 325. pag. 12.): „*Az kik még meverettetés előtt megdöglötenek közülök: [...] 2. Érdi Vendégfogadó Huszain.*”

Érdi Hromi Marko (248. cs. N° 49. 104/a.)

¹²³⁵ 249. cs. N° 205. pag. 2.

¹²³⁶ 249. cs. N° 299. pag. 22. (1. út: 1 db 450 forintos ló, 1 db tigrisbőr, 1 db ezüst-aranyos pallos, 1 db (?) újforma katonanyereg meggyiszínű posztókápával; ez utóbbiak minden bizonnyal a ló „tartozékai”, 2. út: „*29 papiros skóftum arany és ezüst, papirosát pro tallér 4, facit fl. 174, 30 papirosnak köllött volna lenni, de meg nem ütötte az mértéket, 3. útjával: Esztergami Musztár bég küldötte ki sarcában Kátai Jánost pro tall. 584, facit fl. 876, ebben engedünk meg Kátainak tallért 284., 4. út: Ezen Esztergami Bég küldötte ki Nagy Lőrincet, melyet vettünk be ezen Ercsi sarcában pro tall. 289. d. 65, facit 434,15. In summa hozott és szállított sarcában készpénzt fl. 1 934,15. Item hozott tigrisbőrt N° 1.*”)

¹²³⁷ Az 1656 januári lista szerint (249. cs. N° 383.) Kóczó Mihály volt az eladó: az ercsi származási név hiányzik: Boszniai Iszlám néven találjuk.

¹²³⁸ 1654-ben 400 dénárt ért 1 db marhabőr, azaz 500 db 2 000 forintot. *Dányi D. — Zimányi V.: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 231.*

¹²³⁹ „*1. Érdi Huszain vendégfogadó Anno 1651. die Ezt az rabot Koczó Mihálytól vették pro fl. [...]*” Az eladót a 249. cs. N° 320. pag. 7. oldala is megerősíti. A 248. cs. N° 104/a. pag. 1. oldalán viszont 1652. szerepel: „*3. Kocsó Mihálytul 1 Érdi vendégfogadó törököt pro fl. 156 d. 75.*” Így már ismert a vételár is.

Először az 1652 januári listában találjuk a borostyáni rabok között Szecsődi (István) foglyaként (249. cs. N° 325. pag. 5.): „*Érdi Rác Horomi Marko*”, majd 1652 augusztusában ugyancsak a borostyáni várban, de ekkor már Batthyány sarcolatlan rabjai között találjuk (249. cs. N° 325. pag. 9.). Az ellentmondás magyarázata, hogy 1652-ben vette a rácot Batthyány I. Ádám 200 tallérért, bár nem Szecsőditől, hanem Pátkai Mátyástól.¹²⁴⁰ 1654 januárjában már megsarcoltként találjuk Borostyánban, a rabnyilvántartó könyv szerint korábban megalkudott a főúrral: „*In Anno 1653. megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában jó öreg válogatott kűsöt N° 1 210, készpénzt tall. N° 600, abát véget N° 110.*” A kiszámított érték 2660 forint ez a vételár kilencszerese. Majd 1655-ben átkerült Szalonakra (249. cs. N° 355.). Minden jel szerint itt is maradt egy darabig, 1656 januárjában a szalonaki rabok között található (249. cs. N° 383. pag. 5.): „*41. Érdi Rác Marko Anno 1651. Pátkai Mátyás hozta*”, a helyzete 1657 januárjában (248. cs. N° 386. pag. 2.) változatlan, ahogyan egy évvel később is (249. cs. N° 394. pag. 3.), azonban 1659 januárjában, nyolc évvel azután, hogy fogságba esett „*4. Érdi Rác Markó azért ment bé, hogy Lázár Ferenc nevő körösztény rabot megszabadétsa, és feje szabadulásában kihozza. Ennek a' postája penig Feiérvári Barbély Ahmet, Kisfaludi Balázs ott benn csavargó rabjának, az sarcát kihozza. Ennek is 2 000 arany a' kötése.*”(249. cs. N° 402.), így aztán ő is fejeváltság lett. A további sorsát nem tudjuk, 1659-ben Batthyány I. Ádám meghalt, és Kristóf közel sem volt olyan precíz, mint apja.

Esztergomi Dervis (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 79.): „*31. Esztergami Derbis Anno 1657. ezt az rabot Pátthyi Andor hozta, adtunk érette fl.*” A következő évben Szalonakon raboskodott, decemberre már egész biztosan meg is alkudott a főúrral, hiszen a megsarcolt foglyok közé sorolták (249. cs. N° 394. pag. 3., pag. 12.), majd 1659. február 11-én (249. cs. N° 403. pag. 2.) Palotai Ali és Muharrem postájaként Veszprémi Sári Istókért és a kezességéért ment: „*Mindezekért lettenek kezések szalonaki és rohonci várainkban lévő török és rác rabjaink mind fejenként, úgymint 75-ten, ki fülét, ki fogát, ki penig ujját kötvén.*” Nincs róla egyéb információ.

Esztergomi Haszan (249. cs. N° 384.):

Esztergami Haszan 1657. március 23-án megállapodott a sarca: 3 000 tallér készpénzben és 1 500 tallér portékában, ennek a forintra átszámított értéke 6 750 forint. A rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 249. pag. 78.) sarcolatlan rabjai között találjuk, őt is Kisfaludy Balázs hozta, és nála sem tüntették föl a vételárat. A váltságdíj megegyezik az itteni ígérettel, viszont a dátum eltér, hiszen az 1657. február 26-ai dátum a két pozsegai rácnál áll, mellé pedig azt írták latinul, hogy ugyanazon a napon, mint a felső, ez a felső nem más, mint Váci Ahmed, aki 1657. március 23-án sarcolt meg. Az utolsó információ róla az, hogy 1658. december 7-én (249. cs. N° 394.) a rohonci várban van.

¹²⁴⁰ 248. cs. N° 104/a. pag. 1.: „*6. Pátkai Mátyástól és az több tatai katonátul vettünk: 1 Budai Csonka Haszon nevű törököt és 1 érdi rácot pro fl. 600.*” 248. cs. N° 49. pag. 326.: „*1. Érdi Hromi Markó In Anno 1652. Pattkai Mátyástól vettök tall. 200.*”

Esztergomi Mikula (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 250.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rác rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 79.): „2. *Esztergami Mikula Rác Anno 1650. ezt az rácot Virág Imrétül vettök pro fl. Anno 1652. megsarcolván ezen rabunk vállolta föl magára.*” Ebből a vételár és a váltságdíj nem derül ki, de az már igen, hogy két év alatt fejjváltság lett a rácból, az 1650-ből való memoriáléból tudjuk, hogy Imre (azaz Virág) adta el Bajcsi Markóval együtt 300 tallérért (249. cs. N° 250. pag. 1.), ez fejenként 150 tallér. A rác története azonban korábban kezdődött a rohonci várban, az 1648. június 3-ai listában már a Rohoncon található (249. cs. N° 186/a. pag. 7.): „11. *Esztergamj Mikula Rác Nagy Lőrinc rabja, Rohoncon marad.*” December 15-én még ugyanaz a helyzete (249. cs. N° 192. pag. 2., 1649. január 12. N° 205. pag. 3. 1649. okt. 27.: N° 218., N° 241. pag. 3.). Az 1650 augusztus 22-ei (249. cs. N° 261. pag. 2.) iratban: „(5. *Hindai Marko Virág Imre hozta*), 6. *Esztergami Mikula ezt is Virágh Imre hozta, nincsenek beírva.*” Az utolsó megjegyzést maga Batthyány I. Ádám írta mellé, 1650. június 14-én (249. cs. N° 266. pag. 2.) pedig azt jegyezték mellé, hogy „*beteg, dolgot tehet.*”, az augusztus 7-ei (249. cs. N° 279. pag. 2.) listában a helyzete változatlan. 1650. augusztus 11-én már azt írták mellé (és Pécsi Gruicsa és Pécsi Mitter mellé), hogy megsarcolt rab (249. cs. N° 280. pag. 3.), a következő listák csak azt erősítik meg, hogy 1651-ben még mindig Rohoncon rabkodott (249. cs. N° 305., 307., 318., 321. pag. 5., pag. 12., N° 325. pag. 3.). Valójában már ez év novemberében a hódoltságban járt (249. cs. N° 323. pag. 7–8.): „*Lettenek kezések [20 fő] Esztergami Mikulaáért és az sarcáért ez alol megírt rabok, úgymint 180 tallérig, az mely más keresztény rabnak is a' volt sarca, Dudás Jancsinak, ment most be 1651. nov. 4. 25 napra be dolgát igazítani.*” Ebből végre az is kiderült, kinek lett a fejjváltsága, habár a 180 tallér (ez a vételárnak csupán 1,2-szerese) nem tűnik magasnak, hiszen 150 tallért adott érte a főúr. Az 1652 januárjában (249. cs. N° 325. pag. 6.) készült listában már az áll mellette, hogy „*odabenn van.*” Majd 1652 agusztusában (249. cs. N° 325. pag. 6.): „*bementek [Budai Gyuricával együtt], megjüttek.*” És valóban Csikvári Simonnal, postájával (249. cs. N° 340. pag. 4.): „*Ezen Mikula ha meg találna az terminusnap után halni, Dudás Jancsi sarca duplán rajta maradjon az rajta lévő kezességgel együtt. Az postájáért penig tartozzanak ezer aranyat letenni. Mentek bé die 27. Martii Az terminusok 4 hét.*” Az fentiekből biztos, hogy visszatért, és egy ugyanebben az iratban szereplő bejegyzés (249. cs. N° 340. pag. 3.) miatt tudjuk, hogy „*Ez Dudás Jancsit szabadította*”,¹²⁴¹ valószínűleg a keresztény legény váltságdíja volt a 180 tallér (270 Ft). Nincs későbbi adat róla, így valószínűnek tartom, hogy ki is szabadult.

Esztergomi Murteza vagy Ali szpáhi (248. cs. N° 49., 104/a.)

Esztergomi Murteza szpáhi („*Alinak is nevezi magát*”) a rabnyilvántartó könyv szerint kifejezetten jó vétel volt (248. cs. N° 49. pag. 73.), Pátkai Mátyás 1653. július 29-én mindössze 350 forintért adta a rabot, mellé is írták „*jól vettök*”, illetve: „*Ennek az atyja vagyon, úgymint Szigetvári Haszon, melynek 6 faluja vagyon, úgymint Eörmén várasának Iszp., Pekes etc.*”, azaz egy kifejezetten gazdag családból származó szpáhiról van szó, már októberre megegyeztek, a kiemelkedően magas váltságdíj 8 000 tallér értékű: 3 000 tallér készpénzt, 1 000 talléros úrnak való főlovat: „*egy úrnak való főlovat, aranyos türkéssel rakott szerszámostul, egy szép párdubőr rajta, ha penig olyan lovat nem hozna, a' ki minékünk tetszenék, tehát adjon a' lóért és szerszámaért*”, és egy keresztény rabot takart: „*olyat, a' minemőt mi fogunk nevezni és kívánni, ha azt ki nem hozná, tehát adjon 4 000 tallért*”, ez a vételár 34-szerese, ez bizony nagyon magas arány (lásd sarcalku). 1658 januárjában még Szalonak várának tömlöcében ült (249. cs. N° 394.), semmiféle egy információ nincs róla, így az is lehet, hogy a mesés haszonból egy fillért sem látott a főúr.

Esztergomi Gyantai Radovan (248. cs. N° 49., 104., 137.; 248. cs. N° 110., 127.):

Esztergomi Gyantai Radovant a 5. és 10. sorszámhoz jegyezték föl (248. cs. N° 110., 1645. szeptember 24.). Mindössze 200 db kősót ígért, a követelés 600 db kősó és 300 tallér készpénz volt, a kiszámított érték 1050 forint, az ígélet 5,3-szerese. De 1646. május 26-án (248. cs. N° 127. pag. 1.) már a megállapodását olvashatjuk: 400 db kősó és 250 forint készpénz, az első ígéletnek több mint háromszorosa, a követelés 0,6-szerese, a rab többet ígért, a rabtartó pedig engedett, egy sarcalkunál ez a gyakori folyamat. Sőt az is ott áll, hogy Keszüi Janko lesz kezes érte. Ez megegyezik a

¹²⁴¹ Alapi Zsivko kezei között szerepel, (a fogát kötötte le), és itt jegyezték meg a szabadítás tényét, a bejegyzés egyértelmű.

rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 276.) és az összefoglaló füzet (249. cs. N° 299. pag. 39.) adataival, csak Gyantai előtt „*Esztergami*” származásnév is ott áll. A rabot mindössze 32 forintért Kolláth János¹²⁴² és társai adták el¹²⁴³, a vételárnak az ígélet 6,3-szerese, követelés 32,8-szerese, a sarc a vételár 20,3-szerese, a követelés 0,6-szerese, tehát a főkapitány és a rab is engedett, nagy haszonra számíthatott Batthyány. Arról azonban nincs adat, hogy bármiféle árut hozott volna az esztergomi rác, sőt a ez áll mellette (249. cs. N° 299. pag. 39.): „1. út: *Semmit sem hozott, cigányul járt.*”. 1644-ben fogták a rácot, két évre rá megsarcolt, de tíz év múlva, 1654. január 1-jén is (249. cs. N° 355. pag. 4.) a „*Vagyon innend¹²⁴⁴ odabenn megsarcoltatott török és rác rab.*”-ok közé jegyezték fel, azaz még nem dőlt el a sorsa. További iratokban nem szerepel.

Fehérvári Abdi csaus (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 154.):

1647. július 23-án Fehérvári Abdi csaus sarcalkuját jegyezték fel: „6. *Feiérvári Abdi csauz ígért: kűsöt N° 300, feiérvári jóféle szattyánt kötessel N° 50. Adjon még ehhez készpénzt fl. 3 000, kűsöt N° 2 700, jóféle szattyánt kötessel N° 350, egy vezér úrnak való főlovat szerszámostul, az mint az vezérek szoktak járni lovakon az portán.*” A kiszámított érték 10 300 Ft, ennek alapján az ígéletnek 15,8-szerese a követelés, ennél jóval szerényebb a végső váltságdíj, amelyet a rabnyilvántartó könyvből (248. cs. N° 49. pag. 27.) ismerünk: „*Feiérvári Abdi csauz Anno 1647: Ezt az rabot magunk hoztuk Feiérvár alól. Anno 1649.¹²⁴⁵ megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában jóféle partékát pro fl. 1 600. De ha az partéka rossz és meghányt leszen, el nem vesszük tüle, hanem rajta hagyjuk, ő lássa másoknak, mint adhatja el. Adjon minékünk készpénzt, de ha az partéka szép és kedvünk szerint leszen, az végezés szerént ilyen áron elveszjük tüle. Az sámi paplant pro fl. 9, feiérvári szattyánokat a' kötését pro fl. 7, pécsi szattyánnak a kötését pro fl. 6, jóféle vörös abát, aki 18 legalább 16 sing legyen, az széle 3 fertály pro tall. 3, egy besliféket kötőfékestül pro fl. 2, egy egész karmazsint pro fl. 3, két hevedert pro fl. 1 d. 50.*” Ez az első ígéletnek nem egészen a 2,5-szerese, a követelés 0,2-szerese. Mi történhetett a két év alatt, milyen alkudozás? Ez a fennmaradt iratok alapján nem derül ki. Mindenesetre a főúr, mivel maga hozta a rabot, így nem fizetett érte. Az bizonyos, hogy a fehérvári csaus 1648. május 30-án (249. cs. N° 197.) hozott 78 db kűsöt, 2 db közpaplant 15 forint értékben, és 1 vég patyolatot 10 forintért. Bár június 20-án (249. cs. N° 199. pag. 10.) Kanizsai Sábánnal együtt bent járt a hódoltságban, arról még sincs adat, hogy bármit hozott volna, végül meghozott-e mindent, amit követelt a főúr, azt nem tudjuk. 1650 március 5-én (249. cs. N° 252.) ismételten hozott öt vörös és öt zöld szirmot, öt besliféket, nyolc állásbeli kötőféket, tíz hevedert, hat pár csizmát, egy közpaplant, négy bogláros féket, azt szerette volna, ha ezért 75 forint 90 dénárt számít be a főúr a sarcában, majd 40 forint 50 dénárért elvettek tőle tíz hevedert, négy besliféket, nyolc állásbeli féket, öt vörös és három zöld szirmot, 3 pár karmazsin csizmát, egy pár bagaziával bélelt csizmát és egy közpaplant. Március 30-án ismételten (249. cs. N° 247. pag. 1.): „*ment bé hátramaradott sarcáért*”. Az biztos, hogy az ígért portékát nem hozta ki, ugyanis 1651. július 1-jén még a sarcát gyűjtötte (249. cs. N° 321. pag. 3.). A csaus 1652. április 24-én (249. cs. N° 340. pag. 8–9.) ugyancsak a hódoltságban járt sarcáért: „*Feiérvári Abdi csauszért ez alább megírt kezesek ily okkal, hogyha terminusnapra ki nem küldi az 300 tallérban járó hitlevelét 10 karmazsinnal együtt, melyet föl vállolt, avagy az levél meg nem lenne, maga személyében ki nem jönne kezeség mellé, avagy penig hagyott nap után meghalna ott benn in eo casu tartozzanak az Úrnak megadni az 300 tallért megfizetni és az 10 karmazsint, annak fölötté az mire kötötték magokat testekben megszenvedni, ha valakiért kezes volna is, magokra vállolták. 1652. ápr. 25. ment be. Az terminusa hét hét.*” Az az iratokból nem derül ki, hogy teljesítette-e az ígéletét, nincs több adat róla.

¹²⁴²Kolláth János: „házi uraim”, vicekapitány, 1646-ban a „török vágta le”, *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹²⁴³Még két összeírásban megtaláljuk a vételárát: 248. cs. N° 104. pag. 1.: „*In Anno 1644. Kollát Jánostul és az társaitul vettünk egy rácot pro fl. 32.*”; és a 248. cs. N° 137. pag. 1.: „*Másrendbéli Rács Rabok 23. Esztergami Gyantai Radován Kollát János hozta pro fl. 32.*”

¹²⁴⁴Rohoncon tartották számon.

¹²⁴⁵Ennek ellentmond, hogy 1648. június 20-án (249. cs. N° 199.) már bement a hódoltság területére: „*hogy valamig az sarcát hordja és míg véget nem ér benne, mindaddig rajtok fönn legyen az kezeség.*”

Fehérvári Ahmed szpáhi¹²⁴⁶ (248. cs. N° 107., 132., 249. cs. N° 144., 173., 184.):

1645. április 2-ai feljegyzésben kétszer ugyanaz az ígélet szerepel (248. cs. N° 107.): 300 tallér, 5 db úrnak való aranyas paplan,¹²⁴⁷ 12 db egy-egy asztalra való skarlátszönyeg¹²⁴⁸ és 12 db sámi paplan,¹²⁴⁹ kiszámított érték 1 798 Ft, a melléírt megjegyzés: „*Ez csak az előbbeni regéli, ha nem accomodálja [tartsa] magát, üljön veszteg.*” Az első oldalon megismétlődik ugyanaz az ígélet, emellé pedig a következők kerültek: „*Ennek az sarcában az porkoláb vétett, mert mi nem 300 tallért, hanem 3 000 forintot értettünk, azért ahhoz tartsa magát. Ennek is, mint az fölsőnek a' resolutionk.*”¹²⁵⁰ A kiszámított értéke a követelésnek 4 348 Ft, az ígélet 2,4-szerese, a vételnek az ígélet 12-szerese, a követelés, több mint a 29-szerese. Mivel 1646. december 1-jén (248. cs. N° 132.) pontosan ugyanannyi volt az ígérete, ezért kapta azt a választ Batthyánytól: „*Ez is tudja, micsoda dispositioban*¹²⁵¹ *vagyon dolga, így szóljanak neki, ha szabadulni akar, s [Palotai] Csorba Ali azt magára nem vállalja fel, ez azt a' gyermeket [veszprémi gyerek], s még ahhoz adjon, annyi partékát mindenikfélet, mint azelőtt maga ígért, így osztán semmi pénzt nem kérek tőle.*” 1647. március 7-én még folyik az alkudozás (249. cs. N° 244.). 1647. augusztus 24-én Ercsi Mehmeddel együtt ment be a hódoltságba (249. cs. N° 167.): „*Ilyen okkal, ha ott benn maradnának vagy meghalnának terminus után, tartozzanak ide alá megírt kezesek Memhetnek éppen sarcát megfizetni, a Feiérvári Ahmetért ezer aranyat, úrnak való főlovat, miképpen szoktak vezérek díványba járni szép, aranyos szerszámmal az úrnak megadni, és azokirt is, kikért űk kezesek, éppen megfizetni, és miképpen kötötték magokat nekünk abban el köll járnunk.*” Egész biztosan nem járt sikerrel, mert a december 19-ei forrás viszont már majdnem a megállapodást tartalmazza (249. cs. N° 173. pag. 1.): „*Feiérvári Amhet ígérte az Keresztúri Istvánt az előbbeni sarcán kívül, de cigányol járt, újokban kell vele az dolgot eligazítani. Az mint ez mondja, hogy ő hozzá még sokat kérnek Keresztúritul, hát én is őtőle, annyit kérek Keresztúrihoz, immáron lássa, mint igazétja el dolgát.*” A rabnyilvántartó könyv 14. oldalán már ez áll: „*Feiérvári törökök közül ezeket adtuk másoknak: 1. Feiérvári Ahmet. Anno 16.. Ezt az rabot Hagymási Jánostól vettök volt pro fl. 150. Anno 16.. Keresztúri Istvánért adtuk.*” Nyugodtan vehetjük az 1647-et a megállapodás évének, kilenc év után, azért ennek már ideje is volt, mivel itt nincs feltüntetve, ezért egy rablistából tudjuk, hogy Ahmed 1639-ben lett Batthyány foglya,¹²⁵² a 150 forintos vételárat támasztja alá a 248. cs. N° 137. pag. 5. és a 249. cs. N° 320. rablista pag. 3. oldala is, viszont a 248. cs. N° 65. forrás szerint nem egyedül érte a 150 forintot, hanem Fehérvári Alival együtt (248. cs. N° 65. pag. 5.), ezt viszont a többi adat nem igazolja. Az 1651-es lajstromban azt is megtaláljuk, hogy Budai Zsámbéki Mehmedért cserélte Batthyány Keresztúrival Fehérvári Ahmedet, „*de megént visszaadtuk néki ajándékon.*” Alatta Budai Zsámbéki Durakról tudjuk meg, hogy „*Ezt is Keresztúri Istvántul cseréltök fölsőirt, szabadítottuk meg ezen Szabó Danit, mind a' kettőt vettök Mánoki Pétertül p. fl. 290.*” A vételára meg is egyezik Mehmednek és Ahmednek, még azonban mindig nem tudjuk, mennyi lehetett Keresztúri István váltságdíja. 1648. június 3-án (249. cs. N° 199.) ugyancsak a hódoltságban járt Fehérvári Ahmed szpáhi, „*hogy Keresztúri Istvánt feje szabadulásáért kihozza, és mivel kétszer immár ott benn volt, ha most ki nem hozza, megbüntetik, és az előbbeni sarca fönmarad, ha pedig ott benn maradna, avagy meghalna az terminusnap után, mind az ő sarcát, mind pedig azokét, az kikért ő lett kezes, tartozzanak meghozni, és kötések szerint bűnhődni.*” Mégsem hozta ki, hiszen szeptember 19-én

¹²⁴⁶ A tisztségét nem mindig tüntették fel, de a 248. cs. N° 92. pag. 3., 249. cs. N° 301. pag. 2. és a 249. cs. N° 321. pag. 4. rablistákban igen.

¹²⁴⁷ A követelt paplanoknál egyáltalán nem szerepel érték, a korszak legértékesebb paplana 16,5 Ft (Kanizsai Redzseb odabasi, 249. cs. N° 299., 1656. febr. 14.), csak az 1589-es évből van vont arany paplannál érték, 1589. márc. 26-án Ali cseribasi hozott 2 db vörös atlasz, vont arany paplant 200 forintért, 1589. júl. 14-én egy bulya hozott 2 db vont arany, szederjes bársony paplant ugyancsak 100 forintért (248. cs. N° 1.), ennek alapján darabjéért 50 forintot számoltam.

¹²⁴⁸ A skarlátszönyeg egészen biztosan értékes portéka kellett, hogy legyen, de sem a követelt, sem a hozott áruknál nem találtam mellette értéket, így hozott áruknál szereplő értékesebb (a megadott minőséget is figyelembe véve) szönyegeket leggyakoribb értékét vettem, 80 Ft-ot (248. cs. N° 1., 249. cs. N° 299.: 32–150 Ft).

¹²⁴⁹ Mivel értéket csak két db sámi paplannál találtam (249. cs. N° 186/a.), és ezek elég eltérőek voltak 4,5 és 11,25 Ft, mivel követelésről van szó, így a magasabb értékkel számoltam.

¹²⁵⁰ 248. cs. 107. pag. 1. „*Ezt úgy adja Kegyelmed eleiben ez az utolsó resolutionk, ha engedünk is valamit, nem sokat.*”

¹²⁵¹ Lat. dispositio: beosztás, elrendezés, felosztás

¹²⁵² 248. cs. N° 92. 3. 1643. október 31-én a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk, mellette pedig: „*Anno 1639.*”

(249. cs. N° 199.) ismételten érte ment a hódoltságba: „*hogyha megyen Keresztúri Istvánért maga feje szabadulásáért, fejet fejért szabadítván, és minthogy immár háromszor ott bent volt, és csak cigányul járt, ha most is úgy jár, megbüntetik mind magát, s mind kezeseket, ha pedig ott benn maradna, vagy meghalna terminus után, tartozzanak ide alább megírt kezesek éppen sarcát megfizetni, a'mint Urunk ő Nagysága először tüle kérte, vagy az Keresztúrit kihozni és azoknak, kiket ő bebocsátott kezeségen sarcokat megfizetni.*”, ekkor éppen 17 fő volt érte kezes. 1649. június 12-én (249. cs. N° 209.) a hódoltság területén van Ahmed, Koppányi Alit, a kezesét küldte utána Batthyány, mert nem teljesítette a sarcát. 1650. augusztus 26-án (249. cs. N° 250. pag. 3-4.) a hódoltságban volt, és nem akart kijönni: „*kezesin itt is meg kell venni aztot, mire ketették magokat, úgymint tall. 40. egyikén, mert az az Keresztúri István kezesin mindeniken megvették az tall. 20. vagy ott benn adják vissza eztet azon kezeseknek.*” Az 1651. január 1-jén készült memóriáléből (249. cs. N° 301. pag. 2.) az is kiderül, hogy még tartozik Keresztúrival is és 500 tallérral is, ha a vételárhoz adjuk az 500 tallért, talán megkapjuk a váltásdíjat, kiszámítva 900 Ft. Ez ismételten ellentmondásos, hiszen ennek még az ígélet is a duplája, így valószínűleg jóval magasabb értéket követeltek Keresztúriért, ha mégis ez a váltásdíj értéke az is hatszorosa a vételnek, ez azért már jelentős, ha nem is különleges. A legutolsó dolog, ami tudható róla, hogy 1651. július 1-jén még mindig a sarcát hordja,¹²⁵³ azaz 12 évvel a fogságba kerülés után sem oldódott meg a sorsa.

Fehérvári Ali (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a fejjáltásban adott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 14.): „*2. Feiérvári Ali Anno 16** Cseönge Györgytől vették volt pro fl. 75. Ezt az rabot Póka Györgynek adtuk.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat összesítő irat (248. cs. N° 65. pag. 5.) szerint nem egyedül érte a 150 forintot, hanem Fehérvári Ahmeddel együtt, és az eladó Hagymási János, a másik három iratban Cseönge György az eladó. Mivel a vételár két iratban is 50 forint (248. cs. N° 137. pag. 5.): „*Póka Györgynek / 3. Feiérvári Ali Czeönge György hozta pro fl. 50.*”; (249. cs. N° 320. pag. 3.): „*4. Az kiket fejek váltásában adtunk másoknak ... 6. Feiérvári Ali N° 19. Czönge György hozta p. fl. 50. Póka György*”, ezért ezzel számoltam. Az 1641 és 1648 közötti adatokat összefoglaló listában (248. cs. N° 64. pag. 1.) azt találjuk mellette, hogy „*Póka Györgynek ajándékon*”, ez azt is jelentheti, hogy a főúr utólag nem kérte el a rab értékét az emberétől. Az 1643. július 7-ei összeírásban a rohonci sarcolatlan rabok között tartották számon, azt írták Fehérvári Ali (Ahmed és Babócsai Mahmud mellé), hogy „*régiek*” (248. cs. N° 92. pag. 2.), tehát már 1643 előtt rab volt. Az 1643. október 31-ei lajtsromban (248. cs. N° 92. pag. 3.) ugyancsak a rohonci sarcolatlan rabok között van, ám mellette: „*Pókának adtam*”, azaz már ebben az évben elajándékozta a főúr, a későbbi összefoglaló iratokban azonban még számon tartották.

Fehérvári Ali aga (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 360.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 96.): „*14. Feiérvári Ali Aga Anno 1654. in mense Novembris ezt az rabot Feiérvár alól hozták és ajándékon adták az katonák.*” Mivel több rab is szerepel ezen a néven, és a tisztégét máshol nem jelölik, így nem tudtam a továbbiakban követni a sorsát. 1655 januárjában a szalonaki várban öt Fehérvári Ali található, mind Batthyányé, ám mindnél van ragadványnév: Agó, Csonka, Kalmár, Nagy, Zlokerp vagy egy másik származási név: Vajoli, viszont egyik mellett sem áll az, hogy aga; a rohonci várban ugyancsak ült egy Fehérvári Ali (se ragadványnevet, se tisztséget nem találunk mellette), ő azonban nem Batthyányé, hanem Ságodi uramé, a főkapitány hadnagyáé (249. cs. N° 355.).

Fehérvári Ali, agó (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 94.): „*10. Feiérvári Agó Ali Anno 1652. az beszprémiéktől vették pro tall. 150. Anno 1655. ez az rab postaságban lévén odabé az terminus előtt megholt ott benn die 19. Augusti hozta ki az postája az testét.*” Ez a feljegyzés azt is igazolja, mennyire komolyan vették a conditiókat, erről majd egy későbbi fejezetben lesz szó bővebben. Fehérvári Agó Ali részt vett a szalonaki lázadásban, ám nemcsak túlélte a minimum 300 pálcaütést (249. cs. N° 325. pag. 11.), hanem – bár sarcolatlanul – postaként járt is a hódoltságban. 1652 májusában (249. cs. N° 325. pag. 5.) jegyezték föl először a szalonaki vár rabjai

¹²⁵³ 249. cs. N° 321. pag. 4.: Feiérváry Amhet Iszpaia.

közé, majd 1655 januárjában (249. cs. N° 355.) még sarcolatlan szalonaki rabként tartották számon, három évig volt Batthyány I. Ádám fogja, anélkül, hogy bármiféle megegyezést kötöttek volna.

Fehérvári Ali besli (248. cs. N° 49, 65, 320.; 249. cs. N° 204.):

1649. április 5-én Feiérvári Ali besli ígért 500 tallér készpénzt és 10-10 pár karmazsin csizmát, ill. papucsot kapcástul. A kiszámított érték 800 Ft. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 3.) már a halottak között találjuk, és az is kiderül, hogy őt is Batthyány maga fogta Fehérvár alatt, így talán nem olyan nagy a veszteség, bár a váltságdíjban sikerült megegyezniük, hogy az pont a fenti ígéret lett-e, arra nincs feljegyzés. A 1649-ből (249. cs. N° 225. pag. 2.) maradt az rablista, ahol feljegyezték mellé: „*kijött, semmit nem hozott, megholt itten.*” Ebből már lehet a megsarcolás tényére következtetni, és arra is, hogy a hódoltság területén járt a török besli a sarca után. Az 1649. január 12-ei (249. cs. N° 205. pag. 2.) listában a németújvári sarcolatlan rabok között szerepel, mellette itt is az áll, hogy semmit sem hozott, a megholt kifejezés feljegyzése pedig kifejezetten ellentmondásosnak tűnik, az lehetetlen, hogy januárban meghalt, majd áprilisban sarcot ígér, nyilvánvalóan jóval a lista elkészülte után került a fogoly mellé a megholt szó. Az 1651-ben (249. cs. N° 320. pag. 7.)¹²⁵⁴ készült rablistában még megtaláljuk a megsarcolt foglyok között („*megsarcolt rabok, kiket az extractusbul kihadtak*”), az utolsó megjegyzés róla minden korábbi információt megerősít: „*Ezt magunk hoztuk, megsarcoltatása után holt meg Úyvárott.*” Igaz nem adott pénzt a fehérvári besliért a főúr, mégis van vesztesége, bár csupán két évig tartotta a török tisztet, azért az is költség.

Fehérvári Ali, hadzsi (248. cs. N° 49., 65., 104., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 109., 125., 130., 132., 249. cs. N° 144., 173., 184.)

Fehérvári Hadzsi Ali 1645 augusztusában-szeptemberében ígért először 600 tallért, valószínűleg ezzel nagyon elégedetlen lehetett a főúr, hiszen csak a pénznek több mint ötszörösét kérte 3 400 tallért, de ezzel sem elégedett meg, kellett volna még egy úrnak való ló aranyos szerszámával, skarlát nyergével, ezüst kengyelével, egy úrnak való párdubőr, két öreg díványszőnyeg,¹²⁵⁵ egy úrnak való tegez kézi íjastul és nyilastul,¹²⁵⁶ sőt egy úrnak való sátor is,¹²⁵⁷ a kiszámított érték 8 847 Ft, a követelés az ígéret 9,8-szerese. De ígérni Ali a 2. oldalon is csak 1 200 kősót és 200 tallért ígért. 1647. december 19-én (249. cs. N° 173.) még mindig csupán 1 300 db kősót és 200 tallér készpénzt ígér, a követelés: „*Az mit ehhez kértünk azelőtt azt most el fogjok engedni, hanem az Fáncsi fiát hozza ki az helett, s az mit már megígért azzal együtt.*” A 249. cs. N° 184. elég ellentmondásos, mert egyrészt olvasható az előbbi megállapítás is, de egy másik kézírással: „*ettől most nem kívánjuk, hogy újabb sarcoljon, hanem az mit megígért, azt adja meg, azon kívöl az mit kívántunk tőle arra referálja*¹²⁵⁸ magát, nem kívánjuk Fáncsy fiát, hogy annyiba vegyék be, mivel nincs semmi szükségönk reája, tudja azt, hogy ő, mit ígért nekünk, ennek előtte, és mit kívántunk tőle.” Róla is a rabnyilvántartó könyvből (248. cs. N° 49. pag. 3.) tudjuk, hogy meghalt, az 1648. december 15-én készült rablistában (249. cs. N° 191.) már szerepel a neve mellett a „*megholt*” kifejezés. A „*másoknak adott*” rabok között ugyancsak megtaláljuk (Fáncsi Györgyért),¹²⁵⁹ 150 forintot adott érte a főkapitány.¹²⁶⁰ 1648. február 24-én (249. cs. N° 199. pag. 5. és N° 335. pag. 6.) megvan a megállapodás Fáncsi György és 800 db jó „öreg” kősó, kiszámított érték 1 550 Ft.¹²⁶¹ A sarc a vételnek 10,3-szerese, a követelésnek 0,2-szerese,

¹²⁵⁴ Feiérvári Beslő Alj Iszpáhia

¹²⁵⁵ Mivel a követeléseknél nem találtam értéket, ezért a korszak hozott áruai között található legértékesebb díványszőnyegét vettem, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyegét, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹²⁵⁶ Egyetlenegy tegeznél találtam értéket, így kénytelen voltam ezzel számolni: Szigetvári Hüszejn 1657. december 28-án (249. cs. N° 299.) egy db aranyos tegezt hozott 287 tallérért, azaz 430,5 forintért.

¹²⁵⁷ 249. cs. N° 354. 500 tallér

¹²⁵⁸ lat. refero: emlékezetbe idéz

¹²⁵⁹ 248. cs. N° 65. pag. 5. A forrás 1637 és 1651 közötti adatokat tartalmaz. Az 5. oldalon két helyen is megtaláljuk a Fehérvári Hadzsi Ali nevet, a fősót a másoknak adott rabok között, teljesen egyértelműen ott áll mellette Fáncsi Györgyért, az alsót a meghaltak között, az áll mellette, hogy Keövér Benedektől 100 tallérért, hogy „*megholt ott benn*”, majd Batthyány kézírásával „*kétszer írta*”, azaz beírták egyrészt a másoknak adott rabok közé, másrészt a meghaltak közé. Mindezt megerősíti a 1649. január 21-én készült rablista (249. cs. N° 203. pag. 2.), e szerint is a hódoltságban halt meg.

¹²⁶⁰ 248. cs. N° 49., 65., 104., 137., 249. cs. N° 320.

¹²⁶¹ Ha a keresztény rabért 500 tallért (249. cs. N° 354.).

a vételnek az ígélet hatszorosa, a követelés az 59-szerese, de ahogy ezt láttuk igencsak engedett ebből a főúr. Fehérvári Hadzsi Ali 1648. február 24-én bement a hódoltság területére, 27 fő kezeskedett azért, hogy vissza is térjen (249. cs. N° 199. pag. 5.): „*az első úttal Fáncsi Pál fiát kihozza, hol nem kétannyi legyen sarca, amit kértek azelőtt túle, és ha ott benn maradna, vagy meghalna terminusnap után, tartozzanak az ide alávaló kezesek eztet megfizetni, ami ide föl megvan írva.*” Szeptember 19-én ismételt a hódoltságban volt, igaz, ekkor csupán nyolcan kezeskedtek érte, minden információ szerint (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 191., 203.) még 1648-ban meghalt a hódoltságban, minden valószínűség szerint a „*terminusa*”, határideje után, hiszen a fennmaradt sarcát, a kezeseknek meg kellett hoznia. 1649. június 12-én már Koppányi Alinak kellett volna kihoznia 450 db kősót Fehérvári Hadzsi Ali sarcában (249. cs. N° 209.). Az 1652. február 24-én (249. cs. N° 335. pag. 6.) készült összeírás szerint kihozta Fáncsi Györgyöt felszabadította, 5 úttal hozott 230 db kősót és 128 forint 70 dénár értékű portékát „*minden forintért egy-egy sót számlálván*”,¹²⁶² és még tartozott 378 db kősóval. Az 1652. augusztus 1-jei (249. cs. N° 325. pag. 10.) rablistába is följegyezték a régi török és rác rabok közé, akik „*ott benn maradtak*”, a szalonaki rabok között találjuk, mellé pontosa följegyezték: „*restantiája*”,¹²⁶³ azaz adóssága is van még. Elég meglepő, de még két évvel később, 1654. január 1-jén is számon tartják (249. cs. N° 355. pag. 2.) azok között a szalonaki rabok között, akik a hódoltságban vannak, és még nem hozták meg a sarcokat, rajta kívül még négy török¹²⁶⁴ mellett áll a következő megjegyzés: „*Ezek immár inkább mind megadták sarcokat, hanem az kezesség miatt vagyon még akadályok etc.*” 1645-ben¹²⁶⁵ került a főkapitány fogságába, Keövér Benedek (Niczki katonája) kalauz és társai hozták 100 tallérért, rá három évre megsarcolt, sőt hozott is valamennyit a váltságdíjában, de ugyanebben az évben meghalt. Bár minden jel szerint a kezesekre maradt a váltságdíjának nagy része, mivel nem derül ki a további forrásokból, hogy pontosan mennyit hoztak érte, így nem lehet azt sem tudni, mennyit veszített a főúr.

Fehérvári Ali, ifjabbik (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 4.): „*5. Feiérvári Ifjabbik Ali Anno 1648. ezt az rabot Beszprémi Szél Bencétül és társaitul vették volt pro fl. 84.*” Az 1648. június 3-ai listában a németújvári sarcolatlan rabok közé sorolták, de mellette (Fehérvári Ibrahim és Fehérvári Másik Ali mellett is) ez áll: „*Szalonakon vannak ezek mostan*”. Az 1651-es lajstromban minden adat megegyezik az eddigiekkel, csupán azzal egészíti, hogy Németújváron halt meg (249. cs. N° 320. pag. 8.) a fehérvári török, azaz 1648. június és 1651. között halt meg, anélkül, hogy bármiféle megegyezés született volna közte és a főkapitány között.

Fehérvári Ali, kalmár (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török foglyai között található (248. cs. N° 49. pag. 92.): „*5. Feiérvári Kalmár Ali Anno 1651. Beszprémi Kovács Istvántul vették pro fl. 38.*” Az 1651. július 1-jén készült memorialében (249. cs. N° 321. pag. 4.) már a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk: „*17. Feiérvári Kalamár Ally*”, ahogy november 15-én is (249. cs. N° 321. pag. 11., N° 325. pag. 2.), 1652. augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 8.) is beírták és december 1-jén is szintén (249. cs. N° 325. pag. 5.). Ő is szalonaki lázadó volt, és legalább 300 pálcaütést kapott (249. cs. N° 325. pag. 11.), de túlélte, 1654. januárjában ugyancsak a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk (249. cs. N° 355. pag. 3.), egy év múlva ugyancsak (249. cs. N° 355. pag. 9.), és következő évben (249. cs. N° 383. pag. 4., N° 380. pag. 1.), és az azt követő évben (249. cs. N° 386. pag. 2.), sőt 1658. januárjában is (249. cs. N° 394. pag. 3.), 1658. december 1-jén ugyancsak szalonaki sarcolatlan rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 12.). Postaként azonban járt a hódoltságban, 1658. július 24-én Váli Nagy Alival együtt Szófia Sábán postája (249. cs. N° 429. pag. 1.), november 10-én Budai Iljász szpáhié (249. cs. N° 429. pag. 1.), december 18-án ugyancsak, de akkor Fehérvári Durákkal

¹²⁶² 1648. június 16-án 1 000, aug. 23-án 120 db kősót hozott (249. cs. N° 197. pag. 4.). 1648. augusztus 29-én 30 forint 40 dénárt adtak az általa hozott portékáért (249. cs. N° 187/a.).

¹²⁶³ Lat. resto: hátra marad, hátra van

¹²⁶⁴ Fehérvári Muhiddin szpáhi, Váli Operka Mehmed, Pesti Karimán, Palotai Abdi

¹²⁶⁵ 249. cs. N° 104. pag. 1. egyedül ebben az összeírásban szerepel évszám, biztosan róla van szó, akkor is, ha Ali helyett Haszan szerepel, megegyezik az eladó, a vételár, és egyetlen más forrásban sem találtam Fehérvári Hadzsi Haszan nevet.

együtt (249. cs. N° 429. pag. 2.), 1659. március 2-án pedig Pécsi Ahmed hodzsa postája volt, azaz a hódoltság területén többször is járt, de mindig más ember postájaként.

Fehérvári Ali, zlokerp, Veli bég szolgája (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 360.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 97.): „1. Feiervári Zlokerp Ali, Veli Bég szolgája Eodem Anno [1654] ezt az törököt is feiervári nyereségünkéből vettök pro Tall. 310. Anno 1656 megsarcolván ezen rabunk, ígért minekünk sarcában készpénzt tall. 500, partékát pro tall. 600, kűsöt N° 1 000. Anno 1656. die 26. Decembris ez följül megírt rabunkat Aranyadj Mihálynak adtok pro tall. 200 és egy török rabért.”¹²⁶⁶ Ennek megfelelően először 1655 januárjában találjuk a szalonaki rabok között (249. cs. N° 355. pag. 9.): „18. Feiervári Zlokerp Ali”, 1656 januárjában ugyanitt található (249. cs. N° 383. pag. 4.): „20. Feiervári Zlokerp Ali, Anno 1654. az Úr ő Nagysága hozta.” A sarc 5,7-szerese a vételárnak, ám végül ő is fejválság lett, egy 1657 januárjában készült katalógusból (249. cs. N° 386. pag. 2.) tudjuk, hogy „Aranyadi Istvánért ment.” Nincs is későbbi listában feljegyezve, valószínűleg kiszabadította a keresztény rabot, bár a kiváltásáért most is fizetett a főúr embere, hogy csupán csak a saját váltságdíjának értékét adta meg, vagy esetleg többet, az a török rab értékén múlt.

Fehérvári Alisáh (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 99.): „19. Feiervári Alisza etc. Anno 1657. ezt az rabot Hertelendi Ádám adta minekünk fiának feje szabadulásában etc. Anno ut supra in mense Novembris megsarcolván ezen rabunk ígért minekünk sarcában készpénzt tall. 4 000, úrnak való lovat gyünge aranyos szerszámostul N° 2. Az maga rabjait mint Borgátait N° 1, skófiium arany és ezüstöt skófiium 4.”¹²⁶⁷ Egyszerre találkoznak fejválsággal, igen magas váltságdíjjal, sőt rabcserevel is. A kiszámított érték 6 516 tallér, azaz kifejezetten értékes, sőt gazdag rabról van szó, 1658-ban a rohonci várban raboskodott (249. cs. N° 394. pag. 5., pag. 13.) és Hertelendi Ádám foglyaként tartották számon. 1659. febr. 11. (249. cs. N° 403.) Fehérvári Alisán és Fehérvári Durak együtt mentek a hódoltságba, vitték magukkal Budai Sánta Pirkót is postájukként: „Mindezekért lettenek kezesek szalonaki és rohonci várainkban lévő török és rác rabjaink mind fejenként, úgymint 75-ten, ki fülét, ki fogát, ki pedig ujját kötvén. Condióik: 1. Feiervári Alisza kezessége szerint azért megyen bé, hogy Kisfaludi Balás uram rabja sarcában az mostani úttal 90 kűsöt hozzon. Ezeknek egy holnap az terminusok.” A kezességért ment tehát, de nincs semmiféle feljegyzés arról, hogy meg is hozta.

Fehérvári Besir szpáhi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 91.): „4. Feiervári Becsér Iszpáhia Anno 1650. ezt az rabot Vasvári Istóktul vettök pro tall. 100. Anno 1652. die 28. Novembris ezen rabunk sarc nélkül akarván szabadulni, de nem szolgált az szerencse neki, az vár vitéliért megverettetett, és die 18 Decembris megdöglött.” Így aztán az története is gyorsan lezárult, az 1651. januári összeírásban a szalonaki fő török rabok között találjuk (249. cs. N° 305. pag. 3.), azaz magas értékű fogoly volt: „7. Feiervári Beczér Iszpahia Ezt Muadin bátyjának mondják lenni, Vasvári adta.” Az eladó Tatai Vasvári Istók (249. cs. N° 307. pag. 4.). 1651 júliusában is a szalonaki sarcolatlan rabok között tartják számon (249. cs. N° 321. pag. 4.), ahogy 1652 januárjában augusztusában (249. cs. N° 325. pag. 5., 8.), majd következett a szalonaki lázadás, legalább 300 pálcáutést kapott, de lehetett akár 380, őt is agyonverték, hiába volt főrab.

Fehérvári Csirko Halil (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 317.):

Fehérvári Csirko [Csirkin] Halim 1651. november 6-án ígért 400 db kűsöt, 10 vég abát, 10-10 pár csizmat és papucsot, kiszámított érték 500 Ft, még ehhez ígért 150 db kűsöt; a követelés: 2 050 db kűső, 150 vég aba, 50-50 pár csizma és papucs, 100 db ökör, 2 000 tallér készpénz, egy keresztény

¹²⁶⁶ A leggyakrabban 100 forintot adott egy török rabért a főúr, a 200 tallér, 300 forint értéknek felel me, így csak 400 forint bevételről beszélhetünk, így valójában az emberének kiszabadításán kívül nem is hozott hasznot, persze ha kifejezetten értékes rabot kapott a dominusz a szabadságért cserébe még akár haszna is lehetett.

¹²⁶⁷ Borgátai váltságdíját nem ismerem, de vegyünk 500 tallért (249. cs. N° 354.); „skófiium arany és ezüst, papirosát pro tallér 4.” (249. cs. N° 299. pag. 22.)

rab,¹²⁶⁸ kiszámított érték 8 400 Ft, az első ígéret 16-szorosa a követelés. Mivel ajándékba (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.) kapta a főúr Komáromi Jánostól és Kóczó Mihálytól, így ez nem jelentett költséget. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 92.) még a sarcolatlan törökök közé írták be, mégis megsarcolt 1652. november 16-án: 1 000 db kőszó, 60 vég aba, 40-40 pár csizma és papucs, 200 tallér készpénz és 35 db ökör a váltságdíja. A kiszámított érték 2 360 Ft, ez az első követelésnek csupán 0,3-szerese, tehát jócskán engedett a főúr, igaz az ígéretnek 4,7-szerese, így a rabnak is engednie kellett. Végül is ez nem számított, ugyanis a fehérvári török fogoly 1652. december 13-án meghalt (248. cs. N° 49. 92.): *„1652. dec. 13. Meglévén immár álnok végezések Eodem Anno die 28. Novembris. szalónaki várunkat megvették volt, ez is érdeme szerint megpálcáztatott, s azon pálcáztatás után úgymint die 13. Decembris megdöglött.”*

¹²⁶⁸ A 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért.

Fehérvári Gyurica (Gyurko) (248. cs. N° 49., 137.)

Fehérvári Gyurkót Király Pál adta 100 forintért, 1643. július 7-én a németújvári rabok között találjuk, mivel azt írták mellé (és Fehérvári Mihály, Siófoki Radovan mellé), hogy „*mostaniak ezek*”, így ezt gondolom a fogsága kezdetének, talán már a következő évben megalkudtak vele, hiszen 1644 júliusában Igali Milene sarcáért ment, az ő váltságdíját is feljegyezték, igaz, a készpénz eltér 150 forint helyett 100 forint áll. 1645 és 1649 között biztosan gyűjtötte a sarcát, bár ezekben az iratokban Fehérvári Gyurica néven szerepel (248. cs. N° 107., 121., 128., 249. cs. N° 197.), az utolsó feljegyzett útja, a 14. 1646 márciusában lehetett (249. cs. N° 197., 299. pag. 37.), ezzel 20 db kősót és egy 22 (vagy 22,5) forint értékű paripát hozott, összességében teljesítette váltságdíjának a 84%-át, hiszen biztosan hozott 488 kősót és 61 forintot, és mindezt csupán három évvel a fogságba esés után. 1646 augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 1.) az ún. „*más rendbéli rabok közé sorolták*”.

Fehérvári Haszan (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 99.): „*18. Feiérvári Haszon ezt az rabot Kisfaludi Balástul és az végbéliektől vették pro fl.*” 1656 januárjában egész biztosan a szalonaki várban volt (249. cs. N° 383. pag. 4.): „*12. Feiérvári Haszán Anno 1652. Kisfaludi Balás az végbéliekkel.*” Nem találtam későbbi iratban, így csak annyi biztos, hogy három évig raboskodott váltságdíj nélkül.

Fehérvári Haszan szpáhi, kis (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 204., 231., 315.):

1649. április 5-én Fehérvári Kis Haszan 150 db kősót és 150 tallér készpénzt ígért, ehhez követeltek még 850 db kősót és 550 tallér készpénzt, azaz a követelés az ígéretnek 5,5-szerese. Az 1649-1650-ból (249. cs. N° 231.) való memoriáléban már többféle árut kértek tőle: 1 200 db kősót, 300 tallér készpénzt, 40 vég vörös jó abát, 20 db szép tarka kecsét, 20 pár karmazsin csizmát, 20 pár papucsot kapcástul, sőt egy 200 tallért érő úrnak való jó lovat is, a kősónak, abának, kecsének, csizmának, papucsnak pont a felét ígerte a török szpáhi, de készpénzből csak 100 tallért ígért. A harmadik oszlopnál az áll, hogy utoljára, és valóban ezt a váltságdíjat találjuk a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 28.): „*Feiérvári Kis Haszon Iszpáhia Anno 1647. ezt az rabot is magunk hoztuk Feiérvár alól. Anno 1650 megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 200, jó öreg válogatott kűsót N° 700, jó vörös abát véget 25, jó öreg tarka kecsét N° 15, karmazsin papucsot kapcástul N° 15, jóféle karmazsin csizmát pár N° 15, úrnak való lovat N° 1, csótárostul és besliafékéstül, aki legalább 200 tallért érjen, Veli Bégh avagy Tapi Iszpahia lovát.*”¹²⁶⁹ A kiszámított érték 1 580 Ft, ez az első ígért 4,2-szerese, az első követelés 0,8-szorosa, tehát a rabtartó és a rab is engedett az eredeti elképzeléséből. Ennek alapján a fogságba esésétől három év kellett az alkuhoz, és úgy tűnik, egy-két évig alkudoztak egymással a rab és a rabtartó, 1651. szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 3.) már ezt olvashatjuk mellette: „*Ennek sarca megvaygon. Ez is, ha Nagyságod bebocsátja, azt mondja, hogy hejában nem jár.*” 1650 és 1651 között öt alkalommal is feljegyezték a kezeseit (249. cs. N° 255., 256., 262., 425.), 1650. március 30-án (249. cs. N° 247.): „*mént bé legelsőbben sarcáért*”. 1651.¹²⁷⁰ június 4-én ugyancsak bement a hódoltság területére, 1652. március 15-én pedig postaként küldték be. Arról semmiféle adat sincs, hogy hozott is a sarcból valamennyit, az 1656. december 3-ai (249. cs. N° 380. pag. 1.) seriesben még megtalálható a szalonaki rabok között, de csak ennyi tudható a sorsáról.

Fehérvári Hüszejn odabasi (248. cs. N° 49., 360.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 98.): „*16. Feiérvári Huszain odabasa Eodem Anno [1654] ezt is az feiérvári nyereségből vették pro tall. 200.*” 1656 januárjában találunk egy Fehérvári Hüszejnt (tisztség nélkül), akit „*ő Nagysága*”, azaz Batthyány I. Ádám maga hozott 1654-ben (249. cs. N° 383.), valószínűleg róla van szó. Egy év múlva

¹²⁶⁹ Az összes hozott áru között a duplakecsénél csupán Kanizsai Tót Haszannál találunk értéket 6 Ft/db (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.).

¹²⁷⁰ Kikövetkeztetett évszám, ugyanis csak a hónap és a nap szerepel a forrásban, a 249. cs. N° 425. pag. 1. és 3., a kezeleinek számát, kötését és azt tudjuk meg, hogy 40 napja van arra, hogy hozzon bármit is.

ugyanott találjuk, a sarcolatlan rabok (249. cs. N° 386. pag. 2.) között, két évig biztosan raboskodott mindenféle megegyezés nélkül, nincs róla későbbi információ.

Fehérvári Ibrahim (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 226., 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 5.): „9. Feiérvári Ibrahim Anno 1648. ezt Beszprémi Szél Bencétől és az társaitul vettök volt pro fl. 83.” Ezt az 1651-es lajstrom (249. cs. N° 320.) csak annyival egészíti ki, hogy Rohoncon halt meg. Az 1648. november 10-ei listában is megtaláljuk a szalonaki sarcolatlan rabok között (249. cs. N° 189. pag. 1.): „11. Fejérvári Ibrahim”. Az 1650. március 28-án készült rohonci számvetésben (249. cs. N° 250. pag. 1.) Kanizsai Ahmeddel kapcsolták össze: „Újvárról hozták, sebesek.” Néhány hónap múlva meg is halt (249. cs. N° 297.): „Anno 1650. die 22 Julii fogvást az mennyi török és rác rabok megholtanak Rohoncon az porkoláb írása szerint: 1. Feiérváry Ibraim die 22 Julii: Az úré volt, Szél Bencétől vettem.” Két évig raboskodott mindenféle megegyezés nélkül.

Fehérvári Ibrahim, kis (249. cs. N° 204.):

Miután Fehérvári Kis Ibrahim csupán 230 db kősöt ígért, Batthyány saját kezüleg írta mellé: „Ez mesterember, adjon még sót N° 300., készpénzt tall. 300. partékát, mindenfélét fl. 500.” A követelés tehát 6,4-szerese az ígéretnak. Viszont egyetlen más iratban sem találtam Feiérvári Kis Ibrahim néven szereplő török foglyot, így róla semmi egyebet sem lehet biztosan tudni.

Fehérvári Iljász szpáhi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

Fehérvári Iljász szpáhi 1650-ben vállalta, hogy vagy 2 400 tallért ad Palotai sarcában vagy ezt kihozza, előtte viszont az áll, hogy 1651-ben Palotai Miklós adta 1 000 tallérért dominuszának a rabot (248. cs. N° 49. pag. 28.), így a vételárnak a sarc 2,4-szerese. A további iratokból kiderül, hogy valójában jóval korábban megszületett ez a megegyezés, és Palotainak ez az összeg nem a teljes váltságdíja, csupán egy része, majdnem a fele. Az 1648. december 15-ei memorialében a rohonci rabok közé jegyezték fel (249. cs. N° 192. pag. 2.): „1. Feiérvári Illasz szpaia”, ugyanez a helyzete az 1649. január 9-ei listában is (249. cs. N° 201. pag. 1., N° 205. pag. 4.): „10. Feiérvári Iliász Szpahia Rohoncon”, az 1649. augusztus 18-án készült összeírásban (249. cs. N° 213. pag. 1., N° 214. pag. 1.): „A' mint az török rabokat fölirattuk az ő Fölsége parancsolatjára”) már az áll mellette: „10. Feiérvári Iliáz szpahia, Palotaié, nincsen beírva, másé”, az utóbbi megjegyzést maga Batthyány I. Ádám írta a szpáhi mellé. Az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. pag. 2.): „Az mely rabokat kiváltottam és fejek váltságában adtam rabokat: 1. Feiérvári Ilász, Palotai Miklósé”. Az 1650-ben készült memoriálében pedig az került mellé, hogy Fraknó várában volt (249. cs. N° 250. pag. 5.). A szalonaki várban raboskodott a továbbiakban (249. cs. N° 269., 272., 275., 276., 280., 281., 305, 307., 318.). 1650. július 22-én 39 kezest jegyeztek mellé, de maga Batthyány írta mellé: „nem ment be” (249. cs. N° 287.), 1651. december 18-án viszont 40 fő kezessége mellett a hódoltságba ment – ezt megerősíti az 1652 januárjában készült rablista (249. cs. N° 325. pag. 5.), ahol az írták mellé: „odabenn vagyok” –, Kara Hüszejnnel, a postájával együtt (249. cs. N° 323.): „Lettének kezések borostyáni és szalonaki rabok Iljász Iszpájáért és postájáért Kara Hüszejnért. Ily okkal, hogyha az terminusnapra el nem jönnének, vagy jönni nem akarnának, úgy elszöknének, vagy az terminusnap után meghalának, tehát ez alább megírt rab kezések tartozzanak az sarcát megfizetni Illaz Iszpájának postájáért pedig, mivelhogy sarca még nincsen annak kötése ezer arany.” Augusztusban (249. cs. N° 325. pag. 8.) ugyancsak az áll mellette (és Pesti Ömer aga mellett): „Ezek odabenn vannak”. Nincs későbbi információ róla.

Fehérvári Juszuf (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 315.):

Fehérvári Juszuf Fehérvári Mehmeddel együtt 1651. szeptember 14-én (249. cs. N° 315.) „Azt mondják, hogy bemennek, és az két hajdút¹²⁷¹ fejek váltságában megszabadítják, azonfölül semmit

¹²⁷¹ Bizonyosan nem lehet tudni, ez mekkora értéket takarhatott, 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért. De: 248. cs. N° 103. pag. 2. (1644) 35. sorszámnál: nógrádi hajdú Pap Máté sarca 120 Ft; 8. oldal 1646-ban az 55. sorszámnál: veszprémi hajdú Kövessy István sarca 180 Ft; 1647-ben 9. oldal 8. sorszámnál: körmendi hajdú Gombás György sarca 210 Ft; 12. oldal 51. sorszámnál: kapornaki hajdú Varga György sarca 150 Ft; 249. cs. N° 198. pag. 1. a 3. sorszámnál: körmendi hajdú avagy szabad legény sarca 240 Ft;

nem ígérnek” Ha valóban csupán 185 forintnyi értékről van szó, akkor nem csoda, ha a főúr elégedetlen volt, hiszen ez csupán a vételár 1,85-szorosa. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 93.) még a sarcolatlan rabok között találjuk, de mégis megtalálható a sarca, az adatok szerint 1652. április 21-én sarcolt meg, ő is két évig alkudozott, igaz ennek forrásait nem találtam. Váltásdíja: 300 kósó, 15 vég aba, 5 pár karmazsin csizma, Beszprimi Gergely¹²⁷² és Radi Mihály hitlevelének kihozása Palotai dizdár agától 500 tallér értékben. Kiszámított érték: 1 140 Ft. Ez már az ígéret 6,2-szerese, a vételnek pedig, amely mindössze 100 forint volt (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.), így a sarc több mint a 11-szerese. És bár a megegyezés létrejött, azt mégsem lehet tudni, hogy teljesítette az ígéreteit a fehérvári török, mert az forrásokban nem találunk erre adatot. 1652 novemberében részt vett a szalonaki lázadásban, és meg is sebesült (249. cs. N° 325. pag. 11.), 1656 januárjában a szalonaki foglyok között találjuk (249. cs. N° 383. pag. 4.): „14. Feiérvári Juszupffot öccsével Anno 1650. beszprémiek hozták.” Mehmed az öccse lenne? A december 3-ai seriesben (249. cs. N° 380.) még Szalonakon volt: „33. Feiérvári Juszupf öccsével”, de nincs róla további adat.

Fehérvári Juszuf, puskás (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 360.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 97.): „15. Feiérvári Puskás Juszupff Anno 1654. in mense Novembris ezt az rabot feiérvári nyereségből vették, mivelhogy magonk is odavoltunk pro tall. 312.” 1655 januárjában a szalonaki várban raboskodott (249. cs. N° 355.), egy év múlva ugyancsak (249. cs. N° 383.), ahogy 1657 januárjában is (249. cs. N° 386. pag. 2.), aug. 9-én pedig postaként járt benn a hódoltságban (249. cs. N° 387. pag. 11.): „Die 9. mensis Augusti mentenek bé ezen kezességekre szalonaki rabjaink közül postaságban Feiérvári Puskás Juszupff és Koppáni Amhet a'végre, hogy Feiérvári Ómér kovácsnak hátramaradott sarcát, tudniaillik az úrnak való főlovat, melyet Omér ígért kihozzák szerszámostul, ha penig az lovat ki nem hoznák, tehát tartozzanak az kezések ezen lóért 300 tallért letenni az lóra való szerszámon kívül. Ezeknek is az kötések (ha sarcok nincsen) két-két ezer arany. Mentenek bé die 9. Augusti. Az terminusok 20 nap. Köll itten lenniék die 28. Augusti.” Könnyen előfordulhat az is, hogy ott is maradt, ugyanis nem szerepel a későbbi iratokban.

Fehérvári Mehmed (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 213., 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 5.): „10. Feiérvári Memhet Anno 1648. ezt az rabot Beszprémi Kovács Gergely adta pro tall. 400.” Az 1651-es összefoglaló lajstromban is szerepel (249. cs. N° 320. pag. 5.). Elég ellentmondásos, hogyha a fiáért adta Kovács Gergely, akkor miért fizetett 400 tallért a főúr. Valószínűleg ennyi volt a fiú sarca, ezt kifizette Batthyány I. Ádám, és ezért cserébe kapta a rabot. Az 1648. június 3-ai lajstromban a borostyáni rabok között találunk egy „Fejérvárj Memhetet” (249. cs. N° 186/a. pag. 6.), 1648. december 15-én ugyanez a helyzete (249. cs. N° 192. pag. 2.), 1649. jan. 9-én (249. cs. N° 201. pag. 1.), az 1649. augusztus 13-ai listából (249. cs. N° 213. pag. 1.) biztos az azonosság: „6. Feiérvári Memhet, Hocsa fia, Kovács Gergely adta tall. 400., nincsen beírva.” Az 1649. szeptember 8-ai listában mellette (Fehérvári Haszan, Omer, és Vajoli Ali mellett) ez áll: „ezek az olaiabék és ottvaló besliák csak”. Az október 27-ei series (249. cs. N° 241. pag. 1.) szerint a németújvári tömlöcben raboskodott, amiképpen augusztusban is a „közönséges” rabok közt találhatjuk (249. cs. N° 280. pag. 1., 282. pag. 1.). Az 1651. január 12-én készült fölírásban (249. cs. N° 305. pag. 2.) ugyancsak a németújvári „közönséges” rabok között találjuk: „16. Feiérvári Memhet ezt is beszprémiek fogták Kovács Gergely adta fiáért.”, májusban ugyancsak németújvári rab (249. cs. N° 307. pag. 2.), a július 1-jei összeírásban (249. cs. N° 321. pag. 3.) a németújvári sarcolatlan rabok között találunk egy „Feiérvári Kis Memhet, Csani” nevű foglyot, nagyon valószínű az azonosság, az augusztus 10-ei összeírásban is megtaláljuk (249. cs. N° 321. pag. 8.). Az 1651. november 15-ei lajstromban már az áll mellette, hogy meghalt (249. cs. N° 318. pag. 5; 321. pag. 11., N° 325. pag. 2.), ahogyan 1652 januárjában (249. cs. N° 325. pag. 5.). Így minden valószínűség szerint 1651-ben halt meg mindenféle megegyezés nélkül.

10. 79. sorszám: gesztesi hajdú Horvát György sarca 210 Ft; ha ennek a hat hajdú váltásdíjának az átlagát veszem, az csupán 185 Ft, elképzelhető, hogy elsöre csupán ennyit ígértek fejenként a fehérvári törökök.

¹²⁷² 1648-ban a 63. sorszámánál Beszprimi Komáromi Gergely sarca 300 forint volt (249. cs. N° 198. pag. 4.).

Fehérvári Mehmed (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 315.):

Fehérvári Mehmed Fehérvári Juszuffal együtt 1651. szeptember 14-én „*Azt mondják, hogy bemennek, és az két hajdút fejek váltságában megszabadítják, azonföljül semmit nem ígérnek*”. Őt is a sarcolatlan rabok között tartották számon a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 93.): „*8. Feiérvári Memhet Anno 1650. ezt is ezen beszprémiektül [Veszprémi Kovács István] vettök pro fl. 100. Eodem Anno [1652. ápr. 21.] ez is megsarcolván ígért minékünk sarcában küsöt N° 300, vég abát N° 15, karmazsin csizmát pár N° 5. Ezeknek fölöttö Szili Gergely hitlevelét is kihozta.*”¹²⁷³ nagyon hasonló a sarca Juszuféhoz. A vétel is megegyezik (248. cs. N° 65., 249. cs. N° 320.): 100 Ft, sajnos Szili Gergely¹²⁷⁴ hitlevelének értékét nem találtam az iratokban, de valószínűleg hasonló lehet az értéke, mint két fenti keresztény rabnak, tehát itt is a vételárnak a tizenegyszereséről lehet szó. 1651. augusztus 11-én Borostyánból Németújvárra küldték Juszuffal együtt (249. cs. N° 280. pag. 1.), itt találjuk mindkettőjüket aug. 24-én is (249. cs. N° 282. pag. 1.). Az 1651. január 12-én készült fölírásban (249. cs. N° 305. pag. 1.) ugyancsak a németújvári főrabok között találjuk mindkettőjüket: „*7. Feiérvári Juszuff 8. Feiérvári Memhet, ezeket beszprémiek hozták. Anno 1650. die 11. Augusti vitték Borostyánból Úyvárra.*” Májusban szintén németújvári rab (249. cs. N° 307. pag. 2.), a július 1-jei lista (249. cs. N° 321. pag. 3.) alapján ugyancsak németújvári sarcolatlan rabok (Juszuffal): „*ezek egyek, s botokat bírnak*”, meg kell őket botozni? Az augusztus 10-ei összeírásban is megtalálhatóak (249. cs. N° 321. pag. 8.) Az 1651. nov. 15-ei lista (249. cs. N° 318. pag. 5.; 321. pag. 11., 325. pag. 2.) alapján átszállították Szalonakra (Juszufot is). 1652 januárjában a helyzetük változatlan (249. cs. N° 325. pag. 5.), ahogy augusztusban is a szalonaki sarcolatlan rabok között voltak. A szalonaki lázadást Mehmed szerencsésen megúsza, hiszen éppen a hódoltságban járt postaként Budai Pirkoval (Pirkinnel) és (Kanizsai) Dobricsányi Mehmeddel (249. cs. N° 325. pag. 12.): „*Ezek mostan odabenn vannak pastaságban, nem voltak jelen az vár vételen.*” 1652. november 21-én (249. cs. N° 340. pag. 15.) Budai Pirkoval együtt jegyezték föl postaként, egy hónap volt a hátáridejük 45-en kezeskedtek értük. 1657 augusztusában Budai Muharremmel és Fehérvári Zülfikárral postaként Budai Bolond Mehmedért mentek a hódoltságba (249. cs. N° 387.): „*Az rohoncsi várban lévő rabjaink is mind fejenként kezesek érettek, úgymint török és rác N° 20. Condotio: Ezt az megnevezett három bémenendő postaságban küldötetett egyikét az másik keziben adván az kezesek úgy bocsáttok bé, hogy Budai Szpáhó aliter Bolond Memhetet mindgyárást fölkeressék, s vagy magát vagy pedig hátrammaradott sarcát fogyatkozás nélkül az terminusnapra kihozzák, mert ha hamisan járnak, az pálcáknak súlyát fogjuk megéreztetni velek. Ha az terminusnapra ki nem jünnének avagy az terminus után megtalálnának halni, vagy csatára menvén elvesznének, tartozzanak az kezesek mindenikiért 2 ezer-ezer aranyat letenni minékünk. Az terminusuk 15 nap. Mentek bé die 2. Augusti, köll kijünniek die 16. Augusti.*” Úgy tűnik, többször is Budai Sánta Pirkoval volt posta 1659. február 11-én Pirko Fehérvári Alisáh és Fehérvári Durak postája volt, Fehérvári Mehmed pedig Siófoki Iszmailé és Fehérvári Oszmáné (249. cs. N° 403.). További sorsáról nincs információ.

Fehérvári Mehmed (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 360.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 98.): „*17. Feiérvári Memhet etc. Eodem Anno [1654. nov.] ezt is az feiérvári nyereségből vettök pro tall. 402.*” A szalonaki vár sarcolatlan rabjai között találjuk a következő években (249. cs. N° 355., 383., 386.). az 1658. december 1-jei listában még ugyancsak itt található (249. cs. N° 394. pag. 12.), nincs róla későbbi információ.

Fehérvári Mihály (248. cs. N° 49.)

Az eladó, a vételár, a váltságdíj és a fogságba kerülés éve is (1643) megegyezik Fehérvári Gyurkóéval, ő ugyan csak kilenc utat tett a hódoltságban (249. cs. N° 299. pag. 38.), 1646 júliusa és 1649 februárja között egész biztosan a sarcát gyűjtötte (248. cs. N° 128., 249. cs. N° 197.), tehát 1646-ban már biztosan megegyezett a főúrral, hozott 279 kősöt és 50 forint készpénzt, azaz sarcának az 51%-át teljesítette. 1646-ban már biztosan megsarcolt, hiszen kezesei voltak (248. cs. N° 128.), 1654

¹²⁷³ A keresztény rabért 500 tallért számoltam (249. cs. N° 354.), a kiszámított érték: 1 140 Ft.

¹²⁷⁴ Szili Gergely: „házi uraim”, sármelléki jószág gondviselője, lakóhelye: Veszprém, 1649–1657. *Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai.* i. m.

januárjában a szalonaki vár régi rác rabjai közé jegyezték föl, tehát 11 évvel az elfogatása után még nem teljesítette a váltságdíját.

Fehérvári Mihály, Iván, Jurica, Ferenc, Radovan rác (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rácok között találjuk őket (249. cs. N° 48. pag. 292.): „2. Feiérvári Rács Mihály sarca tall. 300. 3. Feiérvári Iván Rác sarca tall. 250. 4. Feiérvári Jurica R. sarca tall. 250. 5. Feiérvári Ferenc R. sarca tall. 100. 6. Feiérvári Radovan R. sarca tall. 100. In Anno 1653. Ezt az 5 rácot Fáncsi Györgytől vettük volt pro tall. 190. De mivelhogy hódult rácoknak találtattanak lenni, vissza köllött őket adnunk Czaiági Gergelynek. Mind az öten ígértek volt ökröt 50, ezt az följlül megírt 190 tallért visszaadtuk Csaiági Gergelynek.” A vételárnak a 19-szeresét szeretete volna megkapni a főúr, ám végül nem kapott semmit.

Fehérvári Muharrem, ifjabbik (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az eladott rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 15.): „5. Feiérvári Ifjabbik Muharin Anno 1647. ezt az rabot magunk hoztuk Feiérvár alól, Beszprémi Kis Jánosnak adtuk más rabért.” Az 1651-es összefoglaló lajstromban (249. cs. N° 320.) még benne van, de nincs róla semmiféle egyéb információ.

Fehérvári Muharrem, sánta (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 194.):

1648-ban Fehérvári Sánta Muharrem egy lovat ígért beslifékestül¹²⁷⁵ és 100 db kősót, de „Nem tudja Kis János,¹²⁷⁶ kinek az rabja, meg nem adhatja az mennyi sarcot ő Nagysága kíván rajta.” Az ígéret kiszámított értéke 400 Ft. A rabnyilvántartó könyvből tudjuk, hogy őt is 1647-ben fogta a főkapitány Fehérvár alatt (248. cs. N° 49. pag. 5.). De semmi hasznót sem hozott a főúrnak, ugyanis meghalt Németújváron (248. cs. N° 49. pag. 5., 248. cs. N° 65. pag. 5., 249. cs. N° 320. pag. 8.). 1648. június 8-án a németújvári sarcolatlan rabok listájában van, mellette lehúzva: „Kis Jánosnak ~~adtam mostan~~.” Majd: „Megholt.” Batthyány fejjváltságba szánta hát a törököt, aki idő előtt meghalt.

Fehérvári Muhiddin szpáhi (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 231.):

1649-1650-ben Feiérvári Muhiddin szpáhi (németújvári) követelése 5 000 tallér készpénz, 3 000 tallér portéka, egy úrnak való ló szerszámostul 1 000 tallér értékű, ehhez képest „ígért sok ideig csak”: 333 tallér készpénzt, 333 tallér portékát, 334 tallér [!] kősót, „de erre mitőlönk semmi válasza lett. Az immáron elvégezte dolgát, ad fl. 500, portékát fl. 500 és sót N° 500 és Bádogh Mátét.” A követelés 12-szerese az ígéretnek, azaz jelentős hasznót várt a fogolytól a főúr, de ez csak részben egyezik meg a rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 16.) adataival, ahol az „másoknak adott” törökök között találjuk (1652. január 1.): „Feiérvári Ibrahim aliter Muadin. Anno 1647. Ezt is magunk hoztuk Feiérvár alól. Anno 1650. vállolta magára (akarván fejét fejért szabadítani) Beszprémi Bádogh Máté sarcának leszállítását, annak fölöttö ígért még minékünk kűsót N° 1 200.” Ha valóban csupán 500 forint körüli a familiáris sarca (249. cs. N° 245.), akkor ez összesen 1 700 forintot tesz ki, és ez a követelésnek csupán 0,2-szerese, és az ígéretnek sincs a kétszerese (1,95). Már az 1650. január 14-ei (249. cs. N° 247. pag. 1.) lajstromban ezt találjuk mellette: „18. Feiérvári Muadin Ibrahim Die 30. Martii ment bé legelsőbbben sarcáért.” A conditiók között talált irat alapján viszont postaként járt a hódoltság területén, a feljegyzés dátuma 1650. január 9. (249. cs. N° 246.). Az év márciusában is járt a hódoltság területén (249. cs. N° 255., 256., 258.), áprilisban (249. cs. N° 259.) és júliusban (249. cs. N° 270.) ugyancsak. Majd 1651. március 6-án a postájával, Váli Szabó Mehmeddel együtt ment be, 79 fő volt kezes értük (249. cs. N° 323. pag. 1.): „lettek kezesek ilyenképpen, hogy az Badog Máté kezesirül ott benn kezességet leszállítsák, és mindazokat az török rabokat és sarcokat, kiket Mohadim hazugsága miatt Badogért és Palotai sarcáért megtartottak ott benn, azt mast mind fölszabadítsák, Badog Máté kezesit is fölszabadítsák, kit már egyszer az Úrnak adott, melyet ha meg nem cselekszik minden pénteken 500 pálcát esznek esztendeig ezekkel együtt. Ha penig az hagyott napra meg nem

¹²⁷⁵ Kaposvári Jovantól (249. cs. N° 299.) követeltek egy úrnak való lovat, besliszerszámával, katonanyergével, pokrócával, 100 arany értékben, átszámítva 300 forint, ezzel számoltam. Az aranyforint értéke 1625–1659 között 300 dénár volt. Horváth T. A.: A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között. i. m. 33–50.

¹²⁷⁶ Kis János: „continuus uraim”, „házi uraim”. Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

jünnének, és avagy ide visszajünni nem akarnának, avagy elszöknének, avagy terminus után meghalának, tehát az megnevezett kezesek Mohadim iszpjáért 1 200 kősót adjanak, postáért is Váli Szabó Memhetért ezer aranyat adjanak az Nagyságos úrnak, és mindazt végbe vinni tartozzanak, az miért mast ezek bementek. Annak fölöttö mind az kettőnek kezességét is magokra vállalták. Váli Szabó Memhet kezes Váli Ramadánért, Péchi Musztafáért és Tolnai Juszufért. Mohadim kezes Börzönczei Haszonért és Kanisai Amhetért, Kisfaludi rabjáért.” Ebből az iratból az is kiderül, hogy hiába járt benn többször is a hódoltságban a fehérvári szpáhi, az ígért rabot nem hozta ki, sőt veszélyeztette őt is meg Palotait¹²⁷⁷ is. Ugyanitt a kezeslevele is megtalálható (249. cs. N° 323. pag. 4.):

[Fehérvári Muhiddin Ibrahim szpáhi és Váli Szabó Mehmed, postája]

„Mi gróf Batthyáni Adám az hatalmas harmadik Ferdinánd Magyarország Duna innenső részének, s Kanisa ellen vetett vég Gereben Várának örökös ura: Adjuk tudásokra ez levelünknek [...] és vitézeknek, várasokon és falu helyeken lévő bírának, úton és útfélen [...] bocsátották be, annak okáért, hogy az Badogh Máté kezesirül ott benn az [...] miatt Badogért és Palotai sarcáért megtartották ott benn, azt most [...] leszállétsa, melyet ha meg nem cselekszik, minden pénteken ötszáz [...] Váli Szabó Memhet nevő török rabunkat, hogy az útban gondját viselje, [...] nyolc napot, hogy ez idő alatt fussák és forgassák dolgokat. Lettenek [...] rabjaink, úgymint Kanisai Kis Ibrahim, Budai Huszain Emingh, Kanisai Haszon, Palotai Ahmet, Pécsj Amhet, Szigetvári Dervis, Feiervári Juszuf, Feiervári Becsér, Szigetvárj Juszuf, Pesti Karimán, Feiervárj [...], Kanisai Sabán, Kanisai Csonka Memhez, Kanisai Oszmán, Fejervárj Szulimán, Kanisai Zászlóartó Ali, Hidvégi Mamhut, Czonka Musztafa, Jancsár Budai Huszain egy-egy ujjokat kötvén. Feiervári Oszmán, Kanisai Toticz Ibrahim, Palotai Barbély Memhet, Pécsi Juszuf, Kanisaj Kis Musztafa, Feiervárj Bosznia [...] Musztafa, Ak Ibrahim, Kanisai Kis Haszon, Kanisai Oszmán, Turbéli Piri, Palotay Baierán, Ifjabbik Váli Ali, Nagyobbik Váli Ali, Budai Ahmet, Feiervári Vajoli Ali, Beörzenczej Durat, Budai Sabán, Kaposj Ahmet, ezek egy-egy fogokat kötvén, Kanisai Pandsa Haszon, orrát kötötte. Szabó Memhettel együtt az hagyott terminusnapra ki nem jünnének, avagy ... nának, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerint cselekedtetjük. Szabó Memhetért ezer aranyat adjanak, és mindazt végbe vinni... kezességet is magokra vallották Mohadin kezes Beörzenczei Haszon, [...] Pécsi Musztafáért és Tolnai Juszufért. Kérjük annak okáért ...kével bocsássák, mert igaz járatbeli rabok. Az falukon lévő [...]

Datum in arce nostra Uyvár Die 8. Martii Anno Domini [1651.]

+Badogh Máté kezesérül az kezességet le nem szállítaná, és mindazokat az török rabokat és sarcokat, kiket Mohadin hazugsága miatt Badoghért és Palotai sarcáért ott benn megtartoztatták, most föl nem szabadétna, és Badogh Máténak is sarcát le nem szállétna, és ezen föjül az a tizenkétszáz kősót is meg nem hozná, hogyha peniglen ezeket ott benn sem vinné Muadim, az mit mást fogadott és mire kötötte magát. Hamisan fogna járni sem az tizenkétszáz só leszen Badogh Mátén följül, s ezen az ezer tallér mind készpénzül.”

Végül a követelt keresztényt, a főúr emberét megszabadította, ezenkívül még 200 db kősóval is biztosan gazdagította Batthyányt (1652. február 25. 249. cs. N° 335.). Az 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 2.) készült összeírásban az áll mellette (és Fehérvári Hadzsi Ali, Váli Operka Mehmed, Pécsi Karimán és Palotai Abdi mellett): „Ezek immár inkább mind megadták sarcokat, hanem az kezesség miatt vagyon még akadályok etc.”, hogy a kezességet megadta-e hét évvel a fogságba kerülése és négy évvel a sarcalku után, az nem derül ki az iratokból.

Fehérvári Músza (249. cs. N° 315.):

Fehérvári Músza 1651. szeptember 14-én ígért: 100 db kősót és 60 tallér készpénzt, a kiszámított érték 190 forint, „Ez többel adós ennél sokkal.” Batthyány Ádám kézírásával az áll mellette: „nem ide való”. Az még ugyancsak innen tudjuk meg, hogy „veszprémiek hozták, Ugi [Uki] János¹²⁷⁸ adta Nagyságodnak.” Semmi egyebet nem tudok róla, ugyanis egyetlen más iratban sem találtam ezt a nevet.

Fehérvári Musztafa (248. cs. N° 49., 104., 130., 137., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 184.):

¹²⁷⁷ Palotai Miklósról, Batthyány hadnagyáról lehet szó, lásd fentebb.

¹²⁷⁸ 249. cs. N° 334.: „Anno 1652. die 24. Februarii Az minemő keresztény rabok mellett akarunk fogni: 1. Uki János sarca tall. 580.”

Fehérvári Musztafa 1648. február 23-án (249. cs. N° 184. pag. 1.) 200 db kósót ígért (Oszmánal összekapcsolva, aki 300 db-ot), ez áll mellettük: „*Ezt az Oszmánt magát is négyszáz forinton kerestem, azért másképp gondolkodjék mindaz kettő maguk felől, ha akarnak szabadulni.*” A két rabot együtt vette Batthyány 200 forintért Csampai Györgytől 1646-ban (248. cs. N° 49. pag. 15.; 248. cs. N° 65. pag. 5.;¹²⁷⁹ 248. cs. N° 104. pag. 2.;¹²⁸⁰ 248. cs. N° 130. pag. 1.; 248. cs. N° 137. pag. 5.; 249. cs. N° 320. pag. 1.). Ezek szerint a vételár duplája az első és egyetlen ígéret. Az ő helyzete azonban gyorsabban tisztázódott a rabnyilvántartó könyv tanúsága szerint (248. cs. N° 49. pag. 15.): „*Ezt az rabot Csampaj Györgytől vettük volt pro fl. 100. Erdeödi György uramnak adtuk ajándékon.*” Rajta tehát semmi haszna nem volt Batthyáynak. 1647. november 27-én még a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk, de már Batthyány Ádám maga írta mellé: „*Erdődi Györgynek adtam másért.*” Ez viszont arról tanúskodik, hogy mégsem önzetlen ajándék. Úgy tűnik, nagyon gyorsan egy, illetve két év alatt eldőlt a fogoly sorsa. Nincs róla további információ.

Fehérvári Musztafa, pismis (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 144., 184., 186/a., 189/a.):

1647. március 7-én (249. cs. N° 144. pag. 2.) Feiérvári Pismis Musztafa 200 db kósó ígéretére a főúr válasza: „*Az mi eztet illeti, olyan az mit ígér, ki nem is volna mostan, ennek sarcot nem írok, tovább gondolkozom dolgáról, s azután csinállok sarcot nékie.*” 1648. február 23-án (249. cs. N° 184. pag. 1.) mindössze 100 db kósóval ígért többet, „*ennél többet nem akar adni*”, ekkor már az is kiderül, hogy Batthyány viszont rabcsereben gondolkodik: „*Ha az legényt ki nem hozza, akit porkoláb uramtul megizentünk, tehát tízannyin sem megyen el, amit ígért.*” Ugyanezen irat második oldalán (1647. június 20-án) viszont a 300 db ígért kósóhoz követelnek még 400 db-ot és 700 tallér készpénzt, kiszámított érték 1 750 forint, ez az első ígéret értékének 8,8-szerese, ez utóbbi alkudozást ugyanezzel a dátummal és ugyanezzel az adatokkal megtaláljuk 249. cs. N° 186/b. iratban is. 1648. szeptember 17-én (249. cs. N° 189/a. pag. 1.) már 700 db kósót ígért a török, ismét Batthyány kézírását találjuk mellette: „*Ez Gál Ferenc fiának az sarcát vállalta fel, hogy leszállétja, úgymint tall. 600, 1 pár pisztoly, 5 rőf csimazin.*” Ezek szerint már ekkor megvolt az alku, ezt megerősíti az 1648. június 3-ai (249. cs. N° 186/a. pag. 4.) rablista, ahol ugyancsak a főúr kézírása szerepel: „*Gál Mihókért¹²⁸¹ bocsáttam, tall. 600, csimazin rőf.*” Az 1648. november 10-ei (249. cs. N° 189. pag. 2.) forrásban, ahol a megsarcolt rabok között van, azt írta mellé a főúr: „*megholt itt kinn*”, azaz a hódoltság területén, az 1648. december 15-ei (249. cs. N° 191. pag. 2.) rablistában ugyanezt találjuk: „*Megholt, hogy egyszer kijött hamissággal, itt kinn.*” 1647-ben (248. cs. N° 104. pag. 2.) lett Fehérvári Pismis Musztafa Batthyány rabja: „*Ugyanezen Gyutai Mihálytól vettünk megént egy Pismis nevő feiérvári törököt pro fl. 30.*” Ennek a négyszerese áll viszont a 248. cs. N° 65. pag. 5. és a 249. cs. N° 320. pag. 4., mivel a 120 forintos összeg kétszer is szerepel, ezért valószínűbb, hogy ennyit adott érte a főúr. Ennek az első ígéret nincs kétszerese sem (1,7-szerese), a követelés viszont 14,6-szerese. Nem csoda, ha Batthyány nem egyezett bele a 200 db kósó váltságdíjba, mivel sem a pisztoly, sem a csimazin értékét nem találtam, ezért csupán a készpénz követelést figyelembe véve a vételár 7,5-szerese a követelés, de ehhez még hozzájárul a pisztoly és a csimazin is. Ha a 249. cs. N° 198. irat adatait veszem, ahol 1 000 forint és 1 vég csimazin a sarca,¹²⁸² akkor csak a készpénzt figyelembe véve ez a vételár 8,3-szerese. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 5.) a meghaltak között találjuk, ezen kívül csak az eladót jegyezték föl, azt, hogy halála előtt megsarcolt-e, azt nem. Igaz, a főúr foglya sarcából nem is látott semennyit.

Fehérvári Mümin Idrisz szpáhi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 226., 320.; 249. cs. N° 204.):

Fehérvári Mümin „*ígér partékát N° 600 tallér érőt. Ez az mint látom cigánysággal állítja dolgát, de nem viszi végre azzal, mivel jól tudom én, ki legyen rabja is jó volt, ki ezer forintot fizetett*

¹²⁷⁹ „Anno 16. F. /Csampaitul fl. 100./ Musztafát Erdeödi Györgynek ajándékon.”

¹²⁸⁰ Musztafa neve nem szerepel az iratban, csak Oszmáné.

¹²⁸¹ 249. cs. N° 198. pag. 8. az 1649 és 1650 között készült listában a 42. sorszámnál találjuk Gál Mihályt, akinek 1 000 forint és 1 vég csimazin a sarca.

¹²⁸² Egy vég posztó 20 rőföt jelentett. 1647-ben 1 rőf ért 400 dénárt, 1649-ben 3 rőf ért 400 dénárt, mivel az alku 1648-ban született, ezért 2 rőfért számolva 400 dénárt, egy vég 4 000 dénárt, azaz 40 forintot ért, ez a nagyságrenden (az arányokon) nem változtat. *Dányi D. — Zimányi V.: Soproni árak és bérek. i. m. 22., 354.*

neki, azt vissza kell adni, és ahhoz még többet is, de az ily ígéretért válasz se kell.” Ő is megtalálható a rabnyilvántartó könyvben, és ebből egyértelművé válik a helyzete is, hiszen az eladott rabok között szerepel (248. cs. N° 49. pag. 16.): „*Feiérvári Mumi Iriz Anno 1647.*¹²⁸³ *Ezt az rabot Beszprémben vettök pro fl. 300. Beszprémi Borbély Istvánnak*¹²⁸⁴ *adtok más rabért pro tall. 1 000.*” Az első ígéret értéke, tehát a vételár háromszorosa (az ígéret 1,7-szerese), a megegyezés alapján pedig mégsem kapott 1 000 tallérnál többet Batthyány a fogolyért, tehát a vételár ötszörösét, ez nem számít jelentős haszonnak. 1649. január 12-én (249. cs. N° 205.) még biztosan a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon a fehérvári törököt, augusztus 18-án (249. cs. N° 213. pag. 1.) csak azt tudjuk meg még róla, hogy szpáhi, ugyanezt erősíti meg a szeptember 8-ai lajstrom (249. cs. N° 214. pag. 1., ezenkívül: 249. cs. N° 233. pag. 1.), 1650. március 20-án (249. cs. N° 247. pag. 1.) adták el Beszprémi Barbély Istvánnak, itt azonban az áll mellette, hogy „*adtok pro tall. 2 000*”¹²⁸⁵ Ez bizony egyáltalán nem mindegy, hiszen ez pont a duplája a rabnyilvántartó könyvben szereplő összegnek, ez már a vételár tízszerese, az bizony szép haszon, a 249. cs. N° 198. pag. 12. ez utóbbit erősíti meg, hiszen ott pontosan 3 000 forint a sarca Beszprémi Barbély Istvánnak. Ha valóban 1648-ban került a főúr tulajdonába a szpáhi, akkor két év alatt eldőlt a sorsa, ez viszonylag gyorsnak számít.

Fehérvári Naszuh szpáhi (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt török rabok között találjuk őket (248. cs. N° 49. pag. 4.): „*3. Feiérvári Naszupff Iszpahia Anno 1647. ezt az rabot magunk hoztuk volt Feiérvár alól.*” 1647 októberében fogta tehát maga a főúr a szpáhit, az 1647. november 27-én készült összeírásban a sarcolatlan németújvári rabok között található (249. cs. N° 171. pag. 1.), de már melléírták, hogy meghalt, ezek szerint egy hónapnál tovább nemigen raboskodhatott.

Fehérvári Orudz (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az elajándékozott rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 16.): „*8. Feiérvári Órucz Anno 1647. ezt az rabot is magunk hoztuk Feiérvár alól, Zicsi Istvánnak adtuk ajándékon.*” Valószínűleg még ugyanebben az évben el is ajándékozta a főkapitány, nincs egyéb információ róla.

Fehérvári Oszmán (248. cs. N° 49., 65., 104., 130., 137., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 184., 188., 189/a., 204., 308., 315.):

Fehérvári Oszmán 1648. február 23-án (249. cs. N° 184. pag. 1.) 300 db kősót ígért (Musztafával összekapcsolva, aki 200 db-ot), ez áll mellettük: „*Ezt az Oszmánt magát is négyszáz forinton kerestem, azért másképp gondolkodjék mindaz kettő maguk felől, ha akarnak szabadulni.*” Ez azért nem egészen igaz, ugyanis a két rabot együtt vette Batthyány 200 forintért Csampai Györgytől 1646-ban (248. cs. N° 49. pag. 90.; 248. cs. N° 65. pag. 4.; 248. cs. N° 104. pag. 2.; 248. cs. N° 130. pag. 1.; 249. cs. N° 320. pag. 1., ebből az utolsóból az is kiderül, hogy Oszmán szpáhi), az alkudozás elképesztően hosszán folyik. 1648. szeptember 17-én (249. cs. N° 188. pag. 1. és 249. cs. N° 189/a. pag. 2.) csupán 50 kősóval ígér többet a török, egyértelmű az elutasítás: „*Ez ha készpénzt s lovat nem ígér csak sarcot sem írunk neki, metszünk a sok sóval.*” 1649. április 5-én (249. cs. N° 204. pag. 2.) viszont ismételtén csak 300 db kősót ígért, erre: „*Ez olyan cigány, mint az Mumi, de adjon még sót N° 700. készpénzt tall. 600. partékát mindenfélét fl. 1 000.*” A követelés értéke 2 900 Ft, ez az első ígéretnek 9,7-szerese, a vételár 29-szerese. Nagyon úgy tűnik, hogy emberére akadt Batthyány, mert 1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 1.) is csak 400 db kősót, 10 pár karmazsin csizmát 10 vég abát ígért, ehhez követeltek még 1 200 db kősót, 70 pár karmazsin csizmát, 100 vég abát, 800 tallér készpénzt. Biztosan ugyanarról a személyről van szó, ugyanis ott áll mellette, hogy 100 forintért vették, és következő megjegyzés: „*Ez azt tudja, hogy elfelejtették, immár kicsoda légyen ő.*” Sőt

¹²⁸³ A 248. cs. N° 65. pag. 4. viszont 1648 a vétel évszáma: „*Pázmányi nyereségből fl. 300. Barbély Istvánnak adtok.*” Az 1648-as vételi évszámot erősíti meg a 249. cs. N° 65. 226. pag. 1. „*Memoriale 1648: Az török rabok vásárlásából [...] 6. Az beszprémi seregtől vettem Feiérvári Mumi Iriszt fl. 300.*” A 249. cs. N° 320. pag. 7. nincs évszám, a név, a vételár és a sors megegyezik, a veszprémiéek állnak eladóként.

¹²⁸⁴ 248. cs. N° 103. pag. 10. 1647. január 1-jén a 6. sorszámánál találjuk Beszprémi Barbély Istvánt, akinek 150 forint a sarca. Annál érdekesebb, hogy 1650. január 1-jén (249. cs. N° 198. pag. 12.) a 17. sorszámánál szereplő Beszprémi Istvánnak 3 000 forint a sarca, az előző 20-szorosa.

¹²⁸⁵ Ugyanez áll: 249. cs. N° 248. pag. 1.

mellette is ott áll a „jó rab” kifejezés, ez természetesen nem a viselkedésére utal, hanem arra, hogy magas váltságdíjat vár tőle a főkapitány. Még magasabb a követelés, mint korábban, ennek az ígéretnek több mint a hétszerese. 1651. szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 2., a szpáhi tisztséget is feltüntetették) 50 db kősóval, 5 pár csizmával és 5 vég abával ígért többet a török szpáhi, de ennek a „hija” 1150 db kősó, 65 pár csizma, 95 vég aba és 800 tallér készpénz. Szóval nem tudtak egyelőre kiegyezni egymással. 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 3.) Szalonakon sarcolatlan rab, 1656. január 10-én (249. cs. N° 383. pag. 4.) ott áll mellette a tisztsége is és az, hogy 1645-ben [?] Csampai György hozta, azaz biztosan ugyanarról a rabról van szó, ezek szerint tíz évvel is tovább alkudoztak. 1659. február 11-én is csupán postaként találkozunk vele (249. cs. N° 403. pag. 2.), minden valószínűség szerint ugyanennek az évnek a február 12-i napján ezt találjuk mellette (249. cs. N° 429. pag. 3.): „*úgy ment be, hogy Teöreök Péter nevű köröstyény rabot megszabadétsa, és az terminusnapra az kezesség mellé kihozza avagy kiküldje.*” Tehát postaként és a saját sarcáért is a hódoltság területére ment 1659-ben, azaz 1656 és 1659 között megsarcolt, ehhez több mint tíz évre volt szükség, ez bizony nagyon hosszú idő egy ember életében. Nincs róla további információ.

Fehérvári Ömer, kovács (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan törökök között találjuk (249. cs. N° 48. pag. 96.): „*13. Feiérvári Ömer Kovács Anno 1654. in mense Martii ezt az rabot Karakai Dömötörtől és az több társaitól vették p. fl. 457. Eodem Anno die Martii megsarcolván ezen rabunk az ő maga jóakaratójából ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 2 000, kúsót N° 2 000, Nyilasi Martin nevű keresztény rabot, a' ki Feiérvárott vagyon 1, egy úrnak való főlovat aranyos szerszámostul. Anno 1657. die 6 mensis Martii ezt az rabot Beszprémi Latos Istvánnak adtuk pro tall. 400. Item még ehhez törököt 1.*”¹²⁸⁶ A váltságdíj kiszámított értéke 6 200 forint¹²⁸⁷ körül lehet, ez a vételár 14-szerese, ez akár magas bevétel is lehetne, de nincs arról adat, hogy végül bármit is teljesített a rab. 1655 januárjában már a szalonaki vár rabjai között találjuk, ahogy egy év múlva ugyancsak (249. cs. N° 383.), majd az 1657 januári összeírásban is (249. cs. N° 386. pag. 2.), mivel valószínűleg nem akarta tovább tartani a főkapitány a kovácsot, 1657 márciusában eladta egy jóval alacsonyabb értékért, a vételárnak ez csupán a háromszorosa, és az eredeti sarcnak a 22%-a, az eladás következményeképp március 18-án a hódoltságba ment (62-en kezeskedtek érte), hogy teljesítse az alkuját (249. cs. N° 387. pag. 5.): „*2. Feiérvári Kovács Omér arra felelt, hogy az mostani útjával Látos István kezeseiről az kezességet mindenképpen leszálléjta, és fölszabadéjta őket az kezességnek igája alól. Annak fölöttő maga ott benn maradván az főlovat aranyos szerszámostul hegyestörüstül, posztókápástul, ezt következő Szent György napjára kiküldi, oly lovat pedig a'ki minékünk is tessék, és ha öt lóig egy sem leszen olyan, a' minemőt mi kívánunk, tehát csak az lóért háromszáz tallért tartozzanak az kezesek letenni, az szerszáma perzsa leszen. Annak fölöttő az több sarca is fönn maradván rajtok, az szokás szerént, kötések szerént büntetessenek, az terminusa 6 hét, ment be die 18. Martii.*” Uo. 11.: „*Die 9. mensis Augusti mentenek bé ezen kezességekre szalonaki rabjaink közül postaságban Feiérvári Puskás Juszipff és Koppáni Amhet a'végre, hogy Feiérvári Omér kovácsnak hátramaradott sarcát, tudniaillik az úrnak való főlovat, melyet Omér ígért kihozzák szerszámostul, ha pedig az lovat ki nem hoznák, tehát tartozzanak az kezesek ezen lóért 300 tallért letenni az lóra való szerszámon kívül. Ezeknek is az kötések (ha sarcok nincsen) két-két ezer arany. Mentenek bé die 9. Augusti. Az terminusok 20 nap. Köll itten lenniek die 28. Augusti.*” Nyilasi Márton helyett, tehát Veszprémi Latos István – aki ezért 400 tallért és egy törököt adott – kezeseit kellett felszabadítania, és kiküldenie egy 300 tallér értékű lovat, és a források alapján határozottan úgy tűnik, hogy a további 2 000 tallér készpénzre és a 2 000 db kősóra is igényt tart a főkapitány. Tekinthejük tehát valóban eladott rabnak, hiszen Veszprémi Latos István fizetett érte, de egyben fejtátság is volt. Az iratok szerint nem sietett kiküldeni a lovat a fehérvári török. Nem találtam róla későbbi információt.

Fehérvári Ömer szpáhi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az elcsereált rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 16.): „*7. Feiérvári Omér Anno 1647. ezt az rabot is magunk hoztuk Feiérvár alól Szýjártó katonájának Szý*

¹²⁸⁶ Mivel a 750 forintnyi váltságdíj az átlagos, ezért ezzel számoltam, így már csak 1 350 forint, jóval alacsonyabb tehát az előzőnél.

¹²⁸⁷ Úrnak való főlo aranyos szerszámmal: 300 tallér, mivel ilyen értékű lovat követelt tőle a főúr (249. cs. N° 387. pag. 5.); keresztény rab: 500 tallér (249. cs. N° 354.).

Palkónak adtuk feje váltságában. Ez fölül megírt rabért ezért Szj Pál más rabot adott, úgymint Koppani Musztafát.” Szij Pál pedig Ságodi hadnagysága alatt szolgálhatott, ugyanis az 1651-ben készült lajstrom ez áll mellette (249. cs. N° 320. pag. 7.): „4. Az kiket fejek váltságában adtuk másoknak: 1. Feiérvári Omér N° 8 magunk hoztuk Ságodi István katonának Szj Palkónak adtuk.” Az tehát biztos, hogy Szij Palkó fejeváltsága lett a török, az is, hogy ezért cserébe adott egy másik rabot. 1648 júniusában a szalonaki sarcolatlan rabok között tartották számon (249. cs. N° 186/a. pag. 4.), december 15-én ugyancsak (249. cs. N° 192. pag. 1.), ahogy 1649. január 9-én is (249. cs. N° 201. pag. 1.), az 1649. okt. 27-ei seriesben (249. cs. N° 241. pag. 1.) viszont már a németújvári rabok közé jegyezték fel: „21. Feiérvári Omér, Szi Pálért adtok”, azaz ekkorra létrejött az alku. 1650 februárjában 12 fő kezességén ment be a hódoltságba (249. cs. N° 251.), és ki is váltotta Ságodi István katonáját (248. cs. N° 49. pag. 198.), ő is azon kevesek közé tartozik, akiről biztosan lehet tudni, hogy teljesítették ígéretüket.

Fehérvári Pirkus [Pir] (248. cs. N° 49., 64., 65., 104., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 189/a.):

Fehérvári Pirkus 1648. szeptember 17-én mindössze 300 db kósót ígért, erre válaszul mellette Tolnai Juszuf és Kaposvári Haszan mellett ez áll: „*Ezek az rabok, mivelhogy az són és abán kívül készpénzt nem akarnak ígérni Kegyelmed Ormándi¹²⁸⁸ uram adja eleikben, hogy adjanak búzát és rozstot, azt is elveszszük tőlök, s melik, hány száz kilát fog ígérni, adja értésünkre Kegyelmed, hogy accomodálhassuk [igazíthassuk] hozzá magunkat.*” A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 4.) már a meghalt rabok között találjuk: „*Anno 16.. Ezt az rabot Ságodi Istvántul vettük volt pro fl. 100.*” Ságodi István Batthyány hadnagya adta tehát 100 forintért (248. cs. N° 65. pag. 4., 248. cs. N° 104. pag. 3., 249. cs. N° 320. 4.) a rabot. Az ígélet tehát a vétel háromszorosa, de mivel 1649. október 27-én (249. cs. N° 241. pag. 1.) már ez áll mellette: „*Rohoncon megholt*”,¹²⁸⁹ így Batthyáynak csak veszteséget jelentett a török szpáhi (249. cs. N° 171. pag. 3., 249. cs. N° 214. pag. 1., 249. cs. N° 233. pag. 1.) vagy besli (249. cs. N° 213. pag. 1.). Két évvel korábban, 1647. október 27-én (248. cs. N° 64. pag. 5.) a borostyáni sarcolatlan rabok között találjuk, ezek szerint legalább két évet töltött a fogságban, mielőtt meghalt.

Fehérvári Redzseb (248. cs. N° 65.)

Csupán az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló iratban található (248. cs. N° 65. pag. 4.): „*Anno 1650. Feiérvári Recseppf ezt Vasvári Istoktul pro fl. 150.*” Nincs róla egyéb információ.

Fehérvári Redzseb, kis (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 4.): „*6. Feiérvári Kis Recseppf Anno 1647. ezt az rabot is magunk hoztuk volt Feiérvár alól.*” Az 1651-es összefoglaló lajstromból (249. cs. N° 320.) tudjuk meg, hogy Rohoncon halt meg, de sem az időpont, sem egyéb nem derül ki róla, az is lehet, hogy négy évig raboskodott, meg az is, hogy csak néhány hétig.

Fehérvári Redzseb, nagy (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az elajándékozott rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 15.): „*6. Feiérvári Nagy Recseppf Anno 1647. ezt az rabot is magunk hoztuk Feiérvár alól, Nádassdi Ferenc uramnak adtuk ajándékon.*” Valószínűleg még ugyanebben az évben el is ajándékozta a főkapitány, de nincs Redzsebről egyéb adat.

Fehérvári Száli (249. cs. N° 393.)

A fehérvári törökről igen keveset tudunk meg (249. cs. N° 393. pag. 1.): „*Anno 1657 és 1658 azminemő török és rác rabokat urunk ő Nagysága vett, azokat kiktül vette legyen, és kiknek neveztesenek, azoknak serie: [...] vázsonyiak hozták Feiérvári Szalit.*” Az 1658. december 1-jén készült összeírásban a németújvári alsó tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 394. pag. 10., N° 400. pag. 2.): „*23. Feiérvári Szálló Haszon.*” Nincs róla egyéb információ.

Fehérvári Sztepan (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (249. cs. N° 49. pag. 292.): „*1. Feiérvári Sztipán Rác 'n Anno 1652 Fekete György adta adósságában küsőért N° 420.*” Az 1651. jan. 1-jén készült lajstromban (249. cs. N° 300. pag. 2.): a be nem írt németújvári rabok között szerepel: „*4. Feiérvári Rác Sztepan, Fekete Györgyé*”, ezt megerősítik a január 12-ei összeírások (249. cs. N° 305. pag. 3., N° 307. pag. 2.), minden jel szerint tehát még 1650-ben Fekete Györgyé volt a rác, az 1651. júl. 1-jei listában változatlan a helyzete (249. cs. N° 321. pag. 7.), az 1651. november 15-ei összeírásban (249. cs. N° 321. pag. 11., N° 325. pag. 2.) még mindig Fekete Györgyé, viszont már átkerült Szalonakra, 1652. január 1-jén még mindig melléírták Fekete György nevét, de már

¹²⁸⁸ Ormándi István: Batthyány Ádám borostyánkői főporkolábja, 1648. szept. 1. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹²⁸⁹ 249. cs. N° 247. pag. 1. „*22. Feiérvári Pirkó Die 12. Martii Rohoncra vitték volt gyógyíttatni, megholt az sebben.*”

átkerült Batthyány I. Ádám tulajdonába (249 N° 325. pag. 5.): „8. *Feiérvári Sztipán Rácz, Fekete György*; 9. *Feiérvári Szulimán, Fekete György: mind a' kettő enyim.*”, így augusztus 10-én már a főúr szalonaki sarcolatlan rabjai között található (249 N° 325. pag. 8.), így aztán novemberben részt vehetett a szalonaki lázadásban, (249. cs. N° 325. pag. 11.): „*Az megsebesített raboknak a' száma: [...]* 8. *Feiérvári Sztipán Rácz, Fekete György, de mi is számot tartottunk reá.*” Mindenesetre ő túlélte, hiszen 1654 és 1655 januárjában is a sarcolatlan szalonaki rabok közt szerepelt (249. cs. N° 355.). 1656 januárjában azt is megtudjuk, hogy bár Fekete György adta 1652-ben a rácot adósságában a főkapitánynak, de Fejérvízi János hozta 1650-ben (249. cs. N° 383. pag. 4.). Az 1657 januári seriesben szintén a szalonaki foglyok között található, de már melléírták, hogy megsarcolt (249. cs. N° 386. pag. 2.), decemberben helyzete változatlan (249. cs. N° 380. pag. 1.), ahogy 1658 januárjában is (249. cs. N° 394. pag. 3.). Az 1658. december 1-jei seriesben még megtaláljuk a megsarcolt szalonaki rabok között, azonban sem a váltságdíjáról, sem további sorsáról nincs egyéb adat.

Fehérvári Szulejmán (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 95.): „1. *Feiérvári Szulimán In Anno 1652. ezt az rabot Vasvári Istók adta pro fl. 50. Anno 1654. die 12. Junii ezt az rabot Puchomb [Puchhaim] uramnak adtuk pro tall. 100.*” Az ő története is korábban kezdődött Batthyány tömlöceiben 1650. július 5-én készült seriesben már találunk egy „*Feiérvári Szulimánt*” a németújvári rabok között (249. cs. N° 269. pag. 2.), július 21-én a szalonaki közönséges rabok között (249. cs. N° 272. pag. 1.), augusztus 1-jén ismételt a németújvári közönséges rabok között (249. cs. N° 275. pag. 1.), mindez megegyezik az augusztus 7-ei besorolással viszont mellé és Fehérvári Boszniai Ali mellé Batthyányi I. Ádám odaírta (249. cs. N° 276. pag. 1.): „*Rohoncra hozták, Palotai sarcában adom, csak az Alit.*” Minden valószínűség szerint megbetegedett, de az augusztus 10-ei feljegyzésben (249. cs. N° 279. pag. 2., 280. pag. 3.) már az áll mellette: „*Ezt Úyvárra köll visszaküldeni*”, sőt még az is kiderül, hogy augusztus 19-én került vissza Németújvárra (249. cs. N° 282. pag. 1.). Az 1651 január 1-jei memorialéből (249. cs. N° 300. pag. 2., 301. pag. 1.) derül ki, hogy a főúr Szyepanért adta Fehérvári Szulejmánt, tehát így került Fekete Györgyhez, ezt megerősíti a január 12-ei series (a németújvári közönséges rabok között találjuk: 249. cs. N° 305. pag. 1., N° 307. pag. 2.). Úgy tűnik, 1651. március 27-én Veszprémben szállította az új tulajdonos (249. cs. N° 323.): „*Feiérvári Szulimánért lettek kezesek ily okkal, hogy míg Fekete György Veszprimben alá visz, el nem szökik, és semmi csavargó, csatázó törökök meg nem háborgatják, sem el nem vonják. Ha pedig elszöknék vagy elcsavarodnék avagy elvonnák ezer tallért vehetnek az kezeseken. Annak fölötte, akikért Szulimán kezes úgymint Fehérvári Mohadin iszpáhiájért, Váli Szabó Memhetért, s Abdi csauszért, azoknak is sarcok ezeken a kezeseken fönmaradjon, ha azok ki nem jünnének.*” 1652. január 1-jén még mindig melléírták Fekete György nevét, de már ismételt visszakerült Batthyány I. Ádám tulajdonába (249. cs. N° 325. pag. 5.): „8. *Feiérvári Sztipán Rácz, Fekete György*; 9. *Feiérvári Szulimán, Fekete György: mind a' kettő enyim.*”, a szalonaki rabok között találjuk, augusztus 10-én (249. cs. N° 325.) a főúr szalonaki sarcolatlan rabjai közé jegyezték. Ő is részt vett a szalonaki lázadásban, de december 5-én még nem verették meg (249 pag. 325. pag. pag. 12.). Őt nem verték agyon, hiszen az 1654 januári seriesben a szalonaki sarcolatlan rabok között volt, de melléjegyezte a főúr (249 pag. 355. pag. 3.): „*Gróf Puchhaimnak fl. 150.*”. Nincs róla további információ. Az eladási ár a vételár háromszorosa, de két év kellett ahhoz, hogy az 50 forintból 150 legyen.

Fehérvári Boszniai Ali (248. cs. N° 49., 65., 226., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 310., 315.):

Az 1650. augusztus 7-ei seriesben (249. cs. N° 276. pag. 1.) a németújvári közönséges rabok között találjuk, mellé Batthyány írta saját kezűleg: „*Rohoncra hozták, Palotai sarcában adom.*” Ennek ellentmond, hogy 1651. április 6-án elkezdődött a sarcalkuja, ígért először (249. cs. N° 310.): 130 db kősót, 10 csizmát, 10 vég abát, ennek kiszámított értéke 210 forint, 1651. szeptember 14. (249. cs. N° 315. pag. 3.) ugyanez az ígéret, és az első követelés: 630 db kősó, 20 pár csizma és 35 vég aba, kiszámított érték 865 forint, a követelés az ígéretnek majdnem a 4,1-szerese, a vételárnak a 10,4-szerese, az ígéret a vételárnak 2,5-szerese. A rabnyilvántartó könyvben ugyancsak a sarcolatlan törökök között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 90.): „*Anno 1648. ezt az rabot az beszprémiectül vettök*

*pro fl. 83.*¹²⁹⁰ Anno 1652. die 28. Novembris ezen rabunk az többi társaival együtt szalonaki várunk megvételiért és kiereszkedésiért megverettetett, s a' mint die eodem megdöglött." Ennek megfelelően szerepel a 249. cs. N° 325. pag. 11–12. oldalán is: „Anno Domini 1652. 5. die Decembris az szalonaki várban lévő török rabjainknak consignatiója, a' melyek egyenlő akarattól föltámadván az várat megvették, egy része kiereszkedett az várból, de megént mind kézben akadtak, egy része az várban megfogadtatott etc. [...] Az kik még az megverettetés előtt megdöglöttek közülök: [...] 4. Feiervári Bosznia Ali.” Ezzel nemcsak bosszúságot, hanem veszteséget is okozott a főúrnak, hiszen négy évig tartotta Batthyány a legcsekélyebb haszon nélkül.

Fehérvári Boszniai Ibrahim (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 231.):

1649–1650-ben Fehérvári Boszniai Ibrahim németújvári rab 300 db kősót és 5 pár karmazsin csizmát ígért, a kiszámított érték 315 forint, ez a vételár 3,8-szerese, de végül sarcolatlanul halt meg a fehérvári, ill. boszniai török a rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 90.) tanúsága szerint: „Anno 1648. Ezt az rabot az beszprémiektől vettük pro fl. 83.”¹²⁹¹ Anno 1652. die 25. Novembris Ezen rabunk az több társaival együtt szalonaki várunk megvételiért és kiereszkedésiért megverettetett, s a' mint die eodem megdöglött.” A lázadással tehát egyben a sorsa is megpecsételődött.

Fehérvári Bukovári Ali¹²⁹² (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 94.): „9. Feiervári aliter Bakavári Ali Anno 1652. Ezt az rabot Zicsi István uram adta egy lóért. Megholt az fogságban.” Innen nem derül ki hogyan halt meg, azonban az 1651–1652-es adatokat összefoglaló iratból sejthető (249. cs. N° 325. pag. 11–12.): „Anno Domini 1652. die 5. Decembris az szalonaki várban lévő török rabjainknak consignatiója, a' melyek egyenlő akarattól föltámadván az várat megvették egy része kiereszkedett az várból, de megént mind kézben akadtak egy része az várban megfogadtatott etc. [...] Azmely rabokat még meg nem verettünk: [...] 3. Feiervári Bukovári Ali” Az tehát biztos, hogy részt vett az 1652. novemberi szalonaki lázadásban, mivel csak ebben a két iratban szerepel, valószínűleg végül ő is a pálcáztatásba halt bele, de ezt nem tudom bizonyítani.

Fehérvári Érdi Ajse bulya, Musztafa fiával együtt (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 382., 384.):

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. 260.): „1. Érdi Bulya Ajse Anno 1653. die 20 Julii ezt az bulyát Kisfaludi Balástól és az társaitul vettük pro fl. 200.”¹²⁹³ 1654 januárjában a szalonaki sarcolatlan rabok között szerepel (249. cs. N° 355.), majd 1656. január 5-én Fehérvári Ajse bulya, Musztafa fiával¹²⁹⁴ együtt először ígért: 600 db kősót, azután február 14-én még 100 db kősót, másodszer ígért (249. cs. N° 384. pag. 2.): 700 db kősót. A két személy azonosságát a 249. cs. N° 355. irat is igazolja, 1654. január 1-jén a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk Fehérvári Ajse bulyát, 1655. január 1-jén pedig szintén a szalonaki várban Érdi Ajse bulyát jegyezték fel, Érdi Fehérvári Musztafát, „az bulya fiát”. 1654. január 1-jén ugyancsak a szalonaki várban lévő sarcolatlan foglyok között tartják számon. 1656. január 1-jén a szalonaki várban van (249. cs. N° 383. pag. 6.): „6. Feiervári Aisse Anno 1653. Kisfaludi Balázs hozta.” Ugyanitt találjuk 1658-ban (249. cs. N° 394. pag. 4.): „5. Feiervári Aisse urával és fiával”. Eddig a férjéről szó sem volt, ez a megjegyzés azért is különös, mert általában nem a férfi mellett tartják számon az asszonyt, hanem fordítva. Ez az utolsó adat róla. Az ígélet tehát a vételár háromszorosa, majd 3,5-szerese, ez nyilvánvalóan nem felelt meg a főúrnak, különben nem ücsörgött volna még 1658. január 1-jén is Szalonakon a török asszony fiával és férjével együtt (249. cs. N° 394. pag. 4.), öt évvel a fogságba esésük után még mindig sarcolatlanul raboskodtak, nincs több információ róluk.

Fehérvári Koppányi Ali (248. cs. N° 49., 65., 104., 107., 137., 249. cs. N° 320.)

¹²⁹⁰ 248. cs. N° 65., 249. cs. N° 226., 320. ugyanaz az összeg

¹²⁹¹ Ugyanez a vételár: 248. cs. N° 65., 249. cs. N° 226. és 249. cs. N° 320.

¹²⁹² Vukovári, bukovári, valkóvári, valkói

¹²⁹³ Ezeket az adatokat megerősíti a 248. cs. N° 104/a. pag. 2.

¹²⁹⁴ 248. cs. N° 49. pag. 260.: „2. Érdi Musztafa gyermek az megírt bulyának a fia. Ezt is akkor fogták, a' mikor az anyját, ajándékon adták.”, ezt megerősíti: 248. cs. N° 104/a. pag. 2.

A rabnyilvántartó könyv a fejtátságban adott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 94.): „3. *Feiervári Koppáni Ali Anno 16** ezt az rabot Cseönge Györgytől vették volt pro fl. 180. Tót Györgynek adtok feje tátságában.*” Az 1641 és 1648 közötti adatokat összefoglaló iratban már fejtátságként szerepel (248. cs. N° 64. pag. 2.): „2. *Az mely rabokat másoknak adtunk ajándékon, fejek tátságokban, pénzért és cserében: [...] 14. Feiervári Koppáni Alit Toót Györgynek.*” A rabnyilvántartó könyv adataival megegyezik egy másik összefoglaló irat (248. cs. N° 65. pag. 5.), a vétel évszámát egy újabb katalógusból tudhatjuk meg (248. cs. N° 104. pag. 1.): „*In Anno 1645. [...] 4. Cseönge Györgytől is vettünk egy törököt pro fl. 180.*” 1646. március 17-én (249. cs. N° 150.) egy keresztény rabért – valószínűleg Tót Györgyért – és egy szerszamos úrnak való lóért ment, négyen kezeskedtek érte és egy hónap volt a határideje. Az 1646. augusztus 20-ai listában ugyancsak fejtátságként szerepel a (248. cs. N° 137. 5.),¹²⁹⁵ így legfeljebb egy évig lehetett Batthyány foglya, igaz még az 1651-es összefoglaló lajstromban megtalálható (249. cs. N° 320. pag. 3.), valószínűleg kiváltotta Tót Györgyöt.

Fehérvári Pozsegai Musztafa (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 95.): „12. *Feiervári Posgai Musztafa Anno 1653. in mense Julii ezt az rabot az győri rácoktól vették pro tall. 28 facit fl. 42.*” 1654 januárjában a borostyáni sarcolatlan rabok között szerepelt (249. cs. N° 355. pag. 4.), egy év múlva is a várban volt (249. cs. N° 355. pag. 10.), 1656 januárjában ugyancsak borostyánban tartották számon, de csak egy származási nevet találunk (249. cs. N° 383. pag. 6.): „6. *Posgai Musztafa*”, ezzel a névvel jegyezték föl december 3-án (249. cs. N° 380. pag. 1.), 1657 januárjában (249. cs. N° 386. pag. 3.), a következő évben januárban (249. cs. N° 394. pag. 6.) és decemberben (249. cs. N° 394. pag. 13.). Öt évig mindenféle megegyezés nélkül raboskodott Batthyány I. Ádám borostyáni tömlöcében, nincs róla további információ.

Fehérvári Vajoli Ali (248. cs. N° 49., 65.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 91.): „3. *Feiervári Vaioli Ali Anno 1649. ezt az rabot Beszprémi Gál Mihóktól vették pro (adósságban) fl. 500.*” 1649 augusztusában (249. cs. N° 213. pag. 1.) és szeptemberében (249. cs. N° 214. pag. 2., 233. pag. 1.) már feljegyezték: „*Az Úr ő Nagysága török rabjainak consignatiója, ki hova való és micsoda rendbéli: [...] 5. Besliák: [...] 23. Feiervári Vaioli Ali*”, 1650 júniusában és júliusában ugyancsak a szalonaki várban volt (249. cs. N° 266. pag. 3., N° 269. pag. 2., N° 272. pag. 2.), az augusztusi iratokból azt is tudjuk, hogy fő rabként tartották számon (249. cs. N° 275. pag. 2., N° 276. pag. 2., N° 280. pag. 2., N° 281.). 1651 januárjában (249. cs. N° 305. pag. 3.) ugyancsak Szalonakon raboskodott: „9. *Feiervári Vaioli Ali Beszprémi Gaál Mihók adta.*”, a júliusi listában az áll mellette, hogy tisztsége szpáhi (249. cs. N° 321. pag. 4.), a nov. 15-ei limitatio ezt megerősíti (249. cs. N° 321. pag. 11., 325. pag. 2.), 1652 januárjában a helyzete változatlan (249. cs. N° 325. pag. 5.), ahogy augusztusban is (249. cs. N° 325. pag. 7.), 1652 novemberében ő is a szalonaki lázadók között volt, meg is sebesült (249. cs. N° 325. pag. 11.), ő azonban túlélte, ugyanitt található sarcolatlanul 1654 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 3.) és 1655 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 9.), egy év múlva még mindig ugyanaz a helyzete (249. cs. N° 383. pag. 4.): „13. *Feiervári Vaioli Ali Anno 1649 Gaál Mihók hozta Beszpréből.*”, ez a bejegyzés egyben arra is utal, hogy korábban Veszprémben raboskodott egy évvel később sem változott helyzete (249. cs. N° 386. pag. 2.), 1657. március 18-án azonban postaként indult a hódoltságba (249. cs. N° 387.): „1. *Feiervári Vaioli Ali és Budai Jancsár Muharin a' végre mentenek bé, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal Budai Bolond Memhetet aliter Szpáhót kihozzák vagy magát, vagy pedig az sarcát, úgymint 3 000 tallért, 2 000 tallér érő partékát, 1 000 kűsöt, egy úrnak való főlovat aranyos szerszámostul, mely dologban, hogyha hamisan járnának és az presigált terminusnapra, ki nem jünnének avagy az terminusnap után megtalálnának halni, tehát az kezeseket elővévén kötések szerint cselekedtetünk velek annak fölöttő mindaz Szpáhónak, s mind pedig postájoknak az sarcok fönn fog rajtok maradni. Ezeknek az postáknak 20 nap az terminusok mentek bé die 18. Martii.*” Szeptember 20-án ő is újra próbálkozott¹²⁹⁶ Fehérvári Zulfikárral és Budai Pirkóval együtt, mint tudjuk hiába (249. cs. N° 387.): „3. *Feiervári Zöldfikár,*

¹²⁹⁵ Egyedül ebben a forrásban 120 forint a vételár.

¹²⁹⁶ Vö. Budai Bolond Mehmed

4. Feiérvári Vaioli Ali, 5. Budai Pirkó, ezek úgy bocsáttattanak bé, hogy 20 nap alatt fölkeressék Budai Szpahó aliter Bolond Memhetet, vagy magát vagy az sarcát mind okvetetlen az kezések mellé hozza ki Nagy Gergely postájával együtt, melyet végben vévén, mi is azon posta keziben adván Nagy Gergelt mindgyárt béküldjök általa, ha penig Kanisán járnak, mindnyájoknak rosszul lészen dolgok. Ha ezen rabok az terminusnapra ki nem jünnének vagy csatára menvén elvesznének, avagy az terminusnap után meghalának, tehát az postákért tartozzanak minékünk az két-két ezer aranyat letenni. Azonkívül a' minemő dologért béküldöttetek az is mind fönn marad rajtok lévő kezességgel együtt. Mentenek bé die 20. mensis Septembris.” 1658. december 1-jén a rohonci várban tartották számon (249. cs. N° 394. pag. 13.), a következő hónapban Budai Iljász postájaként ment a hódoltságba (249. cs. N° 402.): „I. Budai Iljász úgy ment bé, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal hozzon sarcában egy úrnak való főlovat, aranyos szerszámostul, skófiummal varrott csáprágostul. Ennek postája Feiérvári Vaioli Ali 2 000 Arany a' kötése. [...] Lettenek ezekért kezések szalonaki és rohoncsi várakban lévő török és rác rabok mind fejenként, úgy mint 70, ki fülét, fogát, ki penig ujját kötvén. Ily okkal, hogyha az megírt, bemenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy csatára menvén elvesznének, az kezéseket elővévén kötések szerint cselekesznek velek. Annak fölötte, a' kiknek sarcok vagyon, az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezességgel együtt. Az kiknek penig sarcok nincsen, két-két ezer Arany az kötések. Az megírt bemenendő raboknak az terminusok egy egész holnap, a' die 28. Januarii számlálván.” Egy hónappal (1659. jan.) később viszont már a saját váltságdíjáért ment (249. cs. N° 429.): „I. Feiérvári Vaioli Ali arra felelt, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal sarcában megszabadéjta Beszprémi Nagy Istók nevő körösztyény rabot 1 500 tallérig, hol penig ezt meg nem szabadéthatná avagy szabadétani nem akarná, tehát az megírt 1 500 tallért az terminusnapra minden okvetetlen kihozza minékünk.” Az nem derül, ki hogy végül kihozta-e a keresztény rabot vagy az 1 500 tallért, mindenesetre 12 évvel fogságba esése után a vételárának a 4,5-szerese a sarca, de az ő esetében sem derül ki, hogy van-e valódi nyereség rajta.

Hardai Mihály (248. cs. N° 49., 137.; 248. cs. N° 107.):

Az irat (248. cs. N° 107.) második oldalán szereplő követelés lett a végső sarca: 600 db kősó, 17 db ökör, a rabnyilvántartó könyv és a 249. cs. N° 299. irat tanúsága szerint, ennek a kiszámított értéke 872 Ft. Ígért először: 450 db kősót és 14 db ökröt, kiszámított érték 674 Ft, a követelés először: 600 db kősó és 20 db ökör, kiszámított érték 920 Ft, mellette ez áll: „Ebben, ha engedünk is nem sokat, azért úgy adja Kegyelmed eleiben.” A követelés 1,4-szerese az ígéretnek. Ahogy láttuk valóban csupán 3 ökröt engedett el a főúr. A vételár: 100 Ft (248. cs. N° 49., 137.), az, hogy 1641-ben került Batthyány tulajdonába egy rablistából derül ki.¹²⁹⁷ A vételár 8,7-szerese a megállapodás, 6,7-szerese az ígéret, 9,2-szerese a követelés. A sarc 0,95-szorosa az követelésnek. Mivel minden adat szerint 1645-ben született a megállapodás a fogoly és a rabtartó között, így négy évig alkudoztak egymással, azt nem világos pontosan, mikor kezdte el hordani a sarcát a rác, de nyolc úttal hozott 224 db kősót és 1 db 7 forintos parasztszönyeget,¹²⁹⁸ a kiszámított érték 231 Ft. Később is megtaláljuk a rablistákban a sarchordó rabok között, hol benn járt a hódoltságban, hol kezességen volt, hol szalonaki, hol a rohonci várban (249. cs. N° 250., 266., 269., 272., 275., 276., 285., 290., 321., 325.). 13 évvel a fogságba kerülése után 1654. január 1-jén a (249. cs. N° 355.) régi rác rabok közé jegyezték fel.

Hidvégi Ali szpáhi (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 219.) : „3. Hidvégi Ali In Anno 1652. ezt az rabot az Beszprémi vitézektől vették pro tall. 50. Anno 1652. die 28. Novembris vették meg az rabok Szalónak várát, melyért mind közönségesen megverettetenek. Die 20. Decembris holt meg ezen rabunk az vereség után.” Pár hónapig raboskodhatott a szalonaki várban, 1652 májusában már a szalonaki rabok között tartották számon (249. cs. N° 325. pag. 5.), december 5-én a megpálcázott rabok között találjuk számon, legalább 300 pálcaütést kapott vagy 350-et vagy 380-at (249. cs. N° 325. pag. 11.), agyonverték a szökési kísérlet miatt, így csak kiadás volt vele, az viszont nem egyértelmű, hogy mennyit adott érte a főkapitány, a másik iratban (248. cs. N° 104/a. pag. 1.) 81 forint szerepel vételárként.

¹²⁹⁷ 248. cs. N° 92. pag. 2. a sarcolatlan rabok között van, és mellé (és Igali Manda mellé) azt jegyezték meg, hogy „régiek Anno 1641.”, így tehát ő is az igali portya áldozata lehetett.

¹²⁹⁸ 249. cs. N° 299. pag. 41. A 7. út dátuma 1648. júl. 14., a 8. úté 1649. ápr. 5., ez a 249. cs. N° 197. iratból tudható.

Hidvégi Hüszejn (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 218.): „1. *Hidvégi Huszain Anno 1650. beszprémiektől vették pro fl. Anno 1653. die 1. Septembris ezt az rabot Landor Péternek adtok pro fl. 100.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló irat megerősíti az eladót és az eladás évét (248. cs. N° 65. pag. 10.): „*Anno 1650. Hidvégi Huszain nincsen sarca beszprémiaktól pro fl.*” Az 1651-es összefoglaló lajstrom ugyancsak (249. cs. N° 320. pag. 6.). A megoldásban ismételt a rabnyilvántartó könyv segít (248. cs. N° 49. pag. 280.) Akai György eleve 100 forintos adósságáért hozta a Szentmiklósi Bogdánt, majd 1649. április 5-én Vas Istók fejjválságában adta: „*ez az rab vállolta fölmagára Beszprémi Vas Istókot, melynek sarca tallér 250., ígért még ehhez, kúsót N° 150.*”, ennek kiszámított értéke 525 forint, ezt az összeget természetesen ki kellett fizetni a Batthyány emberének, valószínűleg 1650. június 18-án (249. cs. N° 268.) újabb csere következett fizetség gyanánt: (249. cs. N° 268. pag. 1.): „*Groff urunk ű Nagysága rabjai Németh Újvárbán: [...] 15. Hidvégi Huszain – Eztet Vas Istók rácáért hozták ide.*” A rácot nem is találjuk több iratban. Júliusban Németújvárott tartották (249. cs. N° 272. pag. 1., N° 321. pag. 3.), ahogy augusztusban is, a közönséges rabok között (249. cs. N° 275. pag. 1., 276. pag. 1., 280. pag. 1., 282. pag. 1.). Az 1651 januárjában készült forrás Vas Istók fejjválságát támasztja alá (249. cs. N° 305. pag. 2.): „*Vas Istókért.*” Novemberben átszállították Szalonakra (249. cs. N° 318. pag. 2., 321. pag. 11., 325. pag. 2.), így az 1652 januárjában készült listában már a szalonaki rabok között találjuk (249. cs. N° 325. pag. 5.), augusztusban ugyancsak itt a sarcolatlan rabok között volt (249. cs. N° 325. pag. 8.). Ő is részt vett a szalonaki lázadásban, a még meg nem veretett rabok között található (249. cs. N° 325. pag. 12.), valószínűleg a verés nem maradt el, de túlélte, 1654 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 3.) még beírták a szalonaki sarcolatlan rabok közé, de már az áll mellette, hogy „*Landor Péternek adtuk*”. Ezek szerint 1650-ben Vas Istók fejjválságában adott rácért került Batthyány I. Ádámhoz, és 1653-ban pedig 100 forintért eladta a főúr, nincs róla további információ.

Hidvégi Mehmed (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 218.): „2. *Hidvégi Memhet Anno 1652. in mense Maii ezt az rabot Kovács István adta más rabért. Anno 1652. megsarcolván ezen rabunk ígér minékünk sarcában [...]*” Csak éppen nem áll ott semmi, így a sem a vételár, sem a váltságdíj értéke nem derül ki. 1652 májusában vitték Szalonakra (249. cs. N° 325. pag. 5.): „31. *Hidvégi Memhet, Kovács Istváné még.*”, sőt augusztus 1-jén is a „*A más emberek rabjai*” közt van (249. cs. N° 325. pag. 8.): „5. *Hidvégi Memhet, Kovács István r.*” Nagyon valószínű, hogy a sarchordás helyett inkább a szökést választotta ő is, ugyanis a még meg nem veretett szalonaki lázadók között találunk egy Hidvégi Mehmedet (249. cs. N° 325. pag. 12.), mivel nem találtam róla több adatot, ezért az is lehet, hogy mégis agyonverték, ahogy több társát.

Hidvégi Mehmed aga (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv meghalt rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 11.): „2. *Hidvégi Memhet In Anno 1649. ezt az rabot Czampai Györgytől vették pro fl. 160.* Az 1649. augusztus 18-án („*Az mint az török rabokat fölírtattuk az őfölsége parancsolatjára*”) készült iratban (249. cs. N° 213. pag. 2.) először az áll mellette, hogy megsarcolt, de azt áthúzták, és inkább melléírták a tisztségét: bölükbasi, a szeptember 8-ai összeírásban aztán maga Batthyány I. Ádám írta mellé (249. cs. N° 214. pag. 1.), hogy „*sarca vagon*”, ugyanezzel a dátummal készült az az összeírás, amelyben a sarchordók közé sorolták be (249. cs. N° 233. pag. 1.): „*Azmely rabjaink mostanában megsarcoltak, s hordják is immáron sarcokat ki-ki: [...] 2. Hidvégi Memhet Aga*”. Az 1651-es összesítő lajstromban is csupán az áll mellette, hogy megsarcolt, nem jegyezték fel, mikor halt meg, de nem derül ki sem váltságdíjának nagysága, sem az, hogy szolgáltatott-e be bármit is a főkapitánynak.

Hildai Bajcsi Marko¹²⁹⁹ (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 250.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 318.): „1. *Hindai Marko Anno 1650. ezt az rabot Virágh Imre hozta más rabért.*” Az 1650. jún. 14-ei lista szerint Rohoncon van, ám „*dolgot tehet*”, azaz dolgozhat, ugyanebből a memoriáléból tudjuk, hogy

¹²⁹⁹ Ild: Hild, Hajós külterülete, Pest-Pilis-Solt vm. *Hegyi K.*: A török hódoltság várai és katonasága. i. m. 394.

Imre (azaz Virág) adta el Esztergomi Mikulával együtt 300 tallérért (249. cs. N° 250. pag. 1., 2.), ez fejenként 150 tallér. Egy másik iratban (249. cs. N° 261. pag. 2.): „5. *Hindai Marko Virág Imre hozta, 6. Esztergami Mikula ezt is Virágh Imre hozta} nincsenek beírva.*” 1650 december 12-én halt meg (249. cs. N° 297.): „*Hildaj Rác Marko die 12. Decembris az úré volt.*”, augusztusban még dolgoztatták (249. cs. N° 279., 280.), tehát egy évig sem kellett tartani.

Ibrahim aga (249. cs. N° 313.):

A forrásokban két Ibrahim agát találtam berzenceit, a németújvári felső tömlöcben, akiről az tudható még, hogy helyben van és sarcolatlan 1654 és 1657 között (249. cs. N° 355., 383., 386.), semmi sem szól a két személy azonosságáról. A másik igali, aki megsarcolt 1655-ben (248. cs. N° 49. pag. 60. és 249. cs. N° 299. pag. 46.): 200 tallér, 700 db kósó, 40 vég aba, 20 pár karmazsin csizma, ez tehát igen távol áll az iratban (1651. máj. 3., 249. cs. N° 313.) lévő től: 3 600 tallér készpénz, két keresztény rab pro fl. 2 000. Egy úrnak való ló aranyas szerszámostul, fékestül, nyergestül. A kiszámított érték kiemelkedően magas: 8 900 Ft. „*Az ilyen sarcoltatást az kanisaiaktul tanultok, azért ebben semmit el nem engedünk, mert Ányos Péter csak egy agaságbeli tisztviselő lévén, mégis ennyire sarcolták, jóllehet ő lovat nem adott, de ahelyett egynéhány posztót és bizonyos számú puskát adott, amely nélkül mi nem szükölködünk.*” Ráadásul a 248. cs. N° 104/a. lajstrom szerint Igaliban Ibrahim agát 1653-ban vették 200 forintért a vázsonyiaktól, habár rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 60.) 1652 áll, mindkét évszám későbbi, így ő sem azonosítható ezzel az Ibrahim agával.

Igali Angelia, öregebik egy gyermekével (248. cs. N° 51., 52.)

Ő és családja is a 1641 február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 51. pag. 1.): „*Igali várbul [...] öregebik Angelia N° 1, fia N° 1.*” A február 21-ei registrumból az is kiderül, hogy mennyiért vette a főúr a rác asszonyt és fiát (248. cs. N° 52. pag. 2.): „*vette meg ő Nagysága, öregebik Angeliát, 1 gyermekkel tallér 32.*” Az biztos, hogy még februárban Szalonakra szállították fiával együtt (248. cs. N° 53. pag. 2.), de nincs róla későbbi adat.

Igali Damjana rác asszony fiával, lányával (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 271.) : „*5 Igali Domianna rác asszony Anno 1641. ezt is az igali nyereségből vették pro fl. 61/50 Anno 1642. megsarcolván ezen rác asszony ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 150. ökröt N° 20. Ez éppen meghozta az sarcát.*” Mivel egy ökör kerülhetett akár 16 forintba is, ezért a kiszámított érték 470 forint, ez a vételár 7,6-szerese. 1643. július 7-én (248. cs. N° 92. pag. 2.) a sarchordó rabok közé jegyezték fel, 1642 júniusa és 1643 novembere között folyamatosan gyűjtötte a sarcát (248. cs. N° 70., 72., 74., 78., 88.), 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 1.) a megsarcolt rác rabok között találjuk. Az asszony tíz úttal hozott (249. cs. N° 299. pag. 29.) egy vég abát, 5,5 forintért, egy baltát négy forintért, 23 forint készpénzt, 117 db kósót, hajtott kilenc tulkot és 11 ökröt (248. cs. N° 49. pag. 271.), ez megközelítőleg egyezik, így aztán Batthyány I. Ádám elégedett is volt, az került mellé, hogy „*Ez is meghozván az sarcát, fölszabadult.*” Ezt alátámasztja az 1647. október 1-jén készült irat (249. cs. N° 165. pag. 2.): „*hozott meg ebben 10 útjával készpénzül és portékául s kűsoul fl. 149 d. 50, restál még d. 50, hozott ökröt N° 20. Ez immár fölszabadult facit fl. 150.*” Hat év raboskodás után hazamehetett leányával (?): „*Egy kisleányát el akarja vinni.*”¹³⁰⁰ A főúr befektetésének a 7,6-szeresét kapta meg ennyi idő alatt.

Igali Grozdan rác, felesége, fiai (2), lányai (2) (248. cs. N° 49., 51., 137.)

A rabnyilvántartó könyv fejjátságban adott rác rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 280.): „*1. Igali Gvozdan rác Anno ezt az rabot Tihanyi Várad Mihálytól vették pro fl. 100. Anno Szili Istvánnak adtam.*” Ő is az igali portyán (1641. febr. 2.) esett rabságba egész családjával együtt (248. cs. N° 51. pag. 2.), az 1643. okt. 31-ei listában (248. cs. N° 92. pag. 3.) már mellette áll, hogy „*Szili Istváné*”, az 1646. augusztus 20-ai (248. cs. N° 137. pag. 2.) irat ezt megerősíti, nincs róla későbbi adat, talán megszabadította Batthyány emberét.

¹³⁰⁰ 248. cs. N° 78. pag. 1.

Igali Hadzsime bulya, és fia: Muharrem (248. cs. N° 49., 51., 52., 60., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 59.): „*I. Igali Bulya Hacsina 3dmagával Anno 1640. ezt is akkor hoztuk, hogy Igalt fölvertők vettők pro tallér 67. Anno 16** megsarcolván ezen rab asszony ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 300. partékát pro fl. 300.* A vételárnak tehát hatszorosa a váltságdíj, ő is az igali portyán (1641. febr. 2.) esett rabságba fiaival együtt (248. cs. N° 51. pag. 1.), az 1640-es évszám, tehát elírás, 1643. október 31-én (248. cs. N° 92. pag. 3.) a sarcukat hordó rohongi rabok között találjuk, tehát 1643-ban már biztosan megegyezett a főúrral. Az 1646. augusztus 20-ai (248. cs. N° 137. pag. 6.) listában a németújvári megsarcolt rabok között tartották számon, és melléírták: „*meghozta az sarcát*”, öt évvel a fogságba esése után. A török asszony 14 úttal 96 forintot és 526 kősót hozott (249. cs. N° 299. pag. 25–26.), mivel Batthyány I. Ádám 1 db kősóért általában 1 forintot számított, ez a teljesítés magasabb is az elvártnál, persze az is könnyen meglehet, hogy túl aprók voltak a kősó db-ok, nem ért egy db egy forintot, azonban nem találtam erre vonatkozó megjegyzést.

Igali Ibrahim aga (248. cs. N° 49., 104/a.)

Igali Ibrahim agát a vázsonyiak adták el 200 forintért 1652-ben (vagy 1653-ban 248. cs. N° 104/a. pag. 3.) és 1655-ben alkudott meg a főúrral (249. cs. N° 299. pag. 46.), ennek kiszámított értéke 1 260 forint, vagyis a vételár 6-szorosa. Már 1655. január 16-án hozott 15 vég abát, tíz pár karmazsin csizmát, 50 kősót (249. cs. N° 364.), 1657-ig teljesítette a 40 vég abát, 20 pár karmazsin csizmát, 700 kősóból 520-at, a 300 forint készpénz helyett 306-ot, azaz a sarc 86%-át, 1657. áprilisában 51 fő kezességén járt benn a hódoltságban (249. cs. N° 387.): „*I. Igali Ibrahim arra felelt, hogy az mostani útjával hoz minékünk sarcában 150 tallért avagy egy lovat érette. Item kősót N° 200. Adtunk neki terminus 6 hetet. [...] Lettenek ezekért kezesek ilyen okkal (ki fogát, fülét és ujját kötvén), hogyha ez bémenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, vagy csatára menvén elesnének, tehát az kezeseket elővévén kötések szerint cselekedtetünk velünk. Annak fölöttő az sarcok is fönn fog rajtok maradni, az rajtok lévő kezességgel és postájok kötésével együtt. Mentenek bé die 6. Aprilii az terminusa kinek-kinek följegyeztetett az conditiónak rendiben.*” Majd 1657. aug. 20-án 38-én: „*11. Igali Aga felelt arra, hogy hátramardott sarcát éppen kihozza, úgymint kősót N° 261. Ha pedig jó lovat talál, amit ezért hoz egy jó lovat. Annak fölöttő Anyos Péter rabját is ennek az kezében adták az kezesek. Lettenek ezekért az megírt rabok kezesek ily conditiónal, hogyha az terminusnapokra ki nem jünnének vagy csatára menvén elvesznének, avagy terminusnap után megtalálnának halni, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerint cselekedtetünk velek. Az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezességgel együtt. Mentenek bé az megírt rabok 20. Augusti.*” A 200 db kősót helyett hozott egy feket „*aranyas szügyelőstül, zablástul előbbeni fék zablája fékszára*” Hozott 100 kősót és 200 db kősót helyett egy feket „*aranyas szügyelőstül, zablástul előbbeni fék zablája fékszára*”, talált jó almásderes lovat, amit 269 forintért vett át a főúr, 17 pár papucsot kapcástul mindössze 9 forintért, és két pár karmazsin csizmát 4 forintért. Az utolsó feljegyzett útjával (1657. okt. 18.) egy lovat hozott 100 db kősóért. De még maradt adóssága is, az biztos, hogy 1658 januárjában a németújvári tömlöcben ült (249. cs. N° 394.).

Igali Inszia (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 270.): „*Igali Insia rác asszony Anno 1641. ezt is Igal alól hoztuk, vettők meg az kótyavetyén pro fl. 76/50. Anno eodem [1641] megsarcolván ezen rab asszony, ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 150, rácpaplant N° 10, ökröt N° 5. Ez éppen meghozta az sarcát.*”¹³⁰¹ A vételárnak tehát 4,6-szerese a váltságdíj, ő is az igali portyán (1641. febr. 2.) esett rabságba anyjával és két lányával együtt (248. cs. N° 51. pag. 5.), 1642 júniusában Örsi Mehmed, és a saját lánya kezeskedett érte (248. cs. N° 70. pag. 2.), augusztus 13-án Bácskai Bogdán és a Batthyánynál maradt leánya kezeskedett érte (248. cs. N° 72., 78.), 1643. július-én (248. cs. N° 92. pag. 2.) ugyancsak a sarcukat hordó rabok között találjuk, 1642 és 1643 novemberében többször is feljegyezték a sarchordó útját (248. cs. N° 74., 88.). Kilenc úttal hozott 31,5 forint készpénzt és hajtott 18 ökröt, ebből nyolc biztosan 82,5 forintot ért, ha tízet tíz forintjával számoljuk az még 100, ehhez jött még 36 db kősó (249. cs. N° 299. pag. 28.), a nagyságrend megint csak megegyezik, így az került mellé: „*semmitvel nem, tartozik fölszabadult*”. Az

¹³⁰¹ A korszakban a paplan leggyakoribb értéke 12 forint volt, a váltságdíj kiszámított értéke 350 Ft.

1647. október 1-jei irat szerint (249. cs. N° 165. pag. 1.) 140 forintot és 10 ökröt hozott: „Az paplanok megengedtettenek neki, ez éppen meghozta sarcát, ide tudván az egy ökröt.” Igazából nem tudom pontosan, mennyit engedhetett a főúr, ha az eredeti értékekkel számolok (ökr: 16 Ft/db), akkor 50 forintot, ez nagyon bizonytalan, komoly engedmény lenne (14%). Nincs későbbi adat róla, tehát hat év alatt, kilenc úttal szabadult fel.

Igali Malkocs agáné¹³⁰² (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 71.):

1642. június 20-án, majdnem másfél évvel a fogságba kerülése után (1641. febr. 2.) Batthyány I. Ádám 6 000 Ft készpénzt¹³⁰³ követelt Igali Malkocs agánétól, ez azonban nem egyezik meg a rabnyilvántartó könyv¹³⁰⁴ és a 249. cs. N° 299. összeírás adataival, mert a végső megállapodás 3 000 db kósó, 500 forint értékben mindenféle portéka és egy úrnak való ló aranyos lószerszámmal együtt,¹³⁰⁵ kiszámított érték 5 000 Ft, ez a követelés 0,8-szerese. Így tehát valamikor 1643 és 1646 között sarcolt meg, mindenképpen több évig folyt a sarcalku. Az agáné öt úttal¹³⁰⁶ hozott 3 lovat, egyiket 300 db kósóért, a másikat 400 db kósóért, egy párducbőrt 300 db kósóért és 2 000 db kósót, a kiszámított érték 3 300 Ft. Nem derül ki, hogy megszabadult-e a fogságból, a 3 000 db kósót teljesítette, akkor is ha mást hozott helyette, úrnak való fölő helyett azonban csak úrnak való lovat hozott, és semmiféle utalás sincs a díszes lószerszámmra, az 500 forintnyi portéka ugyancsak hiányzik. Az 1651-es rablistában még megtaláljuk a török asszonyt, feltüntették, hogyan került a főúr tulajdonába, sorszáma viszont nincs, mert bár megsarcolt, de a listából kihagyták (249. cs. N° 320.).

Igali Manda rác asszony leánya (248. cs. N° 49., 51., 60., 137.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 272.): „*Igali rác leány Manda Anno 1641. ezt is Igal alól hoztuk, körözténné lett és férjhez ment.*” Valójában az édesanyját hívták Mandának, de több iratban is a lányra használták a nevet, lehetséges, hogy ugyanaz a keresztnévük, ő is az igali portyán (1641. febr. 2.) esett rabságba anyjával együtt (248. cs. N° 51. pag. 2.): „*Manda N° 1. leánya N° 1, Eördeögh Istvánnak és Besenyeinek*”, 1643. július 7-én (248. cs. N° 92. pag. 2.) a sarcolatlan németújvári rabok között találjuk. Az 1646. augusztus 20-ai (248. cs. N° 137. pag. 1.) összeírásban a listában már melléírták új helyzetét: „*21. Igali Manda ajándékon adták, kereszténné lett.*” Azaz egész biztos, hogy 1643 és 1646 között történt mindez, valószínűleg nem volt sok választása.

Igali Mária rác asszony fia (248. cs. N° 51., 52.)

Ő is az igali portyán (1641. febr. 2.) esett rabságba anyjával együtt (248. cs. N° 51. pag. 6.): „*Maria asszonynak fia 1. tallér 20.*” Még egyetlen iratban fordult el (248. cs. N° 52. pag. 2.): „*Vette meg ő Nagysága Mária rác asszonynak fiát tallér 20.*” Semmi egyéb nem derül ki róla.

Igali Milene (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.), **öccse, Vucseta és fia, Milene**

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 270.): „*1. Igali Millen rác 3dماغával Anno 1641. hogy Igal fölvértök, akkor hoztok, és az kótyavetyén vettök pro fl. 43/50. Anno 1642. megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 600. ökröt*

¹³⁰² Fenyvesi László is írt Malkocs aga háznépének szerencsétlenségéről. *Fenyvesi L.: Az igali portya és a körmendi kótyavetye balkáni tanulságai.* i. m. 199–218.

¹³⁰³ Ez biztosan nem is lehetne a sarca, hiszen 1643. július 7-ei rablistában a németújvári sarcolatlan rabok között van, 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 4.) viszont már megsarcolt, tehát valamikor 1643 és 1646 között történt a megállapodás.

¹³⁰⁴ 248. cs. N° 49. pag. 58. „*Igali Mankucz Agáné negyedmagával: 1 fia Ali, az 2 leánya Rahina, az harmadik leánya Nernia Anno 1640. Hogy Igal és az körül való falukat fölvértök, ezeket akkor hozták az atyámfjának ajándékon adták.*” Az igali nyereségről készült iratból (248. cs. N° 51. pag. 9.) tudjuk, hogy valójában ötödmagával volt, még az inasát is elfogták, ill. 1641-ben fogták el (akkor volt a portya).

¹³⁰⁵ Az ilyen értékes szerszámmal ellátott ló értéke elérhette a 1 500 forintot (Kanizsai Csonka Ramazán, 249. cs. N° 299.)

¹³⁰⁶ 249. cs. N° 299. pag. 24. Sajnos semmiféle dátum nem szerepel az asszony mellett az iratban, így azt sem tudjuk, mennyi idő alatt tette meg az öt utat. Az 1647. november 27-én készült rablistában (249. cs. N° 171. pag. 1.) az áll mellette, hogy még adós a sarcában, azaz nincs pontos adat arról, épp melyik útjánál mikor tartott.

N° 20. készpénzbéli sarcában engedtetett el fl. 100. Ezen rabunk meghalván ott benn Wucseta nevő öccsire szállott az sarca.” A 20 ökör (16 Ft/db) és készpénz kiszámított értéke 820 forint, a sarc tehát majdnem a 19-szerese a vételárnak, ez szép haszonnal kecsgetetett. Egész biztosan a sokat emlegetett igali portyán (1641. febr. 2.) fogták a három rácot, a két testvért és a fiút (248. cs. N° 51. pag. 1.): „Millen N° 1, kifsia N° 1, öccse Vucseten N° 1.” maga Milene hozott négy úttal 53,5 forint készpénzt, 11 db kősót, hajtott 8 ökröt. 1643. augusztus 5-ei kodulólevele is fennmaradt (249. cs. N° 351.). Majd az öccse nyolc úttal 110 db kősót 110 forint értékében (249. cs. N° 299. pag. 27.). Az ökörnek tehát 40%-át, a készpénznek pedig 33%-át teljesítették a rákok. A két rác 1647. október 1-jéig 124 forint 50 dénárt szállított be és nyolc ökröt hajtott (249. cs. N° 165. pag. 1.), tehát Vucseta 6–8. útja ebben még nem volt benne, azt valamikor 1647 és 1654 között kellett megtennie. Milene az 1647. március 9-ére dátumozott listában a hódoltságban lévő, sarcukat hordó rabok között található, akik „*azt ott benn megültek*” (249. cs. N° 147. pag. 2., pag. 7.), tehát 1647 körül halhatott meg, ennek ellentmond, hogy az 1644 júliusában készült irat (248. cs. N° 100.), ahol Fehérvári Gyurica mellé írták a következőket: „*Ez megyen mast be Igal Millen sarcáért, kit mastanában odabe megültek, ezen Feyérvárj Gyuriczának az sarca, kűső N° 500., és másféle portéka fl. 100.*” Mivel 1644. máj. 23-án nyolc fő kezességén valóban a hódoltságba ment (248. cs. N° 99.), így elég valószínű, hogy ekkor ölheték meg a hódoltságban. Öccse, Vucseta 1649. július 1-jén (249. cs. N° 210.) 10 kősót és egy paripát hozott, ez utóbbi nem jutott el Batthyány I. Ádámgig: „*Igal Millen öccse Vucseta hozott sarcában kűsőt N° 10. Ezenkívül hozott volt sarcában egy paripát, melyet megszállván Galambokon Nagy Balás házánál, az paripát az gazda kezéhez adta, mivelhogy azzal biztatta, hogy gondját viseli, de nem azt cselekedte, hanem az paripát más kézre adta, s most is oda vagyon.*” július 12-én (249. cs. N° 249.) Vucseta már azok között a rákok között volt, akik „*Az odabenn [hódoltságban] lévő török rabok, amelyeknek régen kitölt az terminusok*”, azaz a határidejük, majd 1649. szept. 25-én ismét bement (249. cs. N° 240.). 1654 januárjában a szalonaki régi rác rabok közé jegyezték föl (249. cs. N° 355.). Nem azok közé a szerencsésebb rákok közé tartoztak, akik néhány évvel a fogságba esésük után meg tudták adni sarcukat, eltelt 13 év, ez nagyon hosszú idő egy ember életében.

Igali Obren (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

Igali Obren is a híres igali portyán fogták (1641. febr. 2.) és körmendi kótyavetyén 127 forint 50 dénárt adott érte Batthyány, a következő évben megvolt az alkuja: 600 db kősó, ez vételárnak ötszöröse, már ugyanebben az évben júniusban és augusztusban is (248. cs. N° 70., 72., 78.) melléírták a kezeseit, és novemberben az első útjával hozott 52 db kősót, még hat utat biztosan tett, ezzel összesen 571 db kősót hozott (249. cs. N° 299.), így váltságdíjának a 95%-át teljesítette. Az utolsó irat, amelyben följegyezték pontosan ezt rögzíti 1647. október 1-jén (249. cs. N° 165.).

Igali Pava és 3 (mostoha)leánya: Rusicsa, Ljubicsa, Sztipania (248. cs. N° 49., 52., 137.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 271.): „*Együtt valók ezek: 1. Igal Pava rác asszony Anno 1641. ezt is az igali nyereségből vettők pro fl. 54 Eodem Anno [1641] megsarcolván ezen rab asszony ígért minekünk sarcában készpénzt fl. — kűsőt N° 150. 8. Igal Pava leáni 3 úgymint: Rusicsa, Ljubicsa és Sztipania Anno 1641, ezeket is az igali nyereségből vettők pro fl. ezekért is adott az anyjok ökröt N° 10.*” A sarc kiszámított érték 310 forint (ökör: 16 Ft/db), ez a vételár 5,7-szerese, az asszony hét úttal 104 db kősót hozott, 3 ökröt hajtott 46 db kősóért, saját váltságdíját ezzel teljesítette is, de hajtott még kettőt, ahogyan a lányai is teljesítették a tizet (249. cs. N° 299. pag. 35.), ez két ökörrel több a sarcnál, az asszony mellett az áll: „*Ez is fölszabadult az rabságból.*” Az 1647. október 1-jén (249. cs. N° 165. pag. 2.) készült irat ad erre magyarázatot, a kősó darabszáma megegyezik: „*Item ökör 4 vették el tőle kűsóért N° 36. Item hajtott ökör 1, vették el tőle fl. 10. Ez éppen meghozta sarcát facit fl. 150.*” Tehát a 150 db kősó helyett 150 forint értékű portékát hozott (ebben 104 db kősót is), 1647-re, hat évvel fogságba esése után teljesítette az alkuját, így lányait és saját agát is kiváltotta a rabságból.

Igali Száli bulya (248. cs. N° 51., 52.)

A sokat emlegetett igali portyán (1641. febr. 2.) fogták (248. cs. N° 51. pag. 2.): „*Bulya Száli N° 1. fia Erdődi.*” Még egyetlen iratban találjuk (248. cs. N° 52. pag. 1.): „*Vett ő Nagysága Erdődj uram ő Nagysága számára Szalj nevő bulyát tallér 81.*”

Igali Szmoljana (248. cs. N° 49., 51., 52.; 248. cs. N° 72.):

Igali Szmoljana 1642. aug. 13-án: „10. Igali Szmoliana rác asszony meg akarna sarcolni ígér sarcában ökröt N° 6.” A kiszámított érték 96 Ft. Ekkor már két rácot is kezesként írtak mellé, Igali Milenét és Bácskai Bogdánt, ennek alapján úgy tűnik, már a hódoltságba ment sarcáért az asszony, és elsősre 6 ökröt hajtott volna ki.¹³⁰⁷ A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 271.) az áll: „Anno 1641. Ezt is az kótyavetyén vettök pro fl. 27. Eodem Anno: Megsarcolván ezen rab asszony ígért nekünk sarcában ökröt N° 12.” A kiszámított érték 192 Ft, ez pont a duplája a fenti ígéretnek, Ennek alapján a megállapodás 1641-ben jött létre, így 1642 augusztusában valószínűleg már a kihozandó portékát ígéri meg a fogoly. 1641. február 3-án (248. cs. N° 51. pag. 1.) az igali rácok között találjuk (igaz Batthyány melléjük írta: „Eszekeket nem kell írnya, jóban vannak utolján”) két lányával és egy fiával együtt, az 5. oldalon (ugyancsak a főúr kézírása: „Eszt le kell íratni”) ismét szerepel a gyermekeivel együtt, de itt már a vételárat is megtaláljuk 18 tallért,¹³⁰⁸ ez értékben megfelel a rabkönyv 27 forintjának, ennek a sarc 7,1-szerese, ez nem kiemelkedő összeg. 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 1.) ugyanez az összeg áll mellette, azonban a gyerekeit nem tüntették fel, ugyanitt a 2. oldalon már az áll mellette (és még nyolc rác nő mellett): „Eppen meghozták sarcokat”. A 249. cs. N° 299. pag. 35. oldala szerint összesen öt utat tett a hódoltságban, és 15 db ökröt hajtott ki, igaz a 4. úttal ötöt, de azok „kicsinyek lévén, csak háromért vették el”. Ez három ökörrrel több a váltságdíjnál, de az irat készítője szerint tulkokat is ökör értékben vették el. Az 1647. március 9-ei lajstromban (249. cs. N° 147. pag. 7.) azok között a rác rabok között találjuk, akik hordják a sarcukat, de azt is mellé írták, hogy „megadta”. Az 1647. október 1-jei forrás (249. cs. N° 165. pag. 2.) megerősíti, hogy fölszabadult: „7. Igali Szmoliana rác asszony sarca ökör N° 12, hozott meg ebben 4 ízben N° 12. Ez immár fölszabadult.” 1643. július 7-én már azok között a török és rác rabok között találjuk, akik „im már megadták sarcokat, s ide fel nem írták őket hátrább”. Így aztán kérdéses, hogy mégis 1643-ban, 1646-ban vagy 1647-ben hozta meg a sarcát? Egyáltalán nem mindegy, hogy két, öt vagy hat év alatt hozta meg a követelést, és ezzel egyben meg is szabadult, vagy még volt rajta kezesség? Az biztos, hogy 1643-ban nem szabadult meg, hiszen akkor nem tartották volna számon még három-négy év múlva is. Vajon a gyermekeit miért csak a 248. cs. N° 51. és 52. iratban jegyezték fel?

Igali Sztoja rác asszony, fia és lánya (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 270.): „4. Igali Sztoja rác asszony Anno 1641, ezt is Igal alól hoztok vettök meg az kótyavetyén pro fl 63/75. Eodem Anno [1641] megsarcolván ígért minekünk sarcában készpénzt fl. 150, ökröt N° 20.” A kiszámított érték 310 forint (ökor 16 Ft/db), ez a vételár 4,9-szerese. A következő évben már voltak kezesei: 1642. jún. 5-én és aug. 13-án (248. cs. N° 70., 72., 78.), így már elkezdte behordani a váltságdíját, egészen 1647-ig megtaláljuk az iratokban sarchordó rabként (248. cs. N° 74., 88., 128., 249. cs. N° 165.). Kilenc úttal hozott és küldött 41 forint készpénzt, 33 db kősót, hét ökröt, két háromszendős tulkot és egy 60 forint értékű paripát (249. cs. N° 299. pag. 29.), ennek azért úgy tűnik, hija van, mégis ez áll mellette: „Ez is immár régen fölszabadult.” Az 1647. október 1-jei irat (249. cs. N° 165. pag. 2.) részben megmagyarázza az előbbieket: „Hozott és küldött meg ebben 8 ízben készpénzt, item kúsót készpénzért fl. 134, engedtek meg neki az fia haláláért fl. 20. Item hajtott ökröt N° 9, restál ökör 1. Ez a' rác asszony fölszabadult immár.” Azaz 1647 októbere után tette a kilencedik utat, mindenesetre az összefoglaló füzetben beleszámolták a teljesített összegbe az elengedett 20 forintot is. Hat évvel fogságba esése után, váltságdíjának a 90%-át teljesítve (vételár 4,4-szerese), halott fiát hátrahagyva megszabadult a fogságtól.

Igali Vinka (248. cs. N° 49., 51., 60., 137.; 248. cs. N° 71.):

A rác asszonynál szintén ígéretét és a követelést találjuk (248. cs. N° 71., 1642. jún. 20.), a végső alku ellentétben az itteni 150-150 forintnyi készpénz és portéka követeléssel 100-100 forintnyi,

¹³⁰⁷ Ezt erősíti meg a 248. cs. N° 78. pag. 1.: „Igaly Szmolana rác asszony, ez még nem volt ott benn, hanem ígér sarcában hat ökröt, Igal Milen egy fülét, Bácskai Bogdán egy ujját.”

¹³⁰⁸ 248. cs. N° 52. pag. 1. „Vett ő Nagysága igali rác asszonyt Szmolianát 3 gyermekkel tallér 18.”, ez a fenti adatokat megerősíti, ill. ebben az iratban még feljegyzik a gyermekeit is, sehol máshol nincs rájuk utalás.

igaz a rabnyilvántartó könyvben¹³⁰⁹ a sarcolatlan igali rácok között van, mégis innen és a 249. cs. N° 299. összeírásból ismerjük a megállapodott sarcát. Ígért: 100 Ft készpénzt és 60 forint értékű portékát, ennek a követelés alig kétszerese. Nagyon kivételes, hogy ennyire kicsi haszonnal megelégszik a főúr, hiszen a vételárnak mindössze 1,3-szorosa a sarc, a követelésnek pedig a 0,7-szerese, még ez sem számít magasnak, mivel ez csupán duplája a vételnek. Az is igaz, hogy nagyon gyorsan megszületett a megállapodás, 1641-ben¹³¹⁰ fogták az asszonyt és még ebben az évben megvált a sarca. Csupán két rablistában találtam a nevét, 1643. július 7-én a sarchordó rácok között van (249. cs. N° 92. pag. 2.). Az összeírás alapján (249. cs. N° 299. pag. 36.) kilenc úttal 155 forint értékű portékát hozott, így még 45 forintra tartozott.¹³¹¹ 1646. augusztus 20-án megtaláljuk még a sarchordó rabok között is (248. cs. N° 137. pag. 1.), majd az áll mellettük (Igali Inszia, Sztoja, Damjana, Pava, Szmoljana, Rusica, Ljubicsa, Sztipania, Vinka), hogy „*Éppen Meghózták sarcokat*” (248. cs. N° 137. pag. 2.). Azaz öt évig raboskodtak, mire ki tudták váltani magukat (1641–1646).

¹³⁰⁹ 248. cs. N° 49. pag. 272. „*Igali Vinka Rác Asszony Anno 1641. ezt is Igal alól hoztuk, vettük meg az kótyavetyén pro fl. 150. Eodem Anno megsarcolván ezen rab asszony ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 100, partékát pro fl. 100.*”

¹³¹⁰ 248. cs. N° 51. pag. 2. (1641. febr.3.), ebben a listában két gyermekével együtt szerepel, ezzel szemben a 248. cs. N° 60. jelzetű forrásban ugyancsak egy fiút találunk mellette, aki meghalt („*Ez megholt*”).

¹³¹¹ 249. cs. N° 165. pag. 3. a kilencedik útnak megfelelő adatok vannak, a forrás dátuma 1647. október egy, tehát hat évvel a megegyezés után még tartozott a sarcában 45 forintra.

Igali Vukovana, Sztana rác asszony öregbik fia (248. cs. N° 51., 52.)

A sokat emlegetett igali portyán (1641. febr. 2.) fogták (248. cs. N° 51. pag. 2.): „*Vukována, Sztaná fia N° 1. Báraniaj Balázsnak*” Még egyetlen iratban találjuk (248. cs. N° 52. pag. 2.): „*Vette meg ő Nagysága Sztana rác asszonynak öregbik fiát tallér 20. d. 75.*” Nincs több adat róla, úgy tűnik, végül a főkapitány emberéé lett.

Igali Zilkáde (248. cs. N° 51., 52., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 71.):

Az ígért és követelt sarcát találjuk, ígért: 200 forintot, követelt: 600 forintot, tehát a követelés háromszorosa az ígéretnek. Azt ismét a rabnyilvántartó könyv¹³¹² és a 249. cs. N° 299. összeírásból tudjuk, hogy a 600 forint készpénz megegyezik, de a végső sarcnál, még találunk egy úrnak való paripát is 100 forint értékben, kiszámolt érték 700 Ft.¹³¹³ A bulya két fiával együtt 1641-ben került a főúr tulajdonába (248. cs. N° 51. 52.), és valamikor 1643 és 1646 között sarcolt meg, mindenképpen több évig folyt a sarcalku. Vételára 112,5 Ft (248. cs. N° 65.; 249. cs. N° 320.), ennek az ígértet a 1,8-szerese, a követelés 5,3-szorosa, a sarc 6,2-szerese. A sarc a követelésnek az 1,2-szerese, ez azért különös, mert általában a követelés jóval magasabb a későbbi megegyezésnél. Nála is ellentmondást találunk az 1647. október 22-én készült listában (248. cs. N° 140. pag. 2.) azt írta mellé Batthyány I. Ádám, hogy „*elbocsáttam Isten nevében*”, ehhez képest az 1651-ben készült rablistában még benne van, de az 1641 és 1648 közötti adatokat tartalmazó iratban (248. cs. N° 64. pag. 2.) már a meghalt rabok között találjuk „*Bulya Szilkadét*”.

Igrocsi Gyurica (249. cs. N° 310.):

1651. április 6-án Igrocsi Gyurica rác („*Az én rác rabom vagy Szilágyi Miklósé,*¹³¹⁴ *Gruicza nevő*”) ígért: 100 juh, 6 ökör,¹³¹⁵ a kiszámított érték 246 Ft, ezzel elégedett is volt a főúr: „*eleget ígért, csak hozná meg. Ez olyan ember jobbágya, hogyha megtudja, Nagyságotól egy pénz nélkül is visszanyeri, mert hódult jobbágy.*” Csupán négy rablistában találjuk meg, 1651. január 1-jén. (249. cs. N° 300. pag. 2.): „*2. Igrocsi Rác Gyuricza Németújvárra az ki rabokat hoztanak, nem írták be.*”, ugyancsak 1651. január 1-jén (249. cs. N° 301. pag. 1.): „*Az kiket ebben az esztendőben hoztak ide: 6. Igrocsi Rác Gyuricza, Szilágyi Miklós fogta bá[tyj]ával, mindkettő meg[hódolt].*” 1651. január 12-én (249. cs. N° 305. pag. 2.) a németújvári rác rabok között: „*3. Igrocsi Juricsa, Szilágyi Miklós fogta.*”, ugyanezek az adatok: 249. cs. N° 307. pag. 2. Így aztán semmi hasznot nem hajthatott sem Batthyánynak, sem Szilágyi Miklósnak.

Kalocsai Hüszejn odabasi (248. cs. N° 49., 65., 311., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 238.): „*1. Kalocsai Huszain Anno 1651. ezt az rabot Uki János adta, hogy az sarcát leszálléassuk vele, melynek az sarca tall. 580. Anno 1652 die 28. Novembris ezen rabunk is egyetértvén az vár vételekor az több rabokkal az várból való kiereszkedése után megholt.*” Fejváltság helyett: szökési kísérlet és halál, az 1651. január 1-jén készült memoriáléban (249. cs. N° 301.) már a németújvári rabok között tartják számon: „*Az kiket ebben az esztendőben hoztak ide: [...] 3. Kalocsai Huszain odabasa Uký János adta sarcában.*” Májusban még mindig Németújváron volt, csak annyi derül ki még róla, hogy Posgai Máté hozta (249. cs. N° 307. pag. 3.), július 1-jén a németújvári sarcolatlan rabok között található (249. cs. N° 321. pag. 3.), az 1651. nov. 15-ei listában már azok közé írták, akiket átvittek

¹³¹² 248. cs. N° 49. pag. 59. „*Igali Bulia Szylkade harmadmagával, egyik fia Haszon, az másik fia Szulimán Anno 1640.*”

¹³¹³ 1643. július 7-ei rablistában (248. cs. N^o pag. 92.) a németújvári sarcolatlan rabok között van, 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 4.) viszont már megsarcolt, tehát valamikor 1643 és 1646 között történhetett a megállapodás, 1647. november 27-én a németújvári sarcolatlan rabok között van (249. cs. N° 171. pag. 1.), holott az 1647. október 22-én készült rablistában ugyancsak németújvári megsarcolt török rabok között találjuk, de Batthyány saját maga írta mellé: „*Elbocsáttam Isten nevében.*” Csakúgy elengedte a főúr? Ez nem igazán hihető. Vagy már ekkor beteg volt? Végül is meghalt, igaz ezt csak egyetlen irat igazolja (248. cs. N° 64. pag. 2.).

¹³¹⁴ Szilágyi Miklós: „házi uraim”, 1633–1652, lakóhelye: Németújvár táján. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹³¹⁵ 1 db juh 1664-ben 150 dénár volt, 100 db tehát 150 Ft *Dányi D. — Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 240.

Szalonakra (249. cs. N° 318. pag. 2., N° 321. pag. 11., 325. pag. 2.), így 1652 január 1-jén már a szalonaki rabok között szerepel (249. cs. N° 325. pag. 5.), augusztus 1-jén ugyancsak Szalonakon a sarcolatlan rabok között volt. Ezek szerint Uki Jánosért kifizetett a főúr 580 tallért,¹³¹⁶ aki ezért cserébe Pozsgai Mátéval elküldte a kalocsai törököt (és Palotai Muharremet), aki ahelyett, hogy megegyezett volna Batthyány I. Ádámmal, megpróbált megszökni (249. cs. N° 325. pag. 12.): „Az kik még az megvertetés előtt megdöglötenek közülök: [...] 3. Kalocsai Huszain odabasa”, így aztán nem hajthatott semmiféle hasznot Batthyány I. Ádámnak.

Kanizsai Ahmed (248. N° 130., 137., 249 N° 152., 204.):

„*Kanisai Amhet, kit Csillagh adott ű Nagyságának, ígért: készpénzt fl. 200, kűsót N° 100, csizmát N° 10 pár, papucst kapc. N° 5 pár.*” (248. N° 130., 1647. ápr. 3.). Az ígélet kiszámított értéke 350 forint. Semmiféle megjegyzés sincs mellette, de az elég beszédes, hogy a következő sarcalkut 1649. április 5-én jegyezték föl, ekkor 100 tallér készpénzt, 150 db kűsót, 10 pár karmazsin csizmát, 10 pár papucst kapcástul és 10 db kecsét ígért Kanizsai Ahmed. A követelés jóval magasabb: 500 tallér készpénz, 600 db kűsó, 30 pár karmazsin csizma, 30 pár papucs kapcástul, 110 db kecsé,¹³¹⁷ és még 700 forint értékű portéka és ló, a kiszámított érték 2860 forint, tehát az ígéletnek 8,2-szerese. Csillag András¹³¹⁸ hozta a kanizsai törököt 1646-ban, de az nem derül ki a forrásokból, hogy mennyiért (248. N° 130. pag. 1., 248. N° 137. pag. 5.) Az iratokban nagyon sok Kanizsai Ahmedet találunk, négy iratban sikerült biztosan beazonosítani (249. N° 186/a. pag. 1., 249. N° 205. pag. 1., 249. N° 225. pag. 1., 249. N° 241. pag. 1.), tehát 1646 és 1649 között csak annyit tudunk, hogy biztosan nem alkudtak meg vele, és a németújvári sarcolatlan foglyok között tartották számon. Az utolsó feljegyzés szerint – amelyben még biztosan ugyanarról a személyről van szó – 1649. október 27-én (249. N° 241. pag. 1.) Németújváron raboskodott.

Kanizsai Ahmed (249. cs. N° 358., 361.):

Kanisai Ahmed¹³¹⁹ 1654. szeptember 13-án ígért 450 db kűsót, 5 vég abát, 5-5 pár karmazsin csizmát és papucst, forint értékben 500 Ft. Mivel több Kanizsai Ahmedet találunk az iratokban, nem tudtam beazonosítani a személyt.

Kanizsai Ahmed, feketeszakállú (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 374.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 129.): „40. *Kanisai Feketeszakállú Amhet Anno 1655. Eördeogh Istvántól vettök 1 lóval együtt pro fl. 200.*” 1656 januárjában a németújvári alsó tömlöc seriesében található (249. cs. N° 383. pag. 2.), az 1656-os listában ugyanott, a németújvári alsó tömlöcben raboskodik egy Kanizsai Hosszúszakállú Ahmed is (249. cs. N° 383. pag. 3.), bizonytalan a sorsa.

Kanizsai Ahmed, fületlen, Hűszejn szolgája (248. cs. N° 49., 104/a.)

¹³¹⁶ 249. N° 334.: „Anno 1652. die 24. Februrii Az minemő keresztény rabok mellett akarunk fogni: 1. Uki János sarca tall. 580.” (vö. Fehérvári Múza).

¹³¹⁷ Az összes hozott áru között a duplakecsénél csupán Kanisai Tót Haszannál találunk értéket 6 Ft/db (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.).

¹³¹⁸ Csillag András: étékfogó, 1647–1651. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹³¹⁹ A rabnyilvántartó könyvben öt Kanizsai Ahmed szerepel, eredetileg mind a sarcolatlan török rabok listájába került, kettő közben meghalt, egyet eladott a főúr 1. (249. cs. N° 48. pag. 110.): „*Kanisai Amhet Iszpáhia, Mamhut kihaja fia Anno 1649. Ezt az rabot az kapornakiaktul vettem pro fl. 500. Sokáig viselvén ezen rabunk az rabságnak igáját, megholt az fogságban.*” Pont annyit ígért volna, amennyibe került? A fogságba kerülése után öt évvel? Majd a sarcalku után meghalt?; 2. (249. cs. N° 48. pag. 120.): „*Kanisai Amhet Szabó Anno 1652. Az egerszegi vitézektül vettök pro fl. 60. Anno 1654. Megholt fogságunkban.*” Rögtön a sarcalku után, a vételárat figyelembe véve talán ez valószínűbb?; 3. (249. cs. N° 48. pag. 124.): „*Kanisai Amhet aliter Dilavér Anno 1654. Ezt az rabot Kapornaki Jákói Istóktül vettük pro fl. 150. Eodem Anno ezt az rabot Ányos Péternek adtuk pro fl. 350.*” Ennél magasabb a fogoly ígérete, persze a saját embereit Batthyány mindig segítette. Az évszám és a vételár alapján akár lehetne ő is; 4. (249. cs. N° 48. pag. 128.): „*Kanisai Amhet Iszpáhia Anno 1655. Ezt az rabot Maár Benedek hozta, adtunk érette fl. ...*” Az évszám alapján ő nem lehet, egyébként ez a kanizsai szpáhi 1656. január 10-ei listában is szerepel (249. cs. N° 383.); 5. (249. cs. N° 48. pag. 129.) „*Kanisai Amhet, Sugar Huszain szolgája Anno 1655 Ezt az rabot kapornakiaktul vettök pro fl.*”, az évszám itt sem stimmel, és ő is benne van a 1656. január 10-ei listában (249. cs. N° 383.). Ezek alapján nem tudom azonosítani a személyt.

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 127.): „40. *Kanisai Fületlen Amhet Anno 1653. ezt az rabot Csanádj János hozta, adtunk érte fl.*” Az, hogy mennyit adtak érte, egy másik iratból derül ki (248. cs. N° 104/a.): „35. *Kanisai Amhetet pro tall. 156.*” Kanizsai Musztafával együtt adta el Csanádi János. 1655 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 8.) a németújvári rabok között találjuk: „20. *Kanisai Ahmet, Kanisai Huszain szolgája*” nevű rabot, az egy év múlva készült irat miatt gondolom az azonosságot (249. cs. N° 383. pag. 2.), a németújvári alsó tömlöcben tartották fogva: „6. *Kanisai Fületlen Amhet, Huszain szolgája Anno 1653. Csanádi János hozta.*”, egy év múlva ugyanez a helyzete (249. cs. N° 386. pag. 1.), ahogy május 25-én is (249. cs. N° 386. pag. 5.), ez az utolsó információ róla.

Kanizsai Ahmed, hosszúszakállú (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 131.): „43. *Kanisai Hosszúszakállú Amhet Anno 1655. ezt az rabot Beszprémi Márffy Ferenc hozta adtunk érte fl.*” 1656 januárjában a németújvári alsó tömlöc seriesében található (249. cs. N° 383. pag. 2.), egy év múlva ugyanitt Kanizsai Szakállas Ahmedet (Kanizsai Szakállós Ahmet) találunk, aki mellé odajegyezték, hogy meghalt (249. cs. N° 386. pag. 1.), csak hogy az 1656-os listában ugyanott, a németújvári alsó tömlöcben raboskodik egy Kanizsai Hosszúszakállú Ahmed is (249. cs. N° 383. pag. 3.), így kérdéses marad fekete- vagy hosszúszakállú-e Szakállas Ahmed, ezért bizonytalan a sorsa, talán már 1657-ben meghalt.

Kanizsai Ahmed, kis (248. cs. N° 65.; 249. cs. N° 289., 308., 310., 315.)

Batthyány I. Ádám 1650-ben vásárolta 60 forintért a kanizsai törököt a kemendiektől (248. cs. N° 65. pag. 2.). 1650-ben (?) ígért 400 db kősót, 10 vég abát, 10 pár csizmát, 10 pár papucst kapcástul, kiszámított érték 500 Ft, valószínűleg ezt annyira kevésnek tartották, hogy még csak megjegyzést sem írtak mellé. 1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 2.): „6. *Kanisai Ahmet: kemendiek hozták nem régen*”) még csak 50 db kősóval ígért többet, bezzeg a követelés nem volt ilyen szerény, ehhez még kértek: 550 db kősót, 40 vég abát, 20 pár csizmát, 10 pár papucst kapcástul és 600 tallér készpénzt, kiszámított érték 2 280 Ft, ez az ígéretnek több mint 4,6-szerese. Ugyanebben az évben április 6-án (249. cs. N° 310. pag. 1. Kanisay Ahmed néven szerepel, de mellette az áll, hogy kemendiek hozták, így ugyanarról a személyről van szó) még 50 db kősóval többet ígért, és megígérte a 20-20 pár csizmát és papucst. Szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 1.) már ehhez 100 tallér készpénzt is adott volna, de Batthyány 300 tallért akart, és még 300 db kősót, 10 vég abát és öt pár csizmát. Mivel sem a rabnyilvántartó könyvben, sem más iratokban nem tudom biztosan azonosítani, ezért csupán ennyit írhatok le a sorsáról. Az első ígéret tehát a vételár 8,3-szerese, a követelés viszont több mint a 38-szorosa. Az 1651. január 12-ei iratban a németújvári közönséges rabok között található (249. cs. N° 305. pag. 1.) Az 1656 januárjában készült listában a németújvári alsó tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 2.): „12. *Kanisai Kis Amhet odabasa Anno 1650. kemendiek hozták*”, az eladás éve és az eladó is megegyezik, a ragadványnév viszont új információ, így megtalálható az 1657 januárjában készült katalógusban is (249. cs. N° 386. pag. 1.), egy év múlva szintén (249. cs. N° 394. pag. 1.), végül december 1-jén még biztosan a németújvári alsó tömlöcben ült (249. cs. N° 394. pag. 10.)

Kanizsai Ahmed, kis (248. cs. N° 49., 64., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között tartották számon (248. cs. N° 49. pag. 8.): „10. *Kanisai Kis Ahmet Anno ezt az rabot Csillagh Ferenc adta Terlak Aliért.*” Az 1651-ben készült lajstromban már a meghalt rabok között tartották számon (249. cs. N° 320. pag. 4.): „5. *Azkik megholtanak: [...] 6. Kanisai Kis Ahmet N° 46. Csillagh Ferenc adta Terlak Aliért, Rohoncon halt meg.*” Az 1649. szept. 8-ai iratban (249. cs. N° 214. pag. 3.) a szolgák között található, ugyanezzel a dátummal egy másik összeírás teljesen egyértelművé teszi a helyzetét (249. cs. N° 233. pag. 2.): „*Azmely rabokat kiváltottam és fejek váltságában adtam rabokat: 12. Kanisai Kis Amhet, Csillagh Ferencé*”

Kanizsai Ahmed, kis (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 119.): „21. *Kanisai Kis Ahmet Anno 1652. ezt az rabot Csobáncsi Ferenc adta, mivel hogy az sarcát*

leszálltattuk Feiérvári Abdi Csasz nevő rabunkkal. Anno 1655. die 3 Julii megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 300. kűsót N° 700, vég abát N° 40, karmazsin csizmát p. N° 40, papucs kapcástul p. N° 40.” A váltságdíj és a megsarcolás éve is megegyezik a egerszegi vitézektől vásárolt Kanizsai Kis Ahmed, pontosan ezért képtelen voltam a továbbiakban követni a sorsát, ugyan az 1652. augusztus 1-jei listában biztosan ő szerepel a németújvári sarcolatlan rabok között (249. cs. N° 325. pag. 7.): „21. Kanisai Ahmet Csobáncsi Ferenc adta.” Az 1656. május 25-ei listában (249. cs. N° 386. pag. 5.) találunk egy németújváron raboskodó Kanizsai Kis Ahmedet, mellette viszont az áll, hogy Sibrik Miklós hozta, esetleg Csobánczi Sibrik hadnagysága alatt szolgált?

Kanizsai Ahmed, kis (248. cs. N° 49., 65., 104/a.; 249. cs. N° 361.):

Kanizsai Kis Ahmed 1655. április 1-jén 600 db kűsót, 30 vég abát, 20 tallér készpénzt, 30-30 pár karmazsin csizmát és papucsot kapcástul, kiszámított érték 930 Ft. Miután ehhez még ígért 50 db kűsót, 5 vég abát, 90 tallér készpénzt, 5-5 pár karmazsin csizmát és papucsot kapcástul, még követeltek tőle ugyanennyit, azaz a követelés: 700 db kűsó, 40 vég aba, 300 tallér készpénz, 40-40 pár karmazsin csizma és papucs kapcástul, kiszámított érték 1 550 Ft. Az első ígéretnek csupán 1,7-szerese a követelés. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 39.) a megsarcolt török rabok között találjuk a törököt: az egerszegi vitézek hozták 1654-ben 100 forintért, és még ebben az évben megsarcolt, ez a sarc teljesen megegyezik a fenti követeléssel, tehát végül a rab engedett, és az 1655-ös évszám valószínűbb, de mindenképpen gyorsan megszületett a sarcalku. A sarc tehát a vételár 15,5-szerese, az ígért a 9,3-szerese. Ugyancsak a rabnyilvántartóból tudjuk, hogy a fogoly 1655. szeptember 21-én kezdte el hordani a sarcát, itt az utolsó feljegyzés 1657. december 29-ei, végül: „*Nota bene: Ez az sarc, melyet immár meghozott nem ebben, hanem más könyvben való.*” A másik „könyv” a 249. cs. N° 299. irat, az 51. oldalon találjuk, itt már ugyanaz a dátum szerepel mint a 249. cs. N° 361. iratban, a összáru kiszámított értéke eléri a követelést, főleg ha a hozott ló volt 100 forint értékű.¹³²⁰ 1658. június 9-én hozott egy lovat és egy párdubórt, nincs érték feltüntetve az áruk mellett, ez az utolsó feljegyzett útja, az összes hozott portéka kiszámított értéke 1 552 Ft. A követelést meghozta, az viszont nem derült ki, hogy mi történt ezek után vele.

Kanizsai Ahmed, kurd (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 121.): „24. Kanisai Kurt Amhet In Anno 1653. Az egerszegiektől vettők fl. 150.” Nem tudtam beazonosítani más forrásból.¹³²¹

Kanizsai Ali, kurta (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 361.):

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 121.): „25. Kanisai Kurta Ali Anno 1653. vettők az egerszegiektől mind paripástul fl. 225.” Az is kiderül, hogy Egerszegi Tót Miklós az eladó (248. cs. N° 104/a.). 1654 januárjában már a sarcolatlan németújvári rabok között tartották számon (249. cs. N° 355. pag. 1.). Kanizsai Kurta Ali 1654-ben ígért 400 db kűsót, 100 tallért, 10 vég abát, 10-10 pár csizmát és papucsot, kiszámított érték: 650 Ft. Ehhez ígért még 50 db kűsót, 50 tallért, 10 vég abát, 10-10 pár csizmát és papucsot, kiszámított érték: 1 025 Ft. A követelés: „*Adjon még mindegyikféleben, az mit mast akarajából ígért, kétannyt, az mint megvan írva utolján.*” A követelés a duplája az utóbbi ígéretnek: 2 050 Ft, a követelés tehát 3,2-szerese az első ígéretnek. Az ígért a vételár 3,3-szerese, a követelés 10,3-szerese. 1656 januárjában két Kanizsai Kurta Alit is számon tartottak a németújvári alsó tömlöcben, az egyiket 1651-ben a pölöskeiek hozták (249. cs. N° 383. pag. 2.), a másikat, azok között találjuk, „akik mostanában bementek” a hódoltságba, mellette az 1653-as évszám áll, és az is, hogy Kanizsai Kara Ahmed, ill. Ányos uram rabjai (249. cs. N° 383. pag. 3.). Nagyon valószínű, hogy amint Kanizsai Szelim odabasít is két helyre írták be, úgy Kurta Alit is, ő szintén Ányos Péterhez kerülhetett. Viszont az 1657. május 25-ei listában a németújvári sarcolatlan rabok között ugyancsak szerepel egy Kanizsai Kurta Ali, akit

¹³²⁰ Hozott 9 db bagarját 54 db kűsóért, 39 pár karmazsin csizmát (3Ft/pár), 2 db díványszőnyeget 40 tallérért/db, 1 db díványszőnyeget 50 db kűsóért, 14 db vörös karmazsint 21 db kűsóért, 300 tallért Sáli Adám sarcában, egy keresztény rabot 300 db kűsóért, 100 db kűsót, 40 pár karmazsin papucsot 80 forintért, 2 db párdubórt, de csak az egyiknél szerepel az érték, azt 70 db kűsóért, 4 vég patyolatot 20 db kűsóért, és egy lovat.

¹³²¹ 248. cs. N° 104/a. pag. 1.: „In Anno 1652. [...] 12. Az egerszegiektől vettünk 1 Kanisai Amhet nevő törököt pro fl. 150.”

az egerszegiek hoztak (249. cs. N° 386. pag. 5.). Előző hónapban Igali Ibrahim, Kanizsai Redzseb odabasi, Kanizsai Oszmán szpáhi, Kanizsai Sípos Ali, Szigetvári Mehmed aga, Szigetvári Dervis, Kanizsai Bivaly Ibrahim és Segesdi Kádire bulya postájaként járt a hódoltságban (249. cs. N° 387. pag. 6–7.): „9. Kanisai Kurta Ali posta, ennek az kötése 1 000 arany és egy úrnak való fölö, a'minemőn az vezérek dévánban szoktanak járni aranyas szerszámostul. [...] Lettenek ezekért kezések ilyen okkal (ki fogát, fülét és ujját kötvén), hogyha ez bémenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, vagy csatára menvén elesnének, tehát az kezéseket elővévén kötések szerént cselekedtettünk velünk. Annak fölöttö az sarcok is fönn fog rajtok maradni, az rajtok lévő kezességgel és postájok kötésével együtt. Mentenek bé die 6. Aprilis, az terminusa kinek-kinek följegyeztetett az conditióknak rendiben.” 1658 januárjában ugyancsak a németújvári rabok között található (249 pag. 394. pag. 1.), ahogy december 1-jén az alsó tömlőcben raboskodók közé jegyezték fel (249 pag. 394. 10.). Nincs róla egyéb információ.

Kanizsai Ahmed, Sugár Hüszejn szolgája (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 129.): „39. Kanisai Ahmet Anno 1655. ezt az rabot kapornakiaktul vették pro fl.” 1656 januárjában a németújvári alsó tömlőcben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 2.), ugyanez a helyzete az 1657. máj. 25-ei listában is (249. cs. N° 386. pag. 5.), csak éppen a kapornakiak helyett az áll mellette, hogy „Anyos Péter hozta”, az 1658 januárjában készült listában, bár ugyancsak a németújvári rabok között, de már a más emberek rabjainál találjuk (249. cs. N° 394. pag. 2.): „1. Kanisai Amhet, Sugár Huszain szolgája, Anyos Péter rabja”, december 1-jén ugyanitt szerepel (249. cs. N° 394. pag. 11.), nincs róla további adat.

Kanizsai Ahmed, szakállas (248. cs. N° 49.; 249 cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő”, ill. sarcolatlan rabok között szerepel (248. cs. N° 49. pag. 350.): „Kanisai Szakállas Amhet Eodem Anno [1657] ezt az rabot is beszprémiéktül vették pro fl.” 1657 januárjában a németújvári alsó tömlőc seriesében található (249. cs. N° 386. pag. 1.) Kanizsai Szakállas Ahmed, aki mellé odajegyzték, hogy meghalt. Talán néhány hétig, esetleg hónapig raboskodhatott.

Kanizsai Ali, terlak (torlak=bolond) (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 178.):

Kanizsai Terlak Ali mellett 1647-ben két oszlop van, az elsőben 250 db kősó, 30 vég aba, 50 tallér áll, a másodikban 300 db kősó, 50 vég aba és ugyancsak 50 tallér. A követelés, illetve a végső sarc ennek az ígéretnek mindössze 1,3-szerese, kissé meglepő ugyan, de ezzel meg is elégedett a főúr, hiszen ezt találjuk a rabnyilvántartó könyvben (és a 249. cs. N° 299. pag. 6.): „Anno 1642.¹³²² Cseöngye Györgytil vették pro fl. 100. Anno 1646 ezt az rabot Csillagh Ferencet megszabadította, s adott még hozzája kősót N° 300, abát véget N° 50, készpénzt tall. 50.”¹³²³ Az ígéret a vétel 4,8-szerese, a sarc 13,8-szerese. Ezek szerint négy évbe telt, amíg Csillag Ferenc¹³²⁴ kiváltásában megegyeztek, és még további egy év kellett ahhoz, hogy a további váltságdíj ígéretét is kisajtolják a fogolyból (talán mégsem volt annyira bolond). Ennek ellentmond (248 cs. N° 105.): „Anno 1645. die 22. Februarii Terlak [torlak] Alit ilyen conditióval bocsáttuk be Kanisai Toot Haszon sarcáért, Foki Oszmánért, Beörzenczei Musztafáért, Szaluért, hogy ha arra a terminusra meg nem jelenne, melyet fogunk presigálni [előre jelezni]¹³²⁵ [...]” Tehát már 1645-ben bent járt a hódoltságban, igaz nem a saját sarcáért. 1647. március 9-én (249 cs. N° 148.) csupán a kezeseit jegyezték fel, de ez egyben azt is jelentette, hogy ismételen a hódoltságban volt. Nyolc hónappal később, november 27-én (249 cs. N° 171.) még nem teljesítette az alkuját: „Ezek még mind adóság sarcokban alkalmasént.” Mindenesetre a 249. cs. N° 299. irat alapján Csillag Ferencet az első útjával fölszabadította, további négy úttal küldött a keresztény rabon kívül 50 vég abát (ebben biztosan teljesítette a követelést), 294 db kősót és 40

¹³²² 248. cs. N° 92. pag. 1., 3. a szalonaki sarcolatlan rabok között megtaláljuk Kanizsai Terlak Alit, az eladó egyezik, viszont a vétel ideje eltér, itt 1641 áll, azaz egy évvel korábbi évszám.

¹³²³ A kiszámított érték 1 375 forint.

¹³²⁴ 248. cs. N° 103. pag. 12. 1647. január 1-jén a 41. sorszámnál találjuk, 750 Ft a váltságdíja.

¹³²⁵ Lat. praesignifico: előre jelez, jelent.

tallért. Ez nagyon megközelíti a teljes váltságdíj értékét, azonban tartozott 10 tallérral és 6 db kősóval. Az nem derül ki az iratokból, hogy ezt végül megadta-e. 1651-ben, kilenc-tíz évvel a fogságba esése és négy-öt évvel az alku után készült a legkésőbbi forrás, amelyben megtaláljuk a nevét.

Kanizsai Ahmed besli, csizmadia (248. cs. N° 49., 65.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 8.): „9. Kanisai Csizmaszia Ahmet Anno 1649. ezt az rabot az körmendi kótyavetyén vették volt pro fl. 125.” Az 1649. augusztus 18-ai összeírásban (249. cs. N° 213. pag. 1.) megtaláljuk: „A' mint az török rabokat fölrattak az ő Fölsége parancsolatjára: [...] 1. Kanisaiak [...] 9. Csizmaszia Ahmet beslia”, a szeptember 8-ai összeírás megerősíti a tisztséget (249. cs. N° 214. pag. 2., N° 233. pag. 1.), az október 27-ei seriesben (249. cs. N° 241. pag. 1.) a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon, ahogy az 1650. január 14-ei fölírásban (249. cs. N° 247. pag. 1.) szintén, de Batthyány személyesen írta mellé és Kanizsai Haszan, szabó mellé, hogy „Ez mind az kettő meghalt.”, tehát 1650-ben már biztosan meghalt, valószínűleg egy évig sem raboskodott Batthyány németújvári tömlöcében a török csizmadia.

Kanizsai Ahmed odabasi, samel¹³²⁶ (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő” rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 349.): „Kanisai Samel [szamet?] Amhet Eodem Anno [1657.] ezt az rabot is az kiskomáromi vitézekül vették pro fl.” Az 1658. december 1-jén készült listában a németújvári fölső tömlöcben tartották számon, és már mellette állt az is, hogy odabasi (249. cs. N° 394. pag. 10.): „4. Kanisai Sámol Amhet odabassa”. A december 2-ai seriesben ugyanitt találjuk (249. cs. N° 400. pag. 1.): „4. Kanisai Sámán Amhet oda Basa”. Összesen ennyi információ van róla.

Kanizsai Ahmed szpáhi (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 128.): „38. Kanisai Ahmet Iszpahia Anno 1655. ezt az rabot Maár Benedek hozta, adtunk érette fl.” Az 1656 januári seriesben a németújvári alsó tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 2.), későbbi iratban nem tudtam beazonosítani.

Kanizsai Ahmed szpáhi, szabó, Mahmud kethüdá fia¹³²⁷ (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 231., 353.):

Kanizsai Ahmed szpáhitól, Mahmud kethüdá fiától 1649-1650-ben elég magas váltságdíjat követeltek: 5 000 tallér készpénzt, 3 000 tallér portékát, 5 000 db kősó, 2 db úrnak való lovat szerszámostul és két keresztény rabot,¹³²⁸ a kiszámított érték 24 000 forint, ez kiemelkedően magas, 48-szorosa a vételárnak. Annál meglepőbb, hogy három évvel később 1653. október 25-30-án (249. cs. N° 353. pag. 1.) már mindössze 100 db kősó, 50 pár karmazsin csizma, 10 pár papucs kapcástul és egy keresztény rab áll mellette, akinek a „nevét kívánja tudni”.¹³²⁹ Igaz itt nincs ott a származásnév, csak annyi, hogy Szabó Ahmed, Mahmud kethüdá fia, a vételár figyelembe vételével elég alacsonynak tűnik az érték, bár ha csak ígéret, akkor elképzelhető, a fenti követelésnek csupán a töredéke (0,04-szorosa). A 248. cs. N° 65. pag. 2. oldalán az 500 forintos vételáron kívül a vétel idejét is megtaláljuk, 1649. Az 1649. október 27-én (249. cs. N° 241. pag. 1.) készült följegyzésben Batthyány szalonaki török rabjai között szerepel: „Kanisai Szabó Ahmet”. 1651-ben is a sarcolatlan rabok között találjuk a foglyot (249. cs. N° 320. pag. 5.): „32. Kan. Mamhut Kiháia fia, Ahmet Iszpáhia, kapornakiaktul pro fl. 500.” Ahogy a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 110.) is a kanizsai sarcolatlan rabok seriesében van, a vétel összege és időpontja is azonos az eddigiekkel, de az áll mellette: „Sokáig viselvén ezen rabunk az fogságnak igáját, megholt az fogságban.” Az 1651 novemberében készült listában a Szalonakról Németújvárra vitt rabok között találunk egy Kanizsai Ahmed szpáhit (249. cs.

¹³²⁶ Szamet=nagyon magas, hosszú. Hegyi Klára szíves közlése.

¹³²⁷ A ragadványnevet a további iratokból következtettem ki.

¹³²⁸ A keresztény rabért 750 forintot számítottam (249. cs. N° 354.).

¹³²⁹ A kiszámított érték: 1 020 Ft (a 249. cs. N° 354.: 500 tallér egy keresztény rabért), épp csak duplája a vételárnak, minden valószínűség szerint ígéretről és nem követelésről van szó, bár a forrásban ez nincs feltüntetve. Ennek az összegnek a 23,5-szerese a követelés.

N° 325. pag. 1.). Az 1657. január 10-én (249. cs. N° 386. pag. 1.) készült katalógusban a németújvári alsó tömlöcben találunk egy Kanizsai Szabó Ahmedet, aug. 20-án pedig Szigetvári Fisek aga; Kanizsai Sábán, Hadzsi Haszan szolgája; Kanizsai Sípos Ali; Kanizsai Totics Ibrahim; Kanizsai Szabó Hüsejnj; Sásdi Mahmud; Szigetvári Dervis; Segesdi Kádire bulya; Szigetvári Vak Ali; Szigetvári Haszan szpáhi; Igali Ibrahim aga postájaként járt benn a hódoltságban egy Kanizsai Szabó Ahmed nevű rab (249. cs. N° 387. pag.12.): „12. Ezeknek az postájok Kanisai Szabó Ahmet 2 000 arany a' kötése. Lettenek ezekért az megírt rabok kezesek ily conditióval, hogyha az terminusnapokra ki nem jünnének vagy csatára menvén elvesznének, avagy terminusnap után megtalálnának halni, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerint cselekedtetünk velek. Az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezességgel együtt. Mentenek bé az megírt rabok 20. Augusti.” A személyazonosság azonban nagyon bizonytalan, bár ez megfelelne a rabnyilvántartó könyv megjegyzésének, hiszen akkor legalább nyolc évet raboskodott halála előtt.

Kanizsai Ahmed/Dilavér (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 124.): „29. Kanisai Ahmeth aliter Diláver Anno 1654. ezt az rabot Kaponaki Jákói Istóktul vettök pro fl. 150. Eodem Anno [1654] ezt az rabot Ányos Péternek adtuk pro fl. 350.” A tiszta haszon egy éven belül 200 forint, igaz, ez csupán a vételár 2,3-szerese. Nem tudtam beazonosítani más iratban.

Kanizsai Ahmed/Mehmed, szabó (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 120.): „29. Kanisai Ahmet, szabó Anno 1652. az egerszegi vitézektül vettök pro fl. 60. Anno 1654. megholt fogságunkban.” A másik iratban (248. cs. N° 104/a. pag. 1.), ugyancsak 1652 az eladás éve, és az eladók is az egerszegiek, de két kanizsai török szerepel együtt 120 forintért: szabó Mehmed és Juszuf, biztos vagyok benne, hogy Ahmedről, és nem Mehmedről van szó. Az 1654 januárjában készült összeírásban a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon, de Batthyány I. Ádám melléírta, hogy „megholt” (249. cs. N° 355. pag. 1.), két évig sem raboskodott a főkapitány tömlöcében halála előtt.

Kanizsai Ali, Abdi bölükbasi szolgája (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, ill. megveendő rabok katalógusában található (248. cs. N° 49. pag. 350.): „Item Kanisai Ali, Abdi Bulyogh Bassa [bölükbasi] szolgája Eodem Anno [1657] ezt az rabot az kiskomáromi vitézektül vettök pro fl.” Nincs egyéb információ róla.

Kanizsai Ali, Nezir aga szolgája (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, ill. megveendő rabok katalógusában található (248. cs. N° 49. pag. 350.): „Kanisai Ali, Nezir Aga szolgája Anno 1657. ezt az rabot az kiskomáromi vitézektül vettök pro fl.” Nincs róla további adat.

Kanizsai Ali, seregdeák szolgája (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 130.): „42. Kanisai Ali, az seregdeák szolgája Anno 1655. ezt az rabot Egerszegi Kurta Miklóstól vettök pro fl.” Az 1656 januárjában készült iratban a németújvári alsó tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 3.): „22. Kanisai Ali, seregdeák szolgája Anno 1655. ezt is Kurta Miklós hozta.” Egy év múlva ugyanide jegyezték föl, de már az is melléírták, hogy „megholt”(249. cs. N° 386. pag. 1.). Azaz két évet sem raboskodott halála előtt.

Kanizsai Ali, sípos (248. cs. N° 49., 65.; 249. cs. N° 310., 353., 376., 384.):

„[Kanizsai] Sípos Ali ígér 400 kűsót, húsz vég abát, tíz pár karmazsin csizmát, tíz papucsot kapcástól.” A kiszámított érték 550 Ft. Ez azért ellentmondásos, mert 1656. január 5-én az áll mellette (249 cs. N° 376. pag. 1.): „legelsőbben ígért sarcában”: 200 db kűsóval, 110 vég abával, 20 pár csizmával magasabb az ígéret, igaz, itt papucs nincs. Amit másodszor ígért, az már a megállapodás, ez itt is szerepel, de megtaláljuk a 249 cs. N° 384. iratban és a rabnyilvántartó könyvben (248 cs. N° 49. pag. 112.) ugyancsak: „Anno 1649. ezt az rabot az körmendiek adták ajándékon. Anno 1655. die [...] megsarcolván ezen rabunk, ígért mineküink sarcában kűsót N° 800, vég abát N° 130, karmazsin

csizmát pro N° 30, készpénzt tall. 100, partékát pro tall. 100.”, ez forintértékre átszámolva 1 840 forint. Sok gondja volt a főkapitánynak a kanizsai törökkel, hiszen az 1651. januárjában készült iratból (249 cs. N° 301. pag. 1.) kiderül, hogy Rohoncra kellett vitetni, valószínűleg beteg volt, de már a január 12-én készült listában az áll mellette, hogy Németújvárra vitték (249 cs. N° 305. pag. 5.). A július 1-jén készült listában a rohonci sarcolatlan rabok között találjuk (249 cs. N° 321. pag. 5.), november 15-én még ugyanitt található (249 cs. N° 321. pag. 12., N° 325. pag. 3.), meggyógyulhatott, mert 1652. január 1-jén Lantos Mahmuddal együtt visszavitték Németújvárra (249 cs. N° 325. pag. 6.). Még ezután is évek teltek el addig, amíg megalkudott vele a főúr. Mivel ajándékba kapta Kanizsai Sípos Alit, így a vételárral nem vethető össze a sarc. Az első ígéretnek kicsit több mint háromszorosa (3,3-szerese) a megállapodás, habár közben eltelt legalább négy év, csak a fogságba esés után hat évvel kötötték meg az alkut. Még ugyanabban az évben elkezdte hordani a sarcát a kanizsai török, 1656. január 1-jén a hódoltságban volt sarcáért (249 cs. N° 383. pag. 1.): „Az mely rabok mostan bémentenek hátramaradott sarcokért: 6. Kanisai Sípos Ali Anno 1649. Csanádi hozta egerszegiekkel”. Az 1656. május 25-ei irat megerősíti, hogy Csanádi János az eladó, valójában nincs ellentmondás, hiszen körmendi volt (249 cs. N° 386. pag. 5.): „19. Kanisai Sípos Ali, megsarcolt, Csanádi János hozta.” Két év múlva a németújvári tömlőben ül (249 cs. N° 394.), habár előző évben háromszor is járt a hódoltságban, kétszer a saját sarcáért,¹³³⁰ egyszer postaként¹³³¹ (249 cs. N° 387.). Az összefoglaló füzet (249 cs. N° 299. pag. 49.) alapján 1 670 forintnyi értéket behozott, azaz a váltságdíj 90%-át törlesztette, de ennél többet nem árulnak el az iratok.¹³³²

Kanizsai Ali, zászlótartó fia (248. cs. N° 49., 65., 320.; 249. cs. N° 288., 293., 302.):

1650. december 1-jén Kanizsai Zászlótartó Ali ígért 100 tallér készpénzt, 300 db kősót, 20 vég abát, 20 pár papucsot kapcástul, kiszámított érték: 590 Ft, ehhez még követeltek 300 tallért, 700 db kősót, 40 vég abát és 40 pár papucsot kapcástul és 200 tallért érő portékát, a kiszámított érték 2 020 Ft. A követelés 3,4-szerese az ígéretnek. Másodszor hajlandó volt 100 db kősóval, 10 vég abával és 10 pár papucssal többet ígérni, végül, 1651. január 5-én megegyeztek, ugyanaz a váltságdíj a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 38.) is megtalálható: „18. Kanisai Zászlótartó fia Ali. Anno 1649. Ezt az rabot az körmendiek adták ajándékon az kanisai nyereségből. Anno 1651. die 5. Januarii megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 200, kűsót N° 600, abát véget N° 30, papucsot kapcástul p. N° 30.” A kiszámított érték 1 110 Ft. Ez az első ígéretnek a megegyezés majdnem a kétszerese (1,9-szerese), az első követelésnek pedig kb. a fele. Ennek alapján két év sem kellett az alku létrejöttéhez, ez gyorsnak számít. Egész biztos, hogy még a megegyezés évében elkezdte hordani a sarcát (249. cs. N° 309.: 1651. március 2.,¹³³³ 314.: 1651. május 11.), 1651. január 6-án (249. cs. N° 323. pag. 5.) 20 kezest jegyeztek fel hozzá és Kanizsai Barbély Musztafához, ezek szerint rögtön az alku után be is ment a hódoltságba. 1652. február 10-én ugyancsak bement hatodmagával (249. cs. N° 340. pag. 5.), április 19-én ötödmagával (249. cs. N° 340. pag. 5.): „Ezen előre megíratott 36 rabnak az kezességekre mentenek bé Úyvárról ezek az rabok, úgymint: 1. Kanisai Zászlótartó fia Ali. Ez arra felelt, hogy az mostani útjával hoz készpénzt tall. 100, kűsót N° 215.” A 249. cs. N° 299. iratban hat utat találunk, az utolsó bejegyzés: „Restál még kűsóval N° 160.

¹³³⁰ 1657. április 6-án (249. cs. N° 387. pag. 6.): „Németúyvári török rabjaink közül a' kiket bébocsátottunk: [...] 4. Kanisai Sípos Ali: [...] Ez a végre bent bé, hogy az mostani útjával 200 kűsót hozzon számunkra. 4 hét a' terminusa.” Ennyi kősót összesen nem hozott ki, de pl. egy pej lovat 300 db kősó helyett igen (1657. május 29., 249. cs. N° 299. pag. 49.); 1657. aug. 20-án: „3. Kanisai Sípos Alinak azt tartja fogadása, hogy 6 hétre hoz sarcában 30 vég abát és 175 kűsót.” 1657. december 28-án (249. cs. N° 299. pag. 49.) valóban feljegyeztek mellé 30 vég abát és egy lovat parasztszerszámostul, amit 330 db kősó értékében vettek át és egy 20 talléros övre való gombot.

¹³³¹ 1657. febr. 1. (249. cs. N° 387. pag. 1.): „Bocsáttuk bé Németúyvárról ez ide alább megírt rabjainkat, úgymint: 1. Kanisai Hadsi Haszont, 2. Kanisai Ak Ibrahimot, 3. Beörzencsei Ibrahim Agát [ez utóbbi kettőt összekapcsolták]: nem mentek bé mostan, 4. Kanisai Sípos Ali adván melléjek postának, hogy Bocskai Jánost kihozzák az fogságból.”

¹³³² 249. cs. N° 397. pag. 3. 1658. ápr. 16-án Sibrik Miklós rabjának maradék sarcáért ment be a hódoltságba. Nincs további adat róla.

¹³³³ 1651. jan. 1. 249. cs. N° 300. pag. 1. „Ezek megjöttek, megént elmentek másodszor is die 24. Martii, ismét elmentek áprilisban, mint azelőtt.” Kanizsai Barbély Musztafával kapcsolták össze.

*Item Teöreök György*¹³³⁴ *sarcában tall. 25.*” Azaz majdnem teljesítette a követelést, a kiszámított érték 950 Ft, ez a váltságdíj 0,9-szerese, és mindezt két év alatt (1651-1652). 1652. augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 10.) a régi török és rác rabok seriesében találjuk, „*a' melyek bémenvén ott benn maradtanak*”. Az utolsó adat róla (249. cs. N° 355. pag. 1.), hogy 1654. január 1-jén a németújvári rabok között tartották számon, akik „*közül vagyon mostan odabe sarchordó rabunk, a' kik még éppen meg nem adták a' sarokat*”. Ezek szerint bármilyen gyorsan adta is meg váltságdíjának a 90%-át, mégsem szabadult meg. Nincs a fogolyról több információ.

Kanizsai Ali, gyermek (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között található, igaz, a sarcát nem írták mellé (248. cs. N° 49. pag. 41.): „*23. Kanisai Ali gyermek Anno 1657. ezt az rabot is kiskomáriaktul vették pro fl. 100.*” Az 1656 januárjában készült iratban a németújvári „*Az főemberek rabjai*” között tartották számon (249. cs. N° 383. 3.): „*4. Kanisai Ali gyermek Csanádi rabja Anno 1655 Csanádi János maga hozta.*”, egy év múlva még mindig ugyanez a helyzete (249. cs. N° 386. pag. 2.), az 1658 január 1-jei listában (249. cs. N° 394. pag. 1.) ugyancsak Németújváron volt, de már Batthyány foglyaként: „*19. Kanisai Kis Ali gyermek*”, 1658. december 1-jén a németújvári alsó tömlöcbe került egy Kanizsai Ali, akit Rohoncról hoztak ide, december 2-án ugyanezt látjuk mellette (249. cs. N° 400. pag. 2.), viszont ugyancsak december 1-jén Csanádi János rabjaként is szerepel egy Kanizsai Ali (249. cs. N° 394. pag. 11.). A váltságdíjáról semmiféle adatot sem találtam, ahogy róla sincs egyéb információ.

Kanizsai Dervis csaus (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az elajándékozott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 19.): „*11. Kanisai Derbis Csauz Anno 1649. ezt az rabot az körmendiektől vették pro fl. 125. Anno Eszterhási László uramnak adtuk ajándékon.*” Azaz a vejének ajándékozta a főúr, minden valószínűséggel Palotai Miklós a szabadulását akarta a csaussal segíteni Esterházy, ezt az információt megerősíti egy összefoglaló irat (248. cs. N° 65. pag. 2.): „*Eszterhas László Palotainak adta.*” Az 1649. augusztus 18-ai iratban „*Azkiket júliustól fogvást másoknak adtunk sarcokban*” rabok között találjuk (249. cs. N° 213. pag. 2.): „*5. Csauz Derbist Eszterhás Lászlónak*”. Az 1650. február 26-ai feljegyzésben a rohonci rabok között található Esterházy tulajdonaként (249. cs. N° 250. pag. 1.), a május 22-ei összeírásban ugyancsak a rohonci rabok között szerepel, de „*ő Nagysága török rabjai*” közt (249. cs. N° 261. pag. 1.): „*1. Kanisai Derbis Csauz ezt egerszegiek és körmendiek fogták.*” Június 14-én (249. cs. N° 266. pag. 1.) már az áll mellette, hogy „*beteg, dolgot tehet.*” Az 1650 júliusában és augusztusában is Rohoncon tartották számon, de Kanizsai Zulfikárral együtt Palotai rabjaként (249. cs. N° 269. pag. 6., N° 274. 1., N° 275. pag. 7., N° 280. pag. 3.). Az 1651. január 12-ei összeírásban (249. cs. N° 305. pag. 7.) szintén a rohonci rabok között volt: Budai Zukóval (aki meghalt), Ibrahimmal és Ivkó ráccal együtt „*Palotai uram rabjai, körmendiek hozták.*” A július 1-jei memoriálében nem találjuk Zukót (249. cs. N° 321. pag. 7.). A november 15-ei összeírásból már hiányzik Zuko (249. cs. N° 318. pag. 3., N° 321. pag. 12., N° 325. pag. 3.): „*11. Kanisai Derbis Csauz 12. Budai Ibrahim 13. Erdj Rác Ivko, Palotai Miklósé*”. 1652. január 1-jén és augusztus 1-jén a helyzete változatlan (249. cs. N° 325. pag. 6., 9.), ahogy 1654 januárjában is (249. cs. N° 355. pag. 5.), nincs későbbi adat róla.

Kanizsai Gyurica (248. cs. N° 137.)

1642. augusztus 13-án készült az az irat, amelyben legkorábban megtalálható, ekkor már a hódoltságba megy egy rabért, akiért korábban kezeskedett (248. cs. N° 72., 78.): „*12. Gombkeöteő Mátyás és Jakab rabjáért megyen be Kanisaj Juricza, mivel ű is kezes érette [...] hatszáz forintig kezesek.*” Az nem derül ki, hogy a rabot kihozta-e, de novemberben hozott 50 kősót (248. cs. N° 74.), minden valószínűséggel ez volt az első útja. A rác váltságdíja 450 kősó volt, és egy úrnak való paripa féléstül, nyergestül – bár ez nagyon szélsőséges értéket jelenthetett – a kezeség alapján én azt gondolom, hogy ebben az esetben 150 forintot érhetett, azaz a váltságdíj értéke 600 Ft, így ez a vételár hatszorosa. Három utat ő maga tett meg, hozott 30 kősóért egy paripát, még egyet 14 kősóért és egy katona nyeret. Ezek után 1643 és 1648 (248. cs. N° 74., 88., 99., 111., 249. cs. N° 197.) között

¹³³⁴ Három Török Györgyöt is találunk Batthyány familiárisai között: 1. inas, étekgót, 1649–1654; 2. inas, 1658; 3. viceporkoláb 1649–1658. *Koltai András*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

Babócsai Mahmuddal és Siófoki Alival, ill. Maszkarával küldte a portékát. Mivel 1645. április 7-én Babócsai Mahmuddal és Kanizsai Gyuricával együtt vetnek számot, pontosan ezért valószínűnek tartom, hogy Batthyány I. Ádám 1639-ben Kanizsa alatt fogta Babócsai Mahmuddal együtt (248. cs. N° 92. pag. 3.). A rab 50 kősóért hozta volna a paripát, de az „rossz, kehes lévén” a főúr személyesen írta mellé, hogy 40 db kősó fejében vették át (248. cs. N° 107. 1., 2.). Összesen 11 útról van feljegyzés (249. cs. N° 299. pag. 38.), az összes befolyt áru 475, 5 db kősó és egy 80 forint értékben elvett paripa, illetve beérkezett a nyereg¹³³⁵ is, talán a féket¹³³⁶ hiányolta a főúr, vagy igazából teljesítettnek tartotta a váltságdíjat, csak nem írták a rab mellé? Az a legvalószínűbb, hogy a paripával volt elégedetlen a főúr, hiszen 150 forint érték (ez nyergestül és fékestül) helyett a nyereggel együtt ért maximum 90 forintot, ez így a váltságdíjának a 94%-a. 1648. április 21-én találjuk róla az utolsó információt, valószínűleg már 1643 óta a hódoltságban gyűjtötte a váltságdíját, és folyamatosan küldözte magáért az árut.

¹³³⁵ 1648 novemberében Kanizsai Csonka Ramazán hozott egy nyeret 10 forintért (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.), egy közönséges nyereg nem kerülhetett többé ebben a korszakban.

¹³³⁶ Azonban egy egyszerű bogláros fék nem került többé 2,5 forintnál (ezt Igali Hadzsime hozta az 5. útjával: 248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.)

Kanizsai Haszan (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 122.): „25. *Kanisai Haszan Anno 1653. die 27 Junii ezt az rabot Komáromi Tót Andrástól vettök pro fl. 150. Eodem Anno [1653] in mense Julio pro fl. 150. Ezt az rabot Kiskomáromi vicekapitánynak adtuk más rab szabadulásában pro tall. 150. és így az más rab sarca teszen fl. 250. búzát kilát N° 25. Másképpen végezvén ez rab állapotjáról visszavettök Túrós uramtul.*” Teljesen bizonytalan a további sorsa, 1656 januárjában a németújvári alsó tömlöcben raboskodott (249. cs. N° 383. pag. 2.): „18. *Kanisai Haszon, Kara Huszain szolgálja Anno 1652. kiskomáromiak hozták.*” Bizonytalan az azonosság, 1657. május 25-én a ugyancsak a németújvári rabok között található: „33. *Kanisai Haszon, Kara Huszain szolgálja, kiskomáromiak hozták.*” Teljesen bizonytalan a sorsa.

Kanizsai Haszan, Hitván odabasi fia (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, veendő rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 351.): „*Kanisai Haszan, Hitván odabasi fia Anno 1657. ezt az rabot az kiskomáromi vitézektől vettök pro fl.*” A vételárát ugyancsak egy másik iratban találjuk meg (248. cs. N° 104/a. pag. 7.): „8. *vettünk az kiskomáromi vitézektől 2 törököt, úgymint Hitván Haszon tihaja fiát, és egy odabasát pro fl. 900.*” A németújvári felső tömlöcben tartották fogva 1658 decemberében (249. cs. N° 394., 400.), nincs későbbi információ róla.

Kanizsai Haszan, kara/Deli Kurd (248. cs. N° 49., 64., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320., 248. cs. N° 110., 120., 131., 249. cs. N° 152., 178., 194.):

Kanisai Kurta Haszan 1645. április 2-án (248. cs. N° 110.) nagyon felbosszantotta a rabtartóját a 200 db kósó ígéretével: „*Szecseődj István küldötte. Ígért az cigány kurvafi kúsót N° 200.*” Ez a szabadszajúság újból és újból megjelenik az iratokban. Ha ez a bizonyos Kanizsai Kurta Haszan megegyezik Kanizsai Kara Haszan másképp Deli Kurddal¹³³⁷ érthető a megjegyzés, hiszen a vételára volt 163,5 tallér (248. cs. N° 49. pag. 36.), márpedig az önmagában is magasabb érték, mint 200 db kósó, persze, hogy ez földühítette a főkapitányt. Itt viszont nem Szecsődi neve áll eladóként, hanem a lenticéké¹³³⁸ (ez nem feltétlen zárja ki egymást, hiszen Szecsődi lehet lenti származású), ahogy a 248. cs. N° 65. iratban is az áll: „*Kanisai Kara Haszon aliter Kurt lenticéitől pro fl. 245,25.*” 1646. szeptember 12-én (248. cs. N° 131. Deli Kurta Haszan) csupán 50 forinttal ígért többet, de ekkor legalább válaszra méltatták, igaz ebben sem volt sok köszönet, követelés: 650 Ft, 800 db kósó, 150 vég vörös aba, kiszámított érték 2 200 Ft. A követelés az első ígért 11-szerese. A vételnek az ígért 0,8-szerese (nem meglepő az alkusz fölháborodása), a követelés a vétel 9-szerese. Ugyancsak 1647-ben ígért ismételen 50 forinttal többet a fogoly (249. cs. N° 178. pag. 4.), majd 1647. április 3-án (249. cs. N° 152. pag. 1.: Kanizsai Deli Kurt) 150 forint készpénzt 200 db kósót 5 pár karmazsin csizmát és öt db lóra való szörpokrócot ígért,¹³³⁹ ezzel továbbra sem elégedett meg a főúr. 1648-ban már a hódoltságba való bebocsátásáért könyörgött a török.¹³⁴⁰ Ráadásul a 248. cs. N° 110. jelzetű forráson kívül a fent idézett 249. cs. N° 205. számú listában is együtt szerepel a két rab, azaz lehetséges, hogy Kanizsai Kurta Haszan nem más, mint Kanizsai Kara Haszan aliter Deli Kurd, neki viszont a sarca (248. cs. N° 49. pag. 36.): „*Megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 500. Ezen sarcában vállolta föl nagára Horvát János hátra maradott sarcának leszállítását, úgymint tall. 370. az többit pedig, úgymint tall. 130 kiküldi, béküldvén mi is ezen Horvát*

¹³³⁷ Kanizsai Kara Haszan aliter Deli Kurd, a név is érdekes, ugyanis a deli, dalia török lovas katonát jelentett, vakmerő, hős harcost is jelent. Bővebben: *Kakuk Zsuzsa: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 40.*

¹³³⁸ 1646. augusztus 20-ai (248. cs. N° 137. 5.) listában: „20. *Kanisai Kara Haszon lenticék hozták pro tall. [...]*”; 1651.: „23. *Kanisai Deli Kúrt Haszon N° 36. lenticéitől vettök pro tall. 163½.*” (249. cs. N° 320. pag. 2.).

¹³³⁹ Egészen biztosan ugyanebben az évben készült az az irat, amelyben 300 db sót, 100 Ft pénzt, öt pár csizmát és öt db szörpokrócot ígért (248. cs. N° 120. Delj Kurt).

¹³⁴⁰ 249. cs. N° 194. „*Deli Kurt Haszon azt mondja, hogyha bebocsátja ű Nagysága, az Bödti sarcát, ha leszállíthatja, azon leszen, hogy leszállítja, és az százharminc tallért is kiküldi Nagyságodnak. Hol pedig pedig le nem szállíthatná, tehát maga hordja ide sarcát, úgymint az ötszáz tallért.*” Mivel a néven kívül, minden egyéb adat megegyezik a rabnyilvántartóban lévő váltságdíjjal, a Bödti név Horvát Jánosra vonatkozik, ragadványnev?

János¹³⁴¹ *sarcához az egy vég csimazint.*” A sarc értéke a vétel 3,1-szerese, az ígélet 3,75-szorosa, a követelés 0,3-szerese, a főúr tehát jócskán engedett az eredeti elképzeléséből. Az 1643. október 31-én készült rablistában találunk a rohonci sarcolatlan rabok között egy Kanizsai Kara Haszant, akit 1643-ban hoztanak Kanizsai Musztafával együtt (248. cs. N° 92. pag. 3.). A fentiek alapján 1648-at veszem a megállapodás évének, ezek szerint legalább öt éven keresztül alkudoztak egymással, ha azonban a személyek azonossága igaz, akkor ő is megadta sarcát 1649-ben (249. cs. N° 205. pag. 1. és 249. cs. N° 225. pag. 2.), egy év alatt, ahogyan Kanizsai Hosszú Ramazán. A bökkenő csupán az, hogy a hozott sarcoknál nem maradt róla feljegyzés, viszont utoljára őt is az 1651-es listában (249. cs. N° 320. pag. 2.) jegyezték föl, nincs további információnk a sorsáról, így arról sem, hogy megszabadult-e.

Kanizsai Haszan, kis (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110.)

Kanizsai Kis Haszan megállapodott sarcát a rabnyilvántartó könyvből¹³⁴² és az összefoglaló füzetből (249. cs. N° 299. pag. 8.) ismerhetjük meg, amíg az első ígérete 150 db kósó, 10 pár karmazsin csizma, és ugyanennyi karmazsin papucs kapcástul, az ígélet kiszámított értéke 200 Ft, addig a végső sarcnál már a kósó duplája áll 5-5 db beslifék, kötőfék, állásbeli kötőfék és terhelőszij, 1 db kármán nyereg,¹³⁴³ viszont a lábbeli megegyezik az ígérttel, ennek alapján a váltságdíj összértéke: 393,5 forint, vételárnak (248. cs. N° 49. pag. 34.). A követelés: 400 db kósó, 20-20 pár csizma és papucs, „*szíjszerszámot, a minemőt kívánunk pro tallér 150.*”, kiszámított érték 725 Ft, ez az ígélet a követelés 3,6-szerese, a sarc a követelés fele. Fejér András adta 100 forintért a törököt,¹³⁴⁴ a sarc ennek a 3,9-szerese, az első ígélet a kétszerese, a követelés, 7,3-szerese. Habár a rabnyilvántartó könyv alapján 1645-ben került a főúrhoz a kanizsai török, de az egyik rablista tanúsága szerint már 1643. július 7-én (248. cs. N° 92. pag. 1. és 3.) a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon, így ezt a dátumot vettem figyelembe. 1646. november 21-ei (249. cs. N° 140. pag. 6.) rablistában nemcsak a megsarcolt németújvári rabok között találjuk, hanem Batthyány azt is mellírta, hogy „*megadta sarcát.*”¹³⁴⁵ A 249. cs. N° 299. iratból tudjuk, hogy valóban „*Ez éppen meghozta az sarcát, semmivel sem restál.*”, ugyanis nyolc úttal meghozta, illetve küldte az összes követelt értéket, az igaz, hogy az első útjával nem hozott semmit, de 1646 február 12-én (248. cs. N° 121. és 249. cs. N° 299.), a 2. útjával meghozta a kármán nyerget, majd szépen folyamatosan az összes többi portékát. Az 1646-os dátumokból azt a valószínű következtetést is levontam, hogy már 1645-ben megsarcolhatott. Mindenesetre a gyakorlattal ellentétben a fogságba esésétől három éven belül megsarcolt, sőt meg is adta a váltságdíjat. Az nincs mellette, hogy megszabadult-e, hiszen lehetett még rajta kezesség is, de további rablajstromokban már nem található meg, ezért úgy vélem, hogy megszabadult a fogságból.

Kanizsai Haszan, nagy (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az eladott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 17.): „*Kanisai Nagy Haszon Anno 16***, *szentpéteriektől vették pro fl. 27/14. Ez kányavári vajda fiáért adtuk.* 1646. aug. 20-án ugyancsak a másoknak adott rabok között szerepel (248. cs. N° 137. pag. 5.): „*kányavári vajda fiáért/ 2. Nagy Haszont Kanisait szentpéteriek hozták pro fl. 30.*” Az 1651-es összeírásban (249. cs. N° 320. pag. 3.) ugyancsak a fejaváltásba adott rabok közé sorolták, viszont itt az áll, hogy Sós Istókért, lehet, hogy így hívták a kányavári vajda fiát. (vö. Kanizsai Hüszejn odabasi).

¹³⁴¹ 248. cs. N° 103. pag. 1. (1645) „*5. Horvát János sarca tallér 1 000 fl. 1 500.*”, a 12. oldalon 1647. január 1-jén a 44. sorszámnál található Körmendi Horvát János sarca: 225 Ft, 4 vég karasia posztó és 4 róf csimazin. Minden jel szerint ez utóbbiról van szó.

¹³⁴² 249. cs. N° 49. pag. 34. „*Anno 1645. ezt az rabot Fejér Andrásról vették pro fl. 100.*”

¹³⁴³ A 249. cs. N° 299. irat hozott értékei (mivel követelésről van szó, így a legmagasabb értékekkel számoltam) alapján a kármán nyeregnél nem találunk értéket, de a többinél igen, a posztóval borított 10 tallért, azaz 15 forintot ért Batthyánynak (1657-ben, Szigetvári Ali szpáhi hozta), a beslifék értéke 3 Ft/db, a kötőféké 50 dénár/db (1648. aug. 20., Fehérvári Hadzsi Ali), az állásbeli kötőféké 1,2 Ft/db (1648. jún. 20., Fehérvári Hadzsi Ali), a terhelőszijé 1 Ft/db (1648. szept. 7., Fehérvári Abdi csaus).

¹³⁴⁴ 248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320. Az 1646. aug. 20-án készült iratban (248. cs. N° 137. pag. 1.): „*8. Kanisai Kis Haszon Fejér András szentpéteriek hozták pro fl. 30.*” Nemcsak Fejér András nevét húzták át, hanem a 30 forintot is utólag írták át, ennek alapján mégis azt gondolom, hogy azonos a személy.

¹³⁴⁵ Ennek kissé ellentmond, hogy a 8. (utolsó) úttal behozott 60 db kósót a 249. cs. N° 299. iraton kívül egy 1647-es (249. cs. N° 174.) évszámmal ellátott forrásban találjuk meg.

Az 1643. júl. 7-ei listában a sarcolatlan németújvári régi rabok¹³⁴⁶ között volt (248. cs. N° 92. pag. 1.). Az 1650. jún. 14-ei feljegyzésben az áll, hogy ekkor vitték Szalonakra (248. cs. N° 267.). Ez az utolsó adat róla.

Kanizsai Haszan, pandsa¹³⁴⁷ (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 308., 315.)

Kanizsai Pandsa Haszan 1651. február 2-án 150 db kősót, 20 vég abát, 20 pár csizmát és 25 tallér készpénzt ajánlott, a kiszámított érték 347,5 Ft, de ehhez követeltek még 800 db kősót, 40 vég abát, 20 pár csizmát és 800 tallér készpénzt, kiszámított érték 2 607,5 Ft, az ígéretnek a 7,5-szerese. Megjegyzés mellette: „*Ez már Szentgróton megsarcolt volt tallérban 500. Patyolaton N° [...]*” Azt is megtudjuk, hogy 165 forintért vették (ugyancsak: 248. cs. N° 49. pag. 113., 65., 249. cs. N° 320.), tehát az ígéret nem éri el a vételár kétszeresét, a követelés viszont több mint a 15,8-szerese. Szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 2.: „*Chanádi [Csanádi János] körmendiekkel hozta*”) 100 db kősóval, 20 vég abával, 20 pár papuccsal és 25 tallérral többet ígért, és bár nem felejtették el az első követelést, végül mégis enyhítettek ezen: 750 db kősóra, 50 vég abára, 30 pár csizmára, 20 pár papucsra és 550 tallérra csökkent a váltságdíj. A rabnyilvántartó könyvbe (248. cs. N° 49. pag. 113.) is sarcolatlanként került be, az eladó és a vételár megegyezik, sőt azt is megtudjuk, hogy 1649-ben került Batthyány tulajdonába. További rablistákban folyamatosan szerepel sarcolatlan rabként, az utolsó lajstrom, amelyben megtalálható 1658. december 1-jén készült (249. cs. N° 394. pag. 10.), de ebből csak annyi derül ki, hogy a németújvári alsó tömlöcben tartották számon. Ezek szerint kilenc év alatt sem tisztázódott a helyzete.

Kanizsai Haszan, szabó (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 7.): „*8. Kanisai Szabó Haszon Anno 1649. ezt az rabot az körmendiektől vették volt pro fl. 125.*” Az 1649. augusztus 18-án (249. cs. N° 213. pag. 1.) készült iratban a kanizsai beslik között szerepelt „*A' mint az török rabokat fölírattuk az ő Fölsége parancsolatjára*” Az 1650. január 14-ei fölírásban (249. cs. N° 247. pag. 1.) szintén, de Batthyány személyesen írta mellé és Kanizsai Ahmed, csizmadia mellé, hogy „*Ez mind az kettő meghalt.*”, tehát 1650-ben már biztosan meghalt, valószínűleg egy évig sem raboskodott Batthyány németújvári tömlöcében a török.

Kanizsai Haszan, tatár (248. cs. N° 49., 65., 92., 104., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a fejjváltságban adott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 18.): „*8. Kanisai Tatár Haszon, Anno ezt az rabot lenti kapiánytul, Szecseödi Istvántul vették pro fl. 450. Teöreök Istvánnak adtuk pro tall. 815.*” Az 1643. július 7-ei listából tudjuk, mióta rab (248. cs. N° 92. pag. 2.): „*7. Kanisai Tatár Haszan ezektől [lentiektől] ezt is In Anno 1643.*”¹³⁴⁸ Az 1646. augusztus 20-ai iratban már az „*Az mely rabokat másoknak adtunk*” rabok közé sorolták (248. cs. N° 137. pag. 5.): „*Teöreök Istvánnak / Kanisaj Tatár Haszont lenticiek hozták pro fl. 450.*” Kanizsai Tatár Haszant, miután Szecseödi István lenti kapitány 300 tallérért eladta a főúrnak, az továbbadta 815 tallérért Török Jánosnak.¹³⁴⁹ Eza vételár 2,7-szerese. Az is kiderül, hogy valójában ismét fejjváltságról van szó (249. cs. N° 299. pag. 11.): „*22. Kanisai Tatár Haszon sarca készpénz tall. 815. Ezt az rabot Teöreök István vette meg magáért ezen sarcon: 1. útjával hozott tall. 200. 2. útjával hozott tall. 200. 3. útjával hozott tall. 200. In summa facit tall. 600, restál még tall. 215. Ezt az restantiát megengedték Teöreök Istvánnak, noha nem úgy eresztették bé az rabot, a' mint köllött volna.*” Ez a teljes vételár 26%-a, kifejezetten magas engedmény. Vajon miért volt ennyire nagylelkű a főúr? Az 1651-es lajstromban a megsarcolt rabok között tartották nyilván, akiket az listából kihagytak (249. cs. N° 320. pag. 2.): „*24. Kanisai Tattar Haszon N° 38. lenti kapitánytul pro tall. 300.*” Nincs róla egyéb információ. A főkapitány kiszabadította Török Istvánt, aki ezért cserébe Kanizsai Tatár Haszannal

¹³⁴⁶ Kanizsai Nagy Haszan, Kanizsai Kis Haszan, Kanizsai Nagy Redzseb, Kanizsai Hosszú Ramazán, Kanizsai Oszmán, Kanizsai Dobrai Ramazán, Kanizsai Hamza kém, Kanizsai Muharrem

¹³⁴⁷ tör. pencse: karom

¹³⁴⁸ Az 1644 és 1649 közötti vásárlásokat tartalmazó iratban 1644 a vásárlás éve (248. cs. N° 104. pag. 1.)

¹³⁴⁹ Török János: „házi uraim”, lakóhelye: Győr, 1654–1655. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

hozott 600 tallért. Ahhoz, hogy el tudjuk dönteni, ez mit jelentett Batthyány gazdaságában, azt is kellene tudni, mekkora volt Török István fejtálsa.

Kanizsai Haszan, tót¹³⁵⁰ (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 71.):

Kanizsai Tót Haszannak 1642. június 20-án megszületett az alkuja. Neki nem ez a végső sarca,¹³⁵¹ a rabnyilvántartó könyv és a 249. cs. N° 299. összeírás szerint: 500 Ft készpénz, 1 db aranyos kard,¹³⁵² egy db ezüst- aranyos lószerszám,¹³⁵³ egy db aranyos pallos,¹³⁵⁴ 2 db aranyos paplan,¹³⁵⁵ 6 másféle paplan,¹³⁵⁶ 8 vég janicsárpátyolat,¹³⁵⁷ 2 db díványszőnyeg,¹³⁵⁸ egy db skófiium arannyal varrott tegez, kéziíjásról, nyilastól,¹³⁵⁹ és 2 db selyemzubbony,¹³⁶⁰ a kiszámított érték 2 497,5 Ft. Kétszer alkuszna vele, a követelés először: 600 Ft készpénz, 4 db vont arany paplan, 12 db másféle paplan, 12 vég janicsárpátyolat, 12 vég másféle arany, 40 papiros skófiium arany, 40 papiros skófiium ezüst, 5 db selyemzubbony, 3 db lóra való szerszám, 4 db díványszőnyeg, 4 db pallos és kard, 2 db teveszőr kecese, egy db úrnak való, skófiiummal varrott csáprág, egy db jakup és egy úrnak való, skófiiummal varrott tegez. A kanizsai török ígért 350 Ft készpénzt, 2 db aranyos paplant, 4 db sámi paplant,¹³⁶¹ 2 vég janicsárpátyolatot, 2 db selyemzubbonyt, a kiszámított érték 596 Ft. A követelése: 700 Ft készpénz, 3 db aranyos paplan, 10 db sámi paplan, 8 vég janicsárpátyolat, 3 db selyemzubbony, 2 db díványszőnyeg, egy lóra való szerszám, egy db skófiium csáprág, egy db skófiiummal varrott tegez, egy db jakup, egy db aranyos portai kard és egy db pallos, a kiszámított érték 3 614,5 Ft, az követelés az ígért 6,1-szerese. A rabot 1641-ben a csákányiaktól vette a főúr 150 Ft-ért (248. cs. N° 49., pag. 65.), ennek a követelés a 24,1-szerese, a váltságdíj a 16,7-szerese. A váltságdíj a követelés 0,7-szerese, ezek szerint mind a rab, mind a rabtartó engedett eredeti elképzeléséből. A 249. cs. N° 299. iratban megtaláljuk, hogy mit hozott, a kiszámított érték 2 139,5 Ft,¹³⁶² ez megközelíti a váltságdíjat, annak a

¹³⁵⁰ Tótvárad a Maros partján. A származásnevet a további iratokból következtettem ki.

¹³⁵¹ 1643. július 7-én már biztosan megsarcolt (248. cs. N° 92.), tehát kb. két év kellett a megállapodáshoz.

¹³⁵² Szigetvári Hüszejn hozott egy aranyos pallost 195 tallérért 1657. december 28-án (249. cs. N° 299.), mivel más értéket nem találtam az iratokban, ezzel számoltam.

¹³⁵³ Egyedül Kanizsai Sípos Alinál találtam utalást a lószerszám értékére, egy ezüstös-aranyos lószerszámot 60 abáért hozott 1657. június 27-én vagy 1658. május 29-én (249. cs. N° 299., 389.), ezt átszámítva 250 forint (a hozott aba legmagasabb értéke 249. cs. N° 299. 5 Ft/vég), ezzel számoltam.

¹³⁵⁴ Szigetvári Hüszejn hozott egy aranyos pallost 195 tallérért 1657. december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹³⁵⁵ A korszak legértékesebb paplanját 1656. február 14-én Kanizsai Redzseb odabasi hozta (249. cs. N° 299.), 16,5 Ft-ért darabját, viszont a minőségét nem jegyezték fel, csak az 1589-es évből van vont arany paplannál érték, 1589. márc. 26-án Ali cseribasi hozott 2 db vörös atlasz, vont arany paplant 200 forintért, 1589. júl. 14-én egy bulya hozott 2 db vont arany, szederjes bársony paplant ugyancsak 100 forintért (248. cs. N° 1.), ennek alapján darabjéért 50 forintot számoltam.

¹³⁵⁶ Az 1648 és 1657 között (249. cs. N° 197., 252., 299.) megvizsgált paplanértékek közül 4,5 Ft a legalacsonyabb és 16,5 Ft a legmagasabb, ez a két értéket kivéve kerestem a leggyakoribb értéket, ez 12 Ft, ezzel számoltam.

¹³⁵⁷ Mivel a janicsárpátyolathoz nem találtam értéket, a korszakban pedig 5 és 10 forint között mozgott a pátyolat végje (249. cs. N° 299.), mivel követelésről van szó a legértékesebbel számoltam, 10 Ft/vég. Ugyanezzel számoltam az ún. „*másféle*” pátyolat esetében is.

¹³⁵⁸ A korszak hozott áruai között található legértékesebb díványszőnyegét vettem, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyegét, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹³⁵⁹ Egyetlenegy tegeznél találtam értéket, így kénytelen voltam ezzel számolni: Szigetvári Hüszejn 1657. december 28-án (249. cs. N° 299.) egy db aranyos tegezt hozott 287 tallérért, azaz 430,5 forintért.

¹³⁶⁰ Egyetlen tafota zubbonyt találtam, Kanizsai Sípos Ali hozta 1658. május 29-én (249. cs. N° 299.), 4,5 forintért vette át Batthyány. A tafota nyersanyaga selyem (*Endrei Walter*: Pátyolat és posztó. i. m. 237.), de van hamuszín selyemöv 18 forintért (249. cs. N° 299., 1657. okt. 18., Szigetvári Haszan szpáhi). Egy aranyos (nem selyem!) zubbony 53 tallért ért (249. cs. N° 299., 1657. dec. 28., Szigetvári Hüszejn), egy selyemből varrt zubbony egészen biztosan nem lehetett olcsó. Ha ennek a kifejezetten magas értékű zubbonynak csak a fele értékét vesszük, akkor talán közel járhatunk az igazsághoz, így 40 forintot (39,75) vettem.

¹³⁶¹ Értéket csak két db sámi paplannál találtam (249. cs. N° 186/a.), és ezek elég eltérőek voltak 4,5 és 11,25 Ft. Mivel követelésről van szó, ezért a magasabb értékkel számoltam.

¹³⁶² Ha összevetjük a követelést a hozott áruval, azt láthatjuk, hogy készpénzértékben (duplakecese, kecese, capafék, karmazzsin, és csupán 93 Ft a valódi készpénz) összesen 140 forintot hozott, nem hozott 1 db aranyos paplant sem, hozott 6 db sámi paplant, 3 vég janicsárpátyolatot (a követelés hat), és 11 vég közönséges, ill. másféle pátyolatot (tíz a követelés), hozta a 2 db selyemzubbonyt, a 2 db aranyos kardot és pallost, az 1 db

0,9-szerese. Igaz, ebből 450 forintot a szölnöki¹³⁶³ prédikátor sarcában szállított le a rab.¹³⁶⁴ Az nem derül ki, hogy megszabadult-e a fogságból, az 1651-es rablistában még megtaláljuk, az eladóját és a vételárát is feltüntették, sorszáma viszont nincs, mert bár megsarcolt, de az összeírásból kihagyták (249. cs. N° 320.).

Kanizsai Haszan, vak¹³⁶⁵ (248. cs. N° 49., 65., 137.; 248. cs. N° 71.):

Kanizsai Vak Haszan 1642. június 20-án csak jelentkezett, hogy megsarcolna: „*Ez kéredzik a több sarcáért*”, végül 300 forint sarcban egyeztek meg, ahogy ez a rabnyilvántartó könyvben¹³⁶⁶ és a 249. cs. N° 299. összeírásban áll. A főúr 1639-ben Hagymási Jánostól vette a foglyot 200 forintért, hét úttal hozott is sarcában 270,5 forintot (249. cs. N° 299. pag. 5.). 1643. július 7-én¹³⁶⁷ azok között a török és rác rabok között találjuk, akik „*immár megadták sarcokat, s ide fel nem írták őket hátrább.*” Az viszont elég ellentmondásos, hogy az 1646. augusztus 20-ai rablistában ismételtelen a megsarcolt rabok között találjuk, de semmiféle feljegyzés nincs arról, hogy tulajdonképpen már megadta a váltságdíját.

Kanizsai Haszan szpáhi, hadzsi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; N° 353.):

Kanisai Hadzsi Haszan szpáhi 1653 októberében és novemberében ígért az első oldalon kétkapájú beslinaryeg 5 db-ot,¹³⁶⁸ majd a második oldalon: „*arra felelt, hogy Somodori Jánost kihozza, s azonkívül, amit ígért, megadja, de annál följobb nem megyen.*”¹³⁶⁹ Kiszámított érték 775 Ft. Őt is Kiskomáromi Somodori Jánostól vették (248. cs. N° 49. pag. 114.,¹³⁷⁰ 65., 249. cs. N° 320.) 100 forintért 1650-ben. A rablistákban végig sarcolatlan rabként tartják számon, 1650. augusztus 7-én a szalonaki főrabok között található (249. cs. N° 276. pag. 2.): „*4. Kanisai Hadszi Haszon Iszpáhia*”. Az 1651. november 1-jén készült forrás mutatjába, hogy Szalonakról Németújvárra szállították át (249. cs. N° 325. pag. 1.), ennek megfelelően 1652 januárjában már Németújvárott tartották számon (249. cs. N° 325. pag. 4.), továbbra is sarcolatlan (249. cs. N° 325. pag. 7., 355. pag. 1.), 1656 januárjában a németújvári felső tömlöcben raboskodott (249. cs. N° 383. pag. 1.): „*2. Kanisai Hadszi Haszon Anno 1650. Somodori Jancsi hozta*”, az 1657 januári katalógusban ugyanitt tartották nyilván (249. cs. N° 386. pag. 1.). 1657. február 8-án viszont (249. cs. N° 387. pag. 1-2.) már biztosan a váltságdíjáért járt benn a hódoltság területén postájával Kanizsai Sípos Alival együtt: „*Az megírt Hadszi Haszon postájával együtt úgy bocsátottuk be, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal Bocskai Jánost, Eösi Jánossal együtt az fogságnak igájából mindenképpen föl szabadétván minden okvetetlen az kezesség*

ezüstaranyos szerszámot, viszont nem hozott egy olyan díványszőnyeget sem, amelyik megfelelt volna a főúrnak (248. cs. N° 128. és 249. cs. N° 184.), de meghozta a tegezt kéziijastól. A prédikátorért hozott 450 forint a 248. cs. N° 79. irat alapján beleszámít a sarcába, még így is maradt tartozása.

¹³⁶³ Arx Dobra 21. Felső Szölnök, 22. Alsó Szölnök. Nagy E.: Magyarázatok a „Legnagyobb földbirtokosok a Habsburg-királyi Magyarországon 1630-40-es években” c. térképhez. i. m. 200.

¹³⁶⁴ 1643. március 1-jén (248. cs. N° 79.) feljegyezték az adósságát („*Toth Haszon*”): 405 Ft készpénz, 2 db vont arany paplan, 5 vég janicsárpátyolat, 4 vég másféle pátyolat, 1 db ezüst-aranyas lóra való szerszám (melléérták, hogy ezt meghozta), 2 db díványszőnyeg. Ezt jegyezték föl mellé: „*Ha magára veszi az prédikátor száz tallérát, teszen fl. 120, és így tartozik még nekünk fl. 285. Ez az török szállított az prédikátor sarcában tallér 300. Restál még fl. 45.*” 1646. július 7-én (248. cs. N° 128.): „*Toot Haszon mit hozott, restál még: készpénzzel fl. 45, aranyos paplan N° 2, janicsárpátyolat N° 5, másféle pátyolatot hozott többel N° 1, díványszőnyeget N° 2. hozott volt kettőt, de kicsinyek, s nem vettem el őket.*” 1648. január 22-én (249. cs. N° 184.): „*Toth Haszon hátramaradott sarca: vont aranyas paplan N° 2, deványszőnyeget hozott N° 2, de nem olyasok ezek. Az pénznek is 35 forint héja, mivel jó pénzre sarcolt.*”

¹³⁶⁵ A további iratokból kikövetkeztetett származásnév.

¹³⁶⁶ 248. cs. N° 49. pag. 31. „*Kanisai Vak Haszon Anno 1639. Ezt az rabot Hagymási János hozta magával, adtunk érette fl 200.*”

¹³⁶⁷ 248. cs. N° 92. pag. 2. Kanizsai Vak Haszan mellett még Örsi Lukacs, Igali Szmoljana és Igali Pava három lánya szerepel itt. A rácok esetében ezt több későbbi forrás is megerősíti (248. cs. N° 137., 249. cs. N° 165., 299.).

¹³⁶⁸ A követelt áruk között nem találtam a nyergeknél értéket, 1657 júliusában Szigetvári Ali szpáhi (249. cs. N° 299., 389.) hozott kétkapájú nyerges szerszámostól, darabját 5 forintért, az viszont egyáltalán nem biztos, hogy beslinaryegről van szó, egyébként így ez nagyon alacsony ígéretnek tűnne, mindössze 25 Ft, ez azért nem valószínű.

¹³⁶⁹ 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért, ehhez még a 25 Ft?

¹³⁷⁰ 248. cs. N° 49. 114.: Kanisai Hadszi Haszon

mellé kihozzák, a' minthogy Aak Ibrahim és Beörzencsei Ibrahim Aga is az kezesekkel együtt reá feleltének.” Ezek szerint négy év múlva – azaz hét évvel a fogságba kerülése után – mégis vállalt két keresztény rabot, még hozzá az egyik az, akit még 1653-ban Kanizsai Ak Ibrahimtól követelt volna a főúr, az ő kikövetkeztetett értékük 1 500 Ft, ez az ígéret 1,9-szerese. Az 1657. máj. 25-ei felírás szerint szintén németújvári rab (249. cs. N° 386. pag. 4.) viszont: „14. Kanisai Hadsi Haszon, sarcolatlan, ezt is Eösi vajda hozta.” Ez ellentmondásosnak tűnik, de valószínűbb, hogy Somodori János eleve Eösi fejeváltóságában hozta a rabot, bár erre nincs több utalás. Az viszont nem derül ki, hogy valóban kihozta-e az ígért rabokat a fogoly, nincs róla több adat.

Kanizsai Haszan szpáhi, besli, sánta samel (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 317., 353.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 124.): „30. *Kanisai Samel [szamet?] Haszon Anno 16** Anno 1655. Ezt az rabot Sennyei Albert uramnak adtok, adott érette 2 lovat, úgymint Cupidó és Csintalan nevő lovakat.*” Kétszer is szerepel a könyvben (248. cs. N° 49. pag. 116.): „15. *Kanisai Haszán Anno 1651. ezt az rabot az pölöskeiektől vették pro fl. 100.*” Az 1656 januárjában készült listában a németújvári alsó tömlőcben találjuk (249. cs. N° 383. pag. 2.): „13. *Kanisai Samel Haszan Anno 1651. pölöskeiek hozták, nem ide való, Anyos Péternek adták.*” Majd az „*az kik mostanában bémentek*”, között Kanizsai Sánta Samel Haszan néven Kanizsai Szelimmal és Kanizsai Kurta Alival együtt, mindhárman Anyos Péter rabjaiként jártak a hódoltságban (249. cs. N° 383. pag. 3.). Az 1651. január 1-jén készült lajstromban – igaz ragadványnév nélkül –, a németújvári lajstromban találjuk meg (249. cs. N° 301. pag. 1.): „*Az kiket ebben az esztendőben hoztak ide: 2. Kanisai Haszan beslia, Tót Miklóstól, peleskeitől vettem.*” Az 1651-es lajstromban találjuk a vételárát (249. cs. N° 320. pag. 4.): „7. *Kanisai Haszon N° 15. peleskeiektől pro fl. 100.*”¹³⁷¹ Kanizsai Haszan Samel 1651. november 6-án ígért 350 db kősót, ígért még mintegy két év után 1653 októberében vagy novemberében (249. cs. N° 353. pag. 1.): 10 pár papucsot kapcástól, ez így együtt is legfeljebb 370 forintos érték. Az 1651. július 1-jei lajstromban még a németújvári sarcolatlan rabok között szerepelt (249. cs. N° 321. pag. 3.), az 1652. augusztus 1-jén készült iratban ugyancsak (249. cs. N° 325. pag. 7.): „10. *Kanisai Beslia Haszon, Samel Iszpáhia.*” Az 1654. január 1-jén készült összeírásban szintén a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 355. pag. 1.): „9. *Kanisai Sámel Haszon Iszpáhia.*” Az összefoglaló füzetbe már megsarcolt rabként írták be (249. cs. N° 299. pag. 51.): „*Kanisai Samel Haszon In Anno megsarcolván ígért minekünk maga jóakaratójából sarcában. [...] Anno 16** kezdette ezen rabunk az sarcát hordani. Die hozott az maga sarcában selyemövet N° 1,*¹³⁷² *1 róka török bélést pro tallér 40, facit fl. 60, kűsót N° 50, 2 nyeret pro tallér 10, facit fl. 15, 2 nemezt pro fl. 2, 2 vékony velencét pro fl. 12.*” Mivel nincs mellette a sarca, ezért a második ígérteét vettem alapul, ugyanis többször előfordult, hogy a vételárnak kevesebbszeresével is beérte végül a főúr. 1655-ig gyűjtötte be az árut, hiszen utána elcserélte a főkapitány két lóért. A behozott áru kiszámított értéke 158 forint. Vajon csak ennyit ért a két ló is? Lehetséges, hiszen a hozott lovak között a 22,5 forintos rác paripától (1642. nov. 24.: Dadai Milos, 248. cs. N° 48.) a 600 forintos lóig (1657. jún. 27.- júl. 1.: Szigetvári Hüszejn, 249. cs. N° 389., 299.) mindenféle jószágot találhatunk a korszakban. Sennyei tehát adott érte két lovat, majd beküldték őt is Anyos Péter váltságdíjában. Mindenesetre 1656 januárja után már nincs róla információ.

Kanizsai Haszan Idrisz, baba¹³⁷³ (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 71.):

Kanizsai (Vermi) Baba Haszan Idrisznél¹³⁷⁴ is rabnyilvántartó könyv¹³⁷⁵ és a 249. cs. N° 299. összeírás van segítségünkre. 1642. jún. 20-án a török ígérete: 400 Ft, 5 db skarlátszőnyeg,¹³⁷⁶ 6 db

¹³⁷¹ Ezt másik forrás is megerősíti (248. cs. N° 65. pag. 2.): „*Anno 1651. Kanisai Haszon, pölöskeiektől vették pro fl. 100.*”

¹³⁷² A legértékesebb selyemövet (hamuszínűt) 1657. okt. 18-án Szigetvári Haszan hozta 18 forint értékben (249. cs. N° 299. pag. 53.), azaz legfeljebb ennyit érhetett a hozott áru.

¹³⁷³ Baba: szerzetes, dervis, de csak ragadványnévként fordul elő. *Kakuk Zs.*: A török kor emléke a magyar szókincsben. i. m. 336. Babának eredetileg a nomád türkmének vallási vezetőit hívták, akik a népi vallásosságot felszínes iszlámmal vegyítve a törzsi sámán és az eretnek muszlim szerzetes (dervis) típusát egyesítették magukban. *Fodor P.–Hegyi K.–Ivanics M.*: Török és tatár hódítók. i. m. 10. A vermi nem származási név, csak a 248. cs. N° 71. irat 1. oldalán találjuk.

¹³⁷⁴ 248. cs. N° 49. pag. 31.: Kanisai Baba Haszon Iriz; 248. cs. N° 65. pag. 1.: Kanisai Baba Haszon Iresz (az Ireszt maga B. Á. írta mellé); 249. cs. N° 299. pag. 5.: Kanizsai Baba Haszon; 248. cs. N° 137. pag. 1., 249. cs. N° 320. pag. 1.: Kanisai Baba Haszon.

¹³⁷⁵ 248. cs. N° 49. pag. 31. „*Kanisai Baba Haszon Iriz Anno 1640, ezt az rabot Jankó Márton fogta, hogy Hagymási János levágták, adtunk érette fl. 100.*”

¹³⁷⁶ A skarlátszőnyeg egészen biztosan értékes portéka kellett, hogy legyen, de sem a követelt, sem a hozott áruknál nem találtam mellette értéket, így hozott áruknál szereplő értékesebb (a megadott minőséget is figyelembe véve) szőnyegek leggyakoribb értékét vettem 80 Ft (248. cs. N° 1., 249. cs. N° 299.: 32–150 Ft).

duplakecse,¹³⁷⁷ 2 db selyemöv,¹³⁷⁸ 1 db úrnak való párducbőr, kiszámított érték 1 196 Ft. Követelése: 400 Ft, 10 db skarlátszőnyeg, 6 db duplakecse, 1 db díványszőnyeg,¹³⁷⁹ 3 db selyemöv, 1 db párducbőr, 1 db tigrisbőr, 1 db lóra való szerszám,¹³⁸⁰ 1 db aranyos portai kard és ehhez 1 db pallos,¹³⁸¹ kiszámított érték 2 912 Ft; a követelés az ígélet 2,4-szerese. Követelt másodsor: 400 Ft, 10 skarlátszőnyeg, 6 dupla öreg kecske, 3 díványszőnyeg, 3 selyemöv, 1 párducbőr, 1 tigrisbőr, 1 úrnak való lóra való szerszám sügyelőstül, 1 úrnak való portai kard, 1 úrnak való pallos, csupán 2 díványszőnyeggel, 1 lószerszámmal és 2 sügyelővel (?) magasabb a követelés. A készpénz, selyemöv, párducbőr követelés megegyezik a későbbi alku¹³⁸² összegével, de kevesebb a díványszőnyeg (1 db), a skarlátszőnyeg (6 db), úrnak való lószerszám, dupla öreg kecske, és hiányzik az úrnak való portai kard és pallos, valamint a tigrisbőr a végső váltságdíjból, kiszámított érték 1 571,5 Ft. A vételnek (248. cs. N° 49. pag. 31. Jankó Márton,¹³⁸³ 100 Ft, 1640) az első ígélet a 12-szerese, az első követelés 29-szerese, a váltságdíj, 15,7-szerese. Az első ígéletnek a sarc 1,3-szerese, az első követelésnek a sarc 0,5-szerese. 1643. április 3-án Kanizsai Ramazánnal és Tót Haszannal együtt kezeskedtek érte, tehát a hódoltságba ment sarcáért (248. cs. N° 81.), október 31-én ugyancsak (249. cs. N° 86.), azaz 1643-ban már biztosan megalkudott vele a főúr, ezt erősít meg, hogy az 1643. július 7-én készült listában a sarchordó rabok között található (248. cs. N° 92. pag. 1.), október 31-én szintén, és az is kiderül róla, hogy Rohoncon raboskodott. A 249. cs. N° 299. pag. 5. oldaláról tudjuk, hogy a váltságdíját hat úttal hiánytalanul be is hozta a kanizsai török a hódoltságból, igaz a 400 forint készpénz helyett portékát hozott: 5 db terhelőszíjat 2,5 Ft-ért, 9 db kötőféket 4,5 Ft-ért, 5 db párducbőrt 393 forintért. Mivel egyetlen dátum sincs mellette, ezért csak találgatni lehet, hány évre volt szüksége a sarc teljesítéséhez, az utolsó rablista, amelyben szerepel az 1651-ben (249. cs. N° 320.) készült, ha 1643-at vesszük az alku létrejöttének, akkor nyolc év alatt meghozta a követelést, őt még szerencsésnek tekinthetjük, kb. tíz év alatt kikeveredett a rabságból, és még mindig élt.

Kanizsai Hüszejn, Juszuf aga szolgája¹³⁸⁴ (248. cs. N° 49., 64., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 120., 131., 249. cs. N° 152.,¹³⁸⁵ 154., 173., 194.):

Kanizsai Hüszejn első ígérete 1646. szeptember 12-én (248. cs. N° 131.)¹³⁸⁶ született: 200 db kósó és 10 vég aba, kiszámított érték 250 Ft, ehhez még követeltek 800 db kósót és 100 vég vörös abát, azaz kósóból az ígért ötszörösét, abából pedig a 11-szeresét. Kiszámított érték 1 550 Ft, a követelés az ígélet 6,2-szerese. 1647. április 3-án 400 db kósót és 5 pár karmazsin csizmát (249. cs. N° 152. pag. 1.). 1647. július 23-án (249. cs. N° 154. pag. 1.) ugyanennyit ígért Hüszejn, Juszuf aga szolgája, a követelés: 400 db kósó, 15 pár csizma és 50 vég aba, ugyanebben a forrásban áll, csak későbbi dátummal (1647. november 30.): „*Juszup Aga szolgájának meg kell mondani, hogy menjen el,*

¹³⁷⁷ Az összes hozott áru között a duplakecsénél csupán Kanizsai Tót Haszannal találunk értéket 6 Ft/db (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.)

¹³⁷⁸ Ennél az árunál is a 249. cs. N° 299. irat van a segítségünkre, a hozott portékák között kettőnél találunk értéket, az egyiket Igali Ibrahim aga hozta 12 forintért 1656. február 14-én, a másikat, egy hamuszínűt, Szigetvári Haszan szpáhi 1657. október 18-án, a magasabb értékkel számoltam, hiszen itt követelésről van szó.

¹³⁷⁹ Mivel a követeléseknél nem találtam értéket, ezért a korszak hozott áruai között található legértékesebb díványszőnyegét vettem, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyegét, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹³⁸⁰ Egyedül Kanizsai Sípos Alinál találtam utalást a lószerszám értékére, egy ezüstös-aranyos lószerszámot 60 abaért hozott 1657. június 27-én vagy 1658. május 29-én (249. cs. N° 299., 389.), ezt átszámítva (az aba leggyakrabban értéke 249. cs. N° 299. 4 Ft/vég) 240 forint, ezzel számoltam.

¹³⁸¹ Szigetvári Hüszejn hozott egy aranyos pallost 195 tallérért 1657. december 28-án (249. cs. N° 299.), mivel más értéket nem találtam az iratokban ezt dupláztam meg (390 tallér), így 585 forinttal számoltam.

¹³⁸² Nem tudom biztosan, mikor történt a megegyezés, de 1643. július 7-én (248. cs. N° 92.) már kellett, hogy legyen, mert ekkor már a németújvári megsarcolt rabok között találjuk Kanizsai Baba Haszant. Ezek szerint két vagy három évig tartott az alkudozás.

¹³⁸³ Jankó Márton: „házi uraim”, 1641–1657, lakóhelye: Keszthely. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹³⁸⁴ A származásnév kikövetkeztetett. 248. cs. N° 65.: Kanizsai Hüszejn Ibrahim. Az, hogy Juszuf aga szolgája viszont csak a sarcalkunál szereplő iratokban jelenik meg.

¹³⁸⁵ Kanizsai Huszain, Juszuf Aga szolgája

¹³⁸⁶ Kanizsai Huszain, Juszuf aga szolgája, nemptiek hozták

és az szentpéteri¹³⁸⁷ két gyermeket szabadítsa ki, ha ki nem szabadéthatja, s az sarcokat följobb verik, elhiggye, hogy ő sem szabadulhat ki, mivel azok, azonkívül is hódultak voltak.” Kanizsai Hüszejn, Juszuf aga szolgája 1647-ben: „nem ígér feljebb 400 sónál és 5 pár csizmánál.”¹³⁸⁸ A kiszámított érték 415 Ft, ez már értékben nagyon is közel jár a rabnyilvántartó könyv 18. oldalán szereplő váltságdíjhoz (az eladott rabok között találjuk): „lentiektől vettük volt pro fl. 100. Szentpéteri két gyermekért adtuk.” Mivel itt dátum nincs ezért azt az adatot vettem, amely a legkorábbi. A vétel 2,5-szerese az ígéret és 15,5-szerese a követelés. Biztosan tudjuk, hogy nem ajándéknak szánta a főúr a törököt, ugyanis a következőket olvashatjuk mellette (249. cs. N° 299. pag. 11.): „Ez az szentpéteri gyermeket vállolta magára sarcában, melyet ki is hozott, adnak minékünk érette készpénzt tallér 300. Adtak meg immár ebben tall. 180. Restálnak még tall. 120.” 300 tallér értéke 450 Ft, a vételárnak ezek szerint 4,5-szerese a váltságdíj, az első ígéretnek 1,8-szerese, a követelésnek csupán 0,3-szerese, jócskán engedett tehát a főúr az elképzeléseiből. 1647. december 18-án már meg kellett, hogy legyen az alku (249. cs. N° 173. pag. 1.): „Lettenek kezesek Kanisai Huszainért, Juszuuff Aga szolgájáért: ujját, Kanisai Zódfikár, fülét Kanisai Barbély Musztafa, fogát, Kanisai Katona Memhet, fülét, Feyérvári Haszon, ujját, Kanisai Omer. Sarca, hogy az két szentpéteri gyermeket kihozza feje váltságában. Ha pedig ki nem hozná, s maga is ott benn maradna, az kezeseken ű Nagysága ezer tallért vehessen.” De 1648-ból is van adat (249. cs. N° 194.): „Kanisai Huszain mind csak azt állatja, hogy ű Nagysága bebocsátja, az szentpéteri két gyermeket kihozza.” 1649-ben teljesítette a követelést (249. cs. N° 225. pag. 2.): „ott maradt, ez két gyermekért.” 1643. július 7-én (248. cs. N° 92. pag. 1. és 3.) a németújvári sarcolatlan rabok között találunk egy Kanizsai Hüszejn, mellette: „Mostaniak”. Két oldallal később ismételt a németújvári sarcolatlan rabok között található, akiket 1643 júliusában hoztak a csákányiak, lenticiek és szigetiek. Ezek szerint négy évig alkudoztak a rabbal az alku előtt, majd két év elteltével teljesítette is a sarcát Kanizsai Hüszejn, Juszuf aga szolgája, és megszabadult. Az 1651-es lajstromban (249. cs. N° 320. pag. 2.) még feltüntetik ugyan a megsarcolt rabok között, akiket kihagytak az listából: „19. Kanisai Huszain N° 27. lenticiektől vettök pro fl. 100. Ezt szentpéteri gyermekekért adtuk”, de a fentiek alapján tudjuk, hogy immáron második éve kiváltotta a két gyermeket.

Kanizsai Hüszejn, kis (249. cs. N° 288., 293., 302., 308., 315.):

Kanizsai Kis Hüszejn 1650. december 1-jén 200 db kősót, 15 vég abát ígért először, kiszámított érték 275 Ft, ehhez követeltek még 400 db kősót, 30 vég abát, 150 tallért és 150 tallért erő portékát, a kiszámított érték 1 275 Ft. Az első ígéretnek a követelés a 4,6-szerese. Másodszor a rab 25 db kősóval és 5 abával hajlandó volt többet ígérni, harmadszor sem ígért ennél többet, holott a követelés már enyhült, mert ehhez még 175 db kősót, 5 vég abát, 100 tallér készpénzt követeltek. Az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. pag. 2.): „Az mely rabokat kiváltottam és fejek váltságában adtam rabokat: 11. Kanisai Huszain, Szilágyi Petié”. 1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 3.) készült forrásból azt is megtudjuk, hogy Cse[h] Iván odabasi szolgája, illetve Szilágyi Péter adta¹³⁸⁹, ekkor már 300 db kősót, 25 vég abát és 5 pár karmazsin csizmát is megadna, ehhez még követeltek 400 db kősót, 25 vég abát, 15 pár csizmát és 400 tallér készpénzt, a megjegyzés mellette: „Ez Szentgróton is megsarcolt volt, tallér 500., patyolatban [más kézírás] véget N° ...” 1651. szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 2.) 100 db kősóval és 5 pár csizmával ígért többet a török, más kézírással került mellé a követelés két oszlopban, „mit kértem, van híja” 300 db/150 db kősó, 25 vég/10 vég aba, 10 pár/5 pár karmazsin csizma, 400 tallér/300 tallér készpénz. A főúr igényei nem igazán csökkentek: 550 db kősó, 35 vég aba, 15 pár karmazsin csizma és 300 tallér készpénz, ennek a kiszámított értéke megegyezik az első követelésével, ez a legkésőbbi dátum, amelyenél megtaláltam. Mindössze egyetlen iratban tudtam még biztosan beazonosítani, 1651. április 21-én (249. cs. N° 323.) bement a hódoltság területére „[Tekesi?]”¹³⁹⁰ Wuk Rác hátramaradott sarcáért.”¹³⁹¹ 360 db kősóért és hat ökörért,¹³⁹² 1 000 arany volt a „kötése”. Még az sem derül ki, hogy ezt kihozta-e, ezt az árut.

¹³⁸⁷ Az Batthyányak őrségi falvai között találjuk Szentpétert. Nagy E.: Magyarázatok a „Legnagyobb földbirtokosok a Habsburg-királyi Magyarországon 1630-40-es években” c. térképhez. i. m. 200.

¹³⁸⁸ 248. cs. N° 120.: Huszain Juszuuff Aga szolgája

¹³⁸⁹ Itt semmiféle utalás sincs vételárra, holott a fogoly Szilágyi Péter fejeváltsága, a familiáris váltságdíját gondosan számon tartotta a főúr (300 forint, 1650. jan. 1., 249. cs. N° 198. pag. 12.).

¹³⁹⁰ Tekesi Vuk sarca: 400 db kősó és 4 db ökör (248. cs. N° 49. pag. 278.)

¹³⁹¹ Esetleg ezzel válthatta meg magát?

Kanizsai Hüszejn, szabó (248. cs. N° 49.; 249 cs. N° 376., 384.):

Kanizsai Szabó Hüszejn 1656. január 5-én megsarcolt. Tulajdonképpen a sarcalku folyamatával nem is találkozunk, csupán a megegyezéssel. Az 249 cs. N° 384. iraton 1656. június 6-ai dátum áll, a rabnyilvántartó könyvben ugyanezt találjuk (248 cs. N° 49. pag. 126.), viszont a 249. cs. N° 299. irat szerint 1657-ben sarcolt meg, és mivel az 1656. június 6-ai dátum kétszer is szerepel, ezért ez a valószínűbb. A váltságdíja: 450 db kősó, 30 vég aba és 15 pár karmazsin csizma, a kiszámított érték: 645 Ft. A vételről azt tudjuk, hogy 1648-ban Bodor Pál hozta (248 cs. N° 49. pag. 126.), itt viszont semmiféle érték nem található, de ez egyáltalán nem azt jelenti, hogy a főúr ajándékba kapta a rabot. A németújvári alsó tömlőben raboskodott (249. cs. N° 383., 386.), nyolc hosszú esztendeig alkudoztak vele. A kanizsai török még 1657-ben elkezdte hordani a sarcát, 1657. augusztus 20-án ugyancsak bent járt a hódoltságban (249 cs. N° 387. pag. 12–13.): „5. *Kanisai Szabó Huszain arra felelt, hogy hoz hat hétre sarcában 20 db kősót, 13 pár karmazsin csizmát és 15 vég abát*”. Ezt ugyan ekkor nem hozta ki, de összesen hozott (249 cs. N° 299. pag. 54.): 100 db kősót három úttal (1657. október 18. és dec. 28.). Egy másik iratból azt is tudjuk, hogy hozott egy almáskék paripát 300 db kősóért, 30 vég abáért és 13 pár csizmáért (248 cs. N° 63.), a hozott sarc kiszámított értéke: 589 Ft, ez a váltságdíj 0,9-szerese.¹³⁹³ A kanizsai török tíz évvel a fogságba esése után, 1658. december 1-jén (249. cs. N° 387. 394. pag. 10.) a németújvári alsó tömlőben ült, bár sarcának jó részét már meghozta. Ez az utolsó információ róla.

Kanizsai Hüszejn odabasi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 7.): „5. *Kanisai Huszain odabasa Anno 1650. ezt az rabot egerszegiektül vették volt pro fl. 150.*” Mivel teljesen ugyanaz a név, ezért lehetséges, hogy ő a németújvári sarcolatlan rab, egyetlen iratban sem találtam meg, hogy mikor halt meg.

Kanizsai Hüszejn odabasi (248. cs. N° 49., 65., 137., 249 cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 6.): „5. *Kanisai Huszain odabasa Anno 16** ezt az rabot az kányavári vajda adta volt, hogy az fiát kiváltottuk.*” Az összes iratban az áll, hogy a kányavári vajda fiáért adta (248. cs. N° 49., 65., 137, 249. cs. N° 320.), azonban az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló iratban kétszer is szerepel (248. cs. N° 65. pag. 2.): „Anno 1641. *Kanisai Huszain odabasa kányavári vajda adta más rabért, megholt*”, a „*megholt*” kifejezést utólag írták mellé, egyébként a megsarcolt rabok közé sorolták be. További vizsgálódás után kiderül, hogy Kanizsai Nagy Haszanért cserélte a vajda az odabasit (248. cs. N° 64. pag. 1., 3.). Az 1648. december 15-én készült listában (249. cs. N° 192. pag. 1.) Kányavári Hüszejn mellé maga Batthyány jegyezte föl, hogy meghalt.

Kanizsai Hüszejn odabasi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 116.): „14 *Kanisai Huszain odabasa Anno 1651. ezt az rabot Csinderi Györgytül vették fiainkkal együtt pro fl. 150.*” Az 1651. január 1-jén készült iratban a németújvári rabok között található (249. cs. N° 301. pag. 2.): „2. *Az kiket ebben az esztendőben hoztak ide [...] 10. Kanisai Huszain odabasát, Csinderitől és Somodoritül vették.*” 1651. november 15. németújvári rabok között volt (249. cs. N° 321. pag. 10., N° 325. pag. 1.), 1652. január 1-jén ugyancsak németújvári rab (249. cs. N° 325. pag. 4.), ahogy az augusztus 10-ei listában szintén németújvári sarcolatlan rab (249. cs. N° 325. pag. 7.).

Kanizsai Hüszejn szpáhi (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 127.): „36. *Kanisai Huszain Iszpáhia Anno 1655. ezt az lentiektől vették pro fl.*” 1656 januárjában a

¹³⁹² A sarc kiszámított értéke 456 forint, ez a követelésnek csupán 0,4-szerese, és bizonytalan az is, hogy valóban ez lett volna Kanizsai Kis Hüszejn váltságdíja.

¹³⁹³ N° 249. cs. N° 397. pag. 3.: 1658. ápr. 16-án 175 db kősóért, 15 vég abáért és 7 pár karmazsin csizmáért ment be a hódoltság területére.

németújvári alsó tömlőben őrizték (249. cs. N° 383. 2.), egy év múlva ugyanitt találjuk (249. cs. N° 386. pag. 1.), de már melléírták, hogy „*ifjú*”, nincs róla későbbi információ.

Kanizsai Ibrahim (248. cs. N° 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110.):

Kanizsai Ibrahim 300 db kősót ígért (248. cs. N° 110. pag. 2.), a követelés 600 db kősó, 500 tallér készpénz vagy portéka, a kiszámított érték 1 350 Ft, ennek alapján a követelés az ígért 4,5-szerese. A megsarcolt törökök között találjuk az 1646-ban (248. cs. N° 65. pag. 1.) a csákányiak és a körmendiek ajándékát, Kanizsai Ibrahimot. Ugyancsak megsarcoltként találjuk 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 1.), az 1647-ben (249. cs. N° 178. pag. 2.) készült feljegyzésben a sarcát (249. cs. N° 178. pag. 2.) is megtaláljuk, sőt már el is kezdte azt hordani: „*6. Kanizsai Ibrahim sarca: ötszáz jó öreg válogatott kősó, készpénz száz ezüst tallér, partéka száz forint érő. Ezekben hozott meg: kősót N° 188, partékát is hozott, az ú Nagyságánál vagyon írva, micsoda partéka volt, és mennyiért vette el.*” A sarc értéke 750 Ft, ez az ígért 2,5-szerese, a követelésnek 0,6-szerese, ismételt enedett mindkét fél. 1643 júliusában került Batthyány tulajdonába (248. cs. N° 92. pag. 1. és 3.), a fentiek alapján 1646-ban, mintegy 3 év múlva megsarcolt, az 1. úttal 29 tallért hozott (249. cs. N° 299. pag. 10.), ehhez nem találtam dátumot, de a 2. úttal hozott 24 tallér megtalálható egy másik forrásban is (248. cs. N° 127.), amelyen dátumot is találunk: 1646. május 5., tehát a török még a megsarcolás évében elkezdte hordani a váltságdíját. Összesen 12 útat jegyeztek fel mellette, amellyel gyűjtötte a követelt portékákat (249. cs. N° 299. pag. 10.): „*Restál még sarcában kősó N° 29, az 30 forint, azkiért partékát hozott, följobb az készpénzhez számláltatik, restál még fl. 3*”, azaz behozott 718 forintnyi értéket, ez a rabnyilvántartó könyvben öt Kanizsai Ibrahim is van, de az adatok alapján egyértelmű, hogy egyik sem azonos a fenti személlyel, a rablistákban pedig tíznél is több Kanizsai Ibrahimot találunk, de még a ragadványnevek sem tudnak segíteni a beazonosításnál, az 1651-es lajstromban (249. cs. N° 320.) még biztosan ő szerepel, de a továbbiakban nem tudtam követni a sorsát.

Kanizsai Ibrahim (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 377.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 133.): „*47. Kanizsai Ibrahim Anno 1656. die 27 Martii ezt az rabot Rác Páter hozta maga sarcában, melyet vettünk el túle pro fl. 300.*” Az 1657 máj. 25-ei listában a németújvári rabok között szerepel egy Kanizsai Ibrahim, sarcolatlan és az egerszegiek hozták, ennek alapján lehet ő is, és a gyermek is, hiszen őt Egerszegi Rác Páter, a gyermeket pedig Egerszegi Tót Miklós hozta. Az 1658 januárjában készült németújvári listában ugyancsak szerepel Kanizsai Ibrahim (249. cs. N° 384. pag. 1.), de nincs róla későbbi adat.

Kanizsai Ibrahim (248. cs. N° 49., 104/a.)

Kanizsai Ibrahimot 1657-ben adták el a kiskomáromiak 100 forintért, a rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt törökök között találjuk, de sem a váltságdíját, sem a további sorsát nem ismerem, az 1658 januárjában készült a listában (249. cs. N° 394.) találunk a szalonaki rabok között egy Kanizsai Ibrahimot, de egyáltalán nem biztos az azonosság.

Kanizsai Ibrahim, bivaly (248. cs. N° 49., 64., 65., 104., 137., 249. cs. N° 320.; ^{248.} cs. N° 120., 1394 131., 1395 249. cs. N° 152., 178., 204.):

Kanizsai Bivaly Ibrahim¹³⁹⁶ igen hosszú ideig alkudozott a sarcáról, nem csoda, mert nagyon eltérő elképzelése volt a rabnak és a rabtartónak végső sarcáról. 1646. szeptember 12-én (248. cs. N° 131.) 500 db kősót és 5 db kecsét¹³⁹⁷ ígért, kiszámított érték 530 Ft, még 4 000 db kősót követeltek tőle (a követelés az ígért kilencszerese), még 35 db kecsét (az összkövetelés a nyolcszorosa),

¹³⁹⁴ Minden valószínűség szerint 1647-ben készült ez a feljegyzés, de nincs rajta évszám: „*Bivol Ibrahim semmit többet nem ígér az előbbeni sarchoz, sem sót, sem abát, sem pénzt, 50 forint akár 50 sót.*” Azaz még 50 Ft készpénzt vagy 50 db kősót sem.

¹³⁹⁵ „*3. Kanizsai Bivol Ibrahim, melyet kapornakiak hoztak.*” Ugyanez az eladó: 248. cs. N° 64. pag. 4. (1647. okt. 27.)

¹³⁹⁶ Névváltozatok: Kanizsai Bivól Ibrahim (248. cs. N° 49. pag. 35.); Kanizsai Bivol Ibrahim (249. cs. N° 299. pag. 9.)

¹³⁹⁷ 1648-ban Kanizsai Tót Haszan 6 forintért hozott 1 db kecsét (248. cs. N° 68, 249. cs. N° 193., 299.), mivel ez a legmagasabb érték a korszakban, ezért ezzel számoltam.

mindehhez még 200 vég vörös abát és 400 tallér készpénzt, kiszámított érték 6 340 Ft. Azaz a követelés 12-szerese az ígéretnek, nagyon eltért a fogvatartó és a fogoly elképzelése a lehetséges váltásdíjról. 1647. április 3-án (249. cs. N° 152.) már magasabb volt az ígérlet (500 db kósó, 10 vég vörös aba, 10 capa, 5 db duplakecse, ugyanez az ígérlet áll: 249. cs. N° 178. pag. 3.), de még mindig nem közelítette meg Batthyány elképzeléseit (2 000 db kósó, 110 vég vörös aba, 15 duplakecse és 400 tallér készpénz). 1649. április 5-én (249. cs. N° 204. pag. 1.) megszületett az alku:¹³⁹⁸ 500 db kósó, 300 tallér készpénz, 25 db kecske, 25 vég jó vörös aba, 25 db capa.¹³⁹⁹ Ez a megállapodás megegyezik a rabnyilvántartó könyv 35. és a 249. cs. N° 299. pag. 9. található sarccal, viszont e szerint a szécsiszigetiektől vették a foglyot, nem a kapornakiaktól. A kiszámított érték 1 300 forint, ez az első ígéretnek több mint kétszerese, ez elég meglepő az alkudozás után. A vétellel¹⁴⁰⁰ már más a helyzet, a rabnyilvántartó könyvben 100 tallér áll, ennek a váltásdíj több mint a nyolcszorosa, a 249. cs. N° 320. irat 1. oldalán azonban az áll, hogy 100 forintért vették a kapornakiaktól. Az 1644 és 1649 közötti adatokat összefoglaló katalógusból (248. cs. N° 104. pag 1.) tudjuk meg, hogy 1645-ben „5. Kapornakiaktul is vettünk egy Kanisai Bivaly Ibrahim nevű törököt pro fl. 100.” Az 1656. január 10-én¹⁴⁰¹ készült lajstromban is a kapornakiak az eladók, de 1643 a vétel éve, két év egy ember életében hosszú idő, egyáltalán nem mindegy, hogy hat vagy négy éven keresztül alkudoztak egymással. Ennek alapján a kapornakiak az eladók, és a 100 Ft a vételár, az ígérlet ennek 5,3-szerese, a követelés elképesztően magas 63,4-szerese, a sarc „csupán” a vételár 13-szorosa, bár jócskán engedett a főkapitány, hiszen a váltásdíj a követelésnek csak 0,2-szerese, ez még mindig jelentős hasznot hozhatott volna számára. Mindenesetre Kanizsai Bivaly Ibrahim az alku után elkezdte hordani a sarcát, 1649. október 6-án¹⁴⁰² (249. cs. N° 216.) jegyezték fel először a kezeseit, tehát még a megállapodás évében elkezdte gyűjteni a váltásdíját,¹⁴⁰³ ahogy ez a 249. cs. N° 299. irat 9. oldalán áll, nyolc útja is volt a sarcáért, ezután tartozott még 100 tallér készpénzzel, Török György sarcáért 25 tallér, 14 db capa[fék], 8 vég aba, 63 db kósó, a kiszámított érték 332,5 Ft. 1658 márciusából a kanizsai alajbég tudósított Bivaly Ibrahim (249. cs. N° 395.):

„Anno 1658 die 22. Martii

Török leveleknek a' merituma [kivonata, tartalma]

[...] *Bivaly Ibrahimnak régi útja Törökországra ment koldulni. Isten tudja, megölték-e, hova lett. Az kezességért im egy szőnyögöt küldött. Szigeti Hasszán szóval minden dolgot meg tudja mondani Nagyságodnak, vegye el Nagyságod az szőnyeget Ibrahim kezességéért.*”

A legutolsó feljegyzett időpont 1658. június 5., ekkor még küldött Szigetvári Haszannal a kezességéért 1 db díványszőnyeget, amelyet 101 tallérra tartott. Még ha ezt ennyiért is vette át a főúr (egyáltalán nem biztos), akkor is maradt tartozása, kiszámított értékek alapján 181 forint, ebben benne van Török György sarca is: 25 tallér (249. cs. N° 356.). A hozott sarcát több rövidebb iratban megtalálhatjuk (249. cs. N° 296., 314., 335., 356.). Végül mindezt meghozta-e a kanizsai török? Erről nincs információ. Ő is hosszú ideig volt fogoly 1645 (/1643) és 1658 között, legalább 13 éven keresztül próbálta megszabadítani magát.

Kanizsai Ibrahim gyermek (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 131.): „44. Kanisai Ibrahim gyermek Anno ezt az gyermeket Egerszegi Tót Miklóstul vették pro fl.” Kanizsai Musztafát és Ibrahimot ugyancsak Tót Miklóstól vásárolta a főúr, mindkettőt 42 forint 50 dénárért (249. cs. N° 320. pag. 6.). Az 1651 novemberi, decemberi, 1652. januári és augusztusi listában már megtaláljuk a rohonci rabok között (249. cs. N° 318. pag. 6., N° 325. pag. 3., 6., 9.) Kanizsai

¹³⁹⁸ Batthyány saját maga írta mellé: „Megvan az sarca, mint hátul irtam.”

¹³⁹⁹ Egészen biztos, hogy a capafékről van szó, azaz capabórból készült kötőfékről.

¹⁴⁰⁰ Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló lajstrom (248. cs. N° 65. pag. 2.) nem tartalmaz új információt, a megsarcolt kanizsai török rabok között van, csak a nevét találjuk.

¹⁴⁰¹ 249. cs. N° 383. pag. 1. A németújvári rabok között találjuk, „Az mely rabok mostan bémentenek hátramaradott sarcokért.”

¹⁴⁰² 249. cs. N° 247. pag. 1. (1650. jan. 14.): „Die 30. Martii ment bé hátramaradott sarcáért.” A további iratok alapján azért ez nem ment olyan gyorsan és egyszerűen.

¹⁴⁰³ A conditiók és kezesség témakörébe sorolt iratokban többször is szerepel, először kezesként (1647. aug. 19., 249. cs. N° 159.), majd érte kezestek 1649 és 1657 között (249. cs. N° 216., 255., 256., 258., 262., 323., 387., 425.)

Musztafával és Kanizsai Eszéki Alival kapcsolták össze, és írták melléjük, hogy gyermekek. Az 1654 januárjában készült forrásban Rohoncon volt egy Kanizsai Ibrahim, igaz, nem írták mellé, hogy gyermek (249. cs. N° 355. pag. 4.), 1655 januárjába már mellette állt az is (249. cs. N° 355. pag. 10.). 1656 januárjában a Rohoncon lévő sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 383.), nincs róla több információ.

Kanizsai Ibrahim, kis, Pribék szolgája (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 126.): „34. *Kanisai Kis Ibrahim, Pribék szolgája Anno 1652. ezt az rabot Egerszegi Kis Miklós hozta más rabért.*” Az 1656 januári lajstromból – a németújvári alsó tömlöcben ült – az is kiderül, hogy az egerszegi katona saját fejkövetségében adta a rabot (249. cs. N° 383. pag. 2.): „5. *Kanisai Kis Ibrahim, Pribék szolgája Anno 1652. Egerszegi Kis Miklós hozta magáért.*” Egy év múlva a helyzete változatlan (249. cs. N° 386. pag. 1.),¹⁴⁰⁴ ahogy 1658. dec. 1-jén (249. cs. N° 394. pag. 10.) is ugyanott találjuk, nincs róla további információ.

Kanizsai Ibrahim, totics (248. cs. N° 49.; 249 cs. N° 361., 376., 384.):

Kanisai Totics Ibrahim 1654-ben (249. cs. N° 361. pag. 3.): 400 db kősót, 30 vég abát, 20-20 pár csizmát és papucsot ígért a kiszámított érték: 650 Ft, ehhez követeltek még mindenből ugyanennyit, azaz a dupláját, kiszámított érték: 1 300 Ft. A szentpéteriek¹⁴⁰⁵ adták a törököt ajándékban 1646-ban (248. cs. N° 49. pag. 35.). Az 1637 és 1651 közötti összefoglaló iratban (248. cs. N° 65. pag. 1.) a megsarcolt személyek között található Kanizsai Ibrahimnál az áll: „*Anno 1646. ezt az rabot az körmendiek és szentpéteriek ajándékon adták.*”¹⁴⁰⁶ Bonyolítja a helyzetet, hogy az 1647. november 27-én készült iratban (249. cs. N° 171. pag. 1.) a megsarcolt németújvári rabok között szintén van egy „*Kanisaj Totics Ibrahim*”, aki sarcát hordja, „*de cigányol*”, azaz a főúr szerint nem az ígéretének megfelelően. Ő viszont – a helyzetet és az évszámot figyelembe véve –, egyik személynek sem felel meg. Nagyon hosszú idő után, tíz év múlva sarcolt meg 1656. június 6-án (249. cs. N° 376., 384., 248. cs. N° 49. pag. 35.,¹⁴⁰⁷ 249. cs. N° 299. pag. 54.),¹⁴⁰⁸ váltságdíja: 500 db kősó, 60 vég aba, 40-40 pár karmazsin csizma, papucs kapcástól, kiszámított érték: 1 000 Ft, ez a követelés 0,8-szerese, ezek szerint a főkapitánynak nem kellett sokat engednie. A sarc az ígéret másfélszerese. A 249. cs. N° 299. iratban ugyanaz a sarc szerepel, de a megsarcolás évszáma 1657., ugyanebben az évben el is kezdte hordani a sarcát a fogoly.¹⁴⁰⁹ 1658. június 9. az utolsó bejegyzett dátum mellette, összesen 140 db kősót, 30 pár karmazsin csizmát, 19 pár papucsot, 20 vég abát jegyeztek fel mellé, a kiszámított érték 368 forint, ez a sarcnak 0,4-szerese. 1658. december 2-án (249. cs. N° 400. pag. 1.) a németújvári alsó tömlöcben ülő rabok között találjuk, tehát 12 évvel a fogságba esése és két évvel az alkuja után is nagyon távol áll attól, hogy megszabaduljon.

Kanizsai Ibrahim mészáros, toticz (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 308., 310., 315.):

Nagyon nehéz a két Kanizsai Toticz Ibrahim néven számon tartott személyt megkülönböztetni: „*Kanisai Toticz Ibrahim, mészáros, vették pro fl. 125. nem Csorchics Sábán szolgája ez*”, majd ezek után más kézírással: „*az*”. Mivel a rabnyilvántartó könyvben ezt találjuk (248. cs. N° 49. pag. 114.) a sarcolatlan rabok között: „*Kanisai Csurzi Sábán szolgája Ibrahim Anno*

¹⁴⁰⁴ Az 1657. máj. 25-ei listában ugyancsak szerepel Kanizsai Kis Ibrahim, bár mellette az áll, hogy Sugár Oszmán szolgája és Tót Miklós hozta (249. cs. N° 386. pag. 5.).

¹⁴⁰⁵ Az 1657. máj. 25-én készült listában (249. cs. N° 386. pag. 5.): „20. *Kanisai Toticz Ibrahim megsarcolt. Ezt is Csanádi János hozta.*” Mivel Csanádi János Körmend táján lakott, ez akár helyes is lehet.

¹⁴⁰⁶ Az 1656 januárjában készült iratban (249. cs. N° 383. pag. 2.), a németújvári alsó tömlöcben ül „*Kanisai Toticz Ibrahim Anno 1649. egerszegiek hozták.*” Sem az évszám, sem az eladók nem egyeznek.

¹⁴⁰⁷ A rabnyilvántartó könyvben az első sarc: „*Anno 1656 megsarcolván ezen rabunk ígért minkeünk sarcában készpénzt tall. 100, partékát pro fl. 100, kűsót N° 100.*” A kiszámított érték 750 Ft.

¹⁴⁰⁸ Az első útnál nincs dátum, csak annyi, hogy ugyanabban az évben volt, tehát 1657-ben, majd október 18-án, december 28-án és végül 1658. június 9-én. Kanizsai Sábán, Hadzsi Haszan szolgája ugyanezekben az időpontokban járt benn.

¹⁴⁰⁹ 1658. április 16-án (249. cs. N° 397. pag. 3.) bement 200 db kősóért, 30 vég vörös abáért, 30 pár karmazsin csizmáért és 30 pár karmazsin papucsért.

1649. ezt az rabot is az körmendiektől vették pro fl. 125.”, sőt (248. cs. N° 65. pag. 2.): „Anno 1649. Kanisai Csurzi Sábán szolgája, Ibrahim, körmendiektől pro fl. 125.”. Mivel ezt még a 249. cs. N° 320. pag. 5. is megerősíti, így azt gondolom, hogy mégiscsak róla lehet szó, ráadásul a megsarcolt személyek között található Kanizsai Toticz Ibrahimnál az áll: „Anno 1646. ezt az rabot az körmendiek és szentpéteriek adták ajándékon.”, ennek alapján nem lehet ugyanaz a két személy. Bonyolítja a helyzetet, hogy az 1647. november 27-én készült iratban (249. cs. N° 171. pag. 1.) a megsarcolt németújvári rabok között szintén van egy „Kanisay Totics Ibrahim”, aki sarcát hordja, „de cigányol”, azaz a főúr szerint nem az ígéretének megfelelően. Ő viszont – a helyzetet és az évszámot figyelembe véve –, egyik személynek sem felel meg. 1649. október 27-én a németújvári rabok között találjuk (249. cs. N° 241. pag. 1.): „14. Kanisai Ibrahim, Csurzi Saban szolgája”. 1651. január 12-én (249. cs. N° 305. pag. 1.) a németújvári közönséges rabok között van: „6. Kanisai Ibrahim, Czurci Sábán szolgája, ezt is körmendiek hozták.” A török mézáros első ígérete (1651. febr. 2., 249. cs. N° 308. pag. 2.): 225 db kósó, 20 vég aba és 15 pár csizma, a kiszámított érték 370 Ft, ehhez még 400 db kósót, 20 vég abát, 15 pár csizmát és 400 tallér készpénzt követeltek, a kiszámított érték 1 465 Ft, ez az ígéretnek a négyszerese, a vételnek majdnem a 12-szerese, az ígéret a vételárnak háromszorosa. Szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 2.) már 125 db kósóval, 10 vég abával, 5 pár csizmával többet ígért, de a főúr nem felejtette el eredeti követelését, igaz megenyhült, mert összesen 500 db kósót, 35 vég abát, 35 pár csizmát és 300 tallér készpénzt követelt. Az tovább nehezíti az esetet, hogy a megsarcolt Kanizsai Toticz Ibrahim sarca nagyon is hasonlít ehhez az alkuhoz, bár nem egyezik teljesen. Még azt sem tudtam biztosan megállapítani, hogy megsarcolt-e a török rab. Az 1651. július 1-jei memoriáléban a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon: „15. Kanisai Totics Ibrahim, Csurcsics Saban szolgája.”, a Totics ragadványnevet utólag toldották bele. Az 1652. január 1-jei listában (249. cs. N° 325. pag. 4.) a németújvári rabok között tartották számon, de utólag (más a kézírás, B. Á.) melléjegyezték, hogy meghalt.

Kanizsai Ibrahim odabasi, ak¹⁴¹⁰ (248. cs. N° 49., 65., 320.; 249. cs. N° 353.):

Kanizsai Ak Ibrahimmal 1653 októberében-novemberében nincs alku: „teljességesen megkeményítette magát, Eösi Jánost¹⁴¹¹ nem akarja magára vállalni, azon fölül, a’mit immár megígért.” A korábbi ígéretének a feljegyzése sajnos nem található meg a források között. A rabnyilvántartó könyvben megtaláljuk (248. cs. N° 49. pag. 115.) a sarcolatlan rabok között, de csak az derül ki ezen kívül róla, hogy 1650-ben adta el Kiskomáromi Somodori János a főúrnak török foglyot, az összeg nem szerepel, az 1650. július 5-én készült listában (249. cs. N° 269. pag. 2.) a szalonaki sarcolatlan rabok között szerepel, az 1650. augusztus 1-jén készült forrásban a szalonaki főrabok között szerepelt az odabasi (249. cs. N° 275. pag. 2.), a helyzete nem változott (249. cs. N° 276., 280., 281., 305., 307., 318., 319., 320., 321., 325.), 1654-55-ben (249. cs. N° 355. pag. 1., 9.) még biztosan sarcolatlan volt a németújvári tömlöcben ült, ugyanez a helyzet 1656. január 10-én (249. cs. N° 383. pag. 1.), bár azt nem írták oda, hogy sarcolatlan, az utolsó információ szerint 1657. január 10-én – fogságának a hetedik évében – még mindig a németújvári felső tömlöcben ücsörgött (249. cs. N° 386. pag. 1.) sarcolatlanul.

Kanizsai Ibrahim, sípos (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 6.): „Kanisai Sipos Ibrahim Anno 16** ezt az rabot az végbeliek fogták, hogy az fizetéssel alámentünk Lentiben.” 1640-től a szalonaki várban raboskodott (248. cs. N° 92. pag. 3.), nem írták mellé, hogy mikor halt meg. Az 1646. augusztus 20-án készült iratban már a meghalt rabok közé jegyezték (248. cs. N° 137. pag. 5.): „3. Sipos Ibrahim Kanisai, az fizetéskor fogták, ajándékon adták.” Ezt az 1651-ben készült irat csak annyival egészíti ki, hogy Szalonakon halt meg (249. cs. N° 320. pag. 4.).

Kanizsai Ibrahim, szíjgyártó szolgája (248. cs. N° 49.)

¹⁴¹⁰ Tör. fehér

¹⁴¹¹ Kanizsai Hadzsi Haszan Sípos Alival (postájával) együtt 1657. február 8-án (249. cs. N° 387. pag. 1–2.) ígérte meg, hogy kihozza Batthyány familiárisát, ezek szerint még akkor fogságban volt a „házi uram”.

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, ill megveendő rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 350.): „*Kanisai Ibrahim Eodem [1657] Anno ezt az rabot is kiskomáromi vitézektül vették pro fl.*” Nem találtam róla egyéb információt.

Kanizsai Iszmail¹⁴¹² (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110.):

Kanizsai Iszmail, „*akit Kecser János uram küldött. Ígért vagy fl. 300 vagy kűsó N° 300.*” Itt ismételt a személy azonosítása okoz gondot, vajon arról a Kanizsai Iszmailról van-e szó, akit a csákányiak és körmendiek adtak ajándékba a főúrnak a rabnyilvántartó könyv szerint (248. cs. N° 49. pag. 34.,¹⁴¹³ 65. pag. 1.,¹⁴¹⁴ pag. 137.,¹⁴¹⁵ és 249. cs. N° 320. pag. 2.¹⁴¹⁶), bár ott 1646 áll, ez némileg ellentmondásos. Az 1643. július 7-ei rablajstromban a németújvári sarcolatlan foglyok között találunk egy „*Kanisai Szmain*”-t, aki éppen Rohoncon van, és az is mellette áll, hogy „*mostaniak*”, tehát már 1643-tól Batthyány foglya.¹⁴¹⁷ A személyek egyezése esetén a rab váltságdíja: 100 tallér készpénz, 500 db jó öreg kűsó és 100 forint értékű portéka (248. cs. N° 49. pag. 34. és 249. cs. N° 299. pag. 10.), kiszámított érték 750 Ft (ahogy Ibrahimnál is, lásd fentebb), ez az ígélet 2,5-szerese.¹⁴¹⁸ 1646-ban, három évvel a fogságba esése után, már biztosan megsarcolt (248. cs. N° 65., 137.). 1647. november 27-én (249. cs. N° 171.) mellé is az került: „*Sarcokat hordják, de cigányol.*” Ez mindig azt jelenti, hogy valójában nem hoztak semmit, 13 úttal (249. cs. N° 299. pag. 10.) hozott 482 db kűsót és 98 forint értékű portékát, az utolsó útját 1648. június 13-án is följegyezték (249. cs. N° 197.), tehát mindezt közel két év alatt hozta: „*Restál még készpénzzel tall. 100, partéka p. fl. 2, kűsó N° 18.*”, ennek a kiszámított értéke 170 Ft. 1648. november 4-én ismételt bement a hódoltságba, mivel az ígerte, hogy „*Szilágyi Pétert*¹⁴¹⁹ *kihozza, s ad az legényhez jóféle sót N° 150, hogy kezesi nemcsak fejét fejért szabadétván. Ha az terminusnapra ki nem jönne, vagy többet kérne ezen Szilágyin, tehát ez alább megírt kezesek erősen megpálcáztassanak, s az végezés is leszállván, tartozzanak ezer aranyat adni, s az minemő kezeség rajtok vagyon, az is fönn fog rajtok maradni.*” 1649. január 21-én (249. cs. N° 203. pag. 2.) is benn volt „*Törökországban*” a sarcáért. Ugyanez a helyzet 1652. augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 10.) a régi szalonaki török és rác rabok között találjuk, „*Szilágyi Petit hozta ki.*” Tehát a keresztény foglyot kiszabadította, viszont az ő sarca 300 forint volt, tehát az összesen hozott érték 130 forinttal meghaladja a váltságdíjat. Ennek ellenére Kanizsai Iszmail 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 2.)¹⁴²⁰ még bekerült azok közé a szalonaki rabok közé, akik a hódoltság területén járnak sarcukért, de „*még éppen meg nem hozták sarcokat*”, ennek persze lehet valamiféle kezeség az oka, de erről nincs semmiféle feljegyzés. A fogoly tehát 11 évvel a fogságba esése és nyolc évvel az alkuja után még mindig nem szabadult meg, ez az utolsó információnk róla.

Kanizsai Iszmail, Kanizsai Vmics Haszan aga szolgája (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a régi török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 2.): „*Kanisai Vmics Haszon Aga szolgáját Zmaelt Hagymási Jánosnak adtuk pro t. 100.*” Az 1647. március 9-én készült iratban a szalonaki rabok közt találjuk, akik „*kinn való rabok*” (249. cs. N° 147. pag. 3.): „*1. Kanisaj Iszmail Hagymásj rabja, Szentgrótra vitték.*” Nincs egyéb információ róla.

Kanizsai Janko, cigány (248. cs. N° 49.)

¹⁴¹² Az iratban a név formája: Kanisaj Zmain

¹⁴¹³ Kanisai Izmael

¹⁴¹⁴ Kanisai Izmaiel

¹⁴¹⁵ Kanisai Zmail

¹⁴¹⁶ Kanisai Zmael

¹⁴¹⁷ 248. cs. N° 92. pag. 1. mellette még: Kanizsai Musztafa, Koppányi Ali szpáhi és Koppányi Mahmud, a 3. oldalon (1647. okt. 31.) a németújvári sarcolatlan rabok között 12. Kanisai Zmain, „*1643. Julii csákányiak, lentiek és szigetiek hozták ezeket*”: Kanizsai Ibrahim, Kanizsai Mehmed, Kanizsai Hüszejn, Kanizsai Musztafa

¹⁴¹⁸ Ezzel megegyező váltságdíj: 249. cs. N° 193., 299., 335.

¹⁴¹⁹ 249. cs. N° 233. pag. 2. 1649. szeptember 8. „*Az mely rabokat kiváltottam és fejek váltságában adtam rabokat: [...] 11. Kanisai Huszain Szilágyi Petié.*” Az ő sarca 300 forint volt (1650. jan. 1. 249. cs. N° 198. pag. 12.). Ezek szerint más rabot adott Szilágyi Peti (Kanizsain Hüszejnt), és egy másikat (Kanizsai Iszmailt) küldött már korábban a familiárisáért Batthyány.

¹⁴²⁰ 3. Kanisai Izmael

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 128.): „*Kanisai Csigány Jankó Anno 1655. ezt az rabot is lentiectül vették pro fl.*” 1656 januárjában a németújvári alsó tömlöcben tartották nyilván, és az is kiderül, hogy Kanizsai Hüszejn szpáhival együtt hozták a lentic 1655-ben. Ez róla az összes információ.

Kanizsai Juszuf bég (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 204.):

A rabnyilvántartó könyvben a régi török rabok között található, akik már meghaltak (248. cs. N° 49. pag. 2.), az 1648 június 3-ai listában Németújváron a főemberek sarcolatlan rabjai között tartották számon (249. cs. N° 186/a. pag. 1.): „3. *Kanisai Juszoff Geönczöl Mihály rabja*”. 1649. április 5-én Kanizsai Juszuf bég ugyan ígért 1 130 tallért, de már ekkor tudta Batthyány, hogy fölöslegesen, hiszen ő maga személyesen írta mellé, hogy „*Megholt.*” Igaz, ez nem az ő vesztesége, mivel Könczöl¹⁴²¹ uram rabja volt (249. cs. N° 192. pag. 1., N° 225. pag. 1.).

Kanizsai Juszuf cseriodabasi (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között találjuk (248 N° 49. pag. 120.): „*Kanisai Juszupff Cséri odabassa In Anno 1652. ezt is az egerszegiektül vették pro fl. 60.*” Az 1652. augusztus 1-jén készült listában a németújvári sarcolatlan rabok közt találjuk (249 N° 325. pag. 7.): „32. *Kanisai Juszupff, Cseri odabasa szolgája*”, e szerint tehát nem is maga az odabasi, csak a szolgája. Nincs róla egyéb információ.

Kanizsai Mahmud, lantos (248. cs. N° 49., 65., 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 112.): „6. *Kanisai Lantos Mamhut Anno 1649. Ezt az körmendiek nyereségébül vették pro fl. 125.*” Az 1649. augusztus 18-án készült összeírásban (249. cs. N° 213. pag. 1.) a kanizsai beslik között szerepel, 1650. június 14-én a rohonci várban volt, „*beteg*”, azonban „*dolgot tehet*” (249. cs. N° 266. pag. 1.). Az 1651. július 1-jei iratban a rohonci rabok között található (249. cs. N° 321. pag. 5.), és maga Batthyány írta mellé: „*kezességén van, velem jár mindenütt.*” Ez még nem jelenti azt, hogy megalkudott a főúrral. Azonban azt is tudjuk róla, hogy már korábban járt benn a hódoltságban (249. cs. N° 300. pag. 1.): „1651. die 1. Januarii irattatott lajstromban: *Az török rabok közül, a' kik bémentek.*” Az „*ott benn*”, kifejezés a hódoltságot jelenti, az utolsó bejegyzés (249. cs. N° 300. pag. 2.): „1. *Kanisai Lantos Mamhut [Mahmud] az úrral-széllel jár mostan, de kezesség alatt mind csak.*” Az biztos, hogy járt benn a hódoltságban, ezt megerősíti, 1651-es conditókat és kezességeket tartalmazó irat, hiszen 14 kezest jegyeztek mellé (249. cs. N° 323. pag. 22. 1651. nov. 15-én a rohonci várban tartották számon (249. cs. N° 325. pag. 3.), 1652. január 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 6.) írták mellé és Kanizsai Sípos Ali mellé: „*Újvárra vitték, ott vannak*”. Az augusztus 1-jei listában a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk, de mellette az áll: „*Rohoncra vitték*”, 1655 januárjában még a rohonci várban tartották számon (249. cs. N° 355. pag. 10.). Az információk alapján úgy tűnik, meg is szökött, de később (1655) a rabnyilvántartó könyv tanúsága szerint (248. cs. N° 49. pag. 112.): „*az pozsonyi gyűlés alatt köröszténné lett*”. A főúr 125 forintja bánta ezt.

Kanizsai Marko (248. cs. N° 49., 137.; 248. cs. N° 110., 178.)

Kanizsai Marko rác az 1645. szept. 25-én (248. cs. N° 110.) készült iratban két helyen, az 1. és a 3. oldalon is megtalálható. Azt is innen tudjuk, hogy Csillag András hozta, ugyanis a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 275.) a megsarcolt rabok között jegyzik, és a sarcán kívül csak az szerepel, hogy 1645-ben került Batthyány tulajdonába. Sem eladó, sem vételár nem szerepel, de az igen, hogy még ugyanebben az évben megsarcolt. Csakhogy már az 1643. július 7-ei rablistában a sarcolatlan rác rabok között találjuk, sőt azt is melléjük írták, hogy „*régiiek*” (rajta kívül: Kanizsai Miloszav és Iván rác), ezért gondolom, hogy már 1643-tól a a főúr rabja volt. Ezek szerint két évig alkudoztak a váltságdíjról. A vételárat az 1646. augusztus 20-ai (248. cs. N° 137. pag. 1.) lajstromban találtam meg, a másrendbéli rác rabok között a 26. sorszámnál találunk egy Markot, akinél a 32

¹⁴²¹ Könczöl Mihály: „házi uraim”, 1644–1647, lakóhelye: Kiskomár. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

forintos vételáron kívül semmi nincs feltüntetve.¹⁴²² Az első ígérete 300 db kősó, a követelés viszont 450 db kősó, 15-15 pár csizma és papucs, a kiszámított érték 525 Ft. A követelés 1,8-szerese az ígéretnek, ez egyáltalán nem számít magasnak. A végső megállapodás (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 178., 299., 335.): 10-10 pár csizma és papucs, egy skarlátszőnyeg,¹⁴²³ 300 kősó, a kiszámított érték 430 forint. A vételnek az ígéret 9,4-szerese, a követelés 16,4-szerese, a megállapodás 13,4-szerese, a sarc a követelésnek 0,8-szerese, tehát a főúr nem sokat engedett. Az iratok alapján 1646. május 5-én kezdte el hordani a sarcát, igaz, az első két útjával nem hozott semmit, de a harmadikkal szállított 25 db kősót (248. cs. N° 127.). A 9 pár karmazsin csizmát ugyan egy 1647-ben készült forrásban (249. cs. N° 174. pag. 2.) jegyezték föl, de a 249. cs. N° 299. összeírás szerint a lábbelít a 4. útjával hozta. Márpedig 1646. július 29-én 17 db kősót hozott (248. cs. N° 128., 5. út?), 1646. szeptember 22-én és 1646. november 13-án 20-20 db kősót (248. cs. N° 128. 6. és 7. út?), ennek alapján a csizmákat is 1646-ban kellett hoznia. Azt viszont nem tudom, hogy a többi árut mikor hozta,¹⁴²⁴ de 1652. február 25-ig biztosan, hiszen ezzel a dátummal ugyancsak készült egy összegzés (249. cs. N° 335.). Végül 13 úttal 9 pár csizmát és 179 db kősót hozott (249. cs. N° 299.), tehát váltságdíjának a felét biztosan megadta. Az 1652. augusztus 1-jei (249. cs. N° 325. pag. 10.) seriesben a régi török és rác rabok között Kanizsai Rác Markót is megtaláljuk, „*a melyek bemenvén, ott benn maradtanak*”. 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 1.) azok között a foglyok között szerepel, akik benn vannak a hódoltságban, sarchordók és még tartoznak.¹⁴²⁵ Úgy tűnik, 11 évvel a fogságba esése és kilenc évvel az alkuja után még mindig nem szabadult meg. Ennyi tudható a sorsáról.

Kanizsai Marko (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 300.): „5. *Kanisai Raacz Markó Anno 1649. ezt az rabot Eösi vajdától vették pro fl.*” 1656 januárjában a németújvári rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 383. pag. 2.): „19. *Kanisai Rác Markó Anno 1649. Eösi vajda hozta.*” Egy évvel később ugyanitt szerepel egy Kanizsai Máté (249. cs. N° 386. pag. 1.), majd a május 25-ei listában – ugyancsak a németújvári rabok között –, egy újabb keresztnévvel találkozunk, viszont az eladó megegyezik (249. cs. N° 386. pag. 5.): „34. *Kanisai Rác Mátyás megsarcolt, kiskomáromi Eösi vajda hozta.*” A németújvári foglyok között 1655 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 8.) is található egy „43. *Rác Mátyás*”, viszont az 1658 január 1-jei németújvári listában (249. cs. N° 394. pag. 1.) ismét a „29. *Kanisai Raacz Markó*” név szerepel, a december 1-jei lajstromban a rohoncok között találunk egy „13. *Kanisai Matót*”. Valószínű az egyezés, de egyáltalán nem biztos, ezek szerint kilenc évvel a fogságba esése után még sincs megegyezés a sarcáról.

Kanizsai Mehmed (248. cs. N° 49., 65., 137.)

A rabnyilvántartó könyvben a másoknak adott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 19.): „10. *Kanisai Memhet Anno szécsiszigetiektől vették, volt pro tall. 350, facit fl. 525. Ezt az rabot Marusa Andrásnak adtuk.*” Az 1646. augusztus 20-ai összeírásban a másoknak adott rabok között találjuk (248. cs. N° 137. pag. 5.).

¹⁴²² Az évszám miatt tartom azonosnak a két személyt, de pl. az alatta álló Fehérvári Gyurko ugyanezekkel az adatokkal szerepel mellette a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 275.), ahol két Kanizsai Marko is van, az egyik megsarcolt, itt erről a személyről van szó, a másik sarcolatlan, de őt 1649-ben adta a főúrnak Eösi vajda, szóval a kettő nem keverhető össze.

¹⁴²³ A skarlátszőnyeg egészen biztosan értékes portéka kellett, hogy legyen, de sem a követelt, sem a hozott áruknál nem találtam mellette értéket, így a hozott áruknál szereplő értékesebb (a megadott minőséget is figyelembe véve) szőnyegek leggyakoribb értékét vettem 80 Ft (248. cs. N° 1., 249. cs. N° 299.: 32–150 Ft).

¹⁴²⁴ 1651. április 21-én (249. cs. N° 323. pag. 14.) Rác Markóért négy kanizsai török kezeskedett (Kanizsai Ak Ibrahim, Kanizsai Hadzsi Haszan, Kanizsai Ahmed szpáhi és Kanizsai Oszmán szpáhi), sajnos csupán ennyi áll az iratban. Ugyanennek az összeírásnak a 23. oldalán 1651. június 16-ai dátummal megint csak Rác Marko kezeseit találjuk, ezúttal 7 kanizsai törököt. Mivel a főúr ideírta, ezért azt is megtudhatjuk, hogy június 16-ától számítva egy hónap a terminusa (határideje), ez az összes információ.

¹⁴²⁵ Az 1656. január 10-én készült (249. cs. N° 383. pag. 2.) lajstromban ugyan a németújvári alsó tömlöcbe ül egy Kanizsai rác Marko, de mellette: „*Anno 1649. Eösi vajda hozta.*” Tehát a rabnyilvántartó sarcolatlan rabjával azonos, ahogy minden valószínűség szerint a későbbi rablistákban (249. cs. N° 386., 394.) szereplő Kanizsai Rác Marko is.

Kanizsai Mehmed (248. cs. N° 92., 107., 249. cs. N° 320.)

Az 1651-es lajstromban a megsarcolt listából kihagyott rabok között találjuk (249. cs. N° 320.): „16. *Kanisai Memhet N° 23. Szécsiszigetiektől vettők pro fl. 156.*” Már 1643. július 7-én a németújvári sarcolatlan rabok közt Kanizsai Ibrahimmal és Hüszejnnel összekapcsolva az áll mellette, hogy „*mostaniak*” (248. cs. N° 92. pag. 1.). Az 1643. okt. 31-jei lajstromban (248. cs. N° 92. pag. 3.) mellette és Kanizsai Ibrahim, Mehmed, Hüszejn, Iszmail, Musztafa mellett az áll, hogy „*1643. die Julii csákányiak, lentiek és szigetiek hozták ezeket.*” Valószínűleg még egy iratban ő lelhető fel (248. cs. N° 107. pag. 2.): „*Anno 1643. a' mint egynéhány török és rác rabot megvettünk: Kanisaj Memhetért és Musztafáért} szécsiszigetieknek adott az körmendi korcsmáros fl. 230.*” Nem találtam olyan Kanizsai Musztafát, aki 74 forintba került volna. Mind váltságdíját, mind további sorsát homály fedi.

Kanizsai Mehmed (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 132.): „*Kanisai Memhet Anno 1656. die 27 Martii ezt az rabot is az egerszegiektől vettők pro fl. 100.*” A sok azonos név miatt követhetetlen a további sorsa.

Kanizsai Mehmed (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő” rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 349.): „*Kanisai Memhet Eodem Anno [1657.] ezt az rabot is az egerszegiektől vettők pro fl. Anno 1658. megholt az fogságban.*” Rabságának története tehát egyszerű és rövid.

Kanizsai Mehmed, katona (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 125.): „*31. Kanisai Katona Memhet Anno 1647. Kocsó Mihálytul vettők pro fl.*” 1651. január 12-én a németújvári közönséges rabok között volt (249. cs. N° 305. pag. 1., 249. cs. N° 307. pag. 1.)¹⁴²⁶: „*3. Kanisai Katona Memhet ezt is körmendiek fogták, megsarcolt.*” A „*megsarcolt*” kifejezést utólag írta mellé maga Batthyány Ádám, mivel Kóczó Körmend táján lakott, így valószínű az azonosság. Az 1656. január 10-ei rablistában 12. sorszámnál (249. cs. N° 383. pag. 1.) is találunk egy Kanizsai Katona Mehmedet, Kóczó Mihály hozta 1647-ben, tehát ugyanarról a személyről van szó. Nagyon nehéz a két személyt megkülönböztetni, főként, hogy 1656 után semmiféle információ sincs róluk (talán maga a főúr is összekeverte őket).

Kanizsai Mehmed, katona, kis¹⁴²⁷ (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 288., 293., 302., 308., 310., 315.):

A N° 293. jelzetű iratnál csak évszám szerepel 1650., az adatok összevetése igazolja, hogy a 249. cs. N° 288. pag. 2. kezdődő „*Másodszor, a' mint ez följül megírt rabok sarca állapotott avagy volt.*” sarcalkuról van szó. Kanizsai Kis Katona Mehmednek az első ígérete tehát 1650. december 1-jén 250 db kősó és 10 vég aba, ennek a kiszámított értéke: 300 Ft, ehhez követeltek még tőle 300 db kősót, 20 vég abát, 150 tallér készpénzt és 150 tallér értékű portékát, ennek a kiszámított értéke: 1 150 Ft. A követelés az ígéretnek mindössze 3,8-szerese, ez egyáltalán nem magas. A 249. cs. N° 302. jelzetű iratnál van dátum is: 1651. január 5., már a dátum is egyezik a 249. cs. N° 288. pag. 3. oldalán kezdődő harmadik sarcalkujával. Ugyanebben az évben, április 6-án már 500 db kősót és 30 vég abát ígért (249. cs. N° 310. pag. 1.): „*ennél följobb semmi úttal nem vehették.*” Majd szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 1.) ezt a sarcalkut el is fogadták: „*megvan már sarcolva. Ennek ez sarca bekívánkozik.*” A váltságdíj kiszámított értéke 650 forint. Ez az első ígéretnek csupán 2,2-szerese, és a követelésnek 0,6-szerese, úgy tűnik, csak egy évig alkudoztak egymással, bár már negyedik éve volt fogoly a kanizsai török. 1650. szeptember 23-án már járt benn a hódoltság területén, igaz, ekkor még csupán gróf Nádasdy Ferenc rabjának, Kanizsai Kis Ibrahimnak a postájaként. A legkorábbi feljegyzés róla 1647. október 27. (248. cs. N° 64. pag. 4.) a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk, a 11. sorszámnál Kanizsai Kis Memhed néven, onnan tudjuk biztosan, hogy róla van szó, mert mellette az áll: „*Zrínyi adta*”, ezt megerősíti a 248. cs. N° 65. pag. 1., bár itt két „eladó” is szerepel (még a

¹⁴²⁶ „*A' mely rabokat az körmendiek hoztanak 3. Kanisai Katona Memhet sarcát hordja.*”

¹⁴²⁷ Névváltozatok: 249. cs. N° 288.: Kanizsai Katona Memhet; 249. cs. N° 293.: Katona Memhet; 249. cs. N° 302.: Katona Memhet; 249. cs. N° 310.: Katona Memhet; 249. cs. N° 315.: Kanisai Katona Memhet

sarcolatlan rabok között találjuk): „Anno 1648. Kanisai Kis Memhet, Zrínyi uram adta ajándékon, Csillag Ferenc adta más rabért.” A 249. cs. N° 320. pag. 2. ismételt Zrínyi ajándékozását támasztja alá, a megsarcolt, listából kihagyott rabok között találjuk: „27. Kanisai Kis Memhet N° 58. Zrínyi Miklós Uram adta ajándékon.” A rabnyilvántartó könyvben is szerepel egy Kanizsai Katona Mehmed (248. cs. N° 49. pag. 125.) a sarcolatlan rabok között, ráadásul az eladó sem egyezik: „Anno 1647. Kocsó Mihálytul vettök pro fl.” A megsarcolt rabok között viszont megtaláljuk az emberünket (248. cs. N° 49. pag. 37.): „16. Kanisai Kis Memhet: Anno 1648. Ezt az rabot Zrínyi Miklós adta ajándékon. Anno 1651. Die 22. Aprilii megsarcolván ezen rabunk ígért minekünk sarcában kűsöt N° 500, vörös abát véget N° 30.” Tehát biztosan ugyanaz a személy, a 249. cs. N° 299. irat pag. 48. már Kanisai Katona Memhetet találunk, viszont a sarc teljesen megegyezik, igaz, ezek szerint 1654-ben jött létre a sarcalku. 1655-ben el is kezdte a váltságdíj teljesítését a fogoly. Elég ellentmondásos, hogy egy másik feljegyzésben (249. cs. N° 364. pag. 2.), teljesen más dátum áll: „In Anno 1651. Kanisai Katona Memhet első, második és harmadik útjában semmit sem hozott, hanem negyedik útjában hozott kűsöt N° 35. Die 27. Maii hozott vég abát N° 30, kűsöt N° 25.” Ennek alapján rögtön a megállapodás után elkezdte hordani a váltságdíját. 1651. április 21-én 12 török kezeskedett Kanizsai Katona Mehmedért, ez a dátum majdnem megegyezik a rabnyilvántartó könyvével, ill. a megegyezésével is (249. cs. N° 310. pag. 1.), tehát valószínűleg ugyanarról a személyről van szó. 1656. március 5-én (249. cs. N° 299. pag. 48.): „Maga ott benn maradván, küldött ki az sarcában kűsöt N° 192.” Ez az utolsó részlete, ugyanis azon kevés rab egyike, akiről lehet tudni, hogy kilenc évvel az elfogatása és hét évvel az alkuja után (majdnem) teljesítette a követelést, és így újból a maga ura lehetett: „Restálna [tartozna]¹⁴²⁸ még egy kűsóval, megengedetett neki. Semmivel sem tartozik, megszabadult.” Az 1656. január 10-ei rablistában a 12. sorszámnál is találunk egy Kanizsai Katona Mehmedet (249. cs. N° 383. pag. 1.), viszont őt Kóczó Mihály hozta 1647-ben. Sajnos, az is elképzelhető, hogy két különböző személynek teljesen azonos a váltságdíja, tehát nem egyértelmű a személyazonosítás, főként, hogy a Kóczó által eladott kanizsai török is ugyanebben az időben sarcolt meg, és gyűjtötte a sarcát.

Kanizsai Mehmed, nagylábú (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „megvevendő” rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 349.): „Kanisai Nagylábú Memhet Anno 1657. ezt az rabot kiskomáromiaktul vettök pro fl.” Az 1657 januárjában készült katalógusban a németújvári fölső tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 386. pag. 1.), ahogy 1658. december 1-jén is (249. cs. N° 394. pag. 10.), de nincs róla további információ.

Kanizsai Mehmed odabasi (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 374.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 125.): „31. Kanisai Memhet odabasa Anno 1655. Ezt az rabot Csepelítül és Vékényitül vettök pro fl. 100.” A sok azonos név miatt nem tudom követni a további sorsát. Az 1656. januári (249. cs. N° 383. pag. 1.) listában a németújvári fölső tömlöcben tartották számon: „5. Kanisai Memhet adabasa Anno 1655. Csepeli György hozta.” Ugyanitt található 1657. máj. 25-én is (249. cs. N° 386. pag. 4.): „16. Kanisai Memhet, sarcolatlan, kiskomáromi Csepeli György hozta.” Más iratban nem tudtam beazonosítani.

Kanizsai Miloszav (248. cs. N° 49., 137.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 298.): „1. Kanisai Mirosza Anno az rácot vettök pro fl.” Az 1646. aug. 20. készült iratban a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 137. pag. 2.). Az 1643. júl. 7-ei listában már a németújvári sarcolatlan rabok között szerepel (248. cs. N° 92. pag. 2.). A németújvári rácok között mellette (és még Kanizsai Marko, Boszniai Iván mellett) az áll, hogy „régiek már” (248. cs. N° 92. pag. 4.). Október 31-én még Igali Mandát is összekapcsolták velük). Az 1648. június 3-ai lajstromban a németújvári rabok között tartották számon (249. cs. N° 186/a. pag. 3.): „1. Bosznia Racz Iván Eminovicsi 2. Kanisai Racz Mirosan} ezek hova lettenek el.” Azaz a főúr hiányolja a listából a két rácot (ezt a bejegyzést ő maga írta). December 15-én még mindig keresik őket (249. cs. N° 191. pag. 1.), de nincs róluk későbbi információ.

Kanizsai Muharrem (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

¹⁴²⁸ Lat. restō 1. hátramarad 2. megmarad

A rabnyilvántartó könyvben az elajándékozott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 19.): „11. Kanisai Muharin, Anno ezt az rabot Hoszutoti Györgynek adtuk ajándékon.” Az 1643. július 7-ei listában a németújvári sarcolatlan régi¹⁴²⁹ rabok között szerepel (248. cs. N° 92. pag. 2.), október 31-én ugyancsak (248. cs. N° 92. pag. 3.). Az 1646. aug. 20-án készült iratban azonban már a másoknak adott rabok közé sorolták (248. cs. N° 137. pag. 5.): „Hoszutoti Györgynek / Kanisai Muharin Feiér András hozta pro fl.” Igaz a vételárat még mindig nem tudjuk, de legalább az eladó és a rab sorsának egy fordulópontja kiderült.

Kanizsai Musztafa (248. cs. No 49., 104/a)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 130.): „Kanizsai Musztafa Anno 1653. Csanádi Jánostól és az egerszegiektől vették pro fl.” A vételárat a másik iratból tudjuk meg: „34. Kanisai Musztafa pro tall. 201. 35. Kanisai Ahmet pro tall. 156.} Csanádi Jánostól vették pro fl. 535 d. 50.” Az 1656 januári listában a németújvári alsó tömlőben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 2.), az 1657. május 25-ei listában ugyancsak (249. cs. N° 386. pag. 5.): „23. Kanisai Musztafa, Isza Tihaja szolgálja, sarcolatlan, Csanádi hozta.”, 1658 januárjában még ugyanitt található (249. cs. N° 394. pag. 1.), későbbi iratban nem szerepel.

Kanizsai Musztafa, borbély (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 288., 293., 302.):

Kanizsai Barbély Musztafa 1650. december 1-jén ígért először 300 db kősót, 10-10 vég fehér és vörös abát, 100 tallér készpénzt, a kiszámított érték 550 Ft, ehhez követeltek még 600 db kősót, 40 vég abát, 200 tallér készpénzt és 200 tallért érő portékát, kiszámított 1 950 Ft. Az ígéretnek a követelés 3,5-szerese. Másodszor is csak 50 db kősóval és 10 vég abával hajlandó többet ígérni, harmadszor (1651. jan. 5., 249. cs. N° 302.) három oszlop van, elől az ígért, utána a követelt, végül „ad”: 500 db kősót, 5 vég abát, 100 tallért. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 38.) mégsem ez a sarc áll, hanem: 150 tallér készpénz, 500 kősó, és 30 vég abát, kiszámított érték 875 Ft, ez az első ígéretnek 1,6-szerese, az első követelésnek viszont csupán a 0,4-szerese. Az vételről (248. cs. N° 65., 249. cs. N° 320.) csak az derül ki, hogy 1647-ben a szentpéteriek hozták, az nem, hogy mennyiért. A kanizsai rab 1650. március 30-án postaként járt a hódoltságban (249. cs. N° 247. pag. 1.): „Bocsátták be Nádasdi Ferenc uram rabjával postául.” A váltságdíjat el is kezdte hordani, nyolc utat tett a hódoltságban (249. cs. N° 299. pag. 12.), az első valószínűleg 1651. március 2-án¹⁴³⁰ (249. cs. N° 309.) volt, 1654. február 1-jén (249. cs. N° 354.) 145 tallért hozott. 1657 nyarán 24 db kősót hozott (249. cs. N° 389.), ez az utolsó adat róla. A 30 vég abát meghozta, a készpénzből 145 tallért teljesített 279 db kősót, ennek a kiszámított összértéke 646 forint 50 dénár. Ennek alapján a váltságdíj 74%-át meghozta a kanizsai török. Nincs róla több adat.

Kanizsai Musztafa besli, csizmadia, csonka (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 111.): „4. Kanisai Csizmaszia Csonka Musztafa Anno 1649. ezt az rabot az kányaváriaktul vették p. fl. 100. Anno 1653. die 1. Augusti megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában kúsót N° 500, karmazsint N° 60, szörpokrócot N° 60, vég abát N° 60, készpénzt tallért N° 100.” Az 1649. augusztus 18-ai iratban már nyilván tartották, innen tudjuk hogy besli (249. cs. N° 213. pag. 1.). 1650. február 26-án (249. cs. N° 250. pag. 1.) még mindig itt tartják, mivel „sebes”, június 14-én (249. cs. N° 266. pag. 1.), még mindig beteg, „nem tehet dolgot”, az 1651. január 1-jei irat szerint jobban lehetett, mert elvitték Szalonakra (249. cs. N° 300. pag. 2.), 1651. január 12-én a szalonaki főrabok között tartották számon (249. cs. N° 305. pag. 4.), ez azért meglepő, mert Rohoncon végig a közönséges rabok között volt, 1651 novemberében átvitték Németújvárra, de vissza is vitték Szalonakra (249. cs. N° 325. pag. 1.), augusztusban a szalonaki sarcolatlan rabok között volt (249. cs. N° 325. pag. 8.), részt vett a szalonaki lázadásban, amiért legalább 300 pálcaütést kapott, de túlélte és megsarcolt. A váltságdíjának

¹⁴²⁹ Mellette: Kanizsai Nagy Haszan, Kanizsai Kis Haszan, Kanizsai Nagy Redzseb, Kanizsai Hosszú Ramazán, Kanizsai Oszmán, Kanizsai Dobrai Ramazán, Kanizsai Hamza kém

¹⁴³⁰ 1651. jan. 1. (249. cs. N° 300. pag. 1.): „Ezek megjöttek, megént elmentek másodszor is die 24. Martii, ismét elmentek áprilisban, mint azelőtt.” Kanizsai Zászlótartó Alival kapcsolták össze.

kiszámított érték: 1 520 Ft,¹⁴³¹ ez a vételár 15-szöröse. 1654 januárjában a németújvári megsarcolt rabok között találjuk (249. cs. N° 325. pag. 1.). Az első útjával 1655-ben hozott 100 tallér készpénzt „*Hollósi Pál Andrásné sarcában*”, ezzel teljesítette a készpénz követelést. Az utolsó feljegyzett útja 1656. február 14-én (ez a legkésőbbi információ róla) Körmendre szállított 50 db kősót, ezzel együtt 459 szállított le. Öt úttal meghozta mind a 60 vég abát (26 fehér) és 60 db szörpokrócot, 126 forintért 14 vég patyolatot és nyolc kötés sárga szattyánt (249. cs. N° 299. pag. 47.), ezzel teljesítette az alku 86%-kát.

Kanizsai Musztafa gyermek (248. cs. N° 49.

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 118.): „*Kanizsai Musztafa Anno 1650. Ezt az rabot Tót Miklóstól vették pro fl. 42. d. 50. Ennek az bátyját Kiskomárom alatt megölték.*”

Kanizsai Musztafa, kis, Hadzsi Haszan szolgálja (249. cs. N° 266., 268.; 249. cs. N° 308., 315.):

Kanizsai Musztafa, Hadzsi Haszan¹⁴³² szolgálja¹⁴³³ 1651. február 2-án ígért 100 db kősót és 10 pár karmazsin csizmát, a kiszámított érték 130 forint. Ehhez követeltek még 700 db kősót, 30 pár csizmát és 400 tallért, ennek kiszámított értéke 1 520 Ft. A követelés az ígélet 11,7-szerese. 1651. szeptember 14-én 60 majd még 50 db kősóval 20 pár csizmával és 125 tallérral ígért többet, de ezzel még mindig nem voltak elégedettek, ragaszkodtak az eredeti követeléshez. A 81 forintos vételárat csupán a 249. cs. N° 268. pag. 1. erősíti meg (1650. június 18.): „*kit Pribék Jancsi hozott, nincs beírva, tall. 56.*”. A vételnek az ígélet mindössze az 1,6-szerese, ezzel nyilvánvalóan elégedetlen volt a főkapitány, a követelés a 18,8-szerese, ez sem kiemelkedően magas. 1650. július 14-én (249. cs. N° 266. pag. 1., N° 272. pag. 1.) Rohoncra vitték, valószínűleg beteg lehetett. Biztosan róla van szó, mert mellette az áll, hogy „*Pribék János hozta*”, majd „*Ezt Úyvárra vitték*”. Az 1650. augusztusi összeírásokban (249. cs. N° 275. pag. 1., N° 276. pag. 1., N° 280. pag. 1., N° 282. pag. 1.) már a németújvári közönséges rabok között tartották számon. 1651. jan. 12-én is a németújvári közönséges rabok között találjuk (249. cs. N° 305. pag. 1.): „*4. Kanizsai Kis Musztafa, Pribék Jancsi hozta.*” A Kis ragadványnév segíti az azonosítást, a következő listában ugyancsak a németújvári rabok között van, de már ezzel a ragadványnévvel együtt szerepel (249. cs. N° 307. pag. 1.): „*12. Kanizsai Kis Musztafa*”. 1652. augusztus 1-jén a németújvári sarcolatlan rabok között található egy Kanizsai Kis Musztafa, a továbbiakban azonban nem tudtam a rab sorsát követni.

Kanizsai Musztafa, kopasz (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110., 131.)

A rabnyilvántartó könyvben a fejjátságbán adott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 19.): „*9. Kanizsai Musztafa Anno az lentickeitől vették pro fl. 150. Kulcsár Istvánért adtuk volt, az sarca tall. 230.*” Az 1643. október 31-ei (248. cs. N° 92. pag. 3.) lajstrom szerint 1643 júliusában került a főkapitány fogságába. Az 1645. szept. 24-ei forrásban (248. cs. N° 110.) a 4. és 9. sorszámnál szerepel Kanizsai Kopasz Musztafa, vele közel sem egyértelmű dolgom volt, hiszen az irat szerint a lentickek hozták. Az első ígélet 200 db kősó, a követelés 700 db kősó és 500 tallér, kiszámított érték 1450 Ft, a követelés tehát 7,3-szerese az ígéletnek. Az 1646. augusztus 20-ai (248. cs. N° 137. pag. 4.) rablistában először a sarcolatlan rabok között találunk egy Kanizsai Musztafát, az eladó megegyezik (lentickek), de a vételár csupán 100 forint. Mivel csak ebben a forrásban szerepel ez az adat, ezért a 150 forintos értékkel számoltam. Majd néhány oldallal hátrébb (248. cs. N° 137. pag. 6.) a németújvári sarcolatlan rabok között van, de már melléírták, hogy „*Kulcsár Istóknak adtuk.*”, ezért 1646-ot gondolom a megállapodás évének. 1646. szeptember 12-én (248. cs. N° 131.) egy Kanizsai Kopasz Musztafa¹⁴³⁴ van, akit szintén a lentickek hoztak, tehát ugyanaz a személy lehet, ő már a 200 db kősó

¹⁴³¹ A legértékesebb hozott áruval számoltam, szörpokróc 2 Ft/db (249. cs. N° 299.).

¹⁴³² Kanizsai Hadzsi Haszant a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között tartották számon (248. cs. N° 49. pag. 114.): „*10. Kanizsai Hadszi Haszon Anno 1650. Ezt az rabot Kiskomáromi Somodori Jánostól vették pro fl. 100.*”

¹⁴³³ „*Jó rab [...] Pribék Jancsi hozta magáért, vették el pro fl. 81.*”

¹⁴³⁴ Kopasz Musztafa névvel találkozunk a 249. cs. N° 178. iratban is (4. oldal), viszont itt a szécsiszigetiek az eladók, az váltásdíj is más: 300 db kősó, 10-10 pár papucs és csizma. Az áll még mellette, hogy Niczki uram

mellett 10 vég abát is ígért., de még 200 db kősót és 90 vég abát követeltek tőle. Mivel a rabnyilvántartó könyvben csupán egyetlen Kanizsai Musztafát hoztak a lentic, de semmiféle ragadványnevet sem tüntettek fel, és sajnos évszámot sem, ezért őt azonosítottam ezzel a személlyel. Ezek szerint 150 forintért vette a főúr, és Kulcsár Istvánért¹⁴³⁵ adta,¹⁴³⁶ akinek a sarca 230 tallér volt, nyilvánvalóan ezt azért tüntették fel az iratban, mert Kulcsárnak ki kellett fizetnie ezt az összeget. Tehát a fogságba esésétől számítva három éven keresztül biztosan alkudoztak vele. További információt nem tudok a sorsáról. Egyébként a követést igen megnehezítette az is, hogy a rablistákban tíz fölötti a Kanizsai Musztafák száma, a rabnyilvántartó könyvben hat Kanizsai Musztafát és két Kanizsai Kopasz Musztafát is feljegyeztek. Az eladó személye segített az azonosításnál, mivel gyakran még a ragadványnev sem bizonyít semmit. Az ígélet 1,3-szerese, a követelés 9,7-szerese, a sarc 2,3-szerese a vételnek. A sarc pedig 0,2-szerese az első követelésnek. Ebben az esetben a főúr igen sokat engedett, úgy tűnik, az embere kiszabadítása fontosabb volt a haszonnál, bár azért arról sem feledkezett meg teljesen. Az 1651-es összefoglaló lajstromban még megtaláljuk a fejráltságba adott rabok között (249. cs. N° 320. pag. 3.): „9. *Item Kanisai Musztaffa N° 37. lenticstül vettök pro tall. 100. Kulcsár Istvánnak adtuk.*”

Kanizsai Musztafa, kopasz (248. cs. N° 49., 65.)

A rabnyilvántartó könyvben a fejráltságban adott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 19.): „9. *Kanisai Kopasz Musztafa Anno az szécsiszigetiectül vettök pro fl. 150. Mészáros Istvánért adtuk, melynek az sarca tall. 180.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló lajstrom mindezt megerősíti (248. cs. N° 65. pag. 3.). Az 1651-es lajstromban a fejráltságba adott rabok között találjuk, de nem Kulcsár váltságaként (249. cs. N° 320. pag. 3.): „8. *Kanisai Musztaffa N° 24. szécsiszigetiectül vettök pro fl. 150. Moiko Istvánért adtuk.*” Egyedül az 1651-ben készült listában áll mellette Mészáros helyett Moiko István (Mojkó István Batthyány familiárisa). Elég egyértelmű a történet: a kanizsai törökért adott 150 forintot a főkapitány, kiváltotta vele az emberét, akitől megkapta annak a fejráltságát, 180 tallért (270 Ft). Ez a vételárnak még a kétszerese sincs.

Kanizsai Musztafa, kopasz (249. cs. N° 361.):

Kanizsai Kopasz Musztafa 1655. április 1-jén ígért 400 kősót, 10 vég abát és 10 pár csizmát, kiszámított érték: 480 Ft, majd ígért hozzá 100 db kősót, 10 vég abát és 10 pár csizmát. „*Ezen semmit nem ígért heleszen*”. A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 123.), az egereszegiek hozták 1654 áprilisában 150 Ft-ért. Az ígélet ennek 3,2-szerese. 1654–55. január 1-jén (249. cs. N° 355.) a németújvári várban találjuk sarcolatlanul, nincs róla több adat.

Kanizsai Musztafa, szakállas (248. cs. N° 49., 92., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 32.): „6. *Kanisai Musztafa Anno 16***, ezt az rabot Czeöngge Györgytől vettök pro fl. 50. Anno megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 150, kősót N° 500, partékát pro fl. 200, vörös abát véget N° 25, karmazsin csizmát párt N° 25.*” A váltságdíj kiszámított értéke 1 050 forint, ez a vételár 21-szerese, szép haszonnal kecsgettette a főkapitányt. A rab négy utat biztosan megtett: 1649. június 15-én, aug. 8-án, szept. 30-án és november 7-én áll mellette hozott áru (249. cs. N° 197.).¹⁴³⁷ A 25 vég abát és a 25 pár karmazsin csizmát meghozta, kősót és készpénzt nem, viszont 295 forint értékben hozott portékát (vörös abát, besli- és capaféket, övre való köves karikát, kötőféket, kisebb és öreg patyolatot, szablya- és szorítószíjat, szattyánt és közönséges szőnyeget). A hozott áru kiszámított értéke 495 forint, ez 47%-a a váltságdíjnak, és majdnem tízszerese a vételárnak. Az 1643. okt. 31-ei listában a szalonaki sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 92. pag. 3.): „10. *Kanisai Terlak Ali 11. Kanisai Musztafa, Anno 1641 hozta Csöngge György.*” Azaz 1641 óta Batthyány I. Ádám rabja, az 1646. augusztus 20-ai összeírásban a sarcolatlan rabok közé sorolták (248. cs. N° 137. pag. 4.), majd az 1647. március 9-ei forrásból tudjuk (249. cs. N° 147. pag. 1.), hogy Németújvárra

hitlevelét kihozza, illetve „*Muikóért* [Mojkó István]: „házi uraim”, *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m. *Kis Istóknak hitták otthon.*” A ragadványneven kívül semmi sem támasztja alá a két személy azonosságát.

¹⁴³⁵ Kulcsár István: „házi uraim”, vice, 1643–1647, lakóhelye: Kapornak. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹⁴³⁶ Ezekkel az adatokkal megegyeznek: 248. cs. N° 320. 65. pag. 3. (1637–51.), 249. cs. N° 320. pag. 3. (1651).

¹⁴³⁷ Ebben az iratban Kanizsai Szakállas Musztafa néven szerepel. Mivel a hozott sarc tökéletesen azonos a 249. cs. N° 299. iratban Kanizsai Musztafánál találhatóakkal, ezért biztos vagyok a személyazonosságban.

vitték, itt tartották nyilván sarcolatlan rabként (248. cs. N° 140. pag. 1.) 1647. okt. 22-étől 1649. január 12-éig (249. cs. N° 205. pag. 1.), ekkor került mellé, hogy megsarcolt. Az 1649-es seriesben (249. cs. N° 225. pag. 2.) a bement rabok között találjuk, mellé és Kanizsai Csonka Ramazán mellé maga Batthyány írta: „*megjöttek, semmit nem hoztak.*” Az 1650-ben készült memorialében ugyancsak a sarcolt rabok között volt (249. cs. N° 250. pag. 4.). Az 1651-es lajstromban a megsarcolt rabok között szerepel (249. cs. N° 320. pag. 2.). Későbbi iratban nem lehetett azonosítani.

Kanizsai Oszmán szpáhi (248. cs. N° 49., N° 65., N° 104., 249. cs. N° 226., N° 320.; 249. cs. N° 231.):

1649-1650-ben Kanizsai Oszmán szpáhi szalonaki rab követelése: 2 000 tallér készpénz, 1 000 tallér portéka, 2 000 db kősó és egy úrnak való ló szerszámostul, a kiszámított érték 7 250 Ft.¹⁴³⁸ A vételárnak (248. cs. N° 49., 248. cs. N° 65., 249. cs. N° 226., 249. cs. N° 320.) több mint a 32-szerese a követelés. Egyelőre azonban nem tudtak egymással megegyezni, még a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 111.) is a sarcolatlan rabok közé sorolják, de ez közben változott: „*Anno 1649. Ezt az rabot is az kapornakiaktól vettök pro fl. 225. Anno 1654. die 22. mensis Decembris megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában kűsöt N° 1 400, partékát pro tallér 400, vég abát N° 100, készpénzt tall. 300, karmazsin csizmát párt N° 50, papucsot kapcástól párt N° 50, párdubört N° 1.*” A sarc kiszámított értéke 3 497 Ft, ez a követelésnek hozzávetőleg a fele, a vételárnak pedig a 15,5-szerese. 1655-től szorgalmasan gyűjtötte is a sarcát a török szpáhi (249. cs. N° 299. pag. 47.), őt úttal meghozta a váltságdíj 0,8-szeresét. 1656. január 10-én az (249. cs. N° 383. pag. 1.): „*Az mely rabok mostan bémentenek hátramaradott sarcokért*” között találjuk. 1657. április 6-án 51 fő kezességével ment be a hódoltság területére (249. cs. N° 387. pag. 6–7.): „*3. Kanisai Oszmán Iszpáhia arra felelt, hogy hoz sarcában 101 kűsöt és egy párdubört.*” Arról nincs adat, hogy mindez valóban be is érkezett volna a főúrhoz. Az utolsó bejegyzés szerint 1657. május 26-án váltságdíjában elengedtek neki 36 ¾ tallért. Parragi sarcában 200 tallért, egy muraszombati keresztény rab sarcában 100 db kősöt szállított le, ez utóbbiért Rakicsányi Mihály¹⁴³⁹ diák lett kezes. A kanizsai szpáhiról nincs több adat.

Kanizsai Oszmán, perpes (peskescesi?), **Hodzsa öccse** (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 123.): „*Kanisai Oszmán, Perpes Hossánál látták, sőt ugyan öccsinek mondják lenni. In Anno 1654. in mense Aprile ezt is egerszegiektől vettök pro fl. 150.*” Az 1656 januárjában készült iratban (249. cs. N° 383. pag. 2.) a németújvári alsó tömlöcben tartották számon: „*17. Kanisai Oszmán Hodsa szolgálja Anno 1653. Csanádi János hozta az egerszegiekkal.*” 1653-ban foghatták a katonák, és 1654-ben vehette meg Batthyány I. Ádám. Egy év múlva ugyanitt találjuk (249. cs. N° 386. pag. 1.): „*36. Kanisai Oszmán, Pervis Hodsa szolgálja.*” Az 1658. december 7-én (249. cs. N° 394. pag. 7.) készült lajstrom szerint ugyancsak Németújváron raboskodott. Későbbi adat nincs róla.

Kanizsai Ömer (248. cs. N° 49, 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 122.): „*8. Kanisai Ömér Anno 1653. in mense Januarii ezt az rabot egerszegiektől vettök pro fl. 200.*” A vételárát egy másik forrásból ismerhetjük (248. cs. N° 104/a. pag. 2.): „*In Anno 1653. [...] 10. Kanisai Ömért: egerszegiektől vettök pro fl. 200.*” A továbbiakban nem sikerült beazonosítanom.

Kanizsai Ömer szpáhi, csipás¹⁴⁴⁰ (248. cs. N° 49, 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 358., 361.):

Kanizsai Ömer szpáhi néven találjuk a forrásban a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 118.): „*Anno 1651. ezt is lenti katonától, Barbély Istvántól vettök pro fl. 556/50.*¹⁴⁴¹ Anno 1657.

¹⁴³⁸ A követelt lovak között a legértékesebb szerszámjával együtt 750 forintot ért (Kanizsai Ötvös Sábán, 249. cs. N° 49., 68., 249. cs. N° 178., 299.).

¹⁴³⁹ Rakicsányi Mihály: „házi uraim”, 1653–1657, lakóhelye Rakicsány, majd Muraszombat. *Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai.* i. m.

¹⁴⁴⁰ A származási név nincs benne a 249. cs. N° 358. iratban, de forrásokban csak a kanizsaiak között találtam Csipás ragadványnévvel rendelkező Ömért.

*Ezt az rabot Petheő Lászlónak adtuk, adott érette 1 lovat, mely rabot Molnár Istók¹⁴⁴² feje váltságáért adván, adott az lóhoz ezen Molnár Istók minékünk fl. 200.*¹⁴⁴³, 1654. szeptember 13-án ígért „legelőször”: 1 000 db kósó, 100 vég aba, 20-20 pár karmazsin csizma és papucs kapcástul, ennek a kiszámított értéke 1 600 Ft, másodszer Molnár Istók megszabadítását és 200 db kósót, 20-20 pár karmazsin csizmát és papucsot kapcástul, 50 vég abát és 100 tallér készpénzt, a kiszámított érték 700 Ft érték. Tulajdonképpen ugyanezt az alkut találjuk a 249. cs. N° 361. iratban is. Végül kapott érte 1 lovat és 200 forintot, ez valószínűleg fedezte a vételárat és a tartást, és talán csekély hasznot is hozott. Az 1657 januárjában, ill. májusában készült összeírás (249. cs. N° 386. pag. 1.) megerősíti a fentieket: „Németúyvári várunkban lévő török és rác rabjain catalogusa: Az fölső tömlöcben: [...] 3. Kanisai Csipás Ómér Petheő Lászlónak adtok.” Molnár Istókot tehát kiváltotta – valószínűleg még 1657-ben –, a keresztény vitéz pedig Pethő László helyett beszolgáltatta a lovat és még ezenkívül 200 forintot is, nyilvánvalóan szolgálattal is tartozott a szabadsága fejében.

Kanizsai Ömer szpáhi, szabó¹⁴⁴⁴ (248. cs. N° 49., 65., 104., 137., 320.; 249. cs. N° 204., 288., 289., 293., 302., 308.):

Kanizsai Ömer 1649. április 5-én 250 forint készpénzt ígért, ehhez követeltek még tőle ugyanennyi készpénzt, 1 000 db kósót és 500 forintnyi portékát, azaz az ígéret nyolcszorosa a követelés. 1650. december 1-jén (249. cs. N° 288. pag. 2., 3., 4., ez a 249. cs. N° 293., 249. cs. N° 302. és 249. cs. N° 308. irat összegzése) 300 db kósót, 10 vég abát és 10 pár karmazsin csizmát ígért, ehhez követeltek még 600 db kósót, 20 vég abát, 20 pár karmazsin csizmát, 200 forintnyi portékát, sőt még egy keresztény rabot, Sankó uram¹⁴⁴⁵ szolgáját is. Ugyanebben az iratban még kétszer alkuszna vele, 1651. január 5-én csak 30 db kósóval és 5 vég abával ígért többet, de még 200 db kósót, 50 vég abát, 5 pár csizmát és 150 forintnyi portékát követeltek tőle. Ez áll mellette: „Még restálna [tartozna] 50 forint erő portéka, amit mi kértünk rajta, melyet semmiképpen nem akar megígérni. Ennek immár eleget engedtünk, azmit azelőtt tüle kértünk, amint meglátja Kegyelmetek, így már mi semmit nem engedünk el az fl. 50, ha adja jó, ha nem, üljön veszteg.” 1651-ben mégis megsarcolt, a 249. cs. N° 289. és a 249. cs. N° 299. iratban és a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 36.) ugyanaz a váltságdíj összeg szerepel (hetedszerre ígéri meg): „Anno ezt az rabot az kemendiektől vettök pro fl. 233.¹⁴⁴⁶ Anno 1651. die 5. Januarii megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt fl. – kósót N° 500, abát, véget N° 20, karmazsin csizmát párt N° 15, partékát pro fl. 100.” A kiszámított érték 745 Ft, ez a vételárnak 3,2-szerese, az első ígéretnak majdnem a háromszorosa, de az első követelésnek csupán a 0,4-szerese. Nem csoda, hogy négy, illetve majdnem öt évig alkudoztak, hiszen az első ígerte a fogolynak alig volt magasabb a vételárnál, mindössze 1,1-szerese, így is jócskán engedett a főúr az eredeti elképzeléséből. 1647. augusztus 19-én már a kezesek között találjuk a szpáhit (249. cs. N° 159.), 1651. július 17-én már neki is voltak kezesei és határideje (249. cs. N° 323.). Hozott is 40 vég abát,¹⁴⁴⁷ 37 pár karmazsin csizmát és 50 db kósót (249. cs. N° 299. pag. 26.,

¹⁴⁴¹ 1651-ben (249. cs. N° 320. pag. 6.) ugyancsak a sarcolatlan rabok között találjuk a vételár és az eladó is megegyezik.

¹⁴⁴² Mivel Molnár István váltságáról van szó mindkét a sarcalku témájához tartozó iratban (249. cs. N° 358., 361.) és az évszámok is megfelelnek, ezért azonosítottam a két nevet.

¹⁴⁴³ Az 249. cs. N° 386. iratban szintén megtalálható az eladás. Tehát a rabért összesen egy lovat és 200 forintot kapott a főúr, Molnár István fejjváltsága pedig 200 forint lehetett. A fenti adatok alapján – ha nem akart veszíteni a főúr – a ló értéke 700 Ft, ez elképzelhető, bár akkor kifejezetten értékes lónak kellett lennie.

¹⁴⁴⁴ A rabnyilvántartó könyvben az sem szerepel mellette, hogy szpáhi és az sem, hogy szabó, viszont további iratokban a tisztséget és a foglalkozást is feljegyezték a neve mellé a vételár és az eladó, ill. az időszak megegyezése az azonosítás alapja: 248. cs. N° 104. pag. 2. „In Anno 1646. 2. Az kemendi hajdúktul is vettünk egy Kanisai Iszpáhia törököt pro fl. 233.”; 249. cs. N° 320. pag. 1.: „Megsarcolt rabok, kiket extractusba vettenek [...] 11. Kanisai Szabó Omér N° 45. Kemendiektül vettök p. fl. 233.”

¹⁴⁴⁵ 1. Sankó Boldizsár: főporkoláb (1641–1650); 2. Sankó Ferenc: főporkoláb (1645–1647), hopmester (1649–1651); 3. Sankó István: étékfogó (1633–1638), házi uraim (1639–1643); 4. Sankó Miklós: „házi uraim” (1640–1657), lakóhelye: Németújvár táján. Koltai A.: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹⁴⁴⁶ 248. cs. N° 65. pag. 1. a vételár és az eladó megegyezik, nincs egyéb információ; 248. cs. N° 137. pag. 5. az eladó és a vételár megegyezik, és van egy beszúrás: „más neve is van” (248. cs. N° 130.: Segesdi Musztafa), összekapcsolták Türbéki Piri agával, Budai Zulfikárral, Fehérvári Oszmánal és Musztafával, Kanizsai Ahmeddel és Koppányi Havva bulyával: „Anno 1646. hozták ezeket.”

¹⁴⁴⁷ 249. cs. N° 428. összesen azonban 45 végnek számolták, az értékben 225 forint.

249. cs. N° 428.), 1652-ben (249. cs. N° 335.) még biztosan tartozott. 1654 januárjában, nyolc évvel a fogságba kerülése és három évvel az alku után azok között a rabok között találjuk, akik a hódoltságban vannak, sarchordók és még tartoznak a sarcukban (249. cs. N° 355.). További sorsát nem ismerjük.

Kanizsai Pave (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rácok között található (248. cs. N° 49. pag. 275.): „*Kanisai Rác Pávé, ezt is Moikó István adta az társával együtt pro fl., melynek sarca ez: kúsó N° 300, rác ló fékestül: N° 1.*”¹⁴⁴⁸ A váltságdíj kiszámított értéke 340 forint. Az 1655. november 26-ai irat szerint a rohonci fogoly Mojko István rabja (249. cs. N° 369. pag. 1.), és éppen bent járt a hódoltságban, azaz ekkor már megegyezett, igaz, nem Batthyányval, hanem annak emberével. Az 1656 januári listában ugyanez a helyzete (249. cs. N° 383. pag. 8.), egy évvel később (249. cs. N° 386. pag. 4.) ugyancsak a rohonci várban tartották számon, „*más emberek rabjai*” közt: „*8. Kanisai Pávé, Moikó István rabja*” (Csácskai Péterrel együtt). Ezek után mégis eladta volna Batthyáynak? Sem erről, sem további sorsáról nem értesülünk.

Kanizsai Ramazán, csonka (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 71., 249. cs. N° 154., 194.):

Kanizsai Csonka Ramazánnak csak a sarca szerepel, de ez eltér a rabnyilvántartó könyvben és a 249. cs. N° 299. összeírásban lévő adatoktól, igaz csak a készpénz kevesebb, 1 500 forint helyett 1 000, az úrnak való ló értéke¹⁴⁴⁹ megegyezik 1 000 tallér,¹⁴⁵⁰ a váltságdíj kiszámított értéke 2 500 Ft. A feljegyzések alapján már 1637 óta (248. cs. N° 49. pag. 31.) rab Ramazán, és úgy tűnik, még 1642 júniusában sem volt meg a végső sarca, öt hosszú év után, viszont 1647-ben már biztosan megalkudtak (249. cs. N° 154.), ebben az évben március 10-én (249. cs. N° 149.) 13 németújvári kezeset jegyeztek mellé, semmi egyebet, de már ez is azt jelenti, hogy beengedték a hódoltság területére, minden valószínűség szerint a sarcáért. Augusztus 19-én (249. cs. N° 159.) azt találjuk mellette, hogy az egerváriak hozták, három török rabért kezes, és: „*Foki Juszuiff hátramaradott sarca kúsó N° 91. Ez is Chonka Ramadánra szállott Baba Haszonrul.*”¹⁴⁵¹ azaz mivel Váli Boszniai Baba Haszannak keze volt Ramazán, halála után ráhárult annak kezessége is, ebben az esetben Siófoki Juszuf 91 db kósója. 1648. február 1-jén és szeptember 12-én (249. cs. N° 199.) 14, majd 16 németújvári kezes mellett ment be a hódoltságba: „*Lettenek kezesek, ez alább megírt rabok, ily okkal, hogyha az följiul megírt terminusnapra ki nem jünne, vagy az terminusnap után megtalálna ott benn halni, vagy valami más cigánysággal járna, tehát ez alább megírt kezeseket elővévén, kötések szerént cselekedtetünk velek. Annak fölötte Csonka Ramadán sarca is, és az kiért ő kezes, az kereken fönmaradjon.*” A tíz év alkudozás, azért elég hosszú idő egy ember életében. A vételárnak (1637,70 Ft) a 35,71-szerese a sarc. Kifejezetten értékes lószerszámokat hordott folyamatosan Batthyáynak, a konkrét követelt lovat ugyan nem hozta meg (Wuicsa Mehmed agáét), de két másikat igen, 1656. január 10-én (249. cs. N° 383. pag. 1.) bejegyezték azok közé a németújvári rabok közé, akik „*mostan bémentek hátramaradott sarcokért*”, 1656 február 14-én hozott is (249. cs. N° 299. pag. 4.) 3 kötés szattyánt

¹⁴⁴⁸ Paripákat 1642 és 1649 között Dadai Milos, fehérvári Gyurkó és Igali Sztoja hozott 22, 5, ill. 60 forint értékben (249. cs. N° 299.), egy fék bogláros fék ugyanebben az időszakban legfeljebb 2,5 Ft volt (Igali Hadzsime: 249. cs. N° 299.), azaz ez esetben talán 40 forintot érhetett a rác ló fékestül.

¹⁴⁴⁹ Nem akármilyen lovat követelt tőle Batthyány, ez a legértékesebb jószág a követelt lovak között. Az odabasi conditiójából tudjuk, hogy pontosan kinek is a lovát akarta a főúr megkaparintani. 249. cs. N° 154. pag. 2. (1647. november 30.) „*Ramadán, mivel mi azon kötöttök volt magunkat, hogy az Wuicsa Aga lovát, az skófiomat, párdúcibört és aranyos pallost meghozza, hogy lovat egyebet annál el nem veszünk. Ím azért porkoláb uraimtul izentünk neki, hogy más jó lovat elveszünk, azonkívül mint legyenek kezesek érette az több rabok, arról is izentünk neki.*” 1648-ban ugyancsak a sarcát hordja, ott áll a porkolábok jelentésében 249. cs. N° 194. „*Kanisai Chonka Ramadán arra felel Nagyságodnak, hogy Wuicsa Memhet Aga lovánál jobb lovat hoz Nagyságodnak, az mellé az párdúcibört is meghozza. Az Ibrahim hátramaradott sarcában való 31 mérték skófiom aranyat is meghozza. Reménkedik, istenkedik mast is Nagyságodnak, hogy az pallost meg nem engedné neki Nagyságod, ha penig meg nem engedi Nagyságod, azon könyörög, hogy az úti levelébe ne íratná be Nagyságod az pallost, ú itt kinn kezeseket vett, hogy az pallost ki nem haddnak hozni is, az pallos árát megfizeti.*”

¹⁴⁵⁰ 248. cs. N° 49. pag. 31. „*Kanisai Csonka Ramadán Odabasa Anno 1637. Ezt az rabot az egerváriaktól vettök pro fl. 70. In Anno 16.. megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 1 000. Egy úrnak való lovat minden hozzája tartozandó úri öltözetivel együtt, a ki érjen tall. 1 000.*”

¹⁴⁵¹ 249. cs. N° 186/a. 4. (1648. június 3.) Váli Bosznai Haszan mellett olvashatjuk: „*megholt csakhamar*”

(15 Ft), 10 db capa[féke]t (15 Ft), 3 vég patyolatot (15 Ft), 20 db kősót, majdnem húsz évvel a fogságba esése után ez az utolsó információnk róla. A behozott portékák összesített és kiszámított értéke 1 750,5 Ft,¹⁴⁵² a váltságdíj 0,7-szerese. Azaz 19 évvel a fogságba esése és kilenc évvel az alkuja után még nem dőlt el a sorsa.

Kanizsai Ramazán, hosszú (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110., 120., 131., 249. cs. N° 152., 154., 178.):

Kanizsai Hosszú Ramazán ígért először, 1645. április 2-án (248. cs. N° 110.: „*Ezek meg akarnak sarcolni.*”) 300 forintot vagy 300 db kősót, ekkor még követelés nincs, csak több mint egy év múlva 1646. szeptember 12-én – amikor már Ramazán is 350 db kősót ígért – találunk követelést: 750 db kősó és 300 forint készpénz vagy portéka, a kiszámított érték 1 050 Ft, ez az első ígéret 2,5-szerese. 1647. április 3-án (249. cs. N° 252.) már megígért mindent csak a csizmából nem volt hajlandó 5 párnál többet ajánlani, végül 1647. július 23-án elégedett volt a főúr, hiszen saját maga írta mellé, hogy „*Ezen a sarcon elbocsáttok eztet.*” (249. cs. N° 154.): 500 db kősó, 10 pár karmazsin csizma, 20 pár papucs kapcástul,¹⁴⁵³ kiszámított érték 570 Ft, ez az ígéret 1,9-szerese, a követelés 0,8-szerese. A rabnyilvántartó könyvből (248. cs. N° 49. pag. 33.) tudjuk az árát: 1640-ben 27,14 forintot fizetett érte a szentpéterieknek Batthyány.¹⁴⁵⁴ Az ígéret ennek ez 11,1-szerese, a követelés 27,6-szerese, a sarc 21-szerese. Magas haszonra számított a főúr. Az még elgondolkodtatóbb, hogy hét éven keresztül alkudoztak, ezalatt etetni, őrizni kellett a rabot, és ez a szerencsétlen ott senyvedt Batthyány németújvári tömlőcében. 1647. augusztus 19-én kezességet vállalt érte Kanizsai Kis Mehmed, valószínűleg már ebben az évben járt benn a hódoltságban a sarcáért, hiszen a 4. útjával hozott 50 db kősót, azt pedig 1648. március 18-án jegyezték föl (249. cs. N° 197., 299.), az 5. útjával hozott a 10 pár csizmát és az 20 pár papucsot (1648. június 8. 249. cs. N° 197., 299.). 1648. szeptember 12-én (249. cs. N° 199. pag. 15.) ugyancsak járhatott a hódoltságban, hiszen öt németújvári török¹⁴⁵⁵ vállalt érte kezességet, két hónappal később ugyancsak benn járhatott, igaz ekkor csak négy¹⁴⁵⁶ keze volt. A 249. cs. N° 299. pag. 7. azt is tudjuk róla, hogy legalább hétszer ment a sarcáért, és a 7. út¹⁴⁵⁷ után még 101 db kősóval tartozott. 1649. január 12-én (249. cs. N° 205. pag. 1.) az a megjegyzés áll mellette: „*megadták sarcokat éppen ezek.*”¹⁴⁵⁸ Kanizsai Deli Kurddal (Kanizsai Kara Haszan aliter Deli Kurd) kapcsolták össze. Bár maga a sarcalku elég sokáig tartott (hét év), a váltságdíjat viszont hamar, két év alatt meghozta a kanizsai fogoly. Ez nem feltétlen jelenti a szabadulást is egyben, lehetett rajta kezesség is, még megtaláljuk a 249. cs. N° 320-as iratban is, amely 1651-ben készült, viszont ez sem bizonyít semmit, csak annyit, hogy megsarcolt és még 1651-ben számon tartották, de pl. ugyanígy a korábban meghalt személyeket is (lásd Kanizsai Hamza kém).

Kanizsai Redzseb, nagy (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110.):

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 33.): „*8. Kanisai Nagy Recsepf Anno 1646. Ezt is az szentpéteriektül vettök pro fl. 27 d. 14 Anno 16** megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 100, kűsót N° 400, duplakecsét*

¹⁴⁵² A legtöbb árunál megtaláljuk a forrásban az értéket, azaz mennyiért volt hajlandó elvenni az adott portékát a főúr, egy rezes és egy ezüstös féknél ott állt a 12 forintos érték, ezért az aranyozottnál is ezt vettem. Ő is hozott egy jakupot (lótakarót), nála is 450 forintot számoltam. Három lovat is hozott, az egyiknél szerepel az érték 150 Ft, ezért a másik kettőnél is ezt vettem. A nyeregnél hasonlóképpen jártam el, mivel egnél 10 forintos érték állt, ezért ezzel számoltam.

¹⁴⁵³ Ugyanez a váltságdíj található: 248. cs. N° 49., 120., 249. cs. N° 178., 299.

¹⁴⁵⁴ Minden adat megegyezik: 248. cs. N° 65. pag. 1. és 249. cs. N° 320. pag. 2.; 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 4.) még sarcolatlan, az eladó megegyezik, viszont a vételárnál 30 Ft van, és nem szerepel a Hosszú ragadványnév.

¹⁴⁵⁵ Kanizsai Bivol Ibrahim, Kanizsai Szakállas Musztafa, Kanizsai Barbély Musztafa, Kanizsai Ahmed, Kanizsai Katona Mehmed

¹⁴⁵⁶ Kanizsai Bivaly Ibrahim, Kanizsai Szakállas Musztafa, Kanizsai Barbély Musztafa, Kanizsai Ahmed

¹⁴⁵⁷ Ekkor Kanizsai Szakállas Musztafával küldött 49 db kősót, 1649. február 13-ai (249. cs. N° 197.) forrásban is megtaláljuk ezt a portékát, viszont már a január 12-ei rablistában az áll mellette, hogy megadta a sarcát, igaz, ezt valószínűleg visszamenőleg írták mellé.

¹⁴⁵⁸ 249. cs. N° 225. pag. 2. (csak évszám van az iraton: 1649.) a németújvári seriesben azok között a rabok között van, akik „*ennek előtte bementek*”, itt is Batthyány írta mellé: „*Megadta sarcát.*”

N° 3,¹⁴⁵⁹ *karmazsin csizmát vörös baziával bélelteket párt N° 3.*” Az 1646-os évszám biztosan elírás, hiszen már az 1643. július 7-ei listában a sarcolatlan németújvári régi rabok között volt (248. cs. N° 92. pag. 1.). Kanizsai Redzseb az 1645. szeptember 24-ei forrás 1. és a 3. oldalon is megtalálható, azonos azzal a Kanizsai Nagy Redzsebbel, aki a rabnyilvántartó 33., a 249. cs. N° 299. pag. 7. oldalán található. A sarcból is lehetne következtetni, de inkább az eladó azonosságából (szentpéteriek) gondolom ezt. Eredetileg 200 db kősót és 100 forint készpénzt ígért (248. cs. N° 110. pag. 1.), kiszámított érték 300 Ft. A követelés 600 db kősó és 400 forint értékű szíjszerszám vagy portéka vagy készpénz, a kiszámított érték 1 000 Ft, a követelés az ígért 3,3-szerese. Végül 400 db kősó, 100 tallér, 3 db duplakecse és 3 pár vörös bagaziával bélelt karmazsin csizma lett a váltságdíja, a kiszámított érték 577 Ft. Ez a követelés 0,96-szorosa, tehát a főkapitány akarata érvényesült. A vételár: 27,14 Ft,¹⁴⁶⁰ ennek az ígért a 11-szerese, a követelés a 22,1-szerese, a sarc a 21,3-szerese. A rabnyilvántartó könyv szerint 1646-ban vette a főúr a kanizsai törököt, ez a fentiek miatt is kizárt, hiszen az 1643. július 7-én készült rablistában már ott van a sarcolatlan németújvári rabok között, ráadásul az áll mellette is, hogy „régiek”, ezek szerint elképzelhető, hogy 1643-nál is korábban esett fogságba. 1646. augusztus 20-án már a megsarcolt rabok között találjuk (248. cs. N° 137.), tehát legkésőbb ebben az évben megállapodtak egymással a rab és a rabtartó. 1647 és 1648 között hozott a fogoly 153,5 forintot és 378 db kősót, kiszámított érték 531,5 Ft (249. cs. N° 299.). Az első három úttal még nem hozott semmit, 1647. november 27-én (249. cs. N° 171.) az áll mellette, hogy „*Sarcokat hordják, de cigányol.*” Aztán folyamatosan gyűjtötte, illetve küldte a kősót és a készpénzt a kanizsai török. Évszámok nincsenek a hozott sarc mellett, két másik forrásban viszont találunk dátumot, 1648. január 22-én 10 tallért (249. cs. N° 184.), 1648. február 9-én 15 forintot hozott Kanizsai Nagy Redzseb. A tartozása 6,5 forint készpénz, 22 db kősó, 3 db duplakecse és 3 pár karmazsin csizma. Az 1651-ben készült összeírásban még megtaláljuk a megsarcolt, ám az listából kihagyott foglyok között, így nem derül ki, hogy végül mi lett a sorsa.

Kanizsai Redzseb szubasi/odabasi (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 361.)

1654-ben Kanizsai Redzseb odabasi ígért 450 db kősót, 25 vég abát, 25-25 pár csizmát és papucsot és 25 db besliféket, a kiszámított érték: 775 Ft. A követelése: 700 db kősó, 50 vég aba, 50-50 pár csizma és papucs, 50 db beslifék, a kiszámított érték: 1 350 Ft; a követelés az ígért 1,7-szerese. A végső megegyezést a rabnyilvántartó könyvben rögzítették (248. cs. N° 49. 119.): „*Kanisai Recseff szubasa Anno 1652. die 20. Martii ezt az rabot Lipócsi Lipócsi [!] Pétertül és több táraitul vették pro fl. 300.*”¹⁴⁶¹ Az 1652. aug. 1-jei összeírásban a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon (249. cs. N° 325. pag. 7.), 1654. jan. 1-jén a helyzete még ugyanaz (249. cs. N° 355. pag. 1.): „*12. Kanisai Recseff odabassa*”, az 1656. jan. 1-jén készült irat szerint már 1651-től¹⁴⁶² fogoly (249. cs. N° 383. pag. 1.): „*Azmely rabok mostan bémentenek hátramaradott sarcokért: [...] 5. Kanisai Recseff odabasa Anno 1651. Kesztheli Lipócsi Péter hozta.*” A vételnek az ígért 2,6-szerese, a követelés 4,5-szerese. A fogolyVégső sarca (248. cs. N^o pag. 119., 249. cs. N° 299. pag. 48.¹⁴⁶³): 200 tallér készpénz, 600 db kősó, 35 vég aba, 35-35 pár csizma és papucs, 35 db beslifék, a kiszámított érték: 1 355 Ft, ez megfelel a követelés nagyságrendjének, a vételár 4,5-szerese. Az odabasi hozott (249. cs. N° 299.) 443 forintot, 396 db kősót, 35 vég abát, „*Az többiért a' lovat hozta.*”, tehát annak az értéke 336 (?)¹⁴⁶⁴ forint. Az 1657. január 1-jei katalógusban a németújvári alsó tömlöcben raboskodott (249. cs. N° 386. pag. 1.), április 6-án pedig (249. cs. N° 387. pag. 5–6.) a hódoltságba ment, hogy kihozza a lovat: „*Kanisai Recseff odabasa arra felelt, hogy az mostani útjával hoz egy úrnak való főlovat.*” Mivel az áll a 249. cs. N° 299. iratban, hogy „*megszabadult*”, úgy tűnik, hogy ezt az ígértét sikerült betartania. A kanizsai török két évig raboskodott alku nélkül, majd 1654-ben vagy 1655-ben megsarcolt, végül két év alatt teljesítette a követelését, így durván számítva öt évet vett el az életéből a rabság.

¹⁴⁵⁹ Az összes hozott áru között a duplakecsénél csupán Kanizsai Tót Haszannál találunk értéket 6 Ft/db (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.)

¹⁴⁶⁰ 248. cs. N° 49., 65. (ebben 30 Ft áll), 137., 249. cs. N° 320.

¹⁴⁶¹ Ezt megerősíti a 248. cs. N° 104/a. irat.

¹⁴⁶² Az 1651. dec. 13-án készült iratban (249. cs. N° 318. pag. 4.) ugyan (más kézírással) a németújvári rabok listájának végére került, de: „*1652. I. Kanisai Recseff szubasa*”.

¹⁴⁶³ „*Kanisai Recseff odabasa Anno 1654. megsarcolván ígért minékünk az maga jóakaratajából [...]*”

¹⁴⁶⁴ Egy ekkora értékű ló teljesen elképzelhető.

Kanizsai Sábán, Hadzsi Haszan szolgálja (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 358., 361.):

Kanizsai Sábán 1654. szeptember 13-án ígért 300 kősót, 10 vég abát, 10-10 pár csizmát és papucsot, a kiszámított érték 400 forint. A 248 cs. N° 361. iratban ugyanazt találjuk. A megállapodás (249 cs. N° 299. pag. 13., pag. 55.)¹⁴⁶⁵ 300 kősó, egy párdubőr, ez 597 forint érték, az ígéretnek a másfélszerese, a vételnek¹⁴⁶⁶ majdnem a 12-szerese, az ígéret viszont nyolcszorosa a vételnek. A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan kanizsaiak között találjuk meg (248 cs. N° 49. pag. 115.): „11. Kanisai Saban, Hadszi Haszon szolgálja Anno 1650. Kiskomáromi Somodori Jánostól vették az urához pro fl. 50.” Egy 1650 június 14-ei feljegyzés szerint azok közt volt, „az kiket most hoztak” (249. cs. N° 267.). 1657-ben végül mégis megsarcolt (249 cs. N° 299. pag. 55.), ehhez hét év kellett. El is kezdte hordani a sarcát (249 cs. N° 387. pag. 12.): „Anno 1657. die 20. Augusti Bocsátottuk bé Németújvárról ez ide alább megírt török rabjainkat, úgymint: [...] 2. Kanisai Sábán, Hadszi Haszon szolgálja [...] arra felelt, hogy hat hét terminusra hoz sarcában 100 kűsót, egy párdubőrt.” Hogy hat hétre nem hozott semmit, az igen valószínű, a 249 cs. N° 299. irat alapján október 18-án hozott 20 db kősót, december 28-án 30 db kősót, 1658. június 9-én küldött Kanisai Totics Ibrahim által 10 kősót Körmendre. Szóval a párdubőrnek nyoma sincs, a kősó összesen 60 db, ez a sarcnak csupán 0,1-szerese, így aztán a főkapitány jó sokat engedett az eredeti elképzeléséből. 1658. december 1-jén (249 cs. N° 394. pag. 7.) a németújvári rabok¹⁴⁶⁷ között van, ez az utolsó információ róla. Nyolc évvel rabságba kerülése, egy évvel az alku megkötése után még mindig távol járt attól, hogy megszabaduljon.

Kanizsai Sábán, ötvös¹⁴⁶⁸ (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 71., 249. cs. N° 178.):

Kanizsai Ötvös Sábánnak a követelt és az ígért sarcát is olvashatjuk, az ő esetében ez megegyezik az a rabnyilvántartó könyv és a 249. cs. N° 299. összeírás adataival: 450 forint készpénz és 750 forint értékben egy ló szerszámostól, összesen 1 200 forintnyi érték. Kétszer van alku, 249. cs. N° 178.: először ígért úrnak való 500 talléros lovat, 300 tallért, értékben ez is egyezik a váltságdíjjal. Másodszor ígért úrnak való lovat pokrócostól, beslifékestül, olyat, „az minemőt Nagyságod kedvel”, 300 tallért, 100 vég abát, fele fehér, fele vörös, ha a ló megérne 350 forintot (ez pedig nagyon is lehetséges), ez az ígéret is 1 200 forint érték körül van. Ezek alapján úgy tekintem, hogy 1642. június 20-a a megállapodás dátuma, kb. két év kellett hozzá, ugyanis 1640-ben adták el a szentpéteriek (249. cs. N° 49.) 27,14 forintért. Ennek bizony 44,2-szerese a váltságdíj, ez igen magas haszonnak számít. A 249. cs. N° 299. iratból azt is tudjuk, hogy elkezdte hordani a sarcát a török, négy utat jegyeztek föl, a harmadik úttal a lovat szerszámostól – a korábban hozott 24 forint értékű portékával együtt –, elfogadták a 750 forint értékű lóért, a negyedik úttal pedig mindenféle lószerszámot hozott 24 forint 85 dénár értékben. Több áru nincs feljegyezve mellette, mindenesetre úgy tűnik, hogy 425 forint 15 dénár a főúr vesztesége, ha Kanizsai Ötvös Sábán valóban nem hozott ezenkívül semmi mást. A hódoltságban a „conditio”¹⁴⁶⁹ témájánál található források alapján 1647. március 9-én (249. cs. N° 148. pag. 2.),¹⁴⁷⁰ augusztus 9-én (249. cs. N° 157. pag. 3.),¹⁴⁷¹ 1648. június 20-án¹⁴⁷² (249. cs.

¹⁴⁶⁵ A 13. oldalon áthúzták, alá: „Ez ide előre is megvagyon fol. 55.” Valóban ugyanazok az adatok szerepelnek az 55. oldalon, kiegészítve: „Anno 1658. die 9. Junii küldött Toticz Ibrahim által Körmendre kűsót 10.”

¹⁴⁶⁶ 248. cs. N° 65. pag. 2.: „Anno 1650. Kanisai Sabán Ez fölső [Kanizsai Hadzsi Haszan] szolgálja, ez is Somadaritul fl. 50.” 249. cs. N° 320. 6.: „52. Kanisai Sabán N° 73. Ezt is tüle [Somodori Jánostól] pro fl. 50.”

¹⁴⁶⁷ „Viszontak az porkolábok lajstromában ezek nincsenek beírva, melyek uram ő Nagysága lajstromában specificaltanak [megtalálhatóak].” Lat. speciō: lát, néz.

¹⁴⁶⁸ A származásnevet a további iratokból következtettem ki. Az iratokban Eötvös

¹⁴⁶⁹ Lat. condo: alkot, szállít, leír

¹⁴⁷⁰ Kanizsai Dobrai Ramazán és Igalí Marko rác, Káldi uram rabja: „Ezek ketten vállalják magokra, hogy Sábánt magokkal beviszik, és ismét kihozzák.”

¹⁴⁷¹ „Lettének kezesek Kanisaj Sábánért és azkikért ő Szalonakon kezes lett, ha ott benn maradnak, vagy meghalna az terminus után, tartozzanak az ide alá megírt kezesek éppen megfizetni sarcát.” Két németújvári és hat szalonaki rab kezeskedett érte.

¹⁴⁷² 249. cs. N° 247. pag. 1. (1650. január 14.) „Ez azután bémenvén sarcáért, régen elmúlt az nap.” Azaz már régen letelt a határideje, és mégsem jött vissza a hódoltságból.

N° 199.), 1650. január 17-én (249. cs. N° 246.), 1651. február 6-án (249. cs. N° 323.)¹⁴⁷³ és 1651. június 4-én járt a hódoltságban. Az 1651. július 1-jén készült rablistában (249. cs. N° 321. pag. 3.) a németújvári megsarcolt rabok között találjuk, azt írták mellé, illetve Fehérvári Kis Haszan mellé, hogy „*megsarcoltak és itten hevernek csak*”. November 15-én, 11 évvel a fogságba kerülése és kilenc évvel az alkuja után még mindig a várban volt (249. cs. N° 321. pag. 10.). Nincs további információ a sorsáról.

Kanizsai Sábán, vörösszakállú, hosszú¹⁴⁷⁴ (248. cs. N° 49., 65., 104., 137. 249. cs. N° 320.; 248 cs. N° 130., 131.):

Kanizsai Vörösszakállú Sábán végső sarcát 1646. augusztus 24-én találjuk meg, hiszen a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 18.) ugyancsak az áll, hogy Mészáros Mátyásért¹⁴⁷⁵ adta Batthyány, és még követelt hozzá 40 vég vörös abát. A szentgyörgyváriak adták el 150 forintért (248. cs. N° 65. pag. 3.), a 248. cs. N° 64. pag. 1. egy kicsit eltér: „*Mészáros Mátyásnak más törökért*”. A vásárlásról még egy adat (248. cs. N° 104. pag. 1.): „*In Anno 1645. 3. Szent Györgyváriaktul is vettünk egy kanizsai törököt pro fl. 150.*” Ez azért fontos, mert ezek szerint 1645-ben már a főkapitány tulajdonában volt a rab. 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. pag. 5.) a sarcolatlan rabok között találjuk, az eladó és a vételár megegyezik, de a ragadványnév Hosszú és nem Vörösszakállú. Ugyancsak a Hosszú ragadványnévnek megfelelő és adatokkal találjuk az 1651-es rablajstromban (249. cs. N° 320. pag. 2.), de van egy kiegészítés is: „*Turbéki Piri agáért adtuk Mészáros Mátyásnak.*” A kiszámított érték 500 forint, ez a vételárnak a 3,3-szerese, nem tekinthető jelentős különbségnek. Annál érdekesebb, hogy Vörösszakállú Sábán 1646. szeptember 12-én (248 cs. N° 131. pag. 1.) 400 tallért ígért, ehhez követeltek még 800 tallért (az ígélet háromszorosa a követelés), sőt egy úrnak való lovat, „*aminemőt Ramadan*¹⁴⁷⁶ *ígért minden szerszámával olyannal*”, ennek az értéke elérhette az 1 500 forintot, de ez még mindig nem volt elég, 100 vég vörös aba is szerepelt a követelésben, ennek értéke lehetett akár 500 forint is, kiszámított érték 3 800 Ft, ez bizony a vételár 25,3-szerese. Ennek a követelésnek a sarc csupán a 0,1-szerese, ezek szerint nagyon sokat engedett Batthyány az eredeti elképzeléséből. Mindenesetre ez nagyon eltér az előzőtől, sőt az áll a név alatt, hogy zalaváriak hozták. Ha viszont nem ugyanarról a személyről van szó, az azért furcsa, mert minden egyéb iratban Vörösszakállú Sábánként csak ez a fenti Kanizsai szerepel. 1647. november 27-én (249. cs. N° 171. pag. 1.) a sarcukat hordó rabok között van: „*Ezek még mind adósak sarcokban alkolmasént.*” Egyébként szintén 1647-ben (249. cs. N° 174. pag. 2.) Kanizsai Hosszú, ill. Vörösszakállú Sábán sarcában küldött Kanizsai Csonka Ramazánnal 25 vég vörös abát és Mészáros Mátyást is fölszabadította, majd a második útjával küldött Keczer János uram rabjával további 15 vég szürke, vörös és fehér abát, így: „*Ez igazán járt, és fölszabadult.*” (249. cs. N° 299. pag. 11.). Valóban rövid időnek tűnik az a két év (1645–1647), amely alatt létrejött a sarcalku, és a kanizsai török is fölszabadult.

Kanizsai Sib oglu, Humidzs Haszan aga fiának a szolgája¹⁴⁷⁷ (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 377.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 133.): „*48. Kanizsai Siboghle, Humicz Haszon aga fia szolgája Anno 1656. die 27. Martii, ezt az rabot az egerszegiektől vettök pro fl. 100.*” Egy feljegyzésben is megtaláljuk ugyanezt az adatot (249. cs. N° 377.), Kanizsai Szulejmánért, Kanizsai Mehmedért és Ibrahimért, akik Humidzs aga fiának a szolgálói (?), Batthyány I. Ádám összesen 300 forintot adott az egerszegieknek, kissé zavaros a feljegyzés. Máshol nem tudtam beazonosítani a rabot, így további sorsát sem ismerjük.

Kanizsai Száli (248. cs. N° 49., 104/a.)

¹⁴⁷³ „*Ez Dobos Balaskót vállalta magára, ígervén hozzája kűsöt N° 60, hogy Sánta Haszon agánál eligazítja ezen dolgot, és 200 tallért szállít le az sóval egyött, de hamisan járt.*”

¹⁴⁷⁴ A további iratokból kikövetkeztetett származásnév.

¹⁴⁷⁵ 248. cs. N° 103. pag. 9.: a keresztény rabok összeírt sarcában 1646-ban egyetlen mészárosot találtam: Győri Mészáros Pétert, az ő sarca 300 forint volt.

¹⁴⁷⁶ Kanizsai Csonka Ramazán odabasi (248. cs. N° 49. pag. 31., 249. cs. N° 299. pag. 3.)

¹⁴⁷⁷ Oglan/oglu = fia valakinek. Hegyi Klára által összeállított Muszlim férfi- és ragadványnevek kéziratosszerűje

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 39.): „19. *Kanisai Szálló Anno 1657. Ezt az rabot az egerszegiektől vettök pro fl. 100,*” a váltságdíjáról viszont nem találtam adatot. Az 1658. január 1-jei listában (249. cs. N° 394. pag. 1.) a németújvári rabok között szerepel: „17. *Kanisai Szállók Iszpháhia*”, a december 1-jei összeírásban (249. cs. N° 394. pag. 10.) a németújvári felső tömlöcben „2. *Kanisai Csonka Szálló*” olvasható. Ez megegyezik a december 2-ai forrással (249. cs. N° 400. pag. 1.), de nincs róla további információ.

Kanizsai Szelim odabasi (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 124.): „30. *Kanisai Selim Anno 1654. Ezt az rabot Csinderi György hozta, vettök meg tüle pro fl. 150. Anno 1655. ezt az rabot is Ányos Péternek adtuk pro fl. 350, kúsóért N° 100. Adott meg az följlül megírt két rab [vö. Kanizsai Ahmed Dilavér] áraban tall. 105, facit fl. 157 d. 50. Item adott kúsót N° 100, facit fl. — Item adott fl. 250.*” Ennek alapján Szelimen egy éven belül 300 forintot keresett a főkapitány, természetesen csak akkor, ha megkapta a még hiányzó,¹⁴⁷⁸ ámde kialakult eladási árat. Az 1654. január 1-jei seriesben a németújvári sarcolatlan török rabok között ült, Batthyány tulajdonaként (249. cs. N° 355. pag. 1.): „15. *Kanisai Selim odabassa*”, egy év múlva ugyanez a helyzete (249. cs. N° 355. pag. 8.), majd az 1656. januári lajstromban azok között a németújvári rabok között találjuk, „*Az kik mostanában bémentek*”, Kanizsai Sánta Samel Haszannal és Kanizsai Kurta Alival együtt, mindhárman Ányos Péter rabjai voltak (249. cs. N° 383. pag. 3.). Itt azonban ellentmondásos, mi szerint 1651-ben a kiskomáromiak hozták volna, mivel 1654 előtt nem találtam a rablistákban, ezért ezt az évszámot elírásnak gondolom. A későbbi listákban szintén nem található meg az odabasi, tehát valószínűleg leszállíthatta, amit Ányos Péterért kellett.

Kanizsai Szinán odabasi (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 117.): „17. *Kanisai Szinán odabasa Anno 1651. Ezt az rabot Lenti Barbély Istvántól vettök pro fl. 309. Megholt az fogságban.*” Az 1651. január 1-jén készült iratban megtaláljuk a németújvári rabok között, „*Az kiket ebben az esztendőben hoztak ide*” (249. cs. N° 301. pag. 2.): „12. *Kanisai Szinán odabasát is az lentiektől vettök ezeket meg*”, ahogy Kanizsai Ömer szpáhit is. Az 1651-es összegző lajstromban még a sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 320. pag. 6.): „64. *Kanisai Szinán odabassa N° 52. ezt is tüle [Barbély István, lenti katonától] pro fl. 309.*” 1651-ben a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon (249. cs. N° 321. pag. 10., N° 325. pag. 1.), ahogy 1652-ben is (249. cs. N° 325. pag. 4., 7.), az 1654. jan. 1-jén készült listában ugyanez a helyzete (249. cs. N° 355. pag. 1.). Későbbi iratban azonban nem fordul elő, tehát 1654-ben halhatott meg, de erről nincs feljegyzés.

Kanizsai Szulejmán (248. cs. N° 49. 104/a., 249. cs. N° 377.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 132.): „45. *Kanisai Szulimán Anno 1656. die 27. mensis Martii, ezt az rabot az egerszegiektől vettök pro fl. 100.*” Egy feljegyzésben megtaláljuk ugyanezt az adatot (249. cs. N° 377.). Az 1657. januárjában készült katalógus szerint a németújvári alsó tömlöcben raboskodott Kanizsai Csonka Szulejmán (249. cs. N° 386. pag. 1.). Május 25-én ugyancsak Németújváron tartottak számon egy sarcolatlan Kanizsai Szulejmánt, akit a kapornakiak hoztak (249. cs. N° 386. pag. 5.). 1656. márciusából van egy adat, amely szerint az egerszegiektől és a kapornakiaktól két törököt vásárolt Batthyány I. Ádám 300 forintért. Az 1658. január 1-jei listában a németújvári rabok között szerepel egy Kanizsai Szulejmán (249. cs. N° 394. pag. 1.), a december 1-jén készült lajstromban ugyancsak találunk Kanizsai Csonka Szulejmánt a németújvári alsó tömlöcben (249. cs. N° 394. pag. 10.). A személy azonosítása bizonytalan (vö. Kanizsai Szulejmán).

Kanizsai Szulejmán (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 349.): „*Kanisai Szulimán Anno 1657. az egerszegi vitézektől vettök pro fl.*” Még az is lehetséges, hogy egyetlen rabról van szó, igaz, az évszám és besorolás nem egyezik.

¹⁴⁷⁸ A két rabért 700 forintot és 100 db kősót kell adnia Ányosnak, ebből a fentiek alapján biztosan megadta a 100 db kősót és 407, 5 forintot.

Kanizsai Szulejmán odabasi, hosszú (248. cs. N° 49., 64., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 120., 249. cs. N° 152., 154.)

A rabnyilvántartó könyvben a fejjátszóban adott rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 17.): „1. Kanizsai Szulimán odabassa Anno 1641. ezt az rabot az csákányiaktul vették pro fl. 150. Anyos Péternek adtuk.” 1643. július 7-én a régi sarcolatlan szalonaki rabok között szerepel (248. cs. N° 92. pag. 1.), majd okt. 31-ei dátummal azt is megerősíti a forrás, hogy a csákányiak 1641-ben hozták az odabasit (248. cs. N° 92. pag. 3.). 1646. augusztus 20-án még a sarcolatlan törökök között szerepel (248. cs. N° 137. pag. 1.), ahogy november 21-én is (248. cs. N° 140. pag. 6.). Kanizsai Hosszú Szulejmán 1647. április 3-án (249. cs. N° 152. pag. 2.) ígért 300 db kősót és 200 Ft készpénzt, a kiszámolt érték: 500 Ft, ezzel annyira elégedetlen volt a főúr, hogy kért hozzá még 1 700 db kősót és 1 000 Ft készpénzt, a kősó ígéretnek ez 6,7-szerese, a készpénznek pedig hatszorosa, mindehhez még: „úrnak való lovat minden szerszámostul, azminemőt szeretni fogok egyet”, a követelés kiszámított értéke 4 700 Ft, az ígért 9,4-szerese, ez azért a magas követelések közé tartozik, és a két elképzelés is igen távol esett egymástól. 1647. július 23-án (249. cs. N° 154. pag. 1.) tovább alkuldoznak a „vén emberrel”, ekkor a kősó és a készpénz ígért változatlan, de 20 vég abát és 2 db duplakecsét is ígért a rab,¹⁴⁷⁹ követelés még ehhez 700 db kősó, 300 Ft készpénz és „egy úrnak való lovat besliáfékével, nyergével, pokrócával.” Több rablistában is megtalálható a török fogoly. 1647. október 22-én a németújvári sarcolatlan rabok között Kanizsai Hosszú Szulejmánt tartottak nyilván (248. cs. N° 140. pag. 1.), az 1648. június 3-ai listában még ugyanide sorolták be, de Batthyány I. Ádám már összekapcsolta (Kanizsai) Váci Mehmeddel, és melléjük írta (249. cs. N° 186/a. pag. 1.): „Anyos Péternek adtam ajándékon őket”, ugyanezt megtaláljuk a december 15-ei forrásban is, csak már Kanizsai Váci Mehmed és Kanizsai Hosszú Szulejmán néven szerepelnek (249. cs. N° 192. pag. 1.). Az 1649-ben készült seriesben ugyancsak a németújvári rabok között tartották számon (249. cs. N° 225. pag. 2–3.): „Ennek előtte, azok bementek: [...] Anyos sarcában bocsáttuk be: 1. Váci Memhetet, Kanizsai Szulimán odabasát. 2.” Az 1651-es lajtsromban már eleve az „Azkiket fejek váltságában adtuk másoknak” foglyok közé sorolták (249. cs. N° 320. pag. 3.): „1. Váci Memhet N° 3. czákányiak ajándékon adták, mi is Anyos Péter uramnak adtuk feje váltságában. 2. Kanizsai Szulimán odabasa N° 4. ezt is czákányiaktul vették p. fl. 150. és Anyos Péter uramnak adtuk ajándékon.” 1641 és 1648 között sarcolatlanul tartotta az odabasit Szalonakon és Németújváron, majd legkésőbb 1649-ben beküldte Anyos Péter fejjátszóaként.

Kanizsai Todor (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 299.): „3. Kanizsai Todor Anno 1653. in mense Octobris, ezt az rabot is Kiskomáromi Máté Jánostól vették pro fl. 50. Eodem Anno et mense [1653. okt.] megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 400. kősót N° 1 000, paripát 1 avagy tall. 100.” Kiskomáromi Máté János együtt adta el Kanizsai Todort, Videt és Vukot 150 forintért (248. cs. 104/a. pag. 3.), valószínűleg 1653-ban együtt fogta őket. Sarcának kiszámított értéke 1 750 Ft, ez a vételár 35-szöröse, kifejezetten magas az arány. Az 1654 januári listában a rohonci rabok között tartották számon (249. cs. N° 355. pag. 5.), egy év múlva ugyanez a helyzete (249. cs. N° 355. 10.), 1655. november 26-án ugyancsak a rohonci várban volt (249. cs. N° 369. pag. 1.). Az 1656 januárjában készült irat megerősíti az eladó személyét és az alku tényét, de a rác továbbra is a rohonci várban volt (249. cs. N° 383. pag. 7.), ahogy egy év múlva (249. cs. N° 386. pag. 3.), sőt egy év múlva is (249. cs. N° 394. pag. 5.). Nincs róla egyéb információ, a főúr megvette, megalkudott vele, de legalább öt évig nem változott semmit a rác helyzete.

Kanizsai Vid rác (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 298.): „2. Kanizsai Raác Vid Anno 1653. in mense Octobris Kiskomáromi Máté Jánostól és az társaitól vették pro fl. 50. Eodem Anno et die sive mense megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 400, kősót N° 600.” Kiskomáromi Máté János együtt adta el Kanizsai Todort,

¹⁴⁷⁹ Tulajdonképpen ugyanezt olvashatjuk (248. cs. N° 120. pag. 1.): „Hosszu Szulymán sem ígért följobb, mint azelőtt: sót N° 30., készpénzt fl. 200., abát véget N° 20., kecsét N° 21.” A 30 db kősó biztosan elírás, és valójában 300 db-ról van szó.

Videt és Vukot 150 forintért (248. cs. 104/a. pag. 3.), valószínűleg 1653-ban együtt fogta őket. A váltságdíj kiszámított értéke 1 200 Ft, ez ugyancsak magas arány. Az 1654 januárjában készült listában a rohonci rabok között tartották számon (249. cs. N° 355. pag. 5.), egy év múlva ugyanez a helyzete (249. cs. N° 355. pag. 10.: Vidak), 1655. november 26-án ugyancsak a rohonci várban volt (249. cs. N° 369. pag. 1. Vidak), az 1656. januári irat megerősíti az eladó személyét és az alku tényét, de a rác továbbra is a rohonci várban volt (249. cs. N° 383. pag. 7. Vidak), ahogy egy év múlva is (249. cs. N° 386. pag. 3. Vidak), nincs róla egyéb információ. A főúr megvette, megalkudott vele, de legalább öt évig nem változott semmit a rác helyzete.

Kanizsai Vuk (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 299.): „2. *Kanizsai Wukmani In Anno 1653. Ezt is az megnevezett Kiskomáromi Máté Jánostól pro fl. Ezt Teöreök Imrének adtok ajándékon.*” Kiskomáromi Máté János együtt adta el Kanizsai Todort, Videt és Vukot 150 forintért (248. cs. 104/a. pag. 3.), valószínűleg 1653-ban együtt fogta őket. 1655. november 26-án a rohonci várban volt (249. cs. N° 369. pag. 1.): „13. *Kanissay Vukman itten vagon: Török Imréjé*”. Az 1656 januári irat megerősíti az ajándékozás tényét, de a rác továbbra is a rohonci várban volt (249. cs. N° 383. pag. 7.): „*Az fő emberek megsarcoltatott rabjai, melyek itt kinn vannak: [...] 12. Kanizsai Wukman, Teöreök Imre rabja Anno*”. Ez az utolsó információ róla.

Kanizsai Vuk (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 275.): „2. *Kanizsai Wukman Rác Anno 1657. ezt is az rabot Moikó István adta pro fl. melynek az sarca ez jó öreg kűső N° 300, selemöv¹⁴⁸⁰ N° 1.*” A váltságdíj kiszámított értéke 318 forint. Az 1655 januárjában készült iratban besorolták a rohonci rabok közé („*uraim rabjai*”), Kanizsai Pavéval és Mihállyal együtt Mojkó István rabja (249. cs. N° 355. pag. 10.). Az 1657. januári összeírásban ugyanezt találjuk (249. cs. N° 386. pag. 4.), ezek szerint minimum két évig raboskodott a rác, és ezek után adta el a szervitor dominuszának a rabját, igaz, nem tudjuk mennyiért, és azt sem, mi lett a további sorsa.

Kanizsai Zülfikár odabasi (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 204., 231.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 6.): „2. *Kanizsai Zeöldficár Anno 1647. Ezt az rabot az csákányiak hozták volt.*” Az 1647. október 27-én készült lajstromban a németújvári sarcolatlan rabok között tartották számon, Kanizsai Barbély Musztafával kapcsolták össze, mivel mindkettőjüket a szentpéteriek hozták, érték nincs feltüntetve (248. cs. N° 64. pag. 3.). Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló forrásban már maga Batthyány I. Ádám írta mellé, hogy „*megholt*” (248. cs. N° 65. pag. 1.): „*Anno 1647. Kanizsai Zeöldfikár megholt csákányiaktól pro fl.*” Az 1651-es összefoglaló lajstromból (249. cs. N° 320. pag. 8.) még azt is megtudjuk, hogy Németújváron halt meg, az eladók itt is a csákányiak, három forrásban is ők szerepelnek. 1647 októberétől nyilván a németújvári sarcolatlan rabok között tartották nyilván a Fehérvár alól hozott kanizsai törököt (248. cs. N° 140. pag. 1., N° 171. pag. 1., N° 189/a. pag. 1., N° 192. pag. 1., N° 201. pag. 1., N° 205. pag. 1., N° 213. pag. 1.: odabasi, N° 214. pag. 1.: odabasi, N° 225. pag. 1., N° 233. pag. 1., N° 241. pag. 1.). Kanizsai Zülfikár 1649. április 5-én csupán 300 forint készpénzt ígért, ehhez követeltek még tőle 1 200 forintot, 800 db kősót és 800 forintnyi portékát (249. cs. N° 204. pag. 1.), a kiszámított érték 3 100 Ft, ez 10, 3-szerese az ígértnek. Az 1649-1650-ból (249. cs. N° 231. pag. 1.) való memoriáléban már többet ígért: 400 db kősót, 100 Ft készpénzt, 10 vég abát és 10 pár karmazsin csizmát; a követelés ehhez még 600 db kősó, 600 forint készpénz, 40 vég aba, 20 pár karmazsin csizma. Ezt ugyan nem ígérte meg a kanizsai török, de többet ígért 100 db kősóval, 50 forint készpénzzel, 10 vég abával és 5 pár csizmával. Az 1650. január 14-én készült iratban (249. cs. N° 247. pag. 1.) a németújvári rabok seriesében volt, de maga a főkapitány írta mellé: „*Ez is megholt*”. Az ugyanezzel a dátummal készült iratban az áll mellette, hogy Rohoncra

¹⁴⁸⁰ Ennél az árunál is a 249. cs. N° 299. irat van a segítségünkre, a hozott portékák között kettőnél találunk értéket, az egyiket Igalí Ibrahim aga hozta 12 forintért 1656. február 14-én, a másikat, egy hamuszínűt, Szigetvári Haszan szpáhi 1657. október 18-án. A magasabb értékkel számoltam, hiszen itt követelésről van szó.

vitték gyógyítani (249. cs. N° 248. pag. 1.). 1650. július 5-e (249. cs. N° 269. pag. 11.) és augusztus 11-e (249. cs. N° 280. pag. 3.) között Rohoncon számon tartottak egy Kanizsai Zulfikárt, aki Palotai Miklós rabja volt (Budai Ibrahimmal és Kanizsai Dervis csaussal együtt). 1650-ben tehát meghalt a kanizsai török. Hogy beteg rabját a főkapitány elajándékozta-e a szervitorának? Az is megeshetett.

Kanizsai Dobrai Ramazán (248. cs. N° 49, 65, 137, 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110., 249. cs. N° 178.):

Kanizsai Dobrai Ramazán: „*Ezt Zrínyi Miklós uram adta az öreg asszonynak. Ígért kűsöt N° 250, duplakecsét N° 5.*”¹⁴⁸¹ Az ígéret kiszámított értéke 280 Ft. A rabnyilvántartó 6. oldalán már ezt olvashatjuk: „*Kanizsai Dobrai Ramadán Anno 1639: Ezt az rabot az torniscsaiak¹⁴⁸² fogták, az szegény asszony adta ajándékon. Ez az rab immár megsarcolt volt, hozott is meg az sarcában.*”¹⁴⁸³ 1646. augusztus 20-án már biztosan megsarcolt (249. cs. N° 137. pag. 4.), jó sokáig, hét évig alkudoztak, hiszen már 1639-ben elfogták a kanizsai törököt. A váltásdíját¹⁴⁸⁴ több iratból is megtudhatjuk (249. cs. N° 178., Dobrai Ramazán, 249. cs. N° 299. pag. 9., Kanisai Ramadan)¹⁴⁸⁵: 300 db jó öreg válogatott kűső, 10 pár karmazsin csizma, 10 pár karmazsin papucs kapcástól, 1 db kármán nyereg szerszámostól, 5 db beslifék, 5 db állásbeli kötőfék, 5 db úti kötőfék és 5 db terhelőszíj, a kiszámított érték 393,5 Ft.¹⁴⁸⁶ Ez az ígéret 1,4-szerese. Ha nem is a megsarcolás évében, de 1647-ben már biztosan elkezdte hordani a váltásdíját a fogoly, 1647. november 27-én a sarchordók között van, bár Batthyány aligha elégedett vele és társaival (249. cs. N° 171. pag. 1.)¹⁴⁸⁷ Ugyancsak a sarchordók között van 1648. június 3-án (249. cs. N° 186/a. pag. 3.) és 1649. január 9-én (249. cs. N° 201. pag. 1.), viszont ekkor már valóban hozott is árut (249. cs. N° 299. pag. 9.): 11 vég fehér abát hozott 44 db kűsőért, 230 db kűsöt és egy paripát,¹⁴⁸⁸ kiszámított érték 299 Ft. Az 1649-es listában (249. cs. N° 225. pag. 2.) már azt írta mellé a főúr: „*megjött betegen.*” Az biztos tehát, hogy mielőtt meghalt (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.), meghozta sarcának a 0,8-szeresét, igazából nincs jelentős vesztesége a főúrnak. Tíz évvel fogságba esése és kevesebb, mint négy évvel az alkuja után, az 1649. január 12-én készült listában (249. cs. N° 205. pag. 2.) a „*megholt*” kifejezést találjuk a neve mellett (ahogy Kanizsai Csonka Ramazánnál is). Valószínűleg betegségük miatt késlekedhettek. Mindenesetre tőle ezután már semmiféle bevételt nem várhatott a főúr.

Kanizsai Eszéki Ali, kis, gyermek (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 117.): „*16. Kanizsai Eszéki Ali gyermek Anno 1650. Az egerszegiek adták ajándékon: Anno 1654. in mense Maii ezt az rab gyermeket Gróff Puchomb uramnak [Puchhaim] adtuk.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló listában (248. cs. N° 65. pag. 2.) ugyancsak azt találjuk, hogy ajándékba kapta a főúr, viszont az 1651-es lajstrom (249. cs. N° 320. pag. 6.) szerint adott érte 40 forintot. Mivel két forrásban is ajándékként szerepel, ezért ezt vettem figyelembe. A rohonci rabok között már az 1649. október 27-én készült seriesben számon tartották (249. cs. N° 241. pag. 3.), 1650 márciusában (249. cs. N° 250. pag. 1.) és májusában (249. cs. N° 261. pag. 2.) ugyanitt találjuk, az 1651. január 1-jei irat szerint jobban lehetett, mert elvitték Németújvárra (249. cs. N° 300. pag. 2.), 1651. január 12-én ennek megfelelően a németújvári közönséges rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 305. pag. 2.). 1654 után nem találtam az iratokban, nyilván von Puchhaim elvitte. Ajándékba adta volna a komáromi

¹⁴⁸¹ Az összes hozott áru között a duplakecsénél csupán Kanizsai Tót Haszannál találunk értéket, 6 Ft/db (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.)

¹⁴⁸² Torniscsa: Muraköz, Batthyány-birtok. Torony vagy Torniscsa, ma Jugoszláviához tartozik. A herceg Batthyány család levéltára. i. m. 20.

¹⁴⁸³ Ugyanezek az adatok: 248. cs. N° 137. pag. 4. és 249. cs. N° 320. pag. 2., Kanizsai Dobrai Ramazán

¹⁴⁸⁴ Pontosan ugyanennyi Kanizsai Kis Haszan sarca (249. cs. N° 299. pag. 8.)

¹⁴⁸⁵ A váltásdíj alapján azonosítottam a személyt.

¹⁴⁸⁶ A kármán nyeregnél nem találunk értéket, de a többinél igen, a posztóval borított 10 tallért, azaz 15 forintot ért Batthyánynak (1657-ben, Szigetvári Ali szpáhi hozta), az állásbeli kötőfék 1,2 Ft/db (1648. jún. 20., Fehérvári Hadzsi Ali), a terhelőszíj 1 Ft/db (1648. szept. 7., Fehérvári Abdi csaus).

¹⁴⁸⁷ Kanýssai Zmail [Izmail] Kanýsaj Nagy Redzsebbel, Kanisaj Totics Ibrahimmal, Kanisai Hosszú Ramadán [Ramazán] együtt: „*sarcokat hordják, de cigányol*”.

¹⁴⁸⁸ A korszak hozott portékái között 7 db paripánál találtam értéket 22,5 forinttól 60 forintig, leggyakoribb érték 25 Ft (248. cs. N° 48., 68., 74., 88., 249. cs. N° 197., 299.).

főkapitánynak a török gyermeket Batthyány I. Ádám, vagy a csak nem tüntették fel a vételárat? Mindkettő elképzelhető.

Kanizsai Kaposvári Oszmán (248. cs. N° 49., 64., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 110.): „1. Kanisai Kaposi Oszmán Anno 1640. Ezt az rabot Szentpéteri Róka Bálinttul¹⁴⁸⁹ vettök pro fl. 25. Anno 1653. in mense Junii megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában partékául és ökörül tall. 500.” A rohonci várban raboskodott (248. cs. N° 171: 1647. november 27.). A váltságdíj a vételár 30-szorosa, ez jelentős haszon lenne, de csak az alku 13 évébe került, és semmiféle adatot nem találtam arról, hogy bármit is hozott volna.

Kanizsai Keszűi Janko, komler¹⁴⁹⁰ (248. cs. N° 49., 64., 104., 137.; 248. cs. N° 120.,¹⁴⁹¹ 249. cs. N° 152., 178.):

Kanizsai Keszűi Komler Janko szinte folyamatosan együtt szerepel Tekesi Vukkal.¹⁴⁹² 1647. április 3-án (249. cs. N° 152. pag. 2.) először 200 db kősót ígért,¹⁴⁹³ ehhez még követeltek tőle 800 db kősót és 350 juhot¹⁴⁹⁴, ez az ígéretnek több mint 7,6-szerese. De ehhez még ígért egy 20 tallért érő rác paripát, azonban ezzel sem volt elégedett az alkusz, dupla értékű lovat követelt. Ahogy láthattuk, a végeredmény ennél jóval szerényebb lett. Többször is együtt találjuk a két rácot a forrásokban. A valószínűleg ugyancsak 1647-ben készült feljegyzésben csak a keszűi (kanizsai?) rác sarca van, és ez megegyezik a rabnyilvántartó könyvben¹⁴⁹⁵ és a 249. cs. N° 299. iratban található adatokkal,¹⁴⁹⁶ azaz 400 db kősó és 4 ökör, a kiszámított érték 464 Ft, ez a vételárnak (248. cs. N° 49., pag. 104.,¹⁴⁹⁷ 137.¹⁴⁹⁸: 60 forintért a vázsonyi hajdúktól) a 7,7-szerese. 1645-től 1647-ig alkudoztak, majd megszületett a megállapodás. De ennek rácnak sem ismerjük a teljes sorsát. Még biztosan hozott két úttal 30 db kősót és hajtott 4 ökröt.¹⁴⁹⁹ 1651. július 1-jén, hat évvel a fogságba esése és három évvel az alku után, (249. cs. N° 321. pag. 3.) még szerepel egy rablajstromban „Kanjsai Rác Komler”, aki épp a sarcát hordja, de egyetlen későbbi forrásban sem találkoztam vele.

Kanizsai Konstantinápolyi Mehmed, konstanci [konstantinápolyi/kundakcsi] aga szolgája (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 308., 315.):

1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 1.) Kanizsai Mehmed, kontanci aga szolgája („Jó rab”) 200 db kősót és 10 vég abát ígért, a kiszámított érték 250 Ft, ehhez még követeltek 1 000 db kősót, 60 vég abát, 300 tallér készpénzt és 500 tallér értékű portékát, a kiszámított érték 2 750 Ft, azaz az ígéretnek majdnem a 11-szerese. 1651. szeptember 14-én csupán 50 db kősóval ígért többet, de ragaszkodtak az első követeléshez, bár a Batthyány az alku mellé írta: „ezzel igen távol járonk egymástól”. Nem is sikerült közelebb kerülniük, ugyanis a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 113.) a sarcolatlanok között találjuk: „Kanisai Konstancsi Memhet Anno 1649. Ezt az rabot is az körmendiektül vettök pro fl. 125. Megholt az fogságban.” Ez eltér a 249. cs. N° 308. iratban lévő 124 forintos vételártól, ezek szerint az első ígéret a kétszerese volt a vételárnak, a követelés pedig majdnem a 22-szerese. Igaz, ebből nem látott semmit sem a főúr, így aztán mégsem volt annyira „jó

¹⁴⁸⁹ Róka Bálint: szentpéteri tizedes. *Zimányi Vera*: Supplicationum merita. i. m. 306.

¹⁴⁹⁰ A további iratokból kikövetkeztetett a kanizsai származási név és a Janko utónév.

¹⁴⁹¹ Keszűi Komler rác sarcigérete.

¹⁴⁹² 248. cs. N° 64. pag. 4. 1647 október 27-én a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk mindkettőjüket, Keszűi Komler Janko mellett az is ott áll, hogy a vázsonyiak hozták, nincs forint érték.

¹⁴⁹³ Ugyanezt az ígéretet találjuk az ugyancsak 1647-es iratban (249. cs. N° 178. pag. 4.) Keszűi Komler rácnál, akit a vázsonyiak hoztak.

¹⁴⁹⁴ 1 db juh 1664-ben 150 dénár volt, ez tehát 525 Ft érték. *Dányi D. – Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 240.

¹⁴⁹⁵ 248. cs. N° 49. pag. 277. „Keszűi Rác Jankó Anno ezt az rabot az vázsonyiaktul vettök pro fl. 60. Anno megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában kősót N° 400, ökröt N° 4.”

¹⁴⁹⁶ 249. cs. N° 299. pag. 41. A név ugyanabban a formában szerepel, dátumot sajnos itt sem találunk.

¹⁴⁹⁷ 248. cs. N° 104. 1. „In Anno 1645. 6. Az vásoni hajdúktul vettünk egy rácot pro fl. 60.”

¹⁴⁹⁸ Az 1646. augusztus 26-ai lista 2. oldalán Keszűi Jankót ugyancsak a sarcolatlan rác rabok között találjuk, vázsonyiak az eladók, viszont a forintértéket nem tüntették föl.

¹⁴⁹⁹ 249. cs. N° 299. pag. 41. és még ugyanez a 249. cs. N° 197-ben is 1648. jún. 8., aug. 2.

rab” számára. Az utolsó feljegyzés róla 1651. november 15-én (249. cs. N° 321. pag. 1.) készült, a németújvári rabok között találjuk, akik helyben maradtak.

Kaposvári Ahmed (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 110.): „1. Kaposvári Amhet In Anno 1652. Ezt az rabot egy ráccal és egy rác asszonnyal együtt Csanádi Jánostul és Rác Mihálytul vettök pro fl. 300, tribicki posztóért pro 32 ½, facit fl. 48/75.” Ezt még egy irat megerősíti (248. cs. N° 104/a. pag. 1.), ugyancsak a rabnyilvántartó könyvből ismerjük a két rác nevét is (248. cs. N° 49. pag. 322.): „1. Kaposvári Iván rác 2. Kaposvári Rusicsa rác asszony In Anno 1652. ezt az rác asszonyt egy kaposvári törökkel együtt Csanádi Jánostól és Rác Mihálytul vettök pro fl. 300, tribicki posztóért rőfért 32 ½, facit fl. 48/75.” Rusicsát nem találtam egyéb iratban, Ivánt viszont igen (vö. Kaposvári Iván). 1652. augusztus 1-jén a németújvári sarcolatlan rabok között találunk egy Kanizsai Ahmedet, 1654 januárjában a németújvári sarcolatlan rabok közt ugyancsak szerepel egy Kanizsai Ahmed, de Kanizsai Oszmánnal és Pécsi Alival együtt új rab (249. cs. N° 355. pag. 2.), ez így elég kérdéses. Nincs róla több információ. Az Ahmed és a Mehmed utónevet gyakran összekeverték, az 1656 januárjában készült forrásban (249. cs. N° 383. pag. 3.) a németújvári alsó tömlőben szerepel egy Kaposvári Mehmed szpáhi (kósza ?), akit 1652-ben Csanádi János hozott, az évszám és az eladó gondolkodtatott el. Egy év múlva ugyanitt egy Kaposvári Mehmedet találunk, aki sörfőző (249. cs. N° 386. pag. 1.), május 25-én ugyancsak Németújváron: „43. Kaposi Memhet, sörfőző, sarcolatlan, Csanádi János hozta”. Az 1658. januári listában pedig (249. cs. N° 394. pag. 1.): „36. Kaposvári Memhet Kósa [kósza] odabassa”, december 1-jén ismét a németújvári alsó tömlőben (249. cs. N° 394. pag. 10.): „16. Kaposi Memhet, sörfőző”. A sokféle név miatt bizonytalan az azonosítás, de egyáltalán nem kizárt. Ha ugyanarról a személyről van szó, akkor sincs, hat év után sem, megegyezés.

Kaposvári Ahmed (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „megvevendő”, sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 348.): „Kaposvári Amhet Anno 1656. Ezt az rabot Zicsi István uramtul vettünk pro fl. Anno 1657. megholt az fogságban.”

Kaposvári Ahmed (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 139.): „1. Kaposvári Amhet Anno 1657. ezt az rabot Kesztheli Simonfai Dávidtul vettök pro fl. 75.” Az 1657 januári listában (249. cs. N° 386. pag. 1.) a németújvári új rabok között találjuk (Segesdi Hüszejnnel, aki meghalt, Paksi Hüszejnnel, Sternócsi (Ternovicei?) Lazarral és Másznai Jovánnal együtt). Május 25-én is szerepel (249. cs. N° 386. pag. 5.): „47. Kanisai Amhet sarcolatlan, az két aga szolgája, Kesztheli Farkas Gyurka fogta el.”, az eladó nem egyezik. 1658. január 1-jén a németújvári rabok között tartanak számon egy Kanizsai Ahmedet, aki két aga szolgája, december 1-jén már az áll mögötte (249. cs. N° 386. pag. 10.), hogy Musztafa szolgája, ha egyáltalán ugyanarról a személyről van szó.

Kaposvári Ahmed, Mehmed aga fia (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 231., 353.):

Kaposvári Ahmed, Mehmed aga fia szalonaki rab követelése először (1649–1650; 249. cs. N° 231.) 10 000 tallér készpénz, 10 000 tallér portéka, 10 fő keresztény rab¹⁵⁰⁰ és 10 db úrnak való ló, de mellette: „Ez még ekkoráig semmit sem ígért, ígért sok időre ez csak: fl. 3 000, portékát is ígért fl. 1 000, úrnak való ló N° 1”. Az első követelés óriási összeg, a kiszámított érték 35 000 tallér, azaz 52 500 Ft, ez az első ígért 9,5-szerese, a vételnek pedig több mint 14-szerese. Természetes, hogy elégedetlen a főúr az ígérttel, hiszen az csupán másfélszerese a vételárnak. Az első sarcalku tehát vagy a vétel évében vagy következő évben történt, de teljes kudarcnak tűnik, hiszen a következő adat négy évvel későbbi. 1654. június 20-án még mindig nincs sarca (249. cs. N° 353. pag. 1.), bár a főúr is jóval enyhébb követelést támasztott: „Kaposvári Memhet Aga fia, a’mit ígért sarcában, annak specificációja: készpénzt tall. 3 000, kértem még 1 000, partékát pro tall. 1 500, kértem még 500,

¹⁵⁰⁰ 249. cs. N° 354. irat szerint 500 tallért számítanak egy keresztény rabért, ezt vettem én is számítási értéknek.

úrnak való főlovat 1, kértem még 1, párducbőrt 1, [ehhez még kértek] tigrisbőrt 1, keresztény rabot kértem N° 2.” A rabnyilvántartó könyvben is a sarcolatlan rabok között találjuk meg a török főrabot (248. cs. N° 49. pag. 134.): „1. Kaposvári Memhet Aga fia, Ahmet: Anno 1649. Kiskomáromi Samodori Jánostól és Kanisai Rác Farkastól vettök pro fl. 3 700. Anno 1654. die Octobris ezt az rabot Sárkány Jánosnak adtuk készpénzért pro fl. 2 500. Item adott ezen rabunk árában egy vajda aliter [...] nevő kaposvári törököt pro fl. 1 500. Kértek ezen töröktől sarcában készpénzt tall. 5 000.” Nem csoda, ha Batthyány magas váltságdíjat követelt a fiútól, hiszen nagyon magas összegért is vette. Bár úgy tűnik, végül Batthyány mégsem járt jól a főrabbal, inkább továbbadta az egyik házi urának, Sárkány Jánosnak, hátha az boldogul azzal, ami neki öt év alatt sem sikerült. A ténylegesen befolyt érték 4 000 forint, ez 300 forinttal több a vételárnál, ha valóban hozott a kaposvári török 5 000 tallért, akkor még 6 000 forint gazdagította a főurat, ez a vételár 2,7-szerese, az első követelésnek mindössze 0,2-szerese. Arról nincs adat, hogy ez a követelés valóban be is érkezett volna.

Kaposvári Ahmed, Ömer aga szolgája (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 135.): „1. Kaposvári Amhet, Ómer Aga szolgája, Anno 1654. in mense Aprile Csanádi Jánostól vettök pro fl. 100.” Ez róla az egyetlen információ.

Kaposvári Ali bég¹⁵⁰¹ (248. cs. N° 49.; 65., 104., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 47/a., 249. cs. N° 231., 353.):

„Memoriale. Szalonakon lévő Ali Bég rabunktul, a' mit legelsőbben követeltünk. Készpénzt tallért 5 000, partékát pro tall. 1 000, úrnak való jó és szép lovat N° 3, párducbőrt N° 2. Utolsó sarca készpénz tall. 3 500, partéka pro tall. 1 500, úrnak való jó és szép ló N° 3, párducbőr N° 2.” Az első követelés kiszámított értéke 14 094, a második követelés kiszámított értéke 12 594 Ft, ez valamivel alacsonyabb. Ez a forrás nem jelzi, honnan származik a török fogoly, de a sarc alapján valószínűleg Kaposvári Ali bégről, egy nagyon is jelentős főbráról lehet szó. További adatokat találunk róla (249. cs. N° 231. pag. 1.): „N° 2. Ali Bék szalonaki, szaimon [zaim] kértem készpénzt tall. 20 000, mindenféle partékát fl. 20 000, keresztény rabot N° 20,¹⁵⁰² úrnak való lovat. N° 20.” Elképesztően magas a követelés (a kiszámított érték 95 000 Ft), ez akkor is különleges, ha rangos törökről van szó, aki zámet birtokos. Az más kérdés, hogy ebből mennyit adott meg Batthyány I. Ádám Ali bégje „ígért sokáig csak fl. 4 000, partákát fl. 1 000, úrnak való lovat N° 3, azután ígért partékát fl. 1 000.”, a kiszámított érték 10 500 Ft. Ezzel egyelőre nem elégedett meg a főúr, viszont az is kiderül, hogy a feljegyzés 1649 és 1650 között készült, tehát ekkor még biztosan nincs megállapodás a fogoly és gazdája között. Hihetetlen nagy az eltérés, ugyanis a követelés több mint a kilencszerese az ígéretnak. A 248. cs. N° 47/a. forrásban jóval kisebb a követelés, és jóval közelebb áll egymáshoz a magyar és török főúr elképzelése, ezért biztosan ez az irat a későbbi. 1650-ben viszont megszületik az alku Kaposvári Ali béggel, a sarc jellegéből úgy vélem, hogy a rabnyilvántartó könyvben ugyanarról a személyről van szó (248. cs. N° 49. pag. 42.): „1. Kaposvári Ali Bég. Anno 1649. Kiskomáromi Samadori Jancsitul vettük pro fl. 1 500. Anno 1650. megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 3 000, jóféle partékát pro tall. 1 000, úrnak való párducbőrt 1, úrnak való főlovat 2, olyanokat pedig, a' minemők minékünk tessenek besliaszszámostul és pakrócostul. Ezeknek fölötte Merenyei Mihály nevő keresztény rab sarcának leszállítását is magára vállolta, mely rabnak az sarca tall. 500, melyet ha le nem szállítana, tehát az 500 tallért tartozzék az fejül megírt sarcával meghozni.”, a kiszámított érték 10 047 Ft. Ez majdnem megegyezik az ígérettel, úgy tűnik, főúr igencsak engedett eredeti elképzeléséből. Ez a legmagasabb követelésnek a 0,1-szerese, a megegyezés jóval szerényebb az első követelésnél, mindössze 6,7-szerese a vételárnak. Ez megegyezik az 1652-ből való forrásban található sarccal (249. cs. N° 335. pag. 12.), igaz, ott forintban adták meg a készpénz és a portéka értékét, nem tallérban. Az 1650 és 1658 közötti időszakot felölelő iratban (249. cs. N° 299. pag. 44.) szintén megtaláljuk Ali béget, de itt már azt is, hogy hol tart a követelt váltságdíj összegyűjtésében, 4 úttal hozott 2 210 tallér készpénzt és 2 315 tallér és még 1,25 forint értékű portékát és rabot, és még egy lovat is szerszámostul, kiszámított összérték 7 183,75 Ft, ez még

¹⁵⁰¹ A további iratokból kikövetkeztetett származásnév. A 248. cs. N° 47/a. iratban a névből csak ennyi szerepel: Ali bég.

¹⁵⁰² A 249. cs. N° 354. irat 500 tallért számítanak egy keresztény rabért, ezt vettem én is számítási értéknek.

2 863,25 forinttal kevesebb, mint a követelés. Annál érdekesebb, hogy miért szerepel az 1655. október 30-ai listában, hogy (249. cs. N° 353. pag. 2.): „*1. Kaposvári Ali Bég igen fellicitálja szabadulásának végét.*” Ez a megjegyzés általában arra utal, ha a főúr kevesli a fogoly ígérését, márpedig a többi adat szerint 1650-ben megszületett a megállapodás.

Kaposvári Besaritt besli (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 137.): „*7. Kaposvári Besaritt Anno 1645 in Augusti ezt az rabot is az többivel együtt Csanádi Jánostól és az társaitul vették pro tall. 400. Anno 1654 ezt az rabot Petheö László uramnak adtuk egy paripáért.*” Valószínűleg igen értékes jószágot kellett adnia a szervitornak, hiszen a 400 tallér kiemelkedő vételárnak számított.

Kaposvári Csirko (Csirkin) (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 348.): „*Item Kaposi Csirko Anno 1657. Ezt az tihanyi vajdátul vették pro fl.*” Az 1658 decemberében készült lajstrom szerint a németújvári felső tömlöcben ült egy Kaposvári Csirkin (249. cs. N° 394. pag. 10., N° 400. pag. 1.) E róla az utolsó információ.

Kaposvári Dervis odabasi (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 139.): „*11. Kaposvári Derbis Anno 1655. Ezt az rabot Csanádi Jánostól vették pro fl. 300.*” 1656 januárjában a németújvári alsó tömlöcben őrizték (249. cs. N° 383. pag. 3.), egy évvel később ugyancsak, de már mellette találjuk a tisztségét is (249. cs. N° 386. pag. 1.). Május 25-én szintén a németújvári sarcolatlan rabok között tartják számon (249. cs. N° 394. pag. 5.), utoljára 1658 januárjában készült iratban található meg (249. cs. N° 394. pag. 1.).

Kaposvári Gábor (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rác rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 324.): „*5. Kaposvári Raác Gábor Anno 1657. Ezt az rabot is kiskomáromiaktól vették pro fl. Eodem Anno ezt is Csanádi Jánosnak adtuk.*”

Kaposvári Haszan (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 226., 320.; 249. cs. N° 189/a.)

Kaposvári Haszan 300 db kósót ígért, és hiába várt volna többet tőle a főúr, ugyanis a rabnyilvántartó könyvben már a meghalt személyek között van (248. cs. N° 49. pag. 8.): „*In Anno 1647. Ezt az rabot Kiskomáromi Gyutai Mihálytól vették volt pro tall. 100.*” Az ígélet tehát a vételár kétszerese. 1647. november 27-én (249. cs. N° 171. pag. 3.) Rohoncra került, majd 1648. június 3-án a borostyáni rabok között jegyezték föl (249. cs. N° 186/a.), de a főúr már mellírta: „*megholt ez is*”. Így csupán veszteséget jelentett a főkapitány számára.

Kaposvári Hüszejn (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv meghalt rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 8.): „*Kaposvári Huszain In Anno 1650. Ezt az rabot Simonfai Dávidtól vették volt pro fl. 64.*” Az 1650. július 5-ei listában Szalonakon nyilván is tartottak egy Kaposvári Hüszejnt (249. cs. N° 269. pag. 3.), de július 21-én már Rohoncon szerepel (249. cs. N° 272. pag. 3.). Az 1651. január 12-ei listában a szalonaki közönséges rabok között találjuk, és Batthyány I. Ádám melléjegyezte, hogy meghalt (249. cs. N° 305. pag. 4.): „*5. Kaposvári Huszain Komáromi Simonfai Dávid hozta, megholt ez.*” A tényt több irat is megerősíti (249. cs. N° 307. pag. 3., N° 321. pag. 4.), 1651 júliusában már halott volt, tehát Rohoncon nem sikerült meggyógyíttatni. Egy évet sem raboskodott, és megegyezés nélkül halt meg.

Kaposvári Hüszejn (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 138.): „*10. Kaposvári Huszain Anno 1653. Ezt az rabot az győriek hozták.*” 1655 januárjában két Kaposvári Hüszejnt is számon tartottak (29. és 31.) a németújvári tömlöcben (249. cs. N° 355. pag. 8.), 1656

januárjában a németújvári alsó tömlöcben ült (249. cs. N° 383. pag. 4.): „28. *Kaposi Huszain Anno 1653. Győrrül hozták.*” Ez az utolsó információ róla.

Kaposvári Ibrahim, Mehmed aga szolgálja (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 347.): „*Kaposi Ibrahim, Memhet Aga szolgálja Anno 1657. Ezt az rabot kiskomáromi Szent Benedeki Mátétól vették pro fl.*” 1658. december 1-jén a németújvári alsó tömlöcben őrizték (249. cs. N° 394. pag. 10., N° 400. pag. 1.). Nincs egyéb információ róla.

Kaposvári Ivan (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rác rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 322.): „1. *Kaposvári Iván rác 2. Kaposvári Rusicsa rác asszony In Anno 1652. Ezt az rác asszonyt egy kaposvári törökkel együtt Csanádi Jánostól és Rác Mihálytul vették pro fl. 300. tribicki posztóért rőfért 32 ½ facit fl. 48/75.*” (vö. Kaposvári Ahmed 248. cs. N° 49. pag. 110.), Rusicsa nem szerepel több iratban, Iván igen. Az 1652. augusztus 1-jei lajstromban a rohonci rác rabok között találjuk (249. cs. N° 325. pag. 9.): „10. *Kaposi Ivanocsi Rác Iván*”, 1654 januárjában ugyanitt (249. cs. N° 355. pag. 5.): „6. *Kaposi Iván*”, 1656 januárjában a megsarcoltatott rohonci rácok közé sorolták (249. cs. N° 383. pag. 7.), ennek kissé ellentmond az összefoglaló füzet (249. cs. N° 299. pag. 56.), amely szerint 1658-ban sarcolt meg. A rácok között kiemelkedően magas a sarca: „*kézpénzt tall. 2 000, úrnak való lovat N° 1, besli szerszámaival, katona nyergével és pokrócával avagy az lóért és szerszámaért 100 arany.*”¹⁵⁰³ A váltásdíj kiszámított értéke 3 300 Ft, ez a vételár 28-szorosa. 1657 januárjában ugyancsak a rohonci várban tartották nyilván (249. cs. N° 386. pag. 3.): „5. *Kaposi Jován*”, az Iván és a Jovan utónevet gyakran felcserélik. Öt évvel fogságba esése után 1657. márciusában a hódoltságba ment sarcáért (249. cs. N° 387. pag. 3–4.): „1. *Kaposi Iván Rác arra felelt, hogy az mostani úttal hoz ki sarcában ártányt N° 40. Felelnék arra is ezen rabok, hogy Palotai Muharinon kívül is, a' minemő rabok vannak ott benn csavargásban, azokat is fölkeresik, és vagy magokat vagy penig az sarcokat kihozzák. Ha penig az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerént cselekedettünk velek. Annak fölöttő, az kiknek immár sarcok vagyon, az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezességgel együtt. Az sarc nélkül való postáknak penig ezer-ezer arany az kötések. Die 1. Martii mentenek bé. Az terminusok 6 hét.*” Sajnos semmiféle feljegyzést sem találtam arról, hogy be is hozta volna a kősót, de májusban újból kimehetett, immáron 25 ártányért (249. cs. N° 387. pag. 8–9.): „5. *Kaposi Jovan rác (rohoncsi rab) arra felelt, hogy az mostani úttal hajt sarcában ártányt N° 25. Ennek postája Bosznai Ibrahim, az terminusa egy holnap, csak az rohoncsi rabok kezességén mentek bé. Ha ez följiül megírt rabok hamisan járnának, tehát mind úk, s mind az postájok és az kezesek rosszul fognak járni. Ha penig valamelyike megtalálna halni az terminusnap után, avagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerént cselekedettünk velek. Annak fölöttő az sarcok is az rajtok lévő kezességgel együtt fönn fog maradni. Az postáknak a' kötések, a' kiknek sarcok vagyon, a' sarcok. A' kinek penig sarcok nincsen, mindenikének ezer-ezer arany és egy-egy úrnak való fölö aranyos szerszámostul az kötések etc.*” Ismét nem tudom, hogy meghozta-e az ártányokat, de novemberben újra bement, már 40 ártányért (249. cs. N° 387. pag. 18–19.): „*Kaposi Jovan rác arra felelt, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal hoz sarcában 40 jó öreg kövér ártányt. Ha az terminusnapra az kezesség mellé ki nem jönnének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, vagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerént cselekedettünk velek, annak fölöttő az sarcok is fönn fog rajtok maradni, az rajtok lévő kezességgel együtt az postájoknak az kötése 2 000 arany etc. Az terminusok 2 holnap, mentenek bé die 20. Novembris.*” Ugyancsak a Kaposi Jovan a névvel találkozunk az 1658. január 1-jei lajstromban (249. cs. N° 394. pag. 5.). Bonyolítja a helyzetet, hogy 1658-tól biztosan van egy másik Kaposvári Jovan nevű rabja is Batthyány I. Ádámnak (vö. Kaposvári Jovan rác és társa). 1658. április 16-án ismételten a hódoltságba készült Segesdi Ibrahimmal együtt (249. cs. N° 397. pag. 1., 3.) : „*Kaposi Jovan rác, Segesdi Ibrahim mostani útjokban akarnak magoknak utat nyitni*”, azaz még biztosan nem teljesítette a váltásdíját. 1658 decemberében viszont már egy Kaposvári Ivánt vagy Jovánt sem

¹⁵⁰³ 100 arany értékben, átszámítva 300 forint, ezzel számoltam. Horváth T. A.: A magyar aranyforint értékváltozása 1490–1700 között. i. m. 33–50. Az aranyforint értéke 1625–1659 között 300 dénár volt.

találunk a rácok között (249. cs. N° 394. pag. 12.). Négy év alatt megegyezett vele a főúr, de az kérdéses, hogy a 40 db kősót és a 65 ártányt¹⁵⁰⁴ meghozta-e (behajtotta-e) a főkapitánynak. A törököt meg a két rácot együtt vette Batthyány I. Ádám, mekkora lehetett a kaposi rác vételára? Ha a 348 forint 75 dénárt elosztom háromfelé, akkor 116 forint 25 dénár jut rá, azt is tudjuk azonban, hogy a török általában értékesebb rab a rácnál, arról nem is beszélve, hogy volt köztük egy rác asszony is, akiket a legalacsonyabb vételáron vettek, gyakran gyerekeikkel együtt. Feltételezve tehát, hogy 116, 25 Ft a vételára, hat évvel később behozott – ha tényleg behozta –, 40 db kősót és 65 ártányt, annak még mindig csupán 170 forint a kiszámított értéke, ez a váltságdíjnak mindössze 5%-a, az ugyancsak kiszámított vételárnak pedig csak másfélszerese Ez a rác tehát a főúrnak nem sok hasznot hajtott. De lehet, hogy Kristófnak még igen.

Kaposvári Jovan és társa (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 323.): „3. Kaposvári Jován rác In Anno 1658. Ezt az rabot ez kiskomáromiaktul vettök az társával együtt pro fl. 150.” Az 1658. január 1-jei lajstromban találunk egy Kaposvári Jovánt (249. cs. N° 394. pag. 5.), bonyolítja a helyzetet az 1652-től nyilvántartott rab. Valószínűleg róla van szó itt is, 1658 decemberében viszont egy Kaposvári Ivan vagy Jovan sem szerepel a rácok között (249. cs. N° 394. pag. 12.), így az ő sorsuk is nyitott marad.

Kaposvári Jurica (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 323.): „4. Kaposvári Raác Jurica Anno 1657. Ezt az rabot kiskomáromiak hozták, vettök meg pro fl. Eodem Anno ezt az rabot Csanádi Jánosnak adtuk.” Egyetlen más iratban sem fordul elő.

Kaposvári Mehmed (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv megvett, vevendő, sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 348.): „Kaposi Memhet Anno 1657. ezt az tihanyi hajduktul vettök pro fl.” Nem tudtam azonosítani más iratokban.

Kaposvári Mehmed, Mehmed aga szolgája (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 138.): „9. Kaposvári Memhet, Memhet Aga szolgája Anno 1653. Ezt az rabot Sárkány adta pro fl. Anno 1656. die 28 Decembris ezt az rabot Csepeli Györgynek adtok pro tall. 100.” 1654 januárjában a németújvári sarcolatlan rabok közé jegyzik be(249. cs. 355. N° 1.) valószínűleg ő a „4. Kaposi másik Memhet”. Egy év múlva helyzete változatlan (249. cs. 355. N° 8.). Az 1656 januárjában készült listában a németújvári alsó tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 3.), későbbiekben már nem találkozunk vele.

Kaposvári Mehmed gyermek (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 347.): „Kaposi Memhet gyermek Eodem Anno [1657.] Ezt az rabot is Kardos Páltul és az devecseriektül vettök pro fl.”

Kaposvári Mehmed szpáhi (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 135.): „3. Kaposvári Memhet Iszpahia Anno 1653. in mense Octobris Kesztheli kapitán Sárkány János uram szolgálunkkal, Niczki Boldizsárral és az többivel csatára menvén akkor fogták és ajándékon adták.” Az 1654 januárjában készült listában a németújvári sarcolatlan törökök közé sorolták (249. cs. N° 355. pag. 1.), egy év múlva ugyanitt találjuk (249. cs. N° 355. pag. 8.). A későbbiekben nem tudtam beazonosítani.

Kaposvári Mehmed vajda (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 358., 361.):

¹⁵⁰⁴ A korszakban (1645) 1 db ártány ára 2 Ft (249. cs. N° 299.).

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 137.): „8. *Kaposvári Memhet vajda Anno 1652. Ezt az rabot Sárkány adta pro fl. 300.*” Kaposvári Ahmed aliter Mehmed vajda követelése 1654. szeptember 13-án (249. cs. N° 358.): 5 000 tallér, azaz 7 500 Ft. A vételárnak a követelés a 25-szöröse. Az 1656 januárjában készült listában a németújvári főlső tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 1.), egy év múlva ugyanott ült (249. cs. N° 386. pag. 1.). Május 25-én még sarcolatlan (249. cs. N° 386. pag. 4.), úgyszintén az 1658 decemberében készült rablistákban is (249. cs. N° 394. pag. 10., 400. pag. 1.),¹⁵⁰⁵ tehát hat évvel fogságba kerülése és négy évvel a sarcalku után még nincs váltságdíja a töröknek.

Kaposvári Merdzsán, cigány lantos (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 347.): „*Kaposi Mersan cigány lantos Eodem Anno [1657] ezt az rabot is Kardos Páltul és az devecseriektül vettök pro fl.*” Az 1658. december 1-jei lajstromban (249. cs. N° 394. pag. 12.) a rohonci rabok között találunk egy cigány lantost, valószínűleg róla van szó, de nincs róla egyéb információ.

Kaposvári Musztafa és Ömer aga¹⁵⁰⁶ (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 358., 361.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 136.): „5. *Kaposvári Musztafa Aga Anno 1654. in mense Augusti ezt az rabot Csanádi Jánostól, Komáromi Vekéni Mátyástól és Csepelitül vettök pro tallér 450. 5. Kaposvári Ómér Aga Anno 1654. in mense Augusti ezt az rabot is Csanádi Jánostól és az megnevezett társaitól és Csepelitül vettök pro tallér 450.*” Kaposvári Musztafa és Ömer aga 1654. szeptember 13-án együtt ígértek:¹⁵⁰⁷ 2 000 tallért, 1 000 tallérért portékát, 1 000 kősót, két keresztény rabot vagy 1 000 tallért, 1 úrnak való főlovat,¹⁵⁰⁸ „olyan állapattal, aminemővel Ali bég hozta maga lovát” és 2 párducbőrt,¹⁵⁰⁹ átszámítva 6 994 forint. A 249. cs. N° 361. iratban (nincs áthúzva): 3 000 tallér, 3 000 tallér portéka, 2 000 kősó, 1 keresztény rab, 2 úrnak való ló szerszámostul, a fenti minőséggel és ugyancsak 2 párducbőr. Közös követelésük: 10 000 tallér, 6 000 tallér kedvünk szerint való portéka, 3 000 db jó öreg kősó, 2 keresztény rab vagy 2 000 tallér, 2 úrnak való főló, ehhez aranyas szerszám, skófiium csáprággal és aranyas pallosokkal vagy 1 200 tallér, azaz az összérték: 31 800 Ft. A követelés az ígéret 4,5-szerese. A vétel (248. cs. N° 49. pag. 136.): fejenként 450 tallér, azaz összesen 900 tallér, ez átszámítva 1 350 forint, ennek az első ígéret a 5,2-szerese, az első követelés pedig a 23,6-szorosa. Az 1655 januári listában már számon tartották őket a németújvári foglyok között (249. cs. N° 355. pag. 8.), 1656 januárjában a németújvári főlső tömlőc seriesében szerepelnek (249. cs. N° 383. pag. 1.), egy év múlva ugyancsak (249. cs. N° 386. pag. 1.), május 25-én a helyzetük változatlan (249. cs. N° 386. pag. 4.). 1658 januárjában még mindig Németújváron voltak (249. cs. N° 394. pag. 1.). Az 1658 decemberében (249. cs. N° 394., 400.) készült rablistában találjuk az utolsó információt róluk, helyzetük négy év elteltével is változatlan.

A keszthelyi főkapitánynak, Sárkány Jánosnak azonban fennmaradt egy levele 1654-ből vagy 1655-ből (248. cs. N° 26.):

„*Ákosházy Sárkány János keszthelyi főkapitány és azon helynek egyik örökös ura adom tudtára, az kiknek illik, hogy Kapossi Ómér Aga adott meg sarcában ezer magyar forintot Soprony Mihállyal éppen, fogyatkozás nélkül, vagyon még sarcában ötszáz forint készpénz, ezer forintot érő partéka és két teveszűr kecse, melyet mostantul fogva, úgymint Szent Lőrinc naptul fogvást hat holnapra egyszer is, másszor is meg köll hozni, annak nagyobb bizonyosságára adtam ez pöcsites levelemet, mely Keszthelt Anno 1654. die 10. Augusti.*”

¹⁵⁰⁵ Mindkettőben mögé került a Merdzsán utónév is.

¹⁵⁰⁶ A származásnév nem szerepel a sarcalku irataiban, a rabnyilvántartó könyv adataiból, a tisztségből következtettem ki.

¹⁵⁰⁷ Ehhez még követeltek 4 000 tallér készpénzt, 3 000 tallér portékát, 1 000 db kősót, 2 lovat vagy 1 000 tallért (az egy ló nem elég).

¹⁵⁰⁸ Mivel a követelésnél 600 tallér értékű egy ló, ezért itt is ezzel számoltam.

¹⁵⁰⁹ A keresztény rab: 500 tallér (ez szintén követelés, 249. cs. N° 354., mivel fő keresztény rabról van szó, ez valószínűleg magasabb érték); úrnak való szép sátor: 600 tallér (ugyancsak) követelés, 249. cs. N° 354.), ezekkel az értékekkel számoltam.

Hozott azután partékát Szent Márton napi vásárra 510 forint árát és 25 pénz árát, a' többi restál [tartozik] Sárkány János.

Az készpénzt is, úgymint ezer tallért meghozta éppen, die 8. Januarii, partékát is hozott 58 forintot, az többi restál, úgymint 432 forint érő és két teveször kecke.”

Ennek alapján Kaposvári Ömer agának 1 500 forint készpénz, 1 000 forint értékű portéka és két teveször kecke¹⁵¹⁰ volt a váltságdíja, és ebből 1655 januárjára teljesítette is a készpénz sarcát, portékában volt még adós 432 forinttal, és hiányzott a két teveször kecke. A váltságdíj kiszámított értéke 2 512 forint, a behozott érték 2 068 forint, a vételárnak 5,6-szerese. A teljesítés a vételár 4,6-szerese, a váltságdíjnak 82%-a, ez már valóban tekinthető haszonnak, de a személyek azonosságában nem vagyok biztos, főként, hogy Ömer aga mellé egyetlen listában sem írták mellé, hogy megsarcolt volna.

Kaposvári Redzseb, Zülfikár fia (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 120., 249. cs. N° 152., 154.):

Kaposvári Redzseb 1647. április 3-án (249. cs. N° 152. pag. 2.) még csak 300 db kósót ígért, és az is kiderül, hogy „Zöldfikár fia”. Kaposvári Redzseb saját állítása szerint 400 db sónál nem adhat többet (248. cs. N° 120.). Ugyanez áll mellette 1647. július 23-án (249. cs. N° 154. pag. 1.). A rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 20.) alapján úgy tűnik, nem bírt megalkudni vele a főúr, inkább visszaadta az eladónak, Fejér Andrásnak. A főúr 100 tallérért¹⁵¹¹ vette tőle a kaposvári törököt, hogy pontosan mikor és miért kapta vissza a foglyot Fejér András, az nem derül ki.¹⁵¹² 1647. november 27-én már biztosan Fejér Andrásé, Batthyány főemberé a török rab (249. cs. N° 186/a. pag. 3.).¹⁵¹³ Az első ígéret a vételárnak csupán a duplája. Az 1651-es lajstromba (249. cs. N° 320. pag. 3.) még beírják, de 1648. december 15-án ismételtén Fejér András rabjaként tartják számon Kaposvári Redzsebet (249. cs. N° 191.). Valószínűleg 1647-ben került a főúr fogságába, bár minden jel szerint még ebben az évben vissza is került Fejér Andrásához. Ennek alapján csak veszteség érte Batthyányt.

Karádi Haszan topcsi aga¹⁵¹⁴ (249. cs. N° 353.):

Egyetlen karádi agát találtam a forrásokban: Karádi Tobsi¹⁵¹⁵ Haszant, aki még 1653-ban meghalt (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 355. pag. 2.)¹⁵¹⁶, a vázsonyiak adták el 1653-ban 100 Ft-ért (248. cs. N° 65.), ígérete 1653 októberében-novemberében 50 db kósó, ezt a korábbihoz ígérte („*ígért többet*”), azt azonban nem találtam a forrásokban. Mivel az évszámok megegyeznek, így az is lehet, hogy valóban ugyanarról a személyről van szó. Halála újabb veszteség Batthyány gazdaságában.

Karádi Mihály (248. cs. N° 49., 104., 249. cs. N° 226.; 249. cs. N° 231.):

Karádi Mihály rác rohonci rab 1649-1650-ben ígért 370 db kósót, a rabkönyvben már a megsarcolt rabok között van, csak éppen az nincs ott, hogy hány db kósó a sarca, viszont az kiderül, hogy a szigligetiek hozták 67,5 forintért, 1648-ban (248. cs. N° 104. pag. 3.):¹⁵¹⁷ „*Szigligeti hajdúktul*

¹⁵¹⁰ A korszak legértékesebb kecséjét Kanizsai Tót Haszan hozta 1648-ban, 6 forintért darabját (248. cs. N° 68., 249. cs. 193., 299.), akkor a kettő 12 forintot érhetett, habár a teveször nyilvánvalóan értékesebb minőséget jelentett.

¹⁵¹¹ Az 1641 és 1648 között készült rablistában (248. cs. N° 64. pag. 1–2.) „*Az mely rabokat másoknak adtunk ajándékon, fejek váltságokban, pénzért és cserében.*” foglyok között találjuk, és az áll mellette, hogy Fejér Andrásnak 100 tallérért, ezek szerint legalább a vételárát visszakérte a főúr, vagy egyszerűen eltévesztette a ragot az íródeák.

¹⁵¹² A rabnyilvántartó könyv 20. oldalán, és még 248. cs. N° 65. pag. 9., 249. cs. N° 320. pag. 3.

¹⁵¹³ Az 1647-es dátumot erősíti meg (248. cs. N° 140. pag. 1., 7.): „*In Anno 1647. Az minemő török rabokat azután hoztanak: 1. Kaposvári Recsepf [Batthyány saját kezűleg írta mellé]: Feiér Andrásnak adtam.*” Az első oldalon még Kanizsai Redzsebként szerepel, mellette: „*Kaposi Zöldfikár fia. Feiér Andrásnak adták.*”

¹⁵¹⁴ A tisztség- (topcsi) és utónevet további iratokból következtettem ki.

¹⁵¹⁵ Topcsi, topi: tűzér, *Hegyi Klára*: A török hódoltság várai és várkatonasága I. kötet Oszmán védelmi rendszer i. m. 369.

¹⁵¹⁶ 249. cs. N° 355. pag. 2., 1654. január 1.: „*42. Karádi Tobsi Haszon Aga, megholt Anno 1653.*”

¹⁵¹⁷ Ennek ellentmond, hogy az 1647. november 27-én készült feljegyzésben (249. cs. N° 171. pag. 3.) a rohonci sarcolatlan rabok között találjuk (9.).

*is vettünk 2 karádi rácot pro fl. 135.*¹⁵¹⁸ Az ígéret a vételnek több mint az ötszöröse. Elég ellentmondásos, hogy az 1649. augusztus 18-án készült rablistában (249. cs. N° 213. pag. 2.) a másoknak adott rabok között találjuk,¹⁵¹⁹ ugyanis egyetlen más iratban sem jelölik, hogy másnak adták volna. A 249. cs. N° 299. irat 40. oldalán sem találjuk a váltságdíj összegét, csak azt, hogy három úttal már hozott 45 db kősót a karádi rác. 1650. június 14-én a rohonci rác rabok közé jegyezték fel, mellette az áll, hogy „*bément sarcáért*”, július 15-én (249. cs. N° 271.) pedig a a kezeseit jegyezték fel, tehát 1650 nyarán már biztosan volt sarca, azaz két-három év kellett a sarcalku létrejöttéhez. Az 1651. július 1-jén készült irat (249. cs. N° 321. pag. 1.) szerint: „*Ez is már régen odabe csavarog*”. Az 1652. február 25-én (249. cs. N° 335. pag. 10.) készült lista alapján következtetek arra, hogy 500 db kősó lehetett a sarca, mert ekkor még 455 db-bal tartozik, miközben a 249. cs. N° 299-ben feljegyzik, hogy 45 db-ot hozott meg (ez a követelésnek csupán 0,1-szerese). A váltságdíj tehát 130 kősóval több mint az ígéret, és ez vételárnak 7,4-szerese. Az utolsó adat szerint hat évvel a fogságba esése után (1654. január 1.) a hódoltságban járt a sarcáért (249. cs. N° 355.).

Karádi Radovan (248. cs. N° 49., 104., 249. cs. N° 226.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 137.): „*8. Karádi Radován rác Eodem Anno [1648] ezt az rácot is sziglietiektől vettők pro fl. 67. d. 50. Anno 16** megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 500, ökröt N° 8.*”¹⁵²⁰ A vásárlás évszámát egy másik iratból tudom (248. cs. N° 104. pag. 3.): „*In Anno 1648. etc. [...] 2. Szigligeti hajdúktól is vettünk 2 karádi rácot pro fl. 135.*” A másik rab Karádi Mihály, mindkét rác szerepel az 1647. november 27-én készült listában a rohonci rácok között (249. cs. N° 171. pag. 3.). Az 1648 júniusi forrásban (249. cs. N° 186/a. pag. 7.) a Rohoncon maradó rabok között ült (Mihálllyal és Budai Radovannal együtt). Az 1649. január 12-ei lajstromban a megsarcolt rohonci rabok közé sorolták, Szentmiklósi Sztyepánnal együtt, akit Keresztúriért adtak (249. cs. N° 205. pag. 3.). 1648. június 20-án már kezesei voltak, tehát már járt bent a hódoltságban, de az is lehet, hogy csak posta volt (249. cs. N° 199. 12.), 1648. december 15-én a rohonci várban volt (249. cs. N° 191. pag. 2.). 1649. július 1-jén hozott a sarcában 30 forintot (249. cs. N° 197. pag. 4.), ez volt ezek szerint az első útja (249. cs. N° 299. pag. 40.). Ugyanekkor hozott 10 kősót is (249. cs. N° 210.): „*Anno 1649. die 1. Julii Az rabok megérkezvén onnét belől, csak a' mit hoztanak sarcokban, annak az megírása etc. [...] 2. Karádi Radován rác hozott sarcában kúsót N° 10. Ezt Francsics Gáspár uram elvette tüle, ezt vetvén okul, hogy kereskedésre hozta, melyet nem abban, hanem sarcában hozott volt, könyörög, hogy restáltassék. Ezenkívül hozott készpénzt fl. 30.*” Az összefoglaló füzetbe a sót nem írták be (249. cs. N° 299. pag. 40.), ahogy az augusztus 7-én hozott 10 forintot sem (249. cs. N° 197. pag. 6.). A behozott érték (50 forint) még a vételárat sem érte el. Az 1651. jan. 1-jei iratban a Rohoncra a hódoltságba ment rabok között találjuk (249. cs. N° 300. pag. 1.), ugyanebben az évben írták mellé (249. cs. N° 321. pag. 1.): „*ez is már régen odabe csavarog*”, majd a rohonci megsarcolt rabok közé is besorolták őket (249. cs. N° 321. pag. 5.). 1652 augusztusában (249. cs. N° 325. pag. 10.) a régi rohonci rácok között találjuk Karádi Vuk Radovánt Karádi Mihálllyal, Alapi Zsivkival, Budai és Gyantai Radovannal együtt, 1654 januárjában ugyanezekkel a rácokkal együtt (Budai Radovant kivéve) találjuk (249. cs. N° 355. pag. 4.): „*Vagyon innend odabé megsarcoltatott török és rác rab.*” A további iratokban nem tartották számon.

Karádi Szádik (248. cs. N° 49., 64., 65., 104., 107., 13.7, 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 132., 249. cs. N° 144., 188., 189/a.):

Karádi Szádikkal (Sáhinna) sem volt a főúr kíméletes 1646. december 1-jén, miután 200 db kősót ígért a rab: „*Ez is másként gondolkodjék sarcáról, megköszönje, ha ezer kősón is elbocsátám, s egy jó lóért, így másképp gondolkodjék maga állapotjáról.*” Az sajnos nem derül ki, hogy gondolkodott-e másképp, vagy bárhogyan is, ugyanis nem találtam róla egyéb adatot, hacsak nem azonos Karádi Szádéval (Szádik?), aki 1647. március 7-én (249. cs. N° 144. pag. 2.)¹⁵²¹ 50 db kősóval

¹⁵¹⁸ A 249. cs. N° 226. pag. 1. ugyanez áll, de azt is feljegyezték, hogy a sziglieteti hajdúk közül Kasza Zsigmondtól.

¹⁵¹⁹ „*Az kiket júliustól fogvást másoknak adtonk sarcokban: [...] 8. Karádi Rác Mihály.*” Nem áll mellette, hogy kinek.

¹⁵²⁰ A váltságdíj kiszámított értéke 628 forint.

¹⁵²¹ Karádi Zadi

többet ígért, a követelés: „*Ez ennek alatta el nem megyen készpénzt tall. 2 000, kőstöt N° 1 000, úrnak való jó paripa lovat, ki száz tallért érjen, s én szeressem, úgy veszem el osztán.*” A követelés kiszámított értéke: 4 150 Ft. A követelés az ígért 20,8-szerese. 1648. szeptember 17-én 300 db kőstöt, 10 vég abát, 6 db ökröt ígért, de „*hoyzon még ehhez*” 300 tallért, 40 vég abát, 16 db ökröt (ugyanazt a sarcalkut találjuk: 249. cs. N° 189/a. pag. 1.¹⁵²²). A rabnyilvántartó könyvből (248. cs. N° 49. pag. 21.) ismerjük a vételárát és a sorsát is: „*Karádi Szádé Anno ezt az rabot Csillagh Andrástól vettök pro fl. 150.*¹⁵²³ *Macsoládi Istvánnak adtuk.*” A vételárnak¹⁵²⁴ az első ígért az 1,3-szerese, az első követelés a 27,7-szerese. Ha a főkapitány mégis elkérte a váltságdíj összegét (450 forintot) az emberétől, akkor a vételár háromszorosa került Batthyányhoz. Igaz, ez csupán az első követelés 0,1-szerese, de így legalább nem érte veszteség. 1647. november 27-én feljegyzik (249. cs. N° 171. pag. 2.), hogy „*Karádi Szádék is cigányol járt.*”, tehát már bent járt a hódoltság területén, holott az iratok alapján még nem alkudtak meg vele (249. cs. N° 188., 189/a.). 1648. június 3-án (249. cs. N° 186. pag. 4.) a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk. Az 1649. augusztus 18-ai listában (249. cs. N° 213. pag. 2.) már az áll mellette, hogy Mocsoládi Istvánért adták (sőt a vételár is ott van): 1649. augusztus 16-án (249. cs. N° 249.) és szeptember 25-én (249. cs. N° 240.) biztosan a hódoltságban járt, de csak a 1650. július 21-e és augusztus 7-ei iratban áll mellette (249. cs. N° 272. pag. 2., 249. cs. N° 275. pag. 2., 249. cs. N° 276. pag. 2.), hogy „*hódoltságban van, Mocsoládi Istókot szabadította.*” Ezek szerint teljesítette a váltságdíját, de még kezesség volt rajta, 1650. szeptember 30-án Barcsi Mehmedért küldték be, hogy keresse föl és hozza ki (249. cs. N° 285. pag. 1.), ugyanez áll a következő iratban (249. cs. N° 290. pag. 2.), de oda írta mellé azt is Batthyány: „*és cigányul járt*”, azaz nem hozta ki a foglyot. Az 1650. augusztus 26-ai lista alapján a hódoltságban járt a karádi török (249. cs. N° 250. pag. 2.), de annak ellenére, hogy lejárt a határideje, mégsem jött ki. Viszont a sarc teljesítésére van egy utalás. 1651. január 1-jén Babocsai Mahmuddal összekapcsolva ezt írták mellé: „*Ezek egyébiránt csak azzal adósak, az kikért kezések voltak, úgymint Barcsi Mehmedért és másokért is.*” Barcsi Mehmed Pethő László foglya, Batthyány egyik szervitoráé, hogy pontosan mi lett a sorsa, az nem derül ki az iratokból (249. cs. N° 186/a., 249. cs. N° 189., 249. cs. N° 192., 249. cs. N° 201., 249. cs. N° 203., 249. cs. N° 205.). 1651. július 1-jén (249. cs. N° 321. pag. 4.) még a sarcát gyűjtötte 1645-től 1649 alkudozott a váltságdíjáról, majd két éven keresztül próbálkozott meghozni. További sorsa ismeretlen.

Kéri Angéla, Vukadi felesége kéri rác asszony negyedmagával (248. cs. N° 51., 52., 60.)

Ő és családja is az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 51. pag. 6.): „*Kéryekben [...] Vukadi felesége N° 1, fia N° 1, leánya N° 1, unokája N° 1.*” A február 21-ei registrumból az is kiderül, hogy mennyiért vette a főúr a rác asszonyt és családját (248. cs. N° 52. pag. 2.): „*vette meg ő Nagysága kéri rác asszony Vakadi feleségét 4. magával tallér 32.*” Az asszony nevét egy harmadik iratból ismerjük (248. cs. N° 60.): „*pénzen vett rácok Körmenden [...] 5. Vukadi 6. felesége, Angelia 7. fia, Panteli 8. leánya, Gorkina.*” Nincs róla egyéb információ.

Kéri Miklós (248. cs. N° 51.)

Ő is a 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 51. pag. 6.): „*Kéryekben Miklós N° 1. tallér 60.*” Egyéb információ nincs róla.

Kéri Nixa (248. cs. N° 49., 51., 52., 60., 137.)

Kéri Nixa is családjával együtt, az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 51. pag. 6.): „*Kéryekben [...] Nixá N° 1, fia N° 1, annak felesége N° 1, ennek is fia N° 1.*” A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 274.): „*I. Kéri Raác Nixa 3madmagával. Ezt is az igali nyereségből vettök Anno 1642. megsarcolván ezen rabunk, ígért minekünk sarcában készpénzt fl. 300, ökröt N° 20.*” A vételárát csupán az 1646. augusztus 20-ai

¹⁵²² Karády Sály

¹⁵²³ 248. cs. N° 104. pag. 1. „*In Anno 1645. 1. keszteliectül és az magunk katonáitül vettünk egy karádi törököt pro fl. 150.*” Az időpontot, a vételárát és az eladót is megerősíti (1645. február 25. 248. cs. N° 107. pag. 2.); az eladó megegyezik (248. cs. N° 137. pag. 5. 1646. aug. 20., sarcolatlan, Karádi Szádi); 249. cs. N° 320. pag. 3. „*7. Karáde Szádék N° 19. Csillagh András hozta p. fl. 150. Mocsoládi Istvánnak adtuk.*”

¹⁵²⁴ 248. cs. N° 64. pag. 5. (1647. október 27.) az eladó megegyezik; 248. cs. N° 64. pag. 9.: „*Karádi Szádé Macsoládi Istvánért*”

forrásban találjuk meg (248. cs. N° 137. pag. 1.): „10. Kéri Nixa, vettem az kótyavetyén pro fl. 48.” A váltságdíj kiszámított értéke 620 forint, ez a vételár 13-szorosa. 1642 és 1643 novemberében biztosan a sarcát gyűjtötte (248. cs. N° 74., 88.), 12 úttal behajtotta a 20 ökröt, és meghozott 227 forintot (249. cs. N° 299. pag. 34.). Még tartozott 73 forinttal, ez sarcának a 88%-a, a vételárának a 11-szerese, viszont nincs róla több adat.

Kéri Vuk (248. cs. N° 49., 51., 137.)

Kéri Vuk is családjával együtt, az 1641 február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 51. pag. 4.): „*Kéryek [...] Farkas Vuká N° 1, felesége N° 1, fia N° 1, leánya N° 1.*” A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rác rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 274.): „*I. Kéri Wuk Anno 1641. 3madmagával Ezt is az igali nyereségből vették pro fl. 48. Anno 1642. megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk ökröt N° 25, kűsöt N° 300.*” 1643. július 7-én a sarchordó rácok között találjuk (248. cs. N° 92. pag. 2.). A váltságdíj kiszámított értéke 700 forint, ez a vételár 15-szöröse. 10 úttal hozott 338 kűsöt, és behajtott 24 ökröt, azaz 38 kűsóval többet és egy ökörrrel kevesebbet hozott, de ez összességében akkor is több a váltságdíjánál. A kiszámított érték 722 forint, ez váltságdíj 103%-a, és a vételár 15-szöröse. Az 1646. aug. 20-ai forrásban még megtaláljuk (248. cs. N° 137. pag. 1.): „*10. Kéri Wuk, vettem az kótyavetyén pro fl. 48.*” Mivel a sarcát meghozta, így feltételezhető, hogy megszabadult.

Konstantinápolyi Ali janicsár (248. cs. N° 49.; 249 cs. N° 384.):

Konstantinápolyi Ali janicsár 1657. február 24-én megállapodott sarca: 10 000 tallér készpénz, egy db úrnak öreg kerek sátor¹⁵²⁵, 3 fő keresztény rab,¹⁵²⁶ kardjával övedzett, 2 úrnak való főlö aranyos szerszámostul, 2 db úrnak való párdubőr és 2 db tigrisbőr, kiszámított érték 23 394 Ft. 1655-ben Kisfaludi Balázstól vették (248 cs. N° 49. pag. 216.) 1 350 forintért. A vételnek tehát 17,3-szerese a váltságdíj. Két évig alkudoztak, 1658. december 7-én (249 cs. N° 394.) még a szalonaki várban volt a főrab, nincs további információ a sorsáról.

Konstantinápolyi Mahmud Ismail aga (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 382., 384.):

Konstantinápolyi Mahmud Ismail aga 1656-ban ígért: 7 000 tallér készpénzt, 2 lovat (249. cs. N° 382.): „*Olyan lovakat, minemű azkin elfogták, skófiomarany varrásos, ezüst-aranyos minden szerszámostul, nyergestül, pallosostul, csoltárostul*”, 2 fő 1 000 talléros keresztény rabot, 2 sátrat 300 forintért, kiszámított érték 16 800 Ft. „*Ennek alatta el nem megyen*”: 10 000 tallér készpénz, 5 db skófiommal varrott csáprág 1 000 tallérért, 12 db párdubőr 600 tallérért, 6 db tigrisbőrt 500 tallérért, 12 db öreg díványszőnyeg 1 200 tallérért, 24 db perzsa szőnyeg 400 tallérért, 50 papiros skófiom arany és ezüst 200 tallérért, 50 oka mindenféle színes selyem 200 tallérért, 24 vég janicsár patyolat 150 tallérért, 6 db teveször kecske 300 tallérért, 3 db úrnak való főlovat, aranyas-ezüstös vezérnek való szerszámával, aranyos skófiom nyergekkel és csáprágokkal, 3 db öreg kerek sátrót 600 tallérért, 3 fő keresztény rabot, „*kinek a sarca legalább agáknak legyen az sarca*” 1 000 tallér, kiszámított érték: 2 8725 Ft. Másodszor a főúr követelése: 15 000 tallér készpénz, 10 000 tallér portéka (skófiommal varrott úrnak való csáprágok, lóra való aranyos szerszámok, szép türkizzel rakott nyergek, patyolatok, dívány- és perzsa szőnyegek), 5 db úrnak való főlovat, 5 db vezér embernek való sátrat, 5 fő 1 000 talléros keresztény rabot, kiszámított érték 56 250 Ft. Az ígéretnek az első követelés a 1,7-szerese, a főúré pedig 3,3-szorosa. 1655. augusztus 20-án Kisfaludy Balázs (249. cs. N° 49. pag. 216.) hozta a főrabot 1 500 forintért, ennek az ígért 11,2-szerese, az első követelés a 19,15-szorosa, a főúré jóval magasabb a 37,5-szerese. Ugyanezt a sarcalkut megtaláljuk 1657. február 24-én (249 cs. N° 384. pag. 3.). A megegyezés 1657. április 23-án jött létre (249. cs. N° 384. pag. 7.), nagyon hasonlít az első követeléshez, eltérés, hogy 600 tallérért 16 db párdubőrt, 500 tallérért 8 db tigrisbőrt, 1 200 tallérért 16 db díványszőnyeget, 400 tallérért 14 db perzsa szőnyeget, 150 tallérért 20 vég patyolatot, 4 db úrnak való lovat, 4 fő keresztény rabot és még 2 db vezér embernek való sátrat is követeltek, a kiszámított érték 35 325 Ft. Ez a vételár 23,6-szerese, az ígért 2,1-szerese, a főúr követelésének 0,6-szorosa, de az első követelésnél több, annak az 1,2-szerese, azért az nagyon ritka, hogy magasabb legyen a sarc, mint bármelyik követelés. Persze akármilyen magas is ez a váltságdíj, semmiféle adat sincs arról, hogy ebből bármit is látott a főkapitány. Az utolsó információ erről a főrabról, hogy 1658. január 1-jén (249 cs. N° 394. pag. 3.) még mindig a szalonaki várban fogoly.

Koppányi Ali (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 200.): „*6. Koppányi 1655. Ali Anno die 11. Octobris ezt az rabot kapornakiaktul vették pro fl. 100. Eodem*

¹⁵²⁵ 249 cs. N° 354. 500 tallér egy db

¹⁵²⁶ Uo. 500 tallér egy fő

Anno adtuk el ezen rabunkat Ányos Péternek 2 lóért, a melyek böcsültettenek fl. 100, item készpénzért pro 150.” 1656 januárjában a szalonaki börtönben őrizték Ányos Péter rabját, a továbbiakban nincs róla információ. Mindenesetre a két ló értéke a vételár 2,5-szerese, és ehhez egy éven belül jutott hozzá Batthyány I. Ádám.

Koppányi Ali szpáhi¹⁵²⁷ (248. cs. N° 49., 64., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 132., 249. cs. N° 144., 188., 189/a.):

Koppányi Ali mellé 1646. december 1-jén Batthyány saját kezűleg jegyezte fel: *„Ez másként gondolkodjék dolgáról, így soha nem szabadul ki, hanem ezerekről s jó lóról s portékáról gondolkodjék, ha szabadolni akar.”* Ugyanis a török rab csupán 300 db kősót ígért (248. cs. N° 132.). A rabnyilvántartó könyvben két helyen is találunk Koppányi Ali nevet.¹⁵²⁸ 1647. március 7-én (249. cs. N° 144. pag. 1.) is csak 50 forint készpénzzel ígért többet, erre a főúr megjegyzése: *„Ezt látom, hogy csak mintegy tréfálódzik, hanem ezt adja: készpénzt tall. 3 000, kősót N° 300.”* Ez már az első ígélet 11-szerese, persze lehet, hogy csak dühében követelt ilyen sokat a főúr. Nem igazán voltak hatékonyak a tárgyalások a következő évben sem, 1648. szeptember 17-én (249. cs. N° 188.) két irat is készült kétféle kézírással, de Koppányi Alinál mindkettőben ugyanaz áll: *„Koppányi Ali ígér kősót N° 200, készpénzt fl. 200. Ez, amint látjok csak játszik velünk, akiért rosszul jár egyszer, ha hat avagy hét annyit nem ígér, még ehhez, nem szabadul. Ha pedig egynéhány ezer kila gabonát ad, azt is elveszökök tőle, lássa, melyiket válassza.”* (249. cs. N° 189/a. pag. 3.). A rabnyilvántartó könyv szerint (248. cs. N° 49. pag. 54.) 1649-ben megsarcolt Koppányi Ali szpáhi, ha valóban ugyanarról a személyről van szó. Tehát mégis ígért többet, jóval többet: 1 000 db kősót és 400 tallér készpénzt, első ígéletének több mint ötszörösét megadta volna, ha nem is *„hat vagy hét annyit”*. 1649. január 13-án (249. cs. N° 202.) egy Koppányi Ali (Kopany Ally, mellette nincs tisztség) bement a hódoltság területére: *„Lettenek kezesek Kopany Ally török rabért ily okkal, hogy bemenvén, ottan minden dolgát eligazítja, hogy se ott az körösztyény raboknak, se itt az török raboknak jó s mindenbéli [?] nagyobb nyomorúságra ne legyen. Bemenjen: Hadsy Ali¹⁵²⁹ hátramaradott sarcát, úgymint 450 kősót magával kihozza, annyit, hogy egy Vas István nevű rabnak az sarcában kell hajtani tall. 250, az mi följebb leszen, azt hozza ki vagy sóul vagy portékáol, s az hitlevelit is hozza ki, kit Vas Istókért¹⁵³⁰ beadtanak Veszprémből, 1 só, teszen fl. 1, így teszen fl. 375, tartozik N° 75. Az budai tömlöcben lévő keresztény élések ez [?] való útjokat pénzzel [?] szabadítsa, holott nem az itt való török raboknak fogják minden éléseket [?]. Noha uramnak ő Nagyságának kevés gondja vagyon Palotai Miklós rabságára, de hírét hallván minemű [...] büdös ka[lo]dában tartatik ez az rabság alatt, melyben halálra való embert szoktak tartani és nem sarcoló rabokat, azon büdös és dögletes tömlöcből, és úgy tartás, mint rab, és nem úgy, mint az okatlan állatot szokott, ezt nem fogják cselekedni, Uram ú Nagysága tömlöcében lévő rabok az feje-feje az kigyós tömlöcbe tettetnek. Hogyha ezen megírt dolgokat véghez nem vinné, s cigányul járna mindnek tesznek kötések szerint procedáljanak [járjanak el],¹⁵³¹ ha pedig ki nem jünne az megírt Koppanj Allj, avagy ott benn meghalna, a kezesek 2 000 aranyat fizessenek érette. Körösztyurnak kezesein harmadfél száz [350] tallért kapnak, ha ezt megveszik rajta, itt is annak az török rabnak kezesin 500 tallért vesznek, az kit érette bebocsátottak, mert együtt lettek itt kezesek érette.”* Az, hogy ugyanarról a koppányi török Aliról van-e szó, kétséges, viszont ez a forrás is azt igazolja, mennyire fontos volt a rabtartásban a kölcsönösség, illetve, mennyire odafigyelt Batthyány a familiárisai sorsára. 1649. július 26-án Budai Musztafa csaussal, postájaként Kanizsai Zulfikárral együtt ment be a hódoltság területére (249. cs. N° 235. pag. 2.).¹⁵³² 1649. szeptember 8-án szintén a sarcát gyűjtötte a török (249. cs. N° 233. pag. 1.), bár itt meg besliként szerepelt. 1650 és 1651 folyamán ugyancsak a sarcát gyűjtötte, illetve átkerült Szalonakról Borotyánkőre (249. cs. N° 250., 266., 269., 272., 275., 276. pag. 2.): *„ezeket Borostyánban vitték aug. 10.”*, (249. cs. N° 278., 280.,

¹⁵²⁷ A tisztségét további iratokból következtettem ki.

¹⁵²⁸ 248. cs. N° 49. pag. 54., pag. 202. Egészen biztosan az 54. oldalon lévőről van szó, hiszen a helyzet, az eladó a vételár azzal egyezik meg.

¹⁵²⁹ 249. cs. N° 199. 5. és N° 335. 6. Fehérvári Hadzsi Ali sarca Fáncsi György és 800 db kősó.

¹⁵³⁰ 1650. június 18-án (249. cs. N° 268. pag. 1.) a németújvári rabok között a 15. sorszámú szerepel Hidvégi Hüszejn: *„Esztet Vas Istók ráciért hozták ide”*, írta mellé Batthyány saját kezűleg.

¹⁵³¹ Lat. procedō: 1. előlép; -jön 2. megjelenik, mutatkozik.

¹⁵³² *„Anno eodem [1649] die 23. Julii Rohoncon, a' minemő rabok megsarcoltak: [...] 4. Koppányi Ali sarca tall. 400. kősó N° 1 000.* Nincs semmiféle utalás a tisztségére.

305. pag. 5.) 1651. január 12., itt az áll, hogy Csampai György hozta, ahogy a 307. irat szerint is, azonban a 249. cs. N° 318. iratban, bár ugyancsak Borostyánban van, mégis az áll mellette, hogy Csöngye György hozta 120 forintért (248. cs. N° 65. pag. 11.; 249. cs. N° 320. pag. 2.).¹⁵³³ Viszont sehol nincs dátum vagy évszám. Az 1643. július 7-én készült listából azonban egyértelműen kiderül, hogy Koppányi Ali szpáhit 1643-ban hozták (248. cs. N° 92. pag. 1. és 3.). Ennek alapján hat év telt el a fogságba esésétől, mire végre meglett a sarca. A vételárnak az első ígéret a 2,5-szerese, a követelés jóval magasabb, a 27,5-szerese, a sarc a 13,3-szerese, a követelésnek a megállapodás csupán a fele, jócskán engedett a főúr, és a rab is. 1651. július 1-jén (249. cs. N° 321. pag. 5.) még mindig Borostyánban található, sőt már hozott is valamit (erre sehol másutt nincs adat), de „*cigányságért vannak itten*”. A rabnyilvántartó könyv szerint meghalt, ugyanis 1652. november 28-án: „*egyenlő akarattól megvén az rabok az várat, mely cselekedetekért megverettettek, legkiváltképpen ezen rabunk, mivelhogy ő volt minden hamis praktikáknak indítója, die 14. Decembris megholt az vereség után.*” Illetve egy rablistában is megtaláljuk ugyanezt az adatot,¹⁵³⁴ azaz kilenc évvel fogságba esése és hat évvel az alkujá után – a főúrnak csak veszteséget és bosszúságot okozva –, meghalt.

Koppányi Besir (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 107.):

Koppányi Besir eredeti ígérete 800 db kősó, egy paripa szerszámostul,¹⁵³⁵ egy db szpáhinak való kerek sátor,¹⁵³⁶ a kiszámított érték 1 850 Ft. Végül 1 000 db kősót, 1 lovat aranyos szerszámával, 1 db bégnek való kerek sátrat kellett volna adnia Besirnek, sőt még 600 forint készpénz is, a kiszámított érték 3 850 Ft, ez az ígéretnek a 2,1-szerese. Mellette is az áll, mint az előtte lévő két rabnál: „*Ezt úgy adja Kegyelmed eleiben, ez az utolsó resolutionk, ha engedünk is valamit, nem sokat.*” Úgy tűnik, így történt, ugyanis a második oldalon másodszor ígért a rab 1 000 db kősót, egy jó paripát és egy db bégnek való sátrat minden szerszámostul. A követelés az eddig ígerten kívül: „*az lótul az szerszámot el nem engedjük, mert ha jó lesz az ló, szerszám köll reá, rossz lovat el sem veszünk, ezenkívül adjon készpénzt fl. 400, mivel előbben ígértihez eleget engedtünk immár.*” Ez lett a végső sarca (248. cs. N° 49. és 249. cs. N° 299.),¹⁵³⁷ ez mindössze 200 forinttal alacsonyabb a követelésnél, tehát a kiszámított érték 3 650 Ft, azaz valóban nem engedett túl sokat a főúr. A koppányi török 1641-ben¹⁵³⁸ került a főkapitány tulajdonába, négy éven keresztül alkudoztak, mire végre 1645. április 2-án megállapodtak egymással. Az is biztos, hogy a rab még ugyanabban az évben elkezdte hordani a sarcát, ugyan az első két útnál nem találunk semmiféle dátumot, de a 3. út 1645-ben volt, az utolsó (4.) pedig 1646-ban, miután azzal a megjegyzéssel zárul a róla szóló rész (249. cs. N° 299. pag. 21.), hogy „*megholt idén*”, ezért először úgy gondoltam, hogy ebben az évben halt meg. Ám ennek nem csupán az 1647 és 1651 közötti rablisták (249. cs. N° 171., 186/a., 189., 201., 205., 320.) mondanak ellent, amelyekben számon tartják, hanem ráadásul 1647. augusztus 9-én ugyancsak feljegyzik, hogy sarcáért ment a hódoltság területére.¹⁵³⁹ Az is elég különös, hogy az 1647. november 27-ei listában ez áll mellette (249. cs. N° 171.): „*Ezek sarcokat hordják, de igen cigányol járnak.*” Ezenkívül a „*conditióknál*” is megtaláljuk, 1648. szeptember 19-én egészen biztosan járt a hódoltság területén,¹⁵⁴⁰ azonban valószínűleg nem hozott semmit, különben nem azt írta volna Batthyány mellé az 1649.

¹⁵³³ Az 1646. augusztus 20-ai (248. cs. N° 137. pag. 4.) lajstromban az eladó megegyezik, igaz, vételár nincs Koppányi Ali szpáhi mellett, aki ekkor még sarcolatlan.

¹⁵³⁴ 249. cs. N° 325.

¹⁵³⁵ Ercsi Juszuf aga 1654-ben (249. cs. N° 299.) hozott egy lovat lószerszámmal együtt 200 tallérért, így ezt az értéket vettem alapul.

¹⁵³⁶ A 249. cs. N° 354-ben 500 talléros sátrat követeltek, ezzel számoltam, bár ez valószínűleg értéktelenebb lehetett.

¹⁵³⁷ Ugyanezt a sarcot találjuk egy évszám nélküli iratban, 248. cs. N° 113.: „*3. Kopani Becsér sarca: kősó N° 1 000, készpénz fl. 400, Bék úrnak való kerek sátor egy minden szerszámával, úrnak való paripa lovat, egyet s aranyos szerszámot reája, az ló és egyéb partéka olyan legyen, a' ki minekünk tetsszék.*”

¹⁵³⁸ 248. cs. N° 92. pag. 3.: a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk az 1643. október 31-én készült rablistában, és mellette áll az 1641-es évszám, azaz akkortól tartják nyilván a foglyot.

¹⁵³⁹ 249. cs. N° 157. pag. 2.: „*Lettenek kezesek Koppanj Becsérért és az kikért ő Szalónakon kezes lett, ha ott benn maradna, vagy meghalna az terminus után, tartozzanak az ide alá megírt kezesek éppen megfizetni sarcát.*” Hét török kezeskedett érte.

¹⁵⁴⁰ 249. cs. N° 199. „*ha ott benn maradna, vagy meghalna terminus után, tartozzanak az ide alább megírt kezesek sarcát éppen megfizetni, még azoknak is, kiket ő kezességén bocsátott, és ha ő hamisan járna, mind ötet s mind kezeseket megbüntetik.*” Ekkor éppen 8 fő volt érte kezes.

január 9-ei rablistában, hogy „*cigány Szalonakon*”, azaz nem teljesíti megfelelőképpen a váltságdíját a koppányi török. A három nappal később (jan. 12.) készült rablistában (249. cs. N° 205. pag. 3.) már a borostyáni rabok közt találjuk, akik „*csak hevernek*”, mellette pedig az áll, hogy „*megholt*”. Tehát 1649-ben már biztosan halott, akkor is, ha még benne van az 1651-ben készült rablajstromban (249. cs. N° 320.). Halála előtt négy úttal hozott 141 db kősót (249. cs. N° 299. pag. 21.), de így is jelentős a főúr vesztesége, hiszen 120 forintért¹⁵⁴¹ vette a foglyot, és 3 650 forintnyi értéket várt tőle. A sarc a vételnek 30,4-szerese, az ígéretnek majdnem a duplája, a követelésnek 0,9-szerese.

Koppányi Besir (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 200.): „*6. Koppáni Becziér Anno 1654. Ezt az rabot Komáromi Kis Rác Farkastul vették pro fl. 100. Anno 1654. ezt az rabot Petheő László uramnak adtuk egy lóért, mely lovat viszontak Zicsi István uramnak adtunk egy törökért.*” A törököt tehát egy lóért, a lovat pedig egy másik törökért cserélték el, egyértelműsítve, hogy az ember is csupán árucikk volt s hogy mennyit ért ebben a korszakban.

Koppányi Kurd (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 201.): „*6. Koppáni Kurt Anno 1651. Ezt az rabot az beszprémiectül vették pro fl.*” Az 1654 januári listában a sarcolatlan szalonakiak között szerepel egy Koppányi Kurtán, a törökök közé írták, de melléjegyezték, hogy rác (249. cs. N° 355. pag. 3.). Egy év múlva ugyaitt találjuk, a megjegyzés nélkül (249. cs. N° 355. pag. 9.). Az 1656 januári lajstromban a szalonaki rabok között szerepel (249. cs. 383. pag. 5.): „*34. Koppáni Kurt Anno 1651. Beszprémiek hozták.*”, decemberben még mindig a szalonaki várban ült (249. cs. 380. pag. 1.), ahogy következő év januárjában is (249. cs. 386. pag. 2.) és az azt követő évben is (249. cs. N° 394. pag. 3.). December 1-jén viszont a megsarcolt szalonakiak közé sorolták. Végig a török rabok között tartották nyilván, csak egyszer írták mellé, hogy rác, erre nincs több utalás (249. cs. N° 394. pag. 12.), de már korábban megegyezett a főúrral, hiszen 1658. februárjában feljegyzik (249. cs. N° 402. pag. 1.): „*die 15. mensis Februarii mentenek bé Koppáni Szulimán, Koppáni Kurt és Dombói Musztafa ez alább megírandó conditiók alatt: [...] Koppáni Kurt is arra kötöttö magát, hogy hoz az mostani útjával sarcában száz kősót. [...] Lettenek ezen rabokért kezesek szalonaki, rohonci várokban lévő török és rác rabok mind fejenként, úgymint 70, ki fülét, ki fogát, ki pedig ujját kötvén, ily okkal, hogy ha az terminusnap után megtalálna valamelyike halni közülök, tehát az kezesekkel kötések szerint procedálhassanak [járjanak el], annak fölöttö az sarca is rajtok maradjon az rajtok lévő kezeséggel együtt. Az postáknak a' kötések két-két ezer arany. Mentenek bé együtt die ut supra. Az terminusok 1 holnap.*” Az nem derül ki, hogy meghozta-e az ígért 100 kősót, az sem, mekkora volt a váltságdíja, és több információ sincs róla.

Koppányi Mahmud (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 10.): „*6. Koppáni Mamhut In Anno 16** Cseönge Györgytül vették volt ezt az rabot pro fl. 60.*” Az 1643. július 7-ei rablistából tudjuk, hogy ettől az évtől kezdve raboskodott Rohoncon (248. cs. N° 92. pag. 1., 3.) Kanizsai Musztafával, Iszmaillal és Koppányi Ali szpáhival kapcsolták össze, és írták melléjük, hogy „*mostaniak*”. Az 1646. augusztus 20-ai összeírásban már a meghalt rabok közé sorolták Koppányi Rizvással és Kanizsai Sípos Ibrahimmal együtt (248. cs. N° 137. pag. 5.). Még megtaláljuk későbbi listákban is, de ezekben is a halottak között tartják számon (249. cs. N° 147. pag. 1.). Igaz, az 1651-es összeírás szerint Szalonakon halt meg, azaz átszállították Rohoncra (249. cs. N° 320. pag. 4.). Talán három évig raboskodhatott, halála előtt.

Koppányi Mehmed (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 203.): „*12. Koppáni Memhet Anno 1657. ezt az rabot Simonfai Dávidtul vették pro fl.*” Az 1658. január 1-jei lajstromban a németújvári török rabok között szerepel (249. cs. N° 394. pag. 1.): „*50. Koppáni*

¹⁵⁴¹ A rabnyilvántartó könyvben és a 248. cs. N° 137. iratban 120 forint került, de a 248. cs. N° 65. és a 249. cs. N° 320. iratban 120 tallért ért.

Memhet”, majd decemberben ugyancsak a németújvári alsó tömlöcben ült „28. *Koppani Memhet*” (249. cs. N° 394. pag. 11.; N° 400. pag. 2.). Ez az utolsó adat róla.

Koppányi Mehmed, Mehmed aga szolgája (248. cs. 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 201.): „6. *Koppányi Memhet / Memhet Aga szolgája Anno 1655. Ezt az rabot kiskomáromi Teöteösi Mihálytól vették pro fl.*” Az 1656 januárjában készült lajstromban a németújvári alsó tömlöcben raboskodott (249. cs. N° 383. pag. 3.): „32. *Koppani Memhet, Memhet Aga szolgája Anno 1655. Ezt is Teöteösi Mihály hozta*”, egy év múlva ugyancsak (249. cs. N° 386. pag. 1.). A május 25-én összeírt németújvári rabok között ugyancsak volt Koppányi Mehmed, az eladó azonban nem egyezik (249. cs. N° 386. pag. 5.): „42. *Koppani Memhet sarcolatlan, Kiskomáromi Kis Farkas hozta*”. Az 1658 decemberében készült iratokban még számon tartották (249. cs. N° 394. pag. 10.; N° 400. pag. 2.): „24. *Koppani Memhet, Memhet Aga szolgája*”. Nincs több információ róla.

Koppányi Musztafa (248. cs. N° 49., 104/a.; 248. cs. N° 30/a.):¹⁵⁴²

Koppányi Musztafa „*igaz sarca*”,¹⁵⁴³ rögtön utána ott áll: „*Adjon még*”(első kézírás), a második kézírás kijavítja ezt, és beszámol a fogoly állapotáról: „*Ez az Koppani Musztafa nem száz forintot ígért, hanem száz tallért. Ezenföljül az sarcán kívül többet nem ígér, az megírt sarcon följül az 20 besliafékvel. Ezenkívül semmit nem ígér, még ezt úgy, ha az ura mellette fog. Ez Nagyságos uram oly nyomorult rab, hogy minduntalan az nehézség bántja, és éjjel-nappal bilincset tartunk az kezén, hogy bolondságában magát meg ne öljö. Mindazáltal Nagyságod jó tetszése, mit cselekeszik vele.*” Az ígéret kiszámított értéke 210 forint. Végül a harmadik kézírás: „*Másodszor, a'mint állapotott ezen rabnak az sarca*”, ismételten szerepel az „*Adjon még ehhez*”¹⁵⁴⁴ kifejezés, de a rabnyilvántartó könyvből (248. cs. N° 49. pag. 199.; 249. cs. N° 199.) tudjuk, hogy Batthyány mégis beírta ennyivel: „4. *Koppányi Musztafa*¹⁵⁴⁵ *Anno 1654. Ezt az rabot Kesztheli Rátz Sztoiántul vették pro fl. 100. Anno 1656. megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 100, kűsöt N° 200, vég abát N° 20, karmasin csizmát p. N° 20, papucsot kapcástul p. N° 20, besliaféket N° 20, avagy mindezekért egy úrnak való jó lovat.*” Ezek a portékák nagyon is gyakoriak a váltságdíjak között. A kősó nagyon fontos szerepet játszott a korszakban, hiszen szükség volt rá a mindennapi életben, az élelmiszerek tartósításánál, az állattenyésztésben és a kifizetéseknel (fizetőeszközként). Az iratok alapján (248. cs. N° 68., 141.; 249. cs. N° 299.) egy 1 db sóért 1 forintot számoltak, holott az is kiderül a forrásokból, mennyire különböző nagyságúak ezek a sótümbök.¹⁵⁴⁶ A fentiek szerint 1654 után kellett készülnie a sarcalkunak, hiszen akkor került Batthyány birtokába a rab, az is kiderül, hogy két év alkudozás után megszületett a váltságdíj, ennek kiszámított értéke 610 forint, ez a vételár 6,1-szerese. A vételnek az ígéret a 2,1-szerese, a követelés 8,5-szerese, a váltságdíj a követelésnek a 0,7-szerese, azaz a főúr és a rab is engedett eredeti elképzeléséből. Azt viszont nem tudjuk meg, mi valósult meg a megállapodásból.

Koppányi Musztafa besli (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 198.): „2. *Item Koppányi Musztafa, ezt az rabot Ságodi István uram katonája, Szý Pál adta, egy Feiérvári Omer nevő rabért, a'ki által szabadulása lett. In Anno 1654. die 27. mensis Februarii megsarcolván ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 120, kűsöt N° 220, vég abát N° 20, karmazsin csizmát párt N° 20, karmazsin papucs kapcástól pár N° 20, besliafék N° 20, szíjheveder N° 10.*”¹⁵⁴⁷ 1651 januárjában

¹⁵⁴² Az első, a sarcalku témájához sorolható egyoldalas feljegyzésnél nem található dátum, az iratokat korábban rendező Iványi Béla kézírásával szerepel annyi: 1635-45 körül. A háromféle kézírás, illetve a felépítés rögtön rávilágít arra, hogy hogyan is működhetett az alku folyamata.

¹⁵⁴³ 248. cs. N° 30/a.

¹⁵⁴⁴ Másodszor ígért: 100 tallér, 200 kősó, 20 vég aba, 20-20 pár csizma és papucs, 20 beslifék. Adjon még ehhez: 50 tallér, 200 kősó, adjon még 25 szíjhevedert (249. cs. N° 299. leggyakoribb érték 1 Ft/db). A követelés kiszámított értéke 840 Ft.

¹⁵⁴⁵ Rajta kívül még három rab szerepel ugyanezen a néven a könyvben, a sarc alapján biztosan be lehet azonosítani a személyt.

¹⁵⁴⁶ Pl. a 249. cs. N° 341. jelzetű iratban 38-tól 68 fontosig találhatunk sótümböket.

¹⁵⁴⁷ Szíjheveder 1 Ft/db (Kanizsai Ibrahim 249. cs. N° 299.).

Németújvárra vitték (249. cs. N° 301. pag. 1.): „4. *Kopani Musztafa beslia, Szi Palkó adta Feiervári Oméért.*” A sarc kiszámított forint értéke 670 Ft, ennek alapján egész szép haszonban reménykedhetett Batthyány I. Ádám Az 1651. júl. 1-jei összeírásban a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 321. pag. 3.), novemberben visszavitték Szalonakra (249. cs. N° 321. pag. 10., N° 325. pag. 2.). 1652 januárjában a ugyancsak a szalonaki rabok között van, viszont mellette az áll: „*odabenn van*” (249 N° 325. pag. 5.). Április 24-én hét fő kezességén ment a hódoltságba (249. cs. N° 340. pag. 8.): „*Koppani Musztafáért kezesek lettek ez alább megnevezett török rabok, úgylgy az lovat, kit ígirt hagyott napra kihozza, ha penig ki nem jünne az hagyott napra, avagy az terminus után meghalna ott benn, minden sarcát az kezesek Uramnak ő Nagyságának tartozzanak megfizetni, annak fölötte, ki mint köti magát, megszenvedni azkikért azt is magokra vállolták.*” Egyből két ellentmondással is találkozunk, egyrészt két évvel korábbra teszi az alkut, 1654 helyett 1652-re, másrészt az 1654-es sarcban nem szerepel semmiféle ló. 1652. augusztus 1-jén a megsarcolt szalonaki törökök között tartják számon (249 N° 325. pag. 8.) Pesti Ömer agával és Fehérvári Iljász szpáhival kapcsolták össze: „*Ezek odabenn vannak.*” Az 1655. januári összeírásban találunk Koppányi Musztafát, de az azonosság s így a koppányi török sorsa is bizonytalan.

Koppányi Musztafa (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 198.): „1. *Koppani Musztafa Anno 1653. in mense Junii, ezt az rabot egy eöri legény adta feje szabadulásáért avagy Esztergami Musztafa Bék hitlevelének visszaküldésiért, melyet Ercsi Memhetért adott volt. Eodem Anno die 16. mensis Julii megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 600, jó öreg kűsöt N° 600, karvasat párt N° 10, úrnak való lovat N° 1, karmazsin csizmát N° 20.*”¹⁵⁴⁸ A kiszámított érték alapján igen magas lehetett a váltságdíja a legénynek, ha egy ilyen értékes rabot ért. Az 1654 januári listában a megsarcolt szalonaki rabok között volt, akik „*még odabenn nem voltak*”, de már melléérték, hogy „*meghol*” (249. cs. N° 355. pag. 3.), így aztán ő sem hajthatott hasznot a főúr számára.

Koppányi Musztafa, sebes (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 358.):

A rabnyilvántartó könyvben öt Koppányi Musztafa is szerepel: 1. (248. cs. N° 49. pag. 198.) 1653. július 16-án megsarcolt, emiatt őt kizárnám, ráadásul a sarca is nagyon alacsony; 2. (248. cs. N° 49. pag. 198.) 1654. február 27-én megsarcolt, így ő sem lehet, ill. neki is alacsony a sarca; 3. (248. cs. N° 49. pag. 198.); 3. 1654-ben Keszthelyi Rácz Sztojan 100 forintért adta, majd 1656-ban megsarcolt, itt az évszámok akár egyezhetnének is, de ennyire alacsony vételárnál miért ígért volna ilyen sokat Musztafa, ráadásul a sarc ennek csupán töredéke volt; 4. (248. cs. N° 49. pag. 202.) Koppányi Sebes Musztafa, róla lehet szó, viszont sem az eladót, sem a vételárat nem tüntették fel; 5. (248. cs. N° 49. pag. 204.) őt viszont 1657-ben vette Batthyány, tehát ő sem azonos. Koppányi Musztafa 1654. szeptember 13-án ígért 1500-1500 tallér készpénzt és portékát. Ha Koppányi Sebes Musztafa a török – bár nála az szerepel a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 202.), hogy 1655-ben került a főkapitányhoz –, a további adatok azt támasztják alá, hogy ő egyetlen, aki szóba jöhet: 1656-ban megsarcolt, váltságdíja: 3 000-3 000 tallér készpénz és portéka, egy úrnak való fölő aranyas szerszámostul, 2 keresztény rab és egy db párdubőr,¹⁵⁴⁹ kiszámított érték 12 297 Ft, ez a fenti ígéretnek 2,7-szerese, és teljesen elképzelhető. Ráadásul az 1656. január 10-ei (249. cs. N° 383. pag. 5.) listában szerepel egy Koppányi Sebes Musztafa a szalonaki rabok között, a forrás szerint 1653-ban hozták a keszthelyiek, ezek szerint lehetne ő az emberünk, de ez így is bizonytalan. Az 1657. januári-májusi adatokat tartalmazó listában a szalonaki várban lévő rabok közt találjuk (249. cs. N° 386. pag. 2.): „36. *Sebes Koppáni Musztafa aliter Dobricsáni.*” Szeptemberben biztosan járt a hódoltságban (249. cs. N° 429. pag. 1.): „Die 17. *Septembris Eresztették be szalonaki rabjaink közül Kopani Dobrisani Musztafát és postáját, Koppáni Musztafát. Lettenek kezesek ezen rabjainkért*

¹⁵⁴⁸ A karvas: Budai Ali csizmadia 1679. júl. 30-án 2 pár karvasat hozott 16 tallérért, a portéka egyezik, de a minőségét nem tudjuk, a korszak sem egyezik, mivel semmiféle egyéb értéket nem találtam, ezért ezzel számoltam.; a hozott áruk között talált legértékesebb lovat vettem, amelyik mellett nem szerepelt minőség és lószerszám sem. Sásdi Mahmud, sásdi aga 300 tallér (450 forint) értékben hozott 1655-ben (248. cs. N° 44., 63.) egy lovat.

¹⁵⁴⁹ A keresztény rab: 500 tallér (249. cs. N° 354.). Mivel fő keresztény rabról van szó, ez valószínűleg magasabb érték), ezért ezzel számoltam.

szalonaki és rohoncsi várainkban lévő rabjaink mind fejenként, úgymint hetvenen, ki fülét, ki fogát, ki fülét [!], ki pedig ujját kötvén, a'mint porkolábjainknál följegyeztetett. Conditiók: Ez följül megírt Koppáni Musztafa arra felelt, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal hoz az sarcában egy úrnak való főlovat mind hozzája tartozandó aranyos szerszámával, pallosostul. Ha pedig ezen rabjaink az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után meg találánának halni, tehát az kezeseket előlvén, kötések szerint cselekedtetünk vélek, annak fölöttö az Dobrisáni Musztafának az sarca is fönn fog rajtok maradni, az postáért pedig tartozzanak kétezer aranyat letenni. Lészen az terminusok 1 holnap.” Arról nincs feljegyzés, hogy a török meghozta-e az ígért lovat, viszont december 1-jén ugyancsak a szalonaki várban találjuk (249. cs. N° 394. pag. 12.): „22. Koppáni Musztafa aliter Dobrigyáni”.

Koppányi Musztafa besli (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 204.): „13. Koppáni Musztafa Anno 1657. ezt az rabot Bógor Istvántul vették pro fl.” Az 1658 decemberében készült listában a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk (249. cs. N° 394. pag. 12.). Ez az utolsó információ róla.

Koppányi Havva bulya (248. cs. N° 64., 65., 104., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv meghalt rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 10.): „3. Koppáni Havva bulya In Anno 16***, ezt az rabot avagy bulyát az keszthelyiektül vették volt pro fl. 230.” Az 1646. aug. 20-ai összeírásból (248. cs. N° 137. pag. 5.) azt is tudjuk, hogy 1646-ban hozták Türbéki Pirivel, Kanizsai Ömérrel (Segesdi Musztafával ?), Budai Zülfikárral, Fehérvári Oszmánval és Musztafával valamint Kanizsai Ahmeddel együtt. A török asszony az 1648. december 15-ei listában ugyancsak a németújváriak között szerepel (249. cs. N° 192. pag. 1.): „16. Koppáni bulya gyermekével”. 1649. január 12-én ugyancsak itt raboskodott (249. cs. N° 201. pag. 2.): „Koppániak [...] 3. egy bulya gyermekével együtt Úyvárat”. Az ugyanezzel a dátummal készült lajstromban is a németújvári sarcolatlan rabok közé sorolták (249. cs. N° 205. pag. 1.): „22. Koppányi Havva bulya leányával; megholt maga.” Az utóbbi bejegyzést maga Batthyány I. Ádám tette, tehát 1649-ben már biztosan halott az asszony. De vajon mi lett a gyermekével?

Koppányi Rizván (248. cs. N° 49, 65, 92, 137, 320.; 248. cs. N° 107., 109., 125.):

Koppányi Rizván 1645. április 7-én még csak 300 db kősót ígért. A továbbiakban is alkudoznak még (248. cs. N° 109. pag. 2.): „4. Koppáni Rezman ígért kūsót N° 400. Adjon még ehhez kūsót N° 600, készpénzt tallér N° 1 000. Egy úrnak való lovat szerszámostul.¹⁵⁵⁰ Egy szép párdúcóbort, egy aranyos kardot, egy aranyos pallost, egy szép deványszőnyeget, egy jakopot a' nyereggre, egy szép öreg sátorot.” A követelés kiszámított értéke 4 750 Ft, ez a vételnek 31,7-szerese, az ígéretnek 15,8-szerese, az első ígéret a vételár¹⁵⁵¹ duplája. A koppányi török ígérete 1646. február 9-én még mindig nem érte el a végső megállapodást (248. cs. N° 125. pag. 1.): „4. Koppáni Rezman ígér sarcában kūsót N° 500, katonapariját minden szerszámostul N° 1.” Úgy tűnik, ebből sem lett alku, mivel a fogoly meghalt, az 1646. augusztus 20-án készült listában már halottként szerepel (248. cs. N° 137. pag. 5.). Megtaláljuk még több listában is a halottak között¹⁵⁵² feljegyezve „Szalonokon holt meg.” Több személy esetén találkozhatunk hasonló furcsaságokkal. A rabnyilvántartó könyvben szintén a meghaltak között található, évszám nincs mellette, de azt megtudjuk, hogy szpáhi volt, és Tihani Váradi Mihály adta el 150 forintért. Kétszeresen is veszteséget jelentett a főúrnak, hiszen 1643 és 1646 között nem sikerült megsarcolnia, de közben etetni és tartani is kellett, ráadásul a vételár is elveszett.

Laki Ali, aga fia (248. cs. N° 49.)

¹⁵⁵⁰ A jakop, pallos, kard, szőnyeg, párdúcóbőr az értékes ló tartozékai, a sátorért 500 tallért számoltam, mert ezzel az értékkel számolt a főúr is (249. cs. N° 354.).

¹⁵⁵¹ 248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320. Egyik lajstromban sincs mellette, hogy mikor vették, viszont az 1643. július 7-ei (248. cs. N° 92. pag. 1.) összeírásban a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk, mellette (Siófoki Alival együtt): „mostaniak”, így valószínűleg 1643-ban került a főúr tulajdonába.

¹⁵⁵² 248. cs. N° 65. pag. 11. és 249. cs. N° 320. pag. 4. Ez utóbbi azért érdekes, mert 1651-ben készült. Ha már 1646-ban meghalt, miért került bele egy öt évvel későbbi lajstromba?

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 159.): „1. Laki Ali, Aga fia, ezt az rabot Sárkány János hozta pro fl. Anno 1658. Sárkány János uramnak adtuk más két törökkel pro fl. 700.” Az 1656 januárjában készült listában a németújvári felső tömlöcben tartották számon (249. cs. N° 383. pag. 2.), egy évvel később ugyanitt találjuk a Laki Ali nevet, minden egyéb megjegyzés nélkül (249. cs. N° 386. pag. 1.). A május 25-ei lajstromban az eladó neve eltér (249. cs. N° 386. pag. 5.): „38. Laki Ali sarcolatlan, Kisfaludi Balás hozta.”, 1658 januárjában ugyanitt tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 1.), utána nincs információ. Ha mégis Kisfaludy Balázs hozta, akkor a vételár is megvan (248. cs. N° 104/a. pag. 5.): „In Anno 1656. etc. In Januario vettünk Kisfaludi Balástól egy Laki Aga nevű törököt, melyért adattunk Körmendről fl. 102.” De ki lehetett a másik két török, akit eladott, hiszen csak akkor lehetne hitelesen összevetni a vételárat az eladási árral, ha róluk is lenne adat. Ha a 700 forintot elosztom három felé, 233 forintot kapok, ez 2,3-szerese a vételárnak, de a sok bizonytalanság miatt ez csupán feltételezés.

Mácsnai Jovan¹⁵⁵³ (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 384.):

Masznai (Alacznai?) Jovan rác 1657-ben „nem ígért semmit is”, (248. cs. N° 49. pag. 342.): „1. Macznai Rác Jován Anno 1657. hogy Kapos felé voltunk, magunk hoztuk”. 1657. május 25-én (249. cs. N° 386. pag. 6.) úgy tartották számon a németújvári foglyok között, mint akit Batthyány I. Ádám maga fogott. Utolsó előfordulásakor 1658. december 2-án (249. cs. N° 400.) még ugyancsak a németújvári alsó tömlöcben ült.

Mikola (248. cs. N° 52.)

Ő is az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 52. pag. 1.): „Anno 1641. die 21. et sequentibus Februarii igali nyereségből, az kik rabokat vettek, azoknak registroma: Groff urunk ő Nagysága vett Mikola rácot tallér 60.”

Moewj gyermek (248. cs. N° 52.)

Mivel egyetlen feljegyzés van csak róla, nem tudtam más rabbal azonosítani. Az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 52. pag. 1.): „Anno 1641. die 21. et sequentibus Februarii igali nyereségből az kik rabokat vettek, azoknak registroma: vett ő Nagysága Moewj nevű gyermeket tallér 50.”

Örsi Branko (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

Örsi Branko és öccse is az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba, a rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 272.): „2. Eörsi Brankó másodmagával, ezt is, hogy Igalt fölvertök, vettök meg az kótyavetyén pro fl. 93. Anno 1642. megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt Hungari fl. 500, ökröt 20.” A váltásdíj kiszámított értéke 820 forint, ez 8,8-szerese a vételárnak. Már 1642 júniusában és augusztusában kezesei voltak, tehát járt benn a hódoltságban (248. cs. N° 70., N° 72., N° 78.), majd novembertől folyamatosan jegyezték a neve mellé a hozott vagy küldött árut (248. cs. N° 74., 107., 128., 249. cs. N° 145., 153., 175.), 1647. okt. 1-jei (249. cs. N° 165. pag. 3.). Az összesítést megtaláljuk az összefoglaló füzetben is (249. cs. N° 299. pag. 31.), 11 úttal hozott 224 forint 50 dénárt, és hajtott (vagy helyette Dadai Mikula) 6 ökröt, a teljesítés kiszámított értéke 320 forint 50 dénár, ez a váltásdíj 39%-a, a vételár 3,4-szerese (249. cs. N° 239.):

„Anno 1649 die 19. Junii Koppani Huszain Alajbég aminemő levelet irt az rác rabok felől, annak rövideden való extractusa:

2. Eörsi Brankonak és Rausának egyaránt való sarca volt fl. 250, ökör N° 10.

Az Rausának alább ennyinek írja az sarcát,

Az Branko restantiáját írja lenni fl. 13, ökör N° 1.

Ezért az Mikula volt kezes, de mind a kezes megholtak, így azért az Mikula fiaira szállott az kezesség.”

1650. augusztus 26-án a szalonaki rácok között tartották számon (249. N° 250. pag. 3.), 1650. június 14-én a hódoltságban járt (249. N° 266. pag. 3.), júliusban, augusztusban és szeptemberben ugyancsak (249. N° 269. pag. 10., N° 272. pag. 3., N° 275. pag. 3., N° 276. pag. 3., N° 285. pag. 1.). 1651-ben már az került mellé, hogy számot kell vetni vele, mivel sarcának nagy részét meghozta

¹⁵⁵³ Mács?; Maszva?

(249. cs. N° 321. pag. 1.). 1652 augusztusában a régi szalonaki rác rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 325. pag. 10.), ahogy 1654 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 2.) is. Mivel nincs róla későbbi információ, így az sem derül ki, hogy mi lett a sorsa.

Örsi Grubacs (248. cs. N° 51., 52.)

Ő is az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 52. pag. 1.): „*Anno 1641. die 21. et sequentibus Februarii igali nyereségbül az kik rabokat vettek, azoknak registroma: [...] vette meg ő Nagysága Eörsj rácot, Grubacsot tallér 28.*” Február 24-én Szalonakra vitték (248. cs. N° 53. pag. 1.). Ez minden információ róla.

Örsi Grubacs fia (248. cs. N° 51., 52.)

Ő is az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 52. pag. 1.): „*Anno 1641. die 21. et sequentibus Februarii igali nyereségbül az kik rabokat vettek, azoknak registroma: [...] vette meg ő Nagysága Grubacsnak fiát tallér 15. d. 75.*” Február 24-én Szalonakra vitték (248. cs. N° 53. pag. 1.). Ez az utolsó adat róla.

Örsi Gyurica, Grubacs öccse (248. cs. N° 51., 52.)

Ő is az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba (248. cs. N° 52. pag. 1.): „*Anno 1641. die 21. et sequentibus Februarii igali nyereségbül az kik rabokat vettek, azoknak registroma: [...] vette meg ő Nagysága Grubacsnak öccsét, Gyuricát tallér 15. d. 75.*” Az utolsó adat szerint február 24-én Szalonakra vitték (248. cs. N° 53. pag. 1.).

Örsi Grozdan (248. cs. N° 49., 51., 52., 137.)

Örsi Grozdan és fiai is a 1641 február 2-ai igali portyán esett rabságba, a rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 272.): „*1. Eörsi Gvozdan rác 3magával, Anno 1641. ezt is akkor hoztok, hogy Igalt fölvertök, vettök meg az kótyavetyén pro fl. 95, d. 25. Anno 1642. ígért ezen rabunk sarcában készpénzt, kűsöt N° 650.*” A váltságdíja a vételár 6,8-szerese volt. Grozdan tíz úttal 650 helyett 655 kűsöt hozott (249. cs. N° 299. pag. 30.). 1642 júliusában és augusztusában már kezesei voltak tehát járt a hódoltságban a sarcáért (248. cs. N° 70., 72., 78.). 1642 novemberében már 397 kűsöt jegyeztek mellé (248. cs. N° 74.). Az 1647. október 1-jén készült számvetésből az is kiderül, hogy 5 sóval többet hozott, de továbbra is számon tartották, valószínűleg kezesség lehetett rajta. 1650. aug. 26-án a szalonaki rácok között találjuk (249. N° 250. pag. 3.), 1650. június 14-én a hódoltságban járt (249. N° 266. pag. 3.), júliusban, augusztusban és szeptemberben ugyancsak (249. N° 269. pag. 10., N° 272. pag. 3., N° 275. pag. 3., N° 276. pag. 3., N° 285. pag. 1.) 1651-ben már az került mellé, hogy számot kell vetni vele, mivel sarcának nagy részét meghozta (249. cs. N° 321. pag. 1.). A még 1651. július 1-jén készült listában a szalonaki rácok között találjuk (249. cs. N° 321. pag. 3.), a későbbiben viszont nem szerepel, tehát legalább tíz év kellett, mire mindent behozott, illetve Dadai Mikulával és Ercsi Mehmeddel beküldte a kűsöt, és teljesítette a váltságdíját, a teljesítés a sarc 101%, a vételár 6,9-szerese.

Örsi Lukacs (248. cs. N° 49., 137.)

Örsi Lukacs és fia is az 1641. február 2-ai igali portyán esett rabságba, a rabnyilvántartó könyv megsarcolt rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 272.): „*1. Eörsi Lukacs másodmagával, Anno 1641. ezt az rabot is akkor hoztok, hogy Igalt fölvertök, vettök meg az kótyavetyén pro fl. 63. d. 75. Anno 1642. megsarcolván ezen rab, ígért minenkünk sarcában készpénzt fl. 400, ökröt N° 10.*” Váltságdíjának a kiszámított értéke 560 Ft, ez a vételár 8,8-szerese. Három úttal hozott 404 forintot és 4 ökröt, majd ezt írták mellé: „*Az többi megengedetett neki.*” (249. cs. N° 299. pag. 31.). A teljesítés a váltságdíj 84%-a, a vételár 7,3-szerese. Vajon mekkora ökröket hozhatott? Ez azért nagyon komoly engedmény, hiszen tízből mindössze négy ökröt hajtott be, és csupán négy forinttal hozott többet, mint amennyi az eredeti készpénzkövetelés volt. 1647. március 9-én azt írták mellé, hogy megadta sarcát (249. cs. N° 147. pag. 7.), azonban már 1643. július 7-én is azok között találjuk, akik (248. cs. N° 92. pag. 2.): „*megadták sarcokat*”. Ezek szerint szabadulása előtt mindössze két évig raboskodott (ahogy egyébként Igali Szmoljana és Pava is).

Örsi Rausa (248. cs. N° 49, 52, 137.)

Örsi Rausa és fiai is az 1641. február 2-ai igali portyán esett fogságba, a rabnyilvántartó könyv megsarcolt rács rabjai között találjuk őket (248. cs. N° 49. pag. 273.): „4. *Eörsi Rausa Rác, Anno 1641. ezt is az igali nyereségből vettök pro fl. Anno 1642 megsarcolván ezen rab, ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 250, ökröt N° 10.*”, a váltságdíj kiszámított értéke 410 forint, ez a vételár 9-szerese, a vételár csupán egyetlen iratban található: „*Vett ő Nagysága Rauz nevő rácot tallér 29*”, az igali nyereségből csak vele azonosítható. 1642 júniusában már voltak kezesei, tehát elkezdte hordani a sarcát (248. cs. N° 70.). 1644. július 14-én Bácskai Bogdán és Siófoki Radovan volt a kezes, Batthyány I. Ádám írta mellé (248. cs. N° 100. pag. 1.): „*Ez megmaradhat ezen a kezességen, mivel restál csak ökörrrel N° 4, d. 50.*”. A következőket pedig valamelyik embere írta mellé: „*Ez azt mondja, hogy nem tartozik három ökörnél több[el].*” Ezek szerint már 1644-ben meghozott mindent, amit az 1647. október 1-jei forrásban megtalálunk (249. cs. N° 165. pag. 4.). Az összefoglaló füzetben ugyancsak ez áll (249. cs. N° 299. pag. 31-32.) 11 úttal hozott 249 forint 50 dénárt, és hajtott hét ökröt, 1650. augusztus 26-án a szalonaki rácsok között tartották számon (249. N° 250. pag. 3.), 1650. június 14-én a hódoltságban járt (249. N° 266. pag. 3.), júliusban, augusztusban és szeptemberben ugyancsak (249. N° 269. pag. 10., N° 272. pag. 3., N° 275. pag. 3., N° 276. pag. 3., N° 285. pag. 1.). 1651-ben már az került mellé, hogy számot kell vetni vele, mivel sarcának nagy részét meghozta (249. cs. N° 321. pag. 1.). 1652 augusztusában a régi szalonaki rács rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 325. pag. 10.), ahogy 1654 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 2.) is. Nincs róla későbbi információ.

Paksi Hüszejn (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 215.): „*1. Paxi Huszain Anno 1657. Hogy Kapos felé voltunk, magunk hoztuk.*” Az 1656 januárjában készült katalógusban (249. cs. N° 386. pag. 1.) a németújvári új rabok között tartották számon Segesdi Hüszejnnel (ő meghalt), Kaposvári Ahmeddel, Sternócsi (ternovicei) Lazarral és Masznai (Mácsnai) Jovánnal. Május 25-én a sarcolatlan németújvári rabok között szerepel (249. cs. N° 386. pag. 16.), 1658 januárjában ugyanitt tartották számon (249. cs. N° 394. pag. 1.), december 1-jén a németújvári alsó tömlöcben ült. Nincs róla további információ.

Paksi Mihály rác (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 215.): „*1. Paxai Rács Mihály Anno 1652. ezt az rabot Szász Mátyás adta adósságában pro tall 100.*” 1652. aug. 1-jén a rohonci rác rabok listájában tartották számon (249. cs. N° 325. pag. 9.): „*9. Paxi Márton aliter Mihály*”, 1654 januárjában (249. cs. N° 355. pag. 5.) ugyanitt találjuk. Ez az utolsó információ.

Paksi Oszmán aga (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. 365., 374.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 215.): „*1. Paxi Oszmán Anno 1655. die 20. Augusti ezt az rabot Kisfaludi Balástól vettök pro tall. 700, facit fl. 1 050.*” Egy másik forrásból (248. cs. N° 104/a. pag. 3.) derül ki, hogy a főúr valójában nem egyedül vette a paksi törököt: „*Vettünk megént 4 budai törököt, úgymint Zmail Agát, Emingh Alit, Jancsár Csenánt és Paxi Oszmánt, item 4 lovat minden szerszámostul s két úrnak való sátort pro fl. 6 000.*” 1655 augusztusában (249. cs. N° 374.) a teljes vételárnak a harmadát adta meg emberének a főkapitány. Az 1655. augusztus 20-án készült feljegyzésben részletes leírást kapunk (249. cs. N° 365.):

„*Anno 1655. die 20. Augusti Kisfaludi Balázs uram, az több véle lévő vitézekkel, a' minemő törököket és török lovakat hozott, azoknak nevek:*

Az rabok

- 1. Constantinápoli Mamhut, Zmail Aga, nyesttel bélelt zöld subája tall. 1 000,*
- 2. Constantinápoli Emingh Ali, hosszú szederjes mentéje tall. 900,*
- 3. Budai Csenán Jancsár, ifjú legény tall. 400,*
- 4. Paxi Oszmán Aga vörös dolmányban tall. 700, ezeket Szalonakra vitték.*

Az lovak száma

- 1. vezér ló, sötét pej: fekete bársony skófiummal varrott nyerge, aranyos és ezürtös fékestül, szügyellőstül tall. 300,*
- 2. Zmail Aga, ló: almáskék, vörös bársony skófiummal varrott nyereg rajta tall. 200,*

3. *Zeöldfikár, ló: fejrékék, parasztnyereg rajta tall. 200,*

4. *Cselebi, ló, sötét pej: ezüst-aranyos szerszám rajta skófiummal varrott meggyszínű gránát nyerge tall. 300.”*

A forrás képet ad arról, hogy milyen is az úrnak való portéka. Arról viszont nincs több információ, hogy mi lett Paksi Oszmán sorsa.

Palotai Abdi (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 173., 184., 186/a., 188., 189/a.):

Palotai Abdi 1647. december 19-én 500 db kősót ígért, a követelés (249. cs. N° 173.): *„Adjon még ehhez kősót N° 500, készpénzt, kit érte adtam tall. 340, és egy úrnak való lovat szerszámostul.”*¹⁵⁵⁴ A kiszámított értékek alapján a követelés tehát az ígéretnek több mint 6-szorosa. Ugyanez áll a 249. cs. N° 188. iratban, ill. 1648. február 23-án, június 20-án, szeptember 17-én (249. cs. N° 188. és 249. cs. N° 189/a.) is csupán 100 db kősó és 300 tallér az ígéret. Ez utolsónál még követeltek 300 db kősót és 200 tallért, de november 8-án csak 50 db kősóval ígért többet a fogoly. Végül mégis megegyeztek. 1649. január 12-én még sarcolatlan (249. cs. N° 205. pag. 2.), de július 24-én már bement a hódoltságba, *„ily ok alatt, hogy Pribék Jánost kiszabadítja, azonkívül ad uramnak ű Nagyságának másfél száz jó öreg kősót, ha peniglen ezen Palotai Abdi ott benn terminus után meghalna, avagy ki nem akarna jönni, tehát tartozzanak űk az sarcát ippen praestálni [kezeskedni]¹⁵⁵⁵, és ki ki kötése szerint bűnhődni, fönn maradván Abdi kezessége is rajtok. [Batthyány Ádám kézírása:] Kinek sarca t. 340.”* 1650. augusztus 26-án ugyancsak benn volt a hódoltságban (249. cs. N° 250. pag. 2.), és régen lejárt határideje ellenére sem akart kijönni. A rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 22.) tanúsága megerősíti a fenti váltságdíjat: *„Palotai Abdi Anno 16.. Ezt az rabot Peörei Mátyás adta más rabért, amelyért fl. 510. [...] Ezen rabunk vállolta magára Pribék Jánost, kinek az sarca 340 tallér. Ígért még hozzája 150 kúsót, ha emellől elmegyén, dupla leszen az sarca. Pribék János tartozik letenni tall. 340.”* A vételárral¹⁵⁵⁶ majdnem megegyezik az első ígéret, bár azt nem éri el, az első követelés 5,9-szerese, a sarc pedig alig magasabb, csupán 1,3-szerese. A főúr jócskán engedett, hiszen az első követelésnek a megegyezés csak 0,2-szerese. Ez nem számít jelentős haszonnak, hiszen mindössze 150 db kősóról van szó. Úgy tűnik, a főúrnak fontos volt familiárisa, Pribék János kiváltása, bár gondosan feljegyeztette a keresztény rabok váltságdíját is,¹⁵⁵⁷ és ezt utólag kifizettette vagy leszolgáltatta velük. Palotai Abdi 1652. február 25-én (249. cs. N° 335.) Pribék János sarcát, a 340 tallért leszállította, az utolsó bejegyzés 1654. január 1-jén készült róla (249. cs. N° 355.). A sarcát ugyan megadta, bár kezesség még volt rajta, de azt írták mellé: *„ismeg rab”*. Kezdhetette előlről az egészet a szerencsétlen. Legalább öt év kellett ahhoz, hogy meghozza a váltságdíját, de ez végül nem változtatta meg a helyzetét.

Palotai Ali, csorba (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 132.):

Palotai Csorba Ali mellett áll 1646. december 1-jén (248. cs. N° 132.) a következő feljegyzés: *„Erről izentönk Jobbágy Dániel¹⁵⁵⁸ által, hogy valami gyermek rabot szabadétson ki, kit Beszprémből fogtanak el.”* Elég meglepő, hogy már az 1646. február 20-ai (248. cs. N° 126.) forrásban az áll, hogy bement a hódoltságba,¹⁵⁵⁹ tehát már meg kellett lennie a megállapodásnak. Így történhetett, s egyébként az sem véletlen, hogy veszprémi gyermeket kell kiszabadítania, hiszen őt a veszprémiek

¹⁵⁵⁴ A követelés kiszámított értéke tehát 3 010 Ft.

¹⁵⁵⁵ Lat. praestō: kezeskedik, jótáll

¹⁵⁵⁶ 1647. október 27-én (248. cs. N° 64. pag. 5.) a szalonaki sarcolatlan rabok között találjuk Palotai Abdit, csak annyi áll mellette, hogy Pereitől, semmi egyéb. Viszont ennél korábbi dátumot nem találunk mellette, ennek alapján mindössze két évig alkudoztak vele. A 248. cs. N° 65. pag. 7. oldalán az eladó, Perei Mátyás megegyezik, viszont a forrás szerint más rabért adta, a vétel dátuma itt sem szerepel. 1651-ben (249. cs. N° 320.) a megsarcolt rabok közt találjuk, az eladó és a vételár is megegyezik a rabnyilvántartó könyv adataival. Nincs több információ mellette.

¹⁵⁵⁷ 248. cs. N° 103.; 249. cs. N° 198., 245., 312., 334.

¹⁵⁵⁸ Jobbágy Dániel: 1634 és 1636 között Batthyány számtartója, 1637 és 1652 között rohonc-szalonaki tisztartója. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.; *Vö. Zimányi V.*: A rohonc-szalonaki uradalom és jobbágyság. i. m. 44.

¹⁵⁵⁹ *„[...]ha bennmarad terminus után meghal kezesek ezer arannyal, egy vezérnek való lóval, kezességgel tartozzanak.”*

hozták a rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 22.) tanúsága szerint: „*Beszprémiaktól vettök, Csaiági Máténak adtuk feje váltságában.*” A 248. cs. N° 65. pag. 7. „*Csaiági Máténak. Veszprémiectül pro fl. 100.*” A 248. cs. N° 64. pag. 1. a vételárat és a eladót is megerősíti, a 248. cs. N° 137. pag. 5., a 249. cs. N° 320. pag. 3. (1641-1648.) szerint is Csajági Máténak ajándékozták. Ezt alátámasztják az 1647-és rablisták (248. cs. N° 140., 249. cs. N° 156.), 1648. június 3-án viszont már Batthyány sarchordó rabjai között találjuk a törököt (249. cs. N° 186/a. pag. 5.), 1648. november 10-én ugyancsak (249. cs. N° 189. pag. 2.), december 15-én azonban az áll mellette (249. cs. N° 191. pag. 2.): „*Csaiági Máténak adtam ajándékon*”. Nincs róla későbbi adat. A 248. cs. N° 92. pag. 2. oldalán viszont a győriektől vette a főúr a rabot 1643-ban, ennek alapján 1643 és 1648 között eldől a sorsa, azt viszont nem tudjuk, hogy végül is az adott gyermeket szabadította-e ki, vagy Csaiági Máté fejjváltsága lett-e, ez utóbbi a valószínűbb a források alapján. Mindenesetre úgy tűnik, Batthyány nagylelkű volt, hiszen ez számára legalább 100 forint veszteséget jelentett.

Palotai Bajrám, kis (248. cs. N° 49., 64., 65., 104., 320.; 249. cs. N° 231., 273.):

Palotai Kis Bajrám borostyáni rab 1649-1650-ben csupán 130 db kőst ígért, 1650. július 22-én először 20, majd még 20 db-bal többet. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 158.) is a sarcolatlan palotaiak között van, a veszprémi adták el 187,5 forintért a veszprémi kótyavetyén (248. cs. N° 65. pag. 7. és 249. cs. N° 320. szintén). Nem csoda, ha az ígéretre még csak nem is válaszolt Batthyány. Az 1649. augusztus 18-án készült listából (249. cs. N° 213. pag. 2.) azt is megtudjuk, hogy a palotai odabasi fia, ezt támasztja alá a szeptember 8-ai összeírás (249. cs. N° 214. pag. 1.) is, de ekkor már Batthyány saját kezűleg melléírta, hogy „*Perei Mátyásé*”. Az ugyanezzel a dátummal ellátott feljegyzés (249. cs. N° 233. pag. 2.) ezt megerősíti: „*Az mely rabokat kiváltottam, és fejek váltságában adtam rabokat: [...] 10. Pallotaj Bairan, Perei Mátyásé.*” Mivel a fogoly a veszprémiectől került a főúrhoz, ezért valószínű, hogy visszaadta a szintén veszprémi Perei fejjváltságában.¹⁵⁶⁰ Ennek alapján a vételtől számított két éven belül eldől a palotai török sorsa. Ha 500 tallérnak veszem a váltságdíj értékét, ez négyszerese a vételárnak, és 5,8-szerese az első ígéretnek. Annál érdekesebb, hogy ugyanezzel a névvel találjuk azt a foglyot, aki 1652 novemberében megpróbált kiszökni a szalonaki várból. A gondos főúr ezt is fölírta (249. cs. N° 325. pag. 12–13.): „*Anno Domini 1652. die 5. Decembris Az Szalonaki várban lévő török rabjainknak consignatioja, a melyek egyenlő akarattól föltámadván az várat megvették, egy része kiereszkedett az várból, de megént innend kézben akadtak, egy része az várban megfogattatott etc.*” Palotai Bajrám azok között található, „*Amely rabok megverettetenek érdemek szerint, kin 300-350 és 380 pálcát üttetvén.*” Mindenesetre túlélte, de talán még jobban megmakacsolta magát, ugyanis 1654. január 1-jén még mindig sarcolatlan, igaz, már a borostyánkői várban raboskodott (249. cs. N° 355.). Ha ugyanarról a személyről van szó, akkor miért nem tüntetik fel később, hogy Perei fejjváltságában adta a főúr? A személyazonosság így bizonytalanná válik.

Palotai Hüszejn (248. cs. N° 49., 64., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 9.): „*I. Palotai Huszain Anno 16***, ezt az rabot Ságodi Istvántul vettük volt pro fl. 100.” 1647-ben vásárolta a főúr egy fehérvári törökkel együtt (248. cs. N° 104. pag. 3.). Az 1651-es listában ugyancsak a meghalt rabok között találjuk, Fehérvári Pirkussal kapsolták össze (249. cs. N° 320. pag. 4.): „*Ságodi Istvántul pro fl. 200. Borostyánban megholtanak.*” 1647. október 22-én a borostyánkői sarcolatlan rabok között tartották nyilván (248. cs. N° 140. pag. 4.), az 1647. november 27-ei lajstromban ugyancsak a sarcolatlan borostyáni rabok között találjuk, de utólag már melléírták, hogy meghalt (249. cs. N° 171. pag. 3.). Az 1648. december 15-ei listában (249. cs. N° 191. pag. 3) a meghalt borostyáni rabok között szerepel Kaposvári Hüszejnnel együtt. Bizonytalan, hogy 1647-ben vagy 1648-ban halt meg.

¹⁵⁶⁰ Nem találtam az iratokban a váltságdíját. Mivel a 249. cs. N° 354. iratban 500 tallért számítanak egy keresztény rabért, ezért ezt vettem én is számítási értéknek, bár ez is nagyon bizonytalan.

Palotai Mehmed borbély (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 159.): „3. *Palotai Barbély Memhet, melyet Palotai Murat Aga öccsinek mondanak lenni. Anno 1652. in mense Maii ezt az rabot Beszprémi Gurup Péter adta azért a' rabért, az kit Kis János szabadulásában adtunk. Anno 16** megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 1 000, partékát pro tall. 1 000.*” Minden valószínűség szerint Fehérvári Szakállas Muharremért cserélték, aki 1649-ben „ott [a hódoltságban] maradt Kis János helyett” (249. cs. N° 225. pag. 2.). A fehérvári török 1648 júniusában került Batthyányhoz: „17. *Fejérváry Szakállas Muharim: gyalog török, Kis Jánosért adtam, másért, úgymint Simontornyai szubasiért.*” (249. cs. N° 186/a. pag. 1.). Szóval Palotai Barbély Mehmedet Fehérvári Szakállas Muharremért, őt pedig Simontornyai Ibrahim szubasiért cserélték. Az iratok alapján Batthyány I. Ádám befektetett 300 tallért, és várt 2 000 tallért, ez majdnem a hétszerese a befektetésnek. A palotai törököt is megtaláljuk 1652. november 28-án a szalonaki lázadó rabok között (249. cs. N° 325. pag. 12.), túlélte, és minden valószínűség szerint csak öt év múlva volt hajlandó alkut kötni a főúrral, legalábbis az 1657 januárjában készült consignatióban jegyezték mellé, hogy „megsarcolt” (249. cs. N° 386. pag. 2.), sőt 1659. február 24-én (249. cs. N° 403. pag. 1.) fejegyezték a conditióját is: „*Anno 1659 die 18. Januarii Bocsátottuk bé Budai Sánta Haszont és Palotai Barbély Memhetet postájokkal, Feiérvári Zukóval együtt, úgy hogy ketten Tar Pált megszabadítsák fejek szabadulásában, és az terminusnapra kiküldjék az kezesség mellé postájok által. Ha pedig Tar Pált avagy az kezeseit megvernik, avagy az kezeseit ezen bemenendő raboknak is pálcák alatt köll meghalni. Az postának az kötése az két rabon Tar Pál sarca marad.*” Nem véletlen, hogy a főúr velük akarta kihozatni az étékfogóját, Budai Haszant már kétszer beküldte érte 1658-ban (249. cs. N° 387., 402.). Azonban Sánta Haszan és Barbély Mehmed együtt szerepelnek még egy hónap múlva is (249. cs. N° 429.), azaz Tar Pál a fenyegetések ellenére sem került haza, legalábbis 1659 februárjában még biztosan nem.

Palotai Muharrem (248. cs. N° 49, 65, 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 158.): „2. *Palotai Muharin Anno 1651. Ezt az rabot Ukj János adta sarcának szállítására. Anno 1653. in mense Octobris megsarcolván, ezen rabunk ígér minékünk sarcában kűsót N° 700.*” Batthyány I. Ádám udvarában ez 700 forint értéket jelentett, azaz nem érte el Uki János¹⁵⁶¹ sarcának értékét. Az 1651. július 1-jén készült listában az áll mellette (249. cs. N° 321. pag. 2.): „*Ezt Ukj János adta az Kalocsaihoz sarcában.*” 1651. július 1-jén a rohonci sarcolatlan rabok között találjuk (249. cs. N° 321. pag. 5.), ahogy nov. 15-én is (249. cs. N° 318. pag. 3.; 321. pag. 12., 325. pag. 3.), s a helyzete változatlan 1652 januárjában és augusztusában is (249. cs. N° 325. pag. 6., 9.). 1652. február 7-én két török rabot kellett a hódoltságból visszahoznia társával és postájával együtt (249. cs. N° 340. pag. 6.): „*Tolnai Juszuuff és Pesti Karimán rabjaink kihozására bocsátottuk be Budai Oszmánt és Palotai Muharint, melyekért lettek kezések, és magokért postákért, Budai Rác Gyuriczáért, úgymint Szalónakon.*” 1652. március 28-án Pesti Karimán Pesti Oszmán postájaként járt ismételtlen a hódoltságban (249. cs. N° 340. pag. 3–4.): „*Eodem Anno die 28. Martii rohonci rabjaink közül, akik bementek, akarván fejek váltságában az alább megírandó keresztény rabokat megszabadítani. 1. Pesti Karimán Sárdi Pált. 2. Pesti Oszmán Farnadi Jánost, postájok Palotai Muharin. [...] Ezek a' mint egyikért, úgy lettek az másikért, 3dikért, 4dikért és 5dikért kezések, kötvén ki fogát, ujját etc. Ezek az rabok arra feleltek, hogy az mostani útjokkal az keresztény rabokat, akiket magokra válloltak, minden okvetetlen megszabadítják, s az ott benn lévő kezességeket is aboleálják [eltörlik]. Ha az terminusnap után meg találának ott benn halni, tehát azkiket magára vállolt, annak az sarca duplán fönmaradjon az kezeseken, az rajtok lévő kezességgel együtt. Ha pedig az posták meghalának az terminus után, tartozzanak mindenikért ezer aranyat letenni, és egy-egy úrnak való főlovat hozni. Mentenek be die 30. Martii. Az terminusok 30 nap.*” Ugyan az 1654 januárjában (249. cs. N° 355.) készült listában még a sarcolatlan rohonci foglyok közé sorolták Mehmedet, ám a rabnyilvántartó könyvből tudjuk, hogy már megsarcolt. Az 1655. november 26-ai forrás szerint ugyancsak a hódoltságban járt (249. cs. N° 369. pag. 1.). Az 1656 januári lajstrom szerint még mindig

¹⁵⁶¹ 249. cs. N° 334.: „*Anno 1652. die 24. Februrii Az minemő keresztény rabok mellett akarunk fogni: 1. Uki János sarca tall. 580.*” Azaz forintértékben: 870 Ft

vagy már újból a hódoltságban járt (249. cs. N° 383. pag. 7.), az is ebből az iratból derül ki, hogy Horvát Máté hozta Uki János sarcában. Az 1657 januári katalógusban (249. cs. N° 386. pag. 3.) az írták mellé és Pécsi Mátó mellé, hogy „*odabe csavarognak*”. 1657 márciusában Kaposi Ivánt, Fehérvári Barbély Ahmedet és Budai Juricát küldték utána a hódoltságba (249. cs. N° 387. pag. 3–4.): „*Felelnek arra is ezen rabok, hogy Palotai Muharinon kívül is, a'minemő rabok vannak ott benn csavargásban, azokat is fölkeresik, és vagy magokat, vagy penig az sarcokat kihozzák.*” Úgy tűnik, sikerült, hiszen 1658 decemberében (249. cs. N° 387. pag. 13.) már ismét a rohonci rabok közé jegyezték, majd 1659. febr. 11-én (249. cs. N° 403.) Palotai Alival és Esztergomi Dervissel (ő volt a postájuk), Veszprémi Sári Istókért és a kezességéért ment: „*Mindezekért lettenek kezesek szalonaki és rohonci várainkban lévő török és rác rabjaink mind fejenként, úgymint 75-ten, ki fülét, ki fogát, ki penig ujját kötvén. Conditiók: [...] 3. Palotai Muharin úgy ment bé, hogy mindeneknek előtő Beszprémi Sári Istókot megszabadétsa, és az mi kezünkhöz adja, azután a'minemő kezeség vagyon rajta, azt az következendő Pünkösdre fogyatkozás nélkül kiküldi. Két holnap az terminusa.*” Az nem derül ki, hogy kiszabadította-e a magyar rabot, de nagyon úgy tűnik, hogy ennyi „csavargással” sem hozott semmit a váltságdíjából.

Palotai Rizván (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 159.): „*4. Palotai Rézmán Anno 1653. in mense Julii, ezt az rabot az hollósi polgárok hozták, úgymint Pál András, Antal Jakab, Kalmár István és Márkus András, akarván feleségeket szabadétani rajta, csak szín alatt vették el tőlök*”. 1658 decemberében még biztosan a borotyánkői sarcolatlan rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 355., 380., 383., 386., 394. pag. 9.), ezután nincs róla információ.

Palotai Dobricsáni Musztafa (248. cs. N° 49., 64., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 159.): „*1. Palotai Dobriczáni Musztafa Anno 16***, ezt az rabot az beszprémi kótyavetyén vétették pro fl. 270.” Az 1646. november 21-ei összeírásból csak annyit tudunk meg róla, hogy 1647 után vitték Szalonakra. Az 1647. október 22-ei adatok szerint valóban Szalonakon van a sarcolatlan rabok között (248. cs. N° 140. pag. 3., 7.), még ennek az évnek a novemberében megsarcolt, és akkor már be is ment az első útjára, 24-en kezeskedtek érte (249. cs. N° 169.). 1648 februárjában már a második útját tette meg. Itt ellentmondást találunk, ugyanis Batthyány I. Ádám nem találta elég értékesnek a hozott lovat (249. cs. N° 199. pag. 8.): „*Az minemő lovat hozott második útjával, berma lévén 60 forintért vettük el tüle, más lovat tartozik minékünk hozni, melyet meghozván, megadjok neki az 60 forintot, 10 tallérral is tartozik még.*” Az összefoglaló füzet szerint pedig nemcsak megfelelt az állat a követelményeknek, hanem a palotai török ezzel teljesítette is a sarcát (249. cs. N° 299. pag. 8.): „*Palotai Dobricsani Musztafa sarca: egy úrnak való fölló, a'minemő minékünk fog tetszeni, azon skarlát nyereg, skarlát csáprág, fék és egyéb szerszáma szép és katonás legyen, csótár és pokróc rajta.*¹⁵⁶² *Ezen kívül készpénz tall. 180. In Anno ment bé ezen rab. 1. és 2. útjával hozott sarcában lovat N° 1, azon fék posztókápájú nyereg és pokróc. Item szállétott le Peörei Mátyás sarcában tall. 170, hozott készpénzt tall. 10. Ez éppen megadta sarcát, semmivel sem tartozik.*” A kiszámított érték 1 020 forint, az vételár 3,8-szerese. Mivel további iratokban nem találtam meg, biztos vagyok benne, hogy megszabadult, bár az is lehetséges, hogy kettőnél több útja volt. Az egyik legszerencsésebb törökről van szó, hiszen a források alapján két évig sem raboskodott.

Pécsi Ahmed (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 140.): „*1. Pécsi Ahmet Anno 1650. Ezt az rabot az beszprémi vitézektül vették pro fl. 80.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló lajstromban a megsarcolt rabok közé sorolták (248. cs. N° 65. pag. 11.), az eladó és a vételár is megegyezik. Az 1651-es lajstromban ugyancsak sarcolatlan, az eladó és a vételár itt is egyezik (249. cs. N° 320. pag. 6.). 1650 július 21-én a szalonaki várban nyilván tartottak egy Pécsi Ahmedet (249. cs. N° 272. pag. 2.), augusztusban a szalonaki közönséges rabok közé sorolták (249. cs. N° 275. pag. 2., N° 276. pag. 2., N° 280. pag. 2.), augusztus 11-én viszont Pécsi Jusuffal együtt Németújvárra vitték (249. cs. N° 282. pag. 3.). 1651. július 1-jén a németújvári

¹⁵⁶² 1647-ben Kanizsai Sábán ötvöstől Batthyány I. Ádám egy 750 forint értékű úrnak való lovat követelt szerszámostul (248. cs. N° 49., 68., 178., 249. cs. N° 299.), ezzel számoltam.

sarcolatlan törökök között volt feltüntetve (249. cs. N° 321. pag. 1.), ahogy 1652. augusztus 1-jén is (249. cs. N° 325. pag. 7.) és 1654 januárjában ugyancsak (249. cs. N° 355. pag. 2.). 1656 januárjában a németújvári alsó tömlőben számon tartottak egy Pécsi Ahmedet, a pasa szolgáját, mellette azonban az áll, hogy 1649-ben Beszprémi Gyalódi István hozta (249. cs. N° 383. pag. 3.). Egy év múlva ugyanitt találunk egy Pécsi Ahmedet (249. cs. N° 386. pag. 1.), a május 25-ei összeírásban ugyancsak szerepel (249. cs. N° 386. pag. 4.): „12. Pécsi Amhet sarcolatlan, Beszprémi Komlósi hozta.” Az biztos csak, hogy valamelyik veszprémi katona hozta 80 forintért, valószínűleg 1650-ben, és hét év múlva még mindig nem egyezett meg a főkapitánnyal.

Pécsi Ahmed (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 346.): „*Pécsi Ahmet Anno 1657. Ezt az rabot az beszprémi vitézektül vették pro fl.*” Az 1658 januári németújvári listában találunk egy Pécsi Ahmedet, aki történetesen nagyszakállú (249. cs. N° 394. pag. 1.), és decemberben ugyancsak a németújvári felső tömlőben ült (249. cs. N° 394. pag. 10.).

Pécsi Ahmed, hodzsa (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 358., 361.)

Pécsi Hodzsa Ahmednek 1654. szeptember 13-án a követelése: 8 000 tallér, 5 000 tallér értékű portéka, egy úrnak való öreg sátor, egy úrnak való ló szerszámostul, és 1 keresztény rab nevezet szerént;¹⁵⁶³ kiszámított érték 23 550 Ft. Az ígérete: 1 000 tallér, 1 500 tallér portéka,¹⁵⁶⁴ összesen 2 500 tallér, azaz 3 750 forint, a követelés az ígért 6,3-szerese. A 249. cs. N° 361. irat szerint már magasabb az ígérete: 2 000 tallér, 3 000 tallér portéka, egy úrnak való sátor, egy ló és egy rab, de ez sem éri el a követelést. A vételára: 440 tallér, ezt a rabnyilvántartó könyvből (248. cs. N° 49. pag. 143.) ismerjük, ahogy az eladóját: Teöteösi Jánost, és fogságba esésének évét is: 1654. Ezek szerint ugyanabban az évben el is kezdődött a sarcalku, igaz, úgy tűnik, eredménytelenül. Az ígértet a vétel 5,7-szerese, a követelés az 35,7-szerese. Minden adat arra utal, hogy a pécsi török sarcolatlan is maradt (249. cs. N° 355., 383., 386., 394. 400.; 1655-1658). Az utolsó rablista, amelyben szerepel, 1658. december 2-án készült, ekkor a németújvári felső tömlőben ült, viszont 1659. március 2-án már megsarcolt rabként ment a hódoltságba postájával együtt (249. N° 429. pag. 4.): „*Die 2. Martii mentenek bé szalonaki rabjaink közül Pécsi Amhet hodzsa és annak postája, Feiervári Kalmár Ali. Lettek ezen rabjainkért kezesek szalonaki és rohonci várainkban lévő török és rác rabjaink, mind fejenként úgymint 75, ki fülét, fogát, ki pedig ujját kötvén. Conditio: Ez megnevezett Pécsi Amhet hodzsa arra felelt, hogy a' mint fogadása és sarca tartja, maga feje szabadulásában Laki Pál nevű körösztvény rabot mindenképpen fölzsabadítván, az rab Kegyelmednek igájából az terminusnapra postája által az kezesség mellé kiküldi. Annak fölötte az megnevezett Laki Pálhoz a' minemő úrnak való föllovat aranyos szerszámostul, a' mint az vezérek dévánba szoktak járni, az úrnak való kerek sátorral együtt ezen alkalmatossággal az kezesség mellé kiszolgáltatja.*¹⁵⁶⁵ *Ha pedig az megnevezett Laki Pálhoz még valami kérnének ott benn, mi is ahhoz alkalmaztatván magunkat, az megírt hodzsa kezesein háromannyit fogunk kérni. Lett pedig ezen bemenendő raboknak megkötése ilyenformán, hogyha az terminusnapra ki nem jönnének, avagy az terminusnap után meg találának halni, vagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezesek kötések szerint büntetődnek. Annak fölötte az megírt hodzsának az sarca [sarca] is fönn fog rajtok maradni, az rajtok lévő kezességgel együtt, az postáért pedig tartozzanak az kezesek kétezer aranyat letenni, s azon lévő kezesség is fönn fog rajtok maradni. A die 2. Martii számlálván leszen az terminusok három hét.*” Öt évvel fogságba esése után a vételárának a

¹⁵⁶³ A keresztény rab: 500 tallér (ez szintén követelés, 249. cs. N° 354., mivel fő keresztény rabról van szó, ez valószínűleg magasabb érték); úrnak való szép sátor: 600 tallér ugyancsak követelés (249. cs. N° 354.). Ezekkel az értékekkel számoltam.

¹⁵⁶⁴ Ehhez követelt még 400 tallér készpénzt, 3 000 tallér portékát és még egy lovat aranyozott szerszámostól, párdúcőr rajta, aranyos hegyestöröstül, amint az vezérek szoktak járni.

¹⁵⁶⁵ A követelések között (249. cs. N° 354.) találunk egy 500 talléros kerek sátorral és ugyanitt, egy 500 talléros keresztény rabot. Mivel Laki Péter váltságdíját nem találtam, ezért ezt az értéket vettem figyelembe, a lónál pedig a legértékesebb követeléssel számoltam (248. cs. N° 49. pag. 31.): „*Kanisai Csonka Ramadán Odabasa Anno 1637. Ezt az rabot az egerváriaktül vették pro fl. 70. In Anno 16. megsarcolván, ezen rabunk ígért minekünk sarcában készpénzt fl. 1 000. Egy úrnak való lovat minden hozzája tartozandó úri öltözetivel együtt, a' ki éjzen tall. 1 000.*” A kiszámított érték 3 000 forint, és ez csak a váltságdíj, nincs benne a vállalt kezesség.

4,5-szerese a váltságdíja, de az nem derül ki, hogy azt vajon megküldte-e a hódoltságba Batthyánynak, pontosabban már a fiának.

Pécsi Ahmed, potur (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 346.): „*Pécsi Potur*¹⁵⁶⁶ *Eodem Anno [1657] ezt az rabot is az beszprémi vitézektül vettök pro fl.*” Az 1658. decemberi lajstromban a németújvári alsó tömlöcben ülő rabok között találunk (249. cs. N° 394. pag. 11., N° 400. pag. 2.) egy Pécsi Ahmedet, aki potur és Szili (Gergely) rabja, azaz valószínűleg eladta vagy fejjáltságba adta a főúr.

Pécsi Ali (248. cs. N° 49, 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll, hogy meghalt (248. cs. N° 49. pag. 142.): „*5. Pécsi Ali Anno 1654. in mense Aprili ezt az rabot Csanádi Jánostul vettök pro fl. 150. Anno 1656. megholt az Úyvári rabságban.*” Az 1656. januárjában készült lajstromban a németújvári alsó tömlöcben tartották nyilván (249. cs. N° 383. pag. 3.): „*Nota bene 29. Pécsi vén Ali Anno 1653. Csanádi János hozta, megholt.*” A „nota bene”-t és a meghalt kifejezést utólag írták a listába. Csanádi tehát 1653-ban fogta a pécsi törököt, 1654. áprilisában adta el a főkapitánynak, 1656-ban pedig meghalt a rab, mindenféle megegyezés nélkül.

Pécsi Ali, szattyáncsináló (248. cs. N° 49., 104/a., 393.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll, hogy meghalt (248. cs. N° 49. pag. 145.): „*11. Pécsi Ali, szattyáncsináló Anno 1657.*” Egy másik iratból tudjuk, hogy összesen három, kifejezetten értékes törökről van szó (248. cs. N° 104/a. pag. 7.): „*In Anno 1658. etc. 5. Item vettünk az kiskomáromi vitézektül 3 pécsi törököt, úgymint Pécsi Omért, Pécsi Szállót, kárpancsit [kundakcsi: ágyútalp- és puskatus-készítő] és Pécsi Szállót pro fl. 1650.*” Ez biztosan elírás, a három megvett pécsi török (249. cs. N° 393. pag. 2.): „*Kiskomáromiak hozták: Pécsi Pánsa szabót, Pécsi Alit, szattyáncsináló, Pécsi Omert, Poturt.*” Az 1658. decemberi lajstromokban – annak megfelelően, hogy értékes rab – még a németújvári felső tömlöcben tartották nyilván (249. cs. 394. pag. 10., 249. cs. 400. pag. 1.).

Pécsi Csirko (Csirkin) Hüszejn szpáhi¹⁵⁶⁷ (248. cs. N° 49, 65, 249. cs. N° 311, 320.; 249. cs. N° 313.):

Pécsi Csirkó Hüszejn szpáhi első követelése 1651. május 3-án (249. cs. N° 313.) igen magas: 2 000 tallér, 1 000 db jó öreg ökörbőr,¹⁵⁶⁸ 1 000 tallérért szattyán és karmazsin, egy úrnak való fölös aranyos szerszámostul. A kiszámított érték: 10 000 Ft. A megalkudott sarc, „*die 10. Octobris mint végre sok időre megalkuván vele*”: 500 tallér, 1 000 ökörbőr, 500 vég vörös aba, 50-50 kötés karmazsin és szattyán. A kiszámított érték 7 975 Ft, ez megközelíti a követelést, annak a 0,8-szerese, a vételárnak a megállapodás 26,6-szerese, szép haszonra számított a főkapitány. Már ebbe az iratban is beleírta egy másik kéz, majd a rabnyilvántartó könyvbe is bekerült a megsarcolt törökök közé (248. cs. N° 49. pag. 45.): „*3. Pécsi Czirkó Huszain: Anno 1651. Ezt az rabot Simonfai Dávidtul vettök pro fl. 300, Eodem Anno megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 500, jó öreg ökörbőrt N° 1 000, jóféle karmazsint kötést N° 50, feiérvári avagy pécsi szattyánt, amelyek jók, kötést N° 50, jóféle vörös abát vég N° 500. Anno 1653. die Novembris megholt Rohoncon.*” Az 1651. július 1-jén készült rablistában a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk (249. N° 321. pag. 3.). 1651. november 1-jén a Németújvárott maradó rabok közé jegyezték fel (249. cs. N° 325. pag. 2.). Az 1652. január 1-jén készült lajstromban már melléírták, hogy „sarcolt” (249. cs. N° 325. pag. 5.). Nem gyakori, hogy megvásárlása évében meg is sarcol az adott fogoly. A sorsa ezzel el is dőlt, és úgy tűnt, vele aztán tényleg jól járt a főúr, de a pécsi szpáhi két évvel az alku után meghalt. Halála előtt azonban

¹⁵⁶⁶ Potur: eredetileg férfinarágót jelentett (albán, bosnyák viselet), később így nevezték a mohamedán hitre áttért keresztényeket. *Kakuk Z.*: A török kor emléke a magyar szókincsben i. m. 242.; Potur: ráncos, gyűrött. a Hegyi Klára által összeállított Muszlim férfi- és ragadványnevek kéziratos jegyzéke.

¹⁵⁶⁷ A tisztséget további iratokból következtettem ki.

¹⁵⁶⁸ *Dányi D. — Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 231. 1654-ben 400 dénárt ért 1 db marhabőr, azaz 1 000 ökörbőr 4 000 forint.

1651. december 8-án (249. cs. N° 323. pag. 18–19.) még bement a hódoltságba sarcáért: „*ez mostani útjával bőrből álló sarcát, úgymint 1 000 jó öreg ökörbőrt, 50 kötés jóféle karmazsint, minden kötésben 10. számlálván, 50 kötés jóféle szattyánt, ennek is minden kötésében 10 számlálván fogvatkozás nélkül meghozza*”. Arra nincs adat, hogy az ígért áru megérkezett volna Batthyányhoz. 1652. augusztus 1-jén a németújvári tömlőcben tartották számon megsarcolt rabként, 1653 novemberében pedig meghalt, valószínűleg anélkül, hogy bármiféle árut adott volna a fűrnak (249. cs. N° 325. pag. 8.).

Pécsi Dilavér, német török (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az elajándékozott rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 21.): „*4. Pécsi Dilavér, német török Anno 1650. az beszprémiektől vettük volt pro fl. 40. Bécsben küldöttük Kheffenhillernének ajándékon.*” Ezt a tényt megerősíti az 1651-es lajstrom is (249. cs. N° 320. pag. 8.). 1650. február 26-án a rohonci rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 250. pag. 1.): „*15. Pécsi Dillaver, német török, ezt felköldtem Bécsben atyjának.*” Minden valószínűleg a Khevenhülleréknél raboskodó (Bécsben raboskodó, tehát német) török fogoly fiáról van szó, ezért küldhette el úri jó barátjának Batthyány a török gyereket. Ez a gesztus egyébként is csupán 40 forintjába került.

Pécsi Gruicsa (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rácok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 304.): „*1. Pécsi Gruicza Anno 1650. Ezt az rácot az beszprémi hajduktól vettök pro fl. 50.*” 1650. február 26-án a rohonci várban tartották nyilván (249. cs. N° 250. pag. 1.), májusban ugyancsak (249. cs. N° 261. pag. 2.) és júniusban is. Ekkor már egyértelmű, hogy beteg, ám még „*dolgot tehet*” (249. cs. N° 266. pag. 2.). Júliusban és augusztusban ugyancsak a sarcolatlan rohonci rácok között találjuk (249. cs. N° 269. pag. 9., N° 272. pag. 4., N° 275. pag. 7., N° 276. pag. 4., N° 280. pag. 3.), az aug. 10-ei series szerint még mindig dolgozhatott (249. cs. N° 279. pag. 2.), 1651 januárjában és júliusában továbbra is rohonci sarcolatlan rác (249. cs. N° 305. pag. 6., 249. cs. N° 307. pag. 7., 249. cs. N° 321. pag. 5.), ahogy 1654 és 1655 januárjában is (249. cs. N° 355. pag. 5., pag. 10.). Az 1656. januárjában készült iratban már a megsarcolt rabok közé került, és kiderült, hogy a veszprémi hajdú, aki hozta Komlódi János (249. cs. N° 383. pag. 7.). Egy év múlva még számon tartották, de mivel nincs róla több információ (249. cs. N° 386. pag. 3.), így a váltságdíja is ismeretlen.

Pécsi Haszan szpáhi (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 358., 361.):

Pécsi Haszan szpáhi¹⁵⁶⁹ követelése 1654. szeptember 13-án: 6 000 tallér, 3 000 tallér portéka, 4 párduchbőr, 4 tigrisbőr, 2 úrnak való fölő, egy fő keresztény rab, akit a főúr fog megnevezni és 2 úrnak való szép sátor,¹⁵⁷⁰ a követelés kiszámított összértéke: 20 588 forint. Az ígérete: 2 000 tallér, 500 tallér portéka, 2 szép párduchbőr, 2 tigrisbőr, 2 úrnak való ló aranyos szerszámostul, skarláttal borítatott nyergével, 1 sátor és 1 keresztény rab, 8 394 forint a kiszámított érték. Az ígéretnek 2,4-szerese a követelés. Megsarcolt, 1654-ben (249. cs. N° 358.,¹⁵⁷¹ 361. pag. 1.): „*Ennek ezen állott meg a' sarca.*”: 2 000 tallér, 1 300 tallér portéka, 2 úrnak való fölő szerszámostul, 2 szép tigrisbőr, 2 szép párduchbőr, 1 keresztény rab és 1 úrnak való kerek sátor, 9 594 forint értékben. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 143.) a sarcolatlan rabok között találjuk, Komáromi Teöteösi János adta el 600 tallérért 1654 szeptemberében, ezek szerint nagyon gyorsan, még ugyanabban a hónapban megalkudtak vele. A követelés az ígéretnek 2,4-szerese, a vételnek 23-szorosa, a sarc a követelés fele, a vétel 11-szerese, és alig több az ígéretnél. Igazából a váltságdíj számít magasnak, nem a követelés

¹⁵⁶⁹ 249. cs. N° 361. pag. 1.: Pécsi Kis Haszan; 248. cs. N° 49. pag. 143.: „*7. Pécsi Haszán Iszspáhia Anno 1654. in mense Septembris Ezt az rabot Komáromi Teöteösi [!] Jánostul és társaitul vettök pro tall. 600.*”; 249. cs. N° 355. pag. 8.: „*45. Pécsi Haszan Iszspahia*”, 1655. jan. 21, Németújváron; 249. cs. N° 383. pag. 2.: „*13. Pécsi Haszon, Aga fia Anno 1655. Ezt is Teöteösi hozta.*”, az évszám nem egyezik. A németújvári fölső tömlőcbe ült 1656. január 10-én.; 249. cs. N° 386. pag. 1.: „*Pécsi Kis Haszon gyermek*”, a németújvári alsó tömlőcbe 1657 január-május; 249. cs. N° 394. pag. 10.: „*13. Pécsi Haszon, ifjú legény.*” 1658. december 1-jén a németújvári fölső tömlőcbe ült.

¹⁵⁷⁰ A keresztény rab: 500 tallér ez szintén követelés (249. cs. N° 354.). Mivel fő keresztény rabról van szó, ez valószínűleg magasabb érték; úrnak való szép sátor: 600 tallér ugyancsak követelés, 249. cs. N° 354., így ezekkel az értékekkel számoltam.

¹⁵⁷¹ Az alku után Batthyány személyesen jegyezte le a sarcát.

vagy a megállapodás. De hiába ennyire magas a szpáhi sarca, ha semmiféle hozott árurol nem tudunk. 1655. január 21-én (249. cs. N° 355. pag. 8.) még biztosan a németújvári várban ült, további sorsa ismeretlen.

Pécsi Haszan vagy Szinán gyermek (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 140.): „2. Pécsi Haszan, Szinánnak is híják Anno 1653. Ezt az rabot az sümegiectül vettük pro fl. 50. Eodem Anno ezt az rab gyermeket Martin Janiko főcomissariusának adtuk ajándékon.” Tehát a főkapitány szervitorae, Jankó Mártoné¹⁵⁷² lett a török gyermek.

Pécsi Ibrahim (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „megveendő”, sarcolatlan rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 346.): „Pécsi Ibrahim Anno 1657. ezt az rabot az kiskomáromiaktul vettök pro fl.” 1658 decemberében még a németújvári alsó tömlöcben tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 10., N° 400. pag. 2.). Nincs egyéb információ róla.

Pécsi Juszuf (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll, hogy meghalt (248. cs. N° 49. pag. 142.): „6. Pécsi Juszupff Anno ezt az rabot Anno 1654. ezen rabunkat Gróff Puchaim uramnak [Puchhaim] adtuk.” 1654. január 1-jén találunk a németújvári sarcolatlan rabok között egy Pécsi Juszufot, Batthyány saját kezűleg írta mellé: „Gróf Puhamnak visszaadtam.” Ezek szerint előbb a komáromi főkapitány adta Batthyáynak, majd az visszaadta neki?

Pécsi Juszuf, Durak szolgája (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 308., 315.):

Pécsi Juszuf, Durak szolgája 1650. augusztus 24-én (249. cs. N° 282. pag. 1.) a közönséges rabok között találjuk, és az áll mellette és Pécsi Ahmed mellett, hogy „die 17. Augusti hozták ezeket Szalonakrul.” A pécsi török 1651. február 2-án nagyon keveset ígért, mindössze 100 db kősöt, holott Durak szolgáját 80 forintért vették (ugyanez 248. cs. N° 49. és 65., ill. 249. cs. N° 320.,¹⁵⁷³ és az évszám 1650.), természetesen, hogy a vétel 1,3-szeresével nem elégszik meg a főúr. Követeltek is tőle még 900 db kősöt és 600 tallér értékű készpénzt vagy portékát, kiszámított érték 1 900 Ft, ez a vételnek majdnem a 24-szerese, az ígéretnak a 19-szerese. Szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 3.) a kősónak már a dupláját ígérte és még 10 pár csizmát és 10 vég abát is, a főúr ragaszkodott eredeti elképzeléséhez, és nem engedett semmit, végül azonban – a rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 20.) tanúsága szerint – inkább elajándékozta a foglyot Palotai Miklósnak, azaz hadnagya fejeváltóságában adta.

Pécsi Kublin Mittar (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rácok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 304.): „1. Pécsi Kublin Mittar Anno 1650. ezt is az beszprémi hajduktul vettök pro fl. 50.” 1650. február 26-án a rohonci várban tartották nyilván (249. cs. N° 250. pag. 1.), májusban ugyancsak (249. cs. N° 261. pag. 2.), júniusban is, és ekkor már egyértelmű, hogy sérült vagy beteg, olyannyira, hogy „dolgot nem tehet” (249. cs. N° 266. pag. 2.). Júliusban és augusztusban ugyancsak a sarcolatlan rohonci rácok között találjuk (249. cs. N° 269. pag. 9., N° 272. pag. 4., N° 275. pag. 7., N° 276. pag. 4.), az augusztus 10-ei series szerint még mindig nem dolgozhatott (249. cs. N° 279. pag. 2., N° 280. pag. 3.). 1651. januárjában és júliusában továbbra is rohonci sarcolatlan rác (249. cs. N° 305. pag. 6., 249. cs. N° 307. pag. 7., 249. cs. N° 321. pag. 5.), az 1652. aug. 1-jei lajstromban szintén a rohonci rác rabok közé sorolták, de utólag melléírták, hogy meghalt (249. cs. N° 325. pag. 9.).

Pécsi Mátó (248. cs. N° 49.)

¹⁵⁷² Jankó Márton: „házi uraim”, vice lakóhelye: Keszthely, Szentgrót, 1641–1657. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹⁵⁷³ Az 1651-ben készült listában még a sarcolatlan rabok között van.

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rácok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 278.): „*1. Pécsi Mátó Anno ezt az rabot*”. Az 1654 januári lajstromban már a rohonci rácok között tartották nyilván (249. cs. N° 355. pag. 4.), egy év múlva is (249. cs. N° 355. pag. 10.). Az 1656 januárjában készült iratban ugyancsak benne van (249. cs. N° 383. pag. 9.). A Törökországban (hódoltságban) lévő régi rohonci rabként ezek szerint korábban megsarcolt, el is indult a váltságdíjáért, de meghalt, hiszen az 1655. nov. 26-ai irat szerint (249. cs. N° 369. pag. 1.): „*Az kik megdöglötenek, mintha az pestis indulatott: 1. Tolnay Juszoph 2. Segesdi Vuko 3. Péchi Mátho, ezek az Nagyságod rabjai voltanak.*” Úgy tűnik, a sarcát mégis be akarta hajtani Batthyány I. Ádám. Az is bizonytalan, hogy mikor halhatott meg, hiszen az 1657 januárjában készült rohonci katalógusban az áll mellette, hogy Palotai Muharemmel együtt „*ott benn csavarognak*” (249. cs. N° 386. pag. 3.). 1659. január 28-án Fehérvári Zülfikárnak és Boszniai Ibrahimnak kellett a váltságdíjáért menniük (249. cs. N° 402. pag. 2.): „*2. et 3. Feiévári Zöldfikár és Bosznai Ibrahim a' végre mentenek bé, hogy Kaposi Iván Rácot, vagy magát vagy penig az sarcát kihozzák, Pécsi Máté sarcát hasomlóképpen.*” Ez nem elég egyértelmű. Ha pestisben halt meg 1655-ben a rohonci várban, miért követeli a váltságdíját a főúr? Valószínűbb, hogy elcsavargott a hódoltságban, és valahol ott halhatott meg (persze nem kizárt, hogy pestisben), és a kezesein hagyta a váltságdíját.

Pécsi Mehmed, Haszan szolgája (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 358., 361.):

Pécsi Mehmed, Haszan szolgája mellett 1654. szeptember 13-án ez áll: „*kértünk az urátul, Haszantul: kúsót N° 500, tall. 400.*”, kiszámított érték 1 100 forint. Később (249. cs. N° 361. pag. 2.) a kérés ugyanaz, az ura ígért érte egy úrnak való lovat.¹⁵⁷⁴ Ha 100 forint értékű lóról van szó, akkor követelés 11-szerese az ígéretnek, ez viszont csupán 0,4-szerese lenne a vételárnak. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 144.) a sarcolatlan rabok között van, Teöteösi Mihály hozta 150 tallérért: „*9. Pécsi Memhet, az Haszan szolgája. Eodem Anno et die a' mikor azt többit, ezt az rabot is akkor vettök az urával együtt, melyért adtunk tall. 150.*” A követelés ennek majdnem az ötszöröse. 1656. január 1-jén (249. cs. N° 383. pag. 3.) a németújvári alsó tömlőcben ült Haszan szolgája. Az irat szerint 1655-ben hozta Teöteösi Mihály, ami azért kizárt, mert már 1654. szeptemberében alkudoznak vele. Gazdája mellett ugyanígy eltévesztették az évszámot. 1657 januárjában (249. cs. N° 386. pag. 1.) ugyanitt találjuk, semmiféle adat nem utal arra, hogy megsarcolt volna. További sorsa ismeretlen.

Pécsi Mehmed, Pécsi Kis Hüszejn fia (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 143., 189/a.):

Pécsi Mehmed, Pécsi Kis Hüszejn fiának részletes egyoldalú sarcléírása 1647. március 8-án készült (249. cs. N° 143.):

„*Anno 1647. die 8 Martii*

*Pecsei Memhettel*¹⁵⁷⁵ *az mint sarcoltam, s ígért is utolszor:*

Öreg kősóban, az ki jók lesznek N° 2 000,

*Öreg ökrbőrben N° 300.*¹⁵⁷⁶

Az sóra úgy felelt, hogy mindenik jó és öreg [nagy] só leszen, s legalább ötvennyolc okát fog nyomni, ki itt kinn száztizenhat fontot teszen, s alább egyik sem leszen ennél, hanem inkább fölébb fog lenni. Az bőr is hasonlóképpen mind jó és öreg bőr leszen, s ha olyant nem hoz, ki jó, öreg nem leszen, hát nem fogom elvenni, s az sót is hasonlóképpen, hanem visszaadom neki is, s jobbat hozzon érette, hol peniglen mind só és bőr olyan nem volna, hát alku szerint kettőt vagy hármát veszek el egyért. Akkoron osztan az mint meglátjok, s alkotsonk vele, s arra is felelt, hogy ennek még eladásával nem késik, hanem még hordja, s kívánta azt is, hogy nyereségre való sót is hadjuk az én sómmal felhozni, s megengedtem így nekie, hogy valamikor kétszáznál többet hoz, hát akkoron az maga számára is elhozhat tizenötig, s eladhatja aztot az holott akarja.”

Ezek szerint eladásra is hordhattak a rabok kőstót, nem csupán a váltságdíj részeként, ez egyrészt érthető, hiszen a só, nagyon fontos árucikk volt, és nehezen lehetett hozzájutni, hiszen a sóbányák nagy része nem a Királyi Magyarország területére került, és a magas vám csak növelte az

¹⁵⁷⁴ Az úrnak való ló nagyon különböző értékű lehetett, Igali Zilkáde bulyától 1642-ben követeltek egy 100 forint értékű úrnak való paripát (248. cs. N° 49., 68., 249. cs. N° 299.). Lehetséges, hogy csak ennyit ígért a török szpáhi a szolgájáért.

¹⁵⁷⁵ Pécsi Mehmed, Pécsi Kis Hüszejn fia

¹⁵⁷⁶ *Dányi D. — Zimányi V.:* Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 231. alapján 1654-ben 400 dénárt ért 1 db marhabőr, azaz 100 db ökrbőr 400 Ft.

értékét. Másrészt elég meglepő, hogy egy török hadifogoly eladásra behozhat magyar területre bármiféle árut is. Tulajdonképpen ugyanezt a sarcot találjuk mellette 1648. november 17-én (249. cs. N° 189/a. pag. 3.), a kiszámított érték 3 200 Ft. A rabnyilvántartó könyvben viszont már az eladott rabok között szerepel: „*Ezt az rabot Kiskomáromi Gyutai Mihálytól vettök pro fl. 210. Bessenyei Istvánnénak adtuk paripákért*”. Ugyanezt az eladót és vételárat megtaláljuk további iratokban is (248. cs. N° 104. pag. 2., 248. cs. N° 65. pag. 11., 249. cs. N° 320. pag. 3.). A két utóbbi lista az eladás tényét és a vevő személyét is megerősíti. Az vásárlás évét viszont csupán egyetlen iratban találjuk meg (248. cs. N° 104. pag. 2.): „*In Anno 1647. 1. Kiskomáromi Gyutai Mihálytól vettünk egy Pécsi Memhet nevő törököt pro fl. 210.*” Ennek alapján egy év alatt továbbadta a főúr. A kiszámított érték alapján a követelés 15,2-szerese a vételárnak, végül azonban nem ismerhető a főúr pontos haszna, bár tudjuk, hogy Bessenyei Istvánné egy főlovat, egy paripát és egy kancát adott a rabért (249. cs. N° 299. pag. 16.). Annál érdekesebb, hogy a rabnyilvántartó könyvben nincs utalás a fogoly halálára, úgy tűnik, ez már Bessenyei vesztesége: „*Bessenyenének adtam lovakért, de megholt*”, írta Batthyány 1648. június 3-án (249. cs. N° 186/a. pag. 6.), illetve 1648. december 15-én (249. cs. N° 191. pag. 2.): „*Bessenyeinek, de csakhamar megholt.*”.

Pécsi Muharrem, hebegő (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 141.): „*3. Pécsi Muharin In Anno 1653. in mense Octobris Lipócsi Petítül és 11 társaitul vettök pro fl. 180. Annak fölötté az 12 legénynek mindeniknek egy dolmányra való posztót. Item mindeniknek egy-egy vég abát. Eodem Anno et mense megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 2 000, partékát pro tall 1 000, jó öreg kűsöt N° 1 000.*” A másik összeírásban csupán a 180 forint vételárat tüntették fel és Lipócsi Pétert (társait nem), a vétel éve egyezik. A váltságdíj kiszámított összege 5 500 forint, ez azért szép összeg, az ugyancsak kiszámított vételárnak ez a 23-szorosa, azaz kifejezetten értékes törökről van szó. Az 1654 januári listában (249. cs. N° 355. pag. 2.) a németújvári sarcolatlan rabok között találjuk, egy év múlva (249. cs. N° 355. pag. 8.) ugyancsak számon tartottak Németújváron egy Pécsi Muharremet, de már melléírták, hogy hebegő („heöbeögeő”), a ragadványnév nyilvánosan a beszédhibájára utal. Az 1656 januári lajstrom (249. cs. N° 383. pag. 3.) szerint a németújvári alsó tömlöcben őrizték, Lipócsi Péter adta el, csak éppen 1652-ben. Egy év múlva ugyanitt találjuk (249. cs. N° 386. pag. 1.), a május 25-ei (249. cs. N° 386. pag. 5.) összeírásban szintén az szerepel, hogy németújvári rab és Lipócsi Péter hozta, viszont sarcolatlan (?). A következő évben is a németújvári alsó tömlöcben tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 1., pag. 10., N° 400. pag. 1.). Arra nincs semmiféle adat, hogy bármiféle sarcot behozott volna.

Pécsi Musztafa (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 226., 320.; 249. cs. N° 207.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 44.): „*2. Pécsi Musztafa Anno 1647. Ezt az rabot Kiskomáromi Gyutai Mihálytól vettök pro fl. 150. Anno 1649. megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában partékát pro fl. 450, jó öreg válogatott kűsö N° 200.*” Pécsi Musztafa 1649. június 15-én először 200 forint értékű portékát ígért, aztán megint ugyanennyit ígért, ehhez követeltek még 300 tallér készpénzt és 300 forint portékát. A követelés tehát 5,8-szerese az ígéretnek. Július 10-én az áll a pécsi török mellett: „*maradtonk meg fl. 450. Item kűsö N° 200.*”, a kiszámított érték 650 forint. Ez a vétel 4,3-szerese, az első követelés 0,6-szerese, tehát mind a rabtartó, mind a fogoly engedett eredeti elképzeléséből. Ahogy a rabnyilvántartó könyvből megtudhatjuk, ez már a megegyezés volt. Nyilvánvaló, hogy az első ígéretet nem fogadta el a főúr, hiszen az alig haladta meg a vételárat. Az 1647. november 27-ei lajstromban a borostyánkői sarcolatlan rabok között tartották nyilván (248. cs. N° 171. pag. 3.). 1649. október 16-án (249. cs. N° 197.) jegyezték föl az első hozott sarcát, 1649. október végén Sásdi Mahmuddal és Tolnai Juszuffal ment a hódoltságba (249. cs. N° 219. pag. 1., N° 242., 243.): „*Anno 1649. die 31. Octobris az borostyáni megsarcoltatott rabok kezességének az serie. [...] Az conditiók: Hogyha ez megíratott rabok cigányul járnának, az sarcoknak egy részét ez úttal meg nem hoznák, avagy jövődöben valamit szállítani akarnának benne, tehát mindenkinek dupla sarca legyen.*” 1650. jan. 24-én (249. cs. N° 246. pag. 3.) ugyancsak a hódoltságban járt (ahogy Budai Musztafa csaus és postája, Berzencei Ahmed odabasi, Pesti Véhháb, Sásdi Mahmud és Tolnai Juszuf is): „*Mentek bé ez följlül megírt rabok, die 24. Januarii, adtak nekik terminust 5 hetet*”. 1650. március 30-án (249. cs. N° 247. pag. 4.) ismét bement a sarcáért, ugyancsak Tolnai Juszuffal együtt (249. cs. N° 257., 258.). 1651. január 28-án ugyancsak

feljegyezték a kezeseit (249. cs. N° 323. pag. 6.). Sokféle árut hozott (249. cs. N° 299. pag. 16-17.),¹⁵⁷⁷ négy úttal hozott: abát, csizmát, féket, karmazsint, kósót, kötőféket és nadrágot (!), ezt a ruhafélét csak egyetlen más személynél, Igali Hadzsime, török bulyánál találtam meg. A 4. útján 175 db kósót szállított, ez szerepel a 249. cs. N° 335. iratban is, ezen a dátum 1652. február 25. Váltásdíjának az 51%-át, vételárának a 2,2-szeresét meghozta, tehát az utolsó, amit tudunk róla, hogy 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355.) ismét a hódoltságban jár a sarcáért.

Pécsi Musztafa (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 141.): „3. *Pécsi Musztafa In Anno 1653. Ezt az rabot sümegiektül vettök pro fl. 50.*” Haszannal együtt vette a főkapitány (248. cs. 104/a. pag. 1.): „*In Anno 1652. [...] 10. Sümegiektül vettünk 2 pécsi törököt Musztafát és Haszánt pro fl. 100.*” Az 1655. januári listában találunk egy Pécsi Musztafát, aki nemezcsináló (249. cs. N° 355. pag. 8.). Az 1656 januári lajstromban a németújvári alsó tömlőben ült (249. cs. N° 383. pag. 3.): „24. *Pécsi Musztafa, nemezcsináló Anno 1652. Sümeögi Pápai János hozta.*” A következő évben ugyanitt találjuk (249. cs. N° 386. pag. 1.). A május 25-ei összeírásból azt is tudjuk, hogy akkor még mindig sarcolatlan. A következő évben sem változott a helyzete (249. cs. N° 394. pag. 1., pag. 10., N° 400. pag. 2.). Egyéb információ nincs róla.

Pécsi Musztafa (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „megvevendő”, sarcolatlan rabok között találjuk, (248. cs. N° 49. pag. 346.): „*Pécsi Musztafa Eodem Anno [1657] ezt az rabot is az kiskomáromiaktul vettök pro fl.*” Az 1658 decemberi lajstromban (249. cs. N° 394. pag. 10., N° 400. pag. 2.) a németújvári alsó tömlőben ült. Nincs róla további információ.

Pécsi Ömer, potur (248. cs. N° 49., 104/a., 393.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 145.): „12. *Pécsi Ömér Potur Eodem Anno ezt az rabot is kiskomáromiaktul vettök pro fl.*” Egy másik iratból tudjuk, hogy összesen három, kifejezetten értékes törökről van szó (248. cs. N° 104/a. pag. 7.): „*In Anno 1658. etc. 5. Item vettünk az kiskomáromi vitézektül 3 pécsi törököt, úgymint Pécsi Ömért, Pécsi Szállót kárpancsit és Pécsi Szállót pro fl. 1650.*” Ez biztosan elírás, a három megvett pécsi törököt (249. cs. N° 393. pag. 2.): „*Kiskomáromiak hozták: Pécsi Pánsa Szállót, Pécsi Alit, szattyáncsináló, Pécsi Omert, Poturt.*” Az 1658 decemberi lajstromokban – megfelelően annak, hogy értékes rab –, a németújvári felső tömlőben tartották nyilván (249. cs. 394. pag. 10., 249. cs. 400. pag. 1.).

Pécsi Redzseb szpáhi¹⁵⁷⁸ (248. cs. N° 125., 249. cs. N° 189/a., 204.):

Pécsi Redzseb szpáhi esetében¹⁵⁷⁹ az 1646. február 9-ei följegyzés (248. cs. N° 125. pag. 1–2.) megállapodásnak tűnik, holott ez még csak a főúr követelése, további három évig alkudoztak vele: „6. *Reczep Ispáhia sarcsa: készpénz tallér N° 4 000, úrnak való főlovat N° 2, olyakat pedig, a'minemők minékönk kedvünk szerént legyenek, s ha olyakat hoz, a'melyeket nem szeretnénk, másokat tartozzék helyettek hozni, mindeniken türkises [türkizes] szerszám, kötőfékével együtt ezüst-aranyos légyen, skófiomos csáprágok rajtok, ezüst-aranyos kármány nyergek kengyelével együtt, az is ezüst és aranyos légyen, kármán formára egy-egy ezüst türkessel [türkizzel] rakott pallos, rajtok aranyas türkessel [türkizzel] rakott szablyát N° 2, Ez pedig mindegyik olyan legyen, a'minemőket vezér emberek szoktak lovaikon és oldalokon viselni az császár portáján. Úrnak való szép párdücbört N° 2, úrnak való szép tigrisbört N° 2, úrnak való öreg díványszőnyeget N° 12,¹⁵⁸⁰ úrnak való szép vont aranyaplant N° 12,¹⁵⁸¹ sámi paplant N° 24,¹⁵⁸² úrnak való arannyal vert páncélsisakot, azföle*

¹⁵⁷⁷ A hozott áru összértéke 330 Ft, ez csupán fele a váltásdíj értékének.

¹⁵⁷⁸ További iratokból következtettem ki a szolgálati helyet.

¹⁵⁷⁹ Róla alapos átfogó tanulmány: J. Újváry Zs.: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemésztí az sok siralom.” A török kori Magyarország élete egy muszlim rab viszontagságainak tükrében. i. m.

¹⁵⁸⁰ Mivel a követeléseknél nem találtam értéket, ezért a korszak hozott áruai között található legértékesebb díványszőnyeget vettem, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyeget, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹⁵⁸¹ A követelt paplanoknál egyáltalán nem szerepel érték, a korszak legértékesebb paplana 16,5 Ft (Kanizsai Redzseb odabasi, 249. cs. N° 299., 1656. febr. 14.). Csak az 1589-es évből van vont arany paplannál érték, 1589.

dömöcski legyen N° 2,¹⁵⁸³ úrnak való arannyal vert karvasat, dömöcski legyen pár N° 2,¹⁵⁸⁴ jancsárpatyolatot, szépet véggel N° 32,¹⁵⁸⁵ másféle szép patyolatot véggel N° 32, skófiúm aranyat és ezüstöt papirossal N° 100,¹⁵⁸⁶ az melyek harmadfél száz¹⁵⁸⁷ latot nyomjanak, úrnak való szép teveször kecsét N° 4,¹⁵⁸⁸ szép öreg tarka duplakecsét N° 24,¹⁵⁸⁹ úrnak való öreg selyemövet N° 12.¹⁵⁹⁰ Ha ezeket mind megadja, Isten hírével hazabocsátjok.”

A követelés kiszámolt összértéke nagyon magas, 15 436 Ft, ha a vételárat is megnézzük, még magasabbnak tűnik. A rabnyilvántartó könyvben¹⁵⁹¹ is megtaláljuk a szpáhit, Kiskomáromi Gyutai Mihály vajda adta el 225 forintért (248. cs. N° 65. 11., 104.,¹⁵⁹² 137.), ennek 13,3-szerese az ígért, 70,6-szerese a követelés. 1648. szeptember 17-én (249. cs. N° 189/a. pag. 3.) készült az az irat, amelyben „most ígér csak” 2 000 tallért és egy paraszt lovat. Annál meglepőbb, hogy az 1649. április 5-én (249. cs. N° 204. 1.) készült forrásban csupán 2 000 tallért ígért, semmi mást, mellé is írta a főkapitány: „heverjen”, ennek 5,3-szerese a korábbi követelés. Mégis még ugyanebben az évben megszületett a megállapodás (248. cs. N° 49. 44., 249. cs. N° 299. 16., 335.): 4 000 tallér készpénz és egy úrnak való ló pokrócostul,¹⁵⁹³ a kiszámított érték 7 500 Ft. A vételnek ez a 33,3-szerese, a követelésnek a 0,5-szerese. A másik összefoglaló iratban (249. cs. N° 299. pag. 16.) Pécsi Ali vagy Redzseb szpáhi néven találjuk, aki „Anno 1650. kezdett ezen rabunk sarca hordásához, de egynehány útjával hamisan járt, mely miatt igen megcsökkent szabadulása.” Ezt a megjegyzést azért kapta, mert az első négy úttal semmit sem hozott. A 249. cs. N° 157. irat szerint viszont már 1647. augusztus 9-én bement a hódoltságba, majd 1648 februárjában és júniusában (249. cs. N° 199.) és 1650. május 13-án is (249. cs. N° 260.): „arra felelt, hogy az mostani útjával ezer tallért hoz, avagy Ányos Péter sarcában szállít le annyit Kanizsán.” 1652. február 25-én (249. cs. N° 335.) jegyezték fel azt, hogy valóban le is szállította az 1 000 tallért Ányos Péter sarcában, ez volt az 5. útja (249. cs. N° 299.). De előtte még 1651. április 25-én (249. cs. N° 323.) ismételten a hódoltságba ment: „Pécsi Recsephért lettek kezesek ez alatt megírt újvári és szalónaki török rabjaink. Ily okkal, hogy cigányul nem jár, mint eddig, hanem

márc. 26-án Ali cseribasi hozott 2 db vörös atlasz, vont arany paplant 200 forintért, 1589. júl. 14-én egy bulya hozott 2 db vont arany, szederjes bársony paplant ugyancsak 100 forintért (248. cs. N° 1.). Ennek alapján darabjéért 50 forintot számoltam.

¹⁵⁸² Nem tudom, mennyire lehet értékes a sámi paplan, ha a korszak legértékesebb hozott paplanját nézzük, amelyiknél semmiféle minőséget sem tüntettek fel, akkor 16,5 Ft/db (Kanizsai Redzseb odabasi, 249. cs. N° 299., 1656. febr. 14.).

¹⁵⁸³ Fehérvári Hadzsi Ali 1648. aug. 20-án hozott 1 db 7 forintos páncélinget (249. cs. N° 187/a.), ez természetesen nem ugyanaz az áru, sőt még minőség sincs mellette feltüntetve, de semmiféle egyéb értéket sem találtam, ezért ezzel számoltam.

¹⁵⁸⁴ Budai Ali csizmadia 1679. júl. 30-án 2 pár karvasat hozott 16 tallérért. A portéka egyezik, de a minőségét nem tudjuk a karvasnak és a korszak sem azonos. Mivel semmiféle egyéb értéket nem találtam, ezért ezzel számoltam.

¹⁵⁸⁵ Sem a követelt, sem a hozott jancsárpatyolatnál sincs érték, ezért a legértékesebb patyolat véget vettem, Fehérvári Abdi csaus 1648-ban négyszer is hozott 10 forint értékű patyolat véget, ezzel számoltam.

¹⁵⁸⁶ Csak Ercsi Mehmed aga hozott sarcánál találtam értéket is a skófiúm mellett. 1646-1648 körül hozott 4 tallérért 1 papiros skófiúmot (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 299.; 2. út), így ezzel az értékkel számoltam.

¹⁵⁸⁷ Harmadfél száz: 350

¹⁵⁸⁸ A korszak legértékesebb kecséjét Kanizsai Tót Haszan hozta 1648-ban 6 forintért (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.; 1. út), ezzel számoltam.

¹⁵⁸⁹ Ugyancsak 6 forinttal számoltam.

¹⁵⁹⁰ A követelt portékáknál nincs föltüntetve érték, a hozott áruknál Szigetvári Haszan szpáhi egy hamuszínű selyemövet hozott 18 forint értékben (1657. okt. 18., 249. cs. N° 299.), ezzel számoltam.

¹⁵⁹¹ 248. cs. N° 49. pag. 44. „Pécsi Rescepf Ispahia Anno 16.. Ezt az rabot az kiskomáromi hajdúktul vettök pro fl. 225. Anno 1649. megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 4 000, úrnak való főlovat pokrócostul N° 1.”

¹⁵⁹² 248. cs. N° 104. pag. 1.: „In Anno 1645. 7. Kiskomáromi Gyutai Mihálytól vettök Pécsi Recseffet p. fl. 225.” Ezek szerint négy évbe telt a megállapodás, de az 1656. január 10-én (249. cs. N° 383. pag. 2.) készült rablista szerint 1644-ben hozta Gyutai Mihály. Ezek szerint négy évig alkudoztak vele.

¹⁵⁹³ A követelt sarcok között találjuk Fehérvári Kis Haszan szpáhinál: 1 db úrnak való ló, csótárostul, besliafékestül 200 tallér értékben (1650. márc. 19., 248. cs. N° 49., 249. cs. N° 254., 335.), viszont a 249. cs. N° 340. iratban egy úrnak való fölő szerepelt a hozzája tartozandó szerszámával, ráadásul a 249. cs. N° 299. iratban a szpáhi azért ígért a lóhoz még 200 tallért, mert a hozott lóval nem volt elégedett a főúr, így inkább ismét a Kanizsai Csonka Ramazán követelt arcában lévő értéket vettem, 1 000 tallért (249. cs. N° 299.).

az mostani útban ezer tallért meghoz sarcában. Ha pedig ott benn elcsavarodnék, s az posta ki nem hozhatná, avagy az terminusnap után ott benn meg fogna halni, tehát az kezesek tartozzanak éppen az sarcát megfizetni, s ha valami kezesség rajta volna is, azokat is az kezesek magokra vállolták. Ezen rabok lettenek kezesek is az postájáért, úgymint Kanisai Omérért, mind az sarcáért, mindazokért, akikért kezes, még pedig ezen fölül ezer aranyért és egy úrnak való olyan lóért szerszámostul, az minemőn szoktak az vezérek dívánban bójárni.” A következő próbálkozás november 5-én volt (249. cs. N° 323.): „Pécsi Recsepf úg ment be mostan, hogy 1 000 tallért hozzon avagy az úrnak való főlovat, ahhoz 500 tallért. Kanisaj Oszmán az kötése 2 000 arany.” 1652. március 13-án (249. cs. N° 340.) ismételt: „Pécsi Recsepf arra felelt, hogy az mostani útjával 1 000 tallért és az egy úrnak való főlovat hozzája tartozandó szerszámával meghozza. Turbék Piri is arra felelt, hogy ezen uttal mindennemő sarcának felét-felét meghozza. Kanisaj Oszmán az postájok, melynek a kötése 2 000 arany, és egy úrnak való főlő aranyos szerszámostól, aminemő az vezérek dívánban szoktanak járni. Az terminusok 6 hét. Mentenek be 1652. die 17. Martii. Mivelhogy ezen rabok az pécsi vásárt meg akarják várni, megengedtük nekik, hogy az terminuson fölül két héttel lehessenek tovább ott benn.” A pécsi szpáhi 6. útjával 500 tallért, a 7. útjával 90 tallért, a nyolcadikkal 899 tallért és egy lovat hozott. 1654. február 1-jén (249. cs. N° 354.) még biztosan hozott 484 tallért. 1658. január 1-jén a németújvári várban raboskodik (249. cs. N° 394.).

Pécsi Száli, pandzsa (pencse)¹⁵⁹⁴ (248. cs. N° 49., 104/a., 393.)

(248. cs. N° 49. pag. 144.): „10. Pécsi Pandza Szálló Anno 1657. Anno ezt az rabot kiskomáromiaktul vették pro fl.” Egy másik iratból tudjuk, hogy összesen három, kifejezetten értékes törökről van szó (248. cs. N° 104/a. pag. 7.): „In Anno 1658. etc. 5. Item vettünk az kiskomáromi vitézekül 3 pécsi törököt, úgymint Pécsi Ómért, Pécsi Szállót kárpancsit és Pécsi Szállót pro fl. 1 650.” Ez így biztosan elírás a három megvett pécsi törököt (249. cs. N° 393. pag. 2.): „Kiskomáromiak hozták: Pécsi Pánza Szállót, Pécsi Alit, szattyáncsináló, Pécsi Omert, Poturt.” Az 1658. decemberi lajstromokban – annak megfelelően, hogy értékes rab – a németújvári felső tömlőcben tartották nyilván (249. cs. 394. pag. 10., 249. cs. 400. pag. 1.).

Pécsi Szinán (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 20.): „2. Pécsi Szinán Anno 1650. beszprémi hajdúk adták ajándékon, mi is adtunk csimazint rőföt 28½¹⁵⁹⁵ Ezt is Palotai Miklósnak adtuk.” Az 1650. május 22-ei összeírásban a rohonci rabok között tartották számon (249. cs. 261. pag. 2.), a június 14-én (249. cs. 266. pag. 1.) Rohoncon a négy török gyermek (Endrédi Murteza, Kanizsai Ali, Pécsi Szinán, Szigeti Juszuf) mellett az áll, hogy „aprólékos dolgot tehetnek”, augusztusban ugyanez a helyzetük (249. cs. 279. pag. 1.). 1651. január 1-jén (249. cs. N° 300. pag. 2.) azt írták mellé (Pesti Juszuffal és Oszmánal összekapcsolva), hogy Palotai sarcában küldte be a főúr. 1651. január 12-én még a rohonci rabok között találjuk (249. cs. N° 305. pag. 6., N° 307. pag. 7.), július 1-jén (249. cs. N° 321. pag. 5.), november 15-én (249. cs. N° 318. pag. 3., N° 321. pag. 12., N° 325. pag. 3.) és december 13-án (249. cs. N° 318. pag. 6.) még mindig nyilván tartották. 1652. január 1-jén ugyancsak (249. cs. N° 325. pag. 6.), ahogy augusztus 1-jén is (249. cs. N° 325. pag. 9.). Nincs róla további adat, valószínűleg végre beküldte Palotai sarcában a főkapitány (persze akár meg is halhatott).

Pesti Durák (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 20.): „8. Pesti Durák Anno 1658. ezt az rabot Keősze György hozta, adtunk érette.” Az utolsó információ szerint 1658. december 1-jén a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk (249. cs. N° 394. pag. 12.): „17. Pesti Jancsár Durák”.

Pesti Juszuf besli (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

¹⁵⁹⁴ Tör. pencse: karom

¹⁵⁹⁵ Egy vég posztó 20 rőföt jelentett. *Dányi D. — Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 22. 1647-ben 1 rőf ért 400 dénárt, 1649-ben 3 rőfért 400 dénárt adtak, azaz 28,5 rőf 38 forintot érhetett.

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 83.): „4. Pesti Juszuuff Anno 1649. ezt az rabot is Kocsó Mihálytul vettök pro fl. 75. Anno 1654. die 12. Junii ezt az rabot Puchomb [Puchhaim] uramnak adtuk pro tall. 100.” Bár eredetileg őt is Palotai Miklós fejeválságában szánta Batthyány, ezt igazolja az 1651-es lajstrom (249. cs. N° 320.) és az 1650 augusztusában készült lista is (249. cs. N° 275. pag. 2.). Ebben a már fentebb említett Pesti Szulejmánnal, Oszmánal és az őt követő Karimánnal együtt: „Ezeket Palotai Miklós sarcában küldötték be.” Végül mégis a komáromi főkapitány, gróf Puchhaim vette meg a vételár kétszereséért.

Pesti Karimán besli (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

Batthyány I. Ádám 1649-ben Pesti Karimánért 75 forintot adott Kóczó Mihálynak (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.). Az 1637 és 1651 közötti adatokat tartalmazó lajstromban (248. cs. N° 65. pag. 6.) Pesti Szulejmánt, Oszmán, Juszufot és Karimánt is Kóczó Mihály hozta 1649-ben, fejenkét 75 forintért, és mind a négyet Palotai Miklós sarcába szánta a főkapitány, aztán másképp alakult. A besli végül Sárdi Pált szabadította (248. cs. N° 49. pag. 84.): „Ezen rabunk Sárdi Palkó nevő körösztyény rabot szabadította meg feje válságában.” Az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. pag. 2.): *Az mely rabokat kiváltottam, és fejek válságában adtam rabokat: 6. Pesti Karimán, Szeöcs Istváné*”. Időközben többször is változott tehát az elképzelés. 1649. július 24-én már megalkudott a törökkel a főúr (249. cs. N° 235.): „Ez is megsarcolván, az ő maga jóakarajából vállolta föl magára Beszprémi Szücz aliter Tót Jánost, felelvén arra, hogy fejet fejért szabadét úgy, hogy egyiktül se kérjenek annál többet semmit is. Ily okkal bocsáttatott be, hogyha fogadása mellől elmenne, tehát dupla sarca legyen neki, ha pedig az terminusnap után megtalálna ott benn halni, tehát az kezesin maradjon dupla sarca, kinek sarca tallér 300. Ennek egy holnap az terminusa, a' dato 26. Julii.” Ezek szerint 300 tallér volt Szücs (Tót) János váltságdíja, ezt az értéket várta a beslitől Batthyány I. Ádám, ez vételárának a hatszorosa. 1651. október 8-án ugyancsak egy 300 talléros Budán raboskodó keresztény rabért ment, igaz, nem egyedül (249. cs. N° 323.): „Pesti Karimánért és Tolnaj Juszofért lettenek kezesek mindnyájan, ily okkal, hogy egy Német Palkó nevű budai rabnak megszabadítását, melynek az sarca 300 tallér, vállalta fel magára, ha pedig fel nem szabadétaná, és ki nem hozná, tehát az maga sarcában meg nem állunk, 800 tallér leszen ezután az sarca neki, ment most be 1651. die 4. Novembris, 25 napra be dolgát igazítani.” A váltságdíja tehát 2,7-szerese lenne az eredetinek. A harmadik útján 1652. március 28-án már Sárdi Pálért indult (249. cs. N° 340. pag. 3–4.): „Eodem Anno die 28. Martii rohonci rabjaink közül, akik bementek, akarván fejek válságában az alább megírandó keresztény rabokat megszabadítani. 1. Pesti Karimán Sárdi Pált. [...] Ezek a' mint egyikért, úgy lettek az másikért, 3dikért, 4dikért és 5dikért kezesek, kötvén ki fogát, ujját etc. Ezek az rabok arra feleltek, hogy az mostani útjokkal az keresztény rabokat, akiket magokra válloltak, minden okvetetlen megszabadítják, s az ott benn lévő kezeségeket is aboleálják [eltörlik]. Ha az terminusnap után meg találának ott benn halni, tehát azkiket magára vállolt, annak az sarca duplán fönmaradjon az kezeseken, az rajtok lévő kezeséggel együtt. Ha pedig az posták meghalának az terminus után, tartozzanak mindenikért ezer aranyat letenni, és egy-egy úrnak való főlovat hozni. Mentenek be die 30. Martii. Az terminusok 30 nap.” Aztán június 27-én ismét (249. cs. N° 340. pag. 10–11.): „Szalonakon levő Pesti Karimán török rabért és Pesti Oszmánért s ezeknek postájokért, Szigetvári Szabó Memhetért kezesek lettek ily conditiókkal, hogy bemenjenek, és azmint az Nagyságos Úrnak reá feleltek, az Farnádi és Sárdi Palkó dolgában jó véget érjenek, melyet, ha jó végben nem vihetik hagyott napjok alatt, és hagyott napra postájokkal együtt ki nem jünnének, avagy terminusnap után halálok történik, tehát az megnevezett kezesek tartozzanak az megsarcoltagnak sarcokat, az sarcolatlan postáért pedig 2 000 aranyat fizetni a Nagyságos Úrnak annak fölötté megszennedni, ki mire kötötte magát testiben. [...] Azoknak pedig kezeségeket, az kikért ezek ketten kezesek, akik most bemennek, magokra nem vállalják semmiképpen, úgymint Pesti Karimán, kezes: Pesti Vehap, Váli Operka, Váli Ramodan, Feiérvári Muadin; Pesti Oszmán kezes: Pesti Vehap, Váli Csonka Ibrahim. Szigetvári Váli Szabó Memhet kezeségét magokra vállolták, úgymint 1. Váli Ramodánt, 2. Muadin iszpáhiát.” A rabnyilvántartó könyv tanúsága szerint végül ki is szabadította a magyar rabot, ezért cserébe a szervitor dominuszának adott egy másik rabot. Igaz, ezzel a főkapitány igen rosszul járt (248. cs. N° 49. pag. 84.): „Budai Sámbekei Haszon In Anno 1652. Ezt az rabot Sárdi Pál adta Pesti Karimán nevő rabunkért. Megholt fogságunkban.” 1652 augusztusában még az állt Budai Zsámbekei Mehmed mellett, hogy Sárdi Pálé (249. cs. N° 325. pag. 5.).

Pesti Musztafa szpáhi (248. cs. N° 49., 65, 311, 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 384.¹⁵⁹⁶)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 84.): „6. *Pesti Musztafa Anno 1651. Ezt az rabot Akai György adta más rabért. Igen jó Ispáhiának mondják lenni.*”¹⁵⁹⁷ A török 1657. április 23-án 600 db kősót ígért sarcában. Ezzel nagyon elégedetlen az alkusz: „*Adjon még tall. 3 000, partékát tall. 2 000, úrnak való lovat szerszámostul 2 avagy tall. 1 500, köröstyény rabot 2.*”¹⁵⁹⁸ A követelés kiszámított értéke igen magas, 11 850 Ft, ez az ígélet 19,8-szerese. A szpáhi 1657. február 18-án (249. cs. N° 387. pag. 2.) ment be a hódoltság területére Budai Szpáhó Mehmed postájaként Fehérvári Zülfikárral együtt. Május 4-én (249. cs. N° 387. pag. 7–9.) ugyancsak postaként járt a hódoltságban. 1658 február 24-én (249. cs. N° 402. pag. 1.) már a saját sarcáért ment, egy hónap időt kapott ennek megszerzésére, 70 fő kezeskedett érte, Budai Sánta Haszanért és postájukért, Budai Pirkoért: „*Pesti Musztafa penig arra felelt, hogy ű is Kovács Istók nevő köröstyény rabot maga feje szabadulásában megszabadítja, és az kezesség mellé kihozza, fejét fejért szabadétván.*” Ez a megállapodás nyilvánvalóan jóval alacsonyabb a követelésnél, és minden valószínűség szerint magasabb az ígéletnél, de pontos értéket nem tudtam megállapítani, mivel az iratokból nem derül ki pontosan, mekkora volt Kovács István sarca, és az sem, mennyi kezességet vállalt magára a török fogoly. Arról sincs adat, hogy bármit is hozott volna sarcában. 1658. december 7-én (249. cs. 394. pag. 9.) még megtaláljuk a rohonci rabok között, akik: „*Viszontak, amely rabok uram ő Nagysága lajstromában megvannak, s az porkolábok lajstromában nincsnek béírva*”. Nincs több információ róla.

Pesti Oszmán besli (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 83.): „3. *Pesti Oszmán Anno 1649. Ezt az rabot is Koczó Mihálytul vették pro fl. 75. Anno 1652. megholt az fogságban.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat tartalmaó lajstromban (248. cs. N° 65. pag. 6.) Pesti Szulejmánt, Oszmánt, Juszufót és Karimánt is Kóczó Mihály hozta 1649-ben fejenkét 75 forintért, és mind a négyet Palotai Miklós sarcába szánta a főkapitány, de aztán másképp alakult. (249. cs. N° 340.): „*Eodem Anno [1652] die 28. Martii rohonci rabjaink közül, akik bementek, akarván fejek váltságában az alább megírandó keresztény rabokat megszabadítani. [...] 2. Pesti Oszmán Farnadi Jánost*”. Még júniusban is járt bent, Farnadiért ment a hódoltságba (249. cs. N° 340. pag. 10–11.): „*Szalonakon lévő Pesti Karimán török rabért és Pesti Oszmánért s ezeknek postájokért, Szigetvári Szabó Memhetért kezesek lettek, ily conditiókkal, hogy bemenjenek, és azmint az Nagyságos úrnak reá feleltek az Farnadi [János] és Sárdi Palkó dolgában jó véget érjenek.*” Minden valószínűség szerint dolga végezetlen halt meg.

Pesti Ömer aga (248. cs. N° 49, 65, 320.; 249. cs. N° 273.):

Pesti Ömer aga 1650. július 22-én 800 db kősót és 20 pár karmazsin csizmát ígért. Más kézírással ez áll mellette: „*Több 100*”, azaz 900 db az ígélet kősó, az ígélet kiszámított értéke 960 Ft. Ő is megtalálható a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 82.): „*Anno 1649. Ezt az rabot Teveli István*¹⁵⁹⁹ *és Palonyai István uraimék adták nyereségekbül ajándékon. Anno 1652. die 20. Junii megsarcolván, ezen rabunk, vállolta föl magára feje váltságában Kis Tolnai Szabó Mihály nevő szolgánkat, melyet kezünkben adván ígért még hozzája egy ezüstös-aranyozott baltát.*”¹⁶⁰⁰ 1652. június

¹⁵⁹⁶ Az iratban lehúzza szerepel.

¹⁵⁹⁷ Ezt erősíti meg a 248. cs. N° 65. pag. 6. oldala rang nélkül, 1651. április 19-én (249. cs. N° 311.) ugyanezeket az adatokat találjuk, a 249. cs. N° 320. pag. 5. szintén ez áll, de ott szerepel a rang is (szpáhi). Ha valóban a fenti törökről van szó, akkor hét évvel a fogságba kerülése után sarcolt meg, ez elég hosszú idő, viszont vételárát nem találtam, és az sem derült ki, hogy pontosan melyik török rabért cserélték el.

¹⁵⁹⁸ A követelt keresztény rabokért 500 tallért számítottam fejenként (249. cs. N° 354.).

¹⁵⁹⁹ Teveli István: Batthyány hadnagya, „házi uraim”, 1640–1648. *Koltai A.*: Batthyány Ádám familiárisai. i. m.

¹⁶⁰⁰ Kistolnai Szabó Mihály váltságdíját nem találtam meg. Ha a 249. cs. N° 354. irat adatával számolok, amelyben egy keresztény rabért 500 tallért számítanak, akkor még az ígélet értékét sem éri el a váltságdíj, ez pedig nagyon valószínűtlen. Kanizsai Bivaly Ibrahim hozta a legértékesebb baltát (248. cs. N° 43., 68., 249. cs. N° 299., 335.), igaz, ennél csak az ezüstözött jelző áll, de megért 10 forintot is a főúrnak. Ezek alapján csupán 760 forint lenne a váltságdíj értéke, az pedig szinte kizárt, hogy a rab megígért 900 forintnyi értéket, ezt nem

22-én¹⁶⁰¹ 38 fogoly kezességén bement a hódoltságba a főrab, hogy teljesítse a sarcát (249. cs. N° 340. pag. 9.). Július 19-én utána küldték Fehérvári Kis Haszant és Szigetvári Váli Szabó Mehmedet, 34-en kezességükért (249. cs. N° 340. pag. 12.).¹⁶⁰² Ebből az iratból az is kiderül, milyen komolyan vették a kezességet, hiszen emiatt sokkal többet kellett teljesítenie a pesti agának eredeti sarcánál. A keresztény foglyot, úgy tűnik, kihozta a hódoltságból, de Palotai Bajram „*dolgát*” még nem intézte el, Szabó Mihály kezeseit sem szabadította föl, sőt Váli Ramazánért és Budai Hüsejrn Emingért még kezesség is volt rajta. Valamint Fehérvári Muhiddin és Pécsi Musztafa hátramaradott sarcát is ki kellett volna hoznia, és mindegyiknek 15 napot. Ebből a két conditióból is látszik, mennyire összetett volt a sarcalku intézménye Batthyány I. Ádám idején. Azt nem tudni, ezek után még hozott-e bármit is, nincs adat róla, az biztos, hogy 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 4.) még bent volt a hódoltság területén.

Pesti Szulejmán besli (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 82.): „2. *Pesti Szulimán Anno 1649. ezt az rabot Koczó Mihálytul vették pro fl. 75. Megholt az fogságban.*” 1650-ben ő is Rohoncon halt meg (249. cs. N° 297.): „4. *Pesti Szulimán die 20. Februarii az úré, Kóczótól vettem.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat tartalmazó lajstromban (248. cs. N° 65. pag. 6.) Pesti Szulejmánt, Oszmánt, Juszufot és Karimánt is Kóczó Mihály hozta 1649-ben, fejenként 75 forintért, és mind a négyet Palotai Miklós sarcába szánta a főkapitány, aztán másképp alakult a sorsa.

fogadják el, majd két év múlva már 200 forinttal kevesebb érték is megfelelt. A legvalószínűbb, hogy a keresztény rabnak jóval magasabb volt a váltságdíja, de ezt az iratok alapján nem tudtam megállapítani.

¹⁶⁰¹ „*Pesti Omer agáért ez alább megnevezett török rabok kezesek lettek posta nélkül ilyen formán, hogy Omer aga beérkezvén Budára, az Szabó Mihály kezéséről az kezességit mindjárt leszállítja, és az Palotai Baieran nevő török rabot is úgy veszi föl magára, hogy azt Szabó Mihályon soha nem keresik. Annak fölötté valakikért kezes, azoknak adósságaiból valami háramlik reá, azokat az mind megfizeti, úgymint Váli Ramadánét, az megholt Budai Huszain Emingét, és postaságban kötött 2 000 arany summát, Muadin adósságát és Pécsi Musztafáét, ha még valaminél adós. Mindazoknak fölötté ő Nagyságának egy igen szép úrnak való baltát küld, mely fogadásit, ha be nem teljesítené terminusnapig, és hagyott nap után meghalna ott benn, mi kezesek tartozzunk mindazáltal valamit ígért és valamire felelt az Nagyságos Úrnak, annak fölötté kire kötötte magát, az testin megszervei.*”

¹⁶⁰² „*Pesti Omer aga kezesiért és mostani postákért, Feiérvári Kis Haszonért és Szigetvári Váli Szabó Memhetért kezesek lettek az egész szalónaki török rabok, úgyszólván postaságban bemenjenek Budára, és legelsőbben az Omernak az Szabó Mihály kezéséről az kezességét úgy leszállítsák, azmint az Omer aga maga kötötte magát, mikor az körösztény postának kezébe Szabó Mihályt kivéven, az Nagyságos Úrnak adta kezében. És felelt arra, hogy az Palotay Baieranak is az ő dolgát magára vállalja, hogy azt Szabó Mihálytul, sem az Nagyságos Úrtul soha nem kéri az törökök, nem is emlékezzenek felőle, ha nem az Szabó Mihály kezeseit teljeségesen fölszabadítja. Annak fölötté valakikért kezes az Omer aga, úgyszólván Váli Ramadánért, Budai Huszain Emingért és postaságban kötött 2 000 aranyért, Muadinért, Pécsi Musztafáért, ezeknek hátramaradott sarcokat magokkal kihozzák hagyott napig, ha penig ezeket mind végbe vihetné, avagy végbe vinni nem akarná, legottan magát az Omer agát személyesen ide kihozzák kezesség mellé, ha az történnék is, hogy az Omer aga ezen postákkal terminusra ki nem jönne, avagy terminus után meghalna, mindjárt az kezesek tartozzanak mindavval a Nagyságos Úrnak, valamire felelt Omer aga ő Nagyságának és azoknak sarcával, kikért kezes volt, és postaságban kötött 2 000 arany summával, valamivel ő tartozott volna, az megnevezett posták sarcának is, és akikért ők kezesek, azoknak is adósságával, annak fölötté 2 000 arannyal, és ki mi tagját köti, annak szenvedésével, 15 napot hagyott ő Nagysága ezeknek járására.*”

Pesti Váli Mahmud (248. cs. N° 49., 65.; 249. cs. N° 273.):

Pesti Váli Mahmud 1650. július 22-én 100 db kősót ígért, ugyan másik kézírással van mellette még 200 db, de ezt le is húzták. A rabnyilvántartó tanúsága¹⁶⁰³ szerint ő is részt vett a szalonaki lázadásban. A vételről csak az évet tudjuk meg: 1649, ezt is a rabnyilvántartó könyvből. Ezek szerint három évig raboskodott, és nem született semmiféle megegyezés. Sem a vételár, sem az eladó személye nem található meg az iratokban.¹⁶⁰⁴ 1652. december 5-én (249. cs. N° 325. pag. 12.) azok között szerepel, „Az kik megverettetés előtt megdöglötenek”. Mivel főrabként tartották számon, ezért a halála jelentős veszteséget jelentett a főúr számára.

Pozsegai Gyurica (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 384.)

Pozsegai Gyurica rác 1657. március 26-án ígért sarcát: „Eodem Anno et die ut supra Posgai Rác Gyurica ígért sarcában készpénzt tall. 300, ártánt N° 300, jó öreg hízlalt ökröt N° 40.”¹⁶⁰⁵ A kiszámított érték 1 690 Ft. Az időpont és a sarcígéret is megegyezik a két pozsegai rácnál, ennek megfelelően a rabnyilvántartó könyvben Mihály rác alatt találjuk, és innen tudjuk azt is, hogy az eladó is megegyezik, bár a nevek írásmódja eltér: „Posgai Raacz Juricsa [...] Lippócsi”. Az viszont meglepő, hogy egyetlen rablistában sem fordul elő.

Pozsegai Mihály (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 384.)

Pozsegai Mihály rác ígért 1657. február 26-án „Anno 1657. die 26. mensis Februarii 19. Posgai Rács Mihály ígért sarcában készpénzt tall. 300, ártánt N° 300, jó öreg hízlalt ökröt N° 40. Ha olyak nem volnának, a' minemőket ígért, tehát tartozzék söre ökröt 200.” A kiszámított érték 1 690 Ft. Az ígéret teljesen megegyezik a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 279.) szereplő megegyezéssel: „Posgai Raacz Mihály Anno 1657. in mense Martio ezt az rabot Lipicsi [Lippics?] Pétertől vették pro fl. [nincs érték] Eodem Anno ut supra megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk sarcában”, majd következik a már ismert sarc. Nagyon gyorsan megsarcolt a rác rab, igaz a vételára nem derül ki. 1657. november 18-án (249. cs. N° 387. 18-19.) sarcának megszerzésére engedték be a hódoltságba: „Posgai Rác Mihál is arra felelt, hogy hoz mostan 8 öreg ökröt sarcában”. Hogy végül meghozta-e, az nem derül ki, az utolsó adat az, hogy 1658 decemberében (249. cs. N° 394.) még a rohonci várban volt.

Sásdi Mahmud (248. cs. N° 49., 64., 65., 104/a., 104., 320.; 249. cs. N° 207., 273.):

Sásdi Mahmud 1649. június 15-én ígért 350 forint portékát, és 250 forintot, ehhez követeltek 600 tallért, 25 db tarka kecsét¹⁶⁰⁶ és 12 db sámi paplant.¹⁶⁰⁷ A követelés kiszámított értéke 1 785 Ft, ez az első ígéretnek több mint az ötszöröse, viszont az első ígéret csupán 1,2-szerese a vételnek. Július 10-én már „maradtonk meg tall. 650. Item kősón N° 1 000.” Ez megegyezik a rabnyilvántartó könyv adataival (248. cs. N° 49. pag. 56.), onnan lehet tudni azt is, hogy Sásdi Mahmudot 300 forintért adták el a komáromi hajdúk. A vételnek 6,6-szorosa a váltságdíj, a követelés hatszorosa. A sásdi török még ebben az évben elkezdte a sarcát hordani, 1649. október 16-án 4-4 vég vörös és fehér abát hozott és 3 pár csizmát (249. cs. N° 197.) jegyeztek fel hozott áruként. A conditióknál szereplő adatok alapján 1649. október 28-án, 31-én (249. cs. N° 242., 243.)¹⁶⁰⁸ és november 1-jén (249. cs. N° 219.)¹⁶⁰⁹ is feljegyezték 10 fő kezes mellett. Mivel nagyon közeli a dátumok, és ugyanarról a 10 kezesről van

¹⁶⁰³ 248. cs. N° 49. pag. 85. A sarcolatlan rabok között találjuk: „7. Pesti aliter Váli Mamhut Anno 1649. Anno 1652. die 28. Novembris megvén az török rabok Szalonak várát, megverettetett akkor ezen rabunk, és megholt.”

¹⁶⁰⁴ 248. cs. N° 65. pag. 8. „Az kiket meg nem sarcoltak: Anno 16.. Váli Pesti Mamhut”. Csupán ennyit jegyeztek fel, nincs más adat róla.

¹⁶⁰⁵ A 249. cs. N° 299. irat hozott portékáinak adatait felhasználva a korszakban (1645) 1 db ártány ára 2 Ft

¹⁶⁰⁶ A hozott áruk között a legértékesebb kecsét Kanisai Tót Haszan hozta 1648-ban 1 db-ot 6 forintért (248. cs. N° 68., 249. cs. N° 193., 299.), ezzel az értékkel számoltam.

¹⁶⁰⁷ Értéket csak két db hozott sámi paplannál találtam (249. cs. N° 186/a.). Igaz, ezek elég eltérőek voltak 4,5 és 11,25 Ft, mégis a magasabb értéket vettem, azaz 11,25 Ft-ot, mivel itt követelésről van szó.

¹⁶⁰⁸ „Hogyha ez megíratott rabok cigányul járnának, az sarcoknak egy részét ez úttal meg nem hoznák, avagy jövendőben valamit szállítani akarnának benne, tehát mindenkinek dupla sarca legyen.”

¹⁶⁰⁹ „Hogyha az főjül megírt három rab cigányul járnának, és semmit nem hoznának sarcokban, avagy jövendőben le akarnának valamit szállítani benne, tehát mindenkinek dupla sarca.”

szó, ezért mindhárom feljegyzés ugyanarra az egyetlen útra utal. 1650. július 22-én (249. cs. N° 273.) a borostyáni rabok között van a sásdi török, ez áll mellette: „*megsarcolt immár*”. Már a rabnyilvántartó könyvben benne van nyolc sarcolt útja, és végül: „*Nota bene Ezt nem ide költött volna írnya, hanem más könyvben, aminthogy oda is irattatott N° 2. zöldtáblás könyvben.*” Ugyanez a váltásdíj és hozott sarc szerepel: 249. cs. N° 299. pag. 23., de további portékát is találunk ott. 1657. május 1-jén 80 db kósót és egy pár karmazsin csizmát,¹⁶¹⁰ 1658. június 9-én egy lovat hozott. A hozott sarc megközelíti a követelés értékét (0,9-szerese). Ebben az évben december 7-én (249. cs. N° 394. pag. 7.) a németújvári rabok között találjuk. További sorsa ismeretlen.

Segesdi Abdullah szpáhi (248. cs. 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 82.): „*2. Segesdi Abdula Iszpahia Anno 1652. in mense Junii ezt az rabot Kiskomáromi Monoki Mihály kalauztul és az társaitul vették pro tall. 200. Ezt az kiskomáromi kapitánynak, Petheö László uramnak adtuk egy lóért.*” Az 1652. augusztus 1-jén készült lajstromban a németújvári rabok között szerepel (249. cs. N° 325. pag. 7.), az 1654. januári listában (249. cs. N° 355. pag. 1.) még ugyanitt tartják nyilván, de a későbbi iratokban már nincs nyoma.

Segesdi Ali (248. cs. N° 49., 65., 107., 104., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 110., 249. cs. N° 178.):

Segesdi Alinál igen magas sarcot találunk, de valószínűleg csak követelésről van szó (248. cs. N° 110. pag. 2. 1645. szept. 24.): „*küso N° 1 500, készpénz tallér 500, facit fl. 750, partéka, a' minemőt fogunk kívánni pro fl. 500, egy úrnak való jó ló, a' ki kedvünknek tessék, azon aranyos szerszám, fékagy, kötőfék, szügyelő, nyereg, aranyos pallos rajta aranyos kard N° 1, párdubórt, igen szépet N° 1.*”¹⁶¹¹ Kiszámított érték 4 693,25 Ft. Őt is nagyon nehéz azonosítani, a rabnyilvántartó könyvben két Segesdi Alit¹⁶¹² a találunk, az egyik a megsarcolt rabok között van, a váltásdíja jóval enyhébb, mint az itt szereplő követelés, a vételárnak csupán a 2,4-szerese, a követelésnek 0,1-szerese, a követelés viszont a vételár 28,4-szerese. Ugyanezt a megállapodást találjuk az 1647-ben készült feljegyzésben, mint a rabnyilvántartó könyvben: „*válogatott jó öreg kőso N° 400, avagy egy úrnak való ló, az kit ű Nagysága szeret. Vállalta magát Sándor prédikátor.*”¹⁶¹³ Végül vele is rosszul járt a főúr, erről tanúskodik a rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 52.). A sarc ugyancsak 400 db kőso, viszont: „*Ez rabunkat Veöres Martoni Sándor Prédikátor*¹⁶¹⁴ *vitte bé magával, mind maga, mind az sarca ez mai napiglan is odabenn vagyon.*” Azonban az adatok nem egyeznek, ugyanis ezek szerint (248. cs. N° 49. pag. 52.) 1649-ben¹⁶¹⁵ vette 110 tallérért a lendvai vitézektől Batthyány a segesdi törököt, és a következő évben sarcolt meg, márpedig a megállapodás 1647-ben már megszületett (249. cs. N° 174.), a fenti (248. cs. N° 110. pag. 2.) követelés pedig 1645-ös, és a 248. cs. N° 107-es forrás szerint 1643-tól Batthyány foglya Segesdi Ali, aki ezek szerint legkésőbb 1647-ben megsarcolt,

¹⁶¹⁰ 249. cs. N° 397. pag. 3. 1658. ápr. 16-án 226 tallérnyi portékáért ment be a hódoltságba.

¹⁶¹¹ 248. cs. N° 110. pag. 2. a forrásokban talált értékeket használva (249. cs. N° 299.) a kard: 97,5 tallér.

¹⁶¹² A másik Segesdi Ali odabasi a sarcolatlan rabok között van, őt Kiskomáromi Monoki Mihály kalauz és hajdúársai hozták 1652 júniusában a főúrnak 194 tallérért, azaz ő biztosan egy másik személy.

¹⁶¹³ 249. cs. N° 178. 4. Ugyanez a váltásdíj (1648. nov. 30.): 249. cs. N° 190. pag. 2. és 248. cs. N° 49. pag. 52.

¹⁶¹⁴ Laskai Sándor református prédikátor 1640–1657 között több levelet is írt Batthyány I. Ádámnak. 1640-ben kéthelyi (Somogy megye), 1642-ben somogyjádi (Somogy megye), nagybajomi, majd végül 1652-ben nágocsi (Somogy megye) lelkész volt. Levelei alapján kémkedett a főkapitánynak, kiválóan tudott törökül, kereskedett velük, bírta a törökök bizalmát, így török rabok szabadulásában is közreműködött. *J. Újváry Zs.*: „Az szegény anyámat immáron teljességessen megemészti az sok siralom.” i. m. 111.; *Balázs László*: Laskai Sándor prédikátor levelei 1640–1657. Egyháztörténet 4 (1958) 303–340.

¹⁶¹⁵ 248. cs. N° 104. pag. 1.: „*In Anno 1644. 3. Alsó Lindvaiaktul vettünk egy Segesdi Törököt pro fl. 165.*” Az eladó, a vételár (165 Ft=110 tallér), a származási név megegyezik, azaz Segesdi Aliról van szó, de itt az 1644-es évszám szerepel. 248. cs. N° 65. pag. 8.: „*Anno 16.. Segesdi Ali megsarcolt, lindvaiaktul, Segesd alól, pro tall. 110.*” Itt nincs évszám, eredetileg a sarcolatlan rabok között van, de aztán melléírták, hogy megsarcolt, ez a forrás időpontot illetően nem segít nekünk. Az 1646. augusztus 20-ai lajstromban (248. cs. N° 137. pag. 5.) a sarcolatlan rabok között van, az eladó és vételár megegyezik, de nincs új információ a forrásban. Az 1651-ben készült lajstromban (249. cs. N° 320.) a megsarcoltak között van, de az eladó és a vételár ugyanaz. Az 1645-ben készült (248. cs. N° 107.) forrásban is megtaláljuk, ott viszont az áll, hogy már 1643-ban a főúr tulajdonába került.

azaz négy éven keresztül alkudozhattak egymással. Nincs arról adat, hozott-e bármit is sarcában vagy megkerült-e valaha, mivel az 1651-es (249. cs. N° 320.) évben készült listában szerepel utoljára, ezért ezt az évet vettem az eltűnése évének.

Segesdi Ali odabasi (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 183.): „3. *Segesdi Ali odabassa Anno 1652. in mense Junii ezt is az Kiskomáromi Mihály kalauztól és az társaitul vették pro tall. 194.*” Segesdi Abdullahal együtt vették (248. cs. N° 104/a. pag. 1.): „5. *Kiskomáromi Monokitul és a' több hajdú társaitul vettünk 2 törököt, úgymint Abdulla Iszpáhiát és Ali odabassát pro fl. 594.*” Egyetlen rablistában szerepel, 1652. augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 7.) a sarcolatlan németújvári rabok között tartották számon.

Segesdi Fati (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 204., 353.):

Segesdi Fati bulya 1649. április 5-én 300-300 tallér készpénzt és portékát ígért. Meglepő, hogy a következő évben ennél alacsonyabb a rabnyilvántartó könyvben váltságdíja értéke (248. cs. N° 49. pag. 52.): „*Segesdi Bulya Fati lányával együtt. Anno 1648. Ezt az bulyát Anyos Péter adta ajándékon az atyámfiának. Anno 1650. megsarcolván, ezen bulya ígért minékünk sarcában kűsót N° 600.*” 1651 januárjában (249. cs. N° 323. pag. 5.) már biztosan járt a hódoltságban, a postája Berzencei Haszan volt: „*Az postáért 1 000 aranyig lettek kezések, mentek be die 23. Januarii, az terminusok 1 holnap. Ezeknek az kezéseknek ez kötések porkoláb uraméknál fog lenni.*” Ugyanebben az évben november 5-én (249. cs. N° 323. pag. 12.) is benn járt a török bulya a hódoltságban, de csak kezeseit és az egy hónapos határidejét ismerjük a forrásból, illetve postáját (Berzencei Haszant). Majd 1653. október 25-30-án ugyancsak beeresztését kérte (249. cs. N° 353. pag. 3.). Az 1650 és 1658 között készült irat (249. cs. N° 299. pag. 21.) szerint be is eresztették, és bár első útjával semmit sem hozott, de többi héttel 320 db kűsót igen. Hogy többi kűsó beérkezett-e, és mi történt végül az asszonnyal, erről nincsenek további adatok. Mivel ajándékról volt szó, így semmiféle veszteség nem érte a főurat. A követelésnek több mint fele beérkezett, az már más kérdés, hogy mennyi idő alatt.

Segesdi Fatira/Kádire (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 226, 320.; 249. cs. N° 204.):

Segesdi Fattira 1649. április 5-én ígért 500 tallér készpénzt, 300 tallérért mindenféle portékát, úrnak való lovat és arany-ezüst szerszámát, skarlát csáprágával, nyergével. Az ígéret megegyezik a rabnyilvántartó könyvben (249. cs. N° 49. pag. 53.) álló váltságdíjjal: „*Segesdi Bulya Fattire avagy Kádire Anno 1648. Kiskomáromi Gyutai Mihálytól vették pro fl. 100. Anno 1650. megsarcolván, ezen rab asszony ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 500, partékát pro tall. 300, úrnak való jó és szép lovat N° 1, erre szerszámot N° 1, fűket, szűgyelőstül N° 1, skarlát nyergét N° 1, skarlát csáprágót N° 1. Anno 1655. ezen rab asszonynak állapadott meg maga kívánsága szerint mindennemő sarca tallérban 1 000.*” Az 1650-es sarc átszámított forint értéke 2 700 Ft, ez a vételár 27-szerese, az 1655-ös váltságdíj viszont mindössze a 15-szöröse. Mivel a főúr hét évvel az asszony fogságba esése után sem látott a váltságdíjból semmit, ezért inkább engedett. 1657. április 6-án beengedte a hódoltság területére, a postája (neki és még hét töröknek) Kanizsai Kurta Ali volt (249. cs. N° 387. pag. 6–7.): „*Segesdi Bulya Kádire ígért mostan hozni sarcában 200 kűsóval, 6 hét az terminusa.*” Ennek csupán töredékét teljesítette: „*Anno 1657. die 19 mensis Maii hozott sarcában kűsót N° 30, egynéhányféle színű selymet okával N° 1½¹⁶¹⁶. Die prima Julii hozott megént sarcában kűsót N° 29.¹⁶¹⁷*” Ugyanezt a hozott árut olvashatjuk egy másik iratban is (249. cs. N° 389.). Ugyanebben az évben augusztus 20-án 200 db kűsó meghozását ígérte a segesdi asszony, a határideje szintén hat hét volt (249. cs. N° 387. pag. 13.). A következő évben 1658. április 16-án (249. cs. N° 299. pag. 55.), ugyancsak a hódoltságban járt 250 kűsóért, azonban az nem derül ki, hogy ezt meghozta-e. Az összérték 88,25 Ft, ez még a vételárat sem éri el, nincs több adat a török bulyáról.

Segesdi Ibrahim (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 393.)

¹⁶¹⁶ 1656. február 14-én Kanizsai Oszmán szpáhi hozott két oka selymet 39 forintért, ha ezt vesszük alapul, akkor 29,25 forintot ér a 1,5 oka.

¹⁶¹⁷ 249. cs. N° 299. pag. 55. Az összérték 88,25 Ft, ez még a vételárat sem éri el.

Ő is a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 184.): „5. *Segesdi Ibrahim Anno 1657. Ezt az rabot Kiskomáromi Szent Benedeki Mátétul vettök pro fl.*” Az ugyancsak rabvásárláshoz tartozó iratból tudjuk a vételárát (248. cs. N° 104/a. pag. 7.): „8. *In Anno 1657. in Februarii Item vettünk egy Segesdi törököt Szent Benedeki Mátétul pro fl. 100.*” Az eladót és török rab nevét is megerősíti az 1657-es és 1658-as adatokat tartalmazó series (249. cs. N° 393. pag. 1.). Nincs több információ róla.

Segesdi Mehmed szpáhi (248. cs. N° 49., 104/a.; 249. cs. N° 353.):

Segesdi Mehmed szpáhi 1653 októberében-novemberében ígért 100 db kősót, ez nagyon vakmerő ajánlat, mert csupán a harmada a vételárnak. 1652-ben (249. cs. N° 383.) a kiskomáriak hozták, majd megsarcolt (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 299.): 100 pár karmazsin csizma, 40 vég jóféle aba, 900 tallér, 700 db kősó és 300 tallér portéka, a kiszámított érték: 3 000 Ft. Az ígéretnek a megállapodás 30-szorosa, a vételnek (1653., 248. cs. N° 49. 183. 300 Ft) a tízszerese. Egy év alatt megalkudtak ez egész gyorsnak számít, a megsarcolás időpontja: 1655. január 1. (249. cs. N° 299. pag. 46.). Ugyanebben az évben el is kezdte hordani a sarcát, egyetlenegy db kősó hiányzott a váltságdíjhoz képest. 1655. május 2-án még biztosan gyűjtötte a sarcát (249. cs. N° 364.), ezt fel sem jegyezték, a tartozás mellett viszont ott áll: „*meghozta ezt is*”. Az viszont nincs ott, hogy ezzel együtt megszabadult-e, mert lehetett rajta kezesség is. Az 1656. január 10-ei (249. cs. N° 383.) listában még megtaláljuk, ez az utolsó információ róla.

Segesdi Muharrem kethüdá (249. cs. N° 231.):

1649-1650-ben (249. cs. N° 231.) Segesdi Muharrem kethüdának (szalonaki rab) 1 000 tallér készpénz, 1 000 tallér portéka, 2 000 db kősó és egy úrnak való ló szerszámostul a követelése,¹⁶¹⁸ a kiszámított érték 5 750 Ft. De Batthyáynak nem is sikerült megegyeznie a kethüdával, a rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 182.) ezt találjuk: „*Anno 1649. Ezt az rabot, hogy Segesd alá voltunk, akkor hoztuk. Anno 1655. Ezt az rabot Petheő László uramnak adtuk kűsóért N° 500, tallérért N° 300.*” Ez az eredeti követelésnek a 20%-a, de ezt is haszonnak kell tekinteni, hiszen maga a főúr fogta 1649-ben Segesd alatt a rabot (248. cs. N° 65., 249. cs. N° 320.). Bár hat éven keresztül tartotta, úgy tűnik végül megunt, nyilván nem akarta tovább fölöslegesen etetni és őriztetni a foglyot. 1656. január 10-én (249. cs. N° 383. pag. 1.) a németújvári fölső tömlőcében van, nem jelzik, hogy már Pethő László tulajdona. Az viszont megegyezik, hogy az „*Úr ő Nagysága hozta*”, emellett azonban 1650, és nem 1649 áll.

Segesdi Muharrem kethüdá, szpáhi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 231.)

Ő is a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 182.): „1. *Segesdi Muharin kihája Anno 1649. Ezt az rabot, hogy Segesd alá voltunk, akkor hoztuk. Anno 1655. ezt az rabot Petheő László uramnak adtuk kűsóért N° 500, tallérért 300.*” 1649-1650-ben (249. cs. N° 231.) Segesdi Muharrem kethüdának (szalonaki rab) 1 000 tallér készpénz, 1 000 tallér portéka, 2 000 db kősó és egy úrnak való ló szerszámostul a követelése, a kiszámított érték 5 750 Ft. De Batthyáynak nem sikerült megegyeznie a kethüdával, ez rabnyilvántartó könyvből ki is derül. A váltságdíj az eredeti követelésnek a 20%-a, természetesen ezt is haszonnak kellene tekinteni, hiszen maga a főúr fogta 1649-ben Segesd alatt a rabot. Bár hat éven keresztül tartotta, úgy tűnik, végül megunt, nyilván nem akarta tovább fölöslegesen etetni és őriztetni. Az 1649. november 27-ei feljegyzésben (249. cs. N° 218. pag. 1.) már a szalonaki rabok között találjuk, 1650. június 14-én ugyancsak Szalonakon őrizték, ekkor a szpáhi tisztséget írták mellé (249. cs. N° 266. pag. 2.) 1650. július 5. (249. cs. N° 269. pag. 4.), 1650. július 21. (249. cs. N° 272. pag. 2.), 1650. augusztus 1. főrab (249. cs. N° 275. pag. 2.), 1650. augusztus 7. főrab (249. cs. N° 276. pag. 2.), 1650. augusztus 11. főrab szpáhi (249. cs. N° 280. pag. 2.), augusztus 13. főrab szpáhi (249. cs. N° 281.), 1651. január 12. (249. cs. N° 305. pag. 3., 307. pag. 5.), 1651. július 1. Szalonak (249. cs. N° 321. pag. 1.) 1651. november 15. Szalonakról Németújvárra vitték (249. cs. N° 318. pag. 1., N° 321. pag. 10., N° 325. pag. 1.), 1651. december 24. a „*kapuköz fölött való uraim házában tartunk*” (249. cs. N° 319.), 1652. augusztus 1. sarcolatlan németújvári rab (249. cs. N° 325. pag. 7.), 1654. jan. 1. németújvári

¹⁶¹⁸ A követelt lovak között a legértékesebb, amelyik szerszámjával együtt szerepel, 750 forintot ért (Kanizsai Ötvös Sábán, 24. cs. N° 49., 68., 249. cs. N° 178., 299.).

sarcolatlan rab (249. cs. N° 355. pag. 1.). Eladása előtt 1655. január 1-jén (249. cs. 355. pag. 8.) és 1656 januárjában a németújvári felső tömlöcben raboskodott (249. cs. N° 383. pag. 1.).

Segesdi Murteza aga (248. cs. N° 104/a.)

Battyhány I. Ádám 1656 májusában vette a lovával együtt (248. cs. N° 104/a. pag. 6.): „*Murtezan Agát vették meg kapornaki 9 katonától egy lóval együtt, melyeknek volt az kalauzok Jákói, adtunk érte fl. 370.*” Mivel a ló igen különböző értékű lehetett, ezért az aga vételára kikövetkeztethetetlen (az is lehet, hogy fele-fele). Az 1657 januárjában készült listában a németújvári alsó tömlöcben találtam egy Murteza agát, aki mellé utólag beírták, hogy meghalt (249. cs. N° 386. pag. 1.): „*47. Segesdj Murtezan Aga, megholt*”. Nem sokáig raboskodhatott, az ő vételára Batthyány számára kidobott pénz volt.

Segesdi Vuk (248. cs. N° 49.)

Ő is a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rác rabjai között található (248. cs. No 49. pag. 310.): „*1. Segesdi Wúko Rác Anno 1651. Anno 1651. Ezt az rácot Simonfai Dávidtól vették pro fl. 40.*” Azt is tudjuk a rácról, hogy 1651. szeptember 5-én került a rohonci várba (249. cs. N° 321. pag. 5.). Ugyanitt tartották számon 1651. november 15-én (249. cs. N° 325. pag. 3.), 1652. január 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 6.), augusztus 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 9.), 1654. jan. 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 5.), 1655. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 10.). Az 1655. november 26-ai irat szerint (249. cs. N° 369. pag. 1.): „*Az kik megdöglöttek, mintha az pestis indultatott: 1. Tolnay Juszoph 2. Segesdi Vuko 3. Péchi Mátho, ezek az Nagyságod rabjai voltonak.*”, azaz négy év fogság után pestisben halt meg, anélkül, hogy bármiféle sarcot fizetett volna a főúrnak.

Siklósi Ali szpáhi¹⁶¹⁹ (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 308., 310.):

Siklósi Ali szpáhi¹⁶²⁰ 1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 3.) ígért 800 tallér készpénzt, Gál Mihókot¹⁶²¹ vagy olyan értékű portékát, amennyi a sarca, 10 vég abát és 5 pár karmazsin csizmát, a kiszámított érték 2 305 Ft. Ehhez követeltek még 1 900 tallért, 300 vég abát, 100 pár csizmát, 1 500 forint értékben mindenféle portékát vagy 2 000 db kősót,¹⁶²² a kiszámított érték 8 455 Ft, ez az ígéret 3,4-szerese, nem számít magas összegnek. Április 6-án (249. cs. N° 310. pag. 1.) ígért 800 tallér készpénzt, Gál Mihókot, 20 vég abát és 10 pár csizmát, de „*ennél feljebb nem akar ígérni.*” A viszonylag magas ígéret és követelés mellett elég meglepő a vételár, a siklósi szpáhit a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 22.): „*1. Siklyósi Ali Iszpáhia Anno 1650. beszprémi gondviselőnk, Szili Gergely vette számunkra pro fl. 40.*¹⁶²³ *Ezt az rabot az leányunknak adtuk.*” Batthyány nagyon magas hasznot remélt a főrabtól, hiszen már az ígéret is 57,6-szerese a vételnek, a követelés pedig elképesztően magas a vételhez képest, annak a 211,4-szerese. 1651. január 12-én (249. cs. N° 305. pag. 1.) a németújvári főrabok („*fő török*”) között van, tisztségét is föltüntették: „*Ezt Szili Gergely küldötte Beszprémbül.*” Az nem derül ki, hogy megalkudtak-e vele valamikor. 1656. január 10-én (249. cs. N° 383. pag. 1.) a németújvári felső tömlöcben volt, tehát hat évvel a fogságba esése után még nem volt kialakult váltságdíja.

Simontornyai Hüszejn szpáhi (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rabok között találjuk, és már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 51.): „*2. Simontornyai Huszain Anno ezt az rabot is beszprémi vitézektől vették pro fl. 50. Anno megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában kűsót N° 500.*” Simontornyai Kászimmel (Haszannal?) együtt adták el (249. cs. N° 320. pag. 1.). Az 1646. aug. 20-án készült

¹⁶¹⁹ További iratokból következtettem ki a tisztségét.

¹⁶²⁰ Őt is „*jó rabnak*” tekintették, ilyen magas követeléssel nem csoda.

¹⁶²¹ 249. cs. N° 198. pag. 8. az 1649 és 1650 között készült listában a 42. sorszámnál találjuk Gál Mihályt, akinek 1 000 forint és 1 vég csimazin a sarca. *Dányi D. — Zimányi V. Soproni árak és bérek. i. m. 354.* 1651-ben 2 rőf csimazin 400 dénár, ugyanitt a bevezetés szerint egy vég általában húsz rőföt tartalmazott, tehát egy vég csimazin 40 forint értékű (egy vég húsz rőf; egy rőf 2 forint), azaz Gál váltságdíja 1 040 Ft. 1648 júniusában Fehérvári Pismis Musztafát küldte az emberéért a főúr, de ezek szerint sikertelenül.

¹⁶²² Kivételes helyzet, hiszen nem 1 forintért számít 1 db kősót, hanem 75 dénárért.

¹⁶²³ A 249. cs. N° 320. pag. 4. (1651) ugyancsak a sarcolatlan rabok között találjuk, a vételár és az eladó (?) is megegyezik.

listában a megsarcolt rabok között találjuk (248. cs. N° 137. pag. 1.). 1647. március 9-én (249. cs. N° 147. pag. 1.) a sarcát gyűjtötte, 1647. augusztus 8-án már a szalonaki rabok közé sorolták (248. cs. N° 139. pag. 2., N° 147. pag. 1.): „*ez sarcát hordja, odabe van ez mostanság*”. 1647. október 22-én (248. cs. N° 140. pag. 4.) a megsarcolt szalonaki rabok között szerepel, 1647. november 27. (249. cs. N° 171. pag. 2.), ugyancsak sarchordó szalonaki rabok között volt (Ercsi Mehmed aga, Koppányi Besir, Siófoki Ali, Simontornyai Musztafa, Simontornyai Kászim, Simontornyai Hüszejn, Palotai Dobricsáni Musztafa): „*Ezek sarcokat hordják, de igen cigányol járnak.*”, mindenesetre négyen kezeskedtek érte (249. cs. N° 176.). 1648. június 3-án, valószínűleg tévesen, a sarcolatlan szalonaki rabok közé sorolták (249. cs. N° 186/a. pag. 4.). 1648. november 10-én továbbra is szalonaki megsarcolt rab (249. cs. N° 189. pag. 2.), 1648. december 15. szalonaki rab (249. cs. N° 192. pag. 1.), 1649. január 9-én épp benn volt Szalonakon (249. cs. N° 201. pag. 2.). 1649. július 29-én már kilencen is kezeskedtek érte. 4 hetet kapott arra, hogy kősót hordjon be (249. cs. N° 235. pag. 2.). 1649. október 27-én Szalonakon ült (249. cs. N° 241. pag. 2.), ahogy 1650. június 14-én (249. cs. N° 266. pag. 2.), 1650. július 21-én (249. cs. N° 272. pag. 2.) és 1650. augusztus 26-án is (249. cs. N° 250. pag. 2.). Az 1650. szeptember 30-ai és november 2-ai iratban azok között szalonakiak között tartották számon, akik odabenn kezességben voltak (249. cs. N° 285. pag. 1.). 1651. július 1-jén ismét sarchordó szalonaki rab (249. cs. N° 321. pag. 4.), 1654. január 1-jén még mindig nem hozta meg a váltságdíját (249. cs. N° 355. pag. 2.), olyannyira, hogy három úttal mindössze 8 db kősót és 11 forintot hozott (249. cs. N° 299. pag. 20.). Ugyanezt erősíti meg még egy forrás 1652 februárjából (249. cs. N° 335.). Váltságdíjának mindössze 2%-át hozta volna be. Ez a vételárának is csak 0,2-szerese. Viszont nincs róla egyéb információ.

Simontornyai Hüszejn szpáhi (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az elajándékozott rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 22.): „*1. Simontornyai Huszain Anno 1649. Ezt az rabot Beszprémi Csaiági Máté küldte volt pro tall. 400. Ezen rabunkat megént visszaadtuk neki.*” Ezt megerősíti az 1651-es lajstrom (249. cs. N° 320. pag. 8.). 1650. aug. 1-jén a szalonaki főrabok között találjuk (249. cs. N° 275. pag. 2.): „*11. Simontornyai Huszain Iszpáhia*” augusztusban folyamatosan szalonaki főrabok között szerepel (249. cs. N° 276. pag. 2., N° 280. pag. 2., N° 281.). Az 1651. január 1-jén és jan. 12-én készült listák szerint ugyancsak (249. cs. N° 300. pag. 1., N° 301. pag. 2., N° 305. pag. 4., N° 307. pag. 4.) a szalonaki rabok között találjuk, mellette a megjegyzés: „*Csaiági Máté volt, el is vitte.*”

Simontornyai Kászim (Haszan) (249. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között találjuk, azonban mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 9.): „*2. Simontornyai Kaszon Anno 16** ezt az rabot beszprémiéktől vették volt pro fl. 50. Ez immár megsarcolt volt 500 kűsóban, melynek nagyobb részét meg is hozta, s úgy holt meg.*” Simontornyai Hüszejnnel együtt adták el (249. cs. N° 320. pag. 1.). Az 1646. augusztus 20-án készült listában a megsarcolt rabok között szerepel (248. cs. N° 137. pag. 1.). Az 1643. július 7-ei lajstromból derül ki, hogy a három simontornyai törököt: Musztafát, Kászimot és Hüszejnt a főúr együtt vette a veszprémiéktől 1643-ban (248. cs. N° 92. pag. 2.), és mindhármójukat a sarcolatlan rohonci rabok között tartották nyilván (248. cs. N° 92. pag. 4.). 1646. február 12-én már hozott (248. cs. N° 121.) 20 db kősót, tehát ennél korábban kellett megsarcolnia. Ez volt az első útja (249. cs. N° 299. pag. 20.). 1647. március 9-én (249. cs. N° 147. pag. 1.) a sarcát gyűjtötte, 1647. augusztus 8-án már a szalonaki rabok közé sorolták (248. cs. N° 139. pag. 3., N° 156. pag. 1.): „*ez sarcát hordja, odabe van ez mostanság*”. 1647. október 22-én (248. cs. N° 140. pag. 3.) a megsarcolt szalonaki rabok között szerepel, 1647. november 27-én (249. cs. N° 171. pag. 2.), ugyancsak a sarchordó szalonaki rabok között volt (Ercsi Mehmed aga, Koppányi Besir, Siófoki Ali, Simontornyai Musztafa, Simontornyai Kászim, Simontornyai Hüszejn, Palotai Dobricsáni Musztafa): „*Ezek sarcokat hordják, de igen cigányol járnak.*” 1648. június 3-án ismét a sarchordó szalonaki rabok közé sorolták (249. cs. N° 186/a. pag. 5.), 1648. november 10. szalonaki megsarcolt rab (249. cs. N° 189. pag. 2.), 1648. december 15. szalonaki rab (249. cs. N° 191. pag. 1.), 1649. január 21.: „*Az mely rabok odabenn vannak Törökországban*” voltak (249. cs. N° 203. pag. 2.), 1649. január 12. sarchordó szalonaki rab Törökországban (249. cs. N° 205. pag. 2.), ahogy 1649. február 16-án is (249. cs. N° 249. pag. 2.). 1649. szeptember 25-én kilenc úttal már meghozott 404 db kősót (249. cs. N° 240. pag. 2.). 1650.

június 14-én (249. cs. N° 266. pag. 3.) és 1650. július 5-én is benn volt (249. cs. N° 269. pag. 5.), ahogy 1650. július 21-én is (249. cs. N° 272. pag. 2.). Ekkor már Simontornyai Musztafa mellé írták, hogy meghalt, de róla lehet szó, 1650. augusztus 7-én már mellé is azt írták (249. cs. N° 276. pag. 3.), 1650. augusztus 26. (249. cs. N° 250. pag. 4.) Szalonak, 1650. szeptember 30. és november 2. szalonakiak odabenn kezességen (249. cs. N° 285. pag. 1.): „4. *Simontornyai Kaszon, megholt, de sarcában hátramaradt.*”; (249. cs. N° 290. pag. 1.): „5. *Simontornyai Kaszon, ez megholt odabenn, de az sarcában maradt még hátra.*” 1651. július 1. sarchordó szalonaki fogoly (249. cs. N° 321. pag. 4.). Összesen tíz úttal hozott 416 kősót, az utolsó 12-t Váli Csonka Ibrahim, a keze hozta érte (249. cs. N° 299. pag. 20.). Teljesítette a megállapodás 83%-át, ez vételárának a 8,3-szerese volt, így halála nem jelentett veszteséget, bár hét évig raboskodott. 1654. január 1-jén a sarchordó szalonaki rabok között szerepel, akik még nem hozták meg a sarcukat (249. cs. N° 355. pag. 2.). Halála után kezeinek kellett volna teljesíteni váltságdíját, de erről nincs információ.

Simontornyai Murzán szerecsen (248. cs. N° 49., 52.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 166.): „2. *Simontornyai szerecsen Murzán Anno 1649. Az beszprémiek adták ajándékon, megholt.*” Az ajándékozást megerősíti az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló irat (248. cs. N° 65. pag. 7.), az 1651-es lajstrom is, ebben a sarcolatlan rabok között szerepel a simontornyai szerecsen (249. cs. N° 320. pag. 5.). Egyetlen iratban áll mellette vételár (248. cs. N° 52. pag. 4.): „*In Anno 1649. etc. [...] 7. Az beszprémiek [veszprémiek] küldtek egy Mersa nevő szerecsent, adtunk érte fl. 25.*” Mivel a másik három iratban ajándékozás szerepel, ezért ezt vettem figyelembe. 1649. augusztus 18-án a rohonci várban tartották nyilván (249. cs. N° 213. pag. 3.), ezután nincs róla adat, talán 1651-ben halhatott meg, de ez is bizonytalan.

Simontornyai Musztafa (248. cs. N° 107.; 248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.):

Simontornyai Musztafa esetében a rabnyilvántartó könyvből és a 249. cs. N° 299. iratból kiderül, hogy az 1645. április 7-én készült irat (248. cs. N° 107.) 2. oldalán lévő követelés megegyezik a végső megegyezéssel: 800 db kősó és 150 forint értékű készpénz vagy portéka, ennek a kiszámított értéke 950 Ft. Először 200 db kősót ígért, majd még 100 db-ot, a követelés: 800 db kősó, egy úrnak való paripa szerszámostul (200 Ft érőt), kiszámított érték 1 000 Ft, majd a megjegyzés: „*Ezt úgy adja Kegyelmed eleiben ez az utolsó resolutionk, ha engedünk is valamit, nem sokat.*” És valóban, az 50 forint értékkülönbség nem tűnik soknak, habár pont ennyiért vette a főúr simontornyai törököt (248. cs. N° 49., 65., 92., 137., 249. cs. N° 320.). Ennek a sarc a 19-szerese, az ígélet 4-szerese, a követelés a 20-szorosa, a követelés az ígéletnek 5-szöröse, a sarc a követelésnek 0,95-szorosa. Az 1643. július 7-ei följegyzés (248. cs. N° 92. pag. 2.) szerint a főúr 1643-ban vette a veszprémiektől a foglyát, ezek szerint két évig alkudoztak a megállapodás előtt. A rab tíz úttal hozott 150 db kősót és 55 forint készpénzt.¹⁶²⁴ 1649. júl. 1-jén – ez az utolsó feljegyzett, 10. útjának (249. cs. N° 299. pag. 19.) tűnik – még hozott kősót a főúrnak (249. cs. N° 210.): „*Simontornyai Musztafa hozott sarcában kősót N° 12. Maradt Kopács nevő faluban kősó N° 36, az polgárok nem akarták fölhozni*”, majd mégis fölhozták. A rablisták alapján elég nehéz lehetett vele a főkapitány dolga, hiszen már 1647. március 9-én ez került mellé az egyik rablistában (249. cs. N° 147. pag. 1.): „*Elszökött, de meghoztok fogva ismeg.*” Három év múlva újból próbálkozott, 1650. június 8-án (249. cs. N° 250.) azok között a rabok között találjuk, akik nem akarnak kijönni a hódoltságból. 1654. január 1-jén, 11 évvel fogságba esése és kilenc évvel az alkuja után ugyancsak benn van, és még mindig tartozik a sarcában, ez róla az utolsó információ.

Simontornyai Merseta (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rácok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 332.): „1. *Simontornyai Merseta Anno 1653. die 16 Julii ezt az rácot az beszprémiektől vették pro fl. 50.*” *Ezt is veszprémiektől [1653. júl. 16.] vették pro fl. 50.*” Ezen kívül

¹⁶²⁴ 249. cs. N° 299. pag. 19. és a N° 335. Ez utóbbi összesítésen dátum is szerepel, azaz 1652. február 25-én jegyezték fel az utolsó hozott sarcot Simontornyai Musztafához. Nem egyértelmű, mikor kezdte el hordani a sarcát, de 1646. január 13-án 20 forint készpénzt írtak mellé (248. cs. N° 121.), és mivel a 4. útján pont ennyit hozott, így nagyon valószínű, hogy már 1645-ben elkezdte hordani a sarcát.

egyetlen listában szerepel, 1654 januárjában a rohonci rácok között találjuk (249. cs. N° 355. pag. 5.): „13. *Simontornyai Mersa*”. Nincs róla további információ.

Simontornyai Ratko, feketeszakállú (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 332.): „1. *Simontornyai Ratkó Eodem Anno et die* [1653. júl. 16.] *ezt is őtülök* [veszprémiék] *vettök pro fl. 50.*” Ezen kívül egyetlen listában szerepel, 1654 januárjában a rohonci rácok között találjuk (249. cs. N° 355. pag. 5.): „14. *Simontornyai Feketeszakállú Ratkó*”. Ez az utolsó információ róla.

Simontornyai Ratko, vörösszakállú (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 333.): „3. *Item Simontornyai Ratkó, ezt is veszprémiectül* [1653. júl. 16.] *vettök pro fl. 50.*” Egyetlen listában szerepel még, 1654 januárjában a rohonci rácok között találjuk (249. cs. N° 355. pag. 5.): „15. *Simontornyai Vörösszakállú Ratkó*”. Egyéb információ nincs róla.

Simontornyai Rodomier (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rác rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 333.): „3. *Simontornyai Rodomier, ezt is veszprémiectül* [1653. júl. 16.] *vettök pro fl. 50.*” Egyetlen listában szerepel ezenkívül, 1654 januárjában a rohonci rácok között találjuk (249. cs. N° 355. pag. 5.): „16. *Simontornyai Radomér*”. Nincs róla több adat.

Simontornyai Szulejmán szpáhi (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 167.): „3. *Simontornyai Szulimán Ispáhia Anno 1653. die 20. Maii Üreögi Jánostól és Komáromi Jánostul vettök fl. 300. Eodem Anno die 23. Maii megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 1 000, jó öreg kűsöt N° 1 000, egy úrnak való jó katonás lovat pokrócostul N° 1.*”¹⁶²⁵ A váltságdíj kiszámított értéke 2 700 forint, ez a vételár kilencszerese. Az 1654. január 1-jei lajstromban a megsarcolt szalonaki („*helyben*”, azaz a várban) rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 355. pag. 3.). Mellette azonban az áll, hogy „9. *Simontornyai Szulimán Deák, postaságban van*”, tehát mégsem a várban, hanem a hódoltságban volt. Egy év múlva is a szalonaki törökök között találjuk (249. cs. N° 355. pag. 9.). ahogy újabb egy év múlva is (249. cs. N° 383. pag. 4.): „30. *Simontornyai Szulimán Deák Anno 1653. Komáromi János hozta.*” December 3-án ugyanitt szerepel (249. cs. N° 380. pag. 1.), sőt 1657. január 1-jén is (249. cs. N° 386. pag. 2.). 1657. febr. 18-án Simontornyai Hidvégj Mamhuttal együtt ment be a hódoltságba, postájuk Váli Nagyobbik Ali volt (249. cs. N° 387. pag. 2.): „2. *Simontornyai Szulimán deák arra felelt, hogy hoz az mostani úttal sarcában 200 kűsöt. Hogyha pedig Kanizsán járnának, tehát mind űk, postájok és az kezések, rosszul fognak jární. Ha [...] szerént az megnevezett bemenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, vagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezéseket elővévén kötések szerént cselekedtetünk velek. Annak fölöttő az sarcok is rajtok fog maradni, az rajtok lévő kezességgel együtt. Az postákért pedig, az kiknek sarcok nincsen, tartozzanak ezer-ezer aranyat letenni. Az kiknek pedig sarcok vagyon, az is fönn fog fajtok maradni az rajtok való kezességgel együtt. etc. Die 18. mensis Februarii mentenek bé, az terminusok 6 hét.*” Arról nincs információ, hogy kihozta-e a kűsöt. Lehetséges, hiszen 1657. május 7-én már keresztény rabért ment, a postája Fehérvári Puskás Juszuf volt (249. cs. N° 387. pag. 7–9.): „3. *Simontornyai Szulimán Deák is arra felelt, hogy egy holnap alatt Beszprémi Sente vajda Gecsi [Géczi] nevő fiát megszabadétván fejeváltóságában, az terminusnapra kijün az kezesség mellett. Ha ez följlül megírt rabok hamisan járnának, tehát mind űk, s mind az postájok és az kezések rosszul fognak jární. Ha pedig valamimelyike megtalálna halni az terminusnap után, avagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezéseket elővévén, kötések szerént cselekedtetünk velek. Annak fölöttő az sarcok is, az rajtok lévő kezességgel együtt fönn fog maradni. Az postáknak a' kötések, a' kiknek sarcok vagyon, a' sarcok. A' kinek pedig sarcok nincsen, mindenikének ezer-ezer arany és egy-egy úrnak való*

¹⁶²⁵ Kaposvári Jovántól 1658-ban követeltek egy úrnak való lovat, besliszerszámaival, katonanyergével, pokrócával 100 arany értékben (249. cs. N° 299. pag. 56.), ezzel számoltam.

főló aranyos szerszámotul az kötések etc.” A vajda fiát biztosan nem szabadította ki, mert akkor nem ment volna érte június 23-án is, ekkor Boszniai Ibrahim volt a postája (249. cs. N° 387. pag. 9–10.): „Ezen megnevezett és béeresztetett Simontornyai Szulimán Deák arra felelt, hogy az mostani útjával Beszprémi Sente vajda fiát, Gecsit [Géczit] megszabadéja, és kihozza maga feje váltságában, fejét fejért szabadétván. Ha az terminusnapra ki nem jönne, vagy az terminusnap után megtalálna halni, tehát az kezeseket elővévén kötések szerént procedálnak [járjanak el] velek, annak fölöttő az körösztények rabnak az sarca is fönn fog rajtok maradni. Az postának kötése 2 000 arany. Die 23. Junii mentenek bé. Az terminusok 1 holnap.” Valószínűleg ekkor sem szabadította ki a keresztény rabot, különben miért tartották volna nyilván 1658. január 1-jén a szalonaki rabok között (249. cs. N° 394. pag. 3.). Ezután már nem találjuk meg az iratokban.

Simontornyai Hidvégi Mahmud (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 166.): „1. Simontornyai Mamhut Anno 1650. [veszprémi] Feiérviszi János adta az öccse szabadulásáért, megvettök tülle fl. 150. Anno 1656. megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 300, kűsót N° 300.” 1650. augusztus 11-én Rohoncról küldte Batthyány I. Ádám Szalonakra (249. cs. N° 275. pag. 2.), 1651. jan. 12-én a szalonaki főrabok között szerepel (249. cs. N° 305. pag. 4., 307. pag. 4.): „19. Simontornyai Mamhut, Feiérviszi adta, az öccse szabadulására.” 1651. július 1-jén a sarcolatlan szalonaki rabok között volt (249. cs. N° 321. pag. 4.): „Simontornyai Hidvégi Mamhut, Feiérviszi Jánosé”. 1651. november 15-én ugyancsak Szalonakon más emberek rabjai között találjuk (249. cs. N° 321. pag. 11., N° 325. pag. 2.): „21. Simontornyai Hidvégj Mamhut Feiérviszié”. 1652. január 1-jén ugyanez a helyzete (249. cs. N° 325. pag. 5.): „Más emberek rabjai: [...] 6. Simontornyai Hidvégj Mamhut, Feiérviszi Jánosé, ez is enyim immáron”, ahogy 1652. augusztus 1-jén is (249. cs. N° 325. pag. 8.). December 5-én a szalonaki lázadók között találjuk (249. cs. N° 321. pag. 12.): „Az mely rabok megverettetenek érdemek szerint, kin 300–350 és 380 pálcát üttetvén: [...] 11. Simontornyai Hidvégi Mamhut”. Túlélte az ütlegelést, 1654. január 1-jén még mindig a sarcolatlan szalonaki rabok között volt (249. cs. N° 355. pag. 3.), 1655. január 1-jén ugyancsak (249. cs. N° 355. pag. 9.). 1656. január 1-jén még mindig sarcolatlanul őrizték a szalonaki tömlöcben (249. cs. N° 383. pag. 4.): „31. Simontornyai Hidvégi Mamhut Anno 1649. Beszprémi Már Benedek hozta.” Fejérviszi Már Benedekkel küldte be öccséért a törököt. December 3-án helyzete még mindig változatlan (249. cs. N° 383. pag. 1.), azonban 1657. január 1-jén melléérták, hogy megsarcolt (249. cs. N° 386. pag. 2.). 1657. február 18-án 74 kezeskedtek érte,¹⁶²⁶ Simontornyai Szulejmán diákkal együtt ment, a postájuk Váli Nagyobbik Ali volt (249. cs. N° 387. pag. 2.): „3. Simontornyai Hidvégj Mamhut ígért hozni a' mostani úttal 150 kűsót. Hogyha pedig Kanizsán járnának, tehát mind űk, postájok és az kezések, rosszul fognak jární. Ha [...] szerént az megnevezett bemenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után megtalálnának halni, vagy csatára menvén elvesznének, tehát az kezeseket elővévén kötések szerént cselekedtetünk velek. Annak fölöttő az sarcok is rajtok fog maradni, az rajtok lévő kezességgel együtt. Az postákért pedig, az kiknek sarcok nincsen, tartozzanak ezer-ezer aranyat letenni. Az kiknek pedig sarcok vagyon, az is fönn fog fajtok maradni az rajtok való kezességgel együtt. etc. Die 18. mensis Februarii mentenek bé, az terminusok 6 hét.” November 29-én újból a hódoltságban járt, Dombói Musztafa volt a postája (249. cs. N° 387. pag. 19.): „Hidvégi Simontornyai Mamhut arra felelt, hogy hoz mostani útjával sarcában kűsót N° 150. Az mely postáknak sarcok vagyon, azoknak sarcok a' kötések, az kiknek pedig sarcok nincsen, két-két ezer arany az kötések. Ezek is az ide előre megírt szalonaki és rohonci rabok kezességén bocsáttattanak bé. Az terminusok 1 holnap, mentenek bé die 29. Novembris.” Hozott-e legalább 300 kűsót? Ha igen, akkor teljesítette a váltságdíjának a 40%-át, illetve a főúr megkapta a vételár kétszeresét, igaz, hat évvel a vásárlás után. 1658. december 1-jén (249. cs. N° 394. pag. 12.) a megsarcolt szalonakiak lajstromában tartották számon, ez az utolsó információ róla.

Siófoki Ali (248. cs. N° 49., 104/a.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 212.): „2. Foki Ali Anno 1654. Ezt az rabot Kesztheli Rác Sztojántul vettök pro fl. 100.” Ugyanezt megerősíti egy másik irat is: „In Anno 1654. [...] 12. Kesztheli Rác

¹⁶²⁶ A kezesek megoszlása: szalonaki: 42, borostyáni: 8, rohonci 24; kötésük 500/1 000 pálcá.

Sztojántul vettünk két koppáni törököt, úgymint Koppáni Musztafát és Foki Alit pro fl. 200.” Nincs róla más információ.

Siófoki Ali Maszkara (248. cs. N° 49., 65., 92., 107., 137., 249. cs. N° 320.; 248. cs. N° 109., 125., 130.):

Siófoki Ali 1645 augusztusában elsőre csupán 200 db kősót ígért, ennek az ötszörösét kérte még Batthyány, hozzá 600 forint értékű készpénzt vagy portékát is, a követelés kiszámított értéke 1 800 Ft, az ígélet kilencszerese. 1646. február 9-én már 400 db kősót ígért a török (248. cs. N° 125. pag. 1.), ugyanez év augusztus 24-én (248. cs. N° 130. pag. 1.) már a megállapodást, 600 db kősót találunk. A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 55.) és a 249. cs. N° 299. számú iratban is megtaláljuk ezt a váltságdíjat. Ez az eredeti ígéletnek mindössze a háromszorosa. A neve a rablistákban többféleképpen is szerepel, a rabnyilvántartó könyvben Foki Ali aliter Maszkara áll. Azt is megtudjuk, hogy Cseöngé György¹⁶²⁷ adta el 125 forintért, ennek az első ígélet az 1,6-szerese, az első követelés 14,4-szerese, sarc 4,8-szerese, a sarc az első ígélet háromszorosa, az első követelés 0,33-szorosa, ez nem számít magas értéknek. A 248. cs. N° 65. pag. 8. oldalán ugyancsak Foki Ali aliter Maszkara néven szerepel, de azon kívül, hogy megsarcolt, nincs róla semmi adat. 1646. augusztus 20-án (248. cs. N° 137. 5.) még sarcolatlan, a névben nem szerepel a Maszkara (ragadványnév?), de az ott áll, hogy „Czeöngé G.” hozta. 1651-ben (249. cs. N° 320. pag. 1.) a megsarcolt rabok között találjuk Foki Maszkara Alit, akit Czengeő György hozott 125 Ft-ért. 1643-tól Batthyány rabja, ez egy rablistából¹⁶²⁸ derül ki. Az összefoglaló füzetben (249. cs. N° 299. pag. 23.) Foki Aliként találjuk, a sarc alapján azonosítottam. A siófoki török folyamatosan gyűjtötte az ígért kősót (vö. 249. cs. N° 197., 224., 296. és 335.), négy úttal 269 kősót szállított, ez sarcának a 45%-a, a vételárának a 2,2-szerese. Utoljára 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 3.) a szalonaki megsarcolt rabok seriesében fordul elő: „*akik még éppen meg nem hozták sarcokat.*”

Siófoki Haszan (248. cs. N° 49, 65, 249. cs. N° 320.)

Ő is a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 212.): „*1. Foki Haszon Anno 1651. Ezt az rabot Rác Pálért adták. Anno 1654. die 12. Júnii ezt az rabot Puchomb [Puchhaim] uramnak adtuk pro tall. 100.*” Batthyány embere, Rác Pál¹⁶²⁹ (vö. Budai Mehmed) talán ezért a rabért kapta a főúrtól a váltságdíját? Ezt megerősíti az 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 3.) készült rablista, amelyben a szalonaki sarcolatlan rabok között tartják számon, de utólag melléírta Batthyány, hogy „*Groff Puchomnak fl. 150.*”. Azaz 150 forintot biztosan kapott érte. Az 1650. május 22-ei összeírásban már a rohonci rabok között szerepel (249. cs. N° 261. pag. 1.): „*7. Foki Haszon, Rác Palkóért hozták, nincs beírva.*” Június 14-én ugyanitt (249. cs. N° 266. pag. 1.): „*Itten vagyon 6. Fokj Haszon, ez Rác Pált vallopta magára, dolgot tehet.*”¹⁶³⁰ Az 1650. augusztus 7-én (249. cs. N° 279. pag. 2.) készült rohonci listában viszont egy elég ellentmondásos megjegyzést találunk mellette: „*Az török és rác rabok közül, azkik dolgot tehetnek: [...] 4. Foki Haszon: Rossz, Palotaiért adjok eztet is.*” De mégsem az ő fejeváltsága lett (holott Batthyány I. Ádám írta mellé a megjegyzést), hiszen 1651. július 1-jén a rohonci sarcolatlan rabok között szerepel (249. cs. N° 321. pag. 5.; 249. cs. N° 307. pag. 7.): „*5. Fokj Haszon 6. Budaj Memhet, Rác Pálnak sarcában adták mindkettőt.*” Ugyanebben az évben december 13-án (249. cs. N° 318. pag. 6., N° 325. pag. 6.) Rohoncon volt, és azt írták mellé, hogy „*nyomorult*”. Augusztusban sem változott a helyzete (249. cs. N° 325. pag. 9.). Úgy tűnik, hogy a beteg rabbal nem tudott és nem is akart tovább kínlódni a főkapitány, három év után inkább eladta.

¹⁶²⁷ 248. cs. N° 103. pag. 7. 1646-ban a 35. sorszám mellett találjuk a váltságdíját 433 tallér, ez 649,5 forintot ért és 1 pár puskát. A következő oldalon, a 45. sorszámánál is, ugyanezzel a sarccal szerepel.

¹⁶²⁸ 248. cs. N° 92. pag. 1. és 3. Az 1643. július 7-én készült rablistában a Foki Ali név kétszer is szerepel, mindkétszer a sarcolatlan szalonaki rabok között, először azt írták mellé és Koppányi Rizván szpáhi mellé, hogy „*mostaniak*”, majd a 3. oldalon: „*1643. hozták*”.

¹⁶²⁹ 249. cs. N° 198. pag. 13. (1650. jan.): „*18. Rác Pál sarca tallér 200, facit fl. 300.*”; 16. (1650. jan.): „*58. Rác Pál sarca / Ez csak úgy szabadult.*”

¹⁶³⁰ Az 1650. júl. 5-ei és júl. 21-ei listákban elírták az utónevét, Foki Ali néven szerepel, de biztosan róla van szó (249. cs. No 269. pag. 8.: „*66. Foki Alli, Rác Pálért adták ide*”; 249. cs. N° 272. pag. 3.: „*Ezek közönséges rabok: [...] 3. Foki Alli*”).

Siófoki Iszmail (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan rabok között találjuk, azonban már mellette áll az alkuja is (248. cs. N° 49. pag. 213.): „4. Foki Izmael Anno 1658. Ezt az rabot az tihaniaktul vették pro fl. 30.” 1658. december 1-jén a rohonci rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 13.): „11. Foki Zmaiel”. 1659. február 12-én már azért ment be a hódoltságba, hogy keresztény rabot szabadítson a feje váltságában (249. cs. N° 429. pag. 3.): „5. Foki Izmaiel is arra felelt, hogy Simon Jakabot megszabadítja, és feje váltságában kiküldi, egy holnap az terminusa. Ha az megnevezett bémenendő rabok az terminusnapra ki nem jünnének, avagy az terminusnap után meg találának halni, tehát az kezesekkel kötések szerint procedáltak [járnak el]. Annak fölöttö arra feleltek, hogy rabokat szabadítanak, azoknak az sarcok fog az kezeseken maradni, az rajtok lévő kezességgel együtt. Az kiknek pedig sarcok nincsen, tartozzanak minékünk mindenikért az kezesek kétezer aranyat letenni. Indultanak meg ezen rabok die 12 Februarii.” Kihozta-e Simon Jakabot? Erről további információ.

Siófoki Milene (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rácok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 276.): „2. Foki Millen rác, Anno ezt az rabot Beszprémi Horvát István hozta más rabért.” 1650. május 22-én a rohonci rácok között szerepel (249. cs. N° 261. pag. 2.): „2. Foki Millen, Horvát István hozta, nincs beírva, Szent Miklósiért adta.” Szentmiklósi Szytepanért, akivel őt szabadította ki Batthyány I. Ádám. 1650. június 14-én a rohonci rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 266. pag. 2.): „Itt vagyon 2. Fokj Milen dolgot tehet öregember, nem tehet dolgot.” 1650-ben ő is Rohoncon halt meg (249. cs. N° 297.): „3. Fokj Rác Mílen die 20. Decembris, az úré volt, Beszprémi Horvát István adta.” Úgy tűnik, még abban az évben meghalt, amikor Veszprémi Horvát István hozta, sem a vételáráról, sem a váltságdíjáról nem találtam információt.

Siófoki Orudzs, Mehmed szpáhi szolgája (248. cs. N° 49.)

Ő is a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan török rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 213.): „3. Foki Orucp, Memhet Iszpáhia szolgája Anno 1657. Az Tihani Gyuriczko vajdátul vették pro fl.” Az 1658. január 1-ei listában a szalonaki rabok seriesében találjuk (249. cs. N° 394. pag. 3.), ahogy december 1-jén is (249. cs. N° 394. pag. 12.), ekkor még mindig sarcolatlan. Ez az utolsó információ róla.

Siófoki Péter (248. cs. N° 49.)

Ő is a rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rác rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 344.): „1. Foki Rác Péter Anno 1658. Ezt az rácot az tinaniaktul vették pro fl. 30.” 1658. december 1-jén a rohonci rácok között tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 13.), nincs róla egyéb információ.

Siófoki Radovan, csonka¹⁶³¹ (248. cs. N° 49., 137.; 248. cs. N° 107., 109., 125., 130.):

Siófoki Csonka Radovan rác rab 1645 augusztusában először ígért: 300 db kőszót, követelése: 1 000 db kőszó, 32 db jó öreg ökör, a kiszámított érték 1 512 Ft, mellette: „Ezt úgy adja Kegyelmed eleiben, ez az utolsó resolutionk, ha engedünk is valamit, nem sokat.” A követelés az ígéret ötszöröse. Másodszer 400 db kőszót ígért: „Ez többet nem akar ígérni az 400 kőszónál. Üljön veszteg, mert azon el nem megy.” 1645 augusztusában-szeptemberében (248. cs. N° 109. pag. 1.) 600 db kőszót és 10 db ökröt ígért, követelése: 1 000 db kőszó és 30 ökör. 1646. február 9-én (248. cs. N° 125. pag. 1.) és augusztus 24-én is (248. cs. N° 130. pag. 1.) ugyanezt a ígéretet jegyezték fel, de ennek az iratnak a 2. oldalon már a megegyezés 650 db kőszó és 14 ökör, ez áll rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 276.) és az összefoglaló füzetben is (249. cs. N° 299. pag. 39.). Szóval mégis többet ígért 400 db kőszónál, de nem éri el az 1 000-et, és az ökör sem a 32-t. Minimum három éven keresztül alkudoztak egymással a rabtartó és a rab.¹⁶³² A végső követelés kiszámított értéke 874 Ft, ez az első ígéret háromszorosa, a követelés 0,6-szerese. A rabnyilvántartó könyvből¹⁶³³ tudjuk azt is, hogy a főúr 100 forintért vette a rácot, ennek pedig 8,7-szerese a végső követelés, az ígéret a háromszorosa, a követelés

¹⁶³¹ A Csonka további iratokból kikövetkeztetett ragadványnev.

¹⁶³² Nem derül ki pontosan, mikor vette Batthyány a rácot, de az 1643. július 7-ei rablistában már megtaláljuk.

¹⁶³³ 248. cs. N° 49. pag. 276.

a 15,1-szerese. A rab sorsáról annyit tudunk, hogy az alkukötés után elkezdte a sarcát hordani: készpénzt és kősót (249 cs. N° 197., 210., 299.), 366 db kősó és 50 Ft beérkezéséről tudunk.¹⁶³⁴ 1652. február 19-én biztosan bement a hódoltság területére az utolsó sarcrésztelért.¹⁶³⁵ Az nem derül ki, hogy meghozta-e. Az utolsó adat 1654. január 1-jei (249 cs. N° 355. pag. 2.), azaz 11 évvel a fogságba esése és nyolc évvel az alkuja után még mindig a régi rác rabok között tartják számon. Egyebet nem tudunk meg róla.

Siófoki Ramazán Ramán (248. cs. N° 49., 64., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 184., 186/b., 189/a.):

Siófoki Ramazán 1648. június 20-án egy úrnak való lovat ígért,¹⁶³⁶ a kikövetkeztetett érték 450 Ft. Ehhez követeltek még úrnak való aranyozott lószerszámot és nyeret és 300 tallér készpénzt, kiszámított érték 1 950 Ft. A követelés az ígélet 4,3-szerese. Ugyanezt az alkut találjuk a 249. cs. N° 186/b. iratban is, szeptember 17-én (249. cs. N° 189/a. pag. 2.) ígért még lóhoz besliszerszámot és 150 tallér készpénzt. A rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 56.) alapján ez meg is felelt a főúrnak: „*Fokj Rahmadán aliter Román Anno 16.. Ezt az rabot az beszprémi hajdúktól vettök pro fl. 190. Anno 16.. megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 150. Egy úrnak való főlovat ezüst-aranyos szerszámostól besliaformán.*”¹⁶³⁷ Nincs dátum, illetve évszám megadva, így innen nem derül ki, mikor került Batthyány fogságába a rab. Egy másik forrás (248. cs. N° 64. pag. 5.) tanúsága szerint 1647. október 27-én már a szalonaki sarcolatlan rabok között tartják számon, nincs róla korábbi adat. A megállapodás valószínűleg 1648. szeptember 17-én jött létre,¹⁶³⁸ ezek szerint egy év sem kellett hozzá. A vételárnak az ígélet 2,4-szerese, a követelés a 10,3-szerese, a váltságdíj az 5,1-szerese. A főúr az eredeti követelésnek a felét elengedte, ez többször is előfordult. Az biztos, hogy a rab a főlovat az úrnak való aranyas besliaszerszámmal meghozta 1652. február 25-én (249. cs. N° 335.), több mint három évvel az alku után. Az utolsó feljegyzés szerint 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 2.) bent járt a hódoltságban a sarca után.

Szarvasi Obrad hetedmagával (249. cs. N° 384.):

Szarvasi Obrad hetedmagával ígért 1657. február 1-jén 700 tallért, 700 db kősót és 100 cubulus búzát,¹⁶³⁹ a kiszámított érték 1 980 Ft. A követelése: 1 400 tallér, 1 400 db kősó és 200 cubulus búza, a kiszámított érték 3 960 Ft. A követelés az ígéletnek pont a duplája. Még három rablistában szerepel a rác (249. cs. N° 394., 400.), őt is Batthyány I. Ádám fogta személyesen (249. cs. N° 386. pag. 6.). 1658. december 1–2-án (249. cs. N° 400.) a németújvári alsó tömlöcbe ül, sem a váltságdíja, sem a további sorsa nem derül ki ezekből a forrásokból.

Szarvasi Vuk (249. cs. N° 384.):

¹⁶³⁴ A legkorábbi feljegyzett dátum, amikor 20 forint készpénzt hozott a siófoki rác: 1648. március 3. (249. cs. N° 197.), de már korábban is hozott kősót.

¹⁶³⁵ 249. cs. N° 49. pag. 340. „*Ily okkal lettenek kezesek érette, hogyha ezen Radován rab az terminusnapra ki nem jünne, avagy az terminusnap után meg találna ott benn halni, tehát az kezeseken maradjon hátrammaradott sarca, az rajta lévő kezességgel együtt. Az terminusa 5 hét.*”

¹⁶³⁶ A követelt sarcok között lószerszám nélkül csak úrnak való paripát találtam, Igali Zilkáde bulyától és fiaitól Haszantól és Szulejmántól követeltek egyet 1642-ben (248. cs. N° 49., 68., 249. cs. N° 299.), az értéke 100 Ft, de a paripa általában olcsóbb a lónál, ezért a hozott árak között talált legértékesebb lovat vettem, amelyik mellett nem szerepelt minőség és lószerszám sem. Sásdi Mahmud, sásdi aga 300 tallér (450 forint) értékben hozott egy lovat 1655-ben (248. cs. N° 44., 63.).

¹⁶³⁷ 1647-ben Kanizsai Ötvös Sábántól követeltek egy úrnak való főlovat szerszámostól 750 forint értékben, ezzel számoltam, a kiszámított sarc így 975 Ft.

¹⁶³⁸ Vagy még korábban, hiszen ezzel a dátummal jegyezték föl azt is, hogy bement a hódoltság területére, ahogy november 14-én is (249. cs. N° 199. pag. 16–17.). Mindkét alkalommal hatan kezeskedtek érte, de sarcát mégsem hozta meg, és hiába ment 1649. november 1-jén is (249. cs. N° 219.).

¹⁶³⁹ *Bogdán I.*: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték 1874-ig. i. m. 304. 1 gabonaköböl általában 2 bécsi mérő. 1655-ben 115 dénár volt egy mérő búza (búzavétel), *Dányi D.* — *Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 66. Ennek alapján egy köből búza 2,3 forintot ért, 100 köből 230 forint, 300 köből 690 forint.

Szarvasi Vuk rác tizedmagával ígért 1657. február 1-jén 1 000 tallért, 100 cubulus búzát és 100 db juhot.¹⁶⁴⁰ A kiszámított érték 1 880 Ft. A követelése: 2 000 tallér, 300 cubulus búza és 1 400 db juh. A kiszámított érték 5 790 Ft, a követelés az ígélet 3,1-szerese, ez nem különösen kiemelkedő különbség, viszont egyetlen más iratban sem fordul elő ez a név.

Szatina bulya (248. cs. N° 104/a.)

A török asszonyt nem tudtam mással azonosítani (248. cs. N° 104/a. pag. 6.): „*Szabó Mihálynak Szattyna Bulya árában Kotai Sándor helett adtunk Dicskei vámos által fl. 25.*”

Szekcsői Ahmed (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 351.): „*Szöczei Amhet Anno 1657. Ezt az rabot az kiskomáromi vitézektül vettök, úgymint Nyeöreögi Istóktól és az társaitul.*” 1658. december 1-jén a sarcolatlan szalonaki rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 12.): „*14. Szecseői Ahmet.*” Ez az utolsó információ róla.

Szekcsői Hüszejn (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 351.): „*Szeöczei Huszain Eodem Anno [1657.] ezt az rabot is kiskomáromi Nyeögeri Istóktul vettök pro fl.*” 1658. december 1-jén a sarcolatlan szalonaki rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 12.): „*15. Szecseői Huszain.*” Ennyi információ van róla.

¹⁶⁴⁰ *Dányi D. — Zimányi V.*: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 240. 1 db juh 1664-ben 150 dénár volt, tehát 100 db 150 Ft.

Szentlőrinci Mihály (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rácok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 278.): „1. Sz. L. Raác Mihály Anno ezt az rabot pro fl. Anno megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 200, jó öreg ökörbőrt N° 200,¹⁶⁴¹ búzát kilát¹⁶⁴² N° 40. jó öreg ártányt N° 16.”¹⁶⁴³ 1646. november 21-e után vitték Rohoncra (248. cs. No 140. pag. 7.): „2. Szent Lőrinczi Raác Mihály, elköldtem Beszprémben.” Az összefoglaló füzet ezt a megjegyzést és a váltásdíj mértékét is megerősíti (249. cs. N° 299. pag. 42.): „Ez az rác Beszprémben vagyon, és oda hordja az sarcát, az ottvaló gondviselőnk kezéhez.” Nincs róla egyéb információ.

Szentmiklósi Bogdán (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rácok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 280.): „Szent Miklósi Bogdán rác Anno ezt az racot Akai György adósságában adta pro fl. 100. Anno 1649. die 5. Aprilis ez az rab vállolta föl magára feje váltáságában Beszprémi Vas Istókot, melynek az sarca tall. 250. Ígért még ehhez kűsöt N° 150.”, tehát fejeváltás lett, a váltásdíj kiszámított értéke 525 forint, ez a vételár 5,3-szerese. Csupán két listában találjuk meg: 1649. január 21-jén a szalonaki rác rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 203. pag. 1.): „Karády Mihály, Szent Miklósj Bogdán, Buday Radovan, Rohoncra vitték őket.” 1649. január 12-én a rohonci sarcolatlan rabok között jegyezték fel (249. cs. N° 205. pag. 4.): „5. Szent Miklósi Bogdán.” Mivel nem szerepel a további lajstromokban, ezért úgy gondolom, hogy teljesítette a megegyezést.

Szentmiklósi Sztepan (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megsarcolt rácok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 280.): „3. Szent Miklósi Sztipán rác Anno 1649. die 1 Januarii ez az rab vállolta föl magára feje váltáságában Beszprémi Horvát Istvánt, melynek az sarca tall. 310.” Csupán egyetlen listában szerepel, 1649. január 12-én a rohonci megsarcolt rabok között találjuk, akik hordják is sarcokat (249. cs. N° 205. pag. 4.): „2. Sz. Miklósi Sztepan, keresztényért.” Ő ki is szabadította Horvát Istvánt, aki ezért cserébe egy másik racot adott a dominuszának (vö. Siófoki Milene).

Szigetvári Ali, vak (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 195.): „8. Szigetvári Vak Ali Anno 1657. Ezt az rabot Csanádi János hozta, adtunk fl.” A vételárat ismét egy másik forrásból ismerhetjük meg (248. cs. N° 104/a. pag. 7.): „In Anno 1657. [...] in Aprilis vettünk Csanáditul és kiskomáromiaktul 2 szigetvári törököt pro fl. 1 000.” Az 1657. május 22-ei irat megerősíti az eladókat (249. cs. N° 386. pag. 4., N° 393.), és azt is, hogy már megalkudtak vele. 1657. augusztus 20-án 11 társával és Kanizsai Szabó Ahmeddel, postájukkal a hódoltságba ment: „9. Szigetvári Vak Ali arra felelt, hogy két holnapra fele sarcát meghozza neki adott jelzésünk szerént, s Rábakeözi Istóknak kétszáz tallér sarcát, és négy puskáját leszállítja. Lettenek ezekért az megírt rabok kezesek ily conditióval, hogyha az terminusnapokra ki nem jünnének, vagy csatára menvén elvesznének, avagy terminusnap után megtalálnának halni, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerint cselekedtetünk velek. Az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezességgel együtt. Mentenek bé az megírt rabok 20. Augusti.” Arról nem találtam adatot, hogy mennyi a váltásdíja, és arról sem, hogy a 200 tallért és a négy puskát leszállította-e Rábaközi Istókért. 1658. január 1-jén a németújvári rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 1.). Nincs róla egyéb információ.

¹⁶⁴¹ Dányi D. — Zimányi V.: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 231. alapján 1654-ben 400 dénárt ért 1 db marhabőr, azaz 200 db ökörbőr 800 Ft.

¹⁶⁴² Bogdán I.: Magyarországi ür-, térfogat-, súly- és darabmérték 1874-ig. i. m. 304. 1 gabonaköböl általában 2 bécsi mérő. 1641 és 1649 között 1 mérő búza 143,99 kamarai dénár volt (búzavétel), 1 kila=20 oka = 25,20 kg, 40 kila tehát 800 oka, illetve 1008 kg, ez 17,2 mérő búza, 1 mérő búza, rozs, árpa Sopronban 1639., 1645., ill. 1651. 58,5 kg. Dányi D. — Zimányi V.: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. i. m. 19., 66

¹⁶⁴³ A 249. cs. N° 299. irat hozott portékáinak adatait felhasználva: a korszakban (1645) 1 db ártány ára 2 Ft, 16 db 32 forint.

Szigetvári Ali szpáhi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 308., 310., 315., 353., 384.):

Szigetvári Ali szpáhiról („*Jó rab*”) 1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 1.) azt is megtudjuk, hogy a vázsonyi hajdúktól vették 100 forintért, ezt megerősíti a rabnyilvántartó könyv (248. cs. N° 49. pag. 192.): „*Anno 1649. Ezt is az vásoni hajdúktul vettök pro fl. 100.*” A névvel ennél a személynél is gondom volt, ugyanis hol föltüntetik a tisztségét, hol nem, mégis valószínű, hogy Szigetvári Ali szpáhiról van szó. A fogságba esése után két évvel mindössze 150 db kősót ígért, ez a csupán a vételárnak másfélszerese. A követelés annál magasabb: 1 000 db kősó, 200 tallér készpénz és 900 tallér értékű portéka, a kiszámított érték 2 650 Ft, az ígélet 17,7-szerese, a vételár 26,5-szerese. 1651. április 6-án (249. cs. N° 301. pag. 2.) csak 50 db kősóval és 10 vég abával ígért többet a török szpáhi. Szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 1.) még 35 db kősót és 10 vég abát adott volna, de Batthyány gondosan odaírta az előző követelést, a kősóból engedett, mert csupán 400 db-ot követelt, azt is pontosan odaírta, hogy nem kért abát. 1651. július 1-jén Németújváron Alit mint sarcolatlan rabot tartják számon (249. cs. N° 321. pag. 3.). Két év múlva 1653. október 25-30-án (249. cs. N° 353. pag. 2.) újra próbálkoztak: „*Szigetvári Ali arra felelt, hogy Kis Miklós nevő rabot kiszabadétja, de hogy azonkívül való sarcát is megadhassa, arra nem elégséges, egyiknek hátra köll maradni.*” 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 2.) még mindig a németújvári sarcolatlan törökök között találjuk, viszont 1657. április 23-án végre megsarcolt (249. cs. N° 299. pag. 53. és N° 384. pag. 6.), „*a maga jóakaratójából*”: 1 000 Ft, 500 db kősó, 500 Ft portéka, egy párdubőr és egy tigrisbőr lett a „*jó rab*” megállapodott sarca, a kiszámított érték 2 747 Ft. A végső sarc vételárnak a 27,5-szerese, az első ígéletnek a 18,3-szerese, de az első követelésnél is magasabb. A hozott sarcnál megint kétféle névváltozattal találkozunk, de biztosan ugyanarról a személyről van szó. A 249. cs. N° 299. iratban a „*Szigetvári Ali Iszpahia*” nevet találjuk, rögtön a megsarcolás évében, azaz 1657-ben elkezdte hordani a sarcát. Néhány árut megtalálunk a 249. cs. N° 389. iratban is (1657. június 27.: 9 db beslifék, 1 db csáprág, 1 db kétkápájú nyereg szerszámostul, 1 db posztóval borított nyereg), ott viszont nem található meg Szigetvári Ali tisztsége. De (tisztséggel vagy tisztség nélkül) valószínűleg ugyanarról a személyről van szó. Nyolc évig alkudoztak, majd három úttal (1657. június 27. vagy július 1., október 22. és 1658. augusztus 14.) hozott 100 kősót, és ehhez egy ezüstös-aranyas féket 200 db kősóért; 100 tallér készpénzt és 939 forint értékben portékát (100 talléros díványszőnyeget, 200 és 300 talléros csáprágot, 15 forintos nyergeket, 9 forintos besliféket), a kiszámított érték 1 389 forint, ez csupán a váltságdíj 0,4-szerese. Hogy végül mi lett a a rab sorsa, az nem derül ki az iratokból.

Szigetvári Dervis (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 273., 308., 315., 376., 384.):

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 192.): „*1. Szigetvári Derbis Anno 1649. Ezt az rabot vázsonyi hajdúktul vettök pro fl. 100. Anno die 5 Januarii megsarcolván ezen rabunk ígért minékünk sarcában kűsót N° 500, vég abát N° 50, partékát pro tall. 100.*” 1650. július 22-én 80 db kősót ígért, ez ugyancsak vakmerő, hiszen 100 forintért vette a főúr a vázsonyi hajdúktól (248. cs. 49. pag. 192., N° 65. pag. 11., 249. cs. N° 320.), azaz a vételárnak csupán a 0,8-szerese az ígélet. Alkudoznak is még vagy hat éven keresztül. 1651. február 2-án (249. cs. N° 308. pag. 2.) 230 db kősót ígér és 5 vég abát, a követelés még 470 db kősó, 25 vég aba, 100 tallér készpénz és 200 tallér értékű portéka. Az első ígéletnek ez majdnem a 16-szorosa, a vételárnak is több mint a 12-szerese. Szeptember 14-én (249. cs. N° 315. pag. 1.) az abából megígérte a 30 véget, de többet továbbra is követelték tőle; igaz, engedtek, mert a 300 tallér értékű portéka és készpénz helyett beérték volna 200 tallérral. Ezek után évekig semmi. 1656. január 5-én (249. cs. N° 376. pag. 1.) még mindig csak 330 db kősót és 40 vég abát ígért Szigetvári Dervis, mellette azonban már az áll: „*Ennek ebben állapotott meg sarca: jó öreg kűsó N° 500, partéka pro fl. 100, vég aba N° 50.*” Ezt a megállapodást a 249. cs. N° 384. irat első oldalán is rögzítették. Ez került be a rabnyilvántartó könyvbe is, a dátum is megegyezik, viszont ott 100 tallér értékű portéka szerepel. A kiszámított érték 900 Ft, ez a vételár kilencszerese, az ígéletnek viszont a 11,25-szorosa. Nagyon jól követhető, hogyan közeledett egymáshoz a két fél álláspontja. Mennyire más időfogalmuk lehetett, mint napjainkban, hiszen a vételtől számítva hét éven keresztül alkudoztak arról, mekkora váltságdíjon szabadulhat meg a török rab, s csak ezután indulhatott el a sarcáért. Meglepő, de 1656. január 5-ei dátummal már van hozott sarca. Az 1656. január 1-jei listában a hódoltságba ment rabok között találjuk. 1656. április 6-án (249. cs. N° 387. pag. 6–7.): „*6. Szigetvári Derbis arra felelt, hogy az*

mostani útjával hoz sarcában 30 vég abát, 100 kősót, adtunk 6 hetet.” Augusztus 20-án ismételten benn járt a hódoltságban, itt azonban van egy kis ellentmondás. A 12. oldalon a 7. sorszámánál Szigetvári Dervis szerepel, míg a 13. oldalon: „7. *Segesdi Derbis*¹⁶⁴⁴ hoz hat hetére sarcában 200 kősót.” De ebben az évben nem hozott csak 12 vég patyolatot és hét vég abát (249. cs. N° 299. pag. 50., 1656. január 5., május 5.), összesen 76 vég abát hozott, illetve küldött, 4 pár csizmát, 250 db kősót, egy lovat (300 db kősóért és 21 forintért), 24 vég patyolatot és 4 db zsinór selyemövet. 1658. június 9-e az utolsó dátum, ekkor már Babócsai Mahmuddal küldte, amikor feljegyzik, és nem maga hozta a hét vég abát. Hozott 49 vég abát, 250 forint értékben portékát és 300 db kősót. Azaz még 100 db kősót és egy vég abát kellett volna hoznia, de erről nincs feljegyzés. Tehát váltságdíjának 88%-át, vételárának a nyolcszorosát megadta a főúrnak.

Szigetvári Haszan szpáhi (248. cs. N° 49. , 104/a.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 194.): „5. *Szigetvári Haszán Ispáhia, ezt is eodem Anno et die* [1653. júl. 30.] *ezen komáromi hajduktul vettök pro fl. 500.*” Az 1654. januári listában a németújvári sarcolatlan rabok közé sorolták (249. cs. N° 355. pag. 2.), egy múlva ugyancsak (249. cs. N° 355. pag. 8.). Az 1656. január 1-jei iratból azt is megtudjuk, hogy a felső tömlőben tartották (249. cs. N° 383. pag. 2.): „14. *Szigetvári Haszon Ispáhia Anno 1652. Kiskomáromi Nyeögeöri.*” Az évszám valószínűleg téves, hiszen egy újabb irat szerint ugyancsak 1653-ban vette a főkapitány a rabot (248. cs. N° 104/a. pag. 3.): „*In Anno 1653. [...] 21. Szigetvári Memhet Agát 22. Szigetvári Haszon iszpáhiát Csanádi Jánostul vettök pro fl. 1 000.*” Az 1657. január 1-jei katalógusban ugyancsak a németújvári felső tömlőben ült (249. cs. N° 386. pag. 1.), a május 22-ei iratból (249. cs. N° 386. pag. 4.) tudjuk, hogy Szigetvári Hüszejnt és Vak Alit Csanádi hozta, Haszánt pedig Kiskomáromi Nyeögeri Istók, és még mindig sarcolatlan, azonban még ebben az évben megegyezett a főúrral (249. cs. N° 299. pag. 53.): „*Szigetvári Haszon Ispáhia Anno 1657. megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 1 000, partékát pro tall. 1 000, kősót N° 1 600, Kaimati Gecsi nevő keresztény rabot avagy tall. 200, úrnak való lovat szerszámostul N° 1, párdubórt N° 1.*” A váltságdíj kiszámított értéke 6 400 forint, ez a vételár 13-szorosa. 1657. aug. 20-án 11 társával együtt ment a hódoltságba, Kanizsai Szabó Ahmed volt a postája (249. cs. N° 387. pag. 12-13.): „10. *Szigetvári Haszon Ispáhia két holnapra kihozza Kaimati Gecsi nevő keresztény rabot, avagy hoz érette partékát tall. 200 és 300 kősót vagy fl. 300. Lettenek ezekért az megírt rabok kezesek ily conditióval, hogyha az terminusnapokra ki nem jünnének, vagy csatára menvén elvesznének, avagy terminusnap után megtalálnának halni, tehát az kezeseket elővévén, kötések szerint cselekedtetünk velek. Az sarcok is fönn fog rajtok maradni az rajtok lévő kezeséggel együtt. Mentenek bé az megírt rabok 20. Augusti.*” Úgy tűnik, a keresztény rab helyett portékát hozott a szpáhi, de teljesítette az ígéretét (249. cs. N° 396.). 1657. október 18-án hozott 500 forint értékben egy csáprágot és 18 forintért egy hamuszínű selyemövet. December 28-án kék (!) lovat ezüstös szerszámmal, 900 talléért 3 db skófiummal varrott csáprágot, 600 talléért 2 db tigrisbórt (249. cs. N° 299. pag. 53.). 1658. január 1-jén a várban volt (249. cs. N° 394. pag. 1.), március 22-én hozott 4 skófiumos nyeret 800 talléért, 2 aranyos és köves féket 666 talléért, 2 gyöngye aranyos féket 230 talléért, egy bársonnyal borított aranyos pallost 190 talléért. Hozott tehát 3 747 forintnyi értéket és egy lovat; egy tigrisbórt elengedett a főúr, de a többit teljesítette a szigetvári szpáhi. Mivel három úttal (1657. okt. 18., dec. 18., 1658. március 22.) teljesítette az ígéretét, így Batthyány I. Ádám felszabadította (249. cs. N° 396.)

Szigetvári Hüszejn szpáhi (248. cs. N° 49., 104/a., 249. cs. N° 393.; 249. cs. N° 384.):

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 196.): „9. *Szigetvári Huszain Anno 1657. Ezt az rabot Csanádi Jánostul vettök pro fl.*” A vételárát ismét egy másik forrásból ismerhetjük meg (248. cs. N° 104/a. pag. 7.): „*In Anno 1657. [...] in Aprilis vettünk Csanáditul és kiskomáromiakul 2 szigetvári törököt pro fl. 1 000.*” Az 1657. május 22-ei irat megerősíti az eladókat (249. cs. N° 386. pag. 4., N° 393.). Szigetvári Hüszejn szpáhi 1657. április 23-án ígért 1 000 tallért, 1 500 kősót, 1 000 tallér portékát, egy keresztény rabot, egy úrnak való lovat

¹⁶⁴⁴ A rabnyilvántartó könyvben azonban valóban szerepel egy Segesdi Dervis (248. cs. N° 49. pag. 2.). A régi török rabok seriesében találjuk: „5. *Segesdi Derbis Feiér Andrásnak adtuk pro tall. 200.*”

szerszámostul,¹⁶⁴⁵ egy párducbőrt és egy tigrisbőrt, a kiszámolt érték 6 597 Ft. Valójában ez megegyezik a váltásdíjjal. 1657-ben Csanádi János hozta szigetvári törököt, de nem tudható, mennyiért. Az összefoglaló füzetben (249. cs. N° 299. pag. 52.) szintén hiányzik a tisztség a neve mellől, de ott áll, hogy 1657-ben sarcolt meg, és a váltásdíj is teljesen megegyezik. Még ugyanebben az évben elkezdte hordani a sarcát a szpáhi. 1657-ben júliustól decemberig kifejezetten értékes árut hozott: 400 tallérért egy vöröspej lovat, egy egerszegi keresztény rabot, itt nincs érték, 500 tallérnak vettem (249. cs. N° 354.), 28 db kősót, egy aranyos tegezt 287 tallérért, egy-egy párduc- és tigrisbőrt (198 és 300 tallérért számoltam), 2 db aranyos féket 230 tallérért, 2 db aranyos pallost 195 tallérért, 2 db aranyos szerszámú nyeret 400 tallérért, egy db aranyos zubbonyt 53 tallérért, egy db aranyos botot 278 tallérért, 5 db (kötés?) karmazsint 13 tallérért, 3 db csáprágot 1 000 tallérért, 4 581 forintnyi portékát, 28 db kősót, egy-egy párduc- és tigrisbőrt hozott meg két (?) úttal, sőt a keresztény rabot is kiszabadította. Kanizsai Ahmed alajbég írt levelet az érdekében (249. cs. N° 395.):

„Anno 1658 die 22. Martii

Török leveleknek a' merituma [kivonata, tartalma]

Kanisai Amhet bég levele. Kénszerítem Nagyságodat mint Vitéz Szomszéd urat ez levelem által megtalálnom az szegény Szigetvári Husszain felől, im Nagyságodnak minden sarcát megküldöttem, elég szegénységgel tölte szegény szerit, mástul pénzt kért felől, hogy csak igazat mondhassam, mint hogy eddig nem járt semmi hazugsággal, azért most is nem akart, im azért Nagyságodnak egy jó lovat küldtem egészséges, friss, aranyos szerszámmal. Im azért az szegény Husszain mondotta, hogy az Nagyságod fia igen kérte, hogy egy jó lovat hozzon néki, aki jó ugró, jó futó, arra való nézve Nagyságod is mondotta az Husszainnak, mikor az asztal fölött volt Nagyságod, csak hozza meg, Nagyságod megadja az árát, im azért mindeddig futott-fáradott, hogy egyet, jót talált szegény, de bizony drágán vette szegény, hitelben, még föl sem akarták adni neki, nékem kezemet, lábomat csókolta, úgy lettem kezes a' lóért, mert abbul is nem akart Nagyságodnak hazudni, minthogy megfogadta, igazat is akart mondani, azért, ha Nagyságodnak és az Nagyságod fiának tetszik, adja meg Nagyságod az árát, ha pedig nem tetszik, hozza vissza, mert itt is sok adósságban van, onnan megszabadulván, itt is meg kalodában teszik, ha az ló árát meg nem hozza. Im az minemő karvasakra kérte volt Nagyságod, ebben az tartományban nem talált mestert, az ki megcsinálta volna, hanem messzi országra ment csináltatni, csak hogy Nagyságodnak igazat mondhasson, abban esett, annyi ideig való késést Nagyságod ne haragudják reá, mert én eddig semmi hazugságban nem esmértem, Nagyságod is nem ismérte. Kérem Nagyságodat mint Vitéz Urat az én barátságomért embert és útlevelet adjon Nagyságod néki, hogy azután valami bántása ne legyen, hogy mi is az Nagyságod alattvaló rabokat mi is békével bocsássuk.”

Szigetvári Hüsejnt 1658. december 7-én (249. cs. 394.) ugyan még följegyezték a németújvári listában, de akkorra már megszabadult (249. cs. N° 396.), Batthyány I. Adám útjára engedte: „Anno 1658 Die 23 mensis Martii

Szigetvári Husszain sarcáru aminemő levelet adtunk néki annak a mása

Mi, gróf Botthyani Adám etc. adjuk tudásokra ez levelünknek rendiben mindeneknek, azkiknek illik, úgy mint magyar és török rendben lévő főtisztviselő uraiméknak és vitézeknek, városokon és faluhelyeken lévő bíráknak, úton és útfélen állóknak etc., hogy ez úri levelünket mutató Szigetvárj Husszain Iszpáhia rabságunkban esvén, ez elmúlt esztendőkbekben meg sarcolván az ő maga jóakaratiából, ígért minékünk sarcában ezer tallért készpénzt, ezer tallér érő portékát, ezeröttszáz kősót, egy körösztény rabot, egy úrnak való főlovat minden hozzája tartozandó aranyos szerszámával, egy tigris- és egy párducbőrt. Mindezeket igazán és fogatkozás nélkül három útjával meghozta minékünk. Kirül anjetálván [annectálván: hozzákötvén, csatolván], ez levelünk által az rabságnak sanyarú és nehéz igájából teljességesen fölszabadítottuk, és hazájában szabad utat adtunk és engedünk néki. Melynek bizonyosságára adtunk néki ez úri levelünket pöcsétünkkel és tulajdon kezünk írásával megerősítvén. Kérük annakokáért Kegyelmeteket szeretettel, hogy ezen Szigetvárj Husszain iszpáhiát (mert fog menni) mindenütt békével bocsássa és bocsáttassa Kegyelmetek, mert igaz járatbéli, és mindenképpen fölszabadított az rabságbul. Az falukon lévő bíráknak pedig tisztünk szerint hagyjuk és parancsoljuk, hogy valahova érkezik, és szekeret fog kívánni, mindenütt szekereket adjanak alája, s illendő gazdálkodással legyenek nékie. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. Actum ex castro Nostro Rohoncz Die 23. mensis Martii Anno Domini 1658.

¹⁶⁴⁵ Ő egy 400 talléros lovat hozott, ezzel számoltam.

Szigetvári Ibrahim (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 195.): „7. *Szigetvári Ibrahim Anno 1658. Ezt az rabot kiskomáromiaktul vették pro tall. 100. Eodem Anno die 1 Aprilis megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 1 000.*” Azaz még a vásárlás évében megalkudott vele a főúr, ezt az összefoglaló füzetben is megtaláljuk (249. cs. N° 299. pag. 56.): „*Szigetvári Ibrahim megsarcolván In Anno 1658. die 1 mensis Aprilis, ígért minékünk sarcában készpénzt tallért 1 000.*” Arról nincs információ, hogy bármiféle portékát hozott volna a főúrnak. 1658. december 1-jén a németújvári alsó tömlőcben őrizték (249. cs. N° 394. pag. 10.; N° 400.). Ez az utolsó adat róla.

Szigetvári Juszuf (248. cs. N° 49., 249. cs. N° 393.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 196.): „10. *Szigetvári Juszuf Anno 1657. Ezt az rabot Kiskomáromi Juriczátul vették pro fl.*” Az eladó személyét egy feljegyzés is megerősíti (249. cs. N° 393. pag. 2.), a vételárat pedig újabb forrásból tudjuk meg (248. N° 104/a. pag.): „*In Anno 1658. [...] 6. Item Kiskomáromi Tót Juriczátul vettünk 1 törököt pro fl. 100.*” Az utolsó feljegyzés szerint 1658. december 1-jén a németújvári alsó tömlőcben őrizték (249. cs. N° 394. pag. 10.; N° 400.).

Szigetvári Mehmed aga (248. cs. N° 49, 104/a.; 249. cs. N° 361., 376., 384.):

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 193.): „4. *Szigetvári Memhet Aga Anno 1653. die 30. Julii ezt az rabot Kiskomáromi Teöteösi Jánostul és az véle lévő komáromi hajdúktul vették pro fl. 500. Anno 1656. die 5. Januarii megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 800, kűsöt N° 1 800, partékát pro tall. 800, köröszteny rabot N° 1, a' ki katona avagy hajdú volt, párdubört N° 1.*” Szigetvári Mehmed aga 1654-ben elsőre 500 tallért, 800 db kűsöt, 100 vég abát, 200 tallért érő portékát ígért, a kiszámított érték: 2 350 Ft. A követelés: 2 000 tallér, 2 000 db kűső, 100 vég aba, 1 000 tallért érő portéka, ennek kiszámított értéke: 7 750 Ft, az ígéret 3,3-szorosa. A vételárnak az ígéret 4,7-szerese, a követelés a 15,5-szerese, a sarc a 10,5-szerese, a követelésnek 0,7-szerese a váltságdíj, tehát mindkét fél engedett. 1656. január 5-én megsarcolt a szigetvári aga (249. cs. N° 376. pag. 1., 384. 1. 1655.; 248. cs. N° 49. pag. 193. és 249. cs. N° 299. pag. 50.): 800 tallér készpénz, 1 800 db kűső, 800 tallér portéka, egy párdubör, egy fő keresztény rab (katona, hajdú), kiszámított érték: 5 247 Ft. Mehmed aga 1656. január 5-én kezdte hordani a sarcát (249. N° 299. pag. 50.). 1657. április 6-án ismételten bement a hódoltság területére (249. cs. N° 387. pag. 6.): „*Szigetvári Memhet Aga arra felelt, hogy az mostani útjával hoz sarcában 2 csáprágot, 4 déványszőnyeget, 1 aranyos paplant, 300 tallért, 1 párdubört, adtunk neki terminusnak 6 hetet.*” Az összes árut meghozta, igaz, kicsit később (hét úttal), kiszabadított egy keresztény rabot, Peöleöskei Mártont, meghozta a párdubört, portékát 1 909,5 forint értékben hordott, 1658. március 22-én küldött még Szigetvári Haszannal négy csáprágot és párdubört, kiszámított érték: 5 053,5 Ft, ez a váltságdíj 96%-a, a vételár tízszerese. Arról nincs feljegyzés, hogy megszabadult volna.

Szigetvári Oszmán szpáhi (248. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 194.): „5. *Szigetvári Haszán Iszpáhia, ezt is eodem Anno et die [1653. júl. 30.] ezen komáromi hajdúktul vették pro fl. 500. Anno 1655. megdöglött az fogságban.*” Tehát két évig őrizték megegyezés nélkül.

Szigetvári Ömer (248. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 193.): „3. *Szigetvári Omér Anno 1652. in mense Septembris, ezt az rabot egerszegiek adták ajándékon. Eodem Anno die Octobris megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt tall. 200, partékát pro tall. 400, kűsöt N° 2 000, vég abát N° 100, karmasin csizmát p. N° 50, papucsot kapcástul p. 50. Anno 1655. megdöglött az fogságban.*” Nagyon gyorsan megalkudtak, elég volt rá egy hónap, a váltságdíj kiszámított értéke 3 650 forint, ez komoly haszonnal kecsegtette a főkapitányt, de három év múlva meghalt a török fogoly, így csak a tartás költségei maradtak utána.

Szigetvári Váli Mehmed, szabó (248. cs. 49., 65., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 273., 353.):

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 147.): „8. *Váli Szigetvári Memhet Anno 1649. Ezt az rabot is Palonyai Istvántól vettök pro fl. 75. Anno 1655. Ezt az rabot Tót Mihóknak adtuk más rabért, úgymint Budai Musztafáért.*”¹⁶⁴⁶ Szigetvári Váli Mehmed 1650. július 22-én ígért 250 db kősót, más kézírással: „*Többet N° 50.*” A 75 forintos vételárral szemben két forrásban is 225 forintot találunk (248. cs. N° 65. pag. 8.: „*Az kik még meg nem sarcoltak [...] Anno 1649. Váli Szigetvári Memhet Palonyaitól vettök pro fl. 225.*”; 249. cs. N° 320. pag. 5.: „*Sarcolatlan rabok [...] 19. Szigetvári Memhet N° 35. Fánccs és az többitül vettök pro fl. 225.*”). A névváltozatok sok gondot okoztak, az 1651. január 12-ei lajstromban mindkét származásnév és a foglalkozásra utaló ragadványnév is megtalálható (249. cs. N° 305. pag. 4.): „*Szalonaki várban lévő főrabok serie: [...] 18. Szigetvári Váli Szabó Memhet, ezt is Fánccsi Pál hozta.*” Azaz az eladó a Fánccsi Pál hadnagysága alatt szolgáló Palonyai lehetett. 1651. március 6-án Fehérvári Muhiddin Ibrahim szpáhi postájaként ment a hódoltságba (249. cs. N° 323. pag. 1.): „*[...] postáért is, Váli Szabó Memhetért ezer aranyat adjanak az Nagyságos úrnak, és mindazt végbe vinni tartozzanak, az miért mast ezek bementek. Annak fölöttö mind az kettőnek kezességét is magokra vállalták. Váli Szabó Memhet kezes Váli Ramadánért, Péchi Musztafáért és Tolnai Juszufért. Mohadim kezes Börzönczei Haszonért és Kanisai Amhetért, Kisfaludi rabjáért.*” A conditióknál talált feljegyzés igazolja, hogy Türbégi Piri agával 1651. októberében járt benn a hódoltság területén a fogoly, 78-an kezeskedtek értük (249. cs. N° 323. pag. 9.): „*Szalónaki és németújvári várainkban lévő török és rác rabjaink kezesek lévén feles rabjainkért, azkik sok időtül fogvást Törökországban csavarognak, ezen kezes raboknak könyörgésekre bocsáttattanak be Türbégi Piri aga és Szigetvári Váli Szabó Memhet nevő rabjaink, ily okkal, hogy az ott benn lévő rabjainkat és főemberek rabjait mind fölkeressék, és az terminusnapra az kezesség mellé kihozzák, akiket személyek szerint ki nem hozhatnának, tehát kinek-kinek hozzák meg az sarcát fogyatkozás nélkül. Ha pedig ezen két rab az terminusnap után meg találnának ott benn halni, tehát ez ide alább megírt kezeseket elővévén kötések szerint cselekedtetünk velek, annak fölöttö mindenikért tartozzanak minékünk 2 000 aranyat letenni, s az rajtok lévő kezesség is fönn fog rajtok maradni etc. [...] Mentenek be az megnevezett Piri Aga és Váli Szabó Memhet: Die 25. Octobris, hagyattatott nekik terminus 30 nap.*” 1652. június 27-én Pesti Karimán és Oszmán postája, 35-en kezeskedtek értük (249. cs. N° 340. pag. 10–11.).¹⁶⁴⁷ Július 19-én (249. cs. N° 340.) Pesti Ömer aga postája, 34-en kezeskednek értük, 1653. októberében vagy novemberében (249. cs. N° 353. pag. 3.) Budai Szulejmán mellé adták (valószínűleg ismét postaként, hiszen továbbra sincs sarca): „*6. Budai Szulimán mellé Szigetvári Vály Szabó Memhetet, mivelhogy nem együtt fognak járni.*” Úgy tűnik, nagyon népszerű postaként. Az biztos, hogy visszatért a hódoltságból, de az nem derül ki, hogy teljesítette-e megbízásait. Az utolsó adat (1653) azért is különös, mert az 1652. december 5-ei irat (249. cs. N° 325. pag. 12–13.) arról tanúskodik, hogy részt vett a szalonaki lázadásban: „*Az mely rabok megverettettek érdemek szerént, kin 300, 350 és 380 pálcát üttetvén: [...] 13. Szigetvári Váli Szabó Memhet.*” Kérdés, hogy ezt miért nem tüntették fel a rabnyilvántartó könyvben (249. cs. N° 355. pag. 4.): „*Vagyon sarcolatlan rabunk helyben etc. [...] 21. Váli Szabó Memhet.*” Hogy még ezek után sem volt hajlandó megegyezni a főúrral, elképesztő makacsságról (kitartásról?) tesz tanúbizonyságot. Valószínűleg azért cserélte el a főúr, mert hat év alatt sem bírta rávenni olyan váltságdíjra a foglyát, amely megfelelt volna neki, sőt olybá tűnik, hogy semmiféle sem.

¹⁶⁴⁶ A rabnyilvántartó sarcolatlan rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 78.): „*30. Budai Musztafa Anno 1655. Ezt az rabot Tót Mihók adta Szabó Memhet nevő rabunkért.*”

¹⁶⁴⁷ „*Szalonakon lévő Pesti Karimán török rabért és Pesti Oszmánért s ezeknek postájokért, Szigetvári Szabó Memhetért kezesek lettek, ily conditiókkal, hogy bemenjenek, és azmint az Nagyságos úrnak reá feleltek, az Farnádi [Benedek] és Sárdi Palkó dolgában jó véget érjenek, melyet ha jó végben nem vihetik hagyott napjok alatt, és hagyott napra postájokkal együtt ki nem jünnének, avagy terminusnap után halálok történik, tehát az megnevezett kezesek tartozzanak az megsarcoltaknak sarcokat, az sarcolatlan postáért pedig 2 000 aranyat fizetni a Nagyságos Úrnak, annak fölöttö megszenvedni, ki mire kötötte magát testiben. [...] Azoknak pedig kezességeket, az kikért ezek ketten kezesek, akik most bemennek, magokra nem vállalják semmiképpen, úgymint Pesti Karimán, kezes: Pesti Vehap, Váli Operka, Váli Ramodan, Feiérvári Muadin; Pesti Oszmán kezes: Pesti Vehap, Váli Csonka Ibrahimért. Szigetvári Váli Szabó Memhet kezességét pedig magokra vállolták, úgymint: 1. Váli Ramodánt 2. Muadin Ispáhiát.*”

Szófiai Sábán csaus (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben (248. cs. N° 49. pag. 75.) a sarcolatlan rabok között találjuk Budai Szabácsvári Fatima („*vén bulya*”) és Szatina („*mennyasszony*”) mellett: „*Szoffiumi Sabán Csauz Anno 1657. die mensis Decembris ezt az rabot Fáncsi György adta, melyért adtuk öccsének, Fáncsi Istvánnak feje váltságában ez följiül megírt két bulyát. Ezen Sabán Csauznak az sarca, a'mint megsarcoltatott ennek előtő tall. 8 000.*” A váltságdíj a két bulya vételárának a nyolcszorosa. 1658-ban még biztosan a szalonaki tömlöcben ült (249. cs. N° 394. pag. 3.): „*3. Zoffiai Sabán Csauz, német*”. Az azonban, hogy óriási váltságdíjából akár csak egy dénárt is behozott, nem derül ki, bár 1658. július 24-én a conditiója is meglett (249. cs. N° 429. pag. 2.): „*Eresztettük bé szalonaki várunkból ez ide alább megírt török rabjainkat: 1. Szoffiai Sabán Csauzt [...] 1. Az följiül megírt Sabán Csauz arra felelt, hogy az mostani úttal és alkalmatossággal hoz minékünk az terminusnapra pénzbeli sarcában 1 000 tallért. Item partékabéli sarcában 1 000 tallér érő partékát. Ennek az terminusa két egész holnap.*”, ez a váltságdíjának a negyede. Azt már nem találtam meg, hogy beérkezett-e a pénz és a portéka. Az ő sarca is az utódot, II. Kristófot gazdagíthatta.

Taboti Nánai Radovan (248. cs. N° 49., 137.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rácai között található (248. cs. N° 49. pag. 278.): „*1. Nánai Rác Radán Anno ezt az rabot Anyos Pétertől vették pro fl. 135. Anno megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában készpénzt fl. 450, kűsöt N° 300.*” Az 1646. augusztus 20-ai lajstromban a másrendbéli rác rabok között szerepel (248. cs. N° 137. pag. 1.): „*24. Taboti Nanai Radován Anyos Péter hozta pro fl. 135.*” Az is kiderül, hogy mit jelent a másrendbéli kifejezés (249. cs. N° 299. pag. 42.): „*Taboti Nánai Raács Radán sarca készpénz tall. 300, kűsö N° 300. Ezt az rabot Túrós Miklósnak cseréltök más rabért, adott érette 1 lovat pro tall. 100, meddő tehenet 8 pro tall. 40.*” A váltságdíj a vételár 5,6-szerese, az eladási ár a sarc 28%-a, a vételár 1,6-szerese. Ez nem jelent magas bevételt, és az sem derül ki, hogy mindehhez mennyi idő kellett.

Tekesi Vuk¹⁶⁴⁸ (248. cs. N° 49., 64.; 248. cs. N° 120., 249. cs. N° 152., 154., 173., 178.):

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rácai között található (248. cs. N° 49. pag. 278.): „*1. Tekesi Vuk rác Anno 16***, ezt az rácot kiskomáromiak adták ajándékon. Anno megsarcolván, ezen rabunk, ígért minékünk sarcában jó öreg kűsöt N° 400, ökröt N° 4.*” Tekesi Vuknak valószínűleg az első ígérete a 200 db kűső és a 4 ökör lehetett 1647. április 3-án (249. cs. N° 152.), a kiszámított érték 264 Ft. Akkor a sónak a négyszeresét, az ökröknek pedig a 7,5-szeresét követelték a ráctól. Követelés: 800 db kűső (az ígért négyszerese), 30 db ökör, a kiszámított érték 1 280 Ft, a követelés 4,8-szerese az ígéretnek. Az utolsó alkudozásnál, 1647. december 19-én (249. cs. N° 173. pag. 1.) már megelégedtek volna az első ígéret duplájával is, bár elég szigorú megjegyzést találunk itt, amely alátámasztja, hogy ez már a tekesi rác „conditiója” is egyben: „*Tekesi Vuk rácért: ujját Fejérvári Abdi, fülét Fejérvári Ibrahim, fülét Kanisai Eötvös Sábán, fogát Palotai Szalu, ujját Keszűi Komler rác. Ennek sarca: válogatott öreg kűsö N° 400, ökör N° 8. Ha penig meg nem jünnö, ennek a Tekesi Vuknak sarca az kezeseken fönmaradjon, és minden pénteken három-háromszáz pálca.*” A rabnyilvántartó könyvben is és az összefoglaló füzetben is (249. cs. N° 299. pag. 42.) eltér az ökrök száma, a váltságdíj kiszámított értéke 464 Ft, ez a követelésnek csupán 0,4-szerese. Batthyány jócskán engedett eredeti elképzeléséből, bár úgy tűnik, még a fogságba esés évében megszületett a megállapodás, az pedig nagyon gyorsnak számít. Tekesi Vukot 1647. október 27-én (248. cs. N° 64.) a kiskomáromiak adták a főúrnak ajándékba. 1648. június 3-án már a sarcát gyűjtötte (249. cs. N° 186/a. pag. 3.), ahogy Kanisai Keszűi Komler Janko rác is. Ugyanezt tették még december 15-én is (249. cs. N° 191. pag. 1.), valamint 1649. január 12-én (249. cs. N° 205. pag. 1.) és 1650. augusztus 26-án is (249. cs. N° 250. pag. 5.). 1650. október 6-án (249. cs. N° 286.) azonban azt írta a főúr a neve mellé: „*nem kell ezt már kérni, Gorupnak adtam.*” Ekkor az egyébként a hódoltságban kezességben bent lévő rabok között találjuk Tekesi Vukot. Az 1651. január 1-jén készült lajstromban (249. cs. N° 300. pag. 1.) ismét benne van mindkét rác mint a hódoltságban járó rabok. Ugyanezzel a dátummal készült a feljegyzés (249. cs. N° 301.), ahol viszont az áll (szintén Batthyány kézírásával): „*Eszterhás Lászlónak adtam ajándékon.*” Ugyanitt Kanisai Komler rác: „*megjött, megént odabe is vagyon.*” Az egerszegiek

¹⁶⁴⁸ Még a 249. cs. N° 152., 154., 173., 178. iratokban is, a rabnyilvántartó 278. a 249. cs. N° 299. pag. 42.

által hozott Komler 1651. január 12. és május 1. között még biztosan a sarcát gyűjtötte (249. cs. N° 307. pag. 2.), Tekesi Vukot ekkor már gondosan a más emberek rabjai között elkülönítve, Eszterházy László rabjaként találjuk (249. cs. N° 307. pag. 3.). 1652. február 15-én (249. cs. N° 335. pag. 4.) feljegyezték a pontos sarcát, illetve azt, hogy ebből meghozott 28 db kősót, és tartozik még 372 db kősóval és 4 db ökörrel, ezek az adatok megegyeznek az összefoglaló füzet adataival (249. cs. N° 299. pag. 42.). 1652. augusztus 1-jén pedig a régi török és rác raboknak a listájában szerepel: *„amelyek bemenvén, ott benn maradtanak.”* (249. cs. N° 325. pag. 11.). Az utolsó adat szerint 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 1.), hét évvel a fogságba kerülése után a *„Németüvárrott lévő rabjaink közül vagyon mostan odabe sarchordó rabunk, akik még éppen meg nem adták sarcokat.”* felirat alatt találjuk, a 9. sorszámánál. Azaz Batthyány I. Ádám úgy adta a vejének a rabot, hogy továbbra is gondoskodott róla.

Tirnoi/Iszternócsi (ternovicei) Lazar (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rác rabjai között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 340.): „*I. Iszternócsi Lazar rác Anno 1657. Hogy Kapos felé voltunk, magunk hoztok.*” Az 1657 januárjában készült iratban (249. cs. N° 386. pag. 1.) a németújvári alsó tömlöcben, az új rabok között találjuk. 1657. május 25-én ugyancsak Németújvárott tartják számon (249. cs. No 386. 5.): „*48. Tirnoi Lazar, sarcolatlan, az úr ő Nagysága hozta.*” 1658 januárjában ugyanitt találjuk (249. cs. N° 394. pag. 2.), de a származási nevét másképp írták: „*Ternovcsai Lazar*”, ahogy december 1-jén is (249. cs. N° 394. pag. 11.). Ez az utolsó információ róla.

Tolnai Juszuf (248. cs. N° 49., 65., 104., 249. cs. N° 226., 320.; 249. cs. N° 189/a., 207., 273.):

Tolnai Juszuf 1648. szeptember 17-én (249. cs. N° 189/a.) 400 db kősót ígért, ezzel ugyancsak elégedetlen volt a főúr. Magasabb az ígélet 1649. június 15-én (249. cs. N° 207. pag. 1.): 400 Ft portéka és 100 db kősó, ehhez a követelés: 200 Ft portéka, 500 tallér készpénz, 100 vég vörös aba és egy úrnak való ló.¹⁶⁴⁹ A követelés kiszámított értéke 2 400 Ft, ez tehát az első ígélet hatszorosa. Majd ugyanitt utolsó resolútióként: 500 forintnyi portékát, 400 tallér készpénzt, 100 vég vörös abát vagy 400 db kősót találunk. Ugyanennek az iratnak a 2. oldalán június 17-ei dátummal a következőket ígérte a tolnai török: 500 forint portékát, 100 abát és 400 db kősót. Július 10-én nagyon hasonló az ígélet: 500 Ft portéka, 400 db kősó, ígért följobb 40 db kősóval, erre a válasz: „*maradtonk meg rajta fl. 600. Item kősón N° 600.*” Az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. 2.): „*Az mely rabokat kiváltottam, és fejek váltságában adtam rabokat: 5. Tolnay Juszop, Palotai Horvát Istváné*”. A pontos sorsát rabnyilvántartó könyvből tudjuk meg (248. cs. N° 49. pag. 57.): „*Anno 1648. Horvát István vette Beszprémben pro fl. 129, úgyhogy Feöldvári Miklósnak sarcát fizesse meg érette, úgymint fl. 400. Anno 1650.¹⁶⁵⁰ megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában partékát pro fl. 600, kűsót N° 600. Anno 1655 meghozván¹⁶⁵¹ és eligazétván ezen rabunk sarcának nagyobb részét, és eligazétván dolgát, die 27. Augusti megholt Rohoncon. Semmi kárt nem vallottunk halá[lá]ban, mivel hogy Verebéli Mihály és Kartalj Mátyás nevő keresztény rabokat kihozta sarcában pro tal. 330. Annak fölötte hozott kűsót N° 100. Megholt.*” Ezt megerősíti az összefoglaló füzet (249. cs. N° 299. pag. 49.): „*Anno 1655. die 27. Augusti megérkezvén ezen rabunk Rohoncra onnend belől, megholt.*” Ezek szerint csupán egy év kellett a megegyezéshez. Teljes képet kapunk Tolnai Juszufról, aki halálával sem okozott kárt Batthyáynak. 1649. október végén vagy november elején Sásdi Mahmuddal és Pécsi Musztafával együtt ment a hódoltságba (249. cs. N° 219., 242., 243.): „*Hogyha ez megíratott rabok cigányul járnának, az sarcoknak egy részét ez úttal meg nem hoznák, avagy jövendőben valamit szállítani akarnának benne, tehát mindenkinek dupla sarca legyen.*” 1650. január 24-én ugyancsak Sásdi Mahmuddal és Pécsi Musztafával együtt ment a hódoltságba (249. cs. N° 246. pag. 2–3.): „*Mentek bé ez följiül megírt rabok, die 24. Januarii, adtak nekik terminust 5 hetet.*” 1650. márc. 27-én ismételten Pécsi Musztafával ment a sarcáért (249. cs. N° 257., 258. pag. 4.). 1651. február 24-én öt hét terminussal indult a hódoltságba (249. cs. N° 323. pag. 6.) 1651. július 30-án borostyáni rabok kezeskedtek érte (249. cs. N° 323. pag. 3.). 1651. október 8-án (249. cs. N° 323. pag. 7.) ismételten sarcáért ment: „*az ki kezesek lettek ily okkal, hogy az mostani útjában hoz sarcában háromszáz tallér erő portékát, avagy két keresztény rabot szabadít, azkinak másfél-másfél száz tallér az sarcok, hogyha penig valakiért kezes lett volna az Tolnaj Juszuph, azt is magokra vállalták az kezesek.*” November 25-én újból váltságdíjáért indult (249. cs. N° 323. pag. 8.). Ezután viszont nem akart visszajönni, Pesti Karimánnal együtt a hódoltságban maradtak, 1652. február 7-én Budai Oszmán és Palotai Muharrem ment értük (249. cs. N° 340. pag. 6.), ki is hozták őket, hiszen 1652. augusztus 20-án újból beengedte őket a sarcukért a főúr (249. cs. N° 340. pag. 14.): „*Mentek be az rohonci rabok közül Tolnai Juszupff, Pesti Karimán és Váli Oszmán postájok, Niczki uram rabja. Kezesek úgy egyikért, mint másikért. [...] Mentek bé die 20. Augusti, az terminusok húsz nap csak.*”

¹⁶⁴⁹ A hozott áruk között talált legértékesebb lovat vettem, amelyik mellett nem szerepelt minőség és lószerszám sem. Sásdi Mahmud, sásdi aga 300 tallér (450 forint) értékben hozott 1655-ben (248. cs. N° 44., 63.) egy lovat.

¹⁶⁵⁰ Az 1649. július 10-ei dátum mellett már a megállapodás szerepel, ezért ezt vettem az alku dátumának, holott a rabnyilvántartó könyvben 1650 áll, ill. 1650. júl. 22-én (249. cs. N° 273.) jegyzik fel először mellé, hogy megsarcolt.

¹⁶⁵¹ 1651. július 30-án ment be először a hódoltságba a sarcáért, nyolcan kezeskedtek érte (249. cs. N° 323. pag. 3.): „*Anno 1651. die 30. Julii első úttal, kik lettek kezesek Tolnay Juszupért Borostyánban.*”

Kötötték az postáért kétezer aranyat. Tolnai Juszuuff vállolta föl magára Kartali Pált és Verebéli Mihály nevű rabokat. Pesti Karimán pedig Német Palkót.” Valószínűleg Kartali keresztnévét eltéveszthették, az biztos, hogy halála előtt a tolnai török két keresztény rabot kiszabadított. A vételárnak az első ígértet a 3,1-szerese, az első követelés a 18,6-szerese. A végső megállapodás a vételár 9,3-szerese, az ígértetnek pedig a háromszorosa, viszont az első követelésnek csupán a fele, azaz a főúr is jócskán engedett eredeti elképzeléséből. 1655. november 26-án (249. cs. N° 369.) még följegyezték egy rablistába, de azt is tudjuk, hogy ebben az évben halt meg, azaz hét évig volt Batthyány rabja, és hat évvel az alku után, teljesítve váltságdíját, meghalt.¹⁶⁵²

Türbégi Piri aga¹⁶⁵³ (248. cs. N° 49, 65, 130, 137, 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 144., 188., 189/a.):

Türbégi Piri aga 1647. március 7-én 100 forintnyi készpénzt ígért és 200 forintnyi (!) kósót. A főúr ismét elégedetlenségének adott hangot (249. cs. N° 144.): *„Ez ennek alatta el nem megyen: készpénzt tall. 3 000. Egy úrnak való lovat szerszámostól, nyergestül, csáprágostól, jakopjával egyött, egy párdubórt, úrnak való kerek sátozt,¹⁶⁵⁴ vont arany aranyos paplant N° 10,¹⁶⁵⁵ item sámi¹⁶⁵⁶ paplant N° 24, díványszőnyeget jó és öregeket N° 10.”¹⁶⁵⁷* Ha kiszámítjuk a forintértéket, az 9 020 forint. Azaz az első ígértetnek a 30,1-szeresét követelte Batthyány, ez egyáltalán nem gyakori, sőt kivételes esetnek számít. Mindenesre Türbégi Ali 1648. szeptember 17-én (249. cs. N° 188.) csak 300 db kósóval ígért többet, ezzel persze továbbra sem elégedtek meg: *„Ez, amit ígér csak sókkal, semmi, adjon valami négyezer kila búzát s rozst, azután utat mutatunk szabadulásában.”* Ugyanez áll, ugyanezzel a dátummal csak más kézírással egy újabb forrásban (249. cs. N° 189/a. pag. 2.). Az 1649. szeptember 8-ai összeírás teljesen egyértelmű (249. cs. N° 233. pag. 2.): *„Az mely rabokat kiváltottam és fejek váltságában adtam rabokat: 9. Turbéký Piri, Mészáros Mátyásé”.* A türbégi török is benne van a rabnyilvántartó könyvben, ahol a rangja is szerepel, azaz hogy aga (248. cs. N° 49. pag. 226.): *„Ezt az rabot Mészáros Mátyás adta más rabért, úgymint Vörösszakállú Sábánért. Anno 16.. megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában: készpénzt tall. 300, kósót N° 1 200, jóféle abát, véget N° 100.”* Az 1651-es lajstrom (249. cs. N° 320. pag. 2.) ezt megerősíti, sőt a másik török rab származási helye is ott van, tehát biztos, hogy Kanizsai Vörösszakállú Sábánért cserélték. Az 1637-1651 közötti adatokat összesítő lajstromban (248. cs. N° 65. pag. 10.) még sarcolatlan, de azt innen is tudjuk, hogy Mészáros Mátyás adta más rabért. Az 1646. augusztus 20-ai listában (248. cs. N° 137. pag. 5.) ugyancsak a sarcolatlan rabok között van, a komáromiak (ez egyébként nem ellentmondás, az 1649. szeptember 8-án készült 249. cs. N° 214. iratban az agák között találjuk, és az áll mellette, hogy Komáromi Mészáros Mátyásé (249. cs. N° 305. pag. 3.): *„Kiskomáromi Mészáros adta”* 1646-ban (ahogy a 248. cs. N° 130. pag. 1. is). Kanizsai Vörösszakállú Sábánt 150 forintért vette a főúr, az első ígértet ennek csupán a duplája, a követelés viszont ennek több mint a 60-szorosa, ez egészen elképesztő, és az sem magyarázza, hogy egy agáról van szó, akit a szalonaki főrabok között tartottak számon (249. cs. N° 275. pag. 2. 1650. aug. 1.; 249. cs. N° 280. pag. 2. 1650. aug. 11.). 1650. július 5-én (249. cs. N° 269. pag. 7.) már azok között a rabok között találjuk, akik bementek a hódoltság területére *„sarcukat keresni”*. De az első lista, amelyben azt írták a neve mellé, hogy megsarcolt, az 1651. december 13-ai (249. cs. N° 318. pag. 4.). Az összefoglaló füzetben is ezt találjuk (249. cs. N° 299. pag. 27.): *„In Anno 1651. kezdette sarcát hordani.”* Ezek szerint az biztos, hogy

¹⁶⁵² Az 1655. nov. 26-ai irat szerint (249. cs. N° 369. pag. 1.): *„Az kik megdöglötenek, mintha az pestis indulatott: 1. Tolnay Juszuoph 2. Segesdi Vuko 3. Péchi Mátho, ezek az Nagyságod rabjai voltonak.”*

¹⁶⁵³ Szigetváron belül van, katonaság: Szulejmán türbéje. *Hegyi Klára* szíves közlése.

¹⁶⁵⁴ A 249. cs. N° 354-ben 500 talléros sátrat követeltek, ezzel számoltam.

¹⁶⁵⁵ A követelt paplanoknál egyáltalán nem szerepel érték, a korszak legértékesebb paplana 16,5 Ft (Kanizsai Redzseb odabasi, 249. cs. N° 299., 1656. febr. 14.). Csak az 1589-es évből van vont arany paplannál érték, 1589. márc. 26-án Ali cseribasi hozott 2 db vörös atlasz, vont arany paplant 200 forintért, 1589. júl. 14-én egy bulya hozott 2 db vont arany, szederjes bársony paplant, ugyancsak 100 forintért (248. cs. N° 1.), ennek alapján darabjéért 50 forintot számoltam.

¹⁶⁵⁶ Mivel a értéket csak két db hozott sámi paplannál találtam (249. cs. N° 186/a.), igaz, ezek elég eltérőek voltak, 4,5 és 11,25 Ft, mégis a magasabb értéket vettem, azaz 11,25 Ft-ot, mivel itt követelésről van szó.

¹⁶⁵⁷ Mivel követeléseknél nem találtam értéket, ezért a korszak hozott áruai között található legértékesebbet vettem alapul, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyeget, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

1651-re megvolt a végső váltságdíj, viszont a sarc kissé eltérő, itt 200 tallér és 1 500 db kősó van, az aba mennyisége viszont megegyezik. Ez utóbbi sarc átszámítva 2 300 forint, ez a vételárnak, több mint 15,3-szerese, az első ígéretnek a 7,7-szerese, de közel sem annyira magas, mint az előző követelések, az első követelésnek csupán 0,3-szerese. Az összefoglaló füzetből (249. cs. N° 299.) azt is tudjuk, hogy négy úttal abát, készpénzt és kősót hozott az aga, és még maradt tartozása (90 tallér készpénz, 413 db kősó és 50 vég aba).¹⁶⁵⁸ 1651. okt. 25-én Szigetvári Váli Szabó Mehmeddel együtt postaként ment a hódoltságba (249. cs. N° 323. pag. 9–10.): „Szalónaki és németújvári várainkban lévő török és rác rabjaink kezesek lévén feles rabjainkért, azkik sok időtül fogvást Törökországban csavarognak, ezen kezes raboknak könyörgésekre bocsáttattanak be Türbéli Piri aga és Szigetvári Váli Szabó Memhet nevő rabjaink, ily okkal, hogy az ott benn lévő rabjainkat és főemberek rabjait mind fölkeressék, és az terminusnapra az kezesség mellé kihozzák, akiket személyek szerint ki nem hozhatnának, tehát kinek-kinek hozzák meg az sarcát fogyatkozás nélkül. Ha pedig ezen két rab az terminusnap után meg találnának ott benn halni, tehát ez ide alább megírt kezeseket elővévén kötések szerint cselekedtettünk velek, annak fölötté mindenikéért tartozzanak minékünk 2 000 aranyat letenni, s az rajtok lévő kezesség is fönn fog rajtok maradni etc. [...] Mentenek bé az megnevezett Piri aga és Váli Szabó Memhet: Die 25. Octobris. Hagyattatott nekik terminusnak 30 nap. [...] Azminemő rabokat köll fölkeresni és kihozni ez béküldött két rabnak, azoknak az serie:” Batthyány I. Ádámnak németújvári és szalónaki rabjáért mentek, és fel kellett volna keresniük a dominusz (32 fő) főemberei rabjait (15 fő). 1652. március 13-án Pécsi Redzsebbel együtt ment, Kanizsai Oszmán volt a postájuk (249. cs. N° 340. pag. 1.): „Turbéli Piri Aga is arra felett, hogy ezen úttal mindennemő sarcának felét-felét meghozza. Kanisaj Oszmán az postájok, melynek a kötése 2 000 arany, és egy úrnak való fölö aranyos szerszámostól, a' minemő az vezérek dévánban szoktanak járni. Az terminusok 6 hét. Mentenek bé die 17 Martii. Mivelhogy ezen rabok az pécsi vásárt meg akarják várni, megengedtük nekik, hogy az terminuson följül két héttel lehessenek tovább ott benn.” 1652. aug. 15-én a harmadik útjára ment (249. cs. N° 340. pag. 13.): „Ezen Piri aga in Anno 1652 die 1. Martii ment be, die 15. Maii pedig jütt meg. Másodsor ment be die 24 Junii, die 2. Augusti pedig jütt meg.” A türbéli török 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355.), nyolc évvel a fogságba esése és négy évvel az alkuja után még biztosan a hódoltságban volt, „sarcát hordta”. Ez az utolsó információ róla.

Uzsicei Idrisz (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 254.): „I. Ulicsei Idriz Anno 1656 in mense Octobris. Hogy Zríni Miklós urammal Buda alá mentünk, akkorbeli nyereségünkéből ezen törököt ajándékon adták az katonák etc.” Az 1657. január 1-jei listában (249. cs. N° 386. pag. 2.) a szalónaki sarcolatlan rabok között tartották nyilván, 1658. december 1-jén (249. cs. N° 394. pag. 12.) pedig a szalónaki megsarcolt rabok között, viszont a váltságdíját már nem találtam.

Váci Ahmed (248. cs. N° 49.; 249. cs. N° 384.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 107.): „I. Vácsi Amhet Anno 1650. die Kisfaludi Balástól vettök pro fl. Anno 1657. die 23. mensis Martii, megsarcolván ezen rabunk, ígért nekünk sarcában tall. 3 000, köröszmény rabot, a' minemőt fogunk kívánni N° 1, karika sós vizát, melyben 12 mázsa legyen N° 1. Anno 1657. die Aprili ezt az rabot Sennyei Albert urammal adtuk pro tall. 600.”¹⁶⁵⁹ A kiszámított érték 5 610 forint. Végül az úrfi inasának, Sennyei Albertnek adták el 600 tallérért, a vételár a váltságdíj kiszámított értékének csupán töredéke, 0,16-szorosa. A fogoly 1658 júniusában (249. cs. N° 399.) Budai Cselebi postájaként ment be a hódoltság területére. Az utolsó információ az, hogy 1658. december 18-án (249. cs. N° 429.) Fehérvári Durák postája volt.

Váli Ali (248. cs. N° 49., 65., 320.; 249. cs. N° 273.):

¹⁶⁵⁸ 1 502 forintnyi értéket hozott a számításaim szerint, ez váltságdíjának a 0,7-szerese.

¹⁶⁵⁹ Az 1647-ben készült forrásban (248. cs. N° 112.) az áll, hogy 1 font vizát 5 vagy 6 garasért adnak Grazban (100 font 1 mázsa a pozsonyi rendszer szerint. *Bogdán I.*: Régi magyar mértékek. i. m. 49–50., 116.; 1625 és 1659 között 1 garas 5 magyar dénárt ért *Huszár L.*: Pénzforgalom és pénzürtékviszonyok Sopronban. i. m. 55.), mindezek alapján 12 mázsa viza 360 forint értéket képviselt. 1669-ben Abaúj vármegyében 1 font viza 9 dénárt ért. Vö. *Acsády Ignác*: Régi árviszonyok. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1894. 1. évf. 89.

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 146.): „1. *Váli Ali Anno 1649. Ezt az rabot Palonyai Istvántul vették pro fl. 180. Anno 1655. die 5. Februarii megsarcolván, ezen rabunk ígért minékünk sarcában kűsöt N° 1 000, partékát pro tall. 450, karmazsin csizmát párt N° 30.*” Váli Ali vakmerően alacsony ígéretet tett 1650. július 22-én (249. cs. N° 273.): 100 db kűső áll mellette. A váltságdíj kiszámított értéke 1 765 Ft, ez majdnem tízszerese a vételárnak, és több mint 17-szerese az ígéretnek. 1649. okt. 27-én Borostyánban tartották nyilván (249. cs. N° 241. pag. 2.), 1650. aug. 11-én Szalonakra vitték (249. cs. N° 275. pag. 2.). 1651. jan. 12-én a szalonaki közönséges rabok között szerepel (249. cs. N° 305. pag. 4.): „7. *Váli Ali, Fáncsi Pál hozta*”. Ha ő Váli Nagy, ill. Nagybik Ali, akkor részt vett a szalonaki kitörésben (249. cs. N° 325. pag. 13. 1652. dec. 5.), amiért keményen meg is pálcázták. Még 1654. január 1-jén is a szalonaki sarcolatlan rabok között található (249. cs. N° 355.), 1656. január 1-jén (249. cs. N° 383. pag. 5.): „32. *Váli Nagybik Ali Anno 1648. Fáncsi Pál és Niczki Boldizsár hozták.*” 1657. január 1-jén a szalonaki rabok seriesébe sorolták (249. cs. N° 386. pag. 2.): „33. *Váli Nagybik Ali, megsarcolt*”. A személy (Váli Nagy Ali) azonossága esetén 1657-ben (249. cs. N° 387. febr. 18., május 4., szeptember 20., nov. 13.) négy alkalommal is járt benn postaként a hódoltság területén. Július 24-én ismét postaként járt bent a hódoltságban (249. cs. N° 429.), ekkor már kilenc éve fogoly, és ez az utolsó adat róla. A legkésőbbi dátum, amikor még megtaláljuk Váli Nagy Alit az 1658. december 1.; számon tartották a szalonaki megsarcolt rabok között (249. cs. N° 394. pag. 12.) „16. *Váli Nagy Ali*”.

Váli Ibrahim, csolna (csonka?) (248. cs. N° 49., 64., 65., 104., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 173., 184., 186/a., 189/a., 188., 353.):

1647. december 19-én (249. cs. N° 173). „2. *Váli Csolna Ibrahim ígér kűsöt N° 600. Adjon még ehhez kűsöt N° 700, készpénzt tall. 800, partékát mindenfélét pro fl. 800.*”¹⁶⁶⁰ Az első követelés tehát az első ígéret 5,5-szöröse, a vételnek a 12,2-szerese. Ugyanez az alku szerepel egy másik iratban is (249. cs. N° 184. pag. 2.). Ugyanennek az iratnak az első oldalán más kézírással azt láthatjuk, hogy 50 db kűsővel többet ígért a rab, a követelés: „*Ehhez adjon még kűsöt 1 000, mindenféle partékát adjon ezer forint árát bizonyos ára szerint, azmint itt kinn megvehetni.*” Az ugyancsak ebben az iratban lévő 1648. június 20-ai alkuban jobban közelítenek már egymáshoz: 700 db kűső az ígéret, ehhez 300 db kűsöt és 300 tallér készpénzt követelnek még (ugyanaz 249. cs. N° 186/b. pag. 1.). Szeptember 17-én (249. cs. N° 188. pag. 1.) a török ígért egy úrnak való lovat besli lószerszámmal, 200 tallért vagy 1 000 db kűsöt (?) és 20 vég abát. Az ígéret továbbra sem kielégítő: „*Az só nem köll, hanem az lóhoz adjon aranyas szerszámot, mint az Ercsi. Az lovat az Buday Bullyngh Bassa [bölükbasi] avagy az Ap aga lovát, a kettő közül egyiket hozza ki. Ezenkívül készpénzt amit ígért, ahhoz adjon még tall. 300. Az abát is, akit ígért, még ahhoz adjon véget N° 30, mert nekünk só nem köll.*” (ugyanaz 249. cs. N° 189/a. pag. 1.). Viszont Váli Csolna Ibrahim „*semmit nem ígért többet, azmint azelőtt.*” 1649. január 12-én ugyan a sarcolatlan szalonaki rabok között találjuk, de Batthyány Ádám már mellé írta: „*megsarcolt immáron*”. A végső váltságdíjat a rabnyilvántartó könyvből tudjuk (248. cs. N° 49. pag. 48.): „*Váli Csóna Ibrahim Anno [...] Ezt az rabot is Teveli és Palonyi István uraiméktul vették pro fl. 270.*”¹⁶⁶¹ Anno 16.. *Megsarcolván ezen rabunk, ígért minékünk sarcában jó öreg kűsöt N° 1 000, abát vég N° 38.* Ezek szerint mégiscsak kellett a kűső. 1649 szeptemberéből fennmaradt a koldulólevele (249. cs. N° 215.).

A kiszámolt érték alapján ez az első ígéret nincs még kétszerese (1,92) sem, a vételárnak pedig több mint a négyszerese (4,4). A sarc az első követelésnek 0,4-szerese, azaz sokat a főúr engedett az eredeti elképzeléséből. 1649. május 27. és 1652. február 25-e között biztosan a sarcát gyűjtötte (249. cs. N° 197., 249. cs. N° 299., 249. cs. N° 335.) 220 db kűsöt és 43 vég abát, teljesítette váltságdíjának 37%-át, vételárának a kétszeresét. 1653. október 30-án és november 5-én (249. cs. N° 353. pag. 3.) azt olvashatjuk mellette: „*sarcát kezeseknek köll megfizetni.*” Ez jelentheti azt, hogy hat évvel fogságba esése és négy évvel az alkuja után megszökött vagy azt, hogy meghalt, de valószínűbb a szökés. Váli Ramazánnal együtt tűnhetett el 1650 nyarán. 1654. január 1-jén az az utolsó adat róla, hogy szalonaki megsarcolt rab.

¹⁶⁶⁰ Kiszámított érték 3 300 Ft.

¹⁶⁶¹ 248. cs. N° 104. pag. 2. 1646-ban került Batthyány birtokába. Három évig folyt az alkudozás.

Váli Mehmed besli (248. cs. N° 49., 65., 248. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv sarcolatlan rabjai között található (248. N° 49. pag. 146.): „2. *Váli Memhet Anno 1649. Ezt is Palonyai Istvántól vettök pro fl. 75.*” Az 1637 és 1651 közötti adatokat összegző forrásban a sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 65. pag. 8.): „*Anno 1649. Váli Memhet, Palonyaitól vettök pro fl. 75.*” Az 1651-es lajstromban ugyancsak a sarcolatlan török rabok között szerepel (249. cs. N° 320. pag. 5.): „20. *Váli Memhet N° 36. eztet is ezektől [Fáncsi és az többitől] pro fl. 75.*” A főúr Palonyai Istvántól, Fáncsi hadnagysága alatt szolgáló katonától vette a váli törököt.

Váli Mehmed Operka odabasi (248. cs. N° 49., 65., 249. cs. N° 320., 249. cs. N° 144.):

1647. március 7-én 200 talléros készpénz ígéretével Váli Mehmed Operka is fölbosszantotta a főurat: „*Ez úgy látom, játszik, s kíván is sarcot, im csinállok is nekie, ahhoz is akkomodálja [tartsa]¹⁶⁶² magát: készpénzt tall. 4 000, kúsót N° 3 000, jó öreg ökröt N° 300, párducbört N° 16, öreg díványszőnyeget N° 15,¹⁶⁶³ úrnak való lovat egyet, olyan szép szerszámmal egyött, ki ezöst és aranyos legyen, pallos is olyan, s jakopjával egyött, és egy szép tigrisbört rajta.*” Ha kiszámítjuk ezeknek a forintértékét (20 802 forint), akkor még sokkal megdöbbentőbb eredményt láthatunk, mint Türbék Piri agánál, az első követelés 69,3-szerese az első ígéretnek. Teveli és Palonyai István, Batthyány vitézei ajándékba adták az értékes rabot a főúrnak, ahogy ez a rabnyilvántartó könyvben is áll (248. cs. N° 49. pag. 48.). Ez megegyezik a 248. cs. N° 65. pag. 8. és a 249. cs. N° 320. pag. 1. oldalán található adatokkal.¹⁶⁶⁴ 1646. nov. 21-én a sarcolatlan szalonaki rabok között tartották nyilván (248. cs. N° 140. pag. 6.). 1647. augusztus 8-án (248. cs. N° 139. pag. 3.) már megsarcolt¹⁶⁶⁵ – ezt maga a főúr jegyezte mellé, valószínűleg közvetlenül ezelőtt jöhetett létre az alku –, és másnap már föl is jegyezték conditióját és kezeseit.¹⁶⁶⁶ Ugyanebben a hónapban, 22-én ismételt a sarcáért ment a hódoltságba, 33 török és rác rab kezeskedett érte. Az alku eredményét a rabnyilvántartó könyvből és az összefoglaló iratból is ismerjük (249. cs. N° 299. pag. 17.): „*úrnak való fölö N° 3. lány szőrpokróccokkal és besliafélékkel, olyak legyenek penig, akik minékünk tetszenek. Készpénzt tall. 500 facit fl. 750.*” Ugyanezt a sarcot találjuk egy évszám nélküli iratban (248. cs. N° 113.): „*I. Valli Operka sarcolt meg három úrnak való lóban, s azok olyanok legyenek, az ki minékünk tessenek, s ha olyat hozna, az ki nekünk nem tetszenek, hát tartozzék mást olyant hozni, az ki nekünk tetszeni fogjon, s az ki nem tetszik, azt megént visszavigye, s az lovakon besliafélékkel legyenek, és az pokrócával, úgy mint lány- és szőrpokrócával legyen mindenik, s azon kívül még ötszáz tallért ad az lovakhoz.*” Hozott is egy lovat 80 tallérért, ezzel az értékkel számoltam, kiszámított érték 1 110 Ft, akkor a váltságdíj értéke az első ígéretnek a 17,5-szerese, ez azért jelentősnek számít. Az igaz, hogy az első követelés majdnem a négyszerese, úgyhogy jócskán engedett a főúr is az eredeti elképzeléséből, de a váli török is sokkal többet adott végül. 1647. aug. 9-én (249. cs. N° 157. pag. 1–2.) Pécsi Redzseb szpáhival, Ercsi Mehmed agával és Koppányi Besirrel indult a hódoltságba: „*Az ki török rabjaim megsarcolván, s el akarván menni, az melik micsoda kezeseket állított maga helyett. [...] 3. Lettenek kezesek Valj Operka Memhért [!] és azokért, kikért ő kezes ilyen okkal, ha odabe maradna, vagy meghalna terminus után, tartozzanak az ide alá megírt kezesek sarcát megfizetni, és mi is abban eljárunk, aki mire kötötte magát.*” 1647. november 27-én (249. cs. N° 171. pag. 2.) viszont ezt olvashatjuk: „*itt van [Szalonakon], cigányságban [azaz nem teljesíti az ígértét].* 1648. szept. 19-én (249. cs. N° 199. pag. 15–16.): „*Lettenek kezesek Váli Operka Memhetért, ilyen okkal, bemegyén két úrnak való fölöért, minthogy immár kétszer ott benn benn volt, és nem hozott jó lovat, hanem most megyen be azon két löért, de ha jókat nem hoz, rosszul jár mind ő maga, s mind az kezeső, ha penig ott benn maradna,*

¹⁶⁶² Lat. illeszt, alkalmaz, szab, alkalmazkodik, igazodik

¹⁶⁶³ Mivel a követeléseknél nem találtam értéket, ezért a korszak hozott árui között található legértékesebbet vettem, Szigetvári Mehmed aga kétszer is 100 tallér értékben hozott díványszőnyeget, 1657. augusztus 5-én és december 28-án (249. cs. N° 299.).

¹⁶⁶⁴ Sajnos, egyiknél sem találunk dátumot, ill. évszámot, így az nem derül ki, mikor került Batthyány fogságába a váli török.

¹⁶⁶⁵ Ugyanazt találjuk mellette 1647. október 22-én (249. cs. N° 140. pag. 4.).

¹⁶⁶⁶ 248. cs. N° 157. pag. 2.: „*Lettenek kezesek Váli Operka Mehért és azokért, kikért ő kezes ilyen okkal, ha ott benn maradna, vagy meghalna terminus után, tartozzanak az ide alá megírt kezesek sarcát éppen megfizetni, és mi is abban eljárunk, aki mint kötötte magát.*” Hét török fogoly kezeskedett érte.

avagy meghalna terminus után, tartozzanak kezesek mindenik lóért ezer-ezer tallért megadni, és ki-ki mivel kötötte magát, abban eljárunk.” 1648. november 18-án (249. cs. N° 199. pag. 1) őt már nem is merte elengedni a főúr, helyette Zombori Mehmed ment. A feltételek: „*mivel tökéletlenségért maga be nem bocsáttatik azért az lóért, kit uramnak ígért, mai nap az Zombori Memhetet bebocsáttatta, hogy ő 15 napjára kihozza, maga ez alább megnevezendő rabokkal kezes lévén érette ily ok alatt, hogyha az megnevezett Zombori Memhet azt a' lovat, kit kívántunk Vali Operkátul, az hagyott terminusnapra ki nem hozná, tehát mind ő maga Operka, mind penig az több kezesi erősen megpalcáztassanak. Annak fölötté, ha Zombori Mehmed ez jártában ott benn meghalna, avagy ki nem akarna jönni, annak is az sarca hogy az Operkára szálljon.*” Mivel 1648. december 15-én ugyancsak Szalonakon volt, Koppányi Besirrel együtt az áll mellette (249. cs. N° 192. pag. 1.): „*cigányol jártak, itt vannak.*” 1649. január 9-én (249. cs. N° 201. pag. 1.) hasonló megjegyzést olvashatunk mellette: „*cigány, Szalonakon*”(az első megjegyzés arra utal, hogy nem teljesíti a követelést, a második pedig arra, hogy melyik várban őrzik), gyanítom ekkor sem hozhatott semmit. Az 1649. január 12-én készült lajstromban a megsarcolt és sarcukat hordó szalonaki rabok között találjuk, de egy másik kézírás azt jegyezte mellé: „*Itt van most is.*” (249. cs. N° 205. pag. 2.). Az 1649. augusztus 18-ai listából az is kiderül, hogy odabasi a tisztsége (249. cs. N° 213. pag. 1.), ez a tisztség azonban nem igazolja a magas követelést. 1649. szeptember 8-án is az odabasik közé írták, de már az is mellette áll, hogy sarca van, az ugyanezzel a dátummal készült lista mindezt megerősíti (249. cs. N° 233. pag. 1.). 1649. november 1-jén ismét a hódoltságba készült (249. cs. N° 219. pag. 16.): „*Ezek az szalonaki rabok ezen Operkának az úyvári és borostyáni előbbeni kezesit is magokra vállolták, felelvén arra, hogy most is kezesek lesznek érette.*” 1650. június 14-én (249. cs. N° 266. pag. 3.) már a hódoltságban volt. 1650. július 21-én (249. cs. N° 272. pag. 2.), augusztus 1-jén (249. cs. N° 275. pag. 2.) és 7-én (249. cs. N° 276. pag. 3.) még adós volt egy lóval (a 249. cs. N° 299. iratban még 3 lóval tartozik). 1650. augusztus 26-án még mindig a hódoltságban van, és nem akar kijönni, holott a terminusa (határideje) már rég lejárt (249. cs. N° 250. pag. 2.). Az 1651. január 1-jén (249. cs. N° 301. pag. 2.) a szalonaki rabokról íratott lajstrom szerint a hódoltságban van sarcáért Váli Ramazánnal és Váli Csolna Ibrahimmal együtt: „*Ezeknek mindenkinek van hátra sarcokban, kinek több, kinek kevesebb, és az napjok [ez az adott határidőt jelenti] is régen elmúlt immáron.*” 1651. július 1-jén (249. cs. N° 321. pag. 4.) a sarcát hordja a váli török. Két úttal hozott egy 80 talléros lovat és Kesztheli Istvánt sarcában 420 tallérért, a készpénzkövetelést tehát teljesítette (249. cs. N° 299. pag. 17.). 1652. február 25-én (249. cs. N° 335. pag. 7.) emellett még két hozott lovat is feljegyeztek mellé, tehát az utolsó lovat ezután kellett volna hoznia, de a feljegyzés szerint elcsavargott. 1652. augusztus 1-jén azonban a régi török és rác rabok seriesében volt, a hódoltságba ment sarcáért, és benn is maradt (249. cs. N° 325. pag. 10.). 1654. január 1-jén (249. cs. N° 355. pag. 2.) a megsarcolt rabok között jegyzik, akik épp bent vannak a hódoltságban, de Fehérvári Muhiddin szpáhi, Fehérvári Hadzsi Ali, Váli Operka Mehmed, Pesti Karimán és Palotai Abdi mellé ezt írták: „*Ezek immár inkább mind megadták sarcokat, hanem az kezesség miatt vagyon még akadályok etc.*” További információ nincs Váli Mehmed Operka odabasiról.

Váli Ramazán besli (248. cs. N° 49., 65., 104., 226., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyv megsarcolt rabjai között található (248. cs. N° 49. pag. 49.): „*3. Váli Rahmadán Anno 16** ezt az rabot Fáncsi Páltul vettök pro tall. 140. Anno 1650. megsarcován ezen rabunk, ígért minekünk sarcában készpénzt tall. 400, abát véget N° 50.*” A vételár a váltságdíj kiszámított értékének a négyszerese. Az 1637 és 1651 közötti adatokat összefoglaló iratban még a sarcolatlan rabok közé sorolták (248. cs. N° 65. pag. 8.): „*Anno 1647. Váli Ramadán, Fáncsitul pro tall. 140.*” Az 1651-es lajstromban már a megsarcolt rabok között szerepel (249. cs. N° 320. pag. 7.), majd egy újabb iratból azt is megtudjuk, mikor vette Batthyány I. Ádám szervitorától a rabot (248. cs. N° 104. pag. 3.): „*In Anno 1648. [...] 8. Fáncsi Páltul vettünk egy váli törököt pro fl. 210.*” 1647. október 22-én (248. cs. N° 140. pag. 3.) már Szalonakon volt, de a más emberek rabjai közé sorolták (248. cs. N° 140. pag. 5.): „*6. Váli Ramadán, Fáncsi uram rabja*”, 1647. augusztus 8-án változatlan a helyzete (248. cs. N° 139. pag. 4.), november 27-én (248. cs. N° 171. pag. 3.) még mindig Fáncsi Pálé volt, 1648. június 3-án még mindig a főemberek rabjai között volt Szalonakon, a főúr maga írta mellé (248. cs. N° 189. pag. 1.): „*En rabom, Fáncsitul vettem meg tall. 140.*” 1648. november 10-én (248. cs. N° 186/a. pag. 5.) így már Batthyány sarcolatlan rabjai közé sorolták. 1649. február 16-án (249. cs. N° 246. pag. 4.) „*odabenn van*”, ahogy március 18-án is (249. cs. N° 246. pag. 5.), ekkor valószínűleg posta lehetett, hiszen még nem egyezett meg a főúrral. Az 1649. augusztus 18-án Batthyány maga írta

mellé a fentivel megegyező sarcát (249. cs. N° 213. pag. 1.). 1650. január 24-én (249. cs. N° 246. pag. 2–3.) Sásdi Mahmuddal, Tolnai Juszuftal és Pécsi Musztafával a váltságdíjáért ment, öt hét volt a terminusa. 1650. június 8-án Váli Csona Ibrahimmal együtt a hódoltságba ment (249. cs. N° 264., N° 266. pag. 2.), július 5-én még mindig bent volt (249. cs. N° 269. pag. 5.), július 21-én még mindig (249. cs. N° 272. pag. 2.), augusztus 1-jén úgyszintén (249. cs. N° 272. pag. 3.). Nem csoda, ha az 1650. aug. 26-án készült memoriáléban (249. N° 250. pag. 2.) a szalonaki törökök közé sorolták, akik „*odabe [hódoltságban] vannak, és az terminusok odavan régen, és nem akarnak kijönni.*” Az 1650. szeptember 8. és november 2. közötti helyzetet rögzítő irat szerint még mindig a hódoltságban volt (249. cs. N° 285. pag. 1., N° 290. pag. 1.). Az 1651. január 1-jén (249. cs. N° 301. pag. 2.) a szalonaki rabokról íratott lajstrom szerint a hódoltságban volt sarcáért Váli Ramazánnal és Váli Csolna Ibrahimmal együtt: „*Ezeknek mindenkinek van hátra sarcokban, kinek több, kinek kevesebb, és az napjok [ez az adott határidőt jelenti] is régen elmúlt immáron.*” 1651. július 1-jén (249. cs. N° 321. pag. 4.) mindhárman a sarchordó szalonaki rabok között voltak, ahogy 1652. augusztus 1-jén is mindhárman a régi török rabok között szerepelnek, akik „*bémenvén, ott bennmaradtanak*”. 1654. januárjában (249. cs. N° 355. pag. 2.) még számon tartották („*Vagyon megsarcoltatott rabunk odabé, a'kik még éppen meg nem hozták sarcokat.*”). Az adatok alapján úgy tűnik, hogy valamikor 1650. nyarán tűnt el a hódoltságban, és mindössze 8 vég abát és 30 tallért szolgáltatott be a főkapitánynak (249. cs. N° 299. pag. 18.), ez váltságdíjának mindössze a 10%-a, és vételárának csupán a 0,4-szerese.

Váli Musztafa, szablys (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 147.): „*4. Váli Szablys Musztafa Anno 1658. Ezt az rabot Tompos Bálint¹⁶⁶⁷ adta más török rabért.*” Ez minden információ róla.

Váli Boszniai Haszan aga, baba¹⁶⁶⁸ (248. cs. N° 49., 65., 104., 226., 249. cs. N° 320.; 249. cs. N° 184., 186/b.):

Váli Boszniai Haszan 1648. február 23-án (249. cs. N° 184. pag. 1.) ígért 300 db kősót és 20 vég abát, ennek kiszámított értéke 400 Ft. Erre a válasz: „*Ennek csak választ sem adunk, mivel csak az mi pénzünket sem ígéri meg, azkit érette adtunk,¹⁶⁶⁹ hol vagyon még az tartása.*” 1648. június 20-án (249. cs. N° 184. pag. 2.) ugyanennyi az ígélet, viszont követeltek még ehhez 300 db kősót, 40 vég abát, sőt 400 tallér készpénzt is, ahogy a 249. cs. N° 186/b. iratban is: a kiszámított érték 1 500 Ft. A követelés tehát az ígélet 3,8-szorosa, ez nem kiemelkedő. Úgy tűnik, a sarcalku végül nem vezetett megegyezéshez, hiszen a rabnyilvántartó könyvben a meghalt rabok között tartják számon a török foglyot (248. cs. N° 49. pag. 9.): „*Váli Haszon aga Anno 16.. Ezt az rabot Teveli Istvántul és Palonyai Istvántól vettök volt pro fl. 241 d. 50.*” Az ígélet ennek mindössze 1,7-szerese, a követelés sem kiugró, 6,2-szeres. Nem volt könnyű beazonosítani személyt (248. cs. N° 104. pag. 2.): „*In Anno 1646. 6. Teveli és Palonyai István hadnagyainktul vettünk 2 váli törököt (melyeknek az egyike Aga volt) pro fl. 511 d. 50.*” A 248. cs. N° 65. pag. 8.: Váli Haszan aga, Teveli és Palonyai István hozta 241,5 forintért. Évszámot nem találunk mellette, viszont az már ott áll, hogy meghalt. Ugyancsak a meghaltak között találjuk, igaz a lajstrom 1651-ben készült (249. cs. N° 320. pag. 4.), de utólag, ekkor már rég halott: A név és a személy azonosításában a rablisták segítettek (248. cs. N° 64. pag. 2.): Váli Bosznai Haszan aga, sarcolatlan; (248. cs. N° 139. pag. 3.): Váli Bosznai Baba Haszan; (249. cs. N° 147. pag. 2.; 249. cs. N° 171. pag. 2.): Váli Bosznai Baba Haszan; (249. cs. N° 186/a. pag. 4., 1648. június 3.): Váli Bosznai Haszan, itt azt a megjegyzést olvashatjuk: „*megholt csakhamar*”. Ezek alapján

¹⁶⁶⁷ Budai Hodzsa Hüszejn sarcánál találkozunk Tompos Bálint nevével, ugyanis 1657. február 24-én 3 000 tallér készpénz, 2 000 tallér értékű portéka, 2 000 db kősó, 1 db úrnak való fölö szerszámostul, Tompos Bálint nevű keresztény rab avagy 1 000 tallér volt a török váltságdíja (mindennek a kiszámított értéke: 12 500 Ft) 249. cs. N° 384. Így akár fejtátságáról is lehet szó, ezt erősíti meg a 1658. december 23-ai irat (249. cs. N° 403. pag. 1.), Budai Hodzsa Hüszejn a postájával együtt a hódoltságba indult: „*Az megírt Szent Gellérti Hodza Huszain arra felelt, hogy Tompos Bálint nevű köröstyény rabnak megszabadításán kívül (melyet immár kezünkben is adott, fejet fejért szabadévtán).*” Tehát minden valószínűség szerint Váli Szablys Musztafát elcserélték Budai Hodzsa Hüszejnért, aki kiszabadította Tompos Bálintot, akinek a források szerint 1 000 tallér lehetett a váltságdíja.

¹⁶⁶⁸ További iratokból következtettem ki a ragadványnevet és a tisztséget.

¹⁶⁶⁹ Ez azért így túlzás, hiszen a váli török vételára: 241,5 Ft volt (248. cs. N° 49. pag. 9.), azaz az ígélet 158,5 forinttal több volt a vételnél.

1646-ban vehette a főúr a váli agát, aki 1648 júniusában már meghalt, a két évi rabtartás a főkapitány számára csupán elvesztegetett pénz és időt jelentett.

Váli Pesti Mahmud (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 85.): „7. *Pesti aliter Váli Mahmut Anno 1649. Anno 1652. die 28. Novembris megvén az török rabok Szalónak várat, megsértetett akkor ezen rabunk, és megholt.*” A 1649. augusztus 18-ai iratban már számbavették (249. cs. N° 213. pag. 2.): „5. *Pesti Mamhut beslia*” Ez a tisztség tévesnek bizonyult: 1649. szept. 8-án már a szolgák között találjuk (249. cs. N° 214. pag. 3.): „*Pesti Mamhut*”, ugyanezzel a dátummal egy másik irat szerint (249. cs. N° 233. pag. 1.): „*Ezek mind csak szolgálégyenyek*” (Budai Zülfikár, Pesti Szulejmán, Oszmán, Juszuf, Mahmud). Először Borostyánban őrizték (1649. okt. 27.: Pesti Mahmud 249. cs. N° 218. pag. 2.), egy ugyanezzel a dátummal készült újabb forrásban már mind a két származásnév szerepel (249. cs. N° 241. pag. 2.): Váli Pesti Mamhut. 1650. június 14-én (249. cs. N° 266. pag. 2.) még ugyancsak borostyánban raboskodott: Pesti Mamhut, melléírva: Váli. Júliusban a sarcolatlan borostyáni rabok között tartották számon (249. cs. N° 269. pag. 1., N° 272. pag. 3.): Pesti Váli Mahmut, 1650. augusztus 11-én átszállították Szalonakra (249. cs. N° 275. pag. 2., N° 276. pag. 2., N° 278.), itt a közönséges rabok közé sorolták (249. cs. N° 280. pag. 2., N° 281. pag. 1.). Elég meglepő, de 1651. január 12-én ismét a szalonaki főrabok közé jegyezték. Az is kiderült, hogy ki volt az eladó: a főkapitány hadnagya (249. cs. N° 305. pag. 4., N° 307. pag. 5.): „*Pesti Váli Mamhut, Fáncsi Pál hozta.*” 1651. július 1-jén továbbra is szalonaki sarcolatlan rab volt (249. cs. N° 321. pag. 4.): „25. *Pestj aliter Vály Mamhut*”, ahogy november 11-én (249. cs. N° 318. pag. 2., N° 321. pag. 11., N° 325. pag. 2.), 1652. január 1-jén (249. cs. N° 325. pag. 5.), és augusztus 1-jén is (249. cs. N° 325. pag. 8.). Egészen haláláig. 1652. december 5-én (249. cs. N° 325. pag. 12.): „*Az kik még az megvertetés előtt megdöglöttek közülök: 1. Pesti aliter Váli Mamhut*”, és vele együtt: Érdi Vendégfogadó Hüszejn, Kalocsai Hüszejn odabasi és Fehérvári Boszniai Ali.

Valjevói Ahmed (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a sarcolatlan török rabok között található (248. cs. N° 49. pag. 254.): „2. *Valevai Amhet Eodem Anno et mense [1656. okt.] ezt az rabot is az budai nyereségből Zríni uramnak ajándékon adták az vitézek, a' mely rabot ő Kegyelme nekünk adván, adtunk érette ő Kegyelmeének egy főlovat minden hozzája tartozandó aranyas szerszámmal.*” 1656. december 3-án a szalonaki rabok között tartották számon (249. cs. N° 380. pag. 1.): „48. *Valevai Amhet Deák*” Ennek alapján kifejezetten értékes rabnak tűnik, még sincs róla egyéb információ.

Vilal, alajbég szolgája (249. cs. N° 361.):

Vilal, alajbég szolgája „6. *Olaibék szolgája, Vilál*”. Egyetlen személlyel sem tudtam azonosítani. 1654-ben ígért 400 db kősót, 25 vég abát, ennek a kiszámított értéke: 525 Ft. A követelése: 900 db kősó, 50 vég aba, 500 tallér, 50 pár csizma és 25 papucs kapcástul, ennek a kiszámított értéke: 2 100 Ft, tehát az ígéret négyszerese. Nincs egyéb adat róla.

Vörösvári Mahmud (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben a megvett, „vevendő”, sarcolatlan rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 352.): „*Anno 1658. ezt az rabot Keösze György hozta.*” 1658. december 1-jén a sarcolatlan szalonaki rabok között tartották nyilván (249. cs. N° 394. pag. 12.): „16. *Veöreösvári Mamhut.*” Nincs több információ róla.

Zsámbéki Ahmed (248. cs. N° 49., 65., 137., 249. cs. N° 320.)

A rabnyilvántartó könyvben az eladott rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 21.): „1. *Sambéki Ahmet Anno ezt az rabot Fáncsi Pál adta ajándékon több társaival együtt. Ezen rabunkat révkomáromi rácoknak adtuk pro fl. 250.*” Zsámbéki Ahmedet 250 forintért vették meg a révkomáromi rácok, konkrétan Fogas Bálint (248. cs. N° 64. pag. 1.). Az 1646. augusztus 20-ai lajstromban a sarcolatlan rabok között tartották számon (248. cs. N° 137. pag. 5.): „25. *Sámbéki Amhet, Fáncsi Pál hozta ajándékon.*” 1646. nov. 21-én (248. cs. N° 140. pag. 7.) a rohonci várban őrizték, utólag melléírták, hogy megsarcolt. 1647. márc. 9-én (248. cs. N° 140. pag. 7.) feljegyezték,

hogy „*Ezt Rohoncra vitték.*” Az 1651-es lajstromban még szerepel (249. cs. N° 320. pag. 3.):
„11. *Sámbéki Amhet N° 42. Fáncsj Pál adta, a' többivel együtt révkomáromi rácnak adtuk.*”

Zsámbéki Belál (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben az eladott rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 251.):
„2. *Sambéki Bélló Anno 1657. die 30. mensis Novembris. Ezt az törököt is Kisfaludi Balás és Keösze György etc. és lovával együtt minékünk adták ajándékon etc.*” 1658. január 1-jén a szalonaki várban őrizték (249. cs. N° 394. pag. 3.). Ez az utolsó feljegyzés róla.

Zsámbéki Juszuf, józan (248. cs. N° 49.)

A rabnyilvántartó könyvben az eladott rabok között találjuk (248. cs. N° 49. pag. 250.):
„2. *Sambéki Józson Juszupff Anno 1657. die 30. Novembris Kisfaludi Balás Keösze György és Pátthyi Andor kalauzokkal Sámbék felé lévén, akkor fogták, és lovával együtt ajándékon adták minékünk.*” 1658. január 1-jén a szalonaki várban őrizték (249. cs. N° 394. pag. 3.).